
3 1761 08116808 0

C.k.dvorní litogr. A.Haase v Praze

SLOVÁCKÝ KROJ ZE STARÉHO HROZENKOVA NA MORAVĚ.

KVĚTY.

REDAKTOŘI:

SVATOPLUK ČECH. Dr. SERVÁC HELLER.

Vydavatel a nakladatel:

VLADIMÍR ČECH.

ROČNÍK X.

KNIHA XXI.

DRUHÉ POLOLETÍ.

„KVĚTY“ vycházejí v sešitech po 8 tiskových arších dne 1. každého měsíce. Předplatné na čtvrt leta s poštovní zásylkou 2 zl. 50 kr., jednotlivé sešity po 90 kr. Adressa: »Květy« v Praze, Vinohrady, Havlíčkova ulice, čís. 235.

V PRAZE.

TISKEM Dra. EDVARDA GRÉGRA.

1888.

OBSAH.

Strana

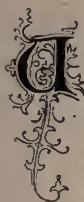

O Trocnovském dubu.

Z »Dudáckých písní« **Ad. Heyduka.**

Trocnova o sirobě
stával dubí kmen,
u kmene byl v dávné době
Žižka narozen;
ale zhynul na samotě
věkovitý dub:
blesk mu kdysi v bouřné psotě
starou hlavu srub.

V zbojných vichrů stálém sporu
větve ztrácel kmen,
až oloupen o svou koru,
zhynul povalen;
zkomolené jeho sněti,
dříku svalný hrb,
chudákovy vzaly děti
na začadlý krb.

Nosily je za půl roku,
každý zdiven byl:
slabým dětem zrovna v skoku
přibývalo sil.
Divili se: zázrak nový
tvořil každý kus.
A vnuk nesl dědečkovi:
„Nevěříš? no, zkus!“

Smál se děd a odhodlaně
větev v ruce vzal;
jarost vešla v slabé dlaně,
svěžest v každý sval.
„Při sám Bůh, mé zlaté děti,
jinaký jsem tvor —
nebudeme pálit sněti,
dáme na topor.“

Topůrka v ráz na soustruhu
soustruhoval kmet,
zmlád', kdo měl je z vetchých druhů,
o padesát let —
silnějším byl nežli prve —
přišla celá ves,
ku zjaření chabé krve
každý domů nes.

Rozběhla se pověst v kraji,
z dálky spěchal lid,
šťasten jako Adam v ráji,
Žižkův kmen že zhlíď;
by však s prázdnem nešel domů,
kousek ulovil,
až nezbylo na polomu
nic, jen pahýl zbyl.

Roznesli i pahýl, věru,
hledajíce lík,
chtěli na cep, na sekeru,
na luk, na perlík,
ba, ku střenkám aspoň nože,
jímž by rod jich vláď —
každý touží, milý Bože,
silen být a mlád.

Vždyť kdo jenom ždibec pouhý
dubí třísky měl,
vykonal již podle touhy,
cokolivěk chtěl;
všecko se mu dělo k vůli,
světu na podiv,
kovkop těžil zlato z rudy,
rolník zlato z niv.

Vše se k jaré vzneslo síle —
přepodivná věc —
silnějším byl kmet té chvíle
než teď mládenec:
všecko pěkno: les i setí,
vesničky jak květ;
v každé chatě bylo dětí
nejmíň třikrát pět.

Ale člověk pýchá v štěstí:
topor, cep i luk,
jež děd ondy třímal v pěsti,
odhodil již vnuk,
zrobil nové rukojetí,
sláb' a sláb' a sláb',
až, žel Bohu! z mužů, dětí
zbyla hrstka bab.

České vísky zakrněly —
těžký boží soud —
a co lidé v hlavách měli
rozpadlo se v troud;

o kéž kraji na úlevu
v troud ten — již je čas —
padne jiskra mého zpěvu,
aby vzplanul zas.

Ale zpěvu jak se sluší,
jímž by zmocněl lid,
jenže nevím, na mou duši,
kterak bych to chyť...
ej, snad tak: V tu svatou vísku
zanesu svůj trud
a z Žižkova dubu třísku
v pípu mám svých dud.

Potom spustím, moji zlatí,
u všech vsí a chat,
až se budou srdce smáti,
hory zelenat;
rychle však, máť na kahánku
český lán i krov.
Leťme, leťme, jižní vánku!
Vzhůru na Trocnov!

Z letních večerů.

Spí v nočním klidu vlny mladých klasů,
spí cvrček ve pšenice zlatém vlasu
a země ve snu zvolna dýchá;
jde alej k zámku dlouhým, stinným řadem,
kde staré lípy voní libým chladem
v noc čarovného ticha.

Jak bílý květ sní měsíc na obzoru,
jdou laně k blízkým lukám z temna borů,
jdou tiše v těsném, plachém tlumu —
Tam v dáli světlo, — jeho slabá záře
spí ve stříbrné, lehké mlhy páře
jak snící tichou dumu.

Emanuel rytíř z Čenkova.

Za zlatým rounem.

Z cest **Josefa Wünsche.**

I.

ostavení měl bych tu takto velmi dobré!

Po pravé straně vypelichaný starý seraj tiše sní o lesku dnů dávno minulých. — Za ním Stambul rozkládá se a rychle civilisuje. Tu Aja Sofia, tam Achmetie, onde Sulejmanie, spousty kamenné poesie po nebi toužící. — Přes Zlatý Roh táhne se temná přímka, a po ní na tisíc černých puntíčků rozlézá se ve chvatu zimničném. Leč to nejsou puntíčky, to jsou lidé po mostě ze Stambulu do Galaty a zpět se ubírající. — A v levo Galata kramářská, pyšnou věží Janovskou jsouc ovládána, a nad ní Pera z paláců a hájů cypřišových vzbudovaná, a dále zátoky Bosporské jako krásná kulisa za krásnější, nekonečné pásmo zahrad a paláců, jediný věnec pestrých květů. — V pravo od Bosporu Skutari anatolské, a nad nimi výšina Bulgurlu, na které seděl náš Neruda, když všecku tuto krásu fotografoval písemně.

Laskavý čtenář zajisté příliš dobře je vychován, než aby již předem dávno nebyl uhodnul, že tato trochu až povážlivě rozbředlá líceň nemohla býti psána nikde jinde než — na vodě a to uprostřed blaženého Istambulu. Je dne 21. dubna 1883, a po 4. h. odpolední vyplul Lloydův parník „Calypso“ do Bosporu, když některé z loučících se dam veliké spousty obligatních slzí skutečně byly prolily.

Vjíždíme do Bosporu. Ohlížíme se zpět: Cařihrad, ten krásný Cařihrad, zůstává za námi. Toužebně pohlížíme zpět, jako když loučíme se s tím, co drahé nám a milé. A přece celý Cařihrad není nic jiného než bizarní směsice pestrých cárů a vetešiny červotočinou prolezlé! Ale krásně je to ozářeno! Na tomto hanebném klamu optickém založen je veškeren půvab a veškerá nádhera. Vráskovitý obličej staré baby osvětlete náležitým bengálem a uvidíte, že ve svůdnou krasavici se vám promění okamžikem. A tak i krajiny zdejší. Přitlumte jen trochu toho jasného svitu slunečního, a ty rysy nejkrásnější v pološeru hned se vám rozplynou bezvýznamném.

Z Bosporu v ústrety nám fičí vítr trochu podezřelý. — Loď honí se za lodí, parník za parníkem. Jsme proti Top-chaně. Opodál na výši trůní palác vyslanectva německého. Ano, Němci, Prusiáni, jsou teď páni situace v Cařihradě. Na ně spoléhá, jim důvěřuje sultán snad ještě více než svému tureckému pánu bohu. Ó, ten sultán a ti jeho pomahači jsou po čertech chytři! Počítají patrně takto: Prusián přemohl Francouze, a Francouz byl přec silák, jemuž — alespoň dle názoru tureckého — nikdo na světě se nevyrovnal. Dáme my své turecké vojáky

vycvičit od těchto všemocných Prusiánů a potom Francouze i ty ostatní gaury porazíme sami. — A tak teď němečtí setníci pruskou vojančinu bez milosti vtloukají do těch nebohých, vyhladovělých nizamů tureckých a stávají se při tom paši. A turecká armáda? — Voják turecký sám o sobě nikdy nebyl a dosud není špatný. Ale to turecké hospodářství je to nejmizernější a *to* umírá přirozeným během věcí pozemských, neboť proti věku není léku ani v prusiánských apatykách.

Nyní snad mnohý se obává, že v zášti zlomyslné mučiti vás budu nejvýše důkladným popisem celého Bosporu se všemi jeho paláci, domečky, zahradami a dvorečky. Mýlíte se! Jsem křesťan a vím, co je milosrdenství. Veškeré té krásy bosporské velikomyslně vás ušetřím a to tím spíše, jelikož líbezný hlásek zvonku lodního zve nás k obědu. Uposlechneme vyššího toho pokynu a sejdeme do salonu. Čerstvý vzduch mořský tak blahodárně působí na zažívací ústrojí lidské, že za krátko v útrobách našich uhostí se něco, co bychom v řeči nebásnické nazvali tak asi „hlad rozměrů báječných". Na lodi nemá člověk beztoho celý boží den co dělat, a tu pak věru není ani divu, že věnuje se cele a výhradně jen chlácholení tohoto hlasu volajícího na poušti prázdného žaludku. A o to na parnících Lloydových postaráno je měrou více než slušnou. Ráno, když hlady z lůžka těsného jsme se byli vykutáleli, přináší se čaj se zákusky. To mnoho ovšem nevydá. A proto ani dočkati se už nemůžeme h. 10., kdy snídá se „na vidličce". Obíráme se tu dvěma pečeněmi, jedním moučníkem a ovocem. Víno platí se zvláště dle toho, jak se kdo přičinil. Káva pije se z pravidla pak na palubě. Taková snídaně tedy již něco vydá. Ale stačí to právě jen až ke 4. h. odpolední, kdy zpravidla „hlas volajícího na poušti" opět počíná se ozývati. Zasedá se tudíž k obědu, který každé slušné tabuli dělal by čest. Sedává se tu u stolu hodinu jednu i dvě, a mysl příjemně rozjařená přeochotně zvedá pak stavidla výmluvnosti, takže z nevelíké společnosti hodující vyklube se brzy malý mezinárodní parlament, ve kterém o všech věcech pozemských i nadpozemských a ještě o mnohých jiných velmi důkladně sjednává se obyčejně půl tuctem zemských jazyků evropských.

Ano, veselo tu bývá, když je pohoda, když moře je tiché. Hůře ovšem za moře nepokojného. Tu na stůl napnou rámec s příhrádkami. Pak každý talíř, příbor, sklenice, láhev — vše vměstnáno do těsné své příhrádky, aby na vzájem se to nesepralo. Nejhůře bývá pak s polévkou. Jak loď se uklání, brzy seskočí si do vašeho klína, což je věc ovšem mrzutá, brzy opět na malou procházku si vyjde k sousedu protějšímu. To nejlepší při tom bývá ovšem, že v takových dnech lodní bídy přemnozí spolucestující smrtelníci všeho jídla vůbec velikomyslně se vzdávají, uznavše za dobré přednost dáti položení vodorovnému.

My však dnes na štěstí máme pohodu dobrou, a kuchař milé naší hostitelky Calypso je výtečníkem ve svém umění.

Opět na palubě. Ale již se šeří.

Vyjíždíme právě z Bosporu. Zde břehy jeho již jsou pusty a opuštěny. Příkře jsou vypnuty a hluboce a divoce rozryty. Již od sebe se vzdalují, a my vjíždíme plnou parou do té nehostinné hladiny moře

Černého. Maják na břehu evropském, maják na břehu asijském, a mdlá světla jejich nejistě kmitají v pološeru. Ku břehu evropskému tulí se několik pustých ostrůvků; jsou to skalnaté Kyany.

Vítr a mlha studená táhnou od severu. Moře však nikterak není tak zlé, jak jsme se obávali. Dnešní noci tedy spáti můžeme beze starostí.

„Signore capitano, co je první povinností kapitána službu konajícího?“ —

„Nevím, co myslíte. — Vzdávám se!“

„Tedy vám to povím:

za prvé, abyste v noci cizích parníků nechal vždy hezky na pokoji a

za druhé, abyste zbytečně s nimi se nesrážel!“

„Si, si, signore, ho capito!“

Dvacátý druhý duben je den mlhavý a plačtivý.

Do půlnoci jeli jsme ještě s jakous takous rychlostí. Ale pak mlhy zhoustly a šlo to jen krokem hlemýždím.

Ráno jsme někde nad Ereglí. Mlha je tak husta, že na 10 sáhů naprosto nic nelze viděti a rozeznati. Plujeme tu dle pravidel opatrnosti Lloydem přísně stanovených a zachovávaných. Plujeme rychlostí průměrně asi 2 km. za hodinu, tedy s rychlostí takovou, že by každý poctivý český trakař desetkráte musil nás předhoniti. Calypso lelkuje a vlnám dává se houpati. Vrtule její za turecký měsíc jednou se otočí, a my při tom v bázni boží užíváme hojných darů, které kuchyně lodní na stole nám předkládá. Nepřicházíme tak sice valně ku předu, ale také nemůžeme říci, že bychom více ztráceli než čas. Nejde to jinak. Lépe věru státi na místě určitém než hnáti se do záhuby neznámé. Neboť s rychlostí 10—12 mil za hodinu hnáti se někam do modra a v šanc dáti při tom život svůj, 2 aneroidy a k tomu ke všemu nádavkem ještě 2 košíky konserv, to přece je výhoda více než — velice pochybná.

Abych směr letošní této cesty své naznačil, připomínám prostonárodní češtinou, že čerti již opět mne nesou do nehostinných hor armenských a kurdistanských, které loňského podzimku nucen jsem byl opustiti. Znám drsnou tuto zemi. Vím dobře, že nejdu vstříc rozkošem, vím dobře, že oháněti se mi bude tam každým krokem a každým krokem zápasiti mi bude s obtížemi a s nebezpečím zjevným i tajným: ale jdu přec, pobádán jsa ne vášní slepou, nýbrž přesvědčením, že trpěti a bojovati budu ve jmenu vědy. V tom znamení chci vítěziti. Zlata sice mnoho nevezu, ale kůži svou dám k tomu nádavkem: a ta je dobrá, ta také něco vydá. —

Na palubě posud není nic viděti. Mlha a jen mlha jako to nejkrásnější podmáslí. Proto po 11 h. malé, ale nejvýše důkladné cvičení se ve spaní, ve kterém pak až do 4 hodin pilně se pokračuje. Pořádný cestovatel musí uměti spát na komando. Musí usnouti tenkráte, když je k tomu právě čas, neboť přijde opět doba, kdy nebude moci usnouti.

Po obědě malá procházka po palubě. Situace naše jen tak dalece se změnila, že hustá mlha v jemný déšť se sráží. Tím rozhled se uvolňuje, a parník náš páry může přidati.

Komu čest, tomu čest: Calypso stojí velmi dobře, ač nákladem není právě přetížena. Veliká tato stojnost je výbornou její vlastností. Za to však důstojníci na to si stěžují, že ku předu nechce se jí valně. Plnou parou urazí prý nejvýše 8—9 mil za hodinu, více prý nesvede.

Při této klidnosti naší plavby s nemalým je věru podivením, že tak mnoho z našich spolucestovatelů trpí již mořskou nemocí. U tabule ať dopolední ať odpolední asi polovina jich schází, za to však lůžka i přes den naplněna jsou vzdychajícími ve všech toninách.

Asi o 10. h. večer stanuli jsme před Inebolí. Ale dlouho jsme tu nevydrželi. Jen co několik balíků a beden se vyhodilo a několik cestujících sestoupilo. Za půl hodiny opět dále k východu jsme uháněli s rychlostí asi 8 mil. Když loni v polovici prosince vraceli jsme se tudy do Cařihradu, bylo tu mnohem živěji. V každém i sebe nepatrnějším přístavu stáli jsme tenkráte 4—6 hodin, a pomocí parního zvedáku všude pilně na loď se nakládalo. Byly to tenkráte skoro samé lískové oříšky, ovoce slunných strání a slují pontských. V každém přístavu přijížděl veliký člun za člunem, a tam pytlů do výše naloženo. Vše to zmizelo a složilo se znenáhla v temném nádní našeho parníku, takže přivezli jsme pak do Cařihradu mnoho set centů oříšků. Rozumí se, že Cařihrad sám všecko nesnědl, nýbrž že i ostatním zemím evropským po slušné dostalo se výslužce.

Dne 23. ráno ženeme se opět plnou parou a ještě dvě plachty k tomu máme přípřeží. Na jihu v dálce neurčité táhne se hornatý břeh maloasijský. Vítr k západu zatím se byl obrátil. Slunce s mlhami zápasí, a dosud nemůže se říci, kdo z nich asi zvítězí dnešní den.

O 9. h. objíždíme příkré boky předhoří Indže Burnu. Na skále vysoké bělá se maják, přede skalou osamělá skoglie. Břehy pusté bez vzdělání, bez obydlí lidského. Jen v dáli městečko Sinub se táhne podél hluboké zátoky. Odtud pak ku jihovýchodu zabočujeme.

O 11. h. boj nekrvavý dobojován: slunce vyhrálo. Husté mlhy roztrhalo na padrť a připaluje hned tak důkladně, jakoby všechno šmahem chtělo vynahradit, co bylo zameškalo. Mlhy jen znenáhla a patrně velmi nerady stahují se s obzoru; ale musejí, musejí ustoupiti střelám slunečním.

Ve 4 hodiny konečně mohutný maják samsunský vynořil se na obzoru. Před námi krásný, širý chobot a za ním v polokruhu rozkládá se Samsun. Nad ním na vrcholku hory jiná část města se spatřuje. Tam i pevnost samsunská v rozvalinách. Tak často bývá vidčti. Staré haraburdí válečné a násilnické v prach se rozpadává, a na těch troskách znenáhla povstávají válečníci moderní, — průmysl a obchod. A to vše ovčnčeno háji platánovými, olivovými a laurovými. Opodál v zemi pohřbeny zříceniny staré miletské osady Amisu. Starý přístav milétský teď ovšem je zanešen a vzdělána tu role úrodná. Kde řecké dříve houpaly se triery, tu nyní těžký klas pšeničný vlní se a úrodu vydává sterou.

Nový Samsun zkvétá jako město obchodní. Veškerá úroda z dolin Kizil Irmaku, staroslavného Halyse, i Ješil Irmaku, Řeky Červené a Ze-

lené, a požehnaných plání mezi oběma se rozkládajících, sem sváží se a odtud rozváží se po parnících i lodích plachetních. I my složili tu část nákladu. Něco Turků sestoupilo a několik nových vystoupilo na palubu. O půl 8. h. zvedá Calypso opět kotvy a dýmá dále k východu. Mraky opět se stahují. Je sychravo a nevlídno. Jen málo lodí plachetních potkáváme, jež provozují tu dosti sporý obchod pobřežní.

Dne 24. dubna o 3. hod. na jihovýchodě do moře vniká Jeros Burnu, Svaté Předhoří. Blížíme se ku břehům. Po horách pole se rozkládají a háje křovinaté. Tu a tam stavení osamělé vyhlédá ze sadů ovocných. Za Jerem Platana se táhne rozložená ve šťavnaté zeleni. O 4. hod. již vítá nás Trebizonda, státním pletichářstvím a krásnými princeznami neslavně proslavená. Vítá nás tu Aja Sofia a Indžirlik, tam Kusghun-deressi, Sluj krkavčí se rozevírá, a nade městem na strmé skále kyne klášter Panhagia Theoskepastos.

Do přístavu vjíždíme slavnostně. Na zádi a na zadním stožáru vztýčeny dvě vlajky rakouské a na předním stožáru melancholicky třepotá se vlajka turecká. To vše děje se proto, že s námi jede rakouský vyslanec, ubíraje se do Persie. Po lodicích slavnostně ozdobených přicházejí na Calypso návštěvy a to náš generální konsul s paní, ruský konsul s kavassy a agent Lloydův. Asi hodinu tu pobyli. Když odcházeli, neopomenul jsem požádat našeho generál. konsula, aby část peněz uschoval mi v Trebizondě. Byl jsem připraven na vše a tu chtěl jsem si zajistiti alespoň návrat do domova, kdybych snad o vše měl přijíti.

Již zářila světla v domech amfitheatrálně rozestavených po úbočích, když opouštěli jsme Trebizondu. Plavba noční byla velmi pohodlna a příjemna, a tak již o 7. h. ráno stanuli jsme v Batumu. Je to zátoka ohromně veliká a chráněná snad proti všem větrům. Skalnaté ostrožny z obou stran pevniny daleko do moře vybíhající výhodná poskytly místa pro mnohé těžké baterie, jimiž Rusové přístav batumský opevnili. Přístav vyniká také značnou hloubkou, tak že i veliké lodi postaviti se mohou skoro při samém břehu. Lodí různých vlajek a různé velikosti na kotvách stojí tu veliké množství. Jinak ovšem v Trebizondě. Odtamtud každá loď co nejdříve utíká, obávajíc se nepohody, a proto je tam skoro vždy jako by vymetl.

Kolem přístavu město se táhne v mocném oblouku. Prozatím však na zemi není viděti nic než několik nejbližších stavení. Vše ostatní, tedy celá Kolchida, v husté mraky se zahalila, tak že ani cípek toho zlatého rouna nelze spatřiti. K tomu pak prší velmi pěkně.

Pasy prohlédli nám již na lodi. Odtud několik kroků barka dovezla nás na pevninu, kde nás i zavazadla šoupli hned do dogany. Tam mi však beze všech potíží propustili hned všecko, jelikož za to měli, že zavazadla moje patří ku zavazadlům našeho vyslance.

Batum má také již několik slušných hostinců. My uchýlili se do Hotel d'Europe, který drží jakýs ruský Polák, a kde jsme se vším byli velice spokojeni. Jídla a vína byla velmi dobrá, a za pokoj velmi slušný platil jsem jen 1 rubl denně. Co se pak celé dopravy z Cařihradu až sem týče, zaznamenávám toto krátce: za zavazadla z obydlí mého v Galatě až k moři platil jsem 16 piastrů (1 zl. 76 kr.), od barky na Calypso 9 p. (99 kr.), z Cařihradu do Batumu za jízdu ve snížené ceně

a za panatiku (stravu) platil jsem 80 fr., tedy 32 zl. ve zlatě a konečně za zavazadla z Calypso do hostince 1 rubl 20 kopejek.

Batum mohlo míti tehdy již asi 9.000 obyvatelů. Západní část města Rusové v krátkém čase dosti již upravili. Jsou tu rovné, široké ulice dobře štěrkované, po stranách stružky a pěkné kamenné chodníky. Domy jednopatrové naskrze jsou nové a velmi úhledné. V těch spatřiti je mnoho skladišť rozmanitého zboží evropského. Je jich snad více než potřeba. To soudím z toho, že tu i tam již i mnohý konkurs na dveřích je přibit. Ruských úředníků je tu ohromné množství, neboť dobré dvě třetiny všech Evropanů vězí v ruské uniformě. Modlit se tu člověk může způsobem nejrozmanitějším, v tom je výběr velmi veliký. Neboť je tu kostel ruský, řecký, gruzinský, armenský národní a armenský katolický. Mimo to asi půl tuctu sešedivělých mešit, jejichž minarety s těží jen udržují se ve výši. Je viděti, že stářím již jsou velice unaveny, že sešlé hlavy své rády by již ku věčnému sklonily spánku.

Za to však východní část města dosud zůstala „čistě" turecká se vší špínou i se svými cáry. Zde jsou dlouhé, klikaté čaršie s dřevěnými baráčky, naplněnými evropskou veteširou. Tuzemské jsou jen hrubé nože, hliněné džbány a misky žulové. Více Batum dosud nic neprodukuje, leda snad trochu té kukuřice. Chléb peče se tu pšeničrý, velmi pěkný a bílý, ale skoro všecka mouka přiváží se z parních mlýnů oděsských. A tak i s ostatními výrobky. Z řemesel vyniká snad jen ševcovina, ale o té se může říci, že tu „kvete". Jako v Trebizondě a v okolí náleží k dobrému tónu, aby každý třeba jen méně slušně, ano každý i neslušně oděný člověk měl svůj deštník červený nebo modrý, tak v Batum zase k dobrému tónu náleží — dobrá bota a to čím větší, tím lépe. K důkladnému obalování spodních končetin nevedl tu však jen okamžitý rozmar dětský, nýbrž skutečná potřeba. Jako nouze našeho Dalibora naučila housti, tak nouze Batumské učí nosit boty. Neboť skoro celá turecká část města je jediná, nepřehledná kaluž a bezedná bažina. Jak jsme se touto neslanou kaší probrodili až ku kasárnám na konci města položeným, ještě dnes je mi hádankou. Vím však, že ta neb ona bota několikráte nám tam uvázla. Batum obklopen je ovšem krásným věncem hor lesnatých. Ale mezi horami a mořem zůstává pruh mazlavé naplaveniny, která velmi mnoho vody drží. Proto tu tak nezdravo, proto zimnice krutě tu řádí. Proto také půda v okolí velmi málo je úrodna. Z nemnohých ruských rodin selských, které se tu byly usadily, mnoho lidí již pomřelo.

Ale celkem přece to jde jen ku předu. Batum mění právě toilettu. Batum svléká své turecké cáry a obléká ruskou uniformu. Jde to sice znenáhla, a s mnohým kouskem nevědí si ještě rady, je-li to rukáv nebo nohavice: ale za krátko přivyknou i oni životu ruskému, Batum vzroste a stane se důležitým městem přístavním.

Hlavní podmínku k tomu, přístav totiž, Batum má a to přístav z milosti boží, přístav přirozený. A takových přístavů v celém Černém Moři věru je velmi málo. Neboť Varna, Burgas, Eregli, Ineboli, Sinub, Samsun, Kerasunt s Trebizondou a Poti, — všecky tyto tak zvané přístavy černomořské nejsou než otevřené rejdy, které lodím za bouří divokých žádného útulku poskytnouti nemohou. Ano právě za bouře utí-

kati se musejí lodi z takových přístavů do moře širého, jelikož ve přístavu hrozí jim nebezpečí desetkráte tak veliké. Kde pak příroda sama základů pevných nepoložila ku přístavu, tam sebe větší a nákladnější práce lidské z pravidla bývají marny. V té příčině také všecky ty miliony rublů, které pohltily přístavní práce potské, jsou skoro jako by ztracené. Poti asi dobrým přístavem nebude nikdy: Batum sám o sobě je výtečný — bez jediné kopejky.

Důležitost Batumu nelze neuznávati. Vláda ruská co nejdříve vystavila odtud do Samtredy dráhu pobočnou, asi 97 km. dlouhou, která spojuje přístav zdejší s velikou tratí kavkazskou od Moře Černého až ku Chvalinskému běžící. Koleje železniční v Batumu na dvou místech samého moře se dotýkají, čímž překládání zboží velice se usnadňuje. Nádraží založeno je opodál. Dráha dávno slavnostně již je otevřena, a i jízdní pořádek veřejně je vyvěšen. Ale co platen jízdní pořádek, když ve skutečnosti se nejezdí! Nákladní vlaky pojíždějí sice a osobní také; ale jenom někdy. Kdy opět nějaký se vypraví, to na nádraží nikdo neví. Vůbec zdá se, že v Batumu nic nevědí, ani kdy která loď místní paroplavby přijede neb odjede a přijede-li a odjede-li vůbec která. Divné toto hospodářství železniční dá se vysvětliti okolností, že dráha sice byla otevřena, ale stát dosud ji od podnikatelů nepřevzal. Proslýchá se, že to má jakési kličky a háčky. Že pražce silně již jsou nahnilé a prohnilé, o tom přesvědčil jsem se sám, ač mne do přejímací komise ani nevolili. Ze všeho je patrno, že se v Petrohradě bude museti řádně „namazat“, aby to v Batumu „jelo“.

Již dne 26. dubna proskočila temná zvěst městem, jakoby místní parník snad již zítra odplouti měl do Poti. Jelikož nebylo naděje, že dostaneme se brzy přímo po železnici do Tiflisu, s velikou radostí zakousli jsme se do mlhavých těchto zpráv. Druhý den hned z rána běželi jsme do přístavu. Tam možnost našeho odjezdu skutečně houpala se na vodě; měla palubu, stožáry a černý komín, z něhož husté mraky dýmu se valily. Byl to skutečně parníček Jason, který chystal se k odjezdu do Poti. Rychle tedy účet svůj v hostinci jsme vyrovnali a zavazadla na parník dali dopraviti.

Asi o 10. h. vyjeli jsme k severu. Byl den jasný a překrásný. Jen co ode břehu trochu jsme se vzdálili, již na východě vystoupily nám zasněžené štíty hor gurských, které k severu znenáhla skláněly se k nížině mingrelské. Plavba naše byla z počátku velmi příjemná a veselá. Parníček byl sice zcela maličký, ale za to velmi hustě obsazen těmi nejrůznějšími vrchnostmi kavkazskými. Zbraní navěšeno měl na sobě každý, kolik mohl unésti; a takový chlap již něco unesl! Když bylo pak poledne, sestoupili jsme do nevelikého salonku, kde za 1 rubl poobědvali jsme velmi slušně, při čemž jsme výtečného kachetinského vína statně popíjeli. Ani od stolu se nám nechtělo. Až po černé kávě zatoužili jsme opět po čerstvém vzduchu a po jasu slunečném. I vystoupili jsme na palubu. Leč co to? Slunce šedými mraky se obestírá, šedé mraky po moři se vlekou. Vlny mořské, modrojasně dříve se skvoucí, do temně fialové šedi se zbarvily a dmou se vysoko nad naše hlavy,

jako by nebohého Jasonka pohřbíti chtěly v pekelném lůně svém. Ale náš Jason hrdinskému jmenovci svému dělá všecku čest a činí se, seč síly jeho stačí. Jako křeček funí, noří a mžikem opět vynořuje se z vod, jež šumíce bijí v boky jeho. Nepracuje jen za sebe: vleče za sebou ještě jinou loď nákladní. Okolnost ta dodává mu snad větší stojnosti, jelikož lano vlečné, pevně jsouc napjaté, brání mu v před i v zad se kolísati. Jinak by tu na krátkých vlnách Černého Moře tančil asi pekelnou kalamajku a my s ním.

Na palubě ovšem to tam je všechno veselí. Dámy již dávno opustily palubu. Obličeje pánů pak povážlivě již se protahují. Každý křečovitě již jen se drží zábradlí, aby pohodlně obětovati mohl nehostinnému živlu, až na něj dojde. Já z prvu také obával se něčeho podobného, neboť myslel jsem, že bude mnohem hůře. Ale když nebylo, přepustil jsem výhodné místečko své vousatému Svanethovi, kterému věru nebylo do smíchu. Podivno při tom, že my všichni tři evropští cestovatelé zůstali při bouři v plném zdraví a v dobré míře, kdežto silní tuzemci všichni napořád byli na mancáry. Ten poťouchlý nepřítel, jemuž podlehli bez milosti, vysmíval se ovšem šaškám jejich zakřiveným a kindžalům dvojbřitkým.

Bouře asi za hodinu se vyzuřila, leč moře posud je nepokojno. Břeh v pravo snížil se v rovnou pláň bažinatou a tak nízkou, že se obáváme, že ji vlny přes tu chvíli zalejí. Na pláni hustý, nepřehledný háj stromů listnatých. Nad vrcholky stromů štíhlý maják vyčnívá. Tam ústí Riona a při něm Poti rozloženo uprostřed bujné vegetace. Blížíme se přístavu, který vlastně ani přístavem není. Je to jen ústí řeky dosti široké. Leč přístup k němu velice je znesnadněn. Tam kde voda říčná s mořskou se stýká, sváží Rion veškerou hrubší naplaveninu a buduje tak pod hladinou mořskou mocný násep. Na náspu lámou se vlny mořské. Kotouče vod zpěněných vysoko šlehají k oblakům. V náspu jen úzká vrata zůstávají, kudy lodím opatrně je projížděti.

Leč sotva jsme se k nebezpečným místům těm přiblížili, již znamenáme s hrůzou, že Jason nechce ani vjeti do ústí, nýbrž že mocným obloukem v levo do širého moře zabočuje. Co to? Nemůže se snad za dnešní bouře vjeti do přístavu? Pak bychom, jak častěji se tu stává, s nepořízenou vrátili se dnes o půlnoci opět do Batumu. To by bylo pěkné nadčlení! — Obracíme se ke kapitánu. Ten pak brzy úplně nás upokojil. Aby mohl jeti tím bezpečněji, jel z prvu jen podívat se, jak vchod do přístavu z blízka vypadá. Nyní se loď na širém moři ve velikém kruhu obrátí a ku vratům zamíří. —

Blížíme se opět ku přístavu. Na přídě v pravo, v levo stojí marináři. Ti tyče dlouhé do vody ponořují a hloubku moře kapitánovi silným hlasem vyvolávají. Jedeme pomalu, ale velmi opatrně. Opodál náspu v širém moři na kotvách stojí dva dosti veliké trabakle. Ty, nemohouce dnes plachtami vjeti do přístavu, nuceny byly venku zakotviti a zde pohodu příznivější očekávati. Nemůže se věru říci, že by toto čekání ve dnešním nečase bylo to největší potěšení na světě. Vizte, jak ty lodi jejich se zmítají, v pravo v levo nachylují, až špička stožárů vln skoro se dotýká. Pekelná to houpačka! — A kdyby kotva se zlomila, kdyby řetěz se přerazil: jsou ztraceni. Vlny mrští jimi na mělký

násep a dřevěný ten domeček roztříští se na tisíc kousků, ze kterých pracně byl složen. — Proto volají na našeho kapitána: „Batuško, batuško, vezmi nás s sebou!“ — Ale náš batuška na ten čas má jiné starosti. —

Bylo to pět minut trapného očekávání, než jsme vraty konečně šťastně propluli. Za náspem byla již hladina dosti tichá. Brzy po tom vjeli jsme do Riona, a po něm pak skoro až k samému městu.

Zde v celnici všecka zavazadla naše opět velmi bedlivě se prohlížela. Dnes tedy již podruhé. Na jeden den je toho rozbalování a sbalování věru právě dost. Pak všecko na káru dali jsme naložiti a do hostince Kolchidy zavézti.

Roland.

Napsal **Julius Zeyer.**

(Dokončení.)

IV.

Krev utřel Roland s tváře, pustil zas
roh olifant na zlatém řetězu
a hleděl kolem. Zraky zalily
se slzami, když viděl mrtvoly
na zemi ležet reků křesťanských,
když viděl, málo co jich zbylo jen,
a udeřil se pěstí do prsou:
„Ó Francie,“ děl, „osiřela jsi!
Co dětí pláčeš svých — ach vinou mou!“

To slyšel Olivjer a žaloval:
„Žel, že jsem, druhu, tobě vyčítal!
Tu bolest, kterou cítíš, způsobil
jsem tobě slovy svými trpkými.
O, promiň mi! Hle, zase blíží se
již nepřítel. Zůstaň mi na blízku.
Smrt kvačí na nás, nerozlučme se,
bez tebe nechci žít, a padneš-li,
pak zemru bolem s tebou zároveň!“

Do koňů bodli, s tváří zářící
vstříc nepřátelům opět letěli.

Král Marsil smál se, vida ostatek
ten skrovný bojovníků křesťanských,
a na své zvolal: „Konec čiňte již
a hlavy Olivjera, Rolanda
mi přineste, též arcibiskupa.“

Pluk za plukem se znova tedy hnal
na hrstku chrabrých reků Kristových.

Na slovo krále emir, Margaris,
meč vytasil k lítému zápasu.
Byl jako luna jasný, spanilý,
a v zemi jeho dívky nebylo,
jež by se neusmála v milosti
tvář jeho krásnou vidouc kvetoucí.

„Buď bez starosti," pravil Margaris,
„můj králi mocný. Hned ti přinesu
tu bujnou hlavu Olivjerovu
a do prachu ti k nohám složím ji."

Bod oře svého, letěl jako šíp
a dosáh svého cíle, oběma
teď rukama se meče uchopil
a měřil ranou zhoubnou, nesmírnou
na Olivjera; ten sic uskočil,
však hrotem meče zasáh' Margaris
jej osudně tam mezi lopatky,
kde pancéř jeho již byl povolil,
a meč mu v tělo vnořil hluboce.

Že k smrti raněn, cítil Olivjer
a silou poslední svůj pozveď meč
a udeřil emira na hlavu.
Déšť perel, karbunkulů s přilbice
tu padal na zem, přilba padla též,
a lebka rozpoltěna zela mu
a krev se lila přes tvář spanilou,
na které dívčí oči rády tak
zář byly sílaly, a emir paď
a nehnul více údem . . . „Proklet buď,"
děl Olivjer a k zemi vrávoral,
však kolem sebe ještě šermoval,
a zvolal: „Na pomoc pojď, Rolande!
Ach, přišel okamžik již loučení!"

A Roland z daleka jej uviděl,
a zhléd, jak bledl, zsinal, umíral,
jak z těla krev se jemu valila
jak potokem; to vida uchvácen
tak bolem byl, že mdloba jala jej.
Však nespad s koně; když se vrátily
mu smysly zase, k druhu svému spěl,
a s koně slez, by objat mohl jej —
ten ale více světlo neviděl,

ač ještě stál a dýchal, mrákotná
mu mlha zraky kryla sokolí.
Když Rolandovy zbroje řinčení
mu vniklo v sluch, své síly Olivjer
již sebral poslední, neb myslil, že
se nepřítel mu blíží, mohutně
na přilbu Rolandovu udeřil,
až rozpoltil ji; Roland sladce však
jak dítě pravil: „Biješ s úmyslem?
Jsemť Roland, který tak tě miluje!
Je v tobě ještě záští proti mně,
že záhubou jsem stal se druhů svých?“

„Jsi ty to?“ slabě pravil Olivjer.
„Já slyším tě, však v bělmu hasne zrak.
Já nevidím tě, bůh tě vidí však
a čisté tvoje srdce, bratře můj.
Já udeřil tě! Drahý — promiň mi.“

„Ty's neranil mě,“ Roland odtušil,
„a rád ti prominu. Ba ještě víc:
v tom okamžiku láska nejčistší
mě knězem pomazala před Bohem,
já jmenem jeho vše ti promíjím,
co na té zemi hřešils. Duše tvá
nechť vejde v ráj.“
A oba mlčeli
a klonili se k sobě, drželi
se v objetí a tak se loučili
na věky zde... A Olivjer teď kles,
již neslyšel a slep byl docela
a pozved ruce k nebi ještě jen
a šeptal: „S bohem, s bohem, Rolande!
Bůh žehnej Karlovi a Francii
a tobě, tobě, drahý bratře můj!
O světlo ráje, vejdiž v nitro mé!“
A zamlk' náhle, hlavu sklonil svou,
a duše rozepjala perutě,
a mrtvý ležel v trávě zelené.

Tu Roland zaplakal a žaloval:
„Ó Olivjeře, druhu jediný,
žel, že jsem živ, když ty již nežiješ!“

A znovu mdloba uchvátila jej
a byla těžká, dlouhá, mrákotná,
však s koně nespad, kam byl vsedl zas.
Když k životu se vrátil, s úžasem
teď viděl, sám že zbyl jen z reků všech

a arcibiskup Turpin. Cítil též,
že krev se lila z ran mu hlubokých.
Na druha svého ještě pohled vrh,
pak koně bodl, letěl k Turpinu,
jenž na něj volal, rva se jako lev:
„Pojď, Rolande! Přispěj mi k pomoci!“
A oba v seč se vrhli zuřivou.

V.

Šla taká hrůza z obou hrdinů,
že pohan couvl; za to letěl mrak
jim kopí, šípů, nožů, štítů vstříc
a rachotil jim temně nad hlavou
jak bouře krup nad polem zrajícím.
Šíp ranil pravý spánek Turpinův,
a kopí vjelo hlubě do prsou,
a druhé koně jeho zabilo.
Děl arcibiskup: „Nejsem přemožen,
ač těžce raněn. Ještě mám svůj meč.“

A Roland na to: „Síly Vejljantif
má dosti, kůň můj, aby oba dva
nás nesl na hřbetě. Tak spojeni
my zemřem spolu.“
Turpin na koně
sed vedle Rolanda, a ten svůj roh
zas ke rtům nesl, bílý olifant,
a opět sílou celou zatroubil.
Zvuk slabý však jen vydal nástroj teď,
neb Roland chábnul, krev se lila mu
ze spánku, z čela, z prsou potoky.
Přec slyšel Karel v lůně pohoří
ten slabý, mroucí, smutný rohu zvuk
a pravil: „Bože, zle se vede jim!
Ó zatrubte jim rychle v odpověď,
by zvěděli, že pomoc blíží se!“

Hrom šedesáti tisíc polních trub
hned na to zazněl, letěl průsmyky
a pohani jej v strachu slyšeli.
„Jde Karel na pomoc jim!“ zvolali
a nastal zmatek, útěk úplný
a Marsil rval si vlasy v zoufalství.
„Jde Karel,“ šeptal Roland slabě též,
a v mžiku tom pad jeho dobrý kůň,
byl proklán kopím, prchající vrah
jež zpátky mrštil sílou ohromnou.
A Roland hrdlo objal ořovo

a líbaje ho, koně oslovil:
„Buď tobě dík za věrné služby tvé!
Nuž sladce dřímej v trávě vysoké
zde mezi bohatýry! Kdyby bůh
nám návratu byl dopřál v sladkou vlast,
ó nikdy víc bych nebyl, břemeno,
na bedra tvoje sedl! Oves jen
ten nejlepší bys pokrmem byl měl
a vodu z nádob zlatých byl bys pil!
Tak ale, oři můj, zde zůstanem.
Jest konec všemu: bolům, radosti!“
Tak šeptal Vejljantifu jeho pán,
vstal s tíží se země a pomahal
teď raněnému arcibiskupu,
jenž smyslů zbaven, tonul v mrákotách.
Své roucho Roland hbitě roztrhal
a zavázal mu rány, sejmul mu
též přilbu, pancéř, pak jej položil
na měkkou trávu, něžně, pomalu
jak matka dítě. K srdci přitlačil
pak ruce jeho. Turpin otevřel
tu oči, z kterých smrt již hleděla,
a Roland takto tiše prosil jej:
„Ó reku, muži svatý, příteli!
Ó slovem sladkým se mnou rozluč se!
Hle, druzi naši všickni mrtvi jsou!
Chci kolem tebe všechny položit!
Tak v smrti ještě budem spojeni!“

A Turpin usmál se a odvětil:
„To srdce moje, věru, potěší.
Jdi! Učiň rychle tak! Jsme vítězi
my dva, na okamžik! Nuž pospěš si!“

A Roland šel a rychle přinášel
ta drahá těla paladýnů všech
a do trávy je kladl vysoké
jak ku spánku, u nohou Turpina,
a ze všech naposledy přinesl
to drahé tělo Olivjerovo,
jež pod sosnou, pod temnou leželo
pod keřem plané růže kvetoucím.
Bol nový byl jej mocně zachvátil
a kropil vřelým pláčem drahou tvář,
pak položil jej mezi ostatní
a omdlel srdce rvoucí bolestí.
A Turpin zažaloval, vida jej
tak zsinalého ležet na trávě,
a vstáti chtěl, aby mu pomáhal,

z ran jeho ale krev se lila hned,
a padl těžce v smrtném zápasu.
Tu probudil se Roland, zakvílel,
a Turpin naposledy pozvedl
své žehnající ruce, položil
je Rolandovi tiše na hlavu,
kříž ve vzduchu pak ještě udělal
nad reky, kteří v trávě vlající
již tiše dřímali svůj věčný sen,
a zašeptal: „O bože, v milosti
mou přijmi duši!“ Sepjal ruce pak,
a duše jeho uletěla v ráj.

Bol nesmírný Rolandem lomcoval,
když Turpina teď viděl mrtvého.
Na prsa křížem ruce složil mu,
ty ruce bílé, které meč i kříž
tak stejně dobře třímat uměly,
a poklekl ku tiché modlitbě.

„Ah, reku chrabrý, duše nejčistší,“
děl Roland dojat, „vešel's do ráje!
Tam světlí přivítají andělé
tě jako druha! Byl's jak apoštol
a věrný sluha Pána našeho!“

Po těchto slovech Roland povstal zas
a hleděl kolem. Ticho hluboké
dol jímalo a slunce klonilo
se za hory, a vítr dolem táh
jak boží dech a tvář mu ovíval,
a tichý hlas ve hloubi duše děl
teď Rolandovi: „Vzešla hodina!
Své tělo zanech! K bohu vrátíš se.“
A Roland vzhlédl k nebi s úsměvem.

VI.

Smrt cítil již a sláb byl nesmírně.
„Čas připravit se,“ šeptal, pohledl
na mrtvé druhy ještě naposled
a volal Gabriela, anděla,
pro kterého vždy úctu největší
byl cítil ze všech božích andělů,
vždyť poslem svým jej zvolil Hospodin,
když k nejsvětější Panně promluvil.
Na Gabriela volal, olifant
pak pravou rukou vzal a Durandal
a kráčel vrávoraje, pomalu,

by místo našel stinné ku skonu.
Dva stromy viděl kývat blankytem
na nevysokém, svěžím pahrbku,
květ ronily na stupně z mramoru,
jež z dola vedly k nim, tak zářící
jak padlý sníh, a trávy vysoké
se přes ně vlnily a voněly.
Tam doplížil se Roland, v stínu kles
a stromy nad ním tiše chvěly se.
Mha na zraky mu padla mrákotná,
a myslil již, že s tělem loučí se.
Tu cítí náhle ruku: dotkla se
mu čela. Za vlasy jej chopila,
a Roland věda, že to nepřítel,
smrt samu ještě jednou odpudil
a síly sebral, zíral bystře tak,
že světlo vrátilo se do očí,
jež stín již skoro kryl, a uviděl,
kdo před ním stál. Toť obr pravý byl,
král lidu černého. Od temena
až na zem vlasy jeho, temnější
než sama noc, se hustě proudily,
plášť tvoříce kol těla nahého;
zrak jeho divý žhavým uhlem byl,
a z tmava tváří bíle svítily
jen zuby jeho, když se ušklíbl
a zaskuhral: „Konečně poražen
jsi, Rolande, mou kořistí tvůj meč!
Já ponesu tu strašnou tvoji zbraň
do země své, kde slunce nesvítí,
kde obilí neroste, rosy kde
ni deště není! Samo kamení
kde černé jest, a pouze karbunkul
kde rudě svítí, jako tvoje krev.
Tam ponesu tvou zbraň, však hlavu tvou
pod nohy složím králi Marsilu!“

A opět za vlasy jej hrubě jal
a pozved zbraň svou. Roland vyskočil
však náhle silen, ranou nesmírnou
na lebku jeho rohem udeřil,
až olifant se téměř rozpůlil,
a drahokamy s něho padaly
a zlaté zdoby, krev však zároveň
se černochovi z hlavy valila
a mozek s ní; pad mrtev do trávy
jak poražený strom. Též Roland kles,
to rána jeho byla poslední.

„Ty sketo,“ pravil, „zneuctit mě chtěls,
však s ďáblem špatně jsi se poradil.“

Byl nyní bled, byl zcela zsinalý
a zraky jeho hasly pomalu.
Přec hmatmo našel balvan obrovský
a oběma jal meč svůj rukama
a snažil se, by v kusy rozbil jej.
Však marná práce. Skřípal Durandal,
však nezlomil se ani neztupěl.
Tu propuk Roland hlasně v žalobu:
„Můj dobrý meči, jasný jako blesk,
ach jaké vzbuzuješ mi vzpomínky!
Bůh Karlovi tě poslal andělem
se vzkazem, aby císař odevzdal
tě největšímu ze všech rekovi!
A Karel v moje ruce složil tě!
Ty víš, jak jsem tě čestně nosil vždy!
Co zemí dobyl jsem, co království!
Již nemám sil dost všech jich spočísti!
A nyní rozloučit se s tebou mám
a pohanům tě nechat za kořist?“

A znova bušil mečem o kámen,
až jiskry pršely, a řinčel meč,
však nezlomil se, ani neztupěl,
a Roland unaven zas' žaloval:
„Ach, meči krásný, meči svatý můj!
Ty zlatem třpytíš se a kameny,
však větší v sobě chováš bohatství!
Co svatých v rukověti ostatků!
Toť nemožné, bys patřil pohanům!“

A po třetí se bušit silou jal
do balvanu; ač skřípal silně meč,
přec nezlomil se, ani neztupěl.
Sil neměl Roland více, pochopil,
že hospodin sám chránit bude zbraň,
by pohanům nepadla za kořist.

Smrt držela ho jednou rukou již,
a nebránil se déle. Ulehl
do trávy vonné, která šeptajíc
se vlnila přes stupně mramorné;
pod hlavu Durandala, olifant
si položil a tváří obrátil
se stranou k pohanskému táboru,
by zvěděl Karel, celá Francie,
že nepřemožen zemřel vítězem.

Tak ležel tiše, silou poslední
se kajícně do prsou udeřil
a prosil boha: „Pane, odpusť mi
mé hříchy všechny, které spáchal jsem
po celý život až v tu hodinu!“

Pak svlékl pravou rukavici svou,
by vstříc ji držel Pánu života,
a mlhou, která jala duši již,
teď kraj svůj viděl, sladkou Francii.
Ach, byla plna slunce, přátele
tam viděl své a Karla císaře,
jak pro něj plakal, Aldu spanilou
a v hasnoucí se zraky vedrala
mu vláha něhy, potlačil svůj vzdech,
chtěl poslední svou myslit myšlenkou
na Boha jen a znovu prosil jej:
„Ty, otče všech nás, kterýs Lazara
byl vzkřísil, z hrobu vynes k světlu zpět,
ó zachraň duši moji, přijmi ji
přes všechny hříchy, které na ní lpí,
a nedej zapadnout jí v temnotu!“

A znova rukavici pozved svou,
a cherubové šumnou perutí
jak hejno orlů zlatem večera
se snesli k němu; s nimi Gabriel
byl přiletěl ve slávě nebeské
a přijal rukavici s úsměvem.
Tu sklonil Roland hlavu rekovnou
a sepjav ruce skonal . . . Gabriel
a druzi jeho duši odnesli,
kde blaho ráje na ni čekalo.

Jarní bouře.

Venkovské obrázky a črty z let šedesátých. Napsal

Q. F. Renatus.

(Pokrač.)

VIII.

dy opět jednou vím, jak vypadáme po plesu,“ pravil pan Janoušek své choti, kteráž právě do pokoje vkročila.

„Po plesu!“ opakovala paní, již v úplném ústroji, kdežto pán si právě nákrčník přivazoval. „Ostatně vypadá to věru u nás ještě jako po plesu. Jde na jedenáctou, a páni ještě jsou neviditelni.“

„Prosím tě, má drahá, to již tak bývá. Máme své slabosti,“ polohlasně skrze zuby vyrážel Janoušek, chápaje se na novo kravaty, kteráž nechtěla do kličky. „Pan doktor tedy ještě vyspává! — Kam mi zase ten kartáč založili — nu jest vidět, že se neostýchá mnoho — ah zde jest — a zase tak nevyčesaný . . . Myslím, že jest na nastávajícího ženicha trochu pohodlný — Opravdu, co jsme se museli i toho Řehoře zříci, nemáme pořádku!“

„Byla jsem se podívat po Anně,“ vskočila paní Janoušková do řeči, nevšímajíc si poznámek mužových. „To dítě se mi nelíbí.“

„Jak?! Nastudila se? Leží?“

„Nikoli, není churava; právě se vracela z procházky po zahradě — jak pravila.“

„Nyní! Nevyspalá a po plesu?!“ pravil Janoušek a ustal v pořádání svých poněkud prošedivělých vlasů. „To se mi také nelíbí.“

„Zdá se, že se Anna příliš na to neohlíží, co se nám líbí neb nelíbí,“ pravila paní zamyšlena.

„To křivdíš tomu dítěti,“ přejal slovo manžel. „Prosím tě, v těch letech každé děvče má své zvláštnosti. Jest po plesu a to víš, tu bývá chuť trochu výstřední. Někomu se chce kyselého, jí zas chutná štiplavost ranních zmrazků v parku.“

„Možná, ale včera, když jsem jí sdělila, že Kyselka na ni si myslí, byla tak prudká, tak rozčilená, ba řeknu rozhorlená, že jsem se až zalekla. Obávám se, že myšlénky i city její nejsou v pořádku —“

„Prosím tě, ta myšlénka jest jí snad nová, zalekla ji; ponech jí jen času, však se s ní spřátelí. Možná, že právě nyní o budoucnosti své s Kyselkou přemítá, a to jí dává dosti látky —“

„Můj drahý, vy muži nemáte oka pro jemné změny v chování dívky, nemáte citu pro sotva znatelné známky . . . K postřehnutí jich je potřebí opět jen oka matčina a citu ženy.“

„Nuže, v čem se jeví tyto změny?“

„Můj drahý, to těžko líčit! Ona ví, že Kyselkovi přejeme. Kdyby ho chtěla, chovala by se jinak. Připadá mi plachá, roztržitá a do jisté míry nedostupná . . . Obávám se, že myslí snad již na někoho jiného.“

Janoušek se zasmál.

„Láry fáry!“ pravil, odstupuje od zrcadla, „to vše jest jen vaše ženská upejpavost. Však se to poddá. Naopak pravím — ta plachost a to vše, co jsi uvedla, může platit zrovna tak Kyselkovi; nechce jen připustit, že se tak zhola poddala.“

„Věř mi, že Anně nerozumím. Myslela jsem již, že snad o našich starostech také ví a že naše rozpaky, víš jaké, jí v mysli leží; avšak skrývali jsme vše pečlivě, takže nemůže míti ani zdání. — Slovem, nerozumím jí!“

Janouškův výraz tváře po těchto narážkách se změnil. Kulatost spokojeného velkostatkářského obličeje zmizela, zrak stal se matným, omrzelým.

„Prosím tě,“ pravil. „Není třeba připomínat mi toho.“

„Nemohu si pomoci,“ pravila paní, pohrávajíc s okrasou svého šatu, „dávám ti jen návěští, abys nebyl překvapen, kdyby se tvé záměry poněkud pomátly. Béřeš vše za jisté, za lehké.“

„Jak to myslíš!“

„Alespoň s Annou. Chtěla bych se mýlit. Vím sice, že by se byl již mnohý o ni ucházel, ale pokud mi známo, nevyznamenávala posud nikoho zvláště. Nemohu tedy s jistotou předpokládat, že na někoho určitého myslela, avšak předzvídám skoro, že setkáme se s vážným odporem s její strany.“

„Proti Kyselkovi?“ otázal se rychle muž.

„Ano. Proti tomu spojení,“ řekla paní klidně a určitě.

Janoušek mrzutě, ba zasmušile díval se z okna ven do pusté nyní zahrady, kde mezi haluzemi stromů, které zde až k oknům prvého patra dosahovaly, jednotlivé vločky sněhové pomalu poletovaly, a bezúčelně pozoroval umrzlé, prošlapané pěšinky ve sněhu, které se parkem křížily.

„Abych pravdu řekl, nerozumím též chování toho Kyselky.“

„Mluvili jste včera ještě něco spolu?“

„Skoro nic. Víš, jak byl odpoledne po svém příjezdu čilý, jak se dvorně choval, a také na plesu z počátku . . . ale pak?“

„Snad byl unaven?“

„Nezdálo se mi. Spíše byl v myšlenky zabrán, kouřil rychle své doutníky, po celou zpáteční cestu skoro ani neodpovídal. Nevypadal jako ženich, jenž se svým nastávajícím tchánem jede.“

„O vida, tebe mýlí poněkud tvá samolibost. Citlivý papínek, kterému se chce lichocení —.“

„Ale vždyť mohl být spokojen — což jsme se nechovali s veškerým ohledem? Neřekla jsi mi, že co na tobě záleží, ničeho nenamítáš? Nebyla naše cesta vlastně obětí? Což jsme pro něho vlastně nepracovali? Ve zdejším okolí zajisté byl bych získal dosti přívržencův i podpory — a to vše mu postupuji. Doufám, že naši vážnost, náš vliv mohl pozorovati.“

Janoušková se nyní zamyslila.

„Může být,“ pravila skoro v samomluvě, „že snad se něčeho domýšlíme, čeho není. — Ano,“ pravila nahlas. „Snad jsme na nepravé stopě. To, co pravíš, může právě znamenat, že neměl příležitosti více s Annou se obírat.“

„Myslíš?“

„Ano. Nápadníka vždy mrzí, nedaří-li se mu hned sblížení, ač to opět není na škodu — překážky podněcují. Ano, tak to asi bude. Snad abychom poněkud napomáhali?“

„Prosím tě, jen nic ukvapit!“

„Ponech to jen, prosím, mně. Víš — když se ženské do takových záležitostí pustí, pokročí věci za hodinu dále, než když vy muži na tom měsíc rozmýšlíte.“

„O tom nepochybuji,“ pravil Janoušek polohlasně, a ústa jeho přelétl lehýnký úsměšek; „nuž dělej, jak rozumíš. Mně se nezdá být Kyselka tak neostříleným, nezkušeným mladíkem.“

„Tím také není. Myslím právě, že až mnoho přemýšlí. Zařídíme to tak, aby dnes — třeba po snídani — ti mladí lidé mohli být sami pohromadě. Nebudeš tomu překážeti?“

„Já?“ otázal se Janoušek po krátkém pomlčení. „Já nikterak. Zařiď si to dle svého uznání. Jest to tvá věc. Kyselka bude chtít beztoho k polední odjeti. — Nyní však bude čas, abychom šli k snídani.“

* * *

Touto dobou zamykal Dr. Kyselka v pokojíku, který obýval, pečlivě svůj cestovní tlumok. Nespěchal. Od chvíle svého návratu z plesu vůbec nespěchal. Zdvořilou poklonou a dotknutím takořka jen konce prstů rozloučil se včera — lépe dnes ráno — s Janouškovými. Vstoupil do pokoje dobře vytopeného, který již znal z dřívějších návštěv. Nehleděl na jednoduchý, leč útulný pokojík s pocitem, jaký mívají milenci, kteří za vyvolenými srdce svého putují. Takovíto, ještě neostřílení lidé nosívají s sebou velmi zbytečný přívažek neurčitých nadějí, tušení a rozličných, více méně sladkých neb sladkobolných citů, touhy, slibů, záměrů, štěstí, vznešenosti, ideálů, vůbec všeho toho, čím onen podivný stav naší celé bytosti v době lásky ubohé srdce lidské obtěžuje. Tací lidé jsou tak rozechvěni, že dovedou každý předmět, každou maličkost, která jim připomíná nějakou dle jejich mínění velkou událost jich lásky, vítati jako starého, dobrého přítele a důvěrníka.

Nač bylo by Kyselkovi takových citů třeba? On dávno vycvikoval srdce své, že slepě poslouchalo střízlivé hlavy. Již z mládí řekl si jednou: Smetana čerstvě svařená ke kávě jest v čas věc převýborná. Smetana však prudkým varem přeteče a pak zapáchá. — K čemu se oddávati zbytečným prudkým citům. Cit jest špatným vůdcem tomu, kdo chce ku předu. Ke každé rychlé cestě třeba dobrých očí, abychom cestou nebrkli. Citem vlhnou někdy oči — a vlhké oči, jak známo, dobře na vzduchu a větru nevidí. A láska — toť přímo bělmo! Kam s tím?!

Proto doktor Kyselka velmi odměřeně odložil svrchník, opatrně jej uložil, podíval se, jsou-li okna a dvéře dobře zavřeny, a změniv

lakované botky za jiné, usedl poblíž kamen ke stolku. Na to zapálil si nový doutník a probíral se s olůvkem v ruce ve svém zápisníku. Některé stránky opatřeny byly nadpisy. Vyhledal nadpis „Dřínov“, pod kterým bylo několik řádků číslic a začátečních písmen. Připsal několik poznámek ve zkracovaných slovech. Prohlédnul bedlivě ještě skoro vše na této stránce zapsané, obrátil zpět několik listů až tam, kde nahoře bylo velké Z, učinil krátkou poznámku a rychle pak zaznamenal na předposlední stránku s nápisem „Volby“ několik zkrácenin, pak několik jmén osobních a místních. Naposled napsal: „Kavka, pojezdný“ a tu stáhla se jeho posud nehybná ústa ku krátkému úsměvu. Na to uložil tobolku, hodinky, peněženku vedle sebe na stole u postele, kde byla svíčka se sirkami, a beze spěchu připravil se ke spaní. Probudil se pozdě — jen poněkud unaven, ale jako nespěchal večer, nespěchal příliš ani ráno. Strojil se odměřeně, skoro opatrně, a než pokoj opustil, uložil pečlivě veškeré své věci do tlumoku cestovního, který zamknul. Než vyšel, podíval se do zrcadla, usmál se tohoto rána poprve a polohlasně promluvil: „Ano, slečna Anna . . . však počítám, slečinko, že se vyrovnáme, jen co mi starý pomůže.“

A vyšel na chodbu.

Zatím Anna již dávno byla vzhůru. Sotva byla zdřímla. Protrhla se ze spánku s pocitem jakési neurčité sklíčenosti, jakési nejistoty. Ustrojila se rychle. Obličej její, zprvu skoro zasmušilý, nabyl po úpravě úboru a účesu výrazu střízlivě čistého, ba ostražitého. Oko, skoro průhledné, prozrazovalo přehled a myšlenky úplně spořádané. Vklouzla do pokojíka babiččina, která své obydlíčko již sama uklízela.

Babička vyměnila s vnučkou několik políbení.

„Již vzhůru, Anničko?“ tázala se s mile usměvavou tváří, ještě vnučku celujíc.

„Nespala jsem mnoho, nemohla jsem spáti —“

„Ve tvém věku, holubičko, spí se po tanci dobře. — Avšak snad jsi přebrala — a to pak spánek zahání, tak jako — když na něco příliš myslíme.“

„Babičko moje, ty umíš vše uhádnout.“

„Dítě, dítě, nevím, nevím, abys nechybila! Neměla bych s tebou ani o tom mluvit — podněcuji tě —“

Anně zvlhly oči.

„S kým pak bych mohla mluvit, komu se svěřit, kdyby tebe nebylo, babičko? A nyní nejvíce toho potřebuji.“

„Jest to chyba, milé dítě!“

„Vím, že chybuji, chybuji stále, a čím dále, tím více! Zapletám se a nyní již nevím, jak se vyplést — a co nejhoršího, nevím, jestli o tom, co jsem učinila, nezvědí nejen rodiče, ale i jiní —“ A tu chtělo děvče ukrýti tvář na prsou své babičky, kolem krku ji objímajíc.

Ale babiččina tvář stala se přísnou. Zvolna děvče od sebe oddálila.

„Aničko, to ti zapovídám. Jestli že jsi chybila, neodčiníš zde svou chybu. Máš otce a matku. Co jsi učinila? Zajisté něčeho jsi se dopustila, co příčí se vůli rodičů a tíží tvé svědomí?“

Děvče stálo opodál s hlavou skloněnou, pohlížejíc stranou. Ale když se babička zamlčela, nemohla dívka déle své pohnutí snésti; objala babičku znova, šeptajíc v slzách:

„Nemohla a nevěděla jsem si pomoci. Zdálo se mi, že bych hřešila více, kdybych rozhodně neodmítla nápady toho doktora . . . a obávala jsem se, že nebylo by mi nic platné matince vymlouvati, aby mne jeho zbavili."

„Co jsi učinila?"

„Vím, že jsem chybila, že jsem jednala překvapeně a co nyní počnu, řekne-li to rodičům neb jestli rodiče jinak se to dozvědí?"

„Ty děti, děti —!" šeptala starostlivě babička. „Pověz přece, co's učinila, aby to též jiní mohli vědět neb uhádnout?"

„Chtěla jsem se tomu dotěrnému Kyselkovi hodně ošklivou ukázat, nevěděla jsem, kterak se ho zbaviti, vždyť jest mi, jakoby mne ošklivý pavouk do svých sítí zapřádal, jakoby mi ruce vázal, abych se hnout, abych se bránit nemohla — to vše mne předráždilo —"

„Nemá to ještě rozumu," šeptala babička.

„. . . a tu mi napadlo: nyní neb nikdy; dělala jsem, jakobych jiného ráda měla."

„Tam na plesu?! A pozoroval to pan doktor?"

„Ano!"

„Neprozřetelné, nerozumné dítě! Co z toho všecko pojde! A proč pravíš: dělala jsem, jakobych jiného ráda měla?"

„Protože toho také — —" nyní se děvče zamlčelo a poznovu vzlykalo.

„Domluv!" kázala babička.

„Toho také ráda nemám!"

„Tys vědomky tedy někoho klamala?"

„Neklamala; on to věděl. A svolil."

„Toť přece hřích a byl to jistě ošklivý člověk. Vidíš, do jaké společnosti tě chyby tvé vlekou. Jedna vina plodí druhou."

„Proto nepláču, babičko. Nemám nyní na to srdce, abych jen pro to plakala, že jsem to vůbec učinila. Nevěděla jsem jiné cesty. Ale líto jest mi jeho — myslíš, že jest ošklivý, a zatím cítím nyní zúplna, co pro mne učinil; kdyby byl lehkomyslný —"

„K tomu se mohl každý lehkomyslný člověk propůjčit, když viděl lehkomyslné děvče před sebou."

„Doufal, že mi pomůže — chtěl mi pomoci . . ."

„Doufal, chtěl? proč? Tak se do rukou lidem dáti! A dovědí-li se to nyní lidé a od lidí tvoji rodiče! Jakou hanbu sypeš na jejich hlavu. Jdi, toho jsem se do tebe nikdy nenadála! Pomoz Pánbůh!"

„A nedozvědí-li se?!"

„Pak bys mohla Pánu Bohu děkovat — a říci jim to sama. Ale jak vidím, dozvědí se to asi ještě dnes, protože pan doktor —"

„Ten to může zkusit!"

„Jak jsi vzdorovitá ještě!"

„On to nepoví; na to jest příliš chytrý, než aby se domníval, že žalobou by si u rodičů posloužil, a začne-li, pak se mi ulehčí, budu míti odvahu sama mluvit a bude rázem konec."

„Avšak, ten bláhový, s kterým jsi tu komedii provozovala, takový člověk nestojí za nic, a bude mluvit.“

„Nebude,“ šeptala Anna. „Má mne rád.“

Babička se zamlčela na dlouho.

„Pak jest to hřích,“ pravila posléz, „a proto že jsi jemu vše napřed řekla, jej neklamala . . . ani o svých skutečných citech ne?“

„Ne!“

„Tedy jest v tom sice též odpuštění, ale i tvé pokání.“

Dívka zbledla.

„Nyní slyš. Dnes není a nebude času o všem s rodiči mluvit. Není též nebezpečí. Avšak co nejdříve se tak musí stát a večer si o tom spolu promluvíme.“

„Neopouštěj mne, babičko!“ zvolala prudce dívka v návalu citů.

„Přijď jen večer, přijď! Ale teď se oblec teple a sběhni trochu do zahrady, dokud čas. Není třeba okazovat nyní uplakané oči.“

* * *

Čtvrt hodiny na to seděla rodina Janouškových s babičkou i drem. Kyselkou v jídelně u snídaně.

Všickni v tajném napjetí snažili se, aby vypadali co možná nenuceně. Soukromé záměry toho žádaly. Společenský zákon tomu často chce; proto stává se také tak často, že osoby, které by mohly býti sobě na vzájem nejbližší, ani se neznají.

Všemožná úslužnost a zdvořilost ovládala rozhovor. Divná věc, dvakrát dotekla se rozmluva včerejšího plesu, jednou začala paní Janoušková, jednou pán. Doktor i Anna pokaždé předmět rozmluvy změnili. Babička dávno opustila stůl. Nebyla zvyklá tak dlouho seděti u stolu nečinně. Později nepozorovaně, leč ovšem úmyslně vzdálila se domácí paní, ponechávajíc ostatní nenucenému, přátelskému žvatlání v důvěrném kroužku rodinném.

Ješto však nevyhnutelná obsluha stolu a nepřítomnost domácí paní důvěrný kroužek domácí rušila — nebylo lze se vyhnouti — vstali od stolu a zvolna v rozhovoru se ubírali do vedlejšího salonu. Anna před samými dveřmi, přirozenou nechutí jakousi jsouc pohnuta, okamžik váhala. Byla by ráda ponechala pány o samotě. Avšak myšlénka, že by doktor nějakým způsobem mohl otci narážku učinit na výjev včerejší, naplnila ji neurčitým strachem.

Vstoupila, za ní doktor. Sotva se v saloně k oknům obrátili, vrátil se pan Janoušek, který je byl pomalu následoval, s prahu salonu lhostejně a nenápadně zpět do jídelny. Dvéře zůstaly pootevřeny a bylo slyšet, jak zapadly dvéře jídelny vedoucí do předpokoje. Rozhovor mladých lidí, točící se kolem věcí zcela všedních, váznul, obou zraky se obrátily bezděčně ke vchodu.

Anna nevěděla, smí-li nyní opustit místo.

Doktor uhádl takořka pudem její tajnou rozpačitost; bystrost jeho ducha a jasné vědomí cílů činily jej úplně nenuceným.

Co nastane nyní? myslela ona a bezvolně se zachvěla. Cítila, že jí srdce poněkud prudčeji bije.

On však řekl hladkým a jasným hlasem:

„Po podobném vzrušení a rozčilení čiv (tu hleděl na ni pevně, leč, jak se zdálo, beze všeho zvláštního významu), obyčejně následuje ochablost — zvláště u dámy, a já nadužívám pohostinství, nutě k pozornosti svou přítomností. Pročež račte mi prominouti, ohlednu-li se po svých věcech.“

Dvorně se uklonil, takže Anně nezbylo nic jiného než poklonu opětovati, jestliže se jí nechtělo všedním spůsobem jej zdržovati.

„Zpravím o tom matinku,“ pravila pouze, doprovázejíc jej ke vchodu do jídelny. Nemohla se ubránit neurčitému pocitu zklamání. Vyšla před ním a s lehkou úklonou zmizela v postranních dveřích, ze kterých v malé chvíli vyšel pan Janoušek.

„Již na odchodu?“ tázal se, „spěcháte?“

„Jest ovšem pohodlno po únavě plesové ve klidu Dřínova spočinouti, avšak přítomnost hosta znamená přece zmenšení klidu hostitelů, kteří rovněž potřebují odpočinku. Nabídnutého pohostinství nepoužíti jest vlastně tolik, jako laskavé hostitele v rozpaky uváděti; avšak býti hostem v nečas může býti chybou, a doufám, že mi dovolíte, abych se chyb nedopouštěl.“

„A já doufám, že se opět brzo spatříme,“ pravil s úklonou pan Janoušek, „a doufám, že i záležitost volby ve váš prospěch se nakloní, ač, jak rozuměti ráčíte, osobní činností zakročiti nemohu. Avšak můj vliv, mé postavení jsou vám vždy ochotně k službám.“

„Vzdávám díky za vaše přispění,“ ukláněl se doktor; „dal jste mi příležitost seznati stav věcí, nabyl jsem laskavostí vaší, vaším vlivem podpory, a nabyl jsem vskutku mnohých užitečných i důležitých rozhledů, kterýchž nezapomenu, račte býti ujištěn.“

Rozloučil se s mnohou poklonou — také s dámami a za chvíli odejel. —

Bylo již po poledni, den pošmurný, a dříve než obyčejně zavládlo večer v zámečku dřínovském úplné ticho.

Toho večera bylo však v okně pokojíka, kterýž babička obývala, dlouho světlo. Babička cítíc se — snad po nějakém pohnutí mysli — slabší než jindy, ulehla již do postele a Anička ulehčovala svému svědomí, svému srdci. Divná věc — dokud byl den, dokud byla v upjatých denních šatech, utíkaly se pečlivě skrývané city její do nejtajnějších záhybů mladého srdce, a přísný, až nevolný úbor denní, jak jej zvyk i mrav vyžadovaly, činil i mysl její před očima lidí uzavřenou, upjatou. Ale když nastal klid večera, když uzavřela se v jednoduché komůrce své, v níž takořka i za šera neb za tmy nebylo koutku, ve kterýž by byla neviděla, kde jasná jednoduchost celku ji uspokojovala, kde žádná nepravidelnými a zahnutými čarami se vinoucí ozdoba nábytku nepřiváděla oko i mysl z rovnováhy, kde naopak každý koutek a každá maličkost jí byly upomínkami — tu nastávala doba, kdy byla úplně svá. Zde z velké části prosnila své dívčí sny. Zde odkládajíc i roucho ji svírající, cítila se volnější jako květina, která vůní oddychuje, když stín večera ji zbavil tíhy vedra letního. Tu šířily se city, myšlénky, cítívala touhu po sdílnosti, a ve chvílích takových byla její drobounká, stařičká babička, s tím stříbrolesklým hladkým vlasem a s dobrým

jasným zrakem — její svět. Tu spolu žvatlávaly a tu babičce takořka všeptávala to, co za dne nedovedla nikomu pověditi.

V létě sedávala někdy babička u okna, a vnučka na nízké stoličce u jejích nohou; v zimě milovala však babička klid a teplo a uložila se brzy, vnučka pak sedávala u postele v pohodlném nočním oděvu, dlouhé pletence vlasů majíc spuštěny, na nožkách lehké pantoflíčky, které jen takořka za špičky růžových, drobných prstů na noze visely a které spadávaly velmi ochotně s nohy, když se zcela nad postel naklonila, aby babičku pocelovala, aneb když hupky běžela ke kamnům, aby přiložila, nezdálo-li se babičce dost teplo.

Dnes z prvu dlouho, dlouho u postele babiččiny klečela, jednou rukou se podpírajíc, co zatím druhá babičku objímala. V šepotu a v slzách vyznávala se ze všeho, co ji tížilo, jak vše od počátku přišlo, jak prvně srdce její promluvilo, jak potom pojezdného Kavku poznala, jak nevidouc východiště, zapletla se v sebeobraně, kteréž nyní jako velkého přečinu litovala. — Babička přerušovala jen málo kterou otázkou dívčino vypravování, a když Anna skončila svou zpověď, pravila:

„Já zvěděla již, že rodiče tvoji na to myslili, dáti tě doktorovi, a počítali již, že za tebe požádá. Jest chyba, že nevěděli o tom, že na onoho inženýra myslíš, protože by se to bylo vůbec nezačalo a mnohá chvíle trpká, ba hořká a zlá byla by tobě i jim uspořena. Víš, že dítě má se dle možnosti vůli rodičů podrobovati. Rozumný otec a milující matka nepožádají nemožných věcí od dítěte. Jest mi těžko tě omluviti, poněvadž ani mně jsi se nesvěřila hned tenkrát, když jsi za svého pobytu pražského u mne srdce své zadala. Kdo by to byl tenkráte hádal! Bylo to takořka před očima mýma i tvé matky.“

„Babičko, již mi to nevyčítej a raději mi odpusť! Tenkráte nemohla jsem mluvit, styděla jsem se vás obou, cítila jsem se tak šťastna, že získala jsem cit i vážnost člověka, ku kterémuž mé srdce se klonilo, ku kterémuž cítila jsem oddanost i úctu, ne pro řeči, ale pro skutky jeho. A vážnost a cit jeho získala jsem ještě, když jsem ho ani neznala, co nepatrné děvče, které nevábilo jej vědomky ani slovem ani postavou ani rodinou. Vždyť mne neznal! Pozornost jeho první obrátily ke mně mé družky, které se mi posmívaly, že jsem Češka, dcera prý nově vyvoleného národa, a že jsem nedopustila, aby se posmívaly našim památkám, naší minulosti.“

„Nic neplatí nyní, milé dítě, omlouvat. Rodiče budou jen soudit — a jest povinností tvou se svěřit, a čím dříve tak učiníš, tím lépe; musíš vyčkat jen příznivé doby, abys sobě příliš neuškodila a rodičům neublížila. Chci ti býti radou i skutkem nápomocna; leč abys napravila co možná chybu, začni sama. Je zde na uváženou ještě jedna okolnost, pro kterou se jistě otec i matka zarmoutí — kterou neznáš.“

Anna nyní takořka vyskočila.

„Já nešťastná! Ach, mluv, babičko, rychle!“

„Otec tvůj z lásky k vám dětem tají, pokud může, že záležitosti jmění vašeho jsou ve špatném stavu. Snad velmi špatném. Mně to tají též, ale já to vím přece.“

„Ubohý, dobrý tatínek!“ šeptala dívka.

„A tu přál si nepochybně otec tvůj, abys se čím dříve, tím lépe zaopatřila. Kyselka jest znám jako zámožný, spořádaný člověk a . . .“

„Ach, ten člověk! jen toho ne! jako by smrt na mne sáhla!“

„A mohl by svým postavením rodičům i celé rodině prospěšným býti, ba podporou!“

Nastalo delší pomlčení.

„Ach jaké to neštěstí,“ bědovala Anna tiše.

„Ba ovšem neštěstí,“ opakovala babička.

„Babičko, nemyslím na to neštěstí, že se mi Kyselka na smrt protiví — o tom budu ještě přemýšlet, uvažovat; ale neštěstí vidím v tom, že zkazila jsem si snad možnost, svou obětí ostatním pomoci — a největší neštěstí jest v tom, že rodiče jsou nuceni pomoci takového člověka vyhledávat.“

„Dítě, řekni mi, po kom jsi! Dívka má být pokorná, oddaná! Ty však reptáš! Tys svéhlavá, kde se ti uzdá, že není vše podle tvého.“

„A budu snad pro svou povahu i nešťastná — nemohu si však pomoci.“

„Její děd byl právě takový,“ šeptala si babička, vyschlou svojí rukou bohatý a lesklý vlas dívčin hladíc. „Zatím však, dítě, nech mě myslit. Nejde mi to tak rychle. Nečiň ničeho, dokud ti neřeknu. Pověz mi, kde jest ten tvůj?“

Anna se malinko usmála. „To, milá babičko, nevím,“ pravila klidně.

Babička se usmála nyní také. „Jest vidět, že jste přece jen hodný párek. Nepsali jste si nikdy?“

„Ani slova, nikdy. Avšak —“

„Nuže, něco bude přece,“ usmívala se babička.

„Mám jeho fotografii.“

„Myslila jsem si něco takového. Kdy ti ji dal?“

„Nedal, poslal. Když jsem byla posledně s otcem u tety v Praze — (víš, že u tety jsem se s ním a jeho přítelem seznámila) — setkala jsem se, snad náhodou, nevím, s jeho přítelem. Dal mi ji v obálce, zapečetěnou — řekl jen, že vykonává rozkaz svého přítele, který mešká prý kdesi ve Švýcarech, při dráze a doufá v brzké povýšení. Více o něm nevím.“

„Musíme to vypátrat,“ řekla babička v myšlenkách.

„Myslíš na to?! Tys má zlatá, jediná babička!“ zvolala dívka, líbajíc babičce ruku.

„Pomalu, pomalu, dívenko, jsem hodná, že mluvím tak, jak se tobě líbí — ale, kdo ho vypátrá?“

„Jeho přítel bude vědět.“

„A jak přítele najdeme? Ty mu nemůžeš přece psát, a já tím méně.“

Dívka chvilku váhala. „O již to mám,“ zvolala pojednou. „Pan pojezdný!“

Stařena sebou netrpělivě pohnula. „Vždy on a ustavičně on! Což necítíš, že ho nadužíváš? Ať již to bylo dobře, neb ne, co učinil, avšak uvážím-li to, co učinil, když znal všecky, všecky okolnosti, musím ti říci, že by to byl z tisíce druhý neučinil, co on pro tebe alespoň uči-

niti chtěl. Lituji — věř mi — že máš již svého inženýra; pojezdný by se mi pro tebe líbil. Nevím, vyváží-li láska tvého inženýra srdce pojezdného — Víš-li, že jsi mu k velkým díkům zavázána?"

„Vím, babičko."

„A svůj dluh mu splatíš?"

„Nevím. Nebudu nyní vyhledávat pro něho splátku."

„Aničko?!"

„Bylo by to marné. Musím zůstat dlužnicí. Láska se platí jen zas láskou; že tu dáti nemohu, ví a nežádá jí. Kdybych cokoli jiného nabídnouti chtěla, nepřijal by jistě, nechtěl by ani sebe ani mne poníižiti. Ostatně, jemu jest líp. On jest dárcem, to mu dostačí, a já dlužnicí, to hluboce cítím. Nemůže se o tom mluvit. Ostatně jistě na vyrovnání nemyslí — to ani nepřipustím — a proto jsme vyrovnáni."

„Oh, mladost — radost!" pokynula hlavou stařena. „Mladost má víru, tudíž naději a lásku . . . má křídla ku vzletu, tedy všecko. Jen bude-li toho na nejvýš třeba — uvidíme, možno-li ještě užíti pojezdného. A nyní dobrou noc!"

IX.

Dr. Kyselka, navrátiv se domů, vkročil jakožto praktický advokát nejprve do své kanceláře, přijal zprávy od koncipienta, udělil rozkazy. Prohlédnul písmo nápisů na došlých listech, některé dopisy rozpečetil hned a uložil do svého psacího stolku v kanceláři, jiné vzal k sobě a řka, že nepřeje si býti dnes již vyrušován, odebral se do svého bytu.

Tam pozorně přečetl listy, patrně důvěrné, přecházel chvíli po pokoji a nahlížel ob čas do svých poznámek, chvílemi se zastavoval.

Rozebeřme jednou soudem rozumu — pravil — postavení své, které již bylo na tom, aby vůči Janouškovým na se vzalo tvar šlakovitě vázaný.

Především tato Anna, kolem níž se věc více než s polovice točí.

Sám jsem nemyslel, že jsem posud takovým slabochem. Vždyť vím, že to, co nazýváme ženou, krásou — jest jen příjemným přeludem našich smyslův. My ji tvoříme sami, nevědomky. Hle krása! Hra lesklého oka, malinová ústa, růžové líčko v rámci pěkných vlasů. K tomu pružná, bujná postava, zdravé formy, hezká nožka . . . to vše jest mi příjemné, ano, miluji to vše — avšak jen pro kratochvíli, pro občerstvení tohoto života, který žijeme přece jen jednou. Milujeme kávu, protože jest kávou; mohli bychom se konečně bez cukru obejíti — a přece si ji někdy rádi osladíme . . . A ty tak zvané ženské vnady — co vlastně jsou? Trochu oživeného a nalíčeného masa, nic více . . . . i nejkrásnější líčko, hebčí než aksamit, časem sežloutne, pokryje se vráskami, a ty nás pak ovšem nemohou ukolébati do měkkých snův lahody, po kteréž pro změnu toužíváme.

Životu rozumnému jest jen život sám sebou cílem. Život, uspořádaný dle představ našich o příjemnosti, podal by nejvíce spokojenosti. Vše ostatní, co k doplnění představ příjemných patří, jsou prostředky k dosažení oné spokojenosti — a mezi takové pomůcky náležejí také za jistých okolností ženy. Života cíl zkrátka jest: uspořádati své po-

měry tak, abychom svým požadavkům spokojenosti mohli co nejsnáze hověti. Pohodlí, blahobyt cizí — není pohodlím, blahobytem mým. Jen pokud z cizí jsoucnosti můj stav stává se pro mne příjemnějším, pohodlnějším, cennějším, může tato býti v mých rozpočtech nějakým činitelem.

Přistihl jsem sám sebe v jakémsi neobyčejném vzrušení citů ve styku s Annou. Pozoroval jsem, že po ní toužím. Byla to jistě šalba mých smyslův, kterým se celá bytost tohoto děvčete líbila. Její postavě nelze nic vytýkati. Jest zdravá. Jest uvědomělá, ví co chce, má vůli a rozum, a myslím dokonce, že nejen umí city rozumu podříditi, ale že i jednání své jen rozumem spravuje. Osoba taková ovšem by se mi hodila, ve spolubytí i obcování byl by společný zájem, jestli by se mi jen podařilo získati její souhlas. Při nejmenším jest tu však naděje, že by důvodům rozumovým byla tak dalece přístupna, abychom se o způsobu žití oběma stranám nejpohodlnějším a nejrozumnějším konečně dohodli.

Z ohledů těch, domnívám se, bylo by výhodné i užitečné vážně se pokusiti ne-li o náklonnost její, tož nejméně o to, abychom odstranili neb zmírnili její odpor, jejž mi svéhlavě a někdy snad i uměle a žertovně projevila. Toho dosáhnouti není nemožné.

Přistihl jsem se však na tom, že bych byl s to nějak dle jejího přání jednati, aniž bych zkoumal dříve, je-li toto přání rozumné — to jest, je-li jeho splnění spojeno s výhodami a příjemnostmi pro mne aneb slouží-li mým záměrům do budoucnosti. Přistihl jsem se i v pocitu nelibosti, když jsem ji zastihl s tím mladíkem v okamžiku patrné zvláštní důvěry. Co to znamená?

Jsou to známky lásky?

Nemyslím. Jsou to zajisté jen známky, že vůle i rozum člověka často podlehají smyslům, jež usilují podmaniti si rozum pomocí citů, vášní, které dosud tlumil vliv vychování a společenského, naučeného mravu.

Láska jest nesmysl, pomatení pořádku a rozumu, nadvláda rozrušených chtíčův a slabostí.

Zdaž možno považovati lásku za pomůcku a prostředek, kterýmž se zvyšuje stav blahostný a spokojený naší jsoucnosti?

Nikoliv, poněvadž ti, kteří povolí nadvládě smyslův nad rozumem, jsou otroky citův, které jim samotným nepatří, kterýmiž nevládnou.

Ostatně jest to stav, který předpokládá vyplnění požadavků dvou bytostí, což lze tíže srovnati neb upraviti, než požadavky jen jedné bytosti. Příklady učí, že láska často nebývá rozkoší, ale trápením. Jestliže i připustíme, že také opojení smyslů působí rozkoš, jest přece nepříjemné, když buď rozkošnému stavu tomu cosi překáží, aneb když přestává — vždyť stává se obyčejně, že ukončí se šílená touha lásky, když touhu vyplníme.

Láska jest dle rozličných klamů a citů našich proměnliva, poněvadž se na těchto zakládá. Pocity nejsou stálé, jen pravda, rozum. Jen skutečnost, že dvakrát dvě jsou čtyři, jest nezměnitelná, vkus, chuť, cit se mění.

Jest tedy nebezpečno zakládati stavbu štěstí na základě čehokoliv, co se mění; proto nechť není láska podmínkou sňatku. Vcházeti ve sňatek z lásky, z opojení smyslů, jest vejíti do neznámého domu, uzamknouti za sebou nerozlomné dvéře a zahoditi klíč oknem.

Slovem: Podmínka rozumu jest, aby žena měla určité vlastnosti, a nikoliv, aby to byla určitá žena. Proto: másti kruhy rozpočtů svých pro nějakou určitou ženu — jaký to svrchovaný nesmysl!

Tu se pan doktor Kyselka zastavil u skřínky, obsahující důležitější listiny, a položiv skrovný balíček papírů na stůl, pokračoval sedě ve své samomluvě:

Nespouštím z oka nikterakž záměr, ucházeti se s rozvahou a klidem o Janouškovu. Soudím, že rodiče nejsou proti tomu; překážky s této strany není. Chce-li se Anna říditi důvody rozumu, dobrá. Nechce-li (tu učinil posunek rukou). Dlužno zkoumat, zdaž se mi hodí i podmínky ostatní, které bych získal ze spojení s rodinou Janouškovou. Nevěřím příliš v nezlomnost důvodů lásky u děvčat. Jest to nemoc, která na ně přijde a zase pomine. Proto netřeba ještě záměr opouštět, že kmitala se vedle Anny postava — onoho mladíka. Za pokus to může státi, ale za nic více než právě jen za vážný pokus. Nějakou nevelikou ztrátu času, pak dobrou, rozvážnou, promyšlenou práci, to jest vše, co obětuji. Rozum, doufám, jest stezka, na níž se i s Annou sejdeme, to jest pojítko, kteréž učiní nám zájmy společné, takže si časem i zvykneme.

Nyní zkoumejme odměnu práce, palmare. Třeba vypátrat, jaké jsou poměry rodinné, jaké podíly, a jaký vůbec stav jmění rodinného. Tu jsem vlastně měl začít. V tom ohledu podá nejrychleji žádoucí světlo Zählven. Proto dopišme mu ihned. Jest beztoho třeba dopsati mu, jaký je stav našich věcí a záměrů. Možná ostatně, že jsme váhu Janouškovu přeceňovali. Konečně (tu nahlížel do zápiskův) nechápu, jak může člověk tak prozíravý, jako Zählven, tak podceňovati možnost oposice a míti za jisté, že by mne zvolili, i kdybych zřejmě vystoupil jako kandidát střední strany, strany jeho a hraběte Berga. Naopak, záleží-li mu na tom, abych se poslancem stal, nesmí se u veřejnosti hlásiti ke mně. To by byla politická chyba. Naopak, navrhnu mu, že hodlám přímo v táboře oposice, v táboře národním ucházet se o mandát poslanecký, a ve případu potřeby i jiné doporučení si zjednat. Nyní, dokud lidé nepřiznali barvu, jest možno, že se ve mně skrývá nový třeba apoštol věci národní, kdo mi to může upříti? Lidí na zbyt konečně také nemají.

A tu zasedl ke stolku a začal pilně psáti. (Pokračování.)

Z autobiografie Ch. Darwina.

Sestavil **Boh. Bauše.**

„Co mne se týče, myslím, že jednal jsem správně, sleduje vždy cíle vědy, které jsem život zasvětil. Necítím žádných výčitek svědomí, jako bych byl kdy nějakého velikého hříchu se dopustil, litoval jsem však často, že neprospěl jsem svým sourodovcům přímo vydatněji.“ Slova ta připsal na sklonku svého života k autobiografii své muž, za života svého různě posuzovaný i odsuzovaný, jehož jméno nicméně dnes jmenuje se mezi nejslavnějšími badateli, jako byli Isaac Newton a Michal Faraday. „V muži tom,“ praví Huxley, „shledáváme velkolepý ideal badatele po pravdě, se vzácným sloučením genia, píle a neoblomné pravdivosti, jenž dobyl si jména úplně vlastní silou a to v boji proti všeobecně panujícím předsudkům, nepovzbuzen ni stopou přízně a uznání se strany úředních pramenů slávy. A muž ten, ač nejvýše citlivý pro chválu i hanu, přese všechny provokace, které by každý výbuch byly ospravedlnily, zůstal prost vší nenávisti i závisti, vší zášti a zloby a jednal přese všechnu nepřízeň a nespravedlivost vždy klidně a spravedlivě, jsa ochoten až do konce svého života s trpělivostí a vážností mudrce slyšeti námitky lidí i nejnepatrnějších.“

Theorie o původu forem zemi naši obývajících, která s jménem Darwinovým tak souvisí jako theorie gravitace s jménem Newtonovým, stala se naší generaci tak běžnou, že není nikoho, kdo by pokusil se ji potlačovati neb směšnou činiti. „Boj o život“ a „přirozený výběr“ jsou slovy okřídlenými a pojmy obecnými. Kdekoli vědy biologické se studují, „vznik druhů“ osvětluje dráhu badatele; kdekoli se jim učí, dílo toto proniká chod vyučování. A účinek Darwinových idejí neméně mocně působí i mimo pole biologické. Nejstarší z filosofií, filosofie vývoje, byla po tisíciletí theologického scholasticismu spoutána na rukou a na nohou a v nejhlubším temnu zahalena. Darwin vlil novou šťávu životní do staré formy; okovy padly a nově oživená myšlenka starého Řecka osvědčila se býti přiměřenějším výrazem pro řád všehomíra, nežli kterákoli soustava, které sedmdesát generací pozdějších lehkověrně přejímaly neb v pověře schvalovaly.

Pro každého, kdo znamení doby si všímá, jest vynoření filosofie vývoje nejpodivuhodnější udalostí devatenáctého věku; nejúčinlivější zbraně moderních bojovníků evoluce kuty byly Darwinem. Jeho hypothésa v pravdě jest tak jednoduchá jako „Kolumbovo vejce“. Celý vědecký svět změnil od objevení díla „o původu druhů“ svou tvářnost. Dnes není zoologa, není botanika neb palaeontologa v celém ohromném množství činných badatelů nynější generace, který by nebyl více méně evolutionistou pod účinkem Darwinových náhledů.

V nesmírné rozmanitosti, v nekonečném zapletení organické přírody jest množství výjevů, které nelze dosud sevšeobecniti; obtíže jsou ohromné, poznané jest konečné, nepoznané nekonečné. Ale tolik jest jisto, že žádná hypothésa neobjevila se úrodnější, nevzbudila živější

ruch mezi badateli. Dráha jest otevřena: „proklestiti novou dráhu jest dáti důkaz genia“, praví Gaudry, jenž částečně jde za Darwinem.

Francis Darwin, syn zesnulého zpytatele, uveřejnil právě dlouho očekávaný životopis a listy otce svého, v němž objektivně a se vší pietou rozvinuje nám obraz duševního vývoje velikého reformátora biologie, z něhož viděti celou líbeznost a přímost povahy klidné, něžného otce i chotě; množství listů osvětluje styky jeho se současnými muži vědy a celý pochod od prvního vzniku ideje vývoje až ke konečnému vítězství nad panujícími předsudky. Dílo obsahuje rodokmen celé rodiny Darwinovy, která byla od starodávna v Anglii na severní hranici Lincolnshiru usazená, vládnouc značnými statky. Mimo autobiografii s humorem psanou líčí se v díle každodenní život v Downu, sídle Darwinově, dopisy, kritiky a celá korrespondence, týkající se vzniku a vzrůstu díla „o původu druhů“, jakož i náboženské náhledy. Spis končí vypočtením vyznamenání, jakých se Darwinovi dostalo z celého vzdělaného světa, hodností akademických, čestného členství a pod.

Když skonal, pochován byl na žádost členů parlamentu v chrámě t. z. opatství Westminsterského, kdež nalezají se hrobky nejslavnějších mužů a panovníků Anglie. Hrob jeho nalezá se v severním křídle lodi chrámové, několik jen kroků od hrobu Isaaca Newtona. Kámen nese nápis:

Charles Robert Darwin
narozen 12. února 1809, zemřel 19. dubna 1882.

Z objemného díla podáme zde několik rysů, jak Darwin sám zrakem objektivním povahu svou líčí. Svou autobiografii psal pro své děti, nepomýšleje na to, aby kdy uveřejněna byla. Nadepsal ji „upomínky na vývoj mého ducha a karakteru“ a ukončil 3. srpna 1876.

Když vyzván jsem byl vydavatelem jistého listu — praví — ku sepsání skizzy životopisu vlastního, shledal jsem, žeby pokus ten velice mě zajímal a snad i děti mé. Vím, jak by mne zajímalo, čísti jen krátkou a třeba zdlouhavou skizzu o duchu mého děda*) jím samým psanou, jak smýšlel, jednal a pracoval. Pokusil jsem se psáti skizzu o sobě tak, jako bych byl nebožtíkem na jiném světě, jenž hledí zpět na vlastní život. Nebylo mi to za těžko, neb život můj jest takořka za mnou. Nevynaložil jsem žádnou péči na sloh a spůsob psaní.

Narozen jsem ve Shrewsbury a první má upomínka sahá do doby, když mně bylo něco přes 4 léta a my šli do lázní mořských v Abergele. Matka moje zemřela, když mi bylo 8 let a jest zvláštní, že nepamatuji se na nic určitého, co jí se týče, než na černé lože úmrtní, černý šat a zvláštní pracovní její stolek. Na jaře téhož roku poslán jsem byl do školy.

V učení byl jsem pomalejší nežli mladší moje sestra a myslím, že jsem byl zlý kluk. V tomto čase probudila se má náklonnost k přírodopisu a zvláště ku sbírání. Sbíral jsem všechny možné lastury, marky, frankatury, peníze i minerály. Vášeň sbírání, která vede člověka k tomu

*) Děd jeho Erasmus Darwin nar. 1731 † 1802 byl vynikajícím lékařem a mnohé rysy povahy Charles po dědovi sdědil.

státi se soustavným přírodozpytcem, virtuosem neb lakomcem, byla mi patrně vrozena, neb nikdo z mých sourozenců jí nesdílel.

Malá událost roku toho vtiskla se pevně duchu mému, neb hryzlo mě později, trvám, proto velmi svědomí; jevilť jsem i v tomto časném stáří smysl pro variabilitu rostlin. Vypravoval jsem totiž jinému hošíku (byl to Leighton, později známý lichenolog), že mohu způsobiti rozličně zbarvené prvosenky a polyanthusy tím, že je různě zbarvenými tekutinami polévám, což byla ošemetná bajka, neb nikdy jsem to nezkoušel. Též jsa malým kloučkem vymýšlel jsem rád sensační historky. Sebral jsem na příklad cenné ovoce se stromů svého otce, skryl vše ve křoví a pak letěl jsem sotva dechu popadaje s novinou, že nalezl jsem kradené ovoce.

Ve škole byl jsem chlapisko přihlouplé. Přítel Garnett na příklad napálil mě předstíráním, že má divotvorný klobouk; bral věci ve známém krámě a neplatil je. Když mi jej půjčil a já z krámu bez placení vzdáliti se chtěl, špatně jsem ovšem pochodil.

Byl jsem na chlapce dost humánní, což děkuji příkladu svých sester. Když vybíral jsem ptákům vejce, vždy vzal jsem jen jedno. Jednou stloukl jsem malého psíka a čin ten dlouho tísnil mé svědomí. Láska ke psům stala se později u mne vášní a dovedl jsem si ji získati.

V letě 1818 přišel jsem do větší školy dr. Butlera v Shrewsbury a zůstal zde až do 1825, tedy do svého 16. roku. Bydlil jsem ve škole a do domu otcovského míli (anglickou) vzdáleného dobíhal jsem často. Modlíval jsem se k Bohu, aby mi pomohl, bych dostal se před zavřením do školy, a divil jsem se, jak často modlitba měla výsledek.

Nic nebylo pro vývin ducha mého zhoubnějším, než tato škola dr. Butlera; bylať výhradně klassická a neučilo se tu mimo to ničemu nežli trochu starému zeměpisu a dějinám. Žeby škola byla prostředkem k vychování, bylo mi prostě nepochopitelné. Po celý svůj život byl jsem neschopen nějakou řeč ovládati. Zvláštní pozornost věnována byla dělání veršů a to jsem někdy dost kloudně svedl. Na paměť učil jsem se velmi snadno, naučilť jsem se 40—50 veršům Virgila neb Homera mezi ranní bohoslužbou; ale namahání to bylo bezúčelné, neb zapomněl jsem opět vše ve 48 hodinách. Lenivý jsem nebyl a klassické své úkoly dělal jsem svědomitě. Jediný požitek, který jsem při těchto studiích pocítil, bylo čtení několika ód Horácových, kterým velice jsem se obdivoval.

Když jsem školu opouštěl, byl jsem na své stáří prostředním žákem a mám za to, že učitelé i otec měli mě za obyčejného chlapce spíše pod prostřední mírou intellektuelní. Otec pravil mi jedenkráte k mému hlubokému ponížení: „Ty nemáš jiného interessu nežli střelbu, psy a krysy a budeš jednou sobě i celé rodině k hanbě.“ Otec můj, který byl nejhodnějším člověkem pod sluncem a jehož památku ctím z celého srdce, musil tenkráte býti velmi rozhněván a ke mně poněkud nespravedliv, že užil takových slov.

Pohlížím-li na svůj karakter v době školní jak jen mohu správně, vidím, že jedinými vlastnostmi této periody, které něco kloudného do budoucnosti slibovaly, byly určitě vyslovené, různé náklonnosti a veliká horlivost ve věcech, které mě zajímaly, jakož i živá radost z porozumění nějakému složitému thematu. Učil jsem se u privatního učitele

Euklidovi a vzpomínám si živě intensivního uspokojení, které poskytovaly mně jasné geometrické důkazy. Podobně jasně vzpomínám na rozkoš, jakou naplnil mne strýc, vyloživ mi princip Vernierova tlakoměru.

Pokud týká se jiných náklonností a směrů chuti mimo vědy přírodní, četl jsem různé knihy rád a vydržel po celé hodiny čísti Shakespearovy historické kusy v hlubokém okně tlustých stěn školních. Četl jsem též jiná poetická díla, Thomsonovy počasí a básně právě vyšlé Byrona a Scotta. Připomínám to proto, že k mé veliké lítosti později všechnu radost z poesie, ani Shakespeara nevyjímaje, jsem ztratil.

Poetickou radost, živé nadšení z krásné krajiny pocítil jsem ponejprv r. 1822 jeda koňmo po hranici Walesské a požitek tento aesthetický potrval déle než kterýkoli v životě mém.

Druhdy za doby školní čítal jsem v knize „divy světa“, kterou měl jeden spolužák; hádával jsem se s jinými hochy o pravdivosti udání tam obsažených; kniha ta, myslím, vzbudila nejdříve ve mně touhu cestovati v dalekých krajinách, která se mi cestou na lodi „Beagle“ konečně vyplnila.

Poslední dobou školní stal jsem se náruživým střelcem. Sbíral jsem horlivě mineraly, ale úplně nevědecky, jen když měly nová jmena; hmyz pozoroval jsem již desítiletý s jistou pečlivostí. Sbíral jsem hmyz po úradě se sestrou jen mrtvý, maje za nesprávné usmrcovati jej pro pouhé sbírky. Když přečetl jsem Whitův spis, připravilo mi mnoho radostí pozorovati zvyky ptáků. Můj bratr pracoval mnoho v chemii a mně bylo popřáno při pokusech mu posluhovati. Pracovali jsme někdy do noci; byla to nejlepší stránka mého vychování, neb okázala mi prakticky význam vědy experimentální. Ve škole přezdívali mi proto posměšně „plyn“. Obdržel jsem též veřejně od řiditele důtku, že čas mařím zbytečnostmi.

Poněvadž ve škole Butlerově mnoho jsem nesvedl, vzal mě otec záhy (1825) odtud a dal na universitu edinburskou, kdež setrval jsem po dvě leta. Bratr můj končil medicinská studia, já měl je začíti.

Tehdy poznal jsem, že otec má dost jmění, což tlumilo mou horlivost chopiti se do opravdy lékařství.

Vyučování v Edinburce dělo se výhradně přednáškami a tyto byly nesnesitelně zdlouhavé. Čtené přednášky dle mého náhledu nemají před čtením výhodu žádnou, za to mnohou vadu. Na čtení dra. Duncana o materia medica vzpomínám si jen s hrůzou; čtení dra. ** o lidské anatomii byla tak zdlouhavá jako on sám a předmět ten se mi hnusil.

Náleží k neblahým okolnostem mého života, že nebyl jsem přidržen k pitvání; odpor byl bych snadno přemohl. Bylo to zlo, které nedalo se již později napraviti právě jako má neschopnost ku kreslení.

Navštěvoval jsem pravidelně kliniky v hospitálu. Mnohé případy činily mě nejvýše nešťastným, ale nebyl jsem přec tak bláhový, abych návštěvy byl proto přerušil.

Nevím, proč lékařské povolání více mě nezajímalo, neb v letě navštěvoval jsem chudé děti a ženy naší osady, pilně zapisoval chorobopis a radíval se s otcem, který vtrdil, že budu míti co lékař úspěch, poněvadž umím vzbuditi důvěru.

V Edinburce byl jsem též přítomen dvěma těžkým operacím; od jedné na dítěti utekl jsem před ukončením a nikdy více tam nevkročil; bylo to před požehnanou dobou chloroformu.

Poznal jsem mnoho mladých přírodozpytců na universitě. Dr. Grant, starší než já, byl suchopárný a obřadný, ale pln enthusiasmu. Jedenkráte, když jsme se procházeli, propukl v obdiv nad Lamarckem; poslouchal jsem mlčky s úžasem, ale řeč jeho nevzbudila v duši mé zvláštního dojmu. Četl jsem podobné myšlenky v Zoonomii mého děda, ale nedělaly na mne také zvláštní dojem. Zoonomii obdivoval jsem se velmi, ale když jsem ji četl po 10—15 letech, vystřízlivěl jsem; nepoměr mezi spekulací a sebranými doklady byl přílišný.

Byl jsem dost špatný anatom a měl špatný mikroskop, když roku 1826 sbíraje mořské věci, objevil jsem vajíčka mechovky kornatky (flustra) a těliska na chaluze rozpoznal jsem za kokonky pijavky žraločí. P. Horner vzal mě jedenkráte do sezení Royal Society v Edinburce, kdež předsedal Walter Scott; pozoroval jsem celé sezení s úctyplnou bázní a nepomyslil jsem si, že jednou po letech budu čestným členem této společnosti, kteréž vyznamenání mě obzvláště potěšilo.

Chválu o sobě slyšel jsem r. 1827 z úst výtečného politika sira Mackintoshe, jenž pravil: „V tomto mladíku vězí něco, co mě zajímá,“ což přičítám jen tomu, že pilně jsem jej poslouchal; jinak o předmětu jeho rozprav z dějin politiky a morální filosofie byl jsem nevědomý jako osel.

Cambridge 1828—1831. Když nešlo to s medicinou, navrhl mi otec, abych se stal knězem; myšlenka ta se mi nepříčila. Považím-li, jak prudce dorážejí na mne orthodoxní, zdá se mi žertovné, že málem byl bych se stal knězem. Otec můj myšlenky té nikdy se nevzdal; jenže zanikla sama sebou, když dostal jsem se na palubu Beaglu. Dle náhledu frenologů byla lebka má pro kněze výborně způsobilá.

Když jsem pro dosažení akademické hodnosti musil na universitu zpět, seznal jsem ku svému zděšení, že za dvě léta vše jsem zapomněl i některá písmena řecká.

Po tři leta v Cambridži strávená byl můj čas co do akademických studií tak zmařen jako v Edinburce. Zkoušel jsem se též v matematice, ale jen se skrovným úspěchem. Práce mě odpuzovala; ani význam algebry jsem nepochopoval. Tato netrpělivost byla velmi bláhová a později hluboce jsem litoval, že nedospěl jsem tak daleko, bych aspoň něco z velikých vodivých zásad pochopil, neb lidé vědomostmi těmi opatření zdají se míti zvláštní nějaký smysl. Druhý rok musil jsem 2 měsíce pracovati, bych předběžnou zkoušku (Little - Go) podstoupil.

V posledním roce pilně a horlivě pracoval jsem pro zkoušku na stupeň baccalaurea (B. A.). Paleyovy „Důkazy pro křesťanství“ výborně jsem zmohl a logika jeho knihy nadchnula mě tak jako Euklid.

Z volných přednášek navštěvoval jsem přednášky Henslowa o botanice a zalíbil si je pro velikou jasnost a podivuhodné illustrace; rozkošné byly též exkurse.

Pro svou vášeň stříleti a jezditi dostal jsem se do společnosti lidí kratochvilných; ale mezi nimi byli mnozí ludráčtí, nízko smýšlející lidé.

Měl bych se styděti za čas takto zmařený, ale vzpomínám přece rád na zábavné večery tu ztrávené.

Měl jsem však také lepších přátel; tak Whitleye, kterýž mi vštípil krásochuť pro obrazy a dobré rytiny. Vkus můj byl dosti dobrý a ač náklonnost ta nebyla přirozená, trvala po několik let a mnohé obrazy gallerie způsobily mi mnoho radostí. Obraz Sebestiana del Plombo vzbudil ve mně pocit vznešeného.

Též do hudebních společností jsem chodil a mnohou radost intensivní zde zažil. A přece nemám hudebního sluchu, takže dissonanci jsem nerozeznal, takt nedodržel a ni jednoduchou melodii zabzučet si nedovedl.

Ale žádné zaměstnání v Cambridži neprováděl jsem horlivěji a radostněji nad chytání brouků. Byla to hlavně vášeň sbírání, neboť jsem je neurčoval, ale jméno přece vždy nějak zvěděl.

Jak horlivě jsem sbíral, viděti z tohoto příkladu. Jedenkráte, odtrhnuv kus staré kůry se stromu, spatřil jsem dva vzácné brouky a uchopil každého jednou rukou; tu vidím třetího a k tomu nový druh, o který jsem nechtěl přijíti. Zastrčil jsem brouka z pravé ruky rychle do úst, ten však vystřikl ostrou šťávu, až mi jazyk spálil, takže jsem jej vyplivnouti musil a ztratil oba.

Najal jsem dělníka, jenž mi donášel mech a odpadky z lodí, po nichž se dovážel rákos, a tím získal jsem mnohé vzácné druhy.

Žádný básník nepocítí větší rozkoše při pohledu na první tištěnou svoji báseň jako já, když v „Illustrations of British Insects“ četl jsem magicky účinkující slova: „sbíral C. Darwin Esq.“ Do entomologie uvedl mne strýc D. Fox a Albert Way; zdá se, že tato náklonnost ku sbírání hmyzu poukazovala na pozdější můj úspěch v životě.

Veliký účinek na celou mou karrieru měla známost má s prof. Henslowem. Jednou týdně byl dům jeho otevřen všem studentům a přicházeli sem též starší členové university. Konal jsem s ním procházky, takže mnohým jsem byl znám jen co „člověk, jenž chodí s Henslowem“.

Známosti jeho ve všech oborech přírodních věd byly značny, úsudek jeho byl trefný, ač ducha původního mnoho neměl. Byl velmi zbožný a pravověřící; nálada jeho byla nevyrušitelně dobrá, způsoby nejzdvořilejší.

Když dal jsem jednou pel na vlhký papír, vidím, jak váčky zrnek se prodlužují, a letím s novinou tou k professoru; jiný byl by se mi vysmál, Henslow šetrně upozornil mě na zajímavost, ale nikoli novost úkazu.

Myslím-li na tuto dobu zpět, mám za to, že vězelo ve mně přece něco lepšího nežli v jiných mladících, neboť vyhledával jsem společnost starších lidí; ale nebyl jsem si nijak vědom nějaké superiority.

(Dokončení.)

Do boje. Kreslil Fel. Jennevein.

Neštěstí tety Uršuly.

Novella **J. Ohneta.** Se svolením spisov. přel. E. V. Hynek.

(Dokončení.)

V.

ový záchvat nastal, však teprve za několik let, za poměrů méně rozčilujících.

Když Alina dospěla, že bylo možno započíti s vyučováním hře na klavír, činilo tetě toto vyučování, jež sama na sebe vzala, nemalou radost.

Zasvětila Alinu v tajnosti prstokladu a celý dům ozýval se zvuky písně: „Tyrolan a jeho dítě“. Alina však rychle pokračovala a brzo bylo třeba sáhnouti k obtížnějším cvičením. Berní, velmi mírumilovný muž, doporučil výtečného hudebníka, svého nejdůvěrnějšího přítele, jménem Perserana, který ovládal všechny nástroje — stejně prostředně.

„K doprovázení jest právě tato všestrannost velmi vhodna,“ podotkl pan Bernard, a odporučenec berního byl přijat na milost.

První dny, aby svou přítomností nevadila učiteli, usadila se vždy teta pod vysokými stromy v zahradě a naslouchala otevřenými okny salonu koncertním variacím Toulyovým pro klavír a flétnu, polonaise Arbanově pro klavír a roh, a Alardově fantasii na Fausta pro housle a klavír. A ať to již byly nástroje dřevěné nebo plechové, s klapkami, náhubkem nebo se strunami, na všechny doprovázel pan Perseran svoji žačku s divokou bravurou, zrudlý ve tváři, hoře zápalem, s rozježeným vousem, nohou dávaje takt a jestliže pianistka ve spoustě not něco vzala falešně, zahlaholilo vždy jeho bouřlivé zaklení.

Teta, jíž nic neušlo, byla znepokojena, a nedůvěra plížila se jí do duše. Proč zlořečí ten hudebník? Pan Bernard, který byl o tom zpraven, omlouval tento nedostatek jemných mravů hudebním zápalem.

„Démon hudební ovládá dobrého Perserana,“ odpovídal. „Vždyť můžete na něm denně pozorovati tu hudební vášeň. Každý by se domníval, že řídí celý orkestr a dává znamení k nejobtížnějším úkolům kontrapunktickým!“

Teta potřásla hlavou. „Troubí k útoku,“ toť zdálo se jí jedině správným označením hudebního přednesu Perseranova a ona tušila v podivném učiteli — vojáka. Jedenkráte, když stará slečna po svém způsobu opět naslouchala, doléhaly k jejímu sluchu zvuky vojenského pochodu — pro klavír a kornet, Alina rozezvučela piano mocnými akordy a Perseran, foukaje s láskou a oddaností do svého nástroje, spustil známou melodii: Partant pour la Syrie.

Stín, který se pojednou objevil na notách, přinutil ho ustati v přednesu kusu.

Obrátil se a spatřil tetu Uršulu, která na něho divně pohlížela.

„Co pak to hrajete, pane Perserane?“ jizlivě se tázala.

„Milostivá slečno,“ odpověděl umělec s vážnou poklonou a skromným úsměvem, „jest to válečný pochod, který jsem sám komponoval.“

„Válečný pochod? Vy skládáte takové pochody? Pro koho pak?“

„Pro hudební sbor prvního pluku voltigeurů*), jichž kapelníkem jsem, milostivá slečno.“

Teta pozvedla ruce k nebi, oči její vystoupily z důlků, pootevřela ústa, však slova ze sebe vypraviti nemohla. Perseran zpozoroval toto rozčilení, neznaje však pravé příčiny, oddaně připomenul: „Však věřte, milostivá slečno, že jsem vždy k vašim službám mimo svoji službu.“

Nyní vyrazila teta ze sebe: „Tak, k našim službám! Vy! Kdo pak se mohl jen odvážiti, poslati vás sem, věda, že jste vojákem? A proč jste to hned neřekl?“

„Prosím, jak tomu všemu mám rozumět?“ tázal se udivený hudebník.

Teta změřila Perserana zdrcujícím pohledem od hlavy až k patě a s výrazem nejhlubšího opovržení pronesla: „Voltigeur!“

Zmizela. Druhého dne přišla na místě Perserana učitelka hudby. Teta zuřila tři dny a pak se zdálo, že na to zapomněla, a vše šlo obvyklým chodem.

Pan Bernard skorem si blahopřál k tomuto novému dobrodružství a s největším uspokojením opakoval své paní: „Není pochyby, Uršula jest moudřejší. Jest nyní spokojena, že Perseranu ukázala dvéře — jindy by mu byla oči vyškrábala!“

Dobrák mýlil se však opětně; Uršula jen zevně zdála se klidnější, uvnitř zůstala vášnivou jako jindy. Brzy měly úkazy, tentokrát děsnější, dáti svědectví o její nezkrotné nenávisti proti armádě a všemu, co s ní souvisí.

Vypukla válka roku 1870. Slečna četla prohlášení války v novinách. Zesínala, chtěla povstati, však nohy se jí třásly, a dráty vězící v bavlněném klubku, vypadly jí chřestíce z klína na podlahu.

„Zase nové zločiny!“ hovořila. „Což nenasytili se ti lidé ještě vzájemného vraždění? Tuším děsné věci — proudy krve! Ach! — proudy slzí! Ach! můj bože!“

Dala se do pláče; pak osušila rychlým pohybem ruky své oči a odešla ze salonu do svého pokoje, kde se uzamkla, aby se vroucně pomodlila.

Pán a paní Bernardová měli starost; schovávali veškeré noviny a služkám přikazovali, aby před tetou o válce nemluvili. Tak tedy byla Uršula zprávami o první porážce ušetřena, však ustaraný obličej jejího švakra svědčil příliš zřetelně o neštěstí ubohé vlasti.

Uršulu svírala veliká úzkost; mohla se ptáti, ale neměla té odvahy. Za nějaký čas tázala se konečně čtrnáctileté Aliny: „Slyš, dítě — co se to děje? Nesmlč mi ničeho! Pravda, utrpěli jsme porážku?“

*) Myslivců.

„Ano, tetičko! Císař jest zajat, vojsko také — vše ztraceno a nyní se vypravuje, že nastane stav obležení —“

„Obležení?“ vykřikla Uršula. „Všude vojsko, kam pohledneme — snad exekuce vojenská — hřímání děl ve dne i v noci! Tohle nevydržím! Nikdy!“

Když Bernard slyšel svoji švakrovou tak hlasitě hořekovat, pospíšil k ní.

„Ti Němci!“ volala dále stará panna, „ti barbaři! Jsou spojenci a bratři Rusů, kteří mého nebohého Ludvíka ubili! Odcestuji. Ne a ne, nezůstanu zde. Vezmu si své věci a prchnu. Jest mi lhostejno, kam se uchýlím, všude bude dobře, kde naleznu klid a mír; jenom ne ten děsný hlomoz zbraní, chropot umírajících, ryk vražedníků!“

Však zde narazila na odpor, jehož se nenadála. Pan Bernard prohlásil rozhodně, že neprchne, že dostojí čestné povinnosti vůči milované vlasti.

„Jakým pak způsobem?“

„Jako vojín, jako každý věrný Francouz.“

„Vy? Ve vašem věku? U jakého pak sboru?“

„U národní gardy.“

„A co pak my, můj pane, vaše žena, choť a posléze já — co máme dělati my?“

„Zachraňte se. To bude mojí největší útěchou.“

Nyní opět odehrál se tklivý výstup; paní Bernardová prohlásila, že nikdy neopustí svého chotě, chtěla jeho osud klidně nésti, s ním trpěti, je-li toho potřebí, jako věrná spoludružka, ba bude-li třeba, i s ním zemříti.“

„Ty se mne tedy zříkáš?“ zvolala trpce Uršula.

„Zdaž mohu váhat, majíc voliti mezi svým mužem a tebou? Odcestuj a ponech nás našemu osudu. Vezmi Alinu a služku s sebou — zachováte aspoň vy své životy!“

Více nemohla statečná žena promluviti; bolest její byla příliš veliká a ona rozplývala se v slzách.

„Dobře tedy,“ prohlásila Uršula vážně, „ponesu dále s vámi těžký osud.“ —

„Ach, jaká to řídká sesterská láska!“ zvolala dobrá paní Bernardová.

„Vzácné srdce ženské,“ doplnil hluboce dojat pan Bernard, a všichni vespolek padli si kolem krku.

Však odhodlala-li se teta vytrvati po čas obležení, nechtěla o něm ničeho věděti. Druhého dne nechala dvéře a okna svého pokoje vyložiti tlustými polštáři, aby žádný hluk k ní nedolehnul, a žila tudy odloučena jako ve vězení. Neslyšela ryku válečného, ani křiku lidu; nevěnovala nejmenší pozornosti srdcervoucímu a zároveň úchvatnému obrazu chmurné, hladovící, krvácející Paříže.

Že musila všeličehos postrádati, to nesla lehce, bez výčitek; ale chropot dokonávající Francie, jejž dobře tušila, naplňoval ji hrůzou, která se jevila zřetelně v jejím vzezření.

Když v den kapitulace viděla kolem sebe ještě rozrušenější tváře než kdy před tím, tu tázala se: „Dokonáno jest, není-liž pravda?“

A když všichni němě přikyvli, poklekla před obrazem nebožtíkovým a hlasitě se modlila za blaho Francie.

V krytém voze s hustě zastřenými okny opustila Paříž po obležení a odjela nočním vlakem do Arcachonu, kde zůstala, až dny komuny minuly.

Tak se zdál osud tuto ubohou ženu vytrvale pronásledovati, vždy novými útrapami, vždy novými ranami rozdírati.

Jak mohla na to vše zapomenout? Její nenávist nemohla pojednou zmizeti. Jen armáda byla příčinou všeho toho utrpení, jež zastihlo ji samu i ty osoby, které jí byly nejdražší. Měla právo, činiti vojsko zodpovědným za to, co ztratila, co jí nikdo více nenahradí.

VI.

Po nezdaru všech pokusů páně Bernardových na prospěch setníka Rogera seděla teta Uršula ve svém pokoji pohřížena v dávné upomínky, a celá boluplná minulost rozvinovala se před ní. Vroucí láska, kterouž cítila ku své kmotřence, byla jí pohnutkou, aby vážně pojímala svůj úkol; úzkostlivě tázala se sama sebe, jsou-li její důvody dosti závažny, aby setrvala na svých rozhodnutích, třeba by Alina musila prolévati proudy hořkých slzí.

Tato porada s vlastním svědomím ji nějak osvěžila. Byla v právu a chtěla odporovati do krajnosti. Vedla houževnatý boj s vojenským stavem déle než-li dvacet let, a všechny fáse toho boje zanechaly v ní osudné stopy. A to vojsko, které ji oloupilo o snoubence, přišlo nyní a požadovalo též Alinu, její kmotřenku, jejího miláčka, aby ji vrhlo do náručí setníku, který ji bude vláčeti od posádky k posádce až do té doby, kdy ji beze vší podpory, bez útěchy, s bezmezným bolem zanechá jako — vdovu!

Měla trpkou zkušenost, co úzkostí a bolestí zkusí ženy, jejichž miláčkové táhnou do boje. Toho všeho Alina zažíti neměla; její zlatoušek neměl zakusit, co ona vytrpěla! Nikdy!

O tom všem nemá ta její blondýnka tušení; neznalost nebezpečí činí ji tvrdohlavou. Ale kdyby to Uršula svému mazánku vysvětlila, kdyby jí vypravovala o strádáních, jaká jsou spojena s tímto poměrem, musí ji rozhodně přesvědčiti! Elegantní, krásný muž pěkných spůsobů získal si její srdéčko, lesk uniformy ji oslnil — — — Ach ano, ta uniforma! Jaké to vnadidlo! Musí nabyti přesvědčení, že to vše nic není, a brzy ji pak provdají za usedlého, tlustého, tichého notáře, který jest již prost veškeré vojenské služby.

Teta se usnesla uskutečniti ihned svůj plán. Domnívala se, že pochodí s přemlouváním; později teprve, kdyby věc nešla po dobrém, chtěla dosíci účinku svojí přísností. Vyjasnila čelo a šla v obvyklou hodinu k obědu, jakoby se nic nebylo přihodilo.

V jídelně seděli otec, matka a dceruška, a očekávali ji se stísněným srdcem. Udiveni pohlíželi na tetu, s jakým klidem se uvelebuje na svém okvyklém místě, naslouchali její nenucené, ba laškovné řeči, že s počátku nechtěli uvěřiti svým uším. Výstup, jejž oni tak těžce nesli, jako by se jí více ani netýkal.

Oddechli si z hluboka a upřeli na sebe tázavě zraky. Kradmo si řekli pohledem: „Teta se rozmyslila. Bude zase dobře.“

Nechtěli to však dáti na jevo; instinktivně cítili, že jedinké slovo, nevhodně pronešené, mohlo by vše pokaziti. Po obědě vzala teta Alinu za ruku a velice laskavě k ní pravila:

„Pojď, dítě, půjdem si sednout do zahrady!“

Alina se zachvěla; vycítila, že pranic není vybojováno, že vše musí získati sama. Večer byl vlažný, květiny, osvěženy večerním chladem, vydychovaly opojnou vůni. Nerušený klid se rozhostil kolem; jen v dáli dozníval kostelní zvonek zvolna a melancholicky. Mladé děvče, byvši po více hodin rozčileno, nemohlo se déle opanovati a dalo se do pláče; usedlo na lavičku, tvář ukrývajíc do dlaní.

„Nuže, co jest ti, má drahá, co to vše znamená?“ pravila teta Uršula, patrně dojata, více snad, než-li si přála.

„Ach, moje tetičko, kdybys tušila, jak jsem nešťastna!“

Náhoda tomu chtěla, že zaměřily právě v ona místa, kde malá Alina tenkrát chytila tetu za šaty a byla příčinou, že se Uršula vybavila ze své těžkomyslnosti. Tenkráte Alina také naříkala, když ji teta prudce strčila, a slzičky její zkrušily vzdor a hněv v srdci stárnoucí panny. Uršula, jakoby dosud slyšela: „Tetička mi ublížila!“ a dnes ubližovala jí — znova. Byl to již její osud, aby bytostem, jež jejímu srdci byly nejdražší, působila jen strádání a bol?

Chopila se Alininy ručky a pravila: „Drahoušku, buď klidna — zmoudři, chybí ti zkušenosti životní. Zdá-li se ti mé jednání krutým, věz, že činím tak jen pro tvé dobro. Ach! víš přece, jak tě mám ráda — žádej na mně co chceš, dosáhneš toho; svolím mileráda ke všemu.“

Děvče potřáslo hlavičkou.

„Mám jen jedinké přání: patřiti muži, jehož horoucně miluji.“

„Ale co řekneš tomu, když ti pravím, že se vrháš do vlastní záhuby?“

„Tomu nemohu uvěřiti, tetičko!“ z přesvědčení odpovídala Alina, upírajíc své modré oči na Uršulu.

Avšak teta pomyslila si smutně: „Tvrdá hlavička! Ale v jejím stáří bývají všechny umíněny. Můj otec mi to samé tehdy namlouval, neuvěřila jsem mu, a jak nyní za to těžce pykám!“

„Ale poslyš, drahoušku,“ pokračovala nahlas, „vždyť se ani dobře neznáte s tím mladým mužem! Tvá láska spočívá jedině v obraznosti, jest romantická, ty ho ani neznáš! Nic tě k němu nepoutá — upozorníme tě na jiné mladé muže. Víš-li pak, o čem se zmíním tvému otci? Že půjdeme na cesty! Ano, do Švýcar — drahoušku — poznáš jiné lidi, jiný kraj, napadnou ti jiné myšlénky — není-liž pravda?“

Před šesti měsíci by si byla Alina za podobné řeči radostně poskočila — tehdy bylo její srdce svobodno a její myšlénky patřily jen jí. Nyní tetina nabídka mrazivě se jí dotkla.

„Děkuju ti, tetičko,“ pravila; „jest patrno, že mne přece drobet miluješ, třeba ti činím starosti. Ale chceš-li se mi zvlášť zavděčiti, ponech mě zde — zde se mohu klidně vyplakat, a nikdo alespoň neuvidí mé červené oči —“

Při tom jí slzy proudem tekly po ubledlých lících. Teta ji přivinovala k sobě, zahrnovala ji lichocením a zapřísahala ji, jen aby se svojí lásky zřekla.

„Učiň mi po vůli, mé srdéčko, mé drahé, milované dítě. Nekal mi na sklonku života vzpomínky na tebe; buď rozumna a povol. Vypuď si z hlavy nešťastnou myšlenku provdati se za toho vojáka! Rozmnožím tvé věno o dvakrát sto tisíc franků! Drahoušku! Vidíš, co se mně přihodilo — kéž by tobě aspoň prospěly mé smutné zkušenosti.“

A zmožena všemi těmi děsnými, znova oživlými vzpomínkami, zvolala: „Ach! můj ubohý Ludvíku! Bůh jest mi svědkem, že neměl veliké chuti státi se vojákem, že dobrovolně nešel na vojnu! A přece — ach! můj ty spasiteli! Již dva a dvacet let jej oplakávám!“

„Nahlížíš tedy, tetičko,“ pravila Alina jemně, „že pravá láska neuhasne a trvá na věky.“

Teta rychle povstala a neodvětila ani slova. Viděla zřetelně, že nedocílí zde ničeho. Zamračena a podrážděna šla vedle Aliny domů, s pevným úmyslem, že nikdy nepovolí.

„Alina má nezlomnou vůli,“ podotka ku svému švakrovi. „Ale snad se přece rozmyslí jinak. Dobrou noc!“

V tu chvíli pil setník Roger v plukovním kasině kávu ve společnosti setníka Prévilla, soudruha z kadetní školy. Poslouchal lhostejně svého přítele, který se dal do vážné odborné rozprávky o vhodnosti pruských shrapnelů u porovnání s francouzskými granáty.

„Vidíš, můj milý,“ končil Préville, „poněvadž jest kov, jehož my užíváme, daleko křehčí, jest počet kousků u našich granátů daleko větší, nežli počet — Ale, příteli Rogere, ty mne ani neposloucháš!“

„Promiň — co jsi řekl?“

„Pravil jsem — ale, můj ubohý příteli, co je ti? Tys celý přepadlý! Jak jsi daleko se svou láskou?“

„S tou to vypadá bledě!“ zaúpěl Roger. „Otec i matka jsou na mé straně, ale pro neštěstí je zde teta, která dvacet let vede vládu v domě a podle jejíž noty vše musí tančit. Ode dávna má spadeno na vojsko, zvláště na dělostřelce, slovem, nechce ani slyšet o zasnoubení a pohrozila své neteři, že ji vydědí, což by mi bylo lhostejno, ale že ji také prokleje, čehož nemohu dopustiti. Jak se tedy mám oženit?“

„Vyděděna! Prokleta! Zcela jako ve francouzské komedii,“ zvolal vesele Préville. „Což je ta žena posedlá ďáblem? Mám ji snad *já* objasniti náležitě stanovisko?“

„Ach, příteli! Ty ani nevíš, o kom mluvíš! Pochopuješ, že jsem rozmrzen, — měj ke mně ohled —“

„Ale u ďasa! Příteli, myslím si, že snad nepovolíš?“ prohodil Préville. „Že by se pevnost nevzdala? Dobře tedy, oblehneme ji. A zvítěziti musíš ve svůj prospěch a ke cti sedmnáctky!“

„Zvítěziti chci — ale vezmi mne ďas, vím-li jak!“

VII.

Jak správně přítel Préville poznamenal, jest obléhání řemeslem dělostřelců, a Roger učinil přípravné kroky, jež vskutku vedly k cíli.

Poboční, úzká silnice byla příkopem jistým a bezpečným, a od nynějška tím častěji ukrývala se Alina do čínského kiosku, aby zde rozvažovala a zahloubala se do práce, zvláště po oněch bouřlivých výstupech, které, jak se zdálo, zničily veškery její plány do budoucnosti.

Roger, který neštěstím stal se obezřetnějším, nikdy nepřijížděl na koni ku zahradní zídce, a krásný vraník nikdy již nepozdravoval řičením krásný cíl své jízdy.

Milenec přicházel pěšky, ohlížeje se na všechny strany, ba odvážil se dokonce choditi v občanském šatě, při čemž budiž podotknuto, že mu to nad míru slušelo.

Objevil na zdi, právě pod oknem pavillonku, zvýší jednoho metru velice případný výstupek. Postavil-li se naň, stál tak vysoko, že mohl Alině podati ruku. Tak bavívali se nenuceně, sdělovali si vzájemně své útrapy a naděje, a tetin mopslík byl jediným strážcem mladého párku; vždyť opravdovost a ryzost jejich lásky ochraňovala je dostatečně.

Po silnici nikdy nešla živá duše, nic nerušilo vzájemný styk. Čtvrtého dne, kdy Roger se držel namahavě na výstupku, zaslechli pojednou pádné kroky za zídkami zahradními.

„Můj bože!“ šeptala Alina, „někdo přichází — uvidí nás —“

„Toho nedopustím,“ prohodil Roger.

Vzepřel se silně rukama a jedním pohybem byl v okně. Mladá dívka s výkřikem ustoupila nazad. Setník dosáhl kiosku a stál před ní. Následoval okamžik trapných rozpaků.

„To jste, Rogere, neměl činit,“ pravila Alina v uzardění.

„Učinil jsem to jen, abyste nebyla kompromitována,“ odvětil střízlivě setník.

Pohrozila milenci s úsměvem a nabídla mu židli: „Prosím, jste u nás, tedy —“

Usedli a pokračovali v hovoru.

Teta Uršula očekávala od své neteře tichý boj, tlumené slzy a neustávající touhu. Ale k nemalému překvapení pozorovala, že Alina se nijak nezměnila; byla zcela taková jako před vypověděním války, téže klidné nálady. Nezpívala sice z rána ve svém pokoji, nebyla stíhána záchvaty radosti a mladosti v zahradě, kde dříve často hopkovala vesele jako mladé kůzlátko: ale nebyla také nikterak sklíčena. Často bylo pozorovati na její tváři spokojený, chytrý výraz, který starou pannu zvláště znepokojoval. Tetička tušila zradu. Broukala si: Tady není vše v pořádku; takový dojem nečiní děvče, které jest odloučeno od milence. Snad se potají nestýká s tím vojákem? Ale toť nemožné; celý týden ani krokem nevyšla. Snad si tedy nedopisují?

Střežila nyní veškerou docházející korrespondenci, nemohla však přijíti na stopy ničemu, co by zavánělo kasárnou. Snad hází milenec listy přes zahradní zeď, pomyslila si. Předstírajíc, že dá křoví vysekati, postavila na stráž zahradníka. Připomenula statnému chlapíkovi: „Zelinář sousední házel nám onehdy do zahrady kořínky. Uvidíte-li, že sem někdo něco hází, ať jest to cokoliv, přineste mi to.“

Ale vyzvědačský system se neosvědčil. Průlom, kterým vnikal Roger do pevnosti, nebyl Uršulou zpozorován. Po celé dlouhé hodiny stála za záclonami na výzvědách, pohlížejíc do zahrady, však setník,

vyhoupnuvší se na zeď, byl mimo její obzor, a proto nemohla vypátrati šťastné tajemství mladého párku.

Postřehla však, že Alina, vrací-li se z kiosku, ku podivu veseleji se tváří. Oči její vždy zářily, líce byly do nachova zbarveny a po celý den bylo jí možno radostnou náladu vyčísti z obličeje. Teta si toho povšimla, a vzala nyní kiosk na mušku.

Jednou odpůldne viděla, jak Alina ubírá se obvyklým způsobem na zamilované své místečko. Šourala se tiše za ní. Stanula na schůdcích pavillonu a bedlivě naslouchala; zavřenými dveřmi pronikal jemný šepot. Kdo pak mohl u Aliny prodlévati? Snad její otec? Nikoliv, pan Bernard odešel záhy z rána do továrny — paní Bernardová byla přece v saloně. Což — kdyby to byl —

Stará panna neztratila ani vteřiny neužitečným přemýšlením — vzkypěla v ní krev — třemi skoky vzala šest schodů, otevřela prudce dveře a s otevřenými ústy stanula před neočekávaným zjevem: vlastní její psík tiše dřímal na kolenou setníku Rogerovi, který seděl na pohovce vedle Aliny a s ní se bavil, co zatím ona vyšívala.

Mžikem, jako sen, změnil se celý obraz. Když Alina spatřila tetičku, rychle vyskočila a vykřikla. Roger se vyhoupl do výše, nebera povinný ohled na psa, který kňuče válel se po zemi, a ona dveřmi, on oknem rozprchli se jako sylfové; teta pak zůstala samotna, opuštěna v kiosku se svým psem, který na ni divně vzhlížel svýma velikýma, kulatýma očima.

V zoufalství vrhla se stará panna na ubohé zvíře, které její důvěru tak hrozně sklamalo, a bušíc do psíka svým slunečníkem, volala: „Ach, ty šeredo, ty hlupče, ty mizero, ty se necháš chovat na klíně, místo abys kousal, štěkal a celý dům vzbouřil.“

Zuříc mrštila po něm rukojetí své rozbité zbraně, a spěchajíc dlouhými kroky, vzezřením svým hrůzu vzbuzujíc, křičela: „Tak jsem tedy balamucena! Dobře tak! Zařídíme vše jinak!“

Vkročila pod kůlnu, kde měl zahradník své nářadí uschováno, chopila se prkna, hřebíků a kladiva a brzy na to slyšela Alina, jak se zatloukají s velikým hřmotem okenice kiosku. Mladé děvče se zachvělo; zdálo se jí, jakoby ji teta zazdívala do věčného žaláře, aby nikdy, nikdy miláčka svého nespatřila. Pocit opuštěnosti ovanul ji jako mrazivý dech, a rychle pospíšila do salonu, kde v náručí matčině hledala útěchy.

Pan Bernard byl hodný muž; během dvacíti let měla teta Uršula příležitost přesvědčiti se o tom náležitě. Tím dnem počínaje, kdy si přivedl svoji paní od oltáře, kdy byl členem rodiny, vpravil se do všeho a se vším byl spokojen — snášel hrdinně mučennictví Ludvíkovo, pochmurnou náladu tetinu, občasné případy „duševní choroby“, jež povážlivě ohrožovaly rodinný život. Ale jedno snésti nemohl: aby měl viděti své dítě stále s uplakanýma očima a zbědovanou tváří — proti této myšlence vzbouřila se tichá jeho bytost.

Tentýž muž, který osm dní váhal, nežli se odvážil říci švakrové, že o Alininu ruku se uchází důstojník, nerozpakoval se nyní ani dost málo rázně zakročiti proti výbuchům vášně rozbroukané tety.

Pod velkými kaštany, které trávník stínily, začal beze všech rozpaků: „Teto, mám za svou povinnost sděliti vám, že mě náš poměr,

v němž po osm dní trváme, počíná mrzeti. Jsem toho náhledu, že se dá věc smírnějším spůsobem napraviti.“

Ustal. Stará panna, která jej s počátku se sklopenýma očima poslouchala, nyní hněvivě na něho pohlédla. Otevřela ústa, jakoby chtěla něco prohoditi, však zadržela, a její vnitřním hněvem znetvořené rysy dávaly za ni zřetelnou odpověď na vše to, co se odvážil švakr její pověděti. Bernard zesinal a bylo mu úzko; ale přece pokračoval zmužile dále: „Víte předobře, jak vás máme všichni rádi. Trpělivě neseme s vámi váš zármutek. Nepocítila jste bolu, který by nebýval i nás hluboce ranil. Ale prosím vás, nemyslíte sama, že ve své antipathii trochu přeháníte? Uznávám, že máte závažné důvody vůči stavu, jejž schvalně nejmenuji a jehož příslušníky nerada vidíte ve svém nejbližším okolí. Ale, jest to rozvážné vše šmahem nenáviděti, nečiniti nižádných vyjimek? Každý stav má dobré, schopné lidi, a volbu, kterou učinila vaše neť, netřeba zatracovati; ujišťuju vás o tom, neb jsem se přesvědčil, že mladý muž —“

Nedokončil; teta, jíž lomcoval vnitřní rozruch jako před erupcí sopky, vypukla nyní s plnou zuřivostí: „Mladý muž jest ještě hoch! Ano, milý pane, ubohý hoch! Odvážil se jako zloděj přelézti zeď, k nám se vedrati. Ve svém kiosku jsem jej nalezla, tam! ano tam! u nohou vaší dcery . . .“

„Opravuji vás, nikoliv u nohou, nýbrž na pohovce, teto,“ opravoval Bernard. „Alina mi vše pověděla. Bavili se spolu, nebohé děti!“

„Jen litujte ještě roztomilou nevinnost! Řekněte jim, že činí dobře, že to jejich milkování v kiosku schvalujete.“

„Tím jste vy vinna; svou ukrutností nutíte je, aby tak činili.“

„Můj drahý pane, počestné povahy nesníží se tak hluboko.“

„Můj bože! Konečně musíme uvážiti jejich situaci,“ pokračoval pan Bernard, stávaje se znenáhla podrážděným; „milují se, vy tomu bráníte, i nasazují přirozeně veškeré páky, aby se viděli — toť přece tak patrné! Což byste vy na jejich místě —“

„Vás zavádí otcovská láska příliš daleko.“

„A vás zaslepuje úmyslná nenávist!“

„Úmyslná!“

Poprve uslyšela teta Uršula, že se někdo směle pronáší o jejím „neštěstí“. Okamžik domnívala se, že Bernard jest pomaten; proto úzkostlivě naň pohlížela. Zřetelně viděla, že jest sice červený vztekem, ale přece pánem svých myšlenek, a že jest si vědom toho, co říci chce. Pozorovala, že jest míra dovršena; poznala, že její vážnost valně utrpěla, ba že ji musí pokládat za ztracenu, nezachová-li ji mocným skutkem.

„Tedy úmyslná!“ volala. „Nenávist! Jste příliš prostořeký, že takto ke mně mluvíte; nu, vaše dceruška zachovala se tentokráte jako lehké děvče!“

Čím teta Uršula jemu ublížila, z toho si nic nedělal; ale že urazila Alinu, to mu nesmělo býti lhostejno!

Poprve v životě byl beránek uchvácen zlostí; pustiv již stranou všechny ohledy, zvolal chvějícím se hlasem: „Prosím vás, vy již ani nevíte, co mluvíte! Moje dcera jest anděl! Nebohé dítě! V době, kdy má býti nejšťastnější, musí trpěti a zoufati si. Vy jí ztrpčujete život!

A k vůli čemu? K vůli bláznivé, fixní myšléncе, za kterou by se každá slušná dáma měla styděti. Vaše „neštěstí“ jest mizerný vtip, který měl býti dávno zapomenut. Tak, jednou to musilo ven!“

Při pronešení této bezpříkladné blasfemie Uršula hlasitě vykřikla. Zdálo se jí, jakoby jí Bernard srdce byl probodl. Tento by byl rád pronešená slova vzal zpět a přistoupil k uražené; ale Uršula vztáhla hrozivě proti němu ruce, jakoby držela ohnivý meč anděla, střežícího bránu nebeskou, a beze slova odkvapila.

Další společné žití pod jednou střechou za takových poměrů nebylo možno; pan Bernard pravil také rozhodně ku své paní a dceři, že se příštího dne přestěhují do továrny. Měl zde menší zahradní byt, jejž obýval, nežli se oženil, a jenž jim úplně postačí nežli uplyne leto. Pak uvidí, jak se věci budou míti.

Paní Bernardová sdělila tedy sestře, že se pozejtří rozejdou. Teta upadla v mlčení, jež si všichni, kdož ji znali, vykládali za osudné. Ani slova nepronesla proti vystěhování, třeba jí to rvalo srdce. Majíc pevně sevřené rty uklonila se němě na znamení souhlasu; na jejích lících byly patrny červené skvrny a z očí sršely blesky. Odvrátila se od sestry, která neustále čekala, že se v ní probudí dávná shovívavost a dobrota, a odešla do svého pokoje, kde pohřížila se v modlení.

Od nynějška, kdy pocta, jíž světila památku Ludvíka Silvain Exupèra, stala se předmětem nešetrného posměchu, tím oddaněji a s celým srdcem se jí věnovala. Nikdy nehořelo tolik svíčiček kolem daguerrotypu jako nyní, a v sametě na klekátku byly patrny stopy Uršuliných špičatých kolenou.

Roztržka dostoupila nejvyššího vrcholu; smíření nebylo možné. Na obou stranách setrvávali houževnatě na svém; Alina, jíž byla láska vším, snila jen o vytoužené svobodě, a tetě bylo zase lhostejno, že si děvče tolik znepřátelila, tak daleko se zapomněla ve svém hněvu. Postačilo několik hodin, aby tito hodní lidé, kteří se upřímně milovali, na vždy od sebe se odloučili. A věru, sloučiti je opětně, k tomu bylo potřebí skoro zázraku.

VIII.

Nastal den stěhování. Teta Uršula se ani neukázala; nad sebou a vedle sebe slyšela však rachocení kufrů a šustění košů. Nevýslovný zármutek se jí zmocňoval, vzpomněla-li, jak zítra bude dům opuštěn. S úzkostí tázala se sama sebe v těchto smutných prostorách, kde vše mluvilo o nešťastné lásce, zdaž má právo žádati na svém milovaném dítěti, aby se dobrovolně zřeklo své lásky. Kdyby jen Alina poskytla ustaranému, roztrpčenému srdci příležitost, aby mohla konečně přivoliti ku sňatku, aby mohla osvědčiti vznešenou dobrosrdečnost; kdyby jen někdo prosebně k ní vznesl ruce, jí domlouval, jí tímto spůsobem vavřín válečný odevzdal — nu, snad by přece povolila. Ale to ne! Nikdo nepoprosil, odvraceli se od ní, nechali ji samotnu v koutku jako ubohé, zavržené zvíře! Ach! Toto dítě, jež s takovou láskou vychovala, u jehož postýlky tolik nocí probděla, stonalo-li! Toto maličké, plavovlasé, červeňoučké, čiperné stvořeníčko, jediná její útěcha, její naděje v životě —

šlo nyní od ní! Vše skončeno! Neměla jí více spatřiti! Zoufalstvím ovládána dala se teta do pláče ve svém ponurém pokoji a tlumila své štkaní, aby nikdo nepostřehl její slabost.

Na to vrhla se k oltáři milovaného mučenníka a volala u vytržení: „Vojín! Nikoliv, to není možná, není-liž pravda? Nikdy!“

Stmívalo se, když pootevření dveří starou pannu vyrušilo z truchlivých vzpomínek.

„Co jest?“ zvolala Uršula zlostně. „Přeje si někdo něčeho?“

„Dole jest pán a přeje si, slečno, s vámi mluvit.“

„Nějaký pán? Kdo to jest?“

„To nevím.“

„Cizinec?“ Naděje v ní oživla. Kdyby to byl příbuzný nebo přítel setníka Rogera? Kdyby to byl smiřovací pokus s této strany v poslední chvíli, kdyby bylo možno vše ještě urovnati?

Chvěla se radostí.

„Přiveďte jej sem do salonu. Přijdu ihned.“

Rychle poopravila si rozcuchaný účes a šla do salonu.

Menší, silný muž, rudý v obličeji, s vousem po německu upraveným, kadeřavých vlasů, vzezření praobyčejného, oblečený jako cizinec, stál zde a čekal. Uršula rychle naň pohledla a tázala se:

„S kým mám čest?“

Tlustý pán pohnul rameny, učinil několik kroků ku předu a bodře se ptal: „Což jsem se tak změnil, sestřenko, že mne ani nepoznáváš?“

Sestřenko! Uršula pohlížela bedlivě v nafouklý obličej, nemohla se však rozpomenouti a rozčileně zvolala: „Pane! Nerozumím vám dobře! Prosím za odpuštění. Pravil jste —“

„Sestřenko. Toť přirozené!“ prohodil neznámý, „Uršulo, což mne opravdu neznáš?“

Slyšíc z úst cizincových důvěrné „ty“ a své jméno, teta zbledla; pohlížela pátravě kolem sebe a koktala: „Jest — to — mo — žné?“

„Nu ano. Jsem tvůj Ludvík.“

Stála zde jako zkamenělá, kapky krve by se byl nikdo nedořezal — jak strnule pohlížela.

„Toť pěkné překvapení, hm,“ zvolal Ludvík Silvaine Exupère vesele, „hned jsem si to pomyslil, že mne nepoznáš. Ale ty jsi se pranic nezměnila. Ach! moje dobrá Uršulo! Jaké to potěšení, spatřiti tě opět po tolika letech.“

Teta jej neslyšela; uvažovala pouze: „Což mrtví se navracejí? Nebo jest to pravda, že ten, jehož jsem oplakávala, stojí osobně přede mnou?“ Záplava myšlenek projela jí čelem, že cítila, jakoby se jí hlava měla rozskočiti. Tázala se sama sebe, má-li se mu vrhnouti do náručí, nebo má-li jej vlastníma rukama uškrtiti. Měla chuť skřípati zubama, křičeti, vynadati mu; však opanovala se a mlčela. Mocnější nežli vše jiné, byla zvědavost; především musela nabyti zevrubnějších zpráv o tajemném vzkříšení.

„A jest to vše pravda?“

„No, věř mi, toť učiněné dobrodružství!“

V saloně, kde panovalo šero, stála naproti muži, jemuž obětovala celý život; zdálo se jí, že těch dvacet roků, které je dělily, neprožila,

že dlouhý zármutek byl krátkým snem a Ludvík nikam neodešel, nýbrž právě u pana Prévota požádal o její ruku a ona očekávala, že v tu chvíli otec vstoupí a řekne: „Děti, vidím, že se máte rádi, zde jest mé požehnání!“ Znovuobživlý, který pozoroval, jak jest Uršula zahloubána do jeho vypravování, pokračoval cizím přízvukem; ale bývalá jeho nevěsta, jíž v uších hučelo a srdce prudce tlouklo, zachycovala pouze kusy jeho vět.

Ach! Služba byla těžká v příkopech, kam padávala sprcha kulek. Zahrabávali se do sněhu, aby měli bezpečnější postavení a tak hlídali celé noci, poněvadž Rusové každou chvilku na ně vypadali, stráže zajímali a polní hlídky massakrovali. Ničeho nebylo k jídlu, tím méně bylo nápojů; k tomu si mysleme sibířskou zimu, že kůže z rukou zůstávala lpěti na hlavni pušky. Jedenkráte, za mrazivého, mlhavého jitra seděl ve sněhu u valů, a vzpomínal si na ty, kteří žijí ve Francii, ach! a jako ve snu táhnul kolem něho obraz tichého, pěkně prohřátého, osvětleného domu.

Vábné teplo omamovalo jej i upadal ve zvláštní stav opojení, když pojednou zahřmělo zuřivé „hurrah!“ Chtěl vypáliti a volati: „do zbraně“, ale v tom ucítil bolestnou ránu na hlavě, světélka tančila mu před očima, pociťoval palčivou bolest a na to opustily jej smysly.

Nabyl opět vědomí v pohodlném lůžku, ve vytopené světnici, dvě ženy seděly u něho a bavily se spolu řečí, které nerozuměl, která však zněla měkce a melodicky. Byl v Jekaterinoslavě, kam jej zavezli Rusové s houfem raněných, naleznuvše jej s rozpoltěnou lebkou. Poněvadž byla nemocnice přeplněna, vzali jej hodní venkované k sobě, a již dlouhý čas ošetřovala jej matka a dcera. —

V mozku tety Uršuly zrodila se teď představa: možnost milostného poměru mezi mladým děvčetem a raněným. Třásla se vztekem a žárlivostí. Ludvík však pokračoval nenuceně, zmiňuje se o nevšední pozornosti, kterou mu na jevo dávaly obě ženy. Líčil otce, pana Balanova, bohatého vinaře, který s velikým namaháním naučil se slovům: „Ubohý hoch, děsná válka, veliké neštěstí, raněn, přítel.“ A spřátelili se, třeba tekla dosud krev a hřměla děla, třeba Rusové utrpěli porážku a Francouzi zvítězili; vždyť Maša, dceruška vnadná, měla tak čiperná očka, kterými neustále pohlížela na raněného.

Po uzavřeném míru dána zajatci svoboda; však Maša prolévala proudy horkých slzí, tak že musil odročiti svůj odjezd z pouhé vděčnosti.

Nastalo léto, zahrady byly plny květu, a on každý večer vyučoval frančině děvušku, zatím co ona jej navzájem vyučovala ruštině. Brzy nazývala jej svým „miláčkem“, a on jí mohl odpovídati „dušinkou“. Co měl dále říci?

Daleko, daleko ve Francii bylo veliké snědé děvče, které mu zabraňovali si vzíti, a zcela na blízku měl sličnou zlatovlásku, kterou mu laskavě nabízeli.

Ve Francii byl nuzákem, beze všech vyhlídek, zde na Rusi učiní skvělou partii, bude společníkem obchodu. Stal se jím, manželem Mašiným a společníkem páně Balanovým, zařídil si tam rodinný život, v náhradu za nezdar ve vlasti, kde byl odkopnut a kde by byl býval zanikl.

Vše se mu dobře dařilo; měl dobrý nápad, dělati z bílého krimského vína — pěnivé champagnské, čímž valně si rozšířil obchod. Obýval nyní nejkrásnější dům v Oděse a byl otcem dcery, kterou hodlal provdati za bohatého obchodníka obilím. Ach! nezapomněl však přece na přátely ve staré vlasti. Z počátku poptával se po nich u svého pařížského zpravodaje, který mu sdělil, že slečna Prévotova provdala se za pana Bernarda a jest velice šťastna. Radoval se z toho upřímně, vždyť v životě se utvářejí věci docela jinak, než si myslíme. Pohlédnuv na Uršulu, musil se srdečně rozesmáti a čtverácky zvolal: „My dva, kteří jsme si slibovali, že se vezmeme — ale totě k smíchu, není-liž pravda, má drahá?“

Mohl dlouho ještě povídati; ale Uršula by jej sotva byla poslouchala. Zapadla do lenošky; seděla zde jako zničena, s pocitem, že se přece neklame, a viděla s patrnou hrůzou, jak všechny její illuse, důvěra i naděje zapadají v předčasný hrob.

Zdaž to bylo možno, co právě vyslechla?

Nebyla to vše hříčka šálivého šotka, který si z ní tropil šašky?

Vskutku, vše se mělo zkáceti. Chrám, který zřídila svému posvátnému bolu, ležel pojednou v ssutinách. Legenda, jejímuž „neštěstí“ věnovala celé své žití, byla zničena. Svatozáře věčné věrnosti byla rázem stržena s její hlavy. Smutek, který neustále zachovávala, byl — pouhým vrtochem! Klečení před obrazem reka, padlého mučenníka — komedie!

Mučenník byl statný, zdravý muž. Vznešený hrdina usadil se jako továrník padělaného champagnského, poesií obestřený mrtvý vystoupil z hrobky jako manžel a otec rodiny! Ach, hrůza! Doznati ponižující pravdu, běhati ulicí potupy jako zklamaná, viděti, jak se lidé posmívají jejímu smutečnímu úboru, falešné vdově!

Tázala se, zdali bůh nenechá zmizeti toho hrozného člověka, jehož smrt ji činila zoufalou, jehož objevení však ji činilo neskonale bídnou a nešťastnou!

Ale prostý, tlustý, zdravím kypící Ludvík Silvaine Exupère nechtěl udělati tu radost svojí bývalé nevěstě a zmizeti.

Seděl zde nejvýš spokojeně, což činilo Uršulu přímo šílenou. Cítila, jak jí všechna krev stoupá do hlavy; bránila se vší silou mdlobě, a mocným rozmachem podařilo se jí povstati.

Současně mihnul se nepatrný stín kolem okna — byla to Alina, která před svým odchodem chladivým, stinným alejím a květinovým záhonům, v nichž její miláčkové kvetli, ba celé zahradě, v níž povyrostla tak šťastně a bezstarostně, dávala srdečné: s bohem! Teta ji zahledla a pojednou vzpomněla si, co toto dítě během posledních dní vytrpělo. A to vše k vůli tomu tlustému, ošklivému, starému muži, s nehezkým vousem a kadeřavým vlasem. Horké slzy tekly staré panně potůčkem po tvářích i dala se do hlasitého štkaní.

„Uršulo!“ volal Ludvík překvapen, přiblíživ se k ní.

Stará panna ustoupila nazpět, křičíc, při čemž se jí oči zlostí leskly: „Nepřibližujte se ke mně!“

„Ale —“

„Pryč! Pryč, ať vás nikdy víc nevidím,“ volala Uršula. „Jste netvor! Můj otec měl dvě dcery, na to jste zapomněl, Vy nevděčníku!

Moje sestra se provdala — já — já vás dvacet let oplakávala! Jest to bezpříkladná smělost navštíviti mne. Vše jste mi učinil, co bylo ve vaší moci. Ztraťte se! Jinak nestojím za sebe, že vám neublížím!“

Nejvýš překvapen zvolal Ludvík Silvaine Exupère po rusku: „Zpropadeně nemilá to historie!“ a rychlými kroky opustil pokoj a dům, aniž by dále byl slova pronesl.

Uršula kvapila za ním, ale brzy se vrátila, vstoupila do svého pokoje a vrhla se jako litice do koutku svých upomínek. Klekátko převrhla, že čnělo nohama vzhůru, daguerrotyp strhla se stěny, stříbrnou lampu urvala s podlahy, vše zuřivě bila na kusy, mrštila jimi na zem a šlapala je zlostí nohama. Konečně klesla, vysílena namaháním, zlostí se chvějíc, na pohovku, kdež nehybně a bezmyšlenkovitě odpočívala.

Dole v přízemí udiveně pohlíželi na sebe rodina Bernardova a služebnictvo, zaslechnuvše hluk nahoře.

Když se konečně hlomoz ten utišil, odvážil se pan Bernard navštíviti tetu. Chvíli váhal, pak kráčel po schodech až ke dveřím, kde naslouchal, zdali se nic nehýbe; uvnitř bylo úplné ticho. Ani dechu nebylo slyšeti. Zmocnil se ho nepokoj; snad jest Uršula churava! pomyslil si, nemeškal, stiskl kliku a vstoupil. Spatřil uvnitř obraz rozbitý na kusy a švakrovou bez vědomí ležící na pohovce. Vykřikl a spěchal k ní, chopil se jí oběma rukama a volal: „Tetičko! Můj bože! Co se vám stalo? Neznáte mne? Promluvte jen slovo! Co se stalo?“

Uršula procitla z hlubokého snu; viděla zřetelně svého švakra a s vědomím skutečnosti dostavil se u ní hněv.

„Ano, on to jest! Jest to on!“ pravila, ukazujíc na roztříštěný obraz oplakávaného hrdiny.

S neobyčejným úžasem sepjal pan Bernard ruce k nebi. „Ludvík?“ tázal se.

Uršula se vzchopila a podrážděně pronesla: „Ať se nikdo neodvažuje, vysloviti přede mnou jeho jméno!“

Zahloubána v myšlenky, jakoby rozvažovala důležité věci, chodila po pokoji, na to popošla k Bernardovi a pravila k němu úžasem ztrnulému: „Prosím, buďte tak dobrý, a zavolejte setníka Rogera.“

Pravděpodobno jest, že Alina a její matka naslouchaly, neboť sotva zazněla tato nejvýš překvapující slova, již přikvapily zářice radostí; blahý úsměv tančil jim po rtech, a objímajíce starou pannu, volaly: „Ach! tetičko! Jak jsi hodná!“

Mocný proud slzí rozproudil se; tentokráte to byly slzy radosti a chvilku nebylo ničeho jiného slyšeti ve světnici než polibky a vzlykot.

Bylo téměř sedm hodin, rodina shromáždila se v saloně, když objevil se setník, byv obeslán panem Bernardem. Přišel skromně, a třeba měl uniformu, byla teta Uršula klidna a starý dům se nezbořil.

„Přistupte blíže, milý pane,“ pravila stará panna, „vítám vás srdečně.“

Pohlížela naň pozorně a se vším byla spokojena.

„Račte být důstojníkem u dělostřelců?“

„Jsem od minulé zimy setníkem, milostivá slečno.“

„Jak dlouho již sloužíte?“

„Devět let. Poslední ročník v kadetní škole jsem nedokončil; vypukla válka, byl jsem přidělen k pluku Loirské armády, s nímž jsem se dostal ke sboru generála Chanzyho.“

„Statečně jste se bil?“

„Tak jest, milostivá slečno,“ pravil Roger s roztomilým úsměvem.

„Byl jste, prosím, raněn?“

„Ano, dvakráte. Poprve jsem dostal sečnou ránu v bitvě u Coulmiersu, po druhé byl jsem střelen při návratu z Vendômu.“

„Aj, výborně! Toť jste u mne pravý vojín,“ zvolala stará dáma v opojení. „Byl jste také zajatcem někdy?“

„Byl, milostivá slečno. Prušáci mě nalezli na polo zkřehlého ve sněhu, přivezli mě do Mohuče, kdež, doznávám to rád, dámy obzvláště pečlivě mne ošetřovaly.“

„Tedy také vy!“ zvolala Uršula, a když setník rozpačitě ustal, nerozuměje jejímu výkřiku, podotkla: „A kdyby se bývala do Vás dcera vítězů zamilovala, — byly po ruce jistě mladé, svůdné dámy — kdyby vám byli její ruku nabízeli a spolu tučné věno, jak byste se byl rozhodl?“

„Byl bych odmítnul obé,“ odpověděl setník prostě, upřev pohled na Alinu, jejíž oči byly plny slzí. „Mé srdce bylo by mi řeklo, že pro mne kvete štěstí ve Francii.“

„Velmi dobře, drahý pane,“ zvolala Uršula. „Z vás mluvil rozumný muž a šlechetný vlastenec.“

Pohledla spokojeně na Alinu, vyslovujíc jí svůj souhlas, a pokračovala: „Prokážete nám veliké potěšení, zůstanete-li dnes u nás u večeře, a mně se velmi zavděčíte, milý synovče, budete-li mi dnes večer vypravovati o dobrodružstvích vojenských.“

Dva průvody.

I.

eděle v advent, první, hlučná, slavná.
V Marie Scala chrámu svatyň šerou,
za tichou branou Pavla apoštola
hučící davy věřících se berou
a kostelníků ruka neunavná
jen z těží zástup rozvlněný zdolá,
jenž u vchodu tam burácí a šumí.
Jeť den dnes velký. Vítěz bohorovný,
jenž slávu Boha mečem břitkým šíří
a vládne říši, jejíž táhlá lada
od pólu v pól se světem rozkládají,
v jejížto mezích slunce nezapadá:
dnes Panně svaté pokory hold skrovný
zde k nohám skládá . . . Blesknými žárem hrají
démanty třpytné, do kytice spjaté;

smaragdu brčál, stopen v perel sněhu,
tu svůdný zákmit jemné hrany tají
a safír modrý dívčích oček něhu
rozlévá měkce po obrubě zlaté
koruny, v níž se český granát třpytí
z pod aksamitu žhavorudým nachem,
jak horká krůpěj, když se v sukno řítí
na popravišti v meče kmitu plachém.

Od městských valů do chrámu se béře
procesí slavné; — papež sám je v čele,
z nosítek zlatých rukou úbělovou
náměstek mocný boha Spasitele
okénkem žehná klečícímu lidu.
Do kořán chrámu otevřeny dvéře
a pod záclonou jejich damaškovou
se ztrácí v pestrém, krásohledném vidu
strakatá stuha poutě účastníků.
Biskupů mitra vlečka kardinálů,
červená komže, dalmatika bílá,
sutána hnědá bosých řeholníků,
kabátce pestré, halapartny třpytné
švýcarské stráže, která v bystrém cvalu
papeže trůn přenosný obklopila . . .

Marie Scaly oltář osamělý
zaplanul v záři světel tisícerých,
jak s večera když tmavým borem kmitne
zrosenou trávou ve houštinách šerých
světlušek roj modravě rozjiskřelý.

V kadidla dýmu papež boží máti
korunu vkládal, s vysokého kůru
kleštěnců zpěvy tenkým hlasem zněly,
jak cikády, jež z jara na souvrati
vesele v svižném prozpěvují sboru.
V to bubny, trouby vířily a hřměly
a v intrád zvuky slavně zazvučely
kantáty v počest Ferdinandu králi:

„Hlaholte, zpěvy — plným zvukem chvály
ať rozchvěje se radost naše mnohá,
že v chrámu toho svaté vchází prahy
knížete knížat spravedlivá noha,
jež pokořila mrzké církve vrahy
v milosti boží síle neskonalé.
Aj žebřík, o němž kdysi v rajském snění
se Jakobu na balvanovém loži
líbezně snilo — zas ve chrámu Scale

dnes k nebi vztyčen; jeho po trnoži
stoupají zase spravedlivých duše,
tak jak je zřel kdys v čarných vidin chvění
sám Bernard světec, jenžto v zbožné tuše,
že prosby jeho smyly hříchů vinu
oveček plachých, které věrně střehl: —
v památku věčnou nehynoucích díků
zasvětil tento stánek Hospodinu! . . .

Z koruny, již dnes v slavném okamžiku
sám velekněz tu obětoval Panně —
paprsek lásky milostivě šlehl
a gloriolou osvítil Tvé skráně.
Královna nebes Tebe, mocný králi,
v hvězdného pláště majestát svůj halí
a přízně boží paprsk blyskotavý
se snáší s nebes v poddaných Tvých hlavy! . . .“

II.

Neděle v advent — — Mlhy listopadu,
jak sukno smutku v chmurné dětské báji,
po lomenicích domů rozvěšeny; —
Vltava trne; ve mrazivém chladu
Karlova mostu pilíře se chvějí
a vlny jezů mlýnských omývají
v šepotu teskném balvan obemšený
stařičké, vetché sochy Bruncvíkovy,
jež klímá tady šumnou nad peřejí
tisíciletý spánek pohádkový.

V krvavém nachu za Strahovskou plání
zapadá slunce; pablesk jeho zlatí
svatého Víta zelenavou báni,
jež se jak mlžná silhuetta týčí
nad mořem budov usměvavé Prahy,
té popelkové dcerky holubičí,
jež skrývala vždy hvězdné svoje čelo
rozmarnou dlaní a tok slzí vlahý
tlumila smíchem, třeba krvácelo
jí mladé srdce v mukách tisícerých.

Z Týnského chrámu procesí se béře
k Mostecké bráně za hlaholu zvonů;
jak bludná smečka vyplašené zvěře,
zevšad se sbíhá v ustrašeném shonu
z uliček města klikatých a šerých
lid za oděnci šumných saských vojů,
jichž lesklopřilbí, svižní hlasatelé

klusají pyšně na komoních v čele
a jekem polnic v temném bubnů hřmění
zhlušují žalmů bohulibá slova,
jež u věhlasném, slavném shromáždění
tu pěje vroucně, žhavě z duše celé
procesí vůdce Martin ze Dražova —

Mostecké věže chmurné pod sklepení
zabočil průvod; na kolena klesli
rozváté obce české příslušníci,
oddáni v milost boha neskonalou,
jež v týnec jich, jak v stáje chudou jesli
se tiše snesla, věstíc vykoupení
pod církve nové nerozbornou skálou.

Korouhví věže hluše vzlykající
lomcoval vítr; shnilou pod krokvicí
tu v uschlých kostech teskně drkotaly
vybledlé lebky, plísní obemšené,
rezavým hřebem v římsu zavěšené:
— srubané katem českých pánů hlavy . . .
Tak příšerně zde do krvava plály
tu pod královskou Hradčan pustých strání,
jak přízrak hrůzný, jímž v kabylské pláni
se týčila kdys děsně narovnaná
hranice lebek v síních Tamerlana.

Cimbuří slezly zbožné lidu davy
a na nosítka v clonu baldachýnu,
za zvuku bubnů, v děl velebném hřmění,
počestně kladly hlavy mučeníků . . .

Slavnostní průvod s ostatky spěl k Týnu,
odkud jak hvězda v červánkovém rdění
zdaleka zářil zlatý kalich v štítu
a říšské jab'ko sochy Jiříkovy . . .
Kantáta slavná — hlasná hymna díků —
se v plesném chvění nesla v chrámu krovy:
„Buď velebena ruka Hospodina,
jež pokynula prstem ze blankytů
svým věrným a krok matný jejich svedla,
jak svatou kdysi šlépěj prorokovu,
v údolí, kde kosť vyprahlá a zbledlá,
vzkřísena slovem velitelským k žití,
se s děsným třeskem na zapadlém rovu
týčila vzhůru z mrtvé země klínu
a rovnala se v údů tvar a svaly . . .
Již konec bědě, strádání a vzlyku,
již usuš slzy, jež v palčivém toku

skrápěly tvoje líce — nevolníku!
Shas jiskru vzdoru v zoufanlivém oku:
již z kostí tvojich mstitelové vstali!
Lítosti boží paprsk blyskotavý
se s oblak snáší v urubané hlavy . . .“

Otokar Mokrý.

Vesmír.

Napsal dr. **František Kahlík.**

I.

Jak krásný, jednotný a harmonický byl onen prostý názor světa, jenž se zrodil v dětském věku lidstva!

Člověk byl všehomíra středem a tvorstva pánem. Země, jež se táhla kolem něho nedohlednou rovinou, prorytou údolími a prostoupenou horami, byla jeho živitelkou. Na ní spočívala modrojasná báň nebeská jako mohutná klenba, dělící vody od vod, a po báni té šinula se od východu k západu nebeská světla: světlo veliké, které správu drží nade dnem, a světlo menší, které s nesčíslnými hvězdami správu drží nad nocí, svítíce člověku a jsouce mu na znamení a na rozměření časů, dnů a let. Názor ten o soustavě všehomíra stal se základem věkožizných soustav náboženských. Nad křišťálovou nebes bání umístěno sídlo věčného světla a nekončeného blaha, nebe, jež kynulo dobrým jako odměna po smrti, pod zemí pak bylo obydlí věčné temnoty a nekončeného pláče a kvílení, jemuž propadli zlí. Duch člověka malý byl i svět byl malý.

Potomkové Noemovi stavěli věž, jejíž vrch by dosahal k nebi a podle Homéra Hefaistos od Dia s Olympu svržený padal celý den, než se dostal na zemi. Starověk měl o velikosti všehomíra ponětí vůbec nedostatečná. Astronomové tehdejší určovali vzdálenost slunce na základě vzdálenosti luny od země. Důmyslný Aristarchos ze Samu (okolo r. 265 před Kr.), člen akademie Alexandrinské a otec astronomie, jenž první užil této methody, pokládá, že jest od nás slunce skoro dvacetkrát tak daleko jako měsíc, jehož prostřední vzdálenost se páčí na 384.400 km. Výpočet jeho jest tudíž asi dvacetinou vzdálenosti skutečné, jež obnáší 148.700.000 km. Dle Hipparcha Nikejského (okolo r. 190—125 př. Kr.), nejslavnějšího hvězdáře starého věku, rovná se vzdálenost slunce 1200 poloměrům zeměkoule (1 = 6378 km.), tudíž asi 7·6 millionů km. Celkem tedy Hipparchos s Aristarchem se srovnává.

Že tyto rozměry se skutečnými tak se rozcházejí, toho vinou nebyly methody, jichž užívali genialní tito učenci, nýbrž nedokonalé pří-

stroje tehdejší. Pokrok vědy astronomické závisel na zdokonalení nástrojů a jelikož se tyto za 2000 let od časů Hipparchových v ničem nezlepšily, ostaly též udaje jeho po celou tu dobu v platnosti a tvůrce astronomie novověké, Koprník (1473—1543), položil slunce do téže vzdálenosti jako Hipparchos.

Že k určení skutečné vzdálenosti slunce bylo třeba přístrojů co nejdokonalejších, pochopíme snadno, uvedeme-li sobě na mysl spůsob, kterým k němu dospěti možno.

Představme sobě dva pozorovatele, kteří stojíce na konečných bodech čáry, představující průměr zeměkoule, zraky své upírají ke středobodu kotouče slunečního. Táhneme-li směrem tím přímky, utvoří se trojúhelník, jehož základnou jest průměr zemský a jehož vrchol jest ve středobodu slunce. Poněvadž délku základny známe, možno dle prostých zásad geometrických snadno vypočítati délku stran dotčeného trojúhelníka, tedy také skutečnou vzdálenost slunce, jakmile určíme jeho úhly. Celá obtíž spočívá tudíž ve výměře těchto úhlů, zejména úhlu vrcholového, neboť ten jest neskonale malý, obnášeje toliko 17 sekund obloukových t. j. $\frac{1}{20000}$ pravého úhlu. Vyměřiti úhel ten pramalinký bylo možno toliko pomocí nejdokonalejších přístrojů geometrických a optických.

Polovice tohoto úhlu slove v astronomii sluneční parallaxou. Parallaxa tato, jejíž velikost se páčí na $8^1/_2$ sekundy obloukové, představuje tudíž úhel, jenž by vznikl, kdyby jeden z pozorovatelů pošinul hlediště své z povrchu zeměkoule do jejího středu, čili zorný úhel, v němž by se jevil poloměr zeměkoule oku umístěnému ve středobodu slunečním. Velikost její určena jest na základě nejbedlivějších pozorování, ku kterým příležitost se naskytuje jediné při přechodu Venuše přes štít sluneční. Zjev tento pro astronomy převzácný opakuje se během více než plného století toliko dvakráte a to tak, že přechod druhý následuje 8 let za prvním. Poslední přechody byly roku 1639, 1761 (za 122 léta), 1769, 1874 (za 105 let) a 1882 i nešetřeno ani nákladu ani práce na pozorování jich na nejodlehlejších místech země: poslední dva přechody pozorovány na polokouli jižní v městech australských, na ostrově sv. Pavla, na Mauritiu a j., na severu od rovníka v Jokahamě v Japonsku, v Pekingu čínském, na mnohých stanicích indických, v arabském Adenu, v Suezu, v Sibíři a j., neboť zjev ten opakovati se bude teprv r. 2004, po 122 letech.

Výsledky těchto pozorování kolísají mezi 8″ 79 a 8″ 83 a podle toho i střední vzdálenost slunce různě se udává, kolísajíc mezi 149.65 a 148.97 milliony km. Nejistota ta jest menší než chyba, které bychom se dopustili, kdybychom vzdálenost Opavy od Prahy nesprávně udali o 2 km. I nesvědčí vskutku nic tak výmluvně o přesnosti astronomických udajů a výpočtů, než tento spor o maličkost dosud živý a nerozřešený.

Touž měrou jako v očích lidských vzrůstala vzdálenost velebné hvězdy denní od země, rostly také rozměry celé sluneční soustavy.

Již starožitní astronomové umísťovali oběžnice v rozličných vzdálenostech od země podle rychlosti zdánlivého jich oběhu kolem zeměkoule a též je podle toho řadili. Leč teprv Keplerovi (1571—1630)

se podařilo dokonale vystihnouti poměr, jenž jest mezi dobou oběhu planet okolo slunce a vzdáleností jejich od něho. Poměr ten vyslovil zákonem, že čtverce času oběhu mají se k sobě jako krychle velikých poloos elliptických drah, kterými planety obíhají okolo slunce. Čím vzdálenější tedy oběžnice, tím delší jest její rok; u nejbližšího Merkura na př. měří 88 našich dní, u Země 365, u nejvzdálenějšího Neptuna konečně přes 165 let našich. Zároveň slouží tento zákon k tomu, abychom vypočítali průměrnou vzdálenost nějaké oběžnice od slunce, známe-li její čas oběhu, což pozorováním jejího postavení na obloze snadno se dá vystopovati. Čas oběhu řídí se tedy jenom vzdáleností oběžnic od slunce a nezávisí nikterak na hmotnosti jejich, takže by na př. Jupiter probíhal dráhu stejných rozměrů v stejném čase jako nyní i kdyby hmota jeho byla millionkráte menší, ba kdyby představovala pouhý hmotný bod.

Vzdálenost hvězd astronomové starého věku vyměřiti neuměli a věc ta nebyla tehdáž s podivením, ana obecně panovala domněnka, že země klidně stojí ve středu všehomíra a hrubé stroje, jakéž byly tehdáž v užívání, vypovídaly službu již při měření velikých dálek pozemských. Když však Koprník vystoupil s naukou, že země nestojí tiše, nýbrž že kolem slunce obíhá, stala se věc mnohem povážlivější. Neboť je-li soustava Koprníkova pravdiva, nachází se zeměkoule co půl léta na místech, jichž rozloha od sebe rovná se dvojnásobné vzdálenosti zeměkoule od slunce, tudíž 300 millionů kilometrů. Vzdálenost tato převyšuje 24000krát průměr zeměkoule a má se k délce 1 zeměpisné míle jako doba $1^1/_3$ roku k jedné sekundě. Koule, která by urazila 600 stop za sekundu, potřebovala by asi 50 let, zvuk, jenž letí rychlostí 1038 stop za sekundu, měl by zapotřebí 29 let, aby urazil tuto cestu. Následkem tak veliké změny našeho stanoviska v prostoru světovém, měly by i hvězdy na klenbě nebeské během roku v rozmanitých jeviti se polohách a patrným podléhati proměnám, čili jeviti značnou parallaxu roční.

Leč vrstevníci Koprníkovi parallaxy té nikde nemohli vyšetřiti a právě tato věc byla tehdáž nejmocnějším důkazem proti jeho soustavě. On sám důkaz ten odmítal tím, že pokládal vzdálenosti hvězdní za mnohem větší, než se obecně mínilo před tím. Tycho Brahe (1546 až 1601), jemuž čestné místo náleží v řadě nejdůmyslnějších praktických astronomů všech věků, jelikož přístroji novými, které si po většině sám vymyslil i sestrojil, docílil výsledků daleko přesnějších než jeho vrstevníci, nenalezl rovněž žádné parallaxy, pročež také zamítl nauku Koprníkovu. Ba ani slavnému W. Herschelovi (1738—1822) a předním astronomům v době po něm nejbližší nepodařilo se podati tento přímý důkaz Koprníkovy pravdy, ačkoli vládli nástroji napořád mohutnějšími i dokonalejšími.

Mužové tito roztříštili křišťálovou nebes báň, na níž bývala rozvěšována nebeská světla, učíce, že jsou rozestavena v prostoru světovém ve vzdálenostech od nás velice rozdílných, změřili dokonale dalekou dráhu země, vystihli zákony sluneční soustavy, ale veškeré úsilovné snahy jejich, aby objevili parallaxy stálic, byly marny. Vesmír vzrůstal v očích člověka do nekonečna. Hvězdy zůstávaly pro sebe dokonalejší

přístroje nedostižně vzdáleny. Nejbližší stálici bylo třeba pošinouti do takové dálky, že vůči ní pošinutí se zeměkoule o celou velikou osu její dráhy bylo maličkostí, kterou ani pozorovati nelze.

Avšak nezdar prvních pokusů neodstrašil pozdějších badatelův, nýbrž byl jim vodítkem, kterak dlužno zlepšiti methody vyšetřovací, přístroje pozorovací rovněž se zdokonalovaly, výsledky výskumné byly pořád přesnější.

Nejslavnější z astronomů starověkých, Hipparchos, sotva uměl určiti polohu hvězd na půl stupně správně, chyba mohla dosíci délky průměru kotouče slunečního neb lunného. Tycho Brahe, třeba ještě neměl teleskopů, vyváděl stroje již tak dokonalé, že mohl podati výsledky až na 1 minutu obloukovou přesně změřené. Ve století XVIII. byly přístroje zlepšeny do té míry, že chyba mohla býti zmenšena až na 1 sekundu obloukovou a přece ani těmito nástroji nebylo možno ani u jediné hvězdy objeviti roční parallaxu.

Posléze, když již mnozí o výsledku počali pochybovati, podařilo se asi před půl stoletím třem hvězdářům téměř současně vyšetřiti po dlouhé perné práci tři parallaxy roční. Bessel, pozorující v Pruském Královci, změřil parallaxu nepatrné, ještě prostým okem viditelné hvězdy 61. v Labuti*), V. Struwe v Pulkově parallaxu Vegy — hvězdy α v Lyře —, jež náleží k nejjasnějším hvězdám na naší obloze, a Henderson objevil v Kapském Městě parallaxu Tolimana — hvězdy α v Centauru —, jíž v našich krajinách nevidíme.

Čin ten jest skvělým triumfem dokonalých přístrojů hvězdářských i přesného astralního vyšetřování. Když upjal Bessel r. 1837—38 svůj heliometr — tak slove nejdokonalejší nástroj měřický, jehož astronomové užívají — na 61. hvězdu v Labuti, měře opětně její vzdálenost od několika hvězd sousedních, spozoroval, že vzdálenost ta během roku kolísá téměř o 0·7″. Tak veliký jest tedy rozdíl v poloze hvězdy, když ji pozorujeme ze dvou protilehlých bodů veliké osy zemské; béře-li se pak za základ veliká poloosa zemské dráhy, plyne odtud, že roční parallaxa dotčené hvězdy měří 0″.348, tedy asi třetinu sekundy obloukové, což později O. Struve a Anwers opravili na 0″.511 to jest asi 650.000. část pravého úhlu! Pošinutí to obnáší méně než 2000. část průměru kotouče lunného! I lze z toho porozuměti, proč všeliké snahy badatelův vyšetřiti paralaxy stálic od časů Koprníkových napořád ostávaly bezvýsledny.

Znajíce velikost roční parallaxy hvězdy některé, můžeme vzdálenost její bezprostředně vypočítati. Stojíť ve vrcholi trojúhelníka, jehož základnou jest přímka, která čítá 150.000.000 km. t. j. vzdálenost země od slunce a jehož dvě strany se sbíhají v tak ohromné dálce, že uzavírají úhel pouze 0″.511. Z výpočtů na tomto základě provedených vychází na jevo, že vzdálenost 61. hvězdy v Labuti od nás měří 403.650

---

*) Jména hvězd jsou nejvíce původu arabského, označení pak písmeny řeckými a kde abeceda řecká nevystačuje latinskými zavedl r. 1603 Bayer, maje zření k síle světla u jednotlivých hvězd. Označení to zobecnělo, třeba podle zásady dotčené všude přesně provedeno není. V našich dobách užívá se zejména pro hvězdy teleskopické čili jen dalekohledem viditelné pouhého číslování dle katalogů hvězdních.

poloměrů zemské dráhy, čili $61^1/_3$ bilionu (61 s 12 nulami) kilometrů. Týmž spůsobem určena vzdálenost Vegy, jež obnáší 1.146.000 poloměrů zemské dráhy čili $153^1/_4$ bilionu km., a Tolimana, jež páčí se na 222.300 poloměrů zemské dráhy, čili $40^3/_4$ bilionů km. Tento jest, pokud na ten čas známo, nejbližší naší hvězdou. Od té doby vyšetřena ještě parallaxa Siria, Prokyona, Arktura, Kapelly a asi 12 jiných hvězd dokonale a několika jiných přibližně a z výzkumů těch vychází na jevo, že prostřední vzdálenost nejbližších nám hvězd obnáší asi 123 — 153 bilionů kilometrů.

Vzdálenosti tyto jsou tak ohromné, že jich pochopiti nikterak nemůžeme. Umíme si totiž učiniti jasný pojem pouze o takových veličinách, které s měřítkem, jímž je měříme, nejsou v poměru příliš velikém nebo malém. Kdybychom se někoho tázali, jakou délku zaujímá jeden millión milimetrů, pomyslil by si: délka ta jest zajisté veliká, ale sotva by ji přesně určil. V případu takovém pomáháme si změnou měřítka. V uvedeném případu přešli bychom z milimetrů posloupně k centimetrům, decimetrům a metrům a poznali bychom takto, že dotčená vzdálenost rovná se tisíci metrů čili 1 km. Tato jednotka jest velmi příhodná pro rozměry pozemské, ale jest příliš skrovnička již pro rozměry soustavy sluneční, ana sama vzdálenost slunce jí vyjádřena vzrůstá na ohromné číslo 148,700.000 km. I zavedena jest pro výměry planetární jednotka jiná, totiž právě uvedená prostřední vzdálenost země od slunce, již možno nazvati loktem planetárním. Podle lokte toho jest Mars 1.5krát, Jupiter 5krát, Saturn 9krát, Uranus 19krát, Neptun 30krát tak daleko od země vzdálen jako slunce, z čehož patrno, že měřítko to pro rozměry planetární výborně se hodí.

Leč pro rozměry všehomíra jest také obrovská tato míra příliš skrovna. Neboť již nejbližší, pokud známo, stálice, totiž Toliman jest od nás 275.000 loktů planetárních daleko, u jiných pak hvězd, jichž parallaxy jsou vyšetřeny, vzrůstá vzdálenost do millionů loket. Aby se tudíž ohromné vzdálenosti mezihvězdní daly vyjádřiti menšími čísly, zavedli si hvězdáři měřítko nové, jež nazýváme loktem kosmickým. Loket ten jest vzdálenost, která odpovídá roční parallaxe jedné sekundy (1″) obloukové, čili vzdálenost, ve které by se oku na stálici umístěnému jevila veliká poloosa zemské dráhy pod zorným úhlem 1″ obloukové, což se rovná 206.265 loktům planetárním, čili 30.651,000,000,000 km. Jest naprosto nemožno délku kosmického lokte si představiti, neřku-li ji znázorniti. Má se totiž k 1 zeměpisné míli jako 127.000 roků k 1 sekundě. — Koule, o níž nahoře řeč byla, potřebovala by asi 5 millionů let, zvuk téměř 3 milliony let, aby jej urazil. Vzdálenost stálic vystihnouti jest marné. Výhoda záleží výhradně v tom, že menší čísla, jimiž se vzdálenosti hvězdní takto vyjadřují, snáze lze vespolek porovnávati, oč jedině tu běží. Tak jest Toliman 1·5 lokte kosmického, malá hvězda v Labuti, jejíž parallaxu Bessel nejdříve změřil, 2, Vega 5 loket kosmických od nás vzdálena. Střední vzdálenost hvězd nám nejbližších obnáší asi 4—5 loket kosmických, největší hloubku Mléčné dráhy páčí W. Herschel na 2000—2500 loktů kosmických! . . . . .

Hostem u básníků.*)

Překlady **Jar. Vrchlického.**

Lorenzo de' Medici.

(1448—1492.)

ak častokrát se v moji mysl sklání
a nechce z paměti mé vyjít více
ten šat a čas a místo, v nichž jsem v líce
se poprv díval šlechetné své paní.

Víš, lásko, v jakém uzřel jsem ji pláni,
neb vždycky bylas její společnice;
jak luzná, zbožná, milá kouzelnice,
řeč s obrazností nevylíčí ani.

Jak na vysokých vrchů sněžný běl
své krásné světlo Apoll umí líti,
tak její vlas na bílý hav jí padá.

Čas není ani místo, bych vše děl:
jeť vždycky den, kde také slunce svítí,
jeť vždycky ráj, kde taká žena mladá.

Giambattista Guarini.

(1537—1612.)

Sen milenky.

Vy hvězdy smrtelné, ó zřítelnice!
mých bolů ochotné vždy služebnice,
jež i když v tichý sen se hroužíte,
po mojí smrti pouze toužíte, —
když zavřené mne vraždit chcete,
co potom, až se otevřete?

Motýl.

Mé srdce milující
je motýl lačný těkající,
jenž lítá kolotavě
kol ohně hravě,

*) Z knihy různých překladů dosud netištěných.

kol ohně krásných očí dvou a touží
a letí, vrací se a prchá, krouží,
až v světlo milované
se vrhne a v něm splane.
Leč nadarmo se souží
a vzdychá. Plání zbožňované,
nechť motýl umře, fenix z ohně vstane!

Pierre Ronsard.

(1524—1585.)

Proměny.

(Ody IV.)

Tak mnozí z těl svých vyproštěni
zas v různých změnách jinak žijí,
ve tvary nové proměněni:
ten kamenem je a ten zmijí.

Ten květinou, ten křovím zase,
ten vlkem a ten holubicí,
ten v zřídlo změněn sotva zná se
a jiný stal se vlaštovicí.

Já zrcadlem však chtěl bych býti,
bys ustavičně na mne zřela,
tvou chtěl bych košilkou se zříti,
bys na těle mne stále měla.

A vodou chtěl bych hned se státi,
by mýt tě mohla moje vlna,
a mastí, by tě namazati
má vůně mohla čaruplná.

A pentlí chtěl bych být, jež stiská
ta sněhobílá ňadra tobě
a řetězem, jenž zlatý blýská
se na tvé šiji ku ozdobě.

A chtěl bych býti amuletem,
jenž retů tvojích dotýká se,
bych ve dne, v noci lačným retem
tvá ústa líbal zas a zase!

Napomenutí.
(Ody V.)

Máj dokud trvá, neprodleně
pojď, Mignon, půjdem do zeleně!
Nenechme marně prchnout čas;
hle stáří, jež se nezastaví,
promíchá brzy vlas nám tmavý,
jak vesna prchne rovněž v ráz.

Nuž dokud ještě naše žití
a lásky čas nás zvou a svítí,
žeň našich tuch pojď dokončit!
Ať láska z žil se v žíly vlívá,
bez prodlení smrt blízká, divá
nám přijde rozkoš uloupit.

Na hrob sobě.

Zde Ronsard spočívá, od dětství svého hned
do Francie sbor Mus on s Helikonu sved,
dle lyry Apolla a šípů vlastní zpěv
on ladil. Nadarmo! Neb smrti hrot a hněv
i s Musou, ukrutný, jej stih, spí v hrobě svém.
Měj duši jeho bůh a jeho tělo zem!

Lord Byron.

Hebrejská melodie.

Jde v kráse jak noc zářící,
jež bez mraků a plna hvězd,
stín s jasem v bujné směsici
jí v zrak i pohled vetkán jest
v tak měkké světlo blažící,
jímž zářný den sám nemůž kvést.

O paprsk míň neb o stín víc
a zpola čár je seslaben,
jenž vlá v havraním lesku kštic
a na čílku plá přitlumen,
kde myšlenek dí na tisíc,
jak dráh a čist jim pobyt ten.

Na čílku tom, na tvářích těch
vypráví v tichu výmluvném
i luzný smích i barev žeh,

jak dobro sila v žití svém,
o duchu, jímž vlá míru dech,
o srdci v lásce nevinném.

Göthe.

Poutníkova noční píseň.

Ty, jenž s nebe přicházíš
a trud zkájíš s utrpením,
dvojnásobných bolů tíž
dvojím mírníš občerstvením:
Vším jsem umdlen. — Co ty zmatky,
co mi všechna slast a tíž?
Míre sladký,
v prsa má, ach, sestup již!

Láska bez oddechu.

Do deště, sněhu,
do vichru v běhu,
kde strže chmouří
ve mlh se kouří,
věčně dál v pospěchu
bez klidu, oddechu!

S bolestí v děsu
chtěl bych se bíti,
než tolik plesů
snášeti v žití,
všecko to lnutí
od hrudi k hrudi
v zvláštní žal nutí,
zvláštní bol budí.

Mám k útěku sáhnout,
v lesy snad táhnout?
Marná vše trampota,
koruna života,
o štěstí sen,
lásko, tys jen!

Pro věčnost.

Neb co jen člověk v poutech země svojí
božskými jmeny plným štěstím zve,
ten souzvuk věrnosti, jež pevně stojí,
přátelství, pochybnost jež neurve;
svit, mudrce jenž vede k pravdy zdroji,
v němž básník spřádá luzné vidy své:
to všecko v ní v nejkrasších chvílích cele
jsem naleznul a osvojil si směle.

Věnování z Fausta.

Zas blížíte se, zjevy, v matné změti,
jež druhdy kalný vítával můj zor.
Zda zkusím to, vás tenkrát zadržeti?
Zda srdce schýlí se v týchž bludů spor?
Nuž zavládněte, když váš tlum blíž letí,
jak z mlh a páry vznáší se váš sbor;
má ňadra mladistvě se opět šíří
tím dechem kouzla, který kol vás víří.

Dnů veselých se zjevy ve vás tají,
tak mnohý, milý stín se noří blíž,
a rovny staré, zapomněné báji
přátelství s první láskou kyne již.
Bol oživnul a rtové opět lkají
běh žití bludný, zápasy a tíž,
a vzpomínají druhů, jež jsem ztratil,
jimž krásné chvíle závistný los zchvátil.

A neslyší již další zpěvy moje
ty duše, jimž jsem první ony pěl,
jsou rozptýleny přátel družné roje
a první ohlas, běda! dozvučel;
v dav cizí řinou se mých písní zdroje
i potlesk jeho v hruď mi sypá žel,
těch množství, jimž můj zpěv byl sladké věno,
když živo, bloudí světem rozptýleno.

A neobvyklá touha mi hruď zdvíhá
se v tichou, přísnou říši duchů vznést,
má píseň v tónech nejistých se míhá
jak aeolovy harfy šeptá zvěst;
mráz prochvívá mne, slza slzu stíhá
a tvrdé srdce mírné, měkké jest;
co mým je, v dálce zmizelo mi stinné,
a co jsem ztratil, skutečností kyne.

Dragumin.

Vojenský obrázek z jihu. Napsal **J. L. Hrdina.**

I.

Kdo by si byl pomyslil, že i na náš pluk dojde.

Ve třech dnech byl mobilisován, vyzbrojen, mužstvo dostalo na dvacet dní peněz napřed — u mne to dělalo půl čtvrté zlatky — a „buďte tu s pánem bohem“!

Některé sbory postupovaly od severu přes Baňaluku, Kotorsko a Doboj, jiné byvše loďstvem dopraveny na cíp jižní Dalmácie, braly se směrem severním. Od severu Bosna, od jihu Hercegovina měla býti obsazena a cílem všech bylo pevné Sarajevo. Pluk náš byl povolán k funkci druhé.

U Mostaru byla parná zastávka. Již na cestě od Metkovičů, táhnouce po levém břehu Neretvy v hlubokém těsném údolu, byli jsme nuceni přijati mnohou salvu s hor na uvítanou. Pět, deset jich kleslo, ale to byly pouhé maličkosti. Mostarská šarvátka však naučila nás důkladněji znáti Hercegovce. Prapor myslivců jihlavských a pluk maďarský od rána tu stály v ohni a když jsme po poledni dorazili k Mostaru, byl nejvyšší čas. Ale přec do pěti hodin trvala střelba, úsilí a nadlidské namahání, než domorodci opustili své posice. Každé návrší, každý dům, každá sluj musila býti zvláště vzata útokem. Ještě jsme si neoddechli v těch holých, šedých, vápenitých skalách; proto po obsazení Mostaru oddávali jsme se bujným snům. Posádka silná, potravy dost — dnes si dáme dvojitou porci a vyspíme se zas jednou. Ale došla zpráva, aby ten oddíl, jenž nejméně jest unaven, ihned vydal se na pochod k Nevesini. U Mostaru se povstalci rozprchli a u Nevesině se sešli a spojili s rodáky tamějšími. Prapor gorického pluku byl semknut.

Kdo je nejméně z nás unaven? Byli jsme tři dny na cestě, o níž nemá nikdo ponětí, spali jsme za ten čas celkem as dvě hodiny, nejedli jsme od rána, bojovali jsme plné čtyry hodiny — ti druzí byli na tom ještě hůř.

Dali jsme se na pochod. Po krkolomných cestách dorazili jsme k ránu na hřeben horský, pod nímž bělala se Nevesině. Všude hrobové ticho, po povstalcích a gorickém praporu ani památky. Co se stalo? Prosekali se ku Gacku, kde doufali setkati se s plukem Konstantinovým? Pronásledují je povstalci, že tu po nich ani potuchy?

Podíváme se.

Ve třech proudech sestupovali jsme dolů. Setkali jsme se se dvěma starými pastevci.

„Kde jsou rakouští vojáci?“

„Nevíme!“ odvětili na otázku majorovu.

„Ale byli tu?“

„Byli!“

„A kam odešli?“

„Tam!“ ukázali rukou k východu.

„Proč neodpovíte tedy hned?“

„Ptáte se: Kde jsou! To nevíme, kde nyní jsou. Jak se ptáte, tak odpovídáme.“

„K pochodu!“ zavzněl rozkaz. Šli jsme dál. Ale sotva jsme minuli ty dva horaly, ozval se výstřel za námi. Ohlédnu se. Pistol jednoho z nich posud mu v ruce kouřila. Co to je? Však na tuto otázku v duchu pronesenou objevila se děsná odpověď. Návrší kolem Nevesině náhle oživlo, celý ten kraj, jenž se nám zdál býti klidným hřbitovem, proměnil se v obraz, jaký skytati bude hřbitov v den posledního soudu. Postavy se vynořovaly ze skal, úvozů, slují, houštin trnitých, za každým kamenem objevila se hlava, s hlavou dlouhá puška. Na tisíce bylo těch postav, se všech stran, kam oko zabloudilo. Nebyly to duše dávno zesnulých, byly to odhodlané tváře, svalnaté páže, jež povstaly pojednou z toho nesmírného údolu a strání, ne aby zasedli před soudnou stolici boha, ale aby zasedli na stolici soudců, soudíce nás, vetřelce z dalekého severu. A jak ten soud horalů hercegovských pro nás dopadl, chovám s hrůzou v živé paměti. Nevesině plukem naším dobyta, obsazena, ale kdybyste byli viděli tu půdu zkrvavenou, ty sruby mrtvolami pokryté, prořídlé řady mužstva — — A telegraf vás upokojil, že u Nevesině povstalci rozprášeni, vítězství že zaplaceno pouze několika raněnými...

II.

Druhý den byl odpočinek. Dvě setniny ženijního pluku nahazovaly náspy kolem původních hradeb městečka aneb bořily zbytečné všelijaké haraburdí ještě z dob tureckých na hradbách. Pluk náš uvelebil se v pustých domech. Hleděli jsme si učiniti pohodlí všemožné. Šlo to ovšem těžko. Vrata a okenice v domech byly už dávno obyvatelstvem vytlučeny, zničeny, kdo byl mladý, potloukal se s puškou po horách v řadách insurgentů a něco toho starého lidu, co tu zbyl, si nás nevšímalo. Na otázku neodpověděli, vyhýbali se nám, ale bez bázně. Ničeho nám neposkytli, neprodali, ale ani ničeho od nás nepřijali.

U naší setniny byl také pěšák Dragumin, Štěpán Dragumin. Pokud jsem jej v Čechách poznal za krátký čas svého pobytu při pluku, mohl jsem o něm pověděti jen to nejlepší. Byl dobrý voják, poctivý, uměl několik jazyků, jen němčina mu nevoněla. To mu často setník vytýkal a dokládal, že by jej rád učinil desátníkem, kdyby místo ruštiny, bulharštiny, turečtiny a bůh ví čeho ještě uměl raději trochu německy. Dragumin jen pohodil hlavou.

„Až se jednou vrátím tam, odkud jsem,“ říkal stranou, „budu všeho potřebovati spíše než němčiny.“

„Odkud je Dragumin?“ ptával jsem se vojáků starších.

Nikdo nevěděl. To prý je zapsáno v knihách v plukovní adjutantuře. Věděli jen, že se jmenuje Dragumin, že slouží třetí rok, dal prý se dobrovolně na vojnu a dříve prý chodil jen tak světem. To říkali vojáci.

Po bitvě u Nevesině jsem se s ním setkal v polní nemocnici. Byl jsem navštívit kollegu dobrovolníka, měl prostřelenou ruku a Dragumin tu byl u lékaře s rozkazem plukovníkovým. Šli jsme pak spolu.

„Nevesině mohla býti včera naší laciněji!“ povídal, „ale ty mapy! Člověk na nich najde, co ani neexistuje na světě a co je tak důležité, to tam není. Proč jsme nehnali útokem od severu? — tu se dají hradby přeskočit.“

„Teď už to víme taky.“

„Teď, — ale já to vím dávno.“

Podíval jsem se na Dragumina. Jakoby se vyhýbal nějaké otázce, požádal mne, abych s ním šel do uličky postranní, k níž jsme právě přišli. —

„Co tam?“

„Povím až potom.“

Šli jsme mlčky, ale zvědavost mi nedala dlouho držeti jazyk.

„Poslyš, Dragumine, ještě nevím ani, odkud jsi, a mám tě tak rád. Dle nářečí myslím, že jsi Chorvat, ale jen myslím.“

Voják neříkal nic, jen bedlivě pozoroval jednotlivé spustlé domky a chatrče. Pak se zastavil.

„Už jsme to přešli,“ povídal a vraceli jsme se. Za chvíli stanul před jedním stavením a pravil: „Tady je to, už jsem si vzpomněl. Pojďte se mnou. Nebojte se té spoušti, nikdo tu není.“ A šel napřed. Prošli jsme plotem ohražený dvorek a vešli do nějaké začazené jizby. Vše tak odporné jako v kostnici, ale mnohé okolnosti nasvědčovaly, že tu nedávno, snad ještě včera, bydlili lidé. Dragumin sejmul modrou čapku, — snad aby si utřel pot z čela, ale zapomněl ji v ruce.

„Tak se podívejte, tuhle jsem se narodil, na tomhle hřebu u krbu visívala otcova puška, v tom koutku jsem si hrál se sestrou Marinou, — tam v té stráni ta bílá ohrada — to je hřbitov —, tam leží matka má. Otec můj zemřel v Sasku. Jezdíval jsem s ním světem, po jeho smrti jsem převzal kočovný ten život sám, nakoupil v Turecku starožitností a zbraní a rozprodal v cizině. Sestra se provdala za hajduka Vraniče, zdědila tento domek a když byl muž její od Turků na horách Medvinských zastřelen, podporoval jsem ji i dítě její. Když pak se vdala poznovu a odstěhovala se do Gacka, navštěvoval jsem ob čas už jen rodný domek svůj a hřbitov Nevesiňský. Taky jsem tam chtěl dnes odskočiti, ale nikdo z vojáků nesmí z města. Nyní víte, odkud jsem.“

„Ale jak jsi se dostal k rakouskému pluku?“

„Dobře, přes dvanáct let jsem byl v Čechách, obdržel jsem příslušnost, a když jsem byl na jedné cestě okraden o poslední groš, boje se žebroty, hlásil jsem se k pluku. Kdybych byl však věděl, že budu musit nasazovat bodák pušky své na prsa těchto horalů, kdybych byl věděl — — Pojďme!“

A nasadiv modrou čapku na hlavu, vedl mne z toho místa smutného. Divné myšlenky kolotaly v duši mé. A jen tak dovedl jsem si představiti pravý pocit toho vojáka, že jsem se vmyslil v okamžik, kdy bych já jemu takhle ukazoval rodnou chaloupku svoji.

„Ale nezmiňujte se o tom,“ prosil mne cestou, „smáli by se mi. Jsem nyní voják a přísahal jsem, že — —“

III.

Bylo ještě daleko do dne, ale temena okolních hor už byla zalita září rudé koule sluneční, bylo ještě daleko do rána, ale na upozornění stráže zavzněl v táboře našem poplašný signál. Třikrát opětován, by nikdo nepřeslechnul. Za chvíli jsme stáli pohotově a čekali dalších rozkazů. Na planině táhnoucí se k Zalom Palance objevily se čety povstalců a ač tíhli k jihu poněkud, jakoby k vesnici Trebesini, dalo se očekávati, že v tamějších hustých bukovinách změní směr, obejdou nás a rozepnou řetěz mezi Mostarem a posicí naší, aby spojení přerušili neb aspoň vojsko znepokojovali. Tím ničeho neztratí, pošlou-li s hor do kolony vojska v údolí nějakou salvu aneb svalí několik balvanů, jež zplodí pak celou lavinu kamení — pronásledujte je pak!

Dvě setniny vydaly se směrem k Mostaru, aby překazily plán nepřítele, půl setniny konalo postranní a zadní stráž. Byl jsem s Draguminem a jinými na levém křídle. As po dvouhodinném obezřelém pochodu rozložili jsme se po úbočí vysoké stráně. Vápenné skály, jakoby byly ve sruby otesány, kryly nás před kulemi shora i lavinami kamenů. Setník K. udělil rozkazy, předal velení nadporučíku a sám s pěti vojáky popošel výše, kde byl kryt skálou i křovinami před zraky povstalců.

„Tudy překročí jistě úžlabinu,“ pravil před odchodem, „dávejte pozor na mou pravou ruku, na bílý šátek, jímž budu dávati potřebné signály. A nestřílet dříve, dokud nebudou se stráně.“

Dlouho jsme nečekali. Nejprve dva, pak čtyři a stále u větším počtu a kratších vzdálenostech objevovaly se houfy. Zmizely za útesy, zase se vynořily, — nyní byl předvoj na jistou salvu. Ještě ne. Teď, — pozor! — Rána hromová zahoukla údolím, druhá, — čekáme odvetu, jen kvapné kroky slyšeti po kamenitých stržích, lomoz, jakoby se ty skály bořily. A když se zvednul kouř, kmitaly se mezi skalami roztýlené postavy. „Střílet jednotlivě!“ Každý nasadil pušku a mířil dle svědomí. Dragumin klečel vedle mne.

Když dán signál „palbu zastavit“, přiběhl setník dolů a pravil: „Přece jsme jim to překazili; a nebyl bych je propustil tak lacino, ale musilo jich býti více, než jak jsme viděli. Můj úkryt aspoň vyčenichali, podívejte se, vojáci!“ A ukazoval nám prostřelenou svoji čepici. Dva otvory proti sobě ze stran. O dva palce níže, bylo by to dopadlo smutně.

„Povstalci prchli směrem jižním, ale tahle rána přišla se strany západní!“ určil setník.

Mohla býti vypálena arci také od východní strany, kde jsme my v záloze leželi; ale na to nikdo ani nepomyslil.

IV.

Do Mostaru přibyly nové oddíly vojska a zaujaly místo dosavadní posádky, která současně komandována k pochodu do Nevesině. Po jich příchodu měl pluk náš nastoupiti cestu ku Gacku a zde rozložené sbory pak měly postupovat do hor k severu, kde organisace povstalecká měla své jádro. Šestého června došlo vojsko z Mostaru a Nevesině sotva

nám všem stačila. As v jedenáct hodin vydali jsme se na pochod. Mnohdy jsme musili krāčeti pouze po jednom za sebou po klikatých skalnatých cestičkách, do vrchu jsme se šplhali po čtyrech, s vrchu zase sestupovali jsme jen pomocí bajonetů na pušky nasazených, jež nás chránily před příkrým spádem. Šli jsme dvě tři hodiny a urazili jsme dle vzdušné vzdálenosti sotva půl hodiny cesty. Nejhůře už bylo na výšinách Palanských, kde strmí skály zvětralé, pokryté drobným, ostrým kamením a zarostlé dlouhými, ostnatými ostružinami. Už byl nejvyšší čas, že nadešla doba odpočinku. Pot se z nás lil proudem, slunce se sklánělo za daleké hory, ale vzduch byl těžký, dusný jak pod olověnou střechou. Na erární silnici je pochod veselý, ale ta křížová cesta v těch hercegovských horách byla podobna cestě na Golgothu.

Než slunce zajde, vyhlídnuta příhodná posice k odpočinku i noclehu; stáli jsme na vysoké planině sporou uschlou travou kryté, rozpjaty stany, odhrabána suchá tráva, aby se ohněm nevzňala, a rozestaveny stráže, četné, vždy po dvou, aby byla bezpečnost zaručena. Byl-li by zákeřnicky skolen jeden voják, zůstane druhý, aby dal poplašný signál. Tam dole v údolí, kde byly houštiny zelené, kde tekl s hukotem horský potok, byl by příjemnější odpočinek, ale zde je za to bezpečnější. Na stráž zavedeni nejlepší střelci, nejstarší vojáci. Dragumin byl mezi nimi. Odešel s vojákem Přibylem na stráž do hluboké strže na pravo.

Uložil jsem se v táboře na hrubé lůžko. Noc byla tichá, bez mraků, ale také bez měsíce, jen to moře hvězd rozlilo slabou záři po obloze. Pod strání hučela jednotvárně bystřina a tam v těch skalách, kde stál Dragumin na stráži, houkaly dvě sovy, hádajíce se snad o kořisť neb úkryt. Děsné zvuky. Že mezi ně Dragumin nestřelí!

Obrátil jsem se a brzy usnul.

Jak dlouho jsem spal, nevím, ale dlouho to asi netrvalo, když jsem byl probuzen děsnou vřavou. Noc posud tmavá, tu a tam polní lampa v úkrytu — výstražný signál vyrval se z trubky polní, že ozvěna daleko pobíhala po horách. Znovu a znovu. Hrozný běh, křik, povely, chřest zbraní, cizí zvuky v nářečí domorodců, lomoz ohlušující, jakoby se okolní hory bořily. Instinktivně chopili jsme se pušky a vyrazili ze stanu. Kam se máme obrátit? — Tamhle se sbíhá vojsko. „Co se stalo?“

„Tábor přepaden! — nasadit bodáky! — útokem ku předu!“

A major, mávaje šavlí jako šílenec, vrhnul se do hustých řad povstalců.

Výstřel, — ohlas jeho opětovala nejen ozvěna v horách, ale i hlavně pušek hercegovských. V pravo i levo ozývaly se zvuky děsivé, za každým zvukem klesl člověk k zemi. Ve tmě sekal, bodal a střílel každý kolem sebe, jen sebe maje na mysli, každý jsa sobě velitelem.

Četli jste o šarvátce nad Zalom Palankou?

Sotva jsme vytlačili povstalce z jednoho místa, objevili se v síle dvojnásobné v týle nám; zvláště tou úžlabinou skalní se jich celé mraky vyhrnuly, jak z lomozu souditi se dalo.

A v těch místech stál na stráži voják Dragumin.

Bylo to smutné ráno, když slunce vyskočilo z hor a my pohledli kolem sebe. Země krví zbrocena a třináct stanů polních proměněno za tu chvíli v nemocnici, kde vedle našich vojáků sténali i ranění horalé a každý z nich naříkal, proklínal neb se modlil ve svém jazyku. Stáli jsme mlčky na bojišti, v řadách, v plné zbroji. Plukovník přišel s několika důstojníky, chválil naši statečnost, děkoval za sílu, jež v půl hodině odrazila přepad a rozprášila přesilu povstalců, a předčítal rapport, dle něhož bylo tolik a tolik mrtvých, raněných a zajatých; z řad našich čtrnáct mrtvých, dvaapadesát raněných a dva pohřešovaní.

„Co se pohřešovaných týče,“ dodal, „opravuji rapport, ježto vojín Přibyl nalezen mrtev na stráži. Byl-li zastřelen, či proboden, teprve se vyšetří. Pouze Dragumin se pohřešuje. Soudím však, že ho potkal asi týž osud. Ubozí hoši byli as přepadeni. Vzdejme padlým čest!“

Ale sotva bylo po té ceremonii, jež má býti jedinou modlitbou, jedinou odplatou těm, již v boji vykrváceli, spozorovali jsme na výšinách směrem od Gacka oddíly vojska. Pouhým okem dalo se rozeznati, že to několik setnin maďarského pluku. Vyměněny signály a major vyjel jim planinou se silnou eskortou vstříc.

Za chvíli se vrátil se svým mužstvem, jakož i třemi vojáky oddílu vstříc nám jdoucího, kdežto ostatní zůstali státi před táborem. Byl to pluk Mollinary.

„Ještě jednou musím opraviti rapport, vojáci,“ pravil major chvějícím se hlasem, „pohřešovaný voják Dragumin nalezen, zde je — zrádce!“

A Dragumin na rukou spoután, v průvodu dvou uherských vojáků s hlavou sklopenou, ale krokem odhodlaným předstoupil před řady naše.

Byl to smutný soud. Soud na pochodu. Tu valně času nezbývá. Před jedním stanem zroben stůl, postaven křížek černý a dvě svíce, plukovník a někteří důstojníci zasedli k němu. Před stolem stál s volnýma už rukama voják Dragumin. Celé to místečko děje obstoupeno ve čtverci vojáky. Krátký výslech, krátká obžaloba.

„Vojáku Dragumine, jsi obžalován, že jsi se srozuměl s nepřítelem, že jsi mu podal zprávy o naší síle, že jsi na stráži probodl bodákem své pušky svého soudruha, aby smrt jeho nevzbudila hluku, že jsi pak propustil nepřítele úžlabinou, již jsi střežiti měl. Dopustil jsi se tedy zrady, přiznáváš se?“

„Ano, jako jsem se už přiznal.“

Kdybychom přišli ještě někdy na výšiny Zalomské, ukázal bych vám to místo, kde byl 7. června 1878 Dragumin zrádce zastřelen.

Magdalena.

Novella. Napsal **Jan Lier.**

(Pokračování.)

Trojan čekal přítele do tří dnů zpět. Minuly však čtyři, pět dní, prošel týden a nad Jirušem jakoby se byla země slehla. Déle neměl malíř pokdy. Musil za neodkladným řízením na venek. Před odjezdem zaklepal na dvéře bytu Jirušova i zvěděl, že pan doktor zase — jak obyčejně — není doma, dále že prvního se bude stěhovati; malíř zastavil se u doktora Řípka i byl překvapen sdělením, že advokátův koncipient nepravidelně do kanceláře dochází a posledním červnem vůbec docházeti přestane.

Umělcovo zaneprázdnění daleko na venkově protáhlo se do třetiny července. Psal z venku dvakráte Jirušovi žertovně, důtklivě a peprně, aniž by však byl obdržel odpovědi. Odbyv si konečně své řízení na venkově, odejel do Prahy a uhřáv se cestou i několikerým rozzlobením na nedbalého přítele, vystoupil za parného letního podvečera očazený a uprášený z drožky před oknem mistra Houžvičky.

Uvítán od starého krejčího radostně delší řečí, plnou důvěrnosti a lichocení.

„Pan professor, — é, vlastně doktor Jiruš — v mých letech si jazyk těžko chybám odvyká —“ oznamoval mimo jiné, vykládaje bez oddechu všecky noviny, jimiž se umělci zavděčiti snažil, „ano, pan doktor přeptává se již po kolik dní po vás.“

„Viděl bych ho sám již také rád.“

„I nevím, jak se vašnosti bude líbit. Nevím! Ale to mne snad jen tak moje krejčovské oči šálí.“

„Čím pak?“

„Že pan doktor nějak — nu, co bych lhal — tak nějak najednou sešel. Hm — tuze! Vypadá jako po turecké vojně.“

„Je-li možná! Ale snad se nemýlíte, že vás škádlí úslužná krejčovská fantasie?“

„Inu povídám jen, co mi rozum dá. Nic jiného. Neračte se pohoršiti. Ale tolik mohu odpřisáhnouti — a v tom se neklamu — že se pan doktor vodívá s tou dámou, co jste ráčil malovati. Jsou jako dvě holubinky, ovšem drobet opelichané.“

„Běžte! Nohy na ramena, a zadržte mi drožkáře!“ velel Trojan. „Snad teprve obrací a ještě neujel. Ať počká okamžik. Pojedu ihned k — Ne! Zůstaňte tu. Nemohu. Vždyť nevím, kam se ten střeštěnec odstěhoval.“

„Však o minutu nebude zle. Pan doktor Jiruš vyskytne se tu, než se nadějeme. Říkal dnes ráno, že se večer zase podívá, zdali nejste doma. Má s visitou u vašnosti už nějak na pilno.“

Domácí pán předvídal správně. Než si malíř protřel oči, opláchl obličej, shodil uprášený kabát a vyprázdnil lačně talíře a sklenice na rychlo sehnané, dostavil se doktor Jiruš.

Umělec pozdravil ho s němým úžasem. Houžvičku nešálily krejčovské oči. Právník změnil se skutečně velmi. Podal Trojanovi mlčky ruku a pohledl naň plaše, s mrzoutským ostychem.

„Za tři nebo čtyři neděle spustl jsi znamenitě, milý brachu," prohodil Trojan, odkládaje ubrousek. Mluvil bez výčitky, zdržuje ze šetrnosti a z opatrné zvědavosti svůj kvapný jazyk. „Tak tě v Hradišti rozcuchali?"

„V Hradišti? Bezmála již ani nevzpomínám, že jsem tam byl." Host usedl podle pokynu malířova na pohovku.

„Co pravíš? A proč jsi mi neodepsal?"

„Nechtělo se mi. A nezbývalo mi nějak času."

„Ani chvilky, ajajaj! Cos tropil? U doktora Řípka již nejsi. Jakou robotou se moříš a o všechen čas okrádáš?"

„Hm, žádnou."

„Tys bez zaměstnání?"

„Ano a ne. Třu bídu. Také zaměstnání. A potýkám se s věřiteli. Klopotná práce! Přicházím, abych tě poprosil o pomoc. Čekám na tebe již jako na boží smilování."

„Nejprve mne vyveď z Jiříkova vidění. Jsem dosti zkušený, ale stav, ve kterém jsi mne opustil, nedovedu srovnati se situací, v jaké tě nalezám. V polovici června odjížděl jsi ku své nevěstě. Jak se dovídám, s výpovědí od doktora Řípka, zadlužen, bez místa. A tak jsi se odvážil na cestu k zasnoubení?"

„Ano. Co počít? Nejsem již dávno svůj. A všecko mne štvalo."

„Kdy bude svatba?"

„Snad brzy."

„Zatím budete žíti z peněz Evgenie?"

„Evgenie? Ne. Tu si nevezmu."

„Co že!?" spráskl Trojan ruce. „Po tolika letech, slibech, přísahách —?!"

„Ano, po tolika letech, slibech, přísahách. A podivno, přepodivno: Mne ten rozchod nikterak nebolí. Až se proto na sebe hněvám. Myslíval jsem si, kdyby mne snad nešťastná nějaká náhoda s Evgenií rozvedla, že bych zbouřil svět, zapálil nebe a zoufalstvím ducha vypustil. A zatím jest mi, jakobych byl docela prostě z nějakého dlouhého sna procitl. Nic jinak. Sen byl polo vlídný, polo trapný, a příliš rozvleklý. Jiných dojmů nemohu se v sobě dopíditi. Toť strašné, hanebné! Co říkáš? A pomysli, ani se z hruba neodsuzuji, leda když si mocí všecinko, veškeré naše bývalé blaho, celý svět našich slastných nadějí a tužeb, všechny bouřky a svátky našich svatosvatých slibů připomenu. A pak teprv podle pravidel řádnosti pronáším nad sebou soud, který mým srdcem nehne! Ale to jenom někdy. Zprvu pociťoval jsem únavu a přece zase — co platno zapírat — volnost jako po nemoci. Nutil jsem se do zoufalého zármutku, až se mi rozbřesklo, že vlastně pražádné ztráty nepociťuji. A teď již jedva vzpomenu. Hradiště a celý

obraz mé bývalé lásky mizí z mého obzoru jak prchavá fata morgana. Podivno, přepodivno!“

„Pročpak? Opaku bych se také podivil. Sen tvé mladické lásky byl dávno již vyrudlý a spuchřelý obraz, osvěžovaný jen tvou houževnatostí a tvou utkvělou domněnkou o jeho věkověčné platnosti. Jak pravíš, pouhá fata morgana, přízrak, který tě mámil a rozhled i cestu životem ti zahrazoval. Pokud jsi jej zuby nehty držel, strměl před tebou jak vznešená svátost; jakmile jsi jej pustil, rozpadl se v nic. Všecko, jak jsem předvídal. Došlo prostě na mou řeč. Ale zvědav jsem, kterak se to sběhlo!“

„Nutně, zbytečně, hloupě. Jak chceš. Tvoje bystrá prohledavost poví ti více, než já.“

„Oho, oho! Čarovat neumím a tak bych si mohl skonstruovati průběh docela nepravdivý, pro tebe snad i málo lichotný —“

„Nesejde mi na tom,“ vyhýbal se Jiruš. „Nač ohřívat nemilé upomínky. Stydím se za to, že můj román skončil tak bídně, tak všedně, tak nevýslovně nechutně.“

„Uspokojivý konec před oltářem mohl býti počátkem ještě ošklivějšího románu. Co tě tedy hněte? Snad žes nevpálil si kuli do hlavy?“

„E! Ta myšlenka mi ani nepřipadla! To jindy, když o nic neběželo, krájel jsem se pořáde pro svou nevěstu.“

„A ona také na obtěžkání tvého svědomí bláhovým nějakým činem nepomýšlí?“

„Doufám. A přeju si tak vroucně.“

„Šlaka vroucně!“ usmál se Trojan. „Egoisticky, nic jinak. Chceš míti z té strany svatý pokoj. Ale bojíš se přec, nejsi prost všech pochybností. Máš zlé svědomí,“ pokračoval malíř, zkoušeje otevříti si ostnem bodavé výčitky nesdílné vnitro přítelovo. „Muž bývá v milostných katastrofách obyčejně ženou přelstěn. Bývá sveden k nerozvážnosti a v tom uklouzne mu obratně žena, aby mohla naříkati jako mučenice a ukazovati na viníka, byť sama všeho byla původem. Ale v likvidaci tvého milostného příběhu bylo as na tvém vroubku více, mnohem více.“

„Čeho?!“

„Což já vím? Byls nepochybně vinen.“

„Čím? Řekni mi, Trojane, čím!?“

„A na vrch jsi v mužské své nejapnosti bezpečně Evgenii urážel,“ nepřestával malíř doktora Jiruše nemilosrdně drážditi.

„Jak že? Urážel!?“ rozlítil se host, vyskočiv z pohovky. „Co klábosíš? Já byl na smrt uražen! Na nože mne tam brali. A vzpomínám-li, ještě dnes bych se stropu chytil.“

„Vidím to. Tančíš mi tady jak zběsilý, ač se toliko po tvém přání domýšlím spůsobu, jakým jsi se nepohodlné nevěsty zbavil.“

„Kdo by tě neznal, mohl by souditi, že přizvukuješ babizně Ticháčkové. A kdybych tě nepotřeboval, utekl bych před tvým břitkým jazykem —“

„Načež bych se rozběhl za tebou, abys mne udobřil za nesnesitelnou paralelu s paní Ticháčkovou. Ostatně, vzpomínám si, kterak tě pardonovala! Toť šlechetné. A slíbila držeti za zuby —“

„Ano! Ale když bylo dračí semeno naseto, když celý dům Vackův byl zahalen a nasycen mlhou klevetnických tušení, zdání a poznámek.“

„Kterážto mlha pronikala všemi skulinami z domu tvé nevěsty a naplnila městečko mráčky, za jakými se smečka klepen obojího pohlaví nejraději honí. Právě takový lehký dým jest v jejich mistrných rukou nejvděčnějším hnětivem. Z toho dají se vylupovati dobrodružní, nevídaní, ohromní bubáci. Braňme se potom, když takové pitvory na člověka jsou vycvičeny a puštěny.“

„Pustili je na mne!“ stěžoval si Jiruš rozezleně. „Jedva vystrčím hlavu z vozu, pozdravuje mne starý známý, listonoš hradištský —“

„Týž, co tě nejprve povýšil za doktora?“

„Ano, týž chlap s takovou impertinentní uctivostí, že bych mu byl v tu chvíli za uši vykrákal. Sehne se k pytli, špetne praktikantovi a již se ohlíží zase holobradý jinošík po mně jako po nějakém exotickém zvířeti, které se po nedovolené toulce skroušeně do své klece vrací. A nedosti na tom. Hradištské slečinky nemohly se mne také dočkati. Byl jich plný perron —“

„Ješitný člověče!“ přerušil malíř Jiruše. „Já nepřipisoval si nikdy zásluhu o výpravy koketních a zvědavých děvčat k uvítání vlaků, jak na mnoha místech v království Českém obvyklo bývá. Trvám, že si za pěkné pohody chodívají slečinky v Hradišti častěji na stanici pro noviny, pro zajímavé příchozí a pro obdiv i zlomyslné poznámky cestujících ve vlaku.“

„Možná. Ano, pravda. Leč tenkrát byl jich na stanici neobyčejně velký roj a ve všech koutech plno šuškání, smíchu a velkých očí. A to vše svědčilo mně! Docela zřejmě mé osobě. Rozstoupily se přede mnou a děkovaly za můj pozdrav některá chladně, jiná uštěpačně, jiná zas pohrdlivě a všecky jako by mi strouhaly mrkvičku.“

„Halucinace, příteli!“ namítal Trojan, vrtě hlavou. „Vžil jsi se do strachu před malichernými pomluvami a úšklebky. A tvůj strach měl bohužel velké oči. Kdybys byl vesele a pyšně vkročil do Hradiště, nebyla by tě živá duše potutelným úsměvem uvítala.“

„Rozmrzen pospíchal jsem k domu Vackových; sousedy a sousedky v oknech a před krámy ignoroval jsem i s jejich ničemnou, podezíravou zvědavostí —“

„A potvrdil tak sám zřetelně všecky povídačky o tvé zradě na Evgenii.“

„Pan Vacek,“ pokračoval zamračený doktor Jiruš, nedbaje poznámek přítelových, „pozdravil mne jako ztraceného syna. Jeho pokořující laskavost nepřispěla ovšem k mému rozveselení. Ptám se po Evgenii. Jindy letěla mi moje nevěsta první vstříc a vedla si mne radostně do parádního pokoje. Tentokráte očekávala mne ve svatyni domu bledá, nějak uplakaná. Dříve setkávali jsme se vzájemně v upřímném políbení a přitulení; najednou dala se Evgenie pasivně obejmouti. Ztrnul jsem jejím políbením. Tak studené, suché, formalní bylo, až mráz mne obešel. Tento mrazivý pocit mne již neopustil. A později poznal jsem, že vlastně již tímto políbením jsme se na dobro rozešli. Otřáslo mnou jak náhlý odraz dvou pólů, jindy sympatických. Vše, co následovalo, byly pouhé trapné výklady, omluvy a potvrzení neshod —“

„Z tvé strany totiž. Tys jel do Hradiště popuzen, s rozhodnou disposicí k roztržce —“

„Naopak, Trojane! Přísahám ti, že vstoupil jsem před svou nevěstu s pevným úmyslem, vzíti si ji po své svaté povinnosti řádně a poctivě za ženu.“

„Nu a proč jsi tak neučinil? Vždyť Evgenie — svou hlavou se založím a kdyby tě byla stokrát ledově jako sama smrt políbila — Evgenie stála o tebe zajisté nyní úsilovněji než kdykoli dříve.“

„Ano stála, ač jsem jí jakožto ženich přestal býti roven. Ze všeho jejího počínání vyznívalo ujištění plné oddanosti, avšak resignované, zkalené tichou, nevyslovenou žalobou, že si takových konců své trpělivé lásky nezasloužila. A tento vlídný despekt urážel mne smrtelně právě ve sdružení s nervosním spěchem k oltáři. Bez jasné, určité příčiny, bez vyslovené obžaloby byl jsem traktován jako zpronevěřilý zhýralec, jako nebezpečný Don Juan!“

„Pochlebováno ti tedy. A tys nezhrdl, šťastný člověče, tys nevstoupil na vnucovaný piedestal slavného vítěze nad ženskými srdci? Ale, ale, prohloupeno! Kdybys byl nechal, ano utvrdil Hradištské ve víře, že můžeš se honositi triumfy své lásky jako kotilonovými řády, kdybys byl hravě a vzletně přeskočil nalíčenou překážku, vytrhl Evgenii mužskou rozhodností z vrtochů a rozpálil její vystydlá ústa horoucím líbáním, byli by všichni obrátili a tys mohl slaviti skvělé a čestné zasnoubení. A celé Hradiště i s tvou nevěstou bylo by posléze na tebe hrdo. Světáci bývají pomlouváni leč i obdivováni a psaná i nepsaná historie lidská, všecky zkušenosti minulé i budoucí vypravují o štěstí dvorných záletníků. A tomu nezabrání žádná konvenience, žádné přivychované zásady, které nic nezmohou proti přirozené nutnosti. Touto nutností jest nakloněna žena vždy odvážnějšímu. Muž, který chce být milován, může býti divoch, dobrodruh, mělká hlava, hříšník, to vše milující žena promine. Ale nesmí býti báťa, ani podoby andělské nebo ducha dokonalého. To žena nesnese. Proto se vyklubou ze žen mužů hodných a měkkých z pravidla Xantipy, které pokutují muže za nedostatek té mužnosti, jakou ženský instinkt bezohledně a přese všechnu úctu ducha k duchu žádá. Týž instinkt pudí ženy i nejmravnější a nejlépe vychované, aby závodily o dvorného a v lásce šťastného, tedy osvědčeně mužného člověka ať koketerií, ať skutečnou přízní, ať promíjením. Tomu, kdo mnoho miloval, bývá mnoho odpuštěno, tak učí již bible a praxe života každý den. Ale tys povrhl touto ctí, nad míru lacino získanou —“

„Ano, já nestrpěl, aby mi byla udílena milost za hříchy, jakých jsem se nedopustil!“ rozkřikl se doktor Jiruš. „Já ubohý, skromný a bojácný človíček, který v chudém svém životě neužil stý díl rozkoší a milostých pletek, co kdokoli jiný, co kterýkoli švarný, od děvčat hýčkaný větroplach, co každý vážený občan nebo ušňupaný mravokárce, já, který zůstával své snoubence úzkostlivě věren až do směšných subtilností, já měl býti pokutován za jediné milostné dobrodružství, jemuž jsem se vyhnul! Kdybych si je byl aspoň dopřál! Pak mohl jsem se uhoditi v prsa, udobřiti rychle Evgenii a všecka ta bouřka byla by ve finale nejkrásnější shody vyzněla.“

„Bezpečně! Potvrzuješ sám moje mínění. Ale tys propadl kletbě polovičatosti. Nebyls jadrným ani v křehkosti ani v sebevědomí. Nechybil jsi a přece soužil jsi sebe a jiné omluvami, exponoval se, styděl a vymlouval se. Qui s'excuse s'accuse, vůči šeredné, neupřímné, podezíravé povaze lidské. Tys měl buď prostě, avšak s imponujícím, zdrcujícím důrazem popříti a nedopustiti, aby se ti jen mrknutím dále křivdilo. Anebo — a tomu spíše bylo by uvěřeno — tys mohl s patra říci: ‚Budiž, paní Ticháčková má tedy snad v něčem pravdu. Ale což na tom sejde? Takových pošetilostí neuhledí se nikdo, není-liž pravda, pane Vacku? Vzpomeňte si na své mládí a na svou zkušenou, nejen v řemesle, nýbrž i v lásce. A každému se tyto episody zapomenou a prominou.'"

„Začal jsem tak, ovšem nikoli tvým smělým, kaptivujícím spůsobem —"

„Nýbrž obšírně, zajíkavě a stydlivě. Jako bych tě neznal!"

„Ano, vážně promluvil jsem si s Vackem, hned za půl hodiny po svém příjezdu. Nedovedl jsem déle seděti s Evgenií na trní. Pan Vacek usmál se shovívavě a mávl rukou. Ale tím teprve mne popudil. Slova mi ovšem vázla v hrdle a klopýtala přes jazyk, a pan Vacek kouřil, pohlížel chvílemi úkosem na mne a přisvědčoval mi. A za hodinu, když jsem složil celou svoji zpověď z ničeho, když jsem myslil, že strýc je již udolán mou přesvědčivou výmluvností, bylo mi nade vši pochybnost patrno, že mi nevěří!!"

„Pochopitelno. Tvé ospravedlnění příčí se všem jeho zkušenostem, snad i všem zprávám bystrooké a neomylné paní Ticháčkové. Proč jsi výstřední člověk, proč se vymykáš nesrozumitelnou vyjimkou ze životních pravidel obyčejných lidí? Hleď, příteli, kdybys se byl se mnou před svým odjezdem do Hradiště jen poradil!"

„Pozdě bycha honit! Pokus, očistiti se před Evgenií z křivého nařčení prostřednictvím strýčkovým, selhal mi na dobro. A já se ocitl zase před umučenou, dojemně laskavou svou nevěstou, která se mne jaksi štítila a přece úsilovně toužila, aby tomu všemu svatbou nějak byl konec učiněn. V takové hanebné situaci aby ďábel vydržel. Já nemohl. Bylo nezbytno, ospravedlniti se přímo u mé nevěsty. Ale ona nechtěla o ničem zvěděti, utíkala mi, zakrývala sobě uši a mně ústa. „Nechme toho", „ušetř mne", „věřím a odpouštím ti všecko," tak mne odbývala a jiné odpovědi jsem z ní nedostal, leda slzy. Ze šetrnosti k ní opanoval jsem násilím svou zuřivou touhu, roztrhati neviditelná osidla klevet, kterými jsem byl spoután a zostuzen. Ale jen na chvíli. Vzdech Evgenie, nezvyklý její ostych přede mnou, její zamlklost nebo zas nucená hovornost, její tvář, obzvláště mezi lidmi na našich vycházkách rozčilovaly mne, až jsem se všecek třásl a s prudkostí stále naléhavější své otázky opakoval. „Evgenie, co tě hněte!? Co nechceš věděti? Co mi promíjíš? Mluv! Nejsme děti. A dříve než vstoupíme před oltář, musí býti jasno mezi námi!" zaklínal jsem ji, až mi propukala v křečovitý pláč. A odpouštěla mi zas všecinko a nevěřila ničemu! K takové scéně nahodil se Vacek i vybízel mne, abych nemučil Evgenii, že prý zkusila nezaslouženě až přes míru za moji nezvedenost —. Jakou nezvedenost? Abych prý se raději styděl —. Zač? A odprosil — Proč? Ale odpovědí bylo mi zase pokrčení ramen, to hrozné, nesnesitelné,

němé házení do nedozírného, nevyzpytného moře lidské sprostoty, ve kterém mne slepého utápěli!“

„Mohl jsi se tedy do něho čiperně pohroužiti a zas vyplavati. Pak by tě byli rádi uvítali, vylovili a byli by s tebou spokojeni. Ale ty's bláhovec! Tomu se nikdy neubráníš, aby všední duše všecku svou trivialnost do tebe nevkládaly. Ony ani nestrpí, abys jejich domněnky vyvracel.“

„Podobá se. Evgenie zastrašila a umlčela mne svým vzlykotem. Nechal jsem si kuklu odsouzence na hlavě v naději, že svou ženu v manželství o jiném přesvědčím. A jal jsem se jednati věcně o svatbě. Moje snoubenka, ač zletilá, odkázala mne na Vacka. Tento člověk je trojníkovým chytráctvím maloměstského spekulanta podšitý. Vyložil mi podrobnosti o majetku mé nevěsty a o svém spravování jejího jmění se zjevnou, urážlivou nedůvěrou před nějakým právnickým úskokem z mé strany. Vadil se tak říkaje se mnou, podkládaje mi nekalý úmysl, dopíditi se v jeho účtech nesprávností. Dal jsem si vše líbit. Také jeho sdělení, že i na dále zůstane správcem peněz mé ženy. Jest jich více než jsem se domníval, asi čtyři, pět, nebo i šest tisíc — nevím, nevšímal jsem si spletených a zakrývaných účtů Vackových, který mi chtěl namluviti, že jmění své poručenky tak zvelebil, ač je mi známo, že toto rozmnožení pochází z neočekávaného výhodného prodeje nějakých pozemků, dříve bezcenných. Strýc Evgeniin podrží tento kapitálek jako půjčku a chce prý z něho vypláceti mé choti pouze úrok. Více nežli čtyři procenta dáti nemůže a ukládá si i tím závazkem povážlivou oběť. Ale rád prý, neboť v jeho rukou budou peníze mé ženy jisty. Nevrlý a netrpělivý schvaloval jsem všecko, trvaje na svém, že mi není pranic po cizím majetku, že jsem ani ve snách nepomyslil nikdy na věno své ženy, o kterou se ucházím bez ohledu na to, má-li co nebo nemá.“

Trojan usmíval se do vousů.

Rozkvašenému doktoru Jirušovi neušel tento projev dobromyslné ironie. Přervav svůj výklad stanul před umělcem, žádaje ho pronikavým, pevným pohledem o vysvětlení úsměvu.

„Nepochybuji za ment o tvé absolutní povýšenosti nad kramářskou spekulaci,“ popílil si malíř uchlácholiti nedůtklivého přítele. „Vzpomněl jsem toliko mimochodem na tvé peněžní nesnáze. A nemohu za to, že tvoje marnotratná velkomyslnost komicky svědčí někomu, kdo sám nedovede se uživiti a povrhuje příspěvkem ženy k uživení rodiny.“

„Ano, povrhuji. Spoléhám jenom na sebe, a v tom spolehnutí cítím svoji sílu i vidím svoji čest. Tvůj přítel báťa, Trojane, bývá slabý a nerozhodný, pokud nenadejde kritická chvíle rozřešení velkého úkolu. Neobávej se o mne! Dovedu býti tvrdošíjný a vynalezavý v plnění svých povinností.“

„Ach, ty se neztratíš! Vypravuj dále. Jak se zamlouvalo tvé pyšné sebevědomí panu Vackovi?“

„Nevěřil mi. Ano, dal nejapně na jevo, kterak se s paní Ticháčkovou shodl v nálezu, že jsem Evgenii vlastně již dávno zradil a nyní jen proto znovu o ni se dral, abych následky své zhýralosti, své rozhárané poměry jejími penězi polepšiti a potom ubohou, podvedenou, oloupenou v bídě ostaviti mohl. Proto bylo na rodinné poradě sneseno, za souhlasu

prý Evgenie, aby její věno opatrovnickou péčí Vackovou před zmrháním uchráněno bylo."

„Pěkná diskuse! Patrně jest pan Vacek se sprostotou velmi dobře obeznámen. Tys ovšem nedal si ji imputovati?"

„Ne. Slovo dalo slovo, rozvadili jsme se, a já ve svém rozhorlení uhodil na Evgenii se žádostí, aby se dohodla se mnou sama, přímo, beze všech odporných prostředníků, poněvadž nijaké ponižující poručnictví nad sebou nestrpím. Evgenie svolila, bohužel však s nářkem, že se beztoho již ničeho dobrého nedočká a že touží již toliko proto po čepci, aby unikla posměchu lidskému! — — Tato osudná slova," pokračoval doktor Jiruš po krátkém oddechnutí, „porazila mne jak hromová rána. Moje odpověď byla po té velmi stručná: Žádám ženu a její vřelou, oddanou sympatii, nikoli otravné podezřívání, nikoli peníze, nikoli tuctovou uchazečku o čepec."

„Všecko splnilo se, jak jsem předvídal," prohodil malíř. „Jako děti byli jste si rovni a blízci. Pak jste si na vzájem odrostli. Jí, vychladlé, vystřízlivělé, zbyla prostá snažná touha po čepci, a tobě vystydlému, desilusionovanému pouhá vůle dostáti zastaralé povinnosti. A toto snadné objasnění protahovalo se skrze tři ano bezmála čtyři neděle?"

„Jen tři dny."

„A potom jsi mne ani nenavštívil, nechal jsi mne odejet, ač ti asi lidé řekli, že se po tobě sháním. Bylo tvé vyhýbání zúmyslné?"

„Bylo. Nutil jsem se do zoufalství. Ovšem bez valného úspěchu, jak již pověděno. A nechtěl jsem slyšeti žádné výtky, žádné rady, žádné útěchy. Obzvláště nic od tebe, právě proto, že došlo na tvá slova."

„Rozumím. A těší mne, žes neobyčejně rychle i bez mého přispění se vzpamatoval. Ano, jedva jsi jednu nevěstu ze závazku propustil, vyhlížíš si novou. Kdo je tvá vyvolená?"

Doktor Jiruš neodpověděl hned. Přerušiv své zimničné obchůzky po atelieru, stanul před oknem a zadíval se zamračeně ven do skvělého letního podvečera, jehož sálavá, tichá i majestátní nádhera byla proň bezcenným velkolepým, zlatým rámem kol malinkého obrázku nesmírné vlastní jeho bídy.

„Karla," pověděl za chvíli úsečně, urputně. Jméno bylo jak vystřeleno, aby porazilo předem všecky námitky.

„Obával jsem se toho," přikývl malíř a vzchopiv se hřmotně, uchopil železnými pažemi svého přítele za ramena. Pohlížeje mu pevně do očí pokračoval s důrazem: „Ale teprve dnes. Dříve mi tato šílená myšlenka ani nepřipadla. A tys buď opilý nebo ztřeštěný v samovražedném, dětinském vzdoru. Jinak si tvé bláznovské slovo nedovedu vyložiti a jinak je necením."

„Podle libosti, ty advokáte násilnických řádů společenských. Pro tvé upokojení vyznám, že jsem na formalní veselku posud vážně nepomyslil. Nemohu. Nemám na ni, a mimo to — bez této ceremonie se také obejdu."

„Ladislave, tys pominul se rozumem!" rozhorlil se umělec. „Je možno, aby tě ta ženština opravdově upoutala?"

„Upoutala. Svou vášnivou oddaností, svým vroucím citem, svou silou a upřímností ve všech přednostech i chybách. Karla má srdce

ą ducha za deset a snad za sto jiných, za všecky ty pokrytecké, hloupé, v základech své duše cynické fifleny s vyšeptalým srdcem a prázdnou hlavou, které nedostatek své vroucnosti, mělkost svých myšlenek a sprostou touhu míti se dobře v lenosti a fintění, zakrývají tak zvaným způsobným chováním a nahrazují opičím šetřením ošumělých pravidel životních.“

„Tvůj kvapný úsudek o prostředních ženštinách nikterak mne nepřekvapuje. Vím, odkud vítr věje, a doufám, že se obrátí. Ale nevím, kterak jsi nabyl své jistoty o nevšední způsobilosti Karly za — za — nemohu ji čestným jmenem tvé družky vyznamenati! Jak uzrálo to bejlí — pardon — ta zázračná bylina ve tvém srdci?“

„Sama sebou.“

„Docela beze všeho ošetřování? Nepomáhal jsi ty, neb — ona?“

„Ne. Ani nevím. Žiju teď tak rychle — — Ale věz všechno. Povím ti, kterak se to sběhlo. Po svém návratu z Hradiště zanedbával jsem Karlu. Schválně. Abych si nemohl vytýkati, že mi usnadnila roztržku s Evgenií a že mi poskytuje nevhodnou útěchu a kýženou náhradu.“

„Do této zdrželivosti vnucoval jsi se také?“

„Také. Jsem upřímný a vyznám, že snad teprve vedle Karly zjev mé bývalé nevěsty tak rychle vybledl a její polibky z vábnosti vychladly.“

„Bezpečně.“

„Budiž. Krátce, dlouho jsem nevydržel v nejistotě stran Karly. Měl jsem o ni strach. A právem. Vy, umělci, nechali jste ji na holičkách a všecko její snažení bylo stíháno nezdarem jako nelítostnou kletbou. Uchytila se dvakráte a jedva že se nějaký den ohřála, sraženy její naděje na novo k zemi, pošlapány a odkopnuty. Jednou vymrskána od závistných družek ze závodu trnitou metlou klevet, podruhé vyhnána z modního krámu drzostí hejsků, kteří ji objevili a pro pohoršení kolem krámu a v krámě přešlapovali. Slovem, štvána z kouta do kouta jak psanec, a místo chleba, místo práce uštědřovány jí výtky, potupy. Zkusila učiněný očistec. Ale nereptala, netratila odvahy, udržovala se nadlidskou silou v dobré míře, ba těšila i mne znepokojeného a snášela hrdinsky ústrky a pohanu, odolávala nástrahám i svůdnému lákání, žebronila o práci a trpěla nedostatkem. Až jednoho dne — — Je tomu něco přes týden. Byl jsem právě odstěhován. Z mého nábytku zbylo jenom nejnutnější, ostatek je prodán — potřebuji pro ni a pro sebe. Seděl jsem ve své špatné podkrovní komůrce jak po vyhoření a bylo mi teskno, závratno. Po několika marných a mdlých pokusech, zjednati si nové zaměstnání, byl jsem neúspěchem zdrcen a všecek zmalátnělý. Až mé trapné uvažování zapudila blaživá a sílivá myšlenka na Karlu. Neviděl jsem ji už na čtvrtý den a toužil jsem spatřiti ji zas. V tom otevrou se dvéře a ke mně vkročí Karla. Zhrozil jsem se jí. Bledá, zmořená, s temnými stíny ve vpadlé tváři usedla těžce na mou postel a pohledla na mne smutně. „Přicházím si pro radu,“ pravila tiše, s hořkostí. „Všecko je marno. Dále již nestačím. Jsem se svými nadějemi hotova a ode dneška na ulici. Nemám haléře a proto ani střechy, pod kterou bych hlavu položila. Co teď? Poraďte: Mám zemřít hlady nebo se utopit?“ A ze mne vyhrklo: „Zůstaň u mě — —“

Doktor Jiruš se odmlčel a opřev hlavu o lenoch pohovky zatoulal se letem myšlenek do útulné podkrovní komůrky, již sdílel s Karlou.

„Zbrklé a pěkné samaritánské dobrodružství,“ chválil i haněl jedním dechem Trojan. „Karla tě za ně ovšem okouzlila i opojila. Přes to nemohu srozuměti, jak by vzdělaný a vybíravý člověk tvého jemného poetického citu mohl vážně pomýšleti na sňatek se ženštinou, které chybí hlavní a nevyhnutelná vlastnost řádné ženy: Cnost!“

„Jdižiž se svými floskulemi!“ smál se povržlivě doktor Jiruš. „Sám jim nevěříš. Zahráváš se mnou. Zkoušíš, sednu-li jako hejl na vějíčku. Chyba lávky. Povrhuji lícoměrností všech tak zvaných řádných lidí. Jejich cnost! Co je to? Zachovávání umluveného společenského regulativu. Někteří ho šetří s vírou jak mezci; z těch jsem já. Jiní zas maskují svou chytrou opatrnost jmenem cnosti. Ostatek lidí buď nechává cnost v theoretické platnosti a obchází ji v praxi jak může; nebo s taktem více méně dokonalým, snad i mnohdy imponujícím používá cnosti jak rukaviček. Jsou doby a místa, kde rukavičky jsou nezbytny, kde vládnou v okázalé shodě konvenience. A zase jsou chvíle, smluvené aneb vzájemnou tolerancí respektované, kdy rukavičky neplatí. Třeba jen hověti módě, aby cnost byla zachována. A poněvadž je móda něco libovolného a dočasného, mohu si svou módu udělati sám.“

„A nezměníš tím ani za mák na ethických základech manželství.“

„Ethický základ!“ posmíval se doktor Jiruš. „Že na něm tolik manželství se buduje! Žena i muž prodají se tomu, kdo víc dá, nebo i tomu, kdo vůbec něco dá. A pak vymění u oltáře křivé přísahy, o kterých srdce nic neví. Společný obchod, spekulace na vzájemné vykořistění či ošizení, nebo na pouhé zaopatření či výpomoc nebude v mých očích nikdy posvátným sňatkem, nýbrž karikaturou a potupou manželství. Mezi mnou a Karlou není sledu prospěchářských partyk, nás nevábí k sobě všední a hnusnou komedií pokryteckého lísání zakrývaná touha po vzájemném zaopatření, nebo nesvědomitá spekulace, kteráž cynicky zapírá obapolnou nechuť neb i pouhou lhostejnost a vylučuje ze svého kalkulu chyby a nedostatky obou stran, ať fysické ať moralní a páše tak velezradu na posvátné, přirozené instituci manželství a způsobuje na účet příštích pokolení všecku duševní bídu i tělesné schátrání manželů a jejich dětí. Karlina horoucí oddanost, její vášeň, býti mou pomocnicí, milenkou, služkou, a moje čistá, opravdová vůle, povýšiti si ji za krásnou a vzácnou ženu, nalézti v ní sloup, zpruhu a odměnu svého poctivého snažení, propůjčily by našemu sňatku takové mravní hodnoty a ethické podstaty, jaké bys v tisíci všedních manželstvech marně hledal. Ano, mně hnusí se surovost a drzá lehkovážnost všedních sňatků, při kterých si cukrují a slibují lidé všecko a nedávají nic, při kterých si potají svobodu svých lhoucích srdcí a myslí vyhrazují a na vzájem z nekalých úmyslů se podezřívají. Lidé, kteří jinému podlost imputovati mohou, jsou jistě sami týchže podlostí schopni. A já pociťuji náruživou chuť dáti té farizejské lidské společnosti políček, a nalézti vzdor jejímu potměšilému údivu a pohoršení své blaho v sňatku s Karlou. Ba nízká zlost a sotva tlumená závist manželských žebráků a žebraček násobily by mou rozkoš a ukazovaly by mi přesvědčivě, kterak jsem stokráte šťastnější než většina těch, kteří by si v hořkostech své manželské psoty sočením proti mně ulevovali.“

„Dobře tančíš podle píšťalky slepého vzdoru,“ ozval se káravě Trojan. „Toť velmi špatný rádce, bloude! Pozor, abys nedal políček sobě. Není pochyby, že máš v mnohém pravdu a že z lásky pocházejí sňatky snad již toliko v románech. Ale kdož ví, je-li lásky k manželství vůbec potřebí? Mnozí aspoň obejdou se bez této dekorace a tvrdí, že jsou spokojeni. Věřme jim, neboť proč by nemohla býti vedle jednostranné duchovní lidské dokonalosti vývinu také jednostranná zvířecí? A jestliže takoví tvorové, schopní pouhého fysického hladu a platní členové lidské společnosti jen v hmotných zájmech, přece lásku předstírají, činí tak v sebeklamu, nebo aby se na oko fintili a blýskali tretkami, kterými v hloubi své duše povrhují. Tys ovšem z těch vzácnějších ptáků, jakým se nepoctivé prospěchářské manželství příčí více než poctivý konkubinát. Obřadná legalisace smyslnosti bez lásky, posvěcení manželství uzavřeného proto, aby žena měla na šaty a muž omáčku k hovězímu podle své chuti, to vše není v tvých očích sňatkem. Dobrá. Ale za to jest množství lidí, kterým úplně stačí to, co tobě se ošklivi. Dáš jim políček, když učiníš něco jiného, ano něco křiklavě výstředního? Člověk se nežení proto, aby demonstroval správnost či lichost svých či obecných názorů a vrtochů, nýbrž proto, aby bezděky hověl vůli přírody a v tomto nevědomém plnění vyšší vůle nalezl vědomě a účelně své hledané blaho. Muž nemusí svou ženu milovati, avšak musí ji respektovati. Nedostatek lásky může býti pro choulostivějšího člověka citelnou ztrátou; nedostatek vážnosti k ženě bývá bezpečně úplným neštěstím. Bez víry v ženu pozbudeš i víry v sebe, v svůj život, své děti a všecku budoucnost rodiny, propadneš zhoubné duševní trýzni nebo cynismu, neméně zhoubnému. Jako nic není v nás stálého a všechno přechodem, tak i milostné horování novomanželů vykvasí a ztiší se v pokojné užívání; toto zmírnění jedné rozkoše musí býti vyrovnáno panstvím jiné a snad vznešenější rozkoše, hlubokou, vědomou, ryzí úctou, svatou důvěrou, která člověka sílí a povznáší. Vezmi si porušenou ženštinu za ženu. Ona z vděčnosti a z instinktivní obavy před tvým procitnutím očaruje a poblázní tě svými horoucími polibky. Ale čím opojnější a blaživější bude její objímání, tím dříve a tím prudčeji bude žalovati tvoje lítost, tvůj hněv ano vztek na poskvrnění půvabů, v kterých se kocháš, na hrozný, tobě polozáhadný osud tvé modly, na kal, z jakého se před tebou vynořila, na každého neznámého otrapu a ničemu, který si dříve za špinavý peníz všechno tvé blaho koupiti mohl a odkoupil, a po chvilce s úšklebkem nebo povržením zase odhodil. Ty budeš se třásti před možností, poznati všecku bývalou bídu a hanbu své vyvolené, a ona úzkostně bude střežiti tvé myšlenky, aby nezaběhly do příšerného temna její minulosti. Leč právě tato záhadná, obavami zveličená i prohloubená propast zrodí tajeplné obludy nejbizarnějších podob a plamenných jazyků. Přízraky rozmnoží se a budou tě štváti jako smečka vlků, prchej před nimi kam chceš, a ty budeš se vrhati na svou modlu a bičovati ji v prosbách nejtrapnějšími otázkami a pochybnostmi, ty v její úzkosti a zdrželivosti spatříš podezřelou neupřímnost a staneš se její a svou strašnou metlou. Neodpoví-li ti, bude souzena; odpoví-li, zabiješ ji jedenkráte za hrůzu pravdy, kterou ti vyznala. Ona se neubrání tvým mučivým domněnkám; ani přísahami tě nepřesvědčí, neboť

ty neuvěříš přísahám osoby, která snad ani nezná dosah a povahu svých poklesků! Stíhati ji budeš okem ostříže, démon pochybností vyloží ti každé její slovo a vrtnutí v nepravost, nebo jako příznak nezhojitelné choroby. Ty ji budeš hlídati žárlivěji než Othello a proti každému oku, které o ni zavadí, zatneš nebo prchlivě zvedneš pěsť. A nemysli, že bez trýzně sneseš ošklivost a potupu, jakou pronásledovati budou lidé tvou ženu, tebe a tvé děti. Nerozvážné sňatky bývají z pravidla pomstěny na dětech. Vymaluj si sám, co zkusil bys jako otec nebohých dětí, stížených kletbou hříchů matčiných; vyrůstaly by před tvýma zmatenýma, strachuplnýma očima v rozhárané domácnosti mezi nešťastným, podezřívavým, tyranským a zdrceným otcem a zoufalou, umučenou matkou. Ale snad by ti tato žena dříve utekla; snad by tvé nedůvěřivé rýpání a zkoumání v základech její věrnosti zničilo jemné kořínky její oddanosti, která jen důvěrou se sílí a utvrzuje; snad by v pronásledované ženě té procitl obranou i dravec a splácel by ti krutě za chorobnou bláhovost, pokutovati ubohou ženštinu za její někdejší, snad nezaviněné neštěstí, z kterého tobě účty skládati nemůže a v touze po tvém a svém dobru ani nechce! — Mluvil jsem upřímně a těším se nadějí, že nemluvil jsem nadarmo. Přemlouvati tě nehodlám: stačí mi, pakli tě moje slova upozornila na rub věci. Ty sám jej prozkoumáš a uvážíš. Toho jsem jist."

Trojan skončil spěšně, jako z obavy, aby mu neselhal hlas. Vzchopiv se prudce, vyprázdnil rázem sklenici vody s přídavkem vína a zapáliv si doutník, ulevoval mocnými bafy svému pohnutí. Byl nepřítelem všeho citlivůstkářství. „Nenávidím ždímání srdce," říkával, a zas jen toliko přátelům, když jim bývalo divno, kterak v dojemných okamžicích sedává jak zařezaný. „Je to zvyk starých bab a mělkých vřískalů, co své srdce na trh nosí, a více na jazyku než ve svaté, velebné hlubině svých ňader chovají." (Pokračování.)

Las Islas Filipinas.

Volné listy z dalekých končin zámořských.

Píše **N. A. Bystroglazov.**

V Manile v měsíci březnu 1888.

II.

Život na ulicích tohoto světoznámého města jest nad míru zajímavý i malebný, a pisatel těchto skromných řádků vyhražuje si, že mu v jednom z příštích listů v oběť přinese celou kapitolu. Však čeho ani dnes již zamlčeti nesmí, jest okolnost, že jsou nejkrásnější ozdobou manilských ulic zdejší dívky a mladé ženy. Žádné město Zadní Indie nemá takovou flóru krásného pohlaví, jako Manila a vůbec větší města Filipinských ostrovů. Tyto rusalky, sylfidy a Venuše indo-australského rázu zasluhují, aby vylíčeny byly pérem, z něhož ohnivé barvy se linou a jemuž vzletu dodává okřídlená fantasie. Na mne dělají největší dojem Indky a z těch nejvíce

Ulice d'F

E Manile.

Tagalky; avšak kolik těchto namnoze překrásných Indek čistou malayskou krví vykázati se může, arci nevím a tudíž říci nemohu. Mnohé z nich jsou totiž velmi bílé, blíží se nápadně evropskému rázu a liší se tím velmi značně od svých kmenových sester a nejbližších příbuzných v odlehlejších provinciích. Také Kreolky a mladé ženštiny typu rozhodně smíšeného oslňují tu namnoze půvabem jinde na prosto nevídaným a srdce uchvacujícím.

Jaký to nádherný, zrak oslňující a duši opájející obraz, když se takovýchto krasavic několik set sejede a potom sejde v některém luzném vycházkovém místě v okolí Manily, když se tu těsně k sobě shrnou ty lepé, zdravím a rozkoší sálající postavy v nádherných toilettách fran-

Quadrillero, jízdný žandarm.

couzsko-španělského zámořského střihu, vzdušných, lahodně řasnatých a všechen půvab těch kvetoucích těl do fascinující krásy stupňujících! Ano, ty vyjížďky!“

V nejbližším okolí Manily nalezá se několik krásných, ba lze říci rozkošných vycházkových a výletních míst, kdež přítel bujné a malebné přírody hojně pokochati se může; avšak naši Kreolové a Španělové nemají pro krásu přírody mnoho smyslu — vždyť není jim od maličkosti žádnou vzácností — a dámy naše jezdí vůbec na promenády jenom za tím účelem, aby se ukazovaly v celé své kráse a v celé nádheře svých toilett. Planoucí obdiv, jenž ze všech mužských očí vstříc jim srší, jest těmto luzným bytostem nejvyšším požitkem.

Jakmile suchá výroční doba nastala, vyjíždějí pod večer všichni, jimž prostředky to dovolují, ve vlastních nebo najatých kočárech z města a uhánějí do některého z dotčených vycházkových míst na pobřeží mořském nebo ve šťavnatých hájích na poříčí Pasigu či v rozkošných sadech horského úpatí. Jede se zaprášenými silnicemi a dámy chrání cestou své toiletty lehkými, světle zbarvenými pláštíky nebo shawly před pohromou rozježděného, v prášných oblacích s kočáry uhánějícího silničního kalu. Ve stinných pak, písečných a pečlivě polévaných promenádách slézají z těžkých, zářících povozů a procházejí se s obvyklou grandezzou při zvucích hřímavé vojenské hudby. Španělové promenují vesměs buď v uniformách nebo v černých fracích a dvoří se krasavicím, jež provázeti jim Fortuna dopřála, se sladkou dvorností rozmařilého rokoka

Bůvol u pluhu.

aneb s přísnou obřadností doby Ludvíka XIV. Jako živě šumící moře valí se ten pestrý proud kavalírů a krásných aneb aspoň delikatně vyšňořených paní a dívek s velkýma, sálavýma očima a malebně vzedmutými hruďmi promenádami nahoru a dolů, a z toho šumu i omamujícího šustění lehkého hedvábí a jiných etherických, polou průsvitných látek, jež lepé tvary krasavic kryjí aneb šelestivě obletují, proniká lahodně zvonková harmonie čistých dívčích hlasů a třepotavého smíchu, jehož stříbrozvuké, na všechny strany se rozbíhající kaskády i docela osamělému chodci ústa ku příjemnému úsměvu stahují. Jakmile však z Manily aneb s věže výletní osady zvuky večerního klekání zazněly, zastavují se — jako na povel — kočáry, jezdci i procházeči, mužští obnažují hlavy a všechno se, aspoň na pohled, pobožně modlí.

Z vycházek a výletů, jež z Manily do okolí se podnikají, jsou mně nejmilejšími návštěvy posvícenských slavností již proto, žs se tam k večeru velmi četně dostavují hezké Indky, Tagalky a mestizky čili dcery míšenců, ve kterýchž se mi obzvláště zalíbilo — totiž v těch dcerách mestizů a Indkách! Svrchovaně pak vítaným jest mi takovýto výlet, když se podniknouti může na loďce, po řece Pasigu. Již sebe kratší plavba po této malebné řece poskytuje cizinci názornou průpravu ke studiu života v nitru ostrova Luzonu a zároveň řadu poutavých obrázků.

Řeka plyne vesele a tiše. Něžné prkenné domky a bambusové chaloupky, obklopené nejbujnější zelení listnatého stromoví a peřestými květy keřů, rozkládají se v útulných skupinách po obou březích. Štíhlé palmy čnějí vysoko nad nimi a vysoké lesklé bambusy s pernatým listím zastiňují jejich střechu. Ploty jednotlivých hospodářstvíček sáhají často až do řeky a vymezují zde prostory pro chov kachen aneb koupele. Protější kraj řeky je stále pokryt loďkami, vory, sítěmi, rybářskými přístroji a podobnými věcmi. Pevné lodice s těžkými náklady plují tiše a bystře po řece dolů a lehounké kocábky prohánějí se mezi skupinami koupajícího se lidu.

V jistých vzdálenostech od sebe uvidíte tak zvané „tiendas“ čili veliké dřevěné boudy, jejichž otevřená strana vždy k řece jakožto hlavnímu proudu všeho ruchu, obrácena jest. Tiendas jsou vlastně exotické hospody, jež na kolem plující lodníky jako mocně přitažlivý magnet působí. Plavci nalezají tam vždy veselou, v zemi obvyklé zahálce oddanou společnost mužského i ženského pohlaví, pokrm a nápoj, tabák a hazardní hru, tedy vše, čeho si jen přáti mohou, a přivazují před nimi velmi ochotně svoje loďky a prámy. — Jinde zase uvidíte lodici, plnou kokosových ořechů; ona pluje sama proudem, neboť její veslař a kormidelník v jedné osobě leží na ořeších a tvrdě spí. Vrazí-li loď do břehu aneb zajede-li mezi vory a prámy, povstane domorodec, vyprostí ji pomocí dlouhého bambusu, ulehne opět na kokosy a pluje v nedbalé dřímotě dále.

Veslujete výše a vidíte, kterak plavci od rybáků na řece ryby kupují, veliké, několik stop dlouhé ryby; vidíte, kterak si jinde tyto ryby vaří nebo pekou a, čeho ihned spotřebovati nemohou, nasolují aneb na tenké kusy rozsekávají a suší; vidíte rybáky, kterak si pro vlastní potřebu hrnce naplňují jedlými lasturami, z nichž chutný oběd si připraví; vidíte při ústí jakéhosi přítoku a zejmena v hrdlech Pasigu praktická, hojně obydlená nákolí, malé osady na vysokých kůlech čili jehlách zbudované, velmi pohodlné a proto také oblíbené; vidíte na břehu nahé ženy z plemene Negritů a neméně holé děti, lovící na břehu raky, rozličné měkkýše a jedlé mechy. Velmi hezké, idyllické podívání jest, když u vesnic muži, ženy a děti ve stínu palem se koupají a vespolek laškují; ženy s obrovskými na mnoze vlasy a s velkými ořechovými skořepinami, jimiž vodu si nabírají a stále na hlavy lejou, poněvadž potápění se u břehu nesnadné jest a proudem všeho druhu lodě se prohánějí, kluci na drsných hřbetech bůvolů stojíce a muži velkolepě kolem sebe stříkajíce. Mezi tím, co toto ve vodě se děje, nabírají opodál jiné ženy vodu do bambusových nádob a odnášejí ji na hlavě,

Výletní místo v okolí Manily.

z blízkých nákolových chýší dívají se tomu jídlem zaměstnané černé děti a stranou sedí ve stínu jakési palmové střechy společnost mužů, kteří se již vykoupali, a hraje směle o peníze a zboží. Jak to hrajou, ovšem nevidíte, ale pozorujete, že hrajou o sázky poměrně dosti vysoké.

Převládající rostlinou je zde palma kokosová, kteráž člověku nejen pokrm a nápoj, nýbrž také material ku stavbě příbytku a na polní nářadí poskytuje. Výtečný tento strom dává na břehu mořském a blízko řeky velkou hojnost ovoce, kdežto dále v zemi i při pozorné péči jenom skrovně plodův nese. Kolem kokosových hájů rostou široké pruhy palem nipových; palmy tyto nemají kmene, ale poskytují svými listy výtečný material ku krytbě střech a z jejich šťávy připravují si domorodci již od věků cukr, kořalku a ocet. Také pandanus, z jehož listí nejměkčí rohože se pletou, roste a daří se nejlépe nedaleko mořského břehu a poříčí.

Dále do vnitř země plujíce, vidíme, kterak se před námi na pravo a na levo daleko do kraje rozkládají rýžová pole, kteráž se nikdy mrviti nemusí, poněvadž je rok co rok rozvodněná řeka zaplavuje a tučnou prstí z hor pokládá. Zde oře domorodec lehkým ploužkem, k němuž jediný bůvol je zapřažen, zde tahají bůvoli také všeho druhu vozíky. Zde, nedaleko řeky, zdržuje se bůvol vůbec nejraději a zde se také nejlépe daří; neboť jako jinde v teplých zemích potřebuje i zde bůvol bahniska, ve kterýchž se s rozkoší válí, a musí se několikráte za den vyplaviti, má-lí býti nějaké práce schopen. Kolem chalup na poříčí Pasigu vinou se všude houštiny jemně zpeřených bambusů, snad nejužitečnější to rostliny tropických krajů a ostrovů. Dala by se napsati celá kniha o tom, jak rozmanitě a prakticky zdejší ostrované bambusu užívají a co všechno se z něho hravě vyrábí. Však o tom snad někdy jindy.

Tamo směje se už na nás bohatě vyšperkovaná vesnice s rojem vlajících praporečků, kolem ní hemží se davy pestře oblečeného lidu různé pleti, proudy jiného lidu blíží se ze sousedních osad, již vidíme také mohutné slávobrány z bambusu a zeleného listoví, slyšíme šum lidských hlasů a vřeskot podivné jakési hudby, zkrátka jsme na místě, kde posvícení se odbývá... Ano, již je vidím, ty smavé roje pikantních Tagalek, promísené graciosními postavami Kreolek z Manily a svižnými dcerkami bohatých mestizzů — nuže, vzhůru na břeh, do toho proudu!

Mrtvým vlastencům.

Již tlíte v zemi, k níž jste láskou vřeli,
nad vámi dřímá ticho teskných dum;
jen časem v útulek váš osamělý
zní davu slavnostního ruch a šum,
když hroby vaše kvítím obsypává
a řečník slovy dojemnými vzdává
čest mrtvým vlastencům.

A některému z vás již věnce nosí
jen bělovlasý kmet, druh z dávných dob,
a některému již jen oblak rosí
kdes v koutku neznámém zapadlý hrob.
Leč věřím: kdekoli váš prach se tají,
tam svity tajemné nad zemí hrají,
jak světlo hvězdných stop.

To nadšení, jež zářilo vám s čela,
ten vřelý cit, jenž prsa vaše hřál,
nechť lebky ztrouchněly a srdce stlela,
i v popeli se, věřím, jiskří dál:
vždyť probuzoval kdysi mrtvé k žití
a dosud hvězdou nad námi se třpytí
váš jasný ideál.

Však četa naše s patra o těch soudí,
jimž na ramena kdysi vstoupila,
nám shovívavý úsměv na rty loudí
ta snivá vlastenecká idylla,
z níž v nový čas, kde po idyllách veta,
ční jako výspa zapadlého světa
jen vaše mohyla.

Čas líbánek již minul s krásnou vlastí,
kdy jejím jménem zněl váš každý vzdech,
kdy vznášely vás hvězdných do oblastí
dvě slova česká na půvabných rtech,
kdy v zanícení nad veršíkem mělkým
jste slzeli a činem bylo velkým
v šíř zavolat: Jsem Čech!

Ta myšlenka, jež v duchu vašem vznikla,
hloub kořenì, pne výše silný kmen
a mnohá věc nám všední jest a zvyklá,
již z dálky jen vám kouzlil vábný sen,

my šiře hledíme, výš kladem' cíle,
nám rozum střízlivý je vůdcem v díle,
  náš cit je vytříben.

Tak mluvím s jinými. Leč při tom časem
stín péče na tváři, stesk v nitru mám,
i jest mi, jakby tajným duchů hlasem
mne cosi zvalo k vašim mohylám,
bych zavolal tam do hřbitovních květů:
Ó jiskru svého mladického vznětu,
  vy mrtví, dejte nám!

V ten život náš, kde čistý zápal hasne,
kde pochybnostmi tlumen jarý vzmach,
kde navzájem si rveme sny své jasné
v kal bojů šeredných a všední prach,
kde jíní mdloby na všech srdcích leží —
nám vraťte jitřní zář a vesnu svěží
    svých idealních snah!

Svatopluk Čech.

Píseň.

Proč se cesty klikatí
tajně do rokytí,
když já vždycky bez tebe
po nich musím jíti.

Proč ty písně drobounké
do srdce až zvoní,
když mi stejně k pláči jsou
letos jako v loni.

Proč to nebe hvězdiček
tolik vysypává,
když mi tvoje objetí
vždy jen „s Bohem“ dává.

Proč těch zvonků, růžiček
všude na sta kvete,
když já nesmím býti tvou,
miláčku, můj světe!

Eva z Hluboké.

Z pastoušky na stráni.

Vesnická črta od **Jos. Kuchaře.**

I.

esnicí ohraženickou, položenou líbezně ve svahovitém údolí mezi lesy, zvonek žalostivě zacinkal s kostelní vížky.

Bylo ve všední den v měsíci červenci právě „po osmé“ a lidé rozcházejíce se z kostela, zastavovali jeden druhého a ptali se navzájem:

„Nevíte, komu zvoní hodinku?“

„Bůh mu dej lehké odpočinutí, nevím, sousede; ale snad by nám mohla tuhle panímáma Háta říci: ví beztoho vždycky nejdřív každou novinu na vsi.“

Ale panímáma tenkrát nevěděla. Hádala sic tak i onak, ale přísahat na to nechtěla. „Je jich chuďasů několik zralých, a starý Vavřinec se mi včera už nelíbil,“ pravila, „ale těžko přece toho pravého uhádnout; neboť člověk míní a pánbůh mění. Nejlépe by nám to mohl kmotr Brejcha říci; ten přece musí vědět, komu vyzváněl. A hleďme, sousedé, tu jej právě máte.“

A ukázal kostnatou vyschlou rukou na kostelníka, jenž sešel právě se spuchřelých schodů kostelní vížky a velikým rezavým klíčem nízké dubové dvéře vedoucí na věž pečlivě uzamykal.

Za okamžik dav sesypal se kolem něho jako sršně a nedočkavě vyzvídal.

„Kdo to umřel, kmotřínku?“

„Hamplová; bůh jí buď milostiv.“ A kostelník posmeknuv, ukazoval rukou k chaloupce na lesnatou stráň, jež asi tři sta kroků naproti kostelíku zvedala se nad potokem lukami tèkoucím.

„Cože, Hamplová?“ žaslo množství a všech zraky utkvěly soucitně na chaloupce, jež pocuchaná a zádumčivá krčila se na vršíku do stínu několika borovic, jakoby cítila svou sirotu.

„Vždyť byla zdráva jako řípa,“ míní sousedka Zárubová.

„Ještě včera jsem s ní mluvila na panském a viděla ji pracovat jako koně,“ dokládala chalupnice Endersová.

„Chudinka, copak se jí tak náhle stalo?“ táže se soucitně kolář Pavlousek.

„Prst boží se jí dotknul,“ vykládá kostelník. „Ráno přišla z práce domů jako obyčejně, aby dala dítěti snídaní, ale víc už nedala. Skácela se jako špalek uprostřed světnice a ani nehlesla. Ranila ji mrtvice. Doktor a kněz už přišli pozdě. Zastali jen chlapce; choulil se chudinka k hlavě nebožky a byl nářkem skoro bez sebe. Vzali jej s sebou a dali zatím na opatrování.“ A povzdechl: „Ba jsme tu všichni jako pára nad hrncem.“

A kmotr Brejcha pozdraviv odcházel do vesnice.

„Bůh jí buď milostiv!“ pravili jedni a pokřižovali se. „Šla s hříchy na pravdu boží. Kdo by se toho byl jakživ nadál, že půjde tak brzo za mužem!“

„Ubohý červík!“ litovali druzí. „Před rokem ztratil otce, jenž potloukl se v lomech, a dnes mu shasla matka. Co z něho bude, kdo se ujme ubohého snad sotva pětiletého siroty? Má chudinka zrovna takový osud jako za mládí jeho nebožka matka, pánbůh jí dej slávu věčnou.“

„I vždyť je ještě dost dobrých lidí na světě,“ míní starý výminkář Blahovec, „snad mu pánbůh něčí srdce nakloní. Sirotek přináší štěstí do domu, a ostatně krček takového holátka tak mnoho ještě nepotřebuje. Nemám pravdu, sousedé?“

„Pravda, pravda,“ přisvědčuje mlynář z Háje, „vždyť je to ještě jako ptáček, a až to sesílí, dostane to dvě zdravé ruce a na ten žvanec si to pak už samo vydělá.“

A většina z davu rozcházejíc se na znamení souhlasu pokyvovala hlavami.

Tak a jinak soudilo veřejné mínění a slitování, avšak nescházelo, jakož za takových případů obyčejem, ani utrhačných a zlomyslných jazyků, které shledávaly v tom trest boží za domnělé jakési nepravosti nebožčiny.

„Byla mnoho do světa,“ vykládala horlivě stranou několika sousedkám babice modlářka, „a pánbůh dobře ví, proč ji z toho světa vzal. Kdo může vědět, co by byla z dítěte ještě vychovala; je z něho beztoho takový všetečka, a rozumem to už trousí jako starý člověk. Nebožtík Hampl, bůh mu dej radost věčnou, měl se svou ženou mnohý kříž, a když zavřel oči, nedonosila po něm Hamplová ani smutek a fantila se již po jiných.“

„Však byla také k světu, ženská mladá, krev a mléko,“ odsekla babici modlářce chalupnice Roubalová, jíž bylo proti mysli, že mluví se tak utrhačně o někom, kdo stojí již na pravdě boží.

„Neměla svého muže ani za mák ráda,“ dorážela babice.

„To není pravda a ostatně nebylo by divu, vždyť dostala prý od něho víc ran než jídla.“

„Doslechly jsme se toho také,“ přisvědčovaly sousedky a chválily na Hamplové, že si sama nikomu nepostěžovala. Snášela útisky mužovy oddaně a trpělivě a nikdo v celé vsi nebyl by se o tom dověděl, kdyby někteří všudybylové láteření Hamplovo byli nepozorovaně nepochytili.

A babice umlkla, vidouc, že utrhačné símě jedovatého slova jejího kořenů nezapouští. Zamumlala něco nesrozumitelného, a mrknuvši zlobným pohledem na protější stráň vzhůru k opuštěné chaloupce pod borovicemi, jakoby ji pohledem svým zapáliti chtěla, scházela po vršku na náves.

„Stará pletichářka, nebude moci někdy ani umřít,“ šeptaly si za odcházející sousedky. „Nemohla se s Hamplovou nikdy srovnat, poněvadž ji měla v podezření, že béře vdova na jejího syna Františka, jejž odvedli letos na vojnu; ta, chudák, měla však zcela jiné starosti. A pak: byla by toho s ním tak chytila! Chlap je učiněný povalovač

a zrovna takový neruda jako jeho máma.“ A sousedky, pohlednuvše naposled ještě útrpně vzhůru k chaloupce, jež stala se tak náhle předmětem všeobecného rozhovoru a shlížela zachmuřena dolů do údolí, pozdravily se slovy „opatruj pánbůh“ a „zdrávy domů došly“ a pomalu se rozcházely.

Za chvilku bylo lípami vysázené prostranství před bílým kostelíkem, jako když je vymete.

II.

Od mnoha let neviděla Ohraženice takového pohřbu, jaký měla Hamplová. Příbuzných po ní nebylo a jmění mimo sešlou, doškami krytou chaloupku, zemřelá nezanechala žádného. Z čeho se měl pohřeb vypravit? Či měli snad prodat ubohému sirotkovi jediné dědictví po matce, rodnou chudou stříšku nad hlavou? A kdo by také byl za tu barabinu co dal?

Nešťastný osud chudé vdovy a neutěšená, nejistá budoucnost sirotkova hnuly zámožnějšími sousedy, i vypravili pohřeb na své útraty, které nebyly ostatně veliké, poněvadž kněz a učitel šli zadarmo.

Kdyby bylo nepromluvilo milosrdenství, byla by obec sama vypravila pohřeb na své útraty.

Vesnický kostelík a hřbitůvek, položený na lesnatém svahu za vsí, stačily sotva návalu lidstva. Však nebylo také už dlouho na vsi tak smutného podívání! Sotva pětiletý roztomilý hošík kráčel, či lépe řečeno, nesen byl za rakví matčinou, jediné to duše milující, kterou měl kdys na širošírém světě, a hořekoval, že by se byla skála nad ním pohnula. Jak by se nepohnul člověk?! Ani oko nezůstalo suché.

A což teprv na hřbitově, když složili rakev u otevřeného hrobu!

Ubohý chlapec objal ji křečovitě svýma útlýma malýma ručkama a složiv kudrnatou plavou hlavinku na černém jejím víku, štkal usedavě, div mu to srdečko neutrhlo a když jej od rakve pozvedli a konejšili, sepjal křečovitě ručinky a pro boha prosil, aby mu maminku nebrali, že chce býti poslušným a hodným.

Lidé plakali hlasitě, mnohý otužilý muž, jenž po celý život snad nezaplakal, stíral slzu z oka, ba sám kněz, podobným výjevům uvyklý, vzlykal při obřadech.

Ubohého sirotka musili konečně držet, sice by byl snad skočil za rakví „k mamince“ do hrobu, jež zaduněla temně, dutě pod dopadajícími na ni hroudami těžké vlhké země.

Kněz použiv dojemného toho okamžiku a všeobecného vzrušení myslí, promluvil několik tklivých slov o nešťastné rodině k přítomným, žádaje, aby někdo pro milosrdenství boží sirotka se ujal.

Bylo ticho jako v hrobě, když kněz mluvil, rušen toliko chvilkami slabým vzlykotem opuštěného chlapce, jejž hlasité hořekování již bylo unavilo, a smutným, táhlým hučením blízkého lesa, v jehož vrcholcích západní vítr se zvedal.

Když kněz domluvil, prodrala se za trvajícího ještě ticha davem hrob obstupujícím vysoká, bezvousá postava souseda Vácslava Naxery, nejbohatšího sedláka z přespolní vsi Habřína, a stanula hrdě prsa vy-

pínajíc a kolem sebevědomě se rozhlížejíc u samého hrobu vedle sirotka. „Ujmu se toho červíka, velebný pane!“ řekl pánovitý sedlák, „a vezmu ho za vlastního; nemám beztoho žádných dětí a statek můj to ještě unese. Jeli v tom vyžleti trochu kloudné krve, myslím, že z něho něco vyvedu.“ A ujal chlapce za ruku.

V davu nastalo pohnutí a šum. Vše na sebe mrkalo, pokyvovalo hlavami a šeptalo mezi sebou. Kněz poděkoval sedláku za milosrdný skutek jeho a laskavě a otcovsky vysvětloval chlapci, jenž vzpíral se jíti s tím velikým nevlídným mužem, že to bude od nynějška jeho tatínek a že ho dovede k nové mamince, která bude tak hodná a bude ho mít zrovna tak ráda, jako ta maminka, jež spí tady na hřbitově v hrobečku a jejíž duše s nebe dolů se dívá, je-li hezky poslušný a hodný.

Chlapec, vzlykaje a jak osyka se třesa, pokukoval svýma uslzenýma upřímnýma modrýma očima za řeči velebného pána polou bázlivě polou zvědavě po sedlákovi, jenž hleděl se chlapci zalichotiti hladě svalnatou pravicí plavé jeho kučery. Jen po dlouhém domlouvání konečně ponechal ubohý sirota chvějící se ručku svou v drsné ruce sedlákově a nechal se jím jako bezduchý odváděti, stále štkaje a po hrobě matčině lítostně se ohlédaje. Bylo mu asi, ubožákovi, jakoby se byl za ním zavřel náhle celý jeho dětský svět! Maminka dopověděla mu nejkrásnější svou povídku a oněměla pak náhle, ztratila se mu navždy do země, z níž vykouzlovala a vydupávala úžasem oněmělému chlapci své zajímavé hrdiny, obry a skřítky.

Každému bylo chudinky sirotka líto. Přáli mu sice, že nezůstal na světě jako kůl v plotě, jako bříza na skalině, jejíž listí každý vichr nemilosrdně scuchá, avšak nikdo si netroufal důvěřovati, že by naň pod nevlídnou střechou Naxerovou čekalo mnoho radostí. Byltě Naxera široko po okolí znám jako člověk drsný a pánovitý, jenž znal málo smilování, a prokázal-li komu dobrodiní, učinil tak více z okázalosti, aby se vidělo, že má na to dosti prostředků, a aby se o tom hodně mluvilo, neboť lichotilo to boháčově ctižádosti. Byl prý na vlas podoben svému starému otci Josefovi, jenž jako vdovec hospodařil dosud v Ohraženici na statku, jejž jedinému synovi hned po jeho svatbě postoupil. Syn však, přiženiv v sousední vesnici grunt otcovskému podobný, nechal Naxeru po smrti svého tchána, jenž žádných dědiců kromě provdané dcery nezanechal, hospodařiti dále na statku.

Ale tentokráte Naxerův čin vrtal sousedům přece trochu mozkem. Přijati dítě podruhyně za vlastní, zavázati se veřejně jaksi péčí otcovskou, přijati na sebe na celou řadu let výživu a vychování cizího chlapce, bylo jim na hrdého Naxeru přece trochu mnoho; na ten skutek lidskosti nechtěla jim vychloubavost Naxerova nějak vystačiti.

„Bude to mít asi jiný háček,“ rozumovalo se, a mnozí s tváří tajemnou rozhlašovali, že v Naxerovi hnulo se svědomí, které po leta spalo v jeho tvrdých prsou.

Obraz chlapcův upomenul prý sedláka na známou bledou, usouženou tvář sličné druhdy Bětušky, matky Hamplové, jež pro Naxeru utrápila se hořem. Sloužila na statku Naxerova otce a podala se sladkým slibům a vroucím přísahám mladého Václava, švarného to druhdy hocha,

jenž byl do ní zamilován až po uši. Myslil to sice z počátku upřímně s děvčetem, ale nevytrval. Láska jeho měla jen slabé kořínky. Když přísný jeho otec o lásce synově, budoucího dědice statku, se dověděl, vyhnal na místě ubohé děvče v hanbě z domu a syna vzal řádně na paškál. Mluvil do něho tak dlouho a vyhrožoval mu vyděděním, až se milý Vácslav otci podal. Když mu mimo to otec zaopatřil bohatou nevěstu ze sousední, půl hodiny cesty vzdálené vesnice Habřína a z vojny ho vyplatil, zapomněl mladý Naxera, v němž zatím otcova hrdost, kterou měl již v krvi, byla se probudila, na dobro ubohé Bětušky, ba styděl se dokonce za svou první lásku, když o ní hoši při muzice vtipkovali, jakmile Naxera se svou nevěstou v hospodě se objevil.

A Bětuška chovala zatím v náruči roztomilou dcerušku, plod nešťastné své lásky, a rozvažujíc o svém neštěstí a o své hanbě, div si nezoufala a byla by se nejraději i se svým poupátkem propadla do země. Kolikrát jí napadlo, aby skočila i s dítětem do rybníka za vesnicí, hluboko do rákosí, a ukončila tak rázem svoje trápení, ale vždy vzpomněla si za včas, že bůh dopouští, ale neopouští, že koho miluje, křížkem navštěvuje; vzpomněla si, jak pan farář samovrahy s kazatelny zatracoval a jak jim odpíral i posvěcenou zemi na vesnickém hřbitůvku. Viděla ještě živě v duchu, jak zakopali za jejího mládí oběšence v koutku za hřbitovem, jakoby to nebyl ani člověk, a ani březového křížku mu tam nedali. A každý, jda kolem rozkřičeného místa toho, pokřižoval se tu jako před strašidlem. Bože, aby ji snad tak zakopati měli; ne, ne — nechtěla na to ani pomysliti, aby neměla spáti se zesnulými rodiči svými, jež bůh hanbou její ušetřil, v jedné posvěcené zemi. A pak, co zavinil ten ubohý brouček, že pomýšlela, aby přetrhla nitku jeho života, sotva že mu jej dala? Zda by nežaloval na ni těžce před soudnou stolicí boží?

A mladinká matka, zatracujíc v duchu bezbožnou myšlenku, kterou jí ďábel sám vnuknul, pochytla dcerušku do náruči, počala ji hýčkat a náruživě líbat, a zahleděvši se do těch nevinných, jasně zářících modrých oček, vzpomněla si na šťastné a blahé chvíle v náruči hrdého, sličného, nevěrného hocha, a zaštkala hlasitě. Byl to zoufalý výkřik bolesti, jež zaryla se jí do srdce, jako červ do růžového kalichu vonného poupěte, a hlodala na něm hodinu za hodinou, den za dnem . . .

Otec Naxerův, který se bál, aby svedené děvče nedělalo synu jeho při svatbě žádných překážek, nabídl Bětušce na lesnaté stráni nad potokem podrchanou pastoušku za obydlí, jež patřila ke statku dole pod strání, a malou pomoc pro dítě. Vstup do statku jí na dobro zakázal.

Bětuška nechtěla o nějaké almužně z rukou pyšného, necitelného sedláka z počátku ani slyšeti, spoléhajíc na své zdravé ruce a lidskou útrpnost, ale když ji s děckem nikde do práce přijati nechtěli a ona mimo to i mnohé perné slovo ba i pošklebek z úst zlomyslných vyslechnouti musila, vzala chuďas ještě ráda tím za vděk, co jí drsná ruka boháčova v chudou náhradu za její muka a čest ztracenou uštědřila.

A tak odstěhovala se kdys za časného zlatého jitra do chaloupky, chuda a opuštěna jako ten baráček, jenž byl nyní jejím majetkem, a zasmušilá jako ty borovice, jež za večera, když vítr do nich zalehl, zašuměly dítěti jejímu tesklivou ukolébavku.

Nemajíc jiného zaměstnání a nemohouc ani malého červíka nechati dlouho o samotě, Bětuška za dne tu onde podělkovala a několikráte chodila se dívat do chaloupky, aby dítě uspala neb nakrmila. Večer pak až do pozdní noci seděla doma u blikavého kahance, div si u něho oči nevykoukala, a pletouc punčochy neb šijíc košile pro lidi, tiše plakávala a bělila režné plátno hojně perlícími se slzami, co zatím robátko v kolébce u jejích nohou, nevědouc ještě o matčině bolesti, sladce ze sna se usmívalo jako zlatokřídlý andělíček.

Dole ve vsi bylo již dávno temno, ale z oken chaloupky pod borovicemi na stráni kmitalo ještě světlo jako bludička, jako pláčem vyhaslé Bětuščiny oči; a zahlédl-li to vzdálené světélko vysoko nahoře některý z pozdních spáčů dole na vsi, vždy prohodil: „Bětka ještě svítí; bůh sám ví, že se ta holka neunaví!“

Ba unavila se: žal, jenž na srdci jí hlodal, starost o dítě, o výživu, práce za dne a několikeré pochůzky denně vzhůru na vrch do chaloupky, pak denní bdění do pozdní noci podkopaly za tři leta Bětuščino zdraví úplně. Z růžolící, zdravím kypící děvušky stal se pouhý stín; každý na ní viděl, že má na kahánku, ubožák!

Ulehla. Milosrdní lidé opatřili jí dítě a poskytli nějaké to sousto; také starý Naxera, budiž to na jeho chválu řečeno, na Bětku nezapomněl, takže netrpěla nouzí. Chtěl rázem napravit, čím se na ní byl provinil. Ale bylo pozdě. Možná, že chtěl také jen lidské pomluvě zacpati ústa.

Vácslav ani nedoslechl, že Bětuška stůně. Byl se již před rokem oženil s Lenkou sedláka Kratochvíla, kterou mu otec vyhlídl, a hospodařil s ní na statku v sousední vesnici. Teprv zvěst o Bětuščině smrti donesli mu na statek a její vzkaz, že mu provinění jeho ze srdce odpouští.

Zatřásla jím zvěst tato a probudila v něm na chvilku uhýčkané svědomí, ale jen na chvilku; za pár dní zapomněl hrdopýšek na vše, jako když to do vody hodí. I poslední vzpomínka zarostla mechem zapomenutí. Však by s ním Bětuška nebyla udělala žádné velké štěstí, jako je neudělala Lenka Kratochvílova! Lépe jí bylo tam zapomenuté pod chladným hřbitovním drnem.

Sirotka ujala se obec a dala jej chudému, ale poctivému domkáři a počestné jeho ženě na vychování. Malá Madlenka byla věrný obrázek své matky a rostla jako z vody. Šestnáctým rokem bylo z ní děvče jako květ a mnohý selský synek tajně po ní zatoužil, ale co s chudou dívčicí, která neměla ani jména po otci! A tak byla Madlenka krásnou růží, jíž mnohý si přeje, ale kterou pro bodavé trny do své zahrádky přesadit se bojí. Madlenka to cítila, ale hodila to po větru. Byla veselá a do práce jako oheň: zpěv a práce byly jejím potěšením.

Tak ji seznal mladý, švarný dělník Hampl. Nabídl jí svoji ruku, a děvče, které bylo na světě samo jako kůl v plotě, jako hruše v poli, přijalo ji.

Za pár neděl měla chaloupka pod borovicemi, po mnohá leta opuštěná a zádumčivými sny a pavouky obetkaná, nové obyvatele; hospodařili v ní Hampl s Madlenkou.

Hampl byl přičinlivý, dobrého srdce, ale prchlivec. Madlenku měl upřímně rád a střežil ji jako oko v hlavě; ba každý její krůček úzkostlivě opatroval. Ta přílišná láska byla však Madlenčiným neštěstím; počalť ji Hampl pro každý sebe nevinnější úsměv, jímž opětovala cizí zdvořilost, stíhat žárlivostí. Zpočátku zahrnoval ji výčitkami, později se na ni osopoval, hašteřil se s ní a posléze ji dokonce trýznil. A tento způsob nakládání se ženou stal se pak Hamplovi zvykem.

Uplynula tak pomalu čtyři dlouhá léta. Veselá jindy žínka stala se zamlklou a život ji počal netěšiti.

Proti muži svému však nikdy nereptala, aniž si do něho komu postěžovala. Věděla, že má přece jen dobré srdce, a pak nemohla zapomenouti, že jí, nemanželskému dítěti, zadal svobodu svou a osud svůj k jejímu připoutal. Proto raději trpěla.

Jedinou radostí její v těch dobách trudných byl malý modrooký Jeníček, jenž se jí hned prvního roku manželství narodil. Byl jako jezulátko. Celý po matce, jen plavé kučery zdědil po otci. Matka si ho hleděla jako obrázku. Každou chvilku oddechu, kterou jí práce popřávala, věnovala svému dítěti. Čistila je, že bylo jako z kmentu, povídala mu, hrála si s ním a vyzpívala mu tisíckrát všecky písničky, jimž se byla z mládí u svých pěstounů, v kostele a na pastvišti naučila.

A chlapec chápal podivuhodně. Stal se na výsluní mateřské lásky a ve vábném okolí pastoušky, obetkaném tisíci zvuky a čarami kouzelné přírody, na svá léta až příliš rozumným, vnímavým a citlivým. Vida matku někdy v koutku tiše plačící, přitulil se k ní, objal ji kolem krku a hladě a líbaje ji, ptal se neustále: „Proč pláčeš, maminko? Udělal ti zas něco tatínek?“ a slzy leskly se mu lítostivě v modrých velikých očích.

Trýznil-li Hampl ženu svou, schoulil se Jeníček do koutka u postele, chvěl se jako ratolístka bouří zmítaná a naříkal, až srdce usedalo; nebo držel se křečovitě šatů matčiných a s nářkem: „Maminko, drahá maminko!“ vztahoval ručku proti zuřícímu otci, jakoby blesky hněvu jeho zachytiti chtěl, aby maminku nezasáhly.

Můžeme směle říci: Jeníček miloval matku veškerou horoucností svého malého dětského srdéčka, otce však se bál jako živého ohně. K němu nikdy se nelichotil, když přišel v poledne a večer z práce domů, nikdy nezavěsil se mu na hrdlo, a vítal jej a ruku mu líbal jen proto, poněvadž ho k tomu matka naváděla, snažíc se tak jednak vyrovnati protivu, v jednání chlapcově k otci a matce stále nápadněji se jevící, a jednak vštěpujíc do úrodné půdy mladého srdéčka cit vděčnosti za to, že jej otec živil. Však neživil jej dlouho.

Jednoho večera nešel Hampl dlouho z práce domů. Madlenka nevěděla, čím si to má vysvětlit. Co chvilku vyběhla před chaloupku, aby se podívala, jestli muž nejde, ale vždy vrátila se do světnice z prázna. Začal se jí zmocňovati nepokoj.

Venku zuřil divoký vichr a od západu hnaly se k vesnici černé mraky s divokou blýskavicí. Borovice klátily sebou, sténaly a úpěly, v lese divě to hučelo a v komíně tesklivě naříkala Meluzina. Vítr opíral se do chaloupky takovou prudkostí a svištěl kolem stěn a dveří

a drnčel sklem malých okének tak prudce, že Madlenka myslila, že každou chvilku smete vetchý ten baráček dolů se stráně.

A otec ještě nešel. Hamplová již tušila, že musilo se muži jejímu přihoditi nějaké neštěstí, neboť ještě nikdy nezůstal tak dlouho mimo dům. Hodila na sebe loktuši a chtěla běžeti do lomů asi čtvrt hodiny cesty od vesnice vzdálených, kde Hampl pracoval. Ale dítě dalo se do nářku a chytlo se jí za sukně, nechtíc v bouřné noci samo zůstati doma a o matku se strachujíc. Co dělat? S dítětem přece Hamplová do té bouře odvážiti se nemohla. Poručila tedy vše vůli pána boha, usedla s dítětem u stolu a začala se modlit ze starého nebeklíče, jejž zdědila po matce.

Venku se zatím bouře vzmáhala. Celý obzor zatáhl se mraky, blesk v obrovských hadovitých podobách stihal blesk a hrom rachotil z hluboka nad lesy a budil v nich steronásobnou ozvěnu. Nebe bylo přímo jakoby otevřené.

„To je zrovna boží dopuštění," posteskla si Hamplová a rozsvítila kus svěcené hromničky, již měla jako klenot v staré malované truhlici uschovanou.

V tom se vichr poněkud utišil.

Hamplová troufala si přede dvéře a pátrala ve tmě, křižujícími se blesky děsivě osvětlované. Po muži posud ani památky.

Nad údolím visely mraky jako černé plachty a ve vzduchu ozýval se děsivý hukot.

„Pánbůh nás rač chránit všeho zlého," zvolala v úzkosti a vrátila se do pastoušky.

Sotva zavřela dvéře za sebou, osvítilo ostré, pronikavé světlo denní září celou světnici a ohlušující hromová rána zatřeštila nad údolím, že zalomcovalo to chaloupkou jako v zimnici. A druhá, ještě silnější, následovala bezprostředně za první.

Někde blízko za vesnicí rozlila se náhle krvavá záře do tmy . . .

Lesy opakovaly hromové údery hučivou ozvěnou a nesly je jako hněvivý rachot na temných vrcholcích svých dál do bouřlivé, černé noci.

„Pánbůh s námi, někde uhodilo. Bůh pomoz nešťastníkům; to je zrovna soudný den," pokřižovala se Hamplová, hledíc oknem na rostoucí krvavou záplavu, a chlapec celý poděšený chytil se jejích sukní a dal se do pláče.

Na sklo okének tleskly těžké krůpěje deště a za okamžik drnčelo sklo za stálého bleskotu pod návalem zuřivého lijáku, spojeného s ledovými kroupami, jako když bubnuje.

V tom zabušeno na dvéře chaloupky a závoveň ozvaly se venku pomísené hlasy.

Hamplové zlou předtuchou sevřelo se ňadro. Odskočila od okna, pochytla kahanec a běžela otevřít.

Čtyři dělníci, do poslední nitě promoklí, vešli do síňky, nesouce zkrvácené tělo lidské, bleskotem příšerně osvětlované, a složili je ve světnici do kouta.

„Potěš vás bůh, Hamplová. Kus skály padlo vám na muže. Varovali jsme ho, aby se tak daleko neodvažoval, ale neposlechl nás. Čekalo to na něho; bůh mu buď milostiv a vám též."

Vypoulenýma, ustrnulýma očima, jako bez duše, pohlédla na ně Hamplová, nemohouc vypraviti ze sebe slova; v němé bolesti, s rukama sepjatýma, padla vedle zohavené mrtvoly mužovy na kolena a rty její bezděky pohnuly se modlitbou.

Venku stále se blýskalo a hrom z hluboka rachotil.

Dělníci celí sklíčeni vytratili se tiše z chaloupky, aby dali zprávu představenému a četníkům.

Hamplová klečela u mrtvoly jako bez duše, až vytrhl ji z tuposti chlapcův pláč.

Ohlédla se po dítěti; klečelo jako ona u postýlky a po tichu vzlykalo. Matčina bolest byla jeho bolestí. Plakalo, poněvadž maminka plakala.

„Pojď sem, Jeníčku," pravila matka lítostivě vzlykavým hlasem, „vidíš, tady leží náš tatínek; umřel, zabil se a už nám nebude více dávat chlebíček."

Vypukla v hlasitý pláč, přitiskla náruživě chlapce ke dmoucím se ňadrům a zlíbala mu obličej.

Chudinka chlapec, ač jinak důvtipný a moudrý, ani ještě náležitě nechápal, co tatínek vlastně udělal, že zemřel. Ale vida matku tolik hořekující a vida, že tatínek je celý zakrvácený, že se nehýbe a má neobvyklé, hrůzu vzbuzující vzezření, pocítil náhle, že to musí býti něco neobyčejného, něco hrozného, co mamince a jemu velmi ubližuje. Vždyť řekla mu přece maminka, že jim už nebude tatínek dávati žádného chlebíčka!

A ubohý chlapec choule se bázlivě do matčina náručí měl už tím okamžikem v srdci svém jeden z ostrých, jedovatých šípů, jichž na nás život lidský brousí na tisíce, jednu z oněch zmijí krutého neštěstí, jichž uštknutím nevyvinutý posud rozum lidský předčasně uzrává. A věru, i chlapec náhle o celá tři léta uzrál na rozumu. Pochopil rázem, oč jde, a ač neměl otce svého ze známých důvodů mnoho v lásce, sevřelo mu náhle cosi upřímnou, prudkou lítostí útlé srdéčko, že z hluboka, křečovitě s matkou zaštkal a zahořekoval. Plakali tak spolu dlouho, do umdlení . . . Hamplová nebožtíkovi nadobro odpustila.

Sinavý blesk, jenž chvílemi oknem do světnice zašlehl z dalekého obzoru, kam až bouřka zatím nad lesy byla se přehnala, příšerně osvětloval srdce rvoucí to skupení v koutku osamělé, zádumčivé pastoušky.

Však byla to hrozná noc, k nepřečkání, a vtiskla se Hamplové nesmazatelnou pečetí na čelo. Lidé, vidouce ji druhý den jako strašidelný stín vléci se s dítětem k představenému a na faru, říkali, že sestárla o deset roků a na polo sešedivěla. I ty borovice na stráni nad chaloupkou, v níž hostem byl již jen smutek a neštěstí, staly se zasmušilejší a jehličím jejich táhl prý pod večer a celou noc divný žalostivý zvuk . . .

Vždyť prý i až do Hamplova pohřbu v pastoušce strašilo! Pozdě v noci osvítila prý se náhle obě její okénka, světla přibývalo a přibývalo, až byla celá pastouška i s borovicemi jako v jednom ohni. Na vsi myslili, že v chaloupce snad hoří. Náhle zář uhasla a chaloupku i borovice zastřela zas čirá tma. A tak stalo prý se po třikrát! Teprv když posvěcená země hřbitovní přijala tělo Hamplovo do svého lůna,

našel prý duch jeho pokoje, jejž tížila vina, že Hampl za živa se ženou tak zle nakládal a zkrušiv jí život vlastní vinou pak zanechal ji s dítětem v bídě a zármutku . . .

Však byl to také pro Hamplovou perný oříšek k louskání! Měla se, dokud byl Hampl živ a o živobytí se staral, v chaloupce co oháněti, aby obstarala celou domácnost, vše poklidila a očistila a ošetřila malého Jeníka; a nyní uvalena na její usouženou hlavu i starost o výživu. Kam se, ubohá, poděje?! Milosrdenství lidské v mnohém jí polehčilo, ale hlavní záchranou Hamplové byly její pracovité, zmozolené ruce a její zdravá neúmorná mysl, jež nezoufala a neztrácela důvěry v sebe a skalopevně věřila v pomoc božskou. „Neztratila jsem se dřív, neztratím se ani teď se svým Jeníkem. Bůh dopouští, ale neopouští, a když on nechce, nespadne ani vrabec se střechy, ani vlas s hlavy nesejde,“ říkávala a s Jeníkem na ruce chodila v úpalu slunečním bez únavy po vesnici od statku ke statku a hlásila se o práci.

Našla jí s dostatek a mozolila a lopotila se na svého Jeníčka a pro jeho budoucnost mateřsky věrně a poctivě až do skonání — —

III.

To bylo nějakého podivu v Ohraženici a Habříně: u Naxerů zamilovali si do opravdy sirotka, jejž sedlák přijal za vlastního. Jako kdyby z čista jasna jaro bylo nadýchalo do statku Naxerova svých nejkrásnějších čar a kouzel. Vše bralo tam na sebe jinou podobu: tvrdá drsná kůra Naxerova srdce počala táti, a jindy zamlklá, bledá selka, jež neměla u svého muže zrovna na růžích ustláno, počala znovu kvésti a švitořila jako vlašťovka. A nebylo také divu. Co se jí Vácslav navyčítal, že rod jeho vymře bez potomků a o statky rozdělí se příbuzenstvo, co se jí načinil a viny toho jediné na ni se nasvaloval! Lásku jeho k ní dávno již rozvál chladný vichr lhostejnosti a drsného chování. Poslední léta Naxera chodil zasmušilý a za celý den už skoro ani nepromluvil, a musil-li promluviti někdy, byla to slova nevlídná, pichlavá, ba nezřídka se i na ženu hrubě osopil. Večer strávil obyčejně v hospodě. Selka s hrůzou pozorovala, že muž začíná se opíjeti a hospodářství zanedbávati. „Mám víc, než zač vypiju,“ byla jediná Vácslavova odpověď na jemné výčitky a prosebné domluvy Lenčiny. Nechtěla-li poštvati na svou hlavu hromobití, Lenka raději umlkla a v pláči probděla mnohou noc až do svitání —

To vše nyní jakoby šlehnutím čarovného prutu náhle se změnilo. Malý Jeníček byl ten čaroděj. Ač zůstal zamlklý a zadumčiv, zdomácněl přece dosti brzo u Naxerů a s ním přistěhovaly se spokojenost a štěstí na statek. Naxera, ten zasmušilý, nevlídný, nemluvný a pánovitý Naxera, zkrotl jako děcko. Zapomněl hospod a pití a po denní práci, již konal s čeledí v polích, trávil krásné letní večery s Lenkou a Jeníčkem na zápraží před statkem, pod košatou hruší na prostranném, čistě umeteném dvoře nebo na vonném trávníku v rozlehlé stinné zahradě, do níž vrátky vcházelo se ze dvora. Houpal Jeníka na kolenou, hrál s ním, čtveračil a plným hrdlem smál se neb divil jeho vtipným nápadům, jeho spůsobnosti. „Z toho kluka bude nejmoudřejší a nejpořádnější hospodář,

jaký kdy byl na vsi; dobře ho nebožka, bůh jí dej radost věčnou, vedla," říkával a Lenka byla na slova ta v duchu pyšna, jako kdyby to bylo vlastní její dítě. Ba, vždyť to opravdu byl klučina skoro z Václavovy krve. Lenka znala dávný poklesek mužův — lidé jí ho donesli — zatracovala jej mnohdy v duchu, ač nikdy se Václavovi o něm ani slovem nezmínila; dnes, bůh jí odpusť, skoro mu blahořečila. Vždyť krom nadání překlenul mrazivou propast, která šíř i hloub kladla se mezi ni a Václava, mezi jeho a její štěstí. „To dítě nám zrovna bůh seslal," říkávala Lenka vždy v duchu a vynakládala všecku péči, všecku lásku, aby mu matku nahradila a spolu napravila, čím Václav kdysi na Bětušce se provinil. Jeníček stal se do opravdy Lenčiným mazánkem; vlastní dítě nebyla by mohla míti radši.

„Selka se pro to dítě ještě utluče. Což, ono je toho hodno," říkávala čeládka mezi sebou, jíž se to u Naxerů nikdy tak spokojeně a vesele nesloužilo jako právě teď.

„Pán bůh neskládej, aby toho hocha měli tak ztratit; bylo by tu boží dopuštění. S hospodářem by nikdo nevydržel a hospodyně by měla z toho smrt."

„Však to tu na statku také všecko omládlo, co je tu ten sirota; dřív tu byla beztoho už učiněná spoušť; bezmála by se nám tu bylo zastesklo, anebo bychom se byli musili rozutíkat."

Tak a jinak se mluvilo a soudilo. A čeleď o překot, kdy a jak jen mohla, dávala Jeníčkovi na jevo svou náchylnost a přízeň. Vždyť byl příčinou, že i jí vedlo se líp na statku.

Ale štěstí u Naxerů pojednou se zakalilo; snad že ho bylo z počátku příliš mnoho najednou.

Po rozkošném létě na podzim, kdy na zahradách poslední jablka byla sčesána, listí na stromech pomalu žloutlo a opadávalo a mlha z rána a pod večer počínala se pozvolna již ukládati po trávnících, selka náhle dala se do postonávání, až ulehla. Zavolali lékaře a ten prohlásil, že hospodyně rozstonala se zlou horečkou a řekl také stranou Naxerovi, aby se připravil na nejhorší. A dobře předvídal; za týden byla selka na prkně.

Byl to u Naxerů poplach k nepopsání; starý řád obrácen byl na statku vzhůru nohama. Sedlák po pohřbu hospodyně byl jako vyměněn a žalostí přímo bez sebe. Teprve nyní poznal, co v nebožce ztratil. Chodil jako bludná ovce, pro nic na světě neměl smyslu a upadal do své dřívější zasmušilosti a nemluvnosti. Není divu, že i Jeník při tom zle pochodil. Dřívější příchylnost a vlídnost Naxerova k němu nyní valně ochábla; vždyť scházel ten pobouzející a zároveň smírný, jemný, sprostředkující Lenčin duch. Láska Naxerova a Lenčina sešla se a soustředila na Jeníkovi; jeden miloval ho k vůli druhému. Dnes, kdy něžný tento ohled smrtí Lenčinou vzal náhle za své, Jeník pro Naxeru pozbyl dřívější ceny. Místo milovaným Jeník stal se nyní — jen trpěným na statku.

Ještě hůře bylo, když Naxera, dav oblomiti se dohazovači a náhončími, o příštím masopustě znova se oženil a hned v prvním roce nového manželství svého slavil křtiny potomka z vlastní krve, prvorozeného syna . . . Tu Jeník, kterému nad to nová hospodyně hned z počátku nepřála, stal se ve statku na dobro pátým kolem u vozu, ba

přímo obtížným hospodáři i hospodyni, která každou chvíli, kde a jak jen mohla, ubohého sirotu šidila a hospodáře na něj nasazovala. Kdyby Naxera nebyl se bál „lidských hub“ a vyčítavých domluv velebníčkových, jemuž dal slovo, a kdyby jej spolu nebyla zdržovala úcta ku památce nebožčině, byl by Jeníka ze statku jistě vystrnadil. Však měl, chuďas, místo vykázáno již jen v čeledníku; do světnice hospodáři a hospodyni na oči nesměl. To náhlé odstrkování nevlídné a nemilosrdné ubohého hocha, nemajícího živou duši na světě, nesmírně bolelo; vzpomínaje lásky plné náruči matčiny nejednou nepozorovaně ze statku se vytratil a zatoulal se až na ohraženický hřbitov a tu v jednom jeho koutku, kleče na té hromádce černé prsti, pod níž matčino upřímné a věrné srdce odpočívalo, chuďas sirota hořce a lítostně si zaplakal.

Světlý, radostný paprsek padl do sklíčenosti Jeníkovy, když začali posýlati jej příštího jara do blízké Ohraženice do školy. To byla v jeho životě událost. Čiperný, probudilý hoch viděl před sebou otevřený nový svět. Vždyť směl teď denně bez bázně dlíti pastoušce a místům na blízku, které byly jeho vlastním domovem a dětskému jeho srdci tak milý, tak drahy, ba mohl je i navštěvovati. Bože, co se mu po nich, co jich byl vzdálen, nastýskalo! — Viděl na chaloupku a borovice z okna školní světnice, a mnohdy zdálo se dumavé dětské jeho mysli, zapředené do bývalých šťastných snů, že otevírají se dvéře pastoušky a maminka se objevuje v nich s malým kudrnatým klučinou . . .

Z těch blažených sladkých vidin vyrušilo Jeníka vždy jemné napomenutí starého vlídného učitele, vidoucího zraky chlapcovy místo do abecedy upřeny oknem nehybně a snivě vzhůru na stráň . . . A Jeník zardělý studem jako pivoňka, že byl v roztržitosti postižen, dával pak pozor dvojnásob. Však brzo předstihl v učení všecky své spolužáky.

Starý učitel byl s Jeníkem jak náleží spokojen, ba měl ho pro jeho chápavost, jeho tichou zadumčivou mysl a pěkné jeho spůsoby i v lásce. Ale nejvíce líbila se mu, starému muzikantu, na chlapci horoucí jeho dychtivost po houslích a zpěvu. Častokráte, když po škole odrostlejší chlapce ve zpěvu a hře na houslích cvičil, zastihl Jeníka naslouchajícího horlivě buď pod okny školní světnice nebo v předsíni za dveřmi. I smiloval se nad hochovou touhou žhavou a vzal jej zdarma do cviku; věděltě starý učitel, že Naxera nebyl by na to věnoval ani haléře. Dost nerad posýlal sirotu do školy a byl by jej nejraději nechal pomáhati po celý den čeledi a růsti jako dříví v lese.

Tak míjela leta a z Jeníka stal se zatím statný hezký hoch a nadějný muzikant. Více než ne mnoho umělý učitel učinila při tom samorostlá Jeníkova vloha. Starý kantor byl pyšen na svého učně a o slavnostních mších bral ho s sebou do kostela na kruchtu, aby vypomáhal. Vesničanům i přespolním bylo vždy dvakráte pobožněji na mysli, když Jeník v kostele hrál neb zpíval, ba zdálo se jim, „že — bůh račiž odpustiti — i sám velebníček s větší chutí sloužil mši svatou“.

Ale Naxera byl zloboh; náhle vzal si do hlavy, že Jeník na kůr nesmí. Maje vlastního syna zakrslíka a nezvedu stal se na dovednost a nadání Jeníkovo a jeho oblíbenost u lidí žárlivým; nechtěl, aby „cizí žebrota“, kterou z milosti živil, přerostla vlastní jeho krvi přes hlavu. A nedal obměkčiti se žádnými domluvami ani učitelovými ani farářovými.

V neděli a o svátcích Jeník musil „na hrubou“ zůstati doma. Hospodář mu pohrozil, že jej na místě vyžene, neuposlechne-li, a vynadal mu „nevděčníků“ a „spanštělé, dolízavé, žebrácké čeládky“.

To bylo pro citlivou, snivou duši Jeníkovu přespříliš. Ten kus suché kůrky chleba na statku, nevlídně po leta mu podávaný a jeho slzami smáčený, zhnusil se mu nyní na dobro. Kdysi z rána ze statku i ze vsi zmizel a nevrátil se víc. Marně dlouho po něm pátrali. Lidé říkali později, že zašel prý někam do světa s potulnými šumaři.

A za zmizelým Jeníkem v prázdno zasmušile hleděla s ohraženické stráně pastouška pod borovicemi, na dobro teď opuštěná...

IV.

Více než půl století převalilo se zatím nad Ohraženicí a Habřínem. Svět pokročil i pobloudil za ten čas a nové pokolení zaujalo místo po starých. Ti spali všichni klidně na vesnickém hřbitůvku pod lesem, a nad zapadlými a polozapomenutými hroby jejich zašuměl tesklivě někdy les, zadrnčela a zaskřípěla zrezavělá náhrobní tabulka s vybledlým, deštěm zpola smytým nápisem, zahvízdal kos a zatloukl drozd, neb rozvlnila se z jara v zlatých paprscích slunce opojná vůně kaštanových, šeříkových a hlohových květů. Nic nezbylo tu po nich, jen dobré jejich skutky, obyčeje a mravy, — dávnověké jejich vzkazy...

Mnoho, přemnoho za tu dobu se změnilo, ale pastouška nad ohraženickou strání pod borovicemi stála tu dosud. Sestárla značně, zvrášťěla a sesmušněla. Vypadala bezmála jako vetchá přihrbělá stařenka nad hrobem, která pranic na světě již nečiní, leda že ještě vzpomíná. Sedraná chaloupka snad také vzpomínala dávných časů, zašlých dějů, aneb snad byla ztrnulá a hluboce zamyšlena nad svou pocuchanou a na polo rozmetenou stříškou, jíž crčívaly proudy dešťové na strop a stropem do světničky, nad svými šedými stěnami, plnými škulin, jimiž fučela vichřice do vnitř své divoké, se všech úhlů světa sebrané vzkazy, nad svými okénky bez rámů a beze skla, jimiž za hlubokých nocí z protrhaných mraků měsíc chvílemi do vnitř nahlížel, aneb zabloudilo maně za dne několik paprsků slunečních, aby vyzlatily opuštěné a zasmušilé, pavučinami obetkané ty kouty chaloupky, jež v rámci zamračených borovic vypadala jakoby zapomenutá z chmurné pohádky, jíž nikdo na světě již nevypravuje.

Ba, byla chuďas pastouška opuštěna a zapomenuta na dobro. Ani vesnické děti v ní, jako jindy, více si nehrály. Bály se jí a vyhýbaly se jí; byla tak nevlídná, spustlá — skoro strašila. Vždyť i ten obecní pastucha nechtěl v ní hledati útočiště, překvapila-li jej, když pásl nahoře před lesem, náhle divoká bouře s deštěm a blýskavicí. Zaobalil se raději houní a skrčil se pod některý hustý keř paseky neb lesního průhonu, ano svěřené mu stádo zatím blíže něho úže se shluklo a všecko se třesouc sestrkalo hlavy dohromady a trvalo tak mlčky v úzkostech, dokud bouře nepřehnala se nad lesy někam do dálky.

Ale ku podivu: — náhle dostala opuštěná pastouška obyvatele. Bylo to asi v druhé polovici měsíce května po letnicích. To bylo pro

vesnici ohraženickou událostí. Nenadálá zvěst tato rozlétla se vesničkou, jako když uhodí na buben . . .

Přišla se zvěstí tou stará, chudá, ale zachovalá a věrohodná žena, jež v „horním“ lese sbírala po celé odpoledne roští. Vracejíc se již na samý večer domů blízko kolem pastoušky, — a staré pověrčivé ženy se v tu dobu před pastouškou znamenaly křížem —, zaslechla u ní náhle tichounké žalující zvuky nějakého hudebního nástroje. Plna překvapení a údivu, postanula s břemenem svým. „Snad nějaké čáry a kouzla,“ pomyslila si a obrátila se po zvucích k chaloupce. Před jejím práhem na suchém, špendličím vystlaném mechu pod borovicí, o její kmen zády opřen, seděl s houslemi stařeček bělovlasý a bělovousý, žebravému šumaři podobný, a hledě upjatě do rozkvětlého, vonného, pozvolna smrákajícího se údolí k vesničce, ze skřipek svých vyluzoval podivné, truchlivé zvuky, že staré ženě, chvilku naslouchající, div nebylo do pláče. Pozdravila stařečka, jenž jí a ani pozdravu jejího nespozoroval, a kvapila dolů se stráně. Obrátila se ještě na samém svahu a zahlédla, jak stařeček přestav hráti, náhle vstal, vstoupil do chaloupky a staré vetché dvéře zavřel za sebou.

Ještě téhož večera věděla skoro celá vesnice, co stará podruhyně nahoře pod borovicemi před zamlklou pastouškou viděla a slyšela, a novina ta šla od úst k ústům, od chalupy k chalupě, od statku ke statku jako po řetízku, a chasa na svých táčkách večerních hovořila o tom již na návsi pod lipami.

„Nějaký pobuda, — kdož ví, co kuje; snad špehoun nebo něco ještě horšího,“ odsuzovali jedni hledíce nedůvěřivě vzhůru na stráň k pastoušce.

„Dejte svatý pokoj — špehoun —; starý zbloudilý muzikant,“ soudili dobromyslně druzí.

„Ano, muzikant, jenž přišel jako Švanda dudák zahrát do pastoušky strašidlům a ukrátit jim dlouhou chvíli,“ smáli se jiní.

„Proč nepřišel raděj mezi nás, — byli bychom si s děvčaty proskočili,“ litovali někteří.

„Bude to chuďas starý, jenž nemá asi na nocleh,“ bránili milosrdnější.

„A kam ho teda všichni rohatí nesli zrovna do té barabiny; tam mu sotva bude zdrávo. Proč nešel si raději nocleh vyžebrat do vesnice,“ opět jiní rozumovali a doložili ukazujíce nahoru k lesu: „Do té kukáně a na hřbitov nešli bychom v noci ani za celý svět.“

„Prosím vás, — starý nějaký divous — inu, muzikant, — nedivte se; má třeba pořádnou opici a je mu jedno, kde se z ní prospí,“ utrhační jazykové za veselého smíchu ostatních uštěpačně brousili svůj vtip.

„A co je nám po toulavém dědkovi; nač svrbí nás jeho kůže. Jak si ustlal, tak si lehne, — nechte, hoši, těch klepů již a nedělejte baby ze sebe,“ horlili někteří a při tom zůstalo. Z přítomné chasy nikdo již o nenadálém obyvateli pastoušky toho večera se nezmínil; krátili si vespolek chvíli jiným způsobem, — jako jindy činili.

Druhého dne šel každý na vsi již časně z rána za svou prací a svým zaměstnáním a na hosta v pastoušce se zatím zapomnělo. Jen několik nezvedených výrostků ze zvědavosti odvážilo se k chatrči, aby

na ni zevlovali, — ale nepochodili: pastouška byla prázdna. I soudilo se, že tajemný dědoušek šel snad dále světem po svých.

Téhož dne nadešel překrásný teplý májový večer. Měsíc stál vysoko v úplňku nad mlčícími lesy jako obrovský zlatožlutý kotouč. Zahrady bílým květem obalené, chalupy, náves a celá krajina tonuly ve stříbřité záři. Vzduch byl průhledný a prosycen sterou vůní lesa, rozkvetlých zahrad a pažitů. Ani větérek se nehýbal; vysoké topoly u rybníka, v němž stříbrnými, chvějnými prouhami měsíc se zrcadlil, a košaté mohutné lípy před kostelem a na návsi stály v té záři nehybny, ani lísteček nezaševelil, všady vládlo neobyčejné ticho; jen potok pod strání mezi lukami vedl svou jednotvárnou bublavou píseň a na zápražích před chalupami zavzněl ob čas klidný rozhovor vesničanů, kteréž umdlené po celodenní lopotě rozkošný májový večer ku krátké sladké zahálce ven vylákal.

Ale teď otřásl náhle zvláštní zvuk tím tichým měsíčným ovzduším jež dřímalo nad krajem jako veliký, snivý, stříbrně bílý květ. Zvuk ten přišel odněkud s hůry, jakoby les byl táhle zavolal ze sna.

Hovor na zápražích umlkl, vše naslouchalo s údivem.

A opět to zavznělo; tón houslí čistý a měkký, dojemně stýskavý ozval se jasně večerním tichem. Zavzněl s hůry od pastoušky, jež s obklopujícími ji borovicemi v záři měsíčné vysoko tam na stráni zdála se jakoby přilepena na modravou šeř půdy nebeské.

„To jistě hraje ten toulavý, neznámý, podivný šumař,“ dorozumívali se vespolek vesničané a hned umlkali, aby naslouchali. Na zápražích a na návsi zavládlo ticho jako v hrobě.

A od pastoušky večerem dál zněla nad vesničkou píseň vroucí, něžná, dumavá a tklivá; ozývala se jako dlouho utajený, z hluboka duše prýštící se stesk, jako přitlumený lítostivý pláč, zachvívající se jemně jakoby ozvukem odněkud z dáli, kde mladistvými sny a touhami svítalo. Podobalo se, že píseň splývá kouzlem s paprsků měsíčních, že vyrůstá z pestré barevné směsi květů lučních, jabloňových a šeříkových, že zvučí z tajemně šplounajících vlnek pod strání, že line se z těch v daleké modravé šeři nebeské porůznu rozkmitajících se a pomrkujících hvězd, nebo že dýše z toho září a vůní prosyceného večerního ticha, jež sladkými sny obetkávalo, obluzovalo . . .

Vesničané ani nedýchali. Ty čarovné zvuky rostly jim z vlastních prsů, tryskly jim z vlastní krve; bylo v nich kus jejich bytosti, cosi z jejich tužeb, starostí a žalů, cosi z jejich doufání a víry, kus smýšlení, cítění a dychtění po otcích, bylo v nich kus jejich jádra, kus vlastního jejich života, jenž s láskou lpí na drahé domovské hroudě, na rodné půdě . . .

Byly to známé, drahé zvuky; kde se vzaly tu se vzaly, zaletěly již před delší dobou odněkud z daleka i do vesnice ohraženické a podmanily si rázem srdce všech bez rozdílu povolání, stáří a pohlaví. Notoval je oráč za pluhem, hospodyně prozpěvovala je při práci i u krbu, myslivec pískal a trilkoval si je v lese, děvčata ve svatém zanícení modlila se jimi nestřežena ve vážnějších chvílích života, kdy ňadra pod pestrým živůtkem překypovala citem, vzruchem, touhou; pastucha zvonivým hlasem pěl je stádu, stráni a lesům, ba i sešedivělý vesnický

učitel hrál je, cele jimi zaujat, na svých houslích školákům. Byly to zvuky, jež padly jakoby s modra nebes do lidu, v lidu a na jeho rodné půdě se ujaly, v lidu a s lidem žily, — těšily jej, povznášely, konejšily, stýskaly s ním a žalovaly: — byly to zkrátka dumavé čarovné zvuky, zvuky prosté, ale hluboké, duší lidu porosené, prostonárodní písně.

A píseň ta zněla z rána, za dne i pod večer na lukách, zněla polem a lesem, zněla doma i ve škole, na návsi a v hospodě; zněla všemi tóninami, všemi hlasy. Ale jako dnes z těch šumařových skřipek měsíčním, hluboce mlčícím večerem zněla od pastoušky, — tak vesničanům nezněla ještě nikdy, nezněla odnikud! Ty housle přímo čarovaly, z těch skřipek mluvila, stýskala duše z utajené své nevystihlé hloubi, splýval s nich zázrak.

Píseň dozněla. Chvíli potrvalo na vsi hluboké ticho, pak rozpoutala se bouře potlesku a jásotu.

„Ach, to byla krása, kde se to v tom člověku a v těch houslích jen vzalo,“ oddechl a ulevil si každý, jakoby byl procitl z čarovného snu o zakletém zlatém zámku, nebo jako by se byl chvíli díval do otevřených nebes. A projevy obdivu a chvály nechtěly míti konce.

„Podivný, tajemný šumař“ stal se rázem veledůležitou osobou a miláčkem celé vesnice. Nikomu nechtělo se dnes do spaní, vše dychtivě čekalo, že stařeček ještě zahraje. O jeho osobě pronášeny zatím nejrůznější domněnky; lid, jakož mu obyčejem, obetkal jej celým poetickým předivem lichotivé báje. Však nikdo z celé vesnice ho neznal osobně, nikdo neměl ani nápadu, ani tuchy, kdo by asi ten zázračný muzikant byl a odkud by přicházel.

My však, kteří jsme viděli bludnému šumaři z blízka do obličeje, měsícem ozářeného, a ještě hloub: do ňader a do duše, my můžeme směle říci: v tom vetchém, nahrbeném, bělovlasém a bělovousém stařečkovi a jeho zvětralém, ale ušlechtile dobrosrdečném obličeji, z něhož ještě živě zářily dvě snivé, modré oči, nikdo by byl nehledal a také nepoznal bývalého statného Jeníka Hampla z Naxerova statku, i kdyby jej před lety byl znal osobně. Tak změnily ubohého leta a neúprosný kolotavý světa běh. Ostatně, z bývalých soudruhů jeho většina pomřela, mnozí odešli do světa, a ti, co zbyli tu, byli schátralí jako on a dávno na něj zapomněli. A to mladé pokolení, které dnes venku pod večerní oblohou dlelo, nadšeno jeho hrou a jí dychtivo, nikdy o něm neslyšelo.

Tak byl tu v rodné vísce mezi svými, na rumech svého mládí, svého dětského světa, uprostřed toho divukrásného rozkvětlého okolí, jež kdysi tak horoucně milovával, se všemi svými rodnými vzpomínkami — jen osamělým cizincem, bludným poutníkem. Cítil dobře, že je na světě sám; proto po nikom se neptal, nikoho nevyhledával, k nikomu se nehlásil. Jen k rodnému domku, opuštěné pastoušce pod borovicemi na stráni, zvetšelé jako on, a k ustarané matičce, dřímající skoro celý lidský věk na vesnickém hřbitůvku pod zapadlým, teď zelenajícím se drnem, jejž s těží jen v jednom jeho koutku po paměti nalezl, — k jediné drahé matičce — roditelce se přihlásil on, sešedivělý vděčný syn, aby jí řekl, že je zde a že se srdcem svým, horoucím, milujícím srdcem daleko ze světa přišel k ní oddaně a poslušně na vždy složit

starou, těžkou, žitím unavenou hlavu, již ona kdysi ze všech jediná tak upřímně a láskyplně hladívala a líbávala.

U matčina hrobu, jejž těžkými slzami skrápěl a na němž ze všech vin života i strastí jeho se vyplakával, byl si teprv náležitě vědom, že té nezištné, upřímné, všemohoucí lásky mateřské později vždy v životě svém postrádal. Trvala, žel bohu, jen na krátce a to ještě za útlého jeho mládí, — ale jemu nesmazatelnou pečetí hluboce vtiskla se do citlivého srdce, naplnila celou jeho bytost; a teprv později v životě, kdy naučil se vážně přemýšleti a vroucně vzpomínati, vžil se do té lásky mateřské a nadšeně i bolestně zároveň jí vzpomínával. Byla to jediná láska ženy, jejíž drahocennou památku uchoval si v srdci celým dlouhým životem až na jeho konec, až k mezníku, jenž odděloval dvě cesty: jednu do trnitého života zpátky a druhou do dalekých, mlčelivých, temných krajů, z nichž na stezku života není návratu víc a po nichž do opravdy se mu již zastesklo.

Tu na hřbitově rodné vísky, po níž na svých bludných cestách vždy tak toužívával, matičce na blízku, rozpomínal se na celý život svůj. Ba, mnoho na světě přetrpěl, mnoho zkusil; divné, pestré byly osudy jeho života, ale on pohřbil je pro ostatní svět hluboko ve svých ňadrech a své ztýrané duši a přišel, aby je semkl ještě mlčelivými stěnami rodné chaloupky mezi kolébku a rakev přímo do květnatých sladkých vzpomínek a pohádek mládí. —

Všemi těmito dojmy, obrazy a vzpomínkami byla dnes mysl stařečka, vrátivšího se pod večer nahoru do pastoušky, přeplněna a neobyčejně vzrušena. A když nad krásným rodným jeho krajem, jenž skvěl se celý v májové nádheře, měsíc pozvolna rozestřel svou kouzelnou stříbřitou síť a ten zvláštní, tajuplný modravý přísvit, jenž duši tak podivnými, sladce bolnými obrazy obepřádá: tu stařeček pohnutím div že se neudusil. Ňadra jeho rozechvěná se dmula, oči se leskly, tváře pozarděly, celá podlomená postava jeho se oživila. Byl celý od hlavy až k patě jakoby ze samých citů utkán; chuďas celý jen jen se tetelil: srdcem jeho prudce to bušilo, tepnami žhavě to proudilo, v hlavě to vířilo, celým tělem prochvívalo to jako rozněcující, sladký, mocný jakýs proud . . .

Musil si ulehčiti. Chopil se svých skřipek a mlčícímu, měsíčnou září jakoby luznými sny mládí obetkanému okolí rodnému z horoucích, mocných citů svých se na nich vyzpovídal. Mluvil na nich upřímnými, dojemnými zvuky, jež spočívaly na nejhlubším dnu jeho duše, naplňovaly celou jeho bytost a řadou let s ní v jedno srostly . . . Pastouška s pochmurně vábným okolím borovic, kus zlatého srdce matčina s jeho láskou a utrpením, hřbitůvek se svou minulostí, rodná víska se svými ději byly těm zvukům podkladem, byly jim zdrojem a v zdroji tom obrážela se spolu mysl a bytost těch, s nimiž stařeček druhdy se tu stýkával, — a na dně toho zdroje chvěla se a zářila rudá krůpěj vlastních jeho starob, muk a želů. A vše to bylo prosté, nenucené — ale vroucné, dojemně stýskavé.

Stařečkovo umění ještě jednou vzpjalo se až k vrcholu, zazářilo jako jiskra před zhasnutím: — a v l a s t n í j e h o, z ň a d e r a z k r v e j e h o v y t r y s k l á p í s e ň, jež slovem i nápěvem z širé vlasti, kde

zdomácněla, i do rodné vísky dávno jej předstihla a k níž on nikdy jako její tvůrce se nepřihlásil, ozvala se nesmrtelna z jeho houslí zvukem čarovným, dosud neslyšeným, vše podmaňujícím. — —

Vesničané marně dnes čekali, že „starý muzikant" ještě zahraje; v okolí pastoušky zůstalo ticho. Sklamáni tratili se zvolna jeden za druhým do svých příbytků a na vsi za nedlouho zavládl úplný klid. Jen rozkvětlé jabloně a šeříky těžce voněly a noc předla nad krajem dál svou tajuplnou, opojnou měsíční báj . . .

V.

Obyvatelé ohraženičtí od pamětihodného večera po několik dní „starého tajemného muzikanta" ani neslyšeli, ani okem nespatřili. Jako by se byl se světa ztratil. Mrzelo je to do opravdy a bylo jim bezmála po něm teskno; neustále jako kdyby jim něco scházelo. Tak jim všem stařeček houslemi svými učaroval. Ale do pastoušky, aby se přesvědčil, co a jak, přece nikdo z nich se neodvážil. Zdržovala každého jakási tajemná úcta, jakási ostýchavá bázeň, aby zvědavostí a dotěrností stařečka si nepohněvali a odtud nezapudili. I rozpustilá mládež se ostýchala. Jedna pak věc nechtěla na vsi nikomu do hlavy: čím a jak asi „starý muzikant", je-li dosud v pastoušce, se živí. Les tou dobou ničeho ještě neposkytoval, a do vsi dolů stařeček se stráně nescházel, to věděli bezpečně všichni, a také nikdo z přespolních, kteří do vsi docházeli, se nepamatoval, že by „podobného dědouška s houslemi" někde byl spatřil, nebo něco o něm slyšel. A tak byla dobrá rada těžká.

I stalo se, že odpoledne asi devátého dne od známého večera četník z blízké stanice na svých obchůzkách krajinou zavítal také k představenému obce ohraženické. Zde doslechl se celé historky o „toulavém šumaři". I umínil si, že podívá se k němu nahoru do pastoušky. Několik vesničanů vidělo ho za nedlouho po té, jak stoupal mlázím vzhůru po stráni, jak zaměřil k borovicím a vešel do chaloupky. A nešel tam věru nadarmo; stařečka v chaloupce zastal. Ležel v koutě prázdné, spustlé jizby na mechovém loži, přikryt ošumělým vojenským pláštěm, vedle sebe maje položeny housle — a z jeho zsinalého, sněhobílým vlasem a vousem zarámovaného zvráštělého obličeje upíraly se ztrnule dvě modré sklenné, vysoko pootevřené oči naproti do okénka, jímž v hluboký klid jizby vnikalo zvenčí veselé švitoření ptactva a dopadalo na tu ustaranou, žitím zmučenou hlavu „šumařovu" několik teplých, jasných paprsků slunečních, oblévajících ji velebnou, zlatou září . . . Stařeček byl mrtev; padl jako plný, zralý, sežatý klas. Zemřel asi několik hodin před příchodem četníkovým, neboť tělo jeho bylo ještě vláčné. Milosrdný osud, jenž vedl jej a srdce jeho v tyto končiny, smiloval se nad ním a přál mu zemříti na domovském prahu rodné půdy pod borovicemi, matce od něho tak milované na blízku.

VI.

Snad celá Ohraženice doprovázela „starého muzikanta" k věčnému odpočinku. Ani nejbohatší sedlák nemohl míti krásnějšího pohřbu. Rakev,

položená do hrobu, byla kvítím přímo zasypána. Byl to poslední vděk vesničanů, kteří dobře tušili, že v té šedivé mrtvé hlavě uctívají někoho, kdo byl větší jich všech, a že na pokrytí té úcty hodné hlavy lépe hodí se květiny, než kamení a hlína . . .

A tak ještě dlouho po té ukazovali si na vsi hrob „šumařův“ a vypravovali příběh, jenž k němu se pojil. Ale, jako všecko na světě, zenáhla i jeho památka zašla a příběh byl zapomenut. Ale nad zapadlým, zapomenutým hrobem „šumařovým“ stálou ozvěnou po celé vlasti zněla hluboká, dumavá a tklivá, duší lidu porosená, prostonárodní píseň, — prostého, neumělého, z lidu pošlého „šumaře“ píseň, vytrysklá z jeho srdce, z jeho krve . . . Jméno i paměť tvůrce jejího dávno zarostly mechem zapomenutí, ale ona sama nesmrtelna na ústech lidu, věrná jeho družka, spěje od pokolení ku pokolení příštím jasnějším věkům vstříc.

Ze symboliky rostlin.

Drobná črta od **V. M. Kořánka.**

iž opět postáli jsme v pohnutí nad prvním jarním květem, v pohnutí radostném, k němuž byl přimísen stín jemné tesknoty; již opět naplňoval nás rozkoší májový svátek přírody, zářící růžemi a bujnou zelení; znovu přiblížilo se leto s mořem zlatých klasů, po němž zrak člověka rád se rozhlíží s klidným veselím; a než se nadějeme, pohříží nás žluté, padající lupení v zádumčivou náladu podzimní.

Rok co rok střídají se před námi tyto obrazy a vždy budí v duších našich stejné pocity.

Vliv krajiny na lidskou mysl je mohutný. A hlavním činitelem jest při tom rostlinstvo, jež možno téměř nazvati malbou přírody. Avšak nejen svými barvami a tvary, nýbrž i tajemnou svojí hudbou, šepotem svých listů a šuměním lesních vrcholků, působí rostlinstvo na citovou naši náladu. Ne bez příčiny nazván les otcem lyriky. A malbě i hudbě té rozumí zvláště duše útlocitné, vznětné, idealní. Básníci každého národa opěvují rostliny, umělci berou z nich motivy a stylisují je ve svých výtvorech.

„My stálou touhou, přírodo,
tě nyní milujeme,
děd zmíral strachy před tebou,
my obsáhnout tě chceme . . .“

Dávný člověk měl strom za stánek božstva, které v šelestu a šumění listů k němu hovořilo, a první jeho chrámy byly posvátné háje. Stromy měly své dryady, lesy a vody své divé ženy, víly a rusalky, luční a polní rostlinstvo svou bábu a polednici. Řecký Zeus a římský Jupiter, slovanský Perun a germanský Thor měli týž posvátný strom —

mohutný dub. Sestře Thorově, bohyni jara Ostaře, byla věnována konvalinka. V lípě ctili Slované Ladu, bohyni lásky, a v bříze bohyni jarní Vesnu; Řekové zasvětili Afroditě myrtu, Athéně olivu, Římané Junoně lilii a Řekové Héře marhaník; Juno byla zobrazována s granátovým jablkem v ruce. Vavřín zasvěcen Apollonovi, jedle Poseidonovi a pinie Bacchovi.

V lidu zachovávají se mnohé báje o původu rozličných rostlin. V mateří doušku vtělila se matka sirotků, v čekanku proměnilo se děvče marně čekající na hocha-vojína, pohanka byla princeznou, zlá macecha stala se maceškou, v černýš proměnili se bratr a sestra, v kopřivu zlá sestra, z popele tří sirotků vyrostl brotan, máta a barvínek, slzičky povstaly ze slz panny Marie.

Takových bájí o rostlinách měli již staří Řekové hojnost. Smilax aspera povstala z nymfy Smilax, zemřelé láskou, kterou v ní zanítil jinoch Krokos, a Krokos proměnil se v šafrán (Crocus), hyacint vypučel z krve jinocha, jehož Zephyros usmrtil, narcisek z jinocha, který spatřiv v pramenu obraz svůj, sám do sebe se zamiloval, ve violku byla proměněna dcera Atlantova, aby se před Apollonem skryla a t. d.

Rovněž hojny jsou pověry o čaromocných vlastnostech různých rostlin a prostonárodní obyčeje k nim se vztahující. Děvče, otrhávající plátek po plátku kopretině, vyzvídá na ní, koho za muže dostane. V dědinách staví se dosud máje, jež prý ochraňují jednotlivou osobu neb obec, a chodí se s pomlázkou: proutek vrbový je symbolem omladlé jarní přírody. Vodníka svážeš jen lýčím lipovým a česnekem zapudíš zlé bytosti, ochráníš se od neduhů a všeho zlého. Římským vojákům byl česnek prostředkem ku zvýšení srdnatosti. Zázračný je květ kapradí, vratička navrátí z ciziny hocha děvčeti a netřesk ochraňuje dům od ohně a udeření hromu, jak to činil ve starověku vavřín. Známo je, že císař Tiberius při bouřkách pokrýval si hlavu věncem vavřínovým.

Některým rostlinám přikládá legenda i posvátný význam. Odrůdu citronu, Adamovo či rajské neb židovské jablko, mají Židé za plod stromu poznání. Jedni mají Ilex aquifolium, jiní Rubus sanctus za hořící keř na poušti, z něhož Hospodin mluvil k Mojžíšovi. Ricinus communis v Ninive zázračně v jedné noci ve strom vyrostl, aby stín Jonášovi poskytl. Hlošina prý to byla, na niž Zacheus vylezl, aby Spasitele spatřil. Ze Zizyphus spina Christi byla prý upletena mučennická koruna Vykupitele. Orobinec (Typha) slouží na obrazích ku znázornění třtiny, kterou Židé Spasiteli na posměch dali do ruky.

Rostliny jsou nerozluční a významní průvodci člověka v okamžicích slastných i strastných. Zbožnost klade je na oltář, láska v ruce ženy, přátelství, láska a vděčnost na mohyly. Při vznětu první lásky zdobí něžná konvalinka ňadra dívčina, když muž a žena podávají si ruce k nerozlučnému svazku, pokrývají skloněné hlavy jejich věnečky myrtové neb rozmarina — a když kladou nás k věčnému spánku, spleteny v umělé věnce provázejí nás do hrobu tmavého. A tak tomu bylo již v šeré minulosti; nalezenyť mumie s mimosovými guirlandami. I hrob náš zdobí ještě smutné kvítí hřbitovní. A v národní písni vyrůstají samoděk z rovů významné rostliny, mající zvláštní vztah k pohřbenému: nad hochem růže a nad jeho děvčetem lilie, nebo trní a rozmarina,

nebo javor a lípa. Oblíbenou rostlinou náhrobní jest v národní poesii slovanské zvláště kalina.

Rostliny jsou symboly rozličných cností a mají zvláštní význam pro mluvu srdce. Lilie, routa, máta, majorán, fialka jsou symboly panenství a fialka, starých Řeků kvítek-miláček, znamená též první lásku děvčete. Nejvýtečnější symbol krásy jest růže, královna květin. Květina Amorova, krásné jeho matce Afroditě ve starověku a nebeské Bohorodici ve středověku posvěcená, stala se také symbolem lásky, mladosti, nevinnosti a kvetoucí síly životní, obrazem dívky a úrodnosti přírody; u Řeků symbolem lásky i květinou pohrobní a věnec z růží věncem svatebním. Lilii oslavují již nejstarší zpěvy Peršanů. Křesťanství darovalo ji královně nebeské jakožto symbol neposkvrněného početí. Symbolem panenské poctivosti, věrné lásky, květinou svatební i pohřební je rozmarina: o svatbě symbolem věrnosti, o pohřbu nesmrtelnosti. Řekové dávali ji do věnců.

Věnec je znamením sňatku a zelený věneček zároveň symbolem panenství.

„Sázej, má panenko,
sázej rozmarínku,
abys měla k svatbě
prouteček do vínku.“

Netoliko rozmarina, také barvínek je symbolem stálosti a věrnosti, květinou svatební i pohřební; rovněž i myrta. Věnec olivový byl odměnou vítězům při hrách olympických, ratolest olivová vyznamenáním občanu o stát zasloužilému a podnes je znamením míru. Vavřín byl symbolem slávy a zásluhy. Věnci vavřínovými zdobili se básníci a vojevůdci, kněží Apollonovi a Pythia, když ku věštbě kráčela. Věnec miříkový (Apium) byl původně odměnou vítězům při hrách istmických i nemejských; pozdější věnce vítězné byly borové (nejspíš Pinus halepensis). Věnce smutkové vili staří Řekové z větví tisových. —

Jabloň a lípa jsou symboly ženy i dívky, dub silného otužilého muže a buk svižného, statného junáka. Jalovec je znakem mládenectví, slzičky mají význam zármutku, jetel opuštěnosti a zapomínání. Moruše byla u starých symbolem chytrosti, břečtan veselosti, sasanka ženského pláče a mák symbolem země a její plodnosti. Jablko bylo starým symbolem pozemské dokonalosti. Zlaté jablko s křížem je posud říšským znakem panovníků.

Bob byl u starých symbolem smrti; při soudech řeckých bob černý odsuzoval, bílý osvobozoval. O svátcích Calendae Fabariae, které Římané v červnu světili, obětovali bohyni síly mimo jiné i čerstvé boby. Vrba babylonská a cypřiš jsou symboly hlubokého žalu. Řekové sázeli na hrobech kopíčko (Asphodelus) jakožto rostlinu smuteční. Homerova asfodélová louka v podsvětí má odtud své jmeno. Hyacint a ještě více narcisek jsou u Řeků květinou mrtvých.

K jahodě a malině přirovnávají se tvářinky a rtíky děvčete neb ona sama, růže je symbolem mlčelivosti a byla o kvasech u Římanů nad tabulí zavěšována a ve věncích kol číše ovíjena. Známý je výraz „sub rosa“. Papež Hadrian VI. dal růži na zpovědnici. I v jiném významu

užili papežové růží, posílajíce zlatou růži darem, jako papež Alexandr III. učinil králi francouzskému.

Prut lískový je symbolem blesku, nachýlené stromy obrazem zármutku a suchý strom symbolem zubožené vlasti. V písmě sv. jakož i u Řeků a Římanů je palma datlová symbolem vítězství. Při vjezdu Spasitelově do Jerusalema nesl lid vějíře palmové. Na květnou neděli světí se, kde není palem, jiné rostliny: v Americe palma Attalea, v Anglii a u nás jíva, v Alpách Ilex, v Řecku vavřín.

List jetele byl u Římanů také symbolem leta. List šťavele jest Irčanům národním odznakem; 17. března každoročně na den patrona zemského nosí jej za kloboukem. Symbolem tím vyložil totiž sv. Patrik Irčanům tajemství Nejsvětější Trojice. Uzardělý květ jabloně značí lásku nesmělou a květ broskvový stud. Zelená tráva je symbolem štěstí a lásky; dokud se zelená, bývá dobrým lásky znamením, ale naopak tomu, usvadá-li. Rozrazil a pomněnka jsou symboly věrnosti a žlutá růže značí nevěrnost.

„Svou lásku slavík růži pěl,
růžinu jevil vonný vzdech.“

Květ básníkem oživený projevuje tu svůj sladký cit lahodnou vůní. Vůně jeví se i prostému názoru takořka jako duše květin; proto milá jest nám fialka a proto naopak povrhujeme tulipánem jako bezduchým, směšným fintidlem.

Rostliny mají také heraldický význam. Na znacích a korouhvích bývají jejich obrazy. Atheny měly smokvoň (Ficus) ve štítě. Irsko má znakem šťavel, Skotsko bodlák, Anglie růži, Francie lilii, která v rodinném znaku králů francouzských již 1197 se nalezá, Kostarika kávovník, Mexiko nopal, na němž sedí s rozpjatýma křídloma orel hada v zobáku držící, Peru Cinchonu. Páni Rožemberci měli ve znaku pětilistou růži.

Třicítiletá válka anglická zove se také válkou mezi červenou (Lancaster) a bílou (York) růží. Rod Anjou zove se Plantagenet, poněvadž Gottfried V. nosil kručinku (planta geneta či genista) za přilbicí anebo dle jiných protože Fulco V. při výpravě do Palestiny z nábožnosti dal se mrskati kručinkou.

Květinou bonapartistů je fialka, nejnověji květinou přívrženců Boulangerových červený karafiát a jakého významu nabyla skromná a krásná polní květina, o níž Hanka pěl,

„Chrpo, ladná chrpo, moje potěšení,
nad tebe květ žádný v šírém poli není!“

víme v Čechách velmi dobře.

I na mincích jsou rostliny zastoupeny. Na penězích ostrova Rhoda byla růže a na některých starých mincích římských lilie se slovy „naděje římského lidu.“

Také v architektuře mají některé rostliny význam buď čistě okrasný, buď i symbolický. Dle listu rostliny Acanthus mollis volil Kallimachos ozdobu na hlavici sloupu korinthského. Podobně byl ve starověkém ornamentu stylisován dračinec (Dracunculus vulgaris). Na dávných babylonsko-assyrských pomnících bývají obrazy posvátného stromu mu-

sakkanu, který jest stylisovaná palma datlová, a který se nalezá také na staroegyptských pomnících.

Slovanům z rostlin zvláště jsou milé růže, fialky a lilie, lípa, javor, kalina a dub a k tomu ještě Čechům rozmarina a jalovec, Rusínům barvínek, Rusům a Slovákům bříza.

Črtu svou, která vybrala arci jen několik rysů z přebohaté symboliky rostlin, zakončuji slovy, jež pěvec tatranský věnuje lípě, symbolu vzájemnosti slovanské:

„Pod lipkou mne také pochovejte,
aneb na hrob místo mramoru
slavostrom ten zasaditi dejte.“

Než slunce zapadlo.

Z »Illusí« **Fr. S. Procházky.**

iž toulkou znaven do trávy jsem klesl.
Stín dlouhý večerní se krajem nesl
od kmenů kol a sáhal do daleka,
kde za olšemi temně hřměla řeka.

Pláň přede mnou, již paprsk ještě zlatí.
Tam oráče zřím, který doorati
svůj úhor chtěje pracně pluhem smýkal,
že od rádla déšť bílých jisker stříkal.

Ó vidění! — Stín jeho obrovitý
měl hlavu na horách a na jich štíty
svou fresku kreslil pohyblivou stále.
On podobal se kráčející skále

tak veliký a nezmdlen tíhou díla,
a s čela zářilo mu: Já jsem síla.
Pluh jeho vyšší trůnů všech i věží
jak triumfálný vůz před obrem běží,

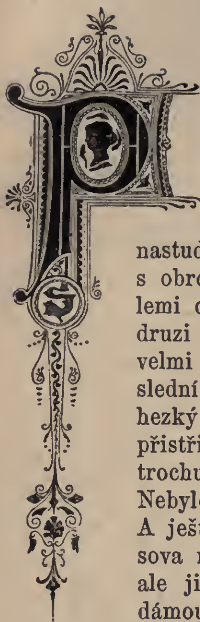
vše jímá v sebe, polí pruh i lesa
a řece přes bedra jak most on klesá:
tak staří obrové as chodívali,
by s hydrami i bohy v spor se dali . . .

Oč bol mi sevřel potom srdce úže,
když slunce kleslo za červánků růže!
Co zbylo z oráče, jenž na voly své křičí? . . .
Tam na obzoru silhouetta trpasličí. —

Poslední píseň.

Napsal **Gustav Narcis Mayerhoffer.**

ři plesu, pořádaném v Josefově ku cti nově povýšených důstojníkův a zároveň na oslavu jubilea založení pluku prince Vasy, nepřestali důstojníci připíjeti plukovnímu kapelníku Varaničovi a chváliti jeho nadání a píli, s jakou vlastní své skladby s mužstvem nastudoval. Jen jediný setník Truxes, švarný důstojník s obrovským, vodorovně nakrouceným knírem, mlčel a chvílemi ohlížel se po kapelníkovi podivným pohledem. Ale soudruzi nedbali toho; bylo nám všem známo, že Truxes má velmi sličnou, roztomilou, duchaplnou mladou choť a že poslední dobou stal se velmi žárlivým. Kapelník byl mladý, hezký muž; černý plnovous, na bradě krátce do špičky přistřižený, lemoval velmi pěkně bledou jeho tvář a rázný, trochu zádumčivý výraz dodával mu vážnosti a zajímavosti. Nebylo tedy divu, že dámy rády vyhledávaly jeho společnost. A ještě méně mohli jsme se diviti tomu, že choť Truxesova ráda se s ním bavila. Bylť sice Truxes švarný muž, ale již starší, a poněvadž pozdě se oženil s mladinkou dámou, byl snad proto tak žárlivým a brzo mladou svoji choť omrzel. Truxes byl také špatným společníkem; baviti se jen dával a prohodil-li někdy sám některou poznámku, byl to vždy jen sarkasmus anebo špatný vtip.

Varanič svěřil řízení kapely podkapelníkovi a když poprve zazněly zvuky rázného pochodu „Bubnova“, komponovaného pro pluk a nazvaného dle plukovníka Bubny z Wahrlichu, uklonil se choti Truxesově, sedící vedle baronky Zwiebergové, a požádal ji o tanec. Truxes ovšem dovolil pokynutím hlavy, když choť jeho tázavě naň pohlédla, a již blaženě se usmívajíc zavěsila se na rámě Varaničovo a odcházela do sálu, kdež se tančilo. Z ochoty, s jakou přání jeho vyhověla, z úsměvu, s nímž na něho se podívala, z veselého hovoru, jejž ihned s ním zavedla, poznal jsem rázem, že kapelník není jí již jen obyčejným domácím přítelem.

Truxesova choť, dcera štábního lékaře Keletiho, velmi ráda zpívala. Měla také výtečný hlas. Opsal jsem jí několik lehounkých erotických písní, které jsem druhdy, za svého mládí, pracně pro ideal svůj složil, a Varanič napsal k nim nápěv. Tyto písně zpívala paní Truxesova nejraději.

Truxes byl zatím vyzván plukovníkem Bubnou ke stolu a uposlechl poctívajícího vyzvání. Na Varaniče a na svou choť patrně zapomněl.

Mne tanec již nevábil a suchopárné hovory při víně mne skoro mrzely. Vyšel jsem tedy chodbou do malé zahrádky mezi „Novým pavillonem“, ženijním ředitelstvím a Hradeckou branou. Staré košaté lípy byly právě v plném květu a napájely vůní tichý vzduch. Na nebi lesklo se jen několik hvězd; část oblohy byla pod mrakem. Proto bylo tak

dusno. Komáři poletovali dosud v rojích a bzučeli. V hustém loubí, pod vinoucími se po latích zvonky, lesklo se v trávě několik svatojanských mušek.

Zdálo se mi, že lépe jest zde venku na čistém vzduchu, v opojné vůni lip naslouchati ztišené hudbě, než nuditi se v sálech v dusném parnu, v ohlušujícím téměř hřmotu celé hrající kapely. Usedl jsem si blíže besídky a díval se na mihotavé stíny tanečníků v osvětlených oknech.

Hudba přestala.

Několik párů vyšlo do zahrádky. Zaslechl jsem nesmělé vyznání lásky — věru jsem se až styděl, že byl to důstojník, který tak lásku svou vyznával; slyšel jsem také dvě starší dámy, jež vyměňovaly si úsudky o společnosti; úsudky byly velmi ostré.

„A všimla jste si, hraběnko, jak zuřivě pohleděl setník na muže, který se jeho paní zalíbil?“ šeptala jedna z dám, v níž poznal jsem matku barona majora Zwieberga, druhé dámě v těžkých brokátových šatech s démantovými hvězdicemi ve vlasech, hraběnce Dumontové, mladinké matce kadeta Dumonta, choti francouzského vyslance ve Vídni, jež tou dobou byla u syna kadeta návštěvou v Josefově. „Jak leskly se mu oči, jak zlostně kroutil si své dlouhé kníry! Zlý člověk! Utrápil by svou choť nezřízenou žárlivostí, kdyby nebyla chytra! Doma se na něho usměje, ujistí jej snad o své upřímné lásce — a v plesu — — inu, vždyť nemůže přec na ní žádati, aby jen seděla a dívala se na to, jak ostatní tančí! A jak radostně, jak rozjařena přijala jeho rámě, jak plály jí rozkoší oči, když ji objal a v tanci k sobě přitiskl — viděla jsem, že ji k sobě přitiskl — a pak jí něco šeptal, při čemž se celá zarděla . . .“

Dámy zatím opět přešly. Ještě se na chvilku zastavily, ještě něco si vysvětlovaly, ale z toho jsem již ničeho neslyšel. Jen drahé toiletty šelestily při každém kroku. —

Zase šel jiný pár kolem.

Byl to kapelník Varanič s paní Truxesovou.

Ostatní hosté zatím ze zahrádky odešli; v sále začínali hudebníci nový valčík. Jen v jednom koutečku besídky seděl dosud nesmělý poručík, který prve provázející jej dámě lásku vyznával. Ti však o světě ani nevěděli.

Varanič s Truxesovou usedli několik krokův ode mne. Mezi námi byl kmen lípy; nemohli mě tedy pozorovati.

„Zúmyslně vyzvala jsem tě, drahoušku, abys doprovodil mne do zahrady. Chci se — s tebou rozloučiti,“ šeptala choť setníkova.

„Jak, ty — ty že chceš se rozloučiti se mnou? — Nemáš mne již ráda, duše moje? . . .“ tázal se vášnivě Varanič.

„Nepochybuj o mé upřímnosti. Ale Truxes svolil k tomu, abych dnešní ples navštívila, jen s podmínkou, že při této příležitosti požádám plukovníka, aby nám — totiž setníkovi — povolil dvouměsíční dovolenou do lázní. A za těch několik okamžiků, jež bylo mi popřáno, abych s tebou mohla promluviti, ve tvém objetí tančiti, svolila jsem ke všemu. A pak — víš, miláčku,“ doložila nevýslovně teskným hlasem, „že Truxes již něco tuší. Nedej Bože, aby měl zvěděti vše . . . Mám tě tak ráda,

že bych vše pro tebe obětovala, ale — — i při té nesmírné lásce své vidím, že nemohu, nesmím tě milovat více, než — než jako bratra . . . Když můj manžel z večera v Traxlerově zahradě svoloval k tomu, abychom navštívili dnešní ples, řekl mi, jak mě má rád. Zabil by se prý, kdyby . . . ale ne, ne. Odpusť mi. Truxesa ctím, milovala jsem ho kdysi a nemohu za to, že tys mi tak učaroval, žes opanoval celou moji duši . . . Když mi řekl, jak nesmírně mne miluje, že by nešetřil ani sebe, aby prý mne učinil volnou — tu poznala jsem ho teprve zcela. Vážím si ho, cítím, že musím jej milovati zas. A vím, že tobě na blízku nikdy bych toho nedovedla . . .“

Varanič chvíli mlčel a pak řekl temným, chvějícím se hlasem:

„Jděte tedy, milostivá paní . . . Mne oblaží vzpomínka na to, že jste byla ke mně tak upřímnou. Nezapomenu nikdy na jubileum našeho pluku . . . Vzpomeňte i vy někdy na mne. Až přijedete zpět — budu již z pevnosti vystěhován.“

„Ó — nemluv mi tak smutně, nečiň mi loučení naše tak těžkým. Tuším, že chceš jíti od pluku jen proto, abys mi můj úkol zapomenutí usnadnil . . . Víš, že vůle milující ženy jest příliš slabou . . .“

Odmlčela se a otřela si tvář.

Bylo tak ticho, že slyšel jsem i prudký její dech.

Varanič se uklonil. Truxesová vstala.

„Ale nebylo by radno, abychom šli spolu do sálu —“

„Máte pravdu, milostivá paní. Tedy s Bohem . . . . můj sladký ideále . . . Na neshledanou —!“

Truxesová odcházela sama.

U dveří se ještě zastavila a utrhla větvičku zvonků. Rukou kynula Varaničovi.

„S bohem! Na shledanou!“

Šepot její utichl. Ještě jsem ji viděl, sličnou v reflexi světel, když otevřela dvéře, jak smutně se ohlédla do zahrady — — dvéře se zavřely a pak zmizela mi již z očí.

Varanič odešel jiným východem a zahrada byla zase tichá a opuštěná. Jen cvrček ještě v trávě cvrlikal svou serenádu a ve vzduchu zašustěl někdy netopýr, jichž jest v pevnosti báječné množství.

A ti v besídce — ti nevěděli o světě.

* * *

Několik dní po té odjeli setník s chotí do Teplic a Varanič zadal za propuštěnou. Kapelník vlastně není ani vojákem; výpověď jeho byla přijata a místo bylo brzo nově obsazeno. Varanič zmizel. Odejel do Uher. Nikomu nepsal, s nikým se neloučil. Z denních listů maďarských dověděl jsem se, že stal se z něho proslavený hudební skladatel.

Choť Truxesova skutečně se změnila. Vídával jsem je po návratu z lázní často pospolu. Chodívali buď do sadů důstojnických nebo do blízké Jaroměře, Kuksu, Heřmanic, Betléma. Vždy byli k sobě plni pozornosti a něžnosti. Truxes však, nebyl-li dříve již společensky způsobilým, byl jím teď tím méně. Pomalu začal se straniti druhů, až znenáhla úplně se nám odcizil.

Líbánky!

* * *

V pevnosti slavili „majales“. Již časně z rána, sotva že svítalo, probudilo mne hřmění děl k pozdravu vracejícího se jara a rázný pochod Radeckého, jejž kapela naše hrála právě před budovou velitelství. Ustrojil jsem se a odešel do sadů, kde stanuv na nejzadnějším místě, kochal jsem se rozkošnou vyhlídkou v probouzející se kraj. Střemchy byly již ve květu a mámivá vůně jejich naplňovala veškerý vzduch. V okolí všade ozýval se hlahol zvonů a z pevnosti zaznívala chvílemi hudba.

Dole pod sady na silnici spatřil jsem jezdce. Poznal jsem majora Eisena. Jel zvolna a kynul mi po krátkém pozdravu rukou, abych sešel dolů. Obrátil jsem se tedy. U zapadlého pomníku zastřeleného rakouského poručíka Roedla z Roedelsteinu, kdež cesta z parku se stýkala se silnicí, potkal jsem majora, jenž sestoupil s koně a vlídně mi podal ruku.

„Nechtěl byste se, pane setníku, súčastniti naší zábavy v mé zahradě u střelnice? Sezval jsem mnoho vašich známých; pohřešovali bychom vás. A pak — o zábavu dobře jsem se postaral. Setník Holý, nadporučík Lippner, poručík Gottardi a zapomenutý snad již komponista, bývalý kapelník Varanič, přednesou v mé zahradě několik bravurních kousků komorní hudby. Choť setníka Truxesa nám zazpívá. A bude-li vás to těšiti, můžeme si zahráti třebas i my staří s mladšími kollegy a dámami v míč.“

„Aj, tu nesmím scházeti. Slyšel-li jsem dobře, ráčil jste, pane majore, říci, že bude i Varanič přítomen —?“

„Nu ano. Divíte se asi, kde se tu vzal, že ano? Pořádal v Praze několik koncertů. Vzpomněl si pak na někoho v Josefově — a na zpáteční cestě přijel včera večer sem. Náhodou byl jsem večer v nádražní restauraci a pozval jsem ho hned k sobě.“

„Neřekl vám, majore, na koho si tu vzpomněl?“

„Aha, myslíte, že by mu nebylo setkání příjemné. Nebojte se, Varanič ví i to, že jsem ji pozval, ba přeje si toho, aby přišla také. Chce jí nějakým způsobem doručiti jednu krátkou svoji skladbu, aby ji večer zapěla. Chce ji ještě jednou viděti v mateřském jejím štěstí. Proto pozval jsem Truxesa hned večer i s rodinou. Bude teplo, malounký Truxísek tedy nenastydne, ba svěží vzduch bude mu spíše zdravý. Ostatně — pane setníku, mohl byste býti tak laskav a doručiti paní Hedvice onu píseň? Nemýlím-li se, jsou to doccla i vaše slova . . .“ končil major, hledaje v náprsní kapse a podávaje mi pak list notového papíru.

„S radostí.“

„Ale dosud nikdo neví, že Varanič je tu. Změnil se a pak vypadá úplně jinak v civilním obleku než v uniformě. Nebylo by dobře, kdybyste snad — k vůli většímu překvapení — řekl paní Truxesové, že dostal jste tuto píseň v dopise a že byste ji rád odpoledne poslechl, aby ji tedy zatím doma trochu nastudovala?“

„Znamenitý nápad. Jen podaří-li se mi tak velká lež!“

Major již opět seděl v sedle.

„Neračte tedy zapomenouti. V dopise — a ve tři jistě přijďte do zahrady!“

* * *

Vracel jsem se zvolna po hradbách kolem cvičiště Novoměstskou branou do pevnosti. Hradební příkopy modraly se fialkami. Na svěží trávě leskly se první kapky rosy v ranním slunci.

V pevnosti bylo již živo. Když jsem šel kolem bytu Eisenova, vzpomněl jsem si na Varaniče. Jest majorovým hostem, mohl bych ho navštíviti. Byli jsme si ostatně dobří známí. A pak Varanič mne nad míru zajímal. Šel jsem tedy.

Varanič, když jsem vešel, stál u otevřeného okna zamyšlen a díval se do pustého dvora. Neslyšel ani, že jsem vstoupil.

Varanič velice se změnil. Vlasy, dříve po vojensku krátce přistřižené, splývaly mu v kadeřích kol hlavy; vous pěstoval již asiatským spůsobem, oholiv si až na kníry, silně navoskované a nakroucené, všechen ostatní. Občanský šat slušel mu mnohem lépe, než dříve uniforma.

Teprve když jsem ho pozdravil, trhl sebou, běžel mi vstříc a uvítal mne.

Vypravoval mi pak krátce, jak se mu daří. Stal se hledaným hudebním skladatelem. Tak v Praze teď osobně řídil operu, kterou komponoval. Chtěl prý spatřiti své staré soudruhy v Josefově a proto přijel do pevnosti. Nechtěl jsem namítnouti, že mohl tedy již včera přijíti mezi nás do kasína, internationalní místnosti, kde mluvíme v uzavřených přátelských kruzích řečí, která nám jest nejmilejší, tedy mateřštinou; ale vyprávěl jsem mu vše, co mi bylo známo o něm a o choti kollegy Truxesa. Rozpačitě a překvapen pohlížel při tom na mne.

„Nad to navedl mne váš hostitel, abych odevzdal vaši píseň hejtmance a řekl, že jsem ji dostal od vás dopisem. Ale upřímně se vám přiznám, drahý Varaniči, že onu paní ctím a vážím si jí proto, že odolala pokušení, že zřekla se své ideální lásky a dovedla poručiti svému srdci. Choť Truxesova jest dnes šťastnou matkou a chotí; nechci pochybovati o tom, že by snaha její, aby zapomněla, zůstala jen snahou. Viděl jsem je často a poznal jsem duševní boj její. — Ale mám také tolik citu, drahý příteli, že dovedu posouditi vaše utrpení; ó, já zakusil také mnoho hoře lásky a znám oceniti cenu takovéhoto shledání... Jste však muž, snesete spíše tíhu svého bolu než žena. A pak v záři slávy, v touze po nových vavřínech zapomenete na vše, i na nešťastnou lásku. Neupírám, že i matka zapomene na ostatní svět, ale jí stačí jen malá upomínka, aby znovu byla uvedena na onu duševní křižovatku a, není-li velmi pevného charakteru, podléhá pak novým mukám. A toho, příteli, mohl byste paní Truxesovou ušetřiti. Chcete-li, přijďte odpoledne a ukryjte se v besídce u Labe; sám přičiním se o to, abyste píseň svou slyšel z jejích úst, abyste ji viděl, ale prosím vás, jen se neukazujte, nechoďte ze svého úkrytu. Slíbíte-li mi to, nezmíním se o vašem příchodu. Jinak řekl bych Truxesovi, že jste také pozván a myslím, že by se pak již přičinil, abyste se nesešel s jeho chotí a aby vůbec o vás ani nezvěděla."

„Děkuji vám za laskavou vaši přízeň. Spokojím se, spatřím-li a uslyším-li ji jen. Nechci jí znovu uloupiti duševní klid; raději budu trpěti sám! Řekl jste mi, setníku, že v slávě a touze po ní zapomíná oslavovaný na vše. Velmi se mýlíte, myslíte-li to i o mně. Čím více slávy, čím více vavřínů mi kladou k nohám, tím prázdnějším, pustším

zdá se mi býti svět. Vše mne mrzí, vidím-li ty úsměvy, závistivé pohledy, to koření se. Zdává se mi tu často, že celý svět tone v radostech a já jen trpím. Často, ó často zaměnil bych rád takový bouřlivý večer, plný nadšené oslavy a uznání mého nadání — za jedinké slovo z jejích úst . . . . Ale nechme toho. Račte laskavě zamlčeti mou přítomnost, prosím vás za to. Slibuji vám, že Hedvika mne nespatří.“

Stiskl jsem mu ruku a přijav jeho slib, že v úkrytu nad Labem vyslechne svou píseň a pak nepozorován přejde zadním vchodem zahrady do equitace a odtud do pevnosti, šel jsem vyřídit poslední část svého poslání k Truxesovům do „Nového pavillonu“.

* * *

Truxes nebyl doma. Komorná ohlásila mou návštěvu a uvedla mne do salonu. Seděla tu baronka Sztrilichová s Truxesovou chotí.

„Právě jsme vás pomlouvali, pane setníku,“ usmála se baronka, sotva jsem se oběma dámám uklonil a přijal nabízenou mi pohovku. „Vypravovala jsem paní Hedvice, jak by asi vám, takovému starému mládenci, slušelo, kdybyste dnes přišel také do Eisenovic zahrady a zkusil tam, dovedete-li chovati děti v peřince. Paní setníková vezme totiž dnes malého Karlíčka s sebou.“

„Nechci pokoušeti pána Boha, paní baronko, abych si pak tu drobotinu neoblíbil. Chci zůstati již svoboden; kdo by si bral teď, na stará kolena, tolik starostí! — Ale přicházím vlastně také jen v záležitosti dnešního výletu do zahrady. Našel jsem mezi knihami píseň, kterouž byste mohla, milostivá paní, v zahradě zapěti. Rád bych ji slyšel. Novinka. A pak bude snad i vám milou: jest to ukolébavka. Velikou radost by mi působilo, kdyby vždy Karlíčka ukolébala.“

Podal jsem paní Truxesové list s písní.

„Mileráda. Těší mne vaše laskavost, pane setníku. Myslela jsem vždy, že jste strašným odpůrcem žen.“

Rozložila list a hleděla na písmo, jež musila poznati.

„Ah, Varaničova komposice! Tím milejší mi jest! Jeho písně jsem druhdy ráda zpívávala. Byly vždy tak lehounky a hezky. Pamatujete se, paní baronko, na onu, již zpívala jsem v neděli, — „Když rozkvet keřík žlutých růží . . .“? Líbila se vám i baronovi. To jest také jeho komposice.“

„Pamatuji se, má drahá. Melodie ona připomenula mi vlašské serenady.“

„Ano, tehdy psal Varanič operu s vlašským textem a v náladě té napsal i melodii k oné písni. A aby měla i pro vás, paní baronko, více zajímavosti, povím vám, že slova k této písni napsal náš host, pan setník.“

„Aj, vy rozumíte také poesii, lyrice? U důstojníka jest podobného něco raritou. Zajisté, paní Hedviko, půjčíte mi několik těch písní —“

„Mileráda. Pošlu je po sluhovi.“

Ve vedlejší komnatě ozval se dětský pláč. Paní Truxesová odběhla a již se opět vracela s roztomilým malounkým hošíkem na ruce. Konejšila ho. Utichl a hleděl na mne tím zvláštním, jasněmodrým dět-

ským okem, z něhož hledí ještě nebe. Musil jsem mu políbiti malinkou ručičku. Karlouš odvrátil se a křičel. Baronka mi vytýkala se smíchem, že se mne Karlíček bojí.

Nemohl jsem se paní Hedviky optati blíže na Varaniče. Chtěl jsem jí říci vše, co jsem věděl, ale přítomnost baronky Ilky Sztrilichové mi bránila. Z chladnosti však, kterou jevila při pohledu na ukolébavku jím psanou a při zmínce o něm, jsem soudil, že dovedla se přemoci a že zapomněla již.

A pak — choť setníkova vinula k sobě a líbala Truxesova syna! Nepochyboval jsem již, že miluje teď jen svého chotě a Karlíčka.

* * *

Tehdy byl velmi rozkošný jarní den. Slunce mile zářilo. V zahradě na břehu Labském svěží lupení křovin a stromů poskytovalo hojně stínu. Některé keře byly osety žlutými květy. V záhonech pyšnily se různobarevné tulipány, bílé narcisky a primulae veris. Velké keříky srdečníků byly osypány růžovými květy — srdéčky. Vlažný vzduch byl přesycen vůní a ptačím jásotem.

Společnost byla velmi vesela. Starší páni usedli u karet, mladší bavili se s paními. Truxesova choť přijela s baronkou. Setník tu dosud nebyl.

Paní Hedvika zdála se dnes býti svěžejší, hezčí než jindy.

Holý, Lippner a Gottardi byli odměňováni potleskem po každém čísle, jež přehráli.

V besídce při samém břehu Labském seděl Varanič. Sedl jsem si k němu. Z besídky, jíž tvořilo loubí divokého vína, bylo viděti do celé zahrady. Ostatní společnost bavila se ve větším altánu vedle uličky k jezdeckým kasárnám.

Chvíli seděli jsme samotni, nevyrušováni. Hudba méně nás zajímala. Varanič bled pohlížel na obrázek před námi: blíže besídky usedla paní Hedvika samotinká se svým synáčkem, zavitým v peřince, jejž držela na kolenou. Chůvu poslala domů. Hýčkala chvilinku Karlouše, líbala ho a pak začala tichým, tklivým hlasem pěti první sloku písně, kterou jsem si vyprosil:

„Spi, děcko moje, synáčku můj sladký,
ostříhá tebe vroucí pohled matky,
sny zlaté bůh ti dej!
Sni o těch písních, které zpívám tobě,
o blahu dětském sni, mé drahé robě,
spi, hajinkej!“

Naslouchal jsem uchvácen sladkobolnými vzpomínkami. Vzpomněl jsem si na dobu, kdy jsem onu píseň psal. Tehda kvetly právě žluté růže, jež jsou mi nevýslovně drahy . . . Pak utkvělo mé oko na Varaničovi. Vstal a přistoupil blíže ku vchodu besídky. Byl bled jako stěna a zimničně se chvěl. Ostatní hosté byli dosud u velké besídky a bavili se tak, že snad ani neslyšeli tichým hlasem přednesenou ukolébavku.

Když ji Hedvika dozpívala, vrhl se Varanič pojednou paní k nohám, uchopil ji za ruku a beze slov horoucně ji líbal. Ona uleknuta tiskla druhou rukou dítě k sobě a zvolala:

„Pane!?“

Varanič se pomaloučku vzchopil a pravil teskným hlasem: „Buďte šťastna, milostivá paní....“ Leč obrátiv se k odchodu, stanul s vytřeštěným zrakem...

Naproti němu stál Truxes — a v lokti jeho zavěšena veselá, usmívající se — paní Hedvika! S úžasem pohlížel jsem na obě dámy — obě byly si téměř k nerozeznání podobny. Mne samého podobnost ta oklamala — arci nepohledl jsem před tím domnělé Hedvice pozorněji do tváře — tím spíše Varaniče, který Truxesovou tak dlouho neviděl.

„Ah, pan Varanič! Vítáme vás! Zde sestra moje mladší, Helenka. Pan Varanič, skladatel, známý ti, Heli, z mého vypravování. Nu, nerdi se, nestyď se za to, že's chovala mého Karlíčka,“ pravila choť Truxesova, berouc od ní dítě. Helena uzardělá odběhla, nedbajíc volání sestřina.

V malé chvilce vše se vysvětlilo. Truxes, dověděv se již z večera o příchodu Varaničově, byl zasvěcen Eisenem v celý plán. Hedvika již dříve, v nových líbánkách, v upřímné zpovědi vyslovila mu vše, co trpěla, a řekla mu i to, jak nyní je šťastna. Truxes tedy neměl příčiny k žárlení. Aby pak překvapil nás zase, poslal s Karlíkem sestru Hedvičinu, Helenku, do zahrady; — obě byly si podobny tak, že bylo téměř nemožno na první pohled je rozeznati — a sám s chotí přišel právě včas, aby spatřil, jak byl Varanič úplně spleten...

* * *

Mohu vyzradit, že téhož krásného jarního dne zapředl se v Josefově začátek nového románu, v němž našemu Varaničovi připadl vděčnější úkol než v jeho poměru s chotí Truxesovou. Avšak to nepatří již k mému vypravování.

† Františka Stránecká.

Žena vzácného ducha i srdce, spisovatelka bohatě nadaná a veskrze originální, jejíž pilné péro umělo zachycovati tak svěží, rázovité a při tom poetické obrázky ze života lidu moravského, že byla nazývána moravskou Boženou Němcovou — Františka Stránecká odňata nám dne 27. května předčasnou smrtí, v 49. roce věku svého.

Kolik čtenářů na Moravě i v Čechách bolestně zasáhla zvěst, že Stránecká již navždy dopsala své prosté, ale rozkošné črty, jež neoslňovaly žádným strojeným a hledaným effektem, ale mluvily od srdce k srdci a byly plny zdravého dechu přírody a milé poesie lidu, jemuž tak hluboce porozuměla a jehož ducha i život tak věrně líčila.

Stránecká, rodinným jmenem Všetečkova, narodila se r. 1839 ve Velkém Meziříčí na Moravě, kdež otec její byl zámeckým purkrabím. Roku 1848 stal se správcem ve Zhoři Stránecké, nedaleko Meziříčí, a odtud přijala Stránecká své jméno spisovatelské. R. 1855 provdala se za soudního úředníka p. Ignáce Kerschnera, nyní radu c. k. vrchního zemského soudu v Brně, s nímž pobyla nějaký čas také v Uhrách. K tomu prostému nárysu jejího tichého zevnějšího života dodáváme jen ještě, že byla Stránecká paní povahy šlechetné a spanilé, vzorná choť a matka.

Skrovný materiál poskytují životní její osudy biografovi, ale bohatý a krásný byl za to její život vnitřní, jehož odlesky září lahodně z řady literárních prací, pojišťujících jí navždy vynikající místo v českém písemnictví. Již z mládí lnula vroucí láskou k lidu, a jeho život, jeho obyčeje, jeho poesie poskytovaly jí hlavní podněty k literárnímu tvoření. První práce, s níž vystoupila na veřejnost, byla sbírka prostonárodních pohádek, o jejíž vydání r. 1868 se postaral Karel Jaromír Erben. Později začala líčiti moravský lid a kraj v drobných črtách, jejichž trefná karakteristika a prostomilý, originální ráz jí zjednávaly ctitele v širších a širších kruzích, až ji konečně obecný soud postavil mezi přední naše spisovatelky. Obrázky své a různé úvahy, týkající se života národního, uveřejňovala v „Koledě“, „Obzoru“, „Vesně“, „Národu a škole“ a jiných listech moravských, později také v časopisech pražských. I „Květy“ přinesly z jejího péra několik novellistických črt, na něž zajisté naši čtenářové s potěšením vzpomínají, a delší pojednání o národním ornamentu moravském, které svědčí, s jakou láskou a pílí Stránecká sledovala všechny rysy a zvláštnosti národního ducha.

Sbírky jejích prací vyšly v „Moravské bibliotéce“ pod názvem „Z pohoří moravského“ a „Několik obrázků“ a před nedávnem v „Libuši“ pod názvem „Některé črty od Františky Stránecké“.

Smrt této ženy vyrvala ze současného literárního tvoření barvu a ton zcela zvláštní, osobnost úplně svéráznou a tím vzácnější, že se v ní obrážel přímo ryzí duch lidu.

Z horské osady na Filipinách.

Las Islas Filipinas.

Volné listy z dalekých končin zámořských.

Píše **N. A. Bystroglazov.**

V Manile v měsíci dubnu 1888.

III.

Takové vesnické posvícení nedaleko Manily stojí opravdu za podívání; avšak vypadá docela jinak, než u vás, v Německu a ve Francii. Posvícení na Filipinských vesnicích podobá se spíše vašim národním slavnostem, jakýchž jsem za svého pobytu v Čechách několik spatřil a prodělal.

Celá vesnice plane — abych tak řekl — v nejvyšší parádě: praporečky a korouhve vlají s každého téměř okna a vykýře, pestré draperie přepodivného řasování krášlí bambusové chalupy, od domku k domku a také přes ulice visí obrovské guirlandy z lesklého listoví a ohnivě zbarvených květů, štíhlé, zelením ovinuté jehlance strmí, jako majáky, vysoko nade všechny střechy a u všech vchodů do osady rozpínají se krásné slávobrány z bambusu a palmového listí. Na vykrášlení své osady vynakládají vesničané velikou péči; týden, ba mnohdy i celé dvě neděle pracují staří, mladí na této dekoraci, avšak nejenom oni, nýbrž i sousední obce o ni pečují. Z okolních vesnic přicházejí totiž

na posvícení slavnostní procesí či snad bude lépe řečeno slavnostní průvody, a každé takovéto procesí přináší buď obrovský triumfální oblouk nebo štíhlý, listovím, kvítím a fábory bohatě ovinutý obelisk, jejž na příhodném místě postavuje. Na každém takovémto oblouku či obelisku nalezá se veliký a daleko čitelný nápis, z které obce pochází: „Obsequio del puéblo de . . .“ Zde rozcházejí se hosté a shromažďují se opět k návratu.

Tato procesí jsou velmi pestrá a malebná, neboť všichni účastníci jich přicházejí do krajnosti vyparáděni a všelikými odznaky svých hodností vyzdobeni. V pořadu, jak kdo kráčí, jest přísný postup a choulostivá etiketa, tak že se o přednost v průvodu aneb o čest, nésti prapor, často dlouhé diplomatické boje vedou; kdo zvítězil, září hrdým sebevědomím, ale stává se předmětem bledé — či pardón: zde by se muselo říci zelené — závisti. Že po příchodu těchto průvodů ve slavnostně vyzdobené vesnici hlučný život a pestré hemžení lidu nastává, rozumí se samo sebou. Avšak obraz doplňuje se teprve a dostává pravou jiskru, když k večeru Tagalky, Kreolky a mestizky v plném flóru se dostavují.

Tagalská děvčata jsou velmi krásně vzrostlá, mají bohatý černý vlas s jakýmsi modravým leskem, veliké temné oči a hruď zrovna klassicky vyvinutou. Svrchní část těla jest malebně zahalena drahocennými, domácími, nesmírně jemnými a průsvitnými bílými látkami, tak že se z pozdálí zdá, jakoby ta rozkošná poprsí jenom bělostnými obláčky jakési hedbávné páry byla obalena. Od boků až ke kotníkům splývá v nesčíslných bohatých řasách šat z pestré, ale obyčejně velmi vkusné látky; tento šat jmenuje se „saja“ a jest od pasu až ke kolenám stažen jakousi, abych tak řekl tunikou (vlastně shawlem) barvy mnohem temnější, a to tak silně stažen, že peřesté řasy jeho dole pod koleny z tuniky ven vyrážejí jako ohnivé, purpurové pruty granátového květu z husté tísně listoví. Následkem tohoto stažení šatu musí dělat tagalské dívky jenom drobné krůčky, a poněvadž při chůzi ze vrozeného jakéhosi popudu oči stále k zemi sklopují, vypadají tyto delikatní berušky v uzounkých, pěkně vyšívaných pantoflíčkách velmi stydlivě a cudně. Z čehož ale nikterak neplyne, že by byly skutečně nepřístupnými vestalkami.

Chudší Tagalky (čili Indky) nosí jenom řasnatou saju a na hořejší části těla bílou, skoro průhlednou košili se širokými rukávy. Kreolky a dámy zámožnějších míšenců nosí toiletty střihu francouzsko-španělského s libovolnými změnami dle většího nebo menšího stupně koketerie. Jinak strojí se mestizky jako Tagalky, ale bez tuniky (tapis), tak že řasnaté roucho jejich hned od pasu volně se dme a proudí; nyní nosí už skoro vesměs také punčochy a střevíce, jako Španělky a napodobují vůbec dle možnosti Kreolky. Zdejší mestizky čili dcery buď ze smíšeného manželství aneb hotových už míšenců jsou velmi krásné, ale jejich chůze není dosti graciosní, ježto se zdá, že stále jednu nohu za sebou vlekou. Však tomu se bohdá brzy odnaučí, až jen docela zobecní móda střevíčků s vysokými špalíky. Mestizky jsou také chytré a v domácnosti i v obchodě obratné, ale nejsou přece ve společnosti daleko tak příjemné a zábavné, jako Španělky z Evropy sem přibylé aneb již zde narozené Kreolky; příčinou toho jest jakási nejistota a neobratnost

Vesnické vozíky s bůvoly.

v chování a dále i nedostatek pravého taktu, ve kterémžto ohledu mladé Španělky a Kreolky zrovna nedostižny jsou. Avšak mestizky takovéto lehkosti a trefnosti chování dosud ani míti nemohou, neboť bývají od zdejších bílých dam hrdě odstrkovány a vyhýbají se samy již svým domorodým příbuzným se strany matčiny.

Muži z obyčejných čili nižších vrstev nosí jenom spodky a přes ně (od krku až hluboko pod pás) košili, oboje z téže hrubé látky (guináry). Bohatší Tagalové nosí však košile z velmi drahých domácích látek, utkaných z ananasových nebo banánových vláken, s hedbávnými pruhy nebo bez nich, namnoze též docela z čínského floretového hedbáví (jusi), ve kterémžto případě košile práti se nesmějí a tudíž jenom jednou se oblékají. Veliký to luxus! — Klobouk čili salacót z domácího pletiva má podobu kulového segmentu, jest zároveň také slunečníkem a deštníkem a bývá často bohatě stříbrem okován. Principalia čili domorodá šlechta má tu přednost, že nosí přes košili krátkou kamizolku a na hlavě cylindr, který však s otce na syna a s tohoto snad i na vnuka přechází a svým starožitným vzezřením komický dojem činí. Krom toho označuje se tato ctihodná principalia obyčejně také jakousi nucenou a proto směšnou důstojností, kteráž je tak asi pravým opakem španělské grandezzy . . . A což teprve naši domorodí švihácí, bratří pikantních Tagalek! Mají lakované (vykrojené) střevíce, obyčejně na boso oblečené, dlouhé přilehající pantalóny čili kalhoty z křiklavě kostkované nebo pruhované látky a přes ty do řas sežehlené, silně naškrobené bílé košile moderního evropského střihu. Tato pečlivě apretovaná košile, kteráž se v Evropě vespod nosí, jest parádním kabátem našich fintilů a elegantů, kteří se jinak ještě vysokým francouzským cylindrem vyzdobují a lehkou hůlkou (pravou to „španělkou", jak u vás říkají) oháněji.

Nuže představte si pestré a šumné vlnění takovéhoto mladého i starého lidu v různých úborech, mezi nimiž tu a tam jako ohnivé body pozornost na se obracejí přenádherné toiletty bohatých Španělek, Kreolek a dcer čínských kupců v těžkých lesklých ekypážích, jakož i jiskrné, zlatem a purpurem do očí píchající uniformy španělských důstojníků nebo úředníků, uveďte si na pamět, že se to všechno rojí a hemží mezi slavnostně vyzdobenými bambusovými chalupami, jakož i na palmami a bambusy prostoupených trávnících kolem vesnice a máte povrchní, zevnější obraz takového posvícení.

Jak lid tento mezi sebou laškuje a se baví a jakou virtuositu ve všech spůsobech koketerie mladé dámy osvědčují zde, na venkově, pod širým, lazurovým nebem a na volném vzduchu vesnickém, vypisovati dnes nemohu. Bylať by to kapitola příliš objemná a na program těchto volných listů příliš mikroskopická. Zůstavuju tedy fantasii čtenářův volnost kombinac, kteréž asi daleko s pravdou se neminou. Jenom některých zvláště význačných podrobností mlčením pominouti nemohu.

Jednou z nejoblíbenějších radovánek o pestře nádherných posvíceních jsou kohoutí zápasy, kteréž se tu pěstují a sledují s vášnivostí cizinci téměř nepochopitelnou. Skoro všichni Indové (to jest Tagalci, Bisajci a Magindanové, tedy obyvatelé malayského plemene, neboť o Negritech čili australských černoších dosud mnoho nevím) pěstují bojovné kohouty. Mnozí nevycházejí ani jinak z domu, než nesouce svého miláčka

Schátralá ulice v Manile.

v náručí, platí za něj druhdy přes sto zlatých na vašich penězích a miliskují se s ním až hnusno se dívat. Kohoutí zápasy staly se tu obecnou jakousi národní neřestí, avšak nejsou prý zdejšího původu, nýbrž byly sem od Španělů a za Španěly táhnoucích Mexičanů zavlečeny. Jiní tvrdí, že je sem přivedli hned Malajové, kteří Filipinské ostrovy, jak bezpečně se soudí, touž dobou zabrali a obsadili, jako Borneo, Sundajské ostrovy a Molukky, tedy asi ve 14. století. Pro evropského touristu jest takový kohoutí zápas divadlem velmi odporným. Kolem arény, kde kohouti spolu zápolí, vine se kruhem hlediště, kteréž zpravidla naplněno bývá jenom tuzemci. Tito praží se na žhavém slunci, prolévají proudy potu, ale jsou při tom svrchovaně rozčileni a zmítají se divým jakýmsi nepokojem, vyvalují oči, natahují krky, stahují ústa, cení zuby, skřípají jimi, vyrážejí ze sebe nesrozumitelné zvuky a chvilkami i ječí, jakoby se zrovna o jejich životy hrálo. Každý kohout je na zobáku ozbrojen velmi ostrým, asi tři palce dlouhým a na spůsob srpu zahnutým nožíkem, kterýž bolestné rány zasekává, tak že nezřídka oba zápolící kohouti krutě posekáni na aréně padají a zmírají. Veliká vášnivost obecenstva při těchto zápasech vysvětluje se okolností, že se tu provádí zároveň také velmi hazardní hra o peníze, mnohem smělejší a pošetilejší, než o koňských dostihách v Evropě.

Na několika místech se také tančí, avšak zábavě této holdují zde skoro jenom Španělové a míšenci s mestizkami; jenom zřídka kdy vláká některý Evropan či míšenec do kola nějakou Tagalku, ne snad že by jimi všichni pohrdali — o nikoli! — nýbrž proto, že u zdejších domorodců tanec ještě daleko není zvykem, tím méně libůstkou nebo vášní. Lidé mého druhu dělají arci zrovna sport z toho, aby co možná hojně pikantních Tagalek provedli, avšak není nás tu zrovna mnoho. Bohaté Španělky a Kreolky arci na vesnickém posvícení netančí, ačkoli by jim proto nikterak na kráse neubylo!

Jinak se na všech stranách statně popíjí. Obyvatelé Filipinských ostrovů milují velmi a vroucně lihové nápoje a to skoro bez výminky, tak že se zdá, jakoby tím vinno bylo samo zdejší ponebí. O, přírodo! Jakých věcí jsi původem, kteréž za nepřirozené, ba za čirý pych proti tobě se považují! I mladé dívky bývají při pitkách svých rodičů nastříknuty a libují si očividně v malých opičkách. Však on to zde žár tropického slunce a suchý vzduch z nich vytáhne! . . . Nikdy neviděl jsem okázalejšího pohostinství, než o takovýchto posvíceních. Každý dům jest každému otevřen, všude jsi zván i vítán, všude je pro každého příchozího připraveno občerstvení i posilnění, jaké jen lze bylo opatřiti, všude tě čekají, všude je pro tebe prostřeno. Ba jsi-li spůsobný, zadrží si tě i přes noc — Honni soit, qui mal y pense! — a přijali by tě třebas i do rodiny. Vůbec nemusí se na takovém posvícení cizinec o nocleh starati, a to je veliká výhoda, neboť může se déle ve víru krásného pohlaví proháněť a může se pak i podívati do divadla . . . . ano do divadla, skutečného a zrovna tak dobrého (ovšem že zvlášť pro slavnost zřízeného) divadla, jakáž lze viděti ve velkých městech zdejších ostrovů. Však o tom jindy. Dnes jen ještě slovo: Čtenáři! Vesnické posvícení v okolí Manily jest pro toho, kdo oči má k vidění a cit k cítění, velkou rozkoší!

Hus.

(Z větší básně »Tábor«.)

Tak tich a něm stál prostřed chrámu
vznášeje mírný k nebi hled
a naň upřeno tisíc zraků,
jak blesky zlobných, zhoubných mraků,
jen zášť a led.
A césar ve svém majestátě —
a kardinálů v nachu, zlatě
a popů, kněží ve vší slávě
zde na sta kolem stojí:
jen on v tom bouřném boji
sám trvá něm a tich
s modlitbou za ten hřích
a září na své hlavě.

A když byl vyřknul anathema
hněvivě přísný kardinál:
svá neotevřel ústa němá
by zjevil žal, jejž zem ta nemá —
pokorný, mírný stál.
A césar ve svém majestátě
se zarděl v purpuru a zlatě
a zastyděl se ve své slávě,
když zved naň pohled tiše,
jejž nikdo nevypíše —
Pak stál zas něm a tich
s modlitbou za ten hřích
a září na své hlavě.

Tak tich a něm stál na hranici,
vznášeje mírný k nebi hled,
a zraky dštily bodající
na jeho mírnou, bledou líci
jen zášť a led.
A když byl spoután od pochopů,
kol plno kardinálů, popů
a kněží stálo ve své slávě
a vedle jejich kurtisány;
Tu na lid pozved on i pány
svůj pohled něm a tich
s modlitbou za ten hřích
a září na své hlavě.

A když poslední zhasla jiskra
a zmizel jeho mírný hled:

„Nech popel jeho v Rýn se stopí!“
tak děli kardináli, popi,
zrak zášť a led,
„By přinešen na českou půdu
zas neroznítil požár bludu,
lid nectil jeho v slávě
co mučenníka víry!“
Vy bloudi! ve svět širý
vnik popel něm a tich
a vznítil ve srdcích
tu záři v jeho hlavě!

Otokar Červinka.

Ledové květy.

Na každé okno
mraznými rety
zima vás vdechla,
ledové květy!
V okénko chuďasu,
na křišťál pána
z jíní je v okrasu
lilie tkána.

Páry jen výtvor,
voda jste čírá,
kresby, jež rázem
příští den stírá;
jako pláč dítěte,
jak úsměv ženy,
vzniknete, prchnete
bez plodu, ceny.

Dětské však oko
jasné a čisté
háje zří ve vás
stříbrnolisté,
pod jejichž větvemi
skvosty se třpytí,
jakýchž mu na zemi
neskytne žití.

A bledý pěvec
v podkrovní cele,
sadů když ledných
haluze skvělé

zastrou mu vyhlídku
v uliční nudu,
v pustý shon požitků
všedních a trudů:

Rázem tu bídu
pozemskou střásá,
vidinám rajským
v ústrety jásá;
na blanky péra spěch
metá jich sledy,
jak na sklo zimy dech
kvetoucí ledy . . .

Nechať si doba
střízlivá laje
přeludům planým
vzdušného kraje:
věčně nám budou kvést
ledové květy,
věčně nás v éther nést
čarovné vzlety.

Díky, že osud
soucitný tkal mi
v chudobné okno
jasné ty palmy;
klamný nechť zajde třpyt
v mlze a páře:
předly v můj trudný byt
nebeské záře!

Svatopluk Čech.

Za zlatým rounem.

Z cest **Josefa Wünsche.**

(Pokračování.)

II.

am, kde dnes rozkládá se město Poti, tam před časy dávnými dmuly se vlny Černého moře, jehož vody tu do pevniny hluboko zabíhaly. Ale dravý Rion ukládal znenáhla hojný nános svůj, dno mořské rok od roku se zvedalo, až pevnina vynořila se nad hladinu jako nížina bažinatá. Novými náplavy bažiny vždy více houstly a se vysušovaly, až konečně i rostlinstvo počalo tu bujeti a novou souš dále budovati.

Základy města Poti nejsou tedy nikterak skálopevné. Je to vlhká a rozbředlá ještě prsť, kterou Rion před nedávnem Kavkazu byl oderval.

Proto staví se tu domy na jehlách a na roštích. O dříví věru není nouze, ležíť Poti na pokraji pralesa mingrelského. Ještě asi přede dvaceti lety jezdilo prý se tu za deštivého počasí od domu k domu ve člunech. Ale od té doby v Poti zajisté mnoho se polepšilo: dnes ulice jeho jsou již vyvýšeny, navezeny a důkladně vyštěrkovány. — Žab, to je pravda, v Poti jsou miliony a miliony. Avšak všecku úctu před nimi! V žabách těch ctíti musíme praobyvatelstvo a první osadníky této země. Dlouho ještě než člověk přišel, byla tu již žába! Člověk, tento sobecký tyran všeho stvoření, hledí je sice odtud teď vytisknouti, ale žába se nedá: pamětliva jsouc práv svých historických, po praotcích zděděných, hájí si tu žába tuto rodnou půdu svou houževnatě, patrně až do těch hrdel a statků. Ostatně nejsou to nikterak snad divoši krvežízniví a hlavně cizince vyznamenávají pozorností a poctami, které bys u jiných národů civilizovaných marně očekával. Jakmile kde nějakého cestovatele zvětří, hned pod okny pořádají mu serenádu celou noc trvající. Věru požehnané to město! V Poti cizince všecko oslavuje, všecko vítá. Co žáby venku líbezně křehotají, v tichosti přicházejí do pokoje myši dobře vypasené, a ty pak poutníka z cizích vlastí umělými balety svými obveselují celou noc. A když cizinec všelikými těmi extra-produkcemi již umdlený položí se na lože, — tu opět nové uvítání ho překvapí. Přileze, kde která a kde která, upřímně do vás se zakousne, jako by říci chtěla: „I pěkně vítám sem k nám do Poti!“

Ale z takové přílišné přítulnosti nesmí si cestující mnoho dělat. Příliš jemné vážky byly by tu věru od místa. Každá země má svůj mrav a zvyk; tomu člověk musí se podvoliti. Kdo by toho nedovedl, z mrzutosti nevyjde.

A ostatně, odečteme-li ty umělecké výkony a pozdravy, kterých jsme si neobjednali, nýbrž kterými byli jsme jen překvapeni, — musíme vyznati, že jsme v Poti celkem byli jak náleží spokojeni. Kolchida je hostinec velmi slušný a kuchyni má výbornou. Na čistých, sněhobílých ubrusech povečeřeli jsme znamenitě a i kachetinské chutnalo nám jak náleží. Za veliký pokoj se třemi postelemi platili jsme sice 4 ruble 50 kop., ale přehnaná tato cena nepřivedla nás z dobré míry.

Mírem adrianopolským Rusové po Turcích Poti převzali jako bídnou ves. Pod vládou ruskou Poti rychle rostlo a zkvétati počalo hlavně jako východiště dráhy kavkazské. Ještě však nenapočetlo se tu ani 10.000 obyvatelů a již východištěm a sice důležitějším východištěm tím stal se bezpečný přístav batumský. Batum je zkáza města Poti. Výše Poti již vyšinouti se ani nemůže, může opět jen poklesnouti.

Příčiny úpadku toho hledati sluší nejen ve špatném přístavu potském, nýbrž i v podnebí jeho přímo vražedném. Je tu zvláštní vzduch, dusný, těžký a plísní všelikerou prosycený. Neboť z bahna, kde tolik látek rostlinných v parnu trouchniví, nákazy zimničné vystupují tak silně a tak hojně, že příchozí z pravidla v málo dnech již krutou malarií bývá uchvácen.

Proto hleděli jsme, abychom co nejdříve vyvázli z tohoto ovzduší morového.

Dne 28. z rána dali jsme zavazadla dopraviti na nádraží a brzy po tom vypravili jsme se tam sami. Nádraží založeno na pravém břehu Riona, po kterém břehu vedena je železná dráha do Tiflisu. V Poti oba břehy Riona spojuje lehký most železný. Nádraží podobá se jako vejce vejci, a i na potském bylo dosti hluku a tlačenice, více snad než bylo potřebí.

Usedli jsme ve vagonu druhé třídy, která dosti pohodlně byla zařízena. V jednom oddělení s námi byla mladá panička se služkou a dvěma holčičkami, které vypadaly jako dva andělíčkové. Mezi sebou mluvily řečí nám naprosto neznámou a tak divnou, až rozum nám nad tím zůstával státi. Konečně jsme zvěděli, že panička je Finka a chotí důstojníka ruského, který až do vlaku ji byl doprovodil.

Vlak dlouho přes ustanovený čas rozmýšlel se, má-li se hnouti ku předu nebo ne. Konečně si to přece rozmyslil, a my se hnuli. Hned za samou stanicí potskou vjeli jsme do pralesa mingrelského. Krajina jediná je bažina, a než v bažině té navezli pevnou hráz železniční, stálo asi velmi mnoho životů lidských. Les pro trať železniční byl vysekán a teď stojí tu okraje jeho jako dvě stěny zelené, neboť jednotlivé kmeny vysoké břečťanem a vinnou révou hustě jsou obrostlé a srostlé. Tak místy jedeme houští neproniknutelnou. Jinde opět jiná jeví se podívaná. Hráz železničná zahradila na mnohých místech odpad vody. Tím nové povstaly močály na místech dříve přeúrodných, bujným rostlinstvem oděných. Voda zatopila širé lány a vyhubila rostlinstvo. Hustý podrost dávno již odumřel a ztrouchnivěl. Stojí tu jen osamělé kmeny bez života uvadlé a probělalé. Ty suché větve své jakoby k nebesům zvedaly, jako by o pomstu volaly za zločin vraždy, kterou na nich spáchala železnice,

ta tyranka moderní. Takovou krajinou dostali jsme se do Čelodidi, první stanice dráhy tiflisské. Leží uprostřed pralesa mingrelského, uprostřed bažin a močálů obydlených žabami a mloky. Nepozoroval jsem, že by zde někdo byl přistoupil nebo vystoupil. Ale stavení staniční tu bylo, a proto jsme tu zastavili. Celkem zdálo se mi však, že stanice ta založena je jenom proto, aby se na ní odehrála veliká národo-hospodářská komedie ruská, jejíž herci posaditi by se měli vlastně na soudní stolici. Při vlaku našem byl totiž pan „revisor“ a proto, abych všechno odium a podezření, že podezřívám, se sebe svalil, prosím hned předem za odpuštění a ohražuji se heslem: nehněvej se na zrcadlo, máš-li křivou hubu.

Vozy dráhy tiflisské jsou průchodové, a i za jízdy z vozu na vůz jiný lze se dostati a tak celým třeba vlakem z jednoho konce do druhého projíti. My seděli ve voze asi uprostřed celého vlaku. Již jakmile z Poti jsme vyjeli, pozoroval jsem, že celá hejna cestovatelů vozem naším procházejí směrem od předu do zadu. Spolucestovatele, který Rusko projel kříž křížem, tázal jsem se, co by to znamenalo. Ten nelenil a nalil mi pravého vína. „Dejte si jen dobrý pozor,“ pravil, „uvidíte celou komedii. Všichni ti, kteří tuto teď procházejí, jedou bez lístku, jedou za pouhé zpropitné, o které konduktér s revisorem bratrsky se rozdělí. Revisor prohlíží lístky a počal od předu. To vědí všichni, proto uchylují se do vozů zadních.“

A tak se také stalo. V Čelodidi celá ta cháska pěkně i špatně oděná vylezla z vozů zadních a tak po „suché zemi“ šťastně dostala se do vozů předních, již zrevidovaných. Když z Čelodidi jsme vyjeli, dostal se revisor až do našeho vozu a zde lístky nám prohlížel a jak přísně prohlížel! — Tak lacino lze prý cestovati z Kavkazu až do Petrohradu. Ale mohou-li se při takovém hospodářství dráhy ruské vypláceti, to je ovšem jiná otázka.

Znenáhla krajina se povyšuje. Bažina ustupuje půdě velmi úrodné. Pěstuje se hlavně mnoho kukuřice. Mnohé osady se spatřují uprostřed zahrad a sadů ovocných. Hlavně mnoho ovec a prasat se chová, dobytek hovězí však je velmi bídný. Osady mají chudé baráky i stavení veliká, jednopatrová se dřevěnou pavláčkou, která celý dům objímá. Dříví, jak patrno, všude je dostatek.

Dobrou míli jižně od města Kutaisu po železném mostě přejíždíme přes prudký Rion. Odtud v údolí řeky Kvirily k východu vnikáme do pohoří suramského, které, ze severovýchodu táhnouc se k jihozápadu, oblasť Riona dělí od oblasti řeky Kury. Údolí hluboce vybrázděná, horské bystřiny divoce šumící, skalní stěny kolmo nad námi se pnoucí. Je to jakoby malý Semering, ale náramně malinký. Rostlinstvo čím dále tím více chudne. Když pak dráha ke Kuře se přešinuje, jsme skoro v divoké poušti skalnaté. V pravo v levo šedý a prorudlý vápenec, a teprve mnohem níže spatřujeme první vinohrady po teplých úbočích a půdu trochu úrodnější.

Stanice nádražní dosti slušně jsou upraveny a i jídelnám jejich všecka čest. Pojídá a popijí se tu vesměs velmi dobře a to při cenách pevných a dosti mírných.

Tak již skoro za noci dorazili jsme do Tiflisu. Izvozčík z nádraží daleko ode města položeného dopravil nás do „evropského hostince" francouzského.

Ještě týž večer ohlédli jsme se po Tiflisu. Byla právě bílá sobota, a slavilo se vzkříšení. Hlavní ulice osvětleny byly spůsobem prazvláštním. Z každé strany silnice při samém chodníku v řadách nepřehledných nastavili nádobek petrolejem naplněných a jakýmsi knotem opatřených. Plamen z každé šlehal dosti vysoko. Trochu to sice zapáchalo, ale na dál krásně vypadalo jako ohnivé granáty, navlečené na stuhách zlatých.

Na Kavkaze totiž petroleje hojnost je náramně veliká. Hlavně na východní straně Kavkazu při moři Chvalinském u města Baku hojná ze země prýští, místy pak i vysoko vytryskují zřídla petrolejová. Petrolej a hořlavé plyny jeho znali tu již od dob nepamětných. Parsiové, zbožňovatelé ohně, chrám bohu svému tu postavili. Ve chrámu a kolem něho zapalovaly se mnohé ohně naftové. To jsou tak zvané „svaté ohně bakinské". Ještě za nynější doby pod panstvím ruským Parsiové kněze svého dosazují do chrámu bakinského, jenž ohně rozžehuje. Ale vedle chrámu parsijského povstávají u Baku teď již velmi mnohé rafinerie, které svítivo bohu ohnivému odnímají. Petroleje těží a do obchodu přiváží se teď již ohromné množství. Je to petrolej ruský, který s americkým velmi zdárně již soutěží. Od té doby, kdy Baku novou železnicí spojeno je s Tiflisem a tudíž i s Poti při Černém moři, zřídila si společnost zvláštní vozy železniční na petrolej. Vůz takový není než veliký železný sud o šesti kolech se pohybující. Na cestě z Poti do Tiflisu potkávali jsme celé vlaky takových vozů petrolejových z Baku do Poti se beroucích. V Poti petrolej ze sudů železničních rourami přelévá se do zvláštních lodí petrolejových, které po moři dále jej pak rozvážejí. Ano v novější době již i na to se pomýšlí, nevoziti petrolej po železnici, nýbrž přes celý Kavkaz rourami vésti jej, t. j. téci ho nechati od moře Chvalinského až k Černému. Tímto spůsobem svítivo to stalo by se ovšem tak laciným, že by soutěžiti s ním petroleji americkému naprosto možno nebylo.

III.

Tiflis rozložen po obou březích řeky Kury, která střelhbitě protéká tu směrem ze severo-západu k jihovýchodu. Přes řeku několik položeno mostů, z nichž nejdůležitější je most Michailovský, že tudy přechází se z nádraží na pravý břeh. Most Michailovský veden je dílem i po neveliké ostrově, který Kura ve městě si byla vytvořila.

Na levém břehu od nádraží ke Kuře táhne se předměstí německých osadníků. K němu přiléhá část města Kuky zvaná, dále k jihu při řece táhne se osada Duchoborců, a ještě jižněji rozkládá se čtvrť Avlabar až po pevnůstku tiflisskou. Tam konec města na břehu východním.

Jádro města však položeno na břehu pravém. Zde proti Avlabaru směstnáno přede vším Staré Město a odtud k severozápadu po vzdušných návrších volně rozkládá se novější jeho část Sololaky zvaná. Tyto čtvrti města ohraženy jsou na západě skalnatým pásmem horským od staré

pevnosti tiflisské na jihu až po Thacmindu, Svatou Horu, na severu se táhnoucím.

Geologický útvar půdy, na níž Tiflis stojí, jest útvar třetihorní a sice, krátce řečeno, tento: podkladem je břidla, na té usadil se křehký pískovec a na tom teprve rozložily se vrstvy vápna třetihorního, lasturami velmi bohatého. Z nejnižších pevných vrstev břidly vystupují na mnohých místech prameny petrolejové, kdežto hoření a měkčí vrstvy její solí, hlavně hořkou, Glauberovou a kuchyňskou, silně jsou prosyceny. Výšiny, na nichž předměstí Avlabar se rozkládá, po deštích jarních bílým povlakem solním se pokrývají, jakoby byly posněženy. Pískovec ve vrstvách čím nižších, tím je jemnější, ve vyšších pak hrubší. Třetihorní vápenec viděti pak zde jen severně a východně od Tiflisu.

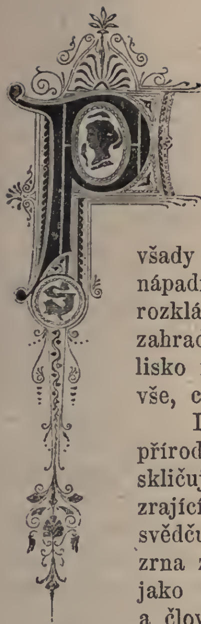
Ale na těchto klidných sraženinách vrstevnatých tvorba kůry zemské nepřestala. Brzy dostavily se i převraty hřmotné a násilnické. Jihozápadně od nynějšího Tiflisu pukla kůra zemská, a z trhliny té podélné vyvřel mocný hřbet porfyrový, jenž Tiflis dnes objímá od jihovýchodu k severozápadu. Ale i tento porfyr pochází z dob různých. Z doleních vrstev, ale jenom z těchto, vytryskují zde nedaleko řeky Kury vřídla sirná. Kolem těchto vřídel, mezi Kurou a hřbetem porfyrovým, povstaly první počátky města Teplice, Tiflisu. To nynější Město Staré. Odtud k západu novější čtvrt města po úbočích se táhne až po Thacmindu.

Kdybych stavěti se chtěl a přetvařovati duchaplným, řekl bych: Tiflis je město protiv. Mluvil bych o orientalní poesii, zadrnkal bych tu a tam nějakou tu písničku Mirzy Šaffyho atd. — Ale nechtějte klamati se: nehledejte v orientu poesie a u mne sladkých lží vybájených. Mluvím bez obalu. Tiflis je právě takový, jaký v oněch poměrech býti musí. Není o nic lepší ani horší, než právě je. Stářím Tiflis nikterak nevyniká, alespoň o něm nic není známo. První lidé usadili se tu asi za příčinou teplých zřídel a tedy kolem nich. Teprve ve středověku králové gruzinští do Tiflisu přeložili sídlo své. Ale i zde chabé panství jejich rychle šlo s kopce, neboť Peršanům od východu na ně se deroucím nikterak nedovedli se ubránit. A tak počátkem tohoto věku poslední král gruzinský, rodu Bagratidů říši malomocnou odstoupil Rusům. Rusové usadili se ve městě pobořeném. Tiflis stal se hlavním městem Kavkazu. Staré město ze ssutin znenáhla povstávalo, kolem starého města dusného a těsného zakládaly se nové čtvrti se širokými ulicemi a rozsáhlými náměstími. Tiflis zalidňoval se hlavně také mnohými Armeny, kteří, v pohraničních říších turecké a perské válkami mnohými a krutovládou jsouce týráni, sem se utíkali a novou otčinu tu nalezali. Konečně i mnoho Němců, kteří z příčin náboženských vlast svou opustili, zde se usadili a na levém břehu Kury utěšené předměstí zahradní tu vybudovali. Gruzini s jinými nárůdky kavkazskými, Peršané, Armeni, Němci a Rusové jsou ony prvky, ze kterých Tiflis nynější se skládá. Každý z těchto národů vtiskl mu jakýsi ráz, proto rozmanitost tu tak malebná a pestrá. Možno, že má Tiflis teď již 100.000 obyvatelů.

(Dokončení.)

Anna a Marie.

Psychické notturno od **J. Arbesa.**

Podzimní noc.

Šerá, bezobłačná obloha, plná jasných, třepotavých hvězd, klene se nad krajinou — mírně prohloubenou rovinou bez nápadných vyvýšenin, bez lesů a téměř i bez zahrad. Kamkoli oko za dne dohledne, všady pouhá role a luka — a uprostřed na úpatí jediné, nápadnější vyvýšeniny, podle které se bělá klikatá silnice, rozkládá se malá víska: několik domků a chatrčí, dva velké, zahradami svými těsně přilehající statky a tu a tam topolisko nebo koruny stromů vyčnívající nade střechy — jest vše, co oko z dáli za dne postřehne.

I za nejkrasších jarních nebo letních dnů, kdy odívá se příroda v nejluznější svůj háv, jeví krajina ta ráz smutné, skličující jednotvárnosti. I když po žírných polích kloní se zrající klasy hluboko k zemi, a vše, kam pohledneš, nasvědčuje, že stojíš na požehnané půdě, která vracívá zasetá zrna z pravidla s užitkem přímo překvapujícím, zdá se ti, jako bys se byl octnul na poušti, kde jen slunce praží a člověk i jiný tvor po stínu a vláze práhne.

Tím smutněji, skoro bychom řekli bolestněji působí krajina ta za šeré noci, kdy nepostřehneš nežli v dáli vlnivou linii obzoru, nad kterou nikde ani strom, ani keř, tím méně nějaké stavení vyčnívá, a jenom uprostřed rozeznáváš mlhavou, temnější silhouettu vísky.

Pusto, nevylíčitelné pusto zeje na tebe ze všech stran jako na nepřehledné stepi. A jenom když svěží větřík ovane tvoji tvář, zdá se ti, jako bys cítil, že i zde možno snad šťastným býti, když nečiní člověk nároků na více, nežli co kraj ten poskytuje.

A přece se mýlíš, jako se mýlilo statisíce jiných, kteří byli krajinou tou pouze projeli nebo prošli.

Ani v nejromantičnější krajině pohorské, kde téměř při každém kroku se zastavuješ, abys v úžasu pásl oko své na velkolepé kráse okolí, na strmých, pitoreskních skalách, na lesích s nejrůznějšími odstíny zelena a vůbec na všech překvapujících divech přírody, — nežije se tak klidně, spokojeně, ba šťastně jako právě zde, uprostřed zdánlivého jednotvárna polí a luk, bez vábné vyhlídky do kraje a všech přírodních krás, které uspokojují oko, ale člověku neposkytují, čeho k životu potřebuje.

Naopak. Právě zde, kde úrodnost půdy usnadňuje klopoty života, odkud ve třech hodinách dojedeš k nádraží a v hodině jsi v Praze, kde možno ti vyhověti každé choutce moderního života a odkud možno v několika hodinách nebo v jediném dnu zajeti do krajiny nejromantičtější a pokochati se přírodou — právě zde, kde není skoro nedostatku, tím méně bídy, kde i nejchudší prací rukou svých uhájí život nepoměrně snáze nežli kdekoli jinde — zde žije se klidně, bez nápadného

vzrušení, skoro bychom řekli bez příkrých, náhlých přechodů psychických, z kterýchž vznikají prudké, neodolatelné vášně s nepřehledným komonstvem nepostižitelných svých následků.

Není to sice žádný ráj; i zde řádívají útrapy lidské s veškerou svou přirozenou neurvalostí, i zde smutek a zármutek slavívají své triumfy. Ale povšechný ráz jest přece jen klid a rozvaha a resultující z nich umírněnost snah a přání, což možno právem nazvati přibližnou spokojeností neb aspoň resignací.

Rozjiskřené oko, rozvášněná gesta, prudká, náruživá slova, vůbec vše, čím na příklad rázovití horalé neb obyvatelé rozčilujícího zaměstnání vynikají, postřehneš zde tak zřídka kdy, že se skoro zdá, jako by tu rozčilení, roztrpčenost a všeho druhu vášně nebyly ani domovem.

Umírněnost, ba laskavost, možno-li slovem tím označiti jistou ochotnost prostého, tudíž přece jen drsného lidu — klidná zamlklost, která zkázek a zpěvu hrubě ani nezná — klidný, skoro možno říci ztrnulý výraz tváří, z kterýchž ani přibližně nevyčteš, co děje se v duši, nehlučnost prostých zábav a radovánek — časté zamyšlení a dumání — vše to a mnohé jiné jsou rázovité známky lidu, kterýmiž se, ovšem nenápadně liší od lidu krajin jiných, třeba v bezprostředním sousedství.

Jaký div, že má obvykle i víska podobnou fysiognomii.

Ticho a klid jsou charakteristickými známkami. Mnohdy po celý den, ba začasté po celou noc ani pes nezaštěkne. Vidět někoho běžeti jest skoro událostí; hluk, řev a pokřik, neřku-li noční povykování slyšeti zde jednou, dvakrát za rok. I děti, které přece nikdy a nikde nedbají dorostlých vzorů, skotačívají zde umírněněji neb aspoň méně hlučněji nežli jinde.

Avšak dnes změnila víska svou fysiognomii. Hlukem sice nevyniká; velká část vesničanů stojí od večera ve skupinách před jedním z obou velkých statků a — zevluje . . .

V prostranném dvoře statku stojí totiž asi třicet povozů s přípřeží i bez ní — ze statku, hlavně z prostorného obydlí statkářova září četná světla — na dvoře a vůbec v celém statku panuje neobvyklý ruch a šum...

Příčina jest prostinká: mladý statkář, jediný syn nejbohatšího statkáře v celém okolí, slaví svůj sňatek — pro vísku tedy událost neobyčejného dosahu.

Církevní obřad odbyt odpoledne v děkanském chrámě nejbližšího, asi dvě hodiny cesty vzdáleného města a k večeru přibyli svatebčané do rodné vísky ženichovy, by strávili několik hodin, po případě celou noc při svatební hostině.

Nevěstu spatřili, vlastně jen zahledli vesničané teprve, když po boku ženichově vjížděla již jako legalní choť v polootevřeném kočáře do statku.

Kdožkoli ji zahledl, nebo ji mohl aspoň po několik vteřin věnovati bedlivější pozornost, nemohl se ubrániti zvláštnímu pocitu, jaký budí krásná, svěží, modrooká blondýnka téměř sněhobílé pleti, zarůžovělých líček a usmívavých žhavých rtíků, v jejíž tváři zračí se bezměrná skoro dobrota, laskavost a srdečnost.

Nádherný bílý svatební šat, moderní účes bohatého vlasu, zlaté a démantové ozdoby, vůbec vše zdálo se nasvědčovati, že nepřijíždí

žena z lidu, nýbrž nějaká kněžička, ba skoro možno říci bájný nějaký zjev . . .

Výměna prostých, začasté naivních myšlének vesničanů, před statkem v skupinách dlících, platila po delší čas výhradně sličné nevěstě.

Všickni — mladí i staří, chudí i zámožnější — byli v pravém slova smyslu překvapeni. Očekávaliť sice nevěstu hezkou, ba sličnou; nicméně přímo oslňující krása její působila na mysli všech divuplným kouzlem, budíc v duších lahodný pocit přízně, příchylnosti, ba lásky dříve, nežli nevěsta jakýmkoli skutkem dala na jevo, že toho také zasluhuje.

Však to, jak působilo objevení se nevěsty na vesničany, není dostatečným měřítkem její krásy. Dojem, jaký učinila na prostý lid, nelišil se valně od dojmu, jakým okouzlovala každého, kdo ji vůbec jen spatřil nebo s ní docela častěji ve styk přišel. V kruzích důvěrných přátel nenazýváNať jinak nežli „královnou dobroty, oddanosti a lásky“ — a mnozí, kdož domnívali se ji znáti dokonale, tvrdívali, že není a vůbec snad ani na světě nebylo bytosti laskavější, ba dokonalejší.

Ale vše to jsou pouhé pověsti.

Přesvědčme se na vlastní oči: vstupme do hodovní síně!

Hlavní a jediný vjezd do statku neliší se sice ničím od širokých, dlážděných průjezdů; ale již rozhled z průjezdu skoro překvapuje. Přes noční šero pozoruješ před sebou velký, čtverhranný dvůr, ohraničený se tří stran hospodářskými zděnými staveními: stodolami, stájemi, konírnami atd.

Po obou stranách jen mdle osvětleného klenutého průjezdu vede několik širokých a dlouhých schodů do výše asi dvou metrů — po levé straně k jakési chodbě, k obydlím dozorců čeládky: poklasného a jiných, po pravé straně pak ku zděné kryté verandě s vysokými okny, z kterýchž lze přehlednouti celý prostranný dvůr.

V pozadí verandy vidíš velké, vyřezávané, nyní otevřené dubové dvéře, vedoucí k obydlí statkářovu.

Se stropu verandy visí velká, vkusná petrolejová lampa, osvětlující kromě verandy i průjezd a protější chodbu.

Na verandě i v protější chodbě panuje zvláštní šukavý ruch. Neméně než asi deset osob ženského a mužského pohlaví přebíhá zde s chvatem a šumem, jež provázejí přisluhování při velkých hostinách. Dle všeho nalezá se kdesi v protější chodbě i kuchyň, z které na příč přes průjezd přinášejí mladá děvčata plné mísy, láhve piva a vína a vše možné jiné do hodovní síně a buď úplně nebo z části vyprázdněné zase odtamtud odnášejí . . .

Velké dubové dvéře, vedoucí z verandy do bytu statkářova a patrně i do hodovní síně, jsou sice do kořán, ale pro vcházející a vycházející přisluhující osoby nepozoruješ v prvním okamžiku, nežli že jest místnost, do které dveře ty bezprostředně vedou, jasně osvětlena a že hodovní síň nalezá se dle všeho o něco dále.

Přes chaotický ruch a šum sem tam pobíhajících přisluhovačů a přisluhovaček projdeš dveřmi zcela pohodlně a octneš se ve velké, skoro úplně prázdné předsíni, z kteréž vedou přímo před tebou nové, taktéž do kořán otevřené dvéře do podlouhlé komnaty s nečetným, ale

vkusným nábytkem, z něhož přede vším jiným padne ti do oka pěkně vyřezávaný psací stolek, několik zasklených skříní s knihami a četné přihrádky s novinami, různými listinami atd. — dle všeho jakýsi druh soukromé kanceláře statkářovy.

I jediné, poněkud užší, hnědě natřené dvéře, vedoucí do místnosti vedlejší, jsou nyní do kořán a vejdeš jimi do hodovní síně: do čtverhranného, prostorného salonu, vykrášleného se vší možnou rafinovaností moderního umění ozdobnického — nejinak než jako bys byl vešel do síně v knížecím paláci. Nádherně a zároveň s nejjemnějším vkusem tapetované stěny, vysoká zrcadla se sněhobílými, lesknoucími se barokovými rámy, které se od temně hnědé základní půdy tapet s pozlacenými a postříbřenými arabeskami odrážejí, jako by byly ze slonové kosti — jemně oranžové damaškové záslony s uměle proplétanými purpurovými tkaninami, které v jasném světle, jež rozlévá ze středu stropu jednoduše, ale nadmíru vkusně malovaného, velký, sedmiramenný korunní svícen s velkými alabastrovými koulemi, působí jako žíhání tygří srsti v blednoucí červánkové záplavě zapajícího slunce — těžké indické, vkusně vzorkované koberce — vyřezávaný, drahocenný nábytek, o němž nelze na první pohled udati, je-li zhotoven ze dřeva mahaganového nebo-li to pouhá, k nerozeznání provedená imitace — krátce všechno nasvědčuje přepychu, jakýmž jen knížata okrášlovala druhdy své salony: hedvábí, atlas, damašek, stříbro a zlato mají takovou převahu, že celek, vynikající řídkou dovedností úpravy, přímo oslňuje.

Vstoupivšímu, jenž nebyl před tím připraven, zdá se, jako by se byl náhle octnul v bájném ovzduší pohádkovém — na práhu síně, v které hodují bytosti obraznosti . . .

A kdyby byl zrak jeho náhodou utkvěl hned při vstoupení na chvíli na ženichovi a nevěstč a vedle ženicha sedící družičce, bývala by illuse úplná; neboť všichni tři vzezřením svým zdáli se býti právě jen bytostmi téměř pohádkovými.

Ale zrak náš, zakrouživší plaše a zvědavě po saloně, nenalezl v prvních okamžicích předmětu, na kterém by byl déle utkvěl, a v následujících okamžicích, kdy utkvěl náhodou na té neb oné osobě, které tu hodovaly, začala původní illuse mizeti jako když svěží větřík rozvívá ranní mlhu a před zrakem objevuje se znenáhla střízlivá, nehrubě krásná, ba všední krajina, která měla zvláštní poetický půvab toliko v mlhavém havu.

Kolem několika v půlkole rozestavených stolů s vysokými vázami a velkými kyticemi, s četnými mísami, talíři, stříbrnými příbory, lahvicemi, sklenkami a vším, co možno při každé hostině boháčů postřehnouti, sedí více nežli čtyřicet osob: mužů a žen, mladíků i dívek — skoro vesměs v šatech moderního střihu, a jenom tu a tam pozorovati někoho, o němž lze se domnívati, jakoby do společnosti té vlastně ani nenáležel.

Fysiognomie skoro všech připomínají nelíčenou skutečnost: tu a tam vidíš i tvář nejen drsnou, nýbrž přímo ohyzdnou.

Zde sedí bachranatý, asi šedesátiletý muž s velkou hlavou, jejíž přistřižený prokvětalý hnědý vlas odstává jako krátké štětiny. Hladce oholená, vráskovitá tvář jest do hněda osmahlá, pleť se leskne, jako bys ji byl schválně natřel olejem. Na zad sražené nízké čelo, vysedlé

lícní kosti, odchlípené uši, tupý, bradavicí zhyzděný nos, bezbarvé rty a široká, kolozubá ústa, pracující při jídle odporně žmoulavě — krátce obraz, od kteréhož v nádherně vyšperkované síni mimoděk se odvracíš.

Tamo vidíš vyčouhlou, bledou dívku s libellovitým tílkem, ale neforemnou, hruškovitou hlavou, vybíhající v zašpičatělou bradu, s bezvýraznýma očima. Je oblečena v šaty moderní sice, ale na bezňadrých prsou odporně koketně vystřižených.

Vedle ní sedí matrona — malá to osůbka, sotva na střevíc nad plochu stolu vyčnívající; ale ohyzdně tlustá, jako neforemný, pařezovitý, obrovský kus tuku s malilitkýma mžouravýma očkama.

Mrzut odvracíš zrak svůj jinam. Vidíš dvě, tři osoby, které ničím nevybízejí k pozornosti: obyčejná těla s praobyčejnými fysiognomiemi, jakých ročně na sta vídáš a na každou již v nejbližším okamžení zapomínáš.

Avšak hned po té utkvívá zrak tvůj u stolu, za kterýmž sedí dle všeho intelligence společnosti.

Na první pohled poznáš děkana a dva kaplany — domníváš se poznávati i úřadníky, vůbec vzdělance. Fysiognomie jejich se sice různí; ale na všech postihneš cosi, čím manifestuje se převaha ducha neb aspoň naučené, odkoukané a navyklé formalnosti nad neurvalostí přírody samé sobě zůstavené.

Tamo pozoruješ i sličnou dívčí tvář a lepé tvary těla, onde aspoň ještě stopy po někdejší kráse. Zde tě na okamžik upoutá mužný, sebevědomý výraz ve tváři mladíka, onde pak tě odpudí úskočně číhavý výraz tváře, kterou bys nejpřípadněji snad nazval kočkovitou — krátce nejrůznější to směs fysiognomií, postav, manýr a návyků, jak ji byla náhoda, diktovaná ohledy krevního příbuzenstva a osobního přátelství, na jedno místo zavála.

„Vybranou“ aspoň společnost tu nazvati není lze.

Hladkost, jemnost a noblessa obcuje tu po několik hodin pod jednou střechou s drsnou nebo zamlklou naivností, ráznost a sebevědomí s úzkostlivou bázlivostí, nevědomá prostota s rafinovanou prohnaností, učenost, znalost světa a lidí atd. s nejnaivnějším názorem v svět.

A přece jest zábava nenucená, skoro bys řekl bodře přátelská.

Po několika minutách pozoruješ, že to vlastně společnost nejrůznějších povah, z nichž skoro všechny vzájemně se znají neb aspoň o sobě slyšeli, — že to společnost z nejbližšího nebo vzdálenějšího okolí, která z větší části nesetkala se tu poprvé a proto dovede se vpraviti v neobvyklé manýry jednotlivců, ničemu se nediví, poněvadž skoro vše zná, krátce že to společnost, s jakou možno setkati se o venkovských svatbách a rodinných kratochvílích dosti často.

Toliko jediná vlastnost zdá se býti na pohled všem společnou: zámožnost. I sedlák nejdrsnějšího výrazu, oblečený v šat nemoderní — patrně ženichův nebo nevěstin blízký příbuzný — jeví oblekem svým, že nepatří mezi chuďasy. Každý mosazný knoflík leskne se jako zlatý; šátek na krku je hedvábný a těžký zlatý řetěz od hodinek zřejmě nasvědčuje, že muž ten nepatří mezi lidi, kteří si mozolně vydělávají na skyvu nejnutnějšího chleba.

Nicméně vše, čemu jsme byli právě věnovali povrchní pozornost, přehledl by's zajisté v několika minutách a při ničem bys se dlouho nepozastavil; hned po té by však pozornost tvou upoutali skoro výhradně ženich, nevěsta a družička v čele tabule přímo proti dveřím, kterýmiž jsi vešel.

Na první pohled se všickni tři u prostřed rázovité společnosti sice jaksi ztrácejí. Ale věnovav zběžnou pozornost vtírající se, skoro možno říci neodolatelné rázovitosti, byl by zrak tvůj konečně se zálibou spočinul na obraze v pravdě krásném.

O nevěstě jsme již něco napověděli. Ale zdála-li se nevěsta vesničanům, kteří ji byli spatřili jen letmo, a všem, kdož ji znali blíže ze všedního života, nad jiné spanilou, měla zde, po boku ženicha svého a v klamném osvětlení večerním vzezření, pro které nelze nám najíti vhodného označení.

Představte si nejsličnější blondýnku bezvadných téměř rysů, s lahodou a nevylíčitelnou dobrotou, něžností a přítulností v mladistvě svěží tváři nejjemnější pleti, s nejhebčím, nejbohatším vlasem, s nejsnivějším azurovým okem okouzlující hloubky — — představte si obraz ten co nejživěji a spatříte duševním zrakem svým bytost, která nám tane na mysli.

Po boku jejím sedí ženich — asi třicetiletý elegan v černém salonním obleku moderního střihu: štíhlý jako sosna, pravý vzor souměrnosti co do těla i tváře. Černý, hebký, poněkud kučeravý vlas, takové též knírky a plnovous a přede vším nápadně hnědá, skoro bronzová pleť dodávají bezvadně modelované, mužně krásné tváři s černým, jiskrným okem rázu cizího, skoro bychom řekli orientalního.

Dodáme-li, že tvář tato měla výraz klidné a přece laskavé, přívětivé mužnosti a rozhodnosti, že každé hnutí mladého muže nasvědčovalo ušlechtilým mravům, každé slovo řídké vzdělanosti a lidumilnosti, zajisté sotva někdo se pozastaví nad tím, když jediným slovem označíme v podobenství celkovitý ráz zajímavé osobnosti té a díme, že nebyl nepodoben sličným mladistvým indickým princům, jak nám tanou na mysli z orientalních pohádek. A mám-li jej porovnati s všeobecně známou nějakou osobností, nemám proň jiného porovnání nežli prince Džalmu ze Sueova románu „Věčný žid“.

Avšak nad ženicha i nevěstu vynikala přec ještě v jistém směru družička, sedící po druhé straně ženichově.

Kdo by byl náhodou a nepřipraven pohledl z jisté vzdálenosti jen na skupení těchto tří osob, byl by si zajisté především povšimnul ženicha a nevěsty pro kontrast základních odstínův pleti a vlasů, kdežto družička — černovlasá, černobrvá a černooká brunetka — podle ženicha podobné pleti, podobně jiskrných černých očí a lesklého černého vlasu neupoutala na první pohled pozornost výhradně.

Leč při bedlivějším zkoumání seznal's, že to jedna z nejsvěžejších, nejkypřejších ženštin, které kdy bezvadnou krásou, ohnivým pohledem a svůdně vábným úsměvem netoliko okouzlovaly, nýbrž přímo šílenou lásku rozdmychávaly — dívka téhož asi stáří jako nevěsta, ale nepoměrně vášnivější, cosi jako čarokrásný anděl s nejžhavějšími sny, s nejplamennější touhou po líbání.

Porovnal bych ji s nejkrásnější madonnou Murillovou; ale přese všechnu podobnost tělesnou vzpírá se porovnání tomu celá vnitřní bytost: cosi jako žhavá touha po něčem, co nesrovnává se s nadpozemskostí, ale jest nejkrasší, nejpoetičtější vnadou ženy — plamenná touha po lásce.

Čilost a živost její nápadně kontrastuje s jemným klidem oddanosti nevěstiny. Každý pohled, každý posuněk, každé slovo jest důkazem zřejmého neklidu, ba jakéhosi vnitřního vření, které v normalním stavu pouze rozehřívá jako jarní ranní slunce, nežli vystoupí k zenithu; ale v stavu abnormalním může rozplameniti jako žhavé pablesky letního slunce poledního . . .

A promluví-li, zní hlas její jako nejjemnější kovová struna: plně, jasně a lahodně . . . Není to sladký, ševelivý hlas tiché oddanosti a obětavé lásky, jakýmž okouzluje nevěsta, nýbrž zvonivě svůdný, neodolatelný hlas plamenné duše, který nevábí k tichému cukrování v zátiší, nýbrž strhuje ve vír nejsmělejších snů a nejvroucnějších, nejžhavějších přání . . .

A právě teď v šumu a ruchu, jež působí bavící se různorodá společnost — ve svůdně klamném umělém osvětlení, kdy již po několik hodin jsou obě tyto dámy i s ženichem skoro výhradně předmětem pozornosti všech, kdož mají smysl pro krásu a ušlechtilost, pro přednosti těla i ducha, právě teď, když jest zábava v plném proudu — — poskytují tito tři lidé pohled nad míru zajímavý.

Pro zábavu jiných nezdají se míti smyslu; baví se skoro výhradně jen mezi sebou — a jenom když ten neb onen z hostů přímým dotazem někoho z nich vyruší, odpoví mu; ale hned po té věnuje pozornost zase jen kruhu nejužšímu.

I člověk naprosto cizí, který by neměl o vzájemném poměru těchto tří lidí nejmenší potuchy, poznal by na první pohled, že není mezi přítomnými dvou osob, mezi kterýmiž by panoval poměr tak přátelsky důvěrný, tak něžně a vřele srdečný jako mezi nevěstou, družičkou a ženichem.

Není také divu!

Od mnoha let, vlastně od nejútlejšího mládí slučuje nevěstu a družičku nejdůvěrnější, nejvzornější přátelství takořka v jednu bytost. Po mnoho let žily v pravém slova smyslu nerozlučně.

Otcové jejich, oba zámožní obchodníci pražští, byli po čtvrt věku v nejužším obchodním spojení, po té sloučili obě firmy v jedinou. Matky pak byly přítelkyně rovněž tak upřímné jako otcové přátelé a po mnoho, mnoho roků nezkalila ni jediná neshoda vzorný tento poměr obou rodin.

Jaký div, že i dítky jejich, ačkoli povahou a temperamenty svými se lišící, přilnuly k sobě od nejútlejšího mládí s podobnou vřelostí jako dvé nerozlučných dvíčat.

Žilyť v jedné ulici, v domech těsně podle sebe, jejichž nevelké, ale vkusně upravené zahrady byly vlastně zahradou jedinou, rozdělenou pouze nízkým železným zábradlím a dvířkami, které nikdy nezavírány. Vídalyť se den co den; chodívaly do jedné školy a doma cvičeny jedním učitelem, krátce vyučovány a vychovány dle jednoho učebního a vychovávacího plánu.

Léto trávívaly s matkami svými v téže výletní osadě na blízku Prahy, kam otcové skoro den co den společně dojížděli a odkud vždy časně z rána do Prahy za svým zaměstnáním se vracívali.

Když dívky dorůstaly a společné hry, kterýmiž se za dětství bavívaly, začaly vyměňovati za zábavy jiného druhu, když začaly se zabývati pilněji lekturou a navštěvovati koncerty, výstavy, divadelní představení a později i plesy, dělo se to jako vše jiné za dob mládí — společně.

Knihu, kterou dnes přečtla jedna, musila následujícího dne čísti také druhá; neměla-li jedna chuti jíti některý den na procházku, zůstala doma i druhá nebo naopak: zatoužila-li jedna po zábavě nějaké, provodila ji tam družka i tenkráte, když po zábavě toho druhu právě ani dost málo netoužila.

Krátce obě žily a dorůstaly skoro za úplně stejných poměrů. Na duševní rozvoj jejich působily, když právě ne tytéž, tedy aspoň nápadně podobné vlivy, nejinak nežli na dvé nerozlučných blíženců.

Přes to vše vyvíjely se povahy jejich zcela samostatně.

Tichá skromnost a oddanost jedné kontrastovaly s živou, ovšem umírněnou rozhodností a ryze ženskou iniciativou druhé — snivá kontemplativnost jedné lišila se začasté dosti nápadně od otevřenosti a čilé účasti druhé se vším, co jakýmkoli spůsobem vzrušovalo — krátce různost povah, kristalisujících se názorů v svět a tudíž i konečných, doposud ovšem ještě mlhavých cílů životních byla přes všechnu zdánlivou stejnost neb aspoň podobnost mravů, návyků, libůstek a všeho, čím se povaha lidská manifestuje, přece jen větší nežli soudili lidé, kteří je pokládali za sestry — blíženky v nejvlastnějším toho slova smyslu.

A když pak obě překročily osmnáctý rok svého věku, sběhlo se cosi zcela prostého a zároveň přirozeného, čímž posavadní život jejich nápadně se změnil.

O jednom z četných plesů, jež byly o předloňském masopustě společně navštívily, byl jim kýmsi představen mužně sličný absolvovaný právník, kterýž však po odbytých studiích výhradně se věnoval hospodářství a spravoval sám po otci zděděný velký statek.

Obě pocítily pro vzdělaného, dobrodušného a duševně čilého muže skoro stejnou zálibu. Bavily se s ním k uspokojení — a za nedlouho když se s ním byly setkaly několikráte, utkal se mezi všemi třemi zvláštní, zpočátku jen ryze přátelský poměr, který nezůstal bez vlivu na další osudy jejich: zamilovalyť si jej — jedna s veškerou něžností své tklivé, jemné duše, druhá pak s veškerou vroucností živého, ohnivého temperamentu svého.

Avšak ani ta, ni ona sladkého tajemství srdce svého neprozradila — — —

V několika týdnech nebylo jich však více tajno, že mladý muž, kterýž se zpočátku k oběma stejně srdečně choval, dává přece jen přednost sladké něžnosti před sladkou vroucností . . .

Okamžik, v kterém to náhodou obě současně postřehly, vrhnul poprvé v životě jejich lehynký, sotva pozorovatelný stín na řídkou harmonii jejich duší, v které byly až dosud žily: „sladká něžnost“

zachvěla se pocitem nejvroucnějšího radostného vzrušení, „sladká vroucnost“ pak pocítila zamrazení . . .

V několika minutách nesouměrnost citův však se opět vyrovnala — „sladká vroucnost“ nemohla jinak nežli přáti štěstí toho „sladké něžnosti“ z hlubin věrné duše své.

Padly si do náručí, políbily se, jako se líbávaly v okamžicích nenadálého rozradostnění, a rozhovořily se pak upřímně o svých snech a nadějích, o svých touhách a přáních, o svých srdcích a konečných cílech života.

Co následovalo, jest prostinké a registrujeme to zde rovněž tak prostě:

Několik dní po té vyznal mladý muž několika vřelými slovy plavovlasé Anně svou lásku, požádal matinku její u přítomnosti černobrvé přítelkyně Marie za Anninu ruku a obdržev svolení, zajásal.

Současně zajásala i duše Mariina. Bylať jí, jakoby štěstí a blaženost, které kynuly přítelkyni Anně, kynuly vlastně jí samé; cítilať se srdcem přítelčiným, jež rozechvíval nepostižitelně sladký pocit milostné rozkoše . . .

Jelikož se žádné strany nebylo překážek, vykonány přípravy k sňatku obou vroucně se milujících mladých lidí v několika týdnech.

Marie, která šťastnou přítelkyni v posledních dnech takměř ani neopouštěla, doprovodila ji jako družička k oltáři a nyní sedí po boku mladého manžela, kochajíc se s nelíčenou upřímností ve štěstí a blaženosti Annině.

Lehynký stín, jenž byl před několika týdny na okamžik proletl její duší, když poprve postřehla, že není milována ona, nýbrž přítelkyně, čistou, upřímnou duši její nikdy více nezachmuřil; ba když stála v chrámě za Annou a kněz snoubencům žehnal, zdálo se jí, jako by žehnal zároveň i jí, jakoby i ona mohla býti účastnou téže blaženosti jako přítelkyně — —

Zábava ženicha s nevěstou i družičkou jest nelíčená, vřelá a živá. Skoro se zdá, jako by všickni tři neměli, jak již připomenuto, pro jiného smyslu nežli pro sebe.

Lehkokřídlá sentence a nevinný žert mají v rozmluvě převahu; laškující škádlení, zvonivý smích družičky, sladký, stydlivý šepot nevěstin a rozhodný, uvědomělý a přece srdečný ton, jakýmž odpovídá ženich, střídají se tou měrou, že nelze téměř postihnouti, kdo vlastně vede hlaví slovo, kdo jest vzrušen radostněji.

Znenáhla stává se zábava i všech ostatních vždy živější. Výborné víno začíná rozjařovati — šum a ruch se zmahá, žert a vtip začíná dominovati.

Krátce před půlnocí, kdy byli zevlující z večera před statkem venkované dávno již doma v spánek pohříženi, jest zábava v plném proudu.

Náhle zvedl se stařičký pan děkan, jenž byl novomanžele oddával, aby pronesl první přípitek.

Trvalo ovšem několik minut, nežli se ruch a šum tak dalece utišil, že mohl duchovní pronésti několik vřelých slov.

Když děkan domluvil, použil nastalého ticha jiný host a pronesl také přípitek — a tak stíhal jeden přípitek druhý, až vystřídali se z hostů všickni, kdož cítili se k pronášení přípitků oprávněni.

Posléze povstal sám ženich, aby vzdal díky všem, kdož jemu a nevěstě tímto způsobem blahopřáli, a pronesl přípitek — družičce, na kterou bylo, zajisté jen nemilou náhodou, v pronešených přípitcích zapomenuto.

„Vzdávám srdečný, upřímný dík všem," pravil zvučným hlasem za hrobového ticha, „kdož přáli mně a milované mé choti štěstí. Jsem přesvědčen, že po boku bytosti tak milé, tak něžné a laskavé, jako jest moje Anna, není ani jinak možno, než aby byl člověk svrchovaně šťasten.

Doufám tudíž v štěstí nezkalené, aspoň na tak dlouho, dokud vrtkavý osud, nevížící se nikdy na lidská přání, zůstane vůči nám laskav a milostiv.

Avšak i v případů, kdyby osud náš nezůstal nám laskavě a milostivě nakloněn, doufám, že mužnému, odhodlanému vzepření se všem rušivým vlivům podaří se na něm vyvzdorovati aspoň tolik, aby láska nezměnila se v opak. Připíjím tudíž především stálosti lásky — mužnému vzdorování osudu, třeba sebe trpčímu!"

Po těchto slovech připito s jásotem stálosti lásky. Sklenky zařinčely a někteří z hostů opakovali i závěrečná slova ženichova.

Po chvíli, když se vzniklý hluk poněkud utišil, ženich libozvučným hlasem svým pokračoval:

„Budiž mi však prominuto, že v okamžicích řídkého štěstí, jakého se mi dostalo, pamatoval jsem v první řadě na sebe a svou žínku, že opomenul jsem bytost žínce mé bez odporu nejbližší, bytost to, která s žínkou mojí od nejútlejšího mládí sdílela slasti a na štěstí jen zřídka kdy pomíjející strasti života, bytost, která jest a zůstane nám vždy strážným andělem — spanilou družičku . . ."

Při těchto slovech družička, která byla zpočátku s jemnou dychtivostí na ženicha zrak svůj upírala, sklonila hlavu, sklopila oči a ruměnec líček změnil se v brunatnost granátového jablka —

Ženich však pokračoval:

„Netajím sobě, že nynější a budoucí štěstí své děkuji hlavně jí. Vímť, že bez jejího souhlasu, ba směle mohu říci: bez jejího svolení sotva bych byl na záhoně milosti utrhl pro sebe nejkrasší, nejněžnější, nejčistší lilii, jaká tam kdy vykvetla, a proto zvedám sklenku svou a připíjím nejvěrnější družce mé lilie — ohnivé růži."

Poněkud strojený a jaksi patheticky pronešený přípitek, připomínající první pokusy nadaného erotického básníka, neminul se na přítomné účinku.

Celá společnost jako na povel vstala — sklenice zařinčely — připíjeno vzájemně. Každý tlačil se k stydlivě zapýřené družičce, aby sklenkou svou aspoň zavadil o sklenku její.

Nevěsta přiťukla si s družičkou předposlední, ženich pak poslední.

Tvář ženichova jevila v okamžiku tom čtveračivou přívětivost, tvář družiččina však jakousi vážnost, ba přísnost; ale když se zraky jejich

setkaly, přeletl i její tvář nejmilostnější úsměv, jakým kdy svůdná siréna okouzlila — —

Po tomto prostém intermezzu rozproudila se zábava s nepoměrně větší živostí nežli posud.

Společnost vždy více se rozjařovala; zábava stávala se všeobecnější, volnější, nenucenější, ba skoro možno říci ušlechtile rozpustilejší a byla by zajisté potrvala na dále, kdyby asi po hodině po pronešení posledního přípitku nebyla ji náhodou přerušila nemilá událost.

Jedna z přisluhujících osob doručila totiž ženichovi telegram, jenž byl právě zvláštním poslem z nejbližší telegrafické stanice přinešen.

Pozdní doba, bylyť již skoro dvě hodiny s půlnoci, nevěstila nic příznivého; neboť blahopřejné přípisy a telegramy byly došly již prodlením odpůldne a večer.

Nebylo tudíž divu, že přijal a otevřel ženich telegram vahavě a jaksi nevrle. Přeletl jej takořka v mžiknutí oka. Ve tváři jeho jevilo se v okamžiku tom leknutí, které však ihned zase zmizelo, když telegram složil a podstrčil pod talíř před sebou.

Vše to nebylo zábavě na závadu. Skoro nikdo ani nespozoroval nebo si nevšimnul, co se právě dělo — i nevěsta a družička, ačkoliv obě viděli, že byl ženichovi doručen telegram, pohledly jen z pouhé zvědavosti kradmo na papír; ale když jej ženich klidně podstrčil pod talíř, domnívaly se, že neobsahuje nic důležitého a nevěnovaly mu více pozornosti.

Ženich však byl od okamžiku toho zamlklý. Bylоť zřejmo, že o něčem přemítá — a po několika minutách nahnul se k družičce a zašeptal:

„Škoda, milostná Marie, že budeme se muset záhy rozloučiti!"

„Proč? Co tím míníte?" opáčila oslovená. „Vždyť pak si Anna přeje, abych u vás pobyla několik týdnů."

Rozhodný tento dotaz ženicha poněkud pomátl. Pokrčilť rameny a po chvíli poznovu zašeptal:

„Podivno, jak osud s člověkem často zahrává! V okamžicích nejtrudnějších překvapuje začasté utěšivě, ba radostně, kdežto naopak — v okamžicích nejradostnějších přikvačí mnohdy zpráva truchlivá, bolestná . . ."

„Doposud vám nerozumím," přerušila družička taktéž šeptem šepot ženichův. „Co tím chcete říci?"

„Nic více, nežli že musí býti člověk vždycky připraven na překvapující nějakou událost — A tak stalo se i nám — musíme se rozloučiti . . ."

Teprve nyní pochopila družička jemný takt, s jakým snažil se ji ženich připraviti dle všeho na nepříjemnou nějakou zprávu.

„Pro bůh, co se stalo?" uklouzlo kyprým jejím rtům a veselý, rozjařený výraz krásné tváře změnil se ve výraz úzkostlivého očekávání.

„Připravte se, milá Marie," ujal se šeptmo opět slova ženich, „na zprávu nepříjemnou, na cosi, co vás vzruší bolestně."

„Jsem na vše připravena — i na nejhorší," zašeptala Marie mocně se snažíc utlumiti vnitřní pohnutí.

Po těchto slovech ženich ještě chvíli váhal, domnívaje se, že byl družičku na nepříjemnou zprávu dostatečně připravil, načež s přízvukem tklivé soustrasti doložil:

„Dobrá matinka vaše lehce ochuravěla . . ."

„A to vám bylo telegrafováno?" optala se družička s udivením a růměnec její tváře ustoupil téměř v nerozdílném okamžiku bledosti.

„Ne, ne!" dodala pak chvějícím se hlasem. „Bylo-li vám něco telegrafováno, nemohlo vám býti zvěstováno nic jiného, nežli že matinka ochuravěla povážlivě, nebezpečně."

A dříve nežli tomu mohl ženich zabrániti, sáhla pro telegram pod talířem a ruče jej rozbalivši dověděla se, že matku ranila mrtvice.

Přes to, že byla již na nepříjemnou, truchlivou zprávu připravena, působilo na ni několik prostých slov o rodinné katastrofě jako bezprostřední událost.

Telegram jí vypadl z ruky — z prsou vydral se výkřik leknutí — v očích se jí zajiskřilo . . . Chtěla vstáti, ale nohy jí vypověděly službu; zůstala jako v ztrnutí.

Teprve nyní byla rozjařená společnost upozorněna, že sběhlo se něco nepříjemného. Hlučná zábava v několika vteřinách ustoupila hrobovému tichu a ženich několika slovy pověděl, co se stalo.

Co následovalo, jest prostinké.

Slova soustrasti, politování, udivení — ruch a šum zcela jiného druhu nežli před chvílí — a když pak se družička po několika minutách ze své ztrnulosti probrala: bezodkladné přípravy k jejímu odjezdu do Prahy.

Ženich nepozbyl ani na okamžik duchapřítomnosti. Podívav se na hodinky konstatoval, že družička, vyjede-li v půl hodině, dorazí povozem ještě v čas do nádraží k nejbližšímu vlaku a bude ráno o šesté hodině v Praze a dal okamžitě přiměřené rozkazy, by se tak státi mohlo.

Ve čtvrt hodině, po kterouž dobu byla zábava úplně přerušena, bylo vše k odjezdu připraveno.

Nešťastná družička byla se v době té aspoň tak dalece vzpamatovala, že byla opět úplně mocna svých smyslů. Odebravši se s nevěstou ze salonu do místností, jež jí byly pro pobyt vykázány, převlekla se v několika minutách a v průvodu přítelkyně vešla zase do salonu, by se s hostmi rozloučila.

Loučení bylo prosté. Marie beze slova podala tomu a onomu z hostů mlčky ruku, načež provázena nevěstou a několika hostmi, zvláště dámami opustila salon, aby v průjezdě vsedla do připraveného povozu.

Vedle povozu stál však již sám ženich, taktéž k odjezdu připravený, a nabídl se, že družičku doprovodí až do nádraží.

Marie nabídnutí zdvořile zamítla.

„Ne, ne — není možno!" pravila štkavě. „Nemohu — nesmím vašeho nabídnutí přijmouti."

Po té objala a políbila nejvěrnější svou družku, nevěstu, podala ruku ženichovi a pocítivši jemné stisknutí mimoděk je opětovala, načež vstoupila do krytého kočáru.

Scéně té přítomný družba — ženichův nemluvný přítel, kterýž byl po celou hostinu sotva sto slov pronesl, nedal si však ujíti příle-

žitosti, aby neosvědčil se k odjíždějící dámě galantním. Vydluživ si od ženicha, k odjezdu připraveného, plaid, vyskočil prostě ke kočímu na kozlík — a v následujícím okamžiku pobídl kočí koně k odjezdu —

Kočár vyjel z průjezdu. Někteří ze svatebčanů, zejména ženich i nevěsta, vyšli až před vrata a dívali se, až rychle se vzdalující kočár zmizel v nočním šeru.

Po té vrátili se všickni zase do salonu.

Neblahým tímto intermezzem přerušená zábava však se více nerozjařila; vázlať vždy více, až asi po hodině uznali někteří z nudících se již hostí za dobré rozloučiti se.

A v další hodině, tudíž asi v době, když družička buď dojížděla k nádraží nebo již čekala na vlak, rozloučili se i ostatní hosté a novomanželé zůstali o samotě —

Zatím co dělo se toto na statku novomanželů, ujížděl lehký kočár, odvážející nešťastnou družičku k nádraží, mírným poklusem šerou podzimní nocí po křivolakých vozových cestách — brzo do mírného, sotva pozorovatelného vršku, brzo zase s vršku dolů, brzo podle strnišť nebo zoraných již polí, jindy podle rybníčku nebo nějaké louky a hned zase skrze nějakou vísku podle chatrčí, domků — a tu a tam podle nějaké zahrady nebo osaměle stojícího topolu . . .

Všechny tyto a podobné nápadnější předměty v jednotvárné krajině mihaly se podle povozu jako v mlze.

Družička, sedící uvnitř vozu v koutku přikrčena, nevěnovala jim nejmenší pozornosti.

Nespozorovala ani, že jest obloha poseta myriadami třepotavých hvězd, že divuplný, zádumčivý klid vládne nad krajinou a působí i na její duši znenáhla přece jen jaksi mírně konejšivě. Jen jedvotvárný dusot koňských kopyt a drkotání povozu, občas pak zašvihnutí bičem zalehlo k jejímu sluchu a připomenulo jí, že odjíždí . . .

Zpočátku, když povoz vyjel ze statku, bylo jí, jakoby opouštěla dusnou atmosféru, která jí hrozila zalknutím. Ňadra se jí prudce dmula, srdce křečovitě svíralo; nevýslovná úzkost a přece jakási ztrnulost překážely činnosti fantasie. Zdálo se jí, jakoby se dívala v čirou, neproniknutelnou tmu — jakoby necítila nežli nevylíčitelnou tíseň, proti které není prostředků . . .

Za nedlouho počaly však samota a jednotvárnost osvědčovati svou divuplnou moc, vzpružujíce latentní obraznost.

Před duševním zrakem Mariiným začaly se vyhupovati různé, zpočátku mlhavé, ale později vždy jasnější a určitější obrazy z doby bezprostředně minulé — kmitavě jako bludičky, tu jen letmo, tu zase trvaleji a vesměs kaleidoskopicky jako v divokém víru . . .

Avšak ani jediný, byť sebe pomíjejícnější z obrazů těch netanul jí na mysli sám o sobě. Vždy se jí zdálo, jakoby v mlhavé dáli viděla trpící nebo již umírající matku, jejíž výrazný, bolestně zkřivený obličej s hasnoucím již okem zdál se jí býti nejtrpčí výčitkou.

Přes to vše nekmitla mozkem ani jediná určitější myšlenka. Obraznost byla úplně opanovala veškerou její duši a nedopustila, by obrazy, které jí předváděla, působily jinak nežli na pouhý cit, jejž roz-

plameňovaly jen k větší nebo menší trpkosti, k úzkostlivé ustrašenosti a bolestné stísněnosti.

Ubohá dívka nalezala se doposud ještě jaksi v mrákotné polo-ztrnulosti, z kteréž jen ob čas vyšlehávaly jednotlivé jiskérky probouzejícího se vědomí o pravém stavu věcí.

A dlouho, dlouho setrvala v podivném tomto duševním polootupení, až pak náhle, zdánlivě beze všeho popudu šlehla mozkem určitá myšlenka, porovnávající nynější její stav se stavem dřívějším. Napadloť jí, že právě dnes posavadní, ani jediným mráčkem nezkalené štěstí její zvrhlo se náhle a nepředvídaně v pravý opak — a srdce se jí sevřelo tak křečovitou bolestí, že ztemna zaúpěla.

Jediná myšlenka ta vzpružila schopnost její pocítiti úplně dosah děsného neštěstí, jež ji bylo právě stihlo — a z embrya základní myšlenky vyrojila se spousta myšlenek jiných: žhavých i mrazivých, jako když horečně rozpálenou hlavu postřikuješ ledovou vodou.

Mimoděk připomenula si bezměrnou blaženost nejvěrnější, nejmilejší družky, kterou opustila, — obraznost předvedla jí obraz nejmilostnější — — a mozkem šlehla myšlenka: „Proč — proč právě já jsem tak neskonale nešťastnou, když jí, která mne tak miluje, rozechvívá nejsladší, nejžhavější pocit milosti?“

A zase se jí zdálo, jakoby ji byla opanovala mrákotná polo-ztrnulost .... Fantasmagorické přeludy obraznosti zmizely a bylo jí, jakoby se dívala v čirou, neproniknutelnou tmu.

Leč za nedlouho vyhoupnul se ze samé tmy obraz nový, provázený zážehem nové myšlenky a po chvíli vířil duší její již zase kaleidoskopický rej myšlenek a pocitů trpce a bolestně mučivých, až sevřelo se srdce tak prudkou bolestí, že ubohá vypukla ve štkavý, křečovitý pláč — — —

* * *

Mladý muž, jehož sňatku jsme právě věnovali povrchní pozornost, náležel k onomu druhu lidí, kteří své vzdělání, své vynikající a zároveň i v mnohých záležitostech rozhodující postavení společenské, krátce své tak zvané „štěstí“ děkovali výhradně šťastnému rozřešení rurální otázky roku 1848.

Děd jeho, teprve před několika lety v stáří skoro 90 roků zemřelý, byl ještě poddaným, robotoval a snášel se vzdorovitým oddáním se v nezbytný osud veškeré svízele a útrapy, jakýmiž byl stav selský až do roku 1848 hněten a začasté v pravém slova smyslu týrán a ušlapáván.

Pravda — starý Želetinský byl sedlák dosti zámožný; osud jeho i v krutých dobách poddanství nebyl nikterak tak trudný jako osud tisíců méně zámožných „selských hřbetů“, které byly po názoru svých vrchností jen k tomu stvořeny, by se na ně nakládalo, by v pokoře se lopotily, jak jim pověstní páni „Francové“ s karabáči v ruce kázali se lopotiti pro „pány“, kteří pro ně neměli nežli opovržení . . .

Avšak což naplat býti zámožnějším jiných, když břímě poddanství tlačí v stejném skoro poměru jako jiné.

Což na plat míti dva páry koní a tři páry volů, když jeden pár koní a dva páry volů téměř den co den robotují na panském, když

pět, šest čeledínů živíš a vydržuješ jen k tomu cíli, aby vzdělávali půdu cizí, do které tobě pranic není!

Což naplat míti svůj vlastní statek, své vlastní hospodářství, své polnosti a luka, svůj brav, skot i svou drůbež, když ti může na vlastním tvém strništi kterýkoli z vrchnostenských karabáčníků z pouhé zlomyslnosti beztrestně postříleti, co mu přijde „na mušku", když ti může do pole vehnati stádo panského bravu, když ti může třeba i plnou stodolu zapáliti, aniž by se obával, že bude někým pohnán k zodpovídání se — když může nejen tebe, nýbrž i ženu tvou a dítky tvé poctíti výpraskem, kdykoli se mu jen zlíbí?!

My epigoni, kteří jsme krutých oněch dob poddanství nezažili, nemůžeme sobě již nyní po necelých ještě čtyřech deceniích, ani přibližně učiniti pravého pojmu o bezpříkladných útrapách selského stavu před rokem 1848.

Jednotvárnost jednotlivých případův, den co den se opakující klopoty, útrapy a týrání, nelišící se, leda spůsobem, jakým byly občas zvyšovány — a vůbec skoro nemožnost vpraviti se úplně v poměry, které za našich dob pokládáme za přímo neuvěřitelné, brání nám vžíti se v bezradostný život celé třídy politování hodných lidí, kteří byli odsouzeni otročiti několika jednotlivcům bez jakékoli naděje v možnost osvobození.

Krvavé listy dějin selských válek a četných selských vzpour lokálních jsou nejzřejmějším důkazem bezpříkladného útisku a zároveň málomocných pokusův vybaviti se z potupného, začasté nesnesitelného jařma, jakýmž byla odvěká vydíračná panstvílačnost své oběti obmyslila.

Starý Matěj Želetinský zažil útrap těch jako celá řada jeho předkův do syta, vlastně do přesycení.

Houževnatost organismu celého rodu oddolala však všem útrapám; opakujeme s důrazem: „houževnatost organismu", neboť organismus slabý, nebo docela chorobný podléhal v půlstoletí a dříve.

Kdo neměl skalopevného zdraví, kdo neměl, abychom tak řekli „duši v žulu zakletou", hynul předčasně nebo přenášel slabost a málomocnost na své potomky, kteří dříve nebo později podléhali, aniž by byl kdo dbal, že obyvatelstvo země vymírá.

Rod Želetinských nebyl sice vesměs s „dušemi v žulu zakletými". Mnozí z členů jeho podlehli úmorným, vysilujícím útrapám předčasně; leč někteří přece jen houževnatostí organismu svého přetrpěli vše a při vzorné pracovitosti, opatrnosti a jiných nezbytných vlastnostech dovedli toho, že udrželi se déle a výše „nad vodou" nežli jiné rody.

Přes to byl starý Matěj Želetinský již poslední svého rodu, kterémuž se podařilo udržeti slušný majetek rodinný v té míře, že náležel mezi nejmohovitější sedláky v širém, nad jiné úrodném okolí.

Na štěstí byl muž ten, jak běžná fráze dí, hlava dosti „otevřená"; jinak by byl i on, jakožto poslední svého rodu, přece také podlehl.

Především byl — jak v poměrech, v kterýchž žil, ani jinak býti nemohlo — opatrný a obezřelý, tudíž začasté, když toho potřeba kázala, i potměšilý.

Vrchnost byla mu veřejně vrchností v pravém slova smyslu. Před vrchností a jejími zástupci nebo karabáčníky smekal uctivě již z dálky,

podroboval se bez odporu a reptání každému rozkazu, ba každému pokynutí, slovem snažil se s tryzniteli svými vyjíti stůj co stůj — začasté i za cenu svého přesvědčení, ba lidské důstojnosti, což za dob patrimonialních nazýváno prostě „selskou drbaností“.

Potaji ovšem zatínal často pěst a skřípal zuby; leč pro svět, nechť pány nebo nepány, „byl až po krk upjat“ — nikdo z něho nevymámil křivého slůvka, ba ani povzdechu.

Mračný výraz pravidelné, sluncem do hněda osmahlé tváře nejevil skoro nikdy žádné změny; vášně a náruživosti byly úplně v jeho moci; tvář jeho aspoň nikdy nebyla jejich zrcadlem, a proto také nikdo nikdy ani z daleka neuhodl, co děje se v jeho duši.

Byla to povaha uzavřená, tudíž přemítavá, ba hloubavá, ačkoli beze všeho vzdělání.

Pamatování na sama sebe, tudíž jistý druh, poměry neúprosně diktovaného sobectví, bylo základním rysem jeho charakteru. Věda z dlouholeté zkušenosti a na základě rodinných tradic, že jiným nemůže v ničem prospěti, ba že nesmí ani raditi, jak by si snad mohli trudný osud svůj zlepšiti, naučil se mysliti jen sám na sebe a pracovati pro sebe dle vlastních svých názorů bez ohledu na volbu prostředkův, které ani nenáležely vždy mezi nejchvalnější ve smyslu moderní mravouky, která v přední řadě vyžaduje přímost a pravdomluvnost, o kterýchžto vlastnostech neměl starý Železinský skoro ani potuchy.

Za našich dob nazvali bychom povahu takovou „poťouchlou“: pro svět klid, začasté mrazivou spokojenost — pro sebe však roztrpčenost: pro svět, zejména pro pány uctivost a úslužnost skoro patolízalskou, pro sebe však vzdor a pýchu skoro nezdolnou; pro svět po případě přívětivé slovo, napomínání k mírnosti a trpělivosti, pro sebe však nejtrpčí, nejžhavější kletbu na vše, co kolem něho bylo původem a vinno útrap, v kterýchž s jinými poddanými žil.

Poctivec však byl „od kosti“, byť i jen z pouhého instinktu, jako jím bývá každý nevzdělaný člověk vůbec, kterémuž bývá v tomto ohledu vodítkem jen zvyk a tradice.

Přes to vše, že snažil se učiniti poměrům ve všem všudy za dost, nebyl u vrchnosti a jejích karabáčníků nikterak oblíben, již proto, že byl ze všech poddaných nejmohovitějším; byltě jen jaksi trpěn a to proto, poněvadž nebyl vzdorovit, tím méně odbojný, což pokládáno vlastně za pouhou povinnost a nikterak za nějakou přednost, která by se musila odměňovati třeba sebe nepatrnější laskavostí.

Kdykoli vůbec jen bylo možno, vždycky bylo jařmo robotní Matěji Železinskému přitíženo; při každé příležitosti dáváno mu na jevo, že přes zámožnost svou jest přece jen pouhopouhý „hloupý selský hřbet“, který není ani hoden, aby mu kterýkoli pan Franc věnoval sebe nepatrnější pozornosti.

(Pokračování.)

Nové sonety samotáře

od **Jar. Vrchlického.**

I.

Antické jaro.

o, Evoe! Jest velké jaro tady!
Květ prší deštěm s mandloňových stromů
a zlatý směje se z rýh skalných lomů
jak vína kapky z Fauna zdrané brady.

Jo, Evoe! Pojď, půjdem do zahrady!
A budem zpívat! Komu? — Pranikomu!
Jak hrdliček smích v rachot jarních hromů
náš vpadne zpěv do nářku Oready,

Jež kvílí kdesi žalně po Adónu
a neví, že již vstal se sluncem v očích,
že trhá vítěz černých mračen clonu!

Jo, Evoe! Těch nemá lýra tónů,
co květů máme oba ve vrkočích . . .
Ó zpívej, výskej, v moři blaha tonu!

II.

Ticho v lese.

Hrot lístku ani travin nepohne se.
Hvozd zastavil dech hluboký a divý,
na krajinu pad smutek těžký, snivý,
žár slunce prstenů sta rozlil v lese.

Brouk v suchém listí, motýl v rudém vřese,
vše usnulo, u bahna vedrem křiví
se rákos, v svlačci rosy brillant živý
se smutně jako kalná slza třese.

Žhnou skály a z nich vedro padá dusné,
štěrk, jenž se odloup, zvolna v hloub se valí
a slyšíš zvuk, jak dopadá, až usne.

A sotva větší děs by v tomto tichu
tě schvátil, kdyby sedna mezi skály
je rozhlaholil Pan v šíleném smíchu.

III.

Plané růže.

Kol příkré tesy; v jejich středu holém
se rozskočilo srdce staré skály
a v proutí šípků rudé růže vzplály
a nad propastí usedly si kolem.

To rudých motýlů roj svítí z dáli,
hned řekl bys, nad trávy tenkým stvolem,
když znavivše je dlouhou honbou polem
je k oddechu sem divé větry svály.

Či v skutku země staré srdce puklo
a jeho krev se v těchto květech pění,
v skal přísné rysy kouzlíc něhu jara?

Co bolů se as v hrudi země shluklo?
Či odleskem ty růže ve kamení
jsou požáru, jenž od věků tam hárá?

IV.

V líbánkách.

Znáš onu zem? Ach, ano, tak to znělo!
Kdo nezná ji? tam věčné jaro voní.
My v mládí květu putujeme do ní,
čí oko však ji v skutečnosti zřelo?

Květ prší v cestu, kdesi ptáče pělo,
sta paprsků se po obzoru honí
a na tvé rámě se ta hlava kloní
a páž tvá cítí sladké její tělo.

Den konce nemá a je zlata plný.
A přece spolu zamyšlení jdete . . .
Toť duší vašich svatební je cesta.

V kraj, ona modrá květina kde kvete,
myslíte na leknínem zkvetlé vlny,
na divné hory, na neznámá města . . .

V.

Poledne.

Již božský střelec, na své pleci nesa
toul zlatých střel, k zenitu rychle pílí,
již s trůnu nebes na vše strany střílí;
pták, zvěř i moucha prchli v stíny lesa.

A na zem pohledni a na nebesa,
kol samé zlato, kam tvůj zrak se chýlí,
sta jisker zlatých padá na obilí
a zlatá mha na skráně skalám klesá.

A zlato plane ručejemi vzduchem,
jenž hustý žádným nepohne se ruchem,
jak prsteny to hraje po kamení.

A v zraku tvém, jenž vlhký tone v jase,
jak druhé slunce v mlhy mého snění
též velká zlatá jiskra zažíhá se.

VI.

Musa.

Pod skálu usedla si zamyšlená.
Byl v sklonu den a stromy se již tměly.
Ty sivé oči její v dálku zřely,
laň u noh se jí pásla ochočena.

A věnec, v kterém slední květy mřely,
si sňala s hlavy, vedle pohozená
ve trávě píšťala . . . Ach, přes den celý,
být Musou, kde by ráda byla žena!

Svět antiky se před ní v mlhu tratil
a sama cítila, jak doba nová
se hrne sem, jak v oblacích to duní.

Kéž nový svit by skráně její zlatil,
kéž by jen mohla najít pro ni slova
a zůstat věrna mrtvých květů vůni!

VII.

Oči nebes.

Kdys v noci letní po milenky boku
jsem kráčel, celé nebe v hvězdách plálo;
nám v objetí se v jedné chvíli zdálo,
že každá hvězda podobna je oku.

Jde za námi, nás v každém stihá kroku;
za chvilku blaha, jichž je v žití málo,
chce nebe ranit za to, co nám přálo,
nás tichou výtkou srdcí ve hluboku.

A od té doby, kam jen noha vkročí,
i v noci za vteřinu blaha jednu
zřím stále tyto hněvné nebes oči.

Ó budou jistě plát i v hrob můj tmavý,
ba přibijí mne rovu mého ke dnu,
bych vstáti nemoh, jak dva hřeby žhavy.

VIII.

Vichr v lese.

Jak slizcí hadi kořeny se vinou
po šikmé stráni, zrytý mech se čeří
a korunami stromů, jež se šeří,
kaskady zvuků jako moře plynou.

Kdes pádné rány seker zní a hynou,
ve výši datel zobákem čas měří,
tu po zemi, tu houštím chumáč peří
jak vloček, hvězda, letí klenbou stinnou.

Teď choral větrů zadul z hloubky temně
do starých sosen, se skal mlčenlivých
štěrk drobný řítí se ve spádu stálém.

A stromy ve nárazech bouře divých
se zmítají, že řek bys, stará země
se chvěje posud pod kentaurů cvalem.

IX.

Pomsta Apollinova.

Ze zdrojů víly, ze skal vyhnal duchy,
vše kácel v prach, co hřálo poesii,
a roucho zářné symbolu, jímž kryjí
se velké pravdy, zdeptal k pravdě hluchý.

Co jemu věštců dumy, sny a tuchy,
i proti bohům s drzou povstal šíjí
a hlásal: v slunci, jež zem lačná vpijí,
prý neplá Apoll, žhoucí škvár to suchý.

Však velký bůh jak druhdy tam před Trojí
vzal obrovský luk na plec a v toul sáhnul
a střelil — zlatá struna zazvučela.

Pad mudrc k zemi, v slunce žhavém znoji
snad v chvíli, kdy se ve tvář pravdy nahnul,
jej nesmrtelná boha sklála střela.

X.

Ostrov mrtvých.

V rmuť dalnou tesy příšerné se chýlí,
zde voda tichá je a tiché nebe
a sotva ob čas větrem cypříš kvílí
a z vody té i z těchto skal to zebe.

Loď bez ohlasu kalnou vlnou pílí,
šer paprsky tvé zhltil, zářný Febe!
A břečťan, skalami jenž vine žíly,
svůj jednotvárný život z mrtvol střebe.

V skalách jsou sluje uzavřené těsně
a jednou za rok člun přistane malý
jak z říše duchů. Kdos tu pláče dlouho.

Tak v srdcích těch, jenž s bohem dali Vesně,
ční ostrov mrtvých, které milovali.
Tam jezdit netřeba — Viď, věčná touho?

XI.

List vavřínu.

— Aug. Eug. Mužíkovi. —

Tvůj verš jak vždycky hluboký a ryzí
mi připomněl zas ony krásné časy,
kdy mladá duše za vidinou krásy
se vzpjala jako svlačec plna mízy.

To minulo již. Nyní život sklízí
po hojné setbě pouze řídké klasy,
leb má jen trn a laur nemají vlasy,
jak Goethe děl — mně potlesk davu cizí.

Však tento osud všech mne nezarmoutí.
Já dal, co měl, a neměřím, co zpátky
mi sláva dala tou trnitou poutí.

Jen jedno toužím: Jak mně v konec boje
by dítěte a ženy pocel sladký
na místo lauru zastřel čelo Tvoje.

XII.

Muezin.

Na věži stojí, v úhly světa volá.
Od noci k jitru modlitba to stálá
do hvězd i k zemi: Veliký je Allah!
do ruchu města i kde poušť je holá.

Lid neposlouchá nebo jenom z pola,
za obchodem, za lupem každý cválá,
on v noci chlad i v žár, kdy slunce sálá,
dál křičí, srdce touze neodolá.

Ó básníku! V něm svého pozdrav bratra!
Ty rovněž bdělý na myšlenky věži
svou píseň házíš do všech úhlů světa.

Bez účasti se dole hemží chátra,
však maják ty jsi věčna na pobřeží,
kterému v srdci růže božství zkvetá!

Vesmír.

Napsal dr. **František Kahlík.**

II.

S velikostí všehomíra rostl též počet hvězd.

Obraz hvězdnatého nebe od pradávných, závojem neproniknutelným zastřených časů zajímal lidskou mysl. Ještě se potuloval člověk se stády svými kočovně od místa k místu, ana průvodčími mu byla jasná, zlatá světla nebeská. Nejstarší písemné památky vzdělanosti lidské: letopisy čínské, papyry a stavby egyptské, nápisy assyrské, bible a básně Homerovy jsou důkazy pokročilé znalosti nebes, kteráž nemohla býti než plodem dlouhověkých pozorování. Kdy a kým byly učiněny první objevy na nebeské báni, určiti nemožno. S pocitem posvátné úcty pozoroval vnímavý syn přírody nepřehledné roje hvězd, jež každé noci v témž pořádku vycházely a zapadaly. Spočítati jich neuměl, ale postihl záhy, že některé zvláště klidně a mírně svítící mění své postavení k ostatním, v nepohnutém pořádku ostávajícím, toulajíce se mezi nimi, a nazval je oběžnicemi. Rozdělil si celou oblohu podle jistých známek na jednotlivé okresy, pamatoval si vzájemné postavení hvězd na nebi k sobě a sloučil je podle toho v podoby více méně libovolné čili v souhvězdí a oživil azurovou nebes báň, jež v nedostižné nádheře a velebnosti klenula se nad ním, veškerým majetkem své mladistvé fantasie: svými bohy a heroy. Pozoroval záblesk hvězd a podle jasnosti je roztřídil do šesti tlup čili velikostí a posléze, na sklonku starého věku, odvážil se Hipparchos, jak dí Plinius, „věci, která ani bohu by neslušela, spočítati totiž potomkům hvězdy a zůstaviti tak nebe všem v dědičnost“. Počal totiž sestavovati jejich výkaz čili katalog, zachytiv je v síť složenou z myšlených čar, kterými pravidelně obepjal nebe na způsob, jak urču-

jeme polohu míst na zeměkouli vytčením zeměpisné délky a šířky. Katalog Hipparchův z druhého století př. Kr., jenž v Ptolemaiově Almagestě se nám zachoval, platné konal služby až do časů Tychona Brahe, jehož pozorování ukončují dějiny astronomie předteleskopické.

Roku 1608 objevil hollandský hotovitel okulárů v Middelburce Lippershey, že prohlédajíce dvěma čočkama jistým spůsobem spolu spojenýma můžeme vzdálené předměty spatřiti zvětšeny a mnohem jasněji a určitěji. Tak stal se objevitelem teleskopu. O vynálezu tom roku následujícího obdržel zprávu učený mathematik a spisovatel florentinský, Galilei (1564—1642), zařízení dotčeného přístroje však blíže neznal. I sestrojil si přístroj toho druhu sám a tak ho zdokonalil, že zvětšoval třicetkrát. Zkoumaje jím měsíc spozoroval s podivením, že jsou na něm údolí jako na zemi a hory, jež vrhají stíny. Dle prastaré pověsti skládala prý se Kuřátka kdysi ze 7 hvězd, z nichž pak jedna podivným spůsobem zmizela. Když Galilei upjal svůj teleskop na toto souhvězdí, spozoroval v něm jasně neméně než 40 hvězd. Kamkoli v prostoru nebeském pomocí nového přístroje zrak obrátil, všude nořily se z tajemných jeho hlubin světla nová, dosud utajená. Čím mohutnější stávaly se přístroje, tím více rostl jejich počet, až posléze i ona jasná páska, která jako Mléčná dráha nepravidelně po nebi se táhne, ukázala se býti rojem nesčíslných světel, která v jediné se kupí těleso jako drobná zrna v pískovci, jichž též o sobě rozrůzniti nelze kromě hrubších zde onde druz, jimž podobají se v světlé této pásce jasnější hvězdy, které i oku neozbrojenému se jeví.

Také hvězdy teleskopické roztříděny dle velikosti, leč tu nedocíleno již shody, jelikož hvězdám ponenáhlu světla ubývá a stupnici světelnou přesně označiti nelze. I rozdělují je někteří po příkladu Herschelově do 20 tříd, jiní s V. Struvem do 12 neb s Argelandrem do 14, namnoze pak rozdělení do 16 tříd zobecnělo.

Počet hvězd po jednotlivých třídách se podle toho též rozmanitě udává. Podle rozdělení Houzeauova jest hvězd:

	Na polokouli severní	Na polokouli jižní	Na celém nebi
1. velikosti	11	9	20
2. „	26	25	51
3. „	88	112	200
4. „	277	318	595
5. „	595	618	1213
6. „	1919	1721	3640

Z přehledu toho jest patrno, že jest na severní polokouli skoro tolikéž hvězd jako na jižní, celkem pak že jest podle toho hvězd viditelných 5719.

Číslo to však není nikterak ustáleno, jelikož počet hvězd prostým okem dostižných podle síly zraku nemálo se mění. Tak jich napočítal Argelander, jenž své oko pokládal za normální, na té části nebes báně, kterou lze v našich krajinách obezříti, 3300. Heis v Münsteru

Westfalském, jenž měl oči neobyčejně bystré, napočítal jich na témž prostoru 5400 a v krajinách průzračností vzduchu nad naše mlhavé země severní předčících, snad by bylo možno ještě více jich postihnouti.

Z uvedeného přehledu vychází na jevo, že každá následující třída obsahuje asi třikrát tolik hvězd jako předchozí. Připustíme-li, že počet hvězd teleskopických roste postupně v témž poměru, jenž až do 9. velikosti hvězd již platně jest zjištěn, obsahuje 7. třída hvězd 10.920, 8. třída 32.760 a t. d., konečně 15. třída $71^1/_2$ milionů a všech 15 tříd úhrnem asi 108 milionů hvězd.

Odhad ten jest patrně libovolný. Počet hvězd jest tak obrovský, že si ho nikterak představiti nelze. Uvedeme-li sobě pro lepší porozumění na pamět, že neozbrojené oko jich na celém nebi nemůže spatřiti než asi 6000, tedy sotva 18000 díl, že z jednoho místa na zemi jich nevidíme více než 4000 a že již ten skrovný počet básníci všech věků brali za obraz nezměrnosti, horujíce o „nesčíslném počtu hvězd“, dospíváme úvahami takovými k přibližnému tušení toho, co krátce označujeme slovem nekonečenost.

Určiti polohu nesčíslných světel nebeských v nekončeném prostoru a vystihnouti tak budovu všehomíra jest s obtíží ještě daleko větší.

Síla našeho zraku má určité meze, za nimiž mohutnost rozeznávací úplně se ztrácí. Při vzdálenostech větších klade oko naše předměty do společného pozadí, hvězdy tedy vesměs na blankytnou klenbu nebeskou promítá. Mapa nebes, globus nebeský, poskytují nám toliko obraz této jediné plochy; o skutečné rozloze hvězd v prostoru nepoučují nás nikterak.

Abychom označili místo hvězdy v prostoru, k tomu totiž nestačí, abychom pouze udali směr, ve kterém se od nás nachází, nýbrž jest třeba znáti také její vzdálenost, ta pak u několika toliko hvězd jest dosud určena. Ve skutečnosti mohou dvě hvězdy, umístěné bezprostředně vedle sebe, odděleny býti nekončeným prostorem, stojíce při téže zorní čáře daleko za sebou, čehož důkaz velmi patrný poskytuje se při zatmění slunce, kde koruna sluneční na pohled obklopuje měsíc. Podobně mohou také hvězdy, které klademe do jednoho souhvězdí, ve skutečnosti býti od sebe mnohem dále, než jiné na pohled značně od sebe vzdálené. Neumíme ani pověděti, zda hvězdy světlejší vskutku jsou větší, neb zda jasnější jejich světlo větší blízkosti přičísti sluší. Obraz hvězdnatého nebe jeví nám nelad, který všelikému pořádku se vzpírá.

Že by všeliká přečetná skupenství hvězd byla pouze optická, těžko připustiti. Spíše se podobá, že hvězdy na některých místech v prostoru nebeském skutečně se shlukly v roje, jako oběžnice se sluncem v soustavu sluneční. Skupenství nejhustší jeví světlý, místy ve dvě ramena se rozbíhající pás Mléčné Dráhy, pročež stala se ona osou všelikých bádání o budově všehomíra.

Že jest Mléčná Dráha rojem hvězd, zjištěno jest od té chvíle, co zrak lidský ozbrojil se teleskopem, nade všechnu pochybnost. Kepler v ní viděl obrovský prsten hvězdový, v jehož středu téměř slunce má své místo uprostřed prázdného poměrně prostoru. Podle názoru toho ostávalo ještě slunce královnou všehomíra; od té doby však, co doká-

zána jeho souřadnost s ostatními hvězdami, počalo se též na Mléčnou Dráhu pohlížeti podle analogie sluneční soustavy.

V této potkáváme se totiž s věcí nápadnou, která svědčí o blízkém příbuzenstvu slunce a oběžnic kolem něho kroužících a podporuje domněnku o společném původu všech těchto těles. Jest to poloha jejich dráh. Planety neobíhají kolem slunce přerůznými směry, nýbrž krouží téměř po jedné ploše v rozličných vzdálenostech od slunce. Dráhy jejich zaujímají úzký pruh, takže celou soustavu sluneční možno ohraničiti dvěma plochama rovnoběžnýma nepříliš od sebe vzdálenýma.

Podobně pohled, jejž poskytuje hvězdnaté nebe oku prostému i ozbrojenému, budí domněnku, že i hvězdy nejsou jednostejně rozesety v prostoru světovém, aniž jej vyplňují všemi směry jednak daleko; nýbrž že vesmír tvoří jednotný, šírým hvězdoprázdným prostorem zevšad obemknutý celek a že různými směry různě daleko do prostoru proniknouti třeba, než lze dospěti k jeho hranicím.

Podobáme se na zemi naší poutníku, který v noci zabloudil uprostřed širého lesa. Když při zásvitu kolem sebe se porozhlédne, aby se orientoval, budou mu připadati stromy v nejbližším okolí mnohem větší ostatních, vzdálenější budou se mu zdáti menší a blíže při sobě, nejvzdálenější splynou v jeden matný lem. Shledá-li poutník, že toto pozadí není všude stejně temné, že jím na některých místech světlo prokmitá, bude souditi právem, že pokraj lesa na této straně jest blíže než na jiných. Nahradíme-li stromy hvězdami, máme před sebou obraz hvězdného nebe. Upřeme-li naň slabý dalekohled směrem k Mléčné Dráze, objeví se nám hustý roj hvězd a za ním bledý pás světelný, podobný onomu, jejž lze na obloze pozorovati okem prostým. Obrátíme-li dalekohled ve směru k Mléčné Dráze kolmém, objeví se sice také tam hvězdy nové, prostému oku utajené, leč v počtu daleko menším a za nimi pozadí úplně temné. Užijeme-li dalekohledů silnějších, zasvitnou hvězdy, které jsme v Mléčné Dráze dříve postihli, mnohem jasněji, světlé pozadí pak rozplyne se v nepřehledné roje drobných světel, za nimiž místy ještě matný lesk se bělá, který v hvězdy rozložiti sotva se podařilo W. Herschelovi obrovským jeho reflektorem. Ve směru kolmém pak temné pozadí zůstává nezměněno. Pás Mléčné Dráhy, více méně rovně široký, oblohu kolkolem obepíná i možno tudíž slunce umístiti celkem poblíže jeho středu.

Na tuto rozlohu hvězd v prostoru světovém, jež jest základem i nejnovějších názorův o budově všehomíra, první, pokud známo, zřetel obrátil Th. W r i g h t v polovici 18. století.*) Pomysl jeho přijal K a n t (1724—1804) a zbudoval na něm svou theorii nebes **), důsledky pak z theorie Kantovy vyvodil L a m b e r t (1728—1777), jenž zosnoval úplnou soustavu všehomíra — na základě naší soustavy sluneční. ***) Lambert seřadil tělesa nebeská v soustavy pořád rozsáhlejší. Stupněm prvým jsou oběžnice s lunami, jež kolem nich krouží. Slunce se svými

*) Th. Wright: Theory of the Universe. V Londýně 1750.

**) Kant: Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels. V Královci Pruském 1755.

***) Lambert J. H. Cosmologische Briefe über die Einrichtung des Weltbaues. V Augsburce 1761.

planetami tvoří soustavu druhého řádu. Každá hvězda jest sluncem a tvoří s družinou svých oběžnic pro nás neviditelných soustavu s naší sluneční stejnorodou. Soustavy tyto pak nejsou v prostoru bez ladu rozmetány, nýbrž jsou ve svazku vzájemném, tvoříce skupiny vyšší, jež se v dalekohledech obrážejí jako roje hvězdní a nesčíslné množství těchto rojů tvoří Mléčnou Dráhu a Vesmír. Ale jest možná, že Mléčná Dráha není skupinou nejvyšší, že jsou Dráhy Mléčných Dráb, které pro přílišnou vzdálenost ostávají pro nás utajeny. Vesmír do nekonečna se rozkládá, bezmezný prostor vyplněn jest všemi směry tělesy nebeskými a veškeré tyto světy udržují se v něm vzájemnou přítažlivostí podobně jako oběžnice v soustavě sluneční a podobný též mají oběh. Jak oběžnice vévodí velikostí a hmotou nad svými lunami a slunce nad planetami, tak pokládal Lambert, buduje dále svou theorii na analogii, že srdcem každého roje hvězd jest obrovské těleso, kolem něhož soustavy sluneční t. j. jednotlivá slunce se svými oběžnicemi krouží.

Tu však narazila theorie jeho na úskalí nebezpečné: Obrovské tyto hvězdy, — ústřední slunce, — byly by zajisté netoliko větší hvězd ostatních, nýbrž předčily by nad ně též silou svého světla, ale na nebi nikde nevidíme světel tak mohutných, leč bychom chtěli uvěřiti Lambertovi, že obrovská tato centrální slunce jsou vyhaslá — tmavá.

Nyní sice jest zjištěno, že jsou vskutku v prostoru světovém tělesa velikých, slunečních rozměrův, která jsou temná aneb spíše velmi slabounkého světla jako ku příkladu tmavý tovaryš Siriův, kterého tušil Bessel na základě jistých nepravidelností v pohybu této hvězdy a jejž skutečně objevil několik let později Clark. Že by však v prostoru nebeském bylo veliké množství těles temných, kolem nichž by kroužily soustavy sluneční, za těžko je připustiti. Mimo to pak postrádala theorie tato hlavní opory, jelikož se v polovici předešlého století o vlastním pohybu hvězd ničeho nevědělo. Tyto zaujímaly dle obecného domnění nehybné místo na nebeské báni — byly stálicemi. Proti tomu mohlo se sice namítati buďto, že jsou od nás příliš vzdáleny aneb, že jsou pohyby jejich tak povolny, že jich člověk během krátkého života svého ani nepostřehne, ač pokolení příští, porovnajíce výsledky svých pozorování s minulými, je budou moci postřehnouti. Domysl ten — jak níže bude vyloženo — skutečně se potvrdil, ale právě objevení vlastního pohybu hvězd v základech podvrátilo theorii Kantovu a Lambertovu, ano ukázalo, že hvězdy se šinou prostorem nebeským směry rozličnými.

I zřítila se smělá tato theorie jako palác, zbudovaný na písku, postrádajíc pevných základů přesného pozorování. Jedinou oporou její byla analogie s naší soustavou sluneční, dokonale zbádanou a postižitelnou, a právě tato okolnost nejvíce přispěla k jejímu rozšíření. I nyní pohlíží se na svět celkem jako na soubor těles oběžných a slunečních, jež se víží v okresy stále větší a větší do nekonečna. Dosud pojímá se obyčejně vesmír celý dle analogie soustavy sluneční. Názor ten udržuje se hlavně tím, že ani astronomie ani filosofie novější nezmohly se na theorii, která by obepjala a pronikla svět celý a uvedla lad a harmonii v tajuplný jeho rozruch. Duch lidský pak, pokud mu není možno stoupiti na pevné nohy, se zálibou starých se drží berlí.

O třeboňském rybolovu.

Žert.

Z »Dudáckých písní« Ad. Heyduka.

třeboňském rybolovu
dudat chci a pět,
když tam Krčín regentoval,
který stvořil „Svět“;
„Svět“, ten rybník velký vele,
prostý vad a chyb;
víc než hvězd má nebe celé
bývalo v něm ryb.

Byly vám to ryby zlaté,
větší než můj měch,
udivením zrak se měnil
na těch tarantech;
náhodou-li do nevodu
vniklo jich jen pět,
sotva s nimi mohli z brodu,
aspoň ne tak hned.

Při lovu ač posud máme
mnohý krásný plen,
proti rybám Krčínovým
jest to potěr jen;
na padesát liber z hruba,
každá stopu v příč;
jako kbelík byla huba,
ploutve jako rýč.

Ale jako slunce samo
jedna větší všech,
kdo ji zřeli z čista jasna,
tajil se jim dech;
sám pan Vilém, jenž byl všady
a půl země znal,
„totě zrovna velryb mladý,“
zdiven zavolal.

„Do zámku tu rybu pěknou
doneste mi hned!“
Nebylo však z rybolovců
kdo by kapra zved';

tlouk' sebou, jak ryby tlukou,
toužil z vodky ven,
drželi ho, ale v rukou
zůstal jenom hlen.

Baštýř, mládek, vše se třese,
všickni slabi jsou,
jeden ryby neodnese,
bude třeba dvou;
aj tu Krčín: „Není tady
lepších chlapů? hej,
kdo s tu rybu, mladý, starý,
viděti se dej!

Slaboši jste všickni všudy,
aby to spral ďas,
dva na jednu českou rybu —
hynem, lid i čas;
slábnem, chábnem — to mne bolí —
od Žižkových dob . . .
nuž, ať je to kdo chce koli,
ryby té se chop!“

Tu blíž pana z Rožmberka
starý muž se zveď':
„Rybku tu, sud dáš-li piva,
odnesu ti hned;
odnesu ji i s tou kádí,
jenom pane vel,
víc jsem ondy nosil v mládí
kdy a kam kdo chtěl!“

„Ejhle, troufalým jsi, věru,
mluv však, co jsi zač?“
„Domanínský kovář, pane,
znamenati rač;
v našem rodu skoro zvykem
míti nadbyt sil,
děd můj v Uhřích s Koudelníkem,
s Čapkem v Němcích byl.

Statným slynul již jak práče,
mnohý stekl hrad;
otec můj byl u Moháče
s Janem z Kolovrat;
štěpil Turky mečem v půli
u Budínských bran,
život dal mu síle k vůli
sultán Soliman.

A já sám dva odnes' kusy,
při nichž duní zem,
tož myslím, že jít to musí
také s tarantem;
nevídáno, můj ty bože,
věru bych ho snědl . . .“
Žasnul Vilém: „Jakže, cože?
chceš-li, zkusme hned!“

„Zkusme tedy, pantatíčku,
já jsem chlap, ví pán,
ale sázkou zastavte mi
tam ten pole lán!
dáte mi ho, vyhraju-li?“
„Buďsi! To tvůj plat,
nesníš-li však?“ — „Pak nechť v půli
přerubne mě kat.

Ještě si však vymiňuji,
vzácný pane náš,
že mně ryby k zajedení
pecen chleba dáš
a pak ňáký korbel piva —
víš co říká lid:
Čím statnější rybka bývá,
tím chce více pít.“

Smál se pán: „Jest ujednáno!
Kuchtíku, spěš v ráz,
připrav rybku dobrou chutí,
pěkně pobav nás;
upec půli, uvař půli —
zkrátka, čiň, jak chceš,
hotové dej na tabuli,
ale nyní spěš!“

Líto bylo kuchtíkovi:
„Hlupák byl ten chlap,
pro dvacet ten kapr stačí,
lán chtěl, topor lap':
pansky by však k Pánubohu
vešel s pychem svým,
rozmanitě, jak jen mohu,
rybu připravím!“

Obaloval, smažil, pekl,
skrájel v drobnou směs,
vybral kosti, kůži svlékl,
a přec jal ho děs,

bylať spousta jídel z ryby,
téměř dvacet mis . . .
„Toho nesní jeden, kdyby
zdráv byl jako rys!“

Dychtiv čeká Vilém chvíle,
s pánem hostí sbor . . .
„Nuž, ať tedy počne jísti
zázračný ten tvor! . . .“
Počal: krájí, připijí si —
jen kuchtíku služ —
vida, jak se ztrácí mísy,
půle prázná již!

Ba již hyne půle druhá;
ej to statný kvas!
Vilémovým hostům smíchem
slzy tekou s řas;
až tu jedlík ostýchavě
k pánu zírá vstříc . . .
„Nuže, co ti vězí v hlavě!
viď, již nelze víc! . . .

Proto přece neprohrál jsi,
statný jsi mi host!“
„I ne, myslím, pantatíčku,
předkrmův že dost,
sic bych potom bez pochyby
pro tenhle ten tret
nesnědl té švarné ryby,
ať ji dá radš hned!

Ať ji dá a neotálí,
pokavad mám ráž,
poruč, aby nechal žertu,
vzácný pane náš;
teď jsem právě dobré chuti,
dostavilť se hlad,
kapr — co pak asi kutí? —
spravil by to snad'!“

Tu pan Vilém udivením
v hlučný dal se smích:
„Kuchtíku, pec ještě jednu
z rybek Světových!
Tvůj je lán, můj brachu milý,
oř a pilným buď,
Třeboň dal bych hned tu chvíli,
za tvou dobrou chuť!

Dal bych ještě Bechyň k tomu,
Soběslav i Stráž,
kdybych jednoho měl syna,
jakých deset máš;
staří jsme a zhynem v letech:
pán i jeho rob . . .
Tobě kyne zora v dětech,
mně jen temný hrob.“

Z autobiografie Ch. Darwina.

Sestavil **Boh. Bauše.**

(Dokončení.)

posledních letech v Cambridži četl jsem Humboldtův cestopis a Herschelův úvod do studia věd přírodních. Spisy ty vzbudily ve mě palčivou snahu přispěti něčím ku vznešené budově vědy přírodní.

Tato tři léta v Cambridži čítám k nejblaženějším šťastného svého života. Byl jsem kypícího zdraví a stále v dobré míře.

R. 1831 byl u nás jedenkráte sir Sedgwick přes noc, ubíraje se na výzkumnou cestu geologickou. Rozprava s ním večer zanechala ve mně hluboký dojem; poznal jsem, jak věda z nepatrných případů jednotlivých dochází k soubornému pojímání fakt a všeobecné zákony a závěrky z nich odvozuje. Geologická toura, kterou s ním jsem podnikl, velice mi prospěla. Ale přesvědčil jsem se, jak snadno přehlednou se zjevy sebe patrnější, neupozorní-li nikdo na ně. My hledali skameněliny v Idwalu pečlivě a úzkostlivě a přece přehledli jsme oba podivuhodné důkazy činnosti ledovců, kterých tu kolem hojnost: zřetelně rýhované skály, přeházené bludné balvany, morény. Pro honbu na koroptve přerušil jsem výlet, neb za živý svět neřku-li za geologii neb jinou vědu nebyl bych tenkráte tuto zanedbal.

Cesta po lodi Beagle od 27. pros. 1831 do 2. října 1836.*)

---

*) Osudy a líčení cesty této nalezají se ve spisech: „Narrative of the Suveying Voyages of Her Majesty's Ships „Adventure“ and „Beagle“ between the years 1826 and 1836, describing their examination of the Southern shores of South America, and the „Beagle's“ circumnavigation of the globe 1832—1836. By Ch. Darwin London 1839.“ Pak „A Naturalist's Voyage London 1866“, v německém překladě „Reise eines Naturforschers um die Welt. Uebers. von J. Victor Carus“ v sebraných spisech Darwinových, vydaných ve Stuttgartě. O zdařilém tomto překladě spisů Darwinových, u nás bohužel rozšířenějším a srozumitelnějším nežli originály, sám Darwin pochvalně se zmiňuje ve psaní svědčícím Carusovi, datov. Down 10. listop. 1866.

Kapitán Fitzroy hledal mladého muže, který by jako dobrovolník a přírodozpytec bezplatně na lodi ‚Beagle' cestu kolem světa konal. Já byl hned při tom, jen otec dělal obtíže. Prostřednictvím strýce urovnala se záležitost hladce. Fitzroy, když později jsme se spřátelili, vyprávěl mi, že by mne málem byl odmítl pro můj nos. Byl horlivým přívržencem Lavaterovým a nezdálo se mu, že by kdo s mým nosem měl dosti energie a odhodlanosti pro takovou cestu.

Fitzroy měl povahu zvláštní, ale mnohou stránku ušlechtilou. Několikráte jsme se pohádali, tak na cestě do Bahie v Brasilii; zastávalť otrokářství, které se mně hnusilo.

Cesta na Beaglu jest nejzávažnější událostí mého života. Cítil jsem vždy, že této cestě mám děkovati za první skutečnou kázeň a vychování svého ducha; bylť jsem přiveden k tomu, věnovati důkladnou pozornost několika odvětvím vědy přírodní. Tím zostřila se má síla pozorovací, ač nebyla nikdy valně vyvinuta.

Rozednívati se mi začalo pozorováním geologických poměrů různých míst. Měl jsem s sebou Lyellovy „Principles of Geology" a kniha ta prokázala mi veliké služby. Již první místo, které jsem ohledal, St. Jago na Capverdských ostrovech, okázala mi podivuhodnou převahu spůsobu, jakým Lyell geologii pěstoval, před ostatními spisovately.

Sbíral jsem zvířata všech tříd a sebral manuskript dosti bezcenný, až na material k monografii o cirripediich.

Ale třeba tyto studie neměly významu, uvykl jsem přece na energickou píli a soustředěnou pozornost na vše, čím jsem se zabýval. Vše, o čem jsem přemýšlel neb četl, přivedl jsem v přísný poměr k tomu, co jsem viděl. Tento duševní cvik trval po celých pět let. Jsem si jist, že tato dressura jedině učinila mě schopným vykonati ve vědě, co později jsem vykonal.

Má láska k vědě přírodní přemohla poznenáhla všechny ostatní náklonnosti. První dvě léta střílel jsem ptáky a zvěř pro sbírky sám, poznenáhla přenechával jsem střelbu sluhovi, neb vyrušovala mou pozornost při pracích geologických. Přišel jsem mimovolně na to, že rozkoš pozorování, závěrků a posudků stojí výše nežli obratnost lovu.

Rozum můj během cesty značně se vyvinul. Můj otec, bystrý pozorovatel a skeptik ve frenologii, po mém návratu pravil k sestrám: „Hle, tvar hlavy jeho změnil se docela." Když chystali jsme se v Plymouthu k odjezdu, ztrávil jsem dva měsíce nejbídnější. Myšlenka, že opustím příbuzné, mě skličovala a mimo to trpěl jsem tlučením a bolestí u srdce; ale nesvěřil jsem se žádnému lékaři ze strachu, že by mě prohlásil neschopným ku cestě, ku které jsem byl odhodlán za každé okolnosti.

Nádhera vegetace pod tropy podnes tane mi na mysli živěji než co jiného; ale též pocit vznešenosti, který veliké pouště Patagonské a lesem pokryté hory Ohnivé země ve mně vzbudily, zanechaly v duši dojem nevyhladitelný. S velikým uspokojením vzpomínám též vědeckých prací, jako luštění problému koralových ostovů, geologického výzkumu na sv. Heleně, některých zvláštních poměrů zvířat a rostlin na Galopagos a jich všech k obyvatelům jižní Ameriky.

Byl jsem ctižádostiv; jestli více neb méně nežli jiní pracovníci, nemohu posouditi.

Geologie na St. Jagu jest velmi nápadná a přec jednoduchá: proud lávy tekl přes dno mořské z recentních lastur a koralů se skládající a spekl je v tvrdou, bílou horninu; celý ostrov byl na to pozdvižen. Pruh bílé horniny objevil mi nový a důležitý zjev, pozdější klesání kráterů, které od té doby byly v činnosti a lávu vylévaly. Tenkráte šeřila ve mně ponejprv myšlenka, že bych mohl napsati jednou geologii zemí, které jsme viděli, a zamrazilo mě při tom nadšením.

Byla to pro mne památná hodina: živě pamatuji se na nízký útes lávový, na jehož úpatí jsem odpočíval v úpalu žárného slunce, maje kolem sebe něco cizotvárných rostlin stepních a živé korale v touňkách po odlivu zůstalých.

Ku konci své cesty, když dleli jsme na Ascensionu, obdržel jsem v listě z domova zprávu, kterak Sedgwick k otci se vyjádřil, že budu náležeti mezi muže na slovo brané. Prof. Henslow četl něco z mých listů ve filosofické společnosti Cambridžské. Když jsem psaní přečetl, skákal jsem přes hory a vulkanická hornina duněla pod mým kladivem. Hle! jak jsem byl ctižádostiv; ale mohu říci, že ač velice jsem si vážil úsudku mužů, jakými byli Lyell a Hooker, nikdy nestaral jsem se o veliké obecenstvo.

Nechci říci, že příznivý úsudek a silný odbyt mých spisů mě nechaly lhostejným, ale mohu ujistiti, že od cesty, kterou jsem si vytkl, nikdy ani o píď jsem se neuchýlil za tím účelem, abych byl jmenován.

Dvě leta a 3 měsíce po mém návratu do Anglie byly nejčinnější mého života, ač díl času nemocí jsem ztratil. Pořádal jsem své zápisky; v červenci započal jsem první knihu zápisků o vzniku druhů, předmětu, o němž dlouho jsem přemýšlel a po dvacet let pracoval.

Často vídal jsem Lyella; karakteristickým jeho rysem bývalo účastenství na pracích zkoumatelů jiných i žasl jsem nad interessem, s jakým sledoval mé práce o útesech koralových. Jeho rada a příklad mocně na mne působily.

Též s Robertem Brownem často jsem se bavil o věcech přírodních. Pojednání má o krajině Glen Roy byla pochybená a stydím se za ně. Poblouznění jsem poznal, když Agassiz svou theorii ledovců uveřejnil, a bylo mi poučením, abych ve vědě nikdy na zásadu exkluse nespolehal.

Práce o útesech koralových stála mě 20 měsíců tuhého namahání; byla uznale posouzena a má theorie útesů jest nyní najisto postavena. Z mužů, s nimiž v Londýně jsem obcoval, vynikal Lyell svým vášnivým nadšením pro vědu a vírou v budoucí pokrok lidstva. Byl velice originalní a plný blahovůle i liberálnosti ve věcech náboženství. Svou upřímnost dokázal nejlépe, že k descendenční theorii přistoupil, jsa již stár, a přes to že proslavil se bojem proti Lamarckovým náhledům.

Věda geologická děkuje Lyellovi více než komukoli jinému. Mohutný účinek jeho prací zřetelně znáti st v pokrocích vědy ve

Francii a Anglii. Onde úplně v zapomenutí klesly divoké hypothése Elie de Beaumonta.

Robert Brown býval někdy žárliv. Jedenkráte vyzval mě pohlednouti do mikroskopu. Myslím, že to bylo zvláštní proudění protoplasmy, co jsem tu viděl. Na otázku však, co by to bylo, odpověděl: „Toť mé tajemství.“ Buckle, autor „dějin civilisace“, vyjádřil se jednou o mně ve společnosti: „Darwinovy knihy jsou lepší nežli zábava s ním.“

Pokud žil jsem v Londýně, účastnil jsem se života ve spolcích vědeckých. Zdraví mně však nesvědčilo, takže jsem se rozhodl žíti na venku a nelitovali jsme toho s chotí mou nikdy.

Život v Downu. Místečko toto bylo velmi tiché a vedli jsme zde život odloučený. Zdraví mé nedovolovalo, k mé veliké ztrátě, účastniti se společností a zváti sem známé z kruhů vědeckých. Mou jedinou radostí byly vědecké práce; nad nimi zapomínal jsem na všechny nepohody. Z ostatního života nezbývá mi sděliti leč několik jednotlivostí o vzniku mých knih.

Můj první cestopis měl úspěch rozhodný; byl přeložen dvakráte do němčiny, franćtiny a jiných jazyků. Vydání druhého v Anglii prodalo se 10000 exemplářů. Na díle o „svíjonožcích“ pracoval jsem osm let a obsahuje mnoho cenného. Přes to pochybuji, stojí-li to dílo za tolik času a práce.

Od září 1854 všechen čas věnoval jsem pozorování a pokusům vzhledem ku přeměně druhů. Za cesty na Beaglu hluboký dojem na mne učinilo objevení v pampách velikých fossilních zvířat krunýřem na spůsob pasovců opatřených; dále spůsob, jakým, postupujeme-li na jih, zvířata příbuzná se zastupují; a za třetí jihoamerický ráz většiny přírodnin souostroví Galopažského a zvlášt spůsob, jakým na jednotlivých ostrovech nepatrně se proměňují. Žádný z ostrovů nezdál se býti starý ve smyslu geologickém.

Tyto zjevy daly se jen vysvětliti domněnkou, že druhy poznenáhlu mohou se modifikovati; předmět ten mne pronásledoval. Bylo však zjevno, že ani působení okolí ani vůle organismů nemohou vysvětliti bezčetné případy, jak organismy přispůsobily se životu.

Po návratu do Anglie pojal jsem myšlenku, po příkladu Lyella v geologii sbírati všechny zjevy, které vzhledem na proměnu zvířat a rostlin jednak v domestikaci, jednak ve volnosti se vyskytují, a tím jakéhos světla získati. Pracoval jsem čistě dle zásad Baconových a sbíral bez zvláštní theorie jen fakta ve velkém rozměru tištěnými dotazy, zabývaje se s obratnými pěstiteli zvířat a zahradníky, pak rozsáhlým čtením. Prohlížím-li listinu probraných spisů a časopisů, jsem pílí svou překvapen. Poznal jsem záhy, že výběr plemenitby jest klíčem k úspěchům člověka, chce-li užitečná plemena zvířat a rostlin docíliti. Zůstávalo mi však dosud tajemstvím, jak přirozený výběr se děje.

V říjnu 1838 četl jsem náhodou dílo „Malthus o obyvatelstvu“ a jsa již na to připraven, poznal jsem, že boj o život za jistých okolností příznivé změny udržeti, nepříznivé zničiti může. Výsledkem byl

by vznik nových druhů. Zde byl bych měl tedy konečně theorii, s kterou jsem mohl pracovati. Ale přes to tajil jsem se úzkostlivě a zkizzoval theorii svou tužkou teprv 1844.

Tenkráte přehledl jsem problem veliké důležitosti. Pamatuji se ještě na místo v ulici, kdy mně rozluštění napadlo: potomci téhož kmene kloní se k tomu, přispůsobiti se na různých místech ekonomii přírody.

Na radu Lyellovu začal jsem sepisovati náhledy své r. 1856 ve výtahu, když v letě 1858 Wallace, zdržující se tenkráte v malayském souostroví, zaslal mi pojednání „o náklonnosti variet neurčitým způsobem uchylovati se od původního typu“ a zde byla má theorie. Pan Wallace si přál, bych pojednání jeho posoudil a Lyellovi zaslal.

Tu jsem tedy v psaní k Asa Grayovi r. 1857 uveřejnil zároveň s manuskriptem Wallacovým výtah z mého rukopisu. Nechtěl jsem tak učiniti, maje za to, že Wallace mé jednání neschválí; neznal jsem tenkráte ještě velikomyslné a šlechetné smýšlení jeho. Psaní mé bylo mizerně psáno, Wallacovo pojednání podivuhodně a jasně. Obé nevzbudilo však pozornosti, leda že dublinský professor obojí strhal.

Po tříměsíčné tiché práci vydal jsem dílo „Origin of Species“ v listopadu 1859. Byla to nejčelnější práce mého života.

První vydání 1250 ex. bylo rozebráno téhož dne, kterého vyšlo, druhé o 3000 ex. brzy na to. Do 1876 prodáno bylo v Anglii 16 tisíc ex., což jest tu na vědeckou knihu ku podivu. Dílo přeloženo skoro do všech evropských jazyků, i do takových jako do španělštiny, češtiny*) polštiny, ruštiny. Bylo též, jak Miss Birdová sděluje, do japončiny přeloženo a studuje se tam pilně. Vyšel i hebrejský článek o spise, v němž se dokazuje, že theorie má obsažena jest ve starém zákoně! Sbíral jsem z počátku vše, co knihy mé se týkalo; ale ze zoufalství nechal jsem toho pokusu. V Německu každý rok neb dvě leta vychází celý katalog či bibliografie o „Darwinismu“.

Úspěch přičítám tomu, že rukopis mohl jsem řádně vytříbiti. Mnoho let řídil jsem se zlatým pravidlem zaznamenávati vše, co odporovalo mým všeobecným výsledkům; tím jsem mohl všechny námitky vyvraceti.

Pravilo se, že úspěch vysvětluje se tím, „že předmět visel ve vzduchu“, že „duchové byli na to připraveni“. To se mně nezdá; ani Lyell a Hooker, kteří s interessem poslouchali, nezdáli se souhlasiti se mnou. Nikde nenalezal jsem porozumění.

Dobře bylo, že kniha nebyla tlustá.

Odkladem uveřejnění díla až na r. 1859 velice toto získalo. Jestli mně neb Wallacovi více originálnosti přičítají, na tom mi nezáleželo. Jen v něčem mě předešli, ve vysvětlení vyskytání se týchž druhů na vrcholech vzdálených od sebe hor. (Forbes).

Výklad, že zárodek rozdílný jest od vyvinutého zvířete, a velice podobný u zvířat téže třídy, přičítá se Bedřichu Müllerovi a Haeklovi, jelikož tito obšírněji předmět rozvedli. Já nevěnoval té důležité kapitole než dostatečné obšírnosti.

*) Zde bohužel Darwin nebyl dobře zpraven; máme jen sporé výtahy a článečky z jeho spisů, však ni jednoho spisu v úplném překladu.

Kritikové moji vždy slušně si vedli, nehledě ovšem k nevědeckým, roztrpčeným nájezdům, o nichž se nezmiňuji.

Ostatně nepochybuji, že práce mé byly častěji nad zásluhu přeceňovány. Těším se tomu, že vyhnul jsem se hádkám a za to děkuji Lyellovi, který mi radil důtklivě, abych nikdy do hádek se nepouštěl, poněvadž z nich nikdy nic dobrého neplyne, nýbrž jen marnou ztrátu na čase a náladě způsobují.

Když jsem byl opovržlivě posuzován neb přeceňován, opakoval jsem si vždy: „Pracoval jsem tak dobře, jak jsem jen mohl; šelma, kdo dělá víc, než může."

R. 1860 vydal jsem své dílo „o proměně rostlin a zvířat domácích", r. 1862 „o zúrodnění orchideí", r. 1864 „o popínavých rostlinách". Můj „původ člověka" vyšel v únoru 1871. Jakmile jsem se přesvědčil, že specie jsou proměnlivé výtvory, nemohl jsem se vyhnouti náhledu, že i člověk témuž zákonu podlehá. Zde obšírně vyložil jsem výběr pohlavní, předmět, který mne vždy velmi zajímal.

Kniha „o výrazu hnutí duševního u člověka a zvířat" vyšla 1872. Poznámky sbíral jsem již r. 1839, když první dítě se nám narodilo. Později dílo Ch. Bella zvýšilo můj interes pro tento předmět. Kniha silně šla na odbyt. 5297 ex. prodalo se hned prvního dne. R. 1875 vydal jsem dílo „o masožravých rostlinách", o předmětu, který po 16 let příležitostně jsem sledoval.

Následovalo dílo „o účincích křížového a samo-oplozování v rostlinstvu" jako doplněk k dílu o oplozování orchideí.

Roku 1879 vydal jsem překlad životopisu Erasma Darwina od dra. E. Krause a r. 1880 spolupůsobením syna svého Franka knihu „o pohybech rostlin", kus tuhé práce. Nyní (1881) pracuji na malé knize „o tvoření ornice činností červů"; jest to doplnění článku, který před 40 lety jsem četl.

Toť jsou všechny mé spisy. Nejsem si vědom, že by v posledních 30ti letech nějaká změna v mém duševním životě byla nastala. Otec můj podržel čilého ducha až do 83. roku a i já doufám, že zemru dříve, než by duševní síla má ochabovati počala. Myslím, že se mi podařilo jen správnější výklad uhodnouti a pokusem důkazy si sjednati. Mám dosud jako jindy obtíže v tom, jasně a určitě se vyjádřiti; tato potíž mnoho času mne stála, ale měla tu výhodu, že nutila mě dlouho a intensivně o každé větě přemýšleti, a tím veden jsem byl k tomu, ve vlastních důsledcích a v pozorování jiných chyby poznávati.

Dříve měl jsem zvyk o větách dříve přemýšleti nežli jsem je napsal; od mnoha let shledal jsem, že uspořím času, když slova zkracuje, rychle vše napíšu a pak s rozvahou opravuji. Běžně načrtnuté věty jsou někdy lepší, než jaké bych mohl napsati při klidné rozvaze.

Sepisuje knihy, ztrávil jsem vždy dosti času rozvrhem; pracuje vždy o několika předmětech najednou, měl jsem etiketované přihrádky a mapy, do nichž jsem poznámky zapisoval.

Do 30. roku těšila mě poesie i obrazy a hudba. Nyní od mnoha let nemohu se přemoci, abych jen řádečku poesie přečetl; pokusil jsem se nedávno, čísti Shakespeara, ale shledal jsem jej tak nesnesitelně zdlouhavým, že jsem čtení nechal. Ztratil jsem také smysl pro obrazy

a hudbu. Při hudbě nucen jsem obyčejně energicky přemýšleti o tom, na čem právě pracuji, takže rozkoš nemám žádnou. Podržel jsem jedině trochu smysl pro krásnou scenerii, ač slaběji než dříve. Jen romány, díla obrazotvornosti, i když nejsou nejlepší, jsou mi podivuhodným zotavením a radostí, takže všem románopiscům žehnám. Dal jsem si množství románů předčítati a nekončí-li nešťastně — proti čemuž by měl býti vydán zákon — mám všechny rád. Dle mého vkusu není román, není-li v něm osobnosti, do které se můžeme zamilovati; je-li to pěkná dívčina, tím lépe.

Tato ztráta vyššího esthetického vkusu je zvláštní. Duch můj stal se jakýmsi strojem, který všeobecné zákony z velkých sbírek zjevů vymílá. Kdybych ještě jednou žil, učinil bych si pravidlem, týdně něco poetického čísti a hudbu poslechnouti; pak by snad části mého mozku nyní atrofované upotřebením zůstaly činnými. Ztráta vnímavosti pro tyto věci je ztráta štěstí a mohla by škodně účinkovati na intellekt i na mravní karakter, seslabujíc duševně vnímavou část přirozenosti naší.

Moje knihy měly úspěch v Anglii i v cizině. Stojí tedy za práci pokus analysovati duševní vlastnosti a podmínky, na nichž úspěch můj se zakládal, ač jsem si vědom, že nikdo úplně správně to učiniti nemůže.

Nemám žádnou velikou rychlost v pojímání neb vtipu, která u některých chytrých mužů, jako u Huxleye, jest tak památná. Jsem ubožák v kritice; pojednání neb kniha vzbudí obyčejně, když ji ponejprv čtu, můj obdiv a teprv po různém přemítání poznávám slabé její stránky. Má schopnost sledovati dlouhý a čistě abstraktní chod myšlenek jest velmi obmezená; proto neměl jsem valně štěstí s metafysikou a mathematikou. Má paměť jest rozsáhlá, ale mlhavá; vystačí mi toliko, abych byl ostražitým a praví mi neurčitě, že cosi opáčného tomu, o čem právě chci učiniti úsudek, jsem pozoroval neb četl; a teprv po nějakém čase upamatuji se, kde hledati mám. V jednom ohledu byla paměť má tak smutná, že nebyl jsem s to déle než na několik dní jednotlivá data neb řádek poesie si zapamatovati.

Myslím, že mám dostatečnou část vynalezavosti a zdravého smyslu, úsudku však nikoli ve vyšší míře.

Co do příznivějších stránek myslím, že vynikám nad obyčejný ráz lidí tím, že pečlivě pozoruji věci, které pozornosti snadno ujdou. Má píle v pozorování a sbírání dokladů byla co největší. Ale co padá ještě více na váhu, jest má stálá a vřelá láska ku přírodní vědě.

Láska tato podporována byla ctižádostí, abych ceněn byl od svých spolupracovníků na tomto poli. Od dětinství měl jsem nejsilnější snahu, všemu, co jsem viděl, porozuměti a všechno vysvětliti t. j. všechny výjevy zařaditi si pod všeobecné zákony. Tyto vlastnosti dodaly mi trpělivosti přemýšleti po leta o nevysvětleném některém problému. Pokud mohu posouditi, nepodrobím se snadno a slepě vedení jiných lidí. Snažil jsem se stále, podržeti ducha volného, abych každou hypothésu, mně sebe milejší, ihned opustil, jakmile poznám, že odporuje skutečnostem. Přirozeně byl jsem tím přiveden k tomu, abych velice nedůvěřoval deduktivnímu směru myšlení ve vědách. Jinak nejsem příliš skeptický, — nálada ducha, která, jak se mi zdá, škodí pokroku vědy; jistá míra

skepticismu svědčí arci každému muži vědy, neb vyhne se tím mnohé ztrátě času.

Během života poznal jsem jen tři úmyslně falešná udání, která na podvodu se zakládala a později na jevo vyšla.

Moje zvyky jsou methodické, což bylo pro můj zvláštní směr činnosti nemálo prospěšné. Mimo to měl jsem hojnost volného času, že nemusil jsem si vydělávati chleb vezdejší. I nemoc moje, ačkoli o mnoho let mě připravila, zachovala mne od roztržitostí společnosti a zábav.

Úspěch můj jakožto muže vědy, ať malý či velký, určen byl, pokud posouditi mohu, složitými a různými duševními vlastnostmi a okolnostmi. Z těch nejvýznamnější byly: láska k vědě — neobmezená trpělivost, dlouhý čas přemýšleti o jednom a témž předmětu, — píle v pozorování a sbírání fakt — a jistá míra vynalezavosti a zdravého rozumu. Při tak mírných schopnostech, jaké mám, jest věru překvapující, že účinkoval jsem značnou měrou na mínění vědeckých mužů ve věcech znamenitých. —

Jarní bouře.

Venkovské obrázky a črty z let šedesátých. Napsal

Q. F. Renatus.

(Pokrač.)

éhož večera poskytovala přívětivá jídelna zámečku dřínovského pohled útulný, rodinný. Právě byly zbytky večeře s podlouhlého stolu odklizeny. Jediná lampa olejová (tak zvaná moderateurka) poněkud mdle osvěcovala prostornou místnost, avšak u stolu, ještě bílým ubrusem přikrytého, bylo dostatečné světlo, takže pan Janoušek mohl pohodlně čísti noviny, kdežto paní jeho, ačkoli měla též nějaký časopis před sebou, nečetla, nýbrž pletouc na tenké ženské punčoše s ozdobným krajem, dívala se spíše v myšlenkách do světla lampy. Poněkud stranou seděla Anna, majíc na rukou silné přadeno, s něhož babička nitě na klubko svinovala. Děti mladší již odešly. Dále od stolu bylo v jídelně pološero, a hluboce povolené bílé záclony zakrývaly skoro úplně okna. V pološeru ohraničovaly záclony tento malý svět, takže se cítilo, že vše za těmito záclonami, za touto zdí, těmito dveřmi — jest pro tu chvíli vzdálené, cizí. Předměty u zdí házely bizarní, neurčité stíny na malbu pokoje a na podlahu. Obrazy na stěnách spaly; od stolu nebylo lze ani vzorek malby na stěnách, ani předmět obrazů rozeznati. Všechno splývalo neurčitě. Nejlepší to chvíle, kdy myšlenky

mohou volně poletovati, těkati, kdy lze sníti — za odpočinku po práci, v polovičním zažívání, kteréž podporoval klid vlažného pokoje.

Celkem panovalo ticho. Jen Anička sem a tam vyměnila slůvko pološeptem s babičkou. Večeřelo se dnes dříve, a proto byla babička ještě čiperná. Škádlila chvílemi vnučku, když se nit přadena zapletla. Vnučka odpovídala někdy krátkým úsměvem.

„Ty nejsi ještě dnes ospalá?“ tázala se jí matka.

„Ani dost málo,“ odpověděla Anna.

„Vstala jsi dnes tak časně.“

„Vždyť jsme měli hosta. To by bylo pěkné, aby byl býval dříve na nohou nežli já.“

„Vstávala jsi tedy trochu k vůli panu doktorovi?“ tázala se matka.

„Ano, z ješitnosti — takoví pánové hledívají vždy s hůry na nás, slabé pohlaví. Ale jinak — jemu k vůli jsem se jistě nenutila býti ranní.“

„Ale on si toho mohl povšimnout. Takový pán všímá si všeho.“

„Těší-li jej to . . .“ pokrčila Anna lhostejně rameny. „Ostatně nevypadal ráno podle toho,“ usmála se.

„Anno, není to pěkné, že se tváříš tak netečnou. Dívce nemá být úsudek jiných nikdy zcela lhostejným. Dívka nikdy nemůže věděti, co vše může míti nějaký vliv nebo vztah na její budoucnost. Jsi příliš dítě, nezkušená, a v této nezkušenosti nemoudra. Nám není lhostejno, co si kdo myslí. A pan doktor Kyselka zvláště nám není lhostejným, neboť jest to muž vážné povahy, vynikajícího postavení, nadaný a opravdově se o tebe zajímá, jak jsi snad pozorovala. Rodičům na tom záleží, aby děti byly dobře zaopatřeny.“

Anna, překvapena, seděla bez hnutí, zardělá až po čelo. Srdce jí nad tímto neočekávaným obratem hovoru bušilo tak, že by byla nemohla odpověděti, i kdyby odpověď byla nalezla. Pan Janoušek nyní sklonil noviny a podíval se přes stůl na svou paní.

Paní Janoušková tomuto pohledu dobře porozuměla.

„Vždyť jsme sami,“ pravila, „a jednou musí se vážně pohovořit o té věci. Anna není již děckem, čas uchází a starosti rostou.“

Pan Janoušek držel sice ještě noviny v ruce, avšak nečetl. Tvář jeho jevila nejen rozpaky, ale i jistý stupeň nevrlosti.

„Má drahá,“ pravil, „kam jste se to dostali? Nevím, jak jste rozmluvu zapředli, ale nemile mne překvapuje, že tak — jak bych řekl — bez ostychu toho předmětu se dotýkáš. Nehodí se tak zhola o tom mluvit, takořka při večeři.“

Paní Janouškovou však tato poznámka spíše ještě podráždila.

„Vždyť jsme sami — vidíš přece. Děti tu nejsou, a nikdo jiný nás slyšet nemůže. Anna není dítě, a dříve nebo později musí vše zvědět. Mně, matce, přirozeným způsobem jest snad starost o zaopatření dcery bližší.“

„Myslím,“ řekl Janoušek, „že ani mně to není lhostejné, ale namítám jen, že rozmluva tato zdá se mi — — nyní . . . nepřipravenou, nerozmyšlenou, nemístnou.“

„Milý muži, tys dobrý, ty chceš připraviti, uspořádati všechno v době příhodné, ale doba příhodná se neustále odkládá, a nic nejde

s místa. Sama se doba taková nenaskytne. Časy jsou spíše horší než lepší, ostatní děti pomalu dorůstají, starostí s nimi i se statkem přibývá; a tu nutno pomýšlet na zaopatření Anny, než se poměry třeba i zhorší."

Paní Janoušková složila nyní ruce v klín a zadívala se před sebe. Janoušek jaksi mrzutě zdvihl opět noviny, a druhou rukou podpíraje čelo tak, že stín lampy padal mu na oči, dělal, jakoby četl. V pravdě však oči jeho hledaly marně odstavec, kde prve přestal; pobíhaly sice po literách, ale mysl zabývala se jinými předměty.

Anna sešinula přadena s rukou a z ticha vstala. Kráčela pomalu k oknu. Na okamžik se zastavila, pohlížejíc ven do tmy. Na to se zvolna vracela kolem stolu ku protější straně, a dívala se zcela z blízka na rytinu dávno známou.

Babička spustila ruce s klubkem v klín a mlčela. Po očku dívala se za vnučkou. Nastalo utišení, za kterého však otec i matka v mysli dcerou se obírali; ač oba hleděli jenom na lhostejné předměty před nimi na stole ležící, přece duší každé hnutí dcery sledovali.

Anna chvilku u obrazu postála, pak se sklopenou hlavou kráčela mimo stůl nazpět k oknu, nemajíc síly na někoho pohlednouti. Když míjela stůl, zastavila ji matka.

„Aničko, nebuď děckem. Což tě to tak dojalo? Přisedni k nám — posud se nic nestalo."

Obrátivši se polou na sedadle, vztáhla po Anně ruku, a jemně ji vedle sebe usadila. Anna byla nyní velmi bleda. Zdáloť se jí, že se velký, rozhodný okamžik blíží. Dlužno mluvit. Ale jak začít? Sebrala všecku svou sílu, vůli, duchapřítomnost, kterouž vyvolala a sílila myšlenka, že bojuje nyní za sebe, svou budoucnost, i za štěstí osoby milované, kteráž v ni doufá a věří. Ale zároveň veškerý tento vzlet děsilo, drtilo pomyšlení: zdaž nenastane nyní chvíle, kdy nabudu přesvědčení, že dlužno zříci se nadějí a že nutno se obětovati? — Jenom ten jest statečný, kdo zná nebezpečí a přece s rozmyslem kráčí mu vstříc, jen ten jest obětavý, kdo zná cenu štěstí — a zříká se ho. Ale jelikož příroda nestvořila ani mladé, krásné dívky za učiněné anjely bez vášní, vyzbrojené pomyslitelnou dokonalostí — nedivme se, že v duchu doufala Anna i v tomto okamžiku, že obrátí buď ona sama, neb okolnosti tuto její záležitost tak, že nebude třeba se obětovati. Vše to naplňovalo ji tak úzkostí a zmatkem, že hned nemohla promluviti.

„Což jest přítomnost moje," otázala se po chvíli, „můj stav nynější jen úsilí po zaopatření, zaopatření pomocí vdavků? A závisí má budoucnost jen od příznivého rozluštění této jediné otázky?"

Panovalo na chvíli opět ticho. Matka, překvapena poněkud, patrně hledala odpověď, která by zodpovídala otázku ve smyslu jí příznivém.

„A co bys chtěla jinak začíti?"

„Vím, že mi takořka jiného nezbývá, než se vdát," odpověděla Anna po chvíli. „Ale vdát se po vůli a chuti jest také zaopatřením."

„Jenže vůle a chuť nezkušených bývají nemoudré. Dítě i s ohněm chce hráti. A nebyla bych proti zaopatření jinému, kdybych je někde pozorovala. Ale čas kvapí, a prospěch vidím v rozhodnutí brzkém, nikoli v otálení."

Anna se vztýčila na sedadle, vzrušena zvýšenou pozorností. „Ale pověz přece, matinko, proč? Proč nemám neb nemohu klidně čekat, až má chvíle sama nadejde?“

Pan Janoušek sebou nepokojně na židli zavrtěl.

Po chvíli odpověděla matka: „Jest mi to těžko vysvětlovat. Víš, starostí nám přibývá . . .“

„Matinko, řekla jsi již jednou dnes večer, že přibývá starostí. Přibývá starostí tím, že jsem svobodna?“

„Ale, dítě, poslyš —“

„Aneb ubude tedy starostí tím, že se vdám?“ pokračovala rozhodně dcera.

„Prosím vás,“ pravil Janoušek, pohlížeje na obě přes stůl.

„Nechť se to jen domluví,“ pravila matka k sobě. „Jednou se to státi musí.“ Na hlas dodala: „Ani jedno ani druhé si nesmíš myslet a také nepomyslíš, Aničko, v to věřím pevně. Avšak mohly by nastati okolnosti takové, že bys mohla přispěti k umenšení našich starostí.“

„Chceš tím říci, matinko, že svou vůlí, svým jednáním, svým rozhodnutím bych pomohla odstraniti tyto starosti?“

Matka kývla hlavou. „Ano,“ řekla skoro v zamyšlení.

Anna nyní sebou na sedadle trhla, jako vymrštěna pružinou ocelovou.

„Já!?“ zvolala v podivení, „proč jsi mi to již dříve neřekla? Ale kterak? Tomu nerozumím. Což nelze se toho jinak zbýti?“

Pan Janoušek vstal se sedadla, a nepohlédnuv na ostatní, počal s rukama na zádech složenýma po pokoji přecházeti. Anna pohlížela — s tváří nyní více udivenou než zvědavou, později soustrastnou — s otce na matku, s matky na babičku.

„Však již rozumím dobře, vím mnoho, uhádla jsem,“ mluvila v rozpacích dále, když pozorovala, že oči všech se na ni upírají; „ale tím, že se vdám — se toho nezbudete.“

Matka pohlédla na Janouška. „Tatínkovi je to snad nepříjemné,“ pravila posléze hlasem poněkud nejistým. „Nevím —“

Anna pohlédla na otce, nezdržela se déle, a vzchopivši se rychlým pohybem se sedadla, náhle jej objala a políbila. Na to vedla jej svýma oběma, kolem krku spjatýma rukama k matce, těsně při něm kráčejíc, a pravila s klidným, rozmilým úsměvem:

„Vy to přede mou skrýváte. A proč? Já to přece vím.“

Otec pohledl s výčitkou — ne však nevrle — na matku; skoro se usmál. Obrátil se však poněkud k Anně.

„Nuže tedy, malá Sybillo, když jsi to načala, vlastně ty ne, tuto matinka, tedy to i dodělej.“

„Smím to tedy říci?“ tázala se Anna vesele, zároveň s bázní i ostychem pohlížejíc na rodiče.

„S pánem Bohem!“

„Máte dluhy! Dluhy, dluhy, dluhy — to jest to celé tajemství.“

„A to znamená asi tak mnoho, jako: sním tuto koblížku, tu též, a zde tuto také — jedna, dvě, tři?“ smál se otec, nemoha zdržeti přídech ironie ve výrazu slov i smíchu.

Děvče pohledlo tázavě na otce. „Ale jistě, tatínku, jiného není nic, to je všecko?“

„Snad toho není ještě dost?“ pravil otec vážně, poněkud mrzutě. Ale Anna nesdílela truchlivý obličej matčin, ani mrzutý obličej otcův, který ji bagatelisoval.

„Jen když není nic jiného, horšího,“ pravila. „Já myslela, že uslyším snad nějakou strašnou zprávu — nevím ani sama jakou. A zatím — jen dluhy. Mamičko, dluhy zaplatíme.“

„Ústy, děvečko, ústy — to se platí rychle. Ve skutečnosti jde to hůř. Rychle platit znamenalo by ku příkladu: prodat Dřínov —“

„A?“

„A nezbylo by snad nic, aneb skoro jako nic. Za špatných okolností nezbylo by ze jmění tvého otce a tvé matky mnoho, to jest tak málo, že by to bylo jako nic. Pochopuješ — to těžko se žije.“

„To jsou tedy ty vaše starosti,“ pravila po chvíli mlčení Anna, „a proto —“ tu se zamlčela a poněkud v rozpacích začervenala, „proto jedná se o tu svatbu . . . jest v tom pan doktor Kyselka?“

„Ano, jest, ne sice bezprostředně . . . Chápeš tedy nyní naše starosti či posud ne? Víš — chci říci — že tak by se to dalo nějak zmenšit, alespoň ty bys byla . . .“

Anna objala nyní matku a celujíc ji pravila: „Jest mi líto, že pozoruji, kterak se klameš, vlastně že nepočítáš dobře — tak se vám neulehčí, jak myslíte.“

„Proč?“ tázala se matka s podivením.

„Protože pan doktor tomu jistě bude rozumět také, dozví se o tom, s dluhy si mne nevezme, a jest vyhráno!“

„Jak to, vyhráno?“ opáčila matka. „Nad čím chceš vyhrát?“

Anna se zarazila. „Nad nutností, vzíti si toho Kyselku,“ pravila polohlasně; hned na to utichla a zbledla.

„Vidím, Aničko,“ pravila matka, hladíc ji po vlasech, „že ti teprve nyní svítá. Každým dnem jest hůře. Má-li býti pomoženo, jest třeba rychle se odhodlat. Nyní ovšem ještě není ztraceno všecko. Dokud nepřekročí dluhy jistou mez, je tu jmění, je tu naděje v obrat k lepšímu. Nepodaří-li se však zaraziti přítok dluhů, pohltí rostoucí příval vše, a nezbude, než zachránit rychle za každou cenu to, co snad ještě zachrániti lze. Ale to by bylo pro nás s největšími ztrátami spojeno. Kyselka je schopný, obratný muž. Arci má snad své poněkud zvláštní názory . . . ale vzhledem k jeho značnému jmění i postavení uvedlo by tě spojení s ním do takových poměrů, jichž bys bez jmění s těží dosáhla.“

„Ale což si všichni mužové, kteří něčím na světě jsou nebo býti mohou, berou za ženy jen dívky s jměním?“

„Obyčejně, pokud mohou. Ostatní jest výminkou — při nejmenším nelze na to spoléhati.“

„Avšak takto, s dluhy, také si mne nikdo nevezme — nejméně pan doktor Kyselka.“

„Nerozumíš mi. Podotýkám mimochodem, že on také snad posud nezná stav našeho jmění. Zapomněla jsi však, že jsem řekla, že jmění tu jest, podaří-li se zachránit je. Dnes ještě statek, i do jisté míry

zadlužený, jest hodnotou. Dá-li se někomu zajistit jistý obnos peněžitý, jest toto zajištění jako obnos hotový, pokud nepřesahuje obnos ten onu číslici, kterouž každý v obchodě, to jest v prodeji, za statek podá. A tak tomu zde ještě bude, stane-li se ta věc ihned. To nahlédne i Kyselka a proto přijme ku příkladu pro tebe zajištěný kapitál za obvěnění tvé; kapitál ten nebude v nejhorším případě, jak doufám, pro nás všecky ztracen. Tvá budoucnost bude při nejmenším zabezpečena a nám bude spomoženo, protože na to místo, kde tvá hodnota se objeví, zatím jiní sáhnouti nemohou. Kyselka jest mimo to bohat, a jeho spojení, postavení ve společnosti, jeho vědomosti obrátí zajisté záležitosti naše k lepšímu, a tu pak bude možno buď vyčkávati nebo pomýšleti na opatření taková, kterými by se dluhy zmenšovaly, anebo celý statek výhodně zpeněžil, jak by se to za tísnících poměrů nikdy státi nemohlo."

„A já se za to stanu paní Kyselkovou," pravila temně dívka.

„Vidíš tedy, dítě," pokračovala matka, nevšímajíc si této poznámky, „že můžeš mnoho dobrého učiniti. Ostatně on jest hodný muž; myslím, že se mu velmi líbíš a že o tebe velmi stojí." —

Řeč tato plynula rychle v přesvědčivém proudu, že i otec, ve své procházce ustav, obrátil se k choti. Babička poslouchala mlčky a starostlivě na milovanou vnučku pohlížela. Tato stála nehybně, jako skamenělá; zrak její byl k zemi obrácen. Jen jednou pohlédla stranou plaše na babičku a vzpomněla na svou rozmluvu, své předsevzetí i pokání. Pokání přišlo, pravila si, a přijmu-li je, uspořím si vyznání svého nedávného poklesku i své posud nesdělené lásky. Jak ráda bych pomohla svou obětí! V tomto okamžení cítila se šťastnou, že osud dal jí do rukou možnost, činem svým všecky ostatní spasiti. V té chvíli rozechvění zdálo se jí lehkým zříci se blaha vlastního, štěstí očekávaného, a v duchu připravovalase položiti oběť na oltář lásky dětské. Ale — v plném pocitu žalu. Její naděje byly ach! přece tak krásné . . . A v té bolesti nad zmařenou láskou chvěla se zároveň obavou, zdaž nepředloženým chováním svým na posledním plesu nevědomky snad nezmařila možnost přinésti otci, matce, ostatním oběť tuto největší, kterouž dívka přinésti může: své srdce?

Váhala, kolísala v těžké této chvíli; avšak její šlechetné srdce cítilo, že nebude slabou v rozhodném okamžiku.

Uvidím-li, že pomohu, obětuji se! zašeptala si. Nebyla však s to promluviti; cítila, že derou se jí do očí slzy, kterými se nechtěla prozraditi.

Sklonila se rychle k matce, políbila ji, obrátila se od světla i k otci, babičce, a pocelovavši je odešla spat.

Babička sbírala své věci. Na odchodu pravila synovi a snaše: „Kdož ví, zdaž to dítě s větší obětí se neodříká, než tušíme."

X.

Ó blahoslavená dobo nadšení, kde jsi!

Čtenář odpustí mi snad tento výkřik, možná že neslušný a nesprávný, jako snad mnohé chyby, kterých jsem se tu i jinde dopustil a kterých se ještě dopustím.

Nezazlívejte mi, že volám jméno onoho svatého citu, jako by ho již nebylo. Bylo by to urážkou.

Všecka schopnost naší duše, všecko myšlení, vědění, cítění, pochází z jednoho věčného pramene. Pramen ten jest daleko, daleko za branami ráje, kam nikdy nevnikne noha ni pohled bytosti smrtelné. Obrací-li se však oko pozemšťana vzhůru, v nekonečnost, buď hledajíc úlevy a spásy v nevýslovném bolu nebo puzeno nezměrnou, neodolatelnou touhou po něčem dokonalejším, vyšším, nebo v palčivé žízni po pravém poznání, v čisté lásce, v radosti z dobra — obrací-li se vzhůru právě v tu dobu, kdy anjel mžikem prolétne branami ráje, vraceje se z trudných, šedých prostor všehomíra, tu na okamžik zasáhne to pozdvižené oko, okno duše, pablesk proniknuvší na venek z ráje, a v duši člověka zplodí to, co nazýváme nadšením. Dar to, jenž zahojí rány bolu a upevní radost, dar přístupný velkému i malému, jednotlivci i mnohým, jestliže v zanícení vyšších neb hlubších citův oko k nebesům pozdvihují.

Proto dostaví se nadšení jen tehdáž, když lidé cítí potřebu zrak povznésti, a nedostaví se nikdy tam, kde hledí jen ku všední hroudě zemské.

Ale poněvadž každý člověk jest sám o sobě něco jiného, svého, může každý z jiných příčin v hlubinách duše pohnut býti, a také nadšení každého z nás jest tedy své o sobě, zvláštní. Proto, jakkoli nepochybuji, že i v budoucnosti bude nadšení snad i větší než bylo před námi, tvrdím přece, že nadšení jednou minulé již nikdy se neopakuje, lišíc se podstatně ode všech předcházejících i potomních, a proto mi dovolíte, abych věnoval vzpomínku jistému, určitému nadšení.

Vzpomínám doby nadšení z počátku let šedesátých. Ne proto, že bych byl vůbec jiného neviděl. Ne snad proto, že by se mne byl žádný zjev pozdějšího života nedotknul mocněji. Ani ne proto, že by v té době byl připadnul mně samému jakýsi úkol z něho plynoucí nebo s ním spojený.

Ale vzpomínám ho proto s láskou, protože to bylo nadšení nás všech, obecné, společné, jednolité. Protože všecky činilo mladými duchem. Protože všecky naplňovalo nadějí. Protože bylo jako nové jaro našeho společného života. Protože od té doby jsem tak svorného nadšení našeho neviděl, a poněvadž konečně lituji, že k nám štěstí nadšení, aspoň podobného, z nova nepřichází, neboť se mi zdá, že ho máme zapotřebí.

Jsme všickni povážlivější, příliš myslíme, přemítáme, trpíme zlobou, záštím: nenastala doba a potřeba, neb nutnost, abychom citem přemoženi pohlíželi vzhůru; my hledíme k zemi, a odtamtud odlesk světla z ráje nepřichází.

Proto vzpomínám, neb nevidím, že by se již blížila doba, kde zjev podobný by mohl nastati. Až přeteče míra zloby, záští, temného hloubání, ba zoufalosti tím zplozené, obrátí se zraky všech vzhůru, a pak věřím, že mocnější pocity pohnou duší všech, kteří se toho dočkají. —

Než, jak vylíčiti pohnutou dobu tehdejší?

Doby takové lze jen obnoviti v obraznosti. Všude byla čilost, ruch, naděje, vzájemná důvěra. Všechno bylo prohřáto teplem srdečnosti. I vzduchem jakoby vanul jarní dech.

A proč?

Protože po létech trudu, bolu, strádání, řečeno národům: Upravte se sami! Zařiďte si sami své bytí, svou domovinu!

Všickni národové zajisté to slovo vítali, ale s největší radostí ti, kteří nejvíce úpravy svého života potřebovali, a z těch byl zajisté národ náš.

Kdož tehdáž nedoufal, že všeho toho, čeho jsme od dlouhých dob postrádali, se nám dostane prací vlastní, samosprávou, vzájemnými úmluvami?

Kdo v duchu neviděl tenkrát naši Prahu, máti měst, povstávati z ponurého prachu ssutin, skvíti se v novém lesku?

A že všichni jsou povoláni, aby napomáhali ke splnění těchto vidin, těchto nadějí, bylo přesvědčení obecné.

Což ruch času nezalétal až do poslední chaloupky? I v poslední vesničce odbývány volby ústrojí samosprávných: volby obecní, volby okresních zastupitelstev, volby do sněmu. Ovšem, že tenkrát málo kdo předvídavým okem přehlížel a oceňoval obtíže práce, která upravením všech poměrů nastávala. Vždyť mělo se všechno teprve tvořit, budovat! Postačilo však vědomí: jsme svoji, každý z nás ve svém spůsobu jest povolán, aby svou hřivnou přispěl ke zdaru všech. A ruch ten duševní zbudil také ruch hmotný. Jako dechem jarního slunce pokrývá se půda bylinami, kvítím, tak v oživujícím duchu té doby všechno probudilo se k čilému, plodnému ruchu. Ze země vyrůstaly továrny, budovy, města. Silnice a železnice vinuly se neznámými krajinami. Všude podnikavost, obchod a blahobyt zkvétaly.

Největší naděje ovšem skládány ve sněmy, staré naše sbory zákonodárné, a ti, kteří zvoleni byli za voliče, dospěli brzy k vědomí své důležitosti, cítili, kterak i oni jsou povoláni, aby pomáhali utvářeti domovinu a část budoucích dějin své vlasti.

Po všech krajinách se jezdilo, umlouvalo, dorozumívalo, vysvětlovalo, dopisy se křížily, lidé dříve sobě cizí se poznávali, sbližovali, všude nalezlo se množství těch, kdož vřelostí svých citů pro zájmy obecné i vlastenecké nad hladinu časového proudu vynikli. Rozdávána hesla, konány úrady a z toho varu všeobecného vykrystalisoval se hlouček nadšených mužů, jež národ — posud bez jednotného uspořádání práce takořka pudem veden — jednohlasně za vůdce své uznal.

Bylo to cosi velikého, úchvatného, nebývalého.

* * *

Ovšem že vlnobití doby zasáhlo mocně i v krajinu, kde bylo jeviště událostí právě líčených. A tu zmizelo skoro vše kolísání v krajině od Stavenovských mlýnů až za Řepňany s jedné a Dřínov a Libočany s druhé strany. Ti za řekou dohodli se se zdejšími, někteří dokonce podnikli cestu až do vzdálené Prahy, takže již při volbě volitelů bylo s této strany jisto, pro koho se podstoupí třeba i boj volební.

Neočekávaně rychlé rozproudění volebního ruchu smetlo neb alespoň zatlačilo v pozadí všecky polovičaté živly. Tak pan řiditel z Řepňan, jenž se domníval, že vůle i hlas jeho padnou mocně na váhu, spozoroval,

že náhle stojí v krajině sám a sám jako planá hruška v poli. Ani již se neodvážil nátlak činiti na ty lidi, kteří spojením s velkostatkem byli mu podřízeni společensky neb obchodně.

Ba, ke hrůze své pozoroval, že i někteří jemu přímo podřízení, jmenovitě mladší lidé, čiperně s neoblíbeným jemu proudem pluli a proud ten vrhal tak určité a mocné víry a vlny, že se mu nezdálo chtít je před tváří všech stavidly hraditi. Obmezil se na krtčí práci; tu do proudu kamének svalen, onde stružka vykopána, do které část vody svedena. Jedna z takových stružek jím vynalezených bylo také prohlášení, že dr. Kyselka jest kandidátem samostatným, nestranným, ani k té, ani k oné straně nepatřícím a poněvadž prý střední cesta bývá nejlepší, doporučení nejevíce hodným.

Hůře bylo Janouškovi, protože byl méně rozhodný, méně prolhaný a méně obratný, a při tom se dopustil té neopatrnosti, že oběma stranám více přisliboval než měl. Kyselkovi slíbil, že mu zabezpečí hlasy v té krajině. Rolníkům a voličům pak doporučoval Kyselku — ač v jeho záměry byl zasvěcen. Špatně se mu však při tom dařilo, neb při jedné schůzi, kdež ovšem jedno, ač ne příliš silné kopí za chráněnce svého zlomil, pravil nahlas jeden z voličů: „Ano, pan Kyselka jest Čech, ale takový, jako jsou Čáslaváci Francouzi.“ Smích rozhodl porážku Kyselkovu. Janoušek pak spletl se tím a zmalátněl tou měrou, že přislíbil deputaci k němu vyslané voliti při volbě do okresního zastupitelstva ve skupině velkých statkův kandidáty strany samosprávné.

Kyselka byl o všech těchto okolnostech do podrobna zpraven. Pozornosti jeho neušla ani maličkost. Měl v celém volebním okrsku takořka síť agentův, kterouž s přátely svými založil soustavně. Navštěvoval pilně okresní města volební skupiny. Dopisoval si také pilně s Zählvenem.

V jednom z listův, psaných ještě před volbami voličů, žádal jej přímo, aby mu dovolil ucházeti se o kandidaturu ještě v čas u vůdcův národní strany, a líčil Janouška jako slabocha většího, než sami očekávali.

„Víte,“ pravil v listu doslovně, „že tím nebudu pro Vaši věc ztracen. Než se strany přísně rozstoupí, jsem tam možným. A mnohdy skrytý přítel v zádech nepřítele prospěje víc, než pomocné vojsko.“ A o Janouškovi psal: „Takovými akvisicemi si nepomůžeme, zůstane nespolehlivým. Udržování takových pochybných lidí stráví mnoho času, pozornosti a sil našich. Musel by být energicky připoután.“

Zählven, jakkoli vypočítavý, na první návrh odpověděl, že je to povážlivé, že to dlužno rozmyslit. Zatím byla příhodná doba ztracena, takže Kyselka jen jako samozvaný kandidát střední strany se prohlásil. Byl v poslední době též majitelem usedlosti — poukazoval na to řka, že by mohl zájmy rolníkův dobře hájit na sněmě, znaje potřeby rolnictva a t. d.

A tak konečně nadešel den volby.

Den tento byl v okresu svátkem. Kdo z mužského obyvatelstva právě nebyl vázán povoláním na domov neb jinde, spěchal do okresního města. Tenkrát nedávali sobě voličové za vykonávání čestných občanských povinností platit. Volitel poslance byl té chvíle vážnou osobností,

a všickni jeho přátelé doprovázeli jej, mnohdy s hudbou, na povozech okrášlených. Naděje, povznešení okamžiku rozjařily lid. Vše bylo slavností národní, všeobecnou. Společná schůze za jedním cílem, časem občerstvení i častování vzájemné činily veselí všeobecným.

S klobouků, mnohdy furiantsky na jednom uchu sedících, vlály stužky, s přístrojů bujných koníků třepetaly se fábory, a tak spěchalo vše z blízka i z dálí, pěšky i na vozech okrášlených, k městu k volbě poslance jako na veselku. — V městě pak bylo dlouho před hodinou k početí volby ustanovenou živo.

Domácí obyvatelstvo ze zvědavosti proudilo uličkami k náměstí, kde záhy tvořily se skupiny, prohlížejíce příchozí i přibylé povozy. Známí se pozdravovali, jiní zase vyhledávali svých, hostince se plnily, a vážnější občané, kteří se větší měrou o průběh důležitého děje zajímali, očekávali při ústí uliček na náměstí venkovany ze známých dědin. Bylo tu vítání, hovorů, dotazů bez konce; město téhož dne náleželo venkovu. Mezi tím pohybovaly se selské povozy, rychtinky, kočáry, bryčky. Vše bylo ve svátečním oděvu. Mnohá pěkná postava v čamaře, bohatě pokryté šňůrami neb širokými bortami, vzbudila pozornost.

Starému Haškovi z Vlkova pomáhali syn a svak z rychtinky. Byl to kmet suchý, postavy vysoké, ač již věkem skloněné, dlouhých stříbrošedých vlasů, tváří vráskami pokrytých, pečlivě oholených, ale pravidelných, přívětivých. Měl střevíce s přeskami, vysoké bělavé punčochy až po kolena, na krku bílý šátek, a postavu jeho od hlavy až k patě krýl dlouhý, zelený soukený kabát — ještě po otci, jak říkal — po jehož jedné straně byly až dolů hustou řadou bílé olověné knoflíky, s druhé strany pak prošívané dírky. Vážní mužové jej vítali uctivě a pobízeli do vnitř hostince. „Jsem již na to starý," pravil stařec, „ale dal jsem se za volitele volit, abych ještě za živobytí prvně a posledně hlas odevzdal našemu poslanci, jenž má sedět za nás v Praze na sněmu, jako bývalo za starodávna. Jiné volby už se asi nedočkám."

Zde ovšem nechyběli Kavka a Trnovský, stále obklopováni známými, kteří se jich dotazovali. Oba vysvětlovali, poučovali, zkoumali lístky volební jim okazované, vypomáhali, kde třeba. Nebylo také divu, vždyť od počátku hnutí tito oblíbení lidé byli duší všeho a měli na vývoj věci v celé krajině od Kosonína až za Řepňany a Stavenov, ba až ku hranicím okresu největší vliv.

Tu bylo znáti pohnutí ve všech skupinách. Blížil se starší již muž, vzezření ušlechtilého, ač starostlivého, jehož tvář zdobil plnovous. Všude šeptání „náš poslanec," všude jej hluboce pozdravovali a skupina v průčelí domu se rozstoupila, nastalo pozdravování a potřásání rukou, načež celá tlupa za ním uvnitř zmizela.

„Myslil jsem, že bude statnější," pravil jeden rolník.

„Čím je?" tázal se druhý.

„Professorem," pravili mu.

„To jako učí?" tázali se opět.

„Učí, a také spisuje."

„Bude již čas," pravili mnozí a kráčeli do vnitř, do prostorné síně prvního patra, zatím co úřadní osoby rychle přes náměstí se blížily. Tlupy srazily se nyní hlavně okolo domu, v němž se mělo voliti, a pro-

storná síň volební byla nyní přeplněna tak, že jen před stolem mezi okny proti vchodu bylo možno volněji se pohybovati. Dr. Kyselka zde ovšem byl také. Ač neztratil nic ze svého ouhořovitého způsobu, ba spíše byl v chování ještě hladší, úslužnější, pln zdvořilosti a poklon, přece prozrazoval neklid, nejistotu, poněkud i rozčilení a bylo v něm mnohem méně sebevědomí, než obyčejně. Mluvil s mnohými, kynul, pozdravoval, přecházel od jedné skupiny ke druhé. V sále byl neurčitý hluk, šum, jako bzučení ohromného oulu včel.

Tu ozval se jasný suchý, hlas vládního komisaře, jenž volbu zahájil. Rázem vše stichlo; začalo se s formaliemi.

„Bude-li pak přece ten náš zvolen?“ pravil šeptem starosta kosonínský Kavkovi.

Právě když pojezdný odpověděti chtěl, cítil, že s druhé strany jej kdosi za kabát zatáhl. Ohledl se a spatřil pana Janouška, který se množstvím k němu tlačil. Nebyl jej dříve viděl, poněvadž pan Janoušek, který dávno již přijel, stále se držel v opáčném koutě sálu. Tam byl také řepňanský pan ředitel, ač ani nebyl voličem. Tento pán byl právě Kavku shledl a Janouškovi okázal.

„Jak se činíte vzácným,“ šeptal Janoušek Kavkovi. „Od plesu ani jste se neokázal. Slyšel jsem, že jste voličem? Právě tamto pan ředitel také se to dozvídá, a kdyby neměl v tu chvíli jednání největší důležitosti s panem z Oužlabic a s naším kandidátem drem. Kyselkou, byl by rád několik slov s vámi promluvil.“

Kavka se usmál a pravil:

„Ráčíte se, jak s politováním pozoruji, až přes příliš namáhat pro přání našeho pana ředitele.“

„Co platno — vidíte — doba — společné zájmy — důležitost jeho jednání —“ krčil rameny pan Janoušek, který se však patrně zarděl a krůpěje potu s čela stíral.

„Ostatně, dostavím se hned,“ pravil Kavka a kývnul starostovi: „Počkejte zde!“

S tíží prodral se Kavka do protějšího rohu síně k oknu. Tentokráte pan ředitel byl velmi blahosklonným k pojezdnému.

„Gratuluji vám,“ pravil, „jste prý voličem.“

„Ano,“ odpověděl Kavka, „za Stoličany, s rolníkem Povolným.“

„Ovšem, nedivím se; slyšel jsem, že se velmi o veřejné zájmy zajímáte — byl jste velmi horlivým politikem v poslední době, jak jsem slyšel. Tuto s naším kandidátem, panem drem. Kyselkou, se znáte?“

„Měl jsem vícekráte již to potěšení.“ Oba páni se lehce uklonili.

„Spoléhám pevně,“ pravil ředitel dále, „že přispějete naší věci, nejen hlasem svým (tu se dr. Kyselka odvrátil zase jako v rozmluvě k Oužlabickému, aby toto ucházení se o hlas slyšet nemusil. ‚Sedlákovi‘ říci: Nu, strýčku, vy mi dáte přece hlas — to dovedl, avšak na rázného, uvědomělého Kavku si netroufal), ale přispějete i vlivem mezi rolníky, s kterýmiž, jak vidím, jste velmi dobře znám.“

„Račte být ubezpečen, pane řediteli, že naší věci dle sil svých přispěji.“

„Volíte tedy našeho kandidáta dra. Kyselku?“

„Račte odpustiti, to jest nedorozumění. Náš kandidát je profesor Černý.“

Ředitel vytáhl obočí velmi vysoko a s tváří rozkazující vpadl mu do řeči:

„Nezapomínejte, že jste povinen říditi se dle zájmů našich, velkostatku pana hraběte. Ty jsou na straně umírněné, kteráž Kyselku kandiduje.“

„Vždyť pan hrabě zde není, a, pokud vím, nestavil se nikdy proti zájmu obcí — já byl zvolen za obec a přijal na sebe povinnost voliti s nimi...“

„Ano — snad toho ‚národního‘ kandidáta? Pro toho jste také nejspíše rolníky bouřil. Jaká to převrácenost! Či snad není Kyselka také národní? Z druhé strany volí jej všichni — a vy snad...“

Za tohoto rychlého rozhovoru, jenž trval jen několik okamžení, vzmáhal se opět šum ve shromáždění. Nyní nastalo hnutí, zraky všech obrátily se ke středu.

Kandidát profesor Černý předstoupil před stůl vládního komisaře, a ukloniv se žádal, aby mu bylo dovoleno několik slov promluvit. Ježto komisař v té chvíli neodpověděl, obrátil se kandidát k voličům.

„Pánové!“ zvolal.

Dále však to nepřivedl, poněvadž komisař, povstav, hlasitě jej přerušil, a prohlásil povýšeným hlasem, že nemůže dopustiti, aby kandidáti řečnili.

Tohoto hnutí použil Kavka, aby se protlačil zpět ke svým. Nyní byl sám též úplně spocen.

„Zatopili vám?“ pravil usmívaje se kosonínský starosta.

„Jak vidíte —“ odvětil Kavka se staženým obočím. „Půjde to do tuhého. Prý mají celou stranu za řekou. Hleďte — tam ještě přemlouvají naše —. Prosím vás, běžte, řekněte též ostatním, ať snaží se všickni spíše druhé získati, než aby snášeli jejich útoky! Ještě dokud jest čas.“

Oba zmizeli v tísni a mezi tím, co stanovila se komise volební, vůbec než přípravy byly ukončeny, nastalo veliké, všeobecné hnutí, které vzrůstalo až ve hluk. Šust papíru, tlumené kroky, rozkládání rukama, kývání hlavou, stálá změna ve skupení — to vše činilo obraz neobyčejně živý.

V tom zvolal opět povýšeným hlasem vládní komisař:

„Jelikož všem předpisům zákonním jest vyhověno, přikročíme k hlasování, kteréž se děje odevzdáním hlasovacích lístků a průkazů. Nejprve odevzdají lístky do volebního osudí členové komise, pak jednotliví voličové, v tom pořádku, jak budou jména obcí vyvolávána.“

Provolání toto účinkovalo na shromáždění — které bylo již rozčileno tím, že komisař profesoru Černému mluvit zakázal — jako hlas polnice na vojíny v počínající bitvě.

Šiky se seřadily, zraky upíraly v před, ruka místo zbraně svírala — mnohdy i křečovitě — listiny, mnozí měli sevřené rty a zřítelnice velmi rozšířené, kdežto jiní, nezvyklí duševnímu napjetí, s ústy otevřenými takořka na špičkách stáli, lístky před sebou oběma rukama držíce.

Hlavy zadních klátily se chvílemi v pravo i v levo, dle toho, jak zraky majitelů jejich průhled mezi hlavami předních hledaly.

„Obec Bezdružice!“

Davem protlačil se nevelký, obstarožní muž, ve vysokých těžkých botách, poněkud ku předu schýlené postavy. Nemotorný pohyb těla a zvláště nohou, kterými snažil se na špičky bot, silnými cvočky okovaných, našlapovati, prozrazovaly, že není mu zcela volno před tak četným shromážděním, kde zraky všech s dychtivostí se naň upíraly. Když se přiblížil asi na krok ku stolici toho člena komise, jenž na kraji seděl, učinil nejistý pohyb horní částí těla a podával, ku předu nachýlen, nataženou rukou své listiny. „Pan dr. Kyselka,“ pravil skoro šeptmo.

Listiny otevřeny a opakováno hlasitěji:

„Pan doktor Kyselka.“

Pánové u okna na sebe pohledli. V síni v tlačenici nepohnul se nikdo.

„Obec Bosín!“

Postava, podobná postavě dříve vyvolaného voliče, se protlačila.

Podávaje listiny, pravil trochu hlasitěji: „Pan dr. Kyselka.“

„Doktor Kyselka,“ opakovali za úplného ticha v komisi.

„Obec Dalovy!“

Nyní objevila se vysoká postava mladšího muže, hladce ve tváři oholeného jako předešlí. Prostor ke stolu komise přeměřil několika dlouhými kroky, pohybem klátivým, se strany na stranu. „Pan doktor Kyselka,“ pravil odevzdávaje lístek.

Ředitel řepňanský obrátil se s úsměvem ke Kyselkovi, jenž stál mezi Janouškem a Oužlabickým. Kyselka přívětivě hlavou kynul jak oběma pánům tak řediteli.

„Vidíte, jak to opatrně berou,“ pravil kosonínský starosta k libočanskému. „Tam za řekou má ten doktor nejvíc hlasů a to má ostatní navnadit.“

V tlačenici se nyní někteří ohlíželi po svých známých. Na některých bylo znáti sklamání, na jiných zvýšenou zvědavost, opět na některých starostlivost.

Zatím čtyři nové hlasy pro doktora Kyselku již hlasitěji se ozvaly.

Na to jeden hlas panu baronovi z Oužlabic.

Nové ohlížení po síni.

Na to opět tři hlasy pro doktora Kyselku.

Ubohý profesor Černý tlačil se zpět mezi shromážděné voliče, patrně zklamán a sklíčen. Volič vedle něho stojící mu domlouval. Neodpověděl než lehkým pokrčením ramen.

Následující čtyři hlasy volaly: „Pan Keyval!“

„Kdo to zase jest?“ pravil nyní volič za Řepňany pojezdnému.

„Má skelné hutě,“ odpověděl Kavka mezi zuby.

„Tomu již nerozumím!“ vrtěl hlavou kosonínský starosta.

„Obec Borovnice!“ voláno.

„Aha, již se blíží k nám,“ druhou stranou pravil mlynář stavenovský.

„Pan doktor Kyselka!“ zvolal nahlas volič.

„Má již jedenáct hlasů z šestnácti,“ pravil cizí muž, kterého neznali. Nikdo mu neodpověděl. V sále byl slabý nepokoj.

„Obec Stoličany!“

Vůkolní ohlédli se po pojezdném. Tento zpřímen pokročil a odevzdávaje lístek, hlasitě pronesl:

„Pan profesor Černý!“

Jakkoliv všickni věděli, že jméno tohoto kandidáta přijde, přece účinkovalo jako malé překvapení. Jmenovaný sám zdál se být skoro překvapen a pohlížel s výrazem vděčnosti na mladého muže; u postranního okna tváře velmi se prodloužily a jevilo se na nich opovržení.

Následující hlasy připadly p. profesoru Černému.

Překvapení rostlo.

Volily obce Libočany, Litovice, Stavenov, Mechno, Skalná, Kosonín a jiné a hlasy odevzdány vesměs pro profesora Černého.

Když se volilo za obec Dřínov a hlas připadl Černému, pohledl Kyselka s pohrdavou útrpností na Janouška, který hleděl stranou. Za to, když i Řepňany daly hlas Černému, pokrčil ředitel rameny a doktor Kyselka vyhlížel z okna ven. Stával se již netrpělivým.

„Počkejte jen, co se z této zpropadené krajiny vymotáme,“ šeptal mu ředitel.

„Ano, u nás to bude lepší,“ dokládal pan z Oužlabic.

Ale hlasy stále volaly: „Profesor Černý!“ Voličové vykračovali již rázněji, sebevědomě, byla mezi nimi mnohá statečná postava.

„Ještě šest hlasů a jsem ztracen,“ pravil Kyselka řediteli. „Co jen honem počít — kdybych jen věděl. Vždyť jsou to rolníci, a já přec i na to upozornil, že jsem také rolníkem, že jejich zájmy dovedu pochopit, hájit.“

„Jen nějakým vhodným slovem je napomenout, upozornit,“ mínil pan z Oužlabic.

V sále to šumělo opět, v hlavě Kyselkově též. Jeho chladná vypočítavost a rozvaha jej opustily, ale energie vůle a pocit, jak mnoho ztratí, propadne-li, nabyly vrch. Ale nemohl připadnout na vhodné slovo a řečnit se nesmělo. Zatím ztratil zase jeden hlas; zbývalo mu již jen hlasů pět k naději.

Tu odstrčiv takořka Janouška a ředitele náhlým pohybem těla, předstoupil v popředí a ruku maje zdviženu nad hlavou, zvolal:

„Pánové od pluhu! držte se pluhu!“

Shromáždění ovšem bylo projevem tímto zaraženo a na chvíli volba zastavena, poněvadž i volební komise v okamžení dojem hlasitého toho projevu neztrávila.

Avšak nastalo v tlupách tlumené reptání a odkudsi z pozadí pronikl zvuk zadrženého smíchu.

„Co nám má ten doktor náš pluh vyčítat? Ať jej nechá jen na pokoji,“ pravil jeden ramenatý volič. „Kmotře, podejte mi to péro.“ A protlačiv se ke stolku, přeškrtal úplně jmeno doktor Kyselka, a napsal velikými písmenami: pan profesor Černý. Jiný volič, který již na svém lístku měl nad jménem Kyselka jiné jméno přeškrtané, roztrhal lístek na drobné kousky.

Vyvolali obec Vlkov.

Starý Hašek v dlouhém svém kabátě předstoupil, se stříbrošedou hlavou, na prsa poněkud skloněnou, ač se snažil co možná zpříma se držeti.

Před vážnou touto postavou takořka z minulého století, z doby francouzských válek a poslední korunovace českého krále, utichl šum.

Všech zraky obrátily se k němu.

Podávaje volební komisi své lístky, pravil:

„Myslím, pánové, že jiného volit nemůžeme než našeho pana profesora Černého."

Tím byla volba rozhodnuta.

Dr. Kyselka nedostal již ani jediného hlasu, a daleko do pozdních hodin slavili venkované své vítězství, které mnohým zůstalo nezapomenutelné.

(Pokračování.)

Z knihy básní „Černé perly"

od **Aug. Eug. Mužíka.**

Memnon.

Slyš — pouští z rána zní Memnonův hlas,
slyš dnes — sotva jej kdy uslyšíš zas.

Jednou jen v žití — na tom měj dost —
jsi tady chvilkový, nezvaný host.

Neznámý bůh se proměnil v dech,
zvučí teď Memnonu na ústech.

To není radost ni smutku sten,
lásky dech z něho zvučí to jen.

Arabů tábor hle; zvedá se prach,
přikryje rakví jej v pustinách.

Přes jejich hroby dále zpěv zvučí
a srdce sladkou tesknotou mučí.

Mrtvým on zpívá — lebky a kosti
slouchají hudbě té v zoufalosti.

Za nocí měsíčných slyšet jej v šeru
mdlý může básník na severu.

Tisíce jiných také se stiší,
nikdo však jak on ho neuslyší.

Leč pečetí hroznou zamčen mu ret,
smrt jen ji sejme — hlas uletí zpět.

Memnonu naslouchá poušť šerá v děse,
každý tam atom v tom zvuku se třese.

Jdou lidé kolem — plemeno vlčí,
slouchají — Memnon jen mlčí a mlčí.

Svadlý květ.

Ó poupě smutné, svadlé dříve
než zkvetlo's na keři.
Žes mohlo vzpláti v kráse snivé,
kdo nyní uvěří?

A přec jsi na život se smálo
tak jasně, důvěrně,
co tisíc šťastných druhů stálo
kol tebe nádherně.

Tvůj úděl, s nímž se zkáza snoubí,
byl krátký klam a lež.
Hleď — moje srdce v ňader hloubi —
to svadlo též.

Znělka májová.

Květ plesu rudý z ňader skály pučí
a dávné rány mechem zapomnění
se zakrývají, v jízvy již se mění
a srdce písní resignace zvučí.

Nechť jedno nitro vadne hořkou žlučí
jak suchá snět ve druhů omlazení,
a komu více jara tady není,
ať cizímu se štěstí těšit učí.

Ó máji, kdy vše miluje a věří,
vše křídla má a květ a spád a píseň
a nosí barvy svěží naděje:
v květ obrať rány duší, mroucích v šeři,
jich slzy v rosu a jich stud a tíseň
ať v skřivanů se zpěvy vyleje.

Hora matutina.

Ó bože můj, jsem unaven —
slyš ospalý tluk srdce v lkání.
Mne děsí bdění, straší sen,
ta chvíle mdlého usínání.

Již cítím, každou minutou
jak ze srdce se krev mi tratí.
Zřím plachtu černou, napnutou
jak prapor smrti mozkem vláti.

Či v mlze smyslů, umdlení,
jež mysticky mé tělo víže,
ty, Pane, ve tmy odění
jsi právě snad mi blíže?

Den dnešní . . .

Den dnešní jest tak hluboký a chmurný.
Je obzor šedý, smutný, nelazurný,
jen mhy a stíny světem volně jdou,
jak žebračky jdou, jedna za druhou.

O lidské srdce v křiku, vádě, vřavě
se dělí — ono pláče usedavě . . .
Pak stařeny zlé v další pouť se zvednou
a za sebe se ani neohlednou.

Poutník.

Večer pozdní. Poutníka jsem zřel,
do dálky jak na vždy odcházel.

Šel, kde hasne slední červánek.
„Nevrátím se nikdy,“ klidně řek.

Bůh ví, kde tam v hrobě složí skráň.
A svět záhy zapomene naň.

Bez lítosti kráčel, bez žele,
lásky ženy, družby přítele.

Silhuettu černou dál a dál
jako přízrak v temno noci tkal.

Já jen volal za ním — prosil zas,
— na prázdno můj pouze vyzněl hlas.

Hrozil jsem i lákal nezkojen,
— mlčky dále bral se poutník ten.

Kolem tmu měl všechněch lidských cest,
nad hlavou měl světlo nesmrtelných hvězd.

Srdce mé, co myslíš? . . . „Bratře, stůj,
půjdu s tebou, hrdý druhu můj!“

Duše snílka.

Přes den dlouhý zavírá se v sebe,
v denním víru, který snů je vrah,
jakoby se bála o dar nebe,
že ji sněžný kalich střísní prach.

Cítí se tak stísněna a cizí,
na jiný si vzpomínajíc svět,
odkud přišla na zem čistá, ryzí,
neví jak, však ví, že šla by zpět.

Ale večer kdy se k zemi spouští,
plaménky kdy hvězd se počnou chvít,
jde jak srna, která spala v houští,
k čistým vodám napnout šij a pít.

Jako růže vodní při měsíci
zdraví hvězdy, sester svojich tlum,
otvírá se jímavá a chvící,
čistá, plachá posvěceným snům.

Ant. Klášterský.

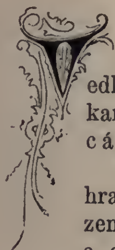

Slovácká žena. Kreslil Jar. Věšín

O staročeské hře ve vrhcáby.

Z kulturně-historických studií **Čeňka Zíbrta.**

edle oblíbených her staročeských v šachy, kostky, později také karty, často čteme, že pradědové naši rádi zahráli si na vrhcábnici.

Rád bych se pokusil najisto rozluštiti otázku, jaká to byla hra ve vrhcáby, a sice na základě dokladův a některých vyobrazení ze staročeských rukopisův a knih, přirovnaných ke zprávám a obrazům ze starých skladeb národů jiných.

Zastavíme se hned u jména vrhcáb. Utvořeno dle německého Werfzaben (Werftafel). První část slova počeštěna: vrh (vrhnouti = werf-en); část druhá upravena z něm. zaben ve zkomoleninu cáb — dohromady pak složeno vrhcáb, t. j. kámen, kterým staří hráli na vrhcábnici (Srv. Brandl, Glossar., s. v.)

Jinou etymologii uvádí dle Rosy Jungmann ve slovníku. Vrhcáb bylo by pak složeno z vrh a cába, prý nádoba k házení kostek. Byla by pak hra vrhcábní hra kostečná, nazývaná po staročesku „skrze trychtýř", při níž hráč vrhá kostky do nádobky, aby vypadly na podloženou herní tabuli.

To však byla hra v kostky, nikoli ve vrhcáby. Zcela jasně pověděl Komenský[1]): „V kostky hrajeme buď kdo má víc, anebo pouštíme, házíme je skrze nádobku na prkno . . ." Že hra vrhcábní byla něco jiného, potvrzují další slova: „Štěstím a kunštem hráme vrhcábními grošíky na vrhcábě . . . ." Z toho jsme se ovšem nedobrali zase mnoho nového.

Veleslavín vykládá ve slovníku Nomenclator (str. 607): „Hra vrhcábní, alea, Brettspielerei; vrhcábník, aleator, Brettspieler; kámen, vrhcáb, calculus, scrupus, Stein, Brettstein."

Nazývá-li „vrhcáb" — calculus, scrupus a vysvětluje-li tamtéž ludus scruporum, calculorum jako „hra dvanácti kameny, dáma", byla by hra ve vrhcáby posud známá hra „dáma". Dle toho bývala hra v dámu někdy od starých nazývána hra ve vrhcáby. S tímto tvrzením shoduje se výklad, jejž podal Gołębiowski.[2]) Popis hry staropolské „w warcaby" souhlasí s pravidly hry v dámu.

Byla však staročeská hra vrhcábní ještě hra jiná. Summa z Vlastislavě chválí hru[3]), jež se děje pro cvičení a naučení se něčemu jako ku př. „Hra v škach, vrhcáby, dámu". Činí tedy mezi oběma rozdíl. Kněz Veselý volá někdy na začátku stol. XVIII. z kazatelny ku posluchačům[4]): „Vezměte tabulku, na které v škach aneb v dámu a vrcáby hráváte . . ." Činí tedy obadva rozdíl mezi hrou v dámu a mezi hrou jinou, ve vrhcáby.

---

[1]) Orbis pictus, vyd. 1728, 235, 236. [2]) Gry i zabawy różnych stanów, 1831, 29—31. [3]) Knížka zlatá, 1701, 273, 274. [4]) Kázání I., vyd. 1724, 76.

Čítal jsem v cizích popisech her také zábavu, zvanou „trictrac“. Byla to hra všeobecně rozšířená. Tak aspoň tvrdí Hyde. [5]) Dle něho je jmeno tvořeno po zvuku při hře té a hrává prý se „trictrac“ u různých národů rozmanitým způsobem. Dle Leibnize [6]) patří jmenovaná hra mezi hry, jež záleží jednak na štěstí, jednak na vtipu hráčově. Starobylý obrázek hry této viděli jsme v nádherné knize Lacroixově (XVIIme Siècle, 1880, 337). Dva hráči majíce dvojitou tabuli a kameny barvy černé a bílé, vrhají dvě kostky a dle toho, kolik se ukázalo ok, posunují a kladou kameny po šesti polích, jazykovitých totiž výběžcích, každý na své straně, s vyměřenými pravidly. [7]) Obraz téže hry našli jsme v knize Olaa Magna. [8]) Podobá se navlas onomu starofrancouzskému.

Schultz tvrdí, že hra trictrac po německu byla jmenována „Wurfzabel oder Buf“. Popis Schultzův, upravený na základě starých dokladů, a přidaný k tomu obrázek shoduje se s tím, co jsme již o hře trictrac napověděli (Höf. Leben, I. 414, 415).

Urovnali jsme si jiné ještě cizí doklady a přibrali zase výklad Gołębiowského (l. c. 31). Líčí hru „tryktrak“ čili „puf“. Každý hráč staví na svých polích dle počtu vržených ok svoje vrhcáby (warcaby). Vzadu přidal Gołębiowski náčrtek prkna hracího. Je to týž obraz, jaký jsme popsali výše při hře trictrac čili puf, dle Schultze Buf, aneb Wurfzabel — a je to týž obraz, jaký připojen v knize Komenského Orbis pictus, téměř ve všech vydáních ku znázornění hry ve vrhcáby. Konec konců poznali jsme najisto totožnost staročeské hry vrhcábní s oněmi vyčtenými v českém vydání Petrarchovy Knihy o štěstí a neštěstí od Řehoře Hrubého z Jelení (1501, l. 33, 34). Radost praví: „Libo mi v vrchcáby hráti.“ Rozum odvětí: „Komu by libo nebylo na zmalovanú dsku kostkami čtverohranatými a počtem vok znamenanými, třesa loktem, metati a kdež počet vok ukáže, tu okrúhlé kamenie prsty šikovati.“

S popisem Hrubého z Jelení shoduje se narážka v Historii Trojanské, že jest „hra vrhcábnice vedená náhodným metáním dvú neb tří kostek“.

Nejjistějšího svědectví o pravdivosti domnění svého dočtli jsme se u Libertina (De educat. invent., 1715, V. č. 4). Navádí mladého člověka, „jak se má chovati, když na vrchcáby, lurč, neb co takového hraje.“ Vysvětluje tu staročeské slovo „vrcáby“ německým názvem „lurč“.

Tvrdíme tedy, že staročeská hra ve vrhcáby bývala hrána na vrhcábnici, výše zevrubně popsané, kameny vrhcábními, jež posunovány byly dle počtu ok na vržených dvou neb třech kostkách a že tedy měl pravdu Dobrovský, vykládaje proti jiným hru na vrhcáby — vedle slov „Damenspiel, Brettspiel“ též „Lurtsch“. [9]) Název ten čtli jsme také

---

[5]) Historia Shahiludii, II. 35. [6]) Annotatio de quibusdam ludis, 1710, 22. [7]) Zevrubný popis hry trictrac v knize „Le jeu du Trictrac“, Paris, 1775 (v univ. knih. pr., sign. 3 H 105). [8]) Historia de gentibus septentrionalibus, 1555, 507. [9]) Jungmann, Slovník, s. v.

v archivu Jindřichohradeckém v německém inventáři z r. 1689 (Lurtschtischel) a pod tímto cizím jménem „lurč“ známa jest hra ve vrhcáby v Čechách podnes.

* * *

Poznavše, jaká to byla hra, podíváme se na některá svědectví o tom, že staří Čechové ode dávna rádi se bavili hrou vrhcábní.

Nejstarší doklady uvádíme ze slovníků století XIV. Zapsána tam „vrhcábnice“ (alea[10]) a „vrchcáb“ (decius[11]). Již tenkráte oddávali se naši pradědové hře vrhcábní náruživě a snad hrávali o veliké sázky. Tlumočí totiž vykladatel Katonových průpovědí z téže doby latinské „Troco lude, aleam fuge“ v tento rozum[12]):

„Ktož chce, chvíli krátě, hráti,
uč sě šemrhu metati,
kostek, vrhcabuov chovaj sě!“

Z výčitek mravokárců dozvíme se, kdo všechno hráli ve vrhcáby. Na duchovní touží otec Štítný, že mají vždy něco na práci. „(Hodiny) jsú jim tak zřiezeny, že chtie-li se právě rozmysliti, vždy jim bude krátká chvíle, nebude jim třeba hráti v kostky neb u vrhcáby pro kratochvíl!“ [13])

S ním souhlasí mistr Hus, že pýcha a světská marnivost zachvátily kněžstvo; „neb s rytieři pýchu a velikú čeleď a krásnú přípravu, na koních krytie a jestřáby, vrhcáby a také věci pilně strojie.“ [14])

Chelčickému se také nelíbilo[15]), že kněží dlouho do noci v krčmě sedíce s laiky hrají. Lid ovšem nedbá, „by kněz celú noc s nimi na pivě neb na víně cechoval . . ., v kostky, v vrchcáby hrál, tancoval.“

Hráli kněží, hrál prostý lid a také páni se rádi obírali vrhcábnicí. Chelčický vytýká „hlavatým“[16]), že na ně nesluší celý den jen hráti v šachy, karty a vrchcáby.

Souhlasně s mravokárci ozvala se proti hře často jmenované na začátku století XV. vrchnost světská.[17])

Takové a podobné stesky a zákazy, jež se při každé hře opakují, dlužno počítati na vrub zhoubné náruživosti tehdejších hráčů.

Hra původně jen pro zábavu stávala se svůdným zdrojem zisku. Planetář XV. století doporučuje dny, kdy dobro hráti na vrhcábnici t. j. se ziskem, kdy nic. (Rukop. univ. knih., 11 C 2, l. 32 a d.) Touha po výhře opojovala hráče tak, že zapomínali povinností svých, nedbali času, jen a jen hráli. Tak bylo v Čechách a tak bylo také jinde. Hry, o nichž v starých zákazech hazardních her buď není ani zmínky, nebo výslovně o nich pověděno, že jsou dovoleny, bývají záhy čítány také mezi hry zapověděné, ježto byly později hrávány spůsobem her hazardních, zakázaných.

---

[10]) Hanka, Zbírka nejd. slovn., 46. [11]) l. c., 121. [12]) Rukopis svatovítský; vyd. A. Patera, 202, 203. [13]) Vyd. Erben, str. 228. [14]) Vyd. Erben, I. 236. Srv. I. 127: „Kostečníci, šachovníci, vrhcábníci, tanečníci . . . nehledie na Božie dielo.“ [15]) Postilla, vyd. 1522, l. 201. [16]) Postilla, l. 89. [17]) F. Menčík dle rukop. dvorní knihovny víd. (č. 4488) v Ruchu, 1882, str. 217.

O marnotratném mladíku hovoří staré skládání z XV. stol., že

„nemysle nic položiti na poklady,
jediné hrál vesele v kostky, karty i vrchcáby,
divné zábyvky vedl a dlúho na noc sedal . . .“ [18])

Takovouto cestou došel (jak říkali staří) do Nuzic a Chudobic a setkal se tam nejspíše se všemi podobnými náruživými hráči, na které touží mravokárce i světské právo.

Některá toužení taková zde ještě položíme, abychom si pak mohli prohlédnouti staročeské vrhcábnice; jiné podobné stesky odkládáme do statí o hrách jiných, kdež mezi zapověděnými hrami jsou také vrhcáby.

Sv. Petr vrátiv se z dobrodružné pouti po slzavém údolí do nebes, žaluje Pánu tuze a mnoho. Kromě jiného vešel jednou v neděli po ránu do krčmy. Málo se tu potěšil.

„A toť za stoly někteří v vrhcáby i v karty hrají,
dobrou vůli ve všem mají.“ [19])

Hru vrhcábní s jinými zakazuje l. 1573 Jednota Bratrská. „Usouzeno, že se nemá nikoli tomu díváno býti a bez přestání pomíjeti a zvlášť opilství, hry v kostky, v karty, v vrhcáby, jimiž se marnosti a lakomství provodí“ (Gindely, Dekrety JBr., 240).

Také Jiřík Strejc (Vetterus) řadí [20]) vrhcáby mezi hry neslušné:

„To na péči mívej,
her neslušných se vystříhej,
kostek, karet a vrhcábů
i jiných takých neřádů.“

Komenskému je hra vrhcábní „věc čtverácská“. [21])

Přese všechny stesky a výstrahy podobá se, že byly vrhcáby zároveň se šachem považovány ve století XVI. a XVII. za hry vznešenější a spíše dovolené, než hry ostatní; snad že nebývaly hrány jako ve století XV. a dříve o veliké peníze, jen pro zábavu. Tím si vysvětlíme, proč často se opětující zákazy herní v městech i po venkově vrhcábů jakožto hry zakázané nejmenují — a tím si také vysvětlujeme, proč v domácnostech měšťanských tak často našli jsme vrhcáby. V kostky a karty chodili hrát zištní hráči do krčem; kdo chtěli se hrou jen pobaviti beze všeho zisku, neumějíce hráti v šachy, hrávali doma vrhcáby. Hráli muži i ženy. Aspoň Kocínovi z Kocínetu v Abecedě žen (1585) „nezní dobře, když se o některé ženě vůbec rozpráví: Její ruce často sahají k kartům a prsty její rády se obírají s vrchcáby“. —

Chceme se nyní podívati na vrhcábnice starých Čechů. Bývaly dřevěné nebo kamenné. Že je robili řemeslníci domácí, víme jednak z Historie Trojanské [22]), jednak z cechovních řádů řemesla truhlářského,

---

[18]) Zrcadlo marnotratných, 1515, l. 7a (v mus. knih. sign. 58 I. 46). [19]) Konrad Hos, Rozml. Petra se Pánem, l. a 7. [20]) Mravové aneb naučení potřebná, vyd. 1600, l. c 8. [21]) Janua linguar., vyd. 1678, 196, 197. [22]) Srv. Tomek, Děje m. Prahy, II. 875.

dle nichž dělal tovaryš mezi mistrovskými kusy „vrcábnici javorovou“.[23])

Našli jsme v domácnostech staročeských vrhcábnice, jak už napověděno, velmi často. V Knize Archivu města Prahy (č. 1173) jsou na l. 23 „vrhcáby starý“, na l. 26 „vrhcáby“, l. 27 „vrhcáby“, podobně na l. 35, 82, 156, 213, 304 a t. d. V Knize č. 1174 zahlédli jsme vrhcáby na l. 56, 189 a j. Doklady jsou vesměs z druhé polovice a z konce století XVI.

V krámu kdesi[24]) prohlíželi jsme „32 kamene dřevěnné tištěné do vrhcábův za 20 kr.“ Na vybranou jsme měli jinde.[25]) Leželo tu na krámě „všelijakých regnšpurských malovaných truhliček a vrcábů za 11 R.“ Tu zase „6 vrcáby po 1 R. 40 kr.“ „Prostý“ prodávány byly po 1 R. Dražší byly „2 vrcáby v knihách“[26]), totiž po 3 R. — a nejdražší ovšem „2 vrcáby ebenový, slonovými kostmi vykládaný“ — jedny za 12 R.

Za vrhcábnice považujeme také často uvozované v německých inventářích archivu Jindřichohradeckého „Brettspiehltischl“.

Zajímavý doklad pro hru ve vrhcáby z konce století XVIII. zachován bezděky od Hammerschmida (Histor. Klatovská, 1699, 86). Dle něho „poručilo kníže (Oldřich) . . . primasovi (města Klatov) kamení vrhcábní přinésti a na vrcáby některou hru pokoštovati, aby se skusilo, zdali by tak dobře v vrcáby, jako v škach uměl hráti. Když tu zase spolu hráli, přišlo první štěstí knížeti, však po druhý a po třetí i po čtvrtý primasovi, takže knížete za jedno vyhrání zase po třikráte obehrál. Za to obehrání od knížete tuto milost dostal, aby sobě takový vrcábní štít pro památku svou na domě vymalovati dal.“

Anachronismus tento svědčí, že tenkráte, kdy jazyk český jižjiž jsa vysílen, živořil, český název „vrhcáby“ stále mezi lidem koloval. Svědectví, že hra za našich časů zvaná „lurč“ byla jmenována ještě v první polovici minulého století po staročesku „vrcáby“, položili jsme nahoře, vykládajíce o rozdílu mezi hrou v dámu a hrou ve vrhcáby.

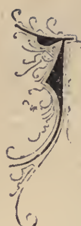
Jméno hry této vytratilo se z mluvy české[27]), ač hra sama v Čechách nezanikla. Udržuje se pod cizím jménem lurč.

---

[23]) Kadlčík, Děje Brandejsa nad Orlicí, 242. [24]) Kniha č. 1173, l. 198, r. 1590. [25]) Kniha č. 1174, l. 332, 333, r. 1608. [26]) Tomu jsme dobře nerozuměli. Snad to byla vrhcábnice ve způsobě knihy, jako bývají nynější — t. j. skládala se tabulka herní ze dvou polovin, jež možná zavříti k sobě jako desky u knihy. Toho se ovšem jen domýšlíme, nevědouce si rady, jak jinak „vrcáby v knihách“ vykládati. [27]) Nedávno byl učiněn pokus oživiti slovo „vrhcáby“ v knížce „Dáma. Stručný a snadno pochopitelný návod ku hře ve vrhcáby. Zpracoval E. Z., v Praze“, rok? str. 3. Hra v dámu slula prý „za dřívějších časů hrou ve vrhcáby“. Že tomu částečně tak, ukázali jsme a zároveň vysvětlili, že byly vrhcáby častěji než „dáma“ nynější hrou lurč. —

Poslední symposion.

Báseň **Karla Kučery.**

ak velebit tě, duchu poesie!
  já prachu, hrobu syn,
jenž poutem chřestí, čelem o mříž bije,
  jen oblaků já stín,
po moři jdoucí lidských slzí, muk,
jen krůpěj rosy na života stromu,
jak písně svojí hluchou jiskru, zvuk
do hymny mísit mohu blesků, hromů,
jež od věků ti slouží jako bohu!
Byť duše mojí každá struna
jak moře valné zněla,
a myšlének mých runa
tak jásala a hřměla,
jak vlasatice chvost, kdy přes oblohu
vlá v nekonečném běhu —
přec sotva stéblem dotknul bych se břehů
tvých moře krásy, poesie duchu,
jenž v nesmrtelném ruchu
lesk perlí házíš na pobřeží světů.
Tys orel Jovišův, tys v kříži Kristus pnící
za spásu lidstva, Artušovy mísy
tys ono zlato, v němž krev boha mísí
se s chlebem lidské bídy, v tvůrčím vznětu
by dosáh' bohů člověk vítězící!
Přec, božský duchu, přijmi píseň chudou!
Vždyť v pralese, kdy slunce září rudou
štít bleskný vznese, hymnou velkolepou
tvorové všici pozdrav jemu hudou,
i pěvců sbor i bídných cvrčků chasa,
dub na skále i v blátě travná řasa,
v nich stejný cit se touhou rodí slepou
a stejnými plá čarné duhy skvosty —
Ó božský duchu, přijmi zpěv můj prostý!

* * *

Jak lesní pramen pavučinou, plísní,
kdys dumou tesknou, bolu clonou mračnou
zrak Sofoklův se zastřel, stmělé nitro.
To božské oko, z něhož hvězdy písní
v noc lidstva vzešly smutnou, neprůzračnou,
v němž poesie zaplanulo jitro,
do věků žhoucí nesmrtelným leskem,

v němž jako v hnízdě snů, myšlének ptáci
let strojili, by luhu po nebeském
zář pili hvězd a slunce žhavé zlato,
to božské oko nevýslovným steskem
dnes dumalo a choře bylo vzňato.
Sám věštec neví, odkud hoře náhle
v skráň přilétlo, kde vězí jeho ostny,
jen srdce prázdné, rety cítí zprahlé
a jako zimní vichr nelítostný
mu sněhem vlasů víří dumy mrazné.
Nadarmo v slastných vzpomínkách se ztrácí
o mládí svém, kdy v cestě bludné, srázné,
jež uměním se zve, krok ušel prvý,
kdy tvůrčí slzou, ducha svého krví
zřel potřísněný první lupen zdaru
na čele horkém, kdy jak Sisyf k práci
zas nové vstával, nový balvan valil
z propasti žití — marno — do poháru
slunného vína žluči chuť se vrací,
již smutek dnes mu v hloubi duše nalil.
Tak snění rosou tesknou, tajeplnou
jak lotosu se kalich houpal vlnou
duch básníkův; v důl s plochy domu zíral
na rodné město, tepnu svého žití,
až v jeho ulic křivolaké síti
stín našel divadla, jenž velký, šerý
u nohou ležel božské akropole.
Neb právě slunce Athen nad branami,
ohnivý kotouč posledními plamy
jak sťatá hlava kácel se a zmíral.
Již soumrak za ním, havran leskloperý,
se vzduchem mihá, azuru již pole
hvězd květy plá a noci koráb vzdušný
z oblaků tíhne od západu zvolna.
A básníku se zdá, že míří k němu zrovna
příď pochmurná, již stíny na palubě
lze rozeznat a myrty svěží věnce,
jež do hrobu se mrtvým v skráně vinou,
již blízka loď, s ní píseň chví se bolná:
„Do Hádu plujem, úděl žití krušný!
Prach zemský střásá noha naše volná.
Jen času píď, jen chvilka žití skrovná
tě od nás dělí. Svého vyvolence
ni sami bozi chránit nedovedou
před smrtí bídnou, jsi též pavučinou,
jak my jsme byli, určen ku záhubě,
ač v životě tvář zanícenou, bledou
jsi v Olymp vznášel k nesmrtelných stolu.“
Loď zanikla, jak o břeh nekonečna

by tříštila se v trosky; ve hlaholu
usíná město, nad ním dráha mléčná
jak hejno holubic bdí s lunou v stráži.
K ní básník vzhléd' a v tajeném děl bolu:
„Nuž vím, již vím, proč tajné hoře ducha
horečnou svírá křečí, na zápraží
se Thanatos tmí, v moje dvéře buší,
jak před lovcem chrt, před ním smrti tucha
v mé spánky vnikla, v tichou moji duši.
Vstup, Thanate! já neděsím se tebe,
tys jako slední zvuk, jenž chyběl dosud
souzvuku mého žití, slovo slední,
jež říci musím, myšlének bych nebe
dovršil odkaz, jejž mi bohův osud
dal v kolébku. Den žití řadě ke dni
jsem zřel tě stále, proto dílo k dílu
jsem hromadil, jak lakotný své zlato,
bych prv než přijdeš zářné došel mety
a klidně patřil svoji na mohylu.
Přec, Thanate! mé nitro bolně jato,
že přišel jsi mé uzamknouti rety.
Přec lkám, svůj konec blízký tuše,
kdy pomyslím, že s umrtvělým zrakem
též poesie unikne mi duše,
že jako ptáče s žití mého vrakem
se rozloučí, že vychladne krb její
v studeném lebi, tvůrčí onen plamen,
jenž byl mi číší, krmí, sluncem, vzduchem,
že nebudu již bloudit po šlépěji
té zářné hvězdy, nebudu již zmámen
té síly vínem, orlích křídel vzruchem,
jímž burácel jsem v myšlének svých lese.
Dál v širší kruhy bolest má se šíří
tou otázkou: Zda za sto tisíc věků
plát bude ještě poesie záře?
Či věků příštích bludném na útese
loď její ztroskotá se? chudé chmýří
z perutí zbude, hesla jiných vděků
duch lidský sobě vstaví na oltáře?
Snad přijde čas, kdy přírody taj všaký
um lidský z moře záhad pravdě blíže
ven vynese, a břitkostí svou mříže
v ráz rozlomí, že všecko pod oblaky
znát bude člověk, Hélios jak vládce,
však poesie z pokácených lesů
v dál uletí, jak poplašený ptenec,
by v jiných světech hnizd malebný věnec
zas nalepil a jiným tvorům sladce
své písně zpíval u vítězném plesu?

Ó bohové! tou otázkou se chmuří
teď duše má, ne myšlénkou, že zhynu,
to věděl jsem, kdy matkou jsem byl zrozen.
Ó světa vládče! věků na cimbuří
ty Zeve stojíš, budoucnosti moře
ti patu líbá, čeká tvého kynu,
by hráz protrhlo, rozlilo se v světy,
přej milosti té, zjev mi blahosklonně,
zda poesie, vína zlatý hrozen,
vždy vlažit bude člověčenstva rety,
zda jako srdce ve stříbrném zvoně
bít věčně bude v lidstvu, na obzoře
zda nepohasne strážná její zoře?
Ó zjev mi to, bych v blahé tuše, míru
v prah smrti vstoupil, uchoval si víru
že pravou drahou v příštích věků tísni
duch lidský dojde ve vysněný eden,
tou hymnou ideálů, hvězdou veden,
již v životě jsem slavil vlastní písní —"

Ret zmlknul tiše jako vánek v keři,
kdy v sen se klade v sněti mnoholisté.
Noc letní dýše. Nebe modré, čisté
hrá jiskrami, jen labutí jak peří
se kdesi chvěje bílých mráčků tříseň,
jak vlajka lodi. Město v spánku leží;
v sen jeho časem mořských od pobřeží
vln zaznívá jen přitlumená píseň,
jež jak oř stepní letí bez otěží
od země k nebi — Pojednou tu v místě,
kde básník dumal, stín se zjevil světlý,
blesk z očí pršel, z kadeří šla vůně,
jak růže by v ní právě rozekvetly:
„Tvou prosbu slyšel Zeus na svém trůně,
té chvíle ještě odpověď dá jistě
tvým pochybám. Jsem Hermes, posel bohů,
sem ruku dej a vzepři o mne nohu,
v síň Olympu tě vznesu. Příštích věků
tam uzříš tůň, v ní jako rybí hejna,
jež k moři táhnou k svému vyplnění,
roj dějů spatříš, spjatých ke člověku,
tam budoucnosti brána čarodějná
v ráz otevře se, pravdou stane snění,
však potom zemřeš" — Domluvil a v chvatu
v let vznesl Hermes perutnou svou patu.
Již plují vzduchem. Zas jak dříve v žití
dech boha básník, srdce boha cítí,
zas jako kdysi hřímá ku obloze
v náruči boha, na oblačném voze.

Jak v dešti zlatém síň Olympu plane,
v niž sešli se dnes všickni nebešťané
na rozkaz Zevův. V moci majestátě
bůh bohů v čele, po odvěkém řádu
dle hodnosti své bohyně a bozi
kol věnec tvoří v purpuru a zlatě.
Tu zářná Pallas, mračný vladař Hádu,
tam hněvná Héra bleskem oka hrozí,
tu Foibos k řeči ústa strojí květná
a dál a dále řada bezpočetná
se božských tváří kolem stolků tísní,
jež Hefaistos svou rukou zrobil zručnou
a na nichž nektar s ambrosií vonnou.
Číš o číš zvoní v sladké zvuky písní,
jež Musy pějí, radost slokou zvučnou
zní ve všech srdcích, zraky blahem tonou —
toť bohů kvas, toť symposion bohů.
Pokynul Zeus, ztišily se šumy,
on jediný stín vážné jakés dumy
měl na čele: „Nuž hvězdnou přes oblohu
ať naposled se naše píseň šíří,
dnes naposled ať číši ruka zvedá,
číš moci té, jíž vládnuli jsme zemi,
než Olymp v troskách, pilíř na pilíři,
nás pohřbí v tmu a hrobu plíseň šedá
nás pokryje, tož svými haluzemi
strom zapomnění. Neboť vězte, v prachu
již pokáceny oltáře jsou naše,
již duch člověcký s pohrdáním, plaše
prah svatyň mijí, tupě, beze strachu
nám v tvář se dívá, posmívá se nachu,
jímž sám nás obdal, snění svého modly.
Co blažen vytvořil, teď blažen ničí,
bůh nový ve snách hlavy jeho klíčí,
nás jako loutky zvetšelé a chudé
v kout odkládá, by v pokoře své podlý
na boha vztýčil vidinu zas novou,
jíž jako nám se klaněti zas bude
do chvíle té, než září purpurovou
blesk jiné stvůry ve snách vytoužené
mu nové božství, nový Olymp sklene.
Toť onen Kronos, jenž své děti sžírá,
jenž stále lačen nové zase rodí,
v němž vedle bezbožství se krčí víra,
jenž prací obří, myšlének svých lodí
chce dojít břehů z bouře záhad, klamů,
původu světa, pravých bohů chrámu.
Jak hvězdy padnem v prázdné času tůně,
těch bohů zašlých řadu rozmnožíme,

964jež jako mezníky si na své pouti
duch lidský vztýčil. Při vzpomínek luně
jak stará zbraň, jež ve zbrojnici dříme,
tlít budem mezi krunýři a meči,
jež odložil již člověk do zákoutí,
v síň minulosti. V symposion slední
dnes sdruženi jsme, proto sladkou řečí,
nechť písní sledně Olympos náš zvučí,
než záhuby tmě padnem do náruči,
než rtové naši uzamknou se lední —“

Však darmo děl tak Zevs, dech smutku síní
již vlnil se a na pohárech v jíní
se srážel hustě, jak vidina vzdušná
již ztrácela se vlna hodu rušná,
ba světla sama zbarvila se kalně,
stín vrhajíce mihala se žalně.

Tu mrtvou tiší stříbrný jak zvonek
hlas zazněl sladký, postať vzpřímila se,
netknutá smutkem lilije jak stonek
v šeř Afrodite v božské vzplála kráse:
„Díš pravdu, otče, jistá zhouba čeká
na Olymp zářný, z obecné však zkázy
já jediná jen vyjdu bez pohromy.
Ať sebe víc se vlna zhoubná vzteká,
ať bohy ničí, nové v trůn si sází
duch lidský, nechať všecka vesla zlomí
v budoucích věků bouři: nad člověka
vždy větší budu, v nesmrtelném žití
přetrvám božství, co jich v lidstvu bude.
Sic jméno ztratím v burném vlnobití,
však jsoucnost moje tatáž vždycky zbude.
Ať Jehova se, Budha, Ježíš zove,
přec ona Láska nadpozemská, velká,
jíž stvořen svět a trvá bytí všecko,
jíž na titána vzrůstá lidstvo děcko,
jež k hvězdám snah jak neomylná střelka
směr ukazuje, v každé víře nové
táž zůstane svým bytím neúmorným,
jak vlna v moři, jež svým skonem druhou
zas vzbouzí vlnu, — nesmrtelnou vzpruhou
všech činů velkých, které času v desky
vyryje lidstvo ducha rýlcem, blesky.
Kde v budoucnu je bůh, jenž čelem vzdorným
mne zapudil by, — každým věkem spíše
v hloub zakotví se nadhvězdná má říše,
spíš nauk všech se trůny zvrtnou příští,
že bez bohů svět bude, z trosek, tříští

jen já povstanu. Pak zem bude nebem
a lidstvo živo mým jen bude chlebem."

Poslední slova božské Afrodity
velebně zněla, kovové jak štíty
by utkaly se — silnějším však hlasem
Sofokles volal bohyni se koře:
„Ó díky vám, vy zlatá, medná ústa,
můj hrob jste růžným osvítila jasem!
teď rád se schýlím v Hádu lada pustá,
neb potrvá-li lásky hvězdná zoře
nad světem, lidstvem dobu nekonečnou,
i poesie lampou bude věčnou
lidskému duchu, nerozlučnou druží
je láska poesii, zlatou osou,
kol níž se vlní jako lístky v růži,
než otevrou se zplna — sluncem, rosou —"

Nazejtří v mrtvém Sofoklea líci
úsměvu našli jiskru doutnající —
to bylo snem, jejž básník viděl v duši,
než navždy zapad mrtvých stínů v hluši.

Dětská láska.

Napsal **J. S. Machar.**

„— a proto se nediv, že přestal jsem už věřiti v lásku," pokračoval přítel; „ale — jednu lásku, pravou lásku poznal jsem přece v životě. Ovšem je tomu velmi dávno. Bylť jsem tehdáž — dítětem v stáří šesti let!"

Zamlčel se.

„Vypravuj," žádal jsem.

„Nečekej nic neobyčejného, prostá, nevinná vzpomínka, pikantního pranic —"

„Ať si!"

„Tedy, bylo mi šest, sedm let. Otec můj byl majitelem parního mlýna v jedné malé vesnici za Nymburkem. Dosud představuju si ji docela dobře. Na vrchu ční kostelík s rudou taškovou střechou, obklopený hřbitovem, po úbočí až k patě rozkládá se vesnice, mlýn stojí již dole v údolí. Blízko mlýnu náves, na ní rybník, kol něho po hrázi topoly; v rybníce plave plno peří husích a kachních, za letních večerů koupá se tam mládež. Na druhé straně vrchu hraběcí zámek s lesklou břidlicovou střechou. A nyní v půlkruhu kolem vesnice les, samý les, plný vůně květin, pryskyřice a ptačího šveholu. Druhý půlkruh pole a luka. To jsou kulissy k nepatrnému ději mé první lásky.

Proti mlýnu byla škola, kam jsem byl brzy po našem příchodu do vesnice uveden. Učitelem byl malý, bílý stařeček, jeden z oněch, kteří se na vojně připravovali k onomu důležitému paedagogickému úkolu — byl po dvacet roků u vojska bubeníkem.

Seděli jsme v jedné školní světnici pohromadě, chlapci i děvčata. Vzpomínám si, že jedním z nejtěžších trestů bylo posazení mezi „holky". Ubožák! sedal tam každý jako stín, a ten smích po celé vesnici, jakmile jsme vykročili ze školy! „Seděl mezi holkama" bylo trapnějším pro ubohého než znamení vypálené na rameni galejního trestance!

Jedenkrát — bylo to v parné odpoledne červnové — počítali jsme, tuším. Počítání jsem nenáviděl od jakživa. Vyráběl jsem tedy pilně z trosek svého početníku dvounohé papírové koníčky, kteréž jsem si v přihrádce v lavici postavil po dvou do řady a snil nad nimi o slávě a kráse kavallerie. (Tehdy jsem nechtěl být ničím jiným než vojákem.) Sousedé moji v pravo v levo i ze zadu stali se na mou činnost náhle pozornými, řada mých koníků rostla, pozornost mých pozorovatelů též, až smích, šepot, polohlasné poznámky a nahýbání se lavic zadních ku předu pohnuly učitele pátrati po příčině toho.

Měl jsem již asi čtyřicet těch koníků a chtěl jsem je proměniti všechny v lodě. Dělá se to lehce, zahne se každému hlava nazpět.

V tom přišel ke mně učitel.

Konfiskace koní a „Joži mezi holky, marš!" byla fakta nejbližší minuty.

„Tam do první lavice, mezi Márinku a Barku!" poroučel dále.

Ve škole hlučná radost. Šel jsem jako opařený kohout.

Nového svého místa nemohl jsem nalézt. Nevěděl jsem, kde sedí Márinka a Barča. Nikdy jsem se do té doby nestaral o ženský svět. Ani jejich jména mě nezajímala.

Však Márinka a Barča mi samy udělaly místo mezi sebou a dvacetero ochotných rúk ostatních žabců kolem ukazovalo mi na ně.

Usedl jsem, sklopil zraky do knihy, tváře mě pálily jak oheň. Styděl jsem se hrozně. Svědomí mi dělalo výčitky: Co řekne tvůj tatínek, co maminka, že jsi seděl mezi holkama!

Myslil jsem, že zasluhuji šibenici.

Pozoroval jsem, že moje sousedky po očku se na mne dívají. Podíval jsem se na ně také. Barča byla protivná holka. Veliké, skoro bezbarvé oči, vlasy jako provázky, velká ústa — odvrátil jsem se v pravo. Márinka tam sedící se usmívala; teprve nyní stotožnil jsem ji s Márinkou učitelovic. Znal jsem ji dříve již, ale nikdy jsem si jí pořádně nevšíml. Měla podlouhlý, hubený, bledý obličej, bleděmodré, skoro šedé oči, světlé, v prostředku rozčesané vlásky. Upamatoval jsem se při tom pohledu na jednoho andílka v kostele na oltářním obraze, rovněž hubeného s bledě modrýma očima a světlými vlásky. Márinka mě zajímala.

Za chvíli se četlo. Učitel dal náhle na mne.

„Kde je to?" ptám se tiše a rychle Márinky.

Ukázala mi rovněž rychle malým opáleným prstíčkem. Četl jsem.

Když jsem zase usedl, vyňal jsem z vděčnosti z knihy krásného podlepeného pestrého husara i s koněm, jichž jsem měl doma celý pluk, a dával jsem ho Márince.

„Tumala,“ povídám, „zítra jí dám třeba ještě dva a několik myslivců, jo?“

Přikývla hlavičkou a husara si vzala.

To byla první rozmluva s první mojí láskou. —

Domů jsem přišel vesele, výčitky svědomí ustaly. Otec se jen smál mému trestu, matka též.

Okny z mlýna díval jsem se do oken k učitelovům. Měli tam pluo květin. Karafiáty, voskovky, geranie a kaktusy s velkými krvavými květy. Chvilkou se tam objevila hlava Márinčina. Když mě spatřila, zmizela.

Přišly žně... Po žních celá téměř mládež vesnická honila husy na pastvu. Žebronil jsem na matce, aby mi také koupila husy, že budu pást. Márinka pásla též. Matka mi koupila celou rodinu, bratrovi také. Já jich měl jedenáct, bratr šest.

Honili jsme je společně na pastvu s Márinkou. S ostatní mládeží jsme neměli důvěrných styků. My byli mlynářovic a nosili jsme sametové šaty!

Márinčin a bratrův husák byli nejhoršími v celé vesnici. Všickni ostatní husáci se jich báli. Chtěl jsem si několikrát proměnit svých jedenáct husí s bratrovými šesti, ba přidával jsem mu půl pluku svých husarů a čtyrák, jen pro toho husáka, on však ne a ne! Několikrát před Márinkou vehnal schválně svého husáka do mojí čety, kde tento vždy tak zle řádil, že jsem je měl potom co sháněti. Márinka se smála, a já se cítil vždy poníženým. Snad již tenkráte byla to uražená hrdost, snad žárlivost na bratra, šťastného majitele zuřivého husáka — snad obojí. Slíbil jsem mu pomstu.

Jednoho večera chytil jsem bratrova husáka za křídla a odnesl jej do dřevníka, kde byly moje husy. Husák křičel, já jej přidržel za hlavu k zemi, moje četa poznala svého strašlivého nepřítele, shrnula se na něho a škubala jej zle. Křik husáka dolehal až do mlýna. Přiběhl bratr, poznal husáka a vrhl se na mne. Odstrčil jsem ho, dal se do pláče a běžel pro matku. Matka přišla, myslím, že jsem dostal pár do zad; však byl jsem spokojen. Vykonalť jsem svoji pomstu.

Vypravoval jsem vše Márince se zářící tváří.

Bratr vícekrát s námi nešel.

Byl jsem Márinčiným rytířem. Otec mi koupil krásný bič, skutečný bič, jakého neměl nikdo v celé vesnici. Kluci často chtěli odehnati Márinčiny husy ze strniště a pásti tam svoje; tu jsem býval strašným. Láska a přítomnost milované bytosti, pak můj bič a mé sametové šaty mi dodávaly neobyčejné odvahy — nebál jsem se nikoho. Spráskal jsem kluky, husy několikrát tak, že měli vždy přede mnou náležitou úctu. Za to, když jsme hnávali domů, zpívali vždy za mnou:

Za Márinkou chodí
mlynářovic Joži,
Joži a Márinka,
ženich a nevěsta!

Prostonárodní ten poetický plod vesnických kluků mě přiváděl v zuření. Mstil jsem se za to vztekle každému při každé příležitosti.

Jedenkrát k večeru jsme hnali domů. U cesty stál nepožatý dosud lán ovsa. Márinka se zastavila, strhla se stébla klas a vrhla mi vousinatá zrna ze zadu na kabát. Najednou vidím, že slzí.

„Co je jí?“ ptám se soucitně.

„On má tři nevěsty,“ zaštkala, „tři ovsy se mu drží na kabátě!“

Vzal jsem tenkrát malou tu žárlivku za ruku a vážně jsem jí to rozmlouval.

Člověk skutečně nechápe, jak hlubokých a opravdových citů je často dětské srdce schopno! Když jsem jí některý den neviděl, bylo mi nevýslovně teskno, když s ní některý jiný hoch někdy hrál, byl bych ho nejraději zabil, když někdy můj otec s učitelem o nás žertovali, byl bych se propadl hanbou. —

Osudný krach, který tolik tisíců rodin přivedl do neštěstí, rozbil i tuto nejkrásnější idyllu mého dětství, snad nejkrásnější celého života. Otec přišel o mlýn, stěhovali jsme se pryč.

Podzimního jednoho rána vzbudili nás časně, ustrojili jsme se. Mlýn stál. Nábytek nakládán na žebřinové vozy. Stál jsem před mlýnem, díval se do oken k učitelovům a plakal. Bylo mi teskno — k smrti.

Již bylo naloženo. Sedli jsme na vůz také. Matka plakala a přitiskla mě k sobě.

Tu se otevřely dvířka u dvorka u školy. Márinka vyběhla ven. Na hlavě měla modrý šátek. Spatřila vozy, nábytek, matku moji, mě — obrátila se, stáhla šátek s hlavy a plačíc utírala si oči.

Vozkové práskli do koní, vozy se hnuly. Jeli jsme širokou císařskou silnicí. Po obou stranách táhla se alej hruškových a jabloňových stromů. Ojíněné plody visely na snětích. Na trávě třpytila se šedivá jinovatka. Šedivé páry stoupaly z luk a zoraných polí a tvořily neprůhlednou clonu.

Hleděl jsem nazpět. Před školou tam na silnici stálo ono děvčátko, zíralo za našimi vozy a točilo modrým šátkem. Chvilkou si utíralo oči . . .

To je vše. Vzpomínal jsem dlouho a bolestně v jiném kraji a jiné škole, vzpomínám i nyní často.

A přece se nemohu odhodlati navštívit jednou onu krajinu. Bojím se. V mé paměti žije ono dobré dítě se světlými vlásky a bleděmodrýma očima tak jasně, tak čistě — a ona zatím může býti dnes tlustou, opálenou selkou, matkou několika dětí — snad by mě ani nepoznala.

Nechci ji vidět nikdy, nechci přijít o tuto krásnou illusi, snad poslední mého života.

Lutrář.

Napsal **Felix Téver.**

Táhlý zvuk píšťaly ohlásil konec práce, a po chvíli na to ze vrat továrny, která stála za branami pražskými, vyhrnul se dav mužů v pracovních kazajkách více méně rozedřených. Všichni šli mlčky, a dav rozdělil se v jednotlivé tlupy, z nichž každá ubírala se jiným směrem k domovu; toliko jediný muž nepřidružil se k žádné z těchto tlup. Byl to muž as padesátiletý, zavalité silné postavy. Jeho tvář byla zarostlá hustým, silně prošedivělým vousem, a z pod vysokého, hustými vráskami pokrytého čela vyhlíželo dvé očí s onou klidností, jež nastupuje po hluboké unavenosti a dlouhém snášení strasti.

Stál tu chvíli nehybně a nerozhodně. Nepozoroval, jak se od tlupy, ubírající se ke Košířům, oddělil jeden z jeho spolupracovníků, a byl vytrhnut ze své zamyšlenosti teprve, když mu tento poklepal na rameno, řka:

„Nepůjdeš s námi, Tulko?“

„Hm,“ řekl oslovený rozpačitě, „chtěl jsem —“ a nedořeknuv, díval se ku Praze.

„Co tam budeš dělat?“ pokračoval soudruh, uhodnuv záměr Tulkův; „nemáš v kapse haléře — a pak, holka ti stůně!“

Při upomenutí na nemocné dítě obrátil se Tulka prudce, jakoby chtěl následovat svého soudruha, však ve druhém již okamžiku řekl spěšně:

„Přijdu brzo, řekni ženě, že hned budu doma; skočím jen dolů do města.“ A tím rychlým a přece pádným krokem, jaký mívá lid těžké práci uvyklý, spěchal směrem ke bráně Strahovské.

„Nešel domů, prožluklý lutrář,“ zahovořil muž, dohoniv své soudruhy, „nemůže-li vsadit, musí se jít aspoň na numera podívat!“

„A odkud se to v něm vzalo?“ ptal se jiný. „Sází jako baba.“

„Odkud se to vzalo?“ Před lety vyhrál jednou terno, koupil domek se zahradou a dělal pána — pamatuji se, jak jsem jej vídával v mysliveckém kabátě s puškou na rameně. Vyhrál tehdy mnoho a nějaký čas měl se jako pán. Potom vyhořel, stavení pojištěné neměl, peněz k nové stavbě také ne; prodal tedy grunt, ale místo aby peněz za něj utržených ještě užil, počal sázet; a sázel, sázel jako zběsilý, až prosázel zbytek vyhraného. — Nynčko pána už dělat nemůže, musí zase pracovat jako my — pracuje taky, dře se dost a dost, ale co vydělá, ďábel mu to podržet nedá — celý výdělek prosází.“

„Vzal si to jednou do hlavy, že se na něho z té lutrie znovu štěstí zasmát musí. Inu ovšem — kdo jednou z ní vylezl, tomu se už v té psotné chudobě líbit nechce. Žena jeho, to je hodná žena, ta se, chuděrka, stará o něho, o sebe i o jediné dítě, a při tom je mírná

jako kuře. Ale on, on je už ten pravý blázen; kdyby alespoň ty peníze propil, měl by z toho něco.“

„Ba že,“ přisvědčili druzí. „Kdyby se napil, obveselil by se, posilnil, ale takhle, takhle z toho nemá nic,“ a kroutíce moudře hlavami, šli dále, a mnohý z nich liboval si v tom příjemném vědomí, že je lepší, moudřejší lutráře, že se obveselí a posilní.

Tulka dospěl zatím na Strahovské náměstí ke krámu, jehož rozevřené dvéře zdobily dvě tabule, plné číslic loterních. Před tímto krámem zůstal Tulka státi, a dlouho díval se na číslice. Sesazoval si patrně v mysli k sobě ony, jež by dávaly naději na výhru, a v jeho oku jevil se výraz přemýšlení. Brzy však tento výraz zmizel a ustupoval výrazu jakési zbožné, blouznivé něžnosti, a jako bezvědomě sejmul Tulka čepici s hlavy a mačkaje ji v rukou, neustával dívati se na číslice. Byl to výraz němé pokory, jenž se zrcadlil v šedém jeho oku, a na tom čele, na jehož vrásky spadal sem tam pramen šedého již vlasu; byl to výraz i největší záliby, jaký vídáme v oku zamilovaného, upírajícího svůj zrak na nedostižný předmět své touhy; byl to pohled, jaký upírá zbožná duše prosebně k šedé klenbě chrámové, aneb chudé dítě na krásnou hračku, sladký pamlsek — výraz to neukojené tužby, jaký se jevívá někdy v každém oku, ať už tím neb oním předmětem vyluzován.

Po chvíli sáhl Tulka do kapes svého sedřeného kabátu a prohledal v nich každý koutek, ale bez výsledku — byly prázdné! Hluboký vzdech vydral se z prsou lutrářových, a pak jakoby se k něčemu byl odhodlal, nasadil znova čepici a ubíral se směrem k Novému Světu. Dospěv tam, vstoupil do jednoho z nízkých domků, zaťukal na dvéře přízemního bytu a optal se, nevstoupiv do jizby:

„Je Malina doma?“

„Není,“ odvětila ze dveří vystoupivší žena.

„A nepřijde?“

„Má být již doma; sám pán bůh ví, kde se toulá. Co pak mu chcete, pane Tulko?“

„Ach, paní Malinová, tuze chtěl jsem ho prosit o půjčku dvou zlatých.“

„Již zase, pane Tulko? Nevrátil jste nám ještě ty posledně zapůjčené. Ani jich nemám — a kdybych i měla, nepůjčila bych. Beztoho je nepotřebujete na nic kloudného; a muži, tomu jsem také zapověděla, aby půjčoval. Máme děti, nejsme žádní boháči a takto se nemůžeme dát okrádat.“

A paní Malinová, mladá to ženuška se špičatým nosíkem, měla mnoho chuti cvičiti se předběžně v kázání, určeném pro muže, na Tulkovi.

Tento však nepopřál jí k tomu času; spěchal, neohlédnuv se ani ke krámu na náměstí, hbitým krokem k domovu. Na výšině nad branou Strahovskou zastavil se, aby si trochu oddechl a usedl pak na malé skalisko, trčící do cesty.

Pod ním, směrem k Bílé hoře rozprostírala se našedivělá strnišťata, a po stráni zmírala poslední stébla sluncem opálené trávy pod vrstvou dusivého prachu. Ve vzduchu nezavanul ani větřík, neozval se šum perutí ptačích, a po cestě ani stopy kročejů lidských, bylo tu úplné

ticho. Lidé unavení odpočívali ve svých chatrčích, ptactvo spalo v úkrytu větví stromových.

Tulka ohlédl se za sebe. Tam za branou vypínaly se do večerního vzduchu jako dva výhrůžně vztýčené prsty obrovské ruky, věže Strahovské. Osamělý muž vztáhl proti nim obě pěstě, pak zadíval se a dlouho hleděl na cestu, která vedla nazpět ke krámu loternímu.

Zdálo se mu, že dnes zameškal velké štěstí; tajný jakýsi hlas mu našeptával, že by dnes, zrovna dnes, kdy peněz ku vsazení sehnati nemohl, byl vytáhl šťastné číslo.

Velký neklid vzmohl se v jeho marným dychtěním utýrané mysli. „Pro mizerných těch několik grošů propásl jsem zrovna dnes!“ a se zimničným chvatem ohmatával starou svou kazajku. Nahmatal na ní záplatu na záplatě a vetché staré sukno zdálo se, že se mu pod prsty rozpadává. „Nikdo by za to krejcaru nedal.“ Zaťal zuby, vášeň neukojeného chtění zaplavovala celou jeho bytost; byl by dal poslední, aby mohl vsadit. Tak velkou jistotu, že by vyhrál, jako dnes, neměl ještě nikdy. Ohromná zlost uchvátila jej, popadl u svých nohou těžký kámen a vší silou mrštil jím o zem. Nyní byl by býval všeho schopen; byl by schopen napadnouti prvního kolem jdoucího a urvati mu peníze, kterých potřeboval. Vzmohla se v něm trpká zášť, pro kterou neměl předmětu; zdálo se mu, že vše nenávidí, že by chtěl utlapati tu zaprášenou, pustou pláň před sebou, ty výhrůžně vztýčené dvě věže, ba samu tu velkou, nepříznivě nad ním se klenoucí oblohu. Konečně počal sám sebe tlouci pěstí do hlavy; tloukl tak dlouho, až pociťoval bolest, a ta jej vzpamatovala. „Dnes v noci měl jsem sen,“ začal přemýšleti, „zdálo se mi, že nás šlo několik. Vedle mne šli moji soudruzi, a všichni nesli jsme na bedrách těžké břímě. Břímě to bylo stejně těžké — ale všichni nesli ho lehčeji než já — oni se smáli, hovořili, já tázal se stále, kam břímě nesu. Nedostalo se mi na tu otázku odpovědi, a to mne mučilo a činilo břímě mé tak nesnesitelně těžkým; neznal jsem cíle, kde je složím. Pojednou octnul jsem se v krásné zahradě. Přede mnou vypínal se nádherný jakýsi hrad. Ohlédl jsem se; byl jsem tu sám, tíže má stávala se lehčí a lehčí, a konečně necítil jsem ji. Kde to jsem? ptal jsem se ve snu. ‚V zemi bohatých,‘ odpověděno mi z neviditelných úst. Břímě to — bylo moje žití; neslo by se lehko v zemi bohatých!“

A dlouho zádumčivě hleděl muž před sebe. Pojednou počaly zvony Strahovské plným, zasmušilým hlasem vyzváněti klekání. Zvuk jejich houpal se na vlnách šera a naplňoval celou ztichlou večerní krajinu mocným svým hlabolem. Výhrůžně, přísně, děsivě vnikal do sluchu osamělého muže, zapuzoval znenáhla rozbouřené vlny malomocného chtění v jeho duši, uspal svým houpavým, velice jednotvárným hlasem vášeň, a vzbudil v nitru lutrářově obrat k řadě jiných myšlenek.

Tulka vzpomněl na domov, a zmocnila se ho tesknota. Dítě nemocné, žena hořem ustaraná, čtyry holé, vlhké stěny malé komůrky — tam bída, které neodpomohl, zde honění se za šálivými sny!

Viděl ženu, jak mu odděluje večerní sousto, jak mu dává největší podíl; jemu, který k němu tak málo přivydělá. A dětské malé zoubky chroustají kousek stvrdlého chleba. A dnes ani to ne — dnes leží dítě

v horečce, nachladilo se. Musilo chodit do školy, nemajíc teplého šátku a rána byla již tak chladná.

Jako na nepřítele opovržlivě pohledl nyní ve stranu Prahy na cestu, která vedla tam dolů k losternímu krámu. Lákalo jej to, ďábelsky jej to lákalo — buď vyšla čísla, která vsadit chtěl a nevsadil, buď se zmýlil jen o oko, neb o dvě. Neměl štěstí a čím více se ho toto vzdalovalo, tím zběsileji chtěl je k návratu donutit.

„Ubohá Madlenka! Proč nekoupil jsem jí ten zimní šátek! Chudák žena! Oh, jsem bídák, bídák — lutrář!"

A: „Bídák, bídák, lutrář," zdálo se, že po něm opakují zvony. Ano, zvony to již hlaholí! Sám nevěděl, že se mu tou domněnkou ulevuje, že proti hlasu zvonů bude hledat omluvy, že jí jen nenalezá v té kruté sebevýčitce, v tom trpkém, jedině oprávněném hlase vlastního svědomí. A jako na omluvu počala se ploužiti řada jiných obrazů myslí lutrářovou. Viděl se v blahobytu, viděl svůj čistý domek, kol kolem ovroubený malou zahrádkou, ten kupecký krámek, hojně zásobený zbožím, ve kterém prodával, viděl, jak každou chvíli vyndavá z kapsy nově koupené stříbrné hodinky, jak žena jde v neděli do kostela, a jak na jejím čepci vlají stuhy těžší a širší než na čepcích žen ostatních.

A pak, pamatoval se na to tak jasně, vložili mu jednoho rána do náruče děcko; bylo to děcko jeho prvorozené, ač byl již obstárlý muž. Nejprv bylo mu to zvláštní, téměř směšné. Dítě vězelo tehdy v růžové, čisté peřince, a malou jeho tvářičku vroubila jemná čepička. Když se mu ponejprv do tvářičky podíval, bylo mu tak podivně, a vzbudil se v něm dosud nepoznaný pocit. Poznávalť pojednou, že není na tom světě nejpěknější věcí nemuset těžce pracovat, být hrdým na nový domek, na stříbrné hodinky v kapse, na stuhy, jež vlají ženě na čepci. — Ne, to vše nebylo ničím proti tomu, máme-li někoho tak zcela od srdce rádi, skláníme-li se k té malé bytosti s něhou dosud nepoznanou, a vkládáme-li v ni své naděje do budoucnosti.

Sklonil se tehdy nad dítětem a slíbil mu tiše a slavně, že z toho dítěte má se státi více, než čím byli jeho otec a matka, že je vychová jako v bavlnce, že je dá učit, že ono musí být jednou moudřejším než on, a hlavně, že malé ty růžové jeho nohy nebudou nikdy, nikdy tlapat bosy tvrdou zemi. A toho dne bylo mu tak slavnostně — neprodával ani ve svém krámku. Chodil celý den nečinně a šťastně, vcházel do světnice, kde ležela žena, pohladil ji i dítě po tváři, a pak vyšel zase ven, do malé zahrady, kde se velké, zlaté květy jeho slunečnic ve větru skláněly, jakoby mu chtěly přáti štěstí.

Pak zjevil se lutráři obraz jiný. — Byla noc — ale nebyla temná. Děsivě osvětlovaly ji rudé, jak metlice k obloze šlehající plameny.

Kolem něho valil se hustý dusivý dým, a výkřiky zděšení a strachu lidí kolem stojících byly přehlušovány strašlivým praskotem hořících trámů. Konečně vnikl oheň až ke krámu, kde se nalezala zásoba hořlavých tekutin. Uvnitř hořícího domku hrozně zadunělo, pak zřítil se s ohromným lomozem krov, a velký sloupec rudého plamene zaplál ve zhoubném svém vítězství do bezhvězdné noci. Na zemi u trošky toho vynešeného rozbitého nábytku choulila se jeho žena s polonahým děckem v náruči. Nedaleko ozařoval rudý lesk plamenů skupinu nečinně zevlujících hlav,

a on se na to všechno díval, jakoby to nebyl ani jeho domek, který hořel. Tupě stál tu a nečinně, jakoby byl zkameněl a teprve když krov domku, toho domku, ve kterém byl poznal jediné blažené chvíle svého života, s praskotem se sřítil, zatřáslo to jím a on přišel k hroznému vědomí skutečnosti.

„Měl bys být zase žebrákem?“ ozvalo se v něm, a beznaděj a veliká úzkost ploužila se s dýmem z hořícího domku k němu. Pak uchytil se spásné myšlénky.

„Budeš zase sázet! A přálo-li ti štěstí jednou, nalezne se i podruhé.“

Konečně, však pozdě, přišla pomoc; z bázně, aby svoji děsnou vládu nerozšířil, byl oheň lidmi uhasen. Tulkovi z uhasení toho nevzešel však více užitek. Shořelo mu vše, a ve valícím se dýmu nevyčetl si jiné útěchy než oné:

„Budeš znova sázet!“

V děsné oné noci v blízkosti ostrých plamenů a dusivého dýmu vryl se mu tento záměr v mysl, a zaťal později jako nepřekonatelná vášeň své spáry do duše nebohého lutráře.

Hlahol zvonů byl utichl, lutrář se vzchopil, a jal se kráčeti rychlým krokem k domovu. Učinil několik kroků, když tu kolem rohu skaliska zavanul ženský šat, a brzo poznal Tulka svoji ženu; zastavilať se celá udýchaná u něho.

„Chvála bohu, že tě potkávám! Madleně je zle — máť kašel, úzko poslouchat. Sousedka doběhla pro lékaře, ten předepsal toto, po tom se dítěti uleví. Zde recept, zde peníze. Pospěš, pospěš co můžeš do lékárny a přines lék. Madleně se ulehčí; já spěchám domů, zůstala mi tam u dítěte sousedka.“ Vtiskla muži předpis a peníz do ruky a odcházejíc spěšným krokem, brzy zmizela jeho zrakům.

„Madleně je zle!“ Oh, bože! „A po tom se jí ulehčí.“ — Tulka obrátil své kroky ku Praze, stiskl pevně ve dlani předpis, stiskl také tvrdý kov zlatníku, jejž mu byla žena podala.

„Divno — nyní mám peníze, — ale jakým způsobem jsem jich nabyl? Věru, jako by osud tomu chtěl, abych přece ještě dnes peníze do ruky dostal!“

„Na co to myslím! k ďáblu ty myšlénky? Už aby dítě mělo lék. Hm — ostatně — lidé u nás říkají, že léky nepomáhají; nemoc se musí vybouřit ať s lékem nebo bez léku — jedno, vše jedno! Kdybych dnes vsadil a vyhrál — to by byl pro Madlenu jiný lék.“

„Ne, ne — a co by řekla žena, a chudák dítě! Vezme lék, bude myslet, že mu pomohl — jde tu jen o myšlénku! Podivno, co byl bych dnes udělal, abych nabyl peněz —“ a stříbro zlatníku pálilo muže v dlaň.

Spěchal dále. — Noční mlha zahalovala vše kolem něho; věže Strahovské mlčky dívaly se na lutráře, jak dva starci průvodčí, již mu k sobě kynou. Studená noční vichřice počínala hučeti, zvedala zvadlé listí a do kotouče je svíjejíc, házela je před nohy mužovy. Fičeła tak tajemně, tiše a přece pronikavě, šelestila listím, jež šustilo jakoby pod kroky zlých nočních duchů, a kolem rohu skalního výstupku zaúpěla, jakoby bolestným stenem umírajícího.

Pojednou zavála prudčeji, zavála muži v pootevřenou dlaň, a unesla lehce bílý proužek papíru s předpisem.

Tulka zastavil krok. „Toť jako znamení!“ zašeptal. — V okamžiku na to však zvítězil v něm dobrý hlas; hnal se za papírem. Tento jako by pojednou vlastní zlovolnou vůlí byl oživen, vznesl se do výše; několik kroků dále spadl k zemi. Když jej chtěla těžká dlaň mužova polapit, vznesl se zase; tak opakoval svou hru. — Konečně jej Tulka měl; bylť plnou nohou naň šlápl. Vichřice počínala dorážeti na muže se všech stran, svévolně, nemilosrdně pronikala vetchým šatem až k tělu. Lutráři bylo zima a přece v krvi vzmáhal se mu divný žár.

Pak chvíli stál, drže pod nohou bílý proužek papíru. „A co platen Madleně život, nebude-li lepší nežli doposud!“ ozvalo se pojednou mocně v jeho duši.

Muž vypustil bílý proužek z vězení, vichřice jej uchopila, lehce vznesla jej vzhůru, výše, vždy výše, až jak bílý zákmit světla, jako opuštěná malá hvězda zmizel v temném vzduchu.

A nyní muž, neohlížeje se za sebe, dívaje se jen upjatě v před, kráčel chvatným krokem, a v krámku na náměstí vyměnil tvrdý kov za proužek papíru, na kterémž stály tři číslice, celá jeho naděje.

Tulka se této noci domů nevrátil; nemělť k tomu odvahy. Jako divoké zvíře zalezl do malé, lidmi v pískovcové skále vydlabané jeskyňky. A tu, jsa jednak zmítán strachem a pociťuje s druhé strany zadostiučinění nad podařeným záměrem, usnul konečně nepokojným, zimničně rozechvěným snem.

Probudil se za prvního svitání, když úzký jasný pruh na obzoru kladl kolem země stříbrný pás světla. Ve chladném ranním vzduchu vznášela se jakoby předtucha modrého bezmračného dne, a na stromech skvěly se perly rosy.

„Nyní bude dítěti lépe — ráno je vždy lépe,“ pravil k sobě upokojivě muž, a rychlým krokem měřil krátkou cestu k domovu.

Dvéře domku, ve kterém s mnohými jinými rodinami bydlel, byly dnes otevřeny, a Tulka mohl vejíti. Než vstoupil do svého bytu, zastavil se. Tam uvnitř bylo tak ticho! Naslouchal, naslouchal chvíli, uslyší-li hlas, uslyší-li hvízdavý kašel dítěte. Neslyšel ničeho, snad se kašel upokojil úplně. „Ano, bude tomu tak!“ Ale přes tato upokojující slova vplížila se mu ohromná úzkost do srdce. Konečně uslyšel přece zvuk, bolestný, dlouhý sten — nebyl to hlas dítěte, byl to hlas jeho ženy. Tulkovi se pojednou zdálo, že se tou nejistotou zadusí — otevřel dvéře. Na chudobném malém lůžku ležela Madlena tiše, klidně se žlutou tvářičkou — bylať mrtva! —

U lůžka na zemi choulila se postava její matky. Tulka zůstal stát jako přimrazený ve dveřích. Nebyl schopen učiniti krok ku předu, nemohl ani odvrátiti zraku od dítěte. Po chvíli spozorovala jej žena; nový zoufalý vzlyk vydral se jí z úst. „Mrtva, chudinka, mrtva!“ vydrala se jí z úst pláčem přervaná slova. „Zadusila se, chudáček. Jak se dusila, a bez pomoci, bez pomoci! Volala po tobě, volala po tom léku!“ —

Lutrář vyrazil ze dveří ven; více nemohl slyšeti. „Mou vinou! Dítě se dusilo, volalo po léku, je mrtvo, mou, mou vinou!“

A bylo mu, jakoby mu ta slova rozpáleným železem do srdce a mozku se vrývala.

Prchal, pronásledován obrazem mrtvého dítěte, prchal v ohromném chvatu, jako by doufal obrazu tomu uniknouti. Prsa jeho těžce oddychovala, nohy pod ním klesaly, a přece viděl při tom stále jasně před sebou dítě, dítě, pro které byl by vše učinil, vše obětoval, dítě to dusící se, volající o pomoc, volající otce — a on, on, on je zabil! —

Velká zlatá koule sluneční vynořovala se pomalu na obzoru, její paprsky, světlo a život přinášející, prorážely temno jako obrovité zlaté jehlice, a plná, vítězná záře jasného dne rozlévala se celým okolím. Lutrář zastavil se a pohlédl k vycházejícímu slunci. Zdálo se mu, že má výhrůžnou, chladnou, posměšnou tvář, pak se mu před očima počínala dělat kola, velká, modrá, rudá, zelená, nesmírnou, zběsilou rychlostí kol něho se otáčející kola. Ztrácel paměť o všem, hlava točila se mu jako jedno z oněch kol, a mezi nimi, děsno, mezi nimi zjevovala se mu stále podoba dusícího se, zmírajícího dítěte. Zaryl hlavu do trávy rosou zvlažené — i tu nemíjel obraz, i tu nemíjelo vědomí!

„Milosrdenství, milosrdenství, zapomnění!“ zaúpěl týraný člověk.

Vzchopil hlavu, podíval se ještě jednou k obloze — tu nad ním opuštěn, stoje na zaprášené silnici, vypínal se starý, polo odumřelý dub, a jedna jeho větev trčela černě a děsně, jako rámě zhoubného netvora, do modré ranní oblohy.

Úsměv rozložil se pojednou na tváři lutrářově, pak pokývl hlavou ke zlaté kouli sluneční jakoby se loučil, zašeptal konečně slovo „Světlo!“ a již hbitě, chvatně šoural se po rozpukaném pni stromu.

Z kapsy vytáhl provaz, připevnil jistou rukou na větev — a nyní — opusťme nebohého lutráře.

V málo jen vteřinách měla černá větev zvláštní své těžké ovoce — a člověk, člověk ten již dotrpěl.

Když po nějaké době ženě Tulkově přinesli muže tuhého, modrého, vrhla se s výkřikem srdcervoucím na jeho mrtvolu. Když pak později v jeho kapse nalezen lístek loterní — oněměla zděšením, ale neplakala více. Tichá, jak ztrnulá, obcházela mezi mrtvolou muže a dítěte.

Pak bylo tělo lutrářovo odneseno. Druhého dne šla žena Tulkova ku Praze; na zádech nesla nůši, v kapse několik vydlužených grošů a do ruky jí byla sousedka vtiskla cedulku loterní. Tulková šla do Prahy koupit rakvičku pro svou Madlenku. Chtěla jí vystrojiti slušný pohřeb s družičkami, chtěla později její hrůbek okrášlit květinami.

Byla to jediná věc, na kterou ještě myslela; vždyť v některém životě není květů jiných, než oněch, které rostou na hrobích milovaných lidí.

Když přišla na náměstí u Strahova, vrhla pohled plný výčitky na krámek loterní, pak si však vzpomněla na svůj lístek, a podívala se na čísla vyšlá. Velikými literami protištěna byla čísla, jež vyhrála; byla to čísla 46, 3, 57.

Tulková podívala se na svou cedulku — 46, 3, 57 bylo napsáno i na té.

Lutrář tedy vyhrál terno — jenom že trochu pozdě!

Poslední pán na Troskách.

List z památníku.

Napsala **Sofie Podlipská.**

Kdo as byl prvním, jemuž přišla myšlénka vybudovati dva hrady blížence na sesterských pyramidách čedičových, vévodících severu a východu naší vlasti? To spadá do báječného starověku. Ani pověst nezachovala o tom nic významného.

Avšak český název nebetyčných těch hradů svědčí o založení starobylejším, než se jím vykazuje množství hradů povstalých ve třináctém století, jimž byly udíleny tehdy vesměs názvy německé. Tento starý původ potvrzují také mince ve zříceninách nalezené.

Hrady slovanské před třináctým věkem zakládané nevyhledávaly však posud tak závratných vrcholů skalních. Teprv později býval poddaný týrán takovou kyklopickou robotou. Nynější zříceniny pocházejí snad částečně také z těchto krutých dob, povstavše na zříceninách ještě dávnějších.

Blížíme-li se Troskám, majíce je na očích jako cíl své pouti, cítíme každým krokem hlubší dojem a sice zcela jiný, než jaký jiné zříceniny vzbouzejí.

Kdož by jich neznal? Aspoň z daleka. Jaký karakter zcela zvláštní má jejich jehlancovitá silhuetta, směle do vzduchu kreslená! Čím blíže přicházíme, tím temněji odráží se jejich útvar na obzoru, tím ostřeji, tím výmluvněji.

Nikdo neupře, že lze zříti v mohutných skaliskách takořka fysiognomii země a zachycujeme-li v této fysiognomii cosi z mohutného výrazu tohoto domova našeho žití, že cítíme v duši otřesení. Civilisovaný člověk vykládá si tyto dojmy někdy dosti pracně pomocí esthetických pravidel, kdežto člověk z pola civilisovaný nemívá vždycky smyslu pro významné úkazy povrchu zemského; ale člověk primitivní, který žije ještě bratrsky s přírodou, jemuž kultura vysílá teprve první paprsky svého vycházejícího slunce, hledí na ně v poesii té ranní záře a svého mládí.

On cítí ve hrudi to nevýslovné otřásání veleby a velkosti a oddává se naivně a blaženě svaté víře v mocnosti, jež drží osudy světů ve dlani. Trne v posvátné hrůze, oddává se touze po povznešení, hledá božství v písmě přírody.

Stojí-li na tomto stupni kultury, nevyhledává ještě orlích výšin skalních pro obydlí svoje, odkud moc jeho vlády by opanovala slabé bratry.

Tak aspoň jsem dumala blížíc se Troskám a vmyslila jsem se do časů, kdy vysoké, na oko nepřístupné vrchole hor bývaly místem zasvěceným nadšenému citu náboženskému, kde ruka žřecova ohně zapa-

lovala, obětiště budovala, odkud oko jeho vyhlíželo taje osudu z běhu hvězd a z letu ptactva.

Neboť Trosky zjevily se mi právě jako dva oltáře a čím blíže jsem rozeznávala ušlechtilý čedičový útvar a tmavě železitou barvitost jejich, tím významnějšími byly mi v tomto smyslu.

Na úpatí travnatého, dílem lesnatého vrchu, který tvoří podstavec těchto holých, strmých skal zříceninami korunovaných, mají tyto opět podobu starého domu o dvou věžích.

Při stoupání zmizí pohled na samý vrchol hory, jak přirozeno, z očí a objeví-li se příchozímu zas docela blízko, překvapuje znova.

Stojíme tedy již na samém prahu Trosek.

Vidíme z blízka dva velkolepé jehlance čedičové, štíhle vypnuté, a na vrcholi každého zdivo sesterských hradů, nazvaných Panna a Bába.

Málo je prý hradů v Evropě, jež by se mohly měřiti s Troskami co do smělosti stavby. Oba hrady Bába i Panna jsou nyní přístupny pouze nejodvážnějším lezcům.

Ty dva čedičové sloupy, na kterých stojí, jsou dole spojeny obrovskou, v pravdě kyklopickou zdí, s níž jediný kámen posud se nedrolí. Avšak hrady čnějí nad touto zdí v závratné výši a k nim nevede ani stezička, není ani stopy po stupních nějakých do skály vtesaných. Kudy a jak se vystupovalo k jich branám, dokud byly obývány, je hádankou. Z dola vidíme otvory bran, oken a zbytky cimbuří. Prostory uvnitř jsou rozsáhlé.

Jsoutě to pravá supí hnízda, vysoko ve vzduchu se vznášející.

Poddaní v dobách útisku chvěli se při pohledu na ně. Co stálo potu i krve, než je vystavěly jejich tvrdé ruce!

Jaká vnitřní dramata odehrávala se v těchto vzdušných zdech? Byly ty hrady vždy dobrými spojenci, či vypjali se dva nepřátelé naproti sobě jeden nad druhého, aby vysoko ve vzduchu řešili nekonečný spor? A jestliže to byla sídla loupežných rytířů, běda nešťastnému obyvatelstvu vůkol!

Co bývalo tu zuřivých bojů a zoufalých výjevů od století ke století na velkolepém tom jevišti nyní klidném, zasvěceném vznešeným dojmům cestovatelů.

Jak se doby mění! Za našich dnů jsou Trosky opět poutnickým místem, jakým možná že bývaly za pohanského starověku. Jak tehdy snad kultu Peruna, jsou nyní zasvěceny kultu minulosti a krásy přírodní.

Ohlížíme se vůkol. Jaká zářící vyhlídka, památným Ještědem opanovaná, který zavírá kruh amfiteatru českých hor, plného památek historických. Duše jest opojena velkým obrazem vůkol rozestřeným v záři zapadajícího slunce pod křišťálovou oblohou. Zrak vrací se k hradům a skalám, které vrhají dlouhé stíny a ty hloubají se ve vlhké skalnaté zákoutí.

V obraznosti oživují jak skály samy tak každý kámen hradů a tu zdá se, jakoby náhle se odhalil cíp velké clony, která těžce zaclání minulost, budoucnost a souvislost všeho mezi sebou.

Odvrátivše se od nádherné vyhlídky, aniž jsme jí byli nasyceni, vkročili jsme do rozsáhlého nádvoří mezi Babou a Pannou na úpatí závratných podstavců těchto světu odcizených pousteven.

Měřili jsme zrakem tu závratnou výši. Vůkol bylo pusto. Nic nehnulo se.

Té chvíle zjevila se, jakoby z pod skály, ze země vystoupila, postava člověka.

Bylo to zjevení tak nenadálé, že všecky přítomné překvapilo.

Byl to člověk vysoce urostlý, bídně oděný. Nebylo možno určiti, je-li mlád neb stár. Byl bos, s nohama hadry ovázanýma. Bylo to jediné živé stvoření, jež jsme tu viděli. Prve tu ležel ve stínu pode zdí, aniž jsme ho zpozorovali. Jak učinil několik kroků, bylo vidět, že kulhá. Měl snad jednu nohu bolavou.

Myslili jsme, že se nám ten člověk přibliží se žádostí o nějaký ten krejcárek. Očekávali jsme jeho pozdrav. Ale on, jakoby nás neviděl, odvrátil se a odcházel v jinou stranu těžkou, belhavou chůzí. Pak zmizel ve věži ke skále nově přistavené pro pohodlí navštěvovatelů Trosek. Ve věži této lze vystoupiti po točitých kamënných schodech, dosti příkrých, na malou terassu skály, na které hrad Panna stojí ještě snad pětkrát tak vysoko nad ní. Tato terassa jest jediné poněkud přístupné místo pod skalním jehlancem.

Též my obraceli jsme se k této věži, ale než jsme se jí přiblížili, viděli jsme, kterak chuďas vystoupil nad ni, a nyní teprve poznali jsme, jaký měl úmysl.

Byltě to jeden z odvážlivců turistům dobře známých, kteří pro nějaký šestáček anebo pouze čtvrták provozují krkolomné kousky, hodné velkých cirků.

Cestující pobaví se divadlem toho zahrávání s nebezpečím života, dívají se chladnokrevně, jak visí nad propastí, mhourajíce očima očekávají každé chvíle jeho pád a sestoupí-li k nim zdráv, odměňují ho lhostejně, řkouce: „Ah, ten je tomu zvyklý. Vždyť jsme věděli, že nespadne.“ Pak se smíchem odvracejí se od něho. Anebo stává se, že mu nedají ničeho. Jak nám vypravoval později, vyslala jej kdysi velká společnost schválně na místa nejnebezpečnější a když se vracel, všickni utekli se smíchem, že jej napálili.

Nikdo mezi námi nežádal si krkolomného divadla, jehož nám mlčelivý odvážlivec poskytnouti chtěl. Naše mladé dámy volaly, aby toho nechal, aby se vrátil, že jej odmění právě za to, ušetří-li naše nervy a cit.

On buď neslyšel anebo nechtěl slyšet. Slyšel-li, patrně nevěřil v odměnu za nic a zdálo se mu přece možnější, že společnost uzná za svou povinnost odměniti se mu něčím, byť sebe nepatrnějším, za nasazení zdravých údů a života.

Nechal nás tedy volati, slibovati, křičeti a lezl po skále pomalu, ale bez váhání nahoru. Skála byla při dalším stoupání pořád příkřejší. Z dola nebylo rozeznati nikterak, kde noha ubožákova nalezala opory. Kdyby byl povolil některý ten zpola vydrolený kámen — —

Ten člověk byl by našel krvavý hrob na půdě Trosek, které vídaly při obléhání zajisté nejednou metati mladá, zdravá těla šmahem do hlubin jako jablka se stromu.

Pozorovali jsme jeho klid, jeho bledě sinavý obličej, výraz toho obličeje bez pohnutí, beze strachu, ale také bez úsměvu.

Stoupal výše. Teď visel pouze na balvanu zcela kolmém. Pod ním zela záhuba, jaká zachvátila světoznámého provazolezce Blondina, když kráčel po provaze přes Niagaru. Ubozí umělci v cirku dívají se jí denně do očí. Mají jen tu výhodu, že mohou býti rychle dopraveni do nemocnice a skonati v posteli.

Teď bylo postavení našeho odvážlivce tak děsné, že některé mezi námi s hrůzou se odvracely. Byli jsme všickni rozčileni a dojati. Již netroufali jsme si ani volati, abychom jej nepolekali, ač by ho byla taková maličkost sotva vyrušila.

Již viděli jsme ho pouze jak malou figurku. Lezl tudy nesčíslněkráte a nikdy se mu noha nesvezla. Zdálo se, že té srázné výši důvěřuje a se jí svěřuje jako jiný kterékoli cestě.

Ah! Oddechli jsme si. Rychle a obratně jako kamzík zmizel náš hrdina ve hradní bráně Panny. Za chvíli objevil se u jednoho okna a mával čepicí. To byl první jeho pozdrav, kdežto před tím nás ignoroval. Pak stoupal do vyšších pater. Zdravil znova, k čemu jsme odpovídali máváním šátků. Ale ještě neměli jsme míti pokoj od jeho kousků. Náhle objevil se na bývalém cimbuří hradu, které záleží teď již jen z pobořené zdi beze všeho zábradlí. On obešel celý čtverhran bývalé hradní budovy právě jak na provaze ve výši dvou svatovítských snad věží.

Co jsme měli dělat? Musili jsme tleskat a mávat šátky, třeba jsme cítili mdloby místo něho, jenž byl chladnokrevný.

Nastoupil cestu zpáteční. Dolů se jen svezl. Byl tu tak brzo, že se to zdálo k neuvěření. Z nás byla jako sdrcující tíže sňata.

Již byl zas na skalní terasse nade věží, sestoupil s této a nyní znal se již k nám. Lehkost a obratnost jeho pohybů na výši dole zmizela. Měl opět těžkou, belhavou chůzi. Přišel váhavě blíže. Také smělost a odvaha jeho proti nebezpečí na skále jej opustila. Patrně neměl v mysl lidskou té důvěry jako v kolmou skálu a v její pusté zdivo.

Ačkoli jsme ho vítali co nejvřeleji, zůstal nesmělým a zdál se smutnějším než prve, když do oblak šplhal.

Popošel trochu, zůstal však opodál a my sami musili jsme se přiblížiti k němu, abychom nějaký ten peníz vložili do železné, nesměle vztažené jeho dlaně.

Jeho tvář nejevila dokonce vítězného toho úsměvu, jaký mívají umělci jeho oboru po zdařilém výkonu. Ať jsme se mu obdivovali sebe více a živě se vyptávali jak a co, on neusmál se ani trochu.

Díval se na nás výrazem — Ne, výraz ten nelze naznačiti jediným slovem. Tento výraz utkvěl mi hluboko v paměti a pohnul mne k vypsání nepatrného jinak výletu, který snad každý čtenář také konal.

Zahrnut jsa účastenstvím nás všech, přece trochu oživl.

V jeho nehezkém, širokém, zdánlivě tupém obličeji cosi se mihlo, kolem silných rtů širokých a hrubých úst cosi zahrálo, v malých a chladných očích zajiskřilo se jak od malinké, nesmírně vzdálené hvězdy.

Avšak posud nepromluvil.

Odvrátivše se tedy od něho, odvážili jsme se nyní my aspoň na řečenou již terassu, k níž lze dostoupiti poměrně dosti pohodlně po točitých schodech věžních, kterých je tušším padesáte stupňů.

Avšak přiznávám se ku svému zahanbení, zvláště vůči našemu horolezci, že jsem neshledávala právě velkého pohodlí při tomto stoupání. A ještě nahoru to šlo. Ale jak bych sešla dolů, nedovedla jsem si představiti. Leč nebylo již času na rozmyšlenou a šťastně vynořila jsem se z věže na terassu jako duch z propadliště divadelního, za mnou pak pružné a veselé moje družky.

Kdo vynořil se nejposledněji a vskutku jako duch, to byl mlčelivý náš umělec.

Na těsném tom místečku nad hloubí, kterou tvoří počátek čedičového jehlance, bylo sotva dosti místa pro náš hlouček. Vyhlídka byla tu závratná. Nad námi čněl hrad na orlí výši. Náš němý společník ustupoval nejzáze. Jelikož čekalo na mne sestoupení s příkrých a kluzkých stupňů jako dosti těžká úloha, chtěla jsem si ji po svém zvyku odbýti raději dříve a zanechavši zlatou mládež na tom úzkém podstavci, pustila jsem se dolů.

A tu opět, jakoby ze skály vystoupil, dostavil se ke mně lezec. Poprve promluvil, nabízeje mi své pomoci.

Přijala jsem ji a jak ráda. Zpočátku byl hotov snésti mne v náručí, dokládaje, že se tu ženské velmi bávají, že mnohou takto snesl. Ale toho nepřijala jsem přece. Nicméně cítila jsem se, podporována jeho pažemi, tak bezpečna, že bych byla chtěla s ním zkusiti jeho povětrnou cestu na samý hrad. Cestou vypravoval mi, „abych se nebála“, jak jedna slečna kdysi vylezla na hrad Bábu, kterak dolů nemohla a jak ji plačící snesl jako malé dítě.

Když jsme mu dole všichni děkovali, rozvázal konečně a usadil se s námi v nádvoří do trávy.

„Nebojíte se? Jak je vám, když tak visíte mezi nebem a zemí?“

„To se musí člověk odevzdat Bohu, pak se nebojí,“ odpověděl, a nikdy jsem posud neslyšela takového přízvuku hlubokého přesvědčení.

Ptali jsme se na jeho jmeno. Řekl, že se jmenuje Zeman. Bydlí s dcerou tam dole v chalupě na polou cestě ke hradu. Je mu sedm a třicet roků. Chodí do práce. Teď se právě seká. Je sekáčem. Ale dnes bylo mu nevolno. Bolela ho záda a celé tělo. Nemohl sekat. Co dělat? Šel na hrad „na zdravý vzduch“ a ležel ve stínu jeho.

Od dětství neměl jiného potěšení než prolézati jeho skály a zříceniny a posud nemá jiných snů, žádostí, myšlenek, nešli slézati ty výšiny a dobývat vždy znova útokem té tvrze druhdy nedobytné. Toť je veškeren život jeho. Hrad je jeho domovem, jevištěm jeho činů. V něm vyrůstal. Možná, že v něm i zemře.

Tak cvičil se v jeho slézání, až shledal, že lze z té umělosti těžit a tu oddal se jí docela, jakožto věci, které rozumný, dospělý člověk více by si nesměl dovolovati pro pouhou kratochvíli. Našel v ní povolání a v tom povolání radost jakousi kouzelnou. Hrad stal se jeho majetkem. On jest pánem, spíše však duší jeho.

Když dnes tady ležel churav tak, že se sotva vlekl, zahlédl naši společnost. Ani se nerozmýšlel a pro „své zotavení“ vylezl na hrad. Neb nahoře, tam prý je teprv zdravý vzduch.

Ještě jednou opakoval: „Člověk musí se odevzdat Bohu. Pak jde všecko.“

Nás všecky dojala ta věta často slýchaná přepodivně, jakobychom ji slyšeli poprve. To působil přízvuk prostý a přesvědčivý a kamenný klid toho chuďasa.

Vypravoval mezi jiným, jak jednou za jeho dětství společnost mladých mužů se odvážila na tutéž pouť na hrad, kterou on hračkou vykonával. Podařiloť se skutečně všem vylézti na hrad Pannu. Bába je přístupnější a bývá cílem turistů, kdežto na Pannu nikdo tak snadno si netroufá.

Po velkém namahání vylezli tito lidé šťastně až nahoru. Pak vrátili se touže cestou, což bylo ještě nebezpečnější. Každý dbal o sebe a nikdo neměl pokdy ohlédnouti se na jednoho, který zůstal nazpět a slézti si netroufal.

Když byli dole, teprv slyšeli jeho úpěnlivé volání. Ale kterak mu pomoci? Bouře táhla a slunce zapadlo. Setmělo se. Vítr burácel. Nešťastník nahoře kvílel s Meluzinou o závod. Lidé z okolí byli přivoláni, aby mu šli na pomoc. Ale setmělo se tak rychle a noc byla tak temná, že nebylo možno jemu přispěti. Jeho druzi byli unaveni, sedráni, měli krvavé dlaně. Nebyli by bývali s to vylézti nahoru ještě jednou, natož zachrániti člověka, jehož strach zbavoval síly, odvahy a snad i rozumu. Přenocovali v nejbližší chalupě. Mezi tím bouře zuřila nad hradem.

Ráno teprv sehnali řebříky a lana, zaplatili statečným lidem a ti vydali se nahoru, odkud ubohého vězně Panny pološíleného snesli.

Zeman povýšil hlas, slabý ruměnec přeletěl mu líce, rozohnil se.

„Teď, kdyby se tohle stalo,“ pravil, „ať by to bylo v noci, v bouři a v lijavci a kdyby bylo dopuštění, odvážil bych se toho člověka zachrániti. Takhle bych se opásal silným lanem. Mám ho vždycky při ruce. Do jedné ruky vzal bych smolnici a zde přivázal bych toho nešťastníka k sobě hodně pevně, aby to nevadilo, i kdyby omdlel. A teď bych s ním sestupoval.“

Vstal při těchto slovech a ukazoval, jak by si počínal.

Bylo viděti, že mluví z něho hlas pravého povolání, záliba z volby prostředků a ryzí láska k tomu činu.

Mohli jsme si pomysliti, jak dobrý ten člověk o takovém rytířském kousku sní, kterak tímto snem vyplňuje prázdné chvíle a jak celý jeho bezradostný, skromný život tímto snem jest ozářen a významem naplněn.

Povzbuzen naší pozorností, připojil celou řadu různých příhod a nehod zpozdilých turistů, kterak se odvažují tam, odkud se dostati nemohou. Obrací-li se pak šprýmovné jejich veselí ve skutečné rozpaky anebo zděšení, zjevuje se náhle, jakoby odkudsi ze skály vystoupil, dobrý duch toho hradu v podobě tichého Zemana a on snese ty děti civilisace ve svém obrovském náručí bez úsměvu a bez úšklebku na půdu bezpečnou.

Jeť to v pravdě strážný duch, poslední pán na Troskách.

Neslídí po cestujících bez obrany, aby je obral a do vězení skalního zavlekl, nevyzývá pány jiných hradů k půtkám. Jeho těžká pěst netíží na žádném stvoření.

Nasazujeť pouze život svůj vlastní, aby chránil život jiných. Jim upravuje cesty, aby noha jejich se nesmekla.

Miluje ty posvátné skály, ty starobylé hrady, jak žádný pán před ním je milovati nemohl. A může je milovati. Žádný krvavý stín o pomstu volající mu nebrání, žádný demonický jeho předek neobchází tu nepokojně, žádaje za vysvobození z očistce. Duch předků jeho mluví zde mohutným hlasem o díle mnohých pokolení tichých pracovníkův, mužů práce v útlaku bez povzbuzení, bez podpory duševní, s jádrem vzácným, plným svérodé síly.

Ve tváři Zemanově, v jeho slovech a konání zjevil se mi zvláštní typ, v němž byly zahrnuty veškeré dějiny jeho rodu. Nebyl to však typ našeho zdravého lidu s jeho humorem a vtipem. Nic neupomínalo v něm sebevědomí českého rolníka, nikdy neztracené, ani v dobách nejkrutšího útlaku. V této tváři nepohrával důmysl českého dělníka. Vzdálena byla té fysiognomie brutalnost tuláků, kteří sobě jsou podobni ve všech zemích. Do jeho plebejské krve nepřešla také ani krůpěj krve panské.

A přece je bytost jeho srostlá s tímto pomníkem rodů pyšných. V němém, jako zkamenělém bolu tahů Zemanových lze také stopovati jako u šlechty pověstný počet šestnáctera vyznamenaných pokolení, kterých se žádá na šlechtici čisté krve. Jen že jeho předkové mají své pomníky v samých zdech hradu, budovaných vlastními rukami. Není tu galerie podobizen jejich. Ale tam to kamení na temeně skalním je symbolem jejich a v něm jsou zvěčněni.

Zeman má raçu. Jest to raça karyatid. Těch karyatid, o nichžto mnohá pověst vypravuje, že místa svoje nočního času opouštějí, aby se vyplakaly. Těch karyatid, jejichž náručí odchovávalo od pokolení na pokolení mladých pánů velitelů a velitelek, jejichž mateřský prs podával novorozeňátkům velitelů první potravu, jejichž děti byly prvními přátely jejich. A tyto skutky lásky byly konány z roboty.

Tím nebyly však vyčerpány. Starý sluha nastavoval prsa nepřátelské zbrani, aby pána zachránil, hlídal jeho poklady, bil se s jeho nepřátely. Byl jeho dobrým andělem, zbloudil-li na scestí, urovnával mu cesty, zachránil jej tisíckrát.

Při tom byl zvyklý nečekati uznání ani odměny. Ten tichý obličej jich potomka ještě o tom svědčí. Na něm je vražena pečeť vědomí, že patří mezi poslední v lidské čeledi.

Vniklo-li do chýží pod Troskami učení Blahoslavovo a zajisté že vniklo, Zemanovi předkové ho pochopili.

Dědili tichou oddanost v osud od otce na syna. Neměli ničeho, ale pomáhali do úpadku věrně těm, jimžto země náleží, orat a žít a sklízet. Avšak do nejdelší smrti netušili, že svět se mění a jejich tichá práce že v tom účinkuje, jejich mravní síla že je sloupem budoucnosti.

Viděli ovšem, kterak ten hrad nad jejich hlavami pustne, kterak sešel, jak se boří. Čnějí tam holé zdi. Zeman není poddaným více. Je nádenníkem a pracuje sice za mzdu, avšak přece pro jiné.

Zde na hradě je pánem. Jemu patří ty upomínky dávné, ty báječné dva zámky. Tam slouží pravému Bohu láskou k bližnímu a jeho

myšlenka o Bohu nemá potřebí definic. On rozumí té záhadě skeptického věku. A kdyby té chvíle úpěl u paty skalisk s roztříštěnými údy, řekne: „Bůh ví, proč to dopouští“ a skoná s tou tichou tváří, s jakou si naší sympatie dobyl rázem.

Místo spekulace o záhadách všehomíra zaměstnává jeho obmezeného ducha otázka, jakou pevnou, nerozluštitelnou kličkou nejlépe by lano zadrhl kolem nešťastníka, kdyby šlo o to život mu zachránit. —

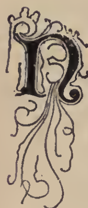
Snad není divno nikomu, že jsme se loučili se Zemanem jak se starým přítelem.

Jakoby nás byl pohostil ve svém hradě, Zeman doprovodil nás přes jeho práh. Slunce zašlo zatím a krajina byla stopena ve zlatě. Ještě jednou pohroužili jsme se v ten pohled. Poslala jsem pozdrav Ještědu.

Obrázky z různých končin domácích.

II. Staré náspy u Střešovic.

edaleko za Strahovskou branou, mezi Velkými a Malými Střešovicemi (Třešovicemi), leží na výšině dvorec Andělka. Vystoupíš-li tam, překvapí tě staré náspy, kterými je dvorec kolem do kola jako tvrz nějaká obehnán. Náspy jsou dvojité a mezi nimi táhne se hluboký příkop. V něm i na valech rostou již statné stromy ovocné. Blízko dvorce na západ vypínají se uprostřed polí ještě jiné podobné náspy.

Za jasných dnů jest s náspů od Andělky krásná, rozsáhlá vyhlídka. Vidíme velebný chrám Svatovítský, Hradčany, Nový svět, zadní části mohutného paláce Černínského, Strahovský klášter a zelený Petřín s kostelíčkem. Za nimi ukrývá se v hlubině Malá Strana, ale jeví se části Starého a Nového města, mladá předměstí Žižkov a Vinohrady a v pozadí daleká krajina s modravými lesy na obzoru. Obrátíme-li zrak od Svatovítského chrámu na levo, přehlížíme širokou, rozkošnou dolinu s Karlínem, Bubny, Holešovicemi, Stromovkou, Trojí, v pozadí na východě lesnatý hřbet Ladví a kostelík Prosecký, na severu pak malebné skalnaté údolí Vltavy, jímž za Podbabou a Podhoří z dálky vyhlédají Klecany. Na obzoru modrá se širokým polokruhem lehce nadechnutá silhouetta Středohoří; spatřujeme Milešovku, Řip a množství jiných různotvárných hor až po oba význačné, úhledné kužele Bezdězu. Na západní straně jest rozhled skrovnější: tu vidíme pouze kostelík Nebušický, divokou Šárku, Břevnov a Hvězdu.

Klidná tato krajina byla v minulém století častokrát jevištěm krvavých bojů.

V noci ze dne 25. na 26. listopadu 1741 zmocnili se spojení Francouzové, Bavoři a Sasové Prahy, a kurfiřt bavorský Karel Albrecht prohlásil se zde za krále českého. Po jeho odchodu do Německa, kdež dosáhl také koruny císařské, zůstalo město až do léta roku následují-

Náspy u Střešovic. Kreslil B. Kutina.

cího v klidném držení Francouzů, jimž veleli maršálkové Belleisle a Broglio. Ale když císařovna Marie Terezie mírem vratislavským (dne 11. června 1742) jiného nebezpečného nepřítele, pruského Bedřicha II., na čas se zbavila, vrhlo se její vojsko plnou silou na Francouze a Bavory a obklíčilo Prahu. Belleisle vyjednával dne 2. července v Komořanech o volný odchod, ale jednání se rozbilo a rakouské vojsko činilo přípravy k řádnému oblehání.

Krajina před Strahovskou branou viděla téměř každý den krvavé srážky. Zde ležela obě vojska těsně proti sobě. Rakušané zřídili zde u dvorce Závěrky a lomů mocné batterie; Francouzové pak, kteří tábořili i mimo město v širokém oblouku od invalidovny přes Bubny, Holešovice, Letnou, Stromovku až k Dehnicům, opevnili se na výšině u dvorce Andělky a Střešovic důkladnými náspy, jejichž zbytky tam podnes spatřujeme. Odtud znepokojovali střelbou z děl a výpady ustavičně vojsko rakouské. Ale konečně podařilo se tomuto vypuditi je s oné výšiny, načež samo výhodnou tu posici zaujalo a prudkou palbu na francouzský tábor, městské hradby u Strahovské brány a tuto část města zahájilo.

I na jiných stranách řádila zhoubně dělostřelba oblehatelů a brzy začali obležení strádati též nedostatkem potravin, takže se na konec skoro jen koňským masem živili; ale přes to hájili se statečně a podnikali zhusta prudké výpady. Při jednom, zvláště krvavém, dne 22. srpna, zmocnili se i jedné rakouské baterie před Strahovskou branou, ale byli po dvouhodinném tuhém boji nazpět do města zatlačeni.

Na čas uvolnilo se obleženým, když v polovici září větší část oblehajícího vojska odtáhla od Prahy proti maršálku Mailleboisovi, který se blížil od Chebu s pomocným francouzským sborem. Ale Maillebois musil se brzo vrátiti s nepořízenou a v listopadu byla Praha znovu celým rakouským vojskem sevřena. Však teprve vnitřní nepřátelé — hlad, krutá zima a nemoci, řádící strašně mezi obleženými — přemohly odpor statečného Belleisla. Nevzdal se však, nýbrž odlákav oblehatele líčenými přípravami k výpadům na jiné strany, vyšel s vojskem svým v noci ze dne 16. na 17. prosince Strahovskou branou tajně z města a po desetidenním strastném pochodu v nejkrutší zimě, s velikými ztrátami dostihl Chebu. V Praze zůstavil jen 6000 Francouzů a Bavorů, skoro vesměs nemocné a raněné, pod generálem Chevertem, jenž si konečně pro tu část svého mužstva, která vůbec k pochodu byla způsobilá, vyjednal čestný odchod.

Již dne 2. září 1744 objevili se opět nepřátelé, tentokrát Prusové, před Strahovskou branou a zřídili batterie u t. zv. staré švédské hradby. Ale hlavní úkol připadl jiným bateriím na východní straně města, z nichž byla Praha po pět dní prudce bombardována, až se dne 16. září rakouská posádka vzdala. Teprve koncem listopadu opustili Prusové město.

Třináct let na to zkusila Praha znovu pruskou zlobu a to v míře ještě mnohem strašnější. Po nešťastné pro Rakušany bitvě u Štěrbohol dne 6. května 1757, obklíčil Bedřich II. rakouské vojsko v hlavním městě, nepodnikl však do 29. května ničeho, čekaje na těžká oblehací děla a střelivo. V té době učinili Rakušané několik výpadů, mezi nimi jeden větší i za Strahovskou bránu, při němž dobyli sice pruské posice na výšině u Andělky, ale byli posléze přemocí nazpět do města zatlačeni.

Dvě staré brány budějovické. Kreslil Ed. Herold. Ryl J. Patočka.

Když byl konečně potřebný dělostřelecký materiál ze Saska přivezen, začalo strašné bombardování Prahy, kteréž trvalo plných 21 dní a při němž bylo do města vypáleno 81.451 pum a dělových kulí. Pekelnou tou střelbou bylo 296 domů zničeno a 584 více nebo méně poškozeno. Zvláště utrpěl vandalskou zlobou Bedřichovou velebný chrám Svatovítský, na jehož lepé oblouky a pilíře chrlila spousty střel t. zv. „ořechová baterie“, zřízená u dvorce Ořechovky za Strahovskou branou. Tato baterie byla sice dne 10. června od Rakušanů dobyta, ale teprve slavné vítězství Daunovo nad Bedřichem u Kolína dne 18. června 1757 přineslo Praze vysvobození z krutého obejmutí Prusů.

III. Dvě staré brány budějovické.

Naše doba zničila a ničí dosud mnohý ctihodný pomník zašlých časů; zřetelům užitku a pohodlí, jakož i snaze po moderní jednotvárnosti musí ustoupiti mnohá starobylá stavba, pro přítele umění drahocenná neb alespoň zajímavá a historickými vzpomínkami posvěcená. Zvláště staré brány městské byly a jsou namnoze dosud praktickým a starožitné malebnosti nehrubě přejícím otcům mnohých našich venkovských měst solí v očích; jedna za druhou mizí po vlasti naší a brzy snad již nebude žádný takový romantický zbytek rušiti střízlivý, pěkně podle lineálu z holých čtverců a tříhranů sestavený obraz českých měst.

Dvě takové stavební památky, staré brány budějovické, představuje naše illustrace.

Nahoře vidíme někdejší Píseckou a pozdější Pražskou bránu, která r. 1605 na místě staré, r. 1542 shořelé, v renaissančním slohu byla vystavěna a již nemnoho let potom prudké útoky nepřátel snášeti musila.

První krev tekla zde 30. ledna 1611. Toho dne zmocnili se totiž Pasovští města úskokem, vyslavše k Budějovicům ve voze dva důstojníky, kteří za vyslance dolnorakouského obyvatelstva, pasovskou sběří sužovaného, se vydávali a městskou radu oklamati dovedli; když jim následkem toho Pražská brána byla otevřena, vniklo do města celé vojsko pasovské, jež na blízku, kryto noční temnotou, v záloze bylo čekalo. Při tom padl kulí útočníků městský písař Šimon Plachý — otec známého pozdějšího vůdce pražských studentů v boji proti Švédům, jesuity Jiřího Plachého —, který z rozkazu městské rady domnělé vyslance dolnorakouské branou provázel. Na místě, kde jej nenadálá smrť zastihla, dala jeho manželka Anna rozená Hiršova postaviti pomník s nápisem.

R. 1618 oblehl Budějovice vůdce stavovského vojska, hrabě Matyáš Thurn, ale neohroženost a vytrvalost velitele městského ozbrojeného lidu, Hanuše Aulnera, zmařila všechno úsilí oblehajících. Když císařské vojsko Budějovicům na pomoc přišlo, ležela jedna jeho část v Pražském předměstí a proto bývala po tu dobu Pražská brána až do 3 hodin v noci otevřena; ale jakmile zazněl zvon v dominikánském kostele, musil každý voják pospíšiti do města, načež se brána zavřela.

Později spatřily Budějovice ještě několikrát vojska nepřátelská, ale stará brána přetrvala všechny bouře, až konečně v letech sedmdesátých podlehla domácím nepřátelům, v samé radnici městské sídlícím.

Projdeme-li se od místa, kde Pražská brána stávala, na pravo krásnými sady směrem k Vltavě, dostaneme se k malebné, pěkné části města, která za dřívějších let, nežli se Budějovice i v tuto stranu rozšířily, bývala ještě malebnější. Zde stály kdysi staré dřevěné mlýny, odkud brána s věží za nimi strmící nazvána branou u předních mlýnů. Na pravo od této věže, kterou znázorňuje dolejší část našeho vyobrazení, za vysokou lomenicí staré solnice vypíná se velebný chrám Marianský, pamětník mnohých věků.

Brána u předních mlýnů, mnohem starší než její prve jmenovaná družka, stala se na začátku šestnáctého století svědkyní hrozné bouře protižidovské. R. 1505 byli totiž někteří židé budějovičtí obviněni, že křesťanské dítě zavražditi dali a krve jeho ke svým obřadům užili. Obvinění sice uprchli, ale později byla část jich pochytána a na hranici upálena. Rok na to vzplanul hněv lidu znova a pozůstalí židé vyhnáni jsou z města úzkou branou u předních mlýnů s takovou zuřivostí, že mnozí, chtějíce uniknouti kyjům a halapartnám rozlícených pronásledovníků, v divokém úprku do vody spadli a tam zahynuli.

Za doby, kdy Thurn Budějovice oblehal, byly městské brány a ostatní věže a hradby ozbrojenými měšťany obsazeny. Tu shledáno jednou při půlnoční obchůzce, že je brána u předních mlýnů otevřena. Aulner dal proto dva obecní starší, jimž hlídání brány bylo svěřeno, zatknouti jakožto zrádce s Thurnem srozuměné. Ale při výslechu vyšlo na jevo, že byl Aulner sám vinen, poněvadž oba starší při banketu v jeho domě dávaném tak důkladně na jeho poctu si zavdávali, že na zavření brány úplně zapomněli.

Magdalena.

Novella. Napsal **Jan Lier.**

(Pokračování.)

Doktor Jiruš neodpovídal. Seděl němý, bledý a zíral před sebe ztrnulým okem, jež děsí se odhalené perspektivy a přece tvrdošíjně k oblíbenému cíli se upírá.

„Co princů a velmožů ožení se s necnostnými ženskými,“ pronesl právník za chvíli, polo jako závistivou úvahou, polo na obhájení svého přání skvělými příklady. „Co tu chansonetek a přeletavých milostnic zasedne pod korunami vznešené aristokracie a na triumfální vozy boháčů! Titěrné duše se proto pohorší, silné souhlasí s rozhodným, velkým činem, ku kterému třeba odvahy —“

„Někdy!“ odporoval malíř. „Zašíváš sebe do kůže velkých pánů a proto se klameš. Tito lidé jsou silní, stateční a neúprosní toliko v zachovávání jistých forem, v šetření zákona o rukavičkách, o kterých jsi prve mluvil. Jinak svádí moc a bohatství snadno k lehkovážnosti a cynismu. Což na tom, provede-li takový pán hloupost, pro obyčejného smrtelníka osudnou! On se jí dopustí snad jen proto, aby si mohl dokázati, že ji provésti smí. A potom koupí si odpustky, náhradu, zapomenutí, kratochvíle — A přes to nejsou mesalliance, které tak chválíš, pravidlem. Veřejná osobnost v sukních, ať veřejná na prknech nebo na trottoiru, ať podmaňuje hloupý dav čímkoli, je vždy vnadidlem mužské ješitnosti. Ženština taková musí býti mladá a nějak aspoň hezká — jinak ani nejchatrnějšího úspěchu, totiž ani ženské závisti nedosáhne — a proto se mnozí lidé domnívají, že muži fantí se za půvabnou krasavicí. Ba ne! Tak a dokonaleji sličných jest více. Ale málo takových vystaveno za veřejnou, obyčejně i vyzývavou kořist. A nikoli o kořist samu, nýbrž o vítězství v závodech, o poražení četných soupeřů derou se muži v bláhové soutěži o všední kokety, z pravidla líčené, vyšeptalé a otřelé. Pak mnozí, ano většina mužů povrhnou za krátko dobytou kořistí; poznajíť záhy, že v roznícení bojovném nešlo jim o dobytí veteše, nýbrž o dobytí triumfu. A jen zaslepenci někteří nebo darebáci vezmou sobě získané osůbky, ať pouhé koketky, ať vyškolené záletnice, buď aby pozdě bycha honili, nebo vědomě a sprostě z povrhované ženy těžili. Nepopírám, že mezi ženami zlé pověsti jsou vzácné výjimky, že i mezi plevami perly se vyskytnou. Leč i tyto vzácné zjevy třeba dobře pozlatiti, aby zakryty byly staré skvrny, které jinak nikdy nevyblednou, protože zlolajná fama nikdy neustane kyselinou pomluv je osvěžovati. A ty, hochu, nemáš peněz, abys ženě své koupil úctu lidskou, ba ty nemáš — věř mi — ani vytrvalé odvahy, abys bez úcty takové se oběšel.“

„Já hlupák!“ vytýkal si doktor Jiruš nevrle. „Nač se ti zpovídám?! Abych slyšel výtky a naučení? Ne, stokráte ne! To vše, co nahlas

a obšírně jsi pověděl, našeptává mi úryvkovitě mé staré šosáctví také. A mnohdy je co dělat, abych se mu ubránil, mnohdy se až zoufale směju sám sobě, že zatínám pěsti jen v kapse a zatím bezděky lpím každým coulem na tom spuchřelém řádě lidském, který bych podvrátiti chtěl. Ale já provedu přece svou!“

„Hmhm!“ vrtěl malíř hlavou, usednuv opětně. „Dělej co dělej, nevěřím, že by v tobě, Ladislave, opravdový revolucionář vězel. Obávám se tuze, že bys mohl nějaké nerozvážné ženitby trpce pykati. Byl bych se spíše nadál, že ti hrozí nebezpečí rozumového sňatku, ku kterému tě rozšafné hlavy a matrony svésti mohly. A teď nezdá se mi býti nebezpečí to příliš hrozné. Bylo by menším zlem, nežli ženitba s Karlou. Z tebe vyvine se časem usedlý, obhroublý člověk. A takový smíří se snáze s prostým, avšak čistým egyptským hrncem střízlivého manželství nežli s ozdobnou a křehkou, prázdnou a porušenou vásičkou. Hrnec je potřebou, vásička luxem —“

„Posluž si egyptskými hrnci sám!“ rozhorlil se Jiruš. „Kdo by se nadál takových vulgarních rad a porovnání od tebe!“

„Překvapuji tě, co? A to není vše! Teď bych tě na mou věru nejraději obmyslil nějakou praprostě rozumnou nevěstou, která by ti chytře napravila hlavu, spravovala punčochy, pekla bábovky a zůstavila všecky iluse, jakými by se tvé poetické choutky sytiti chtěly. Ona by z tebe učinila i praktického člověka —“

„Mizerného prospěcháře? Ne, nikdy!“

„Poshov, příteli,“ vybízel Trojan. „Kvapný soud je špatný soud. A my nesmíme prospěchářství žen zhola zatracovati. Někdy bývá sice odporně vyvinuto, ale jindy zas postřehneš jedva sledy spekulativního rozumu v mnohé roztomilé hlavince. Velká většina žen snaží se ovšem dostati se pod solidní čepec. A v tom, holenku, tají se hluboký smysl, řekl bych bezmála moudrost. Žena shrnuje — namnoze nevědomky, přirozeným instinktem — do svého kalkulu své mateřství, budoucí rodinu, děti a jejich osud. A budoucí matka chce míti pokojné svědomí, jistotu, že s dětmi nebude vydána bídě ve psí. Nesmíš se tedy nikterak horšiti, pakli ženu těší nejvíce láska — ať horoucí ať vlažná — spojená s blahobytem, pakli jí docela není lhostejno, máš-li jmění nebo stálý příjem nebo pensí. Ona jest zodpovědna za svoji opatrnost či neopatrnost tvým dětem. A připustíš nepochybně, že to zodpovědnost veliká, zodpovědnost, kterou spíše muž bere na lehkou váhu. Kdyby křehkost ženská nebyla obrněna zdrželivostí, moudrým tím opatřením prozřetelnosti, běhalo by po světě nebohých sirotků až běda. Mužská nesvědomitost bývá i v nejkrásnější lásce pravidelně značná, — což, je-li libo, můžeš studovati na sobě. Dovol mi otázku —“

„Dost již!“ vpadl doktor Jiruš příteli zhurta do řeči. „Umělec tvé zralosti ví nejlépe, jak nesnadno měřiti lidi jediným loktem. Žádná doktrina nespasí člověka. Mluvíš stále o pravidlech. Neodporuju jim. Ale já s Karlou jsme výjimkou. Basta. Nasoužil jsem se jí také suchopárnými pravidly až do zmučení, napsal jsem jí před svým odjezdem do Hradiště krutou epištolu, litanii důtklivých naučení a hrozeb, až byla všecka zkrušena. Já sytil její touživé srdce, její lačné tělo hluchými frázemi o řádnosti a mravu, až dovedl jsem ji před alternativu zemřít

hlady nebo utopit se! To bylo mé dílo, dílo horlivého apoštola cnosti! Nic tak! Živá láska spasí nás!"

„Dovol mi otázku," opakoval malíř, vyslechnuv klidně Jirušovo vášnivé odmítnutí. „Řekl jsi Karle?"

„Ne — ano —. Vlastně již dávno, dosti dlouho před mým odjezdem vybídla mne sama!"

„K milování či k sňatku?"

„Chtěla býti krátce mou!"

„Ženou?"

„Snad. Nepochybně. Já se jí tenkráte neptal," obořil se na Trojana právník, rozezlený inkvirujícím tónem umělcovým. „Toť jsou nějaké subtility!"

„Důležité. Vyrozumívám, že se ti Karla k manželství nenabídla. Nikdy! A ty požádals o její ruku?"

„Ano. Totiž přímo, určitě posud nikoli. Jen touživým vzdechem —"

„A což ona? Zaradovala se?"

„Tuším. Ovšem neuchopila se lákavé příležitosti, aby mne závazným slibem upoutala. Ba podobalo se spíše, jakoby se mé tužby lekala. Tak skromné, tak velké jest zlaté její srdce."

„A tak rozšafná její hlava," dodal malíř. „Ano, na její rozšafnost skládám své naděje, bude-li nejhůř. I prosté ženy, brachu, bývají mnohem prozíravější nežli učení pánové. A bystrý důvtip neopustí je docela ani ve ztřeštěném milostném vzplanutí. Jejich socialní důmysl nebo jen instinkt poradí jim s překvapující správností lépe, než nám tučné knihy a než tobě můj rozum. Všechno, co jsem ti jako vzácnou svou zkušenost a drahocenný výtěžek své sběhlosti ve světě a svého studia lidské povahy vykládal, prohlédla Karla bezpečně mžikem a snad i bystřeji než já. Proto se lekla sňatku s tebou a zachvěla se před neštěstím, do jakého bys uvrhl sebe a ji."

„Uvidíme," odkládal host rozhodné poslední slovo. „Prozatím nemáme na spěch. Ale hlad máme, příteli. A jen u tebe úvěr."

„Neobmezený, pokud se mé dobré vůle týče. Leč po čertech obmezený chudobou mé kasy. Jsem sám na suchu."

„Táž tiseň nebyla mi nikdy závadou, kdykoli jsi mne požádal o pomoc. Zadlužil jsem se i za tebe."

„Ladislave! Té příkré výčitky není potřebí, abys mne pohnul ku přispění. Pomohu, seč jsem. Jen v té chvíli, dnes nemám —"

„Ale já potřebuji hned. Máme do slova, v brutalním smyslu hlad, a mně nezbývá, co bych prodal, a Karla nemá již ani za nehet, co by zastaviti mohla."

„Pro dnešek zvu tě i s Karlou na večeři. Více nemohu zatím učiniti. Vydal jsem se cestou tak říkaje do krejcaru a zítra teprv seženu si nějaké peníze. Mám ležeti hrst grošů ve výstavní kanceláři za prodané drobotiny. Rozdělíme se bratrsky. Bude-li ti jen pomoženo!? Tváříš se jak nejbídnější bankrotář."

„Jsem docela na holičkách. A Karla též. Proto se nejvíce rmoutím."

„Arciť, arciť. Zavinila sice tvůj úpadek —"

„Nezavinila," odpíral doktor Jiruš příkře. „Naopak podpírala mne, prodala a zastavila kde co, jen aby se mi zavděčila, aby každé

mé skutečné i domnělé tužbě a potřebě vyhověla. Kdybys věděl, s jakou andělskou rozkoší mne zahrnuje obětavou přízní! A to vše jí nestačí! Podstoupila by pro mne nejhorší muka, zemřela by, ďáblu by se upsala —“

„Máme hlad!“ přerušil malíř chladně a nalehavě dithyrambus přítelův. „Pojďme na večeři.“

„Pojďme. Karla beztoho na mne již netrpělivě čeká. Apropos — přijímám tvou nabídku s jedinou, avšak rozvazovací podmínkou. Nechť se mi neopovážíš dotknouti se Karly křivým slovem, — co pravím, slovem — ani pohledem, který by se nesrovnával s úctou k dámě a šetrností k nešťastné!“

„Jsem srozuměn,“ přisvědčoval umělec. „I bez tvé žádosti zachovávám vůči ženským vždy formalní slušnost. Pro tvůj vděk budu jí šetřiti jako kavalír. Vyhledáme si restauraci, kde nebývá hlučno. Cestou můžeš mi vysvětliti svůj náhlý úpadek bez náhlé příčiny.“

„Ty nevěřící Tomáši! Jakobys neznal stín trampot, které se vlekou za chudým studentem jako kletba nuzoty. Mezi ně náleží také polyp dloužků. Utneš mu jednu hlavu a jiná, dvě mu narostou,“ vypravoval host, vzav klobouk a blíže se ku dveřím v očekávání přítele, jenž se na vycházku strojil. „Mladý doktor jest povinen svému stavu a své budoucnosti všelikým representačním vydáním, na které mu z chatrného platu málo zbude. Pomůže si tu a tam zase dloužkem. Úvěr mu vzrůstá a s ním zároveň nebezpečná volnost půjčování. Choulostivé vážky chudého rozpočtu kolísají se povážlivě každým zlatníkem. A já potřeboval více, než peněz bývalo. Také mnoho pro nasycení druhého polypu, smím-li tímto šeredným pojmenováním označiti svou bývalou lásku. Ale bez ohledu na Evgenii dospěl jsem k poznání, že i do účetního pořádku mladých lidí zasahuje láska velmi rušivě. Člověk se nemůže vzpamatovati. Jedva že zahojila se jedna rána, musí učiniti druhý důkladný řez do kapsy. Časté pojížďky do Hradiště, prokazování pozornosti, rozdávání a oplácení dárků, pohostinství, štědré až do zakrvácení, vyžadovaly na mne obětí, s kterými jsem se nikdy nepochlubil. Zprvu nebylo mi pro Evgenii nic drahé a nic dosti skvostné, později nesmělo býti. Ba v témž poměru, v jakém ubývalo mé vroucnosti, přibývalo na ceně mým darům k narozeninám, k jmeninám, k Vánocům, k Novému roku a Velkonocům, nejen Evgenii, nýbrž i hrabivému Vackovi a mnohdy i paní Ticháčkové. Zas jeden z těch bláhových klamů, jakými jsem já zaslepený ohlušoval své poznání a nedůvěru své nevěsty! Připočítej k tomu vydání za mé libůstky, knihy, obrazy, za potřeby a vycházky malujícího diletanta —“

„Dále výdaje ve prospěch Karly,“ doplňoval malíř, zavřev atelier i hovornu a sestupuje s přítelem zvolna do zahrady. „Mlč! Nezapírej! Tvoje rozsáhlá akce v její prospěch stála peníze. Tvé posýlky a pojížďky, tvé informace a doporučení nebyly zadarmo. To vše platí a zakupuje se odměnami, zpropitným, úplatky. A konečně jsi se zadlužil i za mne.“

„Ba ne. Nemyslil jsem nic zlého —“

„Rovněž tak, příteli,“ ubezpečoval malíř s úsměvem, vzav doktora Jiruše pod pažím a kráčeje s ním zahradou. „Ani bych nemohl, protože ty, ubohý, dobrý hochu, překonáváš mne velikomyslností. Ale v rozhorlení uklouzlo ti pravdivé slovo a zarylo se do mé duše jako šíp za-

sloužené výčitky za bezednou moji zapomínavost. Tys mne přede dvěma měsíci, — ba déle tomu — založil pěti stovkami. A já je vzal a nevzpomněl dále jako chtivé nevděčné děcko! Odpusť mi, Ladislave. Moje chyba bude ihned napravena. Komu a mnoholi jsi za mne dlužen?“

„Nechme toho —“

„Nenechám! Což nedopřeješ mi ani práva, hlásiti se k svému, ty pošetilý marnotratníku?!“ durdil se Trojan v přátelském rozhorlení. „Hleďme sobíka! S barvou ven!“

„Šest set upsal pan doktor za pět set Manassesu Theinovi,“ odpovídal jasný ženský hlas. A ze stínu houštin, pod nimiž večerní šero již dřímalo, vystoupila Karla, očekávající Jiruše. „Směnka byla prvního července splatna. Thein žaloval, stíhal pana doktora exekucí a dovršil naši bídu. Právě před půl hodinou byl zase u nás a vyhrožoval, že nenechá bez trestu podvodnou lehkomyslnost pana doktora, který prý podepsal směnku ve vědomí své insolvence.“

Trojan, pozdraviv mlčky a chladně dívku, zastavil se před ní.

„Děkuji vám,“ pravil, vyslechnuv ji pozorně. „Z Jiruše bych se byl dovrtal spíše všeho jiného, než rozumného slova. Teď prosím o adresu Theinovu. Ráno vstanu a zaměřím zrovna k lichváři, abych se k dluhu přihlásil sám a vyprostil z jeho drápů tebe, můj zlatý hochu. Obtížil jsi mé svědomí těžkým závazkem a hlodavou výčitkou.“

„Ach ne, ne!“ bránil se doktor Jiruš, podav po krátkém váhání Karle své rámě a kráčeje s ní před malířem. „Thein byl poslední —“

„Hřebík do rakve tvého skrovného blahobytu?“

„Neskákej mi zbůhdarma do řeči!“ káral Jiruš, rozmrzelý ještě upřímností Karly. „Poslední z mých utiskovatelů! A neulovil ničeho. Proto nejhůře vyvádí a pouští strachy na lachy. Byl jsem roznesen již před jeho vpádem. Z kanceláře doktora Řípka vytrousila se pověsť o mé prý nepořádnosti. A zas osvědčilo se, podobně jako na Karle, že zlolajná fáma běhá s větrem o závod, že syčí sterými jazyky do tisíců ochotných uší. Potřeboval jsem leccos na dluh i hotových peněz, a můj shon po nich dovršil katastrofu. Kde kdo byl s nějakým požadavkem, sesypali se na mne a já dal kabát se sebe, podušku z pod hlavy a platil potom zas a zas obětavým přispěním Kar —“

Dívka zakryla doktoru Jirušovi ústa.

„Dobrou noc!“ klaněl se mistr Houžvička odcházejícím pánům. Stoje na táčkách i na číhané před domkem, pokuřoval si dýmku a kýval starou hlavou, zkoumaje po krejčovském zvyku každý knoflík na Jirušovi a na Karle.

Trojan následoval bezděky Houžvičkova příkladu. A podivil se na novo koketnímu vkusu, jímž dívka i v chudém obleku a prosté úpravě jako elegantní zjev vyniknouti dovedla.

Další hovor malé společnosti cestou i v skrytém koutě veliké, nádherné a proto českými hosty jen poskrovnu navštěvované restaurace, byl klidný a povrchní. Karla vyznamenávala se vzornou, tichou skromností a měla oči jen pro Jiruše, kterýž stejným jí oplácel, jsa sklíčen úzkostí, aby nic nemilého se jí nedotklo. Proto zaváděl hovor nejraději daleko za hory a lesy, a Trojan z ochotné šetrnosti jej následoval, vypravuje s humoristickým přídechem o svém řízení na venkově. Po-

zvali ho tam, aby probádal městské památky a kroniky a navrhl nádherné vyzdobení slavnostních dvoran v nové radnici portrety a malbami z lokální historie, načež zděsili se malířova rozpočtu v několika tisících. Smlouvali se s ním, přistřihovali mu projekt a usnesli se posléze, svěřiti velké dílo místnímu malíři pokojů páně purkmistrových. Potom ukládali Trojanovi, aby zrestauroval roztomilé gotické fresky ve farním kostele a byli nemálo zaraženi, ba pohoršeni, když malíř prohlásil, že z piety k drahocenným památkám dávného českého umění není s to dotknouti se jich svým moderním, v gotice necvičeným štětcem. Takové přiznání nedostatečnosti pochovalo úplně i malířskou slávu i vlasteneckou pověst Trojanovu ve městě trpce zklamaném, kdež dali se horlivými protesty ošemetného umělce jedva pohnouti, aby nepřidali restauraci fresk také ochotnému malíři radnice, jenž bez rozpaků, lacině a vedle vzletného článku v místním časopise obrazy všeho druhu a všech stylů mistrně, čacky a česky vymalovati a přemalovati chtěl.

Po večeři vyprovázel Trojan své hosty. Jindy až nemilý v nedůtklivém výkladu všech pokynů, nedal se tenkráte pohnouti, aby Jiruše opustil, ač pořáde přímo i nepřímo rozmanitým spůsobem domů byl posýlán. Dovedl svou neodbytnou přítulností, že Jiruš konečně po vytáčkách a oklikách unaven stanul před rozviklanými vraty smrdutého průjezdu v odlehlé, špinavé ulici, kde chudina domovem jest.

Malíř tak zvěděl, kde Karlu nalézti, aby si s ní promluvil.

Zvolna vracel se Trojan nočním šumem a tichem domů na Jelení cestu. Nebylo mu do spaní. Měl Jiruše plnou hlavu a plné srdce.

Ráno, když stanul před svou Magdalenou a v plném jasnu skvoucího dne zářily mu vstříc opojně sladké a toužívé paprsky z hlubokých černých očí v teplém aksamitu měkké tváře dívčí, a když se znaleckým obdivem opět sledoval čarovnou i energickou hru ladných obrysů a luzné vlnění půvabných tvarů krasavice, porozuměl svému příteli úplně a odpustil mu bezděky všecko poblouzení.

V suchu a letním teple, za opatrného větrání bedlivou rukou mistra Houžvičky proschla malba dokonale i uzrála pro opatření posledních lazur a retuší před úplným technickým dohotovením obrazu.

Nejprve však překvapil Trojan pana Manassesa Theina a potěšil tohoto přítele chudých novou směnkou; pan Thein přijal ji radostně i s nádavkem škaredých epithet, jimiž ho pravdomluvný malíř obmyslil.

Za to odcházel Trojan s menším uspokojením z výstavní kanceláře, kdež na místě peněz doručeny mu poukázky, později teprve splatné. Aby jich nemusil směniti se škodou, prodal raději lacino menší, starý svůj obraz za babku chvalně známému obchodníku panu Vendelínu Děkanovskému a pospíšil k Jirušovi.

„Jak učarováno!“ stěžoval si umělec, děle se s přítelem bratrsky o skrovný výtěžek za obraz. „Jsem z nenadání na suchopáru, že takového ani nepamatuji. Zdrchaný pořádek na světě! Nepotřebuje-li člověk, prýští všecky prameny v hojnosti. A potřebuje-li jako soli, zasype ďas všecky zdroje. — Pardon!“ trhl sebou uleknut a s tváří zkroušeného hříšníka zíral na zpuchřelý lenoch židle, jenž nárazem prchlivého malíře se ulomil.

„Rozklížené hamparátí,“ omlouval doktor Jiruš konejšivě nehodu, nabízeje Trojanovi v náhradu druhou židli.

„Hm, tvůj nábytek není na hromotlucké hosty zvyklý,“ prohodil malíř, usedaje znovu, opatrněji. „Promiň! Vjel jsem k tobě jako slon do rýže. Nu co škodí? Dáme židli spraviti — na mé útraty a hned. Podobá se, že neoplýváš přebytkem sedadel. Na mou věru, dva chatrné seslíky v celém bytě? Jen pro vás! Na co si má sednouti třetí?“

„V kuchyňce máme ještě lavičku,“ poučoval doktor Jiruš s úsměvem žertujícího studu. Jeho ubledlé líce zapálily se skvrnami ruměnce, když plachým a za hosta kritickým okem přelétl nuzné zařízení jizbičky, bídný stůl, sešlou postel, dvě polámané židle, krabičku a — a nic víc než holé stěny a vyšlapanou podlahu.

„Slavnostní lavici pro hosty, že?“ nutil se do čtveračení malíř, na nějž nízký strop padal a stěny mrazivě dýchaly. „Dovol, abych ji ku své cti vytáhl a tak místo si zjednal —“ A kvapný přítel vnikl bez okolků do sousední tmavé místnosti, v níž za malým okénkem cosi se kmitalo, kutilo a šplouchalo. „Á dobré jitro! Co tu šukáte v koutečku pod komínem?“

„Dobré jitro, všetečný pane,“ odpovídal vesele zvučný hlas Karlin. „Přepírám Ladislavovi límce a manšety, v umývadle, na té lavičce, po které se sháníte a kterou byste nám teprve dorazil. Ani mi nedopřejete času, abych si utřela ruce a něco přehodila. Mohla bych vás uvítati slušněji, než takto v mé nejdomácnější toiletě.“

Z kuchyňky vystoupila dívka, otírajíc sobě ruce do zástěry. Zjevila se na temném pozadí jako jasný, sálavý obrázek. Její oči svítily dovádivým a podnikavým žárem, její měkké, bílé tváře ruměncem spokojeného blaha, a všecka její půvabná, graciosní postava hrála ruchem čilého, jarého mládí.

„Já myslil, že v té maloulinké kuchyňce strojíte malý obídek?“ mínil umělec, ustupuje před Karlou a obdivuje se v duchu, kterak roztomile vyhlíží jako chudá hospodyňka se svými plnými, krásnými rameny, s lehkým, domácím účesem hojných vlasů, s medailonkem po matce nebo babičce na holé šíji, s koketními domácími střevíčky — patrně zbytky z nějakého plesu — na útlých nožkách a v pouhé spodní suknici a zástěrce na bocích.

„Až na oběd bude!“ poučovala. „Odbila jedenáctá, ale v peci není posud ani tříšťky a v hrnci ani jediného bramboru.“

„Zde máš, Karlo,“ vztýčil doktor Jiruš svislou hlavu a vzal se stolu přijaté peníze. Ale zamrzel se, zočiv Karlu v nedbalkách a změřil ji káravým pohledem mírné výčitky od hlavy k patě.

„Jakým dětinou je člověk,“ usmál se malíř do vousů, zdržuje se, aby svou poznámku nepronesl hlasitě. „Ladislav domnívá se, že má z čista jasna právo, ostříhati žárlivě půvaby Karliny! Můj včerejší model má se dnes přede mnou upejpati jako novicka z kláštera. Dobrý hoch zapomíná, že slušnost je forma, požadovaná od případu k případu naším vrtochem. Řekl tak sám a má pravdu —“

„Kapka na žhavý kámen,“ smála se dívčina, přepočítávajíc peníze a nevidouc ani nevrlé hnutí Jirušovo ani sarkastický úsměv Trojanův. „Jsem dlužna u hokynářky, uhlíře, za mléko, u řezníka, ve výčepu, pe-

kaři, kupci, nitařce. A nedostanu prý ani řetkvičku na úvěr, pokud nezaplatím. Až potud, řekli mi, a dost! A já si postavím také hlavu! Budu cvrnkati penězi v kapse a nezaplatím, nemám. Ach, já ráda dělám dluhy! Je to rozkoš v trampotě. Člověk se tím povyrazí, stane se rozpustilým a neposedným, klouže jak úhoř, přeletuje jak šídlo, směje se sám sobě, a baví se důtklivými žalobami a dryáčnickými deklamacemi věřitelíčků. Pokouším a balamutím je nejraději, když se tváří jak bubáci o Mikuláši. Dnes užiju něco kratochvíle! Již běžím, abych si uspořádala zábavu. Oslepím každého desítkou, schovám ji zase, starý dluh necháme státi a nový uděláme. Tak seženu čiperně znamenitý oběd. Jest nejvyšší čas. Jakými pochoutkami bych se panu doktorovi zavděčila?"

V dovádění, žertu a smíchu za umlouvání oběda kmitala se dívka světnicí a sousední kuchyňkou jak hravé kotě, jak vtělené blaho veselé chudoby. Její skvoucí tvář a jiskrné oči vyjasňovaly nuznou podkrovní komůrku a pozlacovaly šedivé stěny i začazený strop slunečním jasnem a zasypávaly Jiruše září láskyplných pohledů, a její zpěvný, melodický hlas, klokot čtverácké řeči a zvonění bujných popěvků proměňovaly skrýš bídy v útulnou klícku.

Oba muži neunikli osvěžujícímu dojmu skotačivé hudby; křísila v nich lepší rozmar, vracela jim nenucenost a volnost myšlenek i chování.

„Ale přece nesouhlasím, Karlo," přerušil utěšený souzvuk za chvíli doktor Jiruš projevem zdržované myšlenky, „abys dráždila naše malé věřitele přes míru. Jsme jim povinni díkem za čekání. Dají nám opětně na úvěr, jakmile splatíš, kde co můžeš —"

„Ano. A večer budeme zase bez krejcaru!" odporovala Karla, strojíc se na vycházku a přecházejíc pořáde od ručního zrcádka na okně ve světnici ke hřebíku v kuchyni, na němž celá její garderoba visela.

„Ladislav neumí dělati dluhy?" podotkl malíř.

„Ba umí," vykládala dívka. „S třesením a strachem, jako smrtelné hříchy. A spát pro ně nemůže —. Pan doktor je příliš dobrý na ošemetný svět. Proto ho tak ráda zastanu —"

„Aspoň jim poskytněm záruku," trval právník na svém. A zočiv nevelký portefeuille, jejž Karla za oblékání vyňala ze záňadří a odložila na postel, chopil se ho, dodávaje: „Rozdej jim mé zástavní lístky. Zde jsou. A — kam se poděly tvoje?"

„Moje?" smála se Karla upřímně. „Moje jsou velmi spolehlivě uschovány!"

„Uschovány? Kde? Vždyť tento portefeuille na tvých ňadrech je poslední náš úkryt, jistý před slídiči!" Doktor Jiruš převracel tobolku, utíkaje s ní před Karlou, kteráž se uzmuté věci zmocniti chtěla. „Co je toto? Seznam — tvých lístků —! Tys je už rozdala? — Celé své jmění! A proč moje bezcenné tretky šetříš?"

„Mé jmění!?" řehtala se dívka jako hrdlička, vyhrnuvši povržlivě své líbavé rty a ukázavši bez koketnosti své běloskvoucí zoubky. „Několik fáborů a lesklých rolniček, mnoho na hlídání, málo na šetření! Jak jsem ráda, že se mi podařilo tak prospěšně je odbýti! Kdy by se

mi podobná krásná příležitost naskytla? Přejte mi ji a nevytýkejte mi nic, pranic. Ani muk! Poroučím se pánům uctivě!“

V spěšném chvatu vyklouzla Karla s ručním košíčkem na ruce z jizby. Prchala před vděčností doktora Jiruše, kterýž zvlhlým okem pohlížel na dívčinu. Rozdala za něho a v jeho prospěch bez chlouby a potají skutečně celé své jmění, hedvábí a zlata ve značné hodnotě, šperky a okrasy, s nimiž se srdce ženy snadno neloučívá.

Než Karla neunikla právníkovi. Byl skokem za ní na chodbě.

Malíř byl mlčky svědkem této scény. Zadíval se po té oknem do prázdna, do hlubin nekonečna, jakoby hledal klíč k hádankám srdce lidského, neb dálku a výšinu, s kteréž na vše klidně patřiti, všemu rozuměti a vše odpouštěti lze. Zíral přes klikatinu a směs vikýřů, strmých střech i oprýskaných a očazených komínů na roj bílých holubů, třepotajících se vysoko pod bání nebes, na níž se hned jako shluk hvězdiček zaskvěly, hned zase jako pohlcený mráček zmizely. Viděl hlavaté kocoury a vytáhlé kočky, plížící se s línou gracií po střechách a hrající sobě v koketní hře na schovávanou. Spatřil ptáka, vzlétnuvšího jak vystřelený šíp, s dlouhým stéblem v zobáčku, ukořistěným na vystlání teplého hnízda. Zadíval se na vysoké traviny, rozhoupané lehkým větříkem ve žlabech a na krovech, kdež vylouzeny z přeletavého semínka tvůrčí mocí slunce, kteréž plodí, živí a obrozuje všude a vše bez ustání, netážíc se po svolení neb zákazu zvůle lidské. A zároveň slyšel rychlý, něžný šepot za pootevřenými dveřmi na chodbě a pak mlasknutí dlouhého, upřímného polibku. A druhého, třetí —

„Zde jsem málo platen!“ vytrhl se malíř nevrle z naslouchání a pozorování. Mávnuv rukou, přistoupil k oknu a zaryl málomocné ruce hluboko do kapes.

Hluk a šum blízkých i vzdálených dvorů a ulic nedal mu doslechnouti návrat Jirušův. Zpozoroval přítele teprv, když se vedle něho do okna vložil.

Právník měl patrně cosi na jazyku. Snad chválu Karly, snad nové přísahy, že od ní neupustí, snad —. Umělec nemyslil dále a nadskočil příteli lhostejným, avšak živým hovorem o všedních věcech, o počasí, o ceně třešní v Praze a na venkově, o drahotě bytů a špatnosti cigar. Nepustil Jiruše k jinému thématu a uvaroval se tak nové šarvátky o Karlu, nové srážky sporných mínění.

Půtka byla by prudká a marná; o tom byl Trojan přesvědčen. Vemluviv se do střízlivého klidu, odešel se slibem, pamatovati na potřebnost přítelovu.

Skákaje se schodů, otloukal holí vetché zábradlí a dupal v průjezdě, až domovník za ním vyšel, podívati se káravě a hrozivě na neznámého divousa.

„Ano, brachu, za humny řádit smím,“ broukl umělec do vousů, povšimnuv si domovníka. „Ale ne nahoře u pana doktora na čtvrtém patře. Ďas aby se udržel! Leč nic bych nespravil. S Jirušem nic. Spíše bych si ho znepřátelil a pak byl by ztracen jistě. Není-li již!? — Není! Ale co dělat? S ním je řeč jako s jankovitým koněm. Snad s ní? Hm! Kdož ví! Za diplomata sice zrozen nejsem, avšak moje zkušenosti se ženskými bývají také prospěšny. Nejlépe bylo by —

ďábelská myšlenka! Ne, nic ďábelská, spásná pro přítele, vždyť Karla je zkažena tak i tak —. Ano, nejlépe bylo by, strhnouti tohoto kleslého a stoupajícího anděla k novému pádu. Fuj! Hrom aby do toho —"

Prudké a zmítavé myšlenky urychlily malířův chod. Došed všecek uhřátý a rozčilený na Jelení cestu, zočil již z daleka elegantní povoz před domkem mistra Houžvičky a svého domácího pána v pilném hovoru s kočím.

„Nějaká vznešená návštěva," oznamoval krejčí tajeplně, polohlasem, popošed svému nájemníkovi vstříc. „Shodli jsme se s fiakristou — drbaný chlapík, umí lidi prohlížeti také až do poslední podšívky — že to bude nějaký pan hrabě nebo aspoň baron, ne-li kníže pán. Umí tak pevně a svižně vykročit a tak vlídně s člověkem pojednat. Zbohatlý koňař by se bál, že si se mnou zadá. A takový pán se nebojí. Jak povídám, rozený hrabě. Čeká na vašnost v zahradě. Neošklíbal se na můj dvorek, nehaněl mi sešlou zahrádku a není ani za mák uražen, že musí čekat na kamenné lávce před vašimi dveřmi, vašnosti. Se vším je spokojen, za všecko děkuje — Inu jak povídám, panský mrav je panský mrav. To známe!"

Trojan pospíšil a uniknuv žvatlavému mistru Houžvičkovi, vešel do zahrady.

„Pán z Rejnburka!" zvolal v radostném podivení, vítaje hosta, jenž s úsměvem kráčel umělci vstříc.

„Návštěva nenadálá a snad jen — zdvořilými slovy vítaná?" usmíval se čermenský pán, podávaje malíři ruku a tiskna ji tak přátelsky, že o prosté žertovnosti jeho slov nemohlo býti pochyby. „Bojím se velmi, abych se k vám nevtíral jako nevčasný exekutor. Prosím, abyste ve mně takovou škaredou postavu neviděl. Přicházím si toliko mimochodem pro laskavou informaci, smím-li nechati čermenské osadníky v nedočkavé naději, nebo mám-li pečovati, aby zkrotili svou netrpělivost a nechali uměleckou práci volně uzráti. Rozneslo se totiž, kterak chceme — vy a já — překvapiti Čermnou novým skvělým oltářním obrazem jako vázaným k svátku celé farnosti. A do toho svátku nemáme daleko. Za jedenáct dní budeme slaviti památku patronky našeho kostela, svaté Máři Magdalské. Ale umělec, povolaný dovršiti slávu toho dne a kostela čermenského svým dílem, halí se v mlčení, nepíše, neoznamuje příchod nebo opozdění malby. Proto se osměluji zaklepati na jeho dvéře s uctivou přeptávkou —"

Malíř nevytrhoval svého zákazníka a naslouchaje přívětivým slovům jeho pozorně, vedl si ho rychle vzhůru. Otevřel před ním hovornu a rozhrnul portièry pracovny.

„Ach!" uklouzlo čermenskému pánovi v opravdovém obdivu na prahu atelieru.

Ukloniv se s vděčným, rozníceným pohledem lehce Trojanovi, postoupil blíže k obrazu a usedl před ním na starožitné faldistorium. Zůstal pohřížen dlouho v tiché, gourmandské oceňování malby.

Vzchopiv se po té, přistoupil k umělci, vyčkávajícímu na pohovce pod velkým oknem a podal mu obě ruce.

„Děkuji vám," pravil prostě, vroucně.

„Nepatrné ještě lazury a retuše tu a tam, lak,“ poznamenal malíř, „a práce bude hotova.“

„Nespěchejte zbytečně,“ radil čermenský pán. „Stačí docela, vypravíte-li se dva dny před svátkem na cestu. Ve čtvrtek před svatou Magdalenou vyjmeme pohodlně starý obraz a vsadíme nový — —. Pokládám totiž na jisto, že neopustíte své dílo, pokud nebude na oltáři?“

„Ovšem.“

„Opatříte si tedy laskavě dopravu po dráze sám a budete i dále na voze bedlivým průvodčím a strážcem krásné kajicnice —. Ach, tu mi připadá na mysl, že budete míti a měl jste zajisté značná vydání. Dovolte, abych bez okolků vás poprosil, byste přijal něco à conto.“

Proti srdečnému tónu Rejnburkovu nebylo odporu. Přes to chtěl Trojan bezděky naznačiti posuňkem, že na placení dosti času. Tímto hnutím zavadil o hostovu ruku, jež peníze na stolek stranou kladla; bankovky se rozsypaly.

„Pan baron se mýlí,“ prohodil umělec, poznav sumu. „Toť celý doplatek smluvené ceny.“

„Chyba lávky, drahý pane,“ odporoval Rejnburk vesele. „Smluvili jsme si kostelní obraz, avšak nikoli takové vzácné dílo. Ujednání jest porušeno a neplatí tedy. Předstihl jste všecky moje naděje; dopřejtež mi, abych se vám vyrovnal a předstihl aspoň drobet vaše očekávání. Jinak byl bych pokořen sám před sebou. O tom nelze tratiti slov. Netraťme jich. — Víte-li pak, pane Trojane,“ odbočoval host od prosaického předmětu, „že mne spanilá tvář vaší světice upomíná dosti živě na známé sličné líčko?“

„Připouštím. Ačkoli —“ Malíř se vyčkávavě odmlčel, nechtěje sám o Karle zmínku učiniti.

„Podivno!“ pokračoval host, hledě upřeně na obraz a neznamenaje napjatou pozornost umělcovu. „Zvláštní podoba! Byl jste někdy v Čermné?“

„Nikdy. Z Chlumu chystal jsem se tam několikráte, leč z úmyslu sešlo vždy. Pan Strzycki mi nedopřál ani oddechu —“

„Ano, ano. A mimo to, pokud se pamatuji, naše čermenská kráska slyne netoliko pěknou tváří, nýbrž i počestnou prostotou. Rozpomínám se na všecko, co o ní vím, — je toho velice po skrovnu, ani na jméno nevzpomenu. A potkal jsem ji všeho všudy snad tři nebo čtyřikráte cestou. Ale trvám, že by se vám toto skromné venkovské děvče ani za model nepropůjčilo. Něco tak neslýchaného by její matka nedopustila. Starou znám lépe, moje správa převzala ji jako panskou pensistku po mé tetě. Ach, šlakovité jméno —! Nu, nesejde na něm! Náhodná podobnost! Nic více.“

„Bezpečně. Přes to zajímavá,“ snažil se využitkovati poutavé thema Trojan, jehož zvědavost byla mocně vzrušena. „Patrno, že pán z Rejnburka nesvlékl ještě bývalého básníka a neoblékl ještě hospodáře, který zná každou ovečku a travičku na svých statcích.“

„Ba!“ svědčil host rozmarně. „Moje teta naříká rovněž na mé chatrné vzdělání, které mne pořáde ještě svádí, abych prodléval mnohem raději v uměleckých atelierech nežli ve stodolách. Smím se ve vaší pracovně dále ohlédnouti —?“

Štědrost čermenského pána umožnila Trojanovi, aby vytrhl přítele rázem z nesnází. Ale malíř skrblil a navštěvuje co chvíli doktora Jiruše, poskytoval mu svou pomoc v malých dávkách, ubrazuje potřeby jeho skoupě ode dne ke dni. Činil tak z obavy, aby Jiruš nenabyl s penězi volnosti a odvahy k nějaké pošetilé bujnosti, snad k zasnoubení neb dokonce ke svatbě s Karlou. Mimo to ukládal si, promluviti rozšafné slovo s dívčinou dříve, než rozhodne se o spůsobě své další přátelské péče o právníka, ze všech rozumných kolejí vymrštěného.

Nechť však dostavil se do podkrovní jizby přítelovy časně ráno nebo za pozdního večera, nikdy nezastal Karlu samotnou, nikdy nesetkal se s ní jinak, než v průvodu přítelově. Podobalo se, jakoby doktor Jiruš předvídal úklady malířovy, jakoby dívku střehl. Sám vyhýbal se ostražitě všemu vážnému přetřesu otázek, jež stále v hloubi očí jako doutnavé jiskry pod temným povrchem zasvitaly a v zaražených větách, v nejednom podřeknutí a napovědění se skrývaly.

Trojana hnětla tato vzájemná zdrželivost jako nesnesitelná svěrací kazajka; obzvláště když záhy s nevrlostí na sobě znamenal, kterak roztomilost Karlina jej začasté odzbrojuje, kterak její vynalezavý vkus, její neunavná, obratná péče stírá i před kritickým zrakem malířovým přílišnost rozdílu mezi bývalým garçonským blahobytem a nynější nuzotou přítele Jiruše. Pod pilnou a umělou rukou dívky měnilo se sklo v křišťál, ubrousky v sníh, prostá krmě v lahůdky, chudý příbytek v čisté, vonné, jasné sídlo, jemuž uměla Karla dodávati vábné úpravnosti, ano jisté elegance. Tu květinou, tam drobnou vyšívanou tretou, jinde zavěšením šátku, seskupením nádob a předmětů vkouzlila dívčina do všech koutů utěšenou lahodu i příjemný lad a sklad.

A nikdy nevyhasla blaživá zář v jejím zraku a nezmizel čtverácký úsměv s jejích rtů, nevyprahl pramen jejích těšivých, křísivých slov, ač sama jediná znala úplně děsivou vratkost Jirušovy existence a zhoubnost malých, ponižujících příkoří, kteráž od něho odvracela. Postrach nájemníků, široká, špinavá, kolozubá domovnice, jejíž stručný slovník obsahoval jen zdrcující nadávky a odporná lichocení, spílala dívce a posmívala se „panu doktorovi“. A Karla sváděla všecky jedovaté výbuchy ženy Cerberovy na svou hlavu a krotila mravní rozhořčení této výborné osoby, kteráž od rána do noci své děti políčkovala a pro jejich i obecné poučení nejhanebnějšími přezdívkami a říkadly na zkaženost tohoto světa žalovala. Rovněž tak bylo Karle vyvraceti obavy šlechetného domácího pána, aby na jeho dům nesnesl se dešť sirný a plamenný jako na Sodomu a Gomorhu; trestu takového děsil se obstárlý majetník domu, nenalezaje v pokročilém svém věku již útěchy v náručí hospodyněk, které ho před lety těšívaly. Vdova po lékaři v prvním poschodí, bývalá ošetřovatelka nemocných, která svého muže surovostí utýrala a nyní památku jeho hanobila, s mladými studentíky se mazlíc, až vyssáti a zkaženi z bytu od paní doktorové odcházeli, netajila se svým opovržením s nemravnou cháskou v podkroví; zaklela i odplivnula si proto ráda před paní domovníkovou, jíž takové projevy počestnosti ovšem nemálo imponovaly. Pokoutní písař na pavlači v třetím poschodí brousil všem malým věřitelům ubohého Jiruše a všem pohoršeným strážcům dobrého mravu kruté paragrafy na zajímavý párek ve čtvrtém

poschodí a utápěl v tůni svého právnického důvtipu pana doktora veškerých práv co slepé kotě za den aspoň desetkráte. Holič v přízemí, slynoucí jako nevyčerpatelný pramen necudných anekdot, obveseloval své hosty novými varianty, navlékaje pikantní povídačky na ubohého Jiruše a Karlu; „— víme —? nevíme? Ale račte si dát posloužiti; to jsou interesantní lidičky —“.

Paní ingrossatorová na druhém patře nadýmala se jak krocan, Karla neb Jiruše potkávajíc, a naříkala si, co musí přikoupiti záclon do oken na dvůr. Povznášela svůj dlouhý nos nevšedně vysoko, svráštěla obličej velebnou přísností a trnula strachem o neporušenost svých dítek; neboť byla rodu šlechtického a vzornou matkou dvou zvedených dcerušek, mezi třicátým a pětatřicátým rokem mládí, jež v panenské své nevinnosti po domě cukrovaly, hopkovaly a veliké oči dělávaly, ač pan ingrosator v svatyni své domácnosti bručíval, že dávno již mohl je míti s krku, kdyby si byly před lety v garnisonním městě s poručíky a kadety a konečně i se šikovately tak dlouho nezadávaly, až je posléze nikdo ani darem nechtěl. I ucouraný židovský hausírník z přístavku na dvoře, stíhaný stále pro překupování podezřelých věcí z podezřelých míst, nosíval rád svou trošku do mlýna, připojuje se k soudu, jenž několikráte za den buď v průjezdě neb na schodech, na půdě i ve sklepě pod předsednictvím paní domovníkové nebo paní doktorové, Jiruše a Karlu in contumaciam vyšetřoval a zatracoval. A služky, sletše se za večera u hokyně, přechovávající v kumbálku za mandlem děvčata bez zaměstnání, skleply si také o bývalém koncipientovi a jeho společnici chutě i škodolibě, dříve než se svými vojanskými i občanskými galány ve tmách za nárožími a za vraty zmizely.

Leč to vše nermoutilo Karlu; zvykla půtkám, protivenstvím a ústrkům, pohrdajíc svými bližními, kteří s dravčí bezohledností jménem práva i řádu na slabých nejraději bezpráví páší. Jen o choulostivějšího Jiruše se obávala i byla pořáde na stráži, pořáde jako hromosvod nádvorních a průjezdových bouřek před ním. S touž obratností a neohrožeností hájila práh svého pána proti dvěma tuctům hrubých, neodbytných věřitelů a snášela od nich trpělivě potupné výroky i bezohledné dotěrnosti. Sto ran odvrátila od Jiruše, některá ho však přece zasáhla. A ranila hluboko. Člověk, jenž vydral se z trampot nouze a z hrozných bojů s nízkostí otrhané i vyšňořené luzy, pociťuje svůj pád do nové bídy a do známých pářátů havěti krutě. A jeho zděšení, jeho ošklivost před sprostotou láká surovce, aby svou sílu na něm s dvojnásobnou chutí zkoušeli. Mnohá hořkost, jíž poznal jako chudý, skromný, pružný a bezstarostný studentík, byla právníkovi nyní v opětovném poznání nesnesitelnou, pokud — na ni nezvykl. A znamenal, že si zvykne. Konstatoval sám na sobě, kterak se člověk v odporných svízelích a v zápase s nízkostí stává otrlým, kterak rychle poklesává ze dne ke dni, ba od hodiny k hodině. Ohlížel se dále po novém zaměstnání. Zprvu překážela mu nepraktičnost a nepřekonatelná vybíravost; tak zameškal prv í příznivé chvíle, kdy nebyl ještě rozhlášen všude za spustlého člověka, jenž právnickému stavu pro ostudu slouží. Znenáhla proměňoval se přirozený Jirušův ostych v línou nedbalost, ve fatalism; byl každým dnem ošumělejší a lhostejnější. Nezaslouženě mstily se na něm i bývalá

obliba v samotářství i přímost povahy, s níž si mnoho nepřátel a málo přátel byl získal. Zbývali mu toliko dva, Karla a Trojan.

Dívčina snažila se prospěti svému milenci také ustavičným pátráním po vhodných službách. Leč její důvtip nevyznal se v labyrintu neznámých poměrů a její styky a známosti neotvíraly ani zadní dvířka do pyšného chrámu justicie, na závodiště advokacie a do babylonské věže administrace. Její srdečné, něžné pobídky a návrhy bývaly tak roztomilé a tak neužitečné, že ji právník obyčejně v dík vroucně a s úsměvem políbil, žádaje, aby měla strpení, až se rozmyslí. Shovívala, neboť v hloubi duše chovala strach, že Jiruš se jí vysmekne, jakmile opět ztracené společenské posice nabude. Dokud byl chud a opuštěn, náležel jí. Proto nehartusila, proto ráda měla strpení.

Malíř byl spůsobilejší za přímluvčího. A pravidelně, když práce i vlastní jeho starosti mu dovolily, pomýšlel vážně a pilně, jak přítele z tísně vytrhnouti a na místo náležité a důstojné postaviti. Seznával však, že jurisprudence a všecky druhy interpretů, zastanců a vykonavatelů zákona jsou mu světem zhola neznámým. Nevěděl kudy do něho a v něm kudy kam. Skrovný počet lidí, jichž se dotazoval a za prostředníky dožadoval, pokrčil rameny, odpověděl, že ne oni, nýbrž ten a onen mohl by rady věděti, snad — jestli — až — kdyby — a že míst málo, uchazečů mnoho — ach ano, ba, vůbec že je zle —. Popudlivý umělec byl takovým kličkováním a neúspěchy své výbojné péče o znamenitého přítele záhy rozhorlen, unaven a deprimován. Patrno, že se Jiruš musí uchytiti sám. A brzy, hned! Aby uspíšil blahodárnou katastrofu, stiskl Trojan skřipec bídy účelnou svou skoupotou. Dával jenom několik málo dní. Pak přestal vymlouvaje se svým nedostatkem. Nechal Jiruše o hladu, v psotě, a pásl po Karle.

Přišla sama.

„Jak na zavolání!“ uvítal malíř dívčinu, odstupuje s vlhkým štětcem od obrazu a přistavuje jí křeslo k usednutí. Byla nějak rozpálená, uřícená. „Jsem vaší návštěvě velice povděčen. Vyhledávám příležitost, abych vás požádal —“

„Za model?“ vyhrklo z Karly, jejíž zraky ztápěly se v lesku a nádheře svaté Magdaleny, ku které se umělec ještě na okamžik vrátil, aby štětec po lehkém dotknutí některých míst odložil.

„Také,“ připouštěl Trojan, přistupuje na myšlénku dívčinu, ač právě o model nijak nedbal. „S Magdalenou jsme ovšem hotovi. Ale dám se nepochybně do jiné práce, a potom — uvidíme. Však říkal jsem už Jirušovi, aby vás ke mně poslal. Ale on se zdráhá, bojí se nějak o vás, a bláhovec nechce dopustit —“

„Vím, vím,“ svědčila Karla, po jejíž rtech mihl se vděčný a hrdý úsměv. Byla na Jirušovu žárlivost pyšna. „A přece přicházím k vám bez jeho vědomí, ano proti jeho vůli. Pan doktor by zmařil naši úmluvu. Proto se dohodneme sami. Je to hanebné, hrozné, za jeho zády —! Ale pro boha, co naplat! Vede se nám nevyslovně zle. Zkoušíme jak psi. Včera nám odnesli poslední střepy a nechali sotva hrst slámy pod hlavu; čtyřiadvacet hodin již neměli jsme sousta v ústech, nikdo nám nechce podat ani vody, z bytu jsme vypověděni, a dnes ráno mi pan doktor omdlel zmořením a hladem. Rozběhla jsem se po atelierech. A pomy-

slete —“ oči Karliny zajiskřily hněvivě a přelétly chudý, lehký její oblek od prsů k lemu sukně, „pomyslete! Že nejsem vystrojena, již každý tříč barev a nádenník odlévačův troufá si drze zalaškovati se mnou. Byla jsem právě —“

„Proč jste nezaměřila hned ke mně?“ přerušil dívku Trojan, kroutě a hladě si spokojeně kníry, kývaje přehozenou nohou a hledě na hosta pátravě.

„Protože jste ošklivý, abych vám upřímně pověděla,“ vyhrklo z Karly. „Jsem vzdorovitá, jak vám povědomo. Nechtěla jsem vás nutiti k pomoci, kterou nám z čista jasna bezcitně odpíráte.“

„Dobře. Zaměstnám vás,“ odpovídal umělec, vyslechnuv pokojně příkrou výčitku. „Nejpr —“

„Vždyť pan doktor může mne přivésti, u vás a v každé jiné pracovně hlídati a zase odvésti,“ horlila dívka, rozjařená kýženou nadějí.

„Bezpečně. — Nejprve však o něčem jiném, o něčem velmi důležitém. Prosím, usedněte opět. A zůstaňte klidna. Držte své choutky na úzdě, nepovolte jim, rozumíte? A poslouchejte mne jen svým jasným rozumem, na který spoléhám. Mám k vám velikou žádost. Apeluji s ní na váš cit, vaši ženskost, na vaši čest, ano, bez odporu na vaši čest a na vaši — vaši — přízeň k Ladislavovi.“

„Čeho žádáte ode mne?“ Karlina tvář ztuhla v očekávání a ztratila barvu úzkostným tušením. Její velké, temné oči rozšířily a prohloubily se.

Trojan přešel se sklopenou hlavou několikráte atelierem; oddechnuv si z hluboka, stanul před dívkou a upřel na ni pevně zrak.

„Abyste od Jiruše upustila. Ticho!! Zaklínám vás — ani slovo námitky! Až domluvím. Znáte mne. Jsem prchlivý, a popudíte-li mne odporem, ztratím rozvahu. Pak nerozejdeme se jako přátelé. Což nevidíte, jak se přemahám, abych potlačil svou prudkost? Nedopouštějte, abychom se v hněvu srazili! Bůh ví, jak by to skončilo! Žádám vás, abyste od Ladislava upustila, radím vám k tomu, prosím vás o to snažně, úpěnlivě! Povím vám své důvody. Jsou to vaše důvody! Dovolte jen, abych si je znova složil. Vaše vzepření, váš divý pohled odporu mi je rozplašil.“

Umělec vrhl se celou tíží na pohovku jako na okamžik oddechu a vzpamatování.

„Vaše náhlá prosba,“ ujala se zaleknutá, leč neporažená Karla slova stísněným hlasem, plným hořkosti, „zní jako výhrůžka. Zvedáte na mne pěsť, abyste si splnění vynutil. Přepadl jste mne z nenadání, docela nekavalírsky. Čekal jste proto na mne? Jedná tak muž ušlechtilého smýšlení, drsného výrazu, avšak dobrého srdce? Čím jsem vám ublížila? Svou existencí, svým neštěstím, svou opuštěností, svou láskou k Ladislavovi? Jest zločinem, že se mnou setkal se muž, schopný, aby pouhou vlídností vytrhl mne z hanby a záhuby, že tonoucí zachytila jsem se jeho rukou a líbám je, držím je vděčně, že hotova jsem zemříti nebo do pekla sestoupiti za svého spasitele? Jsem trestuhodna za to, že opírám se o toho jediného člověka na světě, který mne neodkopl, který mne nevábil hluchými průpovídkami k povznesení, aby mne i s dětinskými nadějemi a vroucími tužbami srazil svým povržením znovu do

hrobu zatracení? Jest mým hříchem, že Ladislav se mne neštítí, že přijímá moji neobmezenou, vděčnou lásku, mne celou? Co bylo by všecko mé polepšení, všecko mé pokání, kdybych nikomu na širém světě nesměla býti platna, kdybych se musila vléci sama a sama pouští bezúčelného pokání jako vyobcovaný málomocný, před kterým by jedenkaždý dobrý i zlý s ošklivostí a potupou prchal? Vrhl jste se na mne proto, abyste na mně a Ladislavovi vykonal katanskou službu pro potěšení všech prolhaných a bezcitných ramenářů, všech podváděčů a pokryteckých hanobitelů opravdové cnosti, té cnosti, kteráž jest dále od počítavé, neplodné a neschopné, až k podlosti nelítostné pruderie, než od mocné a nerozvážné náruživosti?"

„Theoretické výklady, moje drahá," odporoval rozhodně malíř, vrtě hlavou, „kterými své svědomí ohlušujete. Mne jimi neoslepíte. Ani sebe. Slevte s nich polovici a druhou polovici podrobte požadavkům praxe. Kdo utratil jedenkráte statek, nemá práva, ženiti nebo vdávati se na zmrhané jmění. A cnost, ženská cnost, Karlo, je statek skleněný. Zmařený jest střepem a zůstane střepem. Nesedejte si tedy vysoko na koně, abyste nespadla hluboko, nebo nebyla brutalně stržena. Spokojte se s tím, co možno. Vaše polepšení a vaše lpění na Jirušovi jsou věci docela rozdílné. Buďte hodna i bez něho. Tak můžete, tak musíte. A bylo by po čertech divno, abyste nenalezla spokojenost a odměnu v řádném životě, nebudete-li své požadavky přepínati. Vždyť v rozumném uskrovnění tají se zázračný klíč k pokladu spokojenosti lidské. Víte to sama. Nejste ani hloupá ani nevzdělaná. Co můžete Jirušovi poskytnouti? Slast své vášně, měkkou podušku své bezměrné oddanosti. Ale nic více. Jinak vydala byste ho na pospasy posměchu a hanbě, podvrátila byste jeho společenskou existenci, zmařila účel i zasloužené ovoce jeho studií a snah, oloupila lidskou společnost o poctivého, pilného pracovníka, připoutala byste k sobě zbloudilého, kleslého muže, který by vám bezděky svou rozervaností krutě splácel, učinila byste ho snad i nebohým otcem dětí, znamenaných stigmatem neštěstí matčina; slovem, vy byste Ladislava zkazila. Zničila na dobro. Svou — láskou! Mám pravdu?"

„Drobet. Z desetiny. Ze čtvrtiny," připouštěla pohrdlivě, úsečně dívka, jejíž líce hořely. „Vinil jste mne prve z blouznění a sám zabíháte ve výstřednosti, barvíte všecko bezohledně na černo. Nelekám se budoucnosti —"

„Kýho výra!?" usmál se malíř v úšklebku ironie. „Co z vás obou v budoucnosti bude? Co asi soudíte?"

„Suď bůh, ne já," odpovídala klidně a určitě Karla. „Moje vůle, moje srdce a mé svědomí jsou čisté. Tak vám přísahám, vy zlý, nevěřící pane, slyšte si mne nebo ne! A proto jsem pokojná i pevná. Já od Ladislava upustiti! A nyní, když nemá na širém světě nikoho, kromě mne, když opuštěn je a v nebezpečí jako bezbranné dítě ve vlčí jámě!? Ne! A tisíckrát ne! Já od něho neupustím. Dále prozatím mé myšlénky nejdou. Ale raději položím hlavu, než bych Ladislavovi ublížila. Toho buďte jist! Můžete spáti bez starostí."

Dívčina mluvila chvějícím hlasem a skončila vzlykotem, za nímž vytryskly z jejích očí proudy zdržovaných slz. Těch známých neodola-

telných, zázračných ženských slz, jež náprstkem krůpějí hasí žár mužského rozlícení bezpečněji a rychleji než příval vod zhoubný oheň, těch slz, které nejsilnějšího muže zastraší, těch slz, které vyrazí nejspravedlivější zbraň z ruky muže, právem soudícího a právem pokutujícího.

Umělec, přistupující hrozebně ku Karle, zalekl se. Rázem sevřelo se mu srdce pocitem studu, útrpnosti, bezděčné touhy, setříti rychle slzy, žalující na jeho krutost. A zas hněval se na svou slabost, přemahal ji —

„Což ví ztřeštěná zamilovaná duše, kdy a v čem svou láskou ubliží!?“ vyrazil zlostně skrze zuby. „Tušíte, k čemu Ladislava svésti můžete? On si vás přece nemůže vzíti za ženu?!“

„Vzíti za ženu!?“ vzpamatovala se dívka prudkým vzrušením. „Ach, toho se bojíte? — Ladislav sám pronesl jedenkráte to veliké, svaté, osudné slovo. Třesu se, kdykoli na ně vzpomenu. Potom by ovšem snad — snad — zvrtlo se všecko mé blaho v nenapravitelné neštěstí —. Kdož ví!? Ale posud mám své zdravé smysly pohromadě. Můj rozum mne varuje. Nejsem ještě tak bláhová, abych doufala býti jeho ženou. A za nedostatek této naděje opíjím se horoucí touhou, milovati ho vždy bez překážky z celého srdce a býti jeho, celá jeho v lásce, která se po formě netáže. Co připojil by náš sňatek k našemu blahu? Ladislav miloval by snad méně neb aspoň více kriticky svou manželku nežli svou milenku. Raději nechť si mne nebeře za ženu a má mne vždy tak dobrotivě, tak sladce, tak velkomyslně rád jako dnes.“

„I hleďme! Jen milovat a nevzít? Jste si vědoma, že v tom způsobu klesáte za — na — do svého dřívějšího stavu, že vrháte se znova samochtíc do bahna, z kterého vás Jiruš prý vysvobozuje? Zdali pak se mu svou — frivolní — promiňte — svou nerozvážnou myšlenkou zavděčíte?“

„Netýrejte mne! A jmenujte si vůli mého srdce jakkoli. Netážu se po tom. Já se spokojím; jsem tak šťastna. Není-li mi pomoci, není. Lámejte si proto svou hlavu. A moji nechte na pokoji.“

„Tedy tak! Hm —“

Umělec odmlčel se a zíraje pozorně na Karlu, váhal chvíli.

„Vy chcete Jirušovi prospěti?“ otázal se potom suše.

„Ovšem. Což jiného?“

„Měl bych pro vás pokyn, kterak byste mu posloužila nejlépe. Docela malý pokyn, akademické upozornění; jest hodno povšimnutí milenky tak obětavé —“

„Kterak bych se tedy Ladislavovi nade vše zavděčila?“

„Kdybyste ho zradila.“

„Jak že!? Zradila?!“ Sníh bledosti a červánky ruměnce přeháněly se po líci užaslé dívky.

„Ano. Z lásky. Z té největší, nejvelebnější lásky, která jest schopna sebezapření, která obětuje svůj egoism blahu milované osoby. Vykonala byste šlechetný čin. Jirušovi pomohl by hněv zapomenouti na vás, a zapomenutí, návrat do společnosti slušných, jemu rovných lidí zachránil by ho před záhubou, které ve vašem náručí jistě propadne. Chcete jeho zkáze? Budete blažena, až ho zničíte?“

„Ne, ne —. Nemluvte tak! Co žádáte? Nerozumím vám," bránila se dívka všecka zrůzněná. „Zraditi Ladislava! Jaký nesmysl! A co by ze mne bylo?"

„Šlaka nesmysl. Právě v uvážení otázky, co by z vás bylo," hovořil dále malíř s vážným, pronikavým klidem, jemuž dodával přátelské důvěrnosti posuňky, volnou dikcí a pohodlným pokuřováním doutníku, který si zvolna zapálil. „Ano, co by z vás bylo? Po krátkém záchvatu milostného třeštění, po útratě vašeho mládí a vašich půvabů ve tmě nuzoty a v dvojnásobném trávení láskou i soužením nastala by dlouhá bída, trýzeň svědomí, plahočení, mučenictví, až by se ubohý Jiruš v hrobě obracel. Anebo, kdyby nepodlehl bídě, zachoval by ho při životě jen úpadek v sprosťáctví. Sešel, zhloupl a sesurověl by tak, že by vás nijak netěšil. Potom byste se nepochybně rozešli a žalovali jeden na druhého pro zmařený život. Jak vidno, byla by věrná láska s Jirušem šeredně nevděčna. Myšlénku na sňatek pustila jste velmi rozšafně mimo sebe. Máte rozum. Gratuluji vám k němu. Opustíte Jiruše, také z rozumu a z lásky. Díky vám. Co dále? Jakožto hodná křesťanka nesmíte zemříti; učitelkou již nebudete; hodní křesťané vás mezi sebou nestrpí; na služebnou nebo prodavačku řetkvičky jste příliš hezká i vábná, lidé by vás nenechali; a děvče z jošivary si nikdo do opravdy nevezme, poněvadž jsme v humannosti dokonalejší než pohané Žaponci. Ale můžete býti kající Magdalenou. Hned, nebo později. Snad později. Nyní jste mladá, jste sličná, ano krásná. Bylo by vás věru škoda. Jste květina v plném rozkvětu, opojné vůně; a taková nemá chuti spadnouti mezi uvadlou smeť. Příroda se tomu příčí. Snad by se i vám nechtělo, a možno, ano pravdě podobno, že byste za Jiruše nalezla vděčnější náhradu —"

Karle zableskly oči. Vztýčila se a klesla zas na křeslo, jako schvácena závratí nevýslovného hněvu.

„Pane, vy jste neslýchaně surový!" vybuchlo z ní. „Vy mne urážíte, vy mne šlapete!"

„Urážím, šlapu? Ani ve snách," tvrdil konejšivě a s imponujícím klidem umělec. „Před chvílí jste mne odbyla zhurta: Není-li mi pomoci, není. A teď se pojednou bouříte! Tak jste samá antithese. Jiruše zkaziti netoužíte. Ale také ho pustiti nechcete. A vzíti si ho nehodláte. A sprostiti ho záhubného svazku zase nemíníte. Nemáte žádných nadějí a doufáte vše. „Qui vit d'espoir mourra de faim", pravil kdosi kdysi velmi případně. Co tedy? Jsme, milá Karlo, v situaci velmi kritické. A pod jejím nátlakem musíme nechati nedůtklivost stranou a počínati si jak při rozhodné operaci, na které závisí životy a osudy dvou lidí. Běží o květinu, přilnutou k vratkému, slabému strůmku; oba schřadnou v stínu a na suchopáru. Není lépe odděliti je? Strůmek nalezne zase svou přirozenou půdu a potřebné světlo, sesílí a zotaví se. A květina? Bylo by mi jí líto. Květina může — upozorňuji toliko a neradím k ničemu — nalézti výživnější půdu a mocnější oporu v silném, bohatém stromu. Což jest vyloučena možnost, že byste nalezla přítele, jakého jste hodna, kterého by vám choulostivý vkus váš dobře vybral? A trvám, že by váš duch a vaše srdce zjednaly vám působiště, na kterém by vám i váš přítel i mnozí jiní žehnali. Moc a bohatství v rukou

dobré ženy jsou kouzelnými pruty, kterými vyčaruje na světě více blaha nežli všichni její pomlouvači dohromady. Poněvadž ona jest dobrá za všech okolností a oni zlí ve vší své pořádnosti. A jak vás znám, byla byste nadšenou dobrodějkou a zjednala byste si dobrými skutky drahocennou odměnu za všecko utrpení, cítila byste se vděčnýma rukama vysoko povznešena nad utrhačnou a závistivou chásku. Kála byste se šlechetnými činy a netoliko litaniemi pěkných slov. Mimo to není třeba, abychom si zapírali, že zlato a statky mohou ženu usmířiti s mnohým jinak nemilým, a že jest lépe těšiti se a těžiti z bohatství než lopotiti se jak paria v žebrotě. Dovolte, abych vám mimochodem vypravoval drobnou, poučnou a pravdivou historku o francouzské královně Marii Leszczynské. Jedenkráte královna všecka pohoršena ptala se maršálka de Lamothe, je-li pravda, že kníže Soubise daroval sto tisíc tolarů paní Lhospitalové a kterak žena nějaká je s to zaprodati se za peníze. — Ale kníže, odpověděl maršálek, zahrnoval ji dříve již dary, věnoval jí mimo jiné nádherný palác, skvostně zařízený. — A milion kdyby mi dával, rozmýšlela bych se, horlila královna. — Milion, uvažoval maršálek, pravda, co je to? Ale řekněme dva miliony, tři, dejme čtyři miliony, kolik chcete — Dost, dost, volala královna, takové sumy člověka zmatou! Hleďte, tak se podřekla královna u přítomnosti svědků, řečeného maršálka, vévodkyně Villarsové a presidenta Hénaulta, královna neposkvrněné pověsti a nejmravnějších zásad, žena skvoucí se jak čistá hvězda cnosti nad frivolním Versaillem. Půjčím vám o tom zaručenou, tištěnou zprávu vévodkyně Tallardové, nevěříte-li mým slovům. Ano, „la pudeur passe et l'amour demeure“, za všelikých okolností. Anebo chcete-li: „Alle Theorie ist grau, und grün nur des Lebens Baum“, tak nějak promluvil vtipně jakýs Němec; budete snad věděti spíše který, než já, neboť máte jako Češka jistě německé velikány v uctivé evidenci, kterou jsem já chudák bez lítosti a beze škody v Paříži zanedbal. Nehoršete se proto, že nudná spousta šedivých pravidel není prosta zelených výjimek nebo skvrn — jak libo. Ano mně dokonce jsou některé výjimky milé; jako Anežka Sorelová — totiž Anežka tradice, které věřím vždy spíše nežli nevraživým současníkům a pedantickým kronikářům; nebo hodná vévodkyně La Vallière, nikoli ta protivně uplakaná Lavallièrka z fantasie paní de Genlis, nýbrž dobrý anděl Ludvíka XIV., jeho líbezná, blahodějná milostnice, kterou Charles Lebrun — hleďte, to vás bude zajímati — také v podobě svaté Magdaleny zvěčnil; nebo moudrá, energická, byť i v leccem chybující markýzka de Maintenon a jiné podobné výjimky zamlouvají se mně a každé rozumné, zkušenostmi k snášelivosti povznesené duši mnohem lépe než tytéž dámy, kdyby zůstaly skrupulemi spoutány v temnotě, v neplatnosti, v které by nebyly s to provésti tolik záslužného, velkého i roztomilého, co jako královské milenky vykonaly. Dosíci moci a využitkovati ji pro dobro veřejné není zlem, ať se dosažení moci stalo formálně řádně nebo mimořádně —“

Bouchnutí dveří, šramot a kvapné kročeje v hovorně přerušily vážnou, tónem přátelské opravdovosti působivou řeč umělcovu.

Portièra vchodu rozlétla se a na prahu stanul uštvaný, rozčilený doktor Jiruš. Jeho nepokojný zrak hledal jediné, Karlu. Nalezl ji se-

dící tiše v křesle jako udolanou nekýženým viděním, jemuž svraštělým čelem a sevřenými rty vzdorovitě čelila.

Trojan byl překvapen, zočiv přítele; avšak mžikem oka po dívce utvrdil se v naději, že Karlin takt zamezí všecky nemilé výklady.

„Vytrhuji," ozval se zhurta právník, vcházeje rychle a zaměřiv k dívce. „Ale to právě chci. Obávám se, ano vidím, že Karla zabloudila k mému zatvrzelému příteli, aby se jakožto orodovnice za mne zbytečně ponížila —"

„Ne," popřel rázně malíř. „Aby se pozeptala, potřebuji-li model."

„Tak?!? A —"

„A já odpověděl, že v tu chvíli ovšem nemám ničeho ani v hlavě ani pod štětcem, k čemu by mi model vítán byl —"

„Arciť!" vpadl právník ostře do řeči Trojanovy. „Kdypak se ti hodí totéž, co nám se hodí? Zkrátka, tys Karlu málo potěšil. Mohla to tušiti. A tušila, šla si na jisto pro odřeknutí, a nepochlubila se mi, vědouc, že bych ji s úmyslu zradil. A zradím ji, neboť já prostě nedovolím, aby se propůjčovala někomu za model. Nedovolím, protože Karlina krása jest moje, celá moje, od konečků vlasů až do konečků nehtů a protože se mi po ní neomalený zrak žádného chtivého zevlouna pásti nesmí!"

Unavený, sesláblý, vychrtlý doktor Jiruš usedl malátně vedle Karly, vysílen prudkým projevem své sobecké umíněnosti. Zachytil se třaslavými prsty její ruky jako spásné kotvy, tiskl a hladil ji, dívaje se jí s trapnou, chorobnou něžností do tváře, jak by v jejích očích utonouti chtěl.

„Což abys ji zazdil?" usmál se malíř s patra vlídnou výtkou. A nalévaje zvolna příteli sklenku silného vína, k němuž přiložil sucharů, pokračoval týmž mírným, důtklivým tónem: „Jsi ty hlupák, Ladislave! Dej na slunce pokličku, aby nesvítilo, leda když se ti zlíbí. Zavři své poklady pod sedm zámků a drž je oběma rukama, aby byly pohřbeny, aby ti nebyly ani k chloubě ani k užitku; zemři na nich hladem. Kdo by se byl nadál, že z tebe vyklube se takový protivný Harpagon, takový malicherný tyrannus domesticus, který si své milé degraduje za hlídanou němou tvář, za nespolehlivou věc, za nabodnutého motýla, odsouzeného do tmy vězení; zapomínáte, učený pane doktore, že člověk potřebuje nevyhnutelně prostor svobodné vůle, aby nepřipadl přirozeně na myšlenku, zjednati si vůli překročením uzavřených mezí. Nemá-li z vás obou Karla rozum, nemá ho nikdo. A tys dětina, příteli, že jí jak svévolný chlapec překážíš. Ano, jsi jí pouze na překážku, za obtíž. Je to čirý nevděk! Nemáš ponětí, jakých obětí je pro tebe schopna."

Doktor Jiruš byl pohnut k slzám. Líbal nenasytnými rty dívčiny ruce a zvlhlými zraky její líc, ujišťuje ji němě své důvěry, svého díku a žárlivosti zároveň. Karla ho konejšila měkkou rukou, hladící jeho vlasy, a tichým slůvkem, důvěrným špetnutím v jeho ucho.

„U všech všudy," pomyslil si umělec polohlasem, vyšed do hovorny, aby se poohlédl po založeném vývrtku na otevření druhé láhve vína, „jest-li se nemýlím, stydí se Karla přede mnou za nedůstojné divadlo, za žalostnou rozbředlost Jirušovu. Docela správně, docela po

ženskou, a mně vhod. Můj hadí sykot bzučí jí posud v hlavě. Ani jsem si nepomyslil, že bych časem dovedl hráti Mefista! Ach, kdyby nebylo někdy potřebí, vyháněti racha zase raráškem!! Praskni oko nebo zub, — té ženštiny musíme Jiruše zbaviti. Va-t'en au diable! Basta!"

Dívčina rozmluvila právníkovi snadně svéhlavé vrtochy. Svolil konečně nerad, z nouze, slibuje, že ji bude po atelierech provázeti jako neodbytný a výstražný stín.

„O pozvání k séancím bude chvíli nesnáz," připojil se k hovoru Trojan. „Sám nenačnu nic, pokud neodvedu svou Magdalenu. A potom pochybuji, že bych ihned —. Jest radno, aby se Karla ohlížela i jinde, nevím ani kde. Což aby zaklepala u Děkanovského? Starý ten šantala bývá překvapujícím způsobem informován o úmyslech a podnicích umělců. U něho je bursa zpráv, skizz, klepů a maleb. Věděl by snad nejlépe rady —"

Dva dny na to, podvečer, když po dopravě zabedněného obrazu svaté Máří Magdaleny na nádraží vrátil se malíř domů, aby složil si své potřeby ve vaky na cestu do Čermné, zavítal Jiruš k Trojanovi opět.

Vpadl k němu zsinalý, zubožený; byl na polo vlečen mistrem Houžvičkou, jenž zvědavě i útrpně v hovorně okolkoval.

„Pošli mi toho člověka s očí," žádal právník sípavě jako zoufalý nemocný, který nikoho nechce viděti. A shrbiv se, svěsil hlavu do dlaní, zarýval nehty prstů v křečovitém škubání do spánků, neodpovídaje Trojanovi, jenž po vypuzení mistra Houžvičky skokem úzkosti ku příteli se vrátil.

„Zavři, na zámek, ať sem nemůže," honil Jiruš umělce opět. „Chraň ji bůh přede mnou, sic! Uškrtil bych ji, já bych ji —" právníkův horečný hled padl maní na revolver, položený na panélu pohovky a jeho zaťaté hrozící pěsti napřáhly se po něm.

„Ten je pouze na plašení vrabců," prohodil s humorem rozpaků umělec, přiskočiv a zmocniv se zbraně. A spěchal, aby pro upokojení přítele hřmotně dvéře pozavíral.

„Jsme sami, pod závorami, zabedněni jak v pevnosti!" oznamoval, vraceje se. „Okna jsou vysoko, jen duch nebo anděl či satanáš mohl by mezi nás. A těch, trvám, nebojíš se, ač hledíš kolem sebe jako vyjevený po příšerách —"

„Po tvém obraze. Bojím se ho. Je pryč. Dobře, žes ho uklidil. Já bych se před ním zbláznil, nebo ti jej roztrhal." A zase padla Jirušova rozcuchaná hlava těžce do dlaní a ozýval se jeho sípavý, rychlý, dusivý dech jako jediná odpověď ke všem soucitným, nalehavým a dráždivým prosbám a otázkám Trojanovým.

„Dovím-li se pak, co se chlapečkovi přihodilo?" uhodil konečně malíř s důrazem na přítele a zatřásl jím. „Co stalo se hrozného?"

„Skandál v Stromovce."

„A kdo jej způsobil?"

„Já."

„Nu toť sice nemilé, ale proto netřeba si rváti vlasy s hlavy."

(Pokračování.)

Jarní bouře.

Venkovské obrázky a črty z let šedesátých. Napsal

Q. F. Renatus.

(Pokrač.)

XI.

Mezi tím, co pan Janoušek se vracel domů, jel doktor Kyselka ku Praze, aniž by kdo byl měl o tom tušení. Janouška tak brzo doma nikdo neočekával. Jeho celé vzezření na první pohled prozrazovalo zklamání, roztrpčenost, únavu. Celá rodina doprovázela jej do pokoje a starostlivost obličeje otcova obrážela se i na tváři dětí a ženy. Všickni uhádli nezdar. Paní Janoušková jevila spolu uraženost. Především ji trápilo, že svého muže vybízela, aby vyhledával přátelství a podporu u těch sprostých lidí, jak říkala. A nad to ani ne pro sebe, nýbrž pro jiného. Tak se kompromitovat! pravila si v duchu, to za to stálo. Pan Kyselka, ač toužený nápadník její dcery, měl touto záležitostí řádný vroubek, který nemínila zapomenouti.

Pán odložil kožich a svrchní oděv a vstoupil do jídelny.

„Vedlo se vám špatně?“ tázala se hlasem nejistým paní, která se konečně jediná přímé otázky odvážila.

Janoušek jen kývnul hlavou. „Nechme toho,“ pravil, „jsem nyní unaven.“ A skutečně vypadal jako člověk, jehož potkalo něco velmi nemilého.

Děti, postřehnuvše ten výraz, měly pocit, jako by se mělo státi nějaké neštěstí. Matka se však opanovala, alespoň na venek. Jakkoli pocit nejistoty bezvolně ji skličoval, zakrývala svou vůlí každý projev toho pocitu, považujíc jej za pokoření.

Celý život v domě trpěl. Děti byly jako ptáčata před bouří, proto že pozorovaly nejasný otcův obličej. Matka byla starostliva, protože znala poměry a viděla, že hrozí nebezpečí jejím záměrům. Anna konečně byla smutná a lekala se každého hnutí v domě. Obyčejně změnila barvu, když ji matka neb otec náhle zavolali; neboť si pokaždé pomyslila: nyní snad nastává rozhodující okamžik. Byla by se ráda obětovala, byla by vše pro rodiče učinila, avšak potají přece jen obírala se postavou milenou, kterouž i ve snu vídala. Při pomyšlení na dr. Kyselku pojala ji vždy jakási hrůza.

Babička churavěla poněkud; proto byla Anna skoro stále kolem ní, a nevycházela z domu ani do zahrady.

Vzpomínala často na pojezdného; leč tohoto neviděla, ani o něm nyní neslyšela.

Několik dní uplynulo.

Jednou odpoledne hledala Anna matku, poněvadž si babička přála lipového květu, kterýž celá rodina spíše ze záliby než pro přesvědčení o jeho platnosti jednou v létě nasbírala, když bylo po svačině a líbezná vůně kvetoucí lípy, jejíž větve až k zemi se klonily, celou společnost přímo omamovala.

Babička věřila květu bezovému a lipovému a sama ukládala „koření“ toto do skříně jednoho hostinského pokoje, jehož klíče měla matka.

Anna, jdouc po chodbě, uzřela posla, kterýž na poštu chodíval. Stařík ten, sehnuté postavy a zvětralé tváře, namáhal se, aby ublácené své boty na počátku chodby očistil, což se mu nikterakž nedařilo. Jeho černá, sprostou kožešinou obšitá čepice byla v koutě na holi nastrčena.

„Ráčejí odpustit, milostslečinko,“ pravil, líbaje jí s líbezným, dobráckým úsměvem ruku, „milostpán poroučel, abych přinesl poštu zrovna jemu, když něco na recept přijde — dole nikdo nebyl — a já tohle tento — do pokoje —“ Okázal na své zamazané boty.

„Tedy chcete, Tomášku, abych listy od vás vzala a otci donesla?“ pravila Anna, rovněž přívětivě se usmívajíc.

„Kdyby jako ráčili tento — být tak milostiví —“ A již vyňal z kabely objemný balík, v modrém šátku zabalený, a sejmuv s něho šátek, podal Anně množství dopisův.

„Dám to otci sama,“ pravila dívka, a vkročila do otcova pokoje.

Zastala otce skloněného nad rozloženými katastrálními mapami, kteréž celý objemný stůl uprostřed pokoje pokrývaly. Pan Janoušek měl v ruce kružítko; na mapách ležely lineály a tužky. Matka stála vedle otce, naslouchajíc jeho výkladům.

„Doufám, že se mi to podaří,“ pravil Janoušek, „a pak bude po tísni; možná, že sobě i dokonce pomůžeme. Dělalo by to pěknou sumu.“

„Kupec ti již přislíbil?“ tázala se Janoušková.

„Ano, nelze však ničeho podniknouti, dokud neobdržím povolení politického úřadu. Tak velký kus lesa — povolení čekám každou chvíli. Jest jediné s považením, aby snad věřitelé neb sousedé překážek nečinili. Psal jsem také všecko Zählvenovi.“

„Proč právě tomu?“

„Vždyť víš, že jest ve spojení s řiditelstvím. Víš, že odtamtud naléhali. Psal jsem, že provedením té záležitosti zaplatím nejen všecky úroky zadrželé, ale též i úrok na rok napřed a že jistě zbude něco na splátku kapitálů. Tím se spokojí.“

„Zde jest pošta,“ pravila Anna, podávajíc listy otci. „Tomášek sem nechtěl jít.“

„Zase něco z úřadu,“ pravila Janoušková, když uzřela podlouhlý dopis v hrubé obálce s papírovou pečetí. „Pro mne nepřišlo nic? A hle, zde také dopis od doktora,“ dodala poněkud váhajíc.

Janoušek zatím ve spěchu již roztrhl obálku úředního psaní. Avšak sotva do spisu nahlédl, sklesla mu malátně ruka i s dopisem na kolena. Tupě zahleděl se před sebe.

Matka i dcera dobře si povšimly tohoto hnutí a uleknuty přistoupily k otci. „Co se stalo?“ tázala se matka rychle.

„Jest po všem,“ pravil Janoušek hlasem bezezvučným. „Po všem... zde to máš. Byl bych se spíše smrti nadál, než takové hlouposti... Nepovolí...“

Janoušková pohlížela na otevřený spis, nemohouc čísti.

„Jak to, nepovolí?“

„Úřad odmítá mou žádost.“

„Stran lesa?“

„Stran lesa. Les nyní, v této chvíli — kdy toho právě nejvýš potřebujeme — nebude se moci prodat. Nepochybuji ovšem, že to vymohu později; avšak přede žněmi to sotva přijde, a i kdyby — já pak v létě přece kácet nemohu.“

„Proč?“

„Nelze. Jsou přísné zákazy. Jak se jen udržíme přes léto! Čím platit, odkud vzít nyní peníze?“

„Víš co, pojedeš hned do města a odtamtud do Prahy. Není jiné pomoci; nutno s pány promluvit, vysvětlit, poprosit — uvidíš, půjde to.“

Anna smutně, beze slova pozorovala ten výjev. Nerozuměla, oč se jedná, nevěděla, co říci, jak pomoci. Její zrak upíral se na list známou pečetí opatřený — jak matka pravila „od doktora“. Nevěděla proč, ale bála se toho listu. Nastalo trapné mlčení.

„Nepodávej se tomu nyní,“ pravila po chvíli paní Janoušková. „Rozmysli si to, promluvíme o tom. Nahlédni, co ti píše dr. Kyselka.“ Při těch slovech ohledla se poněkud po dceři, a zase zrak na muže upřela.

Janoušek otevřel list a mlčky jej četl. „Tak!“ pravil nevesele kývaje hlavou.

„Opět něco nepříjemného?“ tázala se soucitně a starostlivě paní. „Co ti píše?“

„Byl v Praze... (mluvil arci s nimi)... nepříjemné zprávy... (kde ti lidé o všem se dozvědí?)... volby učinily špatný dojem... (jako bych za to mohl!)... nevím, zdaž nemáte nepřátely... (ovšem, přátelé obyčejně opouštějí, když se vede zle)... větší čilost o naše zájmy... (což pak jsem měl dělat)... vůdcové strany nemají úplné přesvědčení... (tááák!)... potřeba zabezpečiti... Záhlven...(hm)... nevím sám, co by mohlo následovati... potřeba určitého jednání... jde o nějaké pověsti soukromého rázu — peněžní záležitosti — nejistota — hypotéka — Dřínov... (to by scházelo!)“

Dočetl. Odhodil psaní. Nemohl to déle snésti; vyskočil ze sedadla a přecházel po pokoji.

Paní sedla si nyní, podpírajíc rukou hlavu, a hleděla za mužem. Psaní polosložené leželo naproti Anně. Bez ostychu a jakousi děsnou zvědavostí puzena, nahledla do něho a četla poslední stránku: „Myslím, že se o tom bude jednati — vy mně rozumíte. Já tomu váhy nepřikládám — ač se jeví situace vážnou — protože vím, že ke straně náležíte, a že Vám tudíž věc ta nebude žádnou obětí. Nelze se o tom v dopise šířit; čekám každým okamžením zpráv a pak dovolím si vyhledati Vás v Dřínově. Pak urovnáme tyto věci. Nemohu se nedotknouti konečně přání, které chovám, by při tom přišly k řeči i některé soukromé záležitosti, o kterýchž po delší čas již vážně uvažuji a v jejichž

pro mne příznivé vyřízení doufati nepřestávám. Záležitost jedna dle mého názoru stýká se neb může se stýkat na jednom poli i se záležitostí druhou. Jakým spůsobem, to předložím Vašemu ctěnému úsudku a názoru ústně. Račte mne do přízně milostivé paní i slečny dcery laskavě doporučiti.

Vám oddaný

Dr. Kyselka."

Anna neodvážila se obrátiti list nazpět, ale četla otevřenou stránku listu znovu a opět pozorně, poněvadž otec stále zamyšlen přecházel a matka ničeho si nevšímala. Snažila se zapamatovat si věrně obsah psaní a také se jí podařilo, že znala list po několikerém čtení zpaměti.

Pak obrátila se k matce řkouc: „Matinko, dej mi, prosím, klíč od zeleného pokoje."

„Vezmi si jej," pravila matka, hledíc roztržitě před sebe dále; „jest v mém stolku. Zde od něho klíč."

Anna odešla, vědouc, že rodiče jsou zaujati svými starostmi. Vzala ze zeleného pokoje, čeho hledala, a zaznamenala si tužkou ve svém pokoji celý obsah listu skoro doslovně.

Na skok vešla k babičce. Řekla, že jí za okamžik odvar sama přinese, a odebrala se do kuchyně. Zatím se setmělo.

V kuchyni právě odnášeli večeři nahoru. Přípravou odvaru, který sama připravovala, se zdržela, tak že byli již po večeři, když do jídelny přišla. Rodiče málo jedli; otec pravil, že půjde pracovat — proto rozloučila se s ním i s matkou a ubírala se nahoru k babičce. Ve dveřích ji matka zavolala.

„Aničko!" pravila. „Vypadáš mi nějak špatně. Celé dny z domu nevyjdeš. Přála bych si, abys nyní vypadala lépe."

„Pravda, je trochu přepadlá," potvrdil otec. „Jak se daří babičce? Nebyl jsem u ní od rána; člověk na vše zapomene . . . není kdy . . ."

„Babička mluvila o tom nyní večer, že snad zítra bude vstávat," odpověděla Anna.

„Dnes vysušil asi vítr to bezedné bláto. Vyjdi si každého dne, nebude-li nepohoda nebo velký vítr, na hodinu, to ti nebude škodit. Budeš vypadat lépe. Musíš se trochu o sebe starat; já nyní s tebou vycházet nemohu. Učiníš tak?"

„Dobře, matinko."

„Nyní dobrou noc! Z rána teple se ustroj."

Políbila dceru, a Anna odebrala se do svého pokojíku.

XII.

Anna se probudila druhého dne dříve než obyčejně, neb všickni včera časně ulehli.

Zdravý spánek posilnil ji patrně a zaplašil všechny tesklivé dojmy včerejšího večera, takže se probudila svěží, s úsměvem na tváři, s pocitem úplné bezpečnosti a klidu. Probuzení takové mívají jen děti. Vzpomínky na den včerejší se ještě nedostavily a proto s veselou tváří pousedla na posteli a obrátila tvář k oknu; neb se jí zdálo v pokoji

neobyčejně jasno, ač bylo časněji než jindy. Venku bylo úplně ticho; včerejší vichr se z večera utišil a nyní vznášela se venku světlá, průhledná mlha, nad níž bledě modrá obloha prosvítala.

Bylo před samým východem slunce. Mlha patrně již klesala, jen dále v nížině byla v hustějších tlumech, kdežto nad zahradou volně plynuly i ve výši jednotlivé odtržené chomáčky, které souvisely poloprůhledným závojem zde i onde ještě s doleními skupinami.

Nebyla to těžká a studená mlha podzimní, jež sází se na každou nitku tkaniva pozdních pavučin, které maně nám uvádějí na mysl šediny stárnoucí přírody. Nebyla to mlha podzimní, kteráž nehybně na krajině ležíc dusí nás jak těžký příkrov nemocného v chladné světnici, příkrov to přírody, chystající se ku smrtelnému spánku.

Byla to veselá, lehká mlha jarní, kteráž činívá dojem asi ten, jako lehký, běloučký příkrov dětské postélky, kterouž buclaté malé ručky a nožky rozvalují v rozmilém nepořádku a nad kterýž se vynořuje veselá hlavička dětská s modrýma očkama a žlutavými, kudrnatými vlásky. Pokrývky lehce se zmítají, růžová ústka žvatlají . . . a venku se pěnkavka ve zpěvném tlukotu směje, poskakuje s větve na větev, obrací načervenalá prsíčka k vycházejícímu slunci, načechrává si peří, a v tlukotu nadýmá volátko pod krátkým a tlustým zobáčkem.

Za takovéhoto rána nebývá probuzení v mladém srdci smutné, a proto nedivme se, že děvče na posteli sedící podobalo se veselému dítěti, že na trampoty této chvíle nevzpomnělo a že naslouchalo s neurčitou rozkoší, za úplného ticha ptačímu zpěvu, jenž z venku zazníval. Bylo to „dobré jitro!“ jara, kteréž těm, kteří si ho všímají, každoročně několikrát podobným způsobem se hlásí.

Jak mohla tomuto pozdravu odolat, jak mu nepoděkovat? Proto nedivme se, že vyskočila tak jak byla bosýma nožkama, s holýma rukama a polozakrytým hrdlem z postele, běžela dupky k oknu, sama jako jarní jitro po bouři, a s výrazem radosti nezkalené pohlížela na hru světlého závoje mlhovin ve vzduchu i v nížině nad rybníkem, nad polem i vzdáleným lesem, usmála se na pěnkavku, poskakující na haluzce před samým oknem, pozdravila skřivana, jenž se právě ve zpěvu nad obláček vznesl, a byla v té chvíli zapomenutí šťastna, aniž to věděla, jako ta pěnkavka, jako ten skřivánek.

Děkovala svým úsměvem a svým nevědomým štěstím. Za to jí zlaté sluníčko, jež právě tam nad vzdálenými pahrbky vystoupilo, odměnilo vřelým polibkem, svým milým polibkem, skrze žlutavé okraje par na ruměnné tváře, růžová průsvitná ouška, bohatý vlas, i na ty od večera na hrdle zapomenuté drobné korálky. Zajisté, že se mu to vše líbilo, neb se přívětivě usmívalo.

V tom v babiččině pokoji něco šustlo. Mžikem byla ve svrchním oděvu a vklouzla do druhého pokoje.

„Jak je vám, babičko?“ tázala se svým tichounkým milým hlasem.

„Tys ranná, Aničko,“ odpověděla stařenka a oko její spočinulo s potěšením na tváři děvčete.

„Jest tam tak krásně, babičko; dívala jsem se ven z okna, přes stromy — všude plno zpěvu. — Jak je vám?“

„Jak Pánu Bohu se líbí, dobře.“ — A zamyslila se vzpomínajíc. „Bývala jsem také taková,“ dodala si tiše. „No, poceluj mě, mé dítě!“

Děvče se s radostí přilichotilo k šedivé stařence, která se svým světle modrým zrakem, s bělounkým čepečkem v jasně osvětleném pokoji byla také hezká.

„Dnes jest všecko krásné,“ pravila. „Jest neděle. Pojedeš do kostela?“

„Nepojedu, matinka pojede. Mám u vás zůstat. Vstanete?“

„Nevstanu, ale nepotřebuji tě, měla bys vyjet, bude ti ještě lépe, potěšíš se.“

„Matinka pravila, že si mohu vyjít později, až ona se vrátí. Bylo by vám smutno.“

„Máš dobře, zůstaň tedy, budu ráda.“

Po chvíli sběhlo děvče již zcela ustrojené k rodičům a vrátilo se pak, když matka s ostatními do kostela se vydala, ku babičce, kdež celé dopoledne ztrávilo. Včerejší chmury jako by byly do neznámých hlubin zapadly; byla klidná i v nitru svém veselá. Účinkovalo na ni klidné ráno nedělní, srdečný a tichý rozhovor s babičkou o všem, co srdce a mysl dívčinu v poslední době vzrušilo neb zaujalo, a že nálada duše byla čista, plna důvěry, vznikl i upevnil se v ní jemný pocit oddanosti a doufání, takže nejen necítila zármutku, ale i pocit naděje a dobré mysli kolem sebe šířila. Tak za klidné povznešené mysli dnešního dne minulo v tichosti sváteční poledne. Klidu odpoledního chtěla matka použíti, aby psala některým známým a proto vybídla Annu, aby krásného počasí užila k vycházce. Ostatní děti byly bez toho od tří hodin v zahradě, kde hlučně dováděly. Venku bylo teplo.

Anna je vybízela, by šly s ní, avšak žádnému se od hry nechtělo. Prošla tedy zahradou a vyšla stranou kolem rybníka do polí širokou alejí, jíž se obyčejně nejezdilo; tam nadála se klidné, nevyrušené procházky, po které nyní toužila. Jako ráno, byl i večer klidný. Byl to večer jarní, vlažný. Čistý vzduch obsahoval přece dostatek jemně rozdělené vláhy, takže se příjemně dýchal a osvěžoval, a jakkoliv každé zavanutí teplého vzduchu, každý paprslek sluneční člověka oživovaly, vzbuzujíce takořka žhoucí pocit ve tváři, v očích, rukou, v celé krvi, přece chvílemi zase tento opojný dech země ze spánku se probírající vzbuzoval jakousi unylost, měkkou a lahodící ochablost, kteráž časem vybízí k touze, vzpomínkám, snění. Obzvláště kráčíme-li sami bez povinnosti, bez odmírky času, bez cíle. Podáváme se v té chvíli dojmům. Čich vzduchu je nový, dráždí nás. Cítíme přítomnost jakéhosi fluida ve vzduchu; učenci nazvali jej ozonem, avšak venkovan nazývá jej prostě jarním vzduchem, aniž by pojem jeho vysloviti neb popsati dovedl. Ve vzduchu je plno života: tu na tlustém pni stromu proti slunci sedí mouchy se vyhřívající, které bzučíce vzlétnou a ihned zase usednou. Nemají posud nadbytek tepla; vyhledávají jen slunce a neobtěžují svou dotěrností ještě tak své okolí, jako to činí v letě, když se byly již tepla nabažily. Pravá věčná melodie zpěvu ptačího zní ze všech stran, z háje, z polí, ze vzduchu, takže v tom veselém sboru ani melodie, tím méně vedení hlasu nerozeznáte. Ptáci jsou ostatně nyní na výši umění — jen někteří polotmáři pěstují podnes melodii, ostatní mají

věčné své recitativy bez konce, přerývané jednotlivými výkřiky dle okamžitých pocitů. Pozorujete-li je blíže, seznáte, že nekonečný recitativ neb zpěv jejich jest vypravování o vlastním štěstí, spokojenosti, že jest to vyhlašování vzácného „pána“, kterýž svět v té chvíli zajisté jen dle své velikosti měří: že se mu vede dobře, že míní na blízku vystavěti sobě hnízdo, tam ošetřovat své děti, a že prosí svou drahou polovici, aby nezapomínala, že jest on zde, na větvici, hotov každé chvíle podati důkazy své lásky, opravdovosti svého smýšlení. Samička jen po očku pohlížejíc, ztichounka odpoví, což znamená samečkovi více, než velkému zpěvákovi v divadle hlučný potlesk a „bravo“. Ostatní kolegové obyčejně každý vypravuje své, nestarajíce se o chválu bližního a praví ku zpěvu sousedovu, že to tak sice dobře, když se mu to líbí, ale každý ať si prozpěvuje své, jak mu zobák narostl.

Někdy, jsou-li obě samičky na blízku, vypravuje soused, že to má ještě líp, vyzývá, čepýří se, vyvine se zpěvný souboj, každý chválí své záměry a sebe víc, hlas stupňuje, a mnohdy — obzvláště jestliže soused naší přítelkyni příliš se přiblížil, strhne se i bitva, až drobná pérka lítají. Ještě horší boje nastanou, přiblíží-li se párku již smluvenému nový příchozí. Sameček vetřelce netrpí, vždy učiní útok. Avšak i v tomto nevinném, malém zpěvném světě platí jako jinde v celém světě ostatním — Vae victis!

Kromě zmíněných recitativů má pták celý rejstřík krátkých výkřiků, jimiž volá na známé, ohlašuje se, táže, jeví spokojenost, bázeň, strach, a zná dávat znamení k útěku i úkrytu lépe nežli všecky polnice a trubky dohromady. Ale kusé projevy zvukové bývají vždy doplněny pantomimou — posuňkem . . .

A celý ten nově probuzený život pozorovala Anna, volně ku předu kráčejíc. Přešla již alej, kráčela ku mlází, které neširoký sklon pokrývalo. Stezka vedla šikmo strání do mírné doliny. Zde byla louka, krajem protékal potok, nyní až ku břehům jarní vodou naplněný. Lávku s obou stran vroubily mladé porosty dubové, při jedné straně vinula se cesta, nyní úplně suchá, ku protějšímu svahu. Jen tam, kde byly větší skupiny mladých smrčků, neb sem a tam v dolíku byly ještě nepatrné zbytky zimních závějí. Listí bylo na zemi tíží sněhu přilepeno. Podél strouhy na louce vyšlapovaly si vrány, a v haluzích na stromech prohánělo se plno ptactva. Zde převládal koloraturní zpěv drozda, jejž doprovázel alt kosa, všemu se divícího. Skřivaní zpěv zněl sem jen ze vzdálí, za to linduška se svým žalostivým zpěvem vznášela se nad vřesovištěm nedaleké mýtiny, a hřivnáč důležitě a s citem tamo s vrcholu vysoké jedle své city projevoval.

V zákoutí tom, chráněném před studenými větry, bylo milo, teplo, a dívka také volněji kráčela. Před ní na louce klaněli se jí čiperní konopáskové s černými hrdélky, ba i jeden žlutý mezi nimi aristokraticky a elegantně si vedl. S pravou rozkoší pozdravila zde devětsil, tam zas fialky, jež své modré hlavičky ze suchého listu vystrkovaly. Natrhala jich kytici, též podlísky, a kráčela pak rychleji na vyšší pahorek postranní cestou, kdež byl starý les. Stály zde staré smrky, duby a semo tamo některá jedle. Datel kloval zde hlasitě a malinké, různě zbarvené sýkorky rozhoupávaly odnože visutých smrkových větví.

Je to zde krása! pravila si Anna, pohlížejíc nazpět v tu stranu, odkud přišla. Přes nížinu bylo viděti v záři slunce již k západu se klonícího širé pole, otevřený kraj, aleje ovocného stromoví, za tím vrchole vysokých stromů kolem rybníka dřínovského, které kryly dědinu i dvůr až na některé střechy, a ze kterých bílé stěny zámečku dřínovského pod temněšedou střechou s vížkou prosvitaly. Dále byl otevřený kraj. Skupiny v jedno splývajících sadů, sem tam části bílého domku jako světlé body označovaly vzdálené vesnice a Litovický kostel se štíhlou věží bylo zřetelně viděti. Tlumený ohlas Litovických zvonů doléhal až sem jako neurčité doprovázení staré známé písně.

Jaká to změna v několika dnech! pravila si Anna s bezděčným povzdechem. Máme ranné jaro; Tomášek dnes pravil, že ranné jaro znamená pozdní mrazy, a on se vyzná v povětrnosti.

Zamyslila se.

Jaro, pokračovala po chvíli, porovnávají všickni básníci s láskou. A zdaž i ranné lásce nehrozí mrazy nejspíše? Tuším, že i já toho zakusím. Snad jsem se neměla oddati lásce předčasné, snad jsem měla čekati, až mi jiní řeknou: Teď je čas, toho miluj! — „Ach, jak jsem ošklivá,“ zvolala po chvíli s výrazem nespokojenosti v obličeji. „Zase jen myslím na sebe! Zapuďme ty myšlenky, svět se přece nemůže točiti kolem mne. Půjdu se raději podívat s druhé strany na hory.“

Rychlým krokem šla krajem lesa, až dostoupila místa, kde vysoký les končil. Vedle byl mechem porostlý, nakloněný mezník s vytesanými, špatně čitelnými písmenami s obou stran. U jejích nohou spadalo příkře mlází v hlubší dolinu, lesem jehličnatým porostlou, dále však otvíral se rozhled v překrásnou krajinu, jakouž jen naše Čechy se mohou honosit. Širé pláně střídaly se s tmavými pruhy lesů, v dálce tmavomodrých, kteréž na obzoru splývaly v lehce vlnitý, modravý pruh.

Vzduch byl po včerejším vichru neobyčejně čistý, tak že podél samé stěny lesní v levo vrchole Bezdězu zřetelně na zlaté půdě oblohy se modraly. Od nich na pravo bylo znáti ostré obrysy Ještěda. Po pravé straně však leskly se v poněkud zlatožlutém světle sněhy Krkonošů.

Zde stála dlouho ve šťastném zapomnění, až z té směsice ozvěny lesní a ptačího zpěvu ji vytrhl rozhovor mužských hlasů, který z pádoliny zazníval, vždy zřetelněji a zřetelněji. Z jara, za tichého večera nesou se i hlasy lidské v lese daleko, obzvláště z doliny. Poznala hlasy pojezdného Kavky a lesního Trnovského. Ubírali se patrně zvolna údolím.

„Nepodíváme se nahoru?“ slyšela nyní zřetelně Trnovského.

„Nechoďme, zdrželi bychom se,“ odpověděl jeho soudruh.

„Rád bych se na ten les podíval,“ promluvil zase Trnovský; „neviděl jsem ho již dávno. Nalezl by asi kupců dost.“

„Měl bych se ovšem s ním též rozloučit,“ pravil Kavka. „Vím, že od hranic jest pěkná vyhlídka, ale snad se sem ještě podívám.“

„Odjedete zítra?“

„Ano.“

„Kdy se hodláte vrátit?“

„Což vím sám? Na Prahu se rád podívám; jest tam nyní živo. Vyhledám tam některé známé, které jsem již dávno neviděl. Zajisté tak ostře ruch nynější doby nepocítili jako já.“ A zasmál se krátce.

„Snad s vámi také nebude zle,“ těšil jej lesní.

„Nevím. Že však nadarmo mne do Prahy nevolají, to poznávám z líbezného chování pana řiditele. Ten neopomine polínko přiložit, jenom že sám si netroufá. Kdyby bylo po jeho vůli, s chutí by i dřínovského pana Janouška „pro liknavost“ potrestal. Příteli, nemáte ohně? Doutník mi vyhasl.“ Tu se přátelé zastavili. „Pronesl prý v městě, že pan Janoušek je nespolehlivý, že koketuje s vlastenci, že toho nikterakž nemá zapotřebí. Kyselka prý pravil, že si ho již musí po dobrém nebo po zlém pojistit při volbě velkostatkářské, a řiditel mluvil o tom, že musí se státi jejich nebo být učiněn neškodným. Ani se s takovými řečmi netajili. To víte — přátelé —“

„To mluvili u Skalských?“

„Ne. U věnce. Víte, že se honorace od Skalských odstěhovaly, když se o tom mluvilo, že se tam zřídí beseda. Mám to vše od doktora Diviše, který také u ředitelových léčí.“

„Že námitky stran kácení lesa jsou s řiditelem smluveny a že se postarali o zákaz, to víme již. Měl jsem rozkazy. Leč pospěšme, zmeškáme sluky; tah počne dnes časně a máme ještě dosti daleko na místo.“

Pak se hovor stal nesrozumitelným.

Slunce se nížilo. Anna, která z počátku se chtěla rychle vzdálit, aby ji zde nezastihli, přišla nyní k sobě. Nerozuměla zcela obsahu rozmluvy; ale bylo z ní zjevno, že někteří z tak zvaných přátel nikterakž se k otci přátelsky nechovají, ano že cosi zrádného kují.

Spěchala nyní rychle k domovu. Cestou vzpomněla si, že pojezdný se zmínil o tom, že odjede do Prahy. Hledala spojení mezi obsahem rozmluvy a lístkem Kyselkovým. Tento pojezdný, mluvila cestou pro sebe, nemůže se do Dřínova jednou za čas podívati! Raději jde čekat na sluky! Patrně se o nás v krajině mluvilo — a jak se zdá, ne vždy dobře. Kdybych tomu všemu jen mohla rozuměti. Kdyby však to, co ví pojezdný, věděl otec, snad by mu to v mnohém prospělo. Zajisté, že se v domnělých svých přátelích klame. To psaní Kyselkovo . . . . ta slova jednotlivá, kdybych mohla do toho vniknouti. Musím s pojezdným mluvit, aneb lépe, on musí též s otcem mluvit. Zítra odjede. Dám mu návěští.

Se slunce západem byla v zahradě.

Rodiče se tam posud procházeli. Plísnili ji poněkud, že se zdržela; že však vypadala jarním vzduchem osvěžená, skoro opálená, výborně, nebyl výtopek velký. Zdrželi ji v zahradě, kdež se procházeli, až do úplného šera. Zaslechli od lesů z dálí dvě rány. „Ach, sluky již táhnou!“ pravil pan Janoušek. „Měl bych sem některé pány pozvat!“

Anna byla roztržita; nemohla se dočkat chvíle, až bude sama. Chtěla psát lístek Kavkovi. Byla by ráda četla noviny. Avšak politické noviny „Bohemie“, jediné to, které v otcově pokoji ležely, odložila s nechutí. Několikráte se otce nejapně a ostýchavě tázala na poměry volební. Otec byl překvapen a odpovídal tak, že odpovědi nedávaly přesný pojem ani o tom, jak se věci vskutku mají, ani o tom, co Janoušek sám o těch záležitostech soudí. Tak zvané přesvědčení jeho nebylo něco zcela určitého a měnilo se pod vlivem běžných dojmův.

Anna nevěděla, co s výkladem otcovým počíti. Rozuměla jen, že jest v Čechách několik stran, které nemají společných zájmů a které se kupí podstatně ve dva tábory. Otec svým postavením náležel mezi velkostatkáře, kteří ovšem také se dělili — kromě odstínů podřízených — ve dvě velké strany.

„Jedna z těchto stran jest česká?“ tázala se Anna.

„Tys naivní,“ odpověděl otec. „Na obou stranách jsou Češi i Němci. Posud se ani určitě neví, jaké stanovisko která strana zaujme, to jest kam směřuje . . .“

„Ale vždyť volby venkovské ukázaly, že jsou určitě odlišené strany.“

„V našem okresu ne. Na obou stranách byli voliči i kandidáti Češi.“ —

„Proč by se byli tedy nesjednotili? Zvolen byl kandidát, kterého navrhli páni známí již z dřívějších dob, o kterých se ví, že při české straně stáli. Kdyby byl pan Kyselka při nich stál, byli by oni též při něm. Musí to být rozdílné — škoda, že nemáme české noviny. Měl bys je odbírat. Vždyť přece jsi také Čech.“

„Máš velkou náklonnost ku přepjatosti, milá Anno,“ vmísila se do hovoru matka. „Nevím, kde jsi to jen pochytila . . .“

„Maminko, hlásit se k Čechům není přepjatostí, ale povinností. Četla jsem dějiny naší země, a proto —“

„Vždyť konečně jsme všickni Češi. Nikdo to nepopírá. Z toho nenásleduje však, že bychom musili sledovat směr výstřední, jak to nyní začínají. Ostatně ženská se nemá do těch věcí plést, není to její obor!“ vykládala paní Janoušková.

Hovor tím skončil.

Anna pobyla chvilku u babičky. Když odcházela, zeptala se:

„Myslíte, babičko, že by mohl mít otec nepřátely pro ty záležitosti volební?“

„Jak na to připadáš, Aničko! Já tomu nyní nerozumím. Novin nečítám. Pamatuji však rok osmačtyřicátý, a vím, že tehdáž pro tyto věci lidé na sebe nevražili, jako nepřátelé. To víš ostatně sama, že u nás jsou v zemi Čechové a Němci, a že Čechové nebudou chtít to, čeho si přejí Němci. Bylo to tak od jakživa.“

„Tatínek bude státi k Čechům?“

Babička se znovu usmála. „Kde by mohl jinde stát?“

Anička ulehla, ale nemohla dlouho usnout.

Druhého dne časně z rána odeslala Anna „svou poslicí“, již známou, lístek pojezdnému Kavkovi.

Napsala pouze: „Navštivte nás, jak jen vám bude možno.“

Leč od poslice se dozvěděla, že pan pojezdný hned časně ráno odjel. Neví se, kdy se navrátí.

Psaní tam prý zanechala.

Anně to bylo velmi nepříjemné. Nemohla své myšlenky urovnat — i ta nepatrná okolnost ji trápila, že její psaní na stole pojezdného bude snad vzbuzovati zvědavost domácích. A nyní právě musel odjeti!

Odpoledne toho dne bylo sice méně jasno, ale bylo tepleji. Anna opět vyšla si na procházku; tentokráte běžely s ní ostatní „děti“, které chtěly též hledat fialky a podlísky. Pobíhaly, švitořily; nebylo možno

svým myšlenkám se oddati jako včera. Ani pohled na krajinu, na přírodu již ji tak netěšil jako včera. Brzo šla dětem příliš rychle, a opět zase, když se chtěla zastavit, táhly ji dále, volajíce: „Co zde budeme dělat?“

Vracela se z večera neklidnější, než vyšla, unavena, nespokojena. Mračilo se, krajina byla pošmurná, na obzoru jihozápadním se několikráte zablesklo. Nálada bouřlivá sdělila se všem jejím pocitům. Usnula však tvrdě a probudila se velmi pozdě, až když babička, kteráž téhož rána právě z pokoje vyšla, po nějakém namahání ji zbudila. Cítila jakousi tupost v hlavě, tíseň po tvrdém spánku a nemohla si takořka vzpomenouti, kde se nalezá a co bylo včera.

Venku zuřila prudká jarní vichřice. Jihozápadní vítr ohýbal stromy, potřásal okny, tavil poslední zbytky sněhu a skučel všemi skulinami. Byl to pravý Sirocco, neb jak v Alpách říkají Föhn; když ten zuří, zmocňuje se obyčejně všech pocit tísně i nevrlosti. Tento úkaz jevil se též více méně na tvářích všech obyvatelů dřínovského zámečku. Vše konalo se s tváří mrzutou. Oběd odbyt rychle, protože Janoušek chtěl prohlížet odpoledne hospodářství, aby se přesvědčil, možno-li již v polích pracovati. Za soumraku sběhla Anna do jídelny, by vyhledala příbor pro babičku, která ranněji ulehla a svou skrovnou večeři ve svém pokoji požíti chtěla.

Dvéře do vedlejšího matčina pokoje byly přivřeny.

Vzala rychle a obratně, čeho bylo potřeba, a již chtěla se vzdálit, když se jí zdálo, že slyší z vedlejšího pokoje vzlykání. Zarazila se a naslouchala. Hlasů nebylo slyšet, leč vzlykání takořka křečovité trvalo dále.

Uleknutá a ustrnulá zůstala státi, nevědouc, co činiti. Zaslechla nyní hluboký povzdech, a slyšela, jak otec stísněným hlasem poněkud namáhavě pronesl: „Jen to nám scházelo. Toť patrně čin nějakého nepřítele. Než — kdo mi to jen mohl učiniti! Vždyť konečně i tam vědí, že naše poměry nejsou tak zlé! Jestliže se mi nepodaří přiměti spořitelnu, aby výpověď odvolala — jest Dřínov ztracen a my zničeni!“

A slyšela, jak matka odpovídá jen pláčem.

Neodvážila se vkročiti do pokoje. Srdce se jí náhle bolestí sevřelo nad neznámým žalem rodičů, a sebravši veškeré síly, tiše opustila jídelnu, aby neprozradila, že byla svědkyní jejich bolesti. (Pokračování.)

Rybník.

Z »Dudáckých písní« **Adolfa Heyduka.**

Jak mělký rybník, kalných vod
je kraj náš země v jihu,
v něm líně tuční kapří rod,
hrd na břicho a tíhu.

Ať hodíš do nich kamenem,
ať vzácné knihy skvostem,
když buchta není, stejno všem,
a sotva že hnou chvostem.

Hřbet povážlivě vyklenut,
a bez lesku jsou oči,
jen v bahnitý se někdy rmut
buď ten neb onen stočí.

I vábím kapry švarnou hrou,
a vyzývám je k skoku,
leč jenom huby otevrou
a čumí na mne z moku.

„Nač otvíráte huby jen,
rač otevřete hlavy!“
To uslyšet, hned ten i ten
zpět do bahna se plaví.

Kéž v štiku změní se můj měch,
jejž paže k ňadru tulí,
v tlum vrhnul bych ho kaprů těch,
by lenoši se hnuli.

Však běda! nejsou, jak bych přál,
mé dudy štikou hrubou,
a kapři hloupě čumí dál
vždy s otevřenou hubou.

Za zlatým rounem.

Z cest **Josefa Wünsche.**

(Dokončení.)

Kura Tiflisem protéká těsnou slují skalnatou. Řečiště její tu velice súženo, a úzkým a hlubokým korytem tím protéká proudem prudkým a dravým. Břehy skalnaté nad vodu značně jsou povýšeny a odtud zvedají se dosti příkře ku vysokým hřbetům. Po těchto skalnatých úbočích rozkládá se Tiflis jakoby v horkém kotlu beze vzduchu a beze stínu chladícího. Již počátkem května, kdy v Tiflisu jsem meškal, slunce značně připalovalo a holé skály pak vedro denní sálaly pozdě do noci. Za letního parna je prý tu právě k zalknutí. V létě pak, kdokoli jen může, utíká z té pekelné sluje daleko odtud do chladných hor a zůstává tam až do podzimu, až hojné deště podzimní horké ovzduší tiflisské ochladily. Běda pak cestovateli, který právě v čase letním do horké té výhně zavítá. Tu pak není divu, že takový nešťastník celý Tiflis zažehná tam, kam skutečně náleží, — do horoucího pekla.

Že za okolností takových Tiflis ani památkami starožitnými ani novými snad a velikolepými budovami vynikati nemůže, je na bíledni. Nic nevyniká tu stářím obzvláštním a to nové vyznamenává se jenom venkovskou prostředností. Ovšem nepatrno tu všecko, co měříme mírou evropskou. Ale nepříznivý soud ten byl by nespravedlivý a proto nepravý. Nesmíme zapomínati, že vše to, co zde vidíme, stojí na půdě asijské, na které až do nedávna Turci a Peršané o nadvládu zápolili. To, co v poměrech tak nesnadných a v čase poměrně tak krátkém se tu provedlo, je věru všeho uznání hodno.

Tak hned palác místodržitele kavkazského, dříve sídlo velkoknížecí, je budova sice pěkná, ale velikolepá právě není. Za ní po stráni mírně se zvedající rozkládá se zahrada, která, i času letního vodou hojně jsouc opatřena, bujnému rostlinstvu kavkazskému mohutněti dává i ve vedru tiflisském. Proti této zahradě přes silnici po skalnaté a dosti příkré stráni do údolí Kury táhne se veřejný libosad tiflisský. Zde v parnu letním vláhy ovšem se nedostává, a proto stromoví také dle toho smutně vypadá. Nic však méně i tato zahrada hlavně za chladu večerního zůstává jedinou procházkou tiflisskou a to velmi milou. Kapela vojenská několikráte týdně tu koncertuje. V nižší části zahrady pak je restaurace, která právem honosí se pověstí velmi dobrou. Nedaleko této zahrady museum tiflisské prostým a jednoduchým zevnějškem svým pozornost cizincovu nevalně k sobě poutá. A přece je to ústav, který obdiv každého Evropana vzbuditi musí v míře nejvyšší. Zde vidíme Kavkaz na malém prostoru sice, ale na tom malém prostoru vidíme vše, co Kavkaz poskytuje nejvýtečnějšího, zde ukázky jeho přírodnin, zde ukázky roz-

manitých jeho výrobků a to ve výběru co nejpečlivějším. To však není ještě vše, co ku chvále musea tiflisského lze říci. Museum tiflisské vyniká i tím, jak přírodniny ty navštěvovateli ku pozorování předkládá. Tiflisské museum nepředstavuje přírodu zavražděnou, chatrně vycpanou a ustrnulou, nýbrž přírodu živou, jak obmýšlí, snaží se a pracuje, jak žije, tyje a umírá. V tomto způsobu uspořádání pak Tiflis pro mnohá musea evropská naprosto může býti vzorem. Na příkladě objasním. Čtenář zajisté již viděl mnohé museum, viděl ty sbírky ptáků, viděl snad na př. i sbírku ptáků bahenních. A jak je viděl! — Stáli tam zajisté v těsné skříni za sklem stěsnáni a smačkáni jako slanečkové v sudu a seřaděni jako nováčkové při vojenském cvičení, jen že ti malí v předu a velcí v zadu, ale tak důmyslně seřaděni, aby pro prvního viděti nebylo druhého, a pro druhého — třetího a t. d. V tiflisském, v asiatském museum však zcela jináče! Tam pro bahňáky v jednom rohu zařízena zvláštní bažina, napodobena voda, živočišstvo zde žijící, rákosí a sítě. Uprostřed tohoto domova svého velmi pěkně vytvořeného rozloženi a rozestaveni jsou pak ptáci při nejrůznějších výkonech svých: ten přiletuje právě, onen potravy hledá, ten zase již požívá, onen odpočívá si a t. d. Člověk tu vidí kus života ptačího a celá ta skupina je spolu i malý, ale velmi pěkný obrázek. Zařízeno a spravováno je museum dr. Raddem, neohroženým cestovatelem po Sibíři. Od té doby, co stal se Radde řiditelem musea tiflisského, procestoval Kavkaz kříž křížem a zná tedy zajímavé ty krajiny jako málo jiných. Rozumí se, že i jemu zde mnohé obtíže je překonávati, které četní nerozumní závistníci do cesty mu staví. Ale Radde si ještě nikdy nezoufal a vyplácí hned hotovými v pravo i v levo. Tak mezi jiným mnozí i ten pěkný byt, který mu vykázán v budově musejní, nepřáli mu a i velkoknížete, tehdy místodržitele kavkazského, proto proti němu podpichovali. Když pak velkokníže žertem jednou byt ten mu vytýkal, tu odpovídal Radde bez ostychu: „Toť se rozumí samo sebou, že v museum přírodovědeckém člověk — homo sapiens — první místo drží. Kam byste ho jinam vřadili?“ — Od té doby již i závistníci umlkli a věří teď každý, že v tiflisském museu dr. Raddovi první místo přináleží.

Ostatně je dr. Radde člověk roztomilý. Přijal mne s náručí otevřenou; byl jsem mu ovšem Kiepertem v Berlíně vřele doporučen. Jemu děkuji za mnohé poučení, čeho tuto s vděčností připomínám.

Mezi jinými ústavy tiflisskými připomenouti sluší i divadlo, malé, ale velmi útulné, a hvězdárnu za německou osadou na levém břehu Kury položenou. Odebral jsem se tam, abych stroje své tlakoměrné s tamními srovnal, jelikož jsem věděl, že mi výšky nad mořem počítati bude hlavně na hvězdárnu tiflisskou. I její řiditel velmi ochotně mne přijal a všecko nutné srovnání přeochotně zařídil.

O školství v Tiflisu s dostatek je postaráno. Rusové zařídili tu státní gymnasium a vyšší dívčí školu; co pak školství obecního se týče, tu každá národní církev o své vlastní školy pečuje, ruská o ruské, gruzinská o gruzinské a armenská o armenské. Z těch z vlastního přezvědu hlavně armenské právem mohu pochváliti, neboť školám našim zajisté v ničem nezadají. Ano bylo by přáti, aby slavné zastupitelstvo mnohého velikého města českého, jež vlastenectví své mnohými fanfa-

rami do světa dává si vytrubovati, na asijské půdě tiflisské samo se přesvědčilo, čeho pokročilá doba naše vyžaduje, a aby pak školám svým opatřilo místnosti tak prostorné, vzdušné a jasné, jaké opatřiti si nelení polou vzdělaný národ armenský. Tolika velkodušnými příznivci školství a podporovateli vzdělanosti národní, kolika národ armenský se honosí, pochlubiti se může málo který národ evropský. Tak i zde dívčí školu založil a bohatě nadal r. 1877 obchodní rada Ananov, Armen v Moskvě teď žijící. Doposaváde 7.000 rub. ročně na ni připlácí. V 8 třídách 9 učitelů vyučuje tu 230 žákyň. Z těch je 150 stipendistek ananovských. Jiná místa bezplatná založilo pak mnoho jiných dobrodinců. Žákyně nežijí však v internatu pospolu, nýbrž ubytovány jsou ve městě v rodinách armenských.

I dětskou zahrádku mají Armeni v Tiflisu, a to zahrádku naprosto vzornou, která i s nejlepšími v Evropě směle může se měřiti. Založila a výtečně vede ji paní Babajevová, choť doktora lékařství Babajeva. Dětskou zahrádku ještě ani vláda ruská Rusům v Tiflise nezaložila na státní útraty. Celkem musí se uznati, že Armeni nejen opravdovou a horoucí snahou po vzdělání, nýbrž že již i značnou vzdělaností vynikají nade všecky národy, s nimiž a vedle nichž žijí. Proto také národnost jejich je zabezpečena. Armen je již příliš vzdělaný a příliš probudilý, než aby mohl se kdy odnárodniti. Něco podobného o Gruzinech ovšem říci nelze. Ti jsou příliš nesamostatní a měkcí, a příliš těsně lnou ku vzdělanosti a národnosti ruské. Oni nabývajíce vzdělanosti pozbývají vlastní své národnosti. Proto hynou.

Rusové, Gruzini i Armeni mají v Tiflisu své chrámy a mnohé kaple. Ale jak již dříve praveno, starobylostí přílišnou nevyniká ani jeden. Za to však o svátcích velikonočních chrámy ty oznamovaly se způsobem prazvláštním. Kdokoli z nábožných věřících přišel do chrámu, hleděl, aby dostal se ku zvonům a tam si ne sice zazvonil, nýbrž na zvon alespoň potloukl. Vyznati sluší, že mnohý právo toto velikonoční vykonával měrou velmi vydatnou. A jelikož takových pobožných bylo mnoho, velmi mnoho, — tu nemohlo býti ani jináče, než že tiflisské zvony celý den řinčely a to ze všech stran a ve všech toninách, až v uších zaléhalo.

Ze všech kostelů tiflisských nejmalebněji zajisté položen je kostelík sv. Davida. Bělá se vysoko nade městem na příkré skále západně od zřícenin starého hradu gruzinského. Tkví tam jako vlašťovčí hnízdečko přilepené vysoko pode střechou útulnou. Je to neveliká rotunda ve slohu gruzinském vyvedená a svatému králi Davidovi zasvěcená. Ve chrámě viděli jsme dva boží hroby a mimo to obraz sv. Niny ve stříbře tepaný s obličejem překrásnou malbou vyvedeným. Sv. Nina byla totiž hlavní šiřitelka křesťanství mezi Gruziny. Při chrámě sv. Davida je malinký ženský kláštýrek a při něm zvonice. Tam i my dostali jsme se konečně ke zvonům a bili jsme do nich tak nemilosrdně, až ruce námahou umdlely. Tak pomstili jsme se večer za všecky ty zločiny, které Tiflis přes celý den na našem sluchu byl páchal.

Ostatně nemohu si na Tiflis právě naříkati. Nebyl jsem tam člověkem právě neznámým. Pan Arzruni, předák armenských vlastenců tiflisských, napsal o mně ve svém listu nějaký skvělý článek, tak že

všichni Armeni tiflisští všude vítali mne jako přítele, jenž celou pravlasť jejich již procestoval a ještě jednou hodlá procestovati. Den po dni ubíhal při samých hostinách. Brzy byl jsem zván u pana Ilína, setníka generálního štábu tiflisského, s nímž loni z Varu do Erzerumu s generalem Denetem společně jsme cestovali, brzy u p. Arzruniho, brzy u dra. Radde a jinde. Nulla dies sine — hostina. Pak článek armenský přeložen i do ruských novin vládních, a odtamtud zvěděl konečně i Čech p. Dvořáček, který má pěkný obchod s dechovými nástroji po Kavkaze, o mém pobytu v Tiflisu. V rodině jeho srdečným slovem českým opět jsem pookřál. Ovšem ne na dlouho, neboť den odjezdu mého již byl ustanoven.

Mnoho času ztrávili jsme také ve Starém městě tiflisském, a tam hlavně zboží a starožitniny kavkazské jsme si prohlíželi. V tom ohledu je Tiflis středisko velmi výhodné, kde mnoho věcí drahocenných slušně lze nakoupiti. Ovšem musí si tu člověk vésti velmi opatrně a smí kupovati jen tenkráte, když obchodník se starožitninami má nedostatek peněz nebo hlad, což stává se hlavně přede svátkem nebo po svátku. Tenkráte s ním rozumně lze mluvit, jinak však, jelikož peněz právě nepotřebuje, žádá sumy přímo směšné.

Kdykoli jsme meškali na Starém Městě tiflisském, obědvávali a večeřívali jsme ne po evropsku, nýbrž po tatarsku. Na zeleném trhu koupili jsme si totiž několik snopečků zeleniny té nejrozmanitější — neboť v Tiflisu pojídá se všecko, co narostlo a je zelené — a s těmi zelenými zákuskami zasedli jsme pak v umouněné kuchyni nějakého Tatara, jak Turky v Kavkaze jmenují. Krmě masité, kterých jsme tu požili, byly vesměs všecky čerstvě ustrojené a proto chutnaly nám tak, že vždy s novou chutí do jednoduché, ale pečlivé kuchyně té jsme se uchylovali.

Drožky tiflisské jsou velmi dobré a při tom velmi laciné. Jsou to lehké kočárky, do nichž zapřaženo po jednom malém, ale vytrvalém koníku. Ale drožky tiflisské mají také svou zvláštnost. Když totiž tuzemec někam chce jeti, usedne, aniž by drožkáři řekl, kam jeti chce. Drožkář švihne do koně a jede přímo. Kde ulice se dělí, odbočuje v pravo nebo v levo dle toho, dotekl-li se ho host hůlkou nebo čímkoli buď po pravé nebo po levé straně těla. Výhodný a pohodlný tento zvyk ovšem není, neboť jedoucí tu cestu sám musí předně znáti a pak ustavičně musí míti pozor, kde jsou a kam jeti mají.

Nu a — a? — A o těch krásných Gruzinkách pořád ještě nic? —

Tak asi mnohý netrpělivě již se táže. K otázce té a k podobným odpověděti musím bohužel zcela suše: ba že pořád nic a nic!

Jsem člověk šlechetný. Smiluji se nad vámi a vyléčím vás z bludu šeredného. Uzdravím vás lacino, neboť učiním to zdarma, ač mne samého stálo to nejméně alespoň jednu podrážku. Hleďte, i já hledal ve světě moudrost a v Tiflisu krásu Gruzinek, Cirkasek a, Bůh ví, jakých krásek. Na universitě pražské nalezl jsem dostatečného vzdělání krasovědeckého a příležitosti ku pozorování měl jsem v Tiflisu věru habaděj: svátky tu, sluněčko kavkazské usmívalo se jen což, v sadu

alexandrovském o polednách i k večeru promenadní koncerty, toiletty vybrané, nebo při nejmenším alespoň vyprané — —.

Nu, a — a? — —

Přátelé! Spatřil-li jsem tu a tam nějakou krásnou tvář, věřte, že u nás jsou krásnější a že je jich mnohem více.

Veškerá krása a nádhera orientu není než hanebný klam, ve který jsme se velhali a dosud velháváme.

Anna a Marie.

Psychické notturno od **J. Arbesa.**

(Pokračování.)

Jaký div, že za takových poměrů uzrála v hloubavé duši jeho myšlenka pokusiti se ze všech sil o to, by aspoň jediný syn jeho Václav stal se důstojným členem společnosti lidské, to jest aby se stal aspoň rovným některému panu Franci.

Provedení myšlenky té ovšem nebylo za oněch dob snadné a umožněno jen za přispění a pomoci starého faráře nejbližší větší osady, kteréhož zchytralý starý Želetinský přelstil předstíráním, že nábožná žena jeho zasvětivši syna svého již o jeho narození Panně Marii z hlubin duše si přeje, aby se stal „sluhou církve“.

V pravdě neměl starý Želetinský jiného na mysli, nežli aby syn jeho, bude-li vůbec možná, stal se člověkem, ku kterémuž by se páni Francové chovali jinak nežli k otci jeho . . .

Kariera duchovního stavu byla sice tehdá jedinou, které dosíci selský synek český mohl se aspoň pokusiti. Ale starý Želetinský pamatoval na své hospodářství a dostačilo mu, by syn jeho „proběhl aspoň několik těch škol“, čehož také za laskavého přispění farářova dosáhl.

Mladý Želetinský, byv po nějaký čas vyučován soukromě farářem, dán na studie do Prahy, kde pobyl několik roků.

Avšak dříve nežli absolvoval gymnasium, dříve tedy nežli mohl farář nabyti přesvědčení, že úskočný otec nepustí hocha do semináře, nýbrž jej „strhne ze studií,“ nadešel věkupamátný rok 1848 a prohlášen patent, kterýmž poddanství a robota zrušeny . . .

Mladý Václav Želetinský, súčastniv se jako gymnasista pouličního barikadního boje v svatodušním témdni v Praze, vrátil se, aniž by byl kým stíhán, do rodné vísky, by se více do Prahy trvale nevrátil.

Jediným škrtnutím péra, kterýmž byl císař Ferdinand podepsal robotní patent, rozřešen zdánlivě nerozřešitelný problem socialní — odčiněna odvěká křivda, páchaná po staletí na jednom z nejpilnějších, v práci nejneúmornějších stavů společnosti —

A stav ten začal se znenáhla, ale na pevných základech zákonních na prospěch svůj vlastní, jakož i na prospěch všeobecnosti obrozovati.

Návratem mladého Želetinského do rodné vísky zapadla zvláštní jiskerka do kruhu prostých, světa neznalých vesničanů. Již pouhým připomenutím, že súčastnil se mladý tento muž barikádního boje v krvavém témdni svatodušním, jest ráz jiskerky té dostatečně charakterisován.

Mladý Želetinský arci nehrál v revolučním hnutí pražském žádné vynikající úlohy; byltě jen pouhým, zdánlivě bezvýznamným atomem, který byl vyšetřujícími organy vojenského soudu buď přehlédnut nebo jim vůbec ani nestál za stihání.

Zpočátku choval se, jak opatrnost kázala, s reservou; ale za nedlouho, když politické vlnobití poněkud se zmírnilo, býval by zajisté zcela jinak se choval a působil, kdyby — krutý absolutismus nebyl kázal opatrnost ještě větší.

V prvních pěti letech vypomáhal otci při hospodářství, věnuje veškeren svůj prázdný čas čtení a studiu spisů v první řadě hospodářských, v druhé pak všeho druhu vůbec, tak že přes to vše, že vedl život skoro až samotářský, zůstal v duševním styku se světem vůbec a neušla mu žádná, jen poněkud důležitější událost.

Po té převzal po stárnoucím otci — matka byla zemřela již před rokem 1848 — hospodářství; oženil se, vybrav si ze zámožných dcerek selských v okolí po vlastní zálibě nevěstu nejsličnější a soustředil pak veškerou snahu svou ku zvelebení svého, věnem manželčiným zvětšeného hospodářství.

Přikoupil některé polnosti, přistavěl některé hospodářské budovy a vůbec snažil se povznésti a zvelebiti hospodářství své s použitím všech moderních prostředků a vynálezů, jež osvědčená praxe nebo důmysl hospodářský doporučovaly. Byl prvním v celém okolí, jenž použil nových hospodářských strojů. Zkoušel vše, co zdálo se mu býti vhodným — snažil se využitkovati půdu všemožným spůsobem a přede vším naučil lid svůj spořiti časem, kterýmž bylo druhdy po venkově českém tak hříšně plýtváno.

Všestranná snaha jeho korunována v několika málo letech netušeným úspěchem. Krutých břemen robotních zbavený statek jeho vůčihledě zkvétal, mohovitosti přibývalo a za nedlouho byl statek ten pravým vzorem pro každého hospodáře, jenž měl jen poněkud smyslu pro rationelní novoty hospodářské.

Vedle toho věnoval Želetinský pozornost svou také obchodní stránce svého hospodářství. Nečekal, až snad některý obchodník z nejbližšího okolí přijde sám, aby ten neb onen druh plodin koupil, nýbrž vešel v přímý i nepřímý styk s četnými obchodníky mimo okolí a prodával tak plodiny své nepoměrně výhodněji nežli kterýkoli jiný hospodář.

Pověst Václava Želetinského jako vzorného hospodáře šířila se po okolí. Ze všech okolních osad docházívali k němu staří i mladí hospodáři na radu. V brzku stal se středem hospodářského ruchu okolního a malá rodná víska měla pro okolí v ohledu hospodářském nemalou důležitost; jméno její bývalo tu častěji vyslovováno nežli jméno nejbližšího krajského města.

Přes to vše, že věnoval hlavní zřetel hospodářství, sledoval Želetinský, jak již připomenuto, vše, co dělo se důležitého mimo rodnou vísku. Odbíral všechny v době absolutismu vycházející časopisy české, jichž arci nebylo, jak známo, mnoho; kupoval knihy a založiv si slušnou knihovnu, čítával, obzvláště v zimě, kdy hospodářské práce nevyžadovaly napjaté pozornosti, nad míru pilně.

Jak se zdálo, neměl muž ten, jenž prodlením jediného decenia stal se jedním z nejvzdělanějších občanů, pro jiného smyslu nežli pro zvelebení svého hospodářství, tudíž pro zájmy hmotné a v celku přece jen více méně sobecké.

Čeledi své a vůbec venkovanům, s kterými přicházel ve styk, byl arci vždy: oněm „dobrým pánem", těmto pak „vlídným, přátelským a upřímným rádcem"; leč přes tuto mez veřejná činnost jeho nesahala. Vedlť život uzavřený. Zábav, společností a kratochvílí nemiloval. Octnul-li se ve společnosti, byl malomluvný; nikdy se nikoho na nic nedotazoval, ale byl-li sám tázán, odpovídal prostě a upřímně.

Avšak na počátku let šedesátých, kdy prohlášena ústavnost, stala se s Václavem Želetinským nápadná změna. Sledoval vždy čilejší politický ruch se zvýšenou pozorností, účastnil se všeho, co bylo v jakémkoli spojení s národním programem a později súčastnil se politického ruchu osobně.

Jaký div, že zvolen byl nejen starostou rodné obce, nýbrž i do výboru okresního zastupitelstva, jehož předsedou byl v první době potomek šlechtice, kterémuž byl otec Želetinského robotoval, později pak sám Václav Želetinský, jehož jméno za nedlouho vyslovováno s touže úctou v Praze, ba po celých Čechách jako v nejbližším okolí.

Byl horlivcem ve věcech národních skoro až fanatickým — každý coul Čech a ačkoli jména vlasti nebral nikdy nadarmo, patriot nad jiné vřelý a obětavý.

Není nižádné pochybnosti, že by byl býval volen i do zemského sněmu, kdyby se nebyl nabízené mu kandidatury vzdal prostě z té příčiny, že jako člověk hloubavý nedomníval se míti dostatečného nadání k řečnictví, v kterémž se v životě svém dřívějším nikdy necvičíval.

Veřejné působení Želetinského však bylo i v užším kruhu příliš horlivé, než aby nebylo pozorováno i v kruzích nejširších, obzvláště na sklonku let šedesátých, když za známého odporu celého národa proti vládě vídenské a neméně známé persekuce, která skončila prohlášením „výminečného stavu" pro Prahu, vyžadovalo vlastenectví české nejen vlasteneckých frasí, nýbrž i skutků a přede vším obětavosti.

Václav Želetinský byl mezi prvními občany, kteří svolávali první věkopamátné tábory lidu, na kterýchž vládě vídenské mělo býti veřejně a neohroženě pověděno, jak smýšlí lid český o jejích krocích; on byl mezi prvními, kteří tuto smělost svou odpykali stiháním, obžalobou a posléze i žalářem. Přes to zůstal neoblomným jako žula, krátce byl a zůstal jedním z oněch poctivých horlivců, kteří po dnes tvoří jádro národní uvědomělosti na venkově, jedním z oněch, kteří byvše zbaveni nesnesitelného jařma robotního, podnikli pouhou konkurencí houževnatý socialní boj s potomky někdejších svých pánů a téměř na celé čáře tou měrou zvítězili, že možno je právem nazývati moderními českými zemany.

Trváme, že netřeba ani zvláště dokládati, že muž ten věnoval vychování jediného syna svého Jaroslava péči nejvzornější.

Sám jsa mužem v pravém slova smyslu, nepřál sobě, než aby syn jeho vstoupil v jeho šlépěje a ve všem, v čem otec pokládal sama sebe nedostatečným, jej předčil.

Po vzorné průpravě soukromé, ku kteréž byl povolal zvláštního učitele z Prahy, dal hocha svého do Prahy na studie gymnasialní a později universitní, kde vystudoval práva.

Hoch byl netoliko jedním z nejsličnějších, nýbrž také nejnadanějších. Vytrvalost a vážná, opravdová snaha byly duševní vlastnosti, jež měl společné s otcem a které přispěly nemálo ku zdaru vychování. Jemnou mysl, dobré srdce, přítulnost a jakési mužně koketní chování, kterýmž dobýval srdce každého, s kým přišel v jakýkoli styk, měl aspoň z části společné s matkou.

Když dorostl v jinocha a později v rozhodného, ba rázného jinak muže, měl i řeč téměř úplně v moci, a stal se nejen dobrým, vždy vítaným společníkem, nýbrž i věrným, upřímným a obětavým přítelem.

Byl-li otec každým coulem muž, byl syn každým coulem milování hodným mladíkem a byla naděje, že humanní jeho názory ani v pozdějším věku se nezmění.

Vzdělání jeho bylo mnohostranné. Studuje výhradně jen, abychom tak řekli k „domácí duševní potřebě“ s hlavním zřetelem k hospodářství, jež měl časem svým převzíti po otci, jako je byl tento převzal po dědovi, zabýval se Jaroslav Želetinských všemi možnými obory lidského vědění. Právnictví a hospodářství arci věnoval péči hlavní; nicméně i vědy politické a národohospodářské, filosofie, umění a mnohé jiné nebyly mu neznámy a jelikož již z mládí cvičíval se v řečnictví, nebylo nižádné pochybnosti, že časem svým, až nastoupí místo svého otce, tomuto netoliko se vyrovná, nýbrž jej v mnohém předčí.

Názor jeho v svět byl hlubší a širší nežli otcův; zásady zdánlivě méně pevné, v pravdě však jen méně příkré, ale jasnější, vykrystalisovanější. Náruživostí neznal jako otec téměř pražádných, leda že předčil otce v ušlechtilé snaze odpomahati nezaviněné bídě, pracovati ku zlepšení hmotných poměrů netoliko své čeledi a dělnického lidu, který mu při pracích hospodářských dočasně vypomahal, nýbrž každého, kdožkoli se k němu o nějakou pomoc uchýlil.

V okolí široko daleko měl pověst lidumila a požíval v ohledu tom větší úcty a vážnosti než otec. Nebylť člověka, který by se byl mohl pochlubiti, že byl svědkem nějakého skutku vrhajícího na mladého muže toho sebe nepatrnější stín. I v případech nejchoulostivějších, kdy šlo na příklad o výpomoc člověku nehodnému, který bídu svou sám zavinil nezřízeným životem, dovedl Želetinský najíti vhodný způsob, když právě ne výpomoci přímé a úplné, tedy aspoň úlevy jaks taks uspokojující.

V chování byl umírněný, nenucený, přímý a přece elegan. Vlastního přesvědčení nikomu nevnucoval; vážilť si přesvědčení každého, bylo-li pravým přesvědčením, a nesrovnával-li se s ním, snažil se, ovšem vždy jen důvody logickými, podati nezvratný důkaz, že jeho vlastnímu přesvědčení náleží přednost. Došlo-li přes to vše ke sporu, hájil pře-

svědčení své s veškerou neústupností logiky a začasté ohnivě, ba rázně, až posléze odpůrce svého buď přesvědčil neb aspoň překonal podáním důkazu, že jest jakýmkoli důvodům zdravého rozumu naprosto nepřístupen.

Přesnost logiky jeho začasté překvapovala i muže právě touto vlastností nad jiné vynikající, obzvláště když šlo o věci spletité nebo docela o problémy.

Jaroslav Želetinský byl tudíž netoliko muž vřelého citu, nýbrž i myslitel. City i myšlénky jeho však byly v úplné harmonii. Nikdy nepřemítal bez citu, a žádný pocit nevznikl v duši jeho bez jiskry myšlénkové.

Znalost světa, poměrů a lidí budívala začasté obdiv i mužů nejzkušenějších, kteří byli právě tomuto zkoumání věnovali největší píli. Již jako studentík na gymnasiu podnikal o prázdninách cesty po Čechách a z větší části pěšky proputoval Čechy „křížem krážem“. Nebyloť téměř města, ba skoro snad ani vísky, kterou by nebyl aspoň prošel. V krajinách vynikajících buď přírodními krasami, rázovitostí obyvatelstva, průmyslem, obchodem nebo tím oním druhem umění, prodlel vždy déle, snaže se z vlastního názoru poznati vše, co zasluhovalo povšimnutí a pozornosti.

Později, když nastoupil studia universitní a ještě později, když po odbytých studiích vrátil se do rodné vísky, by společně s otcem řídil hospodářství, podnikal — z počátku o prázdninách, později vždy po žních a začasté i v zimní době — větší cesty do ciziny a procestoval skoro celou Evropu a to nikoli snad pouze pro zábavu, nýbrž pro poučení.

Krátce otec přičinil se ze všech sil, aby dal synovi — jediné své naději do budoucnosti — vychování přímo vzorné a byl s výsledkem úplně spokojen. Syn jeho stal se skutečně, čím si jej otec přál míti: všestranně vzdělaným, rázným a přece dobrým mužem, kterýž dovedl imponovati i v kruzích nejvzdělanějších; měl náležitě vyvinutý smysl pro všeobecnost a snažil se ze všech sil býti ve všem všudy práv nejen nepředpojatému rozumu, nýbrž i ryze lidskému citu.

Vliv mladého, činného, ba horlivého muže toho byl nepoměrně větší nežli samého otce.

Vnuk někdejšího „selského cháma“, kteréhož mohl někdejší „pán“ jeho dát spráskati, kdykoli se mu zlíbilo, překonal vnuky dědova „pána“ tou měrou, že nesnesli s ním žádného porovnání — —

Takovou tedy, ovšem jen zběžně naznačeno, byla rodina mladého, intelligentního statkáře, jehož sňatku jsme věnovali pozornost — takovým byl Jaroslav Želetinský sám . . .

Není tudíž divu, že první doba, kterouž prožil v líbánkách po boku vzorné své choti, byla skutečně životem závidění hodným.

Byl šťasten a spokojen v míře svrchované. Klid jeho rušilo jen občasné, nevylíčitelně šťastné rozechvívání, kterýmž štěstí jeho jen zvyšováno — —

A choť jeho Anna?

Sledujme ji aspoň prvního dne po vyplnění nejvroucnějšího jejího přání, po jejím sňatku!

Procitla z poněkud nepokojného, ale příjemného sna v náručí milovaného muže, který byl již dříve procitl a obleknuv se, žínku svou políbením probudil.

V prvním okamžiku zachvěla se zvláštním pocitem stydlivosti a leknutí, jako by byla přistižena při skutku nehodném, a skryla uzardělou tvář na prsou manželových. Avšak po několika vteřinách téměř mimoděk ovinula své ručky kolem jeho šíje, nadzvedla hlavu a zadívala se mu s veškerou něhou své jemné duše do jasných, upřímných očí.

Políbil ji poznovu — vřele, ba vášnivě a ona polibek jeho rovněž tak vášnivě opětovala . . .

Nepromluvili ani slova . . . Nevědělť, co by si měli ještě říci — myšlenky byly úplně postoupily místa pouhému citu.

A teprve po dlouhé, dlouhé chvíli, když byli vyměnili několik dlouhých polibků, šlehla duší Aninou matná vzpomínka. Připomenulať si přítelkyni Marii a mimoděk splynula jí s jemným povzdechem s růžových rtíků slova: „Ubohá, přeubohá Marie!“

„Ano — ubohá, přeubohá!“ doložil Jaroslav soucitně, tiskna milovanou choť svou těsněji k ňadrům a slíbal jí s rozžhavených rtů další slova, jež snad chtěla pronésti.

V několika okamžicích zmizel před duševním zrakem Aniným se vyhoupnuvší obraz Marie skoro úplně. Opětovala líbání svého chotě, naslouchala jeho slovům, když začal mluviti, a odpovídala k jeho dotazům prostě, ba dětinsky, jakoby dítě s dítětem laškovalo.

Připomenuli si to a ono z minulého dne, z minulého týdnu, ba mnohé i z doby starší; ale nic, pranic závažného, pranic důležitého.

Rozmluva, možno-li tak nazvati bezúčelnou výměnu ledabylých nápadů, trvala přes svou neobsažnost přece asi čtvrt hodiny, až se posléze Jaroslav rozhodl přerušiti ji.

„Odpusť, sladká duše,“ pravil s přízvukem nejjemnější prosby, „že tě na chvíli opustím. Musímť kamsi dohlédnouti. Ale vrátím se brzo a bude-li ti pak libo, můžeme si společně prohlédnouti hospodářství.“

„Ano, ano, jak navrhuješ,“ zašveholila sladce milostná žínka, ovinula bílé ručky kolem jeho šíje a vtiskla mu políbení.

On je opětoval a v několika vteřinách byla Anna o samotě.

Chvíli zůstala v loži na polo vztýčena seděti, jak se byla vztýčila, když ji manžel prvním políbením ze sna probudil — dívala se upřeně na dvéře, kterýmiž milovaný manžel zmizel, a duší její táhlo cosi, jako neuvědomělé přání, aby byl přece jen ještě zůstal — aspoň na chvíli . . .

V prvních okamžicích jí vůbec ani nenapadlo, že poprvé v životě svém procitla pod cizí střechou a na cizím loži. Bylot jí, jako bývá člověku po únavě a rozčilení, jež byl spánek sice umírnil, ale úplně nezapudil. Bylo jí jaksi teskno, ale příjemně, skoro možno říci sladce teskno . . .

Rovněž jí nenapadlo rozhlednouti se kolem a zkoumati, kde se vlastně nalezá. Okolí nemělo pro ni žádného půvabu — žilať v okamžicích těch jen své a jeho duši, svému a jeho srdci — abychom tak řekli v mlze milostného rozechvění . . .

A přece bylo v prostranné, vkusně vším možným moderním komfortem opatřené a vykrášlené ložnici tak příjemno a útulno!

Jemné podzimní slunce, vnikajíc napolo spuštěnými záclonami dvěma velkými okny do ložnice, oblévalo všechny předměty zlatým přísvitem. Dvě velké, těsně podle sebe stojící, uměle vyřezávané postele z ořechového dřeva s bělostnými prachovými poduškami a drahocennými, taktéž sněhobílými, ale jemně modře a růžově pruhovanými přikrývkami; mezi nimi elegantní stolek s dvouramenným stříbrným svícnem s millovými, jen asi do pětiny ohořelými svícemi — v pozadí proti oknům u stěny dvě ořechové, taktéž uměle vyřezávané skříně, mezi nimi nejmodernější pohovka temně kávové barvy — křeslo a tři židle přiměřeně rozestavené — mezi okny toilettní stolek s kulatým zrcadlem v hnědém orámování — nad stolkem na stěně velké, podlouhlé visací hodiny s dlouhým, těžkopádným kývadlem, alabastrovým ciferníkem a černými, z daleka viditelnými rafiemi — na stěně přímo proti postelím dvě olejové podobizny ve zlatých barokových rámech: otec a matka Jaroslavova — krásná noční lampa s namodralým sklem, visící ze středu vkusně malovaného stropu — těžké koberce neurčité, popelavě namodralé barvy s lehynkým, žlutavě červeným žíháním a hnědými okraji — — vše to a mnohé jiné maličkosti: od věšáku s několika částmi ženského šatstva opodál toilettního stolku a umyvadla až po atlasové pantoflíčky vedle medvědí kůže rozestřené těsně před ložem Aniným, od alba ležícího na stolku mezi postelemi až po prostý špendličník na stolku toilettním, vše mělo v přitlumeném zlatém přísvitu ranního slunce ráz nad míru půvabný: lesklo a třpytilo se matným leskem jako poroseno.

Čarokrásná Anna, opírající se právě jedním loktem o sněhobílou podušku a dívající se upřeně ku dveřím, v kterýchž byl milovaný muž zmizel, neměla pro vše to, jak se zdálo, smyslu. Avšak kdo maje smysl pro krásu byl by ji právě v okamžiku tom spatřil, nebyl by se ubránil pocitu nejmocnějšímu. Bylať v poetickém přísvitu ranním půvabnější nežli kdy jindy: roztoužený výraz v oduševnělé, nyní právě poněkud unylé, ale přece sladkou něhu prozrazující tváři; dlouhý, bohatý, z pola rozpuštěný plavý vlas, splývající z části po bělostné šíji, z části pak na polorozhalená kyprá ňadra a především nevylíčitelný, polo svůdný a polo přitrpčelý a přece nevýslovně slastný úsměv kolem růžových rtů dodával jí podoby plavovlasé madonny . . .

Dlouho se nepohnula; jenom rty několikrát se zachvěly, jako by byla chtěla zašeptati sladké nějaké přání, ale již první hláska jí odumřela na rtu —

Náhle v hodinách hrklo — bila desátá.

Anna otočila pomalu hlavu k hodinám, zadívala se na rafie, zakývla hlavou, jako by dávala spokojenost svou na jevo, načež levou rukou odhrnula přikrývku, kterouž byla až přes pas přikryta a učinivši rozhodný pohyb oběma rukama, seskočila lehce a graciésně s lože.

Byla-li půvabnou pololežíc v loži, byla tím půvabnější stojíc v sněhobílém řasnatém nočním rouše s bosýma zarůžovělýma nožkama, zabořenýma z pola v černé lesklé srsti medvědí kůže — se splývajícím vlnivým vlasem a s nevylíčitelně oživeným výrazem čarokrásné tváře, v níž se zračil jemný sladký žár milostného roztoužení.

Několik vteřin postála bez pohnutí; po té vklouzly nožky do atlasových pantoflíčků, načež čarokrásná žínka popošla rychle k jednomu

oknu, přikrčila se poněkud pod z pola spuštěnou záclonu a zadívala se ven.

Zrak její plaše přeletl velký, téměř úplně čtverhranný dvůr, obklopený se tří stran hospodářskými staveními: stodolami, stájemi a kolnami. Půda dvoru jest rovná, pěkně upěchovaná; v prostřed trčí k obloze velký dřevěný holubník — kolkolem pobíhá nebo si hoví drůbež — zde viděti pluh, tamo dva vozy, onde pak jiné nářadí hospodářské, krátce vše, co možno spatřiti ve velkých, řádně spravovaných statcích.

V prvním okamžiku dívající se sličné ženě ani nenapadlo, že liší se dvůr ten přece jen nápadně ode dvorů jiných hlavně přímo vzornou čistotou a urovnaností.

Kdyby byla znala venkov třeba jen povrchně, bylo by jí okamžitě napadlo, že jest dvůr neobvykle umeten a nikde téměř ani smeťky, že vrata stodol, stájů a kolen jsou natřena, pluh i vozy vydrhnuty a vše, co u nich ze železa, ať řetěz nebo hák nebo cokoli jiného, že leskne se jako nové... Byla by si povšimnula, že ve třech koutech dvora stojí zcela moderní litá čerpadla místo starobylých nemotorných pump, že v jedné kůlně, jejíž vrata jsou právě dokořán, viděti různé hospodářské stroje, že mezi drůbeží vykračuje si pyšně i páv, a mnohé jiné, co nelze v jiných dvorech postřehnouti.

Chvíli těkal zrak její s předmětu na předmět, aniž by byl na něčem déle a se zvláštní nějakou zálibou spočinul. Zdáloť se, že jest jí všechno více méně lhostejné, nebo že dívá se na věci známé a všední. A přece jí bylo vše nové; neboť až dosud nebyla ještě nikdy spatřila nějaký dvůr, leda jen letmo a povrchně jako většina velkoměstských dam, které sice mají oči, ale nevidí anebo když si byly někdy něčeho podobného povšimly, v brzku zase zapomínají.

Annu aspoň venkovský život až dosud nezajímal. Rodiče její, žijící ve zcela jiném ovzduší a zabývající se zcela jinými věcmi, nevnukli jí pro venkov jiného smyslu nežli jako pro nudnou, k vůli zdraví ovšem nutnou villeggiaturu, kde člověk tráví letní dobu v příjemném, ba krásném letohrádku, vychází denně z rána a k večeru do blízkého lesa, v kterémž — když se do syta nabažil přírodních zvláštností — baví se obvyklým u měšťáků způsobem a přese všechny výhody a příjemnosti přece jen touží, ba začasté práhne po městě.

Viděla tudíž cosi, co ji naprosto nepřekvapilo, ačkoli se nápadně lišilo od obvyklosti — a po několika minutách odvrátila se od okna, by uspořádala svou toilettu.

Přistoupivši k umyvadlu, rychle se umyla a upravila svůj vlas, po té ruče oblekla připravené na věšáku šaty světle žluté barvy s hnědými kostičkami, odhodila atlasové pantoflíčky, navlekla sněhobílé punčošky a obula černé střevíčky se stříbrnými přeskami — krátce odbyla ranní toilettu rychleji než mívala ve zvyku.

Když byla úplně hotova, zadívala se s jakousi koketerií do zrcadla a již již se chtěla odvrátiti, když v zrcadle postřehla, že má víčka očí poněkud zanícena a tvář její že jeví unylost, ba unavenost.

Pousmála se a lehynké zívnutí zahrálo jí kolem růžových rtíků; ale přemohla je přirozeným způsobem, davši se do smíchu, při čemž objevily se mezi růžovými rtíky dvě řady sněhobílých perliček...

Pohledla do zrcadla ještě jednou — ze zrcadla dívala se na ni vlastní její podoba, jevíc právě úplnou spokojenost.

V témž okamžiku šlehla však duší její vzpomínka na přítelkyni a spokojeností zářící tvář přeletla lehynká chmura. Leč téměř v nerozdílném okamžiku otevřely se dvéře a na práhu objevil se Jaroslav.

„Již hotova?“ optal se přitlumeným tonem.

„Hotova, hotova,“ zní šveholivá odpověď — —

A mladý muž a žínka jeho letí si do náručí . . .

Několik vřelých polibků, několik dětinsky sladkých slov — —

„Snídaní jest připraveno,“ přerušil po několika vteřinách mladý muž laskání. „Pojď, duše drahá, posnídáme a potom si prohledneme hospodářství!“

Ujav ji za ručku, vtáhl ji něžně do komnaty, z které byl přišel, a kde byla již snídaně připravena.

Komnata ta byla podobně vkusně a moderně upravena i vyzdobena jako ložnice. Byloť tu postaráno o vše možné pohodlí; každá maličkost byla svědectvím, že neopomenuto ničeho, co by zde pobyt zpříjemnilo.

Mladí manželé zasedli za kulatý stůl uprostřed komnaty proti sobě a posnídali — žertujíce a laškujíce jako bezstarostné děti, na které se osud až dosud ani jednou nezakabonil.

Mluvili o tom a onom hravě a přeletavě, jakoby nebylo ve světě ničeho, co by zasluhovalo bedlivější úvahy — připomínali si různé momenty z doby nedávno minulé, ale ani o jediném nerozhovořili se déle nežli několik vteřin — krátce rozmluva měla ráz kaleidoskopické výměny pouhých nápadů, z nichž ani jediný nezdál se míti pro mladé manžele jiné ceny, nežli svatojanský brouček, když za noci před zrakem kmitne a hned zase zmizí.

Byli klidní, spokojeni a svrchovaně šťastni. Ani on, ani ona v tu chvíli ničeho si nepřáli, leda snad — aby pocit svrchovaného štěstí potrval na vždy . . .

Asi po půl hodině, když se byli za přisluhování čiperné černooké dívčiny snědých líček nasnídali, vypravili se k první společné exkursi po statku.

Anna, vzavši jen letní slaměný klobouk a slunečník, zavěsila se na rámě Jaroslavovo a přitulila se k němu, jakoby jej nechtěla pustiti; ale po chvíli sama vykročila a opustila s ním komnatu.

Prošli ještě jednu, rovněž vkusně upravenou jizbu a octli se v kryté verandě, s níž se přicházelo po několika schůdkách do průjezdu.

S verandy bylo lze přehlednouti jako z ložnice celý dvůr; ale Jaroslav mávnul jen lehce rukou směrem ke dvoru, jakoby chtěl naznačiti, kam půjdou, a svedl žínku po schůdkách do průjezdu a odtud na dvůr.

Po několika krocích se zastavil a on i ona rozhledli se mlčky kolem. Přehledliť nejen celý dvůr, nýbrž všechna stavení, kterýmiž byl se všech čtyř stran obehnán.

Zrak Annin utkvěl přede vším na prostém průčelí hlavního stavení, jež s manželem obývala. Přízemí bylo upraveno k účelům hospodářským; bylyť tu různé kůlny ku přechovávání vzácnějšího nářadí a

hlavně strojů hospodářských — první a zároveň jediné patro označeno bylo neméně nežli dvanácti jednotvárnými okny s různými záclonami, z nichž jen některé byly spuštěny.

„Tamo jest naše ložnice, není-liž pravda, milý Jaroslave?“ připomenula Anna, ukázavši zavřeným slunečníkem asi do středu oken.

„Po čem to poznáváš?“ optal se Jaroslav.

„Podle záclon, milý Jarouši, jichž jsem si byla již všímla,“ odpověděla Anna. „Vždyť přece pozoruješ, že jsou vždy ve dvou oknech jiné záclony.“

„Ano, ano,“ odtušil Jaroslav bezmyšlenkovitě a obrátil pak pozornost manželčinu k jiným věcem.

Ukázal jí, kde jsou stodoly, kde konírny, stáje a menší chlívy; ukázal i velký holubník u prostřed dvoru, ačkoli stáli jen několik kroků před ním a při všem dodal několik vysvětlujících slov.

Anna, nejevivši zpočátku takměř žádné zvědavosti, rozhlížela se kolem skoro apathicky a jenom přikyvovala nebo lakonicky dávala na jevo, že vidí, co manžel právě ukazuje a že rozumí tomu, co vykládá.

Jaroslav však byl právě ve svém živlu — převedl žínku dvakrát na příč přes dvůr, ukázal jí různé, na mnoze i vzácné druhy drůbeže, které tu pobíhaly, ukázal jí páva i pávici, ačkoli si jich byla Anna všimla již několikráte, ukázal také několik vzácných druhů holubů — zastavil se s ní u pluhu, vysvětlil na něm některé změny u porovnání s pluhem staré konstrukce a vodil pak Annu od jednoho hospodářského stavení k druhému.

Uvedl ji ku kravám, kde ji ovanul sladce teplý mlékový vzduch, přešel s ní podle koníren a chlévů skopového a vepřového dobytka, kde ji ovanul postupně vzduch méně příjemný, takže si ani nepřála, by Jaroslav dvířka toho neb onoho chlívku otevřel a vyslovila jen přání, aby ji uvedl do kravína.

Vyhověl jejímu přání bez odkladu. Vešli do dlouhé, téměř nepřehledné místnosti, po jejíchž obou stranách byly pod nízkými okny upraveny žlaby a jesle . .

Panující zde pološero mladou paní v prvních okamžicích překvapilo; několik kroků za prahem se zastavila, jakoby se jí dále nechtělo. Avšak jakmile oko její šeru uvyklo, postoupila sama ku předu. Středem kravína vedla totiž zcela čistá cesta, vydlážděná žlutavými dlaždičkami — ale kravín byl skoro prázdný.

„Dobytek jest na pastvě,“ podotknul Jaroslav a po chvíli dodal: „A viz přece, milá duše, jak tu čisto!“

„Ano, ano,“ připomenula Anna ubírajíc se dále a na pravo i na levo se rozhlížejíc.

Ačkoli posud nikdy žádného kravína neviděla, byla jí přímo vzorná čistota přece nápadnou. Čerstvé podestlání, čistě vydrhnuté sloupky a příční dřeva, žlaby ze zarudlého českého mramoru, každý řetěz, ba každá skoba jako nové — krátce všechno se vzornou pečlivostí upraveno a vyčistěno.

„Kravín ten jest na sto osmdesát kusů,“ připomenul Jaroslav, když byli asi v prostřed místnosti. „Doma je jen několik kusů — tamo v pozadí: tři krávy, které churaví, dále sedm matek s telátky . . .“

Rychle popošla Anna dále; Jaroslav ji následoval, vysvětluje jí, co zdálo se mu býti záhodno — až došli k „churavým“ a „matkám“.

S útrpností spočinulo krásné oko Annino na trpících.... Ale v několika okamžicích, když po několika dalších krocích utkvělo na „matkách“ a jejich plodech, radostně se rozjiskřilo. Nemohla si odepříti, aby to a ono telátko, které buď leželo nebo stálo na blízku cesty, po které se ubírala, nepohladila. Začala se na to a ono vyptávati: jak je staré, kdy půjde poprvé na pastvu a podobné; slovem začala jeviti vždy větší interes.

Jaroslav odpovídal a vykládal i mnohé, po čem nebyl tázán; ba vypravoval v stručnosti celé „životopisy“ té neb oné „matky“: kdy se sama narodila, jak je stará, kolik telátek a jakého druhu měla, nejinak než jakoby neměl vlastně z celého hospodářství svého jiného na starosti nežli svůj kravín.

Anna naslouchala vždy s větší pozorností. Před duševním zrakem jejím začala se znenáhla otvírati perspektiva ve zcela nový svět, o kterémž neměla dosud než slabou potuchu a o kterémž se původně domnívala, že ji nebude buď pranic nebo pramálo zajímati.

Na pohled všední život ten poskytoval každým okamžikem něco nového, posud neviděného, ba na mnoze i překvapujícího, že začal Annu zcela přirozeně vždy víc a více — když doposud ještě ne právě baviti — tedy aspoň zajímati.

Po přehlednutí telátek popošla Anna k vybídnutí manželovu několik kroků dále, až dospěla téměř na konec kravína, kde následkem zastřených oken panovala skoro tma.

Znenadání se zastavila. Zrak její utkvěl totiž v odděleném temném koutě na lesklém sršivém bodu zvící vlaského ořechu.

„Co to?“ obrátila se k manželi, jenž ji byl v patách následoval, ukázavši prstem na lesklý bod.

„Pro nás hospodáře nic zvláštního,“ odpověděl klidně manžel, „ale pro vás dámy přece jen cosi postrašujícího.“

„Jak to? Nerozumím ti, milá duše,“ odtušila Anna, upřevši poznovu zrak svůj na nehybný a právě proto snad příšerně se lesknoucí sršivý bod.

„Máš-li dosti zmužilosti, — nebojíš-li se, neulekneš-li se,“ ujal se slova manžel.

„Proč bych se bála, proč lekala, když jsi ty se mnou?“ vpadla Anna, nechápajíc, co manžel slovy těmi míní.

„Nuže tedy,“ manžel na to, „poodstup několik kroků na zad a nespouštěj zraku s leskle sršivého bodu!“

Anna uposlechla. Manžel pak střelhbitě strhl s věšáku, u kterého stál, bič a švihnul jím do temného koutu směrem po lesklém bodu.

Anna spozorovala, že se lesklý bod pouze nepatrně pohnul a zaslechla temné zařinčení, jako když se někdo řetězu dotkne.

Manžel však nelenil, švihnul tímže směrem prudčeji ještě jednou, pak dvakrát rychle po sobě.

V temnu pohnulo se ještě temnější podlouhlé nějaké těleso — světle sršivý bod zmizel a s dunivě řinčivým lomozem vztýčilo se v koutě velké zvíře — zařvalo div uši nezalehly a vzepjavši se poněkud

na zadní nohy, skleslo zase a začalo sebou divoce zmítat, až podlaha pod slamou, na které bylo leželo, příšerně duněla.

Ustrašena couvla Anna o krok nazpět; ale manžel, chtěje jí ukázati překvapující divadlo, trhnul provazem, kterýmž se v této části kravína jedním rázem dřevěné poklopy tří neb čtyř oken otvíraly, a před zrakem Anniným objevil se téměř v úplném jasnu denním podrážděný černý býk.

Mohutné zvíře koulelo divoce očima, řvalo a škubalo sebou s nesmírnou vzteklostí a bylo v hněvu a podrážděnosti své téměř majestátní.

Postrašená a zaleknutá Anna nemohla se ubrániti hlubokému dojmu. V prvním okamžiku se jí zdálo, že mohutné zvíře švihnutí bičem vůbec snad ani necítilo; ale po několika vteřinách jí bylo i rozzuřeného býka líto jako krotké holubičky.

„Prosím, nedráždi ho více!“ zvolala prosebným hlasem na Jaroslava.

Nicméně tento byl již strhl se skoby ve věšáku bejkovec a mávnul jím několikráte nad hlavou rozlíceného zvířete, které s chroptivým řvaním začalo se tišiti, až v několika vteřinách úplně se utišilo a stálo nepohnutě. Jen rozjiskřené oči koulely se divoce sem a tam — důkaz to, že podrážděnost přece ještě neminula úplně. (Pokračování.)

Umění Meiningenských.

K otázce o scenování a komparserii.

Napsal **Josef Kuffner.**

Řiditel prvního francouzského jeviště, Théâtre français v Paříži, pan Jules Claretie, zajel si za příležitosti pohostinských her divadelní společnosti vévody Meiningenského do Brusselu, aby seznal po vlastním názoru uměleckou specialitu, o níž dosud věděl toliko z pověsti. Ve formě studie *) podává o svém výletu nyní zprávu a nebude nezajímavo sledovati vývody tak povolaného znalce o otázce v divadelním ohledu tak zajímavé.

Složení i působnost společnosti vévodského divadla německého jsou také u nás dostatečně známy. Meiningové dvakrát už navštívili Prahu a o jejich činnosti a směru napsáno dosti úvah a zpráv. Vévoda von Sachsen-Meiningen je náruživý divadelník. Byl dříve vojákem a jako voják vykonal svou povinnost. Vypravuje se o něm pěkná anekdota z prusko-francouzské války. Jako velitel 13. sboru 3. armády navštívil večer po Sedanu polní nemocnici. Zastavil se u lože francouzského kapitána, kterému koule roztříštila nohu.

— Kde jste bojoval, kapitáne?

— Stříleli jsme s návrší u Floingu, Výsosti.

— Ah, to jste byl tedy vy? odpověděl vévoda, cílem vám byla skupina, kde jsem stál já se svým generálním štábem. Stříleli jste dobře,

---

*) Les Meininger et leur Mise en scène. Jules Claretie.

dokládal vévoda galantně, ale vzdálenost byla tuze velká, jinak bych neměl čest tisknouti dnes vaši pravici.

Vévoda je stejně učený jak statečný a kreslí tak dobře, jako umí vládnouti kordem. Je žákem malíře Kaulbacha a v poradách s intendantem Chronegkem sám kreslí návrhy kostýmů, rekvisit a dekorací. Ostatně je celá vévodská rodina zaujata pro divadlo. Vévodkyně probírá s herečkami osobně úlohy, mladým začátečnicím dává sama naučení. Princové vévodští prý malují dekorace a vedou péči o všecky ty znamenité příslušnosti divadelní, nábytek, umělecké předměty, zbraně, vásy, kabinetní kousky, namnoze autentické, na kterých možná spočívá hlavní půvab představení vévodského divadla.

Tento ušlechtilý duch přechází od urozeného řiditelstva na členstvo, které navyklo jakési vojenské poslušnosti. Meiningenští herci jsou zvyklí podrobovati vůli svou i umělecké choutky úplně potřebám divadelní discipliny. Na čem hlavně si zakládají, je známo. Jsou to dvě věci: dressura komparsů a dovednost v zachycení nálady. Claretie trefně praví, že poskytují na pospasy obecenstvu z umění spíše jeho mechaniku než jeho melodii. Jejich představení jsou jakýmsi souborem práce výborně secvičeného sboru a vtipných aranžérů, kteří si hlavně scenování hleděli.

Meiningové svoji zásadu nevynalezli. Přivedli jen na vrchol, oč jiní už se před nimi pokoušeli a co od minulého století se připravovalo. „Přiblížiti se co možná pravdě“ — znali už Lessing i Goethe jako hlavní pravidlo scénování. Od těch časů dávno se mnoho změnilo, co abbé Dubos, tajemník Comédie française (okolo r. 1730) cestuje po Německu referoval, kterak viděl na jevišti „Scipiona kouřícího dýmku tabáku“ a „ve svém stanu při korbeli piva uvažujícího o válečném plánu proti Kartagincům“. Dnes Meiningenští přinášejí na jeviště zbraně zhotovené podle kopií postav na Trajanském sloupu a pijí z pohárů a zdobí se okružím, jaké by největší znalci mohli považovati za pravé a autentické.

A rovněž v ohledu herecké intelligence je ohromná propast mezi dobou, kdy mohl cestovatel o členech divadla německého napsat: váš švec je prvním tenorem opery a primadonna, která večer zpívala Armidu nebo Semiramidu, prodává ráno na trhu ořechy a jablka. Ty poměry se změnily a zvlášť u Meiningenských, kde se v tom ohledu přísně vybírá, kde mají herci vesměs vědomosti i smysl pro poesii a historii a kde na př. představitel Marka Antonia, jsa doktorem, mohl by dobře svoji roli říkati po latinsku.

Ale ovšem upříti nelze, že tyto zevnější stránky, ta péče vynaložená hlavně na pouhé přívěsky divadelního umění, jakkoli znamená značný pokrok, přece je jakýmsi příznakem dekadence. Meiningenští dávají si velice záležeti, aby provozovaným kusům dodali živosti a co nejlépe je scenovali. To je správné podle zásady, že v divadle básnické dílo posloucháme také očima. Důležito však je, aby scenerie — a víc ještě nežli scenerie — aby figurace, massy nepřivabovaly a nepohlcovaly úplně pozornost.

Jules Claretie viděl u Meiningů Julia Césara.

„Vražedná scéna na kapitolu, praví, poskytuje obraz uspořádaný tak obratně a dojemně, že si nelze představiti lepšího. Jak Casca bodne Césara, jak Markus Brutus svůj nůž pozvedá, jak senátoři a lid prchají

ve zmatku, zvedajíce rámě a pokřikujíce, ten nepořádek na scéně má něco pravděpodobnosti do sebe: je to šikovně upravený zmatek, jako na některých obrazech bývá; docílený effekt je značný, protože všechen ten hřmot celkem je pořád v podruží Shakespearova textu. Podobně má se věc s pověstnou scénou na forum. Dvě stě osob tu gestikuluje, přecházejíc podle akcentů řeči Marka Antonia od výrazu posměchu k výrazu pozornosti, od pozornosti k rozvášněnosti, ke vzteku, k slzám bolesti a výkřikům pomsty . . . Zde už je mnoho strojeného. Zvedání ramen má do sebe něco mechanického, vášeň je urovnaná, bolest má výraz plasticky malebný. Brzo se vám zdá, že vidíte před sebou secvičený sbor z balletu Excelsior, brzo, že se před vámi odbývá řada živých obrazů. Je to Shakespeare trochu na feerii upravený, ale je to pořád ještě Shakespeare."

„Hůře je, když na začátku dramatu Casca setká se v bouři na římské ulici s Ciceronem. Bouře nabývá tu takové důležitosti, je tak výborně nápodobená, že přestávám poslouchati Cicerona i Cascu, že zapomínám na Césara a že výhradně věnuji pozornost nebesům, po nichž se křižují blesky, blesky oslňující a tak pravdivé, že nelze pravdivějších spatřiti na divadle. Ta bouře je podivuhodná a je radost, dívati se, jak Cicero i Casca, aby se uchránili před deštěm, zvedají si togu nad čelo a zastírají si tvář. Takové studie archeologické a detaily nápomocné všude se derou u Meiningů do popředí a tak se vám na příklad zde dostává učeného vysvětlení, kterak staří Římané si nahražovali deštníky. Ale, jak chcete poslouchati tragéda mezitím, co blesky kmitají po nebi, na němž v elektrickém osvětlení vidíte krásně nápodobené prchati oblaky větrem štvané? „Totě bohové spolu válčí v nebesích!" volá Cicero. Ale marně, nikdo ho neposlouchá, všecko jen obdivuje se obrazu Říma v dešti, výborně napodobenému dešti a bouři, krásné bouři Meiningenských, která však značnou křivdu činí Shakespearovi."

Dramatičtí básníci ostatně rádi užívali a užívají bouří a herci rádi slyší nad sebou hřmíti. Vypravuje se o Voltairovi, kterak vyjednával stran hromobití na divadle. Ve své Semiramidě nechal dvakráte hřmíti. Poprvé ve scéně, kde hrála slečna Dumesnilova, po druhé ve scéně slečny Claironovy. Při poslední zkoušce tázal se herečky:

— Slečno, jaké chcete míti?

— Co pak? ptala se slečna Claironova.

— Nu, hromobití!

— Takové, jako má slečna Dumesnilova, odpověděla herečka.

Je mnoho herců, kteří by si přáli takové hromobití, jaké dělají Meiningové v „Juliu Césaru". Ale to není přání z umělecké hrudi!

Návrat ke starým časům ovšem není možný a nebyl by po našem vkusu. Návrat ke vkusu obecenstva doby Shakespearovy na příklad, kdy jak známo pouhými nápisy na oponě oznamováno divákům, jakou dekoraci si mají představiti. Naše dnešní obrazotvornost je příliš vyhýčkaná a líná, aby se dala tak primitivním spůsobem povzbuditi. Anebo k časům spisovatele Dona Quixota, podle něhož celý tehdejší apparát divadelní sestával „z několika plášťů pozlátkem lemovaných, několika vousů, paruk a šavlí. Veškeré kulisy a výzdoby divadla záležely na starém prostěradle, zavěšeném na několika petlicích".

Ty časy minuly a umění scénovací značně pokročilo. Meiningové vozí s sebou dnes celé vagony nábytku a zbroje z místa na místo, po celé Evropě i přes moře a do Ameriky a tak trochu po celém světě. Ale všecka tato obdivuhodná zevnější sláva přece jen nevyváží dramatické umění a nemá pro vzdělaného, jemnocitného diváka tu cenu, jako na příklad trefný přízvuk nebo přirozený úsměv, praví Claretie. „Meiningové," píše dále, „jsou výteční mistři scenerie, jsou ponejvíce umělci zanícení, kteří někdy příliš zapomínají na správné slovo Talmovo, že ze všech jednotvárností jednotvárnost síly je nejnesnesitelnější." Autor chce tím naznačit, že meiningenští herci rádi nanášejí silné barvy a příliš deklamují. „Jsou krásní, dobře ustrojení, výborni; ale nedostává se jim toho, co všemu herectví nasazuje korunu, nedostává se jim umění effekt připravovati, umění němé, tiché hry, která předchází slovu, oněch půvabů souhrných (graces additionnelles), jak se případné souhře říkalo za časů Garrickových."

„Slovo pronesené o něco dříve neb o něco později, mine se effektem. Na jevišti rozhoduje ne chvíle, ale jistá vteřina psychologická, jíž dlužno dbáti a vystihnouti. Jen umělec dovede ji přesně vycítiti a zachytiti. Toto umění včasnosti je příznakem, podle kterého poznáte, je-li nováček povolán k umění divadelnímu čili nic."

A právě tento smysl pro včasnost upírá Claretie meiningenským hercům. Ovšem povšechně a s připuštěním výminek. Uznává cnosti plastické, jakými Meiningové vynikají. V dostihování malebnosti a barvitosti spouštějí se tak daleko, že třeskotem zbraní o štíty za kulisami dovedou naznačiti bitvu u Philippi, že lehko uvěříte ve srážku nepřátelské jízdy, ale zapomínají rozvážné rady, kterak malebnosti na jevišti jen po střídmu užívati dlužno.

Co chválí Claretie na uměleckém sboru vévody Meiningenského bez obalu, že je vskutku znamenitě rekrutován. Není pravda, že je divadlu lehko vybírati pěkné postavy do ensemblu. Pěkný vzrůst namnoze je dnes velmi řídký u dramatických umělců a čím dál více se zanedbává. O Meiningenských však směle se může říci, že mají vesměs postavy jako sochy.

O komparserii meiningenského divadla vyjadřuje se autor takto: Způsob, jak se na tomto divadle zachází s davy, je pozoruhodný. Úloha davu zde často zatlačuje hru hlavních osob a mezi obyčejnými statisty, mezi klassickými dvořany a komonstvem, kteří v podobě čalounů krášlívají pozadí našich jevišť a mezi tímto hemžením německé scény dala by se dobře najíti nějaká střední cesta. Avšak německý pokus může každému divadlu býti vzorem, ukázkou, seč je šťastná disciplina a neúnavná práce na jevišti.

Co lze komparserii meiningenské vytýkati, jest, že je příliš horlivá. Lid shromážděný kolem tribuny Mark Antoniovy mluví příliš mnoho — a mluví beze slov a to je dost nepřirozené. Dá se o něm říci, že hraje tři čtyry scény zároveň a mnohonásobí episody v pozadí divadla, v popředí, v pravo i v levo a všude. Divák nemůže svědomitě sledovati zároveň než jednu hru, jako nelze oko v jedné chvíli zároveň upjati na předmětů vícero. Toho zákona optiky divadelní má ruka scenující vždy býti pamětliva. Gesta Meiningenských — a gesta jsou mluvou

instinktu, zní definice — jsou příliš četna a dělají příliš naučený dojem. Herec mluví všemi prsty, řekl Garrick, a každý prst je jazykem. Dlužno však tu zachovávati míru. U Meiningů mluví se v tom ohledu tolik, že nastává jakýsi zmatek jazyků. Oni nenechávají diváku nic uhodnouti, chtějí vysloviti všechno a to nám vadí. „Tato methoda,“ praví Claretie, „není s to nás příliš zaujmouti, nás, kteří především chceme viděti umělecké dílo složené z nuancí.“

Co se týče vystižení nálady scenické, jsou jeviště francouzská i anglická v ní rovněž mistry, bez nákladu oné učené archeologie, jakou se chlubí scéna Meiningenských.

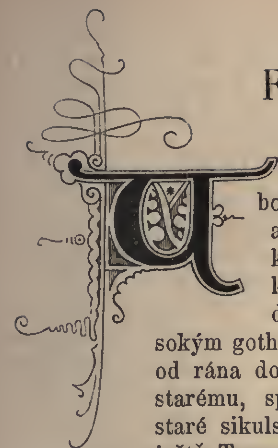
„Obdivoval jsem se — praví autor — tomu, co je obdivuhodného na této společnosti herců tak dobře shledané, tak učené a tak svrchovaně spořádané. Ale nad precisnost pohybů a manifestace davů byl bych cenil zpodobení pravdivého citu, přednes přirozený, jímž se liší herec umělec od obratného komedianta nebo od deklamujícího ochotníka. Pochybuji, že by byl Schiller, sveden byv snad učenou malebností v arrangementu Valdštýnova tábora, okouzlen býval spůsobem, jak se představuje jeho Panna Orleánská. On, jenž hlásal, že každému divadelnímu kusu má za podklad sloužiti myšlénka mravní, byl by shledal, že Meiningové mluví více k očím, nežli k srdci. Znamenitým obrazům Meiningenských příliš často nedostává se divadelního ducha.“

Meiningům nejedná se namnoze o myšlénku, ale o panorama. Oni překročili hranici, kde umění přestává a kde řemeslo začíná. Jak saští herci představují Shakespeara, je bez odporu znamenitá podívaná a především jen podívaná. Obraz staré doby má jistě svoji cenu na jevišti a scenování náleží k formám a prostředkům dramatického umění. Vtipný Eugène Labiche pravil jednou k autoru, který chtěl psáti nějakou tureckou tragédii: „A jak víte, že se to tak událo? Byl jste při tom?“ To zde rozhoduje. Autor, dekoratér, režisér, herec, všickni dohromady mají u diváka spůsobiti dojem, jakoby sám v té které době žil a byl při tom! „Proto musí míti děj svůj rámec, proto jsou kostýmy, dekorace, zbraně, koberce atd. a pomáhají vzbuzovati illusi, ale vždy s podmínkou, že na prvním místě zůstane člověk, to jest ono drama myšlének a citů, hra vášně a smíchu, že na prvním místě zůstane umění a umělec, kordu že zůstane přednost před pochvou.“

Feniciin hřích.

Napsal **Julius Zeyer.**

bohému Carmeniovi nesmály se v Taormině už ani děti pro veliký jeho hrb, pro malé, slabé, křivé nohy, které to těžké jeho tělo nesly; bylť každý již tak zvyklý, viděti jej buď v šerém dvoře nebo před vraty paláce Corvaja pod vysokým gothickým oknem seděti a do kotlu bušiti, na kterém od rána do noci pracoval. Patřilť Carmenio už jaksi k tomu starému, spadnutím hrozícímu paláci Corvaja, který v té staré sikulské, řecké, karthaginské, římské a bůh ví jaké ještě Taormině jako normanská pohádka se vyjímá. Z kamene vytesané gothické obludy portální rozdrolily se už dávno i zde pod tím téměř věčně jasným nebem sicilským, a Carmenio zdál se nyní jejich živou inkarnací. „Obluda!“ říkala o něm někdy kmotra Nunziata, předoucí celý den nedaleko pod fíkem sousední zahrádky, jejíž dvéře věčně do kořán otevřeny bývaly a na jejichž práhu, urobeném ze starého reliefu, pocházejícího z římských dob, do hladka nyní už ušlapaného a obroušeného, všechny mimojdoucí kmotry na chvilku se zastavovaly, aby s tou starou, téměř stoletou Nunziatou si pohovořily.

„Obluda!“ říkala Nunziata, ale ne posměšně ani v zlém úmyslu, spíše s udivením a s politováním, „obluda! A když se pováží, že byla ta ubohá Fenicia rodnou jeho sestrou! Fenicia, s očima jasnýma jako zlato na plášti madonny, krásná jako perla v její koruně a rovná jako svíce na jejím oltáři! Ach, pomyslím-li na ni, je mi jí líto jako duší v očistci.“

I toho ubohého Carmenia jí bývalo líto, byl teď tak sám a opuštěn, v tom vlhkém dvoře paláce Corvaja, kde je věčně tak šero! Avšak Carmenio myslíval si: „Pro mě je zde světla dost, vidím dosti jasně na svou kovadlinu a rány moje znějí tak slavnostně jako zvon a zaplašují ďábla, přijde-li mi do ucha o tom šeptati, jaké se nám stalo bezpráví. Co! Je-li mi nejhůře, cítím-li hlad a unavení, pal slunce nebo mráz větrů, pozvednu oči tam nahoru na zbytky kamenných řezeb nad balustradou schodiště.“

Ty zbytky reliefů představovaly Evu v ráji, svedení její hadem a následující trest: práci a trud našich prarodičů. „Je to náš úděl!“ pravíval si a hleděl z daleka na kmotru Nunziatu, sedící pod fíkem se svou přeslicí. Pocházela jako on z Moly, toho bílého hnízda, přilepeného vysoko nad Taorminou na skále blízko oblak a hledícího jaksi pyšně na město dolů, zrovna tak jak Taormina sama se své skalné, vzdušné výše pyšně zase dolů na městečko Giardini hledí, které se bílé v modrém moři koupá a mezi zahradami ztrácí, jakoby se tam ustrašené pohledem na olympický majestát strmící Etny choulilo.

Carmenio pamatoval těch časů, když se co dítě z Moly a s klikaté, kamenité cesty za branou dolů do Taorminy díval, pamatoval

se na temné pohádky o tom pustém kastelu nad městem, do jehož travou porostlého dvora viděti bylo a v kterém prý Saraceni někdy sídleli, lidé to, kteří nevěřili ani v Krista ani v madonnu, pamatoval se, že mu ukazovali prstem na rozvaliny toho starého řeckého divadla dole a že mu cosi vypravovali, cosi zmateného, co vypadalo jako sen o nějakých bozích a bohyních, bílých jako ty oblaky, vystupující z lesů na Etně, a skvělých jako ten oheň, který tam v noci někdy tak zlatě k temně azurovému hvězdnatému nebi vyšlehl. Dolů do Taorminy však nepřišel dříve, až kdy Fenicia, sestra jeho, se tam vdala.

Fenicia bývala Carmeniovi vše. Ač mladší než on, bývala mu jaksi matkou, kterou, sirotci, byli záhy ztratili. Ona jedině měla pro něho úsměv a líbala ho, když jí přinesl upletenou klec, v které zavřené cikády zpívaly, a děkovala mu tak vroucně, když ji věšela mezi květy passiflory, bující na spuchřelém, dřevěném balkoně před vlhkým pokojíkem, kde bydlely, jako by jí byl všechny poklady přinesl, které dle děcké jejich víry v skrytých plamenech Etny ležely.

Fenicia jej těšívala, byl-li strýc Petrone, kotlář, u kterého se učil, příliš přísný, přidávala mu ze svého chleba, ze svých fasolů, byla-li teta Pina příliš skoupou při krájení a rozdělování do malých hliněných jejich mis, a chránila jej vydatně, když jej trýznily děti, ti ukrutníci, vysmívající se jeho hrbu, tlustým jeho pyskům a skřiveným nohám, házejíce po něm kamením a pronásledujíce ho voláním: Pulcinella! Pulcinella! A Fenicia měla tvrdé pěstě, neb věru, nedávala jí teta Pina darmo ani chleba ani fasolů; od rána musila pracovat na tom skromném poli, v té malé vinici, které mezi skály vtěsnány dívaly se na horu Venere, po které, říkali, krásná, zlatovlasá „fata“ chodila, a na zubovitě strmící, za zelenými vrchy do azuru se vbodající pohoří.

Večer mohla pak Fenicia si oddychnouti na spuchřelém balkonku, kde passiflory bujely, mohla odtamtud na moře se dívati, jež také si oddychovalo hluboko, hluboko dole pod Molou a pod Taorminou, mohla dívati se na hvězdy jak nad Etnou se kmitaly a pozorovati, jak se hora sama halila do mlh. Krásné mívala sny, když tam usnula.

Také jí nebránila teta Pina, aby vycházela na malou piazzu a s ostatními dívkami seděla u kostela pod portikem z červeného, zvětralého mramoru a tvrdého šedého pískovce, v jehož oblouku mezi kamennými krajkami vybledlé fresko jakoby pomalu při vzrůstajícím šeru zhasínalo. Tam směla se Fenicia s ostatními z plného srdce smát, a tam pod tím portikem, na té chudičké, travou porostlé piazze, vroubené chatrnými, pustými domky, uviděl ji později, když byla dorostla, poprve za krásného večera mladý švec Arcangelo Giusti. Byl toho dne z Taorminy v jakési záležitosti do Moly přišel, a byl se až do večerního chládku zdržel. Když ji viděl pod portikem, smála se právě Fenicia, a sladký její hlas byl jako bublání fontánu, a obnažila své bílé, lehce zamodralé zuby mezi rty, podobajícími se granátovému květu, jejž si byla za ucho zastrčila a s očí padaly jí při tom jiskry, podivné jako ony hvězdné, nikdy žhavé, které na temném blankytu moře za vlahé noci svítí.

Arcangelo vzpomněl si mimoděk na tu velkou, divnou bohyni, malovanou na rozbitém stropě pustého paláce Corvaja dole v Taormině,

kde se svou matkou, kmotrou Venerou, bydlil. Večer, když domů přišel, hleděl pořáde na tu bohyni, usmívající se záhadně čoudem staré lampy, při které mu kmotra Venera večeři chystala. Od té doby chodil častěji nahoru do Moly, a strýc Petrone byl šťasten, že se těch sirotků zbavil, když jej Arcangelo konečně o Fenicii žádal a ta jej přijala s podmínkou, že bratr její Carmenio se s ní dolů do Taorminy postěhuje.

Kmotra Venera plakala sice a hořekovala, když slyšela, že syn si beře nevěstu bez jediného solda, ale konečně se utišila a rvala si vlasy pouze, když ji nikdo mimo kmotru Nunziatu neviděl. U té odlehčovala svému stísněnému srdci, před ní neostýchala se hroziti svatému Cristoforu pěstí, neb toho svatého byla vždy nejvíce ctila, a teď se jí takovou odměňoval zradou! Kmotra Nunziata ji těšívala tím, že jiní svatí se docela tak proti jiným smrtelníkům zachovávají; jak pěkný kousek byla jí, Nunziatě, jednou svatá Rosalie vyvedla! Kdyby to měla vypravovati! Ale co, bylo to už dávno!

Venera pokrčila rameny, což znamenalo: Jak můžete svatého Cristofora s tou svojí svatou Rosalií porovnávat!

Kmotra Nunziata tomu rozuměla a byla hluboce uražena. Za svých mladých let bývala v Palermě, a jednou putovala na horu Pelegrino, do sluje, kde ta velká svatá někdy žila, viděla tam tu nesmírnou její poctu, tu slávu v záři nesčíslných světel, vzpomněla na její podobu z mramoru a zlata, na její sochu (kterou vichr tenkráte nebyl ještě porazil), stojící na skále, vysoké jako věž sv. Dominika v Taormině, sochu stojící bíle mezi dvěma azury, mezi nebem a mořem v planoucím zlatě letního vedra: věděla tedy, jak se sluší svatou onu ctíti, a musila tedy býti nyní hluboce uražena.

„Mějte se na pozoru, kmotro Venero," řekla suše, přemáhajíc svou nevoli. „Do hříchu nemáme nikdy daleko. Vy jste příliš pyšna. Myslíte si také příliš o svém synu. Nechtěla byste, aby se mu dokonce říkalo snad „don" Arcangelo?"

Venera vzpřímila se v plné hrdosti a ješitnosti matky, zbožňující své dítě.

„Arcangelo je tak dobrý křesťan jako každý jiný," řekla, „a řemeslo jeho není horší jiného a vyzná se v něm, bohu díky. Nedal si jeden z těch Angličanů, co sem přicházejí s kapsami plnými zlata a co pořáde tam v tom rozbitém řeckém divadle sedávají, loni ušít střevíce od mého Arcangela? A neřekl, že krásnějších na noze neměl? Nuž, vidíte. A snadno by se mohlo státi, že mu někdy budou říkati i „don" Arcangelo! Víte, kmotro Nunziato, že obec nám dluhuje tři sta padesát lir, mohl by to býti základ ku krásnému jmění. Náš pán sindaco, který si také teď dává říkati „don" Agostino Neri, neměl před dvaceti lety o mnoho více, a neříkali mu tenkráte „don". Zbohatl on a zbohatnou jiní. Nebyl on první ani poslední, kmotro Nunziato, díky nejsvětější Panně."

„Ještě těch tří set padesát lir nemáte," řekla nyní docela klidná Nunziata, opatrná a moudrá jako vždy.

„Ale dostaneme je, víte to dobře," křičela Venera vášnivě, jako by jí je Nunziata brala. „Ví to celý svět, že ten náš spor o tu pastvu

za Messinskou branou jinak než v náš prospěch dopadnouti nemůže, i kdyby sám papež opak toho chtěl."

„Přeji vám, aby tak dopadl," řekla Nunziata, „ale trvá to už dlouho, od smrti vašeho muže, a nynější sindaco je vaším nepřítelem."

„Bohužel, bohužel," vzdychala kmotra Venera. „A kdo tím vinen? Zase jen ta neblahá Fenicia s těma velkýma očima, kterýma mému synovi u srdce uštknula a kterými mu někdy ještě i duši sní! Mohl si vzíti sindacovu neteř Marii, bylo to už téměř ujednáno. Ta má sice menší oči, ale říkají, že celou truhlu stříbrných."

„A pověst, že ji sindaco za každou cenu vdáti musil," řekla Nunziata suše. „Teď pověsil ji tomu kulhavému krejčímu vedle paláce Duca San Stefano a zdá se, že těch stříbrných také nebylo příliš."

„Pomluvy zvoní jako zvony, jen že nevolají do kostela božího, milá kmotro, Nunziato moje," odpověděla Venera. „Jisto je jen jedno, že v tom sporu teď máme sindaca proti sobě. Mor na jeho duši!"

A odběhla do domu.

Čas míjel ode dne té rozmluvy tak rychle jako před tím, ale ten dávný spor o pastvu za Messinskou branou nešel proto ku konci.

Avšak mimo Veneru nikdo o to hrubě nedbal v starém paláci Corvaja. Arcangelo měl tolik práce, že na sumu těch tří set padesát lir tak trpělivě čekal, jako na jablko, které dozrává, a v neděli odpůldne vyšel někdy, když vánek od moře vanul, s Fenicií za Messinskou bránu a ukazoval jí tu pastvu, o kterou se jednalo, mezi tím, co velké, krásné její oči k moři bloudily, za kterým se pusté hory Calabrie v modrém vzduchu a v průhledné páře kupily. Carmenio chodil s nimi a dal si vše do podrobna vykládati, jak ten spor povstal a ty nároky na náhradu, ale byl při tom tak roztržit jako jeho sestra. On i ona zapomněli všecky ty advokátské vytáčky a zatáčky než pod gothický oblouk paláce Corvaja se vrátili.

Kmotra Venera neměla nikdy pro svou snachu jediného úsměvu a nenáviděla Carmenia jako vetřelce, kterého syn její živil, ač dobře věděla, že ubohý ten mrzák v zimě v létě od rána do večera do kotlů bušil a peníze si pro skrovné své živobytí poctivě vydělával. Na štěstí pro domácí klid byla Fenicia tak tichá, tak dobrá, že ty nelaskavé pohledy staré Venery ani viděti se nezdála, a jen někdy, když skuhravý její hlas velkým a šerým domem příliš hlasitě lál, zbledla potlačenou vášní a vyběhla pak na náměstí k dómu, postavila se k fontánu, v kterém stříbrná voda šplounala, hleděla přes ty staré domy před sebou, na strmou stráň, pod kterou krásná palma vedle pustého opatství kývala, na zelenou tu stráň, porostlou indickými fíky a křovinami, mandloněmi a vínem, na jejíž temeni Mola, bílá jako křída, v slunci ležela. Pohled na Molu měl vždy něco konejšivého pro ni; bylo jí, jakoby si byla matce postěžovala a od ní útěchu přijala. Vrátila se pak vždy do paláce Corvaja s trpělivým úsměvem.

Dvě leta sňatku minula takto šťastně a velmi rychle, ale pak stala se v paláci Corvaja velká změna. Rány osudu začaly na ubohého Arcangela se všech stran v pravém slova smyslu pršeti. Venera měla mimo syna ještě dceru, vdanou dole v Giardini, na úpatí těch skal, na kterých Taormina leží. Lucia neměla mnoho lásky ani pro matku

ani pro bratra a po leta se téměř ani neviděli. Muž její nádeničil na železné dráze a Lucia pomahala mu statně. Měli tři děti, nejmladší měla ještě u prsou, když se to velké neštěstí stalo. Lucia seděla jednou, když muž její cosi na kolejích spravoval, na břehu moře, chladila si nohy ve vodě a hledala lasturu v písku pro dítě. V tom slyší za sebou hučet vlak, ohlídne se, pozvedne oči a vidí svého muže pod koly. Neměla času, aby vykřikla, a neměla síly, aby udržela dítě. Padla s vlasy zježenými na tvář, beze smyslu a ty krásné, modré vlny, plny slunečných paprsků a sladkých šeptů, ukonejšily, zatím co ležela, děcko její do smrti, zalily tiše, tiše, pořáde se usmívajíce, lkající jeho ústa a pokryly bílým pískem plačící jeho a v sloup se obracející oči. Lucia smála se ve dne v noci bez ustání, když ji vzkřísili, když jí dlouhé černé její vlasy ustříhali a když jí led na hlavu kladli; říkalo se, že se jí vrazilo mléko do mozku. Jen asi hodinu před smrtí se upokojila a nabyla poněkud svého ubohého rozumu. Prosila starou jednu sousedku, aby oba její hochy „až bude s ní po všem“ nahoru do Taorminy k bratru dovedla.

„Řekněte, že ho zaklínám při duši našeho otce, aby se jich ujal,“ řekla a dodala: „Vyřiďte mu, že mu je posýlám co dědictví.“ A na to dala se zase do smíchu, který ani nepřestal, když jí kněze přivedli a který docela ani nepřestal, když se poslední zápas dostavil. Bylo to příšerné slyšeti, jak se ten smích mísil do smrtelného chrapotu.

Sousedka dodržela slovo, belhala se po holi v úpalu slunečním po bílé, strmé, skalnaté silnici vzhůru do Taorminy a přivedla oba hochy, Anibala a Ettora, prachem téměř udušeny do šerého stínu paláce Corvaja, kde babička jejich nad tím přírůstkem v rodině do zoufalého nářku propukla. Rvala si vlasy a žalovala kmotře Nunziatě: „Děti živiti, teď, když výdělků není! Což nezná Bůh už žádné spravedlnosti? Vždyť beztoho nám už nenechal nic, nic než oči, abychom nad svou bídou plakati mohli!“

„A snad také kousek srdce, abyste s těmi sirotky cítili?“ tázala se kmotra Nunziata ostře s výčitkou.

Ettore a Anibale nalezli to srdce pro ně cítící u Fenicie, u Arcangela a u toho ubohého Carmenia, na kterého se na začátku beze smíchu ani dívati nedovedli, připomínalť jim přes příliš Pulcinellu! Myslili ve své prostotě, že je tak hrbatý a škaredý jen proto, aby je trochu pobavil. Když tu masku však nikdy neodložil, zvykli a měli ho stejně rádi a brali jej do opravdy jako ty ostatní. Hrůza šla na ně jen z očí babiččiných.

V jednom měla však Venera úplnou pravdu: bylť jim Bůh ty sirotky poslal, když bylo v domě velmi, velmi zle.

Spor o tu pastvu za Messinskou branou se velice přiostřil. Věc byla o sobě dosti jasná, obec byla konečně i přinucena i odhodlána uznati požadavek těch tří set padesáti lir, ale Marie, žena kulhavého krejčího, neť a milenka sindacova, nemohla se tak snadně pomsty za to vzdávati, že byla Arcangelem odmítnuta. Sedíc na kamenném tesaném balkonu pod hustou révou, v tom malebném dvorku, který by jí byl každý malíř záviděl, kula neustále pikle. Nebylo to příliš těžké, ostatně, dokazovati sindacovi, že jest jeho povinností bräniti

se proti vyplacení té sumy; bylť sám nejen pomsty, ale i processů chtivý, a hlas jeho pronikl snadně v radě, kde tolik závistníků Arcangelových sedělo.

„Uznávám, že budeme nuceni na konci platit,“ rozkládal sindaco, „ale je nutno, aby právo šlo svou volnou dráhou, budeme se neustále odvolávat a budeme vše tak dlouho odkládat, jak jen možné bude.“

„Vždyť bez toho mu to bohatství jako s nebe do klínu spadne,“ zvolali v radě mnozí, zeleni závistí. A když se osamělý, nesmělý hlas ozval: „Ale kmotr Arcangelo může zatím zhynout, nevede se mu valně“ — zněla prostá odpověď: „Jsme ve svém právu, ať zhyne, zákon jde svou cestou.“

„Ať se vyrovná!“ zvolal sindaco náhle inspirován. „Ať se uspokojí se čtvrtinou a vyplatíme mu ji hned.“

Jásot byl všeobecný a obdivovali se donu Agostinovi bezmezně. Druhý den přišli s tím návrhem k Arcangelovi, který jej s nevolí odmítl. Měl právo na celek, nač měl se spokojiti s částkou? Řekli mu na to, že je nestydatý. A byla hořkost na obou stranách. Venera ryla si nehty do tváře a běžela ku kmotře Nunziatě, sedící jak obyčejně pod fíkem.

„Budeme spravedlnost hledat až do krajnosti,“ zvolala, „Bůh musí býti s námi a všickni andělé.“

Nunziata litovala Arcangela, ale řekla: „Chudí ať nehledají spravedlnost, neroste pro ně. Bůh bude s vámi, ale s těmi, co zákony dávají a je vykládají, je ďábel a před tím bůh často odstupuje, aby nás zkoušel. Právo chodí v poutech a v cárech od začátku světa. Proto že právo máte pro sebe, bude celý ostatní svět proti vám.“

A proroctví kmotry Nunziaty se brzy vyplnilo. Za nedlouho hleděla celá Taormina na Arcangela jako na veřejného škůdce, který se snaží ožebračit město, aby sebe obohatil. Že celek má proti jednotlivci také svaté povinnosti, to nešlo nikomu do hlavy. Arcangelo byl nenáviděn. Nikdo nepřinesl mu teď už ani střevíc, aby si jej u něho zašit nebo podraziti dal a nejkrajnější bída umístila se za nedlouho v paláci Corvaja, kde bez toho nikdy velký přepych nepanoval. Arcangelo chodil jako bez duše, Carmenio, který přece ještě kotle ku správě dostával, bušil jako zuřivý do mědi, a Venera naříkala a zatínala pěstě a opakovala neustále, že neštěstí se přistěhovalo hned tenkráte do domu, když syn její Fenicii tam uvedl, žalovala jako Job v stínu gothického oblouku a lámala suché své ruce v zoufalosti.

Fenicia činila co mohla, těšila, pracovala, modlila se, ba přišlo tak daleko, že někdy pro ty ubohé děti sousto u bohatších sousedů vyprositi musila. Arcangelo chodil teď do Messiny k advokátovi, který mu hory doly sliboval a jeho návrat z města byl vždy jako záblesk naděje; i Venera se utišila na krátký čas, opakoval-li Arcangelo vše, co mu ten advokát tak výmluvně jako následek učiněných kroků líčil. Čas míjel pomalu, a bída jako velké břemeno, zdála se tím těžší, čím déle ji nesli, chmura ležela na paláci Corvaja, obyvatelé toho pustého, šerého domu už nejedli a nespali, byli tiši jako někdo, kdo se k umírání chystá, šum z ulice, veselý a hřmotný, vnikal k nim ve dne jako výsměch života, kráčejícího všude s radostí a míjejícího jen smutný

ten jejich dům, a v noci, když celé město spalo, bděli v paláci Corvaja, každý o sobě předstíraje spánek, a vzdychali, a slyšeli moře z daleka něco jako pohřební píseň zpívat, a hvězdy dívaly se gothickými, rozbitými okny na ně jako nesčíslné svíčky z oltáře nesmírného dómu, v kterém se sloužily nejslavnější zádušní mše, za koho? Za duše těch millionů nešťastných, kteří tak bídně zahynuli jako oni! Arcangelo ležíval jako mrtvý na kamenných schodech dvoru, Fenicie hleděla nesmírně velkýma zrakoma, bledá jako andělé na mramorovém sarkofagu k nebi, a Venera začínala oněmovati, nepozdvihala již ani pěstě proti svatým, ryla suché, tenké, kostnaté své prsty do země. Fenicii zdála se příšerná, a stýskalo se jí po jejím lání.

Při pohledu na ten velký žal sousedů lily se Nunziatě, která nebyla jich mnoho bohatší, slzy z očí jako voda ze studánky. Modlila se k andělům v ráji za ně a čekala co den na vyslyšení své modlitby.

Jednoho dne, zdálo se, že přišlo! Doručili Arcangelovi úřední jakýsi spis, který s pomocí listonoše přečetl. Advokát nebyl na prázdno sliboval, tenkráte byla pře rozhodnuta úplně v prospěch zubožené té rodiny. Palác Corvaja slyšel tenkráte pláč a výkřiky radosti, zvuky, které vlhké jeho zdi už dávno, dávno neznaly. Arcangelo letěl k sindacovi, ale vrátil se bled a zničen. Don Agostino byl radu přemluvil k novému odvolání, k nové vytáčce. Věděl, že byla marna, ale vyplacení bylo tak na novo o několik měsíců odloženo. Tenkráte byli všickni v paláci Corvaja tak zdrceni, že nikdo ani slovo již nepronesl. I Venera vzdávala se jaksi svému osudu. „Zemřeme hladem,“ řekla téměř klidně a zavřela oči. Chvíli bylo úplné ticho v temné, vysoké gothické síni, v které jen vítr v roztrhaných, v cárech visících tapetách trochu ob čas zašuměl. Se stropu smály se zbytky bohyň korunovaných květy, a velký zažloutlý Kristus na dřevěném krucifixu mezi okny, zsinalý v své velké agonii, zdál se žalem krváceti: hrstka temnorudých karafiátů, které mu byla ráno Fenicia k nohám položila, svítila šerem jako velké krůpěje krve, vytrysklé z jeho boku. Venera pozvedla oči k němu s němou výčitkou: což nebyla jednou Angličanka, hledající starožitnosti, sem vešla, a nebyla Veneře za ten krucifix hrstku lír nabídla? A Venera neprodala tenkráte toho bledého v agonii Krista.

„Což jsem Jidášem?“ řekla tenkráte, „abych Spasitele svého prodala?“ .... A nyní hle, jak se jí i ten spasitel odměňoval! Venera ovšem zapomínala, že svého spasitele hlavně proto neprodala, že se dílem obávala, že by si takto štěstí z domu vyhnala, dílem pak byla postrašena, že by jej snad příliš lacině prodala a nezpomněla také na to, že později sama v hotelu „Bella veduta“ cizince hledala, kteří by starý krucifix její koupili. Zapomínala, že ten spasitel v paláci Corvaja jen proto ještě na dávném místě visel, poněvadž náhodou nikdo z těch cizinců jej nekoupil. Hleděla-li ona na něj nyní s výčitkou, hleděly však jiné, krásnější, zbožnější oči v té samé chvíli na zmučenou jeho tvář s nadějí a s nadšením. Byly to zraky Feniciiny. Vstala pojednou tiše a odhodlaně, ba zdálo se, že hrdě, hrdě jako někdo, který ví, že se ponižuje, ale z lásky k druhým, sebevědomě jako někdo, kdo přináší oběť velkou, velkou, ale s klidem útěchy, že koná neméně velkou povinnost.

„Zbývá ještě jedna naděje,“ řekla, když se všickni udiveně a tázavě na ni podívali. „Uprosím Marii. Je nyní matkou, kojí, nemůže býti nelidskou.“ A mezi tím, co pomalu se schodů stoupala a sesláblá kamenné balustrády se držela, šla jí maně smutná myšlenka o tom duší, že ona sama dítě neměla, ač srdce její po něm toužilo a takřka mateřskou láskou přetékalo.

Maria seděla na tesaném balkonku pod hustou révou, která celou střechu malého domku pokrývala a krásný chlad šířil se dvorkem z blízké zdivočilé zahrady paláce Ducae San Stefano, jehož inkrustace z černé lávy pod cimbuřím se v slunci blýskaly; také palma kývala z té houšti sem, a černý obrys jejího stínu lišil se ostře od křídové bělosti zdi, na kterou padal. Maria seděla s obnaženým prsem a měla své úplně nahé dítě na klíně. Don Agostino seděl v stinném pokojíku za ní a rozmlouval o drahotě potravin s kulhavým krejčím, mužem Mariiným. Všickni tři mlčeli udiveně, když spatřili Fenicii a Maria se zachmuřila, když k ní přistoupila.

„Co mi chcete?“ tázala se tvrdě a vbodala své ocelové zraky v tvář příchozí.

Fenicia byla bledá jako kamenná socha, sklonila trochu hlavu jako někdo velmi nízkými dveřmi procházející, a promluvila téměř šeptem.

„Maria,“ řekla, „Bůh vám uštědřil mnoho štěstí a radosti —“ a sklopený její zrak spočinul s jakousi něhou na zdravém silném děcku, které se na ni usmívalo. Maria přikryla svého kojence, jakoby se uhranutí bála.

„Mluvíte sladce,“ řekla pak velmi suše. „Kmotra Venera mívá ostřejší hlas, kdykoli mě vidí, mě nebo dona Agostina; láje na nás jako fena, jako bychom my snad ukazovali spravedlnosti, kudy by kráčet měla. Nu, co mi chcete?“

„Prositi vás chci,“ odpověděla ještě tišeji Fenicia a sklonila hlavu ještě níž. Světlo, které se prosívalo vinnými listy, míhalo jí před očima jako dešť jisker.

Maria usmála se tvrdě. „Zdá se, že máte bolest v srdci,“ řekla.

„Ano,“ odpověděla Fenicia, „trčí mi bolest tam pevně jako meč v prsou bolestné matky boží . . . Maria, mějte slitování —“

„Co mohu já pro vás udělat,“ zvolala s triumfem Maria.

„Vy to víte,“ odpověděla Fenicia, pohlednouc kosmo na dona Agostina. „Ustrňte se. Promluvte slovo za nás. Maria, my hyneme.“

Maria pokrčila rameny. „Dejte mi svatý pokoj,“ řekla, „a pokoj svatý buď i s vámi.“ Za chvilku dodala: „Tam stojí sindaco.“

Fenicia obrátila se k donu Agostinovi.

„Ustrňte se nad námi,“ řekla a stávala se bledší a bledší. „Nechceme než spravedlnost.“

„Tu jste vždy měli a budete ji dále míti. Odvolání naše odešlo dnes do Messiny, za několik měsíců uvidíte —“

Fenicia byla zsinalá: „Pro drahé duše svých nebožtíků, ustrňte se!“ šeptala celá už zmatena a nevědouc už ani jasně, co chce a co mluví, cítíc jen zoufalost a bolest.

„Jděte s bohem,“ odpověděl netrpělivě sindaco a otevřel jí dvéře. Maria zpívala veselou písničku svému dítěti a odvrátila se k ní zády.

Fenicia viděla, jak zlaté paprsky s té zelené révy se smýkaly, slyšela tu veselou píseň a bezstarostný švehol drobného ptáka v sousední zahradě, kde palma kývala. Den byl tak azurný, svět tak šťastný.

„A přece je bůh tak daleko,“ myslila si a kráčela omráčena pomalu domů. „Vše ztraceno,“ řekla klesajíc proti krucifixu a hleděla na umírajícího Krista, sama téměř umírajíc. Ettore a Anibale dali se do pláče. Rozuměli, že to znamená na dále hlad.

Fenicia pověděla krátce vše.

„Sindaco je posud tam u té prokleté?“ tázal se pojednou Arcangelo.

Kývla hlavou. Arcangelo vyšel z pokoje.

„Kam jdeš?“ tázala se Venera nepokojně.

„K němu,“ odpověděl skrze zuby, tak těsně zaťaté, že mu rozuměti nebylo, a letěl, bled jako smrt, do domu kulhavého krejčího. Maria seděla ještě pod hustou révou, z které sluneční paprsky a krásné stíny pršely a don Agostino stál před ní a hleděl na bílé kypré tělo dítěte, kterému prs podávala. Neslyšeli kroky pod tesaným balkonkem, neviděli, jak Arcangelo se uchopil sekyry, ležící u bílé zdi, na které se stín kývající palmy rýsoval; pojednou viděla jen Maria ve dveřích Arcangela, příšerného jako přízrak, slyšela několik nesouvislých slov, a paprsky smykajícími se s révy mihlo cos jako stříbrný blesk, druhý, rudý blesk střikl potom na nahé děcko a na její obnažený prs, a don Agostino, bledý jako mrtvola, ležel jí u nohou.

Zbrocena krví a leknutím na polo šílená, dala se Maria do křiku a do útěku na ulici, ulice se sbíhala, hluk šířil se na piazzu, kde kmotry u fontanu blyskavou vodu do měděných věder a hliněných amfór chytaly, a brzy rozléhalo se vřavou slovo „vražda, vražda!“ až pod fíkový strom, kde kmotra Nunziata předla, až pod gothický oblouk paláce Corvaja, kde Carmenio vysílen slabě do měděného kotle tepal. Carmenio vrazil do pokoje. Bylo tam ticho a šero, lampa před Kristem kmitala bledě, a vůně karafiátů táhla jako sladký vzdech chladným přítmím. Venera a Fenicia seděly obě v jakési skamenělosti téměř bez pohnutí, jako uspalé dunivým hukotem moře, které dnes nepokojně břehy rvalo a z daleka naříkalo. Carmenio klesl k nohám své sestry. „Bože, jak jsme nešťastni!“ zasténal a zuby mu cvakaly. Ona měla oči na bledém Kristu upřené, i zdálo se, že jen s namaháním je dovedla od něho odvrátiti; udiveně, téměř tupě hleděla teď na bratra vždy skoro němého, a pohledem svým tázala se: „Co je ti?“

Hluk blížil se zatím dveřím, pojednou byl celý dům plný cizích lidí, zdálo se, že celá ulice, celé město se dere v tu vysokou, šerou gothickou síň, kam nářek moře vnikal, kde Kristus v agonii krvácel a kde karafiáty tak poeticky a sladce uprostřed té bídy voněly.

Venera a Fenicie nemohly dlouho rozuměti, oč se vlastně jednalo, byly tak ohlušeny vřavou; konečně jim bylo jasno, co všechny ty hlasy křičely: Sindaco, don Agostino byl zabit, a Arcangelo, jeho vrah, byl jat a v poutech!

Fenicia byla ztrnulá jako sloup, ústa její se skřivila, oči její byly tak obráceny, že bylo jen bílé v nich viděti; vypadaly jako zraky těch mramorových, otlučených hlav, které se někdy na poli nebo ve vinici nalezají, a které cizinci za drahé peníze si kupují.

„Pro boha a svatou jeho matku, plač,“ zvolala jedna sousedka a třásla vší silou Fenicií. „Plač, nechceš-li se zalknouti!“

Fenicia, jakoby poslechnouti chtěla, klesla na kamennou podlahu, skryla tvář do dlaní, a velké, bohaté slzy protékaly třesoucími se jejími prsty.

Sladká, lichotivá slova padala teď na ni jako celování. Ale některé z žen líčily jí vraždu dle doslechu.

„Střelil ho do hlavy,“ řekla jedna.

„Vrazil mu nůž do srdce,“ vypravovala druhá.

Tu vstala Venera, která byla na chudičkém loži posud mlčky seděla. Vysoká, suchá její postava vyčnívala nad všechny přítomné, žlutá její tvář svítila radostným, vítězoslavným úsměvem, plným obdivu a divokosti.

„Ah, můj Arcangelo, můj Arcangelo!“ zvolala. „Jsem hrda na tebe, dítě moje!“ a tleskala do rukou a smála se.

„Pomstil se, pomstil!“ křičela. „Blahoslaven buď den, kdy jsem jej zrodila! Kdo má syna jako já?“

Bylo ticho v pokoji, mnohá matka jí záviděla takového hrdinu, ale ozval se pojednou hlas, šeptající pošmurná slova: „Nejásej, kmotro Venero, víš, že popravišti neujde.“

Tu klesla Venera na lože a rvala si vlasy a proklínala den svého narození a vyčítala bohu a jeho matce, až se kmotrám vlasy ježily, a rozutíkaly se na všechny strany, znamenajíce se křížem.

Arcangela odvezli do Messiny, a celou rodinu vzali do dlouhého výslechu. Z Carmenia musili každé slovo dobývati, byl tak zničen, že byl na polo blbý; Venery za to se raději mnoho neptali, vášeň její a proklínání neměly mezí, mívala až pěnu na rtech, a nechali ji brzy v svatém pokoji. Jedině Fenicia byla nyní klidná, odpovídala s takovou důstojností, hleděla s tak jasným velkým zrakem na ně, že mimoděk hlasy mírnili, když s ní mluvili, a téměř hlavu před ní skláněli.

Ve veřejném mínění stala se velká změna.

„Dohnali ho k zoufalství,“ říkala kmotra Nunziata a hrozila přeslicí do prázdného vzduchu, „běda těm, kteří jmenem práva po právu šlapají!“

A hlas Nunziaty byl hlas téměř celého města.

V paláci Corvaja nebyla teď již bída doma, přinášeli dary se všech stran a Fenicia, která dříve skoro marně o práci prosila, měla teď výběr. Byla vděčna, ale neubránila se trpkosti: „Půl toho, co nám teď nabízejí,“ myslila si, „bylo by nás dříve spasilo, bylo by Arcangela zachránilo od zoufalého činu!“

Čas míjel a míjel a ubohý Arcangelo čekal pořáde ještě svého soudu v Messině.

Na štěstí nezemřel don Agostino a uzdravoval se dosti rychle. Kmotra Nunziata, ve všem zkušena, prorokovala Veneře a Fenicii, že trest Arcangelův bude následkem toho jen lehký.

„Věřím vašim slovům,“ říkala Venera, „ale běda sindacovi, nedopadne-li vše tak, jak říkáte. Namířím mu křemenem na hlavu a při živém bohu, že dobiju zvěř, kterou syn pouze poranil. Pak ať mě třeba roztrhají!“

Jednou přišel dopis od obhajce Arcangelova, psal, že by rád ve velmi důležité věci s Fenicií mluvil, jednalo se patrně o spásu jejího muže. Fenicie to ihned pochopila a odhodlala se na cestu do Messiny.

Vnuk Nunziatin, Nanni, půjčil jí ochotně svého osla, neb jeti po dráze bylo vyhazování peněz, a pak od té doby, co Luciin muž tak bídně pod koly příšerné lokomotivy zahynul, měla celá rodina v paláci Corvaja nenávist a nedůvěru k parním strojům. Fenicie svěřila se tedy raději tomu tichému, trpělivému zvířeti a jela po bílé, vedrem sálající silnici, vinoucí se mezi nikdy nespícím mořem a mezi vysokými stráněmi, jež byly rozbrázděny hlubokými výmoly bystřin, a pokryty zahradami a vinicemi, nad nimiž v pozadí brzy temná, brzy sluncem ozářená Etna s bílými závoji svých mlh a svého věčného kouře do nebe trčela, ohromná a hrozná jako osud.

Fenicia vrátila se z Messiny ještě o stín bledší, než bývala před svou cestou. Oči její zdály se ještě větší; zdálo se opravdu, že pohlcovaly celý obličej, jak Venera říkávala. Při tom byl jakýsi horečný, skrytý oheň v nich, hořely jako řeřavý uhel. Když vstoupila do šerého pokoje v paláci Corvaja, hledaly ty zoufající oči hned obraz spasitelův, a ústa svírala se jí křečovitě. Neřekla slova.

„Můj syn je odsouzen!“ vzkřikla Venera a dlouhé, suché její prsty zaryly se do šedých vlasů. „Netrap mě a pověz všecko!“

Fenicia sedla unaveně na lože.

„Vždyť nebylo ještě ani žádného přelíčení,“ řekla pak, „a naděje se nesmíme nikdy vzdávat.“

„Proč tedy vypadáš jako bolestná matka boží,“ tázala se Venera. „Co ti chtěl ten obhájce?“

Fenicia svěsila hlavu a jala se velmi tiše mluviti.

„Obhájce,“ řekla, „pověděl mi takto: paní Fenicie, muž váš neušel by dlouhému, dlouhému žalařování, mnohá leta jedl by králův nejčernější chleb na ostrově Pantellarii, trpící jako duše v očistci —“

„Prokletí!“ přerušila ji Venera a mávala divoce rukou.

„. . . jako duše v očistci,“ pokračovala, nedbajíc na to Fenicia, „kdyby nebylo té smutné jinak okolnosti, že trpí už dávno, ač nepozorovaně, záchvaty úplné pomatenosti, a pak kdyby se nebyl v den toho nešťastného útoku tak hrozně zpil.“

Fenicie hleděla k zemi a mlčela chvilku.

„Co to blábolíš?“ řekla Venera udivena. „Je ten tvůj obhájce blázen anebo ďábel, že tak lže a pomlouvá? Arcangelo má mysl jasnou jako slunce a víš, že nikdy nepije a že tenkráte také nepil!“

Fenicia mlčela opět chvilku a pak pokračovala hlasem ještě tišším:

„Obhájce řekl mi ještě toto: Na neštěstí nechce soud vašemu muži věřit, paní Fenicie. Soud předstírá nelidsky, že pomatenost, kterou váš muž zde ve vyšetřování jevívá, není pravá, nýbrž pouhou přetvářkou, kterou prý na sebe béře! Vidíte, jak jsou lidé zlí! Jsem jist, že se myslí, že to činí na mou radu.“

Fenicia mlčela zase a kmotra Venera se usmála teď schytrale; začala chápat, oč se tu jedná.

„Pravý Šalomon, ten tvůj obhájce,“ zvolala. „Co řekl ti dále?“

„Jedná se o svědka, řekl mi,“ odpověděla Fenicia bezzvučným

hlasem. „Tím svědkem závažným můžete býti jen vy, kmotro Fenicia,“ řekl. „Dle zákona nemůže vás ovšem nikdo nutit, abyste ve při svého muže svědčila, nemůže vás nutit k přísaze, ale zákon to závažné svědectví připouští, konáte-li to z vlastní vůle. Budete-li chtít, budete vzata pod přísahu . . . Tak mluvil mi ten obhájce a každé jeho slovo zůstalo mi v paměti, jakoby je tam byl nožem vryl.“

Mlčela a sklopila oči.

„Ty ovšem přísahat nebudeš!“ zvolala vášnivě Venera. „Ty dovedla jsi jen syna mého do neštěstí uvrhnout, ano ty, nehleď na mne tak udiveně! S tebou přistěhovalo se všechno neštěstí k nám! Což já vím, jaká na tobě kletba a proč? Ale to vím, že Arcangela zachrániti nedovedeš.“

Fenicia vzdychla, oči její odvrátily se od té tvrdé, nespravedlivé stařeny a utkvěly na bledé agonii Krista na krucifixu, na krvácejícím jeho boku, ale neřekla jediného slova. Venera mlčela pak též.

Čas míjel a míjel, palác Corvaja byl jako hrob, nikoho tam vidět ani slyšet nebylo, mimo toho ubohého, hrbatého Carmenia, který před portálem sedal a jako ve snu do mědi tepal.

„Což umřela už Venera?“ tázávala se kmotra Nunziata pod svým fíkem, pod jehož širokými, sluncem ozářenými listy malí ptáci se honili. „A což Fenicia? Míhá se jen už jako stín bez krve a hlasu!“

Ale jednoho dne dostavila se Fenicia pod sluncem ozářený fík a prosila Nunziatu, aby se u vnuka přimluvila, nemohl-li by jí opět svého osla půjčit?

„Kam jedete?“ tázala se Nunziata.

„Do Messiny, kmotro. Svědčiti.“

„Svědčiti? Svědčiti?“ A kmotra Nunziata potřásala hlavou. Mlčela dlouho a pak řekla: „Bůh dej ti sílu, dcero moje. Osla ti Nanni rád půjčí . . . Svědčiti!“

A Fenicia děkovala a vejdouc do příbytku, řekla Veneře:

„Zítra jedu do Messiny. Nanni je dobrý hoch, půjčí mi opět osla . . . Budu svědčit.“

Sedla na postel. Venera vyskočila rovnýma nohama, postavila se před ní, vbodla oči do jejího bledého obličeje a tázala se těsně zavřenými zuby: „Co budeš svědčit?“

„Co jiného než pravdu?“ odpověděla Fenicia, a rty její se třásly jako list osyky, pozvedla oči směrem ke krucifixu, ale spustila je rychle.

Ta cesta do Messiny, ulice tam plné hluku, pak ten velký dům, kde odbýval se soud, ti svědkové, to dlouhé mluvení: vše zdálo se Fenicii jako nekonečný, hrozný sen, plný nepokoje a útrap. Bylo jí, jako by neustále moře a vítr hučet slyšela, a lidi viděla jen mlhou, míhali kolem ní jako příšery a oči jejich byly jako dýky, jako řeřavé uhlí. Viděla mezi svědky také Marii, měla děcko svoje na rukou, vítězoslavný úsměv na tváři, a mluvila cos o ostrově Pantellarii, kde zločincům prý kosti v úpalu slunce pod kůží bělají, vysušenou jako pergamen. Šla jí hlava kolem a nevěděla, co jí ten obhájce opět a opět šeptal, když ji na chodbě potkal. Proč s ní mluvil? Co jí chtěl, vždyť už věděla vše!

To hrozné hučení větru a moře v hlavě jí pojednou přestalo, a bylo jí, jakoby ležela v hrobě, takové bylo teď ticho, v ní uvnitř i kolem,

a viděla, že stojí ve velké, velké síni, do které by se byla polovice paláce Corvaja vešla. Za ní na vyvyšené tribuně bylo celé moře očí, zvědavých a jiskřících se tak divně, a před ní mezi dvěma svícemi stál krucifix. Zachvěla se od hlavy až k patě. Vzpomínala na toho bledého, umírajícího velkého Krista tam doma v Taormině, na čelo jeho s korunou z trní, na krvácející jeho bok. Sama sáhla si po srdci . . . Zmocnila se jí náhlá ztrnulost, a bylo jí, jakoby pomalu, pomalu a tiše po nějaké šikmé ploše dolů se šinula, někam dolů, nevěděla kam, ale ani se už nebála . . . Bledá, klidná, krásná stála před soudem.

Podivný jakýsi hlas vycházel jednotvárně z ticha, jako pramen prýští ze skály, mluvil s ní, chápala to konečně, že mluvil s ní. Vykládal jí, že svědčit nemusí, učiní-li to však přece, pak že bude vzata v přísahu. Na to následoval krátký výklad o povinnostech svědků, o tom, jaká ohavnost jest přísaha křivá, jaké její následky v tom i v onom životě. Zdálo se jí, že to byla již všechno někde slyšela. Nemohla bez roztržení naslouchat, čekala neustále na něco jiného, nevěděla na co. Ale teď to náhle věděla, byla to otázka, na kterou jako dle návodu odpověděla tiše a klidně takto: „Chci, abych byla vzata pod přísahu.“ To bylo tedy, nač čekala!

Pozvedla teď poprvé oči, svoje velké, zářivé, temné oči, temné jako noc a jasné jako zlato na plášti madonny, jak Nunziata pravívala. Sálem ozvalo se to jako bzučení v oulu, obdivovali se její kráse a měla mžiknutím sympathii všech. Opakovala přísahu tiše, slovo za slovem, jak jí ji předříkávali a hlas její se nezatřásl. Pak začal výslech. Odpovídala krátce, jasně a s určitostí, avšak s jakýmsi cize znějícím důrazem, jakoby někoho přesvědčiti se snažila a ne jakoby pouze na kladenou otázku odpovídala. Vyšlo takto na jevo, že Arcangelo trpěl dávno politování hodnou pomateností, že však žena jeho to neštěstí před sousedy skrývala . . . . A v den útoku na dona Agostina Arcangelo tolik pil . . . pil . . . ah, tolik pil! Nevěděla sice, odkud vína vzal, tak jak on sám se nemohl na to pamatovati, také nevěděla, odkud měl peněz na to víno, ale tvrdošíjně stála na svém, že ze zoufalství pil a pil. Nikdo to však neviděl, než ona . . . Byla pověděla vše . . .

Již se jí ničeho netázali, a mohla odejíti do pokoje svědků. Šla kolem lavic, kde porotci seděli.

„Ta žena svědčila křivě,“ ozval se v rozmluvě tiše hlas z té strany.

Fenicia cítila cos jako udeření blesku. Pozvedla oči, všickni přítomní hleděli jen na ni, jen na ni, a zdálo se jí, že vidí na tváři všech ta slova: svědčila křivě!

Ale zároveň četla tam tolik soucitu! Uhodli její úzkost, její nesmírnou oběť! Litovali ji! Ale bude ji také litovati bůh?

Fenicia omdlela. Mrákota její byla tak hluboká, že trvala hodinu. Zatím byl osud Arcangelův rozhodnut. Arcangelo byl svoboden! Arcangelo byl zachráněn! Porota i obecenstvo bylo pobouřeno jednáním dona Agostina, jak mezi přelíčením na jevo vyšlo, všeobecnou nevoli vyvolal pak též zástupce státní, nazývaje ubohého, slabého, lítostí nad svým činem schváceného Arcangela „bídníkem“, a obhajce jeho, mladý a výmluvný advokát, slavil pravý triumf, když líčil ohnivě zoufalost té bohem a lidmi opuštěné rodiny, skrývající své neštěstí v stínu starého, pádem

hrozícího paláce Corvaja . . . Líčil hlad těch sirotků, které Arcangelo přijal velkodušně za své, líčil pološílenou zoufalost staré jeho matky, energii mladé ženy, pronásledované tak chmurným osudem! . . . Vidina bledé Fenicie s těma velikýma očima, s tím klidným hlasem, s tou nesmírnou obětavostí, přinášející i duši v oběru z povinnosti a lásky, vidina ta byla před očima všech. Svatá její lež, tak zjevná, tak dojímavá, spasila Arcangela . . . Byl za nevinna prohlášen a celý sál vypukl v potlesk a radostné volání . . .

V paláci Corvaja nastaly teď krásné časy. Celá Taormina měla z toho radost, že se Arcangelo vrátil, zdráv a sprostěn obžaloby, celá Taormina tleskala jako obecenstvo v Messině a kmotra Nunziata skákala pod svým fíkem docela radostí, tak daleko, jak stářím slabé její nohy dopustily. Don Agostino poděkoval se ze svého čestného úřadu; měl celou veřejnost proti sobě a nechtěl se také dočkati dne, až by ty sporné peníze, těch proklatých tří set a padesát lir Arcangelovi vlastnoručně vyplatiti musil, a ten den dostavil se nyní záhy. Arcangelovi zdálo se, že celá ta širá krajina, kterou z Taorminy viděti lze, postaví-li se kdo u brány do Catanie vedoucí, tváří proti Etně, že byla celá ta širá krajina teď jeho, a zdálo se mu, že má tolik zlata, co světla se smýkalo dole po tmavoblankytném, kolíbajícím se moři.

Don Agostino odjel do Riporta, kde měl bratra, naskytla se mu vhodná koupě vinice a zahrady a nevrátil se více do Taorminy. Maria a její muž, kulhavý krejčí, zmizeli na to také brzy z města. Dříve ale pochovala Maria ještě svého kojence pod cypřišem na tom tichém hřbitově, který nad mořem sní, a do jehož lůna dívá se s výše své v slunci bílá Mola. Maria plakala jako ta kašna před dómem na piazze, a stará Nunziata sedící na soudní stolici pod fíkem, jako někdy Deborah, soudící Israel, pod palmou seděla, kývala hlavou a pravila ve své prosté, tvrdé, vždy pomsty Hospodina se dovolávající spravedlnosti: „Ještě žije ten starý bůh, který trestá až do pozdních pokolení!“ A mávala přeslicí jako berlou královskou.

V paláci Corvaja nebylo však dlouho tolik štěstí, jak se na povrch a na počátku zdálo. Venera vztyčovala sice hlavu pyšněji než kdy před tím, a dostatku bylo také na všech stranách, tak že Arcangelo docela ty sirotky, Anibala a Ettora, do Messiny na učení poslati mohl, když tam jednou kmotr Masi k svému bratru, truhláři, jel, — avšak Fenicia neztrácela již své bledosti, v neštěstí nabyté, schla a schla a oči její hořely neustále jako světlo věčné lampy. Úsměvu nebylo skoro nikdy na její tváři, a byl-li tam někdy přec, měl cosi trapného, nepřirozeného na sobě.

Kmotry to pozorovaly záhy a začaly mezi sebou šeptati. Nejdříve byl ten šepot tichý, tichounký, ale rostl jako vítr před bouřkou, když někteří z bývalých přátel dona Agostina se ozývati začali a do podrobna o tom vypravovali, jak se to s tím svědectvím v Messině mělo, a jednou když Venera se pohádala k vůli slepici s tetou kulhavého krejčího, se zrzavou Agrippinou, zvolala tato ve svém vzteku: „Svíčku svou bych nerozsvítila o tvůj oheň! Kletby bych se bála a neštěstí! Matko loupežníkova! Tchyně křivopřísežnice! Do kalu měli spíše vodu vylít než na tvou a její hlavu při křtu!“

„Nebojíte se boha!“ vzkřikla kmotra Nunziata, „co jste si to vymyslila! Mor na váš jazyk!“

„Vymyslila, vymyslila!“ křičela teta kulhavého krejčího, „neví to celé město? Proč nechodí Fenicia už ke zpovědi? Myslíte, že jsme slepy? Eh?“ A odešla se smíchem, zrzavá Agrippina, hladíc a odnášejíc černou svou slepici. Venera ani nemukla a Nunziata mlčela též. Fenicia stála u okna a slyšela všecko, byla bledá jako šátek, oči jí divoce planuly a rty se jí bolestně svíraly. Od té doby nechodila již ani na mši.

Venera polekána vypravovala všady, že je Fenicia velmi churava a jen proto že už z domu hrubě ani nevychází. Arcangelo nemluvil s nikým, a začal se teď do opravdy opíjet. Seděl někdy celé hodiny v malé kavárně strýce Antonia a hrál s podezřelými lidmi v domino a prázdnil sklenice vína a různých rosolek, a zdál se ve své zamlklosti a pochmurnosti někdy v pravdě pomateným.

„Byl by to soud boží?“ šeptala si Venera a mačkala svůj růženec a bála se podívati se na Krista na krucifixu. Za to dívala se Fenicia s úzkostí celý den na zmučenou jeho tvář a lomila mlčky rukama. Byla velmi, velmi churava.

Tak minula jim zima, neobyčejně drsná; po celou dobu jejího trvání byl palazzo Corvaja ledovými vichry naplněn, které se honily prázdnými jeho prostorami. Proto se snad Fenicia tak neustále chvěla. Ale teď, když přišlo jaro, když po stráních se slunce smálo a když mandloně všude květy hořely jako velkonoční svíce, nyní myslila Venera, že bude i s její snachou lépe. Vždyť měla Nunziata pravdu, tvrdíc, že slunce je nejlepším lékem a že zima jako tma jsou našimi vrahy.

A jednou ráno, když bylo celé nebe jako růžemi poseto a vzduch jako zlatem a démanty osazen, vyskytla se Fenicia opravdu nenadále před domem s úsměvem na rtech a s ruměncem na tváři, a řekla Carmeniovi:

„Vzpomněla jsem si, že se blíží týden pašijový. Carmenio, jak bývalo v ten čas slavno nahoře v Mole! . . . Chtěla bych věděti, rostou-li ještě passiflory na balkonku tety Piny, a má-li teta ještě tolik drůbeže. Jak dávno jsme tam nebyli! Půjdu dnes nahoru. Pojď se mnou!“

Carmenio měl radost, odhodil kladivo a utíkal si pro kabát. Fenicia vešla zatím ke kmotře Nunziatě.

„Co tam hledáte, v Mole?“ tázala se kmotra, když slyšela, kam se hodlá Fenicie vydat. „Cesta je příkrá a vy nejste zdráva.“

„Ó jsem,“ řekla Fenicia, „a co tam hledám? Nuž, otce Filippa.“ Za chvilku dodala: „Jdu se k němu zpovídat.“

Nunziata kývla hlavou a vypadala trochu úzkostlivá. „Proč se nezpovídáte zde, don Ambrosio je jako olej, a sladce mluví jako med, a měkký je a slituje se snadno nad ubohým, chybujícím křesťanem.“

„Vím,“ řekla Fenicia, „a proto právě hledám otce Filippa.“

„Je nelítostný jako oheň,“ varovala Nunziata mladou ženu, „říkají, že je svatý a věřím tomu. Ale od té doby, co ta bezbožná vláda jeho klášter zrušila, od té doby, co se vystěhoval nahoru do Moly, snad aby byl nebi blíž, je tak přísný, že se ho každý bojí. Plameny očistce šlehají mu prý z očí.“

„S bohem,“ řekla zamyšleně Fenicia a šla s bratrem, který nyní v nejlepším kabátě se pro ni dostavil.

Cesta z Taorminy vzhůru do Moly je strmá a skalnatá, vlastně do skály vtesaná; na jedné straně pnou se ustavičně příkré stěny vysoko, vysoko nad hlavou, a na druhé je pořáde dolů vidět do hlubokých údolí, v jejichž klíně pole a vinice leží, po jejíchž stráních mandloně a karuby v skupinách i o sobě stojí. V tom jarním, krásném vzduchu voněly bílé a růžové květy tak jemně a jarní slunce líbalo hory a moře do zlata. „Hora“, jak Etnu na Sicilii krátce nazývají, zdála se tak blízko, že bys ji byl téměř dosáhl, stála temně nad zelenými vrchy, sníh ležel jí na temeni a v hlubokých brázdách, bílé obláčky kupily se pod pásmem sněhu kol jejího chlumu, a třpytný, ještě nad sníh bělejší kouř valil se hustě jako mrak z kráteru. „Hora“, osamotnělý ten titan, koupal hlavu v étheru a nohy v moři tak temně modrém jako blankyt sicilského nebe.

Fenicia kráčela pomalu vzhůru a nedívala se kolem sebe; mnozí chodili dnes nahoru do Moly neb dolů do Taorminy, a pozdravy doznívaly k ní se všech stran. Carmenio za ni děkoval; byla příliš roztržita, příliš zamyšlena, neviděla a neslyšela, stoupala jen s hlavou schýlenou. Konečně však se zastavila na místě, kde studánka se skály skákala, o kameny zvonila a v trávě zpívala a zpívala.

„Mám žízeň,“ řekla Fenicia, naklonila se, pila několik kapek a pak pozvedla hlavu a hleděla kolem sebe.

„Jak je ti?“ tázal se Carmenio.

„Klid andělů a sláva blížící se už veliké noci leží na krajině,“ řekla Fenicia a otevřela velké, zářivé, zádumčivé své zraky do kořán. Opírala se o skálu za sebou a hleděla před sebe. Jako ohromné schody kupily se skály od moře sem nahoru k nim, jedna nad druhou, a z jedné z nejvyšších, zrovna pod jejíma nohama, visel starý, opuštěný maurický kastel nad bílou cestou, běžící odtamtud do temna brány v Taormině. Jak často byla co dítě s tohotéž stanoviska dolů do travou porostlého dvoru kastelu hleděla, a o těch pohanských lupičích s hrůzou snila, kteří prý kříže lámali! . . . Oči její bloudily teď dále po rozbrázděném hlubokém údolí, v jehož kamenných záhybech se vinice kryly, pole a zahrady zelenaly, a vše, skály a vinice a zahrady, bohatě zlatem zaplaveny, běžely po svahu daleko dolů až k tomu krásnému, modrému moři, které je všude pronikalo, a kolem ostrova Sant Andrea se pěnilo jako mléko, hluboko, hluboko pod Taorminou, jejíž bílé domy se mezi řeckým divadlem a sv. Pankraciem kupily. Nesmírné, dlouhé, zlaté paprsky slunce procházely pod oblouky toho starého řecko-římského divadla, a měnily zvětralé jejich zdivo v žhavý jakýsi kov. A za tím rozkolíbaným, hvězdami a rozteklými slunci pokrytým mořem, čněly modravé a žluté, růžové a fialové, rozbrázděné, nahé skály Calabrie, jako neobývaná, liduprázdná jakási poušť.

Fenicia nedívala se však ani na moře, ani na Calabrijské skály, oči její, vlahé slzami, byly upřeny dole na velkou skupinu kvetoucích starých mandlových stromů, pod nimiž se měkká, bujná tráva zelenala, plna rosy, nad nimiž ptáci s štěbetem poletovali, hbitě jako šípy a zdáli se, jakoby sluneční paprsky chytat chtěli. Slabý svist a šelest

vanul od mandloňů na horu k Fenicii, a za ní zpívala neustále studánka a zpívala . . .

Fenicia klonila se teď tak silně ku předu s cesty v krásnou tu propast, že ji Carmenio polekán za rameno chytl.

„Co děláš, spadneš!“ napomínal ji.

„On se jí zjevil,“ řekla blouznivě Fenicia do prázdna před sebe.

„Kdo? Komu?“ divil se Carmenio.

„Kriste! Kriste!“ šeptala Fenicia a prsty její se pohybovaly a ruce dělaly slabě posuněk, jako by někoho za roucho uchvátit chtěly. Carmenio jí zatřásl.

„Blouzníš? Mluvíš ze sna?“ vzkřikl. Fenicia mnula si oči.

„Ah,“ řekla, „myslila jsem, že jej tam dole vidím pod mandlovými stromy kráčet.“ A za chvilku dodala smutně: „Byl to přelud.“ Pak se zamyslila a oslovila bratra. „Hleď, můj Carmenie,“ pravila, „řekni, mohla ta zahrada, kde se Marii Magdaleně toho rána zjevil, když z mrtvých vstal, býti krásnější?“

Svěsila hlavu a šla pomalu dále.

Za nedlouho přišli k bráně městečka a brali se pak křivolakými, špinavými, chudičkými ulicemi k domu tety Piny.

Když teta Pina viděla, že přišli s prázdnýma rukama, byla zasmušilá, naříkala na špatné časy a nepobízela je ani dvakráte, aby se kyselého vína napili, kterého jim po krátkém vnitřním boji do malé skleničky nalila.

„Vrátím se k vám z kostela, teto,“ řekla Fenicie, když si byla chvilku odpočinula, a Carmenio následoval ji. Šla rychle, prošla portikem z drobícího se červeného mramoru, v jehož oblouku to staré fresko smutně blednulo, a padla na tvář před chudým oltářem, kde dlouho ležet zůstala.

Kmotry, klečící kolem zpovědnice, pozvedaly na chvilku zvědavě hlavy, a pak sklonily je opět v modlitbě.

Přísná, tvrdá tvář otce Filippa, žlutá, vráskovitá, zlobivá objevila se ob čas jako zjev v šeru zpovědnice, když nadšený ten mnich na chvilku si odpočinul a rouško pustil, kterým se cláněl; pak naklonil zase ucho a naslouchal hříchům, které mu svěřovali a tlumený, nelítostný jeho hlas ozýval se šepotem příšerně v hlubokém tichu. Vzdechy a vzlyky kajících ho doprovázely. Carmenio schoulil se v koutku, a ušlý a unavený dlouhou cestou, usnul v příjemném chládku kostela, na jehož prahu zlatý svit slunce ležel, v jehož prostoru kadidlo a květy na oltáři slabě voněly.

Nevěděl, jak dlouho spal, když jej náhle bolestný, pronikavý výkřik probudil. To byl hlas Feniciin! Vyskočil a polekán hleděl směrem, odkud hrozný ten ston se nesl. Co teď viděl, zdálo se mu divokým snem!

Mnich stál vzpřímen před zpovědnicí, z které byl vyšel, a odmítajícím posuňkem snažil se Fenicii od sebe vzdáliti, která jej jednou rukou za roucho držela a druhou ruku divoce do vlasů zarytou měla. Tvář její byla zsinalá, oči hleděly šíleně, v úzkosti smrtelné, a byly vytřeštěné tak, že hrozily z důlků vypadnouti, rty její byly nepřirozeně otevřené a jako zkamenělé . . . „Pro drahé duše vašich nebožtíků,“ zvolala Fenicie chraptivě, „pro drahé rány spasitelovy!“ . . .

Kněz hleděl přísně a mlčky na ni, uvolnil své roucho a odcházel... Ženy, které byly ještě v kostele zůstaly, vstávaly polekaně s kolenou a zapomínaly se modliti. Fenicia padla těžce s temným vzdechem na tvář, a ryla nehty do kamenné dlažby, o kterou čelem bila.

Když mnich zmizel, ozvaly se postrašené hlasy: „Co spáchala as, že jí absoluci odepřel?“ ... „Vraždu?“ „Ano, ano.“ „Ne,“ řekla stařenka, která stála Carmeniovi nejblíže. „Vím, co to je, slyšela jsem o tom dole v Taormině. Přísahala křivě.“

„Lež! lež! lež!“ křičel Carmenio, zapomínaje, že je v kostele. Hleděly udiveně na něho. Stařena dotekla se polomrtvé Fenicie. „Dítě,“ řekla, „nezoufej. Bůh může ještě odpustit.“

Fenicia vstala, hleděla kolem sebe jako někdo, kdo se probouzí a letěla jako šíp z kostela.

Carmenio vyšel též, ale nestačil jí, sedl u portálu, neb nohy se mu příliš třásly. Nikdo nedbal na něho, lidé vycházeli z domů, zdálo se mu, že rostou z dlažby ulice, a šepot a pouhé bzučení na počátku vzrostlo brzy v hlasitý hovor, a celý ten dav nemluvil než o jedné věci: o tom, že kněz odepřel Fenicii absoluci, a o tom, co byla spáchala! Carmenio to nemohl déle snášet. Vstal a vlekl se křivolakou uličkou ku bráně. Ale odtamtud valil se nyní dav lidí, posuňky jejich byly živé, divoké, oči jim svítily. „Nesou ji, nesou ji!“ znělo to Carmeniovi v uších. „Koho?“ tázal se pološílen. „Koho nesou?“

„Tvou sestru, Carmenie,“ řekl soustrastně starší jeden muž.

„Ubohá, seskočila se skály nedaleko studánky.“

„Hříšným koncem nenapraví se hříšný život,“ řekla přísná jedna žena.

Carmenio neměl síly promluviti jediného slova. Viděl, že nesli něco na ramenou, že to bylo přikryté šátkem a že to mělo tvar lidského těla.

„Vynesli jsme ji pracně nahoru,“ vypravoval jeden z mužů, „nebyla to hračka.“

A strčili Carmenia stranou, poněvadž byl v cestě.

Nesli ji do domu tety Piny a položili na postel u okna, ku kterému se z toho spuchřelého balkonu bující passiflora vinula a guirlandami rozkládala. Teta Pina nemilovala křik a hluk, vyhnala zvědavce z domu a odtáhla šátek, halící posud nehybnou postavu mladé ženy.

Carmenio ležel vedle postele na podlaze na tváři. Pozvedl teď hlavu. Fenicie zdála se mrtva, byla bledá a kolem očí měla temné kruhy. Rty byly zamodralé. Teta Pina sáhla jí na čelo.

„Jako kámen,“ řekla. „Je konec všemu.“ Za chvíli ale poslala pro kněze. Přišel, ne však ten mnich, otec Filipp, nýbrž don Ambrosio, farář. Sotva vešel, zaševelila Fenicia sebou a otevřela pomalu oči.

„Přinesl jste jí šťastný konec, done Ambrosie,“ řekla teta Pina, podávajíc mu židli a vyšla z pokoje. Carmenio zůstal. Kněz vzal ji za ruku. Znal ji od dětství, byl pohnut.

„Nešťastná,“ řekl soucitně, „chtěla jste uniknouti výčitkám svědomí a volila jste hřích! Nevíte, že z takových muk jiná vede cesta? Buď bůh vám milostiv!“

Zraky její zazářily, rty se jí zatřásly, kynula mu, aby se k ní sklonil, neboť dovedla pouze šeptati.

„Jsem tak šťastna,“ pravila mu. „Tak šťastna!“

Hleděl udiveně na ni. Ona však zahlídla teď Carmenia. Kývla mu, a když se po kolenou k ní připlížil, vzala ho za ruku a hleděla s pohnutím na něho. Druhou rukou držela posud starého kněze a zašeptala opět: „Bůh je neskonale dobrý, spasitel náš sladký, ach tak sladký.“ Zavřela oči a otevřela je teprve zase za dlouhou chvilku a řekla pak téměř hlasitě, hledíc na kněze: „Já nehledala smrt, já spadla.“

„Chraňte se lži!“ řekl kněz, „boha obelstíti nelze.“

Usmála se sladce a pak mluvíc trhaně, řekla: „Ovšem, a proto mluvím pravdu... Co platno zapírat a sama sebe obelhávati, jak jsem to tenkráte činila... tenkráte v Messině.... Svědčila jsem křivě, a přemlouvala se, že činím pouhou povinnost.... Ach, křivdili nám tolik! A chtěli ještě více křivdit... Prosila jsem tenkráte ve dne v noci spasitele, aby mi řekl, jak jednati mám, a zdálo se mi, že mi odpověděl: „Slyš hlas svého srdce!“ Ah, done Ambrosie, činila jsem tak, a za to snášela jsem pak muka, muka, horší než duše v očistci! Než zatracenci v pekle!...“

Zavřela oči a dýchala s namaháním. Zdálo se, že trpí velké tělesné bolesti. Mlčela dlouho, konečně jala se opět šeptati: „Když jsem prchala jako ďáblem štvaná z kostela, nevědouc kam, přišla jsem k studánce... Carmenio, tam kde dole mandle kvetou... Pod stromy, zdálo se mi opět, že jej vidím... Krista pána našeho... Byl jako ranní slunce. Vrhla jsem se k jeho nohám... A tak spadla jsem... Ale, done Ambrosie, nevěděla jsem co činím... Já viděla jen jej, a necítila jsem pak ani rozkrušené údy svoje jako teď je cítím, a zvedala jsem ruce k němu a v úzkosti smrtelné zvolala jsem: slitování! A zraky jeho, z kterých jsem blesky čekala, byly plny dobroty a pozvedl ruku, ale ne tak jakoby mě bleskem skrušit chtěl, ne jakoby mě odháněl, ne, ale tak jakoby mi velel, abych vstala a paprsky v jeho zracích byly jako úsvit, to znamenalo smilování... „Ty odpouštíš?“ ptala jsem se a on kynul hlavou...“

Fenicie mlčela, lehká, krví zrůžovělá pěna jevila se jí na rtech. Carmenio ji utřel šátkem. Kněz ozval se za chvilku: „Dcero,“ řekl tiše, „byl to přelud.“

„Snad,“ řekla s divným úsměvem, „snad, done Ambrosio. Ale vím, že mi odpustil.“

„Činím tak jeho jmenem,“ řekl slavně kněz.

„Amen,“ zvolal Carmenio a dal se do pláče.

Fenicia zavřela oči, krev se jí lila z úst a smysle její opustily ji na prosto a nevrátily se už, ač ještě celý den a celou noc dýchala a nevýslovně trpěla. Strýc Petrone chtěl pro lékaře do Taorminy, ale teta Pina nechtěla ho pustit. „Je to marné,“ řekla a měla pravdu. „A kdo ho bude platit?“ dodala, a ten důvod rozhodl u strýce Petrona, který své úspory rád pro sebe schovával.

Vynesli ji z malého pokoje, do kterého světlo passiflorami se prosévalo, a pochovali ji proti zelené hoře Venere a před tváří na temeni sněhem kryté Etny. V noci, je-li úplné ticho, je tam na tom hřbitůvku zdálí studánku slyšet, jak se skal skáče, jak zvoní o kameny, a jak

zpívá, zpívá a zpívá... Arcangelo naložil po smrti své ženy naříkající kmotru Veneru na osla a odjel s ní do Messiny. Nechtěl už v Taormině žít. Do paláce Corvaja přistěhovali se za nedlouho jiní lidé. Toho bledého Krista však, na kterého Fenicia byla v úzkosti smrtelné oči upírala, toho odnesla si tatáž Angličanka, které jej Venera před lety prodat nechtěla, nyní konečně přece za moře. Tenkráte jej Venera dobře prodala a nevyčítala si proto jidášství. Visí ten Kristus teď v komnatě v starém bývalém opatství, v jednom ze západních hrabství, visí tam uprostřed vyrudlých gobelinů, perlami posetých ikon, mezi pozlacenými soškami Buddhy, na lotosu snícího a mezi jinými zvláštnostmi, a zdá se, že se mu v Anglii, při šumu starého parku, pod tím bledým, věčně oblaky krytým nebem, po slunné Sicilii stýská.

V Taormině nezůstal tedy nikdo z rodiny než ubohý Carmenio. Sedí ještě před palácem Corvaja a buší do kotlu a vzpomíná na Fenicii. Říká se, že je pomaten ode dne její smrti; lidé potřásají hlavou, když jim někdy z nenadání vzrušen vypravuje, že Kristus se sestře jeho zjevil pod kvetoucími mandlemi.

„Čekala blesk jeho hněvu,“ končívá pak Carmenio, „a on hodil po ní růži.“

Tak utvořila se v slabé, ubohé jeho hlavě legenda. Pozoruje-li nevěřící úsměvy, bručívá: „Myslíte jako ten starý kněz na hoře v Mole, že to byl přelud? Ovšem, ovšem! Nám ubohým, nešťastným se přece zjevit nemůže, viďte? Netěšil nikdy ty, které svět zavrhl? Lámal nalomené třtiny? Přelud, přelud! Když jej Fenicie viděla!“

A buší do kotle.

„Kdo může říci, že to pravda není!“ přidává se pak obyčejně kmotra Nunziata na jeho stranu.

A já myslil jako kmotra Nunziata sedící, doufám, také ještě posud pod fíkem, a předoucí svadlými, suchými svými prsty nestejnou nit.

„Kdo může říci, že to pravda není,“ myslil jsem jako ona, když jsem v Taormině na své terasse seděl a šumění moře naslouchal, a jednoho večera po návratu z procházky do Moly, prosté toto vypravování prostých lidí si zapsal.

Jarní píseň.

Pták na hnízdo si nese
tři pírka tam
a v slunci had se třese
jak drahokam.

Hrob květem obalený
jak park se stkví,
a v starých jatek stěny
svit slunce tkví.

Vše beře a zas vrací
lesk v chvatu tom,
tu kvetou v listech ptáci
a jásá strom.

A v srdcích tvorstva pojí
se k slasti žel.
Druh k družce spěje svojí,
by cos jí děl . . .

Co chce, sám neví říci
a tak jest něm
jak tůň a proud se tmící
a kámen v něm.

To není cit, jenž sladce
hruď pohání,
to cit je nové práce
a zoufání.

A přec tím citem zmítá
se celý svět,
motýl, jenž v slunci lítá
a střep i květ.

Mé nitro též cos praví,
co, nevím, jak,
v něm též prý hnízdo staví
si jakýs pták.

Aug. Eug. Mužík.

Společnost dam v salóně čínského ku

ile. (Ku článku „Las Islas Filipinas“.)

Vesmír.

Napsal dr. **František Kahlík.**

III.

ako zahajuje Koprník onen věk astronomie, jehož přední snahou bylo zbádati a objasniti oběh planet a vystihnouti zákony soustavy sluneční, kterýžto věk osvětluje nádherné souhvězdí jmen jako jsou K e p l e r (1571—1630), N e w t o n (1643—1727), L a p l a c e (1749—1827), L e v e r r i e r (1811—1877); tak počátky astronomie astralní poutají se ku jménu W i l l i a m a H e r s c h e l a (1738—1822).

Chudičký tento učitel hudby, varhaník v Bathu blíže Bristolu v Anglii, zasvětil prázdný čas, na kolik mu ho ponechával klopotný jeho život, vědě. Theorie hudby vedla ho k mathematice, mathematika k optice, zálibu v astronomii pak zdědil po otci hudebníku. Nabyv r. 1766 náhodou dvoustopého teleskopu, byl pohledem na oblohu, kterýž mu chatrný ten nástroj poskytoval, tak potěšen, že sám se pokusil o zhotovení dokonalejšího přístroje optického nemaje peněz, aby si ho pořídil. Naučiv se brousiti veliká zrcadla okrouhlá, sestrojil si první reflektor a stal se astronomem praktickým, ve kterémžto oboru neměl sobě rovného mezi předchůdci a z následníků ho nikdo nepřevýšil.

Genialní ten muž první se podjal dle plánu náležitě promyšleného vystihnouti rozlohu hvězd v prostoru nebeském i určiti jejich počet a zbádati tak budovu všehomíra.

Sečísti hvězdy veškeré, co nám jich dalekohled odhaluje a určiti polohu každé zvláště, bylo věcí nemožnou. Ale jakož o hloubce a útvaru dna mořského soudíme jediné na základě pátrání (sondování), provedeného na některých toliko místech, tak zapouštěl Herschel reflektor svůj jako pátradlo (sondu) do hlubin nebeských podél pásu přesně vytčeného, kterýž se táhl přes větší polovinu oblohy nebeské, protínaje Mléčnou Dráhu pod pravým úhlem. V pás ten zapustil svůj reflektor 3400krát a pokaždé čítal hvězdy, které se mu objevily v zorném poli. Methodu tuto nazýval „m ě ř e n í m h v ě z d“ (star-gauges). Dalekohled, jehož užíval, obsáhl prostoru asi za $^{1}/_{4}$ kotouče lunného a zvětšoval 160krát; jím zbádati chtěl hloubi prostoru světového i odhaliti veškeré jeho bohatství.

O hloubce prostoru světového nemohlo sondování nebes dalekohledem bezprostředně podati žádného poučení. Hvězdy veškeré zdají se býti stejně daleko, jsouce jakoby připjaty na jediné ploše oblohy nebeské. Jestliže na dvou rozličných místech, k nimž obrátíme dalekohled, spatříme nestejný počet hvězd, nedá se z toho ještě nikterak souditi, jsou-li v tom okolí hvězdy blíže nakupeny a četnější anebo je-li prostor v tom směru hlouběji naplněn tělesy světovými, čili je-li tam vrstva

hvězdní hlubší. Herschel při počátku vycházel z domněnky, že jsou hvězdy v prostoru světovém rozloženy jednostejně; kde jich tedy více napočítal, tam též hranice všehomíra pošinoval dále.

Když pozorovatel zrak svůj dalekohledem zahloubá v nebeský prostor, rozšiřuje se obzor jeho všemi směry tím více, čím dále jeho zrak proniká. Prostor, jejž zrakem obsáhne, má tvar kužele, jehož vrchol jest v ohnisku dalekohledu a jehož základna se nachází v nejzazší vzdálenosti, kam teleskop zasáhne. Obsah tohoto kužele jest s krychlí (třetí mocninou) jeho délky v přímém poměru tak, že pronikne-li dalekohled do dálky dvakrát tak daleko jako oko prosté, zasáhne i na pravo a na levo dvakrát tak daleko, obsáhne tudíž prostor osmkrát tak veliký. Napočítal-li tudíž Herschel na některém místě nebeském osmkrát tolik hvězd jako na jiném, soudil na základě své domněnky o stejnoměrné rozloze těles nebeských, že soustava hvězdní ve směru onom sahá dvakrát tak daleko jako ve směru tomto.

Výsledek toho měření hvězd byl v rozličných stranách světových velmi rozdílný. V Mléčné Dráze objevilo se v malém zorném poli teleskopu na sta hvězd, jinde dalo se jím napočítati sotva několik, někde dokonce žádná. Účin Mléčné Dráhy jevil se velmi patrně. Čím dále od ní Herschel teleskop zapouštěl, tím značněji ubývalo hvězd, čím více k ní se blížil, tím více počet jejich vzrůstal. Vzrůst tento objasňuje následující přehled, jenž obsahuje průměrný počet hvězd, který Herschelovi se jevil v šesti pásech po 15° od Mléčné Dráhy v zorném poli reflektoru:

V 1. pásu	90—75°	od Mléčné	Dráhy	byly	průměrně	= 4	hvězdy	v zorném	poli.
V 2.	„ 75—60°	„	„	„	„	= 5	hvězd	„	„
V 3.	„ 60—45°	„	„	„	„	= 8	„	„	„
V 4.	„ 45—30°	„	„	„	„	= 14	„	„	„
V 5.	„ 30—15°	„	„	„	„	= 24	„	„	„
V 6.	„ 15— 0°	„	„	„	„	= 53	„	„	„

Oblohu jižní polokoule zbádal na týž spůsob týmž dalekohledem slavný syn Williamův John Herschel, jenž přenesl svůj dalekohled na jižní cíp Afriky a v rozloze hvězd na jižní polokouli ukázala se táž pravidelnost.

Mléčná Dráha tudíž označuje pás nebeský, jenž jest nejhustěji pokryt hvězdami a hvězd ubývá tím více, čím dále od ní šineme zrak na jednu neb na druhou stranu. Podle domněnky své, že jsou hvězdy v prostoru stejnoměrně rozesety, soudil Herschel na základě svých výzkumů, že celá jejich soustava má podobu ploché čočky, která ve směru Mléčné Dráhy sahá pětkrát tak daleko, jako ve směru na ni kolmém. Slunce naše pak se všemi oběžnicemi svými umístěno stojí poněkud stranou nedaleko středu ohromné této soustavy.

Podle názoru toho zdají se nám jedny hvězdy pouze proto slabšími a drobnějšími než druhé, že jsou umístěny dále. Podle síly jejich světla možno souditi také o jejich odlehlosti. Za měřítko vzdálenosti hvězd přijal Herschel prostřední vzdálenost hvězd první velikosti i soudil, že průměrná šířka celé vrstvy obnáší asi 155 a průměr všehomíra 850 takových jednotek. Na tomto názoru spočívá též onen výměr velikosti

všehomíra vyznačený měřítkem, jež poměrně nejlépe označuje ohromné jeho rozměry, totiž délkou času, jehož potřebuje světlo, aby ze hvězd dopadlo na naši zemi. Rychlost světla jest báječná. Urazíť za jednu vteřinu 300.000 km. t. j. mohlo by dobře oběhnouti sedmkrát zeměkouli, nicméně potřebuje $3^1/_4$ (správněji 3·24) léta, aby proletlo dráhy za jeden kosmický loket i letí k nám z nejbližší stálice Tolimana $4^1/_3$ léta. Kdyby Toliman dnes náhle zhasl, zářilo by nám světlo jeho ještě $4^1/_3$ léta, než by poslední jeho paprsek, nesoucí nám zprávu o jeho záhubě, dospěl s poselstvím svým k nám. Úvahy ty objasňují nejzřejměji ohromnou rozlohu světa. Zálesk měsíce dorazí do oka našeho za $1^1/_4$ sekundy, svit slunce za $8^1/_4$ minuty — Kapella vzdálena od nás $10^1/_2$, Prokyon 13, Vega a Sirius 16, hvězdy na hranicích Mléčné Dráhy 6000—7000 roků světelných, tak že světlo, jež z nich právě na naši zemi dopadá, vyšlo z nich v době, do níž mnozí chronologové kladou počátek světa.

Tento názor o velikosti všehomíra spočívá ovšem na podmínce neodůvodněné, že hvězdy roztroušeny jsou ve stejnoměrných vzdálenostech v prostoru světovém. Sám Herschel čím déle pokračoval ve svých pracích a čím přesnějších docházel výsledkův, poznával tím patrněji, že takováto domnělá rozloha těles nebeských neodpovídá skutečnosti. První závažnou námitkou byla dvojhvězdí t. j. hvězdy, které oku neozbrojenému neb opatřenému slabým toliko dalekohledem připadají jako jednotná světla, avšak pomocí mohutných přístrojů se rozpadávají ve dvě hvězdičky velmi blízké. Sblížení to mohlo by ovšem býti pouze zdánlivým, optickým — ve skutečnosti by hvězdy takové mohly býti od sebe daleko vzdáleny a zdáti se nám blízkými jen proto, že připadají na touž zornou čáru, jsouce umístěny při jediné přímce, vedené od nich do našeho oka. Tak možno bylo pokládati, dokud počet známých dvojhvězdí byl neveliký, ale když především úsilím W. Herschela samého a syna jeho poznáno jich na tisíce (nyní jich známo do 11.000), třeba bylo doznati, že hvězdy takové nejsou pouze na pohled sblíženy, nýbrž že jest mezi nimi svazek skutečný, fysický, že tvoří jakoby soustavu dvou sluncí. Domysl ten zjištěn nade všecku pochybnost od té doby, co poznáno, že hvězdy takové krouží okolo společného středu tíže, jsou tedy v sousedstvu poměrně velmi blízkém. Kromě toho objevena také podobná trojhvězdí, čtyřhvězdí a mnohohvězdí kroužící kolem sebe, čímž vyšlo patrně na jevo, že počet hvězd, které lze v některém směru zachytiti dalekohledem najednou, nemůže býti ukazovatelem, jak hluboký tam jest prostor světový.

Pomysl o stejnoměrné rozloze těles nebeských v čočkovitém prostoru, potkává se kromě toho s jinými potížemi. Tak jeví se ku př. v Mléčné Dráze několik míst podoby okrouhlé neb vejčité, kde vůbec není hvězd. Místa tato vynikají ze světlého jejího pásu jako temné skvrny tak výrazné, že neušly ani pozornosti anglických námořníků, kteří je na jižní polokouli drasticky nazvali Měchy s Uhlím. Jeden z nich jest poblíže Jižního Kříže, jiný v souhvězdí Labutě uprostřed nejbohatších na hvězdy míst v Mléčné Dráze, že se podobá, jakoby vesmír právě tam, kde nejdále do prostoru se vypíná, proražen byl obrovským tunelem, v němž není ani jediné hvězdy. Kromě toho pak černá se v ní dlouhá trhlina, která ji podobnou činí řece rozdvojené ve dvě ra-

mena, jež zasahují od Labutě přes souhvězdí Orla a Hadonoše daleko na polokouli jižní, takže přikládáme-li s Herschelem Mléčné Dráze podobu čočkovitou, dlužno s ním též souhlasiti v tom, že čočka tato není pravidelna, nýbrž se strany jedné hluboko rozštěpena, že průtrž téměř až ku středu jejímu se táhne.

Když methoda sondování nebes a měření hvězd osvědčila se býti nedostatečnou ku poznání všehomíra, chopil se Herschel methody jiné, kterou mínil bezpečněji dojíti cíle: počal měřiti světlo hvězd.

Při tom vycházel ze zásady, že mají hvězdy celkem světlo jednaké a více méně jednakou velikost, že se tudíž jeví tím slabší a menší, čím jsou vzdálenější. A byť i zásada ta mnohé připouštěla výjimky, že přece má platnost pro celé skupiny těles nebeských; tak na př. průměrná vzdálenost hvězd 6. třídy jest větší, než hvězd třídy 5. a to v poměru, který lze určiti z porovnání jejich světla. Také tato domněnka Herschelova celkem na slabých spočívá základech, ana sama naše soustava sluneční se skládá z těles co do velikosti nejrozmanitějších, počnouc ode drobných, poletavých meteorů, až do Joviše, jenž velikostí tisíckrát převyšuje naši zemi a do slunce millionkrát nad ni většího. Dle analogie možno souditi, že se stupnice tato zjevuje i ve všemmíru. Proč by tedy hvězdy slaběji svítící měly býti vzdálenější než hvězdy jasně svítící, any mohou býti menší?

To, co dosud celkem víme o parallaxách a tudíž o skutečných vzdálenostech hvězd, zdá se potvrzovati tento domysl. Z nečetných hvězd, jichž parallaxu známe s jistotou, náležejí toliko tři k jasnějším, u ostatních hvězd první velikosti nepodařilo se dosud vystihnouti parallaxy, třeba je tedy pokládati za vzdálenější než hvězdy slabší, jichž vzdálenost vyměřiti se dala. Za nejbližší hvězdu — jakož uvedeno — pokládá se Toliman na polokouli jižní, jehož vzdálenost převyšuje 222.000krát vzdálenost země od slunce, obnášejíc $40^3/_4$ bilionů km. Kdyby bylo slunce na místě Tolimana, svítilo by 70.000.000 slaběji než skutečně svítí, výskumy fotometrické však učí, že světlo, jež k nám z Tolimana dopadá, jest toliko 20.000.000 slabší slunečního, má tudíž dotčená hvězda světlo $3^1/_2$ tak silné jako slunce a dle toho podobá se ku pravdě, že i rozměry její jsou větší.

Ještě patrněji to na jevo vychází, obrátíme-li zřetel k nejjasnější hvězdě našeho nebe, k Siriovi. Vzdálenost jeho od nás převyšuje více než millionkrát vzdálenost země od slunce. Naše hvězda denní byla by na jeho místě hvězdičkou nad míru slabounkou. Blesk Siria převyšuje několiksetkrát světlo sluneční a připustíme-li, že jasnosti hvězd odpovídají jejich rozměry, převyšuje Sirius rozměry svými několiksetkrát slunce a v prostoru, který sám zaujímá, umístiti by se dalo několik tisíc těles o velikosti našeho slunce.

Naopak hvězda 61. v Labuti jest sotva 6. velikosti a tudíž bezpochyby daleko menší než naše slunce.

Z toho jest zřejmo, že Herschel opíraje se o domněnku o jednaké velikosti a jednakém světle hvězd, nemohl se domoci kýžených výsledků. Rozměry všehomíra vypočítané na základě této methody, byly větší než ony, jichž dosáhl sondováním nebes. Na základě svých výpočtů pokládal Herschel, že hvězdy v nejodlehlejších končinách Mléčné Dráhy,

k nimž teleskop jeho dosahoval, jsou 900krát tak daleko od nás vzdáleny, jako hvězdy první velikosti a světlo že potřebuje 14000 let, než z nich doletí k zemi, tedy dvakrát tolik času, co mu vykázala methoda předešlá. Však i tato methoda zůstává nejista, pokud nelze říci s určitostí, zda slabé světlo těchto hvězd přičísti máme jejich větší vzdálenosti, nebo jejich menším rozměrům.

Změna methody však nezměnila celkem názoru Herschelova o soustavě Mléčné Dráhy a budově světa. Posledních důsledkův svého dlouholetého bádání on nevyslovuje jasně i zdá se, že vůbec nedospěl k přesným závěrům. Na sklonu svého života genialní tento badatel, jenž pronikl hlouběji v tajemství všehomíra než kdokoli před ním, zůstal celkem při témž názoru, k němuž dospěl měřením hvězd a při němž bohužel dosud — 66 let po jeho smrti — astronomie celkem se nachází.

Hostem u básníků.

Překlady **Jar. Vrchlického.**

Alessandro Arnaboldi.

Svatá Rosalie.

I.

Pane, slitování!
Nad lid můj děsná sklání
se zora a svět leká.
Hřmí Etna a se vzteká
a chrlí v nebe, v nivy
dešť strašných blesků divý.
Mne hostii jak smírnou
v tu živlů vádu vírnou,
ó Pane, přijmi!“ — Děla
tak dívka mladá, skvělá,
na jejíž vděk a krásu
zřel Norman ve úžasu.
V Palermu řkouc to slavném
ve běhu neúnavném
se mezi skály hnala
a světu s bohem dala
ve sluji šeré. Ctnosti
ten květ a spanilosti,
královská dcera milá,
tys, Rosalie, byla!

II.

Ó růže, plná vděku!
Já, dítě svého věku,

neskláním oči v strachu,
nepadám na zem v prachu,
neměním barvu v tváři,
kde ostatky tvé září.
Však přece víru tvoji
ctím, vznešená v snech stojí
přede mnou oběť čistá
a procházeje místa
heroického skutku
jdu zamyšlen a v smutku.

III.

Na Monte Pellegrino
zda vše již zapomníno,
když Ježíš byl ti bližší,
choť, jenž bol každý ztiší,
zda přelud mládí ladný
ti nezjevil se žádný?
Ni lesk a záře bálu,
ni dvořanů hold v sálu,
ni velký rod tvůj dávný
a celým světem slavný?
Když klečíc při modlení
jsi snila na kamení,
zda nezjevil se tobě
ve hávu, zbroje zdobě
kýs mladý rytíř krásný?
Zda neslyšela's jasný
zvuk ostruh v jeho kroku
a meč po jeho boku?
Což sladké Soudy lásky,
v nichž troubadourů zkazky
jak bohyni a paní
tě slovem jako zbraní
kdys mohly slavit? V tuhou,
s tvou na rameně stuhou,
seč byl by láskou veden
z všech jistě dal se jeden,
di Girgenti Beltramo.
A tys, ó sladká dámo,
jej vskutku milovala!
Ó v sluji vlhké stála
tvář jeho ve tvém snění,
v tvém postu, na modlení.
Tu Marii a Svaté
jsi volala a vzpjaté
na tělo důtky klesly.
Ty, jež tě v mládí nesly

vzpomínky v snění tichém,
věř, ty nebyly hříchem!
Byť třeba upírané,
ve stejném lesku plane
vždy právo srdce živé . . .

IV.

A umřela's. Zda divé
bolesti podlehla jsi?
Či s šedivými vlasy
jen mrtvola jak živá,
jež necítí, jen stlívá,
tys pod tíží let klesla?
Dí pověst, že se snesla,
kde ležela's, pýř sněhu
v svou halíc tebe něhu.
Na křídlech andělové
tě nesli v plesy nové
ve hymně triumfálné
jak sladkou sestru v dálné
od hvězdy k hvězdě kraje
až v světlo, k branám ráje.

V.

To pradávné jsou zkázky
z dob velké, svaté lásky,
z dob duší silou vzňatých
a dětských myslí svatých.
To povzlety jsou žárné,
to naděje jsou marné
a šílenství vše liché.
A přec v tvé muce tiché,
jež velkou lásku kryje,
tě rád mám, Rosalie!
Má duše ctí tvou krásu,
safirem nebes v jasu
k soucitu nejsouc skoupá
kadidlem k tobě stoupá!

Nuovi versi 1888.

Friedrich Rückert.

Motiv ze Stesichora.

Hélios pral ohněm v lány polí
tiše pluje v nebi bezmračném;
ženců zmdlených tlum sed ve údolí,
zřeli na se v žízni navzájem.
K nejmladšímu dlaň
s prosbou vznesli: Vstaň,
tam, hle, skalná stráň,
přines doušek čerstvé vody sem!

V ruce srp svůj a džbán na své hlavě
houpaje, hoch pohotově byl;
přišel k zdroji; když chtěl čerpat právě,
orla zřel, jenž v letu zakroužil
a na hada slít,
ale ten ho chyt,
kol něho jak nit
svinul se, že křídly darmo bil.

Hoch tu náhle se svou zbraní ruče
ptáku Zeva chvátá k přispění,
zmok pad v pramen, orel křídly tluče
volný vzpjal se v nebe sklepení;
v zdroji, kde kvet hloh,
naplnil džbán hoch,
chvátal pak co moh,
aby zrychlil svoje prodlení.

Času sám si nevzal, by mok sladký
v chůzi lokal žízní utýrán,
až když přišel ku soudruhům zpátky,
kolovati nejdřív nechal džbán.
Od úst k ústům hned
tento jakby let,
svlažen každý ret,
jak tu kolem stáli ze všech stran.

Konečně když sám chtěl na rty sprahlé
přiložiti džbán poslední z všech,
orla slyšel nad svou hlavou náhle;
dříve než měl kapku na ústech,
hněvem zuřící
ťal ho v pravici,
v střepech kypící
mok že na zem vytek v pramenech.

V žase jun zrak zvedá udivený.
Ne, to není odměna, to trest,
vládce lidských losů vyvolený
posle! toto krutý výsměch jest.
Ale orel kýv:
Ty se obrať dřív!
Běda, jaký div!
k druhům vidí jistou smrt se nést.

Rychle pili džbánu ze hluboka
z vody, kterou pro ně načerpal,
však tu otrávil jed a krev zmoka,
když ho do hlubiny srp tvůj sklál;
zaslepen ty tam
padl bys v týž klam,
kdyby Joviš sám
nebyl tebe v ochranu svou vzal.

Hocha chvíli zamyšlení schvátí
a pak velkodušně pohne rtem:
Tak ti za život mám děkovati,
kdežto oněch smrtí vinen jsem?
Jsi-li Zeva pták,
vzlétni do oblak,
bez prodlení pak
k trůnu boha smělým povzletem.

V zemský údol s Olympické výše
těmto dřív, než by jim život zhas,
ambrosie krůpěj z plné číše
a s ní život snes, by žili zas;
pak ti vzdám svůj vděk!
Ano, orel řek;
v slunce paprslek,
hoch to viděl, jak se vyšvih v ráz.

Berta Pereková.

Napsal **Jan Antoš.**

dyž Berta Pereková po dlouhém čase, krátce před zdvižením opony vstoupila do své přízemní lože, nastal v parteru hlasitý šum a několik dotěrných kukátek obrátilo se přímo na její tvář. Berta měla na sobě zelené hedvábné šaty se širokými, otevřenými rukávy, s bílými krajkami na prsou, a v její černé, krátce ostříhané vlasy byla vetknuta žlutá růže.

Zároveň s ní vešel mladý muž, skoro ještě hoch, jenž popošel až k okraji lože, ale když viděl tolik zraků na sebe upřených, rychle ustoupil do tmavého pozadí.

Berta zůstala ještě chvíli stát a s pohrdlivým úsměvem na zbledlé tváři rozhlédla se kolem.

V tom okamžiku v druhé řadě sedadel povstal mladý elegantní muž, uklonil se uctivě stranou k loži a rychle vyšel ven.

Parterem zavládl nový šepot, hlavy se rychle obracely a sem tam ozval se i tlumený smích.

Berta Pereková vzpřímila se ve svém křesle a v jejích očích, na nízkém čele a hubených tvářích zableskl vítězný úsměv.

Ladislav Kordač, mladý lékař, jenž před chvílí opustil parter, vstoupil tiše do její lože a obrácen do hlediště s klidnou tváří, bez úsměvu a bez hněvu, zůstal státi za jejím křeslem. Zatím otevřelo se jeviště a vše začalo naslouchati muse Racineově.

„Děkuji vám!“ řekla tiše Berta doktorovi a podala mu ruku, kterouž on políbil. „Sedněte vedle mne, hezky do světla, ať všichni — celý svět vás vidí!“ Obrátila k němu obličej, jenž náhle zruměněl, a sama přitáhla mu sedadlo blíže k sobě. „Vás přece nebude již nikdo podezřívat, že mne milujete!“ A ač to pravila podrážděně, zahleděla se přece na něho s patrnou zálibou.

Doktor byl muž asi třicetiletý, velký, silný, hezkého, souměrného těla, vždy vkusně ustrojený. Nebyl ani tak znám jako oblíben; za svou praxi, teprve rok starou a již výnosnou, děkoval též své popelavé, smutné tváři s přívětivýma očima, o nichž pacientky tvrdily, že vlastně ony léčí.

Mlčky, s malou úklonou posadil se vedle Berty. „Jaká to hanba, doktore, jak mne snižují!“ postěžovala si mu, jedva že se usadil, avšak náhlý usedavý pláč přerval její řeč.

Doktor jí jemně přidržel ruku.

„Však jste spozoroval — to vzrušení, když jsem vstoupila, to utišení a hned na to ten posměšný šepot. Někdo mně na potupu nahlas vyslovil mé jméno a všichni, jak na povel, obrátili se ke mně. Kdo mne ještě neznal, tomu soused s ochotou vysvětlil: ‚Berta Pereková — bývalá švadlena — nyní choť velkoobchodníka.‘ O věřte, když

jsem ty prázdné hlavy viděla pohromadě, šeptající, pomlouvající mne — s chutí bych je byla pěstí tloukla, tak jsem byla dojatá, rozhněvaná! A co jsem udělala těm lidem? Mluvte, doktore, proč mne nenávidí?“ A Berta zlostně trhala krajky na svém hedvábném živůtku.

„Myslím, milostivá, že jediné proto, poněvadž manžel váš tolik vás miluje, bezpochyby mnohem více, než jejich muži je dovedou milovat.“

„Ach, miluje!“ a sama usmála se tomu. „Vím, co chcete říci, a nehněvám se na vás. Chcete říci, že dává mi ve všem svobodu, prostředky k veselému, bezstarostnému žití, že je slaboch, jehož já ovládám. To mi závidějí — to, že není jako jejich mužové, kteří dělají si ze svých žen služky!“

Poslední slova vyřkla hlasitě, že docela dobře bylo je slyšet dole v parteru.

„Nebo snad proto mne nenávidí, že nejsem v jejich komitétu dam pro dostavení chrámu, nežebrám po domech, nepomáhám vystrojovati vánoční stromky chudé školní mládeži? Ony svou pýchou a neupřímností nejmíň toho pořídí! Já sama každý rok více velkých obleknu, než ony těch malých všecky dohromady!“

Chtěla ještě něco říci, ale jsouc unavena rozčilením, umlkla.

Doktor neodpověděl; byl hotov poslouchati dále se sklopenou hlavou.

Musa Racinova se nesla dále přes jeviště.

„Podívej se, Láďo,“ pravila náhle intimním hlasem a postrčila své sedadlo trochu na zad. „Tak krásný kus a zkazí mi ho. Vše mi zkazí, každou radost!“ Hlas její změkl, a malý její nos počal ji svrbět, jako vždy, když se jí chtělo plakat.

Doktor, aby zabránil těm slzám, vzal rychle obě její ruce do svých dlaní.

„Jak jsi pobouřena,“ pravil k ní hlasem mazlivým jako k dítěti. „Co vše ti nenapadne, jen abys sama sobě bol spůsobila. Ono vzrušení, o kterém mluvíš, neplatilo ani tobě, nýbrž vašemu novému vychovateli, jehož dnes poprve s tebou viděli.“

„Láďo, neklam, nepřelhávej mne — aspoň ty jediný ne! Vždyť víš, že v jejich nejlepších slovech, v lichotném obdivu, ba i v přátelském objetí cítím zjevně jich odpor ke mně. Nenávidí mne; nenávidí mne proto, že jsem bohatá, volná, jako kdyby mně ony to štěstí byly daly. Vším, co mám i čím jsem, vším jediné tobě jsem povinna. Tys byl mým přítelem již tenkrát, když jsem byla chuda, tys byl rádcem mým, bděl jsi nad mou nevinností, kterou děvčata v mém věku, mého vychování tak lehce ztrácejí. Nevím, zda-li jsi mne kdy miloval, ale to jistě vím, že u tebe duše má se zušlechtila, žes naučil mne přemýšleti, doufat a těšit se ze života. Nyní tedy po letech, kdy již chápu ty tvé divné řeči, které vždy zanechávají ve mně touhu, znova si je v duchu opakovat, do noci o nich přemýšlet, a když sama někdy tobě se vyzpovídám o našich zašlých snech, tu vytýkáš mi, že pracuji s fantasií, aniž bys pomyslil sobě, žes material ten sám ve mně vynašel a rozdmýchal. Fantasie — toť všechno, co mi zbylo z té doby — vše ostatní zašlo, a já sama nejvíce se proměnila. A pak — tys vynašel mi muže, Láďo! Já sama ještě tušení o něm neměla, a tys již stopoval jeho krok.

Mlčky, odněkud ze zákoutí hleděl's naň, když neděli jak neděli omládlý, s pečlivě rozčesanými vlasy, přicházel do taneční síně, kde jako zvědavý divák nebo unavený světák netančil a vždy jen drahé víno pil, však při tom za sloupem stoje, každý můj pohyb očima hltal. Tys uhodl, co se děje v jeho duši a první jsi ho oslovil. — Pamatuješ se? Já udýchána, znavena, po tanci odpočívala jsem u piana, sedíc na nízkém dřevěném jeho podstavci, když přivedl jsi ho ke mně a představil jsi mne. Tenkráte celou noc hněvem a lítostí jsem plakala. Muže toho s tou zdravou, tlustou tváří, s málo vlasy na hlavě, jenž tak beze všeho do mne se zamiloval, rozhodně jsem nenáviděla. Milovala jsem tebe —! Ale i to jsi mi rozmluvil. S mužem tím dvakrát ještě sešli jsme se v taneční síni. Tys odpovídal mu za mne, střežil každé mé slovo, dodával mi odvahy, našeptal myšlenky. Tenkrát ponejprv ve svém životě byla jsem duchaplna — ale jen tobě k vůli. Sám hleděl jsi na mne s obdivem. A jak pečlivý jsi byl! — S mužem často ještě dnes se smějeme, když si vzpomeneme, jak zlostně jsi odháněl známé a družky mé od stolu našeho, jen aby stín jich na mne nepadl a přece nebyla jsem lepší jich. Když jsem se pak stala ženou, učil jsi mne býti vážnou, k muži rozmilou a — věrnou! Nalézal jsi na mně nových půvabů a s rozumem učil jsi mne jimi vládnouti. A když stala jsem se po roce matkou, tu znovu šla jsem k tobě do učení."

Berta, jež tak smutně začala vypravovat, skončila hlasem veselým, se skrání vyjasněnou a zanícenou.

„Neděkuj mi!" pravil doktor. „To, co já u tebe získal, zdá se mi často býti nedostižitelné, ba snem. V rodině tvé našel jsem rodinu svou, v tobě sestru, ve tvém muži přítele, směle mohu říci — otce! Že jsem dnes doktorem, jest vaší zásluhou! Co jiných dnes hyne! V zápasu o kus chleba odříkávají se vědy, diplomu veleučeného pána a utíkají se k snadnému výdělku sklepníka, písaře, strážníka. Taková byla i má perspektiva budoucnosti, když jsem tě poznal. A vidíš, jediné tvá vášeň k tanci, která v neděli hned odpoledne vyhnala tě za město, utlumila v tobě hlad, dala zapomenout, že jsi ještě neobědvala, před půl hodinou ještě plakala — vášeň, do které i mne jsi strhla, poněvadž ze všech hochů nejlépe jsem tančil — ta vášeň tvá vedla nás ku štěstí."

„Jehož ty sobě nevážíš," rychle, s výčitkou přerušila jeho řeč. „Celý měsíc jsi již u nás nebyl, pohrdáš námi."

„Jak to mluvíš!" odvětil a zlíbal její ruce.

„Tedy po divadle jeď se mnou ke mně — pak uvěřím! Jsem již týden sama — muž je na cestách — je mi teskno v prázdném domě. Budeš mi povídat do noci, povídat tak dlouho, až u stolu při čaji usnu vedle tebe. Jeď, Láďo!"

„Nemohu! Víš, že mne oddali. Považ — tak pozdě večer jeti k tobě na návštěvu, když mám nevěstu!"

„Ale dříve byla jsem já tvojí nevěstou!" a vyčítavý hlas selhal jí znovu v pláč. „Miluji, ctím to děvče, jež učiní tě šťastným. Až muž přijede, přivedeš ji ke mně; chci ji vidět, mluvit s ní — vždyť nikdo na světě tolik o tobě nemůže jí povídati jako já. Ale dnes jeď se mnou, Láďo!"

Když neodpověděl, pokračovala týmž horečným tonem. „Ach, tuším dobře, jak vše skončí mezi námi. Ty vystavíš si svůj krb rodinný mimo mne, daleko ode mne, a aniž bys na mně v nejmenším se prohřešil, zanecháš mne mému osudu s uspokojeným svědomím, žes jen vše dobré pro mne učinil, zaopatřil mne jak pečlivý otec své jediné dítě. Ale všechno to štěstí bez tebe není mně ničím! Pro koho na světě jsem bohata? Měním týdně šaty, klobouky, vyjíždím ve dvouspřeží, abonuji se v divadle, obohacuji svého ducha, učím se zpěvu, pachtím se po slávě, a kdyby to ještě možné bylo, — po kráse. Když sama jsem — denně, než usnu, pro koho pláču — modlím se? Ty mi suše řekneš: ‚Nemůžeš pro nikoho jiného, než pro svého muže. Ale jaké to porovnání mezi ním a tebou? Sama jeho láska mne unavuje. Miluje jako medvěd — vášnivě, bez rozmyslu. Láska musí více duchem než citem se vyjadřovat a vésti jen samými myšlenkami, jež poutají mladou, myslící duši, vyvolávají v ní záhady a pochybnosti o sobě samé i o světě, okamžiky bolu, zoufání, a hned zas rozsévají v duši mír, smíření se vším mírem, slepou oddanost duševní. Láska musí ducha vznítit i ukolébat. V tom střídavém hněvu a smíření, láska jest krásnou, velkou. Ta láska jest pro mne ztracena!“ a utichla v smutném zamyšlení, ale hned jako novou myšlenkou oživena, obrátila se k doktorovi: „Což nedá se vynajíti forma slušná, společenská, kde vedle manželství přišly by k platnosti a k zachování city a sympathie vzbuzené jiným, jehož znali jsme dříve nežli svého muže — v první době mládí? Ať formě té kněz odepře svého požehnání, ale svět ať ji uzná!“

„Svět uzná všechno,“ s úsměvem podotkl dr. Kordač. „Ale rozumu svého se otaž, Berto. Naše touhy dávno splynuly a se otřely, nač tedy obnovovati ten zasypaný oheň hříšné vášně, jemuž jen sami musíme padnout za oběť? Hleď, jsme na nejlepší cestě zapomenouti minulost. Ty můžeš se těšit z přítomnosti, z přízně dobrého svého muže, obliby světa a já doufat mohu v budoucnost. Nač tedy jedním hříchem káceti to vše?“

Co tak mluvil, rozhostil se po tváři Bertině zjevný bol.

„Věz, že brzo zemru, Láďo!“ pravila tiše a v tu chvíli sama věřila svému nápadu.

„Nezemřeš! Budeš žíti dál. Časem ve studeném krbu vašem vzplane ještě jiskra lásky, ty zapomeneš, že jsi kdy milovala, a dobré tvé srdce najde útěchy v šlechetných skutcích, v lásce nešťastných a chudých!“

„Tedy milosrdnou sestrou se ještě stanu!“ a z náhlého smutku svého rozesmála se vesele.

„A můj mladý přítel stane se tvým přítelem!“ pokračoval on týmž vážným hlasem, a obrátil se k mladému vychovateli, za nimi sedícímu. Berta obrátila se též.

„Jděte mi objednat limonadu,“ pravila k němu krátce a když odešel, vzdychla do opravdy. „Ach, tvůj filosof! Teď věřím, že jsi pro mne umřel, když toho jsi mi odkázal!“

„Je to, Berto, hodný hoch!“

„Ale filosof! Neohřeju se u něho, ani když nejkrásněji mluví, kdežto tvé myšlenky pálily. Jeho učenost jest bez ducha, tepotu srdce,

a jeho mladá, vskutku hezká tvář je zohyzděna tou učenou, přísnou maskou budoucího kantora. Není ani stínem tebe. Všechno, co činí tebe milým, schází jemu. Jak učený, tak je i nemotorný. Obávám se promluvit naň; dám-li mu jen malou příležitost, bude po celý večer chvalořečit Racineovi a mně v noci se bude zdát, že žiju mezi klassiky. Takových děsných snů již několik mi připravil. Někdy celý starý Řím na mne poštve a já do rána zmírám pak strachy před těmi muži v bílých togách, s věnci na hlavách, přísných tváří, jimž rozhodovati a souditi jest nad nevinností a ctností!"

„Ponech mu jeho klassiky," s jistou určitostí odpovídal doktor, „a buď k němu takovou, jakou jsi, však bez vášně a zloby, jinak by byla krutou tvá zkouška s jeho nezkušeností — ponech mu volnost dívat se na tebe a uvidíš, jak vedle tebe poblednou jeho klassikové!"

„Podivná je tvá řeč, jako vždy, když promluvíš —" více však neřekla, vychovatel se vrátil a za ním vešel cukrářský hoch, nesa limonádu na tácu.

Berta jedním douškem vypila všechnu limonádu, mlčky odvrátila se od doktora a zahleděla se na jeviště. Odehrávala se poslední scéna posledního jednání.

Chvíli na to, když doktor pomáhal Bertě v šatně oblékati kožíšek, pravila k němu smutným hlasem: „Dnes jsi byl ke mně ukrutným, Láďo! Nemiluješ mne již!" On nabídl jí rámě a jemně přitiskl ji k sobě.

„Miluji tě!" pravil šeptem a oba letmo, přivinuti k sobě, sešli do korridoru.

Doktor jí pomohl do saní a pravil k ní rychle: „Zapři všudy a vždy svou vášeň!" Pak obrátiv se k vychovateli, podával mu ruku a řekl: „Někdy vyplácí se více býti člověkem, nežli filosofem!"

Berta pokynula mu rukou — ale v tom saně sebou trhly a ona s mladým vychovatelem jela domů.

* * *

„Můj přítel bude i tvým přítelem —" věta ta celou cestu tanula Bertě na mysli.

Ulice byly prázdné, sněhem zasypané. Letem saní rychle se vystřídalo několik z nich, a v každé kmitlo se osvětlené průčelí domu a na chvíli zazněl jásot a zpěv. Byl masopůst.

„Bude i tvým přítelem —" a maně podívala se na studenta vedle ní sedícího.

Spal. Suchý mráz načervenil tváře jeho a nějaký sen právě k úsměvu je vyjasnil.

„Nyní, kdy nejvíce má přemýšleti o tom, co nám doktor před chvílí pravil — usne! Jaký to filosof!" pomyslila sobě. Ulicí zazněl nový jásot a zpěv; za malými, zamrzlými okny, kolem nichž jeli, tančilo se a výskalo.

* * *

Berta beze slova, pouhým kývnutím hlavy rozloučila se na chodbě s vychovatelem. On v poslední ještě chvíli, divným veden pudem,

uchopil její ruku, jakoby ji chtěl políbit. Ona se usmála a podívala se mu přímo do očí. Zachvěl se a zmaten pustil její ruku.

„Jste ospalý — jděte si lehnout!“ řekla mu. On však rozpačitě se uklonil a zůstal státi.

„Nu, jděte!“ pravila zhurta a uchvácena náhlou zlobou přistoupila k němu o krok blíže. „Jste nesnesitelný!“ pravila hned na to bez rozmyslu; hlas její však vyzněl v pochybný, plačtivý tón.

Když se octla ve svém pokoji, rozkázala služce: „Odnes světlo, chci býti po tmě a nechci nic vidět — celý svět mne mrzí!“ a nevšímajíc si déle udivené služky, úplně oblečena, v kožíšku i v klobouku, vrhla se na pohovku.

Když zůstala sama ve tmě a tichu, tu již déle nemohla přemoci zdržovaný bol. „Jak jsem nešťastná!“ zvolala hlasitě a vypukla v opravdový pláč.

Maně každé slovo doktorovo vracelo se jí na mysl. Když před chvílí ještě vyprávěl, smála se mu, sedíc vedle něho a hledíc mu do očí, smála se mu, nevěřila mu. Vždyť byl on jediný, jehož milovala. Ale nyní, když ocítila se pojednou sama a znovu a znovu přemýšlela, zdálo se jí, že sám Láďa při svém vypravování byl dojat a že každé jeho slovo bylo odřeknutí se jí. Jeho veselá tvář byla pouhou přetvářkou; co tak mluvil, zajisté i on trpěl a jen ze šetrnosti k ní a k sobě nevyřkl celou pravdu. Však co řekl, to stačí, aby se stala zoufalou. Co jí zbude? Muž, který ji neuspokojí duchem ani srdcem, za to denně probouzí v ní výčitku svědomí, muž, který ji miluje, jehož ona však se bojí. Muž, u něhož musí zahynout!

Tichý, lítostný pláč uchvátil její slabé tělo a lomcoval jí jako v horečce.

Odměřený tikot hodin, jenž jediný svým pravidelným tempem přehlušoval její štkání, v té chvíli upamatoval ji na smutnou skutečnost: prázdný dům, dlouhé, beznadějné dny, milé již jen ve vzpomínkách.

Mysl její zalétá nazpět v minulost, v tu dobu, kdy poprve se setkali, připomíná si slova, jimiž poprve ji oslovil, probírá den po dni střídavě šťastné i bolestné; jeho řeči, jeho nálada měnily u ní počasí: vyvolávaly slunce, jasno do její duše a někdy zase jedinké nepatrné, záhadné slovo, jemuž ani nerozuměla, nasadilo jí na celou noc do srdce bol. Rychle přichází k jeho vyznání lásky, bouřnému, záchvatnému, kdy chvěl se, kolena jí objímal; od toho dne počítá v duchu minuty, večer co večer před ukončením práce, jež od něho ji ještě dělily, pak chvátá dolů přes schody jemu do náruče. Berta již ani nepřemýšlí, minulost letí kolem ní plná důkazů jemné lásky, bohatá na ty chvilky zamilovaných, okamžiky plné kouzla . . .

A tak v myšlénkách rostl doktor, až stanul před ní mocný a učený, jejím vlivem šťastný, za cenu zapření se, obětování velké její lásky. Těšila, radovala se nyní z jeho štěstí v blahém tušení, že nemine jí vděk jeho dobrého srdce, že vrátí se k ní opět jednou a obnoví lásku, jíž na pouhé jeho přání se zřekla, bez výčitky a nároků.

Ten velký den předvídala a v rozbolněnou duši její se snesla úleva a celou ji ovládl blažený pocit usmíření.

V tu chvíli vzpomněla si i na svého vychovatele; viděla v duchu rozpačitou jeho tvář, když před chvílí stanul před ní se zřejmým úmyslem promluviti a snad odprositi ji. Odehnala ho prudkým slovem — zahanbila ho.

Berta vstala z pohovky a začala se rychle procházeti po pokoji. K čemu myslela ještě na toho hocha? Láďa předal jí ho jako loutku, kterou měla obléknout, něco z ní udělat, a ku podivu, při její vzorné a něžné péči tvář jeho stala se vzdorovitější, nepoddajnější. Pak napadla jí slova Láďova: „Chovej se k němu bez vášně a zloby — jinak by byla krutou tvá zkouška s jeho nezkušeností!“ a Berta v tom okamžiku lituje, stydí se za svou smělou myšlénku, mrzí se sama na sebe. Jako by se proti ní všecko spiklo, probouzí se v ní vzpomínka za vzpomínkou, kdy komu ublížila z pouhé ješitnosti, jen z rozmaru, který v tu chvíli ji bavil a jímž provedla před světem důkaz své svrchované moci. Vše zlé i nerozumné, co kdy spůsobila, vrací se jí v paměť a na posled zjevuje se jí dobrá, laskavá tvář jejího chotě, bez výčitky, však přece s těžkou obžalobou ve smutných očích. V tom okamžiku, kdyby dlel u ní, odprosila, zlíbala by ho, zapřísahala by se mu, že jen jeho bude milovat —

Rozčilena stanula u skleněných dveří, vedoucích na balkon, položila čelo na studené sklo a zadívala se ven do noci, protkané poletujícími bílými vločkami sněhu.

Odněkud ze vzdálí bylo slyšeti zvuky piana.

Zavřela oči a poslouchala. Zvuky ozývaly se zprvu temně, volným ospalým tempem; někde přes ulici v krčmě tančili krok za krokem, líně po únavě, napolo spící.

Poznávala píseň, melodii — váhavou, sentimentální, každý ton byl jí známý a nevýslovně milý: znamenal společný krok, obrat, záchvěv srdce. Ty zvuky ošoupalé, zaokrouhlené, zrychlené a zvolněné dle potřeby, spůsobu a zvyku těch předměstských děvčat, z nichž nejvíce rekrutují se pro divadlo tanečnice, nedovede nejzručnější mistr nápodobit.

Hudba ta jest jich vlastní, hoví jejich vášním a dává jejich bolu i veselosti zvláštního výrazu.

Tak právě při volném tempu, jež ozývá se tichou nocí — jen nohama se šoupe, děvče celé položí se na prsa svého hocha, on ji šeptá, líbá ji, kol dokola všechno spí s tváří v dlani nebo na stole u převrhnutého džbánu. Lampa dohořívá, a pianista hraje ze spaní, jen tak z paměti. Tak obyčejně končí každá noc.

Berta tiše v zamyšlení naslouchá.

Hladce, změnou jednoho kroku přešel do valčíku — tempo stává se rychlejší, místo kroku nastupuje skok. Lehký, elegantní poskok v těsném objetí —! Každá taneční síň má své valčíkáře, hubené, vypěstěné jak zvláštní odrůda chrtů.

A ve chvíli zas uvolnil kroku i dechu, zaměniv rychlý ton volným.

Berta jedva dýchá, zdá se jí, jakoby též tančila, že je znavena, udýchána, že hlavu klade na něčí rameno. Ochlazuje své tváře na skle a namáhá se sluchem pochytit zvuky, jež v dáli tichnou, jakoby usínaly. Rychle otevřela dvéře vedoucí na balkon.

Zima ji ovanula a na tváři pocítila vlhký, rozplizlý sníh. Chvíli stanula, pak popošla až k samému zábradlí balkonu, nořic nohy až po kotníky v napadlém sněhu.

Neviditelný hráč v tom silně udeřil v klávesy, že rozlehl se jasně tichou nocí ostrý zvuk piana.

Berta se zachvěla zimou i divnou touhou —

V rychlém, zběsilém tom tempu zavýskne hoch i děvče — rozdupe prach — letí sálem —

Vrátila se rychle do svého pokoje a prudce zazvonila.

„Zavolejte mi pana Karasa — řekněte, že dávám prosit, aby mne navštívil!“ pravila k služce, která bosa, v záplavě bílých sukní na prahu se objevila.

„Ale snad již spí!“ troufala si namítnouti.

„Zbuďte ho!“ odvětila Berta krátce. „Však počkejte!“

Otevřela dvéře, jež dělily její ložnici a řadu salonů, a několikerými dveřmi viděla v nejzazším pokoji světlo.

„Nespí!“ zvolala radostně.

Za chvíli objevil se v jejím pokoji vychovatel s ospalou tváří, s očima však klidnýma, které svědčily, že na vše jest připraven.

Cestou k ní tázal se sama sebe, co as tak pozdě v noci může od něho chtít, ale nic mu nenapadlo ani nyní, když stál v její ložnici a klidně díval se do jejích očí.

Berta mlčky stála proti němu, nevědouc v prvním okamžiku, co by mu řekla; vše událo se tak rychle.

„Je nemocná — nervosní!“ myslil si vychovatel.

„Nudím se,“ pravila pojednou k němu hlasem tichým, důvěrným, laskavým, „je mi zde teskno samotné!“ Umlkla, dívajíc se naň úzkostlivě.

„Dnes se celý svět baví,“ pokračovala s povzdechem. „Poslyšte jen, až sem zaléhá zvenčí veselost a rozmar. Slyším hru na piano a zdá se mi, že nade mnou i pode mnou vše tančí —“ Mluvila rychle, se zápalem. „Poslední noc v masopustě!“ zvolala v nadšení, „tu jsme celou dřív protančili, až ráno chodili jsme domů, v mrazu, jen v střevíčkách, v houfu, zavěšeni, zpívajíce celou cestou, že až stráž nás napomínala. Nemohu usnout! Bavte mne, povídejte mi něco — třeba čtěte — jen ta muka zažeňte!“ hlas její zněl tak prosebně, skoro zoufale. Zachvácena slabou horečkou klesla do křesla.

Vychovatel se uklonil a rychle běžel do svého pokoje. „Cicero! Velký, božský, sladký! Ty jistě utišíš vášnivou duši její!“ a při pomyšlení, že čísti bude svého miláčka, bude moci pozorovati účinky velkých myšlének jeho: jak postupně vítězí nad vášní, uklidňují duši, zapuzují hřích, smiřují s bolem — při myšlénce té učinil v běhu dva velké skoky.

„Cicero, mistře — kde jsi?“ zvolal na prahu svého pokoje, vrhl se na podlahu a vytáhl zpod postele lehce, jako nějakou hračku, velký kufr plný knih.

Když se vrátil do ložnice své paní s knihou v ruce, povstala ona rychle z křesla a přísně se naň podívala.

Uleknut zůstal státi na prahu, ale v tom již ona k němu přiskočila, vytrhla mu knihu z ruky a mrštila jí o zem.

„Kdo by teď četl! Máte to divné nápady!“ a suché její tváře zčervenaly hněvem. „Chci ven, na čerstvý vzduch! Ihned se oblečte — doprovodíte mne!“ pravila přísně, velitelsky a postoupila na krok k němu, vzdorovitá — do duše rozechvěná — bez rozumu.

Vychovatel chtěl něco promluvit, sklopil však oči před planoucími jejími zraky a pomaten vyšel ven. V duši jeho cosi vzpouzelo se poslouchat divné té ženy, ale proto přece šel, zmámen tou prudkou její vášní. —

Vrátil se za chvíli s bojácnou, nesmělou tváří, s kloboukem na hlavě, nesa zimník hozený přes ruku. Ona stála před zrcadlem, znova úplně oblečena. Klobouk vyměnila za bílý kašmírový šál, jejž pod bradou spjala brillantovou sponou.

„Jak jste hodný, že chcete jíti se mnou!“ pravila upřímným, radostným hlasem a šla mu vstříc. „Jen rychle!“ pobízela ho a sama pomohla mu obléci zimník.

„Je mi nevolno — musím ven na vzduch — vrátíme se brzy! — Čekejte na nás!“ pravila služce, když vyšli na chodbu. Ta šla za nima až dolů k vratům, svítíc jim na cestu.

„Jak to dopadne — pán bůh ví!“

Venku padal stále sníh. Nemluvili jdouce vedle sebe, přešli ulici. Na rohu oba zůstali nerozhodně stát, nevědouce, v kterou stranu by se dali.

„Vezměte mne pod paždí,“ pravila tiše k němu, „a veďte mne někam, kde se tančí. Nebudu tančit — budu jen poslouchat a dívat se. Nemůžete sobě pomyslit, jak toužím po tom, v životě svém ještě na jediný okamžik ocítit se v tom kouzelném víru.“

Vychovatel se chvěl zimou a strachem. Maně, bez myšlénky hnul se na levo.

„Ale kam mne vedete? — Nechci do města, na žádný koncert! Vždyť někde zde na blízku se tančí, před chvílí slyšela jsem zcela na blízku zde hrát. Vy přece musíte vědět, kde se tančí — jste student — mlád!“

„Nevím!“

„Podívejme se tedy na plakáty, tam naproti na rohu!“ A chopivši ho pod paždí, přeběhla s ním ulici.

Mladý vychovatel i Berta, těsně k sobě přivinuti, četli plakát za plakátem, stoupali na špičky, namahajíce se čísti i ty, jež nejvýše byly přilepeny.

„Není zde nic!“ pravil Karas po chvíli.

„Tedy pojďme domů —“ odvětila ona zvolna, trpce. „Jaký to člověk!“ pomyslila si a srdce se jí chvělo a svrběl ji nos — — —

* * *

Druhý den obdržel doktor současně dva listy.

„Tvého vychovatele jsem dnes propustila — možná, že jsem mu ublížila — navštiv mne — povím Ti vše a jistě uznáš, že nemohla jsem jednati jinak. Navštiv mne, Láďo!“

Druhý, ještě kratší, byl od jeho přítele Karasa.

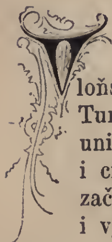
„Bez příčiny, bez důvodu, takořka na hodinu — musil jsem opustiti dům paní Berty Perekové — Navštívím Tě a povím Ti vše.“

Doktor s úsměvem složil oba listy do jedné schránky. „Těm dvěma není pomoci!“ pravil a namáhal se zapomenout nejen na tu historii, ale i na vše, co s ní souviselo.

Literarní začátky I. S. Turgeněva.

Vypravuje dr. **Pavel Durdík.**

V loňském ročníku „Květů“ vylíčil jsem mládí Ivana Sergejeviče Turgeněva až do jeho dvacátého roku, kdy vstoupil na berlínskou universitu. Nyní hodlám na základě hojných pramenů ruských i cizích nastíniti obraz dalšího jeho rozvoje a literarních jeho začátků až do vydání sebraných „Zápisků lovcových“, jakož i význam a účinek této slavné sbírky.

V Berlíně Turgeněv strávil dvě léta (1838—1840). — Na universitě tamější shledal opravdové vědecké snahy a horlivě navštěvoval přednášky professorů slavné tehda filosofické fakulty. V studiu filosofie dával mu návod prof. Verder, žák a přísný přivrženec Heglův; vedle Verdera působili zde proslavení učenci Ranke, Zumpt, Ritter, Böck. Turgeněv poslouchal latinské starožitnosti u Zumpta, dějiny řecké literatury u Böcka — „a při tom jsem musil doma dříti latinskou a řeckou grammatiku, kterou jsem špatně znal, ač jsem měl diplom kandidáta z petrohradské university. A já jsem nebyl ze špatných kandidátů,“ dí sám Turgeněv ve svých Upomínkách.

A věru, co tehdejší ruské university poskytovaly mládeži, nestálo za mnoho. Mladí lidé, toužící po důkladném vzdělání, šli studovat na zahraničné university, především do Berlína, kdež mezi universitními professory bylo tehda mnoho znamenitých učenců. Pramen skutečného vědění byl za té doby v cizině, což uznávalo i tehdejší ruské ministerstvo, v jehož čele byl osvícený hrabě S. Uvarov, posílavší na vládní účet mladé učence na university zahraničné, aby se zdokonalili v naukách a k úřadu professorskému se připravili. Po vykonaných studiích vraceli se do vlasti, jsouce proniknuti humanitní filosofií, naplněni liberálním kvasidlem a obrněni ideami, jichž nemohli pěstovati v otčině, kde vládlo nevolnické právo a — jako vůbec tehda v Evropě — despotická libovůle policejní. Mladíci, octnuvše se opět doma mezi svými, byli nespokojeni a roztrpčeni. Ministerstvo s podivením hledělo na tuto metamorfosu i bylo mu doznati, že slepice vyseděla kačata. Policie odevzdávala tyto missionáře nových myšlenek pod dohlídku žandarmův, ale ministerstvo posílalo stále jako dříve kandidáty universitních professur „na západ“. Oblíbeným typem tehdejší ruské literatury byl mladík, posluchač university, jenž se navrátil z Německa a těžké hrozny ze zaslíbené země si přivezl. Puškin s obyčejnou svou lehkou ironií vylíčil takový typ v „Oněginovi“ v obrazu Lenského:

Vladimír Lenskij! —
Jsa s celou duší student göttingenský
a hezký chlapík, v plném květu let,
byl Kantův přivrženec a — poet!
Z Německa mlhavého teď se vracel,
a přivezl si plody moudrosti,
a blouzně o národní volnosti
v říš velkých myšlenek se duchem ztrácel —
A nadšeně mu řeči splývaly,
a přes šíji se vlasy černaly.

(*Oněgin,* II. zpěv, 6. sloka, překlad Bendlův.)

Turgeněv dal nám později ukončené podobizny tohoto mladistvého typu, poznav mnoho takových mladíků v Berlíně. — Spolu s Turgeněvem navštěvovali filosofické přednášky přátelé jeho historik Granovskij, Mik. Stankevič, Frolov, Něvěrov, Annenkov a j.

Krajané mezi sebou velmi se sblížili. Turgeněv, Granovskij, Stankevič a prof. Verder byli zvláště důvěrní přátelé. V druhém roce svého berlínského pobytu Turgeněv seznámil se s M. Bakuninem. Tento proslulý později politický agitátor byl důkladný znatel filosofie a při tom člověk plný nadšeného zápalu a energie. On byl našemu mladíku tím, čím byl Mentor Telemachovi — vůdcem, přítelem a vychovatelem, přísně bdícím nad svým nezkušeným chovancem. Toho měl Turgeněv potřebí, neb i se svými 20—21 lety byl ještě velký dětina, jenž po celé hodiny si hrával s pejsky, uče je loviti krysy, — načež opět brával do rukou starého klassika nebo filosofa. Často si vystřihoval vojáčky z karet a sváděl s nimi bitvy. Ve společnosti byl tehda neobratný a nemotorný, známé své zlobil, dělal schválnosti a plodil mnoho mrzutostí; vůbec činil svým chováním dětinský dojem.

Z Berlína Turgeněv navštívil Švýcary a putoval, oděn jsa jako vandrující tovaryš (v bluze s rancem a holí), do hor.

Pobyv potom krátký čas v Rusku, podnikl r. 1840 cestu do Italie, načež opět se vrátil do Berlína a navštěvoval tu nepřetrženě universitní přednášky celý rok. V této době obsluhoval ho nevolník Kudrašev; on byl o několik let starší než Turgeněv a jevil velké schopnosti. Turgeněv bedlivě si ho všímal, naučil ho německy a sám ho připravoval ke zkoušce. Kudrašev dobře v ní obstál, načež navštěvoval lékařskou fakultu v Berlíně. Nevolníka tohoto, když se vrátil později do Spasska, na statek matky básníkovy, jmenovala tato „vlastním domácím lékařem" a velmi mu důvěřovala, ačkoli s ním nakládala pánovitě a nešetrně jako s každým jiným nevolníkem.

Turgeněva stihla nenadále přežalostná rána. Velenadaný přítel jeho Stankevič umřel souchotinami — týž, jenž s takovou horlivostí pomáhal Kolcovu při vydávání jeho písní. Psaní, v němž Turgeněv hořekuje nad smrtí záhy zesnulého přítele, ukazuje v pravém světle ušlechtilou a vznešenou mysl mladého Turgeněva a dotvrzuje to, co o něm psal jeden tehdejší jeho přítel do Petrohradu: „Nesuďte Turgeněva dle prvního dojmu; on tají v sobě příznaky nadání a rozumu, vedoucího ke vnitřnímu přetvoření člověka." Uvedeme ono psaní:

„V Berlíně 4. července 1840. Nás potkalo veliké neštěstí, Granovskij! Sotva se mi dostává síly ke psaní. Ztratili jsme člověka, jehož jsme milovali, v něhož jsme věřili, jenž byl naší hrdostí a nadějí. Sblížil jsem se s ním v Římě, vídával jsem ho každodenně a začal oceňovati jeho jasný um, vřelé srdce, veškerou ušlechtilost jeho duše . . . Stín blízké smrti již tehda na něm spočinul . . .

Často jsme rozpráběli o smrti: on viděl v ní meze, kteréž nelze překročiti myšlence, a zdálo se mi, že potaji před ní se chvěl. Smrt má hluboký význam, jestliže tvoří závěrek života dosáhnuvšího svého plného vývoje; starci je smířením, avšak nám a jemu — je trpkým osudem. Proč právě jemu bylo zemříti! On tak hluboko, tak upřímně poznával cenu života a miloval jej; při vší své nemoci kochal se blažeností, plynoucí z myšlení, práce a lásky: hotovil se k činnosti, jíž Rusko má tolik potřebí . . . Chladná ruka smrti sáhla na něho — s ním spolu zhynul celý svět. Zde vidíme chladnou ruku ďáblovu, která nadarmo nezatíná pěsť . . . Psal mi: „Vyslovte mou úctu professoru Verderovi, rcete mu, že jeho přátelství bude mi věčně svatým a drahým, vše, co jest ve mně řádného, že je nerozlučně s ním svázáno.“ — Bože můj! jak zarmoutí tato rána vás, Nevěrova, rodinu Frolových, všecky jeho známé a přátely. Nemohl jsem se odhodlati říci to ústně Verderovi; napsal jsem mu psaní. Jak byl hluboko dojat! Řekl jsem mu při setkání: „S ním umřela též část vaší bytosti.“ Verder mi odpověděl: „Cítím to. — Jsem na poloviční cestě svého života — moji nejlepší žáci, moji učenníci umírají, a mně je souzeno přečkati je.“ Přečetl mi výtečnou báseň „Smrt“, kterouž sepsal ihned po obdržení truchlivé zprávy.

Ó, jestliže by vůbec něco mne mohlo donutit, abych pochyboval o budoucnosti, smrť drahého Stankeviče zbavila by mne poslední naděje! Proč neumřel jiný, tisíce jiných, na příklad já? Kdy nastoupí doba, v níž vyvinutější duch bude míti průvodem též větší vývoj těla, v níž život náš bude podmínkou a výsledkem radosti Tvůrcovy! Proč na zemi musí hynouti a trpěti všecko krásné? Trest stihá neodvratně vše, co vyniká nad blaženou prostřednost. Aneb bouří se tím závist boha, jako druhdy závist bohů řeckých? Nebo máme věřiti, že vše krásné, svaté, láska a myšlenka — jsou chladnou ironií Jehovy? Což jest pak náš život?

Avšak ne — nesmíme pozbývati zmužilosti a se podávati! Ne! Nedáme se!

Podejme si ruce a těsněji se sdružme: jeden z našinců padl — snad ten nejlepší. Vždyť vznikají, vzniknou jiní, ruka boží nepřestává síti do duší zárodky vznešených snah a dříve nebo později světlo zvítězí nade tmou.

Tak bude. Ale nám, kteří jsme ho znali, ztráta jeho jest nenahraditelná. Tuším, že Rachel řekla: „Kdyby nikdy byl neumřel mladý muž, nevěděli bychom, co je stesk.“ Ze srdce Tvůrcova plyne i žalost i radost, často se chvějí jejich zvuky příbuznou ozvěnou a splývají v jedno: jedna jest neúplná bez druhé. Teď jest na řadě hoře . . .

Buďte zdráv a s Bohem! Napište mi slovíčko. Zdá se mi, že Vás ještě více miluji od té doby, co Stankevič umřel. Váš Turgenčv.“ —

Tehdáž byl Turgeněv již tou měrou vzdělán a osvícen, že zřejmě viděl temné stránky ruského života — zřejmě viděl kořen všeho zla, ničemnost té společenské třídy, k níž sám náležel rodem a vychováním. Byla to třída šlechticko-statkářská, tyjící z nevolníků. Fanatické zástupce této třídy s jejími ohavnostmi viděl k hlubokému svému žalu — ve vlastní rodině, ve vlastních rodičích. „Byl jsem zaražen a rozhorlen vším, co se dělo kolem mne, vše budilo ve mně hnusný pocit. Zbývalo mi jedno z dvou: buď se pokořiti a poníženě se vléci všeobecnou kolejí po ušlapané cestě, nebo zamítnouti a od sebe odstrčiti „všecky a vše“, dobře věda, že svým rozhodným jednáním pozbudu ledačeho, co bylo srdci mému blízko a draho. A já jsem jednal rozhodně.“ „Nemohl jsem dýchati týmž vzduchem, aniž společně žíti s tím, čeho jsem nenáviděl...“ pokračuje Turgeněv, líčící ve svých Upomínkách vnitřní stav duše své z tehdejší doby. „Cítil jsem nezbytnou potřebu vzdáliti se od svého nepřítele, abych zdálí tím vydatněji mohl na něho se obořiti. V mých očích tento nepřítel měl určitý tvar, měl známé jméno; nepřítel tento byl: nevolnické právo. Proti němu jsem se odhodlal bojovati do posledního vzdechu. Odebral jsem se na západ, bych lépe mohl splniti svůj slib. Nemyslím však, že „západnictví“ vyhladilo z mého nitra sympatie s ruským životem; dobřeť pochopuji zvláštnosti a potřeby ruského života.“

Roku 1841 vrátil se do Moskvy, kde za této doby bydlela jeho matka. Hodlal se podrobiti zkouškám k dosažení diplomu magistra filosofie. To však bylo nemožno, neboť na moskevské universitě již dávno nebyla obsazena stolice pro přednášky filosofie. Profesorský sbor chopil se této příležitosti a usnesl se podati vládě žádost o znovuzřízení této stolice, ale žádost byla carem Mikulášem shledána „nemístnou“ —. Téhož roku Turgeněv seznámil se s moskevskými „slavjanofily“, zejmena s bratry Kirejevskými, Aksakovy, Chomjakovem. Ale smýšlením svým stál na straně t. zv. „západníků“, hlásajících, že nejlepší spůsob k povznesení vzdělanosti domácí záleží v tom, aby výsledky a plody evropské osvěty byly znenáhla zaváděny v Rusku. Připojil se tedy k tomuto kruhu literátů, k němuž náleželi Granovskij, Bělinskij, Gercen, Bakunin.

Blízký spolek s těmito osvícenými lidmi přiměl Turgeněva, že se oddal vší duší literatuře, pomýšleje nastoupiti dráhu učence; hodlalť se ucházeti buď o universitní stolici, nebo založiti literární žurnál a státi se redaktorem. V těch krutých dobách byla dráha redaktorská velmi záslužná a čestná, ale spolu trnitá a nebezpečná. Ušlechtilé snahy synovy nelíbily se matce. Turgeněv nepohodl se s ní a ona mu přestala udíleti prostředky k výživě. Nastoupil tedy „obyčejnou kolej“ a vstoupil r. 1842 do státní služby při ministerstvu vnitřních záležitostí. Učinil tak, aby si matku opět naklonil, jakož i proto, že vláda pokládala za příznak politické podezřelosti, když šlechtic nevstoupil do vládní služby buď vojenské neb občanské. (Pokračování.)

Zpomínka na domov. Kreslil Fel. Jennevein.

Hraběnka Emma.

Od **Adolfa Belota.** Z franc. přel. Žalov.

I.

si uprostřed ulice svatého Dominika na straně lichých čísel spatřujeme dům, který právem lze vřaditi mezi nejnádhernější budovy předměstí Saint-Germainského. Na bílé mramorové tabulce nad hlavními vraty vyryta jsou slova: Hrabě z Froissy-Blaru. Toto jmeno, náležející majiteli onoho domu, jest jmenem historickým; nalezá se téměř u všech kronikářů, a Saint-Simon jmenovitě uvádí je na mnohých místech. Páni z Froissy-Blaru vyznamenali se v předešlém a v první části století XIX. na poli diplomatickém: jeden z nich byl vyslancem v Římě okolo roku 1830, a jeho syn Guntram, hrdina tajného dramata, které chceme tuto krátce vypravovati, byl přidělen po několik roků ministru zahraničných záležitostí. Důležitá poslání, která za rozličných okolností zručně provedl, zabezpečovala mu skvělou budoucnost, když se najednou v diplomatických kruzích roznesla zpráva, že se poděkoval a takto své karriéry se vzdal. Bylo mu tehdá teprv asi 30 let a byl po několik roků ženat. Od této chvíle žil hrabě, aniž by se byl světa vzdaloval, hlavně pro svou domácnost a po boku své choti, kterou zdál se velice milovati, jsa od ní zbožňován, což i jizliví lidé potvrzovali. Tato něžnost paní z Froissy ku svému choti byla konečně velmi přirozená; bylť hrabě vzdor svým čtyřiceti letům, v době, kdy počíná naše vypravování, dosud předmětem obdivu všech, jak pro půvab své osoby, dvornost svých spůsobů a vytříbenost ducha, tak i pro šlechetnou svou povahu. Byl to jeden z oněch šlechticů, kteří v tomto devatenáctém století snaží se upomínati na jinou dobu, ne-li skvělejší, alespoň více kavalírskou; oni znají snad lichost slávy svého jména, ale nosí své jméno hrdě, ctí je, a varují se každého skutku, který by mohl pokaliti jeho lesk. Oni bojí se hluku a veřejnosti; aby se uchránili před řečmi obecenstva pro případ nějaké soudní pře, obětují raději celé jmění své. Urazí-li je kdo, svěří raději svému meči než soudcům svoji pomstu; jsou mnohem méně hrdi na práva svého stavu než na svoji mravní sílu. Oni činí dobré skrytě a vyhýbají se pečlivě uveřejnění na listinách subskripčních. Baví-li se, tančí-li, jsou-li na honbě nebo opustí-li Paříž, nemile by to nesli, kdyby to noviny odběratelům oznámily; žijíť pro sebe, pro malý kruh svých přátel a nikoli pro ostatní svět. Konečně mají v otázkách cti se týkajících zásady, kterýmž by mnozí vytýkali nedostatečný základ, ale oni přiznají se upřímně, že v ohledu tomto jsou nepřátely pokroku a byli by vzhledem k tomu jich názoru hrdí na epitheton šosáků, kdyby je jim kdo dáti se pokusil.

V okamžiku, ve kterém vstupujeme do domu, před nímž jsme se byli zastavili a jehož vzezření na předešlé století upomíná, jest okolo

osmi hodin večer. Sluha otevírá obě křídla dveří k jídelně; hraběnka z Froissy vstává od stolu, přijímá rámě svého chotě a odchází do salonu. Je provází nedbale jich bratranec Lysis, jenž přibyl před několika dny z ostrova Martinique a jehož oni srdečně hostí.

„A vaše bolení hlavy, drahá Emmo?“ táže se pán z Froissy své choti, provázeje ji k oknu, jímž viděti do zahrady, v plném květu se nalezající; „při obědě jste sobě nestěžovala; však trpíte-li snad opět?“

„Ne, příteli,“ odvětila hraběnka, „jest mi mnohem lépe a vzduch ze zahrady vanoucí uzdraví mne docela. Hleďte,“ připojila, spatřivši služebníka, jenž přinášel kávu, „ráda vám sama vaši kávu naliju. Doufám, že náš bratranec Lysis se tím nerozhněvá; on raději odřekl se tohoto mokka, které nám přece sám z Antill přinesl, než aby vstal a ke stolu přisedl.“

Lysis, jsa již pohodlně uveleben v měkké pohovce, chránil se protestovati proti této uštěpačnosti hraběnčině; naopak potvrdil kývnutím hlavy její výrok, a potom natáhl se až k sedadlu v dosahu jeho noh stojícímu; urovnav pak pod svými zády měkkou podušku, očekával v této téměř vodorovné poloze slíbenou kávu.

Hrabě stál, jsa lokty opřen, u kamen a sleduje s úsměvem všecky pohyby svého bratrance, tázal se ho, když jej viděl konečně uvelebeného, je-li umdlen.

„K smrti umdlen, bratranče, k smrti umdlen!“ zabručel Lysis se zřejmým přízvukem kreolským.

„A zatím vstal jste, jak jste mne ujišťoval, teprve před obědem,“ pravila Emma, podávajíc Lysisovi koflík s kávou.

„Pravda, sestřenko, zcela pravda; ale my seděli u stolu přes hodinu.“

„Což jsi neseděl?“ tázal se hrabě.

„Seděl, seděl!“ kýval Lysis hlavou.

„Anebo chceš si naříkati na naše židle?“

„Naříkám si vůbec na všecky židle; jestiť to směšný nábytek.“

„Budoucně dám postavit na vaše místo lenošku, milý hosti,“ pravila Emma, sedajíc k pianu.

Lysis děkoval a natahoval se víc a více, a byl by snad pomalu v tomto stavu dokonalé blaženosti sladce usnul, kdyby nebyl k němu přisedl hrabě, který nechtěl, aby rozmluva zanikla.

„Vysvětli mi přec, můj drahý Lysise,“ pravil k němu, „jak jsi se mohl při své lenosti odhodlat opustiti kolonie a vykonati cestu delší tisíce mil?“

Maje hlavu svislou, oči na polo zavřeny, uznal Lysis za dobré odpověděti na tuto otázku:

„Musíš věděti, milý bratranče, že osvobozením černochů stal se mi Martinique protivným; zlobilo mne viděti ty líné černochy po celý den spáti, na místě aby náš cukrovník pěstovali; to mi činilo zlou krev, hubnul jsem, byl jsem neustále rozčilen, já, který jsem nepřítelem každého rozčilení; tu odhodlal jsem se jíti k vám. Ve Francii se alespoň mnoho mluví, mnoho pohybuje, mnoho zlobí a pracuje; já odpočívám, vidím vás zaměstnány a jsem šťastným; neboť nepocítíme opravdu blahost odpočinku, jestliže nevidíme kolem sebe celý svět pracovat.“

Hraběnka nebyla tak zaujata svým pianem, aby nebyla zaslechla některé z vět, kteréž Lysis milostivě nechal uklouznouti svým rtům. Slyšíc tento zvláštní výklad jeho pobytu ve Francii, ustála ve svém valčíku, obrátila se ku svému bratranci a poslouchala.

„A potom,“ pokračoval Lysis, „jest v našich osadách mnoho horké krve — mluvím o bílé krvi; velmi divoké vášně. Naši mladí lidé, bledí, vysocí, kousající krásnými zuby pepř a pijící rum, aby se posilnili, jsou velmi citliví, popudliví, zlostní a prudcí. Naše kreolské ženy skrývají pod svým nedbalým, ospalým vzezřením velmi mnoho vášně; jsouť řežavé uhlí pokryté popelem. Jest velmi nebezpečno obcovati s těmito lidmi: nejslabším dotknutím vyletí jiskra, jiskra vznítí se v požár ... a ... dávám přednost vašim mírným mravům.“

„Nejsou vždy takové,“ upozornil hrabě.

„Ah! narážíte na jeden nebo dva souboje, které obrátily na sebe pozornost v poslední době: však hlučná pověst o nich podává důkaz, jak řídké jsou zde události toho druhu. U vás, když někdo dotkne se nohy kolemjdoucího, spokojí se s omluvou: ‚Ublížil jsem vám, pane?‘ On smekne a odpoví: ‚Ne, pane, naopak.‘ V mé zemi postačila by taková neobratnost, aby se oba zardousili.“

„Jaké tu při chůzi třeba opatrnosti!“ žertovala Emma.

Lysis, jehož jazyk nahražoval nečinnost nohou, pokračoval:

„Hleďte, jest možno požívati lepšího klidu než v tomto našem rozkošném příbytku, v němž mi tak srdečného pohostinství poskytujete? Silné zdi, čalouny tlumící hluk z ulice, okenice, které dovolují prospati celý den, sluhové hbití a tiší, a hostitelé ... hostitelé ... přeroztomilí.“

Hrabě i hraběnka uznali za svou povinnost, ukloniti se za tuto zdvořilou poznámku Lysisovu.

„Ah! nenajdete v koloniích,“ pokračoval tento, „takové domácnosti, jako je vaše; nikdy sporu, nikdy nejmenší hádky. Jste svoji již téměř sto let ...“

„Malých sto let, dovolte, bratranče,“ pravila Emma.

„Buď si, malých sto let, a přece milujete se, jako byste přicházeli právě od oltáře.“

Při těchto slovech obrátil se hrabě k choti, a bera ji za ruku pravil s vřelostí:

„Máš pravdu, bratranče, miluji svou ženu opravdově.“

„Nuže, toť jest hezké! Nu alespoň ty se nebojíš býti směšným.“

„Směšným?“

„Zajisté, milovati svoji ženu po několika letech manželského svazku sluší jenom nejposlednějšímu měšťákovi. A slovo měšťák, jak mi pravili, zní špatně v uších Pařížanů.“

„Kteří přece revoluci vyvolali, aby učinili ze všech lidí občany,“ poznamenala hraběnka.

„Jak se od oné doby změnili,“ odvětil Lysis, „jak rychle zbavili se všech obyčejů, které by je mohly činit podezřelými, že jsou měšťany, občany. Ku příkladu manžel, který libuje si ve společnosti své choti a který by se cítil šťastným projížděje se po jejím boku, manžel tento ponechá ji samotnu v kočáře a následuje ji na míli vzdálenosti ve svém tilbury: jest to moda. Jiný, který by rád provázel svoji' ženu na jejích

vycházkách a návštěvách, nechá ji jíti svou cestou a jde do klubu: káže to moda! Třetí konečně, který miluje své děti a s radostí by se s nimi bavil plavbou v malých člunkách na vodojemu v Tuileriích, svěří je sluhovi, aby je vedl na procházku: vždyť to tak modou!"

Hrabě posadil se před chvílí podle Emmy; nyní nahnuv se k ní pravil:

„Kdybychom my obdařeni byli dítkami, my bychom se neřídili mravem, o němž se Lysis zmínil, není-li pravda, má drahá?"

Emma neodpověděla; lehký ruměnec zbarvil na okamžik její obličej, sklopila oči a úsměv, který pohrával jejíma rtoma za řeči Lysisovy, náhle zmizel. Tyto rozličné známky pohnutí byly tak skryty, že hrabě nezdál se je pozorovati. Snad konečně uvykl těmto náhlým změnám fysiognomie, tak častým u mnohých žen. Co se Lysisa týče, tomu zdálo se ticho nastalé býti němým přisvědčením k jeho poslednímu náhledu; chtěje použíti svého úspěchu, obrátil se k hraběti a hraběnce:

„Přisvědčte mi," pravil, „že znám Pařížany, ačkoliv nejsem rozen mezi nimi."

„Znáš je výtečně," odvětil hrabě; „tys bystrým pozorovatelem."

„Budiž: pozorovatelem z dlouhé chvíle; mohuť je pozorovati ze své lenošky."

A pobídnut slovy bratrancovými pokračoval ve svém kázání, neboť byl jedním z těch lidí, kteří nezastaví tak lehce svého koníčka, když byl jednou ostruhami popohnán.

„Kdyby se aspoň jednalo pouze o to, obětovati svůj vkus této bázni před směšností; ale svět chce, aby i city, srdce samo se řídilo modou. Tak na příklad: od té doby, co káže mrav, že oklamaný manžel nesmí odhaliti vinu své choti veřejnosti, od té doby obětují mnozí manželé celou svoji samolibost za tím účelem, aby se nezdálo, že vědí o neštěstí, které je potkalo, i pak, když toto neštěstí provázel útěk nebo únos. Potkají-li ji, jdouce za svými zábavami, neb přijdou-li do lože v opeře vedle lože, v níž se žena jejich nachází, snad by ji i pozdravili, kdyby ona neměla tolik studu, že se obrátí v jinou stranu, jdou-li kolem."

Hrabě se pozvedl, neboť věčná samomluva Lysisova počala znepokojovati jeho nohy. Přiblížil se ku svému bratranci a položiv mu ruku na rameno, pravil:

„Co činí oklamaný manžel ve tvé zemi?"

„Zabije milence své ženy," odpověděl kreol.

„Tento manžel jedná nepravě, milý příteli."

„Jak to?"

„Ano. Komu to pomůže, když jej usmrtí; druhého dne jest tím nešťastnějším."

„Co má tedy podle tvého náhledu činiti?"

„Podle mého náhledu," odvětil hrabě, „miluje-li muž ženu, která jej sklamala, spočívá-li v ní celé štěstí jeho, neusmrtí jiného, ale usmrtí sama sebe!"

„Děkuji pěkně," pravil Lysis, a pan z Froissy jda ke krbu zatáhl zvonkem.

Zdálo se, že na Emmu poslední slova hraběte učinila veliký a hluboký dojem. Kdyby nebyl pan z Froissy býval zaměstnán sluhou, udíleje mu rozkazy, byl by se ulekl změny obličeje hraběnčina. Ale když se k ní navrátil, bylo všecko pohnutí již zmizelo.

„Poručil jsem zapřáhnouti," pravil jí, maje v úmyslu prodleti asi hodinu v klubu, „přejete-li si však jíti na procházku, jsem ochoten k vašim rozkazům."

„Děkuji, můj drahý," odvětila Emma. „Bolení hlavy ještě mne neopustilo, nevyjedu tedy tohoto večera."

Hrabě políbil čelo hraběnce a kráčel ke dveřím. Jda kolem Lysisa viděl, že jeho bratranec, unaven dlouhou rozmluvou, usnul.

„Nechám vám tu čilého společníka," řekl obraceje se k Emmě.

„Toť společník dle mého přání," pravila hraběnka, „neboť odeberu se do svého pokoje."

A co hrabě z Froissy vstupoval do kočáru na dvoře čekajícího, zvonila Emma na svoji komornou a odebrala se do svého boudoiru.

Co Lysisa se dotýče, ten snil již chvíli, že jest v koloniích, ostíněn hustým listím banánů a vějířovitých palem, že leží měkce ve visuté síti, houpán v taktu hezkými mulatkami.

II.

Dostihneme-li polí Elysejských, mineme-li vítěznou bránu a jdouce cestou k Neuilly zastavíme se před vchodem do lesíka Boulogneského, překvapí nás neočekávaná změna, které se v krátkém čase tato část okolí pařížského dočkala. Na místě, kde před několika lety stavili stáje pro nájemné osly a koně, vysázeno krásné stromořadí, oddělené od háje širokým příkopem, pokrytým úponkovitými a plazivými rostlinami. Jeden z domů, které zde jako zázrakem povstaly, zasahuje jako mnoho jiných ku stromořadí k Neuilly vedoucímu; jeho hlavní průčelí zvýší několika poschodí vystavěno jest totiž podle jmenované silnice, za ním rozprostírá se dvůr, dále zahrada, na jejímž konci zvedá se malý pavillon, který čelem svým obrácen jest zase ku zmíněnému příkopu a lesíku Boulogneskému. V jednom z těchto pavillonů bydlily v době, v níž náš děj se dál, dvě dámy: teta a její neteř, vychovatelka a chovanka, anebo lépe matka a její dcera. Sousedé neměli o tomto poměru plnou jistotu, neboť obě dámy žily uzavřeně a nestýkaly se s žádným z obyvatelů Neuillyských. Vědělo se pouze, že starší, paní Aubryová, čítá asi 50 let a že její sotva osmnáctiletá družka jmenuje se Alice.

Vycházely málo kdy, do Paříže chodily zřídka a nepřijímaly takořka žádných návštěv. Pouze dvakráte týdně, v době nejčetnější návštěvy lesíku, sestupovala před jejich dveřmi jednoduše, ale vkusně oděná dáma, která je potom v zahradě nebo pavillonu vyhledávala. Mnohdy ani nevstoupila tato dáma do domu, nýbrž pojala rámě oné mladé dívky, která ji před mříží očekávala, a obě dostihnuvše pěšky lesíka Boulogneského zašly spolu v opuštěná stromořadí. Za hodinu potom vracely se vesele z procházky a když Alice do domu se navrátila, vstoupila opět cizí paní do vozu k Paříži odjíždějícího.

Zkrátka nebylo lze klidněji žíti, než jak žily naše dvě obyvatelky pavillonu; ačkoliv však žily odloučeně, přece nezastíraly se žádnou tajemnou rouškou; jejich okna nebyla zakryta a spůsob jejich života nevzbuzoval ničím zvláštní pozornost.

Druhého dne po oné důvěrné zábavě, kterou jsme se pokusili v předcházející kapitole vylíčiti, asi okolo čtyř hodin odpoledne zastavil se opět onen známý povoz před pavillonem, který Alice a paní Aubryová obývaly; tato poslední pospíšila sobě, aby uvítala návštěvu a uvedla naši neznámou do malého salonku, velmi jednoduše, však se zvláštním vkusem upraveného.

„Nuže, kde jest Alice?“ byla první otázka cizí dámy.

„Čte v zahradě; přejete sobě, bych ji zavolala?“

„Posečkejte okamžik, použijmež ho, abychom o samotě porozprávěly.“

Paní z Froissy, neboť ona byla tou cizí dámou, posadila se na pohovku a pokynula paní Aubryové, aby přisedla. Ačkoli v této době bylo hraběnce Emmě již třicet šest let, zářila dosud krásou, že ji počítali mezi nejspanilejší dámy celé Paříže. Na úkor přísloví, že bledovlasé krásy brzo odkvétají, měla hraběnka Emma vlasy nejjasnější barvy; její oči, jichž barvu nebylo lze určiti, any jednomu modrými, jinému zas hnědými se býti zdály, měly výraz vždy poutající, neunavující; útlé a ostře kreslené brvy její dodávaly její fysiognomii zvláštního cizího půvabu. Nevšední, pro znalce nesprávný tvar jejího nosu vzbuzoval obdiv malířův. Ústa její budila obdiv každého pro ryzost kresby a jemnost obrysu. Paní z Froissy byla prostředního vzrůstu, útlá a plná elegance.

Zatím co jsme se zde pokusili podati nedokonalý náčrt její podoby, rozmlouvaly paní Aubryová a hraběnka sedíce vedle sebe.

„Ó krutý můj osude!“ pravila paní z Froissy, „miluji svého chotě z celé duše, zbožňuji toto dítě, které jsem vám svěřila, přála bych sobě zvolati k ní: Dcero má! — a jsem nucena potlačiti v hloubi srdce obojí tuto lásku, která mne zničuje.“

„Že potlačujete tlukot srdce svého před Alicí,“ odvětila paní Aubryová, uchopivši ruce hraběnčiny, „pochopuji; neboť ona nesmí se nikdy dověděti, že jste matkou její. Proč však potlačujete lásku svou před panem z Froissy, když jej milujete?“

„Což možno vložiti celou duši v slova: Miluji tě! když ten, k němuž se s nimi obracíme, byl námi oklamán?“ pravila Emma sklopivši hlavu.

„Jste velmi přísna na sebe, má drahá,“ odpověděla paní Aubryová, „pro poklesek, za který tak dlouho jste se kála, a dokazujete mnoho shovívavosti pro křivdu vám učiněnou, kterou jste byla k poklesku tomu svedena. Sotva bylo po oddavkách, zanechal vás hrabě, přijav diplomatické poslání do Ameriky, samotnu v Paříži, bez ochránce, bez obránce. Bylo vám sotva 17 let a nemohla jste se ani posilniti po čas nepřítomnosti vašeho chotě láskou k němu, poněvadž hrabě lásku vaši před odchodem svým zanedbával. Podlehla jste promyšlenému svůdnictví, sítím nastraženým všemožným spůsobem od muže, který nikdy nebyl s to ruky vaší dosíci.“

„Jest mrtev, ten . . .“ vzdychla paní z Froissy, „jak je šťasten!“

„Zapomínáte, drahá Emmo, že jste měla své povinnosti, byla jste matkou!“

„Plníc tyto povinnosti, klamu tím neustále svého chotě. Ach, kéž by se toho nikdy nedověděl!... Není to jeho hněv, před nímž mne hrůza pojímá, ale kdyby mne přestal milovati, pak — bych zhynula.“

„Vždyť nemůže se dověděti o vašem tajemství, neb jen my dvě je známe.“

„Vím to,“ pravila Emma, tisknouc něžně ruce paní Aubryové, „nemám se čeho obávati od výtečné ženy, kterou znám od svého dětského věku, a která mi život svůj věnovala; ale každé provinění má trest za následek. Od dávné doby dvojí bol mne hnětl: láska k choti mému, kterého nejsem hodna milovati... a láska k mé dceři, kterou nesmím milovati!“

Hraběnka namáhala se, by zapudila z mysli trapné myšlenky, které jí zmítaly; obrátila se k paní Aubryové a pravila:

„Jest to pošetilé takto k vám o sobě mluviti, když mohu se s naší milou Alicí zabývati. Máte snad pro mne nějaké sdělení, které by se jí týkalo?“

„Možná, ale vidím vás dnes již tak pohnutou.“

„Může mne to, co mi chcete říci, znepokojiti?“ tázala se paní z Froissy s nepokojem.

„Vás znepokojiti, ne; ale mohlo by vám to zavdati příčinu k uvažování.“

„Vyjádřete se, prosím, bez průtahu.“

„Znáte pana Marcela z Rivesů?“ tázala se paní Aubryová.

„Ovšem, jest to jeden z mladších soudruhů mého chotě v ministerstvu zahraničných záležitostí, a myslím též, že jsou oba v témže klubu.“

„A znáte též jeho bydliště?“

„Ne, však můj choť je zná a proto...“

„Není třeba; pan z Rivesů bydlí ve třídě Neuillyské číslo 45.“

„V tomto domě tedy, anebo lépe v onom, s nímž tento pavillon souvisí.“

„Tak jest; bydlí v hlavním křídle.“

„Nikdy jste se mi o tom nezmínila.“

„Dle vašeho návodu, drahá hraběnko, žijeme zcela odloučeně, nikdo se o nás nestará a my se též s nikým nezanášíme. Do dnešního dne nebyla bych věděla jméno našeho souseda, avšak uznala jsem za dobré poptati se, když jsem toto psaní nalezla.“

A paní Aubryová, otevřevši malou přihrádku podle okna, vzala z ní list a podala jej hraběnce.

Emma přečtla rychle list a obracejíc se k paní Aubryové pravila:

„Toť vyznání lásky! A vy myslíte, že pochází od pana z Rivesů?“

„Mám příčinu tak předpokládati.“

„A komu svědčilo?“

„Našla jsem je dnes ráno v besídce, v níž Alice obyčejně dlí.“

„A domníváte se?...“

„Musím,“ odvětila paní Aubryová.

Emma sklopila hlavu a přemýšlela okamžik, pak, jakoby sama k sobě mluvila, pravila, aniž by se byla k paní Aubryové obrátila:

„Vskutku, pan z Rivesů má často dlouhou chvíli. Jest trochu švihácký. Pohlížeje z okna, spatřil zajisté Alici, a poněvadž jest hezká, velmi hezká . . .“

Pomlčela po několik okamžiků, pak pokračovala:

„Dozajista neobdržela Alice tento dopis a dle všeho jest to dopis první, kterým se osmělil k ní se obrátiti.“

Domluvivši tato poslední slova, pohledla tázavě na paní Aubryovou.

„Na neštěstí,“ odpověděla tato, „zdá se tento dopis upomínati na jiné, které mu předcházely.“

„Zdali možno! myslíte?“ zvolala hraběnka pohnutým hlasem. „Tedy by je byla Alice obdržela? Ach, tomu nelze mi uvěřiti!“

„Dejte pozor, abyste se nemýlila, drahoušku. Naše ubohá Alice, pravila jsem to častěji a vy sama jste to zpozorovala, jest trochu romantická, což souvisí s odloučeností jejího života.“

Paní z Froissy v prudkém pohnutí mysli přecházela po salonu. Náhle se zastavila a obrátivši se k paní Aubryové, zvolala:

„Máte-li pravdu, jde Alice skutečnému nebezpečí vstříc. Pan z Rivesů nemůže si při svém společenském postavení ani pomysliti, aby pojal za choť sirotka beze jmění. A kdyby to i měl v úmyslu, požadoval by zajisté vysvětlivek, listin a bůh ví čeho ještě! Ne, za takovýchto podmínek se nemůže Alice provdati.“

Hraběnka pohledla opětně na paní Aubryovou, doufajíc, že jí tato odpoví a naděje dodá, avšak paní Aubryová seděla s hlavou sklopenou a zdála se sdíleti veškerou tíseň hraběnčinu.

„Jest nutno se jí vyptati,“ zvolala náhle paní z Froissy; „musíme dověděti se pravdy; je povahy prosté a přímé a řekne zajisté pravdu.“

„Myslím též,“ pravila paní Aubryová, „zavolám ji.“

„Sečkejte! Žádáte, abych já se jí vyptávala?“

„Vy zajisté snadněji vyzvíte od ní to, co nám nutno věděti.“

„Avšak dovedu-li obratně klásti své otázky? Vaše zprávy mne tak rozrušily . . .“

Stanula. Její krásný obličej zazářil rázností.

„Nuže, pokusím se o to, když potřeba toho vyžaduje!“ zvolala.

Upokojivši se, posadila se na pohovku, mezi tím co paní Aubryová otevřela okno, vedoucí do zahrady, dávajíc znamení Alici, aby přišla do salonu.

III.

Po malé chvíli objevila se v salonu svěží, mladá dívka, as osmnáctiletá. Hrou přírody nebyla Alice na první pohled hraběnce Emmě podobna. Vlasy hraběnčiny, jak jsme již pravili, byly rusé, kdežto Alice měla vlasy barvy kaštanové, ve volných prsténcích na graciesní hrdlo splývající. V jejích velkých hnědých očích, vroubených dlouhými brvami, zračila se neskonalá něžnost. Její trochu velká ústa, utvářená dle zákonů uměleckých, vábila svou svěžestí. Zkrátka, tato sotva sedmnácti-

letá dívka nepravidelné až i fantastické krásy, byla půvabu nevýslovného. A přece, ač nezdály se tyto dvě ženy sobě podobnými, přece bylo pozorovateli snadno nalézti při nich mnohou shodu: tahy téže ušlechtilé jemnosti, nos téhož rysu, týž půvabný vzrůst; i jejich hlas zvučel časem podobně.

Když byla Alice paní z Froissy políbila a uvítala, posadila se na pohovku vedle hraběnky a ukazovala jí album, jež ze zahrady s sebou přinesla a dosud v rukou držela.

„Jak krásné jsou tyto kresby, které jste mně laskavě poslala,“ pravila; „jaká to krásná země. Ta bohatá příroda! Ten blankyt oblohy! Ah! pocestuji jednou ještě do Španěl!“

„Jak to, drahé dítě, sama?“ tázala se hraběnka s úsměvem.

„Ach ne, milostivá paní,“ odvětila živě Alice.

„Se mnou snad?“ pravila paní Aubryová, která pozorně sledovala rozmluvu.

„Ach, ne s vámi!“

„Aj, a . . . s kým?“ tázala se Emma.

„Nu . . .“ zajikla se Alice, červenajíc se.

Hraběnka, jak to spozorovala, vyměnila rychle s paní Aubryovou významný pohled, a berouc ruce dívčiny do svých, pravila:

„Rozumím, všecky dívky jsou takovými. Myslíte již na vdavky, má drahá? Nuže, přiznejte se bez lichého studu; nezazlíme vám pro takovou myšlenku. Poradíme vám pouze, abyste příliš nepočítala na cesty do Španěl.“

„Proč, milostivá paní?“

„Poněvadž je málo lidí, kteří mohou cestovati; jest k tomu nezbytně třeba dvou věcí: býti bohatým a nemíti zaměstnání, které vyžaduje pobyt ve Francii.“

„Ale vždyť jsou stavy,“ namítla Alice, „jichž povinností jest cestování do cizích zemí.“

„A který stav jest to?“ otázala se hraběnka.

Alice zarděla se opětně; váhala na okamžik s odpovědí, až nabyvši odvahy pravila:

„Diplomacie ku příkladu.“

Paní Aubryová a paní z Froissy pohlédly opětně na sebe.

„Diplomacie! . . . vskutku,“ odpověděla Emma, tváříc se lhostejně; avšak její hlas prozrazoval pohnutí. „Ale jak můžete doufati, drahé dítě, že setkáte se s diplomaty v odloučenosti, v jaké žijete? — Pánů těch jest malý počet a což musíte věděti, oni pohybují se v kruzích nepřístupných dívkám bez jmění! Co mne se týče, znám z nich pouze dva, svého chotě a mladého přidělence vyslaneckého, pana Marcela z Rivesů.“

„Ach,“ vzdychla Alice a zachvěla se, „pana Marcela z Rivesů?“

„Vy jej znáte?“ tázala se živě paní z Froissy.

Alice, všecka se zardívajíc a chvějíc, mlčela.

„Vy znáte pana z Rivesů?“ opakovala paní Aubryová. Vidouc, že hraběnka pozbyla potřebné chladnokrevnosti k pokračování v tomto druhu otázek, hleděla jí pomoci.

Alice, která opět trochu smělosti nabyla, pozvedla oči k paní Aubryové a pravila:

„Či nebydlí on v domě protějším, k němuž náš náleží?“

„Jak dobře jste zpravena!“ poznamenala paní Aubryová. „Jak to víte?“

Touto ostrou otázkou dostoupilo pohnutí mladé dívky svého vrchole. Sklopila hlavu, a dvě velké slzy zazářily jí v řasách.

Spatřivši to, přitáhla Emma Alici ještě blíže k sobě, a tisknouc jí vřele ruce, mluvila k ní velmi laskavě a přívětivě. Jsouc sama nevýslovně dojata, stala se takto vskutku dojemnou.

„Vy neodpovídáte, milé dítě?“ pravila k ní. „Můžete míti tajnosti před námi? před paní Aubryovou, která vás vychovala, která vám zastupovala matku, již jste ztratila, a přede mnou . . . svou nejlepší přítelkyní? Tažte se paní Aubryové, jež také mne vychovala, ona vám řekne, zdali jsem kdy co před ní skrývala. Nuže hleďte, drahá Alice, jsme zde dvě osoby, které vás z celého světa nejvíce milují; je-li v tomto malém srdci nějaká velká tajnost, musíte se nám svěřiti; budeme tři toto tajemství chrániti a nedáme mu uklouznouti.“

Za té řeči pokusila se Emma o úsměv, jímž by Alice důvěry nabyla. Tisknouc ji k sobě, položila ruku svou na srdce dívčino a pokračovala veseleji:

„Hle, jak tluče silně toto malé srdce; bylo by snad jméno pana z Rivesů příčinou tohoto pohnutí? . . . Vy neodpíráte . . . Nuže . . . ano?“

Vidouc, že Alice dosud s hlavou skloněnou neodpovídá, vstala hraběnka; obávalať se, že pozbude síly k potlačení svých citů, a přistoupila k paní Aubryové.

„Ach, jak trpím!“ pravila jí potichu; „a musím se přemáhati. Vždyť nejsem její matkou!“

Otevřevši pak okno, vedoucí do zahrady, hleděla se zotaviti, mezi tím, co paní Aubryová se k Alice posadila.

„Ale kde mohla jste viděti pana z Rivesů, mé dítě?“ pravila jí.

„U jeho okna.“

„Vy ho tedy blíže neznáte?“

„Ach ano, znám jej!“ odpověděla Alice živě.

„Od vidění pouze?“ ptala se paní Aubryová.

„Odpusťte; znám též jeho přednosti i jeho vady.“

„Jeho vady! které jsou to?“

„Předně vstává velmi pozdě.“

„Jest lenivý . . . smrtelný to hřích . . . a pak?“

„A potom . . .“ pravila Alice přemítajíc, „a pak . . . toť vše.“

Rozmluva stávala se potěšitelnější; Emma se opět přiblížila.

„Cože pravíte?“ řekla Alici, „pan z Rivesů že nemá jiných chyb?“

„To jest jediná jeho vada, kterou znám.“

„Jeho přednosti jsou zajisté mnohem četnější?“

„Ach ano, milostivá paní,“ odvětila Alice vřele, „jest hodný, dobrý, šlechetný!“

„Vskutku? . . . to vše? . . .“ usmála se hraběnka. „A jak jste o tom zpravena?“

Ledová kůra se prolomila; Alice nezdráhala se již odpovídati.

„Nemýlím se," odpověděla. „Hleďte, včera stála jsem u okna za záclonami, když jsem spatřila chudou ženu s děvčátkem malounkým na rukou. Nejprv ohlížela se bázlivě kolem; pak posadivši dítě na zem, vzala se zad nějaký nástroj a začala tak špatně hráti, že se jí dostalo hned množství nadávek od celého sousedstva a všech sluhů. Když smutně odcházela, padl jí z nenadání zlatý peníz k nohám. Pozvedla očí k nebesům, domnívajíc se, že pouze odtamtud může přijíti tak velké bohatství; já také pohlédla nahoru, ale můj pohled zastavil se na poloviční cestě k nebi: uzřela jsem pana z Rivesů, jak skrývá se, by nebylo viděti, kdo dal tu štědrou almužnu."

Mezi vypravováním oživila se postava Alicina, její krásné oči zářily tisícerými jiskrami, bylo pozorovati dle pohybů jejích prsou, že jí srdce rychle tluče. Hraběnka však poznala nebezpečí tohoto obdivu, a pokusila se promluviti mírným tonem:

„Toť nepopíratelně dobrý skutek," pravila, „však úchvatný není; v Paříži jest dobročinnost domovem."

Alice pohlédla na paní z Froissy takořka rozhořčeně; nechtěla připustiti, aby svržena byla modla její s výše, na kteréž ji umístila.

„Neodpírám, milostivá paní," odvětila, „že zde panuje dobročinnost; uděluje se almužna, házejí se peníze žebrákům, uznávám to; avšak nikdo nevyjde z domu ven, aby mluvil s takovýmto ubožákem, jako to učinil pan z Rivesů, pohnut jsa vděčností, kterou mu nebohá žena projevovala, a polibky, jež mu dítě její posýlalo. Pojal toho milého tvora do své náruče a zahrnul laskavostí; pak odnesl dítě k sobě do domu, kamž matka jej následovala. Krátce na to tito ubožáci odcházeli: matka držela v ruce velký balík, zajisté byla pro celou zimu zaopatřena; byla tak šťastna, že radostí plakala, objímajíc své dítě. Ach, tak máme rozuměti dobročinnosti a jak ráda bych znala obydlí této ženy, abych se mohla zúčastniti při tomto dobrém skutku pana z Rivesů!"

Alice utichla; avšak bylo pozorovati, jak hrda a všecka šťastna jest, že mohla takto promluviti. Podobala se mladému advokátovi, který obhajuje prvního svého klienta nevinně obžalovaného a který domnívá se, že svou řečí jej zachránil.

Paní z Froissy hleděla na ni okamžik a nahuuvši se k paní Aubryové, šeptala jí tiše a smutným hlasem:

„Není více pochybnosti, miluje ho!"

Pak přiblížila se k Alici, která stojíc před zrcadlem, urovnávala sobě kadeře řečnickou gestikulací do nepořádku uvedené a pravila:

„Kdybychom měly k tomu srdce, vyplísnily bychom vás notně, drahé dítě."

Alice se obrátila a pravila naivně:

„Mne plísniti, proč?"

„Nesluší se pro mladou dívku, aby se tak svými sousedy zanášela."

„Takováto zvědavost mohla by býti nebezpečnou," připojila paní Aubryová.

„Nebezpečnou?" zvolala Alice udiveně.

„Tak jest," pokračovala Emma, „jestliže by se vám přednosti, jež u pana z Rivesů nalezáte, zalíbily, mohlo by vám, drahé dítě, ta-

kové poznání způsobiti bol. Pan z Rivesů zajisté na vás nemyslí, neboť vás nezná.“

„Ach, ano, milostivá paní, on mne zná,“ odvětila živě Alice.

„Ale nemyslí na vás.“

„Ach, ano . . .“

Pronesši tato slova, zarazila se, celá jsouc v rozpacích. Bylo zřejmo, že její svědomí jí výčitek nečiní; avšak přirozený stud jí pravil, že toto přiznání nevzbudí žádoucího účastenství.

„Jak to můžete věděti?“ začala opět Emma, pokračujíc v dotazování, které se jí zdálo výhodným.

Alice mlčela.

„Vždyť s vámi nikdy nemluvil . . . Byl by vám snad psal?“ pravila Emma a pohledla na Alici, kteráž byla opět v nesnázích a dosud neodvážila se odpověděti.

„Vaše mlčení nás znepokojuje, drahé dítě,“ pokračovala hraběnka laskavým tonem. „Zda tají se v něm jakési vyznání? . . . Zajisté dostávala jste listy od pana z Rivesů. Ale jak mohly se do vašich rukou dostati? Nuže, odpovězte . . . Vždyť máme právo k vaší důvěře.“

Při těchto slovech pojala její ruce, upřevši svoje oči na ni.

„Nalézala jsem je v naší besídce,“ pravila Alice tak tiše, že jen hraběnka mohla slova její uslyšeti.

„A čtla jste je?“ tázala se paní z Froissy chvějícím se hlasem.

„Čtla jsem první dopis; nevím, odkud přišel. Jeho sloh byl tak uctivý, že cítila jsem se být oprávněnou čísti i ostatní.“

„A v těchto listech sděluje vám, že se vámi obírá, že na vás myslí?“

Alice sklonila hlavu.

„Ach toť nehezké od vás, že jste nám vše zamlčela,“ zvolala hraběnka. Pustila ruce Aliciny a posadila se na pohovku.

Oči dívčiny zalily se slzami již dlouho zdržovanými.

Alice přiblížila se k paní z Froissy, uchopila její ruce a slzíc pravila:

„Ach buďtež ke mně shovívavá, milostivá paní; kdybyste si jen mohla představiti, jak blahá jest sirotku, nemajícímu za úděl ni rodu ni bohatství, myšlenka, že někdo naň myslí, jím se obírá. Necítí se osamotněn, ví-li, že jest milován. Hleďte, poznávám svoji opuštěnost; vychování, kterého se mi dostalo, tím více mne vede k poznání, že jsem ubohé, opuštěné dítě!“

„Alice!“ zvolala paní Aubryová s výčitkou a pokusila se, aby zakryla před dívkou hraběnku, která nebyla více paní svého citu.

„Ach, vy obě byly jste tak dobrotivy ke mně,“ pokračovala Alice, odpovídajíc na výčitku paní Aubryové; „a jsem vám velikou vděčností zavázána za to, že jste se mne ujaly, mne zahrnovaly péčí, dobrotou a laskavostí. Avšak i ty sladké polibky nemohou mi nahraditi políbení mateřské!“

Tato omluva zadala hraběnce novou hlubokou ránu. Alice, ačkoli nechápala pravý význam svého výroku, poznala přece, že jím hraběnku zarmoutila a posadivši se na podnožku k jejím nohám, pokračovala:

„Odpusťte, milostivá paní, že takto mluvím; však sama jste sobě žádala, abych vám nitro své otevřela... Ach, jak bych svoji matku milovala! s jakou něžností ji zbožňovala! Kdybych matku svou poznala, jediné jí bych svou lásku věnovala, nic jiného, ni pan z Rivesů by mi na mysl nevstoupil; žádná jiná láska nebyla by nalezla místa v srdci mém."

Více nemohla Emma snésti; vytrhnuvši se z objetí Alicina, povstala chvatně a plačíc odkvapila do zahrady. Paní Aubryová, sama jsouc pohnuta, pokusila se vysvětliti své svěřence tento náhlý odchod, přičítajíc jej čivní citlivosti hraběnčině a odešla tuto vyhledat.

Alice zůstala v saloně, avšak obě paní zdržely se dlouho v zahradě; vyznání, které slyšely, spůsobilo jim velké obavy. Hledaly prostředků, jimiž by zapudily nový cit, který bez jich vědomí přes veškeru jich ostražitost byl zachvátil srdce dívčino, kteréž bylo pod jejich ochranou a záštitou. Nesnáze, které se jim v cestu stavily, nepodceňovaly. Bylyť samy dost zažily, dost přetrpěly a jejich zkušenost jim pravila, že nesnadno jest vypuditi z mysli romantické, ze živé fantasie, ze srdce panenského, kteréž dosud dojmu nepodlehlo — obraz první lásky. Probírajíce rozličné návrhy nemohly se dlouho na ničem ustanoviti. Konečně po dlouhé rozmluvě dohodly se, že v tomto případě nelze ničeho učiniti než vzdáliti Alici z Paříže a vydati se s ní na cestu. Byly však také toho náhledu, že nesmí se k tomuto prostředku náhle přistoupiti a že nutno jest Alici k tomuto kroku připraviti, aby nevznikly v hlavě její myšlenky nebezpečné.

Umluvily se, že při opětném shledání znovu o tomto svém úmyslu promluví, jehož uskutečnění na čtrnáte dní odložily.

Bylo již k sedmé hodině, když hraběnka opět do svého vozu vstoupila. Chtíc, aby přišla před jídlem domů a dlouhá její nepřítomnost spozorována nebyla, pobídla kočího ke chvatu.

Po celou dobu této rychlé jízdy z lesíku Boulogneského trpěla strašně pod tíhou smutných myšlenek a předtuch, jimž se nemohla ubrániti.

IV.

Asi osm dní po návštěvě v Neuilly, dlela paní z Froissy okolo deváté hodiny večer samotna v malém salonu svého domu. Po obědě, k němuž byl pozván Marcel z Rivesů, byli pánové Emmu spolu s Lysisem opustili. Pan z Froissy však odcházeje vyhradil si, že brzo přijde a zbytek večera ve společnosti své choti stráví; a tato jej nyní očekávala. Za to, že byl pan Marcel z Rivesů hrabětem pozván, měl jen hraběnce co děkovati. Po těch osm dní vyptávala se Emma častokráte svého chotě na onoho mladého muže, a pan z Froissy konečně nabídnul se, že jí svého mladého soudruha představí. Ona návrh ten přijala a po čas oběda mohla svého hosta pohodlně studovati; jsouc nyní o samotě, hleděla se upamatovati na všecka jeho slova a utvořiti sobě z nich úsudek o mladém muži.

Musila však doznati, že to, co objevila, nemohlo ji uspokojiti. Pan z Rivesů zdál se jí býti vzdělaným a velmi zajímavým mužem, ale povahy byl zřejmě lehkomyslné. V odpovědích na úmyslné otázky hraběnčiny projevil náhledy, z nichž usoudila, že to celkem roztomilý

mladík, ale jeden z těch milování hodných „třeštilců“, pro něž by v zájmu mnohých rodin měla pařížská káznice přichystati několik zvláštních komůrek.

Těmito myšlenkami obírala se právě hraběnka v té chvíli, když pan z Froissy šetrně vstoupil do jejího boudoiru.

„Nuže, drahá,“ pravil usednuv podle ní, „co myslíte o panu Marcelu z Rivesů? Nyní, když ho zde již není, můžeme dle libosti mluviti o tomto velkém diplomatu, kterého jste si tak velice přála poznati a kterého jsem vám, jakožto poslušný manžel, představil.“

„Kde jste ho zanechal?“ tázala se Emma.

„Na počátku polí Elysejských, vedoucího se s Lysisem, jenž mu vypravuje spoustu rozličných příběhů; víte, že náš drahý bratránek je velký mluvka. Ale musím konečně doznati, že pan z Rivesů nerad mu zůstává dlužníkem.“

„Nemluvilo se před nedávnem o zasnoubení tohoto mladého muže?“ pravila Emma lhostejně.

„Se slečnou z Martigesů, vskutku; ale musí čekati; jeť jí sotva sedmnácte let.“

„Však příteli, mně nebylo ještě sedmnácte let, když jste si mne vzal,“ podotkla paní z Froissy.

„Pravda; a já byl ve dvaceti třech letech,“ pravil hrabě s povzdechem.

„Litujete svého mládí?“

„Želím v tomto okamžiku a budu želiti po celý svůj život toho, že jsem vás za několik neděl po svatbě opustil, abych se odebral do Ameriky za marným posláním. Dvacetiletý člověk je tak pošetile ctižádostiv, obzvláště odhodlal-li se k neschůdné dráze diplomatické. Naději, že bude jednou ministrem nebo vyslancem, obětuje blaho krbu rodinného; opustí mladou a krásnou ženu; učiní ji vdovou, sotva že jí dal sebe za muže; zanechá ji samotnu bez životních zkušeností, uprostřed všech svůdností světa, a vydá se v nebezpečí, že se může dočkati jejího klesnutí, kdyby nebyla, jako vy, drahá Emmo, ženou počestnou a ženou milující.“

Emma neodpověděla. Každé slovo hraběte bolestně ji zranilo. Nepozoruje toho pohnutí, pokračoval pan z Froissy:

„Není to poprvé, co nahlížím své pochybení. Poznal jsem je již v den svého návratu, našed vás ještě půvabnější než druhdy, když jsem vás opustil, — ale bledou, na duchu kleslou, truchlivou a bez útěchy. Tu seznal jsem, jaké pošetilosti jsem se dopustil toulaje se světem za štěstím, kdežto jsem je měl zatím ve své vlasti, v domě svém na mne čekající; zamítl jsem nový úřad, jejž mi nabízeli; chtěl jsem si opět dobyti úcty, které jsem nebyl zasluhoval, a získati sobě srdce, jehož jsem před svým odchodem nedovedl dobyti. To vše proto, že objevil jsem ve vás, drahá Emmo, poklad mně dříve neznámý, a poněvadž jsem náhle pocítil k vám vroucí a hlubokou lásku, která uhasne teprve s životem mým. Nebyla-li jste lhostejna k tomu citu, byl-li jsem od svého návratu vaším přítelem, oddaným chotěm, horlivým milencem, rcetež, že nevzpomínáte sobě více na opuštěnost, v jaké jste žila, rcete, že mi odpouštíte.“

„Nemám vám co odpouštěti,“ zvolala hraběnka, „vždyť vás . . .“

Nedokončila; jak ráda by byla zvolala: „Vždyť vás miluji!“ ale neodvážila se toho.

„Jsem hodna mluviti k němu o lásce své?“ tázala se sama sebe.

Jak šťastnou cítila se vidouc vroucí lásku svého chotě, a jak při tom zároveň trpěla! Bylať nucena dáti odpověď, za kterou pan z Froissy snažně prosil. Ale nepřemožitelný stud nedovoloval jí pronésti jistá slova; zdálo se jí, že slovo láska v jejích ústech jest rouháním.

„Nikdy neseznáte hloubku mé . . . náklonnosti k vám,“ zašeptala.

Hrabě spokojil se s touto odpovědí, aniž poznal, jak mnoho bolu v ní spočívalo.

„Ach, drahá Emmo!“ pravil obejmuv půvabnou postavu hraběnčinu, „hleď, nepochyboval jsem o lásce tvé; ale jak blažen jsem, když sama mi ji vyznáváš . . . Nedělám ti výčitek, že zřídka tak činíš; samotou, v níž ti bylo po tolik let mou vinou žíti, navykla jsi sobě uzavírati veškeré dojmy do svého vnitra, potlačovati city srdce svého; dovedu si to vysvětliti, a dalek toho, abych tebe vinil, nalezám v tom vinu svou. Nuže, tedy dnes svoluješ . . . Ah! nemůžeš si představiti, jak šťasten jsem, tak blažen, že se skoro hanbím za svoji blaženost; neboť v mém stáří může býti člověk střízlivějším. Však nediv se! Ve svých dvaceti letech byl jsem duševně čtyřicátníkem, nevida jiného než praktickou stránku života; avšak nyní, jsa vskutku čtyřicetiletým spěchám, díky tobě, abych dohonil minulost zanedbanou, nalézám opět mládí své tak pošetile ztracené; věřím v poesii, věřím v lásku: cítím se mlád... cítím, že žiju . . . miluji!“

Poslouchala jej, celá se chvějíc. Zapomněla v tomto okamžiku na svoji minulost, na své útrapy, ano i na Alici. Nežilať, snila sladký sen. Náhle však někdo zaklepal na dvéře.

„Vstupte!“ zvolal pan z Froissy nevrle.

„Krásný můj sen jest u konce!“ šeptala hraběnka.

Byl to Lysis; vyhlédl si hned nejpohodlnější křeslo, ponořil se v ně, jako by byl umdlením vysílen, a promluvil k hraběti, který naň pohlížel nepříliš vlídně.

„Nemýlil jsem se,“ pravil; „ty jdeš baviti svou ženu a necháš mne v polích Elysejských na starosti mým ubohým nohám.“

„Tvým ubohým nohám! tvým ubohým nohám!“ zvolal pan z Froissy; „co ti překáželo, abys se posadil, vždyť jsou sedadla v polích Elysejských!“

„I pohovky, bratranče,“ dodala Emma, chtíc účastenstvím v rozmluvě změniti běh svých myšlenek.

„Znám já vaše židle a vaše pohovky,“ odvětil Lysis; „nedám se více lapiti. Strašné to železné mřížoví, které vtlačuje vzorky do zad, má-li člověk jen trochu jemnější kůži, a já mám jemnou kůži.“

Po tomto projevu nemohl se hrabě na svého bratrance horšiti.

„Nu, ty přeháníš,“ pravil se smíchem.

„Nepřeháním; vynálezce tohoto nářadí jmenuje se Trouchon, není-li pravda?“

„Praví se tak.“

„Nuže, tento Trouchon může se chlubiti, že je skutečně tvrdý ku svým bližním.“

„Když jsi se nechtěl posaditi, mohl jsi jíti se mnou a byli bychom se vrátili pospolu.“

„Jíti s tebou! Co tomu řeknete, drahá sestřenko: představte si, že jej baví běžeti přes ulici a vmísiti se do sběhu lidu.“

„Skutečně, příteli,“ pravila Emma, obracejíc se s úsměvem k hraběti; „toť věru trestuhodné, co jste učinil.“

„Velmi; ale hádejte, drahá, co nazývá Lysis divokým sběhem. Asi deset pokojných prochazečů kolem jakési drožky a nějakého lehkého vozíku, které byly právě do sebe vrazily. Chtěl jsem věděti, zda-li se někdo poranil, i přistoupil jsem k té skupině. Kdybys byl učinil jako já...“ připojil hrabě, obrátiv se ku svému bratranci.

„Činit, co ty, nikdy!“ zvolal Lysis. „Utržiti něco v nenadálé pračce, není-li pravda? Ach, jaké to pomyšlení; miluji příliš klid, než abych se dopustil takové neprozřetelnosti. Vozík mohl by mě vzíti za svědka, že drožka to byla, která ho poškodila a nikoliv on, který ji rozbil; pak musil bych jednoho dne vstáti již o polednách a jíti k soudu, abych vypravoval, co jsem viděl, jako se mi to již jednou stalo. Ne, ne, vícekrát mne nedostanou.“

A takto mluvě rozháněl se Lysis ve své pohovce tak směšně rukama, že hrabě i hraběnka nemohli se zdržeti, aby nevypukli v hlasitý smích.

Ale Lysis nedal se tím rušiti a pokračoval:

„Nebudu se míchati do ničích záležitostí, ne, slyšíte? Přišel jsem do Francie, abych se těšil klidu nezkalenému, nezkalenému, rozumíte?“

A jsa touto řečí unaven, natahoval se více a více a sklonil unyle hlavu. —

Pan z Froissy a hraběnka pozorovali jej okamžik a hrabě, pokročiv po té k němu, pravil:

„Nyní, když jsi již klidnějším, pověz nám, co jsi činil s panem z Rivesů.“

Uslyševši toto jmeno, pozvedla Emma hlavu.

„S panem z Rivesů?“ šeptal Lysis.

„Ano s panem z Rivesů? Což jsem tě jemu nesvěřil?“

„To byla krásná myšlenka! Radím ti, abys se s ní nechlubil.“

„Nechlubím se s ní. Pravím tak bez zvláštního úmyslu. V čem si můžeš stěžovati na moji myšlenku?“

„Tvůj pan z Rivesů byl nejnudnějším ze všech lidí,“ odvětil Lysis. „Uvěřila byste, sestřenko,“ pokračoval k paní z Froissy, „že mne častoval po celou hodinu vypravováním o své lásce?“

„Ach, můj bože! ubohý mladík, on si jej vyvolil za důvěrníka,“ pravil hrabě, nakloniv se k Emmě, která se byla rychle přiblížila.

„Oh! nehonosím se tím; neměl nikoho mimo mne po ruce,“ pokračoval Lysis. „Vaše víno mu vstoupilo do hlavy — ve Francii neumějí píti — a když pak mohl mluviti, mluvil, co mu právě na mysl vstoupilo.“

„Rozhovořil se tedy?“ tázal se hrabě.

„Rozhovořil, ostatně dost skromně.“

Hraběnka podepřela se o lenoch pohovky, na níž seděl Lysis.

„Mluvka a současně diskretní,“ poznamenala, „přiznávám se, bratranče, že tomu nerozumím.“

„Rozumím tím,“ pravil Lysis, „že nikoho nejmenoval, ani nezlehčoval. Mezi tolika tisíci dívek v Paříži neb v okolí bydlících bylo by mi těžko seznati tu, kterou miluje.“

„Ach, jest to tedy děvče?“ tázala se paní z Froissy.

„Rozkošné děvče, jak se zdá; mladá — mladinká brunetka s překrásnýma očima. Zní mi dosud v uších, jak mluvil o těch očích. Dítě k zbožňování, pravil konečně, a on ji také zbožňuje.“

„Nuže, nechť si ji vezme!“ pravil hrabě.

„Myslím, že by si pan z Rivesů nic jiného nepřál, než oženiti se, ale jest to naováženou. Jak se zdá, nemá ona dívka ni otce, ni matky, aniž jakého jmění; bude nucena státi se učitelkou v některém pensionatu; toť ony překážky.“

„Nechť na ni tedy zapomene, nemůže-li si jí vzíti,“ opětně odvětil pan z Froissy.

„Toť snadno říci, je-li však takový pošetilec opravdu zamilován . . .“

„Co myslíš, co by měl činiti?“

„Já, já nemyslím nic, nechci na sebe nijakou vinu uvaliti. Avšak on, on jest celý utrápen touhou přiblížit se k oné dívce, mluviti s ní, viděti ji, což pak vím, a dnes večer —“

Emma, zachycujíc bedlivě každé slovo této rozmluvy, nyní se zachvěla; spěšně opustila své místo a posadila se vedle Lysisa.

„Dnes večer, pravíte?“ zvolala.

V udivení pohlédl hrabě na svoji choť; nemohlť pochopiti její zájem v této záležitosti.

„Ano, dnes večer,“ pokračoval Lysis, „dívka obyčejně, jak se zdá, zůstává pozdní chvíle v zahradě, v malé besídce, náležející k jejich obydlí; pan z Rivesů zamýšlí přelézti nízký plot a dostati se tak ku předmětu své touhy.“

Pan z Froissy nemohl se zdržeti, by nepozoroval Emmu, jež zdála se podléhati mocnému pohnutí. Lysis však, aniž by pozoroval nepokoj svých posluchačů, pokračoval:

„A poněvadž tento předmět obdržel již několik plamenných listů, neboť pan z Rivesů jest velmi podnikavý a má hlavu na pravém místě —“

„Nuže?“ tázala se Emma, nemohouc se zdržeti.

„Cnost oné dívky jest u velkém nebezpečí,“ odvětil Lysis; „toť nelze upříti. Nuže, toť všechno!“ dodal, jakoby končil nějaké kázání, a zavřel oči.

Emma, stojíc u okna a tisknouc čelo ku skleněné tabuli, přemýšlela; zdálo se, že zapomněla na pana z Froissy, který ji pozorně sledoval.

Náhle se prudce obrátila a kráčela ke dveřím, jež vedly k jejím pokojům.

„Ano,“ pravila k sobě, „nechť se stane cokoliv, musím nad ní bdíti.“

Hrabě ji následoval; v okamžiku, kdy položila ruku na kliku u dveří, přistoupil blíže k ní:

„Již nás opouštíte?“ tázal se.

Emma se zachvěla, ale pak odpověděla, marně se snažíc, aby svému hlasu dodala obyčejného klidu:

„Ano, jest již pozdě.“

„Nuže, podej mi ruku,“ pravil hrabě.

Poslechla jako stroj.

„Jak žhoucí je tvá ruka,“ zvolal hrabě.

„Toť možné, neníť mi dobře,“ zašeptala. „S bohem . . .“

Vztáhnuvši ruku nazpět, otevřela dvéře a odešla. Pan z Froissy zůstal všecek ustrnulý. Co znamenalo toto náhlé pohnutí, tento spěšný odchod, že Emma ani neuznala za dobré, aby jej ospravedlnila? Co se jí stalo? Jaký tajemný svazek poutal ji k panu z Rivesů, jemuž věnovala při vypravování Lysisově tolik pozornosti? Po čas svého manželství nikdy neosmělil se hrabě dotknouti se podezřením cnosti své manželky a přece v tomto okamžiku tisíc myšlenek zmítalo rozčileným jeho duchem, bouřilo v jeho chorobné hlavě. Chtěl je zahnati, leč nebyl s to. Pravil sobě, že pošetilosti se dopouští, přikládaje nejmenší důležitosti tomu, co se přihodilo, že hraběnka jest nejšlechetnější a nejpočestnější žena, že ho miluje, že mu to sama pravila, že mu to opakovala ještě tohoto večera. A přece trpěl nevěda čím; zdálo se mu, že náhle v srdci jeho nastala čirá prázdnota, že jeho víra, jeho štěstí, jeho život mu unikly. Procházel se velikými kroky po salonu, a po každé, když došel ke dveřím, jimiž hraběnka odešla, zastavil se a zdál se býti hotov vyjíti za ní, pak rychle se obrátiv, vzdálil se, jakoby se rděl nad myšlenkou, která mu mozkem projela.

Zdálo se, že toto počínání velmi zlobí Lysisa, který jakožto nepřítel všeho pohybu a hluku se domníval, že hrabě práva svého procházeti se doma zneužívá. Minutu neb dvě snášel to trpělivě, pravě u sebe, že přejdou vrtochy jeho hostitele a že všechno na tomto světě má svůj konec, tedy i procházky salonem na příč i podél; obrátil se, obrátil se poznovu, zakašlal, jevil veškeré známky nespokojenosti, jež si možno představiti; ale vida, že pan z Froissy nebeře naň žádného ohledu, rozhodl se konečně, že s ním promluví.

„Bratranče,“ tázal se, „připravuješ se k večeři?“

Hrabě zúplna zapomněl, že Lysis je přítomen; na jeho otázku spěšně se obrátil.

„Proč tato otázka?“ odpověděl.

„Proto, že se zde procházíš jako zvířata v Jardin des Plantes před krmením.“

Pan z Froissy pokrčil rameny a anižby se více bratrancem zabýval, počal znovu svoji procházku po saloně.

Ze zoufalství nad tím rozhodl se Lysis, že usne, aby upokojil svoji netrpělivost. Však dnešní den byl pro něho nešťastným; otevřeným oknem vnikal proud chladného vzduchu a spůsobil, že Lysis náhle kýchnul.

„U čerta, vždyť se nachladím,“ myslil sobě; „noci jsou ve Francii notně chladné.“ A obrátiv se poznovu k hraběti pravil: „Kdybys mi chtěl prokázati laskavost, obrátil bys kroky své k oknu.“

„Proč to?“ tázal se bezděky pan z Froissy.

„Abys je zavřel. Nehorši se... jsem v nejlepším, abych si uhonil nastuzení mozku.“

Hrabě přistoupil k oknu. Náhle však zbledl a zavrávoral; viděltˇ svoji chotˇ kráčeti přes dvůr a vycházeti z domu. Jedenáct hodin bilo právě na velkých hodinách salonních. Každému, kdo zná obyčeje, dle nichž se vyšší kruhy řídí, musil býti odchod hraběnčin v tuto chvíli bez povozu, bez průvodu na nejvýš nápadným a neobyčejným, že by i za jiných okolností byl vzbudil pozornost hraběte. V tomto okamžiku však, v duševním stavu, v jakém se právě nalézal, nabyla pro něho tato událost nesmírné důležitosti.

Zpamatovav se z prvního zděšení vzal hrabě svůj klobouk, rychle vyšel ze salonu, po schodech dolů, přešel dvůr a vstoupil na ulici.

Vida, že bratranec jeho odešel, aniž by byl okno zavřel, rozhorlil se Lysis velice, bručel chvíli a zápasil se svojí leností a přáním, aby se ještě více nenachladil. Opětné kýchnutí zamezilo další nesnáze; vstal, šel loudavě k oknu a přemýšleje, nebylo-li by lépe, když jednou již vstal, jíti si ulehnout, opustil salon a odebral se do své ložnice. Pospíšil sobě, aby se ponořil v hluboký spánek, zatím co děly se události osudné pro život jeho hostitelů. (Dokončení.)

Portrét v románě.

Kritická studie. Napsal **H. G. Schauer.**

Pokud smí románopisec ve svém díle vylíčiti skutečného člověka z vrstevnické společnosti, tedy v tom smyslu historickou osobu? Toť otázka, jež mnohého překvapí a bude se mu zdáti esthetickou subtilností, která však není nikoli tak nezávažnou, ano druhdy nabývá i největší aktuality okamžité. Upomínáme jen na známý případ É. Zoly, jenž byl odsouzen proto, že ve svém románě popřál místa firmě, vývěsné tabuli známého advokáta pařížského.

Kdy, jak a pokud tedy smí románopisec portretovati?

Omezujeme zde své esthetické vyšetřování na románopisce, poněvadž jinému básníku již jeho druh básnický poskytuje méně příležitosti k portretování. U lyrika rozumí se to samo sebou; skladatel epické básně vázán je zvláštní povahou své látky a není-li, může-li volně se pohybovati a kresliti nenuceně své okolí, přestává býti epikem a stává se románopiscem ve verších. Ještě drama, zvláště pak veselohra, mohly by si obrati skutečné, živoucí osoby za hrdiny a druhdy tak se i stává; na př. Pailleron, jenž v jedné ze svých komedií načrtl a persifloval salonního moralistu a duchaplného filosofa, nedávno zemřelého E. Caro-a. Drama však je stavěno mnohem koncisněji, nežli román; děj rozvíjí se úsečně, kroky sledují ráz na ráz, povaha se nevypisuje, nevyličuje, nýbrž vykládá činy. Proto tu má portretování, jehož síla přece spočívá v nahromaďování a podrobném propracování mnohých druhotných, často

na prvý pohled bezvýznamných rysů, málo místa. Dramatický hrdina je socha, několika smělými, jistými tesy z pískovce vytesaná, nikoli podobizna nesčetnými tahy štětce na plátně vyvedená.

Zbývá nám z historických druhů básnických satyra a román. Satyra však, pokud samostatně se pěstuje, dovede podati jen jednotlivý rys, nejvýše několik souvisících rysů, nestačí na celý portrét; k tomuto je potřebí vypravování — lzeť poznati povahu jednotlivcovu jen z jeho činů — a vypravováním již se překročuje vlastní obor satyry, přecházíme do satyrického románu, tedy přece již románu. Z poněkud spřízněného důvodu nelze též mluviti o portretování v novele. Novela vypravuje událost pouze jednu, niť její je jednoduchá a jen po této stránce chceme seznati povahu jednající osoby; na ostatek, na celek není ani místa, ani interesu.

Vším tím, co vyloučiti jsme musili u ostatních druhů básnických, vyznačuje se měrou bohatou román. V románě je s dostatek místa k vylíčení povahy, či spíše přirozenosti, naturelu hlavních jednajících osob; povaha a přirozenost vyličuje se tím, co osoby ty činí i tím, co nečiní, činiti opomíjejí, co osoby ty myslí, mluví, píší, co o nich druhé soudí, tím, co o nich řekne autor. Požadavek přísné jednoty děje, a po jistý stupeň též jednoty času a místa, pro románopisce neplatí, aspoň ne daleko tak přísně; romancier může sledovati svého hrdinu od okamžiku jeho narození, ano vyšetřovati činitele, kteří ještě před tím pro něho důležitost jakousi projevili. Román je básnická forma nesmírně volná a pružná, každý může si ji přispůsobiti dle vlastní vlohy a potřeby. Kdežto epik a tragik potřebuje efektního přítmí minulosti, románopisec sáhnouti může do bezprostřední přítomnosti a čím zdárněji tak činí, s tím větším úspěchem se setká. „Polobratr básníkův“ románopisec, jak známým slovem jej pojmenoval Schiller, odkázán je tudíž takřka na aktualitu a tím též na — portrét.

A také si románopisci všech časův odkazu toho všímali. Předpokládáme-li, s ustáleným u věci té náhledem, že román v původním typickém svém tvaru, jako všecky útvary básnické a literární se rozvinul u Řeků, shledáváme se již u těchto s historickými, živoucími anebo krátce před tím zemřelými osobami v románě. Stačí nám tu poukázati na praotce románu, Lukiana ze Samosaty a jeho časové hrdiny! Vzpomeňme si jen na jeho Peregrina Protea! Více však byl ještě portretistou v moderním slova smyslu přední řecký básník komedií, Aristofanes; jak znal své vrstevníky, i ty nejproslulejší, persiflovati, „přibiti na stěnu“, jak dí moderní fráse, je všeobecně známo, zejmena že neušetřil ani Sokrata (v „Oblacích“). Aristofana můžeme zde právem citovati; neodpovídalať řecká komedie nikterak tomu, čím je nám veselohra, nýbrž spíše našemu pamfletu, paskvilu, našemu satyrickému časopisu, blížíc se našemu románu. Že i moderní veselohra druhdy na řeckou komedii upomíná a tudíž i osobnosti skutečné ze života vybírá a na pranýř staví, dosvědčuje zejmena proslulá Beaumarchaisova „Svatba Figarova“ a veselohry Sheridanovy.

Na mohutný mezinárodní rozkvět epické poesie národní, narozené hlavně stěhováním se národů, utvořením se středověkých národností a státův a válkami křižáckými, na prostonárodní a umělé zpěvy a eposy

hrdinské následovala rozbahňující se nechutná prosa rytířských románů. V nich bychom marně hledali to, co moderním heslem označujeme jako realismus; ve všech těch Amadisech, Lancelotech a Tristanech sotva bychom se shledali s jediným životním, individuelním rysem. Jistý pokrok v tomto směru učiněn byl pastýřským románem, t. zv. pastorilou, jenž v době skoro stejné zaplavil Italii, Španělsko, Anglii, Francii a Německo. Ovšem lišil se svět i těchto románů, svět arkadický („Arcadia“ od Sannazara, Jorge de Montemayor a Sir Philipa Sidneya) naprosto od světa skutečného; ale přece již měla tato či ona pastýřka znamenati tu či onu princeznu či dvorskou dámu, ten či onen pastýř představovati měl toho či onoho kavalíra. Při této dobré vůli ovšem zůstalo; že by se tato alegorie, či tato podobizna měla také prováděti do opravdy a sice individuálním vyličováním, případnými rysy, nikomu nenapadlo, nepřihlížíme-li k jednotlivým snad galantním, více méně všeobecně známým narážkám.

Stolici po pastoralách uprázdněnou zaujaly fantastické, kavalírské, historické, státní romány ve vkusu La Calprenèda, Mlle de Scudéry a duchovní romány ctného biskupa Caylusa. V románech těchto setkáváme se s určitými, rozhodnými, účelnými pokusy portretistickými; najmě slečna ze Scudéry projevovala tu ve svých nekonečných románech dobrou vůli a vytrvalost, lepší věci hodnou. Zejmena mnoho práce si dala v jednom ze svých románů („Lélie“), jejichž četbu nynější literární obecenstvo přenechává jakož povinnost obzvláště sladkou literárním a kulturním historikům, na zhotovení portrétu vynikajícího jansenisty, spisovatele a eremity M. de Sacyho (V. Sainte-Beuve-ův „Port Royal“). Dík, jehož se jí však za její ciseleurskou práci dostalo, nebyl přílišný; portretovaný měl malou radost ze své podobizny, ba vůbec se mu v jeho náboženském zátiší podobné zaměstnání zdálo světáckým, ne-li přímo hříchem.

Čeho v persifláži a v pamfletu schopen byl Voltaire, známo je všeobecně, a nejsou také jeho romány celkem nic jiného nežli pamflety, ovšem že velice vtipné. Je přirozeno, že i osobní persifláže nejjadrnějšího zrna z románů těch nebyla vyloučena a zejmena trpěl satanským vtipem Voltairovým učenec Maupertuis. O portretech ve vlastním slova smyslu tu však nemůže býti řeči.

Vlastní podobiznu črtal ve svých, na řeckém klassickém jevišti hrajících románech Wieland, v „Agathonu“, v „Aristippu“. Veřejným tajemstvím je také, že osoba jerusalemského patriarchy v Lessingově „Nathanu Moudrém“ vlastně nepředstavuje nikoho jiného, nežli hlavního pastora hamburského, Lessingovou polemikou tak proslulého či pověstného Gocze. Za to modely skutečné, umělecké portrety do románů svých zavedl veliký Olympovec Goethe. Že „Goetz v. Berlichingen“ z veliké části, „Werther“ však téměř celý kořeny své mají ve vrstevnické historii, ve společnosti, v nížto Goethe sám žil, cítil a působil, je známo; rovněž, že Werther není nikdo jiný nežli Goethe sám na jistém stupni vývoje, kterýž stupeň přemohl tím, že své city a vnitřní stavy i společenské styky takřka od sebe odloučil a jim dal básnickým dílem samostatnou zevnější existenci. — Goethe se později, najmě po pobytu v Italii, vykvasil, stal se klasikem. Co na dále ve svých ro-

mánech podával ze skutečného života a z toho, co osobně zažil a procítil, nebyla jako v „Goetzu“ a „Wertheru“ surovina živelního, individualního citu, nýbrž látka krásnou formou úplně prodchnutá, objektivní umělecké dílo. Co na této půdě lze vyvésti, ukazuje „krásná hraběnka“ ve „Wilhelmu Meisterovi“, k níž seděla mu modelem krásná a duchaplná paní v. Stein, jíž Goethe po delší dobu náruživě se kořil, pak zejmena krásná a hluboká „Vyznání krásné duše“ (VI. kniha téhož románu), kteráž mu poskytla pietistická přítelkyně jeho matky, slečna v. Klettenberg.

Romantická škola zvrátila v Němcích toto klidné, objektivní, klasické ponětí a nà místo něho dosadila nehotovost a kvasení nespořádaného „já“. „Ironie“, „božská ironie“ byla heslem školy té, ježto však si méně libovala v esthetice krásného, nýbrž, dle známého slova Rosenkranzova, v esthetice ošklivého, bizarního. Méně již výstředně, poněvadž seslabeně působil romantismus ve Francii, ač i tu nesmí se zapomínati na př. na mladická dramata a romány Victora Huga, na „Hernaniho“ a „Hana z Islandu“. Jako mladé Německo, tak vrhla se též pozdnější romantická škola francouzská především na román, jenž stal se orgánem jejích literárních, sociálních a politických snah, ano můžeme směle říci, že právě tento francouzský romantismus pojistil románu onu nepopíratelnou převahu, kterou v moderním životě a písemnictvu zaujímá. Dumas otec, Sue, G. Sand, Balzac dobyli románu moderní obecenstvo. A s rozkvětem románu souvisí rozkvět portrétu. Stačí nám ku doložení toho vysloviti pouze jedno jméno, jméno George Sande. Je známo, jak o čest modelu k jednotlivým postavám jejích románů dělili se její přátelé, jak portretovala na př. „svého přítele“ Alfreda de Musset.

A totéž platí o románech při vší své náboženské přísnosti tak chladně smyslné hraběnky Idy Hahn-Hahnové. Odtud pak kreslení společnosti a portretování jednotlivých osobností se stalo všeobecným pravidlem, ano takořka nezbytným požadavkem. Přišlo to druhdy tak daleko, že obecenstvo se nespokojilo s osobami, jak v románě byly vylíčeny, nýbrž za každou cenu chtělo věděti, koho mají představovati — že někoho musí představovati, bylo jim skoro samozřejmým. Obecenstvo, ano i kritika hádaly semo a tamo, konjektury se stihaly a střídaly a čtenářstvo se rozčilovalo pro něco, co s uměleckým dílem samým a jeho požitkem přec nemělo co dělat, ano tento požitek sám vůbec se neuvědomoval, ztrácel. To je zajisté zlořád; a nelze popříti, že zlořád ten druhdy příliš byl šetřen, ano přímo vzněcován umělci, kteří přec ve vlastním zájmu měli pokud možno se ho vystříci. V tomto směru zejmena veliké věci vykonal Disraeli, earl of Beaconsfield, v jehož románech, najmě v „Endymionu“, jednající osoby samy o sobě nemají skoro žádného zájmu, nýbrž jen ve svém vztahu k určitým, živoucím osobnostem vrstevnické historie, jako k Napoleonu III. samému. Při tom všem rozměry skutečnosti do nedozírna se posunují, vše ztrácí se ve fantastickém osvětlení, v němž portrét přechází v karikaturu a grimasu.

Více než průhlednou roušku, kterou Disraeli za dobré uznává postavy své haliti, strhuje hned předem „Velf“ Gregor Samarov (Oscar

Meding), jenž nám ve svých historicko-politických románech, jako „Um Szepter und Kronen“, s velikou nenuceností pod pravým jménem a jako skutečné hrdiny svého vypravování předvádí živoucí skutečné osoby z kruhů nejvyšších, na př. Bismarcka samého. Další krok již ovšem portretování románové nemůže učiniti, ale tím jsme také již na samém pomezí umění. Neboť umělecké dílo má býti samo v sobě dovršeno a ukončeno; proto zasazujeme obraz do rámce a dáváme sochu na dostatečně vysoký podstavec. Děj dramatu, románu může býti ovšem vzat z bezprostřední přítomnosti, z našeho okolí; musí však býti sám v sobě myšlenkově, mravně a estheticky dokonán, nesmějí se k němu lepiti ručičky, poukazující ještě mimo něj ven. Máme-li míti pravý umělecký požitek, musíme hrdinu pokládati poslední scénou za odbytého na vždy a nesmíme si vůbec připustiti starost, žije-li ještě a jak se mu vede; to je rušením illuse a kažením požitku. Žijící, plným jménem předvedená osobnost pak může mi illusi tu přirozeně každou chvíli porušiti, ano mne k ní vůbec nepřipustí.

Zavrhujeme tedy směšování skutečnosti s uměním, jak pěstují je Disraeli a Samarov; tím však nepravíme, že by se básník a románopisec měl vzdáti všelikého spodobování skutečnosti i v nejvyšších okoncích jejích, v politice. Musí však zde počínati si do opravdy po umělecku, s mírou, musí se vystříci i prósy i zase fantastičnosti. Za příklad uvedli bychom Alf. Daudeta, v jehož „Nabobu“ shledán byl úmysl portretovati Gambettu. Jako pravý umělec a básník nespokojil se Daudet suchým vytknutím několika rysů, z nichž dala by se usuzovati jakási podobnost, nýbrž uvádí nás ve francouzský jih, rodiště hrdiny, ukazuje, jak v ovzduší provençském tkví přednosti i nedostatky hrdinovy, jak hrdina v Paříži se pohybuje v přeneseném tam uměle ovzduší rodného jihu, jak zjev jeho ničivě působí na chladný, střízlivý, při tom však hluboký sever. Je-li to zde portrét, je to portrét ve velikém slohu, portrét vskutku umělecký, portrét, jenž podává základní rysy osoby portretované se vším důrazem, rysů nepodstatných pomíjeje.

Třeba vůbec činiti rozdíl mezi portrétem, podobiznou a mezi fotografií. Kdežto podobizna klade důraz na rysy podstatné, na vnitřní pravdu, fotografie se domáhá podobností i ve věcech zcela vedlejších, nahodilých. Jistá škola básnická sice prohlásila za úkol umění nejen svého, nýbrž veškerého příštího umění: podávati ve všem nelíčenou pravdu, fotografovati přírodu, analysovati skutečnost, aplikovati methodu vědeckou na věci umění. Pochybujeme však, že škola ta provede rozhodnou revoluci ve věcech vkusu, že bude posledním útvarem básnickým. Co na ní je relativně pravdivého, to potrvá, co však je upřílišněného, to bude odpuzeno dalším vývojem jako vše, což jest jednostranného. Co zde řečeno všeobecně, platí též o konkretním předmětu našem. I při spodobování jednotlivých postav ze skutečné společnosti slušno šetřiti základních pravidel umění, ze skutečnosti smí do umění přejíti jen to, co je rázovitého a čistě lidského. Román, skládající se ze samých skutečných osobností, lze si těžko mysliti; vzíti však jen jednu, dvě historické osoby, činí nutným, uvésti je do určitého poměru s ostatními, vymyšlenými postavami, přispůsobiti je základní myšlence díla

a děje. Sochař musí vzíti materiál pokud možno trvalý a bezvadný, zbaviti jej všech příměsků; totéž platí touž měrou o umělci slovesném.

V hlavních, jednajících osobách ukládati si tedy musí románopisec, hledě ke skutečnosti, jisté reservy, svrchu vyznačené. Románopisec nesmí skutečné osoby ze života prostě převzíti, učiniti jejich kopii, nýbrž musí je ke svým účelům přepracovati, musí pouze nastíniti, že někoho ze skutečnosti představují. Tak nastínil nám na př. Spielhagen ve svém románě „In Reihe und Glied“ v jedné své osobě geniální individualitu Lasalleovu. A abychom dotkli se též svého domácího písemnictví, podal nám Václav Vlček ve svých velkých románech řadu postav umělecky dle skutečnosti nakreslených. Upomínáme zejmena jen na doktora Vánkomila Soběhraba ve „Věnci vavřínovém“. Krásně zná požadavku tomu dostáti, pravdu s krásou sloučiti, veliká anglická románopiskyně George Eliot, zejmena tam, kde tráví z bohatých upomínek na své mládí a kreslí velebný obraz svého otce.

Ve vedlejších osobách povolujeme básníku rádi mnohem více volnosti, nežli v osobách čelných. Úkolem osob těch je, zvýšiti effekt celku a účelu toho lze dosáhnouti různým způsobem. Již tím, že skutečné, historické osoby jako vedlejší postavy do děje se zaplétají, může románopisec dosíci značného úspěchu. Poetická síla osob těch není nikdy tak značna, aby dovedla trvale odvrátiti interes od osob hlavních; osoby ty zaměstnávají jen mimochodem naši pozornost, byť i na okamžiky dosti živě. Jsou-li to šťastně zachycené figurky ze života skutečného, vzbudí dojem překvapujícího, pikantního; zároveň pak nepoutají pozornost naši tou měrou, abychom uznávali potřebným, srovnávati je se skutečností a měřiti, bylo-li jim přílišně lichoceno a nebo naopak, ukřivděno. Takovouto mosaikou zajímavých vedlejších osobností, ze skutečného života vzatých a dle přírody nakreslených, poštěstilo se našemu S. B. Hellerovi ozdobiti své romány z vysoké ruské společnosti, najmě v nedávno vyšlém románě „Salomonida“. Ferd. Laub, Mikuláš Rubinštejn, bratr světoznámého Antonína Rubinsteina a pianista Wieňawski, bratr Wieňawského houslisty, jsou vedle jiných takými zdařilými portréty románovými. Přáli bychom si, aby příkladu toho bylo následováno, neboť takovouto atickou solí dostává se románu, jehož ostatní osoby více méně jsou výplody tvořivého ducha básníkova, obzvláštní říznosti a barvitosti. Románopisec může s osobami těmi spojiti mnohou pikantní anekdotu, mnohou duchaplnou a důvtipnou poznámku, k nimž by jinak méně se naskytla příležitost.

Nejsme tak neskromni domýšleti se, že jsme těmito úvahami vyčerpali předmět, o němž by se dalo ještě přemnoho zajímavého napsati. Dotkli jsme se pouze maní několika dokladů z dějin literatury románové a přihlíželi jsme k otázce té pouze s hlediska čistě esthetického. Mohli bychom předmět svůj probírati ještě ze stanovisek jiných, ze stanoviska veřejnosti a veřejného zájmu i blaha, s něhož též každé dílo umělecké se může, ano musí posuzovati. To však by nás svedlo s vlastního předmětu, na kterýž jsme se v přítomné stati omezili, pro kterouž si vyprošujeme laskavou indulgenci svých čtenářů.

Magdalena.

Novella. Napsal **Jan Lier.**

(Pokračování.)

Jak uštknutý vztýčil doktor Jiruš prudce hlavu s pohledem divoké výčitky v zapadlých, horečně svítících očích.

„Ach, ano," vzpamatoval se, mna si čelo třesoucí se rukou, „ty posud o ničem nevíš, a tak mluvíš pošetile, jak slepý o barvách. Ano, ty si své vlasy rvát nebudeš. A jsi všeho sám vinen!" rozkatil se na novo. „Tys nás nechal v psotě, až se mi Karla zapomněla z hladu. A tys ji poslal k Děkanovskému na prodej. Ty! Prokletá rada!"

„Pakli zavinil můj pokyn tvůj skandál ve Stromovce, lituju ho. Ale nevím, jak Stromovka ocitla se v závodě starého Děkanovského!"

„U toho vydřiducha, lidokupce, kuplíře byla v obrazárně Tulkova Eva a před ní jakás ryšavá obluda, drzý, kulhavý, hnusný chlípník," zuřil právník po vzpomínce, kteráž mu rozvázala ústa. „Poznal v Karle model Evy, šilhal po ní. Z kůže bych byl vyletěl a políček nestydovi vyťal —! Že jsem tak hned neučinil! Je to jakýs vysloužilý rytmistr, baron Střela z Rokyc; povídal tak Děkanovský. Na neštěstí spozoroval urozený ničema mé rozhorlení a počínal si slušněji. Také Karla měla ze mne strach a než jsem se nadál, vyvedla mne z krámu, rozmlouvala mi podezření —. Bídnice! Bídnice podlá, zlotřilá! Netušil jsem nic dobrého, obzvláště když se mi včera i dnes dopoledne Karla několikráte ztratila jako rtuť pod rukou. Ale ona obloudila mne svým lichocením, ďábelskou přetvářkou a ronila nade mnou krokodilské slzy, jak prý jsem sláb, že jedva z domu mohu a jí už nestačím. Pravda, jsem vysílen soužením, láskou a postem tak, že jedva na nohou se držím a dnes hladem dvakráte jsem omdléval. Podruhé nemohla se mne Karla ani dokřísit, a když jsem procitl, stála nade mnou všecka vyděšená, zlíbala mne přímo šíleně a plakala na mých prsou usedavě jako dítě. Nevěděl jsem, co se s ní děje. Potom se najednou vzchopila, osušila si oči a shrnula vlasy s čela. Byla rozhodnuta. Jak, netušil jsem ovšem. Odběhla, přinesla mi cosi jíst a pít — jed bych vzal na to, že mi přimíchala pro spaní! Usnul jsem, jako by mne do vody hodil. A Karla zatím zmizela. Procitnu odpoledne a slyším odbíjet druhou hodinu. Pohřešuji Karlu, čekám, polo sním, polo bdím, hlava mne bolí a myšlénky se v ní těžce převalují, až najednou slyším čtyři hodiny. Toť nemožno! Vyskočím. Což se Karla propadla do země? Kde je? Kde je? Hrozný strach mne pojal a dodal mi síly. Vyběhnu na ulici a běžím, běžím —. Kam? Lidé se zastavují, vybíhají za mnou — Uleknu se, aby mne nechytli co blázna; vyhlížím asi tak. Zajdu do postranní uličky a ptám se: Kde tě najdu, Karlo? Kde jsi? Nějaký hukot mi odpovídá, vábný, známý hukot — jdu po něm. Voda, řeka mne volala. Jedno-

tvárný, širý, velebný tok mne poněkud upokojil. Bylo, jakoby se v něm zrcadlily klid, hloubka, velikost a napomenutí: nebuď slabým, pošetilým. Jdu zvolna po mostě a chlácholím, peskuji, těším se. Ubírám se dále, vleku se schválně daleko, abych kdesi v ztracené končině za městem zanechal štíra své žárlivosti a krvežíznivá klíšťata svých obav i pochybností. Maluji si v duchu svou milenku plamennými barvami ve skvoucí záři její něhy a vášnivé oddanosti jak bohyni mého ráje, klečím před ní a odprošuju ji s čelem v prachu za svou chabou nedůvěřivost, za tento hnusný nevděk; vzývám ji a velebím — slotu mizernou, prodajnou! Až mne polily slzy, a já na pět kroků neviděl. Do té mlhy přede mnou vjede pojednou kočár, uskočím, ženský hlas pronikavě vykřikne a zatřese mnou jak hromová rána. Vytřeštím oči — Karla! V kočáře s tím zrzounem, s tím svůdníkem od Děkanovského! Sama s ním v nejodlehlejší končině Stromovky. Bylo mi, jako by ve mně cosi pukalo. Moje krvavě raněná, potupená, nevěstkou zaslepená a teď ošálená duše vzepjala se ve své pýše a utrhla se od lačného těla. Na místě zbylo jen zvíře v mé podobě a toto zvíře vrhlo se na ryšavého, chromého vilníka, uchopilo ho za hrdlo, škrtilo a vytáhlo silou vzteku z vozu —. V tom cos mi vadí, nějaký chumáč pode mnou — zas Karla!“ Doktor Jiruš zajíkaje se, vstal, popadal dech.

„Já ji — ano já ji kopl,“ zasténal za chvíli zuřivě.

„Ale její galán, baron Střela,“ vypravoval dále po novém oddechnutí, „použil výhody situace, vyškubl se mi, vbelhal se do vozu a ujel, nechal mne spoutaného rukama Karly, která moje kolena objímala, ruce a ošumělé cáry na mně líbala — Nevím, co všechno štkala a přísahala. Nechtěl jsem ji slyšeti, zápasil s ní, odháněl a proklínal ji. Zaříkala se všemi svatými, že prodávala Střelovi jen ošidnou naději, že si z něho tropila šašky, že nedala na sebe sáhnouti a pokoušela ho toliko, aby vylákala z něho pro nás groš na sousto chleba, a potom ryšavému prostopášníkovi se vysmála a uklouzla mu, ulétla ke mně —. Nevěřil jsem jí. Nevěřím! Její lež popouzela mne k šílenství. A když nemohl jsem se jí sprostiti, zavolal jsem na ni strážníka! Ano, strážníka. Odtrhli ji násilím ode mne. Takovou surovostí jsem s ní — všecko — skoncoval —“

Doktor Jiruš propukl v křečovitý pláč.

Umělec nechal ho. Přecházel a přesedal tiše, hledě hned zamyšleně do prázdna, hned pozorně na právníka.

„Upokoj se, brachu,“ promluvil konečně, vida, že se přítel probírá z víru žalosti. „Vyvázl jsi z ošklivé avantury s úrazem, leč i s drahocenným naučením. Liška změní srst, ale obyčejů nezmění. Nechme ji běžeti —“

Trojanovi stáhlo se hrdlo. Nebyl s to hanobiti dále Karlu. Neboť on jí věřil. A tušil, že i v Jirušovi ozývá se vnitřní hlas, dávající nebohé dívčině za pravdu. Trnul strachem, aby tento hlas neozval se mocněji, v odporu proti přílišnému podezřívání Karly, bál se, aby mu přítele neodloudil na novo k dívce.

„Poslyš!“ ozval se určitě a rozjařeně jako náhlým vnuknutím po několika nezdařených pokusech, osvěžiti hovor zaváděním nových a všedních předmětů rozpravy. „Ujeď se mnou zítra z Prahy! Nezmeškáš

zde nic, unikneš bolestným upomínkám a ohyzdnému nebezpečí. Cesta samotna již vytrhne tě ze zármutku, nový kraj a nové zjevy vyvstanou na tvém obzoru a rozptýlípo něm mračna —. Ano, pojedeme spolu na Čermnou. Přenocuj u mne, a zítra hajdy z Prahy ven přes hory a lesy do nového světa. A tam snad — snad — e —"

Malíři tanula na mysli řádná, čistá dívčina, o níž pán z Rejnburka se zmínil, nalézaje podobu její v obrazu svaté Máří Magdalské.

„Pojedeme," přisvědčil mdle doktor Jiruš, poddávaje se bez vlády vůli přítelově.

„Domů vrátit se nemusíš a nechceš. Není, co bys tam hledal. Můj dům, moje garderoba, vše co mám a mohu, je ti k libovolné disposici," nabízel s upřímnou ochotou Trojan, sahaje po knoflíku zvonce, aby zavolal Barušku neb Houžvičku a dal potřebné rozkazy stran večeře a noclehu.

Mistr Houžvička měl cosi na jazyku. Otálel a mrkal po umělci; týž pochopiv mžikem, odvedl krejčího do předsíně.

Domácí pán ohlížel se ostražitě a zacloniv si ústa rukou, šeptal: „Je tu —"

„Ona?"

Správkář přikyvl důrazně hlavou.

„Nepusťte ji. Ani přes dvůr. Vystrnaďte ji a kdybyste si měl zavolat na pomoc —"

Slovo „strážníka" nechtělo Trojanovi přes rty.

„Vidíme, jaký mám nos?" vychloubal se mistr Houžvička. „Já hned čil —"

„Nečijte nic a běžte," zněla velitelská odpověď umělcova. „Pryč s ní!" —

Pozdě večer vylákali Baruška s Houžvičkou ještě malíře do zahrady, aby mu vypravovali, kterak se Karla ze síňky zavřenými dveřmi na dvůr dobývala, kterak se zdráhala odejíti, slzela a zlobila se, až posléze hodivši hlavou vyskočila a odběhla.

Ráno odvezl umělec Jiruše nevyspalého a zmořeného v zavřeném voze na nádraží. Koupiv lístky dovedl přítele pasáží, nejkratší cestou k vozu, pomohl mu do kupé a usadil ho v něm. Přiraziv za ním dvířka se svolením přemluveného a uplaceného konduktéra, postavil se před vůz jako na stráž.

Bylo teprve po prvním zvonění. Čekárny počínaly chrliti svůj živý obsah na perron. Chudí a bohatí, zaměstnaní a zaháleči s vaky a kufry; malé paničky, vyzdobené na cestu zlatem i hedvábím, a velké dámy, zahalené jak motýli do neúhledných kukel cestovních, rojili se v počtu stále hojnějším na perroně, líbali se a honili, přešlapovali, pobíhali, křičeli, smáli a durdili se.

Malířovy oči střílely pátravě komihavým rejem na všecky strany. Pojednou, právě když hlaholilo nádražím druhé zvonění, postřehl v hemživém davu ztepilou, vábně modelovanou, nápadně krásnou dívku v prostém šatě a bez jakýchkoli zavazadel. Šla podél vlaku, nahlížejíc do všech kupé. Nevynechala ani jedno, všecky prozkoumala planoucím zrakem svých velikých, temných očí.

Trojan popošel jí kvapně vstříc.

„Co hledáte?“ osopil se na ni ztlumeným, hrozivým hlasem.

„Ach,“ zvolala radostně Karla. „Již jsem našla. Spěchám za vámi z Jelení cesty. Byla jsem na čihané. S vámi je Ladislav!“

„Ano.“

„Pojedu s ním!“

„Nepojedete. Zabráním —“

„Nezabráníte nic. Mám lístek a totéž právo jako vy. Jsme si rovni. Způsobte výtržnost a pak tu budeme zadrženi všichni tři. A jinak se vám nehnu. Jak vidíte, pojedeme spolu! Za Ladislavem půjdu i kraj světa!“

Trojan nevěděl si rady. Třásl se málomocnou zlostí.

„Nepusťte mne k sobě do kupé,“ pokračovala bujně Karla. „Sednu si do vedlejšího. Co na tom? A slezu, kde vy slezete, přisednu, kde vy přisednete. Lístky budu bráti od větší stanice k stanici. Ani mi nezatajíte cíl své cesty. Raději jej řekněte. Kam ráčíte?“

„Jeďte k čertu!“ rozlítil se malíř. „Však my v Čermné dovedeme se vás zbaviti.“

Dívka zesinala, zavrávorala.

„V Čermné? Vy jedete do Čermné?“ zachvěly se její rty.

„Ano.“

„Vstupovat, pánové, vstupovat!“ hartusil konduktér, běže podél vlaku. „Do vozu! Slečno, račte! Hned pojedeme!“

Ale Karla stála jako ztrnulá, zdrcená.

Třesk přirážených dvířek rozléhal se nádražím. Poslední zavřela se za Trojanem; malíř vytáhl okénko a rozkročil se za sklem celou svou šířkou jako živý štít před Jirušem, jenž ničeho netušil.

Třetí zvonění, hlahol trubky, jek parní píšťaly. Vlak se hnul ujížděl, kol dívky na pustém perroně jak přimrazené, v sloup obrácené.

Trojan srazil okénko a vyložil se ven; ve vítězném a zároveň tázavém úžasu hleděl na Karlu. Nespustil s ní očí, pokud vlak nevyrazil na volný prostor nádraží a nezatočil se jak obrovský chřestýš po výhybkách do oblouku, jímž vybíhá trať do šírého kraje. Trhnutím zatáčejících vozů změnila se panorama; nádražní budova zmizela, pavlače a dvory předměstských domů, továrny, zahrádky a stráně sunuly se, míhaly, letěly podél vlaku, a s každým rozmachem kol ztrácela se z očí dál a dále veliká, lomozná, dýmavá máti českých měst —

Do kupé zavanul svěží vzduch, vonný výparem luk a ornice.

Trojan obrátil se od okna; vytáhl se spokojeně do výšky, rozpnul ramena až v nich praštělo a v prsou mu ulevilo. Pomnuv si vesele ruce, přehlédl vaky, plaidy, hole, deštníky a klobouky v síťkách nad sedadly, srovnal je, aby nepadaly a navzájem se nepotloukly, otevřel ventilační rosetu ve stropě i mřížka nad okny a zatáhl záclony na sluneční straně. Obíral se těmito drobnými výkony chutě a vesele, jako člověk libující sobě v šťastném vyváznutí ze svízelů, v nabytí kýžené svobody.

Doktor Jiruš nevšímal si ničeho. Byl posud zapadlý v koutě, do něhož ho byl malíř na nádraží usadil a zíral svým kalným, ztrnulým zrakem před sebe, nedbaje patrně ničeho, co viděl.

Malíř, spořádav si po chuti kupé, usedl vedle přítele. Pohlížeje naň s účastí vyňal pouzdro, vybral doutník a podával Jirušovi.

Koncipient zavrtěl hlavou.

„Jen ber!“ pobízel umělec. „Mírné narkotikum. Upokojí. A člověk s ním rychleji vykouří a lehčeji odfoukne mnohou protivnou myšlénku. Pohleď, všecko již posečeno. Všude jen strniště, většinou již zoraná, pst, slyším dokonce i cepy! Rozkošná muzika, jak zvoní o mlat a buší do snopů! Chudáci sklízejí s pole hned pod cepy. Ale tam na panském věží se bachraté stohy — leč pravda, tebe podrobnosti hospodářství nezajímají. Za to krajina jako celek, jako symfonie beze slov a bez výkladu. Jako mne. Ano časem, když vytáhnu paty z města a objevím na novo půvaby venkova, podobá se mi, že se ve mně zkazil krajinář. Tak se těším upřímně z klidných, vážných silhouet lesů, krkolomných cest, malebnosti roztrhaných chalup, z brouků a louží a z velebné šírosti rozhledu, protkaného zlatými pásmy a mocnými proudy zdravých barev. Podívej se, jak prostý a přec pěkný obrázek. Ten dvorec se svými ohromnými střechami a vikýři, s drůbeží, dobytkem a lidmi; na něm a na poli kolkol leží červencový úpal jako dusné vzduchové moře. Vlnky se v něm tetelí až tam k lesu, k té černavé hradbě borovic, prorostlé tu a tam břízou. Tam chladno, ticho, temno, skryto; zde teplo, živo, jasno a zjevno. Jaké protivy, velké a vděčné! Budeme je drancovat. Zdržíme se v Čermné a nabijeme si mapy skizzami —“

Tak a podobně hovořil Trojan o všem, co se mu na oči a na jazyk namanulo, bavě zamlklého přítele, jenž toliko jedním uchem naslouchal a zase co chvíli do hlubin svých snů upadal. Neunavný příboj čilé a jaré řeči umělcovy tříštil se pořáde o těžký balvan, ležící na prsou Jirušových, o balvan, na němž stála veliká a všechen obzor Jirušův vyplňující Karla, hned skvoucí v záři luzných i čistých upomínek, hned zastřená jak v černý příkrov stínem pochmurných zkušeností. A Karla nehnula se též z pozadí myšlének Trojanových, nechť střídal světla, barvy a scenerie jakkoli.

Letní vedro povzbuzovalo malířovu žízeň a jízda jeho chuť. Byl tomu povděčen, když vlak zastavil na deset minut v Újezdě, na křižovatce dráh. Vystoupil z vozu a zval Jiruše do nádražní restaurace; sesílil své nalehání dokonce i přátelským násilím. A právník byl by již již podlehl. Leč v tom vyškubl prudce rukáv z prstů Trojanových, odepřel rozhodným posuňkem a zmizel v šerém pozadí kupé.

„Jakou příšernou obludu zase zde zočil,“ bručel si umělec do vousů, zachytiv záblesk náhlého, nepříjemného poznání v oku přítelově. Ubíraje se dlouhými kroky přes kolejnice k restauraci, rozhlížel se zvědavě po perronu, kdež stálo a přecházelo něco lidí, očividně ve vyčkávání jiného vlaku. Několik tichých bab s ranci; hluční, rtuťoví studentíci na ferialní projížďce; nějaký honoracior, snad újezdský purkmistr s kašketem na hlavě, dýmkou mezi zuby, rozkročený, o hůl opřený; švadronivý obchodní cestující; vojáci, služky; pak dva, tři sousedé všedního typu a od jednoho konce perronu ke druhému plno čtyř nezbedných dětí jakés vrchnosti, kteráž stranou na zvláštním místě mlčky důstojným čekáním se obírala. Nic zvláštního, nic takového, co by Jiruše jímati mohlo.

„Není ve své míře, leká se svých domněnek,“ omlouval ho v duchu Trojan, vybíraje z buffetu a ukládaje na tác housky se studenou pečení, ovoce a víno, aby je sklepníkem k vozu donésti dal. Maní, nevěda sám proč, ustal umělec ve výběru a ohledl se. Jeho zrak setkal se s očima obstárlého muže; upřený pohled tohoto člověka vyrušil malíře, jenž mžikem si byl vědom, že zvědavce zná, a v tom již se rozpomenul: pan Vacek!

Než rozmyslil, je-li záhodno, vyměniti se strýcem Evgenie několik slov, zasyčel a zaječel venku přijíždějící stroj, zahlaholil ztřeštěně zvon, přilétl s rychlostí a rachotem bouře nový vlak.

„Újezd! Dvě minuty!“ vyvolávali konduktéři. „Do Prahy! Vstupovat! Do Prahy!“ Vrchnost s dětmi, baby s ranci, honoracior s kašketem a vojáci se služkami vyhrnuli se k vlaku. „Třetí vzadu. Dělejte, dělejte tam z čerstva!“ rozkřikovali se zas konduktéři. „Druhá, zde, prosím. První, k službám, račte, — ruku líbám, milostivá paní.“

Pan Vacek byl mezi těmi, již vehnáni a vecpáni do třetí třídy. Ještě něco zmateného, pronikavého, překotného hluku a cizí vlak zmizel. Zároveň zvoněno podruhé Trojanovi k odjezdu.

Provázen sklepníkem, vrátil se umělec k vozu a vyložil před Jirušem lákavou všehochuť jídel ke druhé snídani.

„Neupejpej se mi,“ horšil se, vida právníkovu netečnost k lahůdkám. „Odnaučím tě postění jako —“

„Jede s námi?“ ptal se Jiruš, když malíř odmlčev se, sám chutě do krmí se pustil.

„Vacek? Ne.“

„A kam se poděl?“

„Do Prahy.“

Právník hleděl zamyšleně před sebe, jakoby se tázal naléhavě: „Co tam?“

Malíř vnutil něco ze své zásoby příteli do rukou a pozoroval ho chvíli.

„Snad za tebou,“ prohodil pak.

„Ke mně?“ podivil se Jiruš. „Nač to? Česat lonské slívy?“

„Hm,“ usmál se malíř. „Každá horká kaše vystydne. Spálili si drobet prsty jako ty, a po šrůtce, po zchlazení myslí z horka nakvašených je čas k míru.„

„Nemožno!“

„Naopak. Docela přirozeno. Vacek se ukvapil, Evgenie též. Vyložili si to, nepochybně energickým popudem Evgenie. Tvoje bývalá nevěsta nechce a nemůže se tě pro lecjakou maličkost zříci. V tvé lásce nebo přátelství — jak chceš — uložila kus svého života a sice nejcennější a nenahraditelný, svůj mladý věk, své nejkrásnější sny a nejslibnější plány. Ten statek neoželí ani přes noc ani za rok. Chce jej a jeho užitek. Za odvrácení takové ztráty smluví se s tebou ráda, promine ti ochotně vše, ba mnohem více, než sama sobě nedávno ještě přiznati chtěla.“

„Pro boha, jak to zas mluvíš?“ trnul právník. „A dnes, právě teď, kdy ve mně všecko vře, pálí a bolí —“

„Hm, právě teď,“ stál Trojan pokojně na svém, nedbaje lítosti přítelovy. „Já tě nenechám v užíravém a nehodném zármutku. Kdybys byl silná, bouřlivá povaha, nechal bych tě pít a hýřit, abys násilím krajních prostředků zmohl a přelomil svou chorobu. Ale takový není tvůj zvyk. Ty bys mi zapadl do svého bolu a nevydral se z něho. Tomu nedopustím, Ladislave. Včerejší knihu zavřeme na dobro; škoda času přebírati se v ní. A začneme nové konto. Máme na ně cenné saldo, mnoho k dobrému u Evgenie, a já se nikterak nerozmýšlím, býti tobě radou, abys si Evgenii vzal. Nyní máš odbyté dobrodružství asi právě takové, jaké na tobě mocí chtěli. Útrpnost a promíjení, kterým tě prve bez příčiny obmýšleli, zasloužil jsi sobě vrchovatě. Soucit již tě neurazí, obzvláště bude-li uštědřován s taktem, což opatrnost Evgenii bezpečně poradí; ano, její laskavé odpuštění ti zalahodí a Evgenii též, protože dámy rády prokazují dobrodiní, byť i z valné části toliko pro vděk své ješitnosti. Mimo to osvědčil jsi se z nenadání mužem, třeba i v chybě. Z nenadání, pravím, protože dříve jsi býval málo slaný a málo mastný dobráček, jako hodné pacholátko. A chlapce získati není pro ženu triumfem, jakého by si žena vážila. Teď nabyl jsi haut gout, jsi nebezpečný, a nebezpečných mužů hledí si ženy nejvíce.“

„Pochybuji, že by Evgenie od svých přísných zásad —“

„Ach, přísné zásady jsou jako nadceněné zboží v krámě, aby se mohlo slevovati,“ přerušil malíř Jiruše. „A každý slušný člověk zaskví se raději projevem milosti než výkonem biřice.“

„Marné řeči,“ broukl nevrle zamračený právník. „Spíše vlk s ovcí se ožení nežli já s Evgenií.“

„Dnes, pravda. Leč zítra, pozejtří —“

„Nikdy!“

„Tedy nikdy. Ale poněvadž jsem pevně přesvědčen, že lásku nejlépe hojiti homoeopaticky, zmařenou lásku novou láskou —“

„Ušetř mne! Cyniku!“

„Cynik! Důkladná přezdívka,“ meditoval umělec v nezvratném svém klidu. „A proč? Protože ti radím, abys protřel oči a vzchopil se. Tobě by se líbilo, zchromiti si ruce, zatemniti si hlavu a zatíti si žílu svého života zatvrzelým zármutkem? K čemu bys potom byl, nyní, v tvých letech, z kterých každý rok je dražší nežli pět a deset pozdějších? Pamatuješ se na biblické porovnání o svadlém stromu, který do ohně má býti uvržen? Tebe navštívila jen pěkná, avšak škodná housenka. Je setřesena —“

„Trojane!“ vzkřikl Jiruš zoufale a vzchopil se, jakoby z okna chtěl vyskočit.

„Již jsem zticha jako pěna!“ chlácholil malíř. „Znamenitá kýtka. Věčná škoda, že jsem si zapomněl přibrati hořčice. — Napij se, nežli sodovka na dobro vyčichne,“ pobízel malíř, nalévaje příteli vodu do vína v ploské cestovní sklenici. „A ber si husí játra. Tobě také jsou milejší studená nežli teplá —“

Rozladěný právník odmítal všecko.

„Nu, mlč, mlč!“ mluvil nenapravitelný Trojan jako k nemocnému dítěti. „Snad se v Čermné naskytne náhrada —“

Malíř utal svou slibnou útěchu, nechtěje vyzraditi, že od návštěvy pána z Rejnburka tanula mu na mysli stále neznámá, jejíž podobnost s Magdalenou čermenský pán postřehl.

„Nu," liboval si s mlaskotem Trojan, přehlížeje vymetený podnos a třepaje proti světlu prázdnými láhvemi. „Mně začíná chutnat, jen jsme z Prahy hlavu vystrčili. Ty se venku také spravíš, Ladislave. Tam je člověk mnohem blíže výživnému chlebu, hrachu a mléku nežli nezáživným městským tretám a kudrlinkám. Jsem zvědav, bude-li na Čermné také slečna Žofie z Rejnburka. Přál bych ti, bys ji poznal. Ta stará dáma by tě podmanila. Má srdce s tvrdou slupkou a medovým jádrem. A rozum jako blesk, jasný, pronikavý, a uhodí vždy do černého. To proto, že sestárla mezi drůbeží, kravkami, šafáři a myslivci."

Umělec rozpovídal se o tetě čermenského pána, vyrážeje tak nevlídného druha až do Bystré, kdež na stanici očekával je panský kočár a vůz na zavazadla, určený k dopravě obrazu Trojanova ze stanice do Čermné.

„Vedra a prachu, že bych se zalkl," horšil se malíř, obzíraje před stanicí krajinu, zahalenou v dusný opar horoucího letního dne a hledě po pruhu bílé, jak šedou moukou posypané silnice, která se až v nedohledné dálce mezi vršinami a lesíky ztrácela. „Hodina s poledne. A my máme," obrátil se umělec ke kočímu, „na Čermnou dobré tři hodiny?"

„Také jen dvě, milostpane. Jak kdo jede."

„Jako se sklem."

„Se sklem? To čtyři, jemnostpane," usoudil kočí, ohlédnuv se v šetrné úctě po bedně s obrazem, již nakladači stanice vynášeli.

„Pan baron není na Čermné?" ptal se dále Trojan.

„Čekáme milostivou vrchnost až zítra."

„Ach, času tedy na zbyt," rozhodl malíř. „Naložíme — jen zvolna, opatrně, nehoří! Potom si objednáme v hospodě slušný oběd, pojíme a posedíme si v chládku, a po třetí hodině vyjedeme."

Tak se i stalo.

Štíhlá věž úhledného čermenského kostela vrhala již dlouhý, nekonečný stín přes celé městečko až daleko za poslední humna do polí, když povozy stanuly pod ní, aby zabedněný obraz v sakristii bezpečně uložily. Po té zajely do zámku, kdež uvítal hosty jménem vrchnosti řiditel panství.

Přátelé spěchali do vykázaných prostranných, pečlivě zařízených pokojů, aby splákli a smetli se sebe štiplavý prach a rmut z dlouhé cesty.

„Ach," odfukoval si spokojeně umělec, pošplíchav se ve vodě, až umývadlo plavalo, „toť jsem okřál! Po vodní koupeli užijeme ještě vzduchovou. Pojď, než nám uchystají večeři, projdeme se v parku. Nastává překrásný večer, taková svatá, tajemná nálada večera, kterou myslivci velmi případně nazývají, když řeknou: Je pozorno. Mám „pozorno" k smrti rád, je to nejkrásnější báseň beze slov, nejryzejší píseň bez melodie, luh oživený postavami, které nejsou a nebyly. Pojď, Ladislave, a uvidíš, jak je Praha se vším svým hlučným světem malá i marná, kterak všechen nářek tvého neštěstí je jako cvrkot koníčka pod mezí.

Jen co vyjdeme z parku, usednem na mezi a zmlkneme jak malé děti, okouzlené ohromnou, posvátnou pohádkou krásného večera v šírém, nedozírném kraji.“

Horování malířovo bylo správné. I chorý doktor Jiruš pocítil úlevu, ssaje do sebe čistý, vonný vzduch volného prostoru, jehož rozměry a velebné ticho přímo omamují měšťáka, zvyklého na labyrint úzkých lomozných míst.

Oba druhové kráčeli zvolna po lemu lesa, sálajícího svěžím pryskyřicovým zápachem, až došli na mez velikého pole, na němž parní mlátička pracovala. Kolem stroje bylo živo a hlučno. Nahoře na stroji jako vrchol skupiny, ozářený zlatým a růžovým dosvitem zapadlého slunce, stála jadrná ženština v pouhé košili a krátké kytlici, se šátkem na babku na hlavě, s osmahlou šíjí, pevnými rameny a lýtky, jež do snopů se bořily. A kolem ní, pod ní hemžilo se podobných žen, holčin a bab, všecky v kytlicích, všecky uhřáté, statečné, veselé a v pohybu jaré. Mezi nimi se míhali hoši, mrštní chlapci a silní muži s rozhalenými prsy, pracovali, pokřikovali a výskali.

„Je-li dovoleno převáděti dojem zvukový v představu barevnou,“ podotkl malíř, „jest mi, jakoby ti lidé hárali plápolem smíchu a řehtotu. Přikládají do ohně pilně všichni, aby neuhasl, přikládají polena erotických žertů, kterým do zřetelnosti pranic neschází. Totě zdraví, totě života a upřímnosti!“

Co chvíli skutálela se některá ženština za jásotu ostatních se snopů, hoši pomáhali vratkosti a pohyblivosti holčin šťuchanci, a v ponoukavém, dvojsmyslném kárání i rozpustilém řehtotu střídali se mladí jak staří.

Pojednou šířilo se mezi lidmi mlčení, jako kruhy v rybníce, do něhož kámen hozen. Postřehli cizince na mezi. Chvíli bylo ticho, jen lokomobila opodál hučela, stroj rachotil, snopy šustily, rozkazy poklasného a úryvky tlumených poznámek se ozývaly. Ale čilý roj nedal si na dlouho překážeti cizím vlivem. Trojan sám vybavil jej z okamžité tísně.

„Pomahej pán Bůh!“ zvolal slušně.

„Dejž to pán Bůh!“ odpovídalo tucet hlasů.

„To jsou nějací zvedení pánové,“ libovala si obstárlá vazačka. „Ti znají mrav!“ A sahan junák houkl bujně mezi druhy a družky, dvě tři mu odpověděly a rej počal znova. Ba jako na vděk neznámým zdvořilým pánům sršely z davu dvojnásob pepřené vtipy a říkadla, provázená nezbedným chechtotem a vzbuzující silnější a silnější ozvěnu. Občas ozval se popěvek, řídčeji milostné písně národní, častěji pěkný nápěv, podložený velmi kluzkými slovy, nebo hrůzná vojácká odrhovačka. „Držíte za zuby, nestydové,“ okřikovali jedni beze všeho hněvu, a jedva že ukřičeli své protivníky, spustili sami ještě rozpustilejší.

Malíř znamenal pojednou, že se mu Jiruš ztratil. Rozhlížeje se počínajícím šerem, zočil přítele, odcházejícího zvolna zpáteční cestou k parku.

„Tys pohoršen?“ ptal se, dostihnuv Jiruše, vsunuv mu ruku pod paží a hledě mu s úsměvem z dola do tváře.

„Nikterak,“ popíral mírně právník. „Ale všecko mne bolí, i dovádění těch lidí. Víš, co zkouším pro nevázanější milostnou avanturu a ti zde vyvádějí volně jak faunové a bakchantky.“

„Plným právem. My měšťáci jsme pouhými hosty v poli neb lese, na louce neb vinici, kdež od pravěku zůstávají domovem a neobmezenými, přirozenými pány Ceres, Kybela i Bakchus, Pan, Silen a Priapus, fauni, satyři, menády, víly a bakchantky, tito duchové a elementarní činitelé zdravé, plodné, překypující přírody. Co chceš mezi nimi se svým městským formalismem, s tou konvenční maskou, která toliko na polo skrývá, na polo dle pravidel slušnosti stylisuje tutéž lidskou tvář, jakou jsi zde nepokrytou spatřil.“

„A proč se přezdívá té nahotě venkovská nevinnost?“

„Takové ošumělé průpovídky váží rozumný člověk cum grano salis. Záleží na tom, kdo je pronáší a vykládá. Jemné děvčátko z města, které v úpravném, střeženém a v socialní kruhy uzavřeném městském životě zachová mnohem snáze a déle nevědomou nevinnost nežli na vsi, zděsí se ovšem té domnělé spustlosti vesnické chasy. Ale my, rozšafnější lidé můžeme bez odporu přijmouti venkovskou nevinnost za pravidlo ve významu upřímné prostoty a skutečné, nehledané, byť i mnohdy neomaleně neb neurvale projevované přirozenosti. Bylo by absurdní a i tobě odporné, aby si venkovský lid počínal v stájích a ve stodole jak friséři nebo taneční mistři. Tento lid je nutně a právem v nejužší družnosti s přírodou. A fraseologie přírody je stručná, věcná; od slova k činu jest malý krok. My, kteří jsme se vzdálili od přírody, vyhlíželi bychom arci v selské manýře jak hastroši a byli bychom pro pohoršení. A zase kráva v saloně je strašným netvorem, na louce krásným a milým stvořením. Est modus in rebus, to bude klasicky vzdělaný doktor veškerých práv snad věděti? A nepohorší se ani thesmoforiemi, ani megalesiemi nebo bakchanály, z kterýchžto svátků na čest plodných bohů zbyly nám v Čechách obžinky —“

„Stačilo by tedy, aby se Karla proměnila v děvečku na senníku a já za čeledína v kravíně?“

„Potom bylo by arci vaší chudobě a prostomyslné nevzdělanosti odpuštěno mnoho,“ smál se malíř, „ale ne všechno, obzvláště ne Karle. Chorobné blouznění, příteli. Vzdej se ho a zrychli krok. Loudáme se tak, že by nás lidé od mlátičky mohli dohoniti. Podobá se mi, že zanechali již práce a jdou. Vyhněme se jim, aby tě znova nepobouřili.“

„Neboj se. A nespěchejme. Mne to vše zajímá.“

Roj pracovníků blížil se skutečně rychlými, dlouhými kroky. Ženštiny vykračovaly jako granátníci, jen se jim suknice na bocích házely. A zas týž smích, křik a nevázaný žert.

„Pochválen pán Ježíš Kristus,“ pozdravovali mladší zbožně a uctivě oba cizí pány, přerušujíce slovem a tónem na okamžik své dovádění.

„Rajská prostota,“ poznamenal polohlasem umělec. „Kult Fauna i Spasitele hned vedle sebe. Není pochyby, že každá vrstva lidské společnosti žije svým osobitým životem. Stýkají se toliko na povrchu. Uvnitř jest obsahem, mravem i životním názorem všecko rozdílné, v každé vrstvě jinaké, ostatním vrstvám namnoze cizí a nesrozumitelné. Odtud pochází, že mnohdy umělec, nejspíše spisovatel, objeví vedle nás,

ba přímo pod našimi okny nový svět, o kterém jsme prve neměli potuchy. Pak se divíme, kde se vzaly ty jinaké samorostlé postavy, které jsme slepě vídali den co den —"

Za úvah, k nimž opětná novota venkova dosti látky poskytovala, došli oba přátelé do zámku k večeři, právě uchystané.

Trojan ze zvyku a utýraný Jiruš z únavy spali dobře a dlouho. Ráno se rozešli; malíř odebral se s truhláři a zámečníky do kostela, aby řídil vyjmutí starého i vsazení nového obrazu na hlavním oltáři, a právník vyšel si na loudavou obchůzku parkem; sám a sám bloudil po nesmírném sadu, lekal se kamenných soch, jež krom nadání z houštin se vynořovaly, upadal v teskné a horečné sny na lávkách, v stínu obrovských, prastarých stromů, jež tiše a jednotvárně nad ním šuměly, opíral hlavu do dlaní na zábradlí můstků, pod nimiž jasný potok v čeřivém vlnění bystře ubíhal, až závrať Jirušovu hlavu jímala. Naslouchal bezděky zpěvu i skřeku ptactva, pozoroval hemžení mravenců i třepot motýlů a přesedával po besídkách i glorietech, z kterých zalétal zrak přes rozsáhlé travinové plochy k pavillonům a kolonádám mohutné budovy zámecké. Všecko viděl Jiruš zřetelně, avšak bez účasti, jako průsvitnou mlhou, v níž představy jeho upomínek a fantasií se míhaly, planouce hned žárem a blednouce hned zas šerým stínem. Daleko na skvoucí, modré obloze, k níž právník nevědomky zrak upíral, ač oči ho bolely, vzneslo se cosi, jako velký pták, utkvělý na témž místě v prostoru a mávající podivně mohutnými perutěmi. Náhlost zvláštního zjevu upoutala Jiruše a vytrhla ho ze snění. Poznal, že na hlavní kupli zámecké vytáhli veliký prapor v barvách Rejnburských. Znamení, že panstvo přijíždělo. A zároveň rozpomenul se samotný host v parku, že prve hučel mu matně v uši nějaký zvon. Snad polední klekání. Již? Ba, skutečně, dvanáctá minula, hodiny prošly nepočítány jak ve snách. Byl čas, vrátiti se do zámku k pozdravení vrchnosti, k prostřenému stolu a k úmluvě s Trojanem, co počíti odpoledne.

Malíř byl se již vrátil z kostela a uchopiv přítele za ruku, vedl ho rychle přede tvář panstva. Seznámil ho se všemi, s vlídným a veselým pánem, s překrásnou paní, s roztomilými jejich dětmi a starou, železnou slečnou Žofií. Právník počínal si ve své sklíčenosti poněkud nejapně a styděl se za své rozpaky. V první chvíli připadal si neskonale cizí a opuštěný v jaré společnosti šťastných lidí, jichž radostné líce jej oslepovaly, jako slunce ubožáka, vyvleklého ze tmy žaláře. Až nalezl kotvu, rozkošnou ručku, kterou mu spanilá paní Narcissa z Rejnburka v pozdravu srdečně upřímném podala. Zachytil se jí, vdechl na ni vděčné, uctivé políbení, a když zvedl hlavu a zrak jeho setkal se s nebeským jasnem očí krásné paní, bylo mu, jakoby mračna nad ním byla se protrhla a dobrý anděl k němu se skláněl. Paní Narcissa vycítila z políbení Jirušova stesk nešťastné duše a rázem vytryskly z jejího šlechetného srdce zlaté paprsky něžného soucitu i štědré útěchy. Ryzí třpyt laskavých očí mladé dámy byl prvním blaživým zásvitem, jenž padl do stínů zkormoucené duše právníkovy. U stolu, jemuž paní Narcissa vévodila, vzhlížel k ní jak ku světici, a její slova, s nimiž se k němu v nevyčerpatelné laskavosti nejraději obracela, padala na jeho raněné srdce jak sladká hojivá vláha. Nejednou zvlhly mu řasy, a po

stole třásl se zdržovanou chutí, zlíbati vděčně poznovu měkké ručinky čarovné paní. Pozván na odpoledne k vyjížďce, svačině a hrám vymluvil se ze skromnosti na přítele, jemuž tovaryšiti povinen jest.

„A teď bys nejraději si za to vykrákal," propukl malíř v smích, když vyšli z jídelny.

„Ba," svědčil kysele doktor Jiruš. „Prohloupil jsem, pohrdl teplým výsluním těch zázračných očí, a všude jinde mne obchází mráz."

„Neušlo mi, žes jen jen hltal pohledy a slova paní z Rejnburka. Na štěstí nemá čermenský pán Othellovu žílu. A není příčiny. Jeho paní je vzorně dokonalá. Jedna z těch vzácných bytostí, které se časem odněkud z nadpozemských sfér na svět snesou a v lidskou podobu vtělí, aby svítily jako blahodějný vzor neskonalého dobra tisícům a tisícům zlých i nešťastných."

„Zajisté," potakal rozhodně Jiruš. „Této báječné dámě bych se ihned vyzpovídal; a jsem přesvědčen, že by mne nezatratila."

„Ne. Prominula by ti všecinko a povznesla by tě andělskou útěchou. Ona jinak neumí, ona nezná hříšníky, nýbrž nebohé. Nesoudí nikoho a odpouští každému."

„A pomohla by mi ráda, ze všech svých sil, kdyby jen věděla jak," horoval právník. „Vidím to na svatých očích té vtělené, neobmezené lásky. Leč mně není pomoci —"

„Jdižiž," odporoval malíř. „Pouhý zjev paní Narcissy účinkoval na tebe jak balzám. Toť první vlaštovka tvého nového jara. A nic nelahodí tak člověku, zrazenému a potupenému ženou, jako vlídnost jiné, krásné a hodné ženy. Toť štipec toho léčení homoeopatického, o kterém jsem včera mluvil — Ale u všech všudy, já zde tlachám, roním šňůry sentimentalních slovíček a dělníci na mne čekají! Ano, prohloupil jsi, Jiruši. Nemohu se tebou odpoledne zabývati. Zdrželi jsme se ráno tichým, avšak obřadným svěcením nového obrazu, potom přijel zase baron, — nemohl se dočkati a jel do kostela dříve než do zámku. Zapovídali jsme se a již bylo poledne. Odvezl mne do zámku, lidé nechali všeho a je toho ještě až až —. Na vrch mám k ruce neobratné lidi, zlobím se s nimi, utíkají mi pořáde na pole, že jsou žně, porouchali mi již i rám a teď musím si posloužiti sám za pozlacovače. Na štěstí jsem byl na to připraven — Či chceš se mnou do kostela? Ne? Za živý svět ne! Inu jaká pomoc, vyrážej se sám —"

Právník vyšel si do dvorce a osady. Bylo mu volněji než dopoledne; provázelyť ho skvoucí oči paní z Rejnburka jako plavce na rozbouřeném moři první hvězdy, vzešlé na pustém nebi.

Zámek čermenský vypíná se v rozlehlém parku, odděleném od městyse velikým komplexem budov a prostor hospodářského dvorce. Ze vznešené, velebné poesie sadu přešel právník do čiré, avšak neméně imposantní prósy. Bohatství a hojnost požehnání hlásily se pyšně o čest bučivými a kvokavými hlasy set a set čtyřnožců i opeřenců, tučných krav, skotačivých koz, kulatých vepřů, silných koní, slepic, krocanů, holubů, jež přeletovali semo tamo s nekonečných stájí na velikolepé špýchary a kroužili nad kolnami, pod nimiž ježil se arsenál nespočetných strojů hospodářských. Ohromné stodoly a senníky jen jen kypěly nahromaděnou sklizní a všemi těmi spoustami dobytka i plodin hýbal čilý,

spletitý ruch střediska nesmírného statku. Statné postavy svalnatých junáků a kynoucích, podkasaných děveček vládly stroji, opratěmi, džbery, a všecky jejich výkony měly silný ráz té volné, jisté pracovitosti, která se slabšímu a neklidnějšímu měšťákovi tak velice zamlouvá.

I doktor Jiruš neubránil se pocitu hluboké, obdivující spokojenosti, když si za chvíli navykl rozeznávati ve zdánlivém chaosu předmětů a tvorů.

„Podobá se, že byste nezhrdl znaleckým průvodem po této kuriositě,“ vyrušen právník z pozorování jasným jak ocelovým hlasem slečny Žofie z Rejnburka. Stará dáma opírala se z lehka o hůl a její pronikavé oči zíraly z vrásčité tváře s pánovitou přívětivostí. „A já ráda hospodářstvím provázím. Je to moje pýcha i slabost. Mohl byste nám hospodářům záviděti, drahý pane, kdybyste věděl, jakou zdravou, elementární slast poskytuje hospodaření v odměnu za čestné trampoty a perné práce. Pojďte!“ (Pokračování.)

Las Islas Filipinas.

Volné listy z dalekých končin zámořských.

Píše **N. A. Bystroglazov.**

V Manile v měsíci květnu 1888.

IV.

Dotekl jsem se v jednom z předešlých listů zdejšího společenského života a řekl jsem, že není hrubě utěšený. Na tom trvám ovšem dosud, avšak připomínám, že není proto přece prost všelikého půvabu a všelikých zajímavých zjevů. Cizinci zdají se ovšem, jakož přirozeno, nejzábavnějšími v tom ohledu výjevy ze života rodinného, kteréž arci na tolik různých kategorií se roztřiďují, kolik je tu různých společenských vrstev.

Kromě prvních španělských civilních a vojenských hodnostářů, kteříž tu po madridském nebo barcelonském způsobu večerní zábavy a schůze ve svých domech pořádají, ba v jistých dnech roku svým přátelům i plesy dávají, zaujímají tu ve společenském ohledu první místo bohatí Číňané, kterých zde slušnou řadu máme, druhé místo zámožní Kreolové a třetí teprve Tagalci.

Přál bych vám viděti takovou soirée čili večerní společnost v salónech čínského velkokupce, zejmena když je „damský večírek“. Domácí paní shromažďuje tu kolem sebe v největší nádheře své přítelkyně z rodu čínského a tagalského — dámy španělské a kreolské jsou totiž příliš hrdé, aby navštěvovaly domy toho podřízeného plemene, byť i zde třeba mnohem více bohatství, nádhery a vkusu bylo, než u nich. V komnatách, kde domácí pán své hosty baví, hemží se ve hlučném šumu čínské kroje, tagalské bílé košile, pestré, zlatem a nachem planoucí kostýmy à la Figaro, ve kterých se tu drobnější to jest chudší Kreolové vesele proháněji (kdežto jejich dámy z pýchy doma se nudí) a zářící uniformy španělských důstojníků, kteří svou pýchu přemáhají jednak k vůli výbornému uhoštění, jednak a to zajisté hlavně k vůli zajímavé

Večerní zábava v městské tagalské rodině.

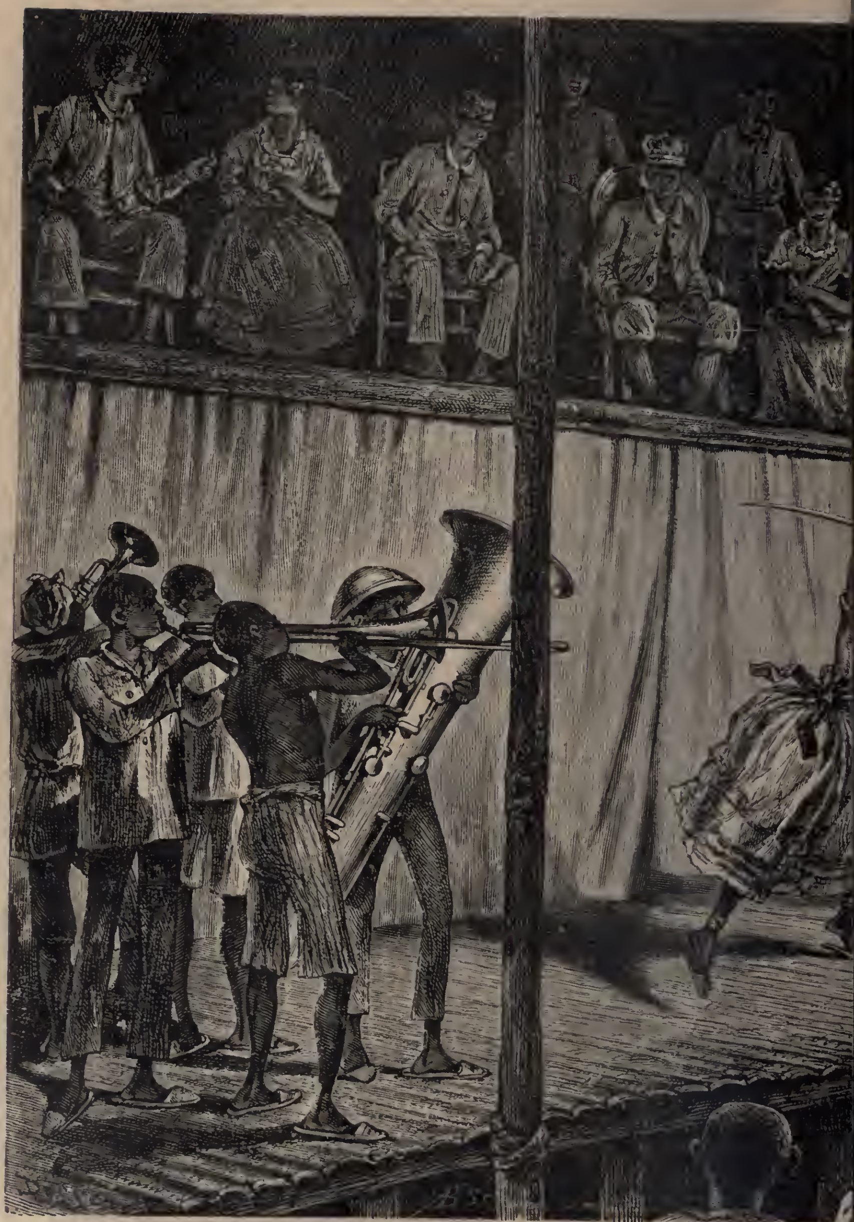
společnosti mladých paní a dívek plemene čínského a tagalského, kterouž tu viděti lze, ba do kteréž se i vmísiti bývá dovoleno.

Však jest také překvapující, ba zrovna oslňující pohled do salónu, kdež domácí paní se svými přítelkyněmi cercle odbývá. V záři nesčíslných, příjemně parfumovaných svíček sedí tu kruh paní a dívek v lesku, že až člověku zrak přechází. Jaká to nádhera rouch, jaké jiskření kamenů! Nejskvostnější čínské hedvábí splývá v bohatých, volných řasách od ramen štíhlých dam daleko na podlahu jako zrcadlo vyleštěnou a lesk tohoto hedbávu zvyšují mdle mihotavé nejjemnější tkaniny světa, „nippis“ a „piña“, jimiž zejmena Tagalky vynikající části svého plasticky krásného těla rády odívají. „Nippis“ jest drahocenná, běloskvoucí, nad batist jemnější látka, utkaná z pavučinkových vláken tak zvaného „manilského konopí“ čili avaky, jak domorodci této cenné rostlině říkají, a z nejjemnějších nitek čínského hedbáví; „piña“ jest neméně skvostná, časem ještě dražší, jako pára lehounká, žlutavá, průhledná, ale velmi pevná látka z vláskových vláken ananasových listů, jemnější proslulého čínského plátna z vláken některých druhů trávy.

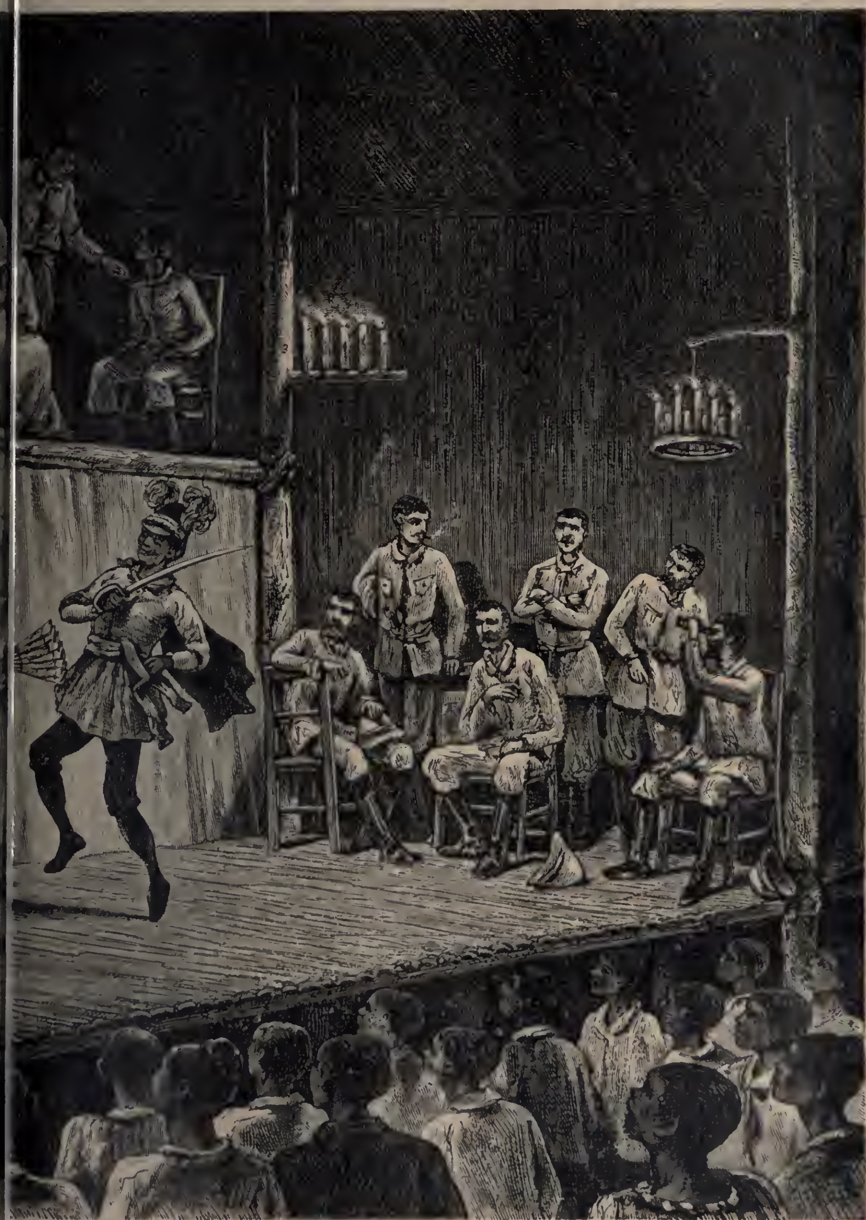
Jakkoli se čínská móda evropskému oku bizarrní a nevkusnou zdá, zde činí dojem rozhodně lahodný a estheticky pěkný, neboť jest kolkolem doplněna vším, co ke „slohu“ náleží. Čínská dáma ve staroněmeckém nebo španělském sále aneb i uprostřed dam dle pařížského střihu oděných a uprostřed novodobého renaisančního nábytku a nářadí, jevila by se arci jakožto křiklavé porušení vkusu, avšak ve svém saloně, v plné harmonii okolních tvarů i barev a uprostřed stejně aneb podobně oblečených družek jeví se jakožto typ neméně pikantní a vkusný, než kterákoli velká dáma pařížská. Úpravná pak, neméně drahá a jemná roucha zámožných Tagalek, kteréž sem byly pozvány, doplňují, jakožto slabě kontrastující stafáž, zcela lahodně oslňující řasy, rysy a bleskotné jiskry čínských toilet. V tomto úplném, bohatém vystrojení zdají se mi — ku podivu — i ty čínské obličeje hezkými, ačkoli jsem je za jiných okolností nikdy za půvabné uznati nechtěl, a ačkoli proti nim sedí rozhodně hezké a také dle našeho vkusu pikantní Tagalky. Je vidět, že pojem krásy dle okolností se mění. Myslím, že by většina i vašich gourmandů takovouto damskou společnost uznala za půvabnou a rozhodně příjemnou.

Chcete-li uvidět hodně ostrý kontrast k tomuto lesklému obrazu, dejte se jiného večera uvésti do domu některého sice civilisovaného, ale snad jenom mírně zámožného Tagalce. Jaká to prostota a jaký docela jiný vkus i směr zábavy!

Prostorná, ale docela prostá komnata. Podlaha je čistá a také vyleštěná, ale jinak docela prostá. Stěny jsou jednoduše vyloženy bambusovými, štípanými „hůlkami“, při čemž silnější bambusové kmeny římsy, trámoví a karnýsy zastupují. Uprostřed vykládaného stropu visí petrolejová lampa s porculánovým stínidlem a podél stěn stojí nízké pisangové aneb z jiného tropického dříví zhotovené lavice. Tu a tam nějaký podivný obraz v kovovém nebo pozlaceném rámci, na prostém konsolu uprostřed dvou rozžatých svící nějaká svatá soška a — teď přichází to hlavní: pod soškou stojí lesklé fortepiano, nástroj velmi

Baletové představení tagalské divadelní společno

enci malého, poplatného panovníka na Filipinách.

silný a pěkný, jakoby byl z Erardovy pařížské dílny vzešel, aneb aspoň elegantní pianino.

U fortepiana pak sedí v prostém domácím obleku, skoro v nedbalkách, mladá dívka, která ondy v salóně kupce Li-Hung-Šanga hvězdou společnosti byla a obláčky nejjemnějších látek obalena, sálavé zraky všech mladších mužů na se upínala, má rozpuštěné, na zad malebně shrnuté vlasy a hraje zručně Beethovenovu sonátu. Její pěkné ruce zdají se na širokých klavesách ze slonové kosti teď večer docela černými, a ona přece není černoška! Za ní pak stojí mladý švihák tagalský, její bratr nebo milenec a hraje z týchž not, jako slečinka, na housle. Má na sobě obvyklý tagalský salonní kostým: trepky, těsně přilehající spodky a přes ty — místo evropského fraku — jak padlý sníh bílou, leskle vyžehlenou košili ze skvostného plátna s bohatými bílými ozdůbkami.

A společnost posluchačů? Bývá dle dnů a okolností různa. Někdy je plno a hlučno, pijou se vína, ananasové a kokosové „vodky" čili kořalky, dýmá se mocně z cigaret a doutníků a časem se i zpívá. Avšak jindy zase je společnost nepatrná: otec a matka sedí buď samy nebo s několika nejbližšími známými nedaleko piana, kouří — muži i ženy — tlusté cigarety a sledují napjatě koncert mladého párku. V uctivé vzdálenosti stojí někteří sousedé a sousedky, druhdy i emancipovaný černoch nějaký, nedaleko vchodu a naslouchají také, očekávajíce věcí, které ještě přijíti mají. Až slečinka dohraje, přinese jim nějaké lahůdky a požádá černocha, aby přistavil nebo přinesl jim lavici. Potom se bude všelicos vypravovat, pak mladí lidé opět něco zahrajou, slečinka zazpívá nakonec nějakou balladu nebo romanci, otec podá svým hostům znovu po tlustém doutníku a číši palmového vína, hosté vypijou, domluví, dokouří, dají „dobrou noc" a je po soirée.

Všechno obyvatelstvo Filipinských ostrovů — kromě docela divých Negritů, o nichž dosud mnoho nevím — miluje vášnivě divadelní představení, kteráž mají arci docela jiný obsah a docela jinou fakturu, než kusy divadel moderních. Dramaturgům vašim podám v jednom z příštích listů ukázku tagalského dramatu (ovšem že jenom ve stručném obsahu), dnes pak přestanu na několika slovech o zevnějším zjevu takového divadla. Divadelní společnosti zdejší jsou vesměs kočující a pořádají představení nejen ve hlavních městech a residencích různých malajských potentátů tohoto pestrého souostroví, nýbrž také v oblíbených výletních a lázeňských místech, jakož i na četně navštěvovaných posvíceních. Zařízení jeviště a průběh produkce bývají tu i tam stejny, avšak proto přece jsou nejzajímavějšími divadelní představení v sídelních městech panovníků, sultánů či králů, na ostrovech, kteréž buď docela nezávislé jsou aneb jenom pravidelným poplatkem španělskou nadvládu uznávají. Tato představení mívají před ostatními tu přednost, že na nich cizinec seznává také „dvůr" a zpravidla celou královskou rodinu.

Byl jsem ondy na ostrově Magindano, jehož větší část dosud za nezávislou považovati se může, v městě Selanganu na řece Pelangu, residenci to sultána čili krále Molukka-Bazaru čili Velkobazaru, jakž Magindanci svůj ostrov nejčastěji nazývají. Sultán má zde na malajský způsob zbudovaný, dosti prostorný palác, ale proto přece odbývalo se divadelní představení v obecném domě. Provozovali velký jakýsi „ozbro-

jený“ balet, kterýž se „Dívčí boj“ nazýval a jehož děj mi z valné části nejasným zůstal.

Však jsem toho ani hrubě neželel, neboť všechnu skoro moji pozornost zaujímaly pestré obecenstvo ve hledišti a pak zařízení jeviště. Toto bylo — jako obyčejně — sestrojeno docela z bambusu; dva bambusové sloupy, jeden blíže u levého, druhý u pravého konce jeviště, oddělovaly (ale skoro jenom idealně) vlastní jeviště od orkestru a prosceniové lóže. Na levém krajním oddělení stál sbor trubačů, kterýž různé tance a mimické výjevy ustavičnými fanfárami pozounů, kornetů, klarinetů a hlubokého bombardonu doprovázel, na pravém pak konci jeviště (od diváků) čili v tak zvané prosceniové lóži seděli v městě přítomní cizinci, Angličané, kteříž byli připluli, aby jménem Anglie se sultánem či králem jakousi obchodní smlouvu uzavřeli. Nad jevištěm pak, v jeho pozadí, nalezala se docela otevřená dvorní lóže, ve kteréž král s korunou na hlavě na jakémsi trůnním křesle vážně seděl a chvilkami dolů na herce a opět chvilkami ještě níže na pestré publikum Malajců, Arabů a černochů přísně se díval. Vedle krále seděla v bohatém poloevropském rouše královna, vedle královny princezna a za těmi stáli všichni královští princové. Pak byli ještě přítomni králův bratr se svou ženou a první králův ministr. Od podlahy královské lóže splývala až ku podlaze vlastního jeviště dlouhá, několikadílná opona, kteráž garderobu herců zrakům obecenstva zastírala a zároveň jaksi stálý hlavní prospekt tvořila.

Obecenstvo bavilo se výtečně, jak souditi jsem musil z častých, namnoze frenetických výbuchů radosti a z hlučného smíchu, jehož homérické salvy ob čas celou budovou otřásaly. Sama veličenstva nahoře nad hlavami herců dávala každou chvíli na jevo svou nejvyšší spokojenost a nejmladšího prince musili stále držet, aby neskočil dolů mezi tancující aktéry. Angličané pak ve prosceniové lóži koketovali velmi směle s královskou princeznou a házeli na ni vzhůru — když jejich veličenstva spolu mluvila, bez ostychu květiny a velké bonbóny. Dav lidu ve hledišti pak si majestátů ani nevšímal. Jiná zem, jiný mrav!

Vlny.

Z »Nových písní« **Svatopluka Čecha.** *)

de vlna za vlnou ve stálém vzrůstu, sklonu
a peřej peřeji bělostnou hřívu rve
u věčném zápasu a nekonečném honu
a stálé jedině jsou v nestálosti své.
Tu září safírem, tu v noci mrak se halí,
tu v bezdno padají, tu k nebesům se pnou,
jdou vlny, jdou
a k břehům neznámým se v divném šumu valí

*) Vyjdou v „Poetických besedách“.

Po vlnách tančících, v pěn rozprášených kouři
můj život zmítá se jak bez kormidla vrak,
blesk rozbil stožár můj a plachty zdrány bouří
i kompas roztříštěn a hvězdy kryje mrak.
Skráň chýlím unaven v lan roztřepených šlehu
a zrakem ponurým vln stíhám plachý zjev,
jich slyším zpěv
a nevím, k jakému mne unášejí břehu.

Ó vlno mladých snů, jak vzplanula jsi krásně!
Mne v rozkoš ztápělo tvé svěží vanutí,
ve sladkém šumu tvém já slýchal rajské básně
a vídal v záři tvé kmit zlatých perutí.
Však zašla, sklesla jsi a rozprchla se v mlze,
v dešť šedý rozprášen tvůj safír, blesk i nach —
Co zbylo? Ach!
Jen pěna rmutná kol a trpké v oku slze.

Pak hrdě ku hvězdám se vlna slávy nesla,
z ní příštích věků hlas jak orkán chvály dul
a hřměly fanfáry — Leč brzy s chechtem klesla,
vlas travou věnčíc jen, v ret plijíc trpkou sůl.
Tu vlna rozkoše mne zvala v tůně burné,
až zlákal zpilého v ty svůdné čeřeny
zpěv sirény,
však odnesl jsem hnus a nudu v duši chmurné.

Zrak pátrá toužebně, kde pevnina se kmitá,
leč nestálá jen změť, kam hled se obrací,
svět celý dokola se v nejistotě zmítá,
bez cíle souvěké se lidstvo potácí.
Snah, zásad, vidin hon, vše mění se a řítí
a marně vyhlédáš v ten zmatek vratkých vod,
kde pevný bod,
kde břeh je bezpečný v tom skepse vlnobití.

Blíž vlna víry vlá. Viz hvězdy v jejím lůně,
zář věčné glorie a božských tváří jas,
z ní vane opojná posvátné mirrhy vůně
a duší zachvívá zvuk varhan, zvonů hlas.
Až k nebi vlna ční, dóm oslnivé záře,
však náhle sřítil se v rum pršek hvězdnatých,
jak pekla smích
cos v tůni zahýklo a všechno mizí v páře.

Tu vlna svobody se s hrdým šumem valí,
tu vlna lidskosti se týčí vznešeně,
tu světa sbratření — a steré ideály
kol vábně kmitají ve stálé proměně.

Tak vlna zářivá se zdvihá záz a záze,
leč každá zakmitne jak přelet blýskavic
a sprchne v nic,
jen forma třpytně hrá, jen duté šumí fráze.

Ó toneš, Evropo, míč této pusté změti,
jež sporem vratkých vln tvé boky bičuje.
Kam zmítaný tvůj vrak v té nejistotě letí?
Zda v cestu bezpečnou z těch zmatků vypluje?
Kde kompas, lodivod, jenž ukáže ti metu?
Či v kymácení tom loď tvého života
se ztroskotá,
jen znakem výstražným jsouc budoucímu světu?! —

Ó v dálku popatřte, tam spasný maják hoří,
na břehu bezpečném tam Pravda hrdě ční
a nesmrtelný zrak upírá klidně k moři
a mává ohromnou ku hvězdám pochodní.
K ní pohled upřete nad kolotavou vřavu
a plachty zavlají vám novou nadějí,
vln peřejí
zas pevně zamíří loď vaše ku přístavu.

Nechť mračna, mlhy, smršť nám její líce halí
a mdlý jen kmitá svit pochmurným okrskem,
nechť hrozí poutí tou nám útesy a skalí —
jen dále s odvahou za spasným paprskem!
Nechť mety úplné nám nelze postihnouti
a nechť by uragan loď do propasti smet,
pak trosek sled
pro plavce budoucí se stane vůdcem pouti.

Jen touha po pravdě, té samé již je dosti,
jen vůle rozhodná, vždy cestou pravdy jít,
jen snaha poctivá a láska k upřímnosti —
v těch kotva stálosti a pevný v bouři štít.
Ty na tonoucí vrak, loď lidstva kolotavou
zas přitknou kormidlo a stožár, lanoví
jí obnoví
a budou kompasem, jímž najde cestu pravou.

Jen pravdu hledejme, nechť třeba razit stezku
přes trosky útvarů, jež světil mnohý věk,
přes duté idoly, jež v lichém skví se lesku,
a fráze zvonivé, jež prázdny myšlenek.
Nechť v rumy padají ty stavby prohlodané
jak trópův obydlí, jež proryl v úkrytu
roj termitů,
jen slupku zanechav, již první bouře svane.

Nechť řády pominou, jichž duch je mrtev dávno,
nechť slova umlknou, jimž nikdo nevěří,
to jenom konejme, co v soudu vnitřním správno,
a se lží zbabělé nečiňme příměří.
A zvykem nelpěme na padlých bohů jmenu
a veteš nectěme se zbytkem pozlátky,
ty ostatky,
jež nimbu zbavil čas, jichž schránka jen má cenu.

Ten o svobodě mlč, kdo chce jí sobě přáti,
však jiným panovat jak tyran zavilý,
cit nechval národní, kdo jiným chce jej rváti —
ten soběctví jen chval a hrubé násilí.
Ty neslav osvětu, kdož v divém zbraní blysku
jdeš morem hříchů svých, lstí, vraždou vyhubit
kdes hnědý lid,
bys rozšířil svou moc a zdroje svého zisku.

Ty láskou křesťanskou se nechlub, soucitem,
kdož světu na odiv groš hodíš chudině
a záříš v oděvu démanty pokrytém
a z cizích mozolů jen hýříš nečinně,
ty, který v hedbáví za zlatým sedáš stolem
a jemuž rozkoší hod věčný nekalí
ston zoufalý
těch bratří nesčetných, jenž v bídě hynou kolem.

Pryč s pokryteckou lží a škraboškami cnosti,
zjev, společnosti, jen svou vlastní, pravou tvář,
nechť skvrny odhalí klam čiré spanilosti,
nechť rozplyne se v nic ta lichá svatozář.
Pak jistě lekneš se svých rozrušených tahů,
těch vrásek hříchů svých, snad sebe poznání
tě zachrání
a k dobru pravému ti vrátí čistou snahu.

Krok, jdoucí za pravdou, můž bloudit jenom chvíli,
však stavba ztracena, jíž základem je lež,
nechť mohutný má vzhled, nechť pyšnou krásou mýlí,
nechť trčí velebně až k nebi její věž.
Jen pravda, Evropo, jen pravda tobě skytne
v tom kolotání dum, v tom citů rozporu
zas oporu,
jen pravdou osvěta ti pravá, plná svitne.

I ty, ó Slovanstvo, ty národe můj český,
jimž nový teprv den rozhání věků šeř,
jen s jasem pravdy snub hned jitřní svoje lesky,
jen přímo, poctivě za světlem tím se beř,

ne pletichou a lží, jen pravdou kráčej k cíli,
zvol dávnou devisu, zvol: „Vincit veritas“
svým heslem zas
a znovu vítězství se na tvůj prapor schýlí.

Z básní J. S. Machara.

Po padesáti letech.

K. H. Máchovi.

Co řek' jsi, básníku, v své temné hrobní celi,
když sláva v glorii usedla na tvůj hrob,
a obdiv národa a pozdní hold ten skvělý
když nahradit ti měl ty strasti dávných dob?

Zda divé bolesti a muk a pohrdání,
jež krátkým žitím tvým průvodci byli ti,
jsi lehce zapomněl a nelitoval's ani
že's musil pro slávu ten život prožíti?

Ó čtu tvou odpověď na lebce tvojí žluté:
Z ní hrůza zeje jen a nicota a vztek,
a smutkem příšerným zří ven ty oči duté,
a kol tvých zubů tkví zhrdavý úsměšek.

Jak by si říci chtěl, že víš, jak dál to dělá
tvůj národ, jenž jest týž jak za tvých trpkých let —
to bláto setřel dnes s mrtvého tvého čela,
by živých věštců svých moh' čela poházet . . .

Včera už . . .

Budoir dámy . . . Zdola sem
jde vůně z parku pod oknem
a tony ptačích ševelů;
a ona, vždy tak vznešená,
zde sedí bleda, sklíčena
na tmavorudém fauteuilu.

V dlaň bílou nehty zaťaty,
a oči v prázdno upjaty,
chvílemi blesky metají,
ret siný chví se horečně,
zvuk jakýs šeptne bezděčně,
a ňadra jen se zdvihají.

Na zemi v kusech leží list,
z něhož bys býval mohl číst:
— Má slečno, hry té konec je;
najdete v světě lidí víc,
již horších lží vám na tisíc
nalhou než já — nuž adieu . . . —

A její hlavou víří to:
vše pohřbeno, vše rozbito,
kus žití dán je větrům v plen . . .
Co teď? Co zítra, pozítří? . . .
Jak se ta rána rozjitří,
až vykročí ven z těchto stěn! . . .

Vzpomíná na ty procházky,
na němé, drzé otázky
všech, kteří vídali ji tam,
na koncert myslí, divadlo,
na prázdné vedle sedadlo,
na úsměšky všech známých dam.

Na chvíli s hrůzou myslí tu,
kdy v pokryteckém soucitu
dav přiblíží se přítelek,
jež po straně, jak známo jí,
se jí jen rády vysmějí —
ó jak chví krásným tílkem vztek!

Ne bolest lásky zrazené,
ne lítost touhy zhrzené,
ne tesknost sladkých vzpomínek,
ne po minulém marný žal —
jí v útrobách se rozháral,
jen vztek, na sebe samu vztek,

Že sama dřív, než tento muž
mu nenapsala včera už:
— Můj pane, hry té konec je;
najdete v světě lidí víc,
již horších lží vám na tisíc
nalhou než já — nuž adieu . . . —

Astry a chrysanthemy.

Básně **Jaroslava Vrchlického.**

Jitro v srpnu.

Celou noc pršelo, kdes v dáli zněl hlas hromu,
a ráno valila se přes vrcholy stromů
směs mračen strhaná, chumáče, šiky, cáry.
Co v trávě krůpějí, a v údolích co páry!
A vítr ořem byl, jenž stromů nad vrcholy
se volně toulaje v oblačném těkal poli,
do stromů kopyto neb hřívy konec stopil
a v šumných akkordech mne brillianty skropil.
Z mlh vazby chvílemi se slunce vybavilo
a kapky na perly, mhu v duhy roztavilo,
kraj celý zářil, plál a svítil, smál se, zvučel.
Jak udeřil bys v štít, tak z hluboka les hučel.
V tom slunce skrylo se, stín černý padl na zem,
jak strčil bohatýr by meč svůj v pochvu rázem.

Svět a básník.

Svět neptá se: Kde bral jsi?
On stále chce: Dej víc!
A všecko, co už dal jsi,
to dávno je mu nic.

A sotva začneš říkat:
Já dal, co člověk můž'!
hleď zapomnění zvykat,
jsi dávno mrtvý již.

Mila.

Tak přišla ke mně zticha, polehoučku
květ akacie bílý na kloboučku,
květ za pasem a v ruce týž květ bílý.
A jako vonný sen se k víčkům schýlí
tak, nežli jsem se nadál vnořen v snění,
mi vtiskla na rty dlouhé políbení,
prodchnuté vůní akatových květů,
jež sálala z těch svěžích, dětských retů
i z celé její bytosti tak malé,
tak půvabné, tak sladké neskonale,

že zdálo se, když stál jsem chvíli u ní,
ne květy jí, jim ona dává vůni.
A ještě dnes, co tyto řádky píši,
ty akacie v samotu mou dýší,
ať práce v jho, ať sen mne chytá v sítě
v té vůni stále se mnou jsi, ó dítě!

Nic to platno!

Nic to platno! — Nevzbudujem
sobě žádný pevný svět.
Po neznámém moři plujem,
chceme výš a padnem zpět.
Vše se láme a nad trosky
stěží láska zářný, božský
pozvédá svůj čistý květ.

Nic to platno! — Kudy k cíli?
Každá cesta daleká!
Dobrý žaludek a síly
máš-li, studuj člověka!
Nejsi-li však athlet drzý,
zhnusíš si tu práci brzy,
kal a hnus tě poleká.

Nic to platno! — Zmoudříš sotva,
abys k jádru pronik blíž,
bezúčelné práce kotva
slabounká je pro tu tíž,
zbude jenom poesie,
dívčí sněhobílá šije
a pak v posled plná číš.

Nic to platno! — Honíš stíny,
sobě sám chceš něco lhát,
aby po století jiný
moh z tvých veršů mízu ssát.
Penelopy nech to plátno,
strhej ho radš! — Nic to platno
a hleď pouze milovat!

Krásné dívce.

Sám v tiché noci myslím na tvou krásu,
na štíhlý, elastický vzrůst,
na opal snivých tahů, eben vlasů,
na svůdnou linii úst,

na měkké kouzlo bytosti tvé celé,
na oči zpola zlatou jiskrou stkvělé
a zpola ztmělé
a cítím v duši svojí divnou hořkost růst.

A myslím, kdyby v Helladě plál lepý
ten půvab tvůj a snivý vděk,
jak Zeuxis k němu nebýval by slepý,
jak Praxiteles jeho paprslek
by jistě v mramor zaklel příštím časům
do sochy Venuše, jež stejně k hodokvasům
tak jako ku zápasům
by zřela v klidné póse v ples i vášní vztek.

Jak ona byla bys, před soudci naha
jež zjevila se měníc v jásot hněv,
pak Afrodity paměť světíc blahá
se vrhla přede všemi ve vln řev.
Ve smíchu Alkibiad, Sokrat v snění
nad tebou stanuli by v udivení,
Sofokles v zamyšlení
dle rhytmu údů tvých by zladil chóru zpěv.

Dnes kráčíš nevšímnuta davem tupým.
Kdo soujem ocení tvých vnad?
Jen vášeň dotkne se jich spárem supím,
jen zisk neb chtíče sprostý hlad.
Ó cítím, v krásu tvoji zrak svůj noře:
kde Hellen píval opojení moře,
nám zbývá pouze hoře!
Je krásou trpět úděl modernosti snad?

Fantasmagorie jeseně.

Když pavučin se nítě pletou
po cestách, je to zvláštní cit,
se zapálenou cigaretou
do parku hned po ránu jít.

Vše zkonejšené tu a stinné,
ba sobě sám ty přelud jseš.
Jak z cigarety dým se vine
i snové tvoji krouží též.

Ne divocí již, plní vášně,
bezuzdní oři, v nozdrách dým,
jimž v plen jsi vydal prostopášně
své illuse i s mládím svým.

Leč tiší s klidnou resignací
a přec ne prosti půvabů,
jak ten, který se v dálku ztrácí
nad lesem zástup jeřábů!

Jen listí tkneš se nohy špičkou
a šeptá, šumí zlehýnka
a zpola úsměvem a hříčkou
hrá mnohá kolem vzpomínka

Na první vzlety první lásky,
na dlouhé noci měsíčné,
na podvazky, ramínka, vlásky
a hlouposti ty rozličné.

To vše již bylo, bylo, bylo
to dávno a dnes moudrý jseš.
A listí to jen zašustilo,
tys nezavzdych, ty dále jdeš.

Ven z parku do polí přes sprahlé
jdeš meze, jimž květ každý svad,
až uzříš obrátiv se náhle
park v dálce za sebou již stát.

Ve mlze jako přelud stojí
pln stínu, šera, jako mrak,
nad skrání se mu mlhy rojí
a nad ním divě křičí pták.

V tom slunce strhlo v posled ještě
podzimku závoj mlhavý
a rozsypalo perlí deště
do lupení i do trávy.

A duhy mihotavé vtkalo
do korun buků, v šedý mech
i vodotrysky rozehrálo,
že tancovaly v plamenech!

Jak přelud park ten celý svítil.
Div rozum nad tím neztratím.
To mládí moje, hned jsem cítil,
však rozdíl — tam se nevrátím.

A skoro byl jsem rád, když zhasly
ty divy slunce, větru smích,
v kterém se pavučiny třásly,
když mlhou zněl a po mezích.

Sny dále se mi v cestu pletou
a dál se brouzdám mlhami,
jsem hotov se svou cigaretou,
však na druhou chuť přešla mi.

Magdalena.

Novella. Napsal **Jan Lier.**

(Pokračování.)

V zevrubné přehlídce dvora vyšlo na jevo, jak chatrně vyzná se Jiruš v půvabech pšenice a vlastnostech telátek, v jakosti sena i užitku slepic.

„Pane,“ vrtěla stará dáma nespokojeně hlavou, „zklamala jsem se ve vás. Nerozumíte a proto neoceníte, byť bych si plíce vymluvila. Nač se přetvařujete? Přiznejte, že vás to vše nudí a nehrejte si na znalce bramborů, když vám vykládám o medu. Ale, pardon, musím vám býti vděčna za vaši trpělivost. Jste nepochybně také ubohá oběť moderní překotné edukace. Kdyby vás mladé lidi raději učili, jak se pěstují okurky a rozumí hříběti, nežli kolik centů váží některá stálice, nebo co vrtochů, kliček a zákonů si vymyslili kdy lidé, aby si chvilku svého pobytu na světě kočičím zlatem vyšperkovali a nesmysly ztrpčili. Potom byste měli jádro, pokoj, zdraví a věděli vždy prostě, krátce a poctivě kudy kam. Ale tak vznášíte nos vysoko, klopýtáte přes každé stéblo skutečnosti a načesáte si jedovatých bobulí na místo borůvek. Nemějte za zlé; je mi vás líto.“

Takto poučen vyšel doktor Jiruš z vysoké brány panského dvorce do uliček městyse. Před ním prostírala se dlouhá cesta, vroubená stružkami, ploty, chalupami, statky a stodolami. Tu vyzírala zborcená došková chýže z rozsochatých stromů, jak šedivá hlava skromného výminkáře, tam zas roztahovaly se furiantsky holé, hranaté, odporně prosaické zdi nového selského domu, v němž bývá nemile střízlivo a chladno jak mezi spanštělou selskou chasou. Na cizího chodce sápali se odevšad psi a pokukovaly košilaté děti, popelíce se s husami a slípkami v prachu silnice. V mnohém štítě, mezi okny a nad vraty sálaly křiklavé barvy jarmarečních svatých obrázků neb choulili se do výklenků světci, ukudlení rouhavou rukou neumělých břídilů. Křivolaké, oprchalé nápisy vydávaly svědectví o průmyslovém a obchodním významu městyse, v němž bylo hojně výčepů piva a kořalky, dva ševci, pět asekuračních agentur, kovář a kolář, zedník, čtyři krejčí, sklad uherské mouky, truhlář, dva řezníci, zámečník, trafika, pekař, tři kupci, řemenář, ba i jedna „módní síň“ se skřínkou vybledlých fáborů za oknem. Nejvíce závodů a cihlových střech soustředilo se ovšem na náměstí, ozdobeném bassinem, jemuž

na vsi louže říkávají. V bassinu šplouchaly se kachny, husy i několik chrochtavých zvířat, a na břehu, vroubeném melancholickými stromy, ležely a seděly děti, zaměstnané pokřikováním na kachny, husy a ssavce, kteří chladivé koupele užívali. Tu a tam vlál praporec jako předzvěst zítřejší slavnosti; podobná návěští vyskytovala se na některých štítech v podobě zelených guirland, festonů a vlajících stuh; na plotech leskly se vycíděné pompierské přilby a sušily se vyprané hasičské kabáty. Obecní dráb šukal pilně semo tamo, zaměstnávaje se patrně výkonem rozkazů v příčině nastávajícího svátku, odháněje zevlující děti a zastavuje se pilně tu i onde na skleničku piva. Sílil se a osvěžoval vyprahlé hrdlo, aby měl důstojnou odvahu a rázný hlas na potulnou chasu kramářů. Však jich několik již roubilo boudy za bassinem pod kostelem. Kolovrátky, soudky s kyselými okurkami a bedny perníku vyskytovaly se pod kolnami zájezdných hospod. Před radnicí čekala kárka s naloženým kolotočem; pan dráb ji zadržel, až se pan starosta z pole vrátí a prostuduje průkazy podnikatele kolotoče. Rozdrobené literky dvou umazaných plakátů zvaly na tři večery k velkému představení prvního světoznámého loutkového divadla do „besedy“. Pod děravou markýzou záplatovaného stanu stál vyzáblý človíček s velikým, pečlivě ušetřeným požehnáním chundelatých vlasů na hlavě, s uměleckým vousem a pokálenou košilí, slibuje vzletným nápisem každému, kdo vstoupí do stanu, za dvacet krejcarů v desíti minutách pěkný fotografický obrázek; ubožák zíval a smutně pozoroval marnost svého volání. Neboť jen bosé, osmahlé děti stály mlčky a nehybně v přiměřené vzdálenosti kolem stanu. Velcí byli na poli téměř vesměs, včetně pěti asekuračních agentů, zámečníka, čtyř krejčů, obou řezníků i majitele módní síně. Po cestě ze strany dvorce hrkotal se vozík s hlíněným a kameninovým porculánem; i sklínkáři vlekli svou kárku na náměstí, a z hořejší ulice táhla komedie. Otrhaní, špinaví umělci provázeli v malebné skupině vozík, tažený kostrbatým koníkem. Obecní dráb vyřítil se jim vstříc, aby jim demonstroval místní autoritu, kterou v nepřítomnosti starostově a všech radních s obzvláštní dbalostí zastávati musil; spočívalť na jeho bedrách celé dobro veřejné. Komedianti vyslechli a upokojili ho po delší chvíli se vším klidem své otrlosti. Obě schátralé komediantky uvelebily se zatím na břehu bassinu, aby pokojily svůj hladový dorost a ohlédly se po místě, na němž po dnešním pokoření zítra triumfy slaviti budou, až vyloupnou se z cárů jak okouzlující sylfidy v trikotu, jedna u bubnu a v pantomimě s paňácou, druhá na provaze a jak ošumělá Fortuna na kamenné kouli.

Doktor Jiruš obešel si náměstí, zbrousil křížem krážem celý městys od kapličky nad hřbitovem až k mlýnu na dolejším konci osady a poseděl si drahnou chvíli na hřbitově. Posléze usadil se na kamenné lávce před farou jako člověk, jenž nic nezmešká a z dlouhé chvíle všeho do syta všímati si může. Vyčkával, až Trojan v kostele hotov bude. Samota ho nevábila. A po náměstí bylo pořáde živěji a živěji. Harašivý drábův hlas ozýval se jak sykavá, pištící a prskající raketa, přeletující z jedné strany na druhou. Husí přibývalo i děvčat a chlapců, jež je honily s polí. Také kravky ubíraly se podvečer vážným krokem z pastvy do stájů, před besedou zakvičel kolovrátek, k stodolám kodrcaly

se a vrzaly vozy, naložené vrchovatě snopy. Bosé děvečky v modračkách a se džbery v ruce volaly na sebe zpívavě přes náměstí, kolem károk komediantů a kolotočů snily děti o nastávajících vzácných požitcích.

Paní principálová od komedie obcházela s návěstími a poctivši Jiruše zároveň i poníženou i drzou poklonou, přilepila vedle něho na stěnu farní budovy jednu ze svých cedulí. Právník prohlížel si s línou pozorností ženu i návěští a řádky, blátivou jakous černí skrze patronu na papír namazané. I četl s loudavou a zpočátku dosti tupou vnímavostí:

„Zýtra V areně Velkolépe představeni! ktere provede Zalabákova společnost z vysího oboru, tělocviku, umělich vykonu a síle hergulézke, umění s cvičenou kozou a koněm provede pán Ředitel, komické vistupy provede August. Uctou odani J. Zalabák. Začátek ve 2. a v 7. hodin.“

Naivnost slohu i nejistota pravopisu bavily Jiruše. Přečetl si ceduli několikráte po stránce jazykové, pak znova s hlediska přítele chudiny, obzvláště originalní a podnikavé chudiny, potom ještě se zájmem kulturním a s národním, ba i se živým politováním, že rázovitý český paňáca povyšuje se domněle za hloupého Augusta cirkusového, v němž bídně se rozplývá v nic, v bezkarakterního, světoběžného hlupáka — .

Věnovav těmto úvahám slušnou chvíli, počal si doktor Jiruš znova hleděti ruchu po náměstí.

Před skladem uherské mouky vedle hlavní kořalny vypučela kytice mladých, švadronících židovek. Na protějším konci náměstí u kupce tahali se povyrostlí hoši o sochor, aby směli jím bušiti a zvoniti v železném hmoždíři, vzácné koření jakési k svátku roztloukajíce. Vůz z pivovaru objížděl hostince a spouštěl po líze tu vědérko, tam dvě, někde i tři do sklípků hospod. A do „besedy“ táhli nejpřednější otcové městyse, důstojně, s velikými dýmkami a řádnými holemi. Po korsu od fary podél radnice, pošty a školy až k četnickým kasárnám jali se vážně jak peripatetičtí filosofové přecházeti dva kvartáni nebo kvintáni na prázdninách. Boudy kramářů rostly ze země jak houby po dešti a cvakot kladívek, praštění a zvonění latí a prken ozývalo se na všech stranách.

I slečinky některé vyšly si podvečer na obhlídku vzrušeným městysem a skupily se a šveholily zvláštní náhodou nejčastěji poblíž fary, nedaleko cizího pána na lávce, což oba peripatetické studentíky zjevně proti Jirušovi popouzelo. Také páni adjunkti hospodářští a lesní vyskytli se po denní lopotě na korsu a vedli si tu švarně a hlučně jak neodolatelní, všemohoucí poručíci v garnisonách. Lávky před domy obživly starými a mladými, obzvláště před poštou, kdež probírány včerejší noviny, a před školou, kdež kolem industrialní učitelky roj pletoucích děvčátek shromážděn byl. Vychrtlé komediantské děvče s umouněnou páskou v navlhčených, hladce sčísnutých vlasech, oděné oškubaným trikotem, běhalo z hospody do hospody, nosíc pod paždím cár z koberce, na nějž se po krčmách v přemetech vrhalo, a vláčejíc za sebou malé, buclaté pachole, jež svou dětskou nejapností smích i útrpnost hostí po hospodách vzbuzovalo.

A po parném dni skláněl se nad městysem tichý, vábný podvečer, náměstí stulilo se v měkký, čistý stín, nad nímž plála po nebi zlatá záplava sluneční jak skvoucí baldachýn, protkaný letem šveholících ptáčat. Kejhání husí, štěbot kachen a bučení krav, smích a křik děveček

a hochů, hovor a štěbot na promenadě i po lávkách, vše to soustředění a vzplanutí života malého městyse před uhasnutím, bylo jímavé a lahodné.

„Tu ho máme, našeho mrzouta," zazněl nad zamyšleným Jirušem čtverácký hlas a na jeho rámě položily se kostnaté, pevné Trojanovy ruce. „A zdá se, že mu venkov jde k duhu. Za dvacet a čtyři hodiny utuchl již nejhorší nervosní neklid v jeho tváři a zraku. Však i staré báby vědí, že změna povětří bývá výhodná a nejlepším prostředkem pro narovnání chemického souladu v člověku, je-li v něm co nakyslého neb nahořklého. Ach, pardon, pánové se posud neznají. Můj přítel Jiruš, doktor veškerých práv, nyní zde na zotavení, — pater Dufek, zdejší kaplan, s mladším učitelem kvas čermenské společnosti, výborný společník a verbíř čtenářů. Pomáhal mi v kostele chutě až do nynějška, do tmy. Jsme právě hotovi. A přišli jsme ještě v čas, abychom podnikli malou výzkumnou cestu autour de la monde čermensienne. Jak se podobá, vyrojilo se tu vše, co v Čermné spanilostí, mladostí a společenským významem slyne. Pan pater bude nám laskavě znaleckým průvodčím."

Pater Dufek, mladý, boubelatý muž s dobráckým obličejem, vyhověl ochotně a zasvětil na dvojí obchůzce náměstím oba cizince dostatečně do složení, nomenklatury a pozoruhodných vlastností čermenské flory dámské i mužské.

Malíř pásl opětně po zjevu, o němž se byl pán z Rejnburka v Praze zmínil. Ohlížel se však marně. Mezi výkvětem čermenských děvčat, kteréž právě jak ambulantní sad náměstí zdobily, nebylo žádného, jež by se přibližnou aspoň podobností s tváří nové světice ve farním kostele honositi mohlo. Což by si čermenský pán mohl splésti růži s mákem? Bylo sice na snadě pozeptati se ochotného kaplana, jenž zevrubně ve svých ovečkách se vyznal. Leč otázky po děvčeti sluší v malém městysi klásti velmi opatrně, aby je Fama neroznesla a ozvěnou podivně nezkomolila. A nač spěchati — —

Vrátivše se k faře, setkali se s farářem; přicházel právě z pole všecek uhřátý a uprášený. Přivítal stručně Jiruše, chválil si nadšeně požehnanou úrodu a liboval si, že má šťastně hojnou sklizeň všecku pod střechou. Lačný a žíznivý spěchal na skok domů a pak do besedy, kamž pány pozval.

Odřekli zdvořile s poukázáním na večeři v zámku.

„Ale pater Dufek nebude hostem vrchnosti?" ptal se farář určitě. „Doufám, že se s ním ještě v besedě shledám. Věděl bych rád, je-li vše k zítřejší velké slavnosti schystáno a opatřeno —"

Kaplan slíbil dostaviti se brzy.

„Nu, hodinku si dopřejte ještě na táčky s pražskými pány. Vím, vím, jak rád si porozprávíte o umění. A toho nektaru máme zde na mále. Spíše špatného piva. Je to kříž! Náš sládek — —. Ale nebudu zdržovati. Dobrou noc, pánové. Zítra se ovšem v kostele uvidíme."

Pater Dufek nespěchal do besedy. Ba rozloučiv se u zámecké brány s hosty, odcházel s povzdechem.

„Dětina," usmál se za ním Trojan. „Neumí si vážiti svého štěstí. Jaké blaho, žíti zde v ústranní, v pokojném, upraveném zaměstnání, v bezpečí před vřavou velkého města, před vosími hnízdy všech duchaplných a znamenitých lidí, v jistotě, že jeden den bude jako druhý

s pouhým tím rozdílem, že někdy prší a jindy slunce svítí. Já bych se na jeho místě ani o čtenáře nestaral. Kdo chce ať čte, kdo nechce, ať se nenutí. Takoví proselyti bývají jak pokřtění divoši. S nákladem veliké práce, peněz, času a krve i zdraví misionářů jsou namahavě získáni a zradí nebo zanedbají svou novou víru, jakmile se misionář vrtne jinam. Křísíme to milé čtenářstvo již mnoho let a přibývá ho jak pšenice na skále. Točíme se pořáde jako veverka v kole, povyku a piva nadělá i spotřebuje se mnoho a kde nic tu nic. Věčná škoda poctivého úsilí několika vlasteneckých fantastů a té ztráty, jakou utrpíme, když vzácní ti bláhovci zklamáni a roztrpčeni zmalátní a otravné skepsi propadnou."

„Před tím neštěstím se pater Dufek ještě netřese," různil se Jiruš s přítelem v mínění. „Vzdychl si toliko před vyhlídkou na besedu, před tím strašným panským stolem, věčně stejným, kde pořáde sedí důchodní a nadlesní, farář a poštmistr, pálenkář a starosta, vždy a den co den. Po celičký rok tytéž tváře na týchže místech, a mlýnek týchže anekdot a vtipů, týž hostinský s touž tabatěrkou, tytéž karty a táž hodina, v kterou utuchne to hrůzné, jednotvárné přesýpání písku, aby zítra počalo znovu. Pro mladého, čilého člověka jest taková jalová tisíc a jedna noc učiněnou trýzní."

„Láry fáry. Ať si zvykne. Ztloustne při tom a dosáhne sedmdesátého roku stáří. My bychom si ovšem již nezvykli. Pozdě bycha honit. Přes to ti radím, abys besedu navštěvoval. Načichneš tam bodrou spokojeností a poznáš, kterak blaze je na světě, když pivo chutná, žaludek tráví a ostatek se dobře zaspí."

„Což tu zůstaneme déle?"

„Ano. Baron nám pouští zámek a park v užívání do zimy, přes zimu, na leta, jak dlouho nám libo, pokud jeho pohostinstvím nezhrdneme. Vyplatil mi za Magdalenu královský honorář. Peněz máme jako železa. Nic, ale pranic nebude nám tu chyběti. Já budu malovati en plein air, skizzovati, vykoupám si oči v zeleni lesů a luk, zalenoším si tu a tam, a to snad nejčastěji, budu pokoušet holky a střílet koroptve. Také honitbu máme svobodnou. A ty dělej podobně, nebo si zakládej sbírku brouků, nebo vykopávej popelnice, nebo choď na kůželky. Jsi mým hostem a neutečeš mi, pokud nebudeš zdráv na těle i na duši jako buk."

Přítomnost paní Narcissy z Rejnburka u večeře byla Jirušovi nejlahodnější pochoutkou a přispěla spolu s dlouhým zdržením po stole k tomu, že usnul bez obtíží. Samoty v Jirušově ložnici použily sice pitvorné bludičky škaredých myšlének, aby slétly se k němu zas. Ale podlehly po krátkém zápase veliké fysické ospalosti, proti níž bývá marný boj i mučenníků, kteří si ve své útrapě libují.

Příštího dne, v slavný den svaté Máří Magdalské zbyl Jiruš po snídaní v zámku sám. Sám a sám, krom strýce portýrova, jenž byl schvácen mrtvicí na půl těla a zůstal zaklet ve své lenošce u zavřených vrat. Všecko, co mělo nohy, pospíšilo na pouť a do kostela na hrubou mši k slavnostnímu kázání a odhalení nového, čarokrásného prý obrazu světice na velkém oltáři.

V rozsáhlé budově zámecké bylo pusto. Příšerně rozléhaly se kroky Jirušovy po dlouhých, prostranných chodbách. Vymluvil se před pánem z Rejnburka na svou nervosnost, Trojan potvrdil, že nesnese hlučných divadel a tak ho nechali. Leč vědomí, že všecko jak vírem strženo, spěchalo k obdivu obrazu, před nějž ho elementarní síla vábila a k němuž se přiblížiti nesměl, nedalo mu pokoje, honilo ho z místa na místo, činilo mu samotu nesnesitelnou. Nemaje stání, vyšel do parku. A v sluch vřeštěly mu trubky a slavnostní fanfáry hasičů, do hlavy bil mu temný a pronikavý, vážný a lákavý blahol všech zvonů, svolávající celý městys a kraj, všechen lid, aby poklekl před jejím zjevením, a v uši hřímal mu rachot hmoždířů, vypalovaných na její čest a slávu. A on ji odkopl, on ji zatratil, on před ní utekl. Nemohl jinak, pryč před ní, před zrádnou ďáblicí —

Nevěda jak a proč, ocitl se Jiruš v bráně. Měl na spěch, a belhavý, zchromený zástupce vrátného jedva mu stačil otevříti.

Právník vystoupil na pustou silnici. Nikde živé duše, v prachu jen sta lidských stop, jež do jedné vesměs tíhly k městysi. Samojediný cizinec nešel touž cestou. Dal se v opačný směr. Spěchal, jakoby jej ďasové štvali. Jen pryč, jen dál od ní — —

Podivno! Předevčírem, včera neprchal, netřeštil. Bylo to možno? Kde nechal včera své srdce, proč nezoufalo a neproklínalo? Co se s ním dálo? Ach ano, — byl omráčen. Osudná rána dopadla příliš prudce i náhle. Po ní následovalo strnutí, nevědomé vnímání, v němž nemocný pociťuje tupou bolest, jakoby měl ňadra proražená kolem, na němž visí jako bezvládný, mrákotami obestřený. Tak byl Trojanem vyvezen z Prahy a ubytován v Čermné, tak ho s politováním spatřila paní Narcissa z Rejnburka. Dal se voditi, jako se dá zmámený nemocný přenášeti; a viděl rovněž tak zřetelně vše, co se kolem něho sběhlo, slyšel slova i odpovídal na ně, přijímal štědré úsměvy soucitu a vracel je mdle, nevědomky. Štír, zarytý do jeho duše jen dřímal potměšile, čekaje, až oběť bude schopna cítiti bolest plně, vědomě. A teď se zbouřil a s ním procitla bolest sžíravá, divoká.

Prokletá střelba! Jiruš obrátil se v málomocném hněvu zuřivě po ní. Nacházel se dosti daleko, asi půl hodiny na východ od městyse v polích, jež se pozvolným svahem od Čermné skláněla. Zíral přes kapli zámku a park, přes věž farního kostela na hřbitovní kapličku, za kterouž vzlétl opět a opět malý bělostný obláček a zarazil se ve vzduchu k pohodlnějšímu vznášení a rozplývání, načež zatetelila prostorem a ozvěnou houkavá, štěkavá neb dunivá rána. Západní větřík měnil zvuky výstřelů a moduloval tóny zvonů v mocný hlahol i daleký cinkot a pohrával těmito hlasy, honě je v před i dál, stranou i do hlubin. Jirušovi bylo, jakoby zvony a rány za ním letěly, a zas prchaly, volaly a zmíraly, tančily a výskaly, žalovaly a škádlily. Obkličovaly ho a trhaly, vlekly, unášely jej do městyse, v němž sbíhaly se proudy lidstva se všech stran, slévaly se v jeden mocný tok, ovládaný jedinou tužbou, valící se jediným směrem, do bran chrámu, před ní, na kolena před ní, kteráž vznášela se v mraku kadidla a víření tonů a v záři planoucích světel jak bohyně, vítězná svou krásou a svým utrpením. Z hebkého, jasného aksamitu rozechvěného obličeje svítily její veliké, temné oči a v nich hořela

všecka její duše, vytržená velikým poznáním a roznícená svatou tužbou po lásce a prominutí. A čarovný svit těchto vábných, prosebných očí rozplameňoval se, pronikal prostorem, nesl se a soustředil až k němu a vnikal palčivě i blaživě do jeho útrob, až zabolelo v nich náhle jak uštknutím úlisného hada. K ďáblu s tebou, prodajná záletnice, dolů s výšin, ty nevěstko, která jsi upsala svou duši ďáblu a hodila své tělo na pospasy chlípníkům! Marné volání! Zvony, výstřely a fanfáry oslavovaly a zvaly zas. A Jiruš prchal před nimi dál a dále, přestoupil výšinu, seběhl do údolí a spěchal pryč, daleko od ní, stíhán jejím zrakem, jejím bolestným úžasem. Chvěla se, bledla, vztyčovala se s lehátka, zvedala třesoucí se ruku k skráni v úzkosti a strachu z opuštění, ze zavržení. „Ladislave!“ Zoufalý výkřik rozryl Jirušovi srdce a zarazil jeho let jak šlehem bleskové rány. Ne, — ne, toť pouhá ozvěna výstřelu, šálení pekelné. Jen dál a dále! Schvácen útěkem, stačil jedva couvati před ní a ona se vzchopila, vystoupila živoucí, krásná z obrazu, blížila se k němu s pokornou žalobou na sladkých rtech a skroušenou, něžnou prosbou o milosrdenství ve zrosených očích. Nemohl dále, přemožen její něhou a svým soucitem. Blížila se, viděl, jak všecka její vábná bytost zajásala vášnivým díkem, jak klesla mu k nohám v dětinské, bezměrné oddanosti, cítil, jak vine ho vroucně ve své měkké, teplé náručí na ubohé a v spáse již plesající srdce — —. „Ladislave!“ lkala i jásala opojně — „Lžeš! V hrdlo lžeš, frejířko! Vždyť hoří ti na tváři prodajné políbení jiného! K ďáblu jdi!“ — A odkopl ji vší silou, až zavrávoral a na kámen u cesty klesl.

Vidění zmizelo. Zvuk dozněl. To zvony tak mámily, jejich hlahol v dálce lkal, jásal a zmíral, až dozněl.

Pusto a mrtvo bylo v neznámé krajině, ve skalnaté úžlabině. Jak furiemi na poušť vyštvaný, jak z děsivého sna procitlý, zůstal Jiruš nepohnutě na kameni, opíraje těžké, dunící čelo do dlaně a naslouchaje v hněvu a slasti upomínek tlukotu srdce, jež bušilo, jak by ňadra chtělo rozraziti.

Zavržená, prokletá bídnice! Ano, prokletá! Vztýčil hlavu a ohledl se. Kam se poděla? Proč neodpovídala? Naslouchal. Ani špet se neozýval. Arciť, — vždyť bylo po všem! Odkopl ji na dobro, na věky! Po všem! A Jirušovi bylo do pláče.

Za drahnou chvíli se vztýčil. Hrobové ticho kolkolem jej rdousilo. Tato němota, která mu neodporovala, nebránila se a strpěla tiše všecko, padala naň jako kámen, jak žaloba.

Jaká žaloba? Kdo naň žaloval?

Ticho, pusto.

Ani zvony již nezvučely a hmoždíře nehoukaly. Proč to? Byly snad daleko? Popošel, vracel se k Čermné. Ne tak. Co tam? Bylo as právě kázání. Nepochybně. Kostel jak nadlážděný, že by jablko nepropadlo. Varhany umlkly a nad hlavami, před zrakem tisíců vznášela se v oslňující kráse spanilá hříšnice v bolesti poznání a v skroušené prosbě o slitování. Jen zjev její ovládal jak plamenná výstraha a jasná útěcha širý prostor, jímž nesla se vážná slova kněze, sluhy všemohoucího slitovníka, zapadajíce váhou zlatých naučení do otevřených srdcí jak plodné sémě milosti. „Protož pravil Pán fariseovi Šimonovi, vida lítost, po-

koru a lásku Marie Magdalské: ‚Odpuštěni jsou jí hříchové mnozí, neboť mnoho milovala; komu se pak málo odpouští, málo miluje. I řekl jí: ‚Odpuštěni jsou tobě hříchové.“

A hlavy všech skláněly se v úctě před sličnou kajicnicí, povznešenou pokáním a láskyplnou milostí Vykupitele do kůrů nebeských, a v srdci všech, starců i dívek, žen i hochů, cnostných i hříšníků byl velký slavný svátek lásky, slitování a odpuštění. Všichni klečeli rozrušeni před ní, bijíce se ve svá vlastní křehká prsa a vzývajíce ji upřímnou úctou; všichni a každý, i šlechetný pán z Rejnburka i andělská paní Narcissa i železná slečna Žofie i satyrický a nevěřící Trojan i farizeové, věřící a pochybující. Jen on sám jediný, ten, jejž vyvolila si za sloup a hvězdu své spásy, stál zatvrzelý, nelítostný mezi klečícími a neodpouštěl. Neodpustil! Proč? Poněvadž z lásky k němu vydala se v nebezpečí a když u dobrých lidí nevyžebrala pro něho kůrku chleba, vrhla se zoufalá před drápy zlých, aby vyrvala jim skývu pro svého miláčka. Ano, — tak učinila Karla. Nic jiného. A za to ji odkopl, vydal ve psí, do záhuby. Bez něho je ztracena!

Na Jiruše přišla tato myšlenka jak náhlé, zdrcující zjevení. Bránil se jí a kochal se v ní — — —

Tišinou zalehly k jeho sluchu lidské hlasy. Vytrhly ho z třeštění. Znamenal, že blíží se lidé, mnoho lidí, hlouček za hloučkem, po cestě vedoucí úžlabinou. A z městyse hlaholily zase zvony, houkaly hmoždíře; i ohlas fanfár zanášel vítr z dálky do údolí. Patrně bylo po slavnosti a lidé rozcházeli se do okolních dědin. Právník nepřál si svědků své útrapy, diváků na ztrhaný obličej a zarudlé oči. Popošel před lidmi dále, a zabočil na stráň, porostlou modříny a hustými křovisky. Vydral se na pěšinu, vedoucí klikatě houštinou nad cestou pod strání. Mezerami v porostlině viděl každému do tváře, blízko a mnohdy blizoučko, jak pěšina stoupala nebo klesala. Hovoříce, braly se po cestě selky a holčiny v podkasaných svátečních sukních, ponejvíce se svlečenými punčochami v klíně a se zutými střevíci v rukou. Svlékly punčochy a zuly se, vyšedše za poslední stodoly městyse. Bylo jim tak volněji a ušetřily si obuv pro jiný svátek. Mezi nimi vykračovali si pádně vesničané v dlouhých kabátech s dýmkami mezi zuby a se sukovicemi v rukou, pak malá děvčata, oblečená jako odrostlé v liliputanském vydání a hošíci s kaškety na hlavách a těžkými botami na nohou.

Jiruš liboval si v stínu a skrytu houštiny. Nedbaje zvědavých zraků, přilákaných praštěním větví a sypotem vydrobených kaménků, dospěl na místo zvlášť neschůdné a nepřístupné, kdež se na pařezu chtěl usaditi, aby vyčkal, až proud chodců přestane.

V tom však trhl sebou oslepený a ztrnulý neočekávaným úkazem.

Ona!

Ona! Jiruš zachytil se v bezděčném skoku dolů. Byl by srazil vaz nebo nabodl se na rozsochatinu suchých větví. Musil neschůdný sráz obejíti. Dral se houštinou, lámal větve, spěchal, skákal, padal, sklouzal. Než prodral se oklikou dolů na cestu, bylo pozdě. Zahlédl ji daleko před sebou. Poznal ji po ladné postavě a pružném kroku, po jednoduchém městském úboru a po klobouku. Ona jediná měla klobouk. Nespouštěje s ní očí a jedva se zdržuje, aby nepádil jak

zběsilý, kráčel rychle v před, až dívka, starší ženou provázená, pojednou mu zmizela v stínu pod rozsáhlým, listnatým stromovím. Přišed blíže, rozeznával Jiruš plot a v něm vrátka, nyní zas na velký zámek pevně zavřená. Dospěv ku plotu, šel podél něho a protkával jeho laťoví ostřížími pohledy, jež pohlcovala pořád a pořáde táž neproniknutelná, němá houština stromů. Právník sešed s cesty na pěšinu, běžící kolem ohraženého sadu a odchylující se od veřejné cesty, vzdaloval se víc a více od poutníků, až je z očí ztratil. Byl sám. Oddechnuv si, jal se horlivě pátrati, jakoby se nalezal před zakletým zámkem, do něhož stůj co stůj musí vniknout.

Plot objímal veliký sad, jakous oboru. Nikde sledu živé duše, ba ani komínu neb kmitu bílé, šedivé, červené, jakékoli zdi! Až najednou rozstoupily se stromy v široký rovný prospekt. Jiruš vyšplhav se výše, viděl přes ohražení do obory a v ní průčelí staré, omšené budovy s portikem a mansardovou střechou.

A pod portikem stála zas — ona!

Odložila již svrchní šat i klobouk a sypala drůbeži, velikému množství opeřenců, kteří se kolem ní hemžili, třepotali, kvokali a se rvali.

Jiruš vtiskl si jediným pohledem její zjev celý do duše a seskočil s plotu. Nebylo jiné rady. Dívka mohla jej snadno spatřiti. A stranou na blízku ozýval se dusot nějakého stáda, jež tu mohlo býti každým okamžikem.

Jiruš seskočiv, chvěl se rozčilením na celém těle.

Tam pod portikem u sadu byla, ne — to nebyla Karla! A přec ona! Jen měkčí, prostější, usedlejší. Táž vzácná růže, jedva o poznání v barvě méně ohnivá, v tvaru méně kyprá. Jinak všecka ona, Karla! Co to za hádanku?

Zatáčkou okolo plotu vyhrnulo se stádo ovcí, za nimi ubíral se starý, prošedivělý ovčák se strništěm různobarevných vousů po bradě a lících. Pozdravil neznámého se zdrželivou uctivostí.

„Nu což, vy nic na pouť?“ zeptal se ho Jiruš, opětovav pozdrav.

„I kde pak!“ rozhodl se ovčák za chvilku promluviti. „Se stádem nepůjdu a jinak —“ pokrčil ramenoma. „Ba ani nedbám. Ať mladí zas chodí, jako já chodíval.“

„Ale zdejší jste?“

„Toť, poníženě prosím.“

Právník vyňal doutník, jejž ovčák s díkem a vděčným ostychem přijal; nevěděl určitě, za který konec vzácného toho požitku se chopiti.

„Jaké to stavení zde v té oboře či zahradě?“ pokračoval doktor Jiruš jako v bezděčném vyptávání.

„Tohle? To býval za starých časů — sám to ani nepamatuji — takový zámeček, co tam páni o honbách pohodlí užívají. Teď toho vrchnost nechala. A obora to také není, ale bažantnice. Bývalá bažantnice.“

„Kdo v ní bydlí?“

„Kdo? Stará paní lesňová.“

„Lesňová. Která to? Jak se jmenuje?“

„Šípová. Nebožtík pan Šíp, — dej mu pán bůh nebe — býval vrchnostenským fořtem. Umřel tenkráte — bylo to tak někdy, jak naši

na Turka do Bosny táhli. A od těch čas má zde paní lesňová jako výminek z panské milosti a bere pensi."

„Má děti?"

„Má."

„Syna? Snad lesníka po otci?"

„Ale kde! Dcery. Dvojáčata."

„Doma?"

„Jedna je doma."

„A druhá?"

Ovčák pohledl úkosem na zvědavého cizince a obracel doutník.

„Proč nekouříte?" tázal se Jiruš v líčené bezstarostnosti, pod jejíž maskou svůj nepokoj a svoji nedočkavost pracně ukrýval.

„A to já, poníženě prosím, si schovám až na nějakou pěknou příležitost, až se mi takový mls hodí! Kouřím rád, naučil jsem se tomu u vojanských, ale co pak chudý člověk si může dopřát! Tuhle z bramborů nať."

„Sešli se tedy dva kuřáci," usmál se Jiruš. „Rozumím vašemu stesku a mám srdce. Zde, berte!" nabízel právník své pouzdro, jež mu byl Trojan vybranými doutníky naplnil. „A kuřte jen. Máme svátek i pěknou příležitost — nu, nu, jen se neupejpejte! Sirka již hoří, — honem, ať si prsty nespálím."

Právník znal z praxe nevšední společenské kouzlo vnadivé tabatěrky a lákavého pouzdra doutníků. Jejich laciný, široký úsměv žádá v odměnu otevření srdce a sbližuje smysly i mysle mediem společného požitku.

„Tak bažantnice je to," řekl lhostejně Jiruš, jakoby se znova rozpomínal na předmět rozprávky. „Hezké bydlení. A smutno tam nebude, když si člověk zvykne a má dceru. Vlastně dvě dcery, pravil jste. A kde že je druhá?"

„Ve světě," pověděl ovčákův jazyk, rozvázaný libou lahůdkou, na níž si kuřák nati ovšem poněkud neuměle pochutnával. Přibral si z právníkova pouzdra jen jeden doutník.

„Daleko? Kde a čím?" tázal se dále Jiruš.

Ovčák zase váhal s odpovědí.

„Milostpán se moc ptá," řekl, ssaje mocně dým z doutníku.

Jiruš obrátil pouzdro do dlani a podal ovčákovi hrst cigar.

Ovčák byl v rozpacích.

„Jak se jmenují slečny Šípovy?"

„Irena a —"

„A?"

„Nevzpomenu. O té se neví."

„Což nikdo o ni nedbá?"

„I kdo pak by dbal!" Ovčák se ohledl. „Nic po ní není, povídají. Já nevím. Ani ji neznám. Je už dlouho — na školách."

„Bývá doma?"

„Ta? Kdyby se matce na klice oběsila, nedostane se přes práh. Špatná osoba. Pes by od ní kůrky nevzal. Ale nic na ni nevím. Jen co ženské si tak někdy mezi sebou povídají."

Ovčák považoval svou ostražitou sdílnost za vyčerpanou; popohnal stádo a pozdraviv, zašel dále.

Doktor Jiruš odcházel zvolna, rozrušen, jak opilý. A co chvíli stanul v bezděčném chtění vrátiti se.

Po cestě ujížděl lehký, panský kočár. Letěl jako drak. A zastavil u Jiruše, až se koně vzepjaly.

„Tys mi nahnal strachu!" vytýkal i radoval se malíř, skákaje s vozu. „Čekáme tě, sháníme tě —. Pojal mne strach, jedu stranou, na kterou tě lidé viděli odcházet — Ale tys jak v Jiříkovu vidění?"

„Jsem."

Oba přátelé brali se cestou. Vůz jel za nimi.

„Co tě potkalo?"

„Nalezl jsem ji. Totiž její sestru."

„Je-li možná?!"

„Jak by jí z oka vypadla. A přec to není — Karla. Víš ta silná, úchvatná Karla."

„Ale snad v jádře lepší."

„V jádře! Poslyš, Trojane, přiznej se: Ty jako já jsi v hloubi své duše přesvědčen, že Karla je nevinna."

Prudká otázka Jirušova byla by umělce bezmála uvrhla v neprozřetelnou nejistotu. Uchytil se levného prostředku, zasmál se povržlivě.

„Holubice, bílá jak havran. Uletěla právě z Prahy zároveň s panem Střelou —"

„Kterak to —"

„Děkanovský tak píše."

„Ona s tím hnusným lotrem!" rozlítil se Jiruš. „Podlá —! Je mi mdlo. Vsedněme do vozu."

Trojan nešpetl již o Karle. Styděl se rozšiřovati o ní nezaručené klepy přes nejnutnější potřebu, a bál se, rýti v ranách přítelových. Přeskočil ihned na jiné thema, chvále si samolibě dopolední slavnost a Rejnburkovu spokojenost. Doufal, že takové střídání v rozmluvě nebude nápadno právníkovi, jenž mohl a musil pochopiti, že umělci překypuje rozradované srdce bez ohledu na přítelovu sklíčenost a jeho zajímavý nález v bažantnici. Mimo to bál se malíř zevrubnějšího pojednání o psaní Děkanovského. Obchodník dával Trojanovi prostě zprávu o prodeji nějakého obrazu a projevil toliko mimochodem politování, že se Karly nemůže dopíditi, ač by ji právě dvěma i třem umělcům doporučiti mohl. „Soudím ze všeho, že odjela na venek," podotkl Děkanovský. „Snad jí pan baron Střela nabídl letní byt. Můj příručí aspoň, který za panem rytmistrem dnes ráno na nádraží doskočil, vypravuje, že pan baron měl na cestu vnadnou, krásně urostlou společnici. To by se tak i s ostatním popisem na slečnu hodilo."

Trojanovi se příčilo uvěřiti v domněnku obchodníkovu. Považoval sice všecko za možné; očekával i Karlinu změnu a snad brzkou zradu, k níž sám ponoukal, k níž nedostatek a opuštěnost dívku donutí, a bál se, že ho tento čin štvané dívčiny oloupí o jednu ze vzácných pěkných ilusí. Bylo jich na mále; vítal rád každé obohacení, k němuž přispěla nemálo objektivní záliba v Karle, v její opravdovosti vášně a dobré vůle. Nehledě ku příteli obdivoval se zajímavé dívčině. Ale zřením

k Jirušovi odsuzoval ji a byl s to, opakovati i škaredou cizí domněnku velmi pochybné ceny. Tato pochybnost byla by nejspíše podrobnějším rozborem zpráv pana Děkanovského vyšla na jevo a proto vystříhal se malíř bedlivě další zmínky o listu obchodníkově.

Prokládaje pak jako mimochodem svůj čilý hovor zvědavými otázkami po Jirušově zaměstnání za celičké dopoledne a po jeho dobrodružství, vylákal z roztržitého přítele znenáhla úplnou zprávu o vycházce a jejím výsledku.

„Nu, chceš-li,“ navrhoval malíř, seskakuje v průjezdě zámeckém s vozu a pomáhaje právníkovi, „podnikneme některý den obsáhlejší výzkumnou cestu po okolí, třebas i k bažantnici, nebo v bažantnici.“

Jiruš přisvědčil ochotně.

A myslil na tento podnik neustále, byl nejmlčelivějším a nejnehybnějším v zámecké společnosti, k níž byl po celé odpoledne nevyčerpatelnou roztomilostí hostitelů vázán.

Po dejeuner dinatoire poseděli si všichni dosti dlouho pohodlně a vesele u stolu, načež vypravili se na obchůzku městysem, plným křiku, pískotu, vyvolávání a smíchu. Všudež po cestách a uličkách bylo svátečně živo. Nikdo neměl na spěch, každý se loudal a postál si, oddávaje se pohodlně rozprávce, zábavě i podívané. Ženské nosily ve složených rukou kapesní šátečky, nakoupené potřeby a trety, obrázky a struhadla, děvčata marcipánová srdce, děti perníkové panáky a dřevěné koníky. Kolovrátky kvičely na všech nárožích, plecháče i sklenice řinčely, stoly duněly a drcené kuželky rachotily ve všech hospodách, mrzáci, chromí a slepí bědovali, ukazovali své rány a žebrali ve všech příkopech podle cest. Strakatě míhavé divadlo bodalo Jiruše do očí, všeobecný povyk a lomoz urážel jeho sluch, a rozmanité vůně a vydupaný prach obtěžovaly ho, že se co chvíli obracel s němou žádostivou otázkou, zdali se společnost raději nevrací. Ale pán z Rejnburka i Trojan bavili se hlučným divadlem, panské děti rovněž tak a jasná, líbezná paní Narcissa měla pro každého žebráka štědrý dar, pro každé dítě na cestě vlídný úsměv a pro všecku nezřízenou pestrotu zjevů i sváteční výstřednost lidí upřímné laskavé porozumění.

Právník podrobil se s povzdechem. Nic ho netěšilo, nic nezajímalo, leda pomyšlení, že by snad Karla, — ne Karla — Irena, ano, že by snad Irena rovněž si byla vyšla do městyse na podívanou; mohl se s ní setkati, jí tváří v tvář pohlednouti — —. Tato myšlenka nabyla určitosti, když společnost vstoupila na náměstí. Skutečně, páni a dámy čermenští promenovali tu, tlačili se davem a zúčastnili se v skrovnější neb hojnější míře všeobecného veselí a dovádění. Marně však napínal Jiruš zrak a stíhal zkoumavě jednotlivé ženské postavy. Nikdež jí nebylo. Ani v tlačenici kolem kramářských a pernikářských bud, ani v živé hradbě před panorámou, ani mezi ženami a děvami, kteréž si tu kanafas, tam broušené sklo, jinde zase modlitební knížky prohlížely nebo na porculánové talíře pozorně poklepávaly. Že by se v ambulantním fotografickém atelieru portretovati dala, na to ani nepomyslil, ač nejednou bezděky zahleděl se k fotografově boudě, před níž někteří o důležité otázce „mám či nemám“ dlouho vážně přemítali, až někdo se rozhodl, neb stydlavou holčinu smělejší hoch několika mi-

lostnými šťuchanci a láskyplným okřiknutím přemluvil, aby se mu pro památku vypodobniti dala. Nikterak nehledal právník královnu svých snů v hromadě pozorných posluchačů kolem chraptivého písničkáře a sípavé písničkářky, kteříž v barbarském duettu hanebné a surové písně pro poučení mládenců i panen přednášeli. Rovněž tak opomíjel pátrati po Ireně u soudků, kolem nichž se labužníci mnozí na máčených okurkách delektovali, a jedva že nedbalým pohledem zavadil o vděčné obecenstvo otevřeného divadla, na kterém si kašpárek ve spolku s čertem, králíkem a židem nesmrtelnost své herecké slávy na novo dobývali. Ani mezi panici a panami, jižto se v bujné odhodlanosti závratným rozkošem jízdy na kolotoči oddávali, nezhledl Irenu, ani v širém kruhu diváků, v němž za hřmění a víření bubnů a pískotu bezhlasého kolovrátku hloupý August svou odpolední úlohu s paní řiditelkou Zalabákovou smutně dohrával.

„Kde by tedy byla? Snad v některé z dusných hospůdek pod nízkým stropem v čoudu, puchu a šramotu, u politého stolu, mezi židlemi, jež se pořáde kácely? Nebo dokonce ve velké hospodě, ze které se již záhy odpoledne v rhytmickém dupotu, pronikavém výskotu a frkavém troubení čilý hold Terpsichoře ozýval? Ale kde jinde? Vždyť nikdo z čermenských nevyhýbal se v směšné, afektované upejpavosti kratochvílím slavného dne a všudež dělili se svorně domácí s přespolními o požitky poutě. Ano, honoračních kabátů a klobouků bylo nejvíce okolo důmyslného a zábavného přístroje, nad nímž skvěl se učený nápis: „Síloměr! kterižto důležitý amerikánský vinález — totiž mechanický apparát za obnos 2 kr. změří precízně sílu svalů člověka, což každému potřebno věděti jest. Jedna rána pouze 2 kr.! Sto kilogramů síly za 2 krejcárky!“

Důležitý americký vynález měl podobu vzpřímeného medvěda, jenž byl bez přestání krutě bit. Co chvíli rozpřáhla se dlouhým rozmachem pravice některého křepkého juna nebo rázného muže a vyťala nebohému medvědovi ze vší síly strašný políček, načež medvěd bolestně zabručel a jazyk vyplázl. Také mnohá něžnější ruka obrnila se tlustou pěstnicí na spůsob šermířské rukavice a udělila za obecného chechtotu statečně medvědímu aparátu nelítostnou ránu do tváře. A právě zase vzneslo se do výše pěkné, v přiléhajícím rukávu lepým obrysem se vyznačující ženské rámě, kruh se poněkud rozstoupil, aby nepřekážel, s rozpřáhnutou paží objevila se dívčí ramena, šíje, hlava, klobouk, — týž klobouk, jenž dopoledne vznášel se před Jirušem jak neodolatelně vábivá bludička, za nímž běžel právník jako za svým spasením —. Ne, toť nemožno! Či přece? Ale houf se již zase srazil; ku předu, kde mezi čepicemi a klobouky zatetelila se tu a tam stužka nebo péro nebo zavlál šátek, nebylo již viděti. Hlučný potlesk a smích ozýval se u siloměru, u něhož — ano, Jiruš se pojednou určitě rozpomínal — předcházelo jakés povzbuzující naléhání bujarých mladíků a čtveračivé svádění rozjařených děvic, docela zřetelné chumelení pobízejících přátel a přítelkyň, z jichž středu vzneslo se pak půvabné rámě, vynikl známý klobouček a znělo frenetické tleskání.

S touto vzpomínkou a lačnou dychtivostí po zočení hledané dívky, prodíral se Jiruš shlukem v před. Sousedé však porozuměli jeho spěchu

tak, jakoby se dral o vzácnou slast, napolíčkovati medvědovi; a povzbuzeni příkladem cizího pána, tlačili se s ním o závod k siloměru. Čím hlubší zabručení medvědovo a čím delší vyplazení jazyku, opatřeného kilogramovou škálou, tím mohutnější síla, skvělejší vítězství a větší sláva i. závist. A tato závist vybuchla náhle jako puma, rozhodila dav, a vlna couvajících lidí vrhla právníka zpět. Čermenský bradýř to způsobil. Vyloudil medvědovi mocnější zabručení a výkaz mnoha kilogramů, o několik dekagramů více nežli kterýkoli předcházející. V tom byla čertovina, partyka nebo úplatek medvěda či majitele siloměru. Ani kovář ani řezník nemohli dopustiti, aby je povržený pucifousek o čest jejich síly oloupil. Hleďme červíčka holiče, jenž celičký týden trávil v temnu své půlbaráčnické nicoty, jenž směl poníženě vstoupiti před pány toliko v sobotu s miskou mydlinek a s rezatou břitvou! Vizme, čeho se takový křeček odvažuje! A jak hnedle zpychl! Bylo nevyhnutelně nutno, zkrotiti jej, stlačiti jeho domýšlivost na patřičnou míru. I vrhli se naň, a spílání, váda, rvačka točily se kol neblahého amerického vynálezu, zbraňovaly přístupu a přivábily strážce veřejného pokoje, aby zjednán byl mír. Dav se valil a proudil semotamo, rozptyloval se a zase sceloval i doplňoval nenasytnými zvědavci. Právník byl zatlačen opět k svým společníkům, s nimiž volky nevolky musil vyhověti slušnosti a vzdáliti se z jeviště pohoršlivého výjevu. Však nebylo již kolem siloměru stuh a per a ženských klobouků. Vytratily se, prchly před kazimíry.

„Škoda,“ litoval Trojan, vítaje přítele a odcházeje s ním za odstupujícím panstvem. „Byl jsem již na skoku za tebou, abych si dopřál s tebou siláckého vyražení. Člověk bývá svědkem takové hrubé rozkoše zprvu zaražen, potom jí porozumí a konečně se dá strhnouti. Je to táž vášeň fysické bravury, která si tě osedlá u kuželek, která tě mezi lovci nakazí a donutí, abys i proti svému citu bez milosti střílel po nevinné zvěři jak zběsilý, je to propuknutí zvířecí povahy v člověku, která ve válce z ničemů dělá reky a která horečně ovládá přeochotné hasiče, pakli se dobývají sekerami do otevřených dveří a metají s prvního patra na dlažbu horlivě vázy, piana, sklo a stříbro, když nad třetím poschodím krov doutná. Byl bych tě rád viděl, jak bys byl bušil do medvěda! Třetí ránu byl bys mu dal již tak zuřivě, že by se byl medvěd skácel. Takové násilnictví uleví člověku. Postavil bych ihned podobné medvědy na všech náměstích. Lidé by se tužili, a vycpaný dravec by snímal hříšné myšlenky, byl by hromosvodem pro mnohý hněv a četné rány, které jinak padnou na vinné i nevinné, anebo zůstávají zadrženy a kvasí se a souží člověka jako všecka nevylitá zlost — —“

Humanní návrhy malířovy zůstávaly Jirušem oslyšeny. Právník nedbal jich, neměl pro ně ani smyslu ani sluchu; ohlížel se pouze po ní. Marně. Zmizela jak pohlcena vírem kolotavého lidského proudu. Od návrší, na němž vypíná se kostel, bylo po mírném svahu náměstí viděti k siloměru. Tam zavládl obnovený mír, a bojovnost lidská obracela se v utěšené pospolité shodě rázně zas toliko proti bezbrannému medvědovi.

Týž utržil právě hroznou ránu. Mladý kolohnát v mysliveckém šatě s tesákem po boku a tetřevím pírkem na klobouku zatočil svou dlouhou rukou jako prakem a udeřil medvěda zdrcující silou. Siloměr na polo poražený zařval bolestně, vychrlil celý svůj jazyk a bylo po něm. Poděšený podnikatel důležitého amerického vynálezu přiskočiv, zachytil svého těžce raněného v náručí a spustil rozhorleně jakýs vadivý výklad o siláctví dovoleném a nedovoleném. Jeho nářek o výdajích potřebné správky utonul v obecném smíchu a jásotu. Porouchání siloměru vzbudilo nerozdílné zalíbení a ode všech vzdáván obdiv neráznému kolohnátovi, jenž krátce na široko se zasmáv, bojiště spokojeně opouštěl. Dav rozstoupil se před ním, opodál objevil se hlouček mladých pánů i děvčat a mezi nimi zočil Jiruš z nenadání Irenu. Mladý obr přikročil k ní, druzí ho obstoupili.

„Viz bohatýra, jak sklízí zasloužený vavřín a lichotnou chválu z krásných úst,“ poznamenal malíř svým klidným, lehce ironisujícím spůsobem. „Důkaz mužnosti, složený v takovém jadrném plesknutí, vyráží brány ženských srdcí a vyhazuje z nich soupeře. Nepřál bych ti toho vítěze za soka.“

(Pokračování.)

Las Islas Filipinas.

Volné listy z dalekých končin zámořských.

Píše **N. A. Bystroglazov.**

V Manile v měsíci květnu 1888.

V.

nyní prosím vaše čtenáře, aby udělali se mnou malý výlet do nitra ostrova Luzonu. Zvolíme si k tomu opět řeku Pasig, neboť v tropických zemích není nad vodní cestu, zejmena když se plouti může po řece hbitě proudící a tudíž čisté a zdravé.

Pověděl jsem již, že je Pasig řeka krásná, a že Manila jí hlavně děkuje za svůj blahobyt a za svou důležitost, jakožto metropole všech Filipin. „Karmílec ty náš, Don Ivanovič — živitel's ty náš, Done Ivanoviči“, pějí starou hrdinnou písní moji rodáci, velebíce majestátní řeku Don, kteréž stará epopeje z úcty a lásky přidala jméno Ivanovič. Don bylo by málo na „živitele“ — vděčnost lidu žádá titul bohatší a srdečnější: ergo Don Ivanovič. A podobně měli by obyvatelé Manily a celého poříčí odsud až do Bahie velebiti řeku Pasig jakožto svého živitele.

Pasig jest na více než pět mil za Manilou dokonale splavný, až vzhůru k Laguně de Bay čili Bahia, nádhernému to jezeru, z něhož Pasig vytéká a jehož pobřeží jest jedním z nejúrodnějších pruhů země. Zde, na oblouku asi 18 zeměpisných mil kolem čarovných vod bahijské „Laguny“ je rozloženo přes 100 vesnic, jejichž domky jako klícky zapuštěny jsou do nejkrásnějšího stromoví a listoví, jakéž vůbec na zeměkouli lze nalézti. Půda po obou stranách řeky Pasigu jest čím dále

Ze sídla Negritů v tropickém pralese na ostrově Luzonu.

k jezeru, tím úrodnější, a úrodnost tato dostupuje snad již naprostého vrcholu plodnosti v naplaveninách kolem jezera, kteroužto rovinu celá soustava průplavů protíná. Jenom na ostrovech Sundajských a v některých částech Brasilie lze prý nalézti takovou úrodnost a takovou zrovna oslňující a omamující vegetaci.

Čtyřikráte do roka mají tu sedláci žně! Dvakráte sklízejí rejži, jednou melouny a jednou kukuřici, a sklizeň rejžová vydává tu 300 až 400 krát tolik, co bylo zaseto! Ohromná tato úrodnost vysvětluje se předně výtečnou půdou (kteráž snad sobě rovné nemá!); za druhé tropickým ponebím, které však působením širého moře kolkolem jakož i blízkého severního obratníku mnohem mírnější jest, než v tropických pásmech asijské pevniny, tak že prostřední teplota v parnější roční době (kdy skoro každý den nějakou hodinu prší a mnohdy i několik dní za sebou se leje) 21—22 stupňů dle Réaumura, a ve chladnější, docela suché periodě 17 až 18 stupňů obnáší; a posléz okolnosti, že přebohatá tato půda kromě pravidelných tropických dešťů zavlažována jest ještě hustou sítí řek a potoků.

Již v manilských sadech vidíte všude nejkrásnější edwarsie, ixory, jasmíny, kamelie a čínské ibišky, kteréž tu v největší nádheře planou, a s tímto rostlinným přepychem setkáváte se všude po řece Pasigu, pokud zemědělství prostých, hladkých polí nepotřebuje, ba vegetace stává se vždy velkolepější, pestřejší a malebnější. Podél břehů prostírají se bohatá pole rýžová a planoucí lučiny, jejichž peřestá krása diváka opravdu úžasem a rozkoší naplňuje. V řece samé pak bují, při březích a v malých zátokách, překrásné acrostichum arboreum, jakož i rozličné druhy cyperoidejí, nad jejichž vrcholy pontedria hastata své spanilé květy vystrkuje. A což teprve, když opustivše loď, do čarovného kraje kolem Laguny se zaberete! Žádný ráj nemohl býti krásnější! Vesnice zbudovány tu v majestatních hájích palmových, světlezelené stromy mangové a bananové obestírají všechny domky svým šťavnatým, planoucím listovím a temné stíny nádherného bambusového lesoví tvoří k tomu všemu rozkošné pozadí. V těchto vesnicích, kterýmž se co do krásy ani tatarské vesnice na jižním břehu našeho (t. j. ruského) Krymu rovnati nemohou, obývají Tagalci a vedou tu hospodářství velmi dobré, ba vzorné. Však jest také snadno býti vzorným hospodářem tam, kde příroda tak štědrou jest a člověka svými dary zrovna zasypává.

Putujeme-li dále do pahorkoviny, jež za rovinami se vine, vidíme všude velkolepé lesy různých, velkolistých i drobně zpeřených stromů a řady nejhustším tropickým rostlinstvem pokrytých kopců. Kde pak roklinami bystré potoky hrčí, visí po příkrých srázech dolů až ku zpěněné hladině bystřin tisíce plazivých a úponkových rostlin, jejichž huňaté zelené festóny protkány jsou jiskrnými červenými, bílými, modrými a žlutými kalichy květů.

Nejvelikolepější však obraz jižní vegetace spatříte, jakmile jste vstoupili do některého z četných pralesů, jež tu a tam v nitru, nejvíce pak po horách ostrova Luzonu se rozkládají. Bujnost rostlinstva jest tu zrovna nevýslovná a liany, splétajíce strom se stromem, keř s keřem a trs s trsem proměňují les v neproniknutelnou hustinu, tak že si nejen pěší chodec, nýbrž i plavec na říčkách, jež těmito pralesy protekají,

Vesnice z okolí jezera „Laguna de Bahia“ na Filipinách.

tesákem cestu prosekávati musí. Kmeny starších velikánů jsou opleteny celými mraky nejrůznějších plazivých rostlin, jakož i haluzek a výstřelků z jiných stromů a bujně do výšky ženoucích keřů.

Čím dále kráčíte a čím výše stoupáte, tím velkolepější a zajímavější stává se prales, tím rozmanitější tvary palem, bambusů a jiného stromoví přicházejí vám v ústrety. Obrovské fíkové stromy pronikají svými širokými haluznatými korunami měkké houští palmového listí, lian a štíhlých ratangů, kteréž nezřídka až nad vrcholy nejvyšších stromů, vše tlustě oplétajíce, vyrůstají, a zralé, opadalé fíky pokrývají na stopu, na dvě stopy zem pod celou korunou stromu. Jinde zase poutají vaši pozornost obrovské duby a jiných rodů nesmírní velikáni, od kořene až po vrchol pokrytí mechy, lyšejníky a pestrými pasořitnými rostlinami, z jejichž huňatiny jako zázrak vyrážejí překrásné, nádherně planoucí květy orchidejí. I jemňounké, kapradinové rostliny, jako hymenophylly čili blánatcovité byliny plazí se vzhůru po stromech a obestírají jejich kůru malebným, vzdušným obalem svých subtilných vějířů. Také pandány zarůstají volné mezery mezi stromovím, a z nepronikuutelné houšti jejich štíhlých listů usmívá se bohaté, ananasům docela podobné jejich ovoce. Kamkoli tímto úžasným životem rostlinstva proniknete, všude kynou vám z pletiva keřů palmy kokosové, datlové, vějířové i ságové a na hřebenech nižších hor spatříte jako stromy vysoké kapradiny a stromy cévnikovité, z nichž nejnápadnější jest obdivuhodná maranta arundinacea. Z dolejších výběžků této rostliny dobývá se živná moučka, tak zvaný „šípový kořen“ a z této moučky připravuje se pravá „revalenta arabica“, kteráž se pověstnou stala tím, že do plechových krabic s jejím jménem v Evropě sypali a za drahé peníze prodávali smíšeninu mouky hrachové a čočkové, jakožto „nejlepší sílící prostředek pro lidi chorobou sesláblé“.

Čarovné na pohled a zrovna okouzlující pralesy Filipinských vysočin poskytují ustavičně a v každý čas velikou hojnost jedlého, na mnoze delikatního ovoce, tvrdé i měkké dříví na palivo a stavivo, vzácná dřeva na luxuriosní zboží a barviva, jako dříví sandelové, krásně červené dřevo kampešské, ebenové a cedrové, kdežto v nižinách lesy bambusové převládají. Také různé druhy hledaných koření — jako jsou skořice, hřebíček a muškát — a rozmanité cenné droggy: tamarinda, quassia, aloe, kafr a t. d. nalezají se v těchto lesích a rostou zde ovšem divoce. Některé z těchto rostlin jsou i na pohled velmi úhledné a zajímavé, jako vavřín kafrový a tamarinda, z jejíhož ovoce (dužniny v luscích) se připravuje známý chutný prostředek projímací, „Tamarinde“ čili „Tamar indien“ zvaný.

Jakou grandiosní dekorací hor a lesův jsou kolossalní stromy cedrové, nepotřebuji zajisté teprv ani doličovat, a tolikéž rozumí se samo sebou, že tu všude znamenitě se daří i tabák, třtina cukrová, všeho druhu ořechy, pisangy, ananasy a podobné tropické rostliny, ovocné stromy a keře. Tabák, třtina cukrová, kávovník, kakao a podobné rostliny nalezají se ovšem nejvíce v plantážích, kdež bohatou žeň poskytují, jako indigo a různé druhy rostlin, z nichž vzácné tkaniny se vyrábějí. Ale všechny tyto stromy, keře a vůbec rostliny, pokud sem odjinud uměle přesazeny nebyly, bují v divokém stavu po lesích

Noční trh v městě Cavite na Filipinách.

a horách, dovršujíce jejich rozmanitost, krásu, barvitost a balsamickou vůni.

V nejhustších lesích a příkrých horách Luzonu i jiných Filipinských ostrovů žijí Igorroté, od Španělů Negritos del Monte aneb také Aetas zvaní. Luk se šípy a nůž za pasem jsou dosud hlavní, ba jedinou zbraní těchto černochů, kteří docela jenom z výtěžku honby a lovu žijí, vyměňujíce přebytek kořisti v sousedních vesnicích za tabák a jiné potřeby domácnosti. Igorroté chodí docela nazí, jsou složité postavy, mají vlnitý vlas a kůži jako uhel černou. Oni považují se za pány Filipinských lesů, sváděli dříve s Malajci a Španěly krvavé boje, ale vyhýbají se nyní všelikým stykům s nimi a žijí tiše, idyllicky ve svých čarokrásných vysokých pralesích. Několik igorrotských rodin tvoří vždy obec čili hordu, a každá takováto horda má svou vlastní vesnici. Pokud způsob jejich života již prozkoumán jest — Španělové se o takovéto věci příliš nestarají — nemají Igorroté žádné vlády a žádného zjevného náboženství, ačkoli nejsou žádnými lidojedy, jako černoši jiných okolních ostrovů a ačkoli také jinak mírně si vedou a nikdy žádných svévolných násilností se nedopouštějí. Vesnice a příbytky jejich poskytují obrázky velmi zajímavé a namnoze i tklivé, neboť diváku zdá se, že vidí první slabé počátky lidské kultury a člověka sama ještě v původní, rajské prostotě.

Od Božího Těla do pouti.

Klášterní příběh od **Vácsl. Řezníčka.**

Když professor při právnické fakultě antiquissimae Universitatis Carolo-Ferdinandeae v Praze, pan Mikuláš Sůva, v těžkém a objemném kočáře španělského spůsobu strahovskou branou z Pohořelce vyjel a po obzoru i po kraji starostlivým okem se podíval, tu kývl spokojeně hlavou a pečlivě vyholenou tvář ke blahému pousmání stáhl.

Povedlo se mu!

Na celičké obloze nebylo nikde ani mráčku a kolem v kraji bujela samá svěží, šťavnatá zeleň. Vzduch byl čerstvý, čistý a tak všecko všude samá lahoda! Zrovna, po jaké vážný pan professor, jemuž pod obsáhlou parukou skutečné vlasy již šediveti začínaly, toužil. Vyvážel tě dnes, dopoledne ve svátek Božího Těla, rodinu svou z Prahy ven do Hvězdy k žádoucímu celodennímu pookřátí a osvěžení.

Vedle něho hověla si v kočáře mladistvá dosud paní, která s tesklivostí očí svých nespouštěla s ubledlé dívenky, proti ní sedící a snivě do dálky hledící. Vedle dívky seděl bratřík její, který jako mník ve chladné horské vodě sebou se strany na stranu mrskal a jak ji, tak i otce s matkou tu dotazem a onde zase škádlením znepokojoval.

Dívenka držela v ruce polorozvitou růži živé, rudé barvy a kdykoliv matinka s ohněm jejího květu křídový vzhled tváří dceřiných srovnala a na loňský rok vzpomněla, tu jí až úzko bylo.

„Lidunko, snad se dnes zase konečně trochu začervenáš!“ pronesla.

Professor Sůva, s povětrností nanejnýš spokojený, pohodil opět nevrle hlavou, až se mu na ní paruka zatřásla, že třírohý klobouk musil pevněji k lebce přitisknouti. On takovýchto smutných řečí a připomínek nemiloval. Vždyť dnes před nimi vlastně z Prahy ven do volné přírody prchal. Proto také ihned hovor jinam obrátil.

„Ten břevnovský klášter vypadá skutečně malebně. A jakou rozlehlou zahradu při něm založili!“ poznamenal, ukazuje před sebe, kde v dolině zrovna pod oborou, v níž letohrádek Hvězda stojí, rozsáhlá, výstavná budova s červenými střechami a vysokou věží se bělala.

„Je-li pak tam ještě ten tvůj kollega?“ prohodila paní.

„A Pittr! Páter Bonaventura! Troufám. Neslyšel jsem, že by zase s Němci vojny měl a i ze Břevnova stěhovati se musil jako z kláštera polického. Když ho napadnou staré vzpomínky, je mrzout. Ale Čech nad jiné horlivý!“ rozvázal vážný professor Sůva.

„A příjemný jinak člověk,“ dodala paní.

„Toť bychom se mohli v klášteře zastavit a pozeptat se po něm!“ navrhnul manžel.

„Když chceš!“

V tom zavznělo jim vstříc jasné znění zvonů.

„Bodejť! Vždyť je dnes Božího Těla. To se můžeme také processí k oltářům zúčastnit. Sezvánějí na ně,“ přichvaloval si professor. „Ty, kočí, před klášterní branou zastav a počkej!“ nakazoval pak vozkovi. „Tak času na zdravém vzduchu nejlépe užijeme.“

Těžký kočár zatím kolébal se širokou silnicí, nad níž staré jabloně a hrušně rozložité své koruny rozkládaly, od Prahy zvolna dále. Dusot koňských kopyt ve hluboké vrstvě prachu zanikal a kola husté jeho kotouče zvedala.

Nyní se rodina zamlčela. Jenom čilý hošík pořád se po něčem tázal.

„A jaké jsou to kapličky po tom vrchu? Jedna je jako druhá!“ ptal se najednou, ukazuje na řadu stejných, v podobě oltáře zbudovaných a hrubou omítkou oházených staveb, jež od Bílé Hory po hřbetě návrší, až ku Praze ke strahovské bráně se táhnoucího, ve stejných od sebe vzdálenostech stojí.

Professor byl tou otázkou skoro nemile překvapen.

„To je křížová cesta!“ odpověděl.

„Z Bílé Hory do Prahy?“ vyzvídal hoch.

„A z Prahy na Bílou Horu. Až budeš starší, budu ti vyprávět, jak byli Čechové na Bílé Hoře poraženi —“

„A za to musí nyní chodit křížovou cestou?“

„Ano!“ určitě řekl otec jsa tomu povděčen, že kočár právě před první branou klášterní stanul a on dále synáčkovi o té bělohorské křížové cestě vyprávěti nemusil.

* * *

Na nádvoří před chrámem břevnovského kláštera, nejstaršího v Čechách, bylo živo a svátečně rušno. Sta lidí z nedaleké Prahy i z okolních vesnic Veleslavína, Liboce, Řepů, Ruzíně i obou Břevnovů v pestré směsici se tu hemžila. Všichni čekali, až průvod z kostela vyjde, aby se k němu připojili a božítělového processí, jež zde bývá každoročně do úpravné klášterní zahrady k postaveným tam oltářům vedeno, se účastnili.

Bylo to kolem roku 1755.

Starobylý, Boleslavem II. založený a r. 1419 rozvalený klášter bratří sv. Beneše v Břevnově byl znovu v nynější své podobě postaven a rozhlížel se hrdě zase po milém údolí a věží svou věž svatovítské metropole pozdravoval. Lipky, vštípené na nádvoří jeho podél cesty vedoucí ke dveřím chrámu — který byl nejprve zasvěcen sv. Bonifaci a Alexiu, později sv. Benediktu, pak sv. Vojtěchu a konečně sv. Markétě — již dávno se ujaly a začínaly své ratolesti v košaté koruny rozkládati. Ale valného chladu ještě nedávaly!

„Tak za sto let by nám velmi dobře posloužily," prohodil ke své paní professor Sůva, když sem s rodinou od kočáru dospěl a mezi čekající lid se vmísil. Slunéčko totiž s vybrané oblohy stále žhavěji pálilo a proto každý již toužebně čekal, brzo-li se processí z naplněného chrámu vyhrne, aby do stinné zahrady zašlo.

Professor Sůva dlouho na to čekati nemusil. Na menší vížce chrámové zvonek několikráte zaklinkal, na kopci nad klášterem houkly moždíře, professor smekl a všichni hleděli na živý proud zbožného lidu, který se božítělového processí účastnil.

Napřed šla vážná řada řeholníků. První kráčeli mladý, štíhlý novic Placidus Petřík a vedle něho obstarožní frater Ondřej Král, řemesla svého truhlář. Oba nesli slavnostní korouhev. Placid s obrazem sv. Ludmily a sv. Václava a Ondřej s obrazem sv. Vojtěcha a sv. Prokopa. Když professorova ubledlá dceruška spatřila novice, škubla sebou a ihned uzarděla se skoro více, nežli se červenala růže, již v ruce držela. Ba až se při tom chvěla. Matka toho nezpozorovala. Znepokojoval ji synáček, který se neustále vyptával, kde ty nepřetržitě houkající moždíře vlastně stojí a kdo to z nich střílí. A pan professor hleděl postřehouti svého dávného přítele, pátera Bonaventuru Pittra. Tak rodičům dceřino znepokojení ušlo.

„Aha ho!" povídal si radostně Sůva, když rovnou, statnou postavu se zamračenou tváří v řadě kněží řeholníků spatřil. „Je tu ještě!" oznamoval manželce a hledaného jí ukázal. Ten buď náhodou anebo obzvláštním pudem veden, zrovna v tu stranu pohleděl. Professor mu pokynul a on zpátky pozdrav opakoval. Lehounce se pousmál, ale ihned se mračil opět.

Průvod ze hlavních dveří chrámových zahnul do zahrady. Za klášterníky šly droboučké družičky sypouce z košíčků rozervané pivoňky, kopretiny, zvonky, knotovky a chrpy na cestu starému břevnovskému převorovi, který v těžkém, zlatem vyšívaném pluviále pod nebesy Boží Tělo z chrámu k oltářům do zahrady vynášel. Zvony s věže hlaholily, hudba hlučně hrála, lid prozpěvoval, moždíře houkaly a všude kolem jevila se vážná účasť k tomu, co se dělo.

Dojemný, pro srdce prosté úchvatný okamžik!

Professor Sůva potěšen, že přítele viděl a že on ho také zpozoroval, připojil se k průvodu. Paní jeho byla tomu povděčna, že se zde stavili. Ale s chlapcem měla neustálé pokušení. Pořád chtěl něco zvědět. Lidunka byla všecka vzrušena. Očí s korouhve, již novic nesl, ani nespouštěla a když průvod u prvního oltáře stanul, prodrala se v onu stranu, kde korouhev s její patronkou nad lid vyčnívala. Nemohla se přemoci. Celá se chvěla, když z blízka mladého, sličného a nyní v sebe zahloubaného mnicha viděla. Minutku na něho pohlížela a pak ještě blíže k němu přistoupila a třesoucí se rukou dotkla se sněžné jeho rochety. Mladý řeholník, ucítiv dotknutí cizí ruky na svém rameni, rychle se ohlédl a všecek polekán sebou pohnul, když spatřil dívku, která tu stála opět ubledlá a potají svou rudou růži mu podávala. Chvatně a s blahým úsměvem přijal růži, vroucím pohledem dívce poděkoval a všecek dojmem milého překvapení rozblažený, sledoval, jak se dívka od něho zase vzdaluje. V tlačenici nikdo krátký ten výjev nespozoroval . . .

U oltáře pod širým nebem ve kvetoucí zahradě zatím konány zbožné modlitby za vyplnění tužeb srdcí lidských a od památné studně Vojtěšky z korun ohromných, staletých lip slyšeti bylo radostné šveholení šťastných ptáčat — —

Asi za hodinku byly obřady skončeny a průvod vrátil se ze zahrady zase do chrámu. Professor Sůva však s rodinou usedl si v milém chladě pod lípami u studně Vojtěšky na jednu z lávek, čekaje, že ho zde přítel páter Bonaventura Pittr jistě vyhledá.

A nemýlil se.

Ze chvíli se statný kněz dostavil. Až kutna kolem něho poletovala, jak pospíchal.

„To jsou neočekávaní hosté!“ vítal dávného druha a paní jeho se přívětivě ukláněl. Obvyklá zamračenost s tváří jeho úplně zmizela a místo její zaujal výraz srdečného potěšení. „Vás jsem se dnes nenadál, ač mnohokráte jsem vzpomínal, co asi děláte. Ovšem! Žijete šťastní, blažení! Milostpaní jako květ a dceruška jako jahůdka. Již k utrhnutí!“ podotkl šelmovsky.

Lidunka se zapálila i zachvěla. Aby tak ten páter věděl, co u prvního oltáře dnes provedla!

Ale ten netušil ničeho.

Chvíli s přítelem o běžných věcech rozprávěl, dvorně jeho paní jako výtečný společník lichotil a dětičky jejich vychvaloval. Oči mu při pohledu na šťastnou tu rodiny zvlhly a hlas jeho zněl měkce.

„Když dnes jedete do Hvězdy, víš co, brachu milý? O pouti, tu neděli po sv. Marketě, přijeďte zase sem. Ke mně! Ty budeš v poledne s námi v refektáři a tvé lidi opatřím v pokoji hostinském. A potom tady odpoledne v zahradě společně strávíme! Nevím, jak dlouho zde ještě pobudu,“ pravil konečně.

„Co pak zase?“ tázal se professor.

„Ale furor teutonicus i zde ve Břevnově, kterýžto klášter jest českým knížetem založen a nadán pro syny národa českého, chce panovati. Z Police jsem před ním již ustoupil a tady celou řadu let proti

němu bojuju. Ale již mne to také přemahá! Brachu, stárneme a proto toužím po míru a pokoji. Nejraději bych se dostal „časem“ na Moravu, do kláštera rajhradského. Snad opat svolí, aby se mne zde zbavili. Tam jsou Češi ve většině. To víš, že jsem pořád v nitru svém jaksi nespokojen a teďti Germáni zde — Víš-li pak, že se již ani česky při dnešním procesí nechtěli modlit —“

„Je to smutné, že se všude nad nás Čechy staví a že tak mnozí našinci dobrovolně k nim se přidávají!“

Páter Bonaventura se trpce pousmál.

„To je přirozené a zde dokonce stojíme na nešťastné bělohorské půdě,“ řekl v hořkosti. „Prapory našich českých otců byly povaleny, koňskými kopyty podupány, tedy my jako potomci přemožených nezasluhujeme žádného ohledu. Avšak nežalujme a doufejme. Snad lépe bude, až nová pokolení vyspějí a sama svou povinnost k sobě a řeči svých matek pochopí. Bohužel, že já mnich nezanechám po sobě žádné jiné památky nežli snad pověst, že jsem své vždy poctivě zastával!“

Mluvícímu leskly se již šediny pod kulatou, černou čepičkou, jež pokrývala vrch jeho hlavy, ale hovořil s takovým ohněm a zápalem jako mladík dvacetiletý. A zatím počínal býti již starcem. Skoro znáti bylo, jak příteli závidí — rodinu!

„Tedy o pouti zase přijedeme, nebude-li ti na obtíž —“

„Nikoliv! Naopak, rád tomu budu a prosím vás o to. Jenom jest-li snad tvé dcerušce nebude nepříjemno v klášteře u mnicha hostem býti. Nic tu pro ni milého nemáme —“

Lidunka mohla shořet. Ten kněz jakoby ji schválně škádlil.

„Je tedy umluveno. O pouti, bude-li pěkně, tedy nás čekej a nyní se již nezdržuj.“

Kněz rozloučil se s hosty, příteli rukou potřásl a s úklonami paní a s úsměvem na Lidunku zase odchvátal.

Zvonec již ho volal ad mensam. Do refektáře.

V zahradě klášterníků již nebylo. Jenom nahoře na škarpách u skleníků mihly se ještě dvě černé kutny. Novic Placidus s fraterem Ondřejem, truhlářem, který v létě také zahradničil a včelařil. Novic mu něco vykládal a na pátera Bonaventuru a jeho hosty ho upozorňoval.

Ondřej kývl hlavou, nařezal kytici krásných, polorozvitých růží a pak přímo zaměřil k rodině professora Sůvy a zde kytici Lidunce podal.

„Aby spanilá panenka na naši klášterní zahradu pamatovala!“ řekl, jak ho novic navedl.

Professor i jeho paní pokládali to za projev pozornosti, který se jejich rodině stal k vůli páteru Bonaventurovi. Ale Lidunka ihned věděla, že tento starý mnich šel prve při procesí v páru s Petříkem. Hádala, že je to oplátka.

S radostí růže přijala a šeptmo za ně poděkovala.

Frater Ondřej se dlouho nemeškal. Ihned, jakmile své poselství vykonal, vracel se do kláštera.

„Bodejť! Mně nenamluví, že se sluší, abychom dceři přítele hašteřivého Bonaventury růže dávali! Ale oba jsou Češi! Tedy nešť! V tom vězí asi něco jiného! On je vystudovaný jurista a nevím, jest-li

se jeho slavných slibů řeholních dočkáme. Kdo ví, nač sem přišel zapomenout. Ale to děvče je jako obrázek," rozumoval starý frater, dovedný truhlář. „Špatný vkus by neměl, ale dovědět se toho převor anebo poznat to její otec —"

Než tomu se frater pousmál.

„Každý jsme na světě nějakou sladkou historku odstonali," povídal si a vešel do kláštera, kde se ovšem již takových světských myšlenek zhostiti musil.

Za chvílí pak vezl kočár španělského způsobu rodinu professora Sůvy od Břevnova dále vzhůru ke Hvězdě. Professor byl samá řeč, paní jeho také rozvázala a s potěšením hleděla na dceru Lidunku, jejíž bledost, div divoucí, v té klášterní zahradě změnila se ve slabounký nádech zdravého nachu. To snad proto, že kytici růží musila neustále chrániti a ostříhati před bratříkem, který pásl, aby jí mohl z ní některé poupě ulomiti.

* * *

Za chvíli po slavných svátečních nešporech kráčel novic Placidus Petřík s jakousi o askesi latině pojednávající knihou v ruce stinnou habrovou alejí v zahradě kláštera břevnovského ke studni Vojtěšce.

Jindy chodíval vždycky vzpřímen, s lící prozrazující jaksi zádumčivost a zklamání, ale dnes šel schýlen a blaze se usmíval.

Až se zachvěl, když přišel k prvnímu božítělovému oltáři, který dosud v zahradě nerozebrán stál, a když na ráno pomyslil. Ale ihned opět ucítil v nitru svém odpornou kyselost.

„Nevěř klamům světa!" našeptával mu vnitřní hlas. A již se chtěl obrátit a zpátky do kláštera zajít. Ale nepřemohl se! Šel dále, až k místu, kde viděl v poledne pátera Bonaventuru s professorem Sůvou stát, kde viděl také professorovu dceru Lidunku sedět a kam jí dobromyslným fraterem Ondřejem kytici růží donésti dal.

„Snad uhodla!" těšil se zapomínaje, jak se prohřešuje na reguli sv. Beneše, když se takovýmto myšlením zabývá.

Před půl letem sem před tou dívkou utekl, tady na ni zapomenouti chtěl, všeho světa se k vůli ní odříkal a teď najednou ona sem za ním přišla, a rudou růži, symbol plamenné lásky, sama u oltáře mu podala . . .!

Teď rok s rodinou professora Sůvy obyčejně také jezdíval. Oh, jaké tehdy naděje v budoucnost měl, když se naň Lidunka, jako na horlivého učitele svého bratra a pilného posluchače svého otce, libě usmála! A dnes?

Bezděčně usedl na lávku, na které ona si před několika hodinami hověla, a zabral se ve zbožnou četbu, jíž z mysli své pokušitele zlého ducha vypuzoval. Avšak ještě pořád při tom myšlénkami zalétal v ony doby minulé.

Pojednou na stezce v habrové aleji uslyšel zachrupat písek. Pozvedl bezděčně hlavu, aby se podíval, kdo to přichází.

Dech se v něm zatajil.

„Páter Bonaventura!" (Dokončení.)

Vesmír.

Napsal dr. **František Kahlík.**

IV.

Herschel podobá se poutníku, jenž kreslí budovu velerozsáhlou, kterou v šeru spatřil u veliké dálce.

Poutník bedlivě si prohlíží její podobu, její rozměry a její ráz a hledí je pochytiti obrysy. Na úsvitě pozoruje, že náčrt jeho sice v hlavních zárysech jest správný, celkem však přece velmi nedokonalý, an zejména v podrobnostech se skutečností nesouhlasí. I počne opravovati a měniti. Chtěje pak z holého náčrtu svého vyvést obraz dokonalý, nesmaže obrysů, nýbrž obrátí zřetel k částem a péči hlavní věnovati bude přesnému jich provedení.

V úkol ten uvázali se Herschelovi následníci, pracující na objevení budovy všehomíra.

Bylo vyloženo, že hojnější počet hvězd v okolí Mléčné Dráhy může míti původ buď v tom, že tam rozměry soustavy hvězdní sahají dále, že jest tudy vrstva hvězdní nejrozsáhlejší, neb že jsou tam hvězdy skutečně a netoliko zdánlivě — — opticky — nejhustěji nakupeny a nejblíže při sobě. Rozřešením této záhady zanášel se původce a ředitel carské hvězdárny v Pulkově, jeden z nejslavnějších praktických astronomů 19. století V. Struve (1793—1864) a jelikož v té příčině badateli pevné opory se nedostává, vycházel také on z domněnky, již u věku pozdějším vystavil W. Herschel, že totiž jasnost hvězd jest celkem měřítkem jejich vzdálenosti. I představoval sobě kolem slunce, jakožto středu, řadu koncentrických sfér, jejichž vzdálenost od sebe se rovná průměrné vzdálenosti hvězd rozličných velikostí, a shledal, že čím dále — čím slabší jsou hvězdy — tím hustěji jsou skupeny směrem ku Mléčné Dráze. Struve zjistil, že až do 5. velikosti hvězdy v Mléčné Dráze nejsou o nic četnější než v ostatních stranách nebeských. Hvězdy 6. velikosti jsou v Mléčné Dráze již četnější než jinde, hvězdy 7. velikosti ještě četnější a poměr ten stále patrněji vzrůstá, čím mohutnějších užijeme dalekohledů.

Dle toho soudil, že celá soustava hvězdní skládá se z vrstev, jež jsou rovnoběžny s Mléčnou Dráhou. Ve vrstvě ústřední čili v pásu hlavním jsou hvězdy nakupeny nejhustěji a nedaleko středu této vrstvy (asi 5^0 stranou) umístěno jest slunce. Po obou stranách vrstvy té jest hvězd napořád méně, úbytek ten pak jest postupný, takže hranic soustavy hvězdní vytknouti nelze podobně jako u atmosféry čili u ovzduší, o kterém sice víme, že čím výše se pne, tím více řidne, leč kde úplně přestává, rovněž jest neznámo. Pás Mléčné Dráhy není nepodoben velikému, poměrně plochému kruhu, jehož výška nepřesahuje $^1/_3$ jeho délky; zdali však hvězdy prostor ten vyplňují všude stejnoměrně, anebo jsou-li při pokraji jeho skupeny v podobě obrovského prstenu, anebo

tvoří-li několik takových prstenů širými mezerami od sebe odloučených, to rozřešiti jest za těžko.

Badatelé jiní pokládali za nejpotřebnější průpravu k rozřešení otázky o skutečné rozloze hvězd v prostoru světovém sečtení hvězd rozličné velikosti a určení zdánlivé jejich polohy na obloze. V obtížné a zdlouhavé této práci pokračuje se pomocí přístrojů napořád dokonalejších s úsilím a zdarem vždy větším. Důkladnými pracemi, jež v tom směru podnikli Bradley, Benel, Airy, W. Struve, Argelander a jiní, přesně určena poloha asi 30.000 stálic; daleko větší jest počet těch, jichž poloha určena toliko přibližně. Nejproslulejší jest v tom směru obrovské dílo Argelanderovo (1799—1875), ředitele hvězdárny v Bonnu, obsahující zevrubný statistický přehled polokoule severní a 2^0 při rovníku na polokouli jižní. Vytčeny jsou v něm veškeré hvězdy do 9. a valná část hvězd 10. velikosti, celkem všech 324,198. Chyba při určení polohy nepřesahuje 1 minuty obloukové, kdežto ve spisech nejdůkladnějších určení přesně až na 1 sekundu obloukovou jest provedeno. Konečně určena co nejdokonaleji poloha asi 400 nejsvětlejších hvězd v rozličných stranách nebeských, takže přesnost dosahuje $^1/_2$ neb $^2/_3$ sekundy obloukové a hvězdy tyto, zvané základnými, jsou východisky při pozorování jiných.

Při tomto soupise hvězd nejjasnějších dospěli k pozoruhodným výsledkům o jejich zdánlivé rozloze na nebeské báni Secchi (1818 až 1878) ředitel hvězdárny v Římě, a Gould v Kordově. Objeviliť, že hvězdy nejjasnější rozestaveny jsou na nebi v pásu kruhovitém, který pochýlen jest k Mléčné Dráze pod úhlem 19^0, protínaje ji v souhvězdí Kassiopeje a Jižního Kříže. Hvězdy prvých čtyř velikostí kupí se tím hustěji, čím více se blížíme tomuto pásu. Na základě těchto bádání pokládají Gould a Newcomb, že soustava hvězdní v prostoru světovém se prostírá ve směru dvou ploch, které se protínají pod ostrým úhlem.

Názory, o nichž dosud řeč byla, spočívají více méně na domněnkách o jednakém blesku anebo jednostejném umístění hvězd v prostoru světovém. Domněnky ty však nikterak zdůvodněny nejsou; naopak nejeden zjev závažný jest nám pokynem, že jsou hvězdy na některých místech těsněji shluknuty, a hvězdy menší a slabší že závisí na větších a jasnějších. Nejpatrněji to na jevo vychází z bádání amerického astronoma Proctora, spolehajících na základech zcela nových, a to na zjevech, které astronomům dávnějším zhola byly neznámy: na vlastním totiž pohybu hvězd.

Jelikož nesčíslné roje stálic se skupily v rozličné soutvary, nelze jednotlivým hvězdám v soustavách těch klidně státi — ony kolotají kolem těžiště své soustavy tak, jako oběžnice kolem slunce, čímž i poloha jejich na nebeské báni se mění. Nepřísluší tudíž ani stálicím jmeno jejich plným právem, nýbrž jmenujeme je takto pouze na rozdíl od oběžnic. Že na pohled místo své na obloze nebeské nemění, to přičísti dlužno jediné nezměrné jejich vzdálenosti. Že měsíc po nebi putuje, postihneme snadno, porovnávajíce jeho polohu vzhledem ku hvězdám sousedním ve dvou po sobě následujících nocích. Urazí zajisté denně kolem 75.000 km. čili 30.14 poloměrů zemských. Abychom postihli

pohyb oběžnic, třeba již počkati několik dní, neděle ano měsíce, ačkoli obíhají rychleji, neboť jsou od nás vzdáleny na miliony, ba tisíce milionů kilometrů.

Kterak však postihnouti pohyb hvězd vzdálených na biliony a triliony kilometrů? Ty, třeba se pošinuly o statisíce nebo miliony kilometrů, vzhledem k nám polohy přece nemění. Život jednotlivce jest příliš krátký a nikterak nevystačí, abychom postihli jejich ruch anebo změnu v poloze jejich na nebeské báni ruchem tím způsobenou. Toliko porovnáním přesných údajů astronomů starověkých s pozorováním nynějším lze dojíti k závěru, zda stálice na svých místech pevně stojí anebo též mění svá místa. Touto porovnávací methodou poznal již před sto lety T. Mayer (1723—1763) pohyb asi 80 stálic, v našem století pak, po uplynutí delší doby od r. 1752, co Bradley přesně vyšetřil a udal polohu 3222 hvězd, podařilo se Argelanderovi (1837) a po něm Mädlerovi (1848) v záhadné otázce této bezpečnými daty číselnými vytknouti nejen ráz, ale i velikost tohoto vlastního pohybu hvězdního, který zjištěn jest do těch časů asi u 4000 hvězd. Celkem pošinou se stálice během jednoho roku na obloze sotva o nepatrnou část obloukové sekundy, velmi nepatrný počet jich popojde o něco dále než o sekundu a největší pošinutí roční obnáší 7″.

Jak nepatrný na pohled jest pohyb ten, vynikne ještě patrněji, uvedeme-li sobě na paměť, že dosud známe 2 anebo 3 hvězdy, které se během 300 let pošinou na obloze o průměr kotouče měsíčního, 50—60 jiných potřebuje k tomu 300—2000 let, všecky ostatní pohybují se ještě zdlouhavěji. Hvězdy prostým okem viditelné pošinou se průměrně o 10 sekund během století, potřebují tudíž 18.000 let, aby popošly zdánlivě o průměr kotouče lunného, hvězdy teleskopické proudí ještě volněji, anebo nejeví vůbec žádného pohybu.

Dotčená pozorování prozrazují nám vlastní postup hvězd pouze tehdáž, šinou-li se nějak úhelně přes čáru, ve které je vidíme; leč nemáme-li spolehlivého měřítka, jímž bychom přesně určili vzdálenost hvězd, které nemají parallaxy roční, tím méně umíme udati, přibližují-li se k nám nebo vzdalují-li se od nás. V posledním čase slibuje spektralní rozbor, že nám i v této příčině poskytne světla. O postupu hvězd vydává totiž svědectví pošinutí se jednotlivých linií ve vidmu hvězdním. Jakmile hvězda k nám se blíží anebo od nás se vzdaluje, temné linie protínající barevné vidmo posouvají se buď k jednomu anebo ke druhému konci směrem k barvě fialové neb červené.

Sice pošinutí toto jest neslýchaně malé, ale Hugins a Vogel, astronomové Greenwichští, dovedli je nejen postihnouti, nýbrž i přesně odhadnouti a shoda dosažených výsledkův svědčí o jich věrohodnosti.

Tím spůsobem poznán pohyb asi 40 hvězd. Kastor ku př. vzdaluje se od nás rychlostí 25, Vega blíží se rychlostí 75 km. za sekundu. Leč obraz hvězdného nebe pohybem tímto patrných změn nedozná. Blížící se Vega stane se sice časem hvězdou jasnější, vzdalující se Kastor

---

*) Kdo by o tomto předmětu chtěl nabyti bližšího poučení, nechť sáhne po „Všeobecném Zeměpisu“ prof. Dr. J. Studničky, kteréžto výborné dílo jest přední ozdobou naší literatury zeměpisné.

hvězdou slabší, ale změny ty pro nesmírnou dálku dotčených hvězd budou patrny sotva po uplynutí stotisíce let.

A poněvadž naše slunce jest pouze jednou z milionů hvězd, proto ono jako všechny ostatní má též svůj vlastní pohyb, jehož se súčastní také celá družina jeho oběžnic. Pohybu toho necítíme, rovněž jako necítíme oběhu zeměkoule, ale prozrazují jej pohyby hvězdní, jakož zdánlivý běh slunce od východu k západu a vycházení i zapadání hvězd na obloze svědectví vydává o skutečném točení se země směrem opáčným. Proto nejeví se nám ruch světel nebeských v úplné čistotě. Hra pohybů hvězdních na nebeské báni jest výsledkem dvou činitelů: vlastního pohybu hvězd a postupu slunce v prostoru světovém, kterýžto postup hvězdní podařilo se vyšetřiti z pozorování valného počtu hvězd.

Dějeť se nám na podřízené hroudě zemské jako poutníku, jenž se ubírá dlouhým, rovným stromořadím anebo živou ulicí. Jde-li alejí, zdá se mu, jakoby se stromy před ním rozestupovaly, za ním pak sbližovaly a na ulici vidí mnohem více osob jdoucích proti němu než jdoucích s ním týmž směrem. A když se ohlédne, spatří, kterak tlum, jenž se ustavičně před ním rozestupuje, za ním na pohled pořád hustěji se kupí. Podobně jest i naše slunce poutníkem uprostřed nesčíslného zástupu hvězd. Hvězdy, k nimž se blížíme, zdánlivě více a více se rozestupují, ty pak, ode kterých se vzdalujeme, k jednomu bodu stále se přibližují.

Slavný Bradley (1748) a T. Mayer byli první hvězdáři, kteří příčinu dostředivých a odstředivých postupů hvězdních kladli do vlastního pohybu slunečního; po nich vytkl Lambert (1761) směr jeho, poukázav k souhvězdí Herkula, což W. Herschel (1783) potvrdil bližším udáním bodu v tomto souhvězdí, k němuž slunce čelí.

V našem století konečně bylo tomuto výzkumu věnováno tolik píle, že na základě dvanácti výpočtů, provedených od hvězdářů nejslovutnějších, přesně můžeme udati končinu nebeskou, k níž právě provázíme slunce u jeho světové pouti. Jak rychle a v jaké dráze se tento pohyb sluneční děje, dosud vyšetřeno není, jelikož neznáme vzdálenosti příslušných hvězd od nás.

Tyto výzkumy o vlastním pohybu hvězd zavedly Proctora k závěrům velezajímavým — čerpalť z nich důvod, že byla vzdálenost drobných hvězd dosud značně přeceňována.

Sestavilť Proctor jmenovitě pohyby asi tisíce hvězd 1.—6. velikosti a rozdělil je ve dvě skupiny. Do skupiny prvé pojal hvězdy 1.—3. velikosti, do druhé hvězdy 4., 5. a 6. velikosti. Porovnání to ukázalo, že průměrná rychlost hvězd slabších není o nic menší, než rychlost hvězd jasnějších. Kdyby hvězdy jasnější byly zároveň blíže nás, pohyby jejich byly by na pohled rychlejší než pohyby hvězd vzdálenějších, leč bychom místo dáti chtěli domněnce pravdě nepodobné, že hvězdy po drahách svých tím volněji se šinou, čím dále jsou od nás vzdáleny. Jakmile tudíž vyšlo na jevo, že hvězdy jasnější během jistého času polohu svou na nebeské báni nemění celkem více než hvězdy slabší, nebylo také slušně možno klásti tyto do vzdáleností mnohokráte větších čili, což na jedno vychází, okázalo se, že síla světla u rozličných hvězd není spolehlivým měřítkem jejich vzdálenosti od nás, ana závisí spíše od jejich hmotné velikosti.

Náhled svůj podepírá Proctor ještě jiným zjevem neméně výmluvným a závažným.

Pozorujeme-li bedlivě směry, jimiž rozličné hvězdy se pohybují, shledáme, že na nebi jeví se skupiny hvězd rozesetých třeba po značném prostoru nebeském, jež mají pohyb společný t. j., jež týmž směrem se šinou. Věc ta stává se zvláště patrnou, když na mapách nebes pohyby hvězd označíme střelkami. Tak na př. posouvá se v souhvězdí Býka značný počet hvězd společně na východ asi o 10″ během jednoho století, kdežto mezi 7 hlavními hvězdami Velikého Medvěda pět hvězd společně směrem západním se béře, jiné pak hvězdy v sousedství tohoto souhvězdí dají se pojati ve skupinu druhou. V souhvězdí Raka i Blíženců nacházíme po několika desítkách hvězd, jež se šinou směrem jižním po liniích téměř rovnoběžných.

Proctor tento společný pohyb těles nebeských nazývá proudem hvězdnatým (star-drift) a pokládá, že hvězdy, jež plují týmž proudem, víže k sobě pevný svazek fysický, že hvězdy takové tvoří pospolu zvláštní samostatnou skupinu skutečnou, netoliko optickou. Hvězdy na nebi na pohled blízké mohou v skutku od sebe býti daleko vzdáleny, jsouce poblíže jedné čáry zorné daleko za sebou umístěny, ale společný pohyb opravňuje k domněnce, že mezi tělesy, u nichž se objevuje, jest i fysický svazek a nutí k důsledku, že hvězdy, které k jedné takovéto skupině náležejí, nemohou od sebe býti příliš rozlehlé. V proudech pak čili skupinách takových shledáme hvězdy jasnosti velice rozmanité; i nelze proto hvězd slabších pokládati neskonale daleko za hvězdy zářivější a tudíž blesk těles nebeských nemůže býti důkazem ani spolehlivým měřítkem jejich vzdálenosti.

Proto též Proctor připisuje Mléčné Dráze rozměry daleko menší než badatelé před ním.

Z důkladných map nebeských vychází na jevo, že po březích Mléčné Dráhy vystupují hvězdy jasnější, které jakoby tvořily její hranice, milníky, anebo jako stromy podél silnice se táhnoucí. Věc tato, dí Proctor, není nikterak nahodilá; mezi hvězdami jasnějšími a drobnými, které pásmo Mléčné Dráhy tvoří, jest zajisté svazek nerozlučný i nemožno jedny ode druhých odlučovati dálavami nezměrnými.

Aby konečně vysvětlil rozmanité zjevy na Mléčné Dráze, její místa jasnější a bledší, její rozdvojení a místa úplně temná, pokládá Proctor, že ona podobá se hadovitě svinuté soustavě hvězd, aneb obrovskému preclíku, závitky její pak že jsou tu blíže, onde dále od nás vzdáleny a mezi nimi že jsou i místa docela prázdná jako průtrž v Lodi Argo, kudy prozíráme v bezhvězdný prostor světový. Věc ta, že zjev Mléčné Dráhy vyložiti lze i různými soustavami závitků hadovitých, jest patrným dokladem — jak nejisté a kusé jsou dosud naše vědomosti o soustavě a rozměrech všehomíra.

Hraběnka Emma.

Od **Adolfa Belota.** Z franc. přel. Žalov.

(Dokončení.)

V.

ylo však určeno, že i Lysis má míti účastenství v událostech těchto, neboť druhého dne po tomto večeru zazvonil hrabě, kterýž po celou noc neulehl, asi v devět hodin ráno na svého komorníka a rozkázal mu, aby šel vzbudit Lysise a aby jej poprosil, by bez odkladu k hraběti se dostavil.

Sluha nedovolil si žádné poznámky; odcházel však zaražen, neboť věděl ze zkušenosti, jak nesnadné jest provedení rozkazu, kterýž byl právě obdržel. Vskutku, vzbuditi o deváté hodině ráno líného Lysise, Kreola, jak jej lidé v domě nazývali, bylo věcí neslýchanou, na kterou si nikdo netroufal ani pomysliti.

Anižby se staral o rozpaky a obavy, jež duchu služebnému spůsobil, posadil se pan z Froissy před svůj psací stůl a pořádal své listiny. Byl všecek ochablý, rysy obličeje byly strhány, zdál se býti od včerejška o deset let starším. Po chvilkách obrátiv se pohlédnul na hodiny a dupl nohou, jako by netrpělivě někoho očekával. Konečně v okamžiku, kdy bezpochyby sám již chtěl jíti k Lysisovi, poznal po jeho loudavé, vlekoucí se chůzi, že očekávaný přichází. Mocí přemohl své pohnutí, vyjasnil čelo i obličej a polo vážně, polo vesele postoupil bratranci vstříc. Maje oči dosud naběhlé, chůzi nejistou a sotva potlačuje zívání, přistoupil Lysis k hraběti, s tváří velmi ospalou, ba blbou.

„Co k čertu, můj drahý,“ pravil, „nedáte budit lidi raději již o půlnoci?“

„Jest více než devět hodin,“ odvětil pan z Froissy, „a k tomu jest nyní léto.“

„To jmenujete letem, vy —, je vidět, že jste zrozeni uprostřed ledu,“ pravil Lysis, který vypadal, jakoby celý zimou se třásl. „Nuž, co jest? Tvůj komorník, hrubec to první třídy, jenž neumí ani šetrně budit, pravil mi, že chceš se mnou mluviti; nuže vyjádři se rychle, ať si mohu jít opět lehnout.“

Protíraje si oči natáhl se a přiblížil se ke kamnům, v nichž doufal nalézti zřídlo tepla; zapomněl, že se v nich v létě netopí. Hrabě šel za ním.

„Příteli,“ pravil, „to, co ti hodlám sděliti, zasluhuje, aby bylo slyšeno; mám souboj dnes ráno.“

„Cože pravíš?“ tázal se Lysis, namáhaje se, aby nezavřel oči.

„Pravím, že mám souboj dnes ráno,“ opakoval pan z Froissy.

„S kým?“

„S panem Marcelem z Rivesů.“

Tato zpráva nehnula Lysisem ani dost málo; odstoupil jen od kamen a natáhl se v pohovce.

„Nebylo třeba," pravil, „abys mne budil k vůli takovým žertům."

„Podobám se někomu, kdo tropí žerty?" odvětil hrabě, sednuv si před Lysise.

Konečně otevřel Lysis oči a pohlednuv pozorně na pana z Froissy, spozoroval hned změnu v celém jeho vzezření.

„Odpusť, příteli," pravil mnohem vážněji, „ale nemohl jsem dříve uvěřiti tomu, co mi zvěstuješ. Marcel z Rivesů a ty byli jste přece ještě včera večer v dobré shodě pospolu. Kdy jste se mohli dostati do hádky?"

„Dnešní noci, v klubu; k vůli pochybné výhře v kartách povstala mezi námi rozepře a brzo padla urážka, jež vyžaduje rychlého zadostiučinění."

„Kdo ji vyřkl?" tázal se Lysis, který poznav důležitost okolností, uznal za hodno povstati.

„Já; nemohl jsem tedy odříci panu z Rivesů."

„Na místě, jíti do klubu, byl byste lépe učinil, kdybyste byl šel spat."

Nenapravitelný spáč nemohl se zdržeti, aby neučinil tuto poznámku.

„Máš pravdu," odvětil hrabě, „ale tvá poznámka jest trochu opozděná. Slyš: vyvolil jsem si za svědka osvědčeného přítele svého, štábního plukovníka pana z Naugis; viděl jsem se s ním této noci, a vše jest umluveno; očekává tě v kavárně Helderově."

„Mne očekává, proč?"

„Aby se s tebou dorozuměl o podrobnostech tohoto souboje; anebo odepřeš mi snad své druhé svědectví?"

Největší úžas zračil se v obličeji Lysisově.

„Tvým svědkem?" zvolal, „já svědkem souboje! Ach, můj bože, já, který vyhýbám se všem nemilým záležitostem; já, který přišel do Francie, abych nalezl zde poklid, pohodlí a mír!"

Pan z Froissy přistoupil k bratranci.

„Nuže, odepřeš mi tuto službu?" pravil s nádechem výčitky, jíž pronikala jakási truchlivost.

Tato slova a zvláště způsob, jakým byla pronešena, zdálo se, že probudila Lysise z jeho otupělosti; podal hraběti ruku a pravil:

„Odříci tobě, já! Zač mne považuješ? Ale nemůžeš zabrániti mému politování . . . Proč jsi jen k čertu nešel spat, místo vycházky do . . ."

„Do klubu, vím, vím," pravil hrabě, pokusiv se o úsměv.

„A není konečně žádné naděje na smíření?"

„Žádné; urážka byla příliš hrubá."

Věru neobyčejným bylo, že Lysis stával se čím dále tím rozčilenějším. Nemyslil již na sezení, naopak přecházel s patrným nepokojem; konečně se zastavil a vzdychnul:

„Nuže, jdu k plukovníkovi!"

Obrátiv se potom pln účastenství ku svému bratranci, kladl mu rozličné otázky vzhledem k volbě zbraní a jiným podrobnostem, jež mívají důležitou úlohu v podobných záležitostech. Jsa o všem dobře zpraven, rozloučil se s hrabětem a vzdálil se krokem tak pevným a roz-

hodným, že pan z Froissy nemohl se zdržeti podivení nad nenadálou změnou v jednání bratrancově.

„Příteli,“ pravil Lysis, obrátiv se již na odchodu, „pozoroval jsi snad někdy stroje, které jsou již tak opotřebovány, tak rezavy, že jen čert by je mohl k tomu přiměti, aby pracovaly, aby šly. A přece se někdy stane, natáhneme-li je a dobře vymažeme, že dostanou se do pohybu a pracují, jdou jako jiné stroje v dobrém stavu. Nesmíme se jich však dotknouti, jinak se zarazí a přestanou pracovati. Podobám se takovým strojům: byl jsem napnut, vzpružen a dostal jsem se do běhu; snad jsem schopen pokračovati tímto způsobem po dlouhou dobu; prosím tě však, nezdržuj mne, nemohl bych více přijíti do pohybu.“

„Ať jest tomu jakkoliv, milý příteli,“ pravil hrabě, „jsem ti velmi vděčen za tvoji laskavost.“

„Je zcela přirozena,“ odvětil Lysis; „nemáme-li nohou, musíme přece míti srdce.“

Odešel; chtěje však uvésti velmi nedbalou úpravu svého šatu do lepšího pořádku, vstoupil do svého pokoje. Ale tam očekávalo jej nové překvapení; paní z Froissy, bleda, rozčilena, běžela mu vstříc volajíc, že přeje si s ním mluviti.

Lysis poznal nebezpečí, jaké zde hrozilo: bezpochyby má hraběnka nějaké tušení o tom, co se přihodilo, a před ním odehraje se výstup obyčejný za podobných okolností. Musil se míti na pozoru a proto hleděl si dodati veselé nálady.

„Ach, to jste vy, drahá sestřenko,“ pravil. „Dobré jitro; daří se vám dobře?“

„Jsem velmi znepokojena!“ odpověděla Emma.

„Znepokojena? Toť nečiníte dobře; člověk nemá se nikdy znepokojovati.“

„Spoléhám se na vás, že zaplašíte tento trud, je-li pouze domněnkou bez skutečného základu.“

Lysis tušil výbuch a chtěje se před ním zachrániti, podotkl, že jest nucen odejíti; pokusil se také uklouznouti. Hraběnka však zadrževši jeho ruku, donutila ho, aby ji vyslechl.

„Co se děje?“ pravila spěšně. „Můj choť včera večer odešel, a vrátiv se velmi pozdě, ani neulehl; řekl mi to jeho komorník.“

„Hrubý člověk, který mne tak nešetrně vzbudil!“ pomyslil si s nevolí Lysis.

„A dále,“ doložila Emma, „viděla jsem v noci ze své ložnice, jak se pan z Froissy po dlouhou dobu procházel ve svém pokoji.“

„Což jste také nespala?“ divil se Lysis.

„Ne,“ odvětila hraběnka. „Konečně plní mne dnešní neobyčejný ruch v domě podivením; vy sám jste již od devíti hodin na nohou, toť nadpřirozené.“

„Ach, opravdu,“ zvolal Lysis vzdychaje, „není to přirozené a je to velmi nezdravé.“

„Nuže, vysvětlete mi...“

„Drahá sestřenko, dovolte mi, abych vám nic nevysvětloval; vysvětlení neobjasní ničeho — toť pouhá ztráta času.“

Opětně chtěl se vzdáliti. Emma však nevzdala se svého úmyslu; přiblížila se k němu a pravila s výčitkou:

„Přiznávám se, že jsem více spoléhala na vaše přátelství.“

„Sestřenko,“ odvětil Lysis, „nechtějte mne obměkčiti, snažně vás za to prosím; jsem velmi citlivý. Lékař zapověděl mi každé rozčilení a vy si přece nepřejete mé záhuby, není-liž pravda?“

„Přeji sobě,“ pravila hraběnka rozhodně, „abyste, hrozí-li mému choti nějaké nebezpečí, byl mi nápomocen k odvrácení tohoto neštěstí.“

„Ale ujišťuji vás . . .“

„Děje se zde něco neobyčejného. Nebojte se říci mi pravdu; jsem silna, neuleknu se.“

„Ano, znám to, znám,“ myslil sobě Lysis. „Řekni jim vše a padnou ti do mdlob. Nejsme tak na hlavu padlí!“

„Nuže, vy neodpovídáte?“

„Ale, sestřenko . . .“

Zarazil se nevěda žádné vytáčky. Tu však náhoda, která ještě zhoršila situaci tak již dosti trapnou, sprostila jej dalšího jednání s hraběnkou. —

Hrabě, zůstav samoten, byl pohlédl do jedné skříně a spatřil tam pouzdro s pistolemi, které již dlouho měl, ale jichž dosud nikdy nepoužil. Napadlo mu, že zvolí-li jeho protivník pistole, mohou tyto dobře posloužiti; i rozhodl se, že je donese do pokoje Lysisova, odkud mohou potom býti snadněji odneseny k souboji, aniž by to vzbudilo pozornost hraběnčinu.

V okamžiku, když Emma svými otázkami Lysisovi tak veliké nesnáze působila, vstoupil pan z Froissy do komnaty bratrancovy. Položil pouzdro na stůl a slyše, že ve vedlejším pokoji, jejž čalounové dvéře oddělovaly, někdo se pohybuje, otázal se:

„Tys dosud zde, Lysisi?“

„Ano,“ odvětil tento, obrátiv se s velkou živostí a šťasten, že takto vyvázne hraběnce.

„Budou-li zvoleny pistole,“ doložil hrabě, domnívaje se, že bratranec jeho je samoten, „zkus tyto zde, které ti kladu na stůl, a řekni mi pak, jsou-li k potřebě.“

Sotva že pronesl tato slova, otevřela Emma dvéře a stanula bleda, chvějící se před hrabětem. Nebyla s to učiniti posunku ani pronésti slova; zůstala opřena o stěnu a pohlížela zděšeně na chotě. Tento, vzpamatovav se z úžasu nad tímto náhlým zjevením, hleděl z počátku také klidně, bez pohnutí na hraběnku; po chvilce však ledový úsměv zkřivil mu ústa.

Lysis, těže z tohoto neočekávaného obratu, rychle se vytratil.

Konečně nabyla Emma opětně síly, a promluvila:

„Budete míti souboj!“

„Ano,“ odvětil hrabě.

„Co jest příčinou tohoto souboje?“

„Vy nemůžete uhodnout příčinu?“ tázal se hrabě, pohlížeje upřeně na ni.

„Jakž bych mohla uhodnouti,“ odvětila.

„Nemáte ani tušení?“

„Pražádného.“

„Opravdu?“ pravil hrabě ironicky.

Hraběnka odpověděla záporným posunkem.

„Snad mi též řeknete,“ pokračoval hrabě, „že jste se ničím na mně neprovinila?“

„Nemohu si tento souboj vysvětliti!“ pravila Emma, neodpovídajíc na danou jí otázku; „s kým máte souboj?“

„S panem z Rivesů,“ odvětil hrabě s důrazem na každém slově.

Emma dosud nechápala; jakési vnitřní tušení pravilo jí, že jí hrozí ještě větší neštěstí, než kterého se z počátku obávala; dosud však nemohla dosah jeho pochopiti. Hleděla na svého chotě s úžasem a zdála se žádati od něho vysvětlení jeho slov. Hrabě rozhodl se náhle podati jí to vysvětlení. Pokročil k ní, zastavil se před ní a pravil:

„Ano, mám souboj s panem z Rivesů, — s panem z Rivesů... vaším milencem!“

„Mým milencem! Pan z Rivesů mým milencem!“ vzkřikla hraběnka a rozhorlený její hlas důrazně protestoval proti takovému obvinění.

Hrabě pohledl na ni, jakoby chtěl říci: vždyť se nadarmo přetvařuješ. Ale když ona, neklopíc očí, i pohledem svým protestovala, tu chtě ji pomásti začal vše vysvětlovati.

„Včera,“ pravil hlasem chvějícím se, ačkoliv se namáhal zůstati klidným, „když jste potají dům opustila, vyšel jsem za vámi; vešla jste do stromořadí Neuillyského a vstoupila do domu, v němž bydlí pan z Rivesů. Déle než hodinu očekával jsem vás přede dveřmi... Pochyboval jsem dosud, jste-li vy to skutečně. Konečně jste vyšla opět a tu nemohl jsem býti déle v pochybnosti. Nějakou chvíli na to setkal jsem se v klubu s panem z Rivesů, a tu začal jsem s ním při první vhodné příležitosti hádku, jejíž vnitřní příčinu nemohli nezasvěcenci poznati, kterou však on sám zajisté musil uhodnouti!“

„Ne, ne, klamete se; on ji nemohl uhodnouti!“ zvolala hraběnka radostně.

Pochopilať nyní jasně celou událost. Pan z Froissy stal se zajisté ve své žárlivosti obětí omylu; nyní mu jej odhalí a souboj bude zamezen. Náhle však nová myšlenka zadržela jí slova na rtech: aby se mohla ospravedlniti, musil se dověděti o Alici; k tomuto sdělení nemohla se však odhodlati. Konečně uváživši, že se jedná o život jejího chotě, že tu nemá práva váhati, rozhodla se, že vstoupí přece na tu sopečnou půdu, kde každý krok vede jí vstříc nebezpečí.

„Dopustil jste se chyby a velké nespravedlivosti vůči panu z Rivesů. Nemám s ním styků jiných než styků společenských, k jakýmž vámi jsem oprávněna; k němu jsem nikdy nešla.“

„Jak mi tedy objasníte svou přítomnost v jeho domě ve chvíli tak neobyčejné?“ tázal se pan z Froissy, jímž počala tato jistota viklati.

„Pan z Rivesů,“ odvětila hraběnka, „obývá hlavní budovu čelem k stromořadí; ale v zadu, v zahradě, nalezá se stavení, v němž bydlí osoba, kterou jste častěji u mne viděl, paní Aubryová.“

„Paní Aubryová?“ opětoval hrabě.

„Ano, paní Aubryová; jest mi snadno přesvědčiti vás o tom, co zde pravím.“

„Ach, vždyť věřím,“ pravil hrabě s úsměvem. „Shledávám sám tento spůsob obrany snadným.“

Emma upřela na hraběte pohled, v němž jevil se hluboký smutek; v prvním okamžiku chtěla vzdáti se dalšího ospravedlňování, ale vzpomenuvši na možný souboj, chtěla učiniti poslední pokus.

„Ale,“ zvolala, „vždyť pana z Rivesů sotva znám; nespatřila jsem ho nikde jinde, než zde, kam byl vámi uveden!“

„Nuže, za jakým tedy účelem vydala jste se v tak pokročilou noční hodinu k paní Aubryové, která nenáleží k našemu stavu, aniž snad je vaší přítelkyní?“

Emma váhala; konečně rozhodnuvši se pravila:

„Nevyprávěl vám včera Lysis, že jej pan z Rivesů opustil, těše se na schůzku s dívkou, která jej velice zajímala?“

„Vskutku; odtud vaše truchlivost, vaše úzkost při vypravování Lysisově a váš spěšný odchod; chtěla jste . . .“

„Chtěla jsem,“ zvolala hraběnka, nedávajíc choti domluviti, „varovati onu dívku před hrozícím jí nebezpečím; neboť věděla jsem, co nebylo vám známo. Hned při prvních slovech Lysisových poznala jsem, že jedná se tu o dívku osiřelou, jíž stala se paní Aubryová druhou matkou; jedna vteřina opozdění mohla zničiti celou její budoucnost. Spěchala jsem ku pomoci ubohému dítěti, jehož pověst a čest byly ohroženy.“

Pan z Froissy nepromluvil ani slova; ale smutný úsměv jeho rty stahující zmizel; nepohlížel již na Emmu tak jako dříve; bylo zřejmo, že zpola zvítězila. Přec učinil však poslední námitku táže se, proč to všechno tajila, a podotkl, že měla s ním sděliti své obavy, svěřiti mu své přání, že chce jíti k paní Aubryové, a žádati jej, by ji tam doprovodil.

Emma na to odpověděla, že majíc ve zvyku sama vycházeti, a zapomněvši na pozdní chvíli, myslila, že není třeba dbáti té jistoty; a že konečně byla okolnost ta tak neočekávaná, že ve chvíli té ztratila všechnu rozvahu. Ponenáhlu, aniž by byla mohla rázem dobýti opět oné nezdolné důvěry, kteréž po tolika letech byla dosáhla, získala u hraběte přece aspoň toho, že začal želeti svého přenáhlení oproti panu z Rivesů a že slíbil urovnati tuto neblahou záležitost.

Opustila tedy chotě téměř spokojena a odebrala se do svého pokoje, aby přemýšlela o těchto událostech a plakala hořce nad pokleskem, který jí celý život tak bolestně ztrpčoval.

Hrabě sešel dolů do salonu, aby vyčkal příchodu Lysisova, kterému chtěl svěřiti mnohem mírumilovnější poslání, než bylo dřívější. Podrobnosti, které jeho choť uvedla, byly tak určité, že nemohl pochybovati o chybě, které se dopustil; ale na místě, aby byl pocítil ulehčení a radost nad tím, trpěl bolem nezmožitelným. Ať činil, co chtěl, tisíceré myšlenky jej obletovaly a trpící duch jeho trýzněn byl neustále podezříváním a nevysvětlitelnými obavami.

Zemdlen stálým tím rozčilením od samého večera a nocí bez odpočinku, zavřel oči a usnul. Zdálo se mu, že je venku v polích, uprostřed noci; hluboká tma jej obkličovala, zabraňujíc mu rozeznati předměty nejbližší; náhle však zaburácela bouře nad jeho hlavou, blesky

brázdily nebe a osvětlovaly zemi; stromy, pahorky, obilná pole zřetelně se objevovaly; viděl, patřil, chápal; ale v tom udeřil hrom a zdrtil jej.

Probudil ho šramot, jejž způsobil sluha otvíraje dveře.

„Co se děje?“ ptal se pan z Froissy, spěšně povstav.

„Díval jsem se, je-li milostivá paní hraběnka v saloně,“ odvětil sluha.

„Co jí chcete?“

„Někdo chce s ní mluviti z důležité příčiny.“

„Kdo?“

„Jakási slečna; praví, že se jmenuje Alice.“

Hrabě sebou pohnul; toto jméno vzbudilo v něm vzpomínku. Váhal několik vteřin, pak obrátiv se k sluhovi pravil:

„Zaveďte sem slečnu Alici a zpravte o tom paní hraběnku; myslím, že je v zahradě.“

Zatím, co nadarmo bude hledána Emma, o níž věděl, že je ve své komnatě, doufal pan z Froissy nabýti času, aby mohl promluviti s dívkou, kterou náhoda sem přivedla za jeho přítomnosti. Pod dojmem předcházejícího snu zdálo se mu, že jakási vážná chvíle se blíží, že tma se rozptýlí a blesk vše ozáří.

Dvéře se znovu otevřely a objevila se Alice. Hrabě, spatřiv ji, nemohl se ubrániti zachvění; vzpamatovav se šel jí vstříc, doprovodil ji k pohovce, a prose ji s dokonalou dvorností, aby se posadila, pravil:

„Dal jsem věděti své choti; zajisté že vás nenechá dlouho čekati. Vaše návštěva bude jí velmi milá; právě před chvílí pravila mi, jak velké účastenství s vámi cítí.“

„Vskutku, pane,“ odvětila Alice, jíž přívětivost hraběte dodala trochu smělosti, „paní z Froissy osvědčovala mi vždy velkou přízeň, a doufám, že neshledá příliš nemístným krok, že si dovoluji dnes ji zde obtěžovati.“

„Zná vás, slečno, moje choť již dlouho?“ tázal se hrabě.

„Od mého dětství; pamatuji se, když jsem byla docela malá, že již tehdáž paní z Froissy mne zahrnovala pečí a tisícerou něžnou pozorností.“

„Opravdu?“ tázal se hrabě, přiblíživ se k Alici.

„Ano, pane,“ pokračovala tato, spatřujíc v tomto pohybu známku účastenství; „a později, když jsem byla trochu větší, kdybyste věděl, jak i tu vždy ke mně bývala laskavá! Ach, jsem jí velmi povděčna za tuto její něžnost, a jsem šťastna, že se mi naskytuje příležitost vysloviti, jak ji miluji, někomu, kdo ji také miluje.“

Alice pozvedla oči k hraběti; tento poslouchal ji tak pozorně, že by ji to bylo jistě zarazilo, kdyby byla bývala méně nevinná. Když domluvila, povstal pan z Froissy, otevřel dvéře vedoucí ke komnatám hraběnčiným, podíval se ven, a přisedl pak opět k dívce řka:

„Hraběnka dosud nejde. Pokračujte, prosím, slečno, v řeči o ní; jest mi velkým potěšením poslouchati vás.“

„Nemám více co říci, pane hrabě, než co jsem řekla, mluvíc o své hluboké vděčnosti k paní Aubryové, která zastávala místo mé matky, a k paní z Froissy, která jí byla v tom nápomocna. Můj život plynul mezi těmito dvěma ochrankyněmi; lze jej shrnouti ve dvě slova: vděčnost a láska!“

„Vy jste tedy neznala žádného ze svých rodičů?“ tázal se hrabě.

„Žádného; jméno matky, tak sladké, nemohla jsem dáti nikomu. Toliko v mém dětství napadlo mi nazývati paní z Froissy mou drahou, milou matinkou.“

„Ach!“ vzdychl hrabě.

„Později však,“ pokračovala dívka, „řekla mi paní Aubryová, že toto jméno jest nevhodné a že si to musím odvyknouti; stálo mne to mnoho namáhání, když jsem měla ponejprv říci: milostivá paní. Ano, tehdáž nejprve pochopila jsem, jaké to neštěstí býti sirotkem.“

„Avšak, třeba jste nepoznala svých rodičů, víte alespoň, kdo jsou?“ tázal se hrabě.

„Ne, pane hrabě.“

„Ani jejich jména?“

„Ani jejich jména,“ opakovala Alice upřímně.

„Paní Aubryová to přece musí vědět?“

„Ptala jsem se jí na to právě před chvílí ještě jednou, neboť jedná se dnes o věc pro mne velmi důležitou. Ale ona zachovala mlčení; mám však ještě poslední naději v paní z Froissy a že mne zde v tomto okamžiku vidíte, toho jest příčinou, pane, že . . .“

Zalekla se a ustala v řeči. Hrabě, pojav ji za ruku, pravil jemně:

„Mně se můžete se vším svěřiti, milé dítě; což nejsem chotěm vaší ochránkyně a nemám tím spůsobem právo k vaší důvěře?“

Zdálo se, že tento důvod Alici přemohl. Nedala se déle prositi a řekla hraběti, že přichází požádat paní z Froissy, aby jí sdělila jmena jejích rodičů, kteráž mají v tu chvíli pro ni velkou důležitost.

„Jak můžete doufati, že by moje choť v tom ohledu věděla to, co sama paní Aubryová neví?“ poznamenal hrabě.

Dívka odvětila, že ji paní z Froissy zná mnohem déle než paní Aubryová, a poněvadž hrabě na ni čím dále tím pozorněji hleděl, myslela, že pochybuje o pravdě toho, co pravila, i dodala, aby jej přesvědčila:

„Vidím dosud paní z Froissy sehnutou nad mojí dětskou postýlkou; je tomu již dávno, mnohem dříve než jsem spatřila paní Aubryovou. Paní z Froissy mne v této době téměř ani neopouštěla, trávíc u mne větší část dne.“

„Jest tomu asi patnácte let, nemýlím-li se,“ pravil hrabě, namáhaje se, aby pronesl tato slova lhostejně.

„Skorem,“ odpověděla Alice.

Pan z Froissy byl před okamžikem povstal; nyní posadil se znovu k mladé dívce a pravil k ní hlasem, kterýž se třásl pohnutím: „Pokračujte, slečno, jen pokračujte.“

Jest nám známo, že žila Alice dosud velmi odloučeně a jen málo lidí bylo povoláno podávati jí důkazů účastenství; byla tudíž velice dojata z vřelého účastenství, jež se zdál hrabě osvědčovati; i neváhala pokračovati:

„Tyto vzpomínky přivádějí mne k myšlence, že moje matka, nucena jsouc opustiti mne aneb snad před smrtí svou, svěřila mne paní z Froissy, která mne později odevzdala do rukou paní Aubryové.“

„Toť bylo, slečno, v době mého návratu do Francie,“ pravil temně hrabě.

„Pravíte, pane?“

„Pravím, slečno, že vskutku, neklamou-li vás vaše vzpomínky...“

„Paní z Froissy musí znáti tajemství mého původu,“ zvolala dívka, „a neodepře mi vysvětlení.“

„Doufám také a mohla-li by vám moje přímluva býti prospěšna, jsem hotov k vašim službám.“

Alice děkovala hraběti za tuto obětavost, když se v tom prudce otevřely dvéře a jimi vstoupila do salonu Emma, která byla zpravena pouze o tom, že někdo prosí o rozmluvu s ní. Když spatřila Alici vedle svého chotě, nemohla potlačiti své překvapení a uleknutí, což panu z Froissy neušlo. Potom obrátila se k Alici a tázala se jí hlasem jakési vzrušení prozrazujícím, jak přichází sama do Paříže, bez paní Aubryové.

Alice, jsouc tím zaražena, váhala s odpovědí; avšak hrabě obrátiv se k choti pravil:

„Slečna přeje si s vámi promluviti o důležitých věcech a poněvadž paní Aubryová nemohla ji doprovázeti, myslila, že smí vás sama vyhledati.“

„Nemyslila jsem, že mne budete, milostivá paní, nerada viděti,“ dodala bázlivě Alice.

„Vždyť vás moje choť nerada nevidí,“ pospíšil si hrabě dodati; po té obrátiv se k Emmě pravil: „Nedivte se, že se účastním v této rozmluvě; slečna mne oprávnila připojiti své prosby k jejím, aby dosáhla od vás toho, oč přišla prosit.“

„Jestliže však to, čeho žádá, závisí ode mne,“ poznamenala hraběnka, „jest vaše zakročení zbytečno.“

Pan z Froissy pohledl na ni pevně a odvětil určitě: „Doufám, že dovolíte, abych byl přece prostředníkem.“

Emma viděla, že se nelze vyhnouti té rozmluvě; zároveň poznala celou její závažnost. Obrátila se tedy k Alici a pravila smutně:

„Čeho si přejete, mé dítě?“

„Jedná se zde, milostivá paní, o úmysl paní Aubryové.“

„Jaký úmysl?“

„Že ještě dnes opustíme Paříž.“

„Aby vás vzdálila od pana z Rivesů, kterého nesmíte více spatřiti,“ pravila hraběnka.

„Cože, milostivá paní, vy víte!“ vzkřikla Alice.

„Vždyť já jsem poradila paní Aubryové k tomuto rozhodnutí.“

„Vy, milostivá paní, vy! Nuže, kdo mi pomůže zachrániti mé štěstí, můj život?“

„Co tím myslíte?“

„Ach, vy mi dobře rozumíte, milostivá paní; vždyť jsem se vám se vším svěřila.“

„Tato láska není opravdová.“

„To nevím,“ šeptala dívka, majíc plné oči slz; „ale trpím hrozně při myšlence, že mám býti přinucena odloučiti se od něho.“

„Co zbývá?“ pravila paní z Froissy téměř suše, chtíc zakrýti pohnutí, které se jí zmocnilo; „sňatek s panem z Rivesů jest nemožný.“

„Nemožný, proč, milostivá paní?“ zvolalo ubohé děvče; a každé z těchto slov, jež hrabě hltavě pojímal, zadávalo hraběnce novou ránu. „Nadarmo ptám se paní Aubryové, odpírá mi odpovědi; což budete i vy tak necitelna k mým prosbám? Alespoň by se patřilo, aby se mi řeklo, proč mám býti zakleta k bolu a žalu. Což pan z Rivesů není mne hoden? Zajisté jsem to naopak já, která není hodna jeho. Proč nejsem jeho hodna? Skrývá se mi něco? jest můj rod překážkou mezi ním a mnou? Nechť se mi to tedy řekne! Milostivá paní, snažně vás za to prosím, popřejte mi seznati tajemství mého původu!“

Zamlčela se a sklopila hlavu. Emma šeptala: „Ona mne zničí, nešťastné dítě.“ A jakoby všecky bytosti, které milovala, byly se spikly v tomto okamžiku proti ní, aby ji podrobily nejhroznějším mukám, její choť přišel na pomoc mladé dívce:

„Nemůžete odepříti slečně odpovědi,“ pravil; „obírajíc se jí od jejího dětství, dala jste jí právo, aby se vás tázala, jakým způsobem zamýšlíte uspořádati její budoucnost.“

Hraběnka měla dosud odvahu pokusiti se o nový prostředek.

„Ale vždyť neznám tajemství, jehož odhalení ode mne žádá,“ zvolala.

„Podle toho, co mi vypravovala, očekávajíc váš příchod, jest to málo pravděpodobno,“ poznamenal hrabě, který od počátku této scény zdál se býti chladnokrevným jako vyšetřující soudce.

Zatím, co takto mluvil, chopila se Alice rukou hraběnčiných, pokryla je slzami a polibky a pravila nyní hlasem jemným, úpícím, krutějším snad pro hraběnku nad přísný hlas jejího chotě:

„Nezdráhejte se, milostivá paní, sděliti mně toto tajemství, buďsi pro mne jakkoli smutné. Jest třeba, abych věděla, nač mohu ve svém životě činiti nároky. Vždyť nejsem již děcko ... Vždyť myslím, trpím, miluji. Vždyť mám právo pokusiti se o štěstí jako ostatní dívky; anebo je-li mi určeno, abych nikdy nebyla šťastna, vždyť mám právo zemříti!“

Na tato slova objala Emma, zapomenuvši na svého chotě na ni patřícího a na nebezpečí jí hrozící, Alici okolo krku a zvolala:

„Zemříti, zemříti, ne, ne, to se nesmí státi!“

Pan z Froissy vztýčil se a pokročiv ku hraběnce, vytrhl Alici z jejího obětí, při čemž pravil hlasem, jehož přízvuk bylo by nemožno nápodobiti:

„Dejte pozor, paní, vaši lidé nesmí vás takto spatřiti!“

Při tom ukázal na dvéře v pozadí, v nichž se právě objevil sluha, oznamující paní hraběnce, že paní Aubryová přeje si s ní mluviti. Vskutku paní Aubryová krátce po živější rozmluvě, kterou měla s Alicí, nevidouc svoji svěřenku a jsouc znepokojena její nepřítomností, hledala ji v zahradě i v domě. Když jí nenalezla, napadlo jí hned, že mohlo Alici napadnouti, aby se odebrala ku hraběnce. I pospíšila tam také. Na neštěstí přišla již pozdě.

Hrabě, tváře se klidným, čehož byl však dalek, obrátil se k sluhovi, který čekal na rozkaz, a nařídil mu, aby odvedl dívku k paní Aubryové a řekl této, že paní z Froissy přijde hned. Po té, když se zavřely dvéře, pokročil ku své choti, jež byla povstala, pokynul jí, aby si sedla, a sám se posadiv naproti ní, pravil:

„Nyní račte mluviti.“

VII.

„Co si přejete věděti?“ tázala se Emma, jejíž hlas pohnutím seslábl.

„Přeji si poznati pravdu, buďsi jakkoliv trapná pro mne, a žádám, abyste mi ji řekla,“ odvětil pan z Froissy.

Hraběnka dala pokynutím na jevo, že hotova jest odpovídati.

„Jaká jest příčina vašeho účastenství se slečnou Alicí?“ tázal se hrabě.

Emma odvětila, že zná paní Aubryovou od svého dětství, a že si ponenáhlu přivykla milovati děcko, které tato paní za vlastní přijala.

Pan z Froissy byl však vyznáním mladé dívky dostatečně zpraven; upamatoval tedy svoji choť, že ona to byla, která svěřila Alici paní Aubryové, a prosil ji ironicky, aby si pro něho nalezla jinou odpověď.

„Byla jsem přítelkyní Alicininy matky,“ pravila na to Emma; „umírajíc svěřila mi své dítě, a musila jsem se jí zapřisáhnouti, že budu nad jejím dítětem bdíti.“

Hrabě, v němž tento zoufalý odpor tím prudčeji vzbuzoval žádost zvěděti pravdu, tázal se, od které doby trvá tento slib, o němž se dnes teprve dovídá. Emma odpověděla, že to bylo několik let po jejich sňatku.

„V oněch dvou letech mé nepřítomnosti, není-li pravda?“ pravil pan z Froissy.

Hraběnka srozuměla, že choť její nemá již pochybnosti, — že vše ztraceno, — i svěsila hlavu.

„A jméno této přítelkyně?“

„Její jméno?“ pravila hlasem zmírajícím.

„Ano, její jméno?“

„Co záleží vám na tom jménu?“

„Snad nic, ale chci je věděti.“

„Nemohu je říci.“

„O ano, můžete. Odpovězte . . . chci to!“

Dlouho tajený hněv konečně vybuchl; hrabě zesinavěl jako hraběnka, zuby mu jektaly a jeho zaťaté ruce hrozily každým okamžikem zlomiti lenoch židle, o kterou se opíral.

Emma, hněvem tím zděšena, nemohla se ubrániti výkřiku:

„Nepoznávám vás více! Vás vždy tak mírného, vždy pána nad sebou.“

„Pravil jsem vám, že chci věděti pravdu; neodpovíte-li zde, vyslovím prostě tamto před slečnou Alicí podezření, které jsem pojal.“

A aby dodal svým slovům větší váhy, udělal krok ku dveřím, jakoby chtěl vyhledati jmenovanou dívku.

Emma vrhnula se proti němu a vzkřikla:

„Ach, pane, to neučiníte?“

„Jste hotova říci mi ono jméno?“ tázal se pan z Froissy, obraceje se.

„Ale . . .“

„Jméno oné ženy, té matky?“

„Ach, čeho to žádáte?“

„Odpíráte?“ pravil a učinil opět krok ku dveřím.

„Pane, můj pane!“ volala Emma lomíc rukama.

„Mluvte!“

„Nemohu.“

„Nuže, tedy . . .“ a položil ruku na kliku u dveří.

„Nuže, tato žena, tato matka, jsem . . . já!“ . . . vzkřikla nešťastná žena a zhrocena hanbou a bolem, klesla k nohám svého chotě.

Hrabě si oddechl: konečně dozvěděl se, co chtěl věděti.

Toto vítězství zaplatil draze, ale byl přece vítězem. Ještě okamžik hleděl na hraběnku týmž podrážděným pohledem, pak jako zázrakem klesl jeho hněv, jeho obličej nezračil než smrtelný zármutek; a tento čtyřicetiletý muž, který ve světě platil za tak chladného, tento muž začal plakati jako dítě.

Emma vedle něho plakala též; mezi jejím vzlykáním bylo slyšeti: „Bylo mi sedmnáct let . . . byla jsem sama v Paříži . . . bez podpory . . . bez ochránce . . . Jsem velmi trestuhodna, vím to; můj hřích je hrozný, není však hoden odpuštění? Tak dlouho jsem se zaň kála!“

On zaslechl poslední slova a zvolal hlasem, v němž na okamžik hněv jeho znovu se objevil:

„Že jste se kála za svůj hřích, pravíte? Jak? Jakým způsobem? Vychovávala jste svoji dceru, viděla jste ji každého dne; zakusila jste štěstí mateřského a tu tvrdíte, že jste činila pokání?“

„Štěstí mateřského,“ pravila Emma jemně, „já poznala toho štěstí . . . já? . . . Vždyť matka sama drží na rukou svou dceru, dokud je malým děckem; později, když vzroste, pyšní se jí, raduje se z její krásy, z jejího ducha, jejích triumfů; naslouchá tlukotu jejího srdce, vidí ji se rdíti, vidí ji opět blednouti, a přijímá konečně přiznání se její k první lásce. Býti matkou — to znamená moci zvolati přede všemi s pýchou: toť má krev! toť můj život, toť moje dcera! Zakusila jsem štěstí tohoto?“

„Zasluhovala jste ho?“ pravil její choť.

„Ne,“ odvětila. „Chodila jsem se na ni dívat potaji; čekala jsem, až usnula, abych ji mohla objati. Mluvíte o mých radostech . . . Ach, pane, vy nikdy nezvíte, co jsem zakusila.“

Hrabě opětně pozvedl hlavu.

„Co jste zakusila!“ zvolal dosud s opovržením. „Vy opovažujete se mluviti, co jste zkusila, — vy, kteráž po sedmnácte let, co jste zradila své povinnosti, byla jste účastna vší úcty, jaká ženám počestným přísluší, požíváte přízně svých příbuzných, péče, lásky svého chotě.“

Pohledla naň zrakem, v němž se jevil hluboký bol, ale zároveň nekonečná něžnost, a pravila hlasem smutným a jemným:

„Tato láska, o kteréž mluvíte, tato láska, která byla mým největším potěšením, byla též mojí největší mukou. Když jste se vrátil ze svých cest, když mohla jsem vás poznati, vás si vážiti, obdivovati se všemu, co bylo na vás šlechetného, hrdého, rytířského: tehdy mé srdce, kteréž jsem nebyla dosud pocítila živěji tepati, upjalo se k vám a jakkoliv se vám to bude zdáti podivným, vy jste mou první, mou jedinou láskou.“

„Ach, mlčte, mlčte!“ zvolal hrabě.

„Ne, nechte mne mluviti,“ opakovala, blížíc se k němu. „Jest to ponejprv od patnácti let, co mohu vám srdce své otevříti. Vyčítával jste mi moji chladnost! Ale tato chladnost byla mojí trýzní, mým trestem! Vás milovati — a cítiti se vás nehodnou. Vás milovati — a nesměti toho doznat! Chápete nyní vše, co jsem vytrpěla? Dnes, dnes víte vše; učiňte ze mne co chcete, zabte mne; co mi na tom záleží. Toto slovo, jež stále stoupalo mi ze srdce na rty, to slovo, jež mne dusilo .... nebyla bych mohla zemříti, aniž bych řekla: Miluji vás! ano, miluji vás!“

Klesla na kolena před svým chotěm.

On hleděl na ni chvíli se soucitem; ano bylo možno postřehnouti v jeho očích poslední záblesk něžnosti k ní; vždyť ji byl tak miloval! Ale rána, jež naň právě dopadla, smrtelně jej zranila; hrozně trpěl při své hrdosti, při své lásce; tak náhle ztratil své drahé přesvědčení; modla, kterou byl tak vysoko postavil, sesula se s takovým třeskem, že neměl v srdci svém více místa než pro jediný pocit: nechuť k životu!

„S bohem!“ pravil bez hněvu, bez trpkosti, bez něžnosti, takořka lhostejně, „chci mluviti s Lysisem, který právě jde domů.“

Vším tím rozčilením zapomněla Emma na souboj, který se měl odbývati; poslední slova pana z Froissy upamatovala ji naň.

„Ale, vždyť se již nebudete bíti!“ zvolala.

„Naopak,“ odvětil hrabě, „neboť život se mi stal protivným.“

„Ale vždyť máte důkazy, že pan z Rivesů vás neurazil.“

„Já urazil jeho, já jsem povinen dáti mu zadostučinění.“

„Vždyť ...“

Přerušil ji a pravil klidně:

„Upokojte se vzhledem k zájmům své dcery; pan z Rivesů, kterého miluje, nejde žádnému nebezpečí vstříc; přísahám vám to, a já nikdy nebyl věrolomným.“

„Pak jest to tedy sebevražda,“ vzkřikla hraběnka; „chcete se nechat svým protivníkem usmrtiti.“

„A kdyby?“ pravil prostě. „Proč a pro koho bych žil?“

Po té, jakoby se nebylo nic mezi nimi přihodilo, pozdravil ji a obrátil se ku dveřím. Ona však spěchala k němu a chtěla mu zabrániti východ. Pohledl na ni přísně a pravil s určitostí:

„Zůstaňte! Já tomu chci!“

Neodvážila se dalšího odporu a ponechala mu volnou cestu. Odcházel, aniž by se byl obrátil; když zavřel dvéře, padla Emma do mdlob.

VIII.

Dvě hodiny po této truchlivé scéně očekávala hraběnka, vzpamatovavši se pod něžnou péčí paní Aubryové a Alice ze mdlob, ve svém pokoji zprávu o výsledku souboje, kterému nemohla zabrániti.

Když takto ve smrtelných úzkostech čekala, uchvátila ji prudká horečka; ačkoli bylo léto a nejparnější hodina dne, chvěly se jí všechny údy; její pleť pozbyla své svěžesti a její oči, jimž nedostávalo se již slz, byly stále upřeny na okno, nalezající se naproti domovnímu vchodu, kterýmž se měl pan z Froissy navrátiti.

Ale, jak se vrátí? Snad poraněn, neb umírající, či dokonce mrtev? Poslední slova jejího chotě nedovolila jí doufati, že hrabě vrátí se bez úrazu. —

Paní Aubryová s Alicí nechtěly hraběnku v tomto stavu úplného vysílení opustiti a Emma neměla ani síly ani vůle, aby je od sebe propustila. Což neztrácíme, byvše zastiženi osudným neštěstím, cit pro veškeré společenské zvyklosti?

Byla si snad Emma jasně toho vědoma, co se okolo děje? Mohla poznávati osoby, které ji obkličovaly? Ne, veškeré myšlenky její byly soustředěny v jednu: „On umírá v této chvíli vinou mojí!“ a ze všech svých smyslů uchránila pouze dvojí schopnost: že vnímala každý hluk a šramot z venku a že pozorovala, co se děje ve směru, kam hleděla, dole na dvoře.

Náhle spatřila, kterak Švýcar domovník vyběhl rychle ze svého příbytku a otevíral obě křídla vrat; vůz hraběte vjel do dvora a zastavil se před domem. Emma vrhla se k oknu, otevřela je a pohledla dolů; avšak stříška pod oknem zabraňovala jí, že nemohla viděti, co se dole děje. Spěchala tedy z pokoje a běžíc ke schodům, spatřila Lysise, který se k ní ubíral.

„Sám! Vy samoten . . .“ vzkřikla. „Jest mrtev!“

„Není, sestřenko, není . . . .“ volal Lysis. „Nesou ho do jeho pokoje.“

„Klamete mne . . . jest mrtev!“

„Na mou čest, je pouze raněn,“ odpíral Lysis.

„Smrtelně? Ach! vy neodpovídáte!“

„Pojďte, sestřenko, pojďte,“ odvětil Lysis a podával jí rámě, chtě ji odvésti do jejích pokojů.

Avšak ona, odstrčivši jej, zvolala:

„Ne, chci jej viděti, chci jej viděti.“

A spěchala v onu stranu, kde se nacházel pokoj, do něhož právě pana z Froissy vnesli.

Zdálo se, že jest ve mdlobách: obličej jeho byl smrtelně bledý, oči zavřeny a na prsou pod kabátem, jejž mu rozepjali, bylo viděti krví smáčená místa. Několik sluhů kladlo jej právě na rozkaz lékařův na lože.

Když hraběnka vstoupila do pokoje a spatřila svého chotě, zdálo se, že pozbývá smyslů. Vrhla se na pohovku v nejtmavějším koutě komnaty a zakryla si hlavu poduškami, jakoby se chtěla učiniti hluchou a slepou, aby unikla strašnému divadlu, které ji hrůzou naplňovalo.

Lékař staral se o hraběte vší možnou péčí, a Lysis, který, jak se zdálo, v tento smutný den úplně zapomněl na své pohodlné návyky, nakloněn byl nad ložem, nespouštěje očí s raněného.

Náhle vzkřikl radostně: pan z Froissy sebou pohnul.

Na tento výkřik obrátila se hraběnka a hleděla směrem k loži: stažený obličej hraběte jevil prudkou bolest; zdálo se, že činí marné pokusy, aby viděl, co se kolem něho děje; konečně se mu to podařilo, jeho vůle opanovala bolest, pozvedl se maličko a obrátiv se k Lysisovi, který ho vzal za ruku, pravil krátce:

„Moji ženu!“

„Dejte pozor, pane hrabě,“ řekl doktor, pokročiv k němu.

Ale raněný neslyšel jej aneb dělal, jakoby nerozuměl.

„Mou ženu!“ řekl poznovu, „chci viděti svoji choť!“

A mezi tím, co Emma povstala a šla tiše k němu, dal znamení Lysisovi, aby se k němu více přiblížil a řekl mu šeptem několik slov.

„Dobře,“ odvětil Lysis, „učiním hned, čeho si přeješ.“

Potom prosil lékaře, aby jej nechal s chotí samotna; když se však lékař zdráhal odejíti, pravil mu:

„Ujišťuji vás, doktore, že budu míti dostatek síly, neboť mám pevnou vůli!“

Lékař cítil se povinna uposlechnouti; srozuměl se s hraběnkou, že zůstane ve vedlejším pokoji, aby mohl v případu potřeby přispíšiti ku pomoci a vzdálil se následován Lysisem a sluhy, kteří byli dosud přítomni.

Když se dvéře zavřely, pohledl hrabě na okamžik tiše na hraběnku; po té pravil:

„Chci s vámi mluviti; račtež se přiblížiti, neb hlas můj jest velmi slabý.“

Emma poslechla jako stroj a vrávorajíc, pokročila k němu blíže.

„Co jest vám?“ tázal se. „Pociťujete strach?... Vždyť ten, kdo bodl člověka do srdce, může snad míti též dosti odvahy, aby jej viděl umírat.“

Neodpověděla a hleděla upjatě dále na hraběte.

„Což nepláčete? Ni jediné slzy ve vašich očích? Když váš choť umírá? Probůh, jen jednu slzu!... ne pro mne, nemohl bych ji než... ale k vůli všem ostatním lidem, kteří opět přijdou a budou se tomu diviti, že nejsem oplakáván.“

„Nemohu plakati, pane,“ pravila bez výrazu.

„Opravdu!... Já myslil, že všecky ženy dovedou právě tak plakati, jako dovedou podváděti.“

„Smilování, pane, slitování!...“ zvolala Emma padši na kolena.

Hrabě pozoroval ji ještě okamžik; pak namáhaje se velmi promluviti, neboť mu počínalo dechu ubývati, pravil:

„Slyšte mne! Po celý svůj život obětoval jsem vše tomu, co nazýval jsem svou ctí, ctí svého domu, ctí svého jména! Nechci, aby po mé smrti toto mé jméno bylo předmětem potupy... Lidé obírají se vždy soubojem, který tak tragicky končí, jako tento... Ach... zadusím se... dusím se... Nevolejte... Nevolejte... Poskytněte mi vzduchu... vzduchu.“

Nešťastná žena vrhla se k oknu a otevřela je. Občerstvující vánek pronikl do komnaty a paprsky zapadajícího slunce ozářily jasně lůžko hraběte; vonný výdech zahrady stoupal až sem a na nejbližších lipách začali ptáci svůj zpěv. Byl to sváteční den přírody; venku jásala radost ze života; zde uvnitř blížila se smrt.

Emma, vrátivši se, poklekla opět k loži svého chotě. Tento pokračoval slábnoucím hlasem:

„Byl jsem jedinou překážkou mezi vaší dcerou a vámi; když tato překážka bude odstraněna, budete žíti s ní, majíc ji po boku... Budou

se ptáti, odkud ta náhlá láska po mé smrti, k osobě neznámé, a uhodnou pravdu... To nechci!... To se nesmí státi!"

Tato poslední slova pronesl energicky a potom pokračoval mírněji, kloně se ještě více k Emmě:

„Náhlá myšlenka přišla mi... Ano, toť jediný prostředek, abych mohl zanechati po sobě svoji čest nedotknutou... Řekněte mi, jest paní Aubryová jediná osoba, která ví o vašem tajemství?"

Hraběnka přisvědčila.

„Jste jista její oddaností, její mlčenlivostí?"

„Jsem tím jista," zašeptala.

„Nyní jest třeba, abyste mi přísahala, že potvrdíte, co v tuto chvíli řeknu přede svědky... a že nikdy to nevyvrátíte."

„Slibuji vám to," odpověděla Emma zmírajícím hlasem.

„Přísahejte, musíte přísahati... na život své dcery."

Raněný počínal se zvedati, podpíraje se o své rameno.

Emma pozvedla k němu oči a pravila pevně:

„Přísahám."

„Poproste osoby, jež zde právě byly, aby sem opět vstoupily," pokračoval hrabě, „a nechť sem přijde také paní Aubryová se slečnou Alicí."

„Cože!" zvolala hraběnka s hrůzou.

Ale hrabě ukázal rukou ke dveřím a ona neodvážila se již déle odpírati jeho rozkazu.

Vstoupili tedy do pokoje, nejdříve lékař, spěchaje k nemocnému, potom Lysis, veda mladého člověka asi třicetiletého, příjemného zjevu, jehož obličej prozrazoval v tomto okamžiku, když se nalezal před raněným, hluboké pohnutí.

Bylť to Marcel z Rivesů. Pan z Froissy, když byl šeptem promluvil s Lysisem, prosil tohoto, aby šel vyhledat jeho soupeře a tento pokládal za svou povinnost uposlechnouti volání umírajícího. Ostatně nenadál se, že stav hraběte je tak beznadějným, jak bylo ve skutečnosti.

Když hrabě pana Marcela z Rivesů spatřil, pokynul mu, aby se přiblížil. Mladý muž uposlechl a přistoupiv k lůžku, zvolal hlasem chvějícím se bolestným pohnutím:

„Ach, pane, věřte... že bych dal svůj život za to, aby toto hrozné neštěstí..."

Pan z Froissy přerušil jej:

„Nemáte čeho byste si vyčítal. Já sám neobratně se vrhl proti vašemu kordu. Prohlašuji zde veřejně, že jste se choval úctyhodně."

„Marně přemítám již od včerejška," odvětil Marcel, „o příčině, pro kterou jste se mnou vyhledával spor. Snažně vás prosím: sdělte mi ji, abych se mohl ospravedlniti."

„Cože, opravdu nevíte?" tázal se hrabě, nalezaje ještě dosti síly, aby dohrál smutnou komedii, kterou vymyslil. „Nuže," pokračoval obrátiv se k panu z Rivesů, „obraťte se a porozumíte všemu!"

Marcel uposlechl, vykřikl však překvapením, spatřiv Alici provázenou paní Aubryovou a Emmou.

„Je-li možná, vy slečnu znáte?"

Raněný pokusil se vzdechnouti a obrátiv se ku všem přítomným, pravil hlasem co možná pevným: „Toť má dcera!“

Nastala pomlčka; s úžasem patřil jeden na druhého. Alice chtěla se vrhnouti k raněnému; hraběnka ji zadržela. Pan z Froissy promluvil poznovu, ale tentokrát nedostávalo se mu dechu a zvláštní pronikavý sykot provázel každé jeho slovo:

„Ano . . . toť má dcera, má dcera, kterou jsem z ohledu . . . ku své choti . . . nechal vychovati po taji . . . v úplném zátiší.“

A obrátiv se k Marcelovi pravil:

„Rozumíte nyní, že nemohl jsem opanovati svůj hněv . . . když jsem myslel, že chcete svésti toto dítě . . . Kdyby to byla bývala má dcera zákonitá, byl bych vám řekl: ‚Uškodil jste její pověsti, vezměte si ji za ženu.‘ Ale v tomto případě nesměl jsem tak mluviti . . . nemyslil jsem než na pomstu.“

Všickni poslouchali tyto vysvětlivky a domnívali se, že nyní pochopují souvislost celé události; nikomu nenapadlo pochybovati o slovech umírajícího. Jedině hraběnka a paní Aubryová — ony pouze, znajíce tajemství rodu Alicinina, věděly, co pravdy bylo v řeči hraběte a žasly nad velkým duchem a duchaplným jednáním jeho.

Zkalenými již zraky obrátil se umírající k choti a doložil:

„Žádám vás . . . o poslední službu. Vezměte, až mne zde více nebude, moji dceru k sobě a buďtež jí matkou.“

Dále nebylo již slyšeti, než těžký dech umírajícího a vzlykání hraběnčino, kteréž bůh dopřál konečně toho velkého dobrodiní, že mohla plakati.

Po té dovlekla se k loži hraběte a sklonivši se k němu šeptala:

„Smilujte se, pane, slitujte se!“

Oči jeho obrátily se k ní a pohled jeho byl pln dobroty, skorem lásky; podávaje jí ruku již studenou, kterouž ona polibky pokrývala, pravil: „Manžel nesměl omluviti váš poklesek; ten jest pomstěn. Ví jen, že mu bylo vámi ublíženo . . . křesťan vám odpouští.“

Ještě několik nesrozumitelných slov zašeptaly jeho rty, pak zavřely se oči jeho a hrabě skonal.

Hraběnka Emma žila od té doby v úplné odloučenosti od světa. Po její smrti mluvilo se v šlechtických kruzích mnoho o svatbě pana Marcela z Rivesů, kterýž byl přidělen kabinetu ministra zahraničných záležitostí, s krásnou osiřelou dívkou, jež byla dědičkou veškerého jmění hraběte a hraběnky z Froissy-Blaru.

Lysis shledal, že život pařížský je příliš vzrušený a s nehodami spojený, a vrátil se do svých kolonií. Život svůj tráví ve visuté síti; tam odpočívá po všem tom rozčilení a namahání, jež mu bylo zakusiti za pobytu ve Francii.

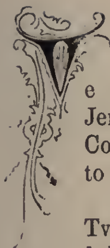
Zdá se, že chová na tuto zemi nepěknou upomínku; lze tak souditi dle poznámek telegrafickým slohem — bezpochyby pro lenost — psaných, jež se nalezají v jeho zápisníku z cest:

— Francie, země barbarská! Průvan, rýma. Nezvedené služebnictvo! Dívky s poskvrněnou pověstí. Hádky při hře. Souboje při každé příležitosti . . .

Mojžíšova skála.

(Příteli F. X. S.)

Ve srdce pustinách zdas viděl skálu čníti?
Jen v hloubi nahledni a zvedni závoj dum.
Cos tajemného tam tvá duše jistě cítí,
to zvučí z hluboka jak spodní vody šum.

Tvých karavana snů ji často obcházela,
leč k ní se přiblížit, jí bránil stud a strach.
Jen z dáli zrakoma ji uctivýma zřela
a jako Beduin k ní klekla v modlitbách.

Zda obětiště to je pradávných tvých věků'
kde pálils srdce své jak žertvu bolných vin?
či vztyčíš oltář tam snad nových božstev vděku,
jak Abram poslušný, by mřel tam rodný syn?

Ó nechať cokoli to lůno její skrývá,
ty vždy ji pozoruj jak věštec temný mrak.
On bude ledovcem, zkad tryskne bouře divá,
zkad paprsk sluneční i duha vzejde pak.

Ó skálo nadšení! U tebe Mojžíš stojí
a kněžskou berlou svou se tebe dotýká.
Hned živé vody proud se štědře jemu rojí
a osvěžuje ret zbožného poutníka.

Ty také, příteli, jsa Mojžíšem svou chvílí,
k té skále tajemné se blíže, obuv szuj.
Jak touha udeří, věř, z ní že pramen schýlí
se vody života, bys pil i bratr tvůj.

Ó bij a často bij! Čím pramenů víc teče,
tím čistší studnice je hlubokých tvých dum.
Nechť bahno chudobné se jiným zvolna vleče,
ty divé bystřiny nes doušek lačným rtům!

Ó kráso, myšlénko a vzore mého žití!
Duch dlouho hledá vás, a zbádav celý svět
šeř věků, taje hvězd, pak v konec teprv cítí,
že plá v něm samotném váš nejkrásnější květ.

Aug. Eug. Mužík.

Malajský sultán na Filipinách udílí audienci a

slům. (Ku článku „Las Islas Filipinas“.)

Literarní začátky I. S. Turgeněva.

Vypravuje dr. **Pavel Durdík.**

(Pokračování.)

Turgeněv nebyl horlivým „činovníkem"; přicházelť sice velmi pilně do kanceláře, ale trávil tam čas čtením románů G. Sandových, které ustavičně se válely na jeho psacím stole, — nebo skládal básně pro rozličné časopisy, nebo vypravoval anekdoty svým kancelářským kolegům. Představeným kanceláře byl známý leksikograf Vladimír Dal, který žádal přísné plnění služebních povinností a byl veliký pedant. Turgeněvu se to protivilo ... R. 1845 vystoupil navždy ze služby s činem koležského sekretáře; je to první občanský čin, otvírající dráhu k dosažení vyšších činů. Tyto „vyšší činy" ho nevábily.

Turgeněv se nehodil za ruského činovníka při Mikulášské vládě. Nabyv důkladného vzdělání a nadán jsa neobyčejně čilou obrazotvorností, nekrotil své ohnivé řeči; často dotýkal se veřejných a společenských otázek s řídkou na tehdejší doby smělostí.

Mnoho si vypravovali o jeho výstřednostech a podivnůstkách. Turgeněv choval se tehdy s jakousi pohrdavou nevšímavostí ku svému okolí, jevil neobyčejnou důvěru v sama sebe a pokládal své názory a mínění za neklamné, ač je nad míru přeháněl. Chtě všude a vždy míti první slovo, míchal se do cizích hovorů a ústních sporův a s velikou horlivostí dokazoval, že ani jeden ani druhý z hovořících nemá pravdy, — *já* však mám pravdu: „tak tomu jest, jak já pravím, a ne jinak!"

Bylo znamenati, že rád sebe sama slyší mluviti, že hledí všecky ostatní zastíniti, že hledí upoutati všeobecnou pozornost výhradně k sobě. Mělť vždy na zřeteli, aby působil effekt, aby imponoval, aby o něm mluvili, že je geniálním člověkem.

Možná, že takový samolibec působí effektně na osoby obmezené a duševně nesamostatné, jichž je vždy velmi mnoho a jimž i malicherný člověk vštěpuje úctu, jen když křičí. Tím větší nelibost vzbuzuje však u lidí vzdělaných a seriosních, kteří nedají se odbýti tônem sebe velebnějším a pádnějším, aniž řečněním sebe domýšlivějším. Sám Gercen, jenž s Turgeněvem se seznámil prostřednictvím Bělinského r. 1840 před svým druhým vyhnanstvím, nazýval Turgeněva té doby komediantem, vychloubálkem — a řekl, že Turgeněv ani jísti nemůže bez affektace.

Kantorovitě poučný a affektovaný tón, jakého Turgeněv tehda v hovoru užíval i s lidmi velmi vzdělanými, působil velmi trapně — bylo viděti, že si zahrává z pouhé samolibosti na genialního člověka. Pokládal totiž za nejhanebnější stav ten, když člověk podobá se jiným lidem — aby se lišil od lidí, s nimiž se stýkal, připisoval si lehkomyslně všemožné vlastnosti, i nehezké. Často sám jimi se vychloubal, ačkoli to, co o sobě vypravoval, bylo v přímém opaku k dobrodušnému a téměř něžnému výrazu jeho obličeje, k nezlobivosti jeho povahy.

Liboval si v barokních výrocích — na příklad prý před velikými výtvory umění, malířství, sochařství a hudby — dostává svrbění pod koleny, prý cítí, jak lýtka jeho obracejí se v tříuhelníky. Když později opakovali tento výrok, Turgeněv nazval to klepem a klevetou, ačkoli výrok ten skutečně pronesl. Tak tomu bylo i v jiných případech, že vlastní slova svá, pronesená v řečnickém proudu, později nazval klepařskou smyšlenkou.

Také se tehda často posmíval prostým zvykům a libůstkám, v nichž sám často hledal oddechu a uspokojení, zle vtipkoval o slepé víře prostého lidu, hrál si ve společnosti na Manfreda, Childe Harolda, Don Juana a zlobil se, když o něm říkali, že je to vše dělané, že není ani za mák Manfredem. A za Don Juana již se docela nehodil! Ve skutečnosti byl dle tvrzení tehdejšího damského světa velmi nesmělý Don Juan a stydlivý Manfred.

Turgeněv ve své snaze po effektu a originálnosti ani toho nepozoroval, jak si zadává takovým odehráváním nepříslušných mu rolí.

Hejna anekdot, vtipných slov, poznámek s přídavky a doplňky kolovala o něm. Již tím, že neplaval s obecným proudem, vzbuzoval závist a zlobu, jak se to stalo i Puškinu a Lermontovu. Slavjanofilové též měli na něho spadeno pro jeho prostořekost a ostrý jazyk. V jeho básni z r. 1846. „Poměščik“ jsou sloky o slavjanofilcích a o Aksakovu — sloka končí se takto: „Západním lidem nadává a píše denunciace“ — (Řádek tento Turgeněv r. 1857 vyškrtl — časové se již změnili.) —

Leckdy dovolil sobě i hodně veselý žertík se svými známými. Tak jednou ve společnosti se chlubil, že na honbě velmi mnoho zvěři postřílel — „Nevěříte? Nuže, přijďte zítra k obědu!“ zvolal s pathosem. Hosté přišli — do čtvrtého poschodí, kde Turgeněv bydlil v Střemenní ulici, — mezi nimi byli také lidé staří a dýchaviční, kteří s těží nahoru se vyškrábali. Dlouho stáli před zavřenými dveřmi; konečně přišel sluha a oznamoval, že pán není doma, a kdy se vrátí, že není známo; o zvěři a obědě že pán ničeho neříkal. Turgeněv dlouho a nehorázně se smál, když mu vypravovali o kyselých obličejích a tichém brumlání rozcházejících se hostí, nepokládaje patrně tento šibalský kousek za velké provinění, neboť se u nikoho ani neomluvil.

Rovněž tak zachoval se jednou k I. M. Tolstému. Ivan M. Tolstoj měl mladého literáta velmi rád, ale také mu rázně domlouval, kdykoli lehkomyslně nedbal jeho slov a dobrých rad. Tolstoj jednou marně čekal na Turgeněva, jenž slíbil, že se jistě dostaví na hon. Turgeněv nejen že nepřišel, ale ani své nepřítomnosti neomluvil. Druhý den Turgeněv obdržel lístek od Tolstého s poznámkou, že jeho chování jeví ráz hrubé neslušnosti a že nelze se takto chovati ke každému.

Turgeněv tehda neměl rád ty, kteří se slepě nepodávali jeho výmluvnosti a zůstávali střízlivě při svém úsudku až do konce; tyto lidi nazýval „koženými cestovními vaky, senem nacpanými“, zdržoval se však za jejich přítomnosti přehnaných tirád, kantorského poučování a všelikých výkladů. Velmi rozhorlen byl i na tehdejší moskevské literární kruhy, jak viděti v „Zápiskách myslivcových“ v náčrtku „Hamlet Ščigrovského okresu“ (Ščigrov je město v Kurské gubernii). Kruhy tyto měly své pevné názory a přísná pravidla vzhledem ke společenskému životu.

Turgeněv hleděl však zachovati svou neodvislost, nechtě se podrobiti žádným podmínkám a cizím názorům; nedávalť nikomu práva, aby se míchal do záležitostí jeho svědomí, do směru vlastních jeho myšlenek.

Své samostatnosti hájil i vůči matce své. Barbora Petrovna velmi se na něho horšila, že nabyv důkladného vychování, nehledí si pojistiti kariéru ve státní službě, že se nestará o dosažení výnosného vyššího úřadu a všelikých z toho plynoucích hmotných výhod, činů, titulů, řádů, přízně vznešených osob a t. d. Mezi matkou a synem po návratu z Berlína ustavičně panovala uvědomělá, tichá neshoda. Ona byla zarytou a vládychtivou despotkou, pokládajíc nevolnické právo ve shodě s officiálním názorem za privilej šlechtickou a základní uhelník ruského státu a společenského ústrojí — a syn základu toho zhola upíral.

Turgeněv měl neradostné mládí a trpěl doma mnoho příkoří. Staré paní nikdo se nevyrovnal v umění urážeti, snižovati a týrati člověka, činiti ho nešťastným a uváděti ho pomalu v zoufalství, a vše to konala s chladnou zdvořilostí a důstojností urozené šlechtičny, jejímž úkolem životním jest zachovati slušnost a zevnější klid děj se co děj.

Na venkově, když byl u matky v Spassku, Turgeněv jevil dobré a milé stránky své povahy; byla to především neobyčejná dobrota srdce, nezlobivost, láska k lidem a zvířatům. Ve vesnici neměl příležitost hráti si na saloního a romantického hrdinu, haliti se do teatrálnosti a pitvorné affektace. Tu choval se tak, jakým opravdu byl. — „Pamatuji se," píše paní Žitová, bývalá schovanka Barbory Petrovny, „jak ho všichni zbožňovali v domě matčině. Zřídka kdy přijížděl do Spasska, ale když přijel, všickni dělali kříže samou radostí a všude bylo slyšeti výkřiky: ‚Náš anděl jede! Teď bude všecko dobře, teď se nic nestane!' A skutečně velká byla síla jeho smírnosti a dobroty — ona nade vším vítězila, vše skrocovala. Tato mravní krása tak říkaje šířila se od něho na vše okolí."

Turgeněv cítil s dvorníkem Gerasimem (v náčrtku „Mumu") tu bolest, když matka jeho, Barbora Petróvna, dala utratiti psa němého dvorníka; pes byl utracen pouze z té příčiny, že probudil štěkotem rozmarnou statkářku z odpoledního spaní. Náčrtek „Mumu" napsal Turgeněv dle skutečnosti a bezcitnou a despotickou statkářkou, v náčrtku tom vylíčenou, byla vlastní jeho matka. Paní Žitová ukončuje svou upomínku na němého dvorníka těmito slovy: „S vděčností vzpomínám si na našeho Cáře-osvoboditele, jenž nám dal devatenáctý únor 1861. (datum carského úkazu, osvobozujícího z nevole dvacet tři milliony sedláků) a zbavil na věky naši otčinu hnusného jařma, v němž náš rolník nesměl milovati, aniž cítiti jako člověk . . ."

Jak vysvětlíme chování Turgeněva v Petrohradě? Zcela prostě. Bouřilo v něm horkokrevné mládí, proudil v něm nadbytek sil ještě nerozvinutých úplně a neschlazených zkušeností života. Nezbednost a čtveračení bylo více méně společnou vlastností všech tehdejších nadaných mladíků; rozpustilci v mládí byli Gercen, Konst. Aksakov, před tím Puškin a Lermontov, později hrabě Al. K. Tolstoj, bratří Žemčužníkové a mnoho jiných. Minulo několik málo let — a se všemi velká se stala změna. Turgeněv ani sám nemohl by určiti dobu, v níž nechal mladistvého bláznění, v níž se zhostil rozličných nepříjemných zlozvykův

a jinak začal obcovati s lidmi než dosud. Tolik je jisto, že po roce 1848, když skládal „Zápisky myslivcovy", byl již docela jiným člověkem. V tomto roce již úplně pocítil úlohu, kterou mu vykázal osud: pérem svým vytvořiti zrcadlo, v němž by se odrážely zdravé i chorobné rysy jeho otčiny a jeho krajanů.

Promluvíme o počátku literární činnosti Turgeněva. Jeho první „poetické pokusy" vycházely v „Sovremenniku".

„Okolo Velikonoc 1843," píše Turgeněv ve svých Upomínkách, „přihodila se v Petrohradě událost, sama sebou nepatrná a dávno pohlcená všeobecným zapomenutím; vyšla totiž nevelká báseň jakéhosi T. L. s názvem: ‚Paráša, povídka ve verších.' Tímto T. L. byl jsem já (Turgeněv Lutovinov), touto básní jsem vstoupil na literární dráhu."

Turgeněv, vydav veršovanou povídku „Paráša" v Petrohradě, odebral se k matce do Spasska, kdež s netrpělivostí očekával úsudek Bělinského o vydané právě básni. Barbora Petrovna byla zpočátku velmi ráda, že syn přijel. Hleděla mu ve všem vyhověti, plníc i nejmenší jeho přání; k obědu byla jen ta jídla, která syn rád jídal, do jeho pokoje posýlala ohromné nádoby se sladkým zavařeným ovocem, kteréž Ivan Sergejevič neobyčejně rychle vyprazdňoval za horlivé pomoci vesnických hochů; tito byli ustavičně kolem něho a všude ho provázeli. Barbora Petrovna pozorně také poslouchala (neb aspoň se tvářila pozornou), když Ivan jí předčítal „Parášu". Dojmu na ni báseň neučinila, spíše ji rozmrzela, ač to na jevo nedala; neboť autor líčil v „Paráše" vrtochy pánovité a rozmarné statkářky. Matka snadno v duchu uhodla, dle jakého vzoru syn kreslil. Všimla si pouze verše: „V pořádných domech nepijí kvas" a následkem toho nesměli již kvas dávati na stůl, k velikému rozhořčení slečny Rittrové, která kvas ráda u oběda pila. Rozumí se, že této guvernantce ani na mysl nepřišlo žádati kvasu, neb u Barbory Petrovny nikdo se nesměl opovážit žádati něčeho, co se neshodovalo s jejími rozkazy.

Konečně obdrželi v Spassku květnový sešit „Otěčestvenných Zápisek". Turgeněv s velikým rozechvěním četl pochvalný úsudek Bělinského o „Paráše". Recense začínala takto:

„Mnozí myslí, že s Lermontovem umřela i ruská poesie. Co se týká nás — jsme jiného mínění, trvajíce na tom, že ruská poesie nezemřela, že pouze usnula, jak bývá, a že čas od času bude se probouzeti a nám vypravovati své krásné sny . . . až konečně se objeví na Rusi nový básník . . . Neveliká knížka, vydaná nyní v Petrohradě se skromným názvem „povídka ve verších", jest právě jedním z takových krásných snů ruské poesie, probudivší se na chvilku ze svého spánku. Ruská poesie tak krásného snu již dávno neměla!" — „Řeknu pravdu: Parášu jsem vzal do ruky s patrným předsudkem, očekávaje, že v ní shledám — buď sentimentální povídku o tom, jak *on* miloval *ji*, neb jak *ona* stala se manželkou *jeho* — neb nějaké humoristické tlachání o současných mravech, napsané prosaickými verši. Ale jaký byl náš podiv, když místo toho jsme četli báseň, vynikající nejen krásným veršem, ale též hlubokou ideou, plností vnitřního obsahu, humorem a ironií." — Mistrné vylíčení prostého děje, bezúhonná forma a plastičnost verše, výtečné kresby přírody, elegantnost a jemnost ironie, pod

níž se skrývá tolik vroucího citu, svobodný poměr básníka k jednajícím osobám, svěží a zdravý cit, jímž báseň byla proniknuta — vše to v první chvíli okouzlilo Bělinského, a s nadšením vítal veršovanou povídku, kteráž opravdu vzbudila v obecenstvu pozornost.

Bělinský takto určil talent mladého básníka na základě prvního obšírného jeho výtvoru:

„Jsou dva rozličné druhy poesie. Jeden druh vzniká z předráždění nervův a živosti fantasie, vyniká leskem, křiklavostí barev a uhlazeností formy, která bije do očí velkému davu obecenstva a poutá k sobě jeho pozornost. Čím více má zevnějšího lesku taková poesie, tím prázdnější je svým obsahem, neb hlavní věcí je u ní fantasie. Právě proto, že nemá nic společného se skutečností, podobají se myšlenky její hlučným slovům a zvučným frázím; obraz její máš před sebou pouze, pokud hledíš do knihy: odvrať oči a v paměti neutkví ti nic, nijaká představa aniž pojem, nijaký názor a obsah — přečteš takovou báseň a po přečtení hned ji zapomeneš — často hned po přečtení ani nemůžeš říci, co jsi četl! — Je to souhrn zvučných frází, upravených do skvělého zevnějšku, ve skvělou formu — ale jádra tam není žádného, je to jako skvělá výprava bídného divadelního kusu. Druhý druh poesie má svým pramenem hluboké cítění skutečnosti, srdečný soucit se vším živoucím a proto jsou její city vždy upřímné, její myšlenky vždy originální, třebať i nebyly nové, neboť nejsou uloveny zvenčí a mimoletem, ony vznikly a vyrostly v duši básníkově. Výtvory takové poesie nebijí do očí, ale vyžadují, aby čtenář do nich se zabral a vžil — a pouze pozornému zraku objeví se v celé rozsáhlosti prostá, tichá a čistotná krása takových výtvorů. Pečeť původnosti tvoří jejich nerozlučnou stránku, vznikající tím, že básník jeví schopnost, uloviti podstatu a tím i zvláštnost každého předmětu. A proto popisy její mají ráz hodnověrnosti, a to tou měrou, že neuzřevše ani popsaného předmětu, budeme přesvědčeni, že je právě takovým a že ani nemůže býti jiným. Rozebraná námi báseň Paráša může býti příkladem takových výtvorů."

Turgeněv vypravuje v článku „Upomínky na Bělinského", jak na něho právě uvedená recense působila: „Při čtení této kritiky o mé Paráše spíše jsem byl zaražen, nežli potěšen. Nemohl jsem takové chvále uvěřiti — a když v Moskvě Kirějevský (J. V.) ve společnosti ke mně přistoupil a mně gratuloval, rychle jsem se odřekl dítka své fantasie, řka, že nejsem spisovatelem Paraše".

Bělinský vůbec velmi dával na Turgeněva. Když se vypravovalo o jeho podivnůstkách, Bělinský říkával: „Co je mi do toho? On napsal Parášu, lidé s prázdnou hlavou nepíší takových věcí —" „Co mi je do všech anekdot o něm; kdo napsal Parášu, ten se dovede napraviti, v čem bude třeba a kdy bude třeba."

Ve své biografii Bělinského uvádí A. N. Pypin několik úsudků velikého kritika o Turgeněvu, zajímavých tím, že líčí takové subjektivní rysy našeho belletristy, jež lze viděti v úplném světle v jeho pozdějších spisech.

Stůj zde úsudek takový:

„Sblížil jsem se poněkud s Turgeněvem. Je velmi rozumný a velmi řádný člověk. Beseda a spor s ním mne rozjařují. Trapno je býti mezi

lidmi, kteří buď ve všem s tebou se shodují, nebo jestliže ti odporují, nečiní to důkazy, nýbrž citem a instinktem — a je potěšitelno, sejdeš-li se s člověkem, jehož samostatné a rázovité mínění v půtce s tebou vzbuzuje jiskry. Turgeněv má mnoho humoru... Ve všech jeho úsudcích je patrna povaha a skutečnost. Je nepřítelem všeho neurčitého (онъ врагъ всего неопредѣленнаго), kdežto já při slabosti a kolísavosti své povahy a nedostatečném vývoji dám se velmi snadno unésti a stávám se neurčitým.*)

(Pokračování.)

Do skal.

Z loveckých obrázků **Jana Seidla.**

tvíral jsem okno, vpouštěje ranní vzduch do mládeneckého svého obydlí — neodolal jsem neposečkat chvilku ve svěžím proudu vnikající venkovské atmosféry. Jaká lahoda! Vzduch poněkud chladný, ale vonný, cele proniknutý výdechy hórského lesa. Pryskyřice smrků, jedlí, borovic — toť příliš málo řečeno! „Cítiš“ z něho „vůni“ rosy, jemný vlhký chlad... Kterak s tím souhlasí temná barva ranních paprsků slunečných, pohrávajících na protějším zdivu velikého senníku! Nelze si představiti podobnou vůni, podobný vzduch bez takového koloritu! K tomu hlasité tikání muchaře, poletujícího po plotě, hvizd rudoocasého rehka, sedícího nad okapem, švehol jiřinek, vrkání holubů ve dvoře... Ale to vše poskytuje každé ráno na venkově, což tedy na tom...

Z krátkého rozjímání vyrušil mne příchod hajného, jenž zjevil se pojednou ve dvířkách plotu, souvisícího s řečeným senníkem. Spatřiv mne v okně zakýval hlavou na pozdrav a posunul pravicí klobouk k levému uchu.

„Co mi nesete?“ volám naň.

„Pěkné pozdravení ‚domácího pána‘! Nechá se panu příručímu poroučet!“ pravil se smíchem, zastaviv se v polovici prostoru mezi mým obydlím a protějším stavením. Stál hezky ze široka, opíraje se pravou rukou o poctivou hůl dubovou — Pravý lesák! Prošedivělý, opálený, prostřední složité postavy: chytré oči neurčité barvy tmavé a přímý nos, široká líc, vrásčitá, s plným vousem dokola, dodávaly mu vzhledu samorostlé jakési intelligence. Oděn byl v jednoduchý šat — hnědý,

*) Tímto protivníkem všeho mlhavého a neurčitého ve výrazech přesvědčení a názorů Turgeněv zůstal až do své smrti. Rovněž tak bezohledně zavrhoval nejasnost a mlhavost v úsudcích. O rozsáhlé kritické rozpravě z r. 1881, v níž vedla se parallela mezi ním a Dostojevským, jemuž dána byla přednost před Turgeněvem proto, že „Dostojevskij — prý — utvořil syntesi typů, kdežto Turgeněv — prý — podává pouze prosté typy“ — Turgeněv vyjádřil se takto: „Dovolte mi otázku — co znamená syntese typů?“ a dodal, že „užívání takových mlhavých frází je zneužívání filosofických výrazů.“

sluncem a deštěm „vytažený“ kabát a volné šedivé spodky, splývající do vysokých, pečlivě „vymaštěných“ bot. Levice spočívala na hlavni staré brokovnice. Rozuměl jsem žertovné jeho odpovědi jen z pola. „Domácím pánem“ nazýval lišáka, na kterého jsem měl dobrého čtvrt roku polí̇čeno kdesi ve skalách. Bylo to staré, neobyčejně zkušené zvíře, jež vyvázlo z mnohé leče bez pohromy, všem nástrahám s pravdě liščí prohnaností se vyhýbajíc. Poslední dobou as po dvakráte zočil jsem je náhodou ve skalách, kde prázdnou dobou nejraději jsem se potloukal. Vypátral jsem i chodby podzemní a obydlené doupě liščí. Na zdař bůh postavil jsem tudíž ve příhodné místo pasť... Denně jsem ji prohlížel, vždy bez výsledku — konečně mne marné ty chůze omrzely. —

Dnes hajný žertovným svým úvodem lišáka opět uvedl mi na mysl.

„Uváznul?“ tážu se hlasem nejistým.

„Ano!“

Odpověď tato mile mne překvapila. Pohled starochův byl tak upřímný, že nebylo lze o výroku jeho pochybovat.

„No vida!“ dím zdánlivě chladně, jakobych byl kladnou jeho odpověď rozhodně očekával. „Vzal jste ho domů?“

„K čemu —?“

„No, snad jste ho nenechal —“

Hajný šibalsky se usmál.

„Což jsem neřekl, že se ‚domácí pán‘ panu příručímu nechal poroučet?“

„Nerozumím —“

„A tohle to mu posílá!“ Sáhnul levicí do brašny a vyňal jakýsi předmět, jejž na první pohled nemohl jsem rozeznat.

„Ukažte!“ dím překvapeně.

Nyní jsem to ovšem poznal! Proklatý lišák! Ale jaký div! Po dva dny vynechal jsem oblíbené své chůze do skal; osud liknavost mou krutě potrestal. Lišák konečně přece vlezl do pasti, z níž ale včasně dost ke své částečné a mé dokonalé škodě opět se vyprostil. Zanechal mi důkladné ponaučení a malou památku — vlastní svůj, s neobyčejnou hrdinností amputovaný běh! Ostatní tři dostačily mu k další pouti životem docela! Jaká skromnost! Ale přece v duchu jsem ho litoval — Ubožák; co sebezapření třeba, dáme-li si vyříznouti kuří oko, operovat přerůstající nehet, a lišák hryže na své noze, jakoby to byla nejchutnější koteleta zaječí. A takých Muciův vyskytá se mezi různou zvěří lesní nemálo! —

Rozmrzen jsa vlastní svou ztrestanou nedbalostí, hodil jsem tlapku liščí na skříň poblíž okna.

„Kdy jste byl ve skalách?“

„Včera k večeru. Jen tak náhodou přišel jsem na pasť a na to ostatní. Vlastně mne tam zavedlo něco jiného! Hádejte co!“

„Nuže?“

„Strašidla!“

„Jaká strašidla?“

„Ušáci! Ano, pane, máme tam ušáky! Neřekl byste — Pět! pět v hnízdě!“

„Ušáky“ nazýval hajný výry, jež v pohorských řevírech nebývají hosty právě vzácnými.

Nález hajného, hnízdo s pěti — jak tvrdil — mláďaty byl pro dnešek novým pro mne a nemalým překvapením. Číslici jsem však nevěřil!

„Přeháníte,“ dím, „kde pak — pět výrů!“

„Nelhu, pane, nelhu! Což pak jsem slepý? Vyštrachal jsem se až k nim, k doupěti. Jsou již veliká, skoro dospělá! To jste měl vidět! Ty oči! Hleděla na mne jako na zatmění slunce . . .“

„Ale jděte — pět! Toť nemožnost!“

„Jakože tu stojím! Hladil jsem je, počítal jedno za druhým . . . pět! Na vlas pět!“

„To abychom pro ně došli?“

„Ovšem, proto jsem přišel. Nejlépe vybrati je ihned, zítra, pozejtří bylo by snad pozdě!“

„Počkejte tedy! Ihned jsem hotov!“

Opustiv okno, rychle dokončil jsem toilettu i výzbroj a krátce na to s hajným vycházeli jsme ze dvora myslivny.

„Kterak jste na ně přišel?“ vyptávám se zvědavě.

Vypravoval mi, že náhodou as po třikráte k večeru navracel se k domovu kolem skal. Zaslechl pokřik mladých ptáků, jež staří krmili, spatřil i ptáka starého, navracejícího se s lupem. Pátral, pátral, až přišel věci na kloub. Divil jsem se, že nepřihodilo se mně samému totéž. Konečně stává se z husta, že mnohý přehlédne leccos, co nalezne jiný právě na nejlepší „ráně“! — Zpráva hajného byla mi poněkud náhradou za ztrátu pěkného lišáka. Hnízdo výrů, k neuvěření četně obydlené, lákalo mne jako málo co. Pohrával jsem již v duchu s cháskou hebkých, lesklých lupičů nočních . . .

Šli jsme tedy do skal.

Bylo kolem sedmé ráno, jaké v pohorských krajinách bývají za suchého letního počasí. Mnoho rosy, poněkud chladno. Cesta od myslivny z prvu vedla prastarou borovinou, valně již prořídlou. Tu a tam, ve světlém místě, stál osamělý dub, na jehož uschlých vrcholcích zhusta vyhřívali se doupňáci, po dvou, po třech. Houkali, dokud nezaslechli kroků našich po chrupajícím stelivu — na to umlkali a kvapem zatleskali křídloma. Z blízka i z dáli co chvíli ozývaly se hrdličky, někde prozpěvoval ještě drozdík, oslavuje hlučně druhou kapitolu své lásky, as po třikráte vyplašili jsme „malého“ ptáka, tetřívka, jichž potlouká se zde vždy hojnost.

Vyzvěděv od hajného věci pro mne nejdůležitější, nedotazoval jsem se ho více; umlknul jsem, rovněž i hajný, jenž zahloubal se zcela v požitek, jaký mu poskytovala krátká dřevčná dýmka. Les borový čím dále, tím více řídnul a na konec rázem přecházel v přehustou jalovčinu, v níž místy se zvedalo něco břízek a osamělých, zakrnělých borovic. Kráčeli jsme prostorem tím odloučeni od sebe, časem ztráceli jsme okem jeden druhého, jenom doslech křoví, šustícího nám kolem boků, byl nám jakýmsi měřítkem pospolité chůze. Pojednou vyrušil mne z dum pád nebo náraz soudruha a jadrné jeho zaklení —

Domníval jsem se, že klopýtnul.

„Pozor, starý!“ volám žertovně.

„Čerta pozor! — Počkejte, kluci! To vám nedaruji!...“ láteřil zvedaje se ze země.

„Co se stalo?“ pravím, přistoupiv blíže.

Nebylo třeba odpovědi. Věc v lesích málo vzácná, mně samému již leckdy se přihodila. Zaječí oko! Trvalo dobu, než staroch opět se upokojil a přeťal niť další své, málo lákavé filippiky, jíž ostatně mnoho jsem si nevšímal, bavě se opět rozhledem po volné přírodě...

Jalovčina splývala s širým, rozsáhlým prostorem staré paseky, pomalu zarůstající užitečnou vegetací. Místy pouze kupily se celé háječky mladých břízek, tu a tam vynikala černí svou horská borovice, více široká, než vysoká — ostatní plocha byla jediné, nad obyčej husté a vysoké vřesoviště. Toliko uprostřed rozsáhlé planiny vyčnívalo do vzduchu několik „vystavených“ dubů, stromů obrovských, ač málo jen listnatých. Dobrá polovina koruny byla pouschlá, pletivo prolamovaných, hrbolatých větvic! V krajním větvoví hovělo si několik vran, jež ale, zočivše nás, s úžasnou rychlostí vrhaly se do průzračného, úplně klidného moře jasného vzduchu letního. Klidně veslujíce širokými perutěmi, pluly nad pasekou a v šeru zvedajících se dále šedých kopců ztrácely se zraku...

Jdouce pokrajem paseky vřesem, promíseným zde vysokou, suchou travinou lesní, zaslechli jsme známé, poněkud žalostné zvuky hvízdavé — slaboučké volání kuřátek — — Tetřívčata! Byl bych rád zjistil počet drobné rodiny a pozorně přikradl jsem se směrem hlásků až k vysokému trsu jalovčímu —

Leč jakoby uťal!

Popošel jsem na novo, ale v tom zaleknul mne nenadálý hlomoz — Bleskurychle, ač těžkopádně vyrazil narudlý pták a bez rozmyslu zapadnul do nejbližšího houští borového... O kuřatech ani potuchy!... Zajisté seděla roztroušena ve vřesu nedutajíce, přitlačena k zemi. Zželelo se mi malé chasy. Zakusí bez toho dosti často nezaslouženého strachu! Co chvíli vyskytne se zlomyslný škůdce — Krahulík pod oblohou, kolčava v trávě, tchořík a kuna dobou noční, mnohdy člověk nešetrný...

Opustil jsem opatrně místa tato, kráčeje dále za hajným, jenž čekal na mne opodál, zapaluje na novo dýmku. Slunce zářilo již se slušné výše, s oblohy úplně jasné; jevilo se oslňující zářivou koulí, obetkanou světelným šperkem — leč okrasa tato stávala se nám až nepříjemnou, loudíc nám oběma pomalu rosné krůpěje s čela. Za to vřesoviště úžasně rychle ztrácelo třpytný svůj rosný kolorit, nabývajíc za to půvabu nového: příjemné, nasladlé vůně, vylučující se z nesčíslného množství droboučkých, ohnivých zvonkovitých květů.

Lesníci nenávidí vřes, jakožto zlého proroka klesající jakosti lesní půdy. V očích poctivého lesníka jest podobné vřesoviště malou pouští, Kainovým znamením zločinu spáchaného bezstarostnými předchůdci na panenské druhdy prsti lesní. Takovýto odborník, řídící se toliko svědomím a vědomím vzdělaného lesníka, posílá veškerou krásu tuto k šípku — Ale což jest zloba onoho pouhému člověku přírodníku! Tomu přetváří se „poušť“, spousta v hezoučký obrázek lesních půvabů!

Vřes nesmí chybět písečné krajině! Čím bylo by nízké pohoří bez rozkošných rdících se pahorků! S vřesem zajisté i jiná lahodná

oku „neřest“ lesní — brusiny! Plocha uzrávajících těchto jahůdek lesních, kyselejších nad šťovík, poskytuje pohled neméně vděkuplný než vřesoviště a je-li toto sloučeno s „kyselenčím“ na jednom místě, skládá se obojí v utěšenou harmonii červených dvou barev: růžové vřesu a ohnivě rudé brusin. Zda povstala by bez krajinné této ozdoby jmena jako: „Červená hůra“, „červený kopec“, v pohoří mnohém nevzácná? Což počala by sobě pohorská mládež dospělejší i mladší bez „kyselin“ a ostružin, jež časem svým tvoří malou žeň pro „jahůdkáře“, „brusináře“, někdy dosti výnosnou! Což počaly by sobě konečně nesčetné roje včel a čmeláků lesních bez vonného kvítku vřesového, tajícího v sobě med ušlechtilé jakosti! Jaký to pohled na červenou plochu, oživenou směsí hustě poletujících pracovníků! Co tu šumu, bzukotu! Málem se zdá, že zvučí tak zlatá tkanina chvějících se paprsků slunečných, že jest to hudba mihotavých těch étherických strun... Co vzácných druhů čmeláků, much, co barev a vlastností tu pohromadě! Nikde nespatříš mouchy podoby tak zvláštní jako zde! Mníš viděti čmeláka černého, šedého, žlutého, proužkovaného, známé tudíž druhy! a hle — polapíš jej a z čmeláka stala se moucha! Také motýlků a motýlů poletuje porůznu, spatříš ploché, zelené vážky obrovské, hovící si spíše ve vzduchu než na snítce trávy, jež sotva sebou pohnula... S výše každou dobou vyznívá zvonivý trilek lindušky, z povzdálí zpěv „lesního kanára“, vlastně skřivana lesního, jejž mnozí klamně nazvali linduškou, kdežto linduškou jest a zůstane povždy „slavík hor“, noční pěvec chudých krajů, skřivanova sestra rodná „alauda arborea“... Horáci se zálibou ji nazývají „libuší“, lid z kraje vždy linduškou. Sladce pěje linduška tichou nocí jarní, rozsévajíc kouzlo dojemné něhy! Čím by byl chudý kraj vřesu a bídy bez tohoto zpěvu! Čím lunojasná noc bez malého pěvce-čaroděje...

Neméně půvabný, než zpěv lindušky, jest zjev malého, známého dravce. Co chvíli spatříš ve výši, v jasném azuru, ohnivý rudý bod. Tkví okamžik ve vzduchu bez pohnutí, na to roste, roste a širokým tělesem klesá k zemi — poštolka! Poštolka, zhoubkyně myší, krtků, někdy i drobných ptáčat.

K tomu ke všemu za rostoucího vedra stoupající švíření tisíců pestrých kobylek, malých černých cvrčků písečných, vrzavých těch cikád našich, vřesk vyvedených masojídků lesních, jež potloukají se v krajním stromoví borovic — zajisté dosti života a pestroty na chudý, horský kraj lesní. Tím chudší, ježto za celou dobu nespatříš zvířete, málokdy človčka. Zajíců téměř není a srny tají se ve stinných smrčinách. Než — Kam to zabíhám! Zapomínám na přítomnost hajného, na obmýšlený útok na tvrz „tatíka“ výra...

Dlužno si pospíšiti.

Z řečené pasky vedla rozličným mlázím smrků a jedlic úzká cesta až ke skalám. Za krátko dorazili jsme na místo očekávaného děje.

Před námi zvedal se nevysoký lom, dávno opuštěný. Plochá stěna jeho spadala do značné prohlubně, na jejímž dně nashromáždila se celá tůň zelenavé vody. Pokraje této obrostly bledou travou, opodál ostružinami, ptačím bezem červeným, ve stinných, zelenějších místech tu a tam červenaly se podlouhlé jahody, jež vyznačují se drobným

hnědým listem a vodnatou, špatnou chutí. Z temena lomu vyčnívalo něco nízkého, zakrsalého křoví a za tímto, jakoby z hloubi pozvedaly se bělavé jednotlivé balvany. Okolí lomu byl temně zelený jedlový lesík. Kráčeli jsme kolem prohlubně, popohánějíce před sebou mrštného světlého ptáka — horského bělořita. Neustále hvízdal a mrskal krátkým ocáskem. Nad zeleným močálem poletovala žlutá třasořitka, z ostružin skřehotala rosnička.

Konečně stanuli jsme za lomem, v malé kotlině, v níž kupily se po různu obrovské balvany v jednu mohutnou stavbu, z níž jednotlivě v podobě věží do vzduchu trčela vysoká skaliska, úplně prostá zeleni stromové. Pouze mech a traviny tměly se v brázdách a štěrbinách. S výše jedné „věže“ vlála skrovná břízka na spůsob fáboru . . . Hotová tvrz!

Na tuto ukázal mi prstem soudruh hajný.

„Vidíte — tamhle, směrem té břízky —.“

„V levo od balvanu, v té černi?“

„Ne, právě pod ním —“

„Aha. — Někde v oné trhlině?“

„Ještě níže!“

„Je to spropadená chůze!“ dím na to, pohlížeje s respektem na krkolomnou vzdálenost hnízda od země.

„I — leze se tam snadno. Vidíte, tamhle odtud . . . právě, co máte železa, tím hřebenem nahoru až k trhlině —“

„No — polezu tam! Počkáte zde, abyste mi ukázal, jdu-li dobře!“

Odevzdal jsem hajnému pušku a během pěti minut stoupal jsem po hřebeně nahoru. Šplhal jsem pozorně, chůze nebyla „jenom tak“, jak hajný řekl. Místy bylo třeba skákat a zachycovat se trnů i trávy. Konečně byl jsem u trhliny . . . Pravicí opíral jsem se o „věž“, po té opatrně položil jsem se na břicho, hledaje nějaký otvor ve skále ještě níže.

V tom ozval se zdola hajný. Hlas jeho sterou ozvěnou rozléhal se v horské kotlině a zněl dvojnásob silně.

„Dobře!“ volal, „jste právě nad ní!“

Byl jsem neobyčejně rozčilen nedočkavostí a napjetím. Namáhavá chůze velice mne spotila, k tomu kladly se paprsky sluneční plnou mocí do skalních těchto stěn, ježto místa ta z celého okolí byla nejvyšší. Hlava moje, skloněna nad okraj stěny, točila se na vše strany . . . Já bloud! Bylo třeba jediného sáhnutí ruky! . . . Nakláním se ještě více a zírám rovnou do tmícího se otvoru —

Skutečné hnízdo sovy!

Okraj zatřísněný trusem, „ošmejkaný“; z nitra vyčnívaly části hrubého staviva: malé větvice, klacíky.

Zahloubal jsem se okem do tmy, panující uvnitř, konečně přiklonil jsem i ucho.

„Vidíte, vidíte, pane?“ ne méně rozčileně volá na mne hajný.

„Kde — kde?“ tážu se.

„No — uvnitř!“

Neodpovídám a zkoumám důkladně. Hajnému asi procedura ta zdála se příliš zdlouhavou, neboť neustával pokřikovati na mne a dotazovat se, „vidím-li je?“

„Kolik jest jich, co?“ volá opět, po chvilce marného čekání.

„Deset!“ odpovídám mrzutě a bez dalších slov opouštím hnízdo i skálu. Nastoupil jsem cestu zpáteční. Hajný nelhal. Našel vskutku výry, zajisté v nejkrásnějším vzrůstu, ale vyvedl jedinou chybu . . .

„Do čeho je dáme?“ tázal se přišed mi v ústrety.

„Do kapsy u vesty, neboť se tam vejdou.“

„Kterak —“

„Vejdou se tam do jednoho.“

„Jakže? — Vy —“ hajnému zůstala ústa dokořán.

„Ano, vylétli — Neměl jste je znepokojovat — To je to!“

Staroch byl rozčilen. Mlaskal jazykem a plival jako posedlý. Neustále okovanou holí bušil do kamene.

Pěkný výtěžek „lovu“: liščí běh a prázdné hnízdo výrů!

„No, což na tom!“ pravím konečně. „Víte co, hajný?“

„Co pak?“

„Učiníme dobře, budeme-li mlčet — oba!“

Hajný podal mi ruku. Odešel pak někam po vykázané práci. Já vyhledal si šero blízké jedliny. Nastal velice parný, letní den. Nebylo větříku, nebylo chmůry na nebi.

Ulehnul jsem do mechu naslouchaje chvilku slabému pískotu zlatohlávků, cvrkotu čermáka, jenž někde poblíž hnízdil, na to zadíval jsem se do výše na pavučinu, rozestřenou mezi korunami dvou uschlých smrčků. Uvázl v ní dlouhonohý komár. Chvíli bránil se v ní, leč brzy strach a práce jej uondala; záhy octl se v klepetech křížového pavouka — Mne za to obemknul náručí svou Morfeus, přítel všech poctivých myslivců.

Anna a Marie.

Psychické notturno od **J. Arbesa.**

(Pokračování.)

Toť přímo zázrak!“ zvolala Anna v udivení. „Jakou to moc máš, milý Jaroslave, nad obrovským zvířetem! K nepochopení! K neuvěření!“

„A přece jest vše tak přirozené, že nemožno si přirozenější věci snad ani mysliti,“ odpověděl Jaroslav. „Býk se bojí jen bejkovce, kterým byl trestán od mládí; jiného pranic mu neimponuje, na nejvýše ho jen dráždí.“

Po těchto slovech chtěl Jaroslav experiment svůj opakovati a sahal již po odhozeném na zemi biči, aby býka poznovu podráždil; ale Anna prosebným hlasem vzkřikla:

„Ne, ne! Prosím tě snažně — nedrážď ho více!“

Jaroslav uposlechl. Zavěsiv bič a bejkovec zase na skoby, postoupil blíže k býku a pohladil a poplácal jej po pleci.

Anna pozorujíc, co počíná, chtěla vzkřiknouti; ale výkřik jí odumřel na rtech; zachvěla se na celém těle. Leč vidouc, že Jaroslav v bezprostředně následujícím okamžiku zvíře opouští a k ní se blíží, rychle se zase vzpamatovala.

„Pojď, pojď, milý Jarouši!“ ozvala se a hlas její se chvěl. „Začíná mi tu být úzko — bojím se . . .“

Jaroslav okamžitě vyhověl jejímu přání. Rychle k ní popošed podal jí rámě a opustil s ní kravín.

Avšak sotva byli zase na dvoře, minula postrašenost Anina úplně.

„Ani by's nevěřil, milý Jarouši,“ šveholila, když ji manžel vedl ke kůlnám, aby jí ukázal některé nové hospodářské stroje, „jak mne vše začíná zajímati. Obraz, jehož jsem byla právě svědkyní, nevymizí nikdy z mé paměti. Teprve nyní počínám chápati, že život na venkově přece není tak jednotvárný a nudný, jak se mi zdál býti, když jsme meškávali na letních sídlech, kde jsme se vlastně o nic nebo skoro o nic nezajímali, než — jak bychom zaplašili dlouhou chvíli . . . Teprve nyní počínám chápati, že vstupuji v nový svět, který poskytuje více zábavy, vlastně zajímavosti nežli svět, jejž jsem byla právě opustila. Věř, že se mi po starém světě nezasteskne!“

Přitulivši se při posledních slovech mimoděk blíže k milovanému muži, cítila jemné přitisknutí Jaroslavova ramene.

„Však já se už o to postaral a v budoucnosti ještě postarám, aby se ti, milá duše, po starém světě nezasteskło,“ pravil Jaroslav něžně, když vcházeli do první kůlny s hospodářským náčiním, kde myšlénkám jejich dán jiný směr.

Manžel ukazoval a vykládal.

Mladistvá choť nebyla již ani dost málo apathická; naopak byla vtělenou pozorností, ba více — vtělenou zvědavostí. Všemu věnovala pozornost, všeho si všimla, na vše se vyptávala a mnohý výklad, jejž hned nechápala, dala si opakovati.

Jaroslav byl s žínkou i v tomto vzhledě úplně spokojen, obzvláště když po prohlednutí všech místností s hospodářskými stroji dala Anna na jevo, že překonala již i nechuť, jakou cítila, když poprvé se ubírali podle koníren a chlévů. I dala otevříti několik chlévů, by do nich nahledla; dala si ukázati i prasnici s mláďaty, kurníky slepic a vešla pak s manželem i do prostranné konírny, kde panovala jako v kravíně přímo vzorná čistota a bylo místa na neméně nežli šestnáct párů koní.

Avšak konírna byla prázdna až na jediný pár vraníků v pozadí.

„Všechny koně jsou v práci,“ připomenul Jaroslav, když překročili práh.

„Ale tamo v zadu vidím přece dva,“ upozornila Anna. „Jsou snad churavi?“

„Nikoli! Rozkázal jsem, aby je nechali odfrknout. Vždyť přece víš, že byli v noci na nádraží a teprve k ránu se vrátili.“

„Ah, to jsou tedy koně, kteří vezli ubohou Marii?“ vzdychla Anna a tváře její přeletl mráček zármutku.

Ale již v následujícím okamžiku dal Jaroslav myšlénkám Aniným jiný směr.

„Pojďme teď, libo-li ti, do zahrady,“ pravil něžně.

Anna okamžitě uposlechla. Před duševním zrakem jejím kmital sice obraz ubohé přítelkyně, ale přece jen jako v mlze a po několika minutách, když na cestě do zahrady pozornost Aninu jiné předměty upoutaly, zmizel úplně.

Mladí manželé vrátili se do průjezdu, z kterého byli vyšli, vystoupili tu po schůdkách nalezajících se přímo naproti schodům, vedoucím na krytou verandu, do široké jasné chodby a prošedše ji zastavili se před přivřenými dveřmi.

Jaroslav otevřel dvéře a před zrakem Aniným objevila se velká, parkovitá zahrada se stoletými stromy, vkusně upravenými záhony květin, vodomety, sochami a vůbec vším, čím poutají zahrady boháčův, určené pro pouhou zábavu.

Mimoděk uklouzl Anně lehynký výkřik radostného překvapení.

S povýšeného místa, s kteréhož bylo lze téměř celou zahradu přehlednouti, byl pohled nad míru příjemný.

Chladný dech podzimu byl totiž až dosud přes zahradu jen jaksi lehynce zavanul. Větší část pozdních květin byla doposud v plném květu, zeleň stromů a keřů nebyla sice již kyprá a svěží a tu a tam na stromech a keřích, po zemi v trávě i po chodníkách bylo lze pozorovati žloutnoucí nebo již sežloutlé a zahnědlé listí; avšak právě tento odstín dodával zahradě, v kteréž převládal ton temně zelený, zvláštní, lahodně zádumčivý ráz.

Anna rozhlížela se mlčky po zahradě s patrnou zálibou a tvář Jaroslavova jevila uspokojení.

Po malé chvíli sestoupili mladí manželé po několika schůdkách dolů do zahrady a Jaroslav jal se choť svou po zahradě prováděti.

Sledovati mladé manžele na této procházce krok za krokem, nepokládáme za nutné a dodáváme jen, že byla Anna každou chvíli něčím novým, neočekávaným překvapena.

Středem zahrady vinul se totiž veský potok, jehož ode dveří, kterýmiž manželé do zahrady vešli, nebylo pozorovati. Koryto jeho bylo místy dosti hluboké a vedlo přes ně několik kratinkých můstků.

Jaroslav vedl svou žínku zahradou klikatě jednak po stezkách, jednak po můstkách přes potok vedoucích — tu středem záhonů, tu zase ve stínu košatých stromů nebo podle hustých, po obou stranách stezky se táhnoucích keřů, až octli se na pustějším malém prostranství těsně u zdi, kterouž byla zahrada na východ oddělena od sousedního statku.

Ve zdi té byla malá, zcela nová dvířka bez zámku a pouhou závorou opatřená.

Jaroslav popošel ku dvířkám a otevřev je připomenul:

„Zde máš, milá duše, překvapení nejnovější!“

Anna učinila několik kroků ku předu a zastavivši se ve dveřích, spatřila před sebou velký selský dvůr a v pozadí hospodářská stavení.

Avšak celek nápadně se lišil ode dvora, jejž s manželem prohledla před vstoupením do zahrady.

Po čistotě a úpravnosti, jakým onen vynikal, nebylo zde nejmenší památky. Nepořádek, kupy smetí, zablácené vozy, pluhy a vůbec vše, na čem oko utkvělo, bylo v nejvyšší míře zanedbáno, jako bývají usedlosti, v kterýchž panuje starý šlendrian, kde hospodář o nic se nestará, než aby bylo zaseto a sklizeno, nebo-li jinými slovy: kde hospodář spoléhá výhradně jen na to, co příroda bez valného účastenství s jeho strany poskytne.

„A to že jest nějaké překvapení?“ připomenula Anna s laskavou výčitkou, odvrátivši se od nehrubě lákavého obrazu.

„Ovšem,“ odtušil klidně Jaroslav, načež vše několika slovy vyložil: „Dvůr ten i statek jest nyní taktéž náš. Koupil jsem jej minulý týden a zaplatím kupní cenu z věna, které jsi, milá duše, přinesla ty. V několika měsících provedeme zde všechny možné opravy a z jara dvůr i statek nepoznáš. Nebudeť se lišiti od statku našeho a trvám, že již příštím rokem bude výtěžek z něho nejméně o deset percent větší nežli doposud. Podobně stane se i s rozsáhlou, nyní ovšem zanedbanou zahradou, rozkládající se za dvorem a sousedící na jihu se zahradou naší. I tu dám ještě letos na podzim upraviti tak, jako jest upravena naše, s kterouž bude tvořiti jediný celek, tudíž velký park.“

Mladá žínka, ačkoli neměla náležitě vyvinutého smyslu pro tak zvané praktické věci, naslouchala těmto slovům se zvláštní zálibou. Pochopovalať, že manžel zcela dobře činí, když část věna jejího obrací k účelu užitečnému — a proto není divu, že — když domluvil — odpověděla s úplným uspokojením:

„Výborně, výborně, milá duše! Tak a nejinak staň se! Souhlasím se vším, co vůbec podnikneš.“

Odtud vedl Jaroslav Annu dále po zahradě, až dospěli k zákoutí nejromantičtějšímu: k nevelkému, kolkolem vysokými, hustolistými stromy obklopenému místu, v jehož středu stála elegantní besídka. Za besídkou

vypínala se nevelká, keři porostlá vyvýšenina, k jejímuž vrcholi vedly skrze husté keře labyrinthové stezky.

Jako laňka vyběhla Anna po jedné z těchto stezek na vrchol, kde přímo v udivení stanula. Byltě odtud úplně volný rozhled netoliko přes celou vísku, nýbrž po celém okolí na dvě až tři hodiny cesty daleko a přes to vše, že krajina neposkytovala v celku nic zvláštního, pohled na ni přece jen zajímal, ba překvapoval.

Pod třemi košatými kaštany na temeně vyvýšeniny upravena byla krytá a na vše strany otevřená besídka. Přímo před vchodem do besídky bylo několik schůdků, vedoucích k umělé skalině, s kteréž se řítil umělý vodopád; jeho vody shromažďovaly se v malém jezírku, po němž pluly právě dvě sněhobílé labutě . . .

Mladá žínka nebyla se ještě ani po krajině a nejbližším okolí náležitě rozhledla, když manžel, vystoupiv po jiné klikaté stezce na vrchol, stanul podle ní.

Obrátila se k němu, zadívala se mu do očí — a mlčky, ale v radostném rozechvění padla mu do náručí . . .

„Ano, ano,“ zašeptala po chvíli něžně. „Zde budu prodlévati celé večery — zdeť tak milo, tak příjemno . . . Podobně poetického zákoutí doposud jsem nepoznala.“

„A já zde budu prodlévati s tebou, milá, sladká Anno,“ odtušil Jaroslav, líbaje ji na sněhobílé čílko a tiskna ji k ňadrům.

Po té vyvinula se Anna z manželova náručí a věnovala pozornost nejbližšímu okolí.

„A na památku, že jsme si tak dnes přislíbili,“ připomenul Jaroslav, „vyřežu zde do kůry jednoho z těchto tří kaštanů příležitě začáteční písmena našich jmen a datum dnešního dne.“

„Ano, ano, tak učiň — na památku —“ odpověděla mladistvá žínka v myšlenkách, rozhlížejíc se po okolí a nemohouc se nasytiti pohledu, jakého by se v krajině tak jednotvárné ani ve snu nebyla nadála.

Oba manželé pobyli tu asi půl hodiny, načež sestoupili zase dolů do stinného zákoutí a vešli do besídky.

„Libo-li ti, milá Anuško,“ pravil Jaroslav, „můžeme zde poobědvat.“

Anna s radostí přisvědčila.

„Dám tedy přiměřený rozkaz,“ připomenul Jaroslav. „Mámeť odtud, jakož i od několika jiných míst v zahradě a jiných míst na statku telefonické spojení netoliko s mým a tvým bytem, nýbrž i s kuchyní a čeledníkem.“

Po té přiblížil se k telefonickému aparatu v popředí besídky umístěnému, a dal obvyklým spůsobem znamení, že chce mluviti s někým v kuchyni.

V několika vteřinách zazněla odpověď, že volaný poslouchá a Jaroslav dal rozkaz, aby byl oběd upraven v besídce pod vodopádem.

Anna sledovala vše to s největším udivením a dříve ještě nežli s manželem svým vyměnila myšlenky, které jí napadly v příčině neobvyklé této novoty na statcích, přinášena již jídla a v několika minutách bylo vše k obědu připraveno.

Oba manželé zasedli za stůl a pojídajíce, bavili se živě a nenuceně. Mluvili o všem možném stručně, úryvkovitě; zpomínali na to a ono, ba zmínili se též o těch a oněch plánech do budoucnosti. Byloť zřejmo, že jsou ve svrchované míře šťastni a že panuje i v názorech jejich v svět úplná harmonie. Avšak výměna myšlenek byla tak kalejdoskopická, že nelze ji nikterak reprodukovati.

Posléze rozhovořili se o hospodářství a manžel mladistvou choť svou o tom a onom, na co se vyptávala, poučoval.

„A moje, vlastně naše hospodářství," připomenul mimo jiné, „zajisté tě, milá Anuško, již o prvním rozhlednutí se po něm překvapilo — není-liž pravda?"

„Ovšem, ovšem — a to v nemalé míře," odpověděla Anna. „Nevyznám se v tom sice; ale jedno mi bylo přece jen nad jiné nápadno . . ."

„A co, prosím — co?"

„Vzorný pořádek a neméně vzorná čistota . . ."

„Však tě překvapí," vpadl manžel choti své do řeči, „ještě mnohé jiné. Hospodářství naše jest zařízeno zcela moderně. Z nejnovějších vymožeností hospodářských, strojnických i vědeckých není zde ničeho opomenuto, co zdálo se mi býti jen poněkud vhodným a praktickým. Nelituji peněz ani na pouhé experimenty, neřku-li na nová zařízení, která se již osvědčila a musím dáti pravdě svědectví, že jsem až dosud skoro ve všem pochodil k úplné své spokojenosti."

„Věřím, věřím," připomenula Anna.

„A zajisté se časem svým také o všem přesvědčíš," doložil Jaroslav. „Neníť nižádné pochybnosti, že vpravíš se co nejdříve úplně v život venkovský, že nalezneš v něm zálibu a budeš šťastna . . .

„Ovšem — ale jen po tvém boku, milá duše," vpadla živě Anna; „po tvém boku byla bych šťastnou i v poušti."

Jaroslav na ta slova neodpověděl, nýbrž ve svém výkladu pokračoval:

„Lid zdejší jest přímo vzorný a jako si vážil mého otce a váží si a ctí mne, bude si vážiti i tebe, ba více — bude tě přímo zbožňovati. Poměr můj k lidu a obzvláště k čeledi, jest zvláštní. Lid ten nebyl mi nikdy, čím jest tisícům jiných, kteří jej toliko vykořisťují na svůj prospěch. Pracovný lid byl mi vždy jen pomocníkem, kterého si musím vážiti, kterému musím život i těžkou práci jeho, pokud vůbec možno, usnadniti, pro kterého musím učiniti vše, co jest v mé moci, aby mohl žíti jak sluší se na člena lidské společnosti. Tak choval se k lidu pracovnímu můj otec, tak chovám se a budu se k němu chovati i já až do své smrti. Nebyl jsem, nejsem a nikdy nebudu svrchovaným jeho pánem, jako tisíce jiných; jsem a zůstanu mu přítelem, po případě i otcem . . ."

„A já zase chci mu býti matkou!" zvolala Anna téměř se zanícením.

V odměnu za slova ta políbil ji Jaroslav na čelo a po krátké pomlčce pokračoval:

„Vím sice, milá Anno, že vše to, co jsi až dosud u nás spatřila a co jsem ti již vypravoval, nemůžeš oceniti úplně prostě proto, poněvadž neznajíc důkladně jiných hospodářství a poměrů v nich panujících, nemůžeš činiti přiměřených porovnání s naším hospodářstvím.

Vím, že nemůžeš si učiniti ani přibližně pravého pojmu o rozdílu mezi naším hospodářstvím a tisíci jiných, v kterých panuje starý šlendrian nebo zavádějí se přiměřené novoty příliš pomalu. Tak na příklad, abych uvedl jen případ jediný: já, vlastně již můj otec před několika roky zavedli jsme snad jediní v celém království zdánlivě nepraktickou, v pravdě však nad jiné výhodnou novotu co do úspory, vlastně do zvýšení pracovních sil vůbec. Naše čeleď a pracovní náš lid nepracuje jako jinde od časného rána až dopoledne a po jednohodinném odpočinku až pozdě do večera. My ustanovili prostě osm pracovních hodin denně a ponecháváme čeledi a lidu pracovnímu úplně na vůli, kdy a jak si je chce odpracovati, vlastně rozděliti. Můžeť pracovati po čtyři hodiny dopoledne a po čtyři odpoledne nebo v letě od páté nebo šesté hodiny ranní nepřetržitě do jedné nebo do dvou odpoledne nebo může dva, tři a více dní pracovati od nejčasnějšího rána až do nejpozdějšího večera, tudíž po patnáct nebo šestnáct hodin. A kolikrát po osmi hodinách si odpracoval, za tolik dní vyplatí se mu mzda a — kolikrát po osmi hodinách předběhl, po tolik dní může pak odpočívati, takže mnohý, jenž byl po celý týden napjal veškeré své síly, mívá pak celý týden úplně ku své disposici. Ovšem jest ustanovení to v jistou dobu a v případech neobyčejných obmezeno; neboť když jest práce nalehavá, neodkladná, žádám i já od lidu, aby napjal své síly, čemuž lid náš již vzhledem k výhodám, jež jsem byl vytknul, vždy s největší ochotou se podvoluje.“

Sličná Anna naslouchala suchoparnému a přec v podstatě tak humannímu výkladu se zvláštním interessem. Dosahu jeho úplné sice nechápala; ale zdálo se jí, že tak a nejinak nutno se k pracovnímu lidu chovati a klidné uspokojení naplnilo její duši.

„A jedině tím, milá Anno,“ ujal se po chvíli opět slova Jaroslav, „co jsem právě uvedl, vysvětlíš si tak mnohé, co zdá se býti u nás každému přímo nepochopitelným: vpravdě vzorná čistota a přímo zuřivá chuť lidu našeho ku práci. U nás každý ví, že není žádným otrokem, že může s nejdražším majetkem svým — s časem — skoro po celý rok nakládati více méně po vlastním uznání; on ví, že jej do práce nikdo nehoní, neřku-li aby jej do ní mrskal a proto — práci v pravém slova smyslu miluje . . . A jedině této lásce ku práci děkujeme v podstatě vše: spokojenost a štěstí své vlastní, přímo závidění hodný rozkvět hospodářství a očividné, každým rokem se množící bohatství. Dnes jsme nejbohatšími lidmi v celém okolí na mnoho mil . . .“

Jaroslav ukončil svůj výklad a když Anna i nyní zase dala se vším svůj úplný souhlas na jevo, přesunula se rozmluva k věcem více méně všedním a poměry necharakterisujícím.

Tak bavili se mladí manželé o prvním obědě po svém sňatku a ještě asi hodinu po něm, načež dal Jaroslav zapřáhnouti a vyjel s chotí svou do okolí, aby jí ukázal i vzdálenější polnosti.

Objeli klikatě po erární silnici a po vozových cestách polních veškeren svůj nemovitý majetek a vrátili se domů již za soumraku poněkud unaveni.

Povečeřevše v komnatě, v které byli dopoledne posnídali, bavili se po několik hodin, až nadešla doba k odpočinku . . .

Bylić svrchovaně šťastni a blaženi . . .

* * *

Zatím, co dělo se toto na statku šťastných novomanželů, prožila ubohá přítelkyně nevěsty, černobrvá Marie, nejděsnější den svého života.

Co dělo se v duši její, když v noci odjížděla ze statku Želetinských k nádraží, již jsme napověděli; ale ona sama neměla ani potuchy o tom, co ji očekává.

Naděje — byť sebe slabší — obletovala ji po celou cestu po dráze. Brzo se jí zdálo, že není, že nemůže býti ani možno, co jí bylo zvěstováno. Začasté skoro ani nevěřila, vlastně nadějí podněcována nechtěla věřiti, co může následovati; ale hned zase vyhoupnul se před duševním zrakem jejím obraz nejděsnější, aby po chvíli ustoupil poznovu naději, ovšem jen slabé, ale přece jen naději v možnost matčina uzdravení.

V nejtrapnější, nejbolestnější nejistotě dojela z rána do Prahy a tryskem ujíždějící najatý povoz dopravil ji domů. S úžasným chvatem pospíšila po schodech do bytu matčina a takměř bez dechu stanula u lože, u něhož byl po celou noc dlel lékař.

První pohled, jejž vyměnila s lékařem, ji poučil, žeť všechno — ztraceno.

Popošla k loži, pohledla na zsinalou, křečovitě zkřivenou tvář bytosti, kterou tak vřele milovala — a se srdceryvným výkřikem bolesti kácela se k zemi.

Lékař ji zachytil, že nedopadla a za přispění přítomné přisluhovačky odnesl ji na nejbližší pohovku a napjal veškeré své síly, by ji vzkřísil.

Na štěstí byl to jen pouhý nával. Asi v půl hodině začala znenáhla nabývati vědomí, až posléze nabyla smyslů úplně.

K radě lékařově sice ve vedlejší komnatě ulehla; ale což naplat nabádání ku klidu, když jest celý organismus horečně vzrušen, když jsou nervy tak rozechvěny, že vibrace jejich nemůže snad už býti prudčí, když bezpříkladná lítost a úzkost svírá křečovitě srdce, kdežto mozkem v chaotickém víru kmitají a protínají se myšlenky nejděsnější — — a jediný přirozený lék, pláč se nedostavuje?!

Zdánlivě v úplné apathii, s očima strnule ku stropu upřenýma leží Marie na loži — ale hektická rudost obličeje, zanícená víčka očí a křečovité poškubávání kolem rtů jest důkazem, že trpí nevýslovně . . .

Tak ležela bez hnutí hodinu a déle.

Posléze, když byl i lékař nabyl přesvědčení, že jest umění jeho úplně málomocno, a matčino lože opustil — a to v téže asi době, když přítelkyně Anna po první svatební noci procitla z nejsladšího sna — vztýčila se Marie prudce na svém loži a po chvíli s něho seskočila.

Několik okamžiků postála těsně u lože a zrak její zakroužil vytřeštěně kolem, až utkvěl na starší podobizně matčině, visící na stěně přímo proti ubohé dceři.

Marii v okamžiku tom ani nenapadlo, že to podobizna matčina — byloť jí, jako by se dívala na obraz zcela cizí a jí naprosto lhostejný.

Sličná tvář matčina s jasným, sebevědomým pohledem a s hrdě něžným úsměvem kolem kyprých, přežádoucích rtů, jak dívala se na ni z obrazu z doby nejlahodnější své svěžesti a krásy, — tvář to, na které bylo druhdy oko dceřino tak často a vždy jen s pocitem nejvřelejší sympathie spočinulo — neměla tentokráte žádného účinku . . . Ba více — zpočátku byla Marie přesvědčena, že dívá se na nějaký obraz, který byl mimoděk pozornost její upoutal; ale znenáhla se jí zdálo, jakoby obraz se stěnou ustupoval vždy více do pozadí, nebo jakoby se halil v mlhu, až konečně zmizel úplně . . .

Zrak Mariin byl zdánlivě úplně zamžen; ale zamžení to bylo přece takořka momentanní, neboť po několika jen vteřinách vystoupil matčin obraz náhle z mlhy tak jasně, jako když se naň dívávala ve chvílích nejnormalnějších — a svěží, sličná, spokojená tvář na obraze u porovnání s obrazem, jenž byl v duši dceřině utkvěl od posledního pohlednutí v matčinu tvář na smrtelném loži, působilo na Marii jako nenadálé bodnutí do prsou.

Zaúpěla divoce jako šílená — přitiskla pravou ruku k srdci, jež se sevřelo křečovitou bolestí — a v několika vteřinách cítila, jak tlačí se jí palčivé slzy do očí, až vypukla v usedavý, štkavý pláč . . .

Plakala po několik minut; slzy tekly jí proudem po hladkých, zarudlých lících — neviděla ničeho kolem sebe, ba neslyšela ani, když posluhovačka ve vedlejší komnatě sama k sobě cosi hlasitě promluvila, ačkoli byly dvéře skoro do kořán otevřeny.

Úleva, jakou poskytuje pláč zdrcenému srdci lidskému, dostavovala se pomalu, ale přece: zpočátku jako když mrákotné strnutí začíná ustupovati znenáhla se dostavujícímu vědomí, až pak posléze slzy skoro náhle ustaly téci, zamžení očí pominulo a jenom nevýslovná tíseň oužila prsa.

Hluboký, táhlý vzdech vydral se jí z prsou — pravá ruka přejela tvář, jakoby mimoděk chtěla setříti stopy slzí — — a bezděky — pomalu a tiše jako stín, ale krokem nejistým plíží se nebohá dívka ku dveřím, přestupuje práh a šourá se, aniž by čemu kolem sebe pozornost věnovala, dále, až octla se těsně vedle posluhovačky u matčina lože.

Vidí sice tutéž zsinalou, křečovitě zkřivenou tvář jako poprvé, když ji byl pohled na ni rázem zbavil smyslů; ale dívá se na ni nepoměrně tupěji nebo klidněji, možno-li totiž při duševním stavu jejím slova toho vůbec užíti . . .

Tak neodolatelně mocná jest totiž příroda ve svých účincích. Zdrcující dojem ztrácí již v druhém pohledu na své síle, že jej alespoň sneseme a při dalších pohledech nebo trvalém dívání se pozbývá na svém účinku tou měrou, že člověk, byť se byl původně zhrozil sebe více, začasté v několika jen minutách přece jen jaksi uvyká.

Tak dělo se i Marii.

Vydržela dívati se v matčinu tvář po delší chvíli, aniž by byla pocítila jiného nežli otupělou jakousi stísněnost, cosi, co neliší se valně od jistého druhu, abychom tak řekli latentní apathie, která však každým okamžikem může propuknouti v šílený výkřik křečovité bolesti.

Viděla ztrhané, do prázdna upřené a přece horečně se lesknoucí oči s nápadně rozšířenou zřítelnicí, pozorovala křečovité poškubávání kolem pootevřených rtů, viděla mocně se dmoucí prsa, ba zdálo se jí, že pozoruje i prudké vření krve v naběhlých žilách na spánku; ale všechny tyty symptomy konečného rozkladu nepůsobily více jako první, ovšem jen povrchní pohled.

Náhle šlehla duší její myšlénka.

„Nemohu, nesmím matku svou opustiti v posledních okamžicích, byť mé srdce krvácelo," pomyslila si a bez ohledu na svůj vlastní stav vyzvala přisluhující ženu, by se odstranila, že chce matce své posloužiti sama.

Vyzvaná uposlechla; vzdálila se jen do předsíně, aby byla po ruce, kdyby bylo její pomoci potřebí.

Marie zůstala s umírající matkou o samotě.

Chvíli postála na témže místě bez pohnutí jako socha, upírajíc zrak svůj neodvratně na matčinu tvář, vlastně na jediný jen bod na čele — po té se náhle poněkud naklonila a položila chvějící se ruku ostýchavě na matčino čelo, ale hned zase vztáhla ji zpět a něžně zašeptala:

„Matičko! Má drahá, drahá matičko!"

Ale matka dotknutí čela necítila a pronešených slov neslyšela. Tvář její zůstala beze změny; mimovolné křečovité pohyby jedné ruky, konvulsivní poškubávání kolem rtů, těžký, namahavý, občas chroptivý dech — vše jako dříve . . .

Marie nahnula se ještě více a se zatajeným dechem naslouchala, právě když chrapot ustal. Zdáloť se jí, jako by se matce dech již krátil, jako by dodychávala. Po několika vteřinách ozval se však hrčivý chrapot náhle poznovu, tak že Marie prudce se vztýčila a s lehynkým výkřikem sklesla na židli vedle lože.

S hlavou k prsům nakloněnou a s rukama křížem v klíně složenýma setrvala po delší chvíli bez hnutí, až posléze zmužila se poznovu. Vstala a opět se jen zadívala matce v tvář. Po chvíli vztáhla ruku a pohladila matku po skráni, na to vzala její ruku do své a hned po té odvážila se nahmatati puls. Avšak tep jeho nezdál se jí býti příliš zrychlený — tak aspoň soudila — a naděje šlehla poznovu její duší . . .

Nahnula se k matčině tváři, políbila ji na čele a vztýčivši se setrvala bez hnutí se zrakem na matčino čelo upřeným.

„Ne, ne — není možno!" zašeptala po krátké pause. „Ty nemůžeš, ty nesmíš, drahá matko, umříti — ty mne nemůžeš, nesmíš opustiti . . . Ne, ne — tak krutým, tak bezcitným osud nemůže býti ani k tobě, ani ke mně . . . Čím bych byla — bez tebe; bez jediné bytosti, která —"

Nedošeptala; opět se sklonila k matce, opět ji políbila na čelo, načež zase se vztýčila a upřela zrak svůj na čelo matčino jako dříve —

Duší její začaly víriti vzpomínky . . .

Připomenula si ten onen moment ze svého života, při němž matka hrála závažnou nějakou úlohu; připomenula si i mnohou maličkost, bezúčelnou hříčku — mnohé slovo, ba i mnohý pohled a bylo jí, jako by se osud její mohl na ni poznovu usmáti . . .

Náhle šlehla duší její myšlenka, žeť to vše přece jen pouhý klam, že neúprosná příroda nezná, nemůže znáti milosrdenství . . . Srdce se jí sevřelo, vypukla opět ve štkavý, usedavý pláč — —

A zase sklesla na židli vedle lože — a po chvíli, když pláč poněkud ulevil, opět se vztýčila . . . . Urovnávala podušku pod hlavou, hladila matku po tváři, brala ruku její do své — volala ji — mluvila k ní — vypravovala jí trhaně to a ono, jak jí právě napadlo — — až asi po dvou hodinách dostavil se opět lékař.

Neučinil tentokráte více, nežli že sáhl nemocné na tepnu a asi po minutě suše dodal:

„Račte se, milostivá slečno, připraviti na nejhorší. Umění moje jest málomocné. Přes to vše, že příroda konává začasté divy, v tomto případu mohu dle mnoholeté zkušenosti najisto předpověděti, že dostaví se katastrofa nejdéle v hodině."

Marie naslouchala slovům těm, jakoby se týkala osoby zcela cizí; doprovodila lékaře až ke dveřím a dívala se za ním, až zmizel . . . Po té vrátila se k matčinu loži — a po chvíli polostrnulosti sklesla na židli vedle lože . . .

V mrákotné otupělosti setrvala tentokráte skoro půl hodiny bez hnutí; po té se poznovu pomalu vztýčila a zadívala se na matku.

Mimovolné křečovité pohyby byly skoro úplně přestaly. Hrčivý chrapot byl sotva slyšitelný, dech se vždy více krátil, ňadra vždy méně se zdvihala, až po několika jen minutách více se nepohnula . . . Ještě jeden hlubší, ale malomocný vzdech a dychání ustalo úplně . . .

Všeho toho byla Marie němou svědkyní bez hnutí — a teprve když již byla po několik minut s vychládající mrtvolou o samotě, připamatovala si krutou ránu osudu v celém jejím dosahu.

Vzkřikla ještě jednou, ale přitlumeně, jako by se jí byl náhle dech v prsou zatajil, sklesla na židli a vypukla pak v usedavý pláč.

Asi v půl hodině vzpamatovala se tak dalece, že mohla mysliti.

Avšak teprve nyní, když zdrcena seděla u vychladlé již mrtvoly bytosti až dosud nejdražší, zahájila duše její boj s čímsi neznámým, nepochopitelným a nevysvětlitelným, s čímsi, co nanejvýše jen cítíme, co tušíme pouze dle účinků začasté naprosto nepochopitelných — krátce zahájila duševní boj s krutou, bezcitnou, ba brutalní bezpředmětností, která jí byla zasadila ránu nejosudnější.

Výsledek boje toho byl prostý a přirozený. Mezi pláčem a vzlíkáním — uprostřed nejpalčivější bolesti musila sama sobě vyznati, že jest úplně bezmocna.

„Vím, že více žíti nebudu," byla poslední myšlenka, která šlehla její duší, když se loučila s mrtvolou matčinou; „já další život svůj jen protrpím v upomínkách na bytost, která mne jedině milovala a kterou já zbožňovala."

Co následovalo, jest prostinké.

Pohřeb odbyt obvyklým spůsobem a Marie, kteréž byla šťastná přítelkyně Anna v dojemném listě vyslovila upřímnou svou soustrast — zůstavena svému osudu . . .

* * *

Příhody a události, o nichž jsme vypravovali, nezůstaly, jak přirozeno, bez vlivu na osoby, kterýmž jsme byli v předcházejícím pozornost věnovali.

Druhdy téměř nerozlučné družky, které přes různost povah a temperamentů vedly život skoro jako dvě blíženky, byly náhle trvale od sebe odloučeny.

Každá z nich začala vésti život naprosto nový, samostatný: Šťastná, nevýslovně šťastná Anna na venkově, jenž jí poskytoval každým dnem, ba každou hodinou něco nového, více méně vzrušujícího — Marie jako jindy v Praze, kde nebylo pro ni téměř ničeho, co by ji mohlo překvapiti nebo-li jinými slovy Anna ve světě a v poměrech naprosto nových, Marie v poměrech pozměněných sice, ale přece jen ve světě starém.

Není tudíž divu, že tato změna nezůstala bez vlivu na další rozvoj povah jejich, tak že dvě bytosti, které byly až dosud téměř stejného názoru v svět, jejichž přání a snahy měly až dosud skoro stejný neb aspoň nápadně podobný, ovšem více méně mlhavý konečný cíl na zřeteli, začaly se znenáhla v ohledu tom vždy více různiti, až pak posléze —

Avšak nepředbíhejme událostem!

Konečný výsledek duševního rozvoje, vlastně psychických změn, které se s Annou i Marií přirozeně státi musily, byl by — kdybychom jej beze všeho odůvodnění prostě konstatovali — nejen pravdě nepodobný, nýbrž přímo neuvěřitelný.

Z té příčiny nezbývá, než abychom se vynasnažili zjistiti aspoň nejhlavnější z nesčetných, začasté téměř nepostižitelných myšlénkových a citových zásvitů, z kterýchž znenáhla a nepozorovatelně vznikají úmysly a z těchto pak skutky lidské; abychom snažili se zachytiti aspoň nejcharakterističtější z různorodých, vzájemně se protínajících a často sotva pozorovatelných vlakének, z kterýž pod vlivem a nátlakem okolností spřádá se divuplná síť osudů lidských.

První myšlénka, která ze změny, že Anna začala žíti na venkově, Marie pak v Praze, mimoděk se vtírá, jest: že Anna zahájila na venkově život nepoměrně klidnější nežli Marie v hluku a ve vřavě velkého města.

Avšak tradicionelní názor, že venkov znamená vlastně klid, velké město pak nejmírněji řečeno neklid, obyčejně však více méně zimničné rozčílení, nezdá se nám býti v tomto a v četných jiných případech úplně případným.

Domnělá horečnost života velkoměstského oproti zdánlivému klidu venkova jest po našem náhledu přece jen nepoměrně menší nežli se všeobecné soudí.

Vizme dvě protivy: člověka chudého a bohatého!

První, chce-li uhájiti život, ovšem musí ve městě i na venkově pracovati úsilovně, namahavě, začasté s napjetím veškerých sil. Ale jak nepoměrně snáze uhájí pracující člověk život ve městě nežli na venkově, kde — abychom uvedli aspoň moment jediný — nepoměrně častěji práce se nedostává.

Jakž možno nabyti klidu, když nouze a bída dobývá se již do chatrče a člověk jest odsouzen k zahálce, přemítá a hloubá a nenalezá východiště — nikoli snad z tajemného labyrinthu, nýbrž z prosté, jasné

chodby, z které vidí zcela zřetelně konečný cíl — — a nemůže vůbec ani vykročiti . . .

Jak zcela jinak jest ve městě! Není-li práce zde, jest snad jinde. Stero způsobů vydělati aspoň na skyvu nejnutnějšího chleba naskytá se každému, kdo chce pracovati a v nejhorším případu jest i poslední útočiště: žebrota — nepoměrně snažší nežli na venkově.

Z pravidla zdá se nám býti život chuďasa ve velkém městě přece jen snesitelnější nežli chuďasa na venkově, kde není dostatek zřídel výdělku, kde při nejlepší vůli pracovati nenalezne zaměstnání a při nejvzornější chuti ku práci přece jen — hladoví.

A zažebrá-li si, jak brzo jest s okruhem dobrodinců a lidumilů hotov! Po třetí, po čtvrté již obtěžuje a po páté může býti skoro jist, že mu ukáží prostě dvéře.

Nám však nejde zde o chuďasy, nýbrž o lidi zámožné, vlastně bohaté, kteří bez práce a namahání tráví život, jejichž snaha čelí jen k upříjemnění života, kteří na okolí a panujících právě poměrech výhradně nezávisí, nýbrž žijí po vlastní vůli a zálibě.

Zatouží-li takovýto po klidu a přeje-li si vésti život samotářský, jak snadno, přímo hravě dosáhne toho ve velkém městě! Stačíť odstěhovati se do jiné čtvrti, začasté třeba jen do jiné ulice a v starém bytě zanechati pro známé a přátele zvěst, že jsme na cestách — a vybýbá-li se člověk aspoň ulicím hlavním, má pokoj na mnoho měsíců.

Jak zcela jinak jest na venkově! Vezdejšími statky požehnaný člověk bývá tu středem pro celé okolí, z kterého dostavují se návštěvy mnohdy až do omrzení často. Chce-li míti klid, chce-li vésti život samotáře, nezbývá nežli zůstaviti statek cizí správě a odejeti do světa neb aspoň někam, kde člověka nikdo nezná.

Ve velkém městě můžeš, abychom tak řekli, oči dle libosti pozamhouřiti a uši si poucpati, bys neviděl a neslyšel aspoň všechno, čemu jsi druhdy věnoval pozornost; můžeš zredukovati nebo z programu svého úplně vypustiti zábavy a kratochvíle, jichž jsi se nasytil; můžeš se vyhnouti mnohým nepříjemnostem, které tě rozčilovaly nebo ti překážely, aniž bys pocítil vlády nejděsnějšího démona lidské spokojenosti: nudy a dlouhé chvíle, poněvadž velké město i za takových okolností poskytuje člověku i proti jeho vůli vždy ještě dostatek, ba přebytek duševního zaměstnání.

Na venkově naopak bije tepna společenského života nepoměrně líněji. Tam není zábav a kratochvílí na denním pořádku; příjemné i nepříjemné události dějí se tam sice zřídka kdy, ale zajímají dlouho celé okolí. Na venkově nemůžeš očí svých přimhuřovati a uší poucpávati, bys neviděl a neslyšel, co ti nepříjemno. Tam se ti každá skoro událost přímo vetře a takořka do duše zaryje a vyhneš-li se jí přece, neubráníš se, by ti ji proti tvé vůli jiní aspoň prostředně vypravováním nevnutili; krátce na venkově nemůžeš dojmův pospolitého života zredukovati, aby tě za to nestihl trest nejkrutější: nevylíčitelná dlouhá chvíle, nejtrapnější hlodavý démon, který mučí a trápí, aniž by působil bolest a užírá znenáhla kořeny života, až posléze znechutí ti život úplně.

Různící se tyto a podobné okolnosti začaly, ovšem znenáhla, působiti na Annu i na Marii. (Pokračování.)

Také jednou světem.

Z pamětí českého žurnalisty od *,*

ako bublinky na klidné hladině jezera začaly v letě roku 1875 z čista jasna proskakovati ve veřejnosti zprávičky, že světoznámý, vlastně pověstný muž, jehož se týkaly, není, zač jej svět pokládá — že domněle nevyčerpatelné bohatství, kterýmž byl až dosud neobmezeně vládnul, není vlastně jeho majetkem, nýbrž náleží nesčetným věřitelům, kteří z té neb oné příčiny začínají důtklivě naléhati na zaplacení neb aspoň zajistění; krátce v tu dobu začaly proskakovati pověsti, že světoznámý „král železnic“, mnohonásobný millionář Stroussberg octnul se ve finanční tísni, z které není lze tak snadno vyváznouti.

Z počátku nepřikládáno, jak přirozeno, zprávám těm, jež vyskytovaly se hlavně v pokoutních časopisečkách, víry nebo přijímány aspoň s příslušnou reservou.

Závist, soutěž a nesčetné jiné páky lidských snah znají tisíceré cesty k podrytí a podkopání půdy pod nohama nepohodlného nebo nenáviděného soka a vzhledem ku Stroussbergovi nebylo něco podobného nic nového, tím méně překvapujícího.

Úsudky o něm samém, o způsobu, jakým zbohatl, a konečných jeho snahách, rozcházely se již od let přímo diametralně.

Nám Čechům muž ten sympatickým nebyl.

Jeděm proto, že byl cizák nemající pro národní snahy naše nejmenšího porozumění, takže právem bylo lze souditi, že zakoupil se v Čechách jedině za tou příčinou, by z mozolů trpělivého, vzorně pracovitého lidu českého tyl a lacinou výrobní sílu českou vykořisťoval na prospěch snah nečeských.

Jiným byl nesympatický z příčin jiných. Jednou z neposledních byla ta, že právě on odkoupil od vlády vídeňské někdejší korunní panství české, Zbirožsko, jež veřejnost česká od staletí pokládala za vlastnictví země české a popírala vládě vídeňské právo považovati je za majetek říše.

Přes to vše smělá, v Čechách do té doby skoro neznámá podnikavost Stroussbergova budila začasté i úžas, zejmena u lidu, jenž při podnicích Stroussbergových spolupůsobil a od jejich provedení očekával aspoň nějaké zlepšení trudných svých poměrů.

Stroussberg lidu na Zbirožsku imponoval.

Jako vše, co bylo druhdy nepovšimnuto a neoceněno a obrátí z nenadání k sobě pozornost všeobecnou, obklopoval i osobnost Stroussbergovu zvláštní, skoro bychom řekli bájný nimbus tajemnosti.

Velebený a zároveň proklínaný millionář byl totiž ještě před nemnohými lety zcela obyčejný „člověk bez firmy“ i bez jmění, pachtící se v potu tváři po skyvě nejnutnějšího chleba — — —

Není tudíž divu, že přímo neuvěřitelné zbohatnutí jeho dráždilo zvědavost lidskou a zavdalo příčinu k nesčetným domněnkám o způsobu, jakým ohromného jmění v tak krátkém čase nabyl.

Přes to vše, že finančníky a podnikatele všech odrud dráždil i pud napodobivosti, nevymudrován nežli výklad nejpovšechnější: že totiž Stroussberg děkuje zbohatnutí své jedině smělé a bezohledné své podnikavosti, kterou však nikdo neodvážil se vůbec ani napodobiti, ačkoli spůsob, jakým ji Stroussberg na Zbirožsku osvědčoval, každému byl přístupen.

Koupě Zbirožska zrealisována roku 1869. Brzo na to dostavili se na Zbirov první cizáčtí inženýři a architekti. Starobylý zámek křížem krážem prohlédnut a změřen, načež bourán, přestavován a upravován s tak úžasným chvatem, že pošmurná stará stavba za krátko přeměněna v sídlo královské nádhery.

Stověké jasany kolem zámku z kořene vyvráceny, okolí zámku proměněno v prostorný park s obrovskými vodojemy; a zámek sám vyozdoben s přepychem, za jaký by se nemusil styděti ani nejmarnotratnější vladař kterékoli z největších držav evropských — neboť za nepatrnost půl druhého millionu zlatých, jež prostá tato „oprava“ stála, možno již něco poříditi.

Konečně dostavilo se i panstvo: někdejší Baruch Hirsch, syn nepatrného židovského obchodníka v malém městečku ve východním Prusku, jenž byl jako dvanáctiletý hoch poslán ku svému strýci do Londýna, by mu prodával — uhlí — — a nyní jako několikanásobný millionář světové pověsti slaví s rodinou svou triumfalní vjezd do svého zámku zbirovského.

A teprv nyní zahájeny v pravém slova smyslu podniky další. Na celém Zbirožsku začalo se stavěti: na Františkově u samého Zbirova ohromné výhně na vyrábění surové litiny, v nichž mělo se vyráběti dva až tři tisíce centů litiny denně; na Borku u samé západní dráhy valcovna, pudlovny a výheň na vyrábění Bessemerské oceli; něco dále prostorná restaurace a nová osada: přes tři sta domků dělnických — v Holoubkově velkolepá továrna na lokomotivy a množství dělnických domků; — v Strašicích, skoro u Plzně, rozsáhlé továrny na chamotky a koksovny, v Dobřívě valcovny, v Mirešově podobně jako v Strašicích koksovny atd. atd.

Všechny tyto podniky měly býti spojeny železniční sítí, sbíhající se v středu jich v Borku, jednak od tak zvaných Krušných Hor u samých hranic křivoklátských, kde jest železná ruda v hojnosti, jednak od Strašic a sv. Dobrotivé a konečně od uhelných dolů vejvanovských přes Zbirov.

Na celém Zbirožsku rozproudil se nový život. Druhdy tichá, klidná krajina změnila se v průmyslové mraveniště. Tisíce dělníků hrnulo se ze všech stran na Zbirožsko. Stavby vznikaly jako houby po dešti. A jakmile ten neb onen jednotlivý podnik ukončen, zahájena v něm práce, o jaké neměli v krajině té dříve ani ponětí.

Následek zimničného ruchu byl přirozený. V pěti letech změnila celá krajina někdejší svou fysiognomii k nepoznání a měnila ji i nadále každým dnem. Neméně než asi sedm tisíc dělníků pracovalo tu již

nyní — a doposud ještě nebyla ani polovice projektovaných podniků provedena, by v nich mohla býti zahájena práce tovární, neřku-li aby bylo možno předvídati, jakého druhu a kde budou ještě projektovány podniky nové, by velkolepý souhrn všech těch podniků tvořiti mohl sám v sobě uzavřený celek, jenž by v širém světě marně hledal konkurenta.

Není nižádné pochybnosti, že v dalších několika letech bylo by se stalo celé Zbirožsko továrním územím v nejvlastnějším toho slova smyslu a dnes — po necelých ještě dvaceti letech — že by asi sotva se mluvilo o osadě Borku a jiných zapomenutých bodech, nýbrž o továrním městě s několika tisíci obyvately, ba o zcela nových, zalidněných osadách, které by byly následkem diktatu přirozené nutnosti teprve vznikly.

V letě roku 1875, kdy začaly o původci velkolepých těchto podniků průmyslových proskakovati pokoutně podezřívavé zprávičky, že nezdá se býti vše v pořádku — že muž, jenž se byl všeho toho odvážil, přes obdivuhodnou energii a úžasnou podnikavost svou přece jen nemá dosti síly, vlastně dostatek prostředků, by vše, co byl podnikl, přivedl k uspokojivému konci — byly přípravné i jiné práce na Zbirožsku v plném proudu.

Pracováno tu přímo zimničně a zároveň plýtváno penězi jako kdy jindy. A zde jako jinde pokládány výstražné a varovné pověsti za zlomyslné škádlení a popichování špendlíčkem.

Znenáhla začaly různé pověsti pokoutních plátků, ovšem vždy s jistou reservou, reprodukovati i časopisy, požívající zasloužené pověsti, že jim jde vždy jen o věrohodnost. Leč ani nyní ještě důvěra lidu na Zbirožsku nezviklána — Stroussberg, znalec lidí, dovedl s lidmi zacházeti . . .

Po několik měsíců dovedl si zachovati někdejší gloriolu; ba ještě v říjnu, když objevily se první symptomy krise: finanční tíseň — a dlužníci houfně presentovali své směnky, naléhajíce na bezodkladné zaplacení, stačilo několik slov z úst Stroussbergových, aby byla nedůvěra úplně zažehnána.

Náhle opustil Stroussberg své sídlo na Zbirově; odejel na Rus.

Zmizení jeho nikoho nepřekvapilo; ale podezřívavé pověsti časopisecké udržovaly veřejnost v Čechách a ještě více v Berlíně, ve Vídni, Paříži, Londýně a jiných čelných městech, s kterýmiž byl Stroussberg ve finančním spojení, v neustálém napjetí.

„Co asi jest na pověstech těch pravdy?“ byl neustále se opakující refrain, na který nebylo lze odpověděti, leda výstražným: „Pozor! Opatrnost neškodí!“

Avšak i opatrnost byla již málomocna — trapná nejistota a ještě trapnější předvídavost byla v permanenci, když na sklonku října — dne 29. — z čista jasna došla přes Berlín kratinká telegrafická zvěst, že byl Stroussberg na cestě z Moskvy do Petrohradu — zatčen, načež o šesté hodině večerní vyvěšen u obchodního soudu pražského edikt, kterýmž uvedeno v známost, že byl na jmění Stroussbergovo uvalen konkurs.

Zprávy o těchto dvou událostech rozletěly se v několika hodinách světem a zbudily interes všeobecný.

V následujících dnech nebylo časopisu, jenž by nebyl o Stroussbergovi a jeho úpadku více méně obšírně pojednal nebo nereprodukoval aspoň zprávy, jichž se mohl vůbec jen dopíditi.

Pravé příčiny úpadku, při kterémž byla nesčetná řada obchodních firem všech národů „citelně“ súčastněna, ovšem byly úplně neznámy a diskutováno o nich jen na základě pouhých, nehrubě věrohodných pověstí. Rovněž nebylo naprosto možno předvídati dosah a následky osudného úpadku.

Přirozenoť, že prvním následkem v Čechách bylo jitření dělnického lidu v továrně na vagony v Bubnech, kterouž byl Stroussberg teprve před nedávnem koupil, a hlavně na Zbirožsku, kde jako v Bubnech bylo již před prohlášením konkursu dělníkům prostě oznámeno, že tovární pokladny nemají peněz, aby jim vyplatily krvavě zasloouženou mzdu.

Dělnictvo na Zbirožsku nemajíc, z čeho krýti výlohy na výživu nejnutnější, shluklo se před zámkem a žádalo s důrazem vyplacení mzdy aspoň částečně.

Nicméně úřadnictvo Stroussbergovo, které již po několik dní nevycházelo nežli ozbrojeno, bylo se z větší části na první zvěst o úpadku na vše strany rozprchlo. Manželka Stroussbergova uznala za takových poměrů za dobré opustiti s oběma svými dcerami Zbirov a odejeti do Prahy, kde právě meškal její syn.

Správce konkursní podstaty, pražský advokát dr. Tragy, odejel sice bez odkladu na Zbirov, ale shledal při všech podnicích bezpříkladné zmatky a v pokladnách — ani krejcaru peněz . . .

Bez mála sedm tisíc dělníků a počítáme-li i rodiny, tedy asi dvanáct tisíc osob zůstalo bez chleba a zároveň bez naděje na nějaký výdělek — —

Jitření mezi dělnictvem potrvalo i po odjezdu paní Stroussbergové. Někteří z úřadníků, kteří měli dosti odvahy a neuprchli, obrátili se cestou telegrafickou o pomoc do Plzně, odkud „k zamezení možných výtržností“ vyslán na Zbirovsko „přiměřený“ počet vojska — v celku dva prapory pěchoty . . .

Nadešel pošmurný den posledního října.

Ranní časopisy pražské i cizí byly plny zpráv, domněnek a kalkulací o Stroussbergovi a jeho pádu.

Vážná, opravdová neb úšklebná pojednání — životopisná dáta s dobrodružnými i charakteristickými anekdotami — chvála i hana — politování i škodolibost — krátce nejpestřejší směs, jako vždy, kdykoli stihne katastrofa nějaká člověka, o němž se více méně celý svět zajímá.

I následky katastrofy jak pro Stroussberga, tak pro osoby, které s ním byly v jakémkoli spojení, tudíž v první řadě pro dělnictvo diskutovány se všech možných stanovisek a s napjetím očekávány nové zprávy ze Zbirožska, jak asi zachová se podrážděné a rozjitřené dělnictvo.

Domněnka odporu a vzbouření zdála se býti za mimořádných poměrů pravdě nejpodobnější . . .

Přirozenoť, že i v redakcích pražských listů panoval neobvyklý ruch. Zprávy o Stroussbergovi a všem, co bylo s jmenem tím v jakémkoli spojení, měly přednost přede všemi jinými.

Rubriky, jichž se záležitost ta netýkala, zejmena rubriky politické a jiné méně důležité, scvrkly se na minimum. Zpravodajství, vážícímu hlavně z bezprostředních zřídel neb aspoň z ústního podání intresentův a osob s poměry Stroussbergovými a jeho závodů obeznámenými, popustěna úplně volná uzda.

Tak tomu bylo i v redakci velkého politického denníku, jehož spolupracovníkem jsem byl. Kollega, jenž obstarával ressort politiky zahraničné a znal z vlastního názoru poměry na Zbirožsku, stal se „lvem dne“ a zároven redakčním Atlantem, na jehož bedra skládáno téměř vše, co týkalo se Stroussberga. Péro jeho slavilo pravé orgie — a věru div, že písařská křeč nebyla mu v den ten přirozenou odměnou za horečnou píli, s jakou pracoval, aby čtenářstvo obeznámil se vším zajímavým a charakteristickým, co byl na vlastní oči viděl nebo co byl z věrohodných úst slyšel vypravovati.

Pamatuji se, jako by to bylo včera — jak seděl po mnoho hodin nad psacím stolkem nachýlen, nemaje pro jiného smyslu nežli pro předmět své žurnalistické činnosti — jak péro jeho s úžasným chvatem kmitalo se po papíře, aby co možná nejrychleji vypsalo dojmy a vzpomínky, které měly právě v ten den pro nejširší kruhy zajímavost desateronásobnou.

Mne samého jako člena redakce týkala se záležitost Stroussbergova jen potud, pokud byla v souvislosti s vagonkou v Bubnech a to jen tak dalece, že měl jsem povinnost upraviti pro tisk, co místní zpravodaj náš nového a zajímavého napíše.

Byl jsem tudíž jaksi mimo ruch Stroussbergovský a zajímal jsem se oň jen potud, pokud se násilně sám vtíral buď v podobě zpráv, které došly poštou, nebo když ten neb onen člen redakce nebo cizí nějaká osoba záležitost tu ventilovala.

Zabýval jsem se vlastním ressortem s obvyklou chladnokrevnou nonchalancí člověka, kterého až dosud žádná, byť sebe více překvapující zvěst z duševní rovnováhy nepřivedla, piplaje se upravováním malicherných, v tu dobu více méně bezvýrazných zpráviček lokálních.

K šesté hodině večerní byl jsem z práce vyrušen mimořádným výjevem.

Sluha telegrafního úřadu přinesl depeši, kterou přítomný právě chef sám přijal.

Roztrhnuv ji a pohlednuv do ní, označil ráz její dvěma slovy: „Ze Zbirova.“

Téměř v okamžiku seskupili se všickni přítomní členové redakce kolem chefa, jenž polohlasitě četl depeši, v kteréž se oznamovalo, že jitření dělnictva se zmáhá, že došlo již i ku srážce s vojskem, které do lidu střílelo.

Dojem zprávy té, ačkoli spíše očekávané nežli překvapující, byl přece tak mocný, že zavládlo v místnostech redakčních hluboké ticho.

„Není pomoci,“ ozval se po chvíli klidným tonem chef. „Někdo musí zítra na Zbirov . . . Kdo z kollegů byl by ochoten?“

Nikdo se neozval.

„Kollega Zbirovan nemůže — kdož pak by převzal dočasný jeho ressort Stroussbergovský? Kdo tedy? Prosím!“

Členové redakce omlouvali se jeden tak, jiný jinak, až konečně chef obrátil se ke mně, když jsem nadzvedl hlavu a naslouchal.

„Nuže — což vy, kollego?“ otázal se mne.

„Pojedu,“ odpověděl jsem lakonicky.

„Administrace vám vyplatí cestovné,“ dodal chef, čímž záležitost ta definitivně vyřízena.

Několik okamžiků po té zavládl v místnostech redakčních obvyklý jednotvárný šum.

Každý zasedl zase ku svému stolu. Šustění papíru, vrzot po papíře rychle uhánějících ocelových a brkových per a občas nějaká poznámka nebo nějaký dotaz bylo vše, čím ticho rušeno.

V tu dobu byla práce žurnalistů pražských nepoměrné svízelnější nežli nyní. Bylať následkem nevýhodného spojení Prahy s Vídní skoro výlučně prací večerní a noční. Pošta bruselsko-pařížská a berlínská docházela totiž teprve k osmé, pošta vídeňská pak o deváté večerní. Vlastní a začasté nejdůležitější práce žurnalistická počínala tudíž pozdě večer a končívala dle důležitosti a množství materialu, jenž musil býti spracován — mnohdy před půlnocí, někdy i hodinu, ba déle po půlnoci, což dělo se zpravidla vždy, když zimního času následkem závějí poštovní vlaky se opozdily.

Podobně stalo se i tentokráte. Vídeňská pošta opozdila se o více nežli půl druhé hodiny.

Pracováno sice s chvatem co možná největším; ale listy vídeňské měly taktéž již spoustu zajímavých zpráv Stroussbergovských, jež musily býti zpracovány —

Krátce redakční práce trvala tentokráte nepoměrně déle nežli obyčejně.

Unaven opouštěl jsem redakční bureau o půl druhé hodině s půlnoci. V necelé hodině byl jsem doma a ulehnuv, usnul jsem dle všeho teprve někdy po třetí hodině ranní.

Krátce po páté hodině však už jsem byl zase probuzen a za čiré tmy vydal jsem se na cestu k nádraží české západní dráhy.

Jsa nevyspalý a unavený, nebyl jsem právě v náladě nejrůžovější — a upřímně pověděno, poprve v životě žurnalistickém jsem litoval, že převzal jsem dobrovolně nehrubě závidění hodný úkol raportérský.

Ale což naplat! Změna nebo výměna nebyla více možná.

Nádraží jevilo obvyklou fysiognomii. Nikde nepostřehl jsem nejmenší odchylky od obyčejného ruchu nádražního; ba spíše se mi zdálo, že je ruch ten fádnější než kdy jindy.

Maje stálý volný lístek redakční první třídy pro celou trať, nemusil jsem se ani stavěti u kasy. Jelikož bylo již podruhé odzvoněno, vstoupil jsem na perron, pošel podle vlaku, k odjezdu připraveného a vstoupil do vagonu první třídy, líně a nevrle, jako člověk vypravující se na cestu nejmrzutější.

Kupé nebylo více prázdné; ale byl v něm toliko jeden cestující, kterýž seděl v koutě u druhého okna tváří k lokomotivě a byl podobně jako já mrzut neb apathický.

Nepozdraviv ani, usedl jsem hned u otevřených dvířek zády k lokomotivě, takže jsem mohl svého spolucestujícího, jenž seděl na příč kupé, pohodlně pozorovati.

Mrsknul jsem sice po něm okem, ale nevěnoval mu více skoro žádné bedlivější pozornosti, takže fysiognomii jeho nemohu ani přibližně určitě popsati. Pamatuji se jen, že to byl muž více než padesátiletý, prostřední postavy, elegantního, ale nenápadného zevnějšku. Fysiognomie jeho měla klidný, spíše spekulativně hloubavý ráz podnikavých povah, sledujících promyšlené cíle své s houževnatou vytrvalostí.

Jinak nepamatuji se již na nic jiného, nežli že měl světle hnědý, krátce přistřižený plnovous a že jsem jej pokládal za nějakého velkoobchodníka nebo velkoprůmyslníka.

Jako já jemu, nevěnoval ani on mně žádné pozornosti. Seděl bez hnutí, upíraje zrak svůj přímo před sebe, kdežto já díval jsem se skoro ustavičně otevřenými dvířkami na perron.

Po chvíli objevil se před otevřenými dvířkami jakýsi mužík v ošumělém šatě a s odpornou fysiognomií výrazu číhavé úskočnosti. Nahlednuv skoro s drzou zvědavostí do kupé, upřel, vlastně vytřeštil na mne sivá očka a začal něco po německu švadronit, provázeje slova svá komickými gesty.

Huhňal a mluvil tak rychle, že jsem nerozuměl nežli jednotlivým slovům. Smyslu jsem nepostřehl.

Mužík však mluvil hezkou chvíli a skoro dotíravě, až jsem odpověděl lakonicky: „Nerozumím."

V tom objevil se za mužíkem konduktor.

Poodstrčiv nehrubě zdvořile mužíka, pravil k němu skoro drsně po německu:

„Neobtěžujte pána, když nerozumí, vždyť to nejspíš nějaký cizinec. Čeho si přejete?"

Mužík zaražen něco zamumlal. Konduktor, jenž byl patrně českou moji odpověď „Nerozumím" přeslechl nebo špatně slyšel a mne proto za cizozemce pokládal, ukázal prostě na zad vlaku, vystoupil na stupátko a obrátil se mlčky ke mně.

Ukázal jsem připravený již lístek.

Konduktor kývnul jen hlavou a vztáhl ruku po lístku, jejž mu taktéž mlčky podával můj spolucestující. Pohlednuv naň, vrátil jej, seskočil se stupátka a zavřel dvířka.

V tom zaznělo třetí zvonění a po několika vteřinách vlak se hnul.

Chvíli díval jsem se bezmyšlenkovitě oknem a když mne to omrzelo, rozhledl jsem se po kupé. Můj spolucestující díval se oknem na druhou stranu. Zadíval jsem se tedy před sebe a za nedlouho jsem na spolucestujícího pozapomněl.

Bylo mi, jak už jsem připomenul, nevolno, ba mrzuto z příčin fysických. Ale když jsem si nyní připomenul, kam a z jaké příčiny jedu, když jsem začal o svém úkolu uvažovati, zmocnila se mne znenáhla úzkost.

Úkol raportérský není tak snadný, jak se snad zdá čtenáři novin, když pohodlně čte, co, kde a jak se bylo den před tím sběhlo, zvláště když postřehne ve správě nějaké nesprávnosti nebo znaje osoby, místo události a jiné, dovede si ten neb onen moment raportu jinak, ať už správněji či nesprávněji vyložiti nebo vyvoditi z fakt zcela jiné důslednosti nežli raportér.

Úkol raportérský má nesčetné svízele a to nikoli jen povšechné, s jakými jest spojeno raportérství vůbec, nýbrž i takové, jež plynou přirozeně z každého jednotlivého případu zvlášť.

A právě těchto posledních vykazoval můj úkol nepoměrně více než kdy jindy. Z toho, co jsem předeslal, čtenář již poznal, že záležitost, o kterou šlo, byla mně neznámější, nežli každému jen poněkud pilnému čtenáři novin, jenž byl nesčetným zprávám o Stroussbergovi věnoval jen poněkud bedlivější pozornost.

Mimo to odjížděl jsem do krajiny úplně neznámé, do města, kde neznal jsem osobně živé duše; slovem teprve, když jsem vše to si připomenul, počal jsem chápati, že převzal jsem jeden z nejchoulostivějších úkolů bez předběžné průpravy.

Kolega Zbirovan byl mne sice odkázal na svého otce. Ale což kdybych jediného důvěrníka toho nestihl doma nebo kdyby mne nemohl instruovati, jak bylo potřebí atd. Krátce čím déle jsem se zahloubával v pravý stav věcí, tím více jsem nabýval přesvědčení, že tentokráte úkolu svému nedostojím.

Ale jak už v případech tohoto druhu jinak býti nemůže — neúprosná nutnost diktovala přirozený recept: resignaci.

Úzkost, která se mne byla zmocnila, znenáhla mizela, až postoupila místa původní apathii.

Zatím vlak minul několik stanic, aniž se bylo v kupé něco změnilo. Můj spolucestující seděl mlčky na svém místě, dívaje se buď upřeně před sebe nebo pohlížeje občas oknem ven, já pak zabývaje se svými myšlenkami, v chování svém od něho ani dost málo jsem se nelišil, leda že snad zdál jsem se býti ku všemu lhostejnějším nežli on.

Den byl pošmurný a nevlídný. Krajina byla mírně zasněžena a jenom tu a tam, kde vítr sníh odvál, bylo viděti jednotvárné tmavé nebo hnědé šmouhy. Na lysých stromech bylo pozorovati, že vane občas prudký vítr. Jinak měla krajina vzezření smutné; i místa nejromantičtější jako údolí Berounky od Karlštejna až po Beroun zdála se mi býti tentokráte skoro až fádní.

Po hodině a několika minutách zastavil vlak v stanici berounské; leč ani zde nebylo pozorovati praničeho nápadnějšího. Podobně jevila i stanice Zdice, z které nevybíhala tehdá ještě trať protivínská, obvykle fádní svou fysiognomii.

Teprve v Hořovicích bylo lze pozorovati, že jsme se octli v krajině, v které panuje jitření. Nádraží bylo lidmi v pravém slova smyslu přeplněno. Tu a tam bylo viděti i četníky s nasazenými na puškách bodáky.

Vyhledl jsem oknem sice jen ledabylo, aniž bych byl vstal; ale neušlo mi, že lid ve skupeních živě hovoří a gestikuluje, slovem že jeví neobyčejný interes.

Teprve zde zvedl se i mlčenlivý a apathický můj spolucestující, popošel k mému oknu, spustil je a zadíval se na hemžící se lid.

Po chvíli nadzvedl klobouk, jakoby někoho pozdravoval, a hned na to začal pravou rukou kývati, jakoby někoho vábil přiblížiti se.

Za několik vteřin jsem zaslechl, že s někým, jenž stál těsně u vagonu, po německu hovoří; ale nerozuměl jsem ani slovu. Po dalších několika vteřinách otevřel konduktor dvířka — můj spolucestující poodstoupil a do kupé vskočil mladý úřadník v uniformě se zlatým límcem a kordiskem kolem pasu.

Podali si ruce jako staří známí a usedli — můj spolucestující na své místo, úřadník proti němu.

Teprve teď vyhledl jsem z okna i já. Dav lidu byl sice valně prořidnul — dle všeho přistoupilo zde do vlaku přes dvě stě osob, — ale byl přece ještě dosti značný, zřejmý to důkaz, jak velice zajímaly se Hořovice a okolí o záležitosti Stroussbergovy.

Vlak zdržel se, jak přirozeno, asi o dvě minuty déle, načež hnul se dále.

Usednuv na své místo, zadíval jsem se přímo před sebe a nevěnoval svým spolucestujícím žádné pozornosti.

Zastávka zbirovská nebyla v tu dobu ještě zřízena — k cíli cesty své, k stanici zbirovské měl jsem tedy asi čtvrt hodiny.

Jedeme minutu, dvě, tři — aniž bych byl jiného zpozoroval, nežli že moji spolucestující baví se po německu živě a dosti hlasitě povšechným hovorem o Stroussbergovi.

Přirozenoť, že tváře se lhostejným a dívaje se z okna, napjal jsem sluch. Z počátku neslyším nežli věci více méně lhostejné, povrchní, všední. Avšak za nedlouho pozoruji, že nemluví to lidé, kteří zprávy své vážili z novin, nýbrž lidé, kteří jsou se záležitostmi padlého „krále železnic“ nad míru obeznámeni.

Naslouchám tudíž pozorněji, aniž bych jevil nejnepatrnějšího interesu — naopak různými pohyby snažím se dáti na jevo, že jest mi Stroussberg se vším všudy, co jest s ním v jakémkoli spojení, naprosto lhostejný.

Ale sluch jest napjat . . .

Slyším jmenovati celou řadu závodů, jež jsou na Zbirovsku už dostaveny nebo se staví — slyším jmena ředitelů, úřadníků atd. — slyším uváděti obchodní firmy pražské, vídeňské i cizozemské, které jsou poškozeny, ba slyším i uváděti summy a to tónem úplné jistoty, jako by mluvil sám účastník.

Rozumí se samo sebou, že snažím se postihnouti každé jmeno, každou summu, ba každé slovo a že ze všech sil namahám se podržeti důležitá jmena a fakta v paměti, že si je v duchu opakuji a zároveň naslouchám dalšímu hovoru.

Přiznávám se, že jsem v životě svém doposud nikdy tak napjatě nenaslouchal a nikdy tak neželel, že nemohu vzíti útočiště k tužce, jako tentokráte.

Mluvenoť rychle, jako by si mluvící chtěli v několika minutách pověděti vše, co mělo pro okamžik důležitost nebo co některý z nich ještě nevěděl.

Nápadno bylo, že úřadník mluvil přitlumeně, ba šeptmo, kdežto druhý, jenž byl po celou cestu z Prahy až do Hořovic ani slova nepronesl, mluvil zcela hlasitě, takže jsem rozuměl každému jeho slovu, kdežto smyslu slov úřadníkových jen zřídka kdy jsem postihl.

Po několik minut ještě byl hovor povšechný, ač veskrze věcný a podle všeho v celku i podrobnostech správný. Náhle pronesl starší můj spolucestující několik závažných slov týkajících se zakročení vlády, z kterýchž jsem poznal, že naslouchám hovoru muže i do různých tajností zasvěceného.

Zcela hlasitě pronesená slova ta však upozornila úřadníka, že jest přítomna osoba cizí. Neušloť mi, že nahnul se blíže ku svému sousedu a něco mu zašeptal, jakoby jej varoval a napomínal, by přitlumil hlas. Napomenutý přitlumil hlas skutečně a cosi zašeptal. Zdálo se mi, že slyším slova: „Nerozumí."

Patrně byl zaslechl v nádraží smíchovském jen slova konduktorova a přeslechl také moje „Nerozumím".

Hned na to veden však hovor dále jako dříve. Úřadník mluvil přitlumeně, druhý hlasitě, jakoby byl skutečně přesvědčen, že nerozumím.

Za nedlouho převzal skoro úplně slovo a mluvil přímo, ba bezohledně.

Napjal jsem sluch ještě více a dověděl se překvapujících podrobností, jež tuto reprodukuji.

Zprávy časopisecké, že v pokladnách Stroussbergových závodů nenalezeno žádných peněz, byly pravdivy, a okolnost ta jest příčinou bezpříkladných nesnází, v jakých se zpráva konkursní podstaty octla.

Naproti tomu jsou skoro všechny zprávy pražských a vídeňských listů o opatřeních, která prý se stala k odvrácení následků Stroussbergova úpadku, holý výmysl. Na nějaké vyrovnání, jak se pojímá v záležitostech konkursních vůbec, není lze ani pomysliti. Passiva Stroussbergova jsou tak ohromná, že sotva bude možno uspokojiti věřitele prvních hypothek, kdežto ostatní, ať už jsou v závazcích jakýchkoli, odejdou skoro všichni — s prázdnýma rukama.

Veškeré naděje tisícův dělníků, řemeslníků, kteří věříce lživým pověstem, že podaří se jim zachrániti z obrovského úpadku aspoň nějakou, byť sebe nepatrnější částku svého jmění, jež byli — buď poměry donuceni nebo z přílišné důvěry lehkomyslně dru. Stroussbergovi svěřili — veškeré tyto naděje jsou již nyní, několik dní po prohlášení konkursu pouhým dýmem.

Také další zprávy některých listů, že „snaha čelí k tomu, by Stroussbergovy závody zůstaly pokud možná v činnosti, aby aspoň část dělnictva, hlavně domácího, měla zaměstnání", jsou holý výmysl.

Po dnešní den neučiněno s žádné strany ve směru tom pranic, leda by se připomenulo „dobrodiní", jež prokázáno dělnictvu bubenské vagonky osmidenní výpovědí a na Zbirovsku tím, že v sobotu dne 30. října dopoledne ve všech závodech náhle prohlášeno, že nebude se více pracovati.

Od soboty jest na Zbirovsku přes šest tisíc dělníků (s rodinami přes 12.000 hlav) bez práce, bez výdělku a bez peněz. Dělnictvu tomu byla zadržána mzda a sice některým čtyř, jiným až šestinedělní. Na

další práci v závodech Stroussbergových za nynějších poměrů není možno ani pomysliti.

Správa konkursní podstaty nemá hotových peněz a Stroussbergovi věřitelé zpěčují se závody založiti. Správce podstaty jen s těží sehnal několik set zlatých, aby mohli býti dělníci vagonky v Bubnech aspoň částečně vyplaceni a výpověď z práce dána jim k žádosti správce podstaty, aby si mohli v čas najíti zaměstnání jiné, poněvadž v následujících týdnech a snad i měsících naprosto není možno v továrně té v práci pokračovati.

Nepoměrně trudnější jsou poměry na Zbirovsku, kde jest desetkrát tolik dělnictva jako v továrně bubenské, kde nemohla býti vůbec ani dána výpověď, nýbrž musila býti práce bezodkladně zastavena.

V řízení Stroussbergových závodů vůbec a na Zbirovsku zvláště shledal správce konkursní podstaty bezpříkladné zmatky. Po dnešní den nebylo lze ani zjistiti, které podniky náležejí vlastně do konkursní podstaty. První péčí správce podstaty jest vyhledati všechny objekty, na které mají věřitelové Stroussbergovi nějaké právo, což však následkem lehkomyslného vedení kněh a nepořádku ve sbírkách dokladů bude prací takměř sysifovskou. Nemalé zmatky vznikají také tím, že mnohé objekty byly Stroussbergem několikráte v zástavu dány, tak že nelze nyní ještě udati, kterému závazku má býti po právu přednost dána.

Správce konkursní podstaty předvídal všechny tyto nesnáze, zejmena vzhledem k dělnictvu hned z počátku. Z té příčiny odebral se hned po prohlášení konkursu k místodržiteli baronu Webrovi, vylíčil mu podrobně stav věcí a žádal za úřadní zakročení na prospěch dělnictva, jež bude propuštěno.

Místodržitel pokrčil však jen rameny a dal v odpověď, že prozatím — dokud nemá od ministerstva žádných instrukcí — nemůže o své ujmě ničeho učiniti; slíbil však, že přičiní se ze všech sil.

Správce konkursní podstaty upozornil místodržitele na bezměrnou bídu, která v nejbližší době nutně musí na Zbirovsku vzniknouti. Leč i v tomto vzhledě místodržící podotknul, že nemůže ničeho učiniti, poněvadž nemá po ruce žádných fondů, z kterýchž by se mohla poskytnouti nějaká podpora nebo záloha k odvrácení hrozící bídy, nýbrž že musí býti dříve vyčkáno, až se bída skutečně dostaví.

Konečně podotkl i vzhledem k možnému jitření a nepokojům mezi dělníky, že nelze prozatím ničeho učiniti.

Přes to že nemohl místodržitel pro okamžik ničeho učiniti, slíbil, že se o to přičiní ze všech sil a obrátil se s obšírnou zprávou telegrafickou k ministerstvu vnitra, žádaje za přiměřené instrukce.

Avšak ministr vnitra, baron Lasser, po dnešní den neodpověděl; správce konkursní podstaty odjížděje dnes ráno z Prahy (už po několikáté) opět na Zbirovsko, by tam dělnictvu stav věcí vyložil a od úřadnictva Stroussbergova potřebné doklady si opatřil — neměl o odpovědi ministerstva vnitra žádné povědomosti . . .

Možnoť si pomysliti, s jakým napjetím, ba rozechvěním jsem zajímavému, vlastně sensačnímu výkladu naslouchal, aniž bych byl jakýmkoli spůsobem dal ná jevo, že mne zajímá nebo vůbec že jen poslouchám.

Seděl jsem apathicky na svém místě, dívaje se buď oknem do krajiny nebo před sebe nebo si něčím pohrávaje — ale neviděl jsem pranic.

Jenom sluch a pamět byly v práci; ale v tak napjaté, skoro bych řekl horečné, že bych tímto spůsobem a takovýmto věcem sotva byl mohl naslouchati půl hodiny.

Bylo mi jako člověku, připravujícímu se s úzkostí k nejnebezpečnějšímu skutku. Cítil jsem, jak se mi hrne krev od srdce k mozku a zase nazpět, jak mi vyvstává pot na čele a na skráních, aniž bych věděl proč, a přece — když nyní vše uvážím — bylo vše tak prosté a přirozené, že vůbec ani jinak býti nemohlo.

Tušilť jsem, jak mnoho na tom záleží, abych, co slyším, pojal nejen správně, nýbrž také věrně v paměti podržel — byl jsem přesvědčen, jak velkou odpovědnost na sebe vezmu, až budu závažné tyto věci reprodukovati.

A přece, jak přirozeno, proud vypravování byl nepřetržitý — věta za větou, faktum za faktem následovaly tak rychle, že jedno druhé přeháněla a do pozadí tlačilo, tak že se mi zdálo, že vyslechnutou větu nebo faktum v bezprostředně následujícím okamžiku již jsem zase zapomněl.

A jedině tím vysvětluji si bezpříkladnou úzkost, která mne při podivném výkonu tom provázela. Hlava mi šla kolem, jak běžná fráse dí; jako nadlidským namaháním znavený člověk nebyl jsem skoro ani sama sebe mocen, když učiněn duševním mukám mým náhle konec.

Lokomotiva pronikavě zapískla — byli jsme u cíle . . .

Vypravující jako na povel ukončil své líčení a po několik vteřin, nežli zarážející již vlak zastavil úplně, bylo mi, jako bych byl vystoupil z parní lázně na studený vzduch.

Zamrazilo mne do kosti a přece se mi zdálo, jako by v nitru mém vše vřelo a kypělo a hned zase, jako by byla hlava má úplně pusta — jako bych byl vše, co jsem byl právě vyslechl, úplně zapomněl.

Přes to jsem se opanoval aspoň tak dalece, že zachoval jsem líčenou lhostejnost a apathii až do posledního okamžiku.

Moji spolucestující hotovili se k vystoupení; já zůstal lhostejně seděti.

Konečně vlak stanul. Oba moji spolucestující bez pozdravu vystoupili. Mimo ně vystoupili zde také skoro všichni, kteří byli přistoupili v Hořovicích. Ruch a šum na malém, z pravidla pustém nádraží zbirovském byl nemalý; leč já seděl doposud jako přimrazen, dívaje se bezmyšlenkovitě na hemžící se lid a sleduje jen oba své spolucestující. Teprve když v davu zmizeli, nemohl jsem se ubrániti, abych úzkosti, která mne před chvílí po několik minut ve svých spárech držela, hlasitě se nezasmál.

„Co na tom, co zapomeneš a co jsi nepodržel úplně v paměti!“ pomyslil jsem si. „Co víš positivně, vypíšeš jako dokonanou událost, pochybné pak s reservou jako pouhou pověst . . . Vždyť ani nijak býti nemůže.“

V bezprostředně následujícím okamžiku byl jsem zase klidným, chladnokrevným raportérem, jejž nesmí ani událost nejtragičtější přivésti z duševní rovnováhy.

Vstav popošel jsem k protějším, doposud otevřeným dvířkám a rozhlednuv se ještě jednou po hemžícím se davu, vyskočil jsem ruče z vagonu a zaměřil přímo do čekárny. Nebylo tam živé duše. Všickni, kdož byli přijeli, opouštěli nádraží cestou podle nádražní budovy a ti, kdož odjížděli, byli již vsedli.

Bez odkladu zasedl jsem za prázdný stůl, vytáhl notiční knihu a začal zaznamenávati hlavní věci, jež jsem před chvílí slyšel. Ovšem jen úryvkovitě, začasté celou myšlenku nebo faktum jedním, dvěma slovy nebo začátečními písmeny a všemožnými zkráceninami; ale tak rychle, vlastně tak horečně jako tentokrát nebyl jsem snad psal v životě svém ještě nikdy.

Tužka, z části píšící, z části stenografující kmitala po papíře jako v křeči — k vyplnění jedné stránky v notiční knížce stačily začasté dvě tři minuty — a já psal pět, deset, patnáct minut, aniž bych si byl něčeho kolem sebe všimnul nebo byl někým vyrušen.

Neslyšel jsem ani zapísknutí odjíždějícího vlaku, aniž jsem spozoroval, že ruch a šum znenáhla úplně utichl a kolem zavládlo hluboké ticho.

A ku cti své paměti musím vyznati, že nestala se mi nevěrnou. Sotva jsem začal zpomínky rozpřádati, plynuly zcela logicky jedna z druhé — hravě, lehce a pohodlně, jako by mi někdo do péra diktoval.

Konečně — asi po dvaceti minutách — zaznamenal jsem poslední závažnou větu a zastrčiv tužku i notiční knížku, z hluboka jsem si oddechl. Bylo mi sice, jakoby mě celé tělo brnělo, jako bych se nemohl ani vztýčiti; ale přece jsem byl duševně osvěžen, vlastně nervy mé byly nápadně vzpruženy.

Teprve nyní mi napadlo, kým asi by mohl býti muž, jemuž jsem děkoval za tak vzácná, pro mne jako raportéra, jenž si vyjel bez náležité průpravy, v pravém slova smyslu neocenitelná sdělení a po krátkém uvažování nemohl jsem jinak nežli sám sobě dotvrditi, že nemohl to býti nikdo jiný, nežli sám správce konkursní podstaty Stroussbergovy, JUDr. Tragy.

* * *

Co následovalo, možno dopověděti v stručnosti.

Vzchopiv se opustil jsem čekárnu, bych se vydal na další cestu ke Zbirovu. Pošta před čtvrt hodinou odjela; nezbylo mi, nežli jíti přes hodinu cesty pěšky.

Podvolil jsem se tomu s ryze raportérskou resignací, nedbaje palčivého větru, jenž mi drobné vločky poletujícího sněhu mrskal do očí a tváře, až pálily, jako by's je kopřivami popošlehával.

Na cestě nepostřehl jsem nic nápadného. Tu a tam potkal jsem nějakého dělníka nebo vojenskou hlídku — poblíž města shledl jsem také několik skupení lidí, hlavně dělníky, klidně sobě něco vyprávějící.

Všady, kam oko dohledlo, panoval úplný klid. Zprávy o jitření lidu pracovního a o nepokojích, jež musily býti střelnou zbraní potlačeny, byly bezpodstatny.

Přibyl jsem do Zbirova po jedenácté hodině před polednem. Doptav se na kolegovy rodiče, vyřídil jsem pozdrav, byl srdečně uvítán

a pohostěn — a když pak jsem pověděl, za jakou příčinou přicházím, nebylo ani třeba vůbec ještě někde zaklepati, abych raportérskému úkolu co možná svědomitě dostál.

Kolegův otec vypravoval mi takovou spoustu více méně zajímavých nebo charakteristických podrobností, že po několik hodin nestačil jsem ani zaznamenávat.

A když potom k večeru vydal jsem se v poštovním voze na zpáteční cestu k nádraží, vezl jsem si, aniž bych byl vůbec s někým jiným slova promluvil nebo něco jiného viděl, nežli co se mi náhodou namanulo na cestě, raportérského materialu na celý týden.

Následkem celodenního napjetí byl jsem přece již unaven. Ale sotva jsem vskočil do přibyvšího vlaku a octnul se v pohodlném kupé sám, nedalo mi. Vytáhl jsem svá notáta, papír a tužku a stoje v kotrcavém kupé rozkročen psal jsem — vlastně klikyhákovitě čmáral při kmitavém světle svítilny ve stropě až do nádraží smíchovského.

Později jsem referát dopsal.

Článek, sepsaný na základě toho, co jsem byl slyšel v kupé, jakož i obšírná zpráva skompilovaná z podrobností všeho možného druhu učinily po vyjití nemalou sensaci; obzvláště u místodržitelství a v kanceláři dra. Tragyho, kde se nikdo nenadál, že rozmluva, kterou měl správce konkursní podstaty mezi čtyřma očima s tehdejším místodržitelem baronem Webrem, může vůbec přijíti do veřejnosti.

Spůsob, jakým se to stalo, zůstal místodržiteli naprosto nevysvětlitelným a dr. Tragy zajisté sotva se mohl domnívati, že lhostejný a apathický člověk, jenž s ním jel v jednom kupé a „německy nerozuměl“ — prozradil dopodrobna vše, čeho si, když bylo o tom vypravováno, hrubě ani nevšímal.

Není nižádné pochyby, že místodržitel Weber měl dra Tragyho a tento zase barona Webra v podezření indiskretnosti neb aspoň neopatrnosti, že vyzradil úřadní tajemství, které, ačkoli vrhalo na tehdejší vládu a její orgány nepříznivé světlo, nemohlo býti ani dementováno, tím méně stiháno.

* * *

My čeští spisovatelé, kteří opatřujeme „duševní stravou“ z celého tisíce a několika set millionů duší naší zeměkoule pouze své krajany, jsme nejen co do hmotné odměny, nýbrž i tak zvaného „proslavení“, jak známo, politování hodni.

Páčímeť sice počet krajanů svých na šest millionů, tudíž asi na $^1/_{170}$ veškerého obyvatelstva světa; přes to vše mnohé naše dílo, byť i rozhodně dobré, nevyvzdoruje si začasté ani tisíc čtenářův a mnohdy ani sto „obětavců“, kteří by si je koupili.

Kdežto pro cizí díla a jména ze všech dílů světa jsou u nás v Čechách dvéře téměř dokořán, podaří se z tisíci děl a jmen českých sotva jedinému zbuditi, byť sebe nepatrnější ohlas za hranicemi vlasti.

Naše díla, nechť druhu a hodnoty jakékoli, nemají z pravidla téměř pražádného nebo pranepatrného významu pro osvětu světovou.

Žijeme, cítíme, přemítáme a tvoříme skoro výhradně pro uzoučký kruh svých krajanů a často skoro jen sami pro sebe. Nejsme sice od

ostatního vzdělaného světa odloučeni; naopak — takovou vnímavost pro cizí myšlénky a snahy jako my nemá snad žádný jiný národ; ale ostatní svět jest odloučen — od nás.

Náš zápas kulturní, naše pokusy o řešení všelidských problémů, vůbec vše jest více méně isolováno. A nebýti po německu píšících českých židů, kteří opatřují cizozemskou žurnalistiku a vážívají zcela bezohledně i ze studnice původní produkce české, nezaletla by do ciziny začasté ni jediná česká myšlénka ani podloudně pod cizím jmenem jako ozdoba cizího péra.

Za takových poměrů není divu, že bývá pravým zázrakem, podaří-li se někomu z nás českých literatů dostati některou práci svou do „proudu světového“ a donutiti, ať již spůsobem jakýmkoli, několik millionů lidí různých jazyků, by si také jednou přečtli, co bylo původně napsáno po česku.

Mně se tento zázrak podařil jednou a zajisté také naposled.

Článek, jejž jsem napsal o vládním opatření v příčině úpadku Stroussbergova, učinil sensaci i za hranicemi — byl jedním velkým listem vídeňským přeložen, nesčetnými jinými listy německými reprodukován — proputoval pak i v jiných překladech Evropu, načež v překladu anglickém přeplavil se přes Ocean do Ameriky a proputoval i tuto.

Zásluhu o to ovšem nemám ani já, aniž kdo jiný, leda pouhá náhoda, že v den, kdy odjížděl jsem do Zbirova, bych vykonal pouhou povinnost raportérskou, dovolil jsem si, když jsem byl po německu osloven, — nerozuměti . . .

Tatrám.

Jas v hlavě mé to vstává, vznést se chystá
a rozpíná se hrozíc roztrhnout
mou leb, jež tříští, a v níž není místa.
Zas plní, bouří se mých představ kout.
Či hřmí to? Či cos velkého se blíží?
Vzduch je pln modři, obloha se níží —
hoj cítím vás, vy bez míry a pout!

Hoj už se blíží majestaty vaše,
jen v půli zemské, z půle v oblacích,
obrovské sloupy nebe, po nichž plaše
říš duchů hledá zrak, jejž zkalil hřích.
Jak dobře slušíte té nebes báni,
jež dala barvu věčné vaší skráni,
a kterou nesete na bedrách svých.

Vy obsypané hvězdami a září
jak z jiných světů čníte přede mnou.
Dým stále oblačný jak na oltáři
se vznáší k nebi v oběť zápolnou

s vrcholků vašich, obětnice dávné,
na kraji světa! Oltáře vy slavné,
kde kněží tací, hodní vás, kde jsou?

Tak po věky zde stojíte hned mračné,
hned zjasněné, jak sama nebesa.
Nač čekáte? Co bude? Či až začne
hnězd padání, až nebes tělesa
se pohnou z dráhy, potopa se vrátí,
vy na vše spadnete, a všechno schvátí
duch tmy, jenž nad propastmi zaplesá?

Tak pokořujete mě v lidské pýše,
srážíte v propast děsnou závratí,
že střemhlav padám s vaší slavné výše
a k vašemu se choulím úpatí
jak bystřina, jež v klokotu se řítí
s vás v údolí, kde v křoví, v lučním kvítí
tok její skrytý sotva poznati.

Tam probouzí mě snivý klinkot stáda
jak v rajském snu na tiché salaši,
tam pastýř ovcí písně sobě skládá
a na píšťaly hrají valaši.
Mně o Betlemském zjevení hned zdá se,
jsem s Homerem na Idy vrších zase
pln bázně, že zjev můj vše zaplaší.

Lid dobrý chodí prostřed krotké zvěře,
zrak plný blankytu a rozměrů
těch obrů horských, s nichž si míru béře
i podobenství, maje důvěru
jak k starým známým, a z jich obličeje
čte pohodu neb bouř pro příští děje
k těm modrým plochám hledě k večeru.

O spousty modré, plastické vy rysy
na nebes plátně, drahé kameny
vroubené zlatem slunce! Na vás visí,
pryč prchaje ráj lidstva ztracený.
Ó vím už, proč tak blízko k nebi čníte! —
Výš! svaté hory, výš! vy mocný štíte!
Vrah zemský plíží se k vám na pleny!

Josef Jakubec.

Cesta nebeská.

Líčí Kamil Flammarion. Přel. Josef Pachmajer.

Bylo to v Benátkách. Vysoká okna starého paláce vévodů Speranzi byla otevřena na veliký průplav, měsíc stříbřil vlny a nesmírná obloha rozkládala se nad věžemi a kopulemi. Když hudebníci, plující po gondolách, zatáčeli se průplavem, aby propluli pod „mostem vzdechů“, poslední sbory jich ztrácely se zvolna v temnotě a Benátky zdály se usínati v hluboké, úplné ono ticho, jakéž mimo královnu moře adriatického není údělem snad žádnému jinému úlu lidskému.

Ticho noci benátské nebylo rušeno nežli jednotvárným tepotem starých hodin i nebyl bych ocenil snad plnou měrou celou tu hloubku všeobecného ticha, kdyby dojem jeho nebyl býval sesilován pravidelným tímto tepotem přístroje, určeného ku měření času. Při jednotvárných úderech těchto hluboké ticho ještě více se odráželo a — zjev dosti bizarní — zdálo se vzrůstati.

Sedě ve výklenku okna, pozoroval jsem zářivou desku luny vznášející se na obloze tmavoblankytné i tanulo mi na mysli, že tento světlý kotouč, zdánlivě tak klidný a nehybný, probíhá při každém úderu hodin jeden kilometr cesty. Věc tato tím nápadněji vrývala se mi dnes v mysl — snad příčinou toho byla samota a ticho, jimiž jsem byl obklopen. Hleděl jsem stále na tento svět měsíční, v němž dosti dobře i pouhým okem lze rozeznati stará moře i zeměpisné útvary jeho, — myslil jsem, že jest snad dosud obýván bytostmi s jiným ovšem ústrojím nežli my, jež dovoluje jim žíti v ovzduší nesmírně zředěném; dojem největší však na duši mou činil rychlý onen pohyb měsíce, jenž kol země i v této chvíli zdánlivého klidu svého obíhá rychlostí jednoho kilometru (1017 metrů) při každém úderu neb kyvu hodin, — čili rychlostí 61 kilometrů za minutu, 3660 kilometrů za hodinu, 87869 za den a 2,400.000 kilometrů za měsíc. Viděl jsem v duchu lunu, otáčející se kol nás od západu k východu a dokonávající oběh svůj v době kratší jednoho měsíce. Současně cítil jsem — takřka — denní pohyb země kolem osy její, pohyb, jenž děje se rovněž od západu k východu a jenž budí v nás zdání, že obloha sama otáčí se kol nás ve směru opáčném.

Zatím, co tak jsem přemítal, posunul se měsíc značně již z dřívějšího místa svého a klonil se k západu — k zvonici chieské. Pohyby země i pohyby nebeské, klidnější ještě nežli pohyby gondol, čeřících tiše stříbrnou hladinu vodní, vy skutečnost měníte v sen, měříte dny a roky naše a my — stíny plaché — míjíme, kdežto vy stále zůstáváte!

Sfingo nebes, luno tichá, ty zářívala jsi na vody, lesknoucí se ve sterých paprscích již tehdy, kdy před milliony let lidstvo pozemské v záhybech nejistoty a možnosti vyčkávalo své zrození a svůj rozkvět, jenž měl tak zvolna se uskutečňovati. Podivná, příšerná zvěř oživovala tehdy lesy, jež pevninu pokrývaly, ryby tvarů báječných pronásledovaly

se v klínu vod, upíři poletovali vzduchem, dvojnozí ještěři, kteří zdají se býti předky oněch ještěrů, o nichž mluví bájesloví egyptské, povalovaly se v bařinách na břehu řek. Později paprsky tvé, luno, zářily i na první pukající květ, na hnízda prvých ptáků! A kolik nocí, v nichž chvěl se bledý svit tvůj, uplynulo ještě, než poprve vznesl se k tobě lidský zrak, než poprve zaletla k tobě lidská myšlenka! . . .

Ty nyní záříš na milliardy lidí, pod tebou se hemžící, na lidstva ruch zimničný, na města obrovská a zkvetající, na paláce, vztyčující se hrdě z mořských vln! . . . Právě u nohou mých dva milující vzývali tebe za svědka svých přísah věčných, zapomínajíce, že různá období tvého života jsou též obrazem proměn našich, krátkosti našeho trvání. Ano, tys byla svědkem mnohých tajemství a ještě dlouho jará mládež pěti bude pod oblohou, tebou ozářenou, píseň lásky. Leč jednoho dne budeš trůniti, tichá královno noci, jen nad hřbitovem, ledy pokrytým, slunce, samo dohasínající, nebude již vysýlati k tobě svých paprsků teplých — i nebude zde již ni těch jednotvárných úderů, jež měří tvůj čas, ni lidstva, jež by je sčítalo! . . .

Tak přemítal jsem, jsa ozářen kouzelným svitem luny, kterýž zdál se zveličovati každý stín a prohlubovati propasti na úpatí paláců, nořících se v tmavé vlny. Nejbližší tento svět, soused náš — vznáší se v dálce 96000 mil od okna mého, ana jediným úderem křídla svého zaletá myšlenka k němu. S rychlostí, s jakou světlo se šíří, za vteřinu a jednu pětinu její — proletneme tuto vzdálenost. Spěl jsem s myšlenkou svojí k tomuto světlu nebeskému, zapomenul jsem Benátek, moře i země — a cítil jsem, jak jsem unášen mimo ovzduší, jež zemi obklopuje . . .

I.

96.000 mil od země.

Zdálo se mi skutečně, že přibližuji se k bledému onomu světu a že — v okamžiku — vznáším se již nad nesmírným řetězem Apenin měsíčních, kteréž nedaleko středního poledníku odlučují „Moře par“ od „Moře dešťů“. Shledl jsem — tak, jak jsem je vídal v teleskopu — i kotliny a jícny Archimeda, Autolyca a Aristilla a vznášel jsem se několik okamžiků nad příkře spadajícími břehy „Moře jasnosti.“ *)

Zdálo se mi, že nalezám tam ještě stopy vod zmizelých a že vidím dna kráterů, pohřbených v dávné záplavě bahna, bláta a kalu. Uvykl jsem tím rychleji pohledu tomu, any přístroje hvězdářské seznámily nás již od doby delší důkladně s tímto světem sousedním, takže veškeré detaily zeměpisu měsíčního jsou nám lépe známy než četné body zeměpisu pozemního. Tyto nesmírné kotliny, ty jícny ještě zející, tyto hory kruhovité, s příkrými stráněmi a náhlými srázy, tyto hřebeny holé a rozeklané, tato údolí hluboká a přečetné trhliny a rozsedliny půdy — vše to se země jsme studovali, pozorovali — vše to známe. Shledáváme na měsíci výsledek mohutné činnosti vulkanické: jícny, tři kilometry

*) Apeniny měsíční dosahují dle výpočtů hvězdářských nejvyšší výše 5500 metrů.

hluboké a sto, sto padesát a dvě stě kilometrů široké, hory, jichž vrchole týčí se do výše šesti i sedmi tisíc metrů, pláně, břehy a pobřeží, kteréž jeví ještě stopy činnosti vodní.

Nepozorujeme tam však žádného mraku, ano vůbec žádného zjevu, jenž by vypařováním vod neb zhoustnutím par atmosferických mohl býti spůsoben; atmosfera sama, existuje-li tam ještě, nemůže býti nežli nanejvýše zředěna, a přece — jak právem souditi se domníváme — pozorujeme od doby té, co veškeré zjevy světa sousedního s největší bedlivostí se studují, — nejen doklady a příznaky převratů a změn geologických na povrchu, nýbrž též jisté, dosti rychlé proměny na půdě míst nízko položených, kdež atmosféra může býti poměrně zhuštěna. Organické podmínky světa toho liší se zajisté úplně od podmínek života našeho; není však dokázáno, že neexistuje tam život v žádném tvaru či spůsobu, ač jest zjevno, že věk života na malém tomto tělesu nebeském mnohem dále již pokročil než perioda životní ve vlasti naší, slovem že období, kdy živé bytosti oživují svět, chýlí se tam již ku konci. —

Myšlenky mé současně s pohledem mým utkvěly na bledé družici Země i tázal jsem se, zdaž právě v okamžiku tomto nedlí též tam v starobylém jakémsi městě na dně některé kotliny neb hlubokého údolí bytost myslící, která též očí svých povznáší ku obloze, kdež zemi pozoruje, a jež rovněž se táže, zdaž nežijí bytosti intelligentní na povrchu nesmírné koule této, jež trůní stále nad jich hlavami. Zvědavost jejich klade jim na rty snad tutéž hádanku, jakou nám jejich vlast měsíční skytá. —

Zatím co takto jsem přemýšlel, měsíc schýlil se značně ku západu a já pozoroval v jisté vzdálenosti od něho na levo zářivou hvězdu červenavého lesku, vysýlající ohnivé paprsky do hvězdných prostor. Poznal jsem záhy v ohnivé hvězdě této sousedku naši, oběžnici Marse, i zapomněl jsem Luny pro jiný tento ostrov nebeský, pro sestru naši, která skytá tolik podob s životem a ruchem na zemi naší.

Hle — děl jsem si — nejzajímavější pro nás planetu, s níž ze všech nejlépe jsme obeznámeni. Otáčeje se kol slunce probíhá Mars dráhu, jejíž nejmenší vzdálenost od ústřední hvězdy oné obnáší 56,000.000 mil. Země, jak známo, kolotá kol slunce ve vzdálenosti 37,000.000 mil. Z jedné planety na druhou jest tedy asi 20,000.000 mil. Mars probíhá právě v této chvíli onu část své dráhy, jež jest Zemi nejbližší. Šťastnou shodou okolností stalo se, že oba světy — neboť jich dráhy nejsou ni kruhovité, ni rovnoběžné — sblížily se až na patnáct millionů mil. Světlo, kteréž za jednu vteřinu a třetinu její proběhne vzdálenost mezi Zemí a měsícem, potřebuje dvou set vteřin čili dvou minut a dvaceti vteřin, aby proniklo propastí nebeskou, jež dělí Marse od Země. Zdálo se mi, že potřeboval jsem rovněž asi tří minut, bych odletl k velezajímavé hvězdě této i zapomenul jsem zcela na vysoké okno benátského paláce, bych měl před očima jen tento lákavý svět, k němuž letem myšlenky své jsem spěl.

II.

15,000.000 mil od země.

Není to — ze stanoviska hvězdářského — vzdálenost příliš veliká! Ano jest to zcela blízko, v samém sousedství — takřka dva kroky odtud. Mars jest první stanicí v soustavě sluneční, prvou planetou, ku kteréž dospějeme, vzdalujeme-li se od země, bychom navštívili dálné kraje nebeské.

Čím více vzdalujeme se od Země, tím menší zdá se býti obrovská koule tato. Hledí-li se na ni z měsíce, vznáší se Země na obloze co nesmírný kotouč, jehož průměr jest čtyřikráte větší než průměr desky, jež stříbrným svitem svým osvětluje naše noci pozemské; ze vzdálenosti jednoho millionu mil jeví se průměr Země desetkráte menším, avšak svět náš okazuje se na obloze stále ještě jako malá deska; jsouc viděna z Marse v době, kdy obě planety jsou si nejblíže, tudíž ze vzdálenosti 15 millionů mil, nejeví země již tvar desky, leč jest přece ještě největší a nejjasnější hvězdou celé oblohy, k níž zraky domnělých obyvatelů Marsových zaletají. Obyvatelé tito obdivují se tudíž Zemi na obloze jako hvězdě neobyčejně zářivé, kteráž poskytuje jim týž pohled jako nám Venuše: Země naše jest jim hvězdou ranní a večerní a jich bájesloví vztýčilo jí zajisté také již oltáře.

Přibyl jsem na Marse k hodině polední a snesl jsem se právě nad středním poledníkem planety. Pozoroval jsem dva malé měsíce, kteréž rychle po obloze její se otáčely i zastavil jsem se na stráni hory, odkud zrak zaletal do dáli po moři. Vlny omývaly břeh u mých nohou a rozhled odtud připomínal mi pohled, jakýž naskytá se z observatoře v Nizze.

Bylo to v pravdě jakési moře Středozemní s klidnou, modrozelenou, poněkud však temnou hladinou. Na prvý pohled zdálo se mi, že poznal jsem i lesíky oranžovníků, jichž zlaté plody leskly se v paprscích slunečních, avšak pouze barva plodů těchto byla touže, neboť rostliny a ovoce toto patří k druhům na zemi naší neznámým. V dáli pluly po vlnách lodě, hnané neznámými motory, jichž hybnou silou však nepochybně byla elektřina. Vzduchem mihaly se letací přístroje, mající tvar dílem ptáku, dílem rybě podobný — poznal jsem, že obyvatelé nebeské země této dovedli zjednati si podle zákonů o přirozeném pohybu záviděníhodnou výhodu létání ve vzduchu, kteréž jest u nich hlavním prostředkem dopravy. Tíže jest totiž nepatrnou na povrchu světa toho a hutnost bytostí i předmětů jest tam mnohem menší nežli u nás.

Inženýrské umění dosáhlo tam ostatně již od dávných století vysokého stupně dokonalosti. Obyvatelé Marsovi provedli obrovské práce, přesahující daleko vše, co v devatenáctém století vykonalo se na zemi naší a přeměnily částečně povrch půdy gigantickými podniky, jež při teleskopickém pozorování počínají buditi již i pozornost hvězdářů na zemi naší.

Pochopíme ostatně snadno, že svět tento jest mnohem pokročilejší než svět náš, poněvadž v pořadí času mnohem jest starší. Jsa menší než země naše vychladl kvapněji a prožil rychleji různá období

rozvoje organického. Roky na něm jsou delší, než leta naše, což ovšem jest výhodou. Úkazy klimatické na něm, počasí, různá podnebí, povětrnost, jeho dny a noci jsou podobny úkazům na zemi naší. Ano ze země pozorujeme jeho pevniny, jeho moře, jeho břehy a pobřeží, zeměpisné jeho rozčlenění, polární sněhy jeho, kteréž z jara tají, — jeho mraky, velmi lehoučké, v krajích polárních však dosti husté, jeho ranní a zvláště večerní mlhy, ano i změny, spůsobené proměnou ročních počasí, zvláště povodně, někdy velmi rozsáhlé, — kontinentalní, dlouhé čáry v podobě průplavů, kteréž za jistých bizarních podmínek zdají se zdvojnásobovati, slovem: veškeré úkazy činnosti a ruchu mnohem značnějšího, než jaký jeví se na zemi naší za nynějšího jejího života a pokroku.

Zastavil jsem se na Marsu jen chvíli potřebnou, bych mohl si zjednati všeobecný názor o životě na tomto tělese nebeském a za okamžik cítil jsem již, jak unášen jsem ke kruhovitému světu Saturna.

III.

Tři sta millionů mil od země.

Pojem času, názor o jeho trvání souvisí s duševním stavem naším. Horníci, kteří následkem strže země jsou v důlu po pět neb šest dní uzavřeni, dříve nežli mohou býti zachráněni, domnívají se obyčejně, že byli od světa odloučeni jen as po dvacet hodin. Byvše na příklad zasypáni v úterý, nevěří, octnuvše se opět na světle denním, že zatím nastala již neděle. Ve snu několikavteřinovém lze prožíti — a to zvolna — několik hodin. Kdysi jel jsem lesem, kůň můj se splašil a svrhl mne do rokle; pád netrval zajisté ani tři vteřiny. Avšak v těchto třech vteřinách přehledl jsem nejméně deset let svého života ve všech jeho podrobnostech, anižby události jeho zdály se mysli mé urychlenými. Kdož ostatně nepozoroval ve chvílích, kdy něco očekáváme, jak minuty *jsou* dlouhé? atd.

Dráha země vzdálena jest od slunce 37 millionů mil, dráha Saturna 355 millionů mil, mezi oběma planetami jest tudíž vzdálenost 318 millionů mil. Světlo potřebuje 70 minut, aby prostorem tím proběhlo. Stotožnil jsem se se světlem a jeho rychlostí i viděl jsem takřka v mysli své zřetelně míjeti oněch 4240 vteřin, potřebných, aby dráha ona proletnuta byla rychlostí 75.000 mil za vteřinu. A přece jsem jist, že ve skutečnosti nepotřeboval jsem ani tolik času, bych doletl k Saturnu: ani při letu mém z Marsu ku planetě oné nebylo mi zapotřebí celé té doby, jakéž světlo k proletnutí vzdálenosti mezi Marsem a Saturnem potřebuje, neboť hodiny bily právě na starobylém orloji, když zapomněl jsem na planetu Marse, abych povznesl zraků svých k *Saturnu* — a přibyl jsem ku poslednímu dříve ještě než ustaly hodiny bíti.

Stanul jsem na osmé družici, odkud lze snadno seznati a oceniti velikost soustavy Saturnovy. Obrovská planeta tato, jejíž průměr jest $9^1/_2$ krát větší nežli průměr země naší a jejíž povrch rovná se ploše

80krát větší nežli jakou jest plocha světa námi obývaného (kdežto objem Saturnův tvoří kouli 675krát mohutnější) — jest obklopena obrovskými prstenci, jichž celkový průměr měří 71.000 mil; mimo to trůní Saturn, opásaný mnohonásobným tímto pásem, zároveň i nad družinou osmi měsíců, otáčejících se kol něho v systému, jehož poloměr dosahuje 991000 mil. System tento sám tvoří již svět mnohem rozsáhlejší než jakým byl svět starých.

Dokud v této příčině nebyla pravda úspěchy moderní astronomie zjištěna, žádný člověk na Zemi, básník ani filosof ni jakýkoli badatel netušil skutečnou nesmírnost rozměrů všehomíra.

Jak jeví se země naše malou, hledíme-li na ni ze Saturna neb z jeho družic! Sotva že spatříme ji zářiti občas — každých šest měsíců — co malý světlý bod večer několik okamžiků po západu slunce aneb ráno několik okamžiků po jeho východu! Země činí na nás odtud dojem nepoměrně slabší a menší nežli družice Saturnovy, ano než nejmenší jeho měsíc. Ostatně jedna z těchto družic, Titán, má objem větší nežli planety Mars a Merkur a průměr její roven jest více než polovici průměru země. Hledí-li se na družice tyto z blízka, na př. z družice osmé (v pořadu), k níž též já jsem byl zaletl, tu poskytují pohled obrovských měsíců, otáčejících se s rychlostí rozdílnou a jevících podle toho, jaký úhel se sluncem tvoří, rozličné čtvrtě, což činí dojem velmi malebný a zvláštní. Za noci osvětlen jest Saturn světlem vyzařovaným z jeho prstenců, k němuž pojí se světlo různých jeho měsíců — ovšem, vznáší-li se právě několik jich současně nad obzorem!

Pozoruje tento zvláštní system, mající v průměru téměř dva miliony mil a obdivuje se podivuhodnému skupení devíti měsíců, z nichž některé jsou obývány, vzpomínal jsem na illusi obyvatelů zemských, kteří se domnívají, že jejich svět jest celým všimmírem. Myslili lidé dotud, že budou moci pochopiti počátek i konec všech věcí, byť neznali nežli zemi, po níž kráčejí, ano když ještě nebyli se rozhledli ani kolem sebe, aby seznali aspoň, že — nejsou sami na světě. Tak jakoby vrabčák chtěl vypravovati dějiny Paříže jen podle událostí, kteréž se sběhly kolem jeho hnízda v krátké době jediné sezony, tak jakoby profesor, vytrhnuv list z veliké knihy, chtěl tvrditi, že z jediného zlomku toho dovede určiti obsah i spořádání celého díla!

Když po velikém úsilí podařilo se mi rozeznati zemi, ztrácející se v této vzdálenosti jako nepatrný bod v paprscích slunce, pochopil jsem lépe než kdy jindy, proč žádný názor, žádná soustava filosofická neb náboženská, ni ta nejpokročilejší a nejryzejší, nemohla dosud dáti obyvatelům země rozřešení problému života a osudů našich, našeho určení a účele a proč musíme nyní rozřešení takové žádati jen od astronomie, jediné to vědy, jež učí nás znáti pořadí a stupeň, jakýž země ve všemmíru zaujímá a jež před zraky našimi rozvíjí obzor nekonečna, perspektivu věčnosti!

Leč připomněl jsem si zároveň, že soustava Saturnova, byť i byla obrovská a podivuhodná, není ještě dosti od země vzdálena, aby mohla nás úplně zprostiti světských úzkoprsých pojmů a pocitů lokálních a že

můžeme, aniž bychom musili překročiti meze soustavy sluneční, nalézti jiné ještě sféry nebeské, neodvislejší ještě od našeho sousedství slunečního. Spatřil jsem planetu Neptuna, kteráž gravituje kol Slunce ve vzdálenosti více nežli jedné milliardy mil, letíc dráhou, kterou vždy teprve za 164 roků zemských jednou proběhne. Nežli jsem se nadál, byl jsem již na křídlech myšlenky ku planetě této unášen . . . .

(Dokončení.)

Formy.

Z básní **Jakuba Ćišinského.**

Z luž. přel. Ad. Černý.

Motýli se houpou v srdci květů,
na křídlech jim ranní záře hoří,
tisíc lesků chytnou na ně v letu;
květům růže lichotně se dvoří,
povědí jim mnohou třpytnou cetu...
Básník zří ten rej a v sny se noří.
Rád zahrávám s formou v písní ráji,
kouzlo budím, slovům tance hudu,
zpěvy skřivana, jež střásá v hrudu,
hájím rým a rythmus v srbském kraji.

Kroje střihů všech a barev šije
hlavička si květu, na svém stvolu
v slunce polibcích když láskou nyje;
vůně z jejích úst se chvěje v dolu,
kolem živé zvučí melodie —
a má struna touží zníti spolu.
Rád zahrávám s formou v písní ráji,
kouzlo budím, slovům tance hudu,
zpěvy skřivana, jež střásá v hrudu,
hájím rým a rythmus v srbském kraji.

Z jihu nesou jaro v hrdle ptáci,
nivou, hájem zní jich zpěvná báje,
celý les se v písních lásky ztrácí,
družce své když zpívá pták a hraje —
a nám do duše se jaro vrací.
Ó, kéž sny mé zní jen písní máje!
Rád zahrávám s formou v písní ráji,
kouzlo budím, slovům tance hudu,
zpěvy skřivana, jež střásá v hrudu,
hájím rým a rythmus v srbském kraji.

Výš bych letět skřivana chtěl pěním,
přetvořit se na motýla směle,
dýchat vůni květů, již tak cením,
roven býti květů říši celé,
dřímat chtěl bych slavíkovým sněním,
včelou chtěl bych letět do jetele!
Rád zahrávám s formou v písní ráji,
kouzlo budím, slovům tance hudu,
zpěvy skřivana, jež střásá v hrudu,
hájím rým a rythmus v srbském kraji.

Zpívám hlasy domácí a cizí,
květy z hor, luk moje píseň tají,
moje píseň takt a barvu ryzí
prosí od srdce a starých bájí,
ve hrách rythmických má píseň mizí,
stesk i výkřik radosti ji znají.
Rád zahrávám s formou v písní ráji,
kouzlo budím, slovům tance hudu,
zpěvy skřivana, jež střásá v hrudu,
hájím rým a rythmus v srbském kraji.

Srbská řeči! Tvoje slova hravá
v rýmech líbezně a mocně zvoní;
mně se radostí až točí hlava,
když jak motýli se pyšně honí.
K nim se družit touží poletavá
píseň, kteráž z duše mé se roní!
Rád zahrávám s formou v písní ráji,
kouzlo budím, slovům tance hudu,
zpěvy skřivana, jež střásá v hrudu,
hájím rým a rythmus v srbském kraji.

Jarní bouře.

Venkovské obrázky a črty z let šedesátých. Napsal

Q. F. Renatus.

(Pokrač.)

XIII.

ozdě večer, kdy v ulicích pražských již tichnul živý ruch večera, seděl za stolem v koutě menšího hostince pojezdný Kavka vedle mladého, obtloustlého muže asi stejného s ním věku, pohybů uhlazených a zevnějšku elegantního. Nečetní již hosté byli v prostorné síni roztroušeni. Poblíž Kavky a jeho společníka nikdo neseděl, nikdo si jich také nevšímal, krom sklepníka, kterýž ob čas sklenice pivem naplněné přinášel. Společník Kavkův byl plnokrevný Pražan, vždy veselý, čilý. Pravý synek velkého města, doktor práv a tenkrát v službách velkého peněžního závodu, v poměry peněžního trhu pražského do podrobna zasvěcený, jak osobními známostmi, tak svým postavením a povoláním, a bývalý Kavkův spolužák.

Kavka byl zasmušilý a jen chvílemi prozrazovalo náhlé vzplanutí oka tajenou zlost a zároveň hořkost. Chvílemi usmíval se pohrdlivě. Mluvil málo, naslouchal spíše slovům svého souseda, pološeptem pronášeným.

„Pravím ti," končil tento své vypravování, hladě si světlé kníry, „že to vše děje se dle umluveného plánu a ujišťuji, že v tom vězí ruce Zählvenovy. — Vždyť Janoušek a Dřínov nejsou samotni."

Nastala pomlčka. Světlovlasý pán otáčel a rovnal prsteny na svých jemných a bílých prstech.

„Vždyť máš toho doklad v tom, že přece nebylo by třeba kapitál v první hypotéce vypovídat. Jest to sice značná suma, avšak nebezpečí žádné. Záminka není jiná, než že nebyly lednové úroky zaplaceny. Váha rány leží v obtíži opatřiti si nyní tak značný kapitál, a nepodaří-li se to vskutku, pobouří se rychle ostatní věřitelé — jestliže nenastane obrat. Myslím však, že ta věc byla připravena."

„Z čeho tak soudíš?" otázal se pojezdný.

„Kollega Schrommer mi vyprávěl, že v radě před čtrnácti dny nebylo ještě žádné řeči o záměru, aby se proti Janouškovi soudně pokračovalo. Naopak — v ten čas došel prý přípis pana Janouška, který sliboval zaplacení v nejkratší době, jak jen se mu podaří kdesi venku nějaký les prodati. Čeká prý každou chvíli povolení. Vzali to bez námitky na vědomí — alespoň zjevně nikdo ničeho nenamítal."

Kavka sebou trhnul.

„To bylo as před čtrnácti dny?"

„Ano."

„Podivno! Nevíš, zda neučinili v té věci venku nějakou poptávku stran stavu onoho statku? Nebyl nikdo venku?“

„Pokud mi známo, nebyl. Schrommer alespoň nic neříkal a Lamberger na té straně nebyl. Avšak — napadá mi! Není z tamního okolí nebo z krajiny nějaký doktor Kyselka?“

„Kyselka? Ovšem že jest. Toť týž, který u nás kandidoval. Velký, hubený.“

„Ano, ano! Dobrý známý Zählvenův.“

„A Janouškův též,“ usmíval se ironicky Kavka.

„Míníš to opravdu?“

„Z pouhého nepřátelství bys, milý Richtře, nemínil sobě něčí dceru vzít!“

„To již přestává všecko. Přiznávám tedy, že jsem na nepravé stopě. Byl by to podivný zlepšovatel poměrů nastávajícího tchána.“

„V čem pak pozůstávají tyto opravy?“

„Opravovat — lesy dřínovské. Vím, že mluvil o devastaci.“

„S Zählvenem?“

„Ano. Byli též u nás nahoře. Ostatně jsem je potkal dvakráte pospolu; jednou s nimi šel též hrabě Řepňanský. Ostatně nebude Janouškovým tak zle. Kupců bude dost.“

„Statek není zlý — sousedíme. Půdy jsou dobré — stojí bratru za dvakrát sto tisíc, jakkoli jsou ceny statků nyní mírné. V dražbě přišel by ovšem laciněji.“

„Myslíš, že by ho Janoušek za dvakrát sto tisíc dal?“ tázal se poněkud udiveně Richter.

„To ovšem nemohu vědět.“

„Tedy tam zítra jeď a kup ho,“ smál se Richter.

„Pozbyl jsi rozumu?“ opáčil Kavka, nemoha se ubrániti podivení.

„Vypůjč si!“ mínil ve smíchu Richter. „Víš co, kupme to na polovic. Každý vyděláme padesát procent. Co se divíš? Statek bude mít za půl léta cenu nejméně třikrát sto tisíc; jest jasné, že tedy padesát procent vyděláme.“

„Dnes velmi žertuješ, Richtře. Vy zde v Praze jste zvyklí tisícovkami jen házet! To my, kteří se venku na hroudě mozolíme, víme lépe, že posud žádného takového semene není, ze kteréhož by zlatky vzklíčily a rostly. Na stromech také místo jablek nebo šišek desítky nevisí.“

„Nu ovšem! Za to však vidíme my zde trochu za skleněné kulisy peněžníků, a víme, co na peněžním trhu zde ve světě se děje, o čem se vám venku nezdá. — Škoda, že se stěhuješ!“

„Proč?“

„Protože bys ode dneška za rok odtud jel do toho svého hnízda, Stoličan — aneb jak se jmenuje — po dráze ráno a potom bys si stoličanským cukrem kávu sladil. Pochopuješ?“ A se škodolibým, leč poněkud dobráckým úsměvem pohlížel úkosem na pojezdného, na němž bylo znáti zřejmý údiv. Nemohl se zdržeti, aby poněkud rozpačitě a v rozčilení rukou neprojížděl svůj bohatý vlas.

„Cukrovar! Dráha,“ pravil, „toť ovšem —“

„Ovšem,“ opáčil Richter. „Kdybys tam jel po dráze — dal bys třikrát sto? Divím se však, že ani zdání o tom nemáš. V úzkém kruhu

se zde mluvilo o tom již loni. Hrabě Řepňanský o tom dobře ví. Já na to nevzpomněl, že se to týká i tebe. Jen to posud je novina, a sice novina pouze pro tebe ve vší důvěrnosti při pivě sdělená, že mají koncessi již v kapse. Část prací provede Benda —"

„Benda . . . Benda . . . kde jsem jen to jméno slyšel!" vzpomínal si Kavka a mnul si dlaní čelo.

„Můj dobrý známý, kollega mého staršího bratra — ten člověk udělal štěstí. Má nyní skvělé postavení."

„Čím jest?"

„Ani sám nevím — něčím jako vrchním inženýrem, a bude nepochybně brzo sám podnikatelem, bude-li se mu vše dále tak dařit jako dosud. Jako chudý začátečník šel do Švýcar —"

„Do Švýcar?" trhl sebou bezděčně Kavka.

„Ano — což na tom divného?" opáčil s podivením Richter. „A nyní jest hotóvý člověk. Sešel jsem se s ním předevčírem tak náhodou a nenadále, jako dnes s tebou. Škoda, že zde není; bavili bychom se výtečně — jest to veselý, znamenitý hoch."

„Jest zde, v Praze?" tázal se s výrazem zvláštním Kavka.

„Jak se to díváš? Chtěl bys s ním snad jednat? Ač, ty snad, ty tomu nerozumíš — vy venkované krom toho převracení hrud ničemu nerozumíte — penězům a podnikům nejméně. On by tě snad mohl nějak potřebovat. Doporučil bych tě; ale nyní zde není — odejel. To vím, takových příjmů vy venkovští hoši nemáte. Vlastně nechápu, jak jsi se mohl tak fádnímu povolání oddati. Zahrabat se v některém ztraceném koutě světa —"

Kavka svěsil hlavu a neodpovídal.

„A sedět, neužit světa, namáhat se — A přece jsme se ve školách učili stejně — a to vše za několik mizerných set zlatých ročně . . . A konečně nemukat, nemít vlastní vůle, přesvědčení, a ozveš-li se, jak tvé přesvědčení káže, nastoupit za odměnu cestu, třeba do Trantarie, jak tvá bezděčná cesta nastávající dokazuje."

„E, na Kamčatku třeba, libo-li," vzkřiknul pojezdný a udeřil pěstí na stůl.

„Nu tiše, můj drahý! Vidíš, ohlížejí se, sklepník myslí, žes ho volal. Dopij tedy a — Platit!" volal Richter.

„Mně se nechce —"

„Na cesty?"

„Na cesty ovšem také ne, ale nechce se mi odtud. Rád bych věděl — totiž toho tvého inženýra bych rád viděl."

„To nepůjde nyní, můj holečku, ale pošlu ti adressu. Nedivím se ti, věř, že chceš pluhem praštit — měl's to učiniti dříve již, mohl's býti dále a nebylo ti třeba dát si prsknout nestydatě do obličeje od takového vypaseného panáka a poslušně raneček svazovat . . . Ty — za onoho času statečný statečných! Pamatuješ se ještě na professora Brenzla? Já bych to nestrpěl."

Kavka delší dobu neodpovídal.

„Nebudu ještě platit," pravil ke sklepníkovi, „přineste ještě jednu na rozloučenou. A ty si dáš také ještě!? Kdož ví, kdy si zase takto spolu posedíme. Můj drahý," pokračoval, když sklepník odešel, „mýlíš

se, zdá-li se ti, že lituji toho, že jsem hospodářem! Kdybych viděl jasněji výsledky své práce a vůbec jasněji budoucnost, ani bych si nikdy jiného povolání nepřál. To mne nehněte. Ano, jsem tomu i povděčen nyní v této chvíli, že se podívám do světa. Jest mi toho potřeba. Nelituji nic z toho všeho. Lituji však, že odkázán jsem býti člověkem nesamostatným, odvislým. To jediné mne hněte, že nejsem s to pracovati tak, jak bych chtěl, myslit a jednati tak, jak bych uznal, a že podvoliti se musím i pokoření za to, když jsem dle své povinnosti a dle svých zásad jednal. Vám, kteří jste nikdy v tísni nebyli, kteří dostali jste za podporu prvních nejistých krůčkův do velké arény života, do veřejnosti vůbec, zlaté nebo bankovkové berličky, abyste nehapali, nad kterýmiž rodičové a příbuzní drželi mocnou ruku a stínítko protekce, aby vás divoký žár soutěže a boje o existenci nespálil — vám netřeba se ohlížeti, jste samostatni tak, že živi budete, i kdybyste se nezaměstnávali, hlavně proto, že najdete dosti otevřených náručí v domě vedlejším, kdyby vás z domu tohoto, kde právě jste, vypudili. Ale chudému se také chce jísti a ten neví, najde-li zítra teplý koutek, kdyby svůj dnešní opustil. — Pronesete-li vy, třeba příkře, své vlastní přesvědčení — byť by se nesrovnávalo s míněním vašeho okolí — nazvou to konečně duchaplností; u nás však taková slova nazývají se při nejmenším neomaleností. Vy jste chváleni, my trestáni. Smím já říci: „Nepotřebuji toho — netrpím to?“ Ovšem, že smím; ale potom mohu jít žebrat ode dveří ku dveřím o místo, prosit o přímluvu, třásti se před myšlenkou, že snad můj nos někomu se nelíbí, a musím zakoušet i to, že od onoho dne, od kterého nemohu se vykázat, že jsem v postavení pevném, zvětšuje se každou minutou propast, šklebící se před mým cílem. Mizerné slovo uraženého představeného může cíle, kterýchž jsem prací svou již zpola dosáhl, do nedokonečna odšinout. A k tomu všemu to krásné vědomí, že ze sta lidí, jimž se kořím, před nimiž se plazím, které prosím, ptá se jeden: „Kdo jsi, co umíš?“ — a devět a devadesát chladně krčí rameny a ptá se: „Kdo vás odporučuje?“ Mají k tomu konečně právo, ale pak nemáte práva vy nás soudit. Vy se vyškrabete výš, příteli, protože vás dlouhé ruce na půl žebříku přes hlavy naše vysadily, když my s hejnem sobě rovných hladovců o vstup na první stupeň se tahali. Ostatně, kdo jest mezi námi chuďasy celý člověk, nezůstane také na spodním stupínku, stane se bohdá jednou též svým, a bude rovněž spokojen jako vy, protože si bude moci říci: To vše jest mou vlastní silou.“

„Jak jsi podrážděn, příteli!“

„Nejsem, věř mi, že ne, Richtře. Bylo by to nespravedlivé, a jest to známka mé slabosti, že trpká slova pronáším. Vlastně jest to závist, sobectví, co z takových myšlenek vyznívá. Nepožaloval jsem si nikdy posud. Nemohl jsem však snésti vzpomínku na to, že jsem nucen poddati se, že musím k vůli sebezachování být loutkou. Však strpení! Tou chvílí, kdy budu s to první skývu ze svého vlastního majetku požíti, uvidíš, neumřeme-li. Věř mi, netrápím se, protože mám vládu nad sebou a důvěru ve svou práci, v budoucnost svou. Já svého cíle dosáhnu. Ocelová pružina jest stlačena. Snese tlak i po léta — a přece se okamžitě vymrští, až nastane čas. A nyní, brachu, jsem se vymluvil,

zahodil jsem tíseň, tíži, a jest mi lehko, dobře. Ta maličkost, kterou mám, nečiní mi starosti. Skoro mohu říci: Omnia mea mecum porto. Blaze tomu, kdo nic nemá, zpíval dnes na Štěpánské ulici národní bard. Zvučný rým na to jest: nestará se, kam co schová. Znamenité, viď?“

„Měl jsi se ho tázat,“ pravil Richter, používaje párátka, „zdali nestudoval pod starým Unschuldem — vždyť jest to skoro jako volný překlad verše, jejž nám bezpočtukráte tak krásně předzpěvoval: Cantábit vacuús córam latróne vi — á — tor.“

„Viď, byly to časy,“ zvolal pojezdný, jehož tvář vzpomínky oživily, „kdy s kathedry zaznívalo klassické: Prima die maji saltabant telata et krávy . . ., atd. Uměl jsem tyto verše dřív než Aurea prima — a soudím z toho, že mi byly přece jen ty krávy předurčeny. Vzpomínám však s radostí na toho staříka veselého, kterýž se v prsa bil až to znělo a říkával: Schauts, Kinderlen (a my se již holili), wir Alten s i n d noch, die itzige Jugend ist äune Schaarrr ausgemorrrrchelter Skellete. — Co jsme se tu natropívali! Ale nikdo nesměl krom něho olympický zpěv prima die deklamovat — bylo to moje první neštěstí, když mne překvapil ve vlastní posici s jeho prima die na kathedře. Staré časy — zlaté časy — a nyní — sláva mu, díky mu.“ A vypil douškem pozdviženou sklenici. „Půjdem?“

XIV.

Den na to vjížděl o jedenácté hodině předpolední do dvora dřínovského lehký krytý kočár. Zahnul před zámkem tak rychle, až se prach pod koly zvednul na předzámčí, pečlivě k svátkům umetené.

Když potom kočí úplně zastavil, vyhoupla se z kočáru suchá, až dosud v rohu nehybně a netečně sedící postava doktora Kyselky, jenž oděn jsa pouze v elegantní svrchník, pokrývky do kočáru nazpět hodil a ke hlavnímu vchodu zámečku kráčel. Tu však již se objevila pečlivě oholená tvář Janouškova u postranních dvířek, které vedly do zahrady, a hned na to ozval se jeho dosti silný hlas: „Vítám vás, doktore! Měl jste pěknou cestu?“

Doktor posmeknuv okrouhlým pohybem černý klobouk nejnovějšího tvaru, pokročil proti Janouškovi. Podali si ruce a vítali se, vyměňujíce obvyklé zdvořilé průpovědi.

„Sešel jsem právě před chvílí dolů — nelze se opravdu dnes nabažit toho tepla, toho jarního vzduchu,“ pravil Janoušek, nastavuje slunci tvář, poněkud vpadlou a otvíraje nozdry po vzduchu.

„Vskutku, velmi krásně, velmi teplo,“ opakoval doktor. „Nepamatuji takové teplo a tak pěkný počátek jara již dávno, a my dnes píšeme třicátého března! Pracujete již v poli?“

„Ovšem, celý týden skoro. Trochu se to sice hatilo, však na jaře! Putna vody — lžíce bláta. Obávám se jen, aby nám pak zimy nenastaly.“

„Jak to?“

„Dnes týden se již blýskalo a ozývali se již skokani — ač jen velmi ospale. Včera o polednách však skřehotali již veřejně.“

„A co to má znamenat?“ tázal se Kyselka klidně, ač kolem jeho úst mihnul se sotva znatelný úsměšek a ač v té chvíli si myslil: Je ten člověk podivín! Vypověděli jsme mu — má již jen jeden krok k exekuci — a myslí při tom na skokany. Není divu, že tací lidé musí o všecko přijít. Až mu budeme statek prodávat, půjde je snad chytat.

„Hospodářské přísloví dí: kolik dní žáby křičí před Jiřím, tolik dní mlčí po Jiří. O bouřce platí totéž. Však — není libo?“ tázal se Janoušek, nabízeje tobolku s doutníky, když byli učinili několik kroků směrem ke dvířkám zahradním.

„Prosím,“ uklonil se doktor, bera doutník.

„Nejste-li unaven?“

„O nikoliv —“

„Nabídl bych vám procházku zahradou. Jest tam krásně.“

„Pravda, pravda. Máte zde hezky, našinec toho neužije.“

„Libo-li,“ uklonil se Janoušek před otevřenými dvířkami, dávaje hostu přednost.

Kráčeli v hovoru po pěšinkách.

„Vy znáte již zahradu?“

„Trochu — jen od vidění,“ odmítnul poněkud suše Kyselka, kterýž nepochopoval, co by bylo v zahradě hodno zvláštního poznání.

„Na tyto stromy se těším,“ pravil Janoušek v chůzi, okazuje na mladé krsky.

„Jsou zvláštní, ano . . .“ kýval Kyselka hlavou, prohlížeje průčelí zámku s této strany.

Šli kolem domku zahradníkova. — Ten by mi tu překážel — myslil Kyselka — patří tamto k opačné straně. Ač není proti façadě, přece sem úplně se nehodí. — Domek byl skrovný, laťkami pobitý a v letě jistě úplně zakryt vínem i broskvemi, které nyní ovinuty byly slamou.“

„Máte již mnoho novinek?“ tázal se nahlas, zastaviv se před pařeništěm.

„Doufám, že se dnes přesvědčíte,“ odvětil Janoušek.

„Není to drahé?“ tázal se dále Kyselka, oklepávaje doutník.

„Drahé?“ opáčil Janoušek, divě se poněkud. „Jak to — drahé?“

„To jest — je-li výhodnější, doma zeleninu pěstovati, než kupovati? Snad zeleninu prodáváte?“

Janoušek divil se ještě více. — „Neprodáváme — koupiti však nelze. Nesměli bychom zeleniny požívat,“ odpověděl po krátkém pomlčení. — Jaké to divné otázky, — pomyslil si.

Přišli ke školce.

„Školku přeložím do dvora,“ pravil Janoušek, „ač mi zde právě příliš nepřekáží a mnoho místa nebéře. Tím zvětším park.“

„To je pěkné!“ kýval hlavou doktor; zatím, co Janoušek vykládal své plány, pohlížel Kyselka na zadní stranu chlévů a hospodářských stavení, kteráž z části zahradu zakončovala.

Mluví o zvětšení zahrady — „parku“ — uvažoval Kyselka — a nemá čím úroky platit! Nu nedivím se, patří mu to. Suum cuique. Ale stavení má v pořádku, i střechy, to jest pravda.

Přešli roh zahrady. Holým stromovím prohlížela s této strany pole.

„To jsou vaše pole?“ tázal se Kyselka.

„Ano, tu s té strany v jednom kuse až k lesu. Odtud nic neuvidíte, sejděme tamto nad rybník.“

Zde začínaly stranou k rybníku širší trávníky se skupinami starších stromů, prostředkem táhla se pěkná, stará alej.

„Pěkná poloha,“ chválil Kyselka.

„S té strany vše, co vidíte, v jednom kuse jest mé. Jen s druhé strany ve třech velkých dílech, dole luka.“

„Půdy jsou dobré?“

„Velmi dobré, všechno lze pěstovati.“

„Též cukrovku?“

Janoušek poněkud vyvalil oči. „Také cukrovku, zkusil jsem to. Na velkou vzdálenost se však dovoz nevyplácí.“

„Ty lesy tam na těch pahorcích jsou vaše?“

„Na kterých?“

„Ty namodralé.“

„Nikoli. Ty patří hraběti Řepňanskému.“

„Jest tam daleko?“

„Ovšem. Vždyť mezi nimi a námi leží celá kosonínská nížina; zde v tu stranu kryjí moje lesy dvůr stoličanský, a zde směrem aleje za oním vrcholkem hraničíme.“

„Ten černý les na tom pahrbku?“

„Míníte směrem aleje?“

„Ano.“

„Jest můj — chci jej prodat. Není to ostatně značný pahrbek, zdá se vyšším, poněvadž jest tam vysoký a starý les. Má mírný sklon k pozemkům stoličanským — jen tam v pravo je stráň. Skoro dvě třetiny bylo by lze výborně v pole proměnit — půda je hluboká — a hraničí pak přímo s polmi stoličanskými.“

„Toť ovšem výborné,“ kýval spokojeně hlavou Kyselka, bystře poslouchaje. „Leč, co jest toto?“ tázal se po malém stavení poblíž silnice za zahradou.

„To jest včelín. Má zde výbornou polohu. Proti slunci nedaleko polí, stromů rozličných výběr — i voda —“

„Pravda, krásná poloha, pěkné zařízení; včely držet — jest tuším velmi užitečné, praktické. Chov pak — myslím — nákladu nevyžaduje?“

„Nehrubě,“ odtušil Janoušek, potěšen chválou jemu vzdávanou.

„A přece pilně a stále pracují; potřeba jen pilně a často med vybírati,“ smál se Kyselka. „Toť praktické,“ opakoval znova.

„Leč pozor na včely!“ volal Janoušek, který přeslechl poznámku i smích doktorův, zajímaje se nyní jen o to, jak silně ze kterého oulu včely vyletují.

„Nám neuškodí,“ usmál se suše doktor; „kouříme.“

„Zvonili již dávno poledne; neobrátíme?“ tázal se Janoušek.

„Jak libo.“

„Zajímáte se o hospodářství; těší-li vás to, podíváme se odpoledne do dvora.“

Ostrůvky a skaliska ve Filipinských vodách. (Ku článku „Las Islas Filipinas".)

„Zbude-li čas,“ podotknul doktor; „máme tušim o čem hovořiti.“ A volně kráčeli k zámečku, cestou se zastavujíce. Přede vchodem potkali domácí paní. Doktor byl učiněná dvornost. Zdrželi se chvíli ještě v zahradě, až ohlášeno, že polévka jest na stole.

„Jest ku podivu, jak ten venkovský vzduch tráví!“ pravil bez ostychu Kyselka.

„A já opomenul vám občerstvení nabídnout!“ omlouval se domácí pán.

„Prosím — tím lépe bude nám chutnat,“ usmál se doktor.

Ale u stolu všichni Janouškovi byli poněkud ostýchavi, rozpačiti. Kyselka byl klidný, spíše veselý, a bez ostychu, jako doma. Seděl po pravé ruce domácí paní; vedle něho posadili Annu, s kterouž se setkal až v jídelně. Když Anně matka místo vykazovala, pohledla dcera na matku s výrazem výčitky.

„Babička nepřijde dnes,“ pravila Anna, sedajíc vedle Kyselky; „omluvíte mne, vstanu-li někdy, abych se po ní ohledla.“

Oběd minul bez zvláštních událostí. Mluvilo se o počasí, hospodářství a o všem možném, jenom ne o volbách a politice. Kyselkovi chutnaly novinky zahradní velice, a chválil výborné vzezření Anino, když tato, mezi obědem se vzdálivši, poněkud uzardělá vrátila se na své místo. — A v skutku, Anna v té chvíli vypadala překrásně. Byla sice poněkud hubenější, než před nedávnem, ale každodenní větší procházka do polí propůjčila tváři její, růžově zbarvené, zlatový nádech, kterýž u mladých dívek tak teplem sálá, že mimovolně se rozhřejeme. Že do pokoje vkročila se zimničným leskem v oku a sevřenýma rtoma, že často hlavu sklonila, že zapomínala i zpříma se držet, toho si nikdo nepovšimnul, a že srdce její prudce bušilo, to nikdo nevěděl.

Po zákuscích vzdálily se tentokráte dámy, a káva přenesena do známého salónu, kdež páni začali kouřit. Když se do svých pohodlných křesel uvelebili, počal Kyselka mluvit, aniž by změnil tón obyčejné konversace.

„Pane Janoušku, vy víte, že jsem nepřišel dnes za účelem pouhé návštěvy.“

Janoušek poněkud ztenčil se v lenošce, a odfukuje dým doutníku, pravil skoro málomyslně:

„Každým spůsobem mne těší.“

„Račíte vědět, že rád mluvím o záležitostech věcně, bez okolků.“

„Prosím.“

„A proto mi nebudete vykládati ve zlé, když se přímo dotknu věci.“

„Budu vám povděčen — jasné jednání vždy sbližuje,“ klonil se chudák Janoušek, kterému před tímto jasným jednáním husí kůže naskakovala, kdežto v té chvíli opět kolem tenkých rtů Kyselkových kmitnul zvláštní úsměv. — Jen ty buď pěkně v světle, však já se před světlo nepostavím, myslel si.

„Vy jste ráčil obdržeti můj list,“ začal Kyselka, oklepávaje doutník. „Nemohu zapříti, že jsme se rozjeli po oné, pro mne tak — ne—pří— jemné volbě, poněkud, odpusťte, napnuti. Alespoň se mi tak trochu zdálo.“

Ubohý Janoušek, který činil co mohl a jak uměl, nevěděl, má-li to potvrditi čili nic, ale sebral svou odvahu a odpověděl pouze nepokojným vrtěním se na svém křesle.

„Arci, máte pravdu, neočekávalo se to,“ pokračoval Kyselka. „Ani vy jste toho neočekával a nikdo z naší (na to položil důraz) strany. Naše strana byla poražena. A to bylo příčinou, že naše strana byla nucena všem podrobnostem největší pozornost věnovati, vše do nejmenší maličkosti rozebírati, analysovati — neboť naše strana umínila si pevně, podstoupiti otevřený boj na poli, které jí zbývá, v kurii velkostatkářské a v boji tom zvítěziti. Před bitvou však se počítají vojáci.“ Tu si oddychl. Janouškovi se kormoutilo srdce. Teď to praskne, myslil si, ač nevěděl, co udělal a co udělá.

„Musím vám pravdu říci,“ pokračoval doktor, „že Zählven, jak jsem slyšel, měl z průběhu líčení mé záležitosti volební ten dojem, jako by se bylo z naší strany dosti upřímně nepracovalo, jakoby byly voje před bojem kolísaly — mluvilo se prý též o vaší nerozhodnosti.“

„Pane doktore,“ ozval se nyní Janoušek, „vy víte . . .“

„Prosím, prosím — já jsem přesvědčen, já jen — relata referro. Zkrátka: každý uzná, že je třeba zjistit počet hlasů, které nám jsou k disposici. Střední cesty nezbývá — a jádro věci leží v otázce, zdaliž pevně, stůj co stůj při věci naší, jako jsme posud na vás počítali, setrvati ráčíte, aneb zdaliž máme vašnost z počtu našinců vypustiti? Račte ještě slovo dovolit, ač jsem přesvědčen, že vlastně tu není žádného uvažování zapotřebí, že již rozhodnutí ve vaší mysli se stalo a že je hned uslyším. Musím jen předeslat — ač jak pravím, jsem přesvědčen, že to na rozhodnutí ničeho nemění a že to vlastně zbytečné, — že postavení jednotlivce ku straně bude míti v zápětí zase postavení strany k jednotlivci. (Janoušek kýval hlavou.) Strana, jak vědět ráčíte, vládne značným vlivem — vlivem na hmotné prostředky, abych se jasněji vyjádřil. A tu zajisté, že svým věrným, jak to ani jinak býti nemůže, svůj vliv — ráčíte rozuměti — dá k disposici. Naopak musí ovšem k živlům nejistým zaujati postavení určité, pevné a výhod těchto, pokud její vliv sahá, jim odejmouti. Slovem, spolek na výboj a odboj — a za našich časů to značí mnoho. Nemá-li na příklad jednotlivec nadbytek kapitálu, neb dokonce je-li kdo k vůli svým projektům, podnikům v potřebě, v tísni — bože můj, vždyť to není nic neslušného míti dluhy, i ti nejlepší jich mají. Ale tu právě jsou ony výhody, pomoc silnějších slabším — a to vše k cíli šlechetnému. Ovšem, nejistým, jak již podotknuto, nebo dokonce soupeřům se nikdo neobětuje. Nejedná se o nějaké nepřátelství — jest třeba přísnosti při všem přátelství, při vší náklonnosti osobní — z pocitu povinnosti, cnosti. Vše se musí zjistiti, opakuji. Ráčíte tedy pochopovat?“

„Ovšem, ovšem,“ vyrazil nyní dušeným hlasem Janoušek, jemuž slova Kyselkova již začala působit závrať, ač při tomto věčném obcházení frázemi kol nezahaleného jádra věci přestával jednotlivým slovům rozuměti. „Ovšem, ovšem,“ pravil, lapaje skoro po vzduchu, při čemž učinil levou rukou posuněk, který si vykládal Kyselka v ten smysl, že má ustáti. Pomlčel tedy. Janoušek si přejel šátkem čelo a pravil:

„Vy mne tedy počítáte za nejistého?“

Kyselka se zarazil, nevěda, zdaž to není přechod k útoku neočekávanému se strany Janouškovy.

„Jak tomu mám rozuměti?“ tázal se.

„Vy — nebo chci říci — ano, naše strana, či vlastně to také ne — snad pan Zählven spůsobil, že jsem dostal výpověď na celý kapitál . . . od . . .“

„Aá — á — aj — toť nové! Co to má znamenat?“ divil se Kyselka, skoro povstávaje ze sedadla, zatím co se snažil líčit překvapení nejvyšší. „Toť důležitosti největší — jak si to mám vyložit? No totě věru překvapení — věřte, že vás lituji a . . . mnoho?“

„Šedesát tisíc,“ pravil šeptem Janoušek.

„Toť ovšem rána; ale račte dovolit, jak můžete s tím skutkem pana Zählvena stotožňovat? Zajisté to i jeho velmi překvapí, vždyť on s tím ústavem ve přímém spojení není, pokud vím. Snad jiná závažná příčina . . .“

„Udává se, že prý jsem dlužen úroky,“ pravil Janoušek, kterému se ulehčilo, že mohl se vyznati.

„To asi bude ta pravá příčina.“

„Avšak,“ pokračoval Janoušek, nemoha si vysvětliti okolnosti předcházející (a tu Kyselka povytáhl obočí), „ač mé příjmy nejsou špatné, tož přece špatné obchody atd. — slovem, chtěl jsem si pomoci prodejem lesa. Vše šlo dobře, tu najednou, několik dní před výpovědí, dostanu oznámení, že vážné námitky, nedostatečné odůvodnění, zkrátka, že to povoliti na ten čas nelze, dokud se znova věc nevyšetří, neodůvodní.“

„Toť přece přirozené, toť právnický průběh věci — sousedé musí býti vyslechnuti, jsou tu veřejné zájmy — nepochybně stala se nějaká námitka z vážné strany.“ (Dokončení.)

Jak jednou salát nad růží zvítězil.

Napsal **Felix Téver.**

V lesnaté pohorské krajině, po jejíchž výšinách šuměly modravé lesy, a kde v zeleném, úrodnými poli pokrytém údolí vinula se jako velká stříbrná stuha řeka krajinu oživující, stál uprostřed nevelikė, pečlivě uspořádané zahrady domek. Byl to čisťounký, žlutý domek, po jehož pavláčce se pnulo bujné listí divokého vína, a jehož červená tašková střecha se leskla na slunci tak upřímným, vyzývavým žárem, že maně na sebe upoutala pohled každého mimojdoucího.

Domek byl ovšem nejpěknější v letní své kráse, když jen z pola čtveračivě vykukoval z velké kytice stromů jej obklopujících, ale pěkný byl i v zimě, když se na holých, černých snětích stromů leskla stříbrná jinovatka, když se celá krajina halila do sněhového kožichu. A když na lesy kol kolem zasedla nepřístupná šedá mlha, vyhlížel domek vždy

stejně vesele. Pak valíval se z jeho komínu hostinný sloupec dýmu, a každý si zajisté při tom pomyslel, že uvnitř domku jest asi velice útulno.

V domku tom obývaly jen dvě osoby, ale dvě osoby, které byly s žitím i se vším tím, co z hlubokých svých tůní podávalo, jak náleží spokojeny. Majitelem domku byl pan Fiala, úřadník na odpočinku, šťastný vdovec po trochu staré ženě, která mu celé své neveliké jmění odkázala; druhou obyvatelkou domu byla panna Lény, hospodyně pana Fialy, jeho pilná ošetřovatelka, rádkyně, a zkrátka, jak on sám říkával, jeho pravá ruka.

Ať si jen nikdo nemyslí, že ve žlutém domku pana Fialy zavládla snad někdy mrzutost, neklid a jak se všechny ty moderní nemoce jmenují; zde nebylo o nich ani slechu.

Pan Fiala a panna Lény žili tak svorně, spokojeně a šťastně, že bylo radostné na to podívání. Ani v zimě, když sněhové závěje nedovolovaly vyjíti si procházkou do blízkého lesa, a když zahrada dřímala dlouhý svůj spánek, nezahnízdila se tu nuda ani na chvilku. Tu panna Lény šila, spravovala a kutila pilně po domě, a pan Fiala ošetřoval své květiny, čistil každodenně dvacet klecí dvaceti svých zpěváků a uměle vyřezával klece nové — bývalať to zimní jeho práce. K večeru obul pan Fiala důkladné své holinky a šel si do hostince k „zelenému klobouku“ zahrát v taroky.

U „zeleného klobouku“ scházívala se honorace malé dědinky a tu pobavil se pan Fiala výtečně hrou v karty, povídáním denních klípků a veselých anekdot; někdy musel arci také poslouchati vážnější hovor o politice. Ale tento poslední hovor pan Fiala nemiloval a to jen proto, že pan lesní, který byl zuřivým mladočechem, dostal se lehko do hádky s panem správcem, který byl zrovna tak zuřivým staročechem. Bývali tu ti dva hned na štíru. „Blázni byli, ale kordy neměli!“ volával na ně pan Fiala, a když to nepomohlo, brával klobouk a odcházíval domů.

Někdy, když Lény si povzdechla, že jsou ty zimní večery přece jen o samotě trochu dlouhé, zůstal pan Fiala pěkně doma, oblékl župan, zapálil dýmku a předčítával pak panně Lény buď denní zprávy z novin, buď nějakou knihu pokud možná hrůznou a vzrušující, pro který druh on i ona měli zvláštní zálibu. Mělť pan Fiala šťastnou ruku, že si dovedl vždy vyhledati čtení napínavé. Když čítával pomalým, důkladným svým hlasem o krvavých těch osudech, lítých bouřích, krutých bojích, které se již nad pokolením lidským vznesly, cítíval snad tím hlouběji požehnání klidného svého života; snad zdávalo se mu i maně, že je ten jeho běh života přece až příliš klidný a nasypával do něho tím dojmutím, kterému se při čtení podával, trochu toho pepře a té soli, jíž by se jinak bylo nedostávalo.

„Ne, co už se na tom světě všechno stalo!“ zvolal někdy při čtení, všecek rozčilený. „Je nad tím člověku až úzko a divím se, kde se tolik té zloby v lidech béře.“

„Ale jděte, milostpane!“ odvětila obyčejně realističtěji naladěná Lény. „To, co je v těch knihách psáno, není žádná pravda, to prý si jen ti lidé, co to píší, vymýšlejí.“

„Jak pak vymýšlejí, tohle je kniha z francouzské revoluce. Zrovna tak se to dálo, zrovna tak těm lidem pro nic za nic hlavy stínali.“

A pan Fiala viděl před sebou zcela zřetelně strašlivou guillotinu, a viděl s ní padati, jako padavky s jabloně, krvavé lidské hlavy. Rozechvěnou rukou posunul si červenou čepičku s pravého ucha k levému. „A jen si pomyslete, Lény,“ pokračoval, „pomyslete, kdyby taková rota přišla, kdyby pošlapala mé záhony, polámala mé stromy, kdyby mně směla zapáliti střechu nad hlavou, jak by to bylo! Pomyslete, představte si to, Lény!“

„Ale, milostpane, kdož pak by se pro takovou věc takhle zlobil! Zajedno, kdo ví, stalo-li se všechno tak, jak to tam stojí. Vždyť to musejí tak napsat, aby člověku nad tím husí kůže naskočila. A dejme tomu, že se to stalo — to je už moc dávno, kdo pak si to bude brát takhle k srdci!“

„Ne, vidíte, Lény, to já mám zase srdce dobré, mnou to hne!“

„Což pak myslíte, že mnou to nehne? Já mám srdce jistě také dobré, moc dobré srdce mám! Kde jaké neštěstí vidím, tam polituji, upřímně polituji, ale při tom si vždy myslívám: Zaplať pán bůh, že se tohle to nestalo tobě! Všeho s měrou, milostpane, košile je bližší nežli kabát, a dokud je mně dobře, to se ještě za hlavu nechytám.“

„To máte vlastně pravdu,“ odvětil pan Fiala a přijímaje, jak se často stávalo, její mínění za své, odšoupl uspokojen červenou čepičku s levého k uchu pravému a četl spokojeně dále.

A když se přiblížilo jaro, tu teprve začal pro pana Fialu pravý život. Co tu bylo v zahradě práce! Celý den se sázelo, okopávaly se stromy, ořezávaly růže, vyvazovalo se víno, vysazovala zelenina. Pak sluníčko svítilo vesele, téměř drze holými dosud větvemi stromů, a na nich začala se objevovat jako předtucha doby květů a krásy, první ostýchavá zeleň pupenců. Prsť zahradní vydávala silnou vůni a v jemně zeleném trávníku skrývala se stydlivá fialka, hned vedle ní vystrkovaly prostořeké petrklíče žluté své kalíšky do vzduchu, a na záhonech usazovalo se v celém lesku urozenější panstvo aurikulí a tulipánů.

Později kvetlo stromoví, májový ples přírody rozzvučel se plně, a tu pan Fiala procházíval se mezi stromovím, díval se, který strom je nejvíce květem obsypán, ulomil sem tam uschlou větvičku, odstranil snítku, na které se bylo usadilo hnízdo housenek. A při tom se mu vždy zdálo, že se prochází mezi soudruhy; vždyť sledoval jarní probuzení a podzimní usnutí stromů, pozoroval jich květ, jich ovoce, jich zdar i nemoc toho neb onoho s týmž účastenstvím, s jakým pozorujeme proměny v osudech i životě lidí nám milých.

A když stromy kvetly a každá známá snítka zahrady oděla se v pyšný jas vesny, zdálo se panu Fialovi také vždy, že se mu nová svěžest v žíly vlévá; zapomínalť pro jaro kolem sebe úplně na to, že jaro jeho života již dávno minulo. Na tváři jako by mu bloudil odlesk všeho květu jeho zahrady, v oku zářila mu dětinná radost, a nikdo, on sám nejméně, si tu pak nepřipomněl, že mu uběhlo již více padesáti jar a že se pod veselou červenou čepičkou na jeho hlavě počíná kmitati již mnohý bílý vlas. —

Bylo to jednoho krásného jarního dne, když u vrat vedlejšího domku zastavil se povoz, pražský kočár, a když tu z něho se vyhoupla mladá dívka.

Dívka seskočila hbitě na zaprášenou silnici, pak skokem byla u vrat dvorku páně Fialova souseda, kováře Vraného, a zazvonila zvonkem u zavřených vrat. Když se však dlouho nikdo neukazoval, dívka, marným čekáním netrpělivá, obrátila se k panu Fialovi, jenž byl zvědavě ze vrátek své zahrádky vystoupil.

„Snad tam není nikdo doma?“

„Ba nebude. Vraný musel dnes do Prahy, ona šla na pole a děti budou ještě ve škole,“ poučoval úslužně pan Fiala.

„Božíčku, a my jsme sem přijely na letní byt! Oni nás bezpochyby ještě dnes neočekávali; kam se máme nyní obrátit?“

„Je-li libo,“ zval Fiala přívětivě, „je-li libo, slečinko, vstupte sem do mé zahrady.“

„O děkuji, pane. Maminka je nemocná, má zlou, bolavou nohu, musí posečkat v kočáře; nemůže dosud dobře chodit.“

Za této řeči mladé dívky přiběhla kovářka Vraná, a omlouvajíc se i jsouc velmi potěšena, pomáhala chorobné paní z kočáru a na málo stupňů, které vedly do bytu, Pražany najatého. —

„To vám se sem přistěhovala hezká holka,“ vyprávěl večer pan Fiala Léně. „Já vám povídám, Lény, děvče, jako polní mák.“

„Snad se nebudete dívat po děvčatech, milostpane! Vy, ve svém věku,“ odvětila poněkud rozmrzele Lény.

„A bodejť, budete mi zakazovat! A co pak jsem já tak starý? Mužský není nikdy starý!“ —

Když nyní pan Fiala ve své zahrádce pracoval, vídával děvče sedávati na podlouhlé, černavou doškovou střechou ukryté pavlači. Sedávala tu v čistém světlém pracím šatě, dlouhé, hnědé vrkoče splývaly jí hluboce přes opěradlo nízké židle, bělounké čelo bylo skloněno nad pilnou prací a mladistvé líčko ruměnilo se svěžestí krásného mládí. Domek kováře Vraného neměl zahrádky, a přiléhal skoro těsně k zahradní zdi pana Fialy, a velký záhon růží, kteréž svá dosud zelená poupata chystaly na rozkvět, rozprostíral se zrovna před pavlačí, kde sedávala mladá dívka.

„Vypadá věru pod začernalou tou střechou jako obrázek — hezounká je to holčička!“ řekl si pan Fiala, kdykoli se ve stranu kovářova domku podíval. Ale když viděl, jak pečlivě a laskavě svádí chorou svou maminku se schodů a jak tato, opírajíc se o svěží, urostlou postavu dívčinu, ubírá se k lesu na malou procházku, dodal vždy: „A dobré srdce také má. Je to na ní hned vidět, že má!“ Po nějakém dni nalezl si schválně práci u růžového záhonu a oslovil pak děvče.

„Dobré jitro, slečinko! Jak pak má se tu na čerstvém vzduchu vaše matinka?“

Děvče pozvedlo rychle hlavu a vděčný pohled z temně modrého oka upřel se na tvář páně Fialovu.

„Děkuji za optání; noha ještě pobolívá a maminka je slabá, ale v celku je lépe.“

„A co pak vám, slečinko — nestýská se vám tu?“

„Nikoli, proč by se mi mělo stýskat?“

„Inu, jste stále sama, nemáte žádnou družku —“

„Tomu jsem uvykla!“

„Přece musí vám být smutno, nemáte-li s kým pohovořit.“

„Oh, bavívám se svými myšlénkami.“

„A na co pak asi myslíváte?“ ptal se pan Fiala žertovně.

„Ale vy chcete všechno vědět, pane sousede!“

„Inu, zdá se mi, že musí být myšlénky takové mladé slečinky tuze zajímavé.“

„Jak se kdy namanou,“ usmálo se děvče. „Nyní myslívám často, jak je to hezké u porovnání s Prahou. Tam je dusno, prach, je vidět jen samé špinavé stěny domů, a lidé běhají mezi tím jako znavené černé tečky. To je zde jinak! tolik je tu modrého nebe! tolik čerstvého, vonného vzduchu! a té zeleně! Zelená se to tu světleji, tam temněji, až tam v dáli les je téměř zcela černě zelený; a ptáčata v lese jedna píseň a toho květu všude plné stráně. Jak pak mohlo by se mi tu stýskat?“

„Pravdu máte, slečinko, a hezky to umíte povědět — je z toho vidět, že máte cit pro tu boží přírodu.“ —

„To je vám moudrá holka,“ povídal zase večer pan Fiala Léně.

„No, aby nebyla; beztoho mladá děvčata nynějšího času nic nepracují, jen to pánu bohu čas ukrádá a pořád se to jen učí!“

Pan Fiala neodpověděl na tuto poznámku Léninu ničeho; viděl, že tato nemá pro skvělé vlastnosti nové sousedky porozumění žádného, a více s Lénou o tomto předmětu nemluvil.

Se slečnou sousedkou hovořίval však častěji. Vyprávěl jí, jak se pěstují stromy, jak zasazují květiny, vytasil se před ní se mnohým, jinak tajeným uměním zahradnickým. Prozradil, kde v lese lze nalézti nejvíce jahod, a nabídl se, že půjde se slečinkou hledat hříby. Děvče poslouchalo jej ku podivu pozorně, a jevilo skutečný zájem pro zahradnické libůstky páně Fialovy.

A když se na růžovém záhoně, kterému pan Fiala obzvláštní péči věnoval, počalo rozvíjeti první poupě, učinil pan Fiala cosi, co by jindy nikdy nebyl dokázal: uřízl nemilosrdně sotva porozvité poupě a podal je s nejlíbeznějším úsměvem své sousedce, od které se byl již také dověděl, že se jmenuje Růženka.

A nežli poupata růžová se rozvila v plné, královsky zářící květy, stala se v nitru pana Fialy velká žměna.

Celou jeho bytost, veškeré jeho myšlenky nezaujímaly již pouze stromy, květiny, křoviny a zelenina — ne, nad nimi všemi trůnila myšlenka jiná; myšlenka, která se mu pojednou byla v hlavě zrodila, když stál mezi dvěma košatými jabloněmi. Pod těmi jabloněmi přišla mu maně jak blesk a jevila se samomluvou, vedenou as takto:

„Což pak je to všechno platno — je to sice pravda, že je život krásná věc, velice příjemná a milá, ale od té doby, co tu vedle Růženka bydlí, zdá se mi býti ještě příjemnějším než dříve, a kdyby se odtud odstěhovala, zdá se mi, že by mi něco chybělo. — Co mi stojí v cestě, abych k sobě úžeji neupoutal tuto roztomilou, jako jaro svěží osůbku? A pak, nejen o to — ale já tu sázím, sázím, pěstuji, hmoždím se

a přemýšlím, jak to ještě lépe udělati — a což, kdybych jednou umřel? Kdo by to tu po mně pěstil? Dostalo by se to vše do cizích, lhostejných rukou. Kdybych se však oženil a dostal takového zdravého, buclatého kluka, a ten by se tu pod těmi stromy provaloval, a když by červené jablíčko tuhle z těch jabloní spadlo, zaťal by do něho malé své bílé zoubky... A pak, co bych sázel, co bych robil a myslil, vše by bylo pro něho. Po mně by jednou on sázel, on by ty stromy pěstil, a vděčně by si při tom vzpomněl na tatíka, který mu to vše tak pěkně zřídil."

A pan Fiala pojednou viděl v mysli toho kluka zdravého, bujného, proháněj ícího se v červené bundě mezi zelenými stromy. Pak ohlédl se stranou ke druhému domku a viděl tam seděti slečnu Růženku, ruměnnou, svěží jak ranní červánek, skloněnou jako vždy nad bílým šitím. Sluníčko svítilo jasně a vrhalo myriady zlatých paprsků do keřů, do vysoké kvetoucí trávy i na postavu dívčinu. Panu Fialovi zdálo se pojednou, že ještě nikdy tak jasně nesvítilo, a že se ještě nikdy ten svět tak rozradostněně v jeho paprscích nekoupal. Sejmul svou červenou čepičku s hlavy, hodil ji vysoko do košatých jabloní a zašeptal si radostně závažná slova: „Zdá se mi, poslouchej, že jsi zamilován!"

Večer seděl zamyšleně, nevzchopil se, nešel k „zelenému klobouku" na taroky, a také s pannou Lény ani nepromluvil.

„Co pak asi pánovi přes nos přelezlo," bručela si Lény; „tak zamlklého, a řekla bych hloupého, neviděla jsem ho ještě nikdy."

Jak pak měl pan Fiala mluvit, když v něm stále zrál úmysl k tak velikému kroku — a nejen úmysl, ale starost o jeho provedení.

„O úmysl by nebylo, ten je pevný!" řekl sám sobě šťastný zahradník, „ale to provedení! Nejtěžší je při něm první krok." A pan Fiala musil sám sobě doznat, že první krok není dosud učiněn.

První myšlenka druhého rána hned po probuzení byla tato: „Jak jí to jen říci?" a dlouho chodil pan Fiala mezi svými růžemi zamyšleně, nečinně, nevšímaje si ani malých zelených housenek, kteréž poupata ožíraly a jež jindy tak pečlivě sbírával. Stále pronásledovala, ba trýznila jej ta myšlenka: „Jakým spůsobem mám začít?"

Konečně objevila se slečna Růženka a přívětivě pozdravivši pana Fialu, usedla ke své práci.

„Slečno Růženko!" optal se jí tento pojednou, „máte ráda děti?"

„Kdo pak by neměl rád děti!" odvětila udiveně dívčina.

„To si myslím, kdo pak by je neměl rád! Já mám ukrutně rád hochy — takového čtveráka klučinu v červené bundě ku příkladu."

„I ano, hoši mohou býti také hezcí, ale jsou příliš bujní, přílišní neposedové; to já mám mnohem raději děvčátka — ta jsou jako panenky, a mohou se pěkně strojit jako panenky."

„O, to já držím na kluka," řekl na to pan Fiala ku podivu rozhodně.

„Ale vždyť vy žádného nemáte, pane sousede!" smálo se mu děvče.

Pan Fiala se vzpamatoval a rozpačitě jal se přešlapovati s nohy na nohu. „Co mi to jen mohlo napadnout, takto počít!" myslil si a nebyl by samými rozpaky věděl, jak uvésti hovor do jiných kolejí.

Z této nesnáze vytrhla jej dvě koťátka, nově to přibylí členové páně Fialovy domácnosti. Koťata přiběhla za Lény, která byla vešla do zahrady pro kousek kopru na omáčku. A když slečna Růženka zvolala: „Jaká to rozmilá koťátka!“ přispíšil si pan Fiala, aby jí je přes zahradní zídku podal. Spozoroval však ještě v čas, že mají koťata ranní rosou urousané tlapky, a vida tu Lény, zvolal: „Lény, utřete tuhle koťatům tlapky; podal bych je rád slečince, ale jsou zarousané a slečinka umazala by si bílou svou zástěrku.“

Panna Lény přistoupila blíže a změřivši slečinku pevným, nikterak přívětivým pohledem, řekla, upírajíc oko pevně na mladou dívku:

„Takovým koťatům já sloužit nebudu!“

„Ale jste vy to přece bručák!“ odvětil jí pan Fiala dobromyslně; a chtě obě ženštiny spolu seznámiti, dodal: „Podívejte se, Lény, tohle je ta slečna Růženka, co se jí ty mé růže vždy tak líbí. Ale jsou také pěkné, podívejte se, co jich přes noc zase rozkvetlo.“

„Inu hezké jsou, to je pravda!“ řekla Lény suše.

„A ta vůně, ta vůně, Lenynko!“

„Inu, voňavé také jsou, to je také pravda. Ale té vůně se člověk ještě nikdy nenajedl, a pak odkvetou a není z toho nic. Inu, jsou jako takové ty nafintěné panenky: když ty odkvetou, není do nich také nic!“ A významně přejel její zrak červené stuhy ve vrkočích Růženčiných.

„Panno Lény,“ blabolil pan Fiala znova v rozpacích. „To ona má jenom smysl pro tu svou zeleninu.“

„Mám také proč, milostpane!“ ozvala se ještě Lény. „Zelenina dává výživu a pěkně si na ní ještě pochutnáváte, když už není po růžích ani slechu.“

A klidně, jako královna, která si je své vlády zcela jista, odcházela Lény zase do kuchyně. Růženka byla celý tento hovor mlčky poslouchala; v duchu smála se trochu dobromyslnosti páně Fialově a trochu se zlobila nad neuctivou řečí tlusté hospodyně. Ke konci převládla v ní myšlenka, že je vliv panny Lény na pana Fialu přece jen trochu příliš velký. Nikdy to však jedna ženská dobře nesnáší, aby měla druhá na muže úplný, na celé čáře rozhodující vliv. Ta nepříjemná hospodyně zastávala se zeleniny, a mžikem pojala Růženka záměr, prohlásiti se rozhodně pro růže.

V témž okamžiku poskytla jí náhoda příležitost, aby své mínění ihned zastávati mohla.

Pan Fiala, uveden jsa v patrné nesnáze nepřívětivostí panny Lény, jal se malou žabkou, již byl z kapsy vytáhl, řezati růže slečince na kytici, a po chvíli, chtě jimi u děvčete nepříjemný dojem zapuditi, podával je tomuto.

„O děkuji, děkuji srdečně, jaké to krásné růže!“ šveholilo děvče. „Škoda jen, věčná škoda, že tak brzy odkvetou! Já miluji tak velice malmoisonky, které kvetou celé léto, a pak ty malé růžičky měsíční, které kvetou až do prvního sněhu.“

„Těch tu nemám — nemám tu na ně místa; sem by se již žádná nevešla.“

„Ovšem — sem ne, ale tamhle na ten záhon blíže vchodu, tam je výsluní, tam kvetly by překrásně a hned od vchodu by je bylo vidět.“

„Ovšem že, toť pravda; ale tam je záhon se salátem, tam počíná království Lény.“

„O, ten ošklivý salát, píchá zrovna do očí; roztahuje se zrovna tam, tak blízko vchodu!“

„Ovšem že píchá do očí,“ shledal bezděky také pan Fiala. „Píchá do očí, ale ten pěstuje Lény!“

„Kdyby ta zahrada byla má, a kdybych já tu byla paní, ten salát bych tam nevytrpěla!“ zvolala Růženka a myslíc, že je prozatím na tomto prvním tahu bojovného jejího plánu dosti, odcházela s nejroztomilejší poklonou.

Pan Fiala zůstal chvíli jako okouzlen státi a díval se na zamčená dvířka, za kterými zmizela. Pak uchopil se rýče, a počal pilně okopávati růže, které toho nijak zapotřebí neměly. „Ona řekla, kdyby ta zahrada byla má! Ona řekla, kdybych já tu byla paní! Inu, čtveračko! Ale —“ a pojednou odhodil rýč daleko od sebe. „Dám to udělat, ano, dám to udělat, a až to bude hotovo, řeknu: Slečno Růženo, tuhle je ten záhon růží, který jste sobě přála. Slečno Růženo! — řeknu — dal jsem vyházeti salát; vám neodepru ničeho! Pakli byste si toho přála, dal bych vyházeti salát z celé zahrady, ba z celého světa. Ano, slečno Růženo, to bych udělal, a kdybyste se chtěla státi paní této zahrady a paní mou, měla byste se tu dobře, jako nikdo jiný na světě; udělal bych, co bych vám na očích viděl. — Juchej, už to mám!“ zavýskl si pan Fiala. V tom však, právě při tom zavýsknutí, zjevila se mu tvář, jiná tvář než tvářinka slečny Růženy s těmi roztomilými dolíčky na lících. Zjevila se mu rázná vytylá tvář panny Lény. Pan Fiala sedl unaven na lavičku a stíral si s čela pot. Lény! ano Lény! A v harmonickém žití páně Fialovu objevila se pojednou velká záhada, záhada ukrytá ve čtyřech nevinných písmenkách jmena Lény!

„Nejen,“ řekl si téměř plačky, „že se bude Lény bránit zuby nehty, bránit o svůj záhon salátu, ale Lény nebude se snášet s mladou paní. Lény je uvyklá být sama paní v domě.“ A pojednou porovnával v mysli lásku růžové jarní doby s pohodlím všech čtyř dob ročních, i s návykem dlouhých, šťastných, spokojených let. A na chvíli zmocnila se ho upřímná lítost nad osudem dávnoleté věrné družky.

Láska je však, jak již stará píseň praví, mocnou paní a pod jejím vlivem přestal pan Fiala přemýšleti o osudu Lény, a dodal si konejšivě: „Snad se přece snesou!“ A dlo starého, jeho životem oprávněného zvyku očekávati vždy to lepší, opakoval ještě jednou: „Inu ano, ony se snesou. Lény je i přes občasnou svoji bručivost pravým klenotem poctivosti a dovednosti — a Růženka? Inu, Růženka je teprve již jako andílek a pak, pánem v domě zůstanu přece jen já, a já budu k tomu hledět, aby různice mezi nimi nepovstaly.“

Úloha nejtěžší nastala mu nyní. Večer musilo se Lény říci, že bude zničen její záhon salátu. Pan Fiala připravoval se i k této úloze celý den. Když tohoto večera panna Lény nesla na stůl klobás svůdně stočený do zarůžovatělých věnečků, pana Fialy zamilované sobotní jídlo, spozorovala ihned, že se s jejím pánem stala jistá změna. Ani župan nebyl dnes oblékl; seděl zpříma a upjatě ve žlutém svém kabátě a hedbávný střapec u červené jeho čepičky vyvstával dnes jaksi vyzývavě

vzhůru. Jedl roztržitě, jakoby jen z povinnosti, a Lény pomyslila si hned: „To as k vůli té mladé z vedlejšího domu. To proto, že jsem ji tak trochu štípla.“

Po večeři řekl jí pan Fiala pojednou úsečně a krátce, zrovna tak, jakoby zcela proti zvyku chtěl začíti hádku:

„Zítra pro mne nevařte, Lény, já jedu do Prahy.“

„Do Prahy, milostpane? A co tam ráčíte chtít dělat?“

„Jedu nakoupit růží ze společenské zahrady.“

„To že se snad slečince od vedle tak líbí?“ ptala se Lény ne zcela klidným hlasem.

„Inu možná, možná, Lenynko,“ odpovídal nesmělým, konejšivým hlasem pan Fiala.

„A to že se snad slečinka líbí milostpánovi?“ pokračovala s větší již rozdrážděností.

„No a co pak by na tom bylo, kdyby se mi líbila?“

„Inu pro mne a za mne — jsou na tom světě všelijaká gusta!“ vyrazila ze sebe ještě dosti klidně a hodila talíře, které chtěla právě sklízeti, tak prudce na stůl zpět, že se stůl zatřásl a pan Fiala uleknutě od něho vyskočil. Bouře, první bouře v jeho domácnosti, stahovala se nad jeho hlavou. „Bez toho to nepůjde,“ řekl sám sobě, „a proto jenom s kuráží, raděj ať to mám již odbyté.“

„No počkejte, Lény, takhle prudká nesmíte být, to není hezké. Ne, říkám vám, že se to pro vás nikterak nehodí. Já si přece mohu na svém gruntě zasázet růže, které si sám koupím, a mohu je zasázet kam chci. Co — ne?“

„Kam chcete, milostpane, třeba na střechu; neboť dole v zahradě není již kusa místa.“

„Když není, udělá se. Tam ten záhon salátu zrovna u vchodu beztoho píchá!“

„Co milostpána píchá?“ ptala se Lény dušeným hlasem.

„Píchá tam do očí a proto se musí odstranit a dají — — dají se tam růže.“

„Ten salát! můj salát chcete vyhodit, milostpane?!“ A druhé, vyčítavé, srdcelomné „milost pane“ udusilo se již v proudu slz.

„Prosím vás, Lény, neplačte — neplačte, já to nemohu vidět, mně přijde z toho zle! Lény, vy jste lehkomyslná ženská! Plačte, až budete mít proč!“ volal rozčileně nyní i pan Fiala.

„Já se lítostí zalknu, já se udusím!“ na to Lény, „tohle bude má smrt. A to všechno k vůli té — té tam od vedle!“

„A milostpán!“ zvolala osušivši pojednou slzy a postavivši se výhrůžně proti pánu svému. „Milostpán si ji naposledy chce vzít?!“

„Tak přec buďte moudrá, Lény!“ jal se důtklivě mluviti mučený pan Fiala. „Co pak mám stále zůstat vdovcem?“

„I pro pána boha!“ a Lény vyrazila z plného pláče v plný chechtot. „On si ji chce vzít! On se chce ženit! Milostpán se na stará kolena zbláznil! Jednou nohou je v hrobě — a chce si na krk uvázat takovou — takovou — no, je to moc ošklivé slovo, ale jí to patří — takovou koketu!“

„Lény, už mlčte!“ rozkřikl se nyní pan Fiala. Co živ byl, nepamatoval se, aby jej byla uchvátila taková zlost. „Vy jste bez citu ženská! Opováží se říci, že jsem jednou nohou v hrobě. Oh, vy, vy! Vy jste jen služebná! Bude s vámi míti potíž ta mladá paní, až se sem dostane, ale abyste věděla, dostane se sem!“

„A co pak milostpán myslí, že já tu s ní zůstanu, s tou —. A kdyby tuhle přede mnou na kolena klekl, ne, nikdy! Ona první krok do domu, já poslední z domu. Ano, jak tu stojím a ať nejsem zdráva, ani minutu s ní tu nebudu!“

„Dobře, dobře — jděte, ještě si to ráda rozmyslíte. Jděte, jděte, jsem už jako ztlučený; mám toho dost! Zrovna tak dost!“

A stýrán klesl pan Fiala do své lenošky a jako zlý vítr odfučela Lény a bouchla za sebou dveřmi.

Pan Fiala nemohl v noci usnouti, a Lény smáčela čisté kanafasové povlaky svých peřin hojnými slzami.

Po bouřlivém výjevu sobotním nastala neděle — neděle, při níž se celý den husté černé mraky honily po obloze, a tichý, neodbytný déšť padal s nebes báně. Pan Fiala po špatné noci v deštivém dnu nechtěl jeti a odložil jízdu na zítřek.

Ve své podkrovní světničce u otevřené velké truhly, ve kteréž bylo na víku nalepeno množství svatých obrázků, klečela panna Lény. Tvář její byla klidná a vážná a bylo na té tváři ihned znáti, že její majitelka po bouři a boji, o kterém svědčila zarudlá oční víčka a dojemně zčervenalá špička poněkud vzhůru obráceného nosu — usnesla se na záměru pevném a nezvratném.

Smutně, jako by je měla klásti do hrobu, vyndavala a pečlivě je skládajíc zase do velké své truhlice rovnala své sukně, živůtky a důkladné kanafasové zástěry, a jen když její ruka zavadila o knížku v bílém papíře pečlivě zaobalenou, a když rozbalivši ji, upřela oko na růžové desky knížky spořitelní, zablesklo se jí v oku a mihlo po tváři jako klidnou zaslouženou radostí, a tisknouc ji ke svým ústům, pravila si: „Štěstí ještě, že jsem na tohleto nezapomínala. A věru, často jsem si myslívala, k čemu vlastně šetříš, Lény? Zůstaneš u pána, dosloužíš mu věrně až k smrti, a on se o tebe postará. Ale to tak! věřme těm mužským! Dáš-li jich kopu na ošatku a zatřepeš-li jimi, zůstane ti vždycky ten nejhorší na vrchu. Že jsem se takhle v tom pánovi mýlit mohla! Takový moudrý, dobrý pán! Ale to už je tak — i ten nejlepší mužský dá se pokazit od ledajaké ženské! Po léta mu věrně sloužím, po léta na nic jiného nemyslím, než jak bych mu všechno na očích obkoukala — a co jsem se mu napracovala! Prádlo měl vždy jako ten kment, uklízeno měl jako v kastli, a co ten boží čas dal, vždy to nejlepší měl na stole. A co jsem se ho naošetřovávala! To bylo křiku, když si letos z jara trochu žaludek pokazil. Hned doktora, a pak slyšela jsem každý den: „Lény, do ničeho nedávejte cibuli! Lény, žádné droždí! Já to rád, ale nesmím; vymyslete dolky bez droždí, Lény!“ No, počkej, až ji budeš míti, tu svou fiflenu, budeš koukat, jak ti bude vařit, budeš koukat, jak ti při tom bude sloužit žaludek! Ale to taková poctivá ženská jako jsem já, honem musí udělat místo takovému výžleti, jen když si to umí mašli připnout! A hubená je jako došek! Hanba

na to pomyslit! Jen kdybych při tom nemusila mít takovou lítost. Často jsem si říkávala, pamatuj na sebe, Lény, nikdo ti nic nedaruje, nikdo žádnou dobrotu neudělá, měj tedy sama sebe ráda! Ale tuhle tomu pánovi, ze srdce jsem mu přivykla, poslední byla bych s ním rozdělila; ano, to bych byla — a proto jak pak nemám mít lítost!“ A znovu začaly padat slzy panny Lény; padaly na čistě vyžehlené sukně, živůtky a zástěry, ba i na růžovou spořitelní knížku, a tiše, nepřetržitě, jakoby nebe chtělo plakat s ní, padaly velké dešťové kapky na malé okénko podkrovní světničky.

Pan Fiala seděl celé ráno ve svém pokoji. Bylo mu po včerejší hádce jaksi nevolno v jeho domácnosti; postrádal krásného, dávnoletého svého klidu. Inu, každá změna v tom životě něco stojí; za to bude jeho domácnost, až v ní bude vládnout Růženka, mnohem příjemnější. Ačkoli s těžkým srdcem, počínal se přece smiřovati i s tou myšlénkou, že tu Lény více nebude. Bylať jej včera přece jen hluboce urazila. „Řekla mi, že stojím jednou nohou v hrobě — necitelná ženská,“ myslel si. Ačkoliv si však hleděl novou svou domácnost bez Lény představit, ačkoliv si ji chtěl vykreslit co možná krásně, nedařilo se mu to — nemohl se nijak do toho vžíti. —

Dýmka mu stále vyhasínala, noviny držel před sebou a nebyl s to v nich čísti; bylť příliš rozechvěn. Konečně připadla mu spasná myšlénka: Chtěl bych vidět Růženku!

Ale jak? Venku pršelo jen se lilo, a oknem se pan Fiala podívati na ni nemohl, ježto domek jeho v tu stranu ke stavení kováře Vraného neměl oken. Oken tam nebylo, ale s půdy bylo viděti z jednoho vikýře zrovna na krytou pavláčku. „Snad přece jednou z pokoje vyjde; jen když ji uvidím, bude mi hned volněji.“ A upjav svůj župan, odcházel pan Fiala tichým krokem, aby Lény neslyšela, na své místečko pozorovací.

Pozorně vystrčil hlavu vikýřem a hle, byl to šťastný nápad — na pavlači seděla Růženka. Měla jako jindy košíček s prací před sebou, ale dnes nebyla její šíje skloněna, dnes vesele s kýmsi hovořila. A hle, nyní zjevila se pod zčernalou, nízkou střechou pavláčky druhá hlava, hlava bohatým černým vlasem pokrytá. Tvář snědá, podlouhlá a nad ústy černé kníry, které se neustále zvedaly v úsměvu a odkrývaly při tom řadu bíle se lesknoucích zubů.

„Kdo to as jen, ten mladík tam?“ zamručel pan Fiala. „No, bude to její bratr; zdá se mi, že je jí podoben. Ale čemu se tak pořád zubí? O takovém smíchu říkají lidé, že je čertovou podšívkou.“

Pan Fiala se ukryl z pola za vikýř a pozoroval dále obě mladé hlavy pod zčernalou střechou.

Růženka zdála se mu být zcela změněnou. Kroutila hlavinkou jako mladý vrabec, hubička jí jela jako mlýn, každou chvíli se zasmála, a vlastně pro nic za nic, to si musel pan Fiala doznati.

Vyňala z košíčku pásmo nití a vložila je na ruce mladého muže; ale brzo byly nitě zapleteny a on měl při rozplétání příležitost nakloniti se k ní hezky blízko. Ona uhnula hlavu a hodila jí tak, že dlouhý, dnes světle modrou stuhou okrášlený vrkoč přepadl přes rameno, což jemu zase zavdalo příležitost uchopiti se ho a vložiti jej na pravé místo.

A při tom mluvili samé nerozumné řeči, jak si opět musel doznati pan Fiala. Konečně se nitě důkladně zapletly.

„Nedržel jste pořádně!“ ona zhurta naň.

„Jak pak, vy jste špatně táhla za nit!“

„Ha, ha, ha! jak pak se může špatně táhnout za nit, to je k smíchu, ha, ha, ha!“

„Ale vy se mně jen vždycky vysmíváte!“ a zase při tom je vidět jeho zuby až do nejzadnějších stoliček. „Necháme nití!“

„Dobře, necháme!“

Ona béře košíček a vyjímá z něho práci.

„Co tu vše máte?“ ptá se jí on.

„Nechte, nemusíte všecko vědět!“

„Ale ukažte přece, prosím, hezky prosím,“ a již vytahuje z košíčku nitě, vyšívání, náprstek, jejž si nasazuje na prst, konečně nůžky.

„Nechte toho, ještě něco ztratíte!“

„Ne, neztratím, ale přinesu vám něco; těmito nůžkami ustřihnu tamhle růže.“

„Tam ve druhé zahradě? Ale jak pak se tam chcete dostat?“

„Přelezu zeď!“

„Nečiňte toho, pro pána boha. Kdyby vás někdo viděl! Ty růže náležejí hodnému starému pánovi.“

„Tím spíše je můžeme ostřihat — k čemu potřebuje růže takový starý kocián?“

„Někdo vás uvidí!“ volá ustrašeně děvče.

„I toto, při takovém dešti jsou všichni zalezlí a tu ta strana nemá oken.“

V panu Fialovi se tajil dech; chtěl vykřiknouti, nemohl. Chtěl sejíti dolů, styděl se. Konečně vrcholila všechna jeho mrzutost v myšlénce: „Dej bůh, aby na ně Lény nepřišla, tohle by byla pro mne ostuda!“

Mladík seskočil se zdi sáh vysoké; šat si zamazal, ale nedbal toho, a nyní stoje u růžových keřů, sestřihoval pilně nejkrásnější poupata.

„Proklatý kluk!“ syčel pan Fiala. „Ale co činit?“

Konečně vyšplhával se mladík na zeď. „Nejde to, nejde, brachu!“ jásal již v duchu pan Fiala, ale mladík udělal si špičkou boty do zdi malou jamku, opřel se o ni, svižně přeskočil, a už byl nahoře.

„Lotr, ještě zeď mi rozbourá!“ sipěl pan Fiala, ale mlčel. „Jen žádnou ostudu, jen ať tohle nezví Lény!“

Slečinka stála na pavláčce a dívala se velkýma ustrašenýma očima. Nyní se zasmála, když jí mladík podával růže a při tom zase vítězoslavně zuby cenil.

Potom uvázala z růží dvě kytičky; jednu připevnila vlastnoručně velkým špendlíkem na jeho prsa. On voněl k růžím, které si byla ona připjala, a ona zase voněla k oněm, jež krášlily zašpiněný jeho kabát; její hlava skláněla se tak blizounko k němu a nyní —

„Pro svatého Aloisia, to byla hubička, skutečná hubička! No, tohle je pěkná holka!“ zvolal téměř hlasitě pan Fiala.

Mohl odejít. Že to není bratr, to již věděl, ale ne — zůstával státi jako přikovaný. Tací jsou lidé, tak bezúčelně prodlužují svou trýzeň!

Růženka je červená, červenější než všechny jeho růže, a mladý muž objímá štíhlou postavu děvčete, tiskne ji k sobě a šeptá, šeptá, ale pan Fiala, jenž má dobrý sluch, slyší každé slovo.

„Růženko, až budeš mojí, víš-li pak, že budeme mít také zahrádku? Tam venku u cukrovaru je pěkná zahrádka, a já ti do ní nasázím růží těch nejkrásnějších, které dostanu. Růženko, ty moje nejmilejší růže, jak potom budeme šťastni!“

A děvče blouznivě položilo hlavu na rameno hochovo, a stáli tak dlouho a nemluvili již ničeho.

Pan Fiala měl také úplně dost na tom, co byl slyšel. Tiše, se skloněnou hlavou jako kocour, který trpí světobolem, odplížil se dolů do svého pokoje.

Asi po hodině odpověděl Lény, která se ho hlasem jako led chladným na něco zeptala: „Ne, Lény, nebudu obědvat — není mi nějak dobře; v poledne přineste mi šálek čisté polévky.“

Celé odpůldne pan Fiala ani ze svého pokoje nevylezl a vyšel teprve, když Lény hlasem ledovým ohlašovala:

„Máte tu večeři, milostpane!“

Pak postavila vážně, slavnostně na stůl mísu krásně se lesknoucí pečeně, s ohromným talířem čerstvě zeleného salátu, na nějž byla pečlivě urovnala tvrdá vajíčka, a chtěla odejít.

„Tuhle si sedněte jako vždycky,“ řekl téměř zhurta pan Fiala.

„To už nyní dobře vím, že se to nesluší — pro služebnou,“ odvětila špičatě Lény. „Tam bude brzo sedět někdo jiný!“

„Nezlobte!“ rozkřikl se pan Fiala. „A tuhle sedněte vedle mne!“

Lény neodvážila se již odporovat; tvář pána jejího byla dnes také zachmuřená jako ještě nikdy. Sedla tedy a oba tiše večeřeli nepromluvivše ani slova.

Ale po každém soustu chutně propečené husičky stávala se tvář pana Fialy méně zachmuřenou, a když si nabíral na talíř jako brčál zeleného salátu, zdálo se i Lény, že se usmál.

„Ten je ale chutný, ten salát!“ řekl konečně pan Fiala.

Lény uznala za dobré neodpověděti na tuto poznámku ani slovem.

„Bylo by přece škoda vyházet ho ze zahrady.“

Ústa Lénina zůstala zase pevně uzamčena a jen vidlička v její ruce počala se nějak podezřele chvěti.

„Nu, co říkáte, Lény?“

„Já jsem jen služebná — já nemám co říkat,“ vyklouzlo ještě vzdorovitě jejím rtům.

„Inu, Lény, já — já jsem si to rozmyslil. Ten salát tam zůstane — a jinak — jinak se tu také nic nezmění.“

To bylo přece příliš mnoho najednou! Lény plačíc, sklonila se nad rukou svého pána, chtíc ji políbit.

„Milost pane, milost pane, vždyť by mi to bylo srdce utrhlo!“

Pan Fiala si ruku políbit nedal; sklonil se nad čtverhrannou hlavou své hospodyně, a jeho rty dotkly se srdečně vytylé její tváře.

K čemu byl by bral pan Fiala jinak tohoto rána peprnou lekci u vikýře?

C. k. dvorní litogr. A. Haase v Praze

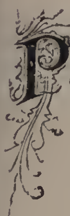
KROJ OD TRENČÍNA.

Lásky div.

Žaponská komedie o jednom jednání
od **Julia Zeyera.**

Josefu Maudrovi.

řipisuji Tobě, můj milý, žaponskou tuto hříčku, Tobě milovníkovi biblotů. Vymyslil jsem ji krásného jednoho dne, jichž tak málo bylo v tom právě minulém, tak deštivém a nevlídném létě.

Ležel jsem tenkráte v trávě a vzpomněl si náhodou na velmi hrubou jednu frašku, kterou Ed. Greey v Tokiu provozovati viděl. Hlavní její situace, kde žena na opilství svého muže bohu Išigami žaluje, netušíc, že muž její sám se za maskou modly skrývá, zdála se mi velmi originelní, ač v staré anglické jedné baladě se královna Eleonora podobně svému, za mnicha přestrojenému muži nevědomky z hrozných hříchů svých zpovídá. Mezi tím, co jsem o rozdílu dvou koloritů při podobném předmětu přemítal, pozoroval jsem temně zelené, metalicky třpytné libelluly, míhající se graciosně nad jasnou, rychle tekoucí vodou, plnou blesků poledního slunce, plnou třesoucích se stínů na břehu rostoucích mladých vrb . . . Vedle chmurného zbarvení balady a vedle trivialního tónu frašky, zdál se mi v tomto ladném okamžiku slunného úsměvu třetí odstín velmi lákavým, a na večer pak složil jsem na procházce malou svou komedii v paměti. Jak zdála se mi tenkrát co do výrazu tváře ta naše jihočeská krajina změněna! Na jantarně žlutém nebi temnily se ostré obrysy šerých už lind, stojících v skupině na louce, náhodou zatopené, a obrysy jejich zrcadlily se ve zhnědlé, však průzračné jako dýmový topas vodě, na jejímž dnu se dlouhé trávy k zemi shýbaly. Kontury vrchů v pozadí měly fialovou, jemně do růžova přecházející zář, a v žlutém nebi tonula stříbrně večernice. Mrak špačků vylétl náhle poplašen do vzduchu a zapadal, rozprášiv se na okřídlené černé body, tvořící na jasu oblohy dlouhé křivky, do rákosí blízkého rybníka. Byl to obraz neodolatelné, idealní žaponerie, tak známé nám z jemných laků a malovaných zástěn!

Rád byl bych něco z toho dvojího naladění, poledního u říčky a večerního v lukách, do tohoto plodu své zahálčivé potulky dostal. Co dobrá moje vůle nedovedla, dodáš sám svým jemným smyslem pro všechnu delikatnost a finessu v umění!

Vodňany, v září 1888. *J. Z.*

OSOBY:

Vo-macu, starý kněz bohyně Benten.
Cúma, mladý šlechtic.
Fudži-nami, jeho nevěsta.

(Vnitřek nevelkého chrámu bohyně lásky, Benten, v Kiotě, městě svatém. Sloupy, strop a stěny ze zlatého laku, časem poněkud již zčernalého. Pod stropem běží kolem vlys co nejjemněji z dříví vyřezávaný, zlacený a barvený, představující řetěz plně rozkvetlých, velikánských pivoní. Uprostřed v pozadí hluboký výklenek, plný stínu, tam trůn bohyně Benten. Kolem trůnu celý poklad zlatých, bronzových a smaltových nádob, dílem vás, z jejichž otvorů se na štíhlých lodyhách zlaté a stříbrné lotosy v kyticích vypínají, dílem kaditelnice, z nichž dýmají vůně, dílem lamponosy s rozsvícenými lampami. Se stropu visí též rozsvícené zlaté, stříbrné, mosazné lampy, hustě vedle sebe, a mezi nimi splývají odtamtud dlouhé úzké prapory dolů, bohatě vyšívané, pestřící se květy a nestvůrami ze zlata a hedvábí. Podlaha je nejjemnějšími, sněhobílými rohožkami pokryta. Na pravo dvéře z černého laku, zdobené zlatými ptáky v letu, a zlatým, větrem se vlnícím rákosím. Na levo visí u vchodu do vedlejší komnaty clona z bambusů na červených hedvábných šňůrách, končících bohatými třapci. V pravo a v levo clony sedí dřevěné bílé lišky s naslouchajícíma ušima, s růžovými tlamami, jevícími schytralý, potměšilý a příšerný úsměv. Chrám je šerý a četná jeho světla kmitají se slabě. Nejtemnější část je výklenek pro idól bohyně. Na trůnu jejím sedí neforemná, jen hrubě naznačená loutka lidské velikosti, pouze v bílé říze, avšak s bedlivě upraveným žaponským účesem. Před výklenkem na rohožce na zemi leží plášť, skvosty, emblemy a maska modly. Vo-macu, kněz bohyně, oblečen v roucha z černého gazu, s oholenou hlavou a bosýma nohama stojí vedle nakupených na zemi šatů a emblemů modly. Vezme masku a zadívá se chvilku mimoděk do ní.)

Vo-macu.

Jak pravdu měl Oanamuti král,
když děl, že úsměv zdrojem blaha jest!
Tvůj úsměv, Benten, všechnu sladkost vssál
do sebe z očí květů, z niv a z hvězd,
a ode rtů tvých vniká útěchou
teď v srdce všech, již tebe vzývají.
Ty, lásko, světlem jsi, jež vede mhou
nás, slepě tápající . . . Bývají
však dnové, Benten, kdy tvůj starý kněz,
si maně myslím, že jsi přeludem,
za kterým jako na tvém trůnu dnes
jen holé trčí nic . . . Ach, dobudem
se pravdy kdy? . . . Nuž, luzným přeludem
se zatím těšme! Díky, lásko, měj
za šalbu svou! Přec krásným osudem
být knězem tvým . . . Jen dále hvězdy sej
do lidské noci! . . . Dost však dumání,
radš práci skončím, chrám už jeden lesk
a nezbývá než místo v hádání,
do roucha halit idól, v zlata blesk.
Dřív masku pověsit . . . (Chce na trůn vstoupit, v tom ozve se klepání na dvéře.)
Jaký to hluk?

Hlas (za dveřmi).

Ó, otevřete! Pomoc! Umírám!

Vo-macu.

Kdo bouří tak?

Hlas.

Ach, srdce plné muk,
jež pro svou spásu lásky hledá chrám!

Vo-macu.

Jest známý mně to hlas, nechápu však,
jak by to mohla Fudži-nami být! (Otevře.)

Fudži-nami.

(Vejde rychle a zavře za sebou dvéře. Má na sobě těžké hedbávné šaty světle broskvové barvy, do látky jejich jsou bledě zlaté chrysanthemy a stříbrné chiméry vetkány. V účesu má množství dlouhých jehlic ze želviny, tvořící jí pravou aureolu kolem hlavy. Bohatý oděv a účes jsou poněkud v nepořádku. Padne knězi k nohám.)

Vo-macu.

Ty chvěješ se jak ustrašený pták!

Fudži-nami.

Ó ustrňte se! Pomoc! Hledám skryt!

Vo-macu.

Skrýt mám tě? Před kým?

Fudži-nami.

Ó, před vrahem mým,
před Cúmou —

Vo-macu.

Jenž ti včera snouben byl!
Já nevím, zdali sluchu věřit smím?
On jest tvůj choť —

Fudži-nami.

Je ti můj život mil,
pak vyslyš mě! Už blízko jeho krok —

Vo-macu.

Byl drahým ti —

Fudži-nami.

Já nenávidím jej!

Vo-macu.

Ne, vrať se k němu —

Fudži-nami.

Raděj v propast skok!
Skryj mne, sic zemru . . . Nemá tušení,
že vešla jsem . . . (Klepání na dvéře.) Ó běda! (Padne na kolena.)

Vo-macu.

Nužo spěj

sem v komnatu! (Pozvedne clonu a Fudži-nami se skryje.)
Jaké to bušení!
Kdo bouří tak a co to znamená? (Otevře.)
To's, Cúmo, ty! Co sem tě vede, rci!

Cúma

(oděn rouchem z bledě fialového lampasu, má atlasovou mitru na hlavě a za širokým pasem dva krátké meče. Vejde rychle a obrátí se směrem k idólu).

K bohyni lásky zvedám ramena,
buď spásu najdu — aneb zemřít chci.

Vo-macu.

Jak rádo mládí volá na sebe
tu smrt, v niž nevěří!

Cúma.

Jsem nešťasten!
Ó, kdybys chápal! Co však pro tebe
žal lásky! Stár jsi, mimo chlad těch stěn
zde chrámových, ty neznáš žádný svět!

Vo-macu.

Nuž, třeba. Avšak mluv, co stalo se?

Cúma.

Ó starče, žití mého zmizel květ —

Vo-macu.

To znamená?

Cúma.

Že nebe smálo se
tak luzným na mě úsměvem, že mrak
však nyní slunce pohltil —

Vo-macu.

To lžeš!
Vždyť dále svítí slunce zlatý zrak!

Cúma.

Ty bolu mému posmívat se chceš,
ó ukrutný?

Vo-macu.

Ne, chci ti pomoci,
však zřejmě mluv.

Cúma.

Nuž věz, že temný duch
kýs se mnou bojuje, že do noci
mě černé smetl, hvězda sladkých tuch
když blaze vyšla mi, že vyrval mi
mou ženu, nevěstu . . . Je ztracena . . .

Jest nedůvěra duch, jenž odňal mi
mou Fudži-nami . . . Může vrácena
mi zázrakem jen samé Benten být.
Ó, mluv, jest zázrak možný? Odpověz
za bohyni! Ó, v nejistotě dlít
mě nenechej! Co praví Lásky kněz?

Vo-macu.

Že láska sama velký taj a div.

Cúma.

Tož doufat smím?

Vo-macu.

Jest naděj lásky chleb.

Cúma.

Ó díky! Doufaje, jsem opět živ!
Teď nech mne s bohyní —

Vo-macu (ukazuje na trůn).

Vždyť hluch a slep
na jejím místě stojan trčí jen!
Jdi do zahrad, já práci dokonám,
oděju sochu, vklouzne jako sen
pak bohyně, a já tě zavolám,
až modlitbou přitažen, její dech
pod pláštěm dýchat bude, na tváři
až její masky a na svatých rtech
mystický úsměv lásky zazáří.

Cúma.

Buď vůle tvá, a vůle bohyně! (Vyjde a Vo-macu zavře za ním dvéře.)

Fudži-nami (vyjde z úkrytu).

Té smělosti! Bentenu vzývati!
On . . . on . . .

Vo-macu.

Proč ne? Vždyť ona rádkyně
jest milujících, kteří zpívati
jí chválu snaží se po celý rok —

Fudži-nami.

On milující! On . . . ten zrádce . . . lhář!
Ó Benten! Pomsti hořkých slz mých tok,
můj bol, mou strast, a zradu jeho zmař . . .
však jeho šetř . . . ač nenávidím jej —

Vo-macu.

Ó, nezdá se tak zcela, na mou čest!

Fudži-nami.

Já věřila! O starče, jen se směj!

Vo-macu.

Nuž, věř mu dál a smiř se naručest!

Fudži-nami.

To nelze už, jest měsíc svědkem mým,
ten viděl vše —

Vo-macu.

Co, dítě?

Fudži-nami.

Úžas ten,
jejž vypovědít nelze —

Vo-macu.

Já však smím
to vědět přec? . . .

Fudži-nami.

Ó, hrozný je to sen
a hrozné probuzení! Věřiti
již nelze nikomu. Vše podvod, klam!

Vo-macu.

I moje přátelství? To měřiti
snad spravedlivě sluší —

Fudži-nami.

Odpusť! Znám
tě dávno tak . . . od prvního snad dne
co slunce zřím, a proto hledala
jsem útočiště zde, kde zlatě pne
se klenba k nebi, pod níž sedala
tak ráda matka moje vznášíc zor
jak k bohyni, tak stejně k tváři tvé,
ó příteli — Ach, zachraň mne, jsem tvor
tak nešťastný . . . (pláče.)

Vo-macu.

Ó, zadrž slzy své,
sic tekou moje též! . . . Já smířím vás —

Fudži-nami (náhle vzdorně).

Já nechci smír! . . . Chtěla bych vědět však,
co nalže bohyni! . . . Ó, skryj mne zas
za onu clonu, uslyším —

Vo-macu.

Ne tak,

cos lepšího na mysli tane mi.
Věz, Benten jistě zázrak učiní!
Před zraky v glorii již plane mi
ten lásky div!... Ó, díky bohyni
za její pokyn... (Spěchá k rouchům modly) Rychle,
vezmi plášť
ten blankytný, zářící diadem
zde s fénixem... (Podává jí jmenované předměty).

Fudži-nami.

Co činíš? Hněv a zášť
mne stihne idólu —

Vo-macu (obléká ji stále v šaty idólu).

Zde dále vem
též aureolu z drahých kamenů...
Jak sluší ti!... z opálu loutna... teď
na trůn si sedni v prostřed plamenů
lamp posvátných —

(Šlápne silně na mozaikovou hvězdu před trůnem, načež se pozadní stěna výklenku na své ose otočí, a připevněná k ní kostra modly zmizí.)

... tak... místo prázdné, hleď.

Fudži-nami (stoupá na trůn).

Rci, nevzplane idólu hrozný hněv?...

Vo-macu.

Jen nasaď masku — (Podává ji tuto.)

Fudži-nami (nasadí si masku).

Zrak se kryje mhou...
ó, bojím se...

Vo-macu.

Máš luzné Lásky zjev,
a její duch se vznášej nad tebou! (Otevře dvéře a vyjde.)

Fudži-nami (sama).

Ne, nemám odvahy! (Sejme masku) Vo-macu, stůj!
On neslyší a jde! Mě jímá strach.
Kéž někdo přijde! Ah, toť Cúma můj,
znám jeho krok! (Nasadí rychle masku.) Ó, jest mi jako
v snách!

Cúma.

(Vejde a padne uprostřed chrámu před bohyní na kolena, skloní hluboce hlavu a mluví se sklopenýma očima.)

Sedm bohů lidem štěstí dává:
Ty z nich, Benten, největší jsi, svatá,
třikrát svatá, luzná, dobrá, smavá,

ženo, matko; květe, hvězdo zlatá!
Tvá jest země, kterou rosou koupáš,
tvá jsouť moře, z kterých země pije,
tvé jest nebe, v jehož azur stoupáš
s večernicí . . . Srdce všech nás nyje
příchodem tvým, ó ty sladkost žití! . . .
Velebena, nakloň mi teď sluchu.

(Blíží se jí po kolenách.)

Ó vyslyš mne, ty čistý lásky duchu,
ó slituj se! Jediná utišiti
ty bol můj můžeš . . . Kéž, ach se mnou cítíš!

Fudži-nami.

Ach . . .

Cúma (vzpřímí se).

Slyším dobře? Vzdech se nesl chrámem!
Ty smiluješ se, u té soustrast znítíš,
jež oslepena jesti zdání klamem! (Skloní opět hlavu.)
Věz tedy vše. Jsemť samuraj a sloužím
u Mikadova dvoru . . . V zahrad hloubi
tam jednou uviděl jsem dívku . . . Toužím
od oné chvíle po ní. Krása snoubí
se v bytosti té s duše spanilostí,
jak ve souzvuku dvě se kouzla chví . . .
Já mlčky miloval, ve vzdálenosti
jen o ní snil, jak bledá hvězda sní
o lepé luně, neboť dívky rod
byl knížecí — a já jen samuraj.
Já mlčel . . . Jednou však u jasných vod,
jež v lůno jímá posvátný tvůj háj,
bol svůj jsem žaloval, když hvězda tvá
nad stromy vycházela v slávě své
tak démantné a snivé . . . Mladistvá
se pod ní vrba šeřila, a dvé
teď zlatých očí spletí visících
až na zem větví vstříc mi kmitalo . . .
dvé rukou, prsteny se jiskřících,
spleť rozhrnulo: bíle svitalo
jak úsvit roucho z hloubi soumraku,
a v majestátu stál mi tváří v tvář
zjev luzné ženy . . . Sladká ze zraků
a ode rtů se linula jí zář
a tichý šept, jak ptáka hlesnutí
se nocí nes . . . Já poznal, kdo to byl . . .
to Kogo byla . . .

Fudži-nami (trhne sebou a zapomínajíc se).

Ó, to ve snu ti
se zdálo jen . . . Dceř Mikada? . . . Ty's snil!

Cúma (vzpřímí se).

Ó zázrak! Socha mluví! Lásky div!
A tentýž v hlasu tvém jest, Benten, zvuk
jak v hlasu tom, jejž sluch můj, hudby chtiv,
ssál ze rtů té, jež vrhla v hloubi muk
mě neblahého! . . . Ó, vždy tušil jsem,
hlas její hlas že bohů, hlas že hvězd,
jímž budívají k sladké touze zem,
když slunnou pějí, bájnou jara zvěst!

Fudži-nami (vzpamatujíc se, hlasem poněkud změněným).

Jest bohům snadno měnit zjev a hlas . . .
Ne darmo tímto hlasem mluvím však,
tu chtěla jsem ti v paměť volat zas,
na kterou zapomínáš, schvácen tak
svým snem o luzné Kogo —

Cúma (vzpřímí se živě).

Přísahám,
že křivdíš mi! . . . Však smělost odpusť mou. (Kloní se hluboce.)

Fudži-nami.

Nuž, dobře . . . Dále mluv, já neváhám
ti prominout . . . Nuž, tedy! Šerem, tmou
zjev bělil se, a Kogo stála tam . . .
Co řekla ti?

Cúma (vypravuje dále, s hlavou v úctě skloněnou).

Tak kněžna pravila:
„Co žaluješ, ó Cúmo, temnotám?
Co šeptáš hvězdám? Vím to! Zbavila
tě láska krutě klidu, přiznej se!“
Když hlavu svěsil jsem, vypukla v smích,
však když jsem pravil: „Kněžno, nesměj se!“
tu ztichla náhle, oči ve slzích
jí tonuly a tiše šeptala:
„Rci její jméno. Znám je, slyšet však
je z úst tvých chci“ . . . a ruce sepjala
a hleděla mi úzkostlivě v zrak . . .
Já šeptal: „Fudži-nami“ . . . Lekla se
a zbledla. Dlouho, dlouho mlčela
a k nebi hleděla, kde leskla se
tvá hvězda jasně, vzdychla, do čela
se lehce udeřila pravíc pak:
„Já tedy dobře, vidím, hádala!
Jak vysoko jsi vznesl smělý zrak!“
Pak ruku svou mi kněžna podala.
„Já chráním tě,“ mi řekla, „bude tvou
za krátko Fudži-nami, uvidíš!

Však slib mi za to slavnou přísahou,
že za odměnu pak mi vyplníš,
o co tě žádat budu . . . Přísahej!“ . .
Já přísahal a ona zmizela.

Fudži-nami.

To bylo vše? Ó, dobře pozor dej,
bys nelhal mi . . . Jak lampa visela
nad vámi hvězda má . . . Vše viděla,
co dálo se . . .

Cúma.

Co mělo dál se dít?

Fudži-nami.

Nic . . . Dále mluv . . .

Cúma.

Nuž, doba míjela
a zazářil mi zdaru plný svit! . . .
Své slovo kněžna skvěle splnila
a beze dna je zdroj mé vděčnosti!
Já nevím, jak as vše to strojila,
však proudy Mikadových milostí
tak rychle vynesly mě vysoko
ze stínu na výsluní života,
že závrať jala mne . . . Leč široko
nač vypravovat mám? Jest nicota
los lidský vám, ó bozi . . . S úsměvem
sám pohrdávám slávou, bohatstvím . . .
Jen ty, ó Lásko, v ochranu mě vem! —
Nuž krátce, vzhůru nesen štěstím svým
já cíle dosáh nejvyššího též,
já Fudži-nami zvát už měl jsem svou —

Fudži-nami (sejmouc na polo masku, pohnutě).

Hlas tvůj se chvěje . . . Milovals ji . . . Kéž
bys věren byl jí zůstal —

Cúma
(horlivě, vzpřímí se, při čemž Fudži-nami rychle masku nasadí).

Přísahou
to, Benten, dokládám, že zůstal jsem . . .

Fudži-nami (stranou, rozhorlena).

Toť věru příliš! Křivě přísahá!
(Na hlas) A ona tanečnice? Přišels sem,
by’s v oči lhal mi?

Cúma.

Vidím, neblahá

že zdánlivost můž' bohy klamat též.
Neb chceš mne zkoušet?

Fudži-nami (stranou).

Jak to vysvětlí?
(Na hlas). Nuž, vypravuj, však každá budiž lež
ti daleka —

Cúma.

Ó, Benten, v tobě dlí
má naděj veškerá, jak lháti směl
bych tobě drze?

Fudži-nami.

Nuže, tedy mluv!

Cúma.

Den vzešel včera, který splnit měl
slib nejdražších, slib nebedajných snův . . .
My svatbu slavili . . . Již průvod šel
a vedl nevěstu mi v bílý dům . . .
Ten v sadě skryt byl, hustě napršel
květ kolem s oranžů, a modrý chlum
čněl nad ním v dáli . . . Řetěz čápů táh
nad prastarými stromy, v jejichž klín
chrám sousední se tulí. Jako v snách
jsme spolu kráčeli. Večerní stín
byl pod stromy, avšak jim na vršcích,
kde seděl holubů posvátných tlum,
se slunce ještě smálo, v paprscích,
jak šípy dštících v zahrad šer a šum,
třpyt holubích per jemný, na opál
se měnil duhový, a vůni nes
nám vítr z háje, který květem plál.

Fudži-nami (stranou, s povzdechem).

Ó sladké včera, jak jsi smutné dnes!

Cúma.

Hod v domě čekal. Ač jsme toužili
po samotě, přec hosti kázala
ctít povinnost . . . Už mísy kouřily
se plny lahůdek, a ozvala
se brzy hudba, struny mluvily
jak lidský hlas o lásky sladkosti,
kov jásal v jejich šepot. Zmocnily
ty táhlé rythmy, plné nyvosti,
se tepen mých a kovu jásot hnal
mi v srdce divě krev . . . Teď zapěl chor,
a v dveřích, za nimiž sad v jasu spal

už vzešlé luny, objevil se sbor
jak květy pestrých tanečnic.

Fudži-nami (stranou).

Ó žel!

Cúma.

Nad všechny jedna byla spanilá.
Šat ze zlatého brokatu se skvěl
kol ztepilého těla, třpytila
se v těžké látce vtkaná stříbra nit,
změť tvoříc lotosů a pivoněk,
tak bledých jako luny matný svit;
na hlavě, která zvláštní měla vděk,
jak aureolu krásy, diadem
jí voněl z porosených lilií
a z růžových a žlutých chrysanthém.
Tma vlasů olejem z kamelií
se modrala a leskla, zlatá zář
šla z masky, která majíc slunce líc,
jak ono svítíc, skrývala jí tvář.

Fudži-nami.

Ó věru, nemožno již slova víc
té chvále přidat... Příliš jsi si vším
té tanečnice —

Cúma.

Stalo osudné
se její zjevení —

Fudži-nami (rozhorleně).

To dobře vím!
Omlouváš hřích svůj? Bylo přesvůdné
snad řekneš, kouzlo v ladu jejích pós,
i hudba sváděla i luny jas
tam v zahradě... Ó, osudného cos
tě táhlo k ní... Tak že když přišel čas

(v horlivosti své řeči odtáhne masku na stranu)

bys vešel v komnatu, kde čekala
tě nevěsta — tu vyšels v zahradu,
kam mysl tvoje za tou těkala,
jež vábila tě! Pykej za zradu
tu spáchanou po celý život svůj —

Cúma (rychle vzpřímí se na polo a ona rychle poopraví masku).

Ó bohyně, zadrž svou kletbu, buď
tak spravedlivá jak jsi vznešená!
Slyš do konce, a pak mě teprv suď!

Fudži-nami.

Jsem klidna zas . . . Nuž mluv.

Cúma (skloniv se opět, pokračuje tónem líčícím).

Když znavena
již hudba přestala a tanců vír,
když hosté odešli, tu odvedli
'sléz nevěstu, a sladký zavlád mír
teď domem. Byl jsem sám! Tu pozvedly,
když v snubní síň jsem právě vkročit chtěl,
dvě krásné ruce clonu visící
u vchodu v zahradu, a tiše zněl
hlas zároveň s té strany, budící
mé podivení největší, neb byl —

Fudži-nami (zlobně).

— to oné tanečnice vábný hlas!

Cúma.

Ne . . . kněžny Kogo.

Fudži-nami.

Možno?

Cúma.

Tiše lil
se nocí . . . Řekla: „Cúmo, přišel čas,
kde za mou pomoc se mi odměníš.
Pojď, vyjdi v sad . . .“

Fudži-nami.

Ó, úžas! Záhada!
To bylo vskutku tak? Ty neblouzníš?

Cúma.

Tak bylo v skutku . . . Šel jsem. Zahrada
jas jeden byla, lunou stříbřená,
však marně zraky kněžnu hledaly:
na místě jejím o strom opřena
ta tanečnice stála . . . Šlehaly
s té zlaté masky blesky, pozvedla
ji napolo — a tvář se zjevila
mi známá, kněžny Kogo . . . Ohledla
se k domu spěšně, na rty vložila
prst tajemně, a abych za ní spěl
mi kývla rukou —

Fudži-nami.

A ty's neváhal.
Ty's na nevěstu zrádně zapomněl!

Cúma.

A vděčnost, již jsem kněžně přísahal?
A slib můj slavný, velká bohyně?

Fudži-nami.

Ty pošetile slíbil's —

Cúma.

Vázán však
muž splnit slib —

Fudži-nami.

Tož ona zrádkyně
v svém tedy byla právu?

Cúma.

Řekla's tak.

Fudži-nami.

Ah, lstivý muži, kladeš v ústa mi
svou omluvu!

Cúma.

Té třeba není, když
stín viny není —

Fudži-nami.

Přece nezdá mi
se jasná, Cúmo, tvoje nevina!

Cúma.

Že tomu tak, za krátko uvidíš.

Fudži-nami.

Jsem dychtiva.

Cúma (vypravuje).

Postava kněžnina
se lunným jasem nesla přede mnou
jak zlatý přízrak, větrem spěchala
pod staré stromy, které průzračnou
hloub vody clonily, jež dřímala
u sousedního chrámu bílých stěn.
Tam stanula. Na břehu zbouzeli
se pávi, bílí jako z mořských pěn,
a spousty zlatých ok jim sršely
na chvostech jako jiskry v měsíci,
a leskly se o závod s kněžninou
z brokatu vlečkou, která v směsici
se vonných květů vinula jak had.
Šept vlahých vánků chvěl se krajinou,
tak snivý byl a sladký noci lad,

a v tichu tom a snivu její hlas
tak posléz ozval se a hlubým třás'
se dojmutím: „Jest mi, ó Cúmo, žel
(tak pravila,) že v sladký lásky čas
tě volám, abys slib svůj dodržel . . .
Ne dlouho zdržím tě . . . Však dříve zas
svůj svatý dej mi slib, že tajemstvím
to mezi námi na vždy zůstane,
co nyní zvíš . . . Bentenč zůstavím,
by zhojila můj žal . . . Ó, nastane
kdy pro mne klid?“ Tak lkajíc zvolala
a prolévala slzy. Učinil
jsem dojat slib, jak kněžna žádala,
a ona řekla: „Věz, ty's zavinil,
ó Cúmo, celé moje neštěstí!
Já miluju tě . . . Mlč . . . Nebudu lkát,
vždyť dovedla jsem z muk se povznésti
a vlastní blaho v oběť za tvé dát! . . .
Vše nyní víš . . . Nuž, teď mou odměnu.
V Koreu pluju, s tebou loučím se:
ó, našlo-li v tvé duši ozvěnu
kdy moje přátelství (vždyť cítím se
jak sestra vůči tobě) . . . na mou líc
pak bratrský mi vdechni polibek
a žehnej mi . . . To žádám, a nic víc!“
A maska její spadla, paprslek
jak v démantu jí v slze zasvítil,
a hlava její klesla . . . Pocítil
jsem hlubou soustrast, vrhl se na zem
a kořil se jí, pak jsem rychle vstal
a její tváře dotknul se můj ret —
v tom zazněl výkřik, v svitu luny stál
zjev bledé Fudži-nami . . . Budiž klet
ten okamžik! . . . Ó Benten, slyš mě, slyš!
Ó vrať mi uprchlou! Ó učiň div,
a srdce její vrať mi! Považ tíž,
když mluvit nesmím — slibu pamětliv!

(Kloní se až k zemi a zůstane na tváři ležet.)

Fudži-nami
(po krátkém mlčení, snímajíc masku).

Jsem dojmuta . . . Ó Kogo ubohá!
A tobě, věru, křivda stala se . . .
Nuž, na štěstí to snadná úloha
tě s Fudži-nami smířit . . . Dala se
i ona v ochranu mou —

Cúma (vzpřimuje se radostně).

Dík můj měj —

Fudži-nami (nasadíc rychle masku).

Na polo slibuji jen. Odpověď
dřív na dvě ještě otázky mi dej.

Cúma.

Mluv, velká Benten, odpovím. Ach, veď
mě rychle k spáse!

Fudži-nami.

Vyznej upřímně,
že pošetilost jesti slibovat
tak na slepo jak ty, neb zdá se mně,
že jiná jinak mohla milovat
než velkodušná Kogo . . . Věrnosti
tvé kdyby obět byla žádala,
co byl bys činil?

Cúma.

Nemá platnosti
slib proti cti, a čest by kázala
slib neplnit, jenž plodem podlosti!
Muž čestný čestné ženě slovo dal.

Fudži-nami.

Tvá odpověď mi dává klidnosti,
však nyní, Cúmo, tážu se tě dál,
rci na svou čest, co čisté pravdy rek,
zda nemáš ani stínu výčitky
při vzpomínce na onen polibek . . .
Byl z c e l a bratrský? . . .

Cúma.

Ó, bez výtky
žel, z c e l a, nejsem . . .

Fudži-nami (polekaně).

Jak?

Cúma.

Když hledím blíž
na vděčnost povinnou, tu zdá se mi,
že chladný byl a spěšný přes příliš!

Fudži-nami (vstane prudce a odhodí plášť a masku).

Jsemť nejšťastnější dívka na zemi!

(Seskočí s trůnu a padne rychle se zemi vstávajícímu, překvapenému Cúmovi do náruče. Dvéře chrámu se otevrou, kněz Vo-macu stojí na prahu a usmívá se. Za nimi je krajina vidět, koupaná večerním světlem. Nad šeřícími se stromy, nad temně modrou horou svítí stříbrně večernice, hvězda bohyně Benten.)

Vo-macu.

Div dokonán! Již jděte, svítí vám
na cestu Benten! . . . Čas zavříti chrám.

(Opona spadne rychle.)

Vesmír.

Napsal dr. **František Kahlík.**

(Dokončení.)

V.

ýzkumy Proctorovy značí obrat v názoru o budově světa.

Budova tato v očích člověka vzrůstala neustále, obzor světový šířil se napořád, hranice jeho unikaly dál a dále, až posléze pojem všehomíra srostl s pojmem neskončenosti. Pečlivá novější bádání hvězdářská všemumíru jakožto celku jednotnému opět vykazují meze. Na základě dosavadních výsledků fotometrie a výzkumů o vlastním pohybu hvězd pokládá Secchi, že světlo potřebuje 10.000 let, aby k nám doletělo z nejvzdálenějších hvězd Mléčné Dráhy, pokud je možno postihnouti nejdokonalejšími dalekohledy, ač ani jimi nelze prohlédnouti celou mohutnou vrstvu hvězd, tak že hvězdnatá nebes báň jest pro nás dosud neproniknutelna. Přes to, dí Secchi, nelze vesmír nazvati neskončeným, neboť nižádná věc složená z částí omezených nemůže býti neskončenou.

Proctor značně zmenšuje rozměry Mléčné Dráhy. Kde však běží o rozřešení otázky, je-li vesmír konečný či nekonečný, jest svědectví Mléčné Dráhy naprosto nedostatečné i třeba obrátiti zřetel též k oněm světlým obláčkům rozličné velikosti a zářivosti i rozmanitých tvarů, které roztroušeny jsou po nebeské báni jako útrže obrovské Dráhy Mléčné a jež případně se označují jménem mlhovin.

Před objevením teleskopu neznali ani jediného útvaru podobného, ačkoli i dobré oko prosté jich několik může postihnouti a již Ptolemaios ve svém Almagestě 5 mlhovitých hvězd uvádí. Nyní páčí se počet známých do 6000, a objevili a popsali je zejména Herschelové.

Ze všech zajímavých stránek, jež mlhoviny poskytují, jest pro nás nejdůležitější jejich rozloha v prostoru světovém a jejich podstata, kdežto vnější jejich tvářnost zde jen podřízený má význam; neboť kdybychom i k této části popisného hvězdářství zřetel obrátiti chtěli, překročili bychom při nesmírné rozmanitosti útvarů dosud poznaných daleko meze tohoto pojednání.

Dosud nepodařilo se vyšetřiti parallaxu ani jedné mlhoviny, pročež nevíme také nic určitého o jejich vzdálenostech, a zdánlivý rozsah jejich na klenbě nebeské o skutečné jich velikosti nás rovněž nemůže poučiti. I ujaly se o nich bujnější ještě domněnky než o hvězdách samých. Záhada vrcholí v otázce, rozkládají-li se mlhoviny v prostoru, který zaujímá naše soustava hvězdní, nebo vymykají-li se z něho? Tvoří-li se soustavou Mléčné Dráhy jediný celek, aneb dlužno-li v nich spatřovati samostatné světy, tonoucí v hlubinách neskončeného prostoru?

Pomysl o neskončenosti všehomíra našel v nich mohutnou oporu, neboť v pronikavých dalekohledech novějších rozprskávaly se bělostné tyto obláčky v obrovské roje drobných, vzdálených hvězd, nakupených na spůsob Mléčné Dráhy, která by se nám rovněž jevila mlhovinou, kdybychom na ni patřiti mohli z neskončené dálky.

Podobalo se na chvíli, že veškeré mlhoviny tímto spůsobem se dají rozložiti. Které vzdorovaly nástrojům starším, že se roztříští v obrovských dalekohledech novějších; mlhoviny nerozlučné pokládány za skupeniny vzdálenější a tak se šlo k soustavám napořád vyšším, k Mléčným Dráhám mlhovin, o nichž mluvila theorie Lambertova. Naděje tato ukázala se býti klamnou. Mohutnějším dalekohledům objevily se řady mlhovin dříve neviditelných, jichž rozložení by vyžadovalo opět silnějšího zvětšení teleskopického; ale rozvésti mlhovitou, čili vlastně plynnou podobu právě té většiny, která i rozmanitostí útvarů a podob i velikostí namnoze nad ostatní vyniká, nepodařilo se.

I vyslovil již W. Herschel domněnku, že mlhoviny ty jsou masy planoucího plynu, že jsou prahmotou, ze které skupením se krystalují a se vytvářejí světy, a domněnku tu potvrdily výzkumy spektroskopické. Neboť rozbor spektrální učí, že vidmo rozohněného plynu podstatně se liší od vidma pevného tělesa rozžhaveného: skládáť se vidmo plynných mlhovin z jednotlivých světlých čárek, nejobyčejněji ze tří, časem toliko z jedné, které odpovídají různým prvkům v nich se vyskytujícím, kdežto vidmo mlhovin z hvězd složených představuje spojitou vrstvu nebo-li spojitý pás. Ve všech případech tedy, kde mdle svítící mlhoviny v astrospektroskopu poskytují jen trochu zřetelnější vidmo, přímo a bezpečně možná rozhodnouti o jich podstatě. Dosud byla větší část mlhovin, které poskytují vidmo spojité, rozložena ve hvězdy, u třetiny jest rozklad takový pravděpodobný, kdežto u žádné rozpojitým vidmem se honosící mlhoviny nepodařilo se dokázati složení z jednotlivých hvězd. Také se objevují tvary, kde jakoby hvězdy otočeny byly závojem obláčkovým, — na takových jakobychom viděli tvorbu světův, ponenáhlé kupení se prahmoty plynné — a jim odpovídá též vidmo jejich, skládající se ze slabého vidma táhlého a z několika jasných linií. V liniích těchto rozeznali Hugins a jiní badatelé hlavně vidma vodíku a dusíku, ze kterýchžto plynů mlhoviny tudíž ponejvíce se skládají.

Od těch dob, co spektroskop odůvodnil rozdělení mlhovin ve dvě rozličné skupiny, plynné totiž a ve mnohočlenné skupiny hvězdní, není již třeba klásti světlé ty obláčky nebeské v neskončenou dáli, any mohou býti útvary nám poměrně dosti blízké. Také přestaly býti důkazem neskončenosti všehomíra. Proti pomyslu tomu právem se namítá, že kdyby byl vesmír nekonečný a kdyby prostor světový naplněn byl neskončeným počtem hvězd, báň nebeská celá musila by zářiti bleskem slunečním, toho však ve skutečnosti není a dalekohledy vykazují na obloze místa téměř úplně bezhvězdná, nelze tudíž také počet hvězd pokládati za nekonečný. Ovšem mnozí astronomové, aby zachránili pomysl o neskončenosti všehomíra a jej uvedli ve shodu s přesným pozorováním, tvrdili, že světlo z dalekých těch končin k nám dolétající silněji slábne než dle známého zákona čtverce vzdálenosti, čili, že cestou podlehá

jakémusi přitlumení. Slábnutí to spůsobiti by mohla buďto veliká temná tělesa kolotající u valném počtu v prostoru světovém, se kterýmžto míněním spřáteliti se jest za těžko, aneb hmota tlumící v podobě kosmického prachu, který podobně jako prach athmosférický světlo sráží a oslabuje, ale neuhasuje úplně. Tato domněnka o absorpci světla stává se zbytečnou, jakmile upustíme od pomyslu o jednostejné rozloze hvězd po všem prostoru a svět celý za ohraničený pokládáme.

Že také mlhoviny patří do této budovy všehomíra a nepředstavují světových soustav zvláštních s naší souřadných, o tom svědčí dle Kleina též pohyb mlhovin podvojných, podobných soustavou dvojhvězdím, o kterých výše řeč byla. Při některých takových mlhovinách bylo pozorovati pošinování se kolem jakéhosi středu hmot jako při dvojhvězdích, u jedné pak vypočténo s pravděpodobností co největší, že čas oběhu družic obnáší asi 1000 let. Doba ta zdá se velikánskou, když ji porovnáváme s během věcí lidských — u vývoji všehomíra jest vteřinou. Vždyť časy oběhu čili roky siderické některých dvojhvězdí trvají staletí a netřeba ani tak daleko hledati příkladů, an již Neptun, kroužící po periferii naší soustavy sluneční, potřebuje k oběhu 165 let. Ruch sdružených mlhovin jest tudíž s ostatními pohyby hvězdními stejnorodý, z čehož Klein dovozuje, že jim právem spíše místo přísluší v naší budově hvězdní než v ostatním tajuplném prostoru světovém.

Nasvědčuje tomu konečně samo rozložení mlhovin v prostoru světovém. Tyto rozesety jsou po celé klenbě nebeské nepravidelně, jinak na polokouli severní, jinak na jižní, ale bedlivým vyšetřováním a rozborem jich objevena okolnost podivuhodná, že pravé, plynné mlhoviny unikají ze sousedstva Mléčné Dráhy a kupí se u mnohem větším počtu kolem jejích točen, na místech od ní nejvzdálenějších, mlhoviny rozlučitelné pak že se vyskytují v jejím sousedství. Rozloha tato není zajisté nahodilá a kdyby mlhoviny tvořily samostatné Dráhy Mléčné, byly by spíše jednostejně po obloze rozesety.

Veškeré tyto úvahy utvrzují a podporují náhled, že hvězdy i mlhoviny počítati sluší v jednu skupinu těles nebeských, v jednu soustavu hvězdní, která vrcholí a nejvýrazněji se jeví v Mléčné Dráze. Kosmogonie nynější pokládá celou sluneční soustavu za výtvor jediné pramlhoviny a nynější stav všehomíra potvrzuje tento náhled stavě nám na oči prahmotu světa na rozličných stupních vývoje: od mlhovin do sluncí a oběžnic. Známe mlhoviny, v jejichž obláčkové hmotě se naskytují hvězdy a kolem nich se jeví širé trhliny v plynné prahmotě, jakoby se jí bylo užilo ku tvorbě hvězd. Konečně jako na pokraji Mléčné Dráhy se kupí četné hvězdy větší, podobně jeví se hvězdy též při okraji mnohých mlhovin neb obstupují utvořené v nich průrvy — tvořící se hvězdy šíří trhliny v mlhovinách.

Sama Mléčná Dráha jeví neklamné známky tohoto postupného vývoje. Hvězdy, které ji tvoří, nejsou v ní rozloženy jednostejně, nýbrž vykazují všude snahu slučovati se ve skupiny hustější, jež odděleny jsou prostory více méně prázdnými. Ba zdá se, že všude nepokročila ještě krystalisace tak daleko, neboť Secchi shledal v ní místa, jež dávají vidmo čárkové, pocházejí tudíž z prostorů, vyplněných plynnou prahmotou světovou. Pás Mléčné Dráhy značí tudíž směr, jímž krystalisace

prahmoty hlavně se nesla a postupovala. Ostaly po ní útrže po nebi a ty se přetvořily v sousedství jejím ve skupiny hvězdní, ve větších pak dálavách zachovaly prvotný útvar mlhovin. Narazili jsme na tyto theorie kosmogonické — o nichž promluviti bude příležitost jindy — abychom ukázali, že se dají dobře sloučiti s názorem, jenž pokládá vesmír za celek konečný a omezený. Za naší Mléčnou Drahou není podle názoru toho jiných mléčných drah, ona není útrží neskončenosti, nýbrž jest vesmír celý, mlhoviny pak jsou z ní toliko drobty.

Marné by bylo truditi se otázkou, zda mimo svět náš jsou ještě světy jiné, vyplňující a oživující neskončený tajuplný prostor? Světy takové musily by nám ostati utajeny. Neboť jako jsou nepatrny vzdálenosti lun od oběžnic u porovnání se vzdálenostmi oběžnic od slunce a jako tyto zase skrovny jsou, porovnáváme-li s nimi vzdálenosti slunci mezi sebou, tak zajisté soustavy takové odděleny by byly navzájem dálavami, proti nimž rozměry naší Mléčné Dráhy byly by malé. Naše dalekohledy pak ani celou vrstvu této proniknouti nemohou, kterak bychom tedy o světech ostatních měli nabyti světla? Pomysl tento o nedohledných světech jest tím jalovější, jelikož svět viditelný poskytuje příliš mnoho látky k našemu bádání. Jakkoli tedy — dokládá Secchi právem — svět náš za omezený sluší pokládati, jest on příliš rozsáhlý, než abychom jej mohli vystihnouti.

Ještě planější jest otázka, zda svět našim zrakům dostupný jest celek samostatný aneb zdali jest ohnivem v nekonečném řetěze světů. O věci té se příti jest nemožno. Jsouť celkem vědomosti naše o rozloze hvězd, souhvězdí a mlhovin tak kusé a nedokonalé a opírají se o tak skrovný základ přesných výsledků, že na nich nezvratný výklad budovy světové založiti nelze. V celku nutno ještě nyní uspokojiti se domněnkami. Nový názor o budově všehomíra zvolna vzrůstá a se utváří a zdá-li se býti dosud příliš zárodkovým a nedokonalým, tož nezapomínejme, že vědecká kosmologie nynější před stoletím teprv vzala původ a nikde u vědě není čas člověku tak potřebným pomocníkem jako při bádání o podivuhodných a velikolepých zjevech všehomíra. Čím dále tu bádavý duch lidský, sprostě se pout, jimiž ho jímá čas a prostor, v bezedno světové se zahloubá, tím jasněji poznává, jak podřízeným jest členem všehomíra, v němž celá země, ba i celá soustava sluneční představuje nepatrný jen atom kosmický. Sahajíce v nekonečnost stojíme u hranic vědy, jako se dotýkáme její mezí protějších, když se noříme v neskončeně drobný svět atomův a v hemživé reje nálevičníků, jichž milliony se rojí v jediné kapce vody.

Anna a Marie.

Psychické notturno od **J. Arbesa.**

(Pokračování.)

nna zahájila život plný sladkých a nejsladších nadějí do usmívavé budoucnosti, — nejinak než jako skřivánek, když časně z rána vzletne z jarního osení a raduje se ze všeho, co čilé oko jeho postřehne — Marie pak život trapně a bolestně kontemplativní s neutěšenou perspektivou do temné budoucnosti — nejinak než asi jako tažné ptáče, když na své první pouti do neznámých krajin věčného jara, po kterýchž instinktivně tak vřele toužilo, bylo za nevlídného, podzimního večera náhle smrtelně poraněno a kdesi v tmavém, příšerném houští v trapné nejistotě přemítá o své malomocnosti oprotiv krutému osudu.

Anna začala tudíž v pravém slova smyslu žíti, Marie pak se zdrceným srdcem životu odumírati . . . Oné zdálo se, jako by svět, vlastně okolí, v němž žila, nalezalo se v plném jasu denního světla, této pak, jakoby vše kolem ní zahaleno bylo v mlhavý závoj, který vždy více houstne — nejinak nežli jako když po chmurném dnu dostaví se soumrak a čirá tma vždy úsilovněji domahá se přirozeného svého práva.

Byvše od sebe náhle a takořka násilně odloučeny, vzpomínaly na sebe, jak přirozeno, v prvních dnech velmi často.

Leč jaký to rozdíl již v pouhém vzpomínání!

Anna, nemajíc téměř ani času k zahloubání se, připomíná si přítelkyni jen jaksi příležitostně a přeletmo. Cítí i chápe, jak krutý osud přítelkyni stihl; ale pocit ten jest ve víru čilého nového života příliš prchavý, než aby se jevil jinak nežli pouhým povzdechem nebo náhle vzniknuvší a rychle pomíjející chmurou v krásné, štěstím a blažeností zářící tváři . . .

Nemáť ani času, ni dosti pevné vůle uvažovati o kruté ráně osudu, která přítelkyni zasáhla, neřku-li aby mohla nebo docela chtěla dosah neštěstí toho úplně vystihnouti . . . Naopak — ona se všemu tomu instinktivně brání. Každá vzpomínka toho druhu jí překáží a kalí sladký pocit bezměrné, druhdy vůbec ani netušené blaženosti, která ji právě trvale rozechvívá.

Marie naopak nemajíc pro jiného smyslu nežli pro své hoře, ovšem vzpomíná hlavně na matku. Ale kdykoli si připomíná šťastnou přítelkyni, po matce jedinou bytost, pro kterou má smysl aspoň tak dalece, že obraz její vyhupuje se před duševním zrakem jejím nad míru jasně — připomíná si ji s vytrvalostí člověka osamoceného, který má dosti času k hloubání i k pocitům, jež z hloubání toho vznikají, a nikterak se jim nebrání, naopak nalezá v nich skoro zálibu.

Příkrý kontrast mezi přítelčiným štěstím a vlastním jejím neštěstím harmonuje s chmurnou duševní náladou její aspoň tak dalece,

že jí nepřekáží, ba spíše ji nutká, by nebyla vzpomínka naň zaplašována; neboť bolest, jakou vzpomínka ta Marii působí, nevyrovná se nikterak bolesti nad ztrátou milované matky a bolest tu spíše jaksi doplňuje — — —

V prvních dnech po pohřbu zdálo se Marii, jakoby žila v mlhavém, trpce přisládlém ovzduší, které ji mírně omamovalo. Cítila nevylíčitelnou únavu a ochablost. Hlava byla těžká, nohy jako olověné, nejinak než jako když se začínají jeviti první příznaky vážné, nebezpečné choroby.

Vše, co ji obklopovalo, na co pohledla neb o čem zaslechla promluviti, budilo v duši její zvláštní, doposud ještě nepocítěnou, polo milou a polo nepříjemnou apathii.

V některých okamžicích se jí zdálo, jakoby byla skoro úplně otupělá, jakoby nebylo ve světě praničeho, co by ji mohlo snad někdy ještě potěšiti nebo co by vůbec jen stálo za pozornost; avšak hned na to opanoval duši její podivný pocit sladce zádumčivé něžnosti a jemnosti, takže i věci, které jí bývaly druhdy úplně lhostejny, zdály se jí býti hodny pozornosti.

Po celé hodiny seděla bez pohnutí v křesle nebo na pohovce, upírajíc oči v neurčité prázdno nebo přecházela bezúčelně z pokoje do pokoje nebo v jediném pokoji sem a tam, aniž by věděla proč.

Vůle její byla v tajemných okovech nervosní ochablosti. Vymanila-li se z nich, stalo se to jen na několik okamžiků a i tu jevila se vůle její jen jaksi v instinktivní nahodilosti a bezúčelnosti.

Někdy se jí zdálo, jakoby byla o něčem přemítala; ale v témž okamžiku, když si to připamatovala, nevěděla, co jí bylo bezprostředně před tím na mysli tanulo.

I obraznost její byla zachmuřená. Obrazy, které jí občas předváděla před duševní zrak, byly mlhavy. Jenom někdy vyhoupnul se obraz barvitější a plastičtější; ale vždy jen na krátko, ba začasté již v bezprostředně následujícím okamžiku rozplynul se v charou mlhu.

Teprv po několika dnech trapného skoro možno říci více méně bezpředmětného dumání, vymanila se vůle její z tajemných okovů apathie. Marie se rozhodla vyjíti na ulici.

Byl krásný večer podzimní. Slunce klonilo se již k západu . . .

Marie vyšla z bytu po boku staré služky, někdejší své kojné, která ji milovala jako své vlastní dítě. Ale sotva popošla v první ulici několik kroků, pocítila nevýslovnou únavu. Krok její byl matný, skoro vrávoravý; na čele a skráních vyvstaly jí lehynké krůpěje potu — nepochopitelná úzkost zmocnila se jí tou měrou, že tajil se jí skoro dech.

Náhle zavrávorala a byla by snad klesla, kdyby ji nebyla společnice zachytila. V několika okamžicích však se opět aspoň tak dalece vzpamatovala, že mohla se vrátiti domů . . .

Nicméně sotva překročila práh bytu, zmocnila se jí nevylíčitelná úzkost. Vypukla ve štkavý, usedavý pláč . . . Přecházela po bytě — usedla a hned zase vstala — slovem chovala se, jakoby se jí začaly i smysly zachmuřovati . . .

Úzkost svírala jí prsa jako předtucha nějakého nebezpečí. Marně se namahala vmysliti se v pravý stav věcí a zapuditi vždy více se zmahající úzkost, až pak posléze se rozhodla vyjíti z domu poznovu.

Vyšla jako poprvé — matným, skoro vrávoravým krokem. Namahavě prošla první, méně živou ulicí a zabočila do ulice živější.

Slunce bylo již zapadlo; večerním šerem kmitala již světla četných svítilen — ruch a šum procházejících se byl větší než kdy jindy.

Ale pro Marii byly to jen matné stíny, míhající se jí před zamženýma očima, v kterýchž každou chvíli zaleskla se slza, která pomalu usychala, by učinila místo slze jiné.

V pouličním ruchu a šumu velkoměstském, jenž jí druhdy vždycky vábíval a v němž cítívala se jako ve vlastním živlu, cítila se tentokráte osamělejší nežli v největší uzavřenosti v právě minulých dnech, kdy nebyla bytu svého opustila. Zdálo se jí, jakoby ruch a šum ten byly úplně bezúčelny; jakoby kolem ní mihaly se pouhé marionetty bez citu a vůle — a nevýslovné pusto naplnilo její duši . . .

Hoře a tichý zármutek ustoupily pocitu bez odporu nejtrpčímu: duševní prázdnotě, kdy se člověku zdá, jakoby bylo nitro jeho úplně vyprahlé, hlava pustá a vědomí skoro již umrtvené.

Opírajíc se o rámě své společnice, ubírala se však vždy dále, nevšímajíc si ničeho kolem sebe — mlčky a zároveň bezmyšlenkovitě. Jenom cit byl v permanenci; ale nepoměrně mdlejší nežli zpočátku. Poslední slza, chvějící se matně v oku, usychala již tak pomalu, jako by byl zdroj její skoro již vyprahlý . . .

Marie viděla sice předměty kolem sebe, vlastně jen přímo před sebou jasněji, ale přece matně jako v pouhých konturách, bez barvitosti a plastiky, jako markantnější silhouetty.

Náhle utkvěl zrak její na přihrbené postavě stříbrovlasé stařenky v chudobném oděvu, která o berličce belhala se pomalu a namahavě proti ní. Upřela na ni zrak svůj instinktivně tak bystře, že viděla na chvíli vše tak jasně a určitě jako jindy; ale hned po té zalily se jí oči slzami, že neviděla ani na krok před sebe.

Stařenka přešla, Marie se za ní ani neohledla; ale před duševním zrakem jejím stál obraz stařenin zcela jasně: viděla ť vráskovitou tvář zažloutlé pleti a ostrých, spíše drsných nežli dobráckých rysů, hluboko zapadlé, skoro bezvýrazné oko, uvadlé namodralé rty, krátce obraz tělesného úpadku, bytost, o kteréž právem dalo se souditi, že jest nad hrobem svým již hluboko nakloněna.

Chvíli jí bylo vše to úplně lhostejno; leč náhle sevřelo se jí srdce bolestí — myšlenka pomíjejícnosti vbodla se jí do srdce tak hluboko, div nezaúpěla . . .

Zastavila se, přejela jednou rukou přes tvář, jakoby chtěla nějaký přelud zaplašiti a beze slova obrátila se nazpět k domovu.

Společnice jí v ničem nebránila; poskytujíc jí jen opory, mlčela jako Marie — a tak octly se asi v půl hodině zase doma.

Marie byla k smrti unavena, téměř vysílena. Sklesla na pohovku jako bez vlády a dlouho zůstala bez pohnutí.

Vycházka tato nezůstala na duševní a tělesný stav její bez vlivu. Asi po hodině se vysvlekla a ulehla — a poprvé po smrti matčině byl spánek její aspoň tak daleco osvěžující, že nemučil ji horečnými sny, že spala klidněji.

Procitla nápadně osvěžena.

V prvním okamžiku, když rozhledla se po vkusně vykrášlené ložnici, která v oranžovém lesku ranního slunce podzimního měla zvláštní půvab, zdálo se Marii, že procitla jako kdy jindy, dokud byla ještě svrchovaně šťastnou. Po několika vteřinách připomenula si však děsnou katastrofu rodinnou, srdce se jí zoužilo křečovitou bolestí a slzy vstoupily jí do očí.

Mimořádný tento stav netrval však dlouho. Slzy poulevily bolesti; Marie začala — poprve po pohřbu matčině — normalněji přemítati. Nebylo to sice přemítání přesně pravidelné, nýbrž abychom tak řekli přeletavé, ale přece již přemítání trvalejší.

Zdálo se jí, jakoby v duši její klíčil zárodek pevnější nějaké vůle, nějakého rozhodnutí. Napadloť jí, že hrob nikdy nevrací, co byl jednou pojal; že osudu, který byl stihl milovanou matku, žádný člověk a žádný tvor neujde — že týž osud stihne dříve nebo později i ji . . .

Připamatovala si některé přítelkyně a známé, které byl týž osud jako ji také již stihl, které v hoři a zármutku taktéž div nezoufaly, ale časem svým přece se zase vpravily v život, pozapomenuly nebo docela zapomněly a žily pak jako druhdy.

Napadlo jí, žeť sama již také asi dvé decenií na světě, ale celá minulost že podobá se několika týdnům, takže jest vlastně skoro až lhostejno, umírá-li člověk dříve či později, — krátce celá řada důvodů i pseudodůvodů, kterýmiž se lidé v takových případech snažívají potěšiti, táhla jejím mozkem a poskytla jí skutečně jakési úlevy.

Zdálo se jí, že oprotiv neúprosnému zákonu přírody hoře a zármutek lidský jsou nejen málomocny, nýbrž úplně bezmocny, tudíž marny i zbytečny; že nejsou nežli bezúčelným mučením a týráním člověka, který se jim oddává — a proto žeť zcela rozumno i prospěšno vzepříti se jim ze všech sil, snažiti se — upoutati mysl k předmětům jiným, slovem zapomenouti . . .

Ale jakž možno zapomenouti, když obraz milované, na vždy ztracené bytosti tane člověku doposud ještě každou chvíli na mysli, když každá maličkost kolem nás bytost tu připomíná, když domníváme se slyšeti její hlas — když doposud ještě vše jest v čerstvé paměti a srdce při každém připomenutí bolestně se ouží a oko slzou zalívá!

Jediný prostředek, kterýmž možno zapomínání podporovati, jest vír života, co možná nejrychleji se střídající kalejdoskop zevnějších dojmů . . .

Ale jakž možno mladistvé, intelligentní dámě ze slušné rodiny vrhnouti se do omamujícího víru života?

Poměr její k otci byl sice vřelý a upřímný, ale přece nikterak tak důvěrný jako k matce.

Obyčejně zamlklý a hlavně obchodními spekulacemi se zabývající otec byl Marii přese všechnu něžnost, s jakou jej milovala, přece jen jaksi člověk, který jí nerozuměl úplně.

V době rodinné katastrofy dlel otec v důležitých záležitostech obchodních v Londýně a přibyl na telegrafickou zvěst o náhlém úmrtí své choti teprve v den po jejím pohřbu do Prahy. Zajel si na hřbitov, uspořádal některé nejdůležitější záležitosti rodinné a obchodní a když

se byl po několik dní po svém spůsobu pokoušel dceru svou utěšiti, odejel hořem sklíčený opět v záležitostech obchodních do ciziny.

Marie byla tudíž zůstavena sama sobě.

Kromě někdejší své staré kojné, s kterouž byla poprve vyšla z domu, neměla nikoho, kdo by ji doprovázel. Avšak žena ta přes všechnu svou dobrotu srdce a příchylnost k rodině, obzvláště ku své někdejší kojence, byla přece jen ženou příliš obmezenou, než aby se mohla státi důvěrnou společnicí, jakou Marie v osudných chvílích života svého nevyhnutelně potřebovala.

Marie nalezala se tudíž přese všechny příznivé poměry hmotné přece jen v postavení politování hodném. Pravda — mohla navštíviti některou svou známou . . .

Avšak čím jsou člověku v tak kritických okolnostech, v jakých se nalezala Marie, tak zvané známé, které nemají pro naše hoře nejmenšího smyslu; Marie aspoň neměla k žádné nejmenší důvěry. Jediná bytost, která by jí byla mohla býti aspoň poměrně jaksi mravní oporou, jediná, ovšem nejvěrnější, nejupřímnější přítelkyně Anna nebyla více v Praze — Marie byla tudíž úplně osamělá a opuštěna . . .

Opustila lože, oblekla se a počala, aniž by věděla proč, přecházeti z pokoje do pokoje. Nevěděla, co počíti; zda něco čísti nebo si zasednouti k pianu nebo vyjíti na procházku — nebo zajeti si na hřbitov k matčinu hrobu . . .

Bezúčelně z jednoho pokoje do druhého šukajíc zabývala se v myšlénkách věcmi více méně nezávažnými, až posléze v ložnici matčině, do které byla několikráte vešla a zase ji opustila, upoutala mimoděk pozornost její matčina malá fotografie, visící nad prostým psacím stolkem.

Chvíli dívala se na obrázek s pocitem zádumčivě bolestným, po té bezděky zasedla za stůl a bezmyšlénkovitě a bezúčelně otevřela hlavní šuple. Bylo, jak je byla matka zůstavila: bylo v něm několik dopisů, nějaké drobné účty a různé tretky, jež nalezneme v každém stole damském.

Marie vzala jeden dopis do ruky, podívala se na adresu a zase dopis odložila.

Po chvíli chtěla šuple zase zavříti, ale zrak její utkvěl na malém klíčku ležícím v koutku šuplete po pravé straně.

Poznala, že to klíček od menších přihrádek ve stole. Vzala jej do ruky, pohledla naň a bezmyšlénkovitě otevřela jím malé jedno šuplátko po pravé straně. Spatřila v něm nevelkou knížku v červených safianových deskách. Sáhla po ní, otevřela ji a poznala matčino písmo — matčin denník z právě minulých měsíců . . . Cítila, že tlačí se jí slzy do očí; přes to probírala se v lístkách různým písmem psaných — ovšem ledabylo, jako by chtěla a nechtěla čísti . . . Tu a tam utkvěl zrak její na vlastním jméně jejím, až posléze na posledních popsaných stránkách utkvěl na datum dne přede dnem matčiny smrti . . .

Písmo bylo nad míru nestejné, řádky nerovny. Dle všeho byly poslední tyto řádky matčiny psány v rozčilení nebo v předtuše smrti.

Marie nahledla v písmo pozorněji, ale dříve nežli přečtla a pochopila několik řádek, na nichž byl zrak její náhodou utkvěl, zalily se jí oči slzami.

Neviděla, nemohla dále čísti.

Chvíli držela knihu v ruce, která se jí začala chvěti ... Po té prudce přitiskla poslední písmo matčino ke rtům, zavřela knihu a uloživši ji na místo, odkud ji byla vzala, zavřela šuplátko na klíč a uložila klíček do šuplete hlavního.

Několik okamžiků setrvala ještě před stolkem, načež jala se poznovu bezúčelně přecházeti s místa na místo, z pokoje do pokoje, až posléze usedla ve své ložnici na divan a zadumala se.

Setrvala v polomrákotném zadumání až do poledne, načež naobědvavši se zadumala se poznovu.

V chvílích těch nepřála si ničeho, ba skoro ničeho necítila a zajisté jen divem se stalo, že ke druhé hodině odpolední se rozhodla vyjeti si se starou společnicí do Stromovky.

Dala objednati fiakr a vyjela.

Den byl opět jasný a krásný, jeden z oněch příjemných podzimních dnů, v kterýchž šťastní a spokojení lidé skoro až slastně kochávají se v pomíjejícnosti, kdežto lidé nešťastní cítívají se ještě nešťastnějšími.

Nenápadné ještě, ale přece již zjevné symptomy blížícího se odumírání přírody působily na Marii dojmem skličujícím. Bylo jí, jako by ji neviditelná ruka pomalu svírala hrdlo, až se jí tajil dech. Občas z hluboka vzdychla, někdy vstoupily jí slzy do očí ... Nedívala se na pravo, ni na levo; lidé, které povoz potkával, byli jí úplně lhostejni — ani jediný předmět neupoutal její pozornosti.

Povoz projel parkem bubenečským jen jednou; Marie dala rozkaz k návratu.

Krátce po čtvrté hodině odpolední byla již zase doma, aniž by si byla z vyjížďky přivezla jiného dojmu nežli temného hukotu podzimního větru, když zalehl několikráte v husté ještě koruny stoletých stromů.

Ozvěna mrazivě příšerného hukotu toho pronásledovala Marii po několik hodin.

I když posléze ulehla a usínala, zdálo se jí, že slyší hukot ten, brzo jako by se blížil a hned zase vzdaloval a znenáhla usínal ...

Tentokráte nespala tak klidně jako minulé noci. Obraznost byla zdánlivě bez příčiny (dle všeho však následkem toho, že byla Marie nalezla zápisky své matky) nad míru podrážděna a předváděla dívce obrazy nejdivočejší bez ladu a souvislosti a přece aspoň momentanně jasné, barvité a plastické.

Brzo se jí zdálo, jako by se vznášela nad nějakou propastí a v smrtelných úzkostech hledala opory; hned po té jí bylo, jako by ležela kdesi v čiré tmě a cítila se všech stran nevysvětlitelný tlak, jakoby vzduch kolkolem měnil se v led a tělo její vždy více tísnil, až pak — když úzkostí již již ustávala dýchati — náhle tlak povolil a Marii se zdálo, jako by seděla na nějaké věži a dívala se v širý kraj ...

Jaký to byl kraj, nemohla rozeznati; ale měl ráz jižní, jenom že po azuru oblohy nebylo památky. Po obloze valily se příšerně černé mraky, z nichž vyšlehávaly rudé plaménky ...

Znenáhla začaly plaménky splývati a v úžasně krátké době šlehaly z mraků plameny, až vzňaly se mraky úplně a celá obloha podobala se nepřehlednému hořícímu moři . . .

Marii sice při tom napadlo, že mohou to býti příznaky tak zvaného „soudného dne“; ale k nemalému podivení svému nepocítila nejmenšího strachu. Dívala se v oslňující, do nedozírné výše šlehající obrovský plamen, až jí oči přecházely; ale zůstala klidnou, jako by se dívala na dokmitávající jiskřičku . . .

Znenadání plamen uhasl, jako by jej byl někdo sfouknul, a nad krajinou klenula se bezoblačná noční obloha s myriadami třepotavých hvězd. Marie zůstala i nyní klidnou; ale bylo jí, jako by stůj co stůj chtěla si něco připomenouti a — nemohla . . .

Prostinký obraz ten potrval po delší čas, až posléze Marii unavil. Chtěla odvrátiti svých zraků, chtěla vstáti; ale byla bez vlády jako přikována.

Zmocnila se jí úzkost. Napadlo jí, kde a proč asi se tam nalezá — jak se tam octla — a vůbec co vše to znamená?

Ale dříve nežli si mohla odpověděti, zdálo se jí, že není vlastně na žádné věži, nýbrž doma, v ložnici matčině — že sedí za matčiným psacím stolkem, majíc před sebou knihu s červenými safianovými deskami.

Dívá se na knihu a nechápe, jak přichází na stůl. Domnívá se, že to nějaký dar — béře knihu do ruky, prohlíží ji a chce otevříti, ale nemůže . . . Podivení její roste . . . V tom pozoruje, že se kniha sama otvírá . . . Klade ji na stůl — poznává matčino písmo, ale naprosto nečitelné jako nějaké hieroglyfy . . . Sklání se nad písmo, snaží se čísti, ale není možno . . . Písmenky splývají v nerozeznatelné vodorovné šmouhy, jako by bývala každá řádka hned po napsání prstem na délku smazána.

Marii napadá, že snad nebude moci písmo matčino nikdy více čísti, — cítí lítost.

V tom se jí zdá, že kdosi na dvéře zaklepal . . .

Ohledne se a pozoruje, žeť noc . . . Lampa visící se stropu osvětluje zcela zřetelně na stěně hodiny, jejichž rafije ukazují právě půlnoc.

„Patrně jsem se mýlila,“ myslí si Marie; „kdož pak by o půlnoci přicházel?“

Sotva domyslila, ozvalo se klepání poznovu. Upřela zrak svůj na dvéře, za kterými ozývá se podivný klapavý lomoz, jako když někdo podupává pouhými podpatky — hned po té však se dvéře pomalu otevírají . . .

Na prahu objevila se ženská postava v cestovním plášti, za ní postava mužská a obě blíží se pomalu, klapavými kroky ku stolu, za nímž sedí Marie, která jest nepředvídanou noční návštěvou v nejvyšší míře překvapena.

Chce se optati, čeho si neznámí přejí — v tom poznává přítelkyni Annu a jejího chotě; ale zdá se jí, jako by tváře jejich jevily úzkost, ba zděšení.

Náhle ztemnila lampa na okamžik svůj lesk, ale hned zase jasně vzplanula a Marie spatřila tři kroky před sebou — dva kostlivce.

Chtěla vzkřiknouti, ale hlas jí vypověděl službu. Začala se chvěti, úzkost jí zoužila prsa. Však dříve nežli pochopila, co vlastně se děje, spozorovala, že jest sama — kostlivcem.

S výkřikem hrůzy a zděšení Marie procitla a teprve po chvíli nabyla vědomí, že nalezá se na svém loži ve vlastní ložnici . . .

Matné světlo noční lampy — temný hukot podzimního větru, jenž občas zaléhal do oken, až zařinčely — odměřené tikání nástěnných hodin — vše kolkolem zvyšovalo hrůzu snu i po úplném nabytí vědomí.

Marie chvěla se na celém těle, až jí zuby cvakaly. Nevýslovná úzkost svírala jí ňadra. Brzo ji zamrazilo, brzo zase cítila, jako by žhavá lava proudila žilami. Studený pot, jenž jí byl vyvstal na čele a skráních, pomalu usychal — čelo i skráně ji mrazily, kdežto oči pálily, jako by jí byl někdo do nich drobného písku vhodil.

Nebyla sice ani dost málo pověrčivá. Strašidla, duchové a přízraky byly ji právě jen tím, čím jsou vpravdě vzdělaným lidem s nepředpojatým názorem v svět: pouhými přeludy obraznosti; přes to schoulila se mimoděk pod přikryvku a zakryla i tvář, jako by tím chtěla přízraky zaplašiti.

Avšak nic naplat. Podrážděná, vlastně rozpoutaná obraznost pracovala dále. V chaotickém víru mihaly se před duševním zrakem dívčiným obrazy nejpříšernější. Úzkost její zmahala se v té míře, že chtěla několikráte sáhnouti po zvonci na stolku vedle lože a zazvoniti na přisluhovačku; ale myšlenka, že ji polekal a pobouřil pouhý sen, jejž podrážděná obraznost jen dále rozpřádá, zdržela ji od toho.

Asi po čtvrt hodině opanovala se aspoň tak dalece, že poodhrnula přikryvku s tváře — po chvíli nadzvedla i hlavu a rozhledla se po komnatě.

Vše jest beze změny, jako kdy jindy: noční lampa, visící uprostřed stropu, rozlévá matné světlo kolem — nástěnné hodiny odměřeně tikají — vítr venku již jen pohučívá, jako by v dáli usínal . . .

Poměrný klid vracel se do duše její znenáhla, ale vracel se přece.

Po chvíli položila hlavu zase na podušku a zamhouřila oči . . .

Nicméně na opětné usnutí nebylo lze ani pomysliti. Děsné, příšerné obrazy, jež jí byla obraznost před tím předváděla, vystřídány obrazy více méně všedními, které hrůzy více nebudily; ale obrazy ty byly tak jasné, barvité a plastické, jakoby se na ně dívala z takového blízka, že mohla rozeznati nejsubtilnější podrobnosti — důkaz to, že činnost obraznosti doposud neochabla, nýbrž pozměnila toliko svůj ráz.

Bezmála půlhodiny setrvala Marie téměř bez hnutí, snažíc se opět usnouti; ale veškeré úsilí její zůstalo i nyní ještě marným. Bylať úplně při smyslech; necítila nejmenší únavy, ba naopak zdálo se jí, jako by byly duševní síly její nad normal vzpruženy.

I vztýčila se posléze na loži, jako by byla v rozpacích, má-li či nemá-li vstáti. Po chvíli se rozhodla. Přemetnuvši se ruče přes pelest stanula těsně u lože; ale tvář její zřejmě prozrazovala, že neví vlastně, co počíti.

V matném světle občas mihotavě plápolající noční lampy byla kyprá, černovlasá a černobrvá brunetka, jejíž jiskrné oko plálo právě skoro až horečně, zjevem přímo okouzlujícím.

Sněhobílé řasnaté roucho noční splývalo jí po pravé straně až po kotník bosé nožky, kdežto po druhé straně, kde je držela levou rukou, bylo poněkud podkasáno. Ňadra, na která splýval polo rozpuštěný havraní vlas, byla skoro úplně rozhalena.

Chvíli postála bez hnutí dívajíc se v neurčité prázdno; po té spustila roucho, jež držela levou rukou a zahalila si ňadra, načež se opět zadívala nerozhodně v neurčité prázdno.

V tom začaly bíti na stěně hodiny.

Marie je slyšela, ale nepočítala, kolik bije. Teprve když po několika vteřinách hučivý vítr zalehl do oken a prudce jimi zalomcoval, nadzvedla k prsům poněkud nakloněnou hlavu a podívala se na hodiny, které ukazovaly právě půlnoc.

Okolnost ta zůstala však na ni bez dojmu. Pohodila hlavou, jako by si byla připamatovala pověrečný význam půlnoční doby, ale zároveň jako by význam ten také po zásluze se stanoviska zdravého rozumu posuzovala — a lehký polo pohrdlivý a poloútrpný úsměv přeletl oduševnělou její tvář.

Po několika okamžicích se rozhodla. Nahnulať se, bosé nožky vklouzly do atlasových pantoflíčků u lože; na to se vztýčila a pomalu co noha nohu mine šourala se od lože ku dveřím vedoucím do vedlejší komnaty, matčiny ložnice.

Šoupavě klapavý zvuk trepek a šelest nočního roucha s temným hukotem větru, jenž právě zase mocněji zalehal v okna, až se řinčivě chvěla, působily skoro až příšerně. Nicméně Marie zdála se býti právě něčím jiným, vážnějším zaujata: popošlať šouravě až ku dveřím a položila ruku na kliku; ale hned zase ruku odtrhla, jako by se byla dotkla ledu, načež se obrátila a šourala se k toiletnímu stolku, kde stála příruční lampa.

Rozsvítila lampu, vzala ji do pravé ruky a nadzvedla — v ložnici zavládlo úplné jasno a zrak Mariin padl náhodou i pod stolek u lože, kde ležel nějaký list.

Místo ke dveřím do vedlejší komnaty, kam měla patrně namířeno, popošla Marie se světlem v ruce k loži, shybla se, zvedla ruče list a postavivši lampu na stolek podívala se na adresu listu.

Poznala rukopis přítelkyně Anny a domyslila si, že došel list k večeru, že byl, jako každý jiný list, jenž došel v její nepřítomnosti, položen prostě někým ze služebnictva na stolek k loži a že byl později při upravování lože nedopatřením smeten se stolku na zem.

V okamžiku, když rukopis poznala, pocítila mírné bodnutí u srdce, jako když nás dojde list, jenž nám nevěstí nic dobrého; ale hned po té přeletl tvář její trpký úsměv, jako by byla jista, že dočte se v listě zpráv nejsmutnějších, nejbolestnějších.

Chvíli držela list nerozhodně v ruce; několikráte jej obrátila, po té usedla na pelest lože, roztrhla obálku a vahavě, jako by nebyla ani dost málo zvědava, co jí asi přítelkyně píše, vytáhla list, rozevřela jej a po několika vteřinách začala čísti. Čtlať následující:

„Drahá, předrahá Marie!

Odpusť, prosím Tě snažně, že píši dnes list tak krátký. Píši jen, abys věděla, že jsem na Tebe nezapomněla, že na Tebe vzpomínám.

Cítím s Tebou bolest a hoře Tvé... Myslímť si, jak by bylo asi mně, kdyby mne byl stihl podobný osud — a skoro se mi zdá, že bych podobné rány osudu vůbec snad ani nepřežila...

Nejsemť z těch, jež dovedou osudu vzdorovati. Zdáť se mi, jako bych byla z nejjemnější pavučinky, kterou každá muška protrhá...

Když došla zpráva o Tvém neštěstí, plakala jsem, jak už jsem Ti psala, skoro po celý den a i dnes ještě, když si na Tebe vzpomenu, vstoupí mi slzy do očí.

Ale Tys silnější mne; Ty se konečně přece jen vypláčeš a časem svým utěšíš aspoň tak dalece, že budeš na dobrou matinku svou vzpomínati jako na světici...

Plač jen, plač! V slzách jest jediná úleva. Každá jiná útěcha jest málomocna. Každé slovo, byť sebe soustrastnější, jest přece jen pouhým chladným slovem, které ránu spíše jitří a nepůsobí konejšivě dříve, až když se rozpláčeme...

Opakuji tudíž: Plač jen, plač, drahá Marie! Jen proudy slzí spláknou konečně hoře Tvé, jen slzami ulevíš své bolesti“ — —

Dočetši až k těmto slovům Marie ustála.

Přítelčina slova útěchy byla v pravdě jen pouhá chladná slova a nepůsobila ani dost málo konejšivě. Marii se zdálo, jako by byla přečtla slova týkající se osoby zcela cizí; ba více — jako by byla přečtla slova úplně bezvýznamná.

Po chvíli začala dále čísti a čtla následující:

„Přiznám se Ti, drahá duše, upřímně: Kruté neštěstí, jež Tě bylo stihlo, dojímá mne právě nyní dvojnásob bolestně.

Víš přece a zajisté si připomeneš, jak jsme se před mým sňatkem těšily, že zůstaneš po mém sňatku po nějaký čas u nás, abys byla svědkyní nevýslovného štěstí, jehož se mi dostalo. Ale nemilosrdný osud zmařil naše naděje. Skoro se ostýchám, ba bojím pozvati Tě k nám. Vímť, že klid a samota budou Ti přece jen pro první dobu prospěšnější, nežli život v ruchu a šumu na našem statku.

Neníť zde u nás, jak jsem se domnívala, smutno a truchlivo; na mne aspoň působí vše, jako bych se byla octla v bájném nějakém světě, o němž jsem neměla až dosud ani potuchy.

Zdánlivě nejvšednější věci, pro které jsem nemívala druhdy ani smyslu, začínají mne zajímati více nežli mne zajímaly druhdy velkoměstské události, o kterýchž jsme po mnoho dní hovořívaly.

Čas míjí mi zde nepoměrně rychleji nežli v Praze. Dlouhé chvíle aspoň jsem doposud nepocítila; den míjí po dni tak rychle, že se často večer divím, jak mohl již uplynouti.

Statek náš připadá mi jako obrovské mraveniště, v němž jest každému mravenci přesně vykázán obor jeho působnosti, jejž se vzornou důkladností a svědomitostí vykonává. Začasté panuje u nás takový ruch a šum, že mi jde skoro až hlava kolem — dívám se na vše a divím se, jak jest možno udržeti ve všem pořádek.

A duší všeho toho zdánlivě zmateného šukání a lopocení, lehké i těžké práce a vůbec všeho ruchu jest můj Jaroslav. On o všem ví, všechno zná — divím se přímo neuvěřitelné jeho paměti, vzorné jeho správnosti a přímo obdivuhodné svědomitosti.

Takto jsem si sličného elegana Želetinského druhdy nikdy nepředstavovala a ani ve snu mi nenapadlo, že může se mi objeviti někdy ve světle tak příznivém.

Každým dnem nabývám vždy více přesvědčení, že to muž v pravém toho slova smyslu: dobrý, laskavý a přece energický; vzdělaný, prozíravý, pilný, svědomitý, spravedlivý a při tom všem cituplný, ba skoro sensitivní; krátce že to muž, v němž soustřeďují se všechny možné vzorné vlastnosti, jakýmiž se zřídka kdy může některý muž prokázati.

Vesnický lid, obzvláště pak lid pracovní, jenž jest na našem statku zaměstnán, Jaroslava miluje, ba skoro zbožňuje. V několika dnech jsem se přesvědčila, že úctě, jakou požívá můj muž, netěší se v celém okolí ani jediný statkář — a dodám-li, že začínám býti úcty té účastna i já, domyslíš se, milá Marie, že nový život, jejž jsem před nedávnem zahájila, má pro mne vnady, o jakýchž se mi až dosud ani nesnilo.

Přála bych Ti viděti, jak se chová lid, když s mužem svým vyjedu do okolí nebo si vyjdu na procházku. Nejinak než jako by vyjížděla kněžna, ba královna nějaká — a vyjdu-li pěšky, neubráním se, aby mi na potkání nelíbali ruky . . .

Pomyslíš si snad: „Toť malichernost, která může uspokojiti jen lidskou ješitnost.“ Ale věř mi, já ješitnou nejsem. Mne těší upřímná tato příchylnost lidu — nikoli snad proto, že týká se mne, nýbrž že objevení moje nebudí v lidu odpor nebo nenávist jako jiné statkářky z okolí, které lid namnoze prý i proklíná, kdežto já, jak se zdá, působím mu potěšení.

Za tuto příchylnost lidu ke mně, které jsem si až dosud ničím nezasloužila a kterou prozatím kladu na účet Jaroslavův, chci býti vděčna. Chci se státi lidu tomu pravou matkou.

Nediv se, milá Marie, že v duši Tvé Anny, kterou znáš jen jako ostýchavou, nesmělou, ba bázlivou berušku, vznikají takové myšlenky. Pomyslíš si snad, že s úkol ten vůbec ani nejsem; že nemám k tomu sil a schopností atd.; avšak věř mi, pokusím se o to ze všech sil již proto, bych vyhověla přání svého Jaroslava, který jest mi v ohledu tom jaksi vzorem.

I on jest lidu, zvláště pracovním silám na našem statku pravým otcem. Přicházejíť k němu se vším, co je skličuje a souží, s každým přáním, s každou prosbou, ba s každou radostí, když je rozechvéje — a nikdy, opakuji s důrazem: nikdy neodcházejí neuspokojeni.

Přála bych Ti viděti takovouto, abych tak řekla, statkářskou audienci v neděli a ve svátek dopoledne, když po službách božích lid náš schází se k mému muži, aby jej požádal o nějakou radu, nebo přednesl nějaké přání nebo si na něco postěžoval nebo docela z něčeho se vyzpovídal.

Minulou neděli sešlo se takovýchto „prosebníků“ a „stěžovníků“ u mého muže přes dvacet.

Byla jsem přítomna jako němá svědkyně a přiznám se Ti, že ještě nic neudělalo na mne tak hluboký dojem jako toto udílení „audiencí“.

Jeden chtěl zálohu a byla mu vyplacena; jiný si přál zvěděti, za jakých podmínek mohl by synek jeho jíti na studie a Jaroslav nejen že pověděl, jak a co, on i přislíbil synka podporovati.

Stařenka jedna přišla si postěžovati na svou dcerku, která provdavši se před nedávnem do jiné vesnice, muži svému, který prý ji týral, utekla — a Jaroslav bez odkladu přijal dceru do práce, by nebyla matce na obtíž, a slíbil, že vynasnaží se, bude-li vůbec jen možno, spor mladých manželů vyrovnati.

Statná chalupnice, vdova, přivedla asi čtrnáctiletého hocha s výrazem zpupné vzdorovitosti ve tváři a postěžovavši si, že je hoch nepořádný, líný a vůbec tak zdivočilý, že neví si s ním rady, žádala za přispění. Jaroslav pokrčil rameny, jakoby chtěl dáti na jevo, že v tomto ohledu jest málomocný; ale po chvíli přemyšlení pravil: „Chcete-li, matičko, nechte mi hocha na měsíc zde. Dám jej pod dozor nejsvědomitějšímu šafáři a po měsíci uvidíme, co se dá dělat.“ Matka s radostí svolila a dnes — po několika jen dnech — mi šafář zvěstoval, že je hoch jako vyměněn a že doufá, že zdivočilost jeho časem svým aspoň ochabne.

Z toho, co jsem Ti byla, milá Marie, právě jen zběžně naznačila, ovšem sobě nemůžeš učiniti obrazu pravého; ale pochopíš, že začínám vésti život zcela nový a nikoli nezajímavý.

Opakuji, co jsem byla již zpočátku připomenula, že mijí mi nyní den po dni, jako by den nebyl delší jedné nebo dvou hodin. Každou chvíli naskytne se něco nového, více méně potěšitelného. Nepříjemného nebo mrzutého nepotkalo mne až dosud pranic. Jsem spokojena a šťastna a nepřeji si jiného, než aby štěstí a spokojenost moje potrvaly a — odpusť, že dotýkám se toho poznovu! — abys co nejdříve i Ty k nám na delší čas zavítala a byla svědkyní nezměrného štěstí, kterému se těším.

Však odpusť! K nemalému podivení svému pozoruji, že chtěla jsem Ti psáti list krátký a že jsem se rozepsala, jako bych nevěděla kdy přestati.

Ale takovými jsme my ženštiny snad všechny. Jakmile se rozhovoříme o tom, co nás těší, nevíme jednak, jak to pověděti, a začneme-li o svém štěstí vypravovati, nevíme, kdy skončiti. Mámť toho plnou hlavu, co bych Ti chtěla povědít; srdce — ach, ano, srdce slastí téměř přetýká a já nemám slov, kterýmiž bych Ti mohla o tom učiniti aspoň přibližně pravý pojem.

Mysli si, že stala se ze mne žena, která si pranic více nepřeje, než aby zůstalo vše beze změny — a Ty, nejvěrnější, nejupřímnější přítelkyně její, abys dlela k dovršení jejího štěstí na jejím blízku.

Prosím Tě, drahá duše, ještě jednou za prominutí, že jsem se proti své vůli rozepsala o věcech, které Tě snad ani zajímati nebudou; ale Jaroslav, jenž tento můj list četl, pravil, že jsme my ženštiny v tomto ohledu nenapravitelny a proto abych Ti jen list ten poslala a požádala Tě i jeho jménem za prominutí.

I on, můj Jaroslav, zve Tě k nám — a jemu, muži tak dobrému, laskavému a dvornému, který — jak sama víš — ctí, ba miluje Tebe skoro jako mne — mému Jaroslavovi snad neodepřeš zajeti na delší čas k nám a potěšiti šťastnou Tvou přítelkyni — Annu.“

Dojem, jaký prostý a přece v celku i podrobnostech dosti charakteristický list ten na Marii učinil, nedá se tak snadno označiti.

Začala čísti vahavě, skoro možno říci s jakousi nechutí a čtla zpočátku pomalu slovo za slovem, jakoby slabikovala.

Dojem, jaký na ni učinil úvod listu, jiř jsme konstatovali. Později, když přešla Anna v listu k vlastní osobě, když zmínila se o svém „nevýslovném štěstí“ — Marie trpce se pousmála; když líčila Anna život svůj a zmínila se pochvalně o svém manželi jako o vzoru mužů, uklouznul Marii mimoděk lehynký vzdech a víčka očí nápadně se zachvěla, jako by se do nich slza tlačila. Ale oko zůstalo suché a přebíhalo další řádky s chvatem, jako by duše prahla po závěrečné nějaké pointě.

Řádky o chování se lidu k Anně a manželi jejímu přeletla Marie skoro bezmyšlenkovitě a teprve když začala čísti, jakým jest Jaroslav vůči lidu, zajímal ji list aspoň tak dalece, že věděla, co čte.

Ostatní — úryvkovité líčení o „audiencích“ neučinilo na Marii žádného dojmu — a teprve zakončení listu působilo na ni tou měrou, že rty její sešpoulily se k trpkému úsměvu a při čtení slov, že Jaroslavovi snad neodepře zajeti na delší čas ku šťastné Anně, splynulo se rtů Mariiných sotva slyšitelné, ale rozhodné slovo: „Nikdy.“

Po prvním přečtení list Annin Marii ani nepotěšil, ani nezarmoutil. Duševní nálada její zůstala v celku nezměněna, leda že myšlenky její odvráceny ode snu, jenž ji byl poděsil, a upjaly se k Marii a jejímu choti.

Držíc přečtěný list v ruce, zadívala se Marie v neurčité prázdno a zadumala se.

Z počátku se jí zdálo, jakoby se v duši její zmáhal zvláštní, nepochopitelný pocit bezpředmětné nechuti, jakéhosi odporu proti něčemu neznámému — a přece myslila právě na Annu a jejího chotě . . . Vzpírala se tomu instinktivně; ale mlhavý myšlenkový proud nebyl v její moci a vlnil se dále po svých zákonech, zůstavuje za sebou toliko stopy pocitu, nelíšícího se valně od trpkého zklamání.

Bylo jí, jakoby ji byl někdo místo zprávy potěšitelné zvěstoval zprávu zarmucující. A přece si byla vědoma, že byla právě četla list překypující spokojeností a štěstím pisatelky.

Zvláštní tento rozpor mezi myšlenkou a citem potrval však jen několik minut.

Marie takměř náhle probrala se ze zadumání — připomenula si Annu i chotě jejího s takovou živostí, že se jí zdálo, jakoby je viděla před sebou — a po několika vteřinách vypukla v usedavý pláč.

„Ach, Anno — duše drahá, drahá!“ vzlíkala přidušeně. „Dobře, případně pravíš: „Plač jen, plač! V slzách jest jediná útěcha . . . .“ Pláču tedy, ano — pláču, jako bych teprve nyní chápala pravý význam tvých slov . . . A přece pláču, aniž bych věděla proč — bez pohnutky, bez příčiny . . . Či přeji si snad zbaviti se svého hoře? Ne, ne! Nikdy! A proč bych si tak přála? Nebylo by to hříšné znesvěcení památky matčiny? . . . Byla by si snad matka má, kdybych byla umřela já, přála zbaviti se hoře svého? Byla by se snad snažila zapomenouti? . . . A přece — co se to se mnou děje? Vímť, že nepláči teď pro matku. Slzy mé vytryskly z příčiny jiné — neznámé, nepochopitelné . . . Ale z jaké? Kdo mi to vysvětlí? . . .“

Náhle ustála v bezděčné své samomluvě, jakoby jí bylo napadlo, že pronáší myšlenky nesouvislé a bezúčelné. Nemohouc se však ubrániti pocitu, jenž ji byl opanoval, štkala a vzlíkala přidušeně dále, ale vždy mírněji, až posléze po několika minutách utichla úplně.

Myšlenky a city její nebyly téměř v nižádné souvislosti. Cítilať něco zcela jiného nežli nač myslila. Mozek i srdce pracovaly, abychom tak řekli, každý na vlastní vrub; činnost jejich aspoň neharmonovala.

A jenom tím zdá se nám lze vysvětliti, že vznikl v duši její úmysl odepsati na list přítelčin bez odkladu a to přes to vše, že si hrubě ani nebyla vědoma, co jí byla Anna psala, tím méně aby věděla, co chce přítelkyni odepsati.

Marie vstala. Vzavši do pravé ruky lampu se stolečku a držíc v druhé ruce Annin list, šourala se pomalu do vedlejší komnaty, do které chtěla vstoupiti, nežli byla postřehla list ležící pod stolkem.

Vešedši do komnaty, plížila se loudavě ku psacímu stolku, postavila naň lampu, položila Annin list na stůl a po chvíli usedla. Na to vytáhla ze šuplete několik aršíků namodralého listovního papíru, připravila jej před sebe, pak sáhla po péře, namočila a nasadila je ku psaní.

Řádkům psaným v tak mimořádném stavu duševním, jenž neliší se valně od jistého druhu mírné nepříčetnosti, v obyčejném životě ovšem se nepřikládá váhy; ale nám zdá se, že bychom pozdější změnu v povaze Mariině přece jen nepochopili úplně, kdybychom ji nesledovali krok za krokem i v okamžicích nestřežených, kdy bývá člověk sám k sobě nejspravedlivějším — a proto zaznamenáváme zde aspoň momenty nejhlavnější.

Chvíli setrvala bez hnutí, jakoby přemítala, co má psáti. Náhle ku psaní nasazené péro ruče sebou pohnulo a zůstavilo po sobě stopu slov: „Milá, předrahá Anno!“

Marie opět chvíli zůstala bez hnutí, načež jala se psáti; ale péro se jí chvělo — písmenky byly nesouměrny, řádky nerovny. Psala následující:

„Milý Tvůj list, duše má předrahá, poskytl mi v hoři mém úlevy aspoň tak dalece, že jsem se rozplakala. A v slzách, jak sama v listě svém pravíš, jest jediná útěcha . . . A teď, když slzy ustaly téci, zasedám v noci ku stolku, bych ti odepsala, že i já na Tebe, na Vás vzpomínám, jako Ty, jako Vy — —“

Po těchto slovech ustala Marie psáti. Zrak její přeletl, co byla napsala.

„Co to píši?“ zvolala přitlumeně. „Proč lhu hned v prvních řádkách, řkouc, že mně list její poskytl úlevy v mém hoři? Ne, ne! Tak jí — té drahé, upřímné duši psáti nemohu a nesmím.“

Po těchto slovech odstrčila začatý list stranou, nasadila péro ku psaní na nový aršík a napsala nadpis jako dříve. Po chvíli rozmýšlení jala se psáti jako před tím písmem nerovným a třaslavým, ale přece čitelným, co následuje:

„Zdá se mi, že jest zcela přirozeno, když člověk nešťastný připomíná si člověka šťastného; ale opak toho, když člověk šťastný jako Ty, duše má předrahá, připomíná sobě bytost tak nešťastnou jako jsem

já — zdá se mi býti dvojnásob hoden vděčného uznání. Soucit a soustrast člověka šťastného k nešťastnému jest vzácností. Přirozenoť. Člověk šťastný nerad si připomíná, co by mu mohlo štěstí jeho zkaliti — on snáze zapomíná, on — —"

Po tomto slůvku napsala Marie ještě tři slova, ale naprosto nečitelně. Nedbajíc však toho, psala dále:

„A Ty, duše má — Ty připomínáš sobě v bezměrném štěstí svém, kdy máš úplně právo zapomenouti na vše, co by vrhlo sebe nepatrnější stín zármutku v tvou duši, mne, bytost tak bezměrně nešťastnou a proto — — —"

Opět dopsala nečitelně celé dvě řádky a nedbajíc toho pokračovala:

„Tvůj list, drahá Anno, jest psán, jak se mi zdá, vřele a soucitně; ale přiznám se Ti upřímně, na mne nečinil jiného dojmu nežli že jsem se posléze rozplakala, aniž bych věděla vlastně proč. Promiň, prosím, mé upřímnosti!"

Marie ustala psáti a zrak její přeletl řádky, jež byla napsala. Zpočátku zdála se býti s napsaným spokojena; tvář její nejevila aspoň žádné nelibosti. Když však dočítala řádky poslední, přeletla chmura nespokojenosti její tvář — levá ruka sáhla skoro zimničně po nadepsaném aršíku a odhodila jej nevrle stranou.

„Ne, ne! Takto jí psáti nemohu a nesmím! Upřímnost moje jest nemístna. Jak snadno mohla by něžnou, citlivou duši její raniti. Psalať mi zajisté jen v úmyslu nejlepším, jak jí srdce diktovalo — a nemůže za to, že list její nepůsobil na mne, jak si snad přála . . . Ostatně věc ta jest vedlejší. Mohuť ji pominouti prostě mlčením."

Po těchto slovech se zamyslila a po chvíli, rovnajíc před sebou nový aršík papíru, ve své samomluvě pokračovala:

„Ale — co a jak psáti? Lháti nechci a upřímnou býti nemohu a nesmím. Skoro se mi zdá, jakoby krutá rána osudu, která mne stihla, kladla znenáhla mezi mne a Annu neviditelnou a nepochopitelnou překážku. Já aspoň nejsem vůči nejvěrnější duši, která mi zbyla, více tak nepředpojatou, jako jsem bývala. Bojímť se býti upřímnou i k duši nejupřímnější! A proč? . . . Abych jí neublížila. A proč bych jí mohla ublížiti upřímností? . . . Ach, ano, ano! Prostě proto, že nejsme více obě šťastny jako jsme bývaly, že city i myšlenky naše se různí — ona jásá a já — marně se namahám — —"

Nedomluvila. Bylоť jí jasno, že někdejší soulad citů a názorů jest porušen; ale domyslila se toho jen jaksi proti své vůli a s nedůvěrou, že by tomu mohlo v pravdě tak býti.

Náklonnost a láska její k dobré, cituplné Anně byly doposud ještě tak mocny, že nedopouštěly ani, by o nich počala pochybovati. Milovalať Annu s veškerou vroucností své duše; přála jí její štěstí a vůbec vše, ba byla by se snad pro ni obětovala . . . A přece cítila, jak klade se jakýsi mrazivý stín mezi ni a přítelkyni. První příznaky byly aspoň neklamny, ale nikdo, nejméně Marie v mimořádném svém duševním stavu mohla se domysliti, jaký význam stín ten míti může.

Spokojilať se s postižením již naznačené pointy a nepřemítala o ní více.

Chvíli setrvala bez hnutí, načež urovnala si před sebe nový aršík a začala psáti poznovu.

Péro její letělo tentokráte lehce po papíře a nechvělo se jako dříve, ačkoli písmenky byly nesouměrnější a řádky nerovnější nežli před tím; psalať prostinká, ba všední slova, jak následuje:

„Milá Anno, duše má nejdražší!

List Tvůj došel mne dnes a odpisuji naň jen několika slovy. Odpusť! Nalezám se dosud v tak mimořádném stavu, že nelze mi psáti, aniž mysliti. Píši Ti jen proto, bych Ti mohla napsati, že odpovím Ti později na Tvůj list a vůbec na každý lístek, který mi snad ještě pošleš, obšírně. Tentokráte však toho na mne, prosím snažně, nežádej!

Buď šťastna a vyřiď, prosím, svému panu choti srdečný můj pozdrav.

Na vždy Tvá věrná

Marie.“

Dopsavši lístek ten, přeletla jej a trpce bolestný úsměv pohrával jí kolem rtů, když zašeptala:

„Jak chladně, jak mrazivě se slova ta čtou! A přece nemohu jinak — nemohu — — nemohu — — — Možná, že za několik dní; možná snad, že již zítra budu se moci rozepsati . . . Ale dnes — teď — není naprosto možno . . .“

Složivši lístek na dví, všoupla jej Marie do obálky, načež obálku zalepila a začala psáti adresu. Úvodní slova, ba i křestní jmeno napsala skoro letmo; leč při příjmení péro jaksi zatrhlo a teprve po několika vteřinách dopsala slova „Želetinská“ — a připojila pak místo určení.

Dokončivši práci, ku které se byla rozhodla jen následkem mimořádného rozpoložení mysli, pocítila Marie zřejmou úlevu. Již mezi čtením Annina listu a později mezi psaním odpovědi byla touto svou prací tak zaujata, že přeslechla i hukot větru, jenž zalehal každou chvíli do oken a mnohdy jimi lomcoval, jakoby je někdo prudce z poutek vymykal. Když pak dopsala i adressu a list poodložila, bylo jí, jako by se byla zbavila zdánlivě nedůležité, ale v pravdě přece jen nalehavé záležitosti, jejíž vyřízení nebylo jí právě příjemné.

Zůstala za stolem seděti a dlouho dívala se bezmyšlenkovitě před sebe. Obraz Annin a chotě jejího vznášel se před duševním zrakem jejím jako v mlze, obraz matčin pak byl úplně ustoupil do pozadí. Marie nemyslila na nic a toliko ochablá obraznost předváděla jí matné obrazy nejvšednějšího druhu.

Kdyby bylo možno nazvati tento druh duševního stavu klidem, mohli bychom říci, že byla Marie klidna. V pravdě však to byl klid jen zdánlivý; Marie byla duševně i tělesně unavena a domnělý klid její mohl býti každým okamžikem a možná i nejnepatrnějším impulsem znovu vzrušen.

Však impulsu toho právě nebylo a Marie setrvala déle čtvrt hodiny bez hnutí. Teprve když odbila na hodinách ve vedlejší ložnici třetí hodina, Marie prudce sebou pohnula a vstala.

Rozhlednuvši se plaše kolem sebe, jevila v tváři výraz nerozhodnosti. Po chvíli však znovu usedla a zrak její těkal po psacím stolku

s místa na místo. Několikráte utkvěl na šuplátku, v němž byl na klíč zavřen matčin denník, ale vždy zase sesmekl se jinam, až pak posléze Marie zdánlivě bezděčně otevřela hlavní šuple, vyňala klíček a otevřevši šuplátko, v němž byl uložen matčin denník, nechala šuplátko otevřeno, tak že bylo viděti jen červené safianové desky . . .

Marie upírala zrak svůj na desky po několik vteřin, jakoby byla na rozpacích, má-li či nemá-li po denníku sáhnouti. Konečně vztáhla vahavě pravou ruku, vyňala denník a položivši jej opatrně přímo před sebe, zadívala se poznovu na desky.

Tvář její nejevila nejmenší zvědavosti. Dívalať se na knihu jen jako na pouhou relikvii, o které byla téměř přesvědčena, že neobsahuje než drobné, více méně všední poznámky, které nemají pro nikoho, ba snad ani pro ni samu žádné zvláštní důležitosti.

Možná, že by byla i nyní knihu zase odložila jako poprvé, kdyby jí nebylo náhodou napadlo, že snad matka zaznamenala v ní některá svá přání, jichž vyřízení nesnese odkladu.

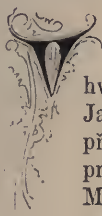
I otevřela knihu a počala pomalu obraceti list za listem. Shledávala, že první stránky, ba skoro půl knihy obsahuje více méně nedůležité soukromé poznámky, kdy kde byli na procházce nebo na návštěvě, kdy a kdo je navštívil, co a zač bylo koupeno atd.

(Dokončení.)

Legenda o císaři Konstantovi.

Báseň **Jar. Vrchlického.**

hvězdách psán jest osud lidský!
Jako k hřebci zuřivému
přivázán tvůj život k němu
prostý jako gigantický.
Marné všecko namahání
s osudem svým dát se v spor.
Vichr osud — vůle třtina,
jež se chvěje a se vzpíná,
vichr deptá ji a sklání,
dětinský tu každý vzdor!“

Takto pravil k Muselinu,
Byzantskému vladařovi,
hrdými jak fatum slovy
jeho astrolog, co v stínu
starých lesů ujížděli,
byla noc, svět v stíny kles.
Z uhlířovy nízké chaty,
kolem které ořů chvaty
nesly je, vzlyk zněl tu ztmělý,
žalný kvil se k nebi nes.

Uhlíř seděl u milíře.
Kdo to sténá? — „Žena moje,
strašná bolest bez úkoje . . .“
s pohledem děl na rytíře,
„otcem budu této noci!“
Umlk, a jen z hloubi vzdech.
— Nu ty nebes kronikáři,
hvězdopravče, černý lháři,
čím to dítě bude, v moci
své-li máš to, rci mi v spěch!

Astrolog jen pokýv bradou
a zved tmavé oči vzhůru
ku Siriu, ku Arkturu,
k Venuši spěl Plejad řadou
a pak pravil: Toto dítě,
jež svět vítá právě teď,
dědicem tvým bude, pane,
na Byzantském stolci stane.
— Hoj, to překazíme hbitě!
císař dal mu v odpověď.

Sotva přijel do paláce,
do lesa své poslal sluhy,
přes uhlířův odpor tuhý
vyrval dítě bědné matce.
Hle, již před ním děcko leží,
teď má osud v rukou svých.
Císař chvěje se a váhá,
odhodlán již k noži sahá,
po všech údech mráz mu běží . . .
K čemu váhat? — Nůž se mih.

Krve proud mu v oči trysknul,
horký příval krve vřelé;
nemoh na to patřit déle,
chřtán dítěti ještě stisknul,
z ókna pak je hodil rázem
do hlubiny strmých skal.
Na oči mu mlha klesla,
neviděl víc, jak se snesla
orlice v tom s nebe na zem,
pták jak dítě v zobák vzal.

Mláďatům je v hnízdo nésti
chtěla, létla světlem, šerem
vznášela se nad klášterem;
lovec kýs tu s lukem v pěsti
viděl ji a střelil po ní,

mířil dobře, trefil v ráz:
zakomihal pták se v mraku,
pustil dítě ze zobáku,
nad divnou se kořist kloní
lovec hor, ve tváři žas.

K monastýru stupňům klade
dítě, za ptákem dál patří . . .
Diví se druž zbožných bratří,
vyjdouc sborem v jitro mladé.
Opat sám tu dítě zvedá.
„Bude naše, nebes dar!“
Bratr bratru podává je,
v tváři sladký úsměv ráje.
Dítě krvácí, ó běda,
kde sled nože, ptáka spár.

Vyléčili brzy hocha,
vychovali dobří mniši,
v monastýru šeré tíši
prchla dětských let mu trocha,
stal se z něho čacký mládce,
bohatýrský, krásný jun;
cvičen v knihách mnichů péčí
uměl všecky lidské řeči,
jezdil, bil se, mluvil sladce,
zpíval sáhnuv v zlato strun.

Praví opat sepjav dlaně:
„Konstante, vstaň bez odporu,
dlužno v Byzanc jíti k dvoru,
platit má náš klášter daně;
nezdrž se, přijď brzy zpátky!“
Konstant poslech, psaní vzal,
vedrem jel a lačen chladu;
blíže císařského sadu
vln ho lákal ševel sladký,
svrh šat, by se vykoupal.

Byla chvíle, které právě
císař chodil po zahradě,
tu si hověl v stromů chladě,
tam zved rudé jablko v trávě.
Slyšel šelestění snětí,
stanul, stajil kroků ruch;
mezi keři jun stál nahý,
hotov užít sladké vláhy
šeptavých vln ve objetí,
krásný byl jak mladý bůh.

Přičarován musil státi
supím zrakem větve děle,
zřel na bílém hocha těle
velkou jizvu rudě pláti,
u srdce blíž jakby nože
stopa, běda, to je on!
Císař sotva dechu tajil,
děsný příští svůj los bájil:
„Ne to nesmí stát se, bože,
ten mi nesmí urvat trón!“

Zajásal pak v duše hloubi,
prchl mrak, jenž skráň mu stíní,
viděl hocha v trůnní síni,
v mramor kde se zlato snoubí;
ve dvořanů stál tu kruhu,
pokorně svou chýlil skráň.
Okem dravce císař chtivě
patřil naň, však milostivě
zval ho prvním ze svých sluhů
klášterní vzav, jíž nes, daň.

Psal hned psaní opatovi:
Dej mi hocha, mně se líbí,
poslušnosti splň tak sliby!
Výhrůžnými psal též slovy.
Leknul opat se i mniši,
četli znova, četli zas.
Nezbylo, než říci ano!
A tak v jedno krásné ráno
hoch dal „s bohem“ šeré tíši,
kde zněl žalmů slavný hlas.

Sotva Konstant přišel k dvoru,
na východě v divou válku
Muselin se vydal v dálku.
Konstant v jeho stráže sboru
nesměl ze stanu se hnouti
od vladaře. V myšlenkách
bez spánku ten noci trávil,
přemýšlel, jak by se zbavil
Konstanta, jej věštba rmoutí,
nepokoj a děsný strach.

„Konstante,“ děl jednou z rána,
„list jsem napsal místokráli,
do Byzance nes jej v dáli,
velká mu v něm zpráva dána;
tobě věřím, sedlej koně,

o vzácný se jedná lup!“
Neřek: vlastní ortel smrti·
neseš si, když neuškrtí
beduin tě, v divém honě
neschvátí tě lev neb sup.

Poslušen hned Konstant oře
osedlal a dal se v cvaly,
minul pouště, hvozdy, skály,
vítal hvězdy, jitra zoře,
až tu před ním v hrdé kráse
Byzanc plála v poledne.
Císařský hrad, kolem sady,
vodotrysků šum a chlady,
sochy, sloupy v slunce jase,
kam zrak zpilý dohlédne.

K zlaté oře vázal mříži,
vešel v sad, pod haluzemi
bylo ticho, alejemi
bloudil, kde se cesty kříží,
v besídce pak used stinné,
kde vál prochlad šumivý;
znaven jízdou, znaven vedrem,
ukolébán šumným cedrem
usnul brzy, v kraje jiné
sen ho zanes blaživý.

Císaře v té chvíli dcera
opouštěla dusné síně,
hovila si v stromů stíně,
bažantů kde zlatoperá,
pávů druž se pásla v trávě,
poslouchala ptačí hvizd,
snivá stanula teď chvíli,
pak se hnala za motýly,
hrdličky co usedavě
broukaly ze skalných hnizd.

S družkami si chvíli hrála,
gazely se mihla krokem
a pak sama nad potokem
olšemi se ubírala,
besídku až onu stihla,
kde spal Konstant sladký sen.
Jako zora sličný dřímal,
císařův list v ruce třímal,
tak ho zhlídla, sotva zdvihla
haluz, jíž byl zastíněn.

Po špičkách se k němu nesla,
patřila mu ve tvář dlouho.
Tys v ní vzplála, lásky touho!
Na kolena před ním klesla
a pak pomalu a tiše
v děcka hravé bujnosti,
vytáhla list z jeho ruky,
chtěla žert mít z jeho muky,
až se zbudí, pod cypřiše
s listem prchla v radosti.

Ale brzy nedočkava,
zvědavostí dívčí jata
otevřít, číst dopis chvátá,
kolem hrůzou jde jí hlava!
Píše otec místokráli:
„Ten, kdo přinese ti list,
zabit buď a hozen v moře!“
Dívku schvátilo tu hoře,
v jejích očích slzy stály,
chvatem prchla z těchto míst.

Prchla svojí do komnaty,
z truhly pergamen pak vzala,
otce písmem psaní psala,
vtiskla otcův prsten zlatý
v konec blány do pečetě,
přečtla to a jásala.
Strhavši tak sítě zrady
nazpět letla do zahrady
k hochu, nad nímž jabloň v květě
bílé vločky střásala.

Posud spal. Sen z plné číše
lil mu v duši rosnou manu,
rychle s listem novou blánu
do ruky mu vtiskla tiše.
Když se zbudil v stromů šeři,
našla ho jak z náhody.
Zprvu šlo to ostýchavě,
brzy žertem v odvet hravě
honili se mezi keři,
v alejích a u vody.

Červánky než vzplály zlatem
v růže sypajíce růže,
již se tiskli k sobě úže,
rty již našly cestu chvatem,
po níž duše roztoužená

chvátá sladké družce vstříc.
Pro květ v trávě shýbali se,
objali se, líbali se,
on se směje, ona sténá,
oběma plá v ohni líc.

Miluješ mne? sladká slova:
Věrně! Pro vždy! Nekonečně!
vroucně šeptána i vděčně
stokráte si řekli znova.
Před sebou hned utíkali,
by se mžikem našli zas.
A pak dlouho ruku v ruce
jabloněmi v sladké muce
v mlčení se dále brali,
paprslek až slunce zhas.

Zatím se noc snesla z dáli,
každý cestou bral se jinou,
ona v svoji jizbu stinnou,
on pak s listem k místokráli.
Padl před ním na koleno,
císařův list odevzdal.
Místokrál čet, hocha změřil
divným zrakem, sotva věřil,
zde však psáno, zpečetěno,
písmo, pečeť přece znal!

Chopil Konstantovu ruku,
ve dvořanů stanul kruhu,
prošel řadou panstva, sluhů,
kolem stolce v těsném shluku
jenž se tiskli, čarokrásná
kde se smála princezna,
vložil ruku jeho v její,
bubny hřmí a trouby znějí.
„Nevěstou jsi, kněžno jasná,
hvězdo naše líbezná!

Zde tvůj choť, tak tvému otci
zlíbilo se, to nám píše,
polovici pak své říše,
vlády svojí i své moci
za věno vám ustupuje
vaší lásce vděčen, rád;
než se z kruté války vrátí,
vládněte, tak má se státi,
vínek zde vás korunuje,
žezlo zde i trůn i hrad!“

Konstant zmámen mlčel pouze,
nemoh svému věřit zraku,
brzy ale bez rozpaku
neodolal vřelé touze.
Druhý den hned svatba byla,
v celém městě shon a ples,
turnaje, hry, promenady,
průvody a kavalkady,
z kašen vín se spousta lila,
k nebi raket vír se nes.

Nastali jim zlatí dnové,
jenž jsou v žití pouze jednou
a jenž brzy křídla zvednou
a pryč letí jako snové,
nastaly jim plny něhy
sladkodeché líbánky.
Co jim čas, jenž rychle letí,
žili šťastni jak dvě děti,
svět jim blaha moře, břehy
jehož tají červánky.

Však tu jak bouř z nenadání
Muselin se vrací z boje
v čele ohromného voje,
vítěz, před nímž svět se sklání.
Vidí hrad svůj v světel záři,
slyší lidstva bouřný hluk,
zdiven ptá se: Co se děje?
Slyší a se hněvem chvěje,
vzkypí v srdci, zrudne v tváři,
v útok staví pluk a pluk.

Lid však rovněž neotálí,
pro svou vlídnost Konstant záhy
stal se jemu velmi drahý.
Věru, čas jen minul malý,
vojska dvě jak mračna stála,
tady císař a tam lid.
Co hrad těsně sevřen kolem,
mladá žena mřela bolem,
právě v tom se matkou stala,
když hrad padnul vydobyt.

Soptě hněvem v divém chvatu,
vedrem dne i boje spocen,
řeží zdrán a krví zbrocen
vrazil císař ve komnatu;
avšak brzy v ruce hněvné

nahý meč svůj nezved víc,
v služebnictva kvil a nářky
tichá, klidná, bez přetvářky
oko jasné, tahy pevné,
kynula mu dcera vstříc,

Podávajíc jemu dítě,
jež se právě narodilo.
Líbezné to poupě bylo —
císař poznal okamžitě,
darmo citům svým se bránil,
dcery svojí obličej.
Konstant před lety tak k němu
vzpínal ručky k zuřivému,
druhdy nožem když ho ranil
a pak z okna hodil jej.

Krátký vášní boj, však brzy
vybojován, zlíbal děcko,
dceru, Konstanta a všecko
odpustil rád, v očích slzy.
Nové začly kvasy, plesy,
radostí hod vířivý;
však co každý smál se, bavil,
císař vzpomínal, co pravil
tenkrát večer cestou lesy
astrolog mu šedivý:

V hvězdách psán jest osud lidský!
Jako k hřebci zuřivému
přivázán tvůj život k němu
prostý jako gigantický.
Marné všecko namahání
s osudem svým dát se v spor.
Vichr osud — vůle třtina,
jež se chvěje a se vzpíná,
vichr deptá ji a sklání,
dětinský tu každý vzdor!

Pěvec národních zpěvů hrdinských. Kreslil Fel. Jennevein.

Jarní bouře.

Venkovské obrázky a črty z let šedesátých. Napsal

Q. F. Renatus.

(Dokončení.)

anoušek zůstal zaražen. Viděl nyní, že je to vše přirozené, že mu přece nic jiného nezbývá, než pomoci hledati a přijmouti — odkudkoliv. „Třeba deset hlasů dám, kdybych je měl,“ myslil si, „jen bude-li pomoc vydatná a platná.“ — Viděl, že majetek jeho bude nepochybně ztracen, nenajde-li pomoci, nebo jestli nevyužitkuje nyní tak výhodné časové okolnosti. Právě rozmýšlel, jak začít, když Kyselka znovu se tázal:

„Není to nediskretní, tázati se na poměry vašeho majetku? Jsem, jak víte, právník a tu mohu být jako lékařem vašich záležitostí. Ostatně ráčíte vědět,“ při tom pošinul lenoškou, „že se o vaše zájmy i ve směru — osobního přátelství zajímám.“ Tu se diskretně usmál.

Janoušek se zamyslil. — „Vážím si toho,“ pravil po chvíli, a podal doktorovi ruku, kterouž tento potřásl. „Můj statek stojí bratru — s fundusem — přes dvakrát sto,“ začal Janoušek s jistou opatrností.

„Dvakrát sto?“ opáčil Kyselka, jako by nechtěl věřiti.

„No, prosím, dobrá pole, zachovalý, ještě pěkný les, luka, zámek, pěkný fundus —“ počítal Janoušek.

„Nu, dejme tomu?!“ řekl doktor, kývaje rukou.

„Na tom šedesát tisíc první hypotéka . . .“

„A úroky . . .“

„Ano, pak třicet tisíc druhá hypotéka . . .“

„A úroky?“

„Ne, ty jsou již zaplaceny.“

„Dále?“

„Kapitálek mé matky — něco drobných běžných dloužků — maličkosti —“

„Prosím — milostpaní nemá nic pojištěno?“ tázal se naivně doktor, který byl v Praze v zemských deskách i poslední krejcar dobře spočítal, a věděl, že nic více není.

„Nemá; máme statek na polovic.“

„Úhrnem tedy asi sto tisíc — až sto deset tisíc passiv.“

„Tolik snad ne . . .“ omlouval Janoušek.

„Dejme tomu — zbývá tedy aktiv asi sto tisíc, kdyby se statek dobře zpeněžil, v opačném případu ani tolik —“

„Ó prosím —“

„Račte dovolit — to přibližně — a v tom jmění vaše, milostpaní a ostatní rodiny; avšak pokud vím, — ostatně možná, že se mýlím, — neudrží se nynějšího času statek na polovic zadlužený.“

„Oh, doufám přece . . .“

„Prosím — jsou tu zkušenosti. Jest mi líto, že vám musím říci, že pochybuji, že se udržíte. Avšak právě mohu vám pomoc nabídnout . .“

„V skutku? . . . Ujišťuji — těšilo by mne —“

„A to nejen pomocí vlivu naší strany, kteráž vydatně vás bude podporovati, jestliže se zaručíte — při akci — ráčíte rozuměti!“

„Byl bych vám zavázán . . .“

„Nejen to, ale i osobně.“ — A tu Kyselka se zamlčel, pozoruje účinek svých slov.

„Osobně —?“ opáčil Janoušek. „Jste až příliš laskav; ale dovolte, že dobře nechápu, — snad . . .“

Kyselka vstal. „Mluvili jsme dlouho,“ pravil, „a posud nedotkl jsem se jiné záležitosti, která mi neskonale více na srdci leží. Račte mne, prosím, vyslechnouti. Ráčíte vědět, že jsem slečně Anně upřímně nakloněn. Žádám vás nyní formálně za její ruku . . . A nyní, kdy mé tajné smýšlení ráčíte znáti, ráčíte býti zajisté přesvědčen, že vynasnažím se tyto zapletené poměry uspořádati.“

Janoušek též vstal. „Prosím — prokazujete mi čest — rozhodnutí nezávisí však na mě . . . a snad při této otázce nemůžeme se dotýkati jiné otázky, poněkud choulostivé — míním otázku — jmění.“

„To také nečiním a nehodlám činiti. V této otázce jedná se jen o mé osobní štěstí (tu mluvil s přízvukem úplně přesvědčivým); ráčíte však pochopiti, že též já, maje jisté postavení v životě společenském a tudíž i povinnosti, musím i ze své strany rozhodnutí toto, spojení toto závislým učiniti na jistých nevyhnutelných podmínkách. Hned vyložím návrhy své — račte mne poslechnouti.“ Pokynul na křeslo a oba se poněkud napjatě usadili. „Za těchto okolností,“ pokračoval, „nelze tak důležité spojení a rozhodnutí bez ohledů na otázku jmění učiniti. Spojení s vaší rodinou, kterého si tak velice vážím, ukládá mi jisté povinnosti, ba starosti i vůči poměrům vašim. Ráčil jste odhadovati stav jmění aktivního, půjdou-li věci dobře, asi na něco kolem devadesáti tisíc?“

„Sto tisíc,“ opravoval Janoušek. „Ale vždyť nemíním statek prodati!?“

„To ovšem vážná okolnost; ale obávám se, že bez tohoto byste se neobešel. Nevyhnete se tomu. Nemluvím o postavení svém společeském, svém jmění, to na váhu nepadá, zajisté však vy sám, co starostlivý otec, jakož i matka stejně smýšlející budete chtíti svou hřivnou ku polepšení poměrů svého dítěte přispěti a byť i ne tohoto — tedy ostatních . . .“

„Pravda, pravda,“ kynul Janoušek hlavou, „a musím tak jednati již i k vůli svému společenskému postavení. Co by řekl svět, kdybychom dítě jen tak s holýma rukama vydali . . . a ostatně i ona má jistá přirozená práva, kterých i my, i ostatní děti svého času budeme šetřit. V duchu pak dodal: „Jaké to výborné srdce! Jak znamenitý to zeť!“

„Souhlasíte tedy v zásadě, že statek se musí z ohledů rodinných prodati dřív či později; neboť při šlechetné starosti o dobro dítěte, uvážete si věnem dcery nové břímě, které ani vy, ani jiný svého času nemohl by zmoci, čímž upadá statek, chci říci jmění, v nebezpečí —

v nebezpečí možných ztrát na skutečném aktivním jmění, na ceně úhrnné, chcete-li."

„Ano," odpověděl Janoušek, „lze tak soudit."

„V tom případu souhlasném činím vám návrh. Kupce vhodného na rychlo nemáte, a v okamžiku ho nenaleznete. Přejmu Dřínov sám se všemi aktivy i passivy. Vám neb rodině vyplatím osmdesát tisíc v hotovosti a slečně dceři pojistí se nějaký kapitál, určitý obnos na statku hypotekárně. Statek tím (usmál se) nevyjde z rodiny."

Janoušek vstal. Kyselka v této chvíli nemohl zabrániti lehkému chvění kolem úst, a také svaly kolem očí násilným napjetím škubaly. Byl bled a očekával s tajným chvěním odpověď. Osud jeho se touto chvílí rozhodoval. Ovoce důmyslné práce a promyšlených plánů dlouhé doby leželo na vahách. Byl si vědom, o jak ohromnou sázku se jedná.

Janoušek přešel několikráte pokoj. Posléze zastavil se před ním. On vstal.

„Věřím vám," pravil vážně Janoušek. „Pronesl jste mužné, poctivé slovo, o kterém lze jednat, přemýšlet. Já v zásadě souhlasím, a uznávám vaši dobrou vůli. Ovšem s vyhražením bližšího ustanovení podrobností, což v této chvíli nejde — neboť i podrobnosti týkají se pak zájmů celé rodiny. V zásadě však tímto slovo mé máte. (Podal mu ruku.) Pochopujete však, že třeba též svolení matky, a — svolení dcery. Toto kladu za hlavní podmínku, bez níž ovšem o věci vůbec nelze jednat. Doufám však . . . Přijímáte?"

Kyselka silně potřásl jeho rukou oběma svýma a hluboko se ukloniv, pravil: „Přijímám úplně!"

Janoušek uklonil se též a obrátil se ke dveřím. „Dlužno též matku a dceru povolati a s nimi promluviti, by rozhodly. To víte, že nelze v okamžiku . . ." Sahal již na kliku.

„Posečkejte, prosím!" volal za ním Kyselka rozechvělý. „Ráčíte znáti, že překvapení . . . mohlo by uškoditi . . . celé věci. Račte tedy opatrně připraviti . . ."

Janoušek se poněkud usmál. „Víte, že to zkazit nechci; vynasnažím se!" A vyšel.

Sotva se Janoušek odvrátil, nemohl doktor své pocity více ovládati. Mnul si zuřivé ruce, pak skoro poskočil, vjel rukama do vlasů a chodě po pokoji, šeptal si stále se usmívaje:

„Vyhráno! Vyhráno! Vyhráno! Konečně! Jsem to přece chlapík! Byla to myšlenka! A jak pevně jsem ji provedl!"

A nemoha vzduchu pokoje snésti, přistoupil k oknu, s vyhlídkou na pěknou krajinu. Otevřel a naklonil se do vlažného, teplého vzduchu. Nevšímal si zpěvu skřivanů, pěnkavek, ani oblohy a oblaků, které se nyní na zachmuřeném nebi kupily, díval se jenom na park, pole, lesy a šeptal si: Konečně — to — to vše bude — jest mé! A konečně — ona — ach též ona! ta též za něco stojí! — — —

Janoušek vpadl do pokoje své paní.

„Jsi zde? Kde jest Anna?"

„Co se děje?" tázala se paní, poznávajíc na tváři mužově, že se děje něco neobyčejného. „Kde jest . . . doktor?"

„V saloně . . .“

„Sám?“

„Sám. Mluvili jsme. Máme nabídky.“ Usmíval se.

Paní usmívala se též, ač nevěděla proč. Zároveň byl na tváři její výraz úzkosti i zvědavosti. „Jaké nabídky? — Jak to? Snad nechceš říci nabídku — na Annu?“

„Jak to vezmeš. Prosba je také nabídka.“

„Tedy žádal?“

„Ano. Jsou však okolnosti . . .“

„Tedy podmínky?“

„Ano.“

„Nejspíše věno . . . To nemá být první otázkou! Nelíbí se mi to.“

„Ale vždyť se o tom za nynějších okolností dříve či později mluviti musilo — a je skoro lépe, když se o tom promluví hned z počátku — je to alespoň odbyto. Ostatně sama jsi pravila, že myslíš, že doktor o Annu stojí.“

„Zdá se mi tak, myslím . . . ale nabídky?“

„Zároveň na statek.“

Paní se lekla tak, že zavrávorala. Podepřela se oběma rukama o psací stolek.

„Na statek —“ řekla zlomeným hlasem — „Toť něco jiného . . .“

„Poslyš,“ pravil Janoušek. „Sama jsi počítala, že statek dlouho neudržíme, neobrátí-li se poměry.“ Pomlčel. Paní se dívala beze slova na něho. „Půjde-li to tak dále, ztenčíme své jmění a bude čím dále, tím méně volnosti v jednání, výběru . . .“

Paní vzdychla, a beze slova utírala slzy, z očí se jí deroucí.

„Počítali jsme, že by nám zbylo nyní, kdybychom šťastně prodali, asi devadesát tisíc čistého, snad něco více. Jsme my, matka a čtyři děti. V cizině nebo v městě stojí domácnost skoro pět tisíc ročně — počítáno mírně. Jen skrovně tedy vystačíme. Anna má čas — co jí dnes můžeme dát? Bez věna jí ani provdati nemůžeme. A nevdáme-li ji nyní, mohli bychom jí dáti potom, až by se vše zpeněžilo, nejvýše deset neb dvanáct, snad čtrnácte tisíc. To není mnoho.“

„Ale jest to velmi slušné,“ mínila matka.

„Pravda, ale považ, že ženichů, jakým jest doktor Kyselka, s jeho postavením i jměním, není mnoho, a každý podobný ženich činil by jisté požadavky.“

„To konečně jest pravda — těžko volit — Kyselka má nejméně třikrát nebo čtyřikrát tolik.“

„Co myslíš? Má více než osm neb desetkrát tolik! A jeho praxe?! Nesmíme sice jednat ukvapeně, ale stojí to za uváženou. Poslyš. Chce převzíti Dřínov, vyplatí nám kapitál devadesáti tisíc v hotovosti, a nad to zůstane nám vše, co by se při spočtení ukázalo na drobných aktivech statku. Zmínil jsem se, že statek cením asi na dvě stě tisíc, passiva na sto deset, tolik jich však není — a odčítáme-li požadavky svoje, tu zbude nám —“

„A Anna — její věno?“

„Můj bože — zapomněl jsem ti to říci. Ty peníze zůstanou nám čisté. V té ceně vezme Dřínov a pojistí i Anně nějaký kapitál na

statku — o tom jsme však podrobněji nemluvili. Ovšem, než se to provede, musil bych snad hlas za Dřínov naší — Zählvenově straně — odevzdati. Co tomu říkáš?" tázal se, chodě po pokoji.

„Není to zlé," usmívala se konečně matka po delší přestávce. „Statek nevyjde přece z rodiny a z našich kapitálů časem ještě doufám — zbude. Přijmeme?"

„Ano. Však Anna?" tázal se otec, zastaviv se.

„Ovšem, Anna —" pravila matka, „s tou budou možná potíže. Věř mi, nerozumím jí, ta jakoby nebyla z nás, má svou hlavu a ve mnohých věcech jinak soudí, než my. Jsou to děti! Jiné vychování — jiné náhledy — a dítě si myslí, že může jednati dle svého — a my snad abychom se dle ní řídili."

„Drahoušku," pravil otec, „nediv se. Bývala's k ní přísná, myslela's vychovat ji dle svých názorů, ale neporozuměla jsi jí, ona zase ne tobě, odrostla ti. Ale dá si říci, uvidíš."

„Nechme toho," pravila matka s přesvědčením, „vychování je nyní jiné, než za našich časů bývalo. Pošli pro ni — připrav ji — jen nic náhlého; ponechá-li se jí čas, podá se spíše, jako z vlastní vůle. Aby nám to nějakým nepředloženým skutkem nezkazila. Jdu napřed ke Kyselkovi, ostatně sama hned také nic neučiním; musíme si přece ještě jednou klidně věc promysliti."

Janoušek spěchal hledat Annu; schválně neposlal pro ni nikoho ze služebnictva, aby to nebylo nápadné. Šel do jejího pokoje. Anna, která u okna seděla, uslyševši kroky, kvapně schovala velký arch novin do stolku. Ohledla se a vidouc vcházeti otce, hned něco tušila.

„Nesejdeš k nám dolů?" tázal se otec, přikročiv k ní.

„Je-li to tvým přáním . . . leč co bych tam dělala — jste tam jen s — panem doktorem —"

„Vždyť to náš host; je také tvou povinností okázat se . . ."

„Jsi tam ty s mamiukou — a máte co jednat o svých záležitostech — penězům nerozumím a nemohu se do toho plést. A volby — jak jste je měli, se mi nelíbí . . . ostatně ti psal něco o výpovědi, kapitálech . . . jak bych mohla při tom být? Ještě by si mohl myslit — že tam za ním chodím."

„Co ty všecko nevíš!" smál se otec. „O penězích jedná se v životě vždy. Volby — co na těch záleží? Propadli jsme."

„Protože to nebylo tak dobře, jak jste jednali. Jste" — tu se zarazila. Jsme —" začala znovu — „jsme Češi . . . a nevolili jste jako Češi!"

„Proč pak?"

„Protože tam, kde jste volili vy, nebyli praví Češi."

„Nerozumíš tomu," řekl Janoušek se smíchem, „o to se nyní nejedná. Sejdi jen se mnou dolů — a — bylo by to neštěstí, kdyby si pan doktor něco myslil?"

Děvče se tázavě a s nechutí odvrátilo.

„Opravím to: kdyby si pan doktor na tebe myslil? Což je ti to něco nového? Víš, že na tebe myslí, a již jsme o tom mluvili."

„Ale já nemyslím na něho," hodila dívka vzdorně hlavou, domnívajíc se, že ji otec jen škádlí. „Jak to dnes divně žertuješ! To neděláváš!"

Otec stal se vážným. — „Milé dítě, nechci žertovati. Věc jest vážná, nebuď nerozumná, dětinná. Musím ti konečně říci a přiznati, že . . . že by bylo v zájmu nás všech, kdybys mohla věnovat Kyselkovi trochu pozornosti. Já, ty i matka, slovem všichni víme, že o tebe stojí... vskutku . . . a přál bych si . . . jak ti mám říci . . . aby ti nebyl tak proti mysli . . ."

Anna dívala se v ustrnutí na otce a pozorovala jeho rozpaky. Až po šíji se začervenala, rozumějíc a nemohouc přece rozuměti. Mohla vypraviti ze sebe jen slovo „tatínku!" s výrazem výčitky.

„Nedělej si z toho nic," pravil otec, který se těšil tím, že výraz výčitky vykládal si za výraz stydlivých rozpaků, které škádlení platily. „Ještě se nic nestalo!"

„Ještě ne!" chytila se slova dívka. „Tedy se stane, a snad nyní?" zvolala. „Něco mi skrýváte, já na to nemohu myslit!"

Otec byl zaražen. Cítil, že děvče něco tuší a snažil se tedy dopíditi se příčiny. Spěchal ostatně — a tu odhodlal se k otázce:

„Nu, co tedy myslíš?"

Anna zaplétala se v myšlenkách, v hlavě její se křižujících, avšak pomyšlení na Kyselku bylo jí tak odporné, že zapomněla na všecky úvahy a dojmy minulých dnů a řkouc sama k sobě: ‚Nyní neb nikdy,' odpověděla nahlas:

„Myslím —"

„Na někoho?" opáčil otec.

„Ano," odpověděla.

„Toť ovšem jiná," pravil otec. „Vidím, že bude třeba mnoho ti pověděti, vysvětliti. Musím tedy útočiště vzíti ku tvé uznalosti, ku tvému rozumu."

V tom otevřely se dvéře vedlejšího pokoje a na prahu objevila se babička.

„Vidím, že jedná se o budoucnost Anninu, rozumím-li dobře," pravila.

„Abych tedy pravdu řekl," odvětil vážně otec, který zpočátku byl překvapen nenadálou přítomností své matky, „jedná se nejen o budoucnost Anninu, ale i o budoucnost nás všech."

Nastalo pomlčení. Babička přemýšlela. Otec čekal, co řekne.

„To je smutné i vážné," pravila babička po chvíli. „Víš, co děláš; jen se neukvapte. Vzpomeň si, Eduarde, že jsme ti nikdy v ničem svou vůli nevnucovali. Není to dobře. Ponechali jsme ti svobodnou vůli, svobodnou volbu. Dělali jsme, co jsme mohli. Učiň také tak a nenuť ji. A ty, Aničko, ty's rozumná, učiň co můžeš — jdi!" A políbivši vnučku na čelo, vrátila se do svého pokoje a zavřela za sebou tiše dvéře.

„Popřej mi oddechu, otče, nemohu nyní jít," pravila Anna k otci; „přijdu, jak jen seberu myšlénky."

„Kde jest Anna?" tázala se rychle paní Janoušková svého muže, když po chvíli do salonu vstoupil.

„Přijde, snad přijde," pravil Janoušek se staženým obočím.

„Měla bych k ní jít?“ tázala se paní.

„Prosím tě, nech ji. Víš, že bývá poněkud ostýchavá. Nemohl jsem jí přece říci vše, aby se nepolekala a nepoplašila. Pokazili bychom to třeba, kdybychom naléhali. Nelze nic ukvapovat. Jsme-li my všichni ve shodě —“

„V podstatě neshledávám nepřekonatelných překážek,“ pravila paní a lehce odkašlala; „myslím, že názory lze na vzájem vyrovnati.“

„Uvidíme. Nepřeju si však žádného nátlaku na dítě. A dokonce činím své rozhodnutí závislým na konečném rozhodnutí dceřině. Tak jsem vám řekl, pane doktore!?“

Doktor se uklonil.

V tom ozvaly se lehké kroky v jídelně. Cinkot sklenic ozýval se s té strany, kde byl buffet.

„Anna?!“ zvolala matka.

„Hned, matinko!“ odpověděla dívka a vkročila do salonu, nesouc sama tácek s křišťálovými sklenkami a láhev jemného vína. Služka přinášela za ní na misce crême, úplně ztuhlý.

„Myslela jsem, že trochu ochlazení neškodí,“ pravila Anna klidně obyčejným svým hlasem, na malém stolku náčiní upravujíc.

„Tvůj vlastní výrobek?“ podotkla matka.

„Ano. O led posud nebyla nouze.“

„Neráčíte přisednouti?“ pobízel doktor, když Anna cosi po straně upravovala, ač se také nehotovila k odchodu.

„Na chvilku — buďsi,“ odvětila Anna a vzala na malou misku lžičku ledu. „Musím jen okusit, jestli se to podařilo.“

„Výborný recept,“ chválil Kyselka. Odloživ talířek, chopil se plného poháru a povstav, pravil: „Na zdraví znamenité umělkyně, kteráž nám tuto pochoutku poskytla!“

Paní Janoušková spokojeně kývla hlavou, a skleničky všech se setkaly. Anna poslední vzala sklenici a dotknuvši se ostatních, rychle ji zase postavila. Vínem sotva rty ovlažila.

„Na zdraví našeho hosta!“ pronesl Janoušek, kloně se Kyselkovi, „a příští . . .“ tu se zarazil.

„Volbě —“ doložil Kyselka rychle a hlasitě, aby vytrhl domácího z rozpaků; neb se mu zdálo, že Janoušek nad čímsi se zarazil a že hledá slovo. Vstali, pozvedli pohárky.

„Což ty, Anno, nám nepřipiješ?“ tázala se matka.

„Nelze — nechci!“ pravila Anna již nevrle.

„Však příští volby dopadnou lépe,“ podotknul Kyselka, usmívaje se na Annu. „Váš pan otec může býti též poslancem, bude-li chtít — však vy se o politiku nezajímáte, slečno, ač to předmět nyní právě důležitosti nejvyšší. Máte pravdu, ponechte to nám, mužům.“

„Ach, schází jeden ubrousek,“ pravila Anna, vstala lhostejně a odešla ze salonu, jakoby šla důležitý ten předmět vyhledat.

„Anna je dnes poněkud zvláštní,“ řekl otec, vstávaje, neb měl Annu v podezření, že hledá záminku, jak by se mohla odstranit a třeba se více neokázat. Vyšel ze salonu a zahledl Annu právě již ve dveřích jídelny na odchodu.

„Anno, prosím tě, kam spěcháš! Buď rozumná! Vždyť hosta urážíš, a věř, že mi na ničem tak nezáleží, jako na tom, abychom si všechno nepokazili.“

Anna zůstala státi ve dveřích s ústy vskutku podivením otevřenými.

„Jak to — nepokazili všecko?“

„Anno, tys dnes hrozná!“

„Můj bože, co se stalo?“ tázala se Anna, jakýmsi neurčitým citem, jí odporným, se rdíc, kterýž jí pravil, že nadešel okamžik, jehož se tak obávala.

„Mluv tiše,“ pravil otec, veda ji k protějším oknům. „Ty mne vskutku mučíš. Je třeba vyložit ti všechno podrobně, abys rozuměla. Viděla jsi, jak je nám úzko a byla jsi tím sama dojata. Řeknu ti zkrátka, že naše postavení zde nelze déle udržeti bez cizí pomoci.“

Anna ustoupila krok.

„Zkrátka a jasněji řečeno — přijdeme o velkou část jmění a bude snad i skandál, nepodaří-li se věc tu upravit. Nabídnu-li však straně, ku které se konečně i hlásit mohu a ku které i Kyselka patří, svůj hlas — na vždy — mohu očekávati pomoc. Kyselka se o nás velmi zajímá, nemusím se o to starat, on to sám zprostředkuje.“

„Otče, tatínku, ty bys chtěl — mohl za tuto cenu . . .!? Pak bys byl proti nám! Četla jsem to v novinách. Kyselka drží s Zählvenem a hrabětem Řepňanským!“

„Jaké noviny?“ opáčil otec. „Nyní píší všecko možné, i nerozumy. Strana ta jest vážná, velká a vytkla si vznešený úkol. Na mínění jednotlivců neb lidí výstředních nemůžeme se ohlížeti. S úkolem strany Zählvenovy mohu souhlasiti bez porušení svého svědomí — a zachováme se.“

„A naši rodáci?“

„Nedají ti za to nic, padneme-li. Avšak ještě slovo. Týká se hlavně tebe, a rozhodnutí tvé rozhodne i o tom bezpochyby, bude-li nám všem pomoci. Neboť Kyselka, který má vzhledem k tobě záměry osobní, sotva by asi zprostředkoval tu věc, kdybys jej odmítla . . . on žádal dnes za tvou ruku.“

Anně vyklouzl lehýnký výkřik. Velkým svým zrakem pohlížela na ústa mluvícího, očekávajíc, co ještě přijde.

„Vidíš, ty máš být zlatým mostem. Nyní nelze jej odmítnouti.“

„Nelze-li nyní, nelze ani později.“

„Pravda. A proto poslyš můj návrh: Dám vám Dřínov — jemu a tobě — on nám hotově vyplatí částku větší, než by při prodeji zbyla. Jmění má, a dluhy zaplatí . . . jinak je mnoho, snad všecko ztraceno — ani vše nechápeš.“

„Ach!“ šeptala dívka a tlačila dlaně svých bílých ruček k prsům. „A to k tomu, že se zaprodáme! Nemohu, nelze, běda mi!“

Otec učinil s povzdechem smutný posuněk.

„Jak chceš — leč pomni, uvaž, rozmysli . . .“

„Ano, otče, nech mi času, abych sebrala síly!“ A objavši otce, prchla z pokoje.

V saloně sice slyšet nemohli, co se v sousedním pokoji kutí, ale tušili, jak doktor tak domácí paní, že prodlévání Janouškovo u dcery není bez příčiny.

Janoušek byl spocen. Otřel si tvář a aby zakryl rozpaky i pohnutí, kterému neodolal v rozmluvě s dcerou, vyšel na okamžik ven a poručil strojiti ku svačině. Aby se mohl vymluviti před paní a hostem z delšího prodlení, kázal rychle poslat pro zahradníka, aby přinesl a upravil na tabuli nejvzácnější druhy ovoce, pokud ještě jest zachováno, a poručil vyhledati několik láhví drahého vína, kteréž choval několik let ve sklepě. Rozkazy tyto nevzaly mnoho času, takže jen poněkud udýchán vrátil se do salonu, řka: „Poručil jsem již svačinu. Pan doktor uvidí, že naše zahrada má některé zvláštnosti.“

„Kde jest Anna?“

„Přijde později. Neměli bychom sejíti do zahrady?“

„Nemyslím — hleď, bude pršet — silně se mračí.“

V ten čas běžela Anna, se šátkem jen na rychlo na hlavu přehozeným, přes zahradu. Plakala stále a tiskla velký shawl křečovitě k prsům. Nepotkala nikoho. Sběhla k vysokým stromům, a ani se neohlédnuvši, vklouzla do včelína. Za řadami úlů byla malá místnost, s dřevěnou lavicí podél zadní stěny, odkudž bylo možno pozorovati sklem nerušeně čilost rozličných rojů. Byl to někdy její útulek, když se chtěla schovati, a měla ostatně včely ráda. Sem kromě zahradníka po celý čas nikdo nevkročil. Zavřela opatrně za sebou dvéře, aby udeřením včely nepobouřila, a nyní, jsouc sama, polevila návalu své bolesti.

S tlumeným výkřikem: „Vše zničeno! ztraceno! Běda mi!“ sklesla do koutku, kde svinuty byly z rákosí uměle pletené rohožky, a zůstala bez vlády ležet s hlavou zakrytou.

XV.

Pojezdný Kavka vrátil se z Prahy téhož dne ráno. Nepospíchal; nebylo spěchem co získat ni co ztratit. Večer dorazil do okresního města; tam již rozloučil se s některými známými a dopoledne o desáté byl doma. Jeho lidé již věděli, že je opustí. Byl zmatek, bylo rozčilení. Po obědě zamkl se do pokoje a začal přehlížeti své věci — začal stolkem. Pořádající ruka rozdělila všecky papíry, jež tam byly, na dvě hromady. Z každé strany jedna. Pojezdný bral z hromady na pravo ležící list za listem do ruky — pouhým nahlédnutím třídil na dvě hromádky: korrespondenci, která měla vztah ke službě, na hromádku jednu, listy soukromé neb památky, které chtěl zachovat, na hromádku malou vedle. Visitky, pozvání, annonce a podobné trety házel do proutěného košíku na dříví. „Zatopíme tím,“ pravil. Byl po chvíli tím přebíráním netrpěliv. Odhazoval, neprohlížeje. Odhodil malý lístek, ani se nepodívav — však zdálo se mu, že lístek ten odlétl dále, než chtěl. Ohlédl se po něm.

„Aj!“ pravil, „to není ani otevřeno.“ Podíval se na obálku. „Čí to ruka?“ Roztrhl obálku: „Přijďte, jak jen Vám bude možno.“ Žádný podpis?

Vyběhl ven před domek. „Zavolej mi poklasného!“ křikl na hocha, jenž u zahrádky stál. Poklasný přiběhl.

„Ráčejí —“ začal.

„Kdy sem přišel tento lístek?“ tázal se Kavka, okazuje na obálku.

„Na matičku boží, to jest dnes týden,“ pravil poklasný. „Přinesla ho sem hned ráno jakás babka; prála, že je z Dřínova.“

„Ať mi hned zapřáhnou do bryčky, ale honem!“ kázal pojezdný, otvíraje skříň se šatstvem, aby vyměnil kabát a se oblekl.

Za pět minut vyjížděl lehký povoz směrem ke Dřínovu. Když vyjeli na návrší za lesem, zastavil.

„Jeď domů, rychle, zde bychom museli skoro půl hodiny krokem, oklikou polními cestami se tlouci; mračí se, zmokli bychom. Já tuto za deset minut přeběhnu pěšinou. Naproti mi nemusíš.“

A již rychlým krokem spěchal ke Dřínovu. Nebyl však ještě ani v polovici cesty, když mraky se skupily a zarachotil hrom.

„Oho, oho!“ zvolal, pozoruje oblohu. „Ani jsem si nepovšiml — přijde to dříve, než jsem se nadál. Jarní bouře netrvají dlouho.“ Spěchal dvojnásob, leč právě když došel parku nad rybníkem, začalo pršeti.

„Proběhnu parkem. Jest tu o sto kroků blíže, než tamto k prvému stavení.“ Otevřel dvířka zahradní a téměř úprkem spěchal po pěšině. V tom se zablesklo, zahřmělo silně a začaly padati kapky jako palec velké s jednotlivými kousky ledu. „Toť jde každá skoro až na kůži!“ zvolal mrzutě. „Aj! zde se schovám!“ a nemeškaje zkoušel, jsou-li dvířka včelníku otevřena. Dvéře povolily a Kavka vkročil. Za sebou opět zavřel. Setřásl krůpěje s kabátu a klobouku.

„Aj, co to?“ zvolal náhle, když spatřil v koutku ležeti cosi, co vypadalo jako hromada ženských sukní. Přikročil a tu viděl, že leží zde jakás dáma skrčená a velkým šatem přikrytá. Ulekl se. Domníval se, že v ní poznává Annu. Pozvedl cíp šátku, a v tom naň již hleděly oči Anniny, tentokráte pláčem až červené.

„Co se vám stalo — co jest vám?“ zvolal Kavka polekán.

Anna zase naň pohlížela všecka popletena. Patrně buď jej nepoznávala, neb si nedovedla přítomnost jeho vysvětliti.

„Pro boha, co zde děláte, slečno?“ opakoval pojezdný, skloniv se a snaže se uchopiti její ruku. Konečně se mu to podařilo.

Tu se probrala Anna ze své duchanepřítomnosti a vidouc pojezdného před sebou, vstala rychle. Pohleděvši mu do tváře, začala znovu plakati.

„Oh, pane pojezdný! milý příteli! Proč přicházíte tak pozdě!“ pravila.

„Dnes ráno jsem přijel, a protože mi váš lístek dali až odpoledne, přišel jsem právě. Bouře mne zastihla, tudíž jsem se tu schoval, abych nepromokl, než k zámku dojdu. Ovšem jsem se nenadál —“

„Že mne zde naleznete,“ dodala dívka. Usmála se skrze slzy.

„Není to podivné? Po prve jsme se též setkali náhodou a při bouři,“ pravil pojezdný, smutně se usmívaje.

„Právě jsem na to myslila. Patrně bylo to znamením, že styky naše budou bouřlivé.“

„Však dovolte otázku, slečno. Co zde děláte? Proč zde jste — patrně jste se nepřišla sem uschovat?“

„Co zde dělám? Viděl jste! Pláči, a přišla jsem, abych se mohla vyplakati. — To se nyní leje,“ pravila, dívajíc se mimoděk po silném záblesku ven. „Přijdou mne nepochybně brzo hledat.“

„Proto pospěšte mi sdělit, čím mohu vám být prospěšným."

„Oh! toho by bylo mnoho. Je toho celá kronika, a nevím ani, kde počít. Psala jsem vám, když se mi zdálo, že doktor Kyselka —"

„Zase on!" zvolal pojezdný.

„— tuším s nějakými jinými kují plány proti nám, to jest proti otci. Jedná se, jak myslím, o volby velkostatkářské, a jest to, jak soudím, nějak ve spojení se záležitostmi peněžními. Jak — nevím! Jen to vím, že otec dostal výpověď na velký kapitál, což mu činilo velkou starost, protože myslí, že si ty peníze nebude moci opatřiti a že tato tíseň bude pro naše jmění zkázonosna. Otec zdá se mi vskutku tak ustaraným, ba malomyslným, že nevidí v jiném spásy, než v prodeji statku. A dnes se to vše nějak spiklo. Přijel doktor Kyselka — nabízel otci pomoc — a konečně smluvili se — otec chce dáti Kyselkovi Dřínov a mne —"

„Vás?!"

„Ano, mne."

„A což ostatní?"

„Ty Kyselka prý vyplatí."

„Tedy vlastně Kyselka kupuje Dřínov — a k tomu vás?!"

„Ano. Proto jsem zde. Pochopujete?"

„Dali si slovo?"

„To nevím — nemyslím však dle řeči otcovy a proseb, kterými mne nakloniti hleděl. Pravil konečně, abych to uvážila."

„Tedy není ještě žádné neštěstí," oddechl si pojezdný a otíral šátkem pot, který se nyní bohatě na čele jeho perlil.

„Jakže, není toho dost?" tázala se Anna udiveně, skoro uražena. „Není to neštěstí, co jsem vám pravila?"

„Pokud není dáno slovo, není žádné neštěstí."

„Jak to odvrátit? Čím — a kdo se o to pokusí?"

„Nyní já, potom vy všichni."

„Vy? opravdu? my všichni? Kterak? Uvidíte, jen až se s otcem a matkou setkáte —"

„Matka jest pro . . . toho člověka . . . také?"

„Ano."

„To jest horší. Ostatně — mohl jsem si to pomysliti," hodil hlavou. „Ale odvrátíme zlo přece — alespoň zasadím páku; vy pak musíte páčit také, a nebude-li otec či matka přímo bránit, zvítězíte vy!"

Pevná slova pojezdného neminula se účinku. Důvěra vzbuzuje důvěru, naděje naději. Anna se usmívala.

„Vy mi přece pomůžete?" pokračoval pojezdný. „Předpokládám totiž, že posud po spojení s naším doktorem nebažíte?" Tu se odmlčel.

„To vy mi pravíte? Neměl byste mne škádlit žertem tak ukrutným," pravila s jemnou výčitkou.

„Však já chtěl říci něco jiného —" a tu se zarazil a pohlížel na ni zrakem, v němž jevila se oddanost, soucit, zármutek i láska. Anna pohledu rozuměla.

„Chtěl jsem — oklikou poněkud — nahlednouti . . ." Tu se opět zamlčel.

„Je-li studánka posud obsazena?“ doplnila tiše Anna. Dívala se naň upřímně, pomalu však sklonila čelo a se sklopeným zrakem prosebně zašeptala: „Odpusťte mi!“

Pojezdný zamlčel se na dlouho. Pak uchopil obě ruce její a pravil: „Vy mně odpusťte, nemám vám čeho odpouštěti. Znáte mne již. Nyní však půjdu. Není třeba, aby nás nalezli pospolu. Měl bych vám sice mnoho co říci, než půjdu nahoru, abych vás svým jednáním snad nepletl či nepolekal. Než však odejdu, dovolte mi otázku.“

„Jakoukoliv. Mluvte.“

„On je inženýrem?“

Anna se hluboce zarděla, avšak ihned se vzpamatovala a jasným, upřímným zrakem naň pohledla.

„Jest vám toho třeba vědět?“

„Myslím, že ano. Byl bych šťasten, kdyby divná náhoda tomu chtěla — patří to k věci — snad jest to držadlo páky druhé, kterou bych mohl zasaditi.“

Anna pohlížela naň s pohledem nevýslovné vděčnosti, ba s nadšením.

„Inženýr Ivan Benda,“ pronesla klidně.

Pojezdný opřel se na okamžik o trámec sedničky. Ihned se však vzpamatoval a pravil vesele: „Inženýr Benda, jenž staví železnici do Dřínova — a vy nic nevíte?“

A nečekaje odpovědi, otevřel dvéře a kráčel rychle k zámku.

V malé chvíli dohonila jej dívka, sotva dechu popadajíc. Všecky pocity, které se mohou jen tenkráte zračiti na tváři toho podivuhodného díla přírody, které dívkou nazýváme, když sny jeho v štěstí vyplňovati se počínají, — hrály na její tváři. Chtěla se ptát, zastavit jej, tu však vrazil takřka do nich s jedné strany zahradník, s druhé strany pak stála již služka.

„Všude v zámku po slečně takový shon, a slečna chodí po zahradě v tom dešti!“

„Vždyť neprší,“ smála se Anna, podle pojezdného kráčejíc.

„Hledám milostslečinku po celé zahradě!“ křičela udýchaná služka s druhé strany, „páni se tak zlobí —“

„Snad nebude tak zle — tak, již jsme doma.“

Na schodech potkali matku s přísnou tváří.

„Dítě, dítě! kde vězíš!“ pravila rozhněvaně, pojezdného si nevšímajíc. Tento kráčel vzhůru. „Jest to chování?“

Místo odpovědi skočila k ní přes několik schodů Anna a vtiskla jí na tvář takové políbení, jakého se jí zajisté již dávno od dcery nedostalo. Matka chtěla se k ní obrátit, ale v tom byla již Anna v pokoji.

Před Janouškovou stál pojezdný s kloboukem v ruce. Nepřívětivě naň pohlédla a chladně se tázala: „Co vás přivádí k nám, pane pojezdný?“ A v duchu si myslila: „Ten člověk hůře v nečas nemohl již přijíti.“ Avšak nebylo lze na schodech jej odmítnouti; vrátila se s ním tedy. „Co jen to děvče má,“ myslela u sebe. „Snad ten člověk?“ — A stranou škaredě pohlédla na pojezdného, jenž nezdál se ničeho pozorovati, kráčeje klidně dále.

„Vedu vám hosta!“ křičela Anna v pokoji.

Tam nastalo nad zvonivým stříbrem toho zvuku podivení, ano ustrnutí. Všichni ohlíželi se ku vchodu, kdež se objevila nenucená, opálená tvář pojezdného, tentokráte jakýmsi sarkastickým úsměvem stažená. Dle spěchu Annina a horlivosti, kterouž pro hosta na jevo dávala, soudili na něco vzácnějšího. Tu bylo jejich očekávání sklamáno. Kyselka se divil, nemoha pochopiti jednání Annino. Věděl, že se přihodilo něco pro ni velmi příjemného; ale poněvadž znal, že jej Anna příliš nezbožňuje, hledal příčinu mimo sebe a ve svůj neprospěch. — Milenec to není, mýlím se, — pravil k sobě, zočiv pojezdného, — ten by nebyl tak uštěpačný. Co to asi znamená? A vytáhl obočí.

Otec ustrnul, neboť věděl, jak byla Anna nedávno nešťastna, a nemohl si představiti, že by tak rychle pro jeho návrhy se byla nadchla.

Jeho mysl tou dobou nic jiného právě neovládalo, než starost z návrhu, Anně učiněného, a soudil, že by táž záležitost měla celou bytost Anninu též ovládati. Zahlédnuv však pojezdného, myslil, že uhádnul.

Ejhle milenec! — pravil si. — To je on! ten pravý! Kam ho sem dnes kozel nese! Bodejž by byl vaz zlomil, než z domu vykročil!

Pojezdnému ovšem neušlo toto líbezné, ač tajené přání, a ačkoli uhádnul pocity Kyselkovy i přání Janouškovo, usmíval se dále; bavilo jej to velmi. Vždyť mu nešlo o přízeň těch pánů, byl zde k vůli Anně. Rány pro ni utržené přece nebolely. Podal Janouškovi uctivè ruku a lehce se Kyselkovi uklonil. Byli v rozpacích, mají-li mu nabídnouti místo u stolu. Bylo však znáti patrně i na obličejích, že jim poskytuje přítomnost milého hosta jen „mírné“ potěšení, kyselé potěšení a Janoušek, jakkoliv dobrák, člověk srdečný, přemýšlel o tom, co by pojezdnému řekl nejvíce nepříjemného, aby mu požitek kávy a vína, vůbec požitek návštěvy celé osolil, kdežto Kyselka osnoval již strategický plán, jak jej odtud vykouše, nadobro nemožným v domě učiní, zničí. Snaha obou pánů stýkala se v tom, zbaviti se co možná rychle nepříjemné, zbytečné přítomnosti pojezdného.

„Tenť dotěrný, jako š . . . . .“ myslil si Kyselka, kdežto Janoušek porovnával přítomnost Kavkovu s mouchou, která nám padne do sklenice právě v tom okamžiku, když chceme píti. Proto Janoušek přes rameno a s nevolí pohlédl na sedadlo, které mu Anna přistavila, a káva, kterouž mu hned na to vlastnoručně nalila a podala, byla by se musila okamžitě srazit, kdyby byla jedovatý pohled očí Kyselkových pocítila.

Klid a nenucenost pojezdného, jeho úsměv podráždily méně opatrného Janouška, takže si umínil ihned nejtěžší střelbou páliti na posici Kavkovu — patrně dobře opevněnou.

„Nebyl bych očekával,“ začal, „že budu míti tak brzy potěšení vás v Dřínově viděti. Z vašeho chování o volbě nebyl bych tak soudil — bylo spíše vše jiné, jenom ne přátelské.“

Kyselka se podivil sám tomuto uvítání, avšak pomyslil sobě: Není to sice podle Knigge, co náš nastávající papínek povídá; vidím však, že smím použít podkopů i kongrevských raket, jestliže on začal hned padesátiliberními pumami.

„Ráčíte voleb vzpomínat,“ odtušil pojezdný, namáčeje preclík do kávy; „nemohu říci, že bych si mohl čeho vyčítat. Jednal jsem dle přesvědčení svého, které může být jiné, než mají ostatní, aniž by bylo

na úkor poměrům osobním neb stykům společenským a přátelským. Ostatně lepší v boji otevřený nepřítel, než falešný přítel."

Zatím co pojezdný odpovídal na ostré oslovení Janouškovo klidně, beze známky podrážděné citlivosti, s nádechem sebevědomí, které se však pranic do popředí netlačilo, díval se naň Janoušek okem starého dělostřelce, kterýž okem sleduje směr vypálené těžké střely. — Oho, oho! — pravil si v duchu. — Rána dopadla k cíli dobře, ale odrazila se — tato fregatta má po čertech dobré brnění. Jsem na špatné stopě. Milenec to není, ti mívají vždy jemnější kůži — schovejme pumy. —

„Pan pojezdný béře všechno po kavalírsku, vlastně, abych lépe se vyjádřil, po rytířsku," prohodil Kyselka, „a vesele, jenom vždy otevřené hledí!"

„Ba právě, pane doktore, bylo by skoro potřeba v nynějších časech, vytáhnout z haraburdí dob rytířských všelijaká rekvisita. Helmice na příklad by neškodila."

„Oh! jak by vám to asi krásně slušelo!" smála se Anna. „Zde vy a tam pan doktor s lesklými přilbami na hlavách! Jak rychle a graciésně byste pak smekali, kdybyste se tak potkali!"

„Ku smekání bychom šišáků také nepotřebovali, slečno. Smekat vyjde prý beztoho z módy," usmál se pojezdný. „Potřebovali bychom však ocelových šišáků, abychom něco více snesli. Každého dne se nám to sice nestane, aby nám, když jdeme — ku příkladu v neděli odpoledne někam na procházku, vletělo něco milounkého, hezounkého na hlavu — jako na příklad — mhm honem, což bych za příklad uvedl — nu třeba jako tamhle fortepiano."

„Fortepiano? Což pak vám padlo někdy fortepiano na hlavu?" smála se Anna.

Pojezdný se usmál též a sáhl si na hlavu. „Já myslil, že to bylo asi tak fortepiano. Ale mýlil jsem se patrně, ono stojí posud tamto."

„Nedělejte si z toho nic, pane pojezdný; vidíte sám, že jste se mýlil, a zapijte to ještě šálkem kávy. Ani jsem se neptala; avšak podobné aromatické prostředky zmírňují bolesti — otupují nervy," pravila Anna, a podala pojezdnému opět šálek kávy.

„Zde — posložte si," podávala domácí paní talíř s pečivem pojezdnému. Chtěla okázati nyní svou pozornost, protože ji mrzel spůsob, jakým pojezdného přivítali. „Vám není libo, pane doktore?" obrátila se ku Kyselkovi.

„Však vy něco snesete," pravil Janoušek skoro již dobrácky k pojezdnému. „Zdá se, že máte pravou, tvrdou, jak se na každého Čecha sluší."

„O prosím," odpověděl žertovně Kavka, „to doufám. Ale račte uvěřit, všecko přece nevydrží."

„Tedy vám ji přece někde prorazili?" vpadl do řeči Kyselka, upíraje se zvláštním, jizlivým posměchem pohled na Kavku.

„Nu, nač zapírat," obrátil se k němu pojezdný, a hleděl mu pevně v oči. „Nevím ovšem, je-li to s vaší strany na mé hlavě vidět. Možná, že jest tam hodná díra — bohužel. Nezapru toho. Avšak — dnes mně, zítra tobě, tak bývá, pane doktore."

„Jaký jinotaj skrývá se ve vašich slovech, pane pojezdný," odmítnul s uhlazeným úsměvem doktor, jsa si vědom své přesily, a jsa rád, že pojezdný si postěžoval jen obrazně. Věděl dobře, že mu řiditel neodpustil chování se jeho při volbě a že nasadil všecky páky u hraběte, aby byl ten „tribun" stoličanský, jak ho před Kyselkou nazýval, potrestán. Kyselka ovšem pomáhal přikládat ne polínka, ale klády na potrestání pojezdného, a věděl, jak bude potrestán. Byl by mu ovšem přál trest větší, ale nešlo to přece.

„Žádný jinotaj, pane doktore. Jest to lidské a stává se tak. Vám na příklad by se mohlo dnes přihoditi —" tu se zarazil.

„Jsem žádostiv," pravil Kyselka, urovnávaje si skřipec na nose.

„Nic zvláštního — cokoliv," pravil pojezdný s lhostejnou veselostí. „Pojedete na příklad dnes večer nebo zítra ráno za řeku — v Podolí mají mnoho prutnic, pletou tam mnoho košů velkých, malých, suší je na půdách. Dejme tomu — kdyby takový — příkladně ouhrabečník s půdy přímo na hlavu vám sletěl, až pojedete kolem. Nebylo by to sic zrovna tak těžké jako, vezměme, fortepiano třeba; ale mrzuté by to bylo přec."

Janouškovi po těchto slovech mrzutě prodloužili obličeje a Kyselka upřel bodavě zrak na mluvícího.

„Nejste ve svých porovnáních a podobenstvích příliš vyběračný," pravil pan Janoušek.

Leč pojezdný nedal se mýliti; usmíval se dobrácky ku zlému pohledu páně Janouškovu, a Anna nemohla se zdržeti pohledu šibalského.

„Dnes hrajeme na šarády," pravila v úsměvu.

„Všeho moc škodí," lehce napomenula matka dceru.

„Jak se nesmát," pokračovala Anna šelmovsky, „když pan pojezdný má dnes tak neobyčejně mnoho jinotajů, jak on říká."

Pojezdný opětoval její pohled šibalsky. V něm to vřelo, rád by byl již Kyselku vyhodil do povětří, avšak nenahodila se dosud příležitost; myslel si konečně: „Jsem tu poslední večer — pak bude vše ztraceno — proč bychom vesele neodtancovali s jeviště! Nač vysoce dramatický kothurn do komedie? Pobavíme se lépe." Vzdor tomu byl však sklíčen u srdce, v šibeničním humoru, a snažil se jen všemožně, aby smíchem, šlehy štiplavými a zase pohledem na veselá nyní očka Annina zmámil bolestné pohyby zmítaného svého srdce. „Nějak to bude," pravil k sobě. „Škoda, že nemáme šampaňské. Bylo by to veselejší." Nahlas pak odpověděl Anně s přívětivým pohledem, leč bez úsměvu: „Ano, mám jich dnes mnoho, vůbec mnoho, rád bych je udal — překážejí mi."

„Ba jest pravda," pravil Janoušek, kterýž rád by byl společnost ve veselé náladě udržel. „Dnes vám člověk skoro nerozumí." Naléval víno do nízkých pohárků, Anna s paní podávaly přes stůl. „Okažte, pane pojezdný, svou hlavu? Ne tak, s té strany, kde sedí pan doktor, jaká rána se tam ‚jinotají'?"

„Velmi poctivá, vašnosti. Byl bych potřeboval hodný šišák!"

„A řekněte tedy, co vám opravdu na hlavu padlo?"

„Nevím, nemohu to snad říci." A Kavka hledě poněkud koutkem oka na pana Janouška, usmíval se potutelně.

„Jen řekněte,“ pravil Janoušek, který větřil zase jen nějaký žert, „u vína se nikdo nezlobí.“ Paní Janoušková nedůvěřovala, ale nevěděla, co říci.

„Když mi slavná společnost slíbí slavnostním přípitkem, buďsi: Tedy žertu a dobré vůli!“ — Sklenice zvonily. „A jinotajům!“ prohodil, nahýbaje se k Anně, když jeho sklenka se sklenkou Anninou se srážely. Pohledla naň vděčně, až se matka zamračila. Zase se usadili.

„Inu bylo to něco těžšího, pořádně těžšího, co mně bez obrany na hlavu padlo, než — ponechme tedy počáteční porovnání — než tam ten palisandrový Bösendorfer — vždyť jsem následkem té rány odletěl jen asi na devadesát poštovských německých mil od Stoličan.“

Položil si křížem nohy a skrovně se napil. Anna, její matka a Janoušek nevěděli, jak tomu mají rozuměti, ale domnívajíce se, že je to zase nějaký žert, smáli se. Kyselka usmíval se škodolibě i zdrželivě.

„Devadesát mil!“ opakoval Janoušek.

„Ano, devadesát mil. A mám jen dobré konstrukci své tvrdé, české hlavy co děkovat, že jsem — nu zkrátka, že mne to přece, jak ctěná společnost vidí, nezdrtilo.“ Smál se a ostatní smáli se též.

„A co vám, pane pojezdný, padlo na hlavu?“ ptala se Anna s roztomilou naivností.

„S dovolením, slečno,“ odpověděl pojezdný suše, „tamto pan kandidát a asi čtyřicet jeho voličů, když propadávali. Ti mají notnou váhu dohromady, na každý způsob větší, než vaše fortepiano.“ — Všichni se zprvu zarazili. Anna by se byla sice ze srdce ráda pustila do hlasitého smíchu, ale opanovala se. Vidouce však, že se Kyselka směje, protože nevěděl, co by lepšího v té chvíli činil, smáli se ostatní hlasitě s ním.

„To se vám povedlo,“ smál se Kyselka, tleskaje. „My nejsme ovšem žádná maličkost — a devadesát mil také ne.“

„Vy odcestujete?“ tázala se Anna.

„Snad ve čtvrtek, snad pozejtří, jestliže si to ještě nerozmyslím.“

„A kam?“ tázala se paní Janoušková, kteréž se to nějak nelíbilo.

„Do pěkně odlehlého dvorce — někde na polomočálovité pustině v Mošoňském komitátu.“

„Jste tedy přesazen,“ tázal se Janoušek, „to k vůli . . .“

„No ovšem že a mám za to laskavému zakročení a ohledům pana řiditele, prý, co děkovat,“ pravil pojezdný, „opakuji o h l e d ů m a p r ý, že mne nepropustili na dobro. V centralní kanceláři zněl návrh na propuštěnou. Pan řiditel se prý u pana hraběte přimluvil.“

„Vidíte, to jest také následek vašeho přesvědčení, o kterém jsme mluvili,“ pravil Kyselka. „Kdybyste byl nesbíral mezi sedláky hlasy, mohl jste zde sedět. V Čechách je postup rychlejší, než na uherských panstvích; nyní budete mít dosti příležitosti, přemýšlet na uherské pustě o svém přesvědčení.“

„Výborně, pane doktore,“ opáčil pojezdný, nemoha se zdržeti, aby posměšný způsob Kyselkův poněkud nenápodobil. „Musím říci — máte jakési duševní spojení s panem řiditelem, neb to samé spasitelné naučení dal mi do slova. Nejsem sice žádný boháč — vždyť to každý ví — ale což kdybych si to rozmyslil?“

Kyselka, jenž nenáviděl z celého srdce pojezdného a zároveň jím, co člověkem — jak sobě pravil — nemajetným a otročícím pohrdal a to tím více, čím více si pojezdný osoboval právo k jakémusi mínění vůbec, pravil se zpupností až nestydatou:

„Pak vás jednoduše vyženou.“

„Vyženou, nevyženou, ale jest konečně otázka, budu-li si z toho co dělat,“ řekl pojezdný, jehož hlas bezvolně stával se čím dále úsečnějším.

„Ovšem, máte snad kapitály, můžete privatisovat,“ odpověděl ledově Kyselka, jakoby říci chtěl: „Proč vlastně s tebou mluvím? Mezi slušné lidi, mezi nás majetné nepatříš.“

Pojezdný obrátil se celým tělem proti Kyselkovi.

„Na tom nezáleží, pane doktore, mám-li kapitály čili nic,“ odpověděl pomaleji, klada na každé slovo důraz. „Dnešního dne vydělá šikovný člověk obratem ruky více, než možno si vysloužit za celá léta. Žijeme ve zvláštní době — všude plno výhodného zaměstnání. Mohl bych na příklad příjemně se zaměstnávat jezděním po velkostatcích, sbírat neb kupovat hlasy a zase je prodávat. Kde by mi nebyli po vůli, vzal bych na pomoc nějakého Zählvena, ten by obratně zařídil výpovědi — účinek zrovna jako při povelu: palce do šroubů — zjistil bych, kudy se budou stavět železnice, a kde cukrovary a pak bych tam běžel honem kupovat statky za poloviční cenu a zasypal bych při tom mimochodem rodičům hezkých děvčat pískem obratně oči, aby neviděli, jak jim dítě vymámím — jak to snad dělají někdy chytří lidé. Vidíte, pane doktore — peníze, bohatství leží všude na zemi, kam se ohlédneme — třeba se jen shýbnout.“

Kyselka při proudu stále rychlejší a hlasitější řeči pojezdného bledl zlostí více a více. Při posledních slovech, nemoha se zdržeti, vyskočil, bledý až po tenké rty.

„Toť nestydatost! Toť urážka!“ zvolal.

„Nikoli, pane doktore!“ opáčil pevně Kavka, vstávaje také s ostatní společností, kteráž v němém úžase mlčela; „to jest jen promluveno — bez jinotaje.“

„Dáte mi satisfakci, ne — vlastně co s vámi — opatřím si zadostiučinění sám. Zažaluji vás!“ křičel Kyselka, pobíhaje po pokoji.

„Jak vám libo,“ odtušil chladně pojezdný. „Jsem vám vždy a všude k službám, račte si jen pořiditi hodně pevný šišák. Budete ho potřebovat, neboť nepravil jsem nic jiného, než co vy sám dobře víte a co zajisté i hostitelé naši dílem vědí, dílem se dozvědí. K čemu, prosím, ta komedie — posloužím hned podrobnými doklady.“

„Pane Janoušku!“ obrátil se doktor k domácímu pánu, nevěda, co by řekl, „nevěřte tomuto nebezpečnému člověku! Jest to bídný utrhač, jest to . . .“

„Pozor na slova, pane!“ zvolal nyní pojezdný téměř bez sebe. „Než — k čemu se rozpaluji — jest to zbytečné. Nestojíte mi za to. Zde —“ ukázal na Annu i Janouška, kteří byli v ustrnutí nad tímto výjevem, „jsou svědkové vašich záměrů, vaší činnosti.“

„Ne, toho nesnesu — s tím člověkem nemohu být ani okamžik pod jednou střechou. Pane Janoušku, milostpaní — vy odpustíte, má poklona.“

„Prosím, lituji velice,“ koktal zmateně Janoušek.

„Ten výstup — ó toť neslýchané!“ volala paní, pohlížejíc na dceru i doktora. „Snad nedorozumění.“

Kyselka máchnul netrpělivě rukou. „Děkuji,“ pravil, „děkuji, nemohu se zdržovat, opětuji svou poklonu.“

Uchopiv svůj klobouk a svrchník, vyběhl, a než se Janouškovi vzpamatovali, hrčel kočár ze dvora. Za chvíli utichlo vše.

Pojezdný beze slova mezi tím odstoupil k oknu, ruce maje na zádech skřížené, jakoby nikoho v pokoji krom něho nebylo, a díval se do šera večerního. Zapomněl skutečně nyní na všecko, kromě Anny. Viděl před sebou vrcholy stromů, jasnou zase večerní oblohu, v pozadí skupiny bělošedých oblaků, větvičky stromoví až před samými okny, ale nechápal, nerozeznával přece ničeho. — Snad jsem jí přece pomohl, myslil si a cítil zmatenost v hlavě.

Hluk odjíždějícího kočáru probudil Janouška i jeho paní. Anna seděla stranou, neztrativši ni jednoho pohybu, jednoho slůvka přítomných. Byla tak bystrá, jako snad nikdy. Cítila, že v tomto okamžiku se rozhodne vše. Paní nebyla s to, aby se vzpamatovala.

„Toť bylo hrozné, hrozné,“ šeptala. „Co počít?“

Janoušek přistoupil nyní šouravým krokem k pojezdnému.

„Pane pojezdný!“ pravil, „tento neslýchaný výstup vůči hosti mému — pochopujete, že musím žádat za okamžité vysvětlení.“

Pojezdný přejel si rukou čelo a obrátil se.

„Jest jednoduché,“ pravil. „Vy víte přece o Zählvenovi a výpovědi vašich kapitálů!?“

„Ano, ale —“

„Prosím. Víte dobře, že nemohl jste si je jinak opatřiti.“

„To však —“

„Račte dovolit. Jsem hned hotov. Vy víte, že na vás žádal hlas, a krom toho od vás kupoval, snad zakoupil Dřínov.“

„Totiž — bylo jednání — podmínky . . .“

„Jaké byly, to ovšem nevím do podrobna —“

„Asi dvakrát sto a několik tisíc.“

„Výborně — a k tomu proukázal vám čest nabídnutím, že vás zbaví slečny dcery — to jest starosti o ni — chci říci, že si ji vezme, ačkoli ona jej nemiluje. Pravda, to vše víte?“

„Nepochopuji —“

„Nuže, sdělím vám nyní vše, co zase nevíte. Předně není vám známo, že pomocí Kyselky, Zählvena a hraběte Řepňanského zmařen jest prodej vašeho lesa — alespoň na tu dobu, kdy by vám prodej ten mohl prospěti. Důkazů nepodávám hned, poněvadž se jich sám doděláte, a nechci bez potřeby své svědky jmenovati.“

„Co pravíte?“

„Za druhé: nevíte, že váš statek má cenu dnes snad dvojnásobnou, než vám Kyselka nabízel.“

„Rád bych věděl —“

„Povede-li kolem Dřínova dráha, snad ode dneška do roka — koncesse jest již vymožena — a o koncessi vědí opět Kyselka, Zählven i hrabě — a postaví-li se v Stoličanech cukrovar, pak svůj statek snad za

dvakrát sto nedáte. Pro cukrovar jest spoluúčinkování Dřínova takořka nevyhnutelné — vím, že hrabě na váš statek čeká — potřebuje ho; Kyselka to ví, proto kupoval statek, než se hrabě přitočí — ač staví se mu přítelem — od vás za dvakrát sto, aby jej po roce za třikrát sto, neb i více prodal. Ráčíte chápati?"

Janoušek neodpovídal, nýbrž s podivem zíral na mluvícího.

„Za třetí: nevíte konečně, že slečna Anna miluje řádného, poctivého muže, který nepochybně též miluje ji. Muž ten chudý šel do ciziny, pracoval, by sobě takového postavení opatřil, aby mohl zabezpečiti budoucnost svou, třeba i rodiny, a beze studu žádati za ruku své vyvolené. Muž ten jest nyní již skoro zámožný a bude stavět z části co podnikatel dráhu, Dřínova se týkající. — Nyní ovšem ráčíte věděti, jakým způsobem vaše dítě, slečna Anna, může být šťastna a — jak byste ji zničiti mohli — a tím jsem dopověděl. Nemám, co bych více připojil. Nedůvěřujete-li mně, víte, kde mne hledati."

Nastala pomlčka.

„Anno, dítě ošklivé," zvolala matka, „je to všecko pravda?"

Místo odpovědi pokryla dívka tváře, čelo, ruce, vlasy svých rodičů vřelými polibky, a smáčela je slzami radosti.

Pojezdný zatím, stoje stranou, sbíral svrchník a klobouk k odchodu.

„Kam?" zvolala Anna, zpozorovavši jeho přípravy.

„Domů, slečno Anno. Vidíte, že jsem zbytečným. Nemám tu více co činiti."

„Před odjezdem vás uvidíme?" tázala se Anna znovu, a velké slzy se jí třásly na dlouhých, tmavých řasách.

„Neuvidíme — včřte, lépe bude tak. Nyní jsem ještě statečný, pak bych podlehl. S Bohem!" — Chtěl jí podati ruku. Mlčela, jako by ji cosi tížilo. Ruky nepřijala. V tom zvolala matka: „Ale na svatbu přijedete?"

Pojezdný se obrátil, stál za okamžik, pak náhle, než si kdo vzpomněl, otevřel bez ptaní novou, na stole stojící láhev, nalil a pozdvihnuv pohár, zvolal k Anně:

„Na vaše štěstí!"

Otec, matka, posléze Anna mu připili, on skloniv se k ní, šeptal: „Sil jsem, osení jest nyní krásné, nelituji — nemohu však vidět, jak jiní klidí."

Anna upřela naň hluboký pohled. On podal ruku Janouškovi a jeho paní, kterouž tito tentokrát srdečně potřásli.

Podával ruku nyní Anně, leč ta stála s hlavou skloněnou, své ruky nepozdvihujíc.

„Takto se rozejdeme?" tázala se tiše.

Tu objal ji pojezdný oběma rukama kolem šíje, pohledl na ni ještě jednou a vtiskl na její ústa první i poslední políbení. Neohlednuv se více, vyšel do teplé jarní noci.

* * *

Třetí den po událostech právě líčených byl pojezdný Kavka po polednách hotov s odevzdáním majetku, kterýž byl spravoval, svému nástupci.

Bylo mu přece jen teskno, více než si pomyslil.

Odejel hned na to k Trnovskému, aby skončil svůj pobyt v Čechách procházkou po lesích, aby se rozloučil s těmi místy, která stala se mu drahými. Vzavše pušky, vyšli si přátelé do hájů, v nichž se ozývaly ptačí veselé sbory, směrem ku hranicím dřínovským, a hovořili o událostech minulých a o budoucnosti.

Když přišli pod onen pahorek, kde Anna před nedávnem jich rozmluvu vyslechla, zachtělo se Kavkovi užiti ještě jednou krásné vyhlídky, i vystoupili na pahorek. Dlouho stáli tam přátelé pospolu, tiše rozmlouvajíce, až již vrcholy starých stromů počaly vrhat dlouhé stíny v údolí, a v dáli začaly se červenat ledy Krkonošů.

„Pojďte, příteli," pravil Trnovský, „jest čas."

Pojezdný nemohl se od krásného divadla ani odtrhnouti.

„Ne, sečkejte. Musím jestě jednou na druhou stranu."

„Tam nemůžeme," a okázal na pušky.

„Jen pojďme —" pravil Kavka. „Mne Dřínovští za pytláka míti nebudou. Musím ještě jednou vidět —"

Lesní se usmál. „Budiž tedy," pravil. Zavázali kohoutky pušek šátkem dle starého zvyku, když se jde cizím územím s puškou nabitou.

V malé chvíli objevila se přívětivá, rozlehlá plochá pole, cesty stromořadím vroubené, v dáli vesnice a vížky kostelíku. Před nimi za velkou alejí bělaly se zdi zámečku dřínovského, s temnou střechou a malou vížkou; až sem třpytila se okna v zapadajícím slunci. Naproti nim na poli bylo viděti řadu potahů zapřažených v pluhy, čerstvé brázdy se ještě černaly, kdežto opodál, tam kde koníci vláčeli, již se pole bělalo.

Poznali uprostřed pole postavu pana Janouška, přecházejícího, jemuž šafář cosi vykládal. Po široké aleji blížila se od zámku postava štíhlé dámy. Vstoupila na kraj pole, pan Janoušek šel jí vstříc.

Pojezdný nemluvil.

Po chvíli pravil lesní: „Toť idylla, pravda?"

Kavka kývnul hlavou. „Přál bych, aby to vše idyllou zůstalo. Leč co jest toto?"

Oba pohlíželi skrze dubové větve na louku v údolí pod nimi. Byli tam lidé, kterých si nepovšimli — kolem přístroje o třech nohách. Jeden měl v ruce zápisník a mapu, do které často pohlížel. V dáli bylo viděti člověka, který držel tyč bíle natřenou a na ní okrouhlé dřevo z pola bíle, zpola červenč barvené.

„Něco vyměřují," pravil lesní. V tom se onen muž, který mapu držel, ohlédl. Pěkná, vážná tvář s tmavým plnovousem.

„Dráhu!" odpověděl krátce pojezdný, jenž si vzpomněl na fotografii. „Máte pravdu, jest čas. Své známé již nevyhledám, bylo by mi krušno. Zítra odjedu; vy jim všem, příteli, sdělíte můj pozdrav!" A oba zmizeli v šeru lesním.

Druhého dne již opustil pojezdný Čechy. Snad se s ním v Uhřích setkáme. Jest ještě mlád a mladý doubek první jarní bouře nezničí.

Trnovský zůstal ve své lesovně. Psával někdy Kavkovi a ačkoli Kavka nezvěděl ke svému přání, kdy se odbývala svatba Anny se švarným

inženýrem, dozvěděl se později od Trnovského, který při tom byl, jak roztomilá a sličná byla nevěsta, a že se novomanželé někde v Praze usídlili.

Dru. Kyselkovi se valně v okresu nevedlo. Asi po roce odstěhoval se.

Nyní vede kolem lesního pahorku dráha, pod Dřínovem jest nádraží. Jenom že tam neslézají Janouškovi po příjezdu vlaku osobního. Dostali za Dřínov více, než jim i Kavka předpověděl.

V Stoličanech, nedaleko domku, kde Kavka bydlíval, jest nádherná továrna. Ale domek tam již dávno nestojí — v těch místech, kde stával, čekávají rolníci, až se jejich povozy od řepníka vrátí. Někdy tam také skládají řepu. Na to, co tam bývalo, nikdo nevzpomene, mladší to ani neví. Jen některý starší soused kosonínský řekne někdy mladším: „Tuto stával před lety domek. Zůstával v něm posledně nějaký Kavka. Byl tu pojezdným. Od toho dostal jsem první noviny do rukou. Byl to hodný člověk.“

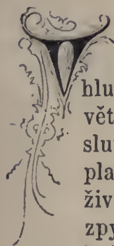

Cesta nebeská.

Líčí **Kamil Flammarion** Přel. Josef Pachmajer.

(Dokončení.)

IV.

Milliarda (1.000,000.000) mil od země.

V hlubinách prostoru světového, ve vzdálenosti od slunce třicekráte větší než jakou jest propast, jež nás dělí od ohnivého kotouče slunečního, v záři světla a tepla 900krát slabší, než v jakéž se vznáší planeta naše, kolotá svět Neptunův za zcela jiných podmínek života, než za jakýmiž se řídí život na zemi naší. Slepí přírodozpytci, kteří tvrdili ještě nedávno s tvrdošíjností hraničící na kněžský fanatismus, že propasti oceanu jsou odsouzeny ku věčné neplodnosti, poněvadž podmínky světla a tlaku jsou tam úplně rozdílny od oněch na povrchu země se jevících, byli přírodou samou vyvráceni způsobem tak rozhodným, jak může se státi jen pedantické vědě, jež právě nejraději neomylnost si osobuje. Tato zkušenost nenapravila a nepoučila však dosud všechny učence, neboť jsou ještě mnozí, kteříž prohlašují, že život nemůže existovati nežli na světech totožných s tím, který my obýváme. Rozumování to ryby, kteráž tvrdí, že mimo vodu nelze žíti! Ponechme však professory a doktory tyto jich illusím a pokračujme ve svém letu nebeském. Astronomie, staniž se učitelkou filosofie!

Dálný svět Neptuna, na kterémž každý rok rovná se skorem 165 rokům našim aneb kdež devět roků representuje celou dobu historickou, jež dělí nás od Římanů (připamatujme si, že před 1650 lety Římané vládli ještě v Lutecii a v Gallii a že nikdo nemohl tehdy tušiti ještě příští Francii a nynější národy) — tento svět Neptunův jest způ-

sobilý pohnouti nás k tomu, bychom rozšířili své názory a pojmy pozemské, dosud tak úzkoprsé a osobní, zvláště co se týče měření času!

Kalendář planety této jest tak přesný a důkladný jako kalendář náš a rok na Neptunu váhavým, volněji se rozvíjejícím obyvatelům tamějším nezdá se o nic delším nežli rok pozemský čilým a kvapícím bytostem, jež rojí se ve vírných městech našich; avšak mladík dvacetiletý na Neptunu žil ve skutečnosti přece jen téměř 3300 roků pozemských, aniž by tušil, že pro obyvatele naší planety značí to dobu velice dlouhou a že období takové dělí nás od časů Homerových.

I při nejobratnějším zkoumání nebylo by možno objeviti jediný jen moment, v němž by se bytosti na Neptunu žijící dali srovnati s bytostmi, Zemi obývajícími. Žádný z našich druhů — nechť ze říše živočišné, kteráž přece jest tak rozsáhlá a různotvárná, neb ze říše rostlinné — nepodobá se bytostem, jakéž na Neptunu se vyskytují. Slovem: jest to svět jiný, od našeho úplně rozdílný.

Organismy, žijící na různých světech v prostoru nebeském, jsou výsledkem sil, účinkujících na každém jednotlivém světu tom. Vznik tvaru člověka pozemského dlužno hledati ve tvarech dlouhé řady živočichův, z nichž postupně se vyvinul, jichž nejvyšší stupeň, nejvyšší emancipaci představuje. Tyto prvotné živočišné tvary vedou pak krok za krokem ve styku nepřetržitém až k organismům původním, nemajícím smyslů, jimiž člověk jest obdařen a v nichž poprvé život se projevil — k organismům to v pravdě velmi rudimentérním, takže váháme dáti jim názvu bytostí živých a jež nelze nazvati zvířaty ni rostlinami, neboť nejsou ještě ni to ni ono; zdajíť se substancí svojí již látkami ústrojnými, od říše neústrojné již zřejmě se lišícími, avšak při tom v rázu svém přece jen ještě prostými sloučeninami chemickými, které však chovají v sobě již jakousi neurčitou sílu životní: elementární to protoplasma, zárodek to veškerého budoucího vývoje života pozemského, živočišného i rostlinného. Prvé bytosti ústrojné vznikaly v lůně oceanů, kteréž na počátku dob geologických pokrývaly celý povrch naší země. Jich povaha chemická, jich vlastnosti a schopnosti byly výsledkem chemického složení vod, hutnosti, teploty a vůbec všech podmínek, jevících se v jich okolí; proměny okolí a variace těchto jich podmínek existečních spůsobily i přiměřené variace v rozvětvení a vývoji tohoto stromu genealogického, a podle toho, obývaly-li organismy hluboké střední neb povrchní vrstvy vod, břehy, vlhké a nízko ležící pláně aneb hory a svahy sluncem ozářené, rozvíjel se i genealogický strom ten, dávaje život organismům čím dále tím rozdílnějším. Nynější lidstvo pozemské jest poslední v pořadu květ, poslední plod tohoto stromu. Avšak celý tento život — od kořenů svých až ku vrcholu — jest zemský, a na každém světě strom ten jest různý. Život jest neptunský na Neptunu, uranský na Uranu, sirijský v soustavě Siria, arkturský v soustavě Arktura, to jest: jest přispůsoben podmínkám vlastního svého světa, či lépe a přesněji ještě řečeno: vznikl a rozvíjel se na každém světě podle jeho fysického stavu, sleduje při tom zákon prvotní a dávný, jímž řídí se celá příroda: zákon pokroku!

Nesmírná tato symfonie života, přispůsobeného podle podmínek času a prostoru každému světu, rozvíjí se jako všeobecný sbor hudební,

jehož části jsou od sebe odloučeny pouštěmi prostoru a věky prchavého času. Nám zdá se nesouvislou, poněvadž můžeme z ní slyšeti současně jen nápěv jediný. Avšak v pravdě — absolutně řečeno — není ni času, ni prostoru. Jupiter bude obýván bytostmi myslícími až za milliony let po Zemi. Ze stanoviska absolutnosti, ze stanoviska věčnosti není rozdíl vskutku o nic větším nežli den, jenž dělí dnešek od včerejška.

— — — — — — — — — — — — — — —

Ve vzdálenosti jedné milliardy mil od Země jest úsudek, jaký si můžeme utvořiti o významu lidstva pozemského, zcela jiný, než jakým se uspokojujeme tam dole na Zemi. Pozorujeme soustavu sluneční v celé její mohutnosti, poznáváme nepatrnost drobné naší planety (co se týče prostoru, kterýž zaujímá i co se týče času, měřeného ročním oběhem jejím kol Slunce), pociťujeme, že obvyklé úsudky pozemšťanů musí podobati se oněm úzkoprsým a vulgárním názorům lidí, uzavřených v obzor jediné vesnice i jsme s to posouditi mnohem svobodněji, neodvisleji a přesněji nesmírnost tvorstva a všehomíra.

Avšak ač již planeta Neptun jest obrovsky vzdálena od naší vlasti pozemské, patří přece ještě ku téže soustavě nebeských těles a jest taktéž ještě členem a částí rodiny sluneční. Jiné planety, dosud nepoznané hvězdáři pozemskými, kolují ještě za Neptunem kolem Slunce — prvá z nich ve vzdálenosti (od Slunce) 48kráte větší než jest Země od svého ohnivého živitele vzdálena, čili jinými slovy ve vzdálenosti jedné milliardy sedmi set millionů mil, probíhajíc nesmírnou svoji dráhu kolem slunce jednou za 330 let! Avšak cesta nebeská, jejíž perspektivy líčím, vedla mne až za tyto vnější kraje říše sluneční. Letě světem nekonečným dostihl jsem jiné soustavy — pronikl jsem v kosmickou říši jiné hvězdy.

V.

Osm milliard mil od země.

Každá hvězda jest sluncem, které září svým vlastním světlem. Slunce, kteréž nás osvětluje, jest 1,284.000krát objemnější než země a 324.000krát těžší. Rozměry a massy hvězd jsou podobny rozměrům slunce našeho; veliký počet hvězd jest však mnohem objemnější a jich hmota jest ještě značnější.

Nechť zaměříme ku kterékoli hvězdě, shledáme v ní nové slunce: oslňující to pochodeň nebeskou. Nesčetná tato ohniska světla, tepla, električnosti a přítažlivosti jeví se nám co nepatrné světlé body jen následkem nesmírných propastí, jež nás od nich odlučují. Hvězda nám nejbližší plápolá od nás u vzdálenosti 222.000krát větší než jak vzdálená jest země od slunce, tudíž v dálce osmi tisíc milliard mil.

Cestujíce s rychlostí rychlovlaku, jenž za hodinu 60 kilometrů urazí, přímo ku hvězdě nám nejbližší a to bez všeliké zastávky, nedospěli bychom ku svému cíli dříve nežli po nepřetržitém letu, trvajícím 60 millionů let!

Letíce s rychlostí nejrychlejšího projektilu, jakýž se dosud nejdůmyslnějším ubíječům lidstva podařilo sestrojiti, s rychlostí, kterouc možno páčiti na 680 m. za vteřinu — číslo to dvakráte větší než

rychlost, s jakou zvuk se šíří — potřebovali bychom ještě jeden a půl millionu roku, abychom vzdálenost onu urazili.

Kdyby hvězda rozpraskla se v mohutném a hrozném výbuchu a kdyby rachot katastrofou tou způsobený mohl doletnouti k uším našim s rychlostí, jakou zvuk obyčejně ve vzduchu se šíří, zaslechli bychom rachot ten teprve po třech millionech letech po onom dni, kdy výbuch se udál!

Ano viděli bychom hvězdu tu na nebi klidně zářiti ještě po tři leta a šest měsíců po oné katastrofě, jež ji zničila, neboť světlo šíří se v prostoru světovém s rychlostí tři sta tisíc kilometrů čili 75.000 mil za vteřinu a musilo by stále s rychlostí takou po tři leta a šest měsíců postupovati, než by doletlo k nám.

Hledíme-li z této vzdálenosti na jinak oslňující slunce naše, jeví se nám u velikosti obyčejné hvězdy. Oběžnice, kteréž se kol něho otáčejí, země, Venuše, Mars, Jupiter, Saturn i bratří jich jsou k němu přimknuti a v paprscích jeho neviditelně ztraceni.

I duch nejoptimističtější, hledá-li je v celé té říši hvězdné, kol něho se rozkládající, uznává je za světy téměř nic neznamenající. Neexistovaly by, kdyby slunce v prostoru světovém nerozlévalo kol sebe záři, z níž tryská světlo a život. Naše planeta, jež zdá se nám tak důležitou, stává se bodem, jejž smyslům takým, jakéž jsou naše, nelze ani pomocí mikroskopu odhaliti a celá historie země, nasloucháme-li jí z takové dáli, podobá se letu vážky, ano méně ještě, poněvadž jest dříve zapotřebí zemi znáti, abychom věděli, že existuje.

Cítil jsem, že jsem unášen k soustavě této hvězdy, nejbližší nám ze všech těch, jichž vzdálenost byla změřena a kteráž, jak známo, náleží ku souhvězdí Centaura: jest to hvězda α v souhvězdí řečeném. Soustava ta jest v pravdě podivuhodná a mnohem zajímavější nežli sluneční soustava naše.

Na místě jediného slunce, kolotají zde dvě — slunce to dvojčata — jedno kol druhého v období rovnajícím se 84 rokům našim, jsouce zároveň vzdálena jedno od druhého na 723 millionů mil. Obě tato slunce jsou zjevem i zářivostí svou velmi mohutna a slunce naše nemůže se jim daleko rovnati. Planety otáčejí se kolem každé z těchto dvou mohutných pochodní, vznášejíce se pod dvojím tímto křídlem ochranným, čerpajíce z jich dvojnásobné záře zdroj své plodnosti i života: jsouť osvětlovány oběma těmito slunci různými, kteráž buď současně na obloze jich se vznášejí, aneb se odlučují, střídají. Tamť jsou podmínky životní zajisté zcela různy od podmínek, jimiž se řídí život na zemi naší a vůbec na planetách naší soustavy sluneční. Dvě slunce! Jaké to bizarní proměny a střídání počasí! Jaké rozdíly v podnebí! Jaké rychlé změny a přerody ve tvarech a zjevech tamějšího života! jaké komplikace v kalendáři, postupu i střídání roků, let a zim, dní a nocí! Jak již jediné faktum, že existuje taký system, soustavě naší dosti blízký a hvězdáři našimi již dobře poznaný — jest pádným svědectvím pro nesmírnou pestrost a různotvárnost, jež ve světě hvězdném naskytá se mysli i zraku pozorovatelovu.

Jak mnohonásobné a různé projevy sil přírodních musí se díti v bohatém tom světě, oplývajícím září sluneční! Úkazy ty jsou zajisté

úplně různy od zjevů, pozorovaných na planetě naší a jsouce sledovány bytostmi, jichž smysly zajisté naprosto liší se od oněch, kterými jsou pozemšťané nadáni. Jsouť probudilé smysly obyvatelů oné soustavy opět jen výsledkem přírodních sil tam účinkujících, a nalezají se vůbec v souhlase a úzké souvislosti s celou přírodou tamější!

Na světě zahřívaném, osvětlovaném a řízeném dvěma slunci, musil se život zorganisovati a zjeviti v útvarech zajisté zcela rozdílných od tvarů a spůsobů života na zemi naší. Tam nepochybně těší se bytosti z dvojího života střídavého, jsou nadány jiným spůsobem pojímání a nazírání, jinými smysly, jiným ústrojím! Myslitel, astronom a fysiolog nemůže považovati na dále již život pozemský za typ neb vzor života všeobecného. Vše to, co mohli jsme i budeme ještě moci zvěděti, zkoumati a poznati na zemi naší, bude vždy jen nekonečně malou a naprosto nedostatečnou částí nesmírné a nedohledné skutečnosti, jak jeví se v nesčíslných krajích a útvarech nekonečna.

Jest však přede vším ještě jeden moment, k němuž dlužno s důrazem poukázati dříve ještě než pokračovati budeme ve svém letu nebeském — totiž tento: nechť jakákoli jest různost soustav hvězdných, nechť jakékoli jsou rozdíly objemů, teploty, hutnosti, osvětlení, električnosti, pohybů, fysického i chemického složení atd. různých světů, kteréž oživují nekonečný prostor všehomíra, — veškeré světy ty spojeny a poutány jsou mezi sebou jednou a touž mocí, neviditelnou a nevážitelnou, kteráž víže a pojí je všechny v jedinou síť, nadanou neobyčejnou citlivostí. Báječné téměř vzdálenosti, kteréž dělí jeden systém od druhého, nepřekáží, aby tyto měly jakýsi styk společný, aby pociťovaly svůj vliv obapolný, tak jakoby spojeny byly mezi sebou svazky neb pojítky hmotnými.

Vzdálenost Země od Měsíce obnáší 96.000 mil: měsíc účinkuje však přece stále na všechny molekuly naší země, tudíž na zemi celou a každý z nás váží o něco méně, když luna vznáší se na nebi nežli když sestoupí za obzor. Vzdálenost Slunce od Země jest 37 millionů mil: slunce uvádí v pohyb planetu naši otáčejíc ji s energií poměrnou ku této vzdálenosti a z druhé strany země vyšinuje slunce částečně z jeho polohy nebeské. Vzdálenost Slunce od Neptunu jest větší jedné milliardy mil: ohnivý kotouč sluneční působí však i na tento svět obrovsky vzdálený a pohybuje jím, otáčeje jej kol sebe a na vzájem Neptun otáčí slunce kol společného jich těžiště, ležícího 230.000 kilometrů od středu slunce. Jupiter vyšinuje slunce z jeho polohy v prostoru světovém o 733.000 kilometrů, Saturn o 400.000, měsíc zemi o 4680 kilometrů. Na druhé straně opět Jupiter působí na zemi, tato na Venuši a tak dále. Následkem tohoto vzájemného vlivu všech těles nebeských na sebe nemůže ani jediný bod ani okamžik zůstati v klidu, a žádná hvězda nemůže se ni jedenkrát ještě vrátiti na místo, kteréž někdy před tím byla zaujímala. Vše to, co zove se hmotou, jest ve stálém chvění, účinkem neodolatelné, neviditelné a nevážitelné „síly“.

To jest skutek velmi velikého významu, neboť musí míti závažný vliv na pojem, jaký si o pravé povaze všehomíra můžeme utvořiti. Řekli jsme právě, že vzdálenost, kteráž dělí slunce naše od slunce α v souhvězdí Centaura, obnáší osm tisíc milliard mil: i vzdáleností tou

přítažlivost proniká. V pravdě nejsou tudíž hvězdy od sebe naprosto odloučeny.

Znají se, cítí vzájemnou svou přítažlivost a pociťují přítažlivost všech slunci světového nesmírna. Letí prostorem — slunce naše s rychlostí, vypočtěnou na 74 millionů mil za rok, slunce α v Centauru s rychlostí 150 millionů mil. Ostatní slunce, jichž vzdálenost a cesty jsou známy, nepohybují se nekonečným nebem s menší rychlostí.

Slunce naše a jeho družina unášena jest v prostoru světovém neviditelnou silou, kteráž není ničím jiným nežli přítažlivostí, složenou z vlivů a účinků nesčíslných slunci, z nichž vesmír náš se skládá. Nechť tato „síla“ přítažlivá jest vlastností, souvisící s každým atomem hmoty aneb nechť tyto atomy theoretické jsou jen středisky síly, matematickými body koncentrace aneb uzly, v nichž vlnění a chvění éteru se křižuje, věcí jistou, jež ovládá nové analytické pozorování všehomíra, jest, že nesčíslné světy, jimiž prostora nekonečná jest oživena, nejsou isolovány jeden vůči druhému, nýbrž že spojeny jsou jakýmsi svazkem a stykem stálým a nezmařitelným. To jest věc hlavní. A rovněž pozornosti jest hodno, že tento druh neb způsob vzájemného styku a pojítka nemůže býti definován lépe nežli slovem „přítažlivost“.

Přítažlivost jest tudíž nejvyšším zákonem mezi světy, mezi atomy, mezi bytostmi. Hvězdy, kteréž gravitují v hlubinách nesmírna, země, jež krouží v paprscích slunečních, luna, jež působí příliv a odliv na povrchu oceanu, molekuly kamene neb železa, jež souvisí spolu vlivem molekulární přítažlivosti, rostlina, jež vniká kořeny do země ji živící aneb vztyčuje stonek svůj k paprskům světla, květ, jenž obrací se k slunci, pták, jenž poletuje od větve k větvi, hledaje místo pro hnízdo, člověk, jehož srdce chvěje se a buší při zjevu milované bytosti, při zvuku jejího hlasu, při vzpomínce na její tvář — veškeré bytosti i věci ty poslouchají téhož zákonu, přítažlivosti universalní, jež v různých tvarech a způsobech ovládá, řídí a vede celý svět . . . kam? k jiné ještě přítažlivosti neznámé, k přítažlivosti nekonečna.

Uprostřed naprosté nevědomosti, v níž trčíme přes veškeré pokusy vědy — tak mnohonásobné, tak odvážné, tak vytrvalé — tato věc, že existuje taká síla, spojující mezi sebou veškeré světy, musí býti oceňována námi po své pravé ceně. Nezapomeňme jen: Světy jsou ve styku i v spojení vzájemném přítažlivostí.

VI.

Sto millionů milliard mil.

Pokračuje ve své cestě nebeské, opustil jsem sluneční system α v souhvězdí Centaura, abych odletl ku hvězdným hlubinám Jižního Kříže. Míjel jsem kraje v sluneční záři se koupající i pouště nocí, spěl jsem od slunci k sluncím, od soustav k soustavám, vida prchati kol sebe hvězdy, jež oslnily mne na okamžik, by zmizely pak v noci nekonečné. Normální stav všehomíra jest noc a ticho. Neníť světla kromě kolem slunci a světů, neníť hluku a zvuku než v bezprostředním jich sousedství, v jich ovzduší.

Letě kol skupin hvězdných, pozoroval jsem obrovské země, otáčející se ve světě podivuhodném a cizím pro nás; chvílemi zdálo se mi, že cítím otřesy elektrické, magnetické chvění a vůbec neurčité, nevylíčitelné dojmy, při nichž bylo mi nevolno, takže pochopoval jsem, že sféry ony jsou neobývatelné pro náš spůsob života a že oživeny jsou bytostmi, jež cítí jinak než my, vidí jinak než my, myslí jinak než my.

Pamatuji se dobře, že viděl jsem v letu svém míjeti kol sebe skupinu mnohobarevných světů, osvětlených třemi slunci: červeným rubínem, zeleným smaragdem a modrým safírem — a ozařovaných podivuhodně klamným tímto světlem —, klamným pro nás, přirozeným pro ně — že tázal jsem se, nejsem-li hříčkou jakéhosi snu a mohou-li skutečně existovati světy takového spůsobu, o čemž ostatně neměl jsem pochybovati, neboť jsem pozoroval sám na stokrát teleskopem toto sdružení sluncí barevných, astronomům dobře známých. Stanul jsem a přiblížil se k jednomu ze světů těch i viděl jsem, že jest obýván bytostmi, kteréž se zdály utkány ze světla a jichž očím obyvatelé naší planety zdáli by se zajisté tak temni, těžcí a hrubí, že rovněž by se bytosti tamní tázaly, zdaž i my žijeme skutečně.

Ano, tam kolotají hvězdy, oživené organismy vzdušnými, jichž zjev daleko nechává za sebou něžné ústrojí nejsvěžejších našich růží a nejčistších našich lilií. Bytosti tyto z ovzduší, jež dýchají, zároveň i žijí a nejsou odsouzeny jako obyvatelé naší země ubíjeti stále nesčíslnou zvěř, aby naplnili těla svá. Jich krása, jich zjev, jich lehkost a vzdušnost připomenuly mi kontrastem podmínky, jakých vyžaduje život pozemský. Vzpomněl jsem si, že v tomto brutalní síla svrchovaně vládne, že den co den mře a ubíjí se tu miliony bytostí živých, aby jiným život zabezpečily, že válka a zápas jest přirozeným zákonem mezi zvěří a že lidstvo posud jen málo sprostilo se zvířecí té surovosti, že skorem veškeří národové jako v dobách prvotních spokojují se jařmem a otroctvím! — — —

Aby chránila se proti výbojnosti a lupičství, kteréž zorganisovali jednotlivci, vykořisťující hloupost lidskou, celá Evropa vydržuje stálé armády, odnímá muže práci plodné a užitečné a vrhá veškeré své síly a zdroje v propast bezednou! Jest šťastná a hrdá na to, chlubí se a honosí se tím! Děti sotva zrozené učí se obdivovati se vojáctví a jsou vychovávány v zášti proti svým sousedům! Intelligentní lidstvo! čarovný to svět!

Hledě na politiku států pozemských ze vzdálenosti této, viděl jsem v ní barbarství politování hodné.

Přemýšleje však déle, připomenul jsem si, že zákon evoluce mění dosti rychle ráz věcí. Prospívá snad pokroku, myslil jsem, že Evropa vrhá se tak slepě ve zkázu. Representujeť na Zemi starý svět se všemi jeho předsudky kastovními a starověkým otročením. Militarismus stále vzrůstající v krátké době Evropu zničí a zhroutí, kdežto nový svět americký vzkvétati a vzrůstati bude v míru a svobodě.*) Vše směřuje

*) Tento pessimismus spisovatelův i ve své krajnosti není zajisté bezpodstatný. V téže příčině uveřejnil nedávno znamenitý anglický měsíčník „Contemporary Review“ zajímavou studii, v níž dovozuje, že těžisko světa kulturního přesune se nejspíše v budoucnosti následkem stálého zbrojení, pod

k dobrému: nepřejme si žádné změny v socialním stroji, jenž jest dosti již zchátralý, aby v brzku sám se zastavil. Světlo civilisace zářiti bude tím intensivněji na západě atlantického okeánu, až uhasne na východě, jsouc stráveno samo sebou. Avšak v pravdě, jestliže až podnes obyvatelé země vidí po většině své největší štěstí a největší slávu v mezinárodním vraždění, jest to cit jako cit jiný. Každý strom nese ovoce podle svého druhu; želvy a medvědi neměli by pro sebe žádati křídel vlašťovčích neb zpěvu slavíčího. Sláva Alexandrů, Césarů, Tamerlanů, Napoleonů a Bismarků, jsouc plodem pudu souhlasného s pudem zvěře

---

nímž již nyní Evropa klesá, na západ, do svobodné Ameriky. Boj na život a smrt mezi evropskými národy, jakýž snad již v době nedlouhé bude sveden, mohl by u přemožených snadno zničiti nejen blahobyt, nýbrž i kulturní snažení jejich ohroziti a na dlouho zadržeti. Avšak i v době míru bude moci Evropa ztěží závoditi s republikou americkou, která jest téměř prosta ohromných břemen válečných a může — jako již v letech posledních — pokračovati v každém oboru práce tak, že v brzku vyssátou Evropu daleko předstihne. K poznání pravdy této třeba srovnati jen vojenský rozpočet Spojených Států s rozpočtem evropských velmocí: Francie, Anglie a Německa. Francie věnuje ročně na vojsko a námořnictvo 912 mill. franků (na jednoho obyvatele připadá 24·40 fr.), Anglie 972 mill. franků (21 fr. na 1 obyvatele), Německo (r. 1886) 565 mill. (12·20 fr. na 1 obyv.). Naproti tomu vydržují Spojené Státy jen 27000 mužů a vydávají ročně na ně 250 mill., takže na jednoho jich obyvatele připadá pouze 4·50 franků! Naproti těmto 27000 mužů mají řečené tři státy evropské pod prapory i v době míru stále 1,224.000 vojínů, takže ochromují nejméně osminu produktivní své síly, pravíme: nejméně, neboť dlužno uvážiti, že mužové ti jsou poutáni ku zbraním právě v době květu stáří svého, v době největší své síly. Ujma, jež děje se tím stále produkci, musí velice stěžovati průmyslovou konkurenci se Spojenými obcemi. Avšak při tom nehleděli jsme ještě k obrovským státním dluhům evropským. Kdežto Spojené Státy v deseti letech zaplatily 2650 millionů svého dluhu státního, kterýž v deseti letech úplně umoří, dluhovalo osm hlavních států evropských v r. 1886 báječný takřka obnos asi 100 milliard čili sto tisíc millionů; od doby té dluh ten pranepatrně se zmenšil. Dluhy tyto representují na úrocích ročně 4000 až 5000 mill. franků a to ohromné břímě musí býti uhražováno ovšem z výnosu práce národův osm oněch států obývajících. Aby však rozdíl mezi Evropou a Amerikou byl ještě markantnější, povšimněmež si poměrů na př. jen ve Francii a Anglii, jichž obyvatelstvo — oba státy dohromady čítaje — sotva o čtvrtinu obyvatelstvo Spojených Států přesahuje. Francie a Anglie platí ročně 1057 mill. na úrocích ze státního dluhu a 1705 millionů na své vojsko a loďstvo; vydržují stále 730.000 nejstatečnějších mužů pod prapory a kdyby se výnos z práce u každého muže páčil jen na 500 franků, již by to značilo roční mrtvý, neplodný obnos 365 millionů, takže břímě, kteréž oba národové ročně nésti musí a jež plyne jim z militarismu a z úroků státních dluhů, taktéž hlavně militarismem způsobených, obnáší asi 3107 millionů. Vzdor ohromným splátkám na státní dluh věnují však Spojené Státy pro všechny účele tyto jen 765,000.000 franků, čili uspoří ve srovnání s oběma státy evropskými ročně 2345 millionů franků! Rozpočteme-li obnosy tyto na obyvatelstvo, připadá v Anglii a ve Francii 53 fr. 65 cts. ročně na jednoho obyvatele čili 268 fr. 75 cts. na rodinu, 6 členů čítající, kdežto ve Spojených Státech činí to jen 13 fr. na osobu, neb 65 fr. na rodinu. Jaké výhody z toho republice americké plynou, o tom netřeba se ani šířiti. Že Evropa byla by téměř obrozena a že by rázem omládla, kdyby obrovské obnosy ony uspořily se, jako ve Spojených Státech a kdyby zúrokovaly se k zvelebení průmyslu, na prospěch věd a vzdělání, k polevě rolnictvu a vůbec k povznešení všeobecného blahobytu — jest taktéž jasno. Pokrok, jakéhož by pak Evropa byla jevištěm, vedl by k nedohledným blahodárným výsledkům. Zatím však militarismus ničí veškeru svěžest, pružnost a volnost, ubijí všechnu činnost plodnou, veškerý pokrok a všechen blahobyt — hubí Evropu a otravuje mysl jejího obyvatelstva. *Pozn. překl.*

dravé, nepotrvá déle, než hody dravců a několik roků stačí, aby odvály a smetly ji i v dějinách planety samé!

Abych ocenil se stanoviska veškerenstva nejen význam a důležitost dějin pozemských, nýbrž i celé planety naší, pokusil jsem se hledati zraky nikoli Zemi dávno již neviditelnou, nýbrž slunce naše; nemohl jsem však nalézti ni toto slunce, ni žádného ze zářivých jeho sousedů, tak na př. ani slunce α v souhvězdí Centaura, ani Siria, ba vůbec žádnou z hvězd, jež ze Země vidíme. Celý nesmírný onen kraj nebeský, v němž vznáší se plovoucí náš ostrůvek, zmizel již dávno jako bezvýznamný bod v hlubinách nekonečna... Slavkov, Waterloo, Sebastopol, Magenta, Sadova, Reichshoffen, Sedan: mikroskopické to půtky a hříčky v mraveništi liliputánském, zábava dětí, po krvi a dýmu bitevním lačnících. Proč tupiti je, proč jich litovati! Činí, co se jim líbí, nikdo je k tomu nenutí a snad právě astronomové jsou v neprávu, nepochopují-li význam a důležitost různých zemí i států.

System slunci mnohonásobných a barevných, jehož oslňující bohatost organická vzbudila ve mně vzpomínky na šero pozemské, vznáší se v prostoře nebeské ve vzdálenosti 12500krát větší nežli jak hvězda α v souhvězdí Centaura od nás jest vzdálena, čili: ve vzdálenosti asi sto millionů milliard mil. Světlo potřebuje více než třiačtyřicet tisíc let, aby proletlo vzdáleností takou!

Avšak ze stanoviska astronomického není to vzdálenost tak neobyčejná! Nejzářivější hvězda naší oblohy, Sirius, přenesena do této dálky, byla by od nás jen 3500krát vzdálenější, než jak jest ve skutečnosti a vysýlala by k nám 12,000.000krát méně světla, než jak nyní. Byl by to bod, jenž dal by se konstatovati ještě novými pochody fotografickými: byla by to teleskopická hvězda osmnácté velikosti.

Tato hranice hvězdná není daleko ještě opravdovou mezí našeho světa hvězdného, jenž zdá se sahati ještě za hvězdy dvacáté velikosti a jenž podle důmyslných výpočtů obsahuje několik milliard slunci.

Vskutku, když pokračoval jsem v nebeském letu svém, míjel jsem nové propasti i spatřil jsem v dáli před sebou i nad sebou nové hvězdy, jež stávaly se sluncemi, blýskaly se a zářily; některé byly jednoduché, jiné tvořily dvojhvězdí, trojhvězdí, čtyřhvězdí; mnohé byly stříbroleské neb zlatolesklé, jiné vysýlaly paprsky barev nejrůznějších a nejživějších; při mnohých uhodl neb seznal jsem v letu svém, že obývány jsou bytostmi o ústrojí nám úplně neznámém, kteréž vzletají a vznášejí se v jich paprscích! Tak mihaly se nesčíslné hvězdy ty kol mne a mizely pode mnou opět v temné noci. Různé pohyby unášely je všemi směry prostoru světového, tak jako rakety na všechny strany tryskající: vše prchalo u hvězdném, zářivém dešti!

Když blížil jsem se vnější hranici našeho světa hvězdného, slunce i systémy nebyly již tak hustě prostorem rozsety; letěl jsem však stále ještě dále, stále ještě výše a octl jsem se takto v tmavém a pustém prázdnu, odkudž, jsa unášen pořád ještě ku předu od hvězdné říše naší, mohl jsem zraky pojati svět tento v celku jeho i zdál se mi podobným jedné z četných skupin hvězdných, kteréž teleskopem pozorujeme. Stával se stále menším, čím více vzdaloval jsem se od něho, ztráceje se v nesmírné, temné propasti, kol něho se rozkládající.

A tu v noci nekonečné spatřil jsem náhle nad sebou jiný svět, jenž vznášel se v nesmírném prostoru jako bledá a vzdálená mlhovina i pochopil jsem, že vše, co vidíme ze země zraky svými za noci nejhlubší i co pozorováním teleskopickým dosud jsme mohli odhaliti, značí v nekonečnu jen neskonale malou krajinku všehomíra a že jsou jiné nesčíslné ještě světy kromě toho, v němž jest slunce naše hvězdou.

VII.
V nekonečnu.

Spěl jsem ke druhému tomu světu hvězdnému, jenž blížil se vzrůstaje, jako souostroví hvězd, a v brzku dostihl jsem vnějších krajin jeho. Proletnuv jím v celém rozsahu jeho poznal jsem, že také on skládal se z četných milliard sluncí, od sebe na vzájem tisíce milliard mil vzdálených; po té shledal jsem za světem tím jiný temný a pustý pás, podobný onomu, jejž jsem musel proletnouti, bych dospěl ke druhému tomuto světu.

Pokračuje v letu svém dostihl jsem třetího světa hvězdného i proletl jsem jím. Následoval čtvrtý, pak další a potom ještě jiný. A když spěl jsem pustými kraji, jež je dělí, všude, na kteroukoli stranu zrak můj v propast hleděl vniknouti, všude spatřil jsem v dáli nové a nové světy hvězdné.

I pochopil jsem, že veškeré hvězdy, kteréž kdy byly na nebi pozorovány, že milliony světlých bodů, kteréž skládají mléčnou cestu, že nesčíslná těla nebeská, slunce všech velikostí a různé zářivosti, systémy rozdílné, oběžnice a družice, kteréž po tisících a po milliardách pojí se jedny k druhým v nesmírné prostoře kolem nás, že vše, co jazyk lidský označil jménem nebe neb jménem hvězdného světa, není v nekonečnu než souostrovím nebeských ostrovů a v obyvatelstvu veškerenstva jen městem, jediným městem více méně důležitým.

V tomto městě říše bezmezné, v tomto městu země nekonečné slunce naše a systém jeho značí jediný bod, jeden dům mezi milliony jinými sídly a budovami. Jest slunce naše v tomto městě nesmírném palácem či chýžkou?

Spíše chýžkou!

A země?

Země jest pouhou jednou jizbou v domě slunečním, chudým příbytkem, milým právě tak jako skromným.

A tak ve veškerém tom hospodářství přírody celý náš svět nemá větší důležitosti než jako chudičká jizba v obrovském, rozsáhlém domě, a tento dům rovněž jest ztracen v městě nesmírném, a toto město nesmírné, jež pro nás znamená celý svět, není vpravdě nežli j e d n í m světem hvězdným, vedle něhož existují na všech stranách a ve všech směrech prostoru světového j i n é ještě světy.

Jak tato skutečnost, tato pravda, jest daleka domýšlivosti lidské, dávnověké i novověké, jež domnívá se, že svět náš naplňuje nekonečno; jak vzdálena rozličných těch malicherných náboženských výmyslů, které souvisely s prvotní illusí o maličkosti světa, jenž považován byl takřka za skřínku na skvosty zlatými hřeby pobitou, v jejíž středu země se

nalezala. Astronomie, kdyby i nebyla měla jiné zásluhy a jiného výsledku, nežli že rozšířila i zvětšila povšechné naše pojmy a názory a že nám ukázala nepatrnost věcí a rozměrů zemských vůči nesmírnu — že zprostila nás starého toho otročení myšlenky a že vůči nekonečnu zjednala duchu našemu volnost k letu, zasloužila by již proto věčné naší vděčnosti a úcty, neboť bez ní byli bychom neschopni správně souditi. — — —

Avšak spěchám již, bych vrátil se ku své hvězdné cestě a vylíčil poslední její část.

Proběhl jsem tudíž několik světů hvězdných, podobných naší Mléčné dráze, světů, jež propastmi prázdna jsou odloučeny, a co nejvíce utkvělo mi v mysli při všeobecném tom pozorování, bylo, že shledal jsem na velkém počtu světů obyvatelstvo, nám úplně cizí, žijící v různých končinách a krajích prostoru vlastním, zvláštním svým životem. Ano, zatím co obyvatelé Země zmenšují veškerenstvo podle svého spůsobu a svých rozměrů, hledíce je vtěsnati v úzký svůj obzor, tisíce, milliony, milliardy jiných lidstev žijí — stojíce na všech možných různých stupních hierarchie intellektualní, v slunečních soustavách, jež pro ně jsou středem jich sféry pozorovací, jich obzoru — kdežto země naše ztrácí se v nekonečné od nich vzdálenosti.

Viděl jsem také světy vymřelé. Jest to věc právem pozoruhodná, že každá existence směřuje a cílí k smrti. Bytosti rodí se jen, aby mřely; světy dostihují period životního ruchu, jen aby po té řítily se s vrcholu slávy a života ve hrob a úpadek; slunce vzplanou a plápolají jen — by uhasly. Smrť byla by dle toho nejvyšším zákonem, konečným výsledkem!

Matematik může si vypočítati již dnes s velikou přibližností dobu, v níž slunce naše vyhasne a Země sama letěti bude věčnou nocí jako hřbitov ledový. Veškeré děje lidstva pozemského vyspějí v prázdno nejúplnější. Nadejde doba, kdy i zříceniny budou zničeny.

Následkem toho, že energie směřuje k zjednání stálé rovnováhy ve všemmíru, život bude míti konec na Zemi i na každém ze světů ostatních.

Jestliže vše zdá se nám toliko směřovati k zhasnutí a ku smrti, jest to proto, že neznáme dosud tajemství zachovávání se energie. Konec taký jest nepřipustitelný, a ona lhůta problému sama v sobě chová své odsouzení. Vskutku připouští se, že síla a hmota nemohou býti ni stvořeny, ni zničeny, že byly od věčnosti. Jestliže tedy vyzařování slunce v prostoře světové má míti za poslední následek vlastní jeho pohasnutí a tím i konec života na povrchu planet, jež slunci tomu náležejí, tu — poněvadž jest tomu již celá věčnost čili od věčnosti, co energie směřuje ku stálé rovnováze — nemohlo by existovati dnes již ni jediné slunce, ni jediná hvězda.

Nuže, poměrně (nikoli v poměru ku věčnému trvání, nýbrž jen v poměru k době, jež před věčností mizí jako blesk, na př. v poměru k sextillionu let [1.000,000.000,000.000,000.000] *)) život lidstva je-

*) Tento počet není ohromný. Země váží 6000 sextillionů kilogramů. Pět centimů (as 2 kr.), uložených na složité úroky od narození Ježíše Krista, bylo

dnoho, jedné planety ano i jednoho slunce trvá však velmi krátce. Geologové uvádějí 20 millionů let pro celé trvání dob geologických od počátku života na Zemi naší, fysikové sto millionů let pro vytvoření se Země naší ze stavu tekutého, astronomové páčí stáří slunce taktéž na sto millionů let a kratší ještě slibují mu budoucnost. Kdybychom zdvojnásobili, ztrojnásobili, zdesateronásobili ano i stem násobily tyto číslice, nedostihly bychom ještě ani milliardtinu jediného sextillionu let! Tak tedy — aniž by nutno bylo jíti nazpět až ku věčnosti — dospíváme k úsudku, že kdyby opravdu energie slunci neměla jiného konečného výsledku nežli vyhasnutí, bychom dávno již neexistovali v tomto okamžiku a že neexistovalo by vůbec již nic z toho, co žije a co jest!

Vesmír nebyl utvořen z jednoho kusu při původu neb na počátku věcí! Tento počátek sám neexistuje. Shledáváme v prostoru slunce všech stáří. Jsou slunce stará, jsou slunce nová. Zde jsou kolébky, tamo hroby. Kdyby první (?) útvary, „hmotou“ a „energií“ utvořené, nebyly se obnovily, svět by již neexistoval. Veškerá energie prvotní, jež slunce oživuje, byla by vyčerpána.

Tak jako spatřujeme, kráčíme-li lesem, duby práchnivící, stromy zelené a nové výhonky, tak i cestovatel nebeský shledává v nekonečném prostoru světy dávno již mrtvé i světy zmírající, země v plném ruchu a životu a hvězdy v prvém rozpuku — sotva zrozené!

Vše mře, ale vše oživuje.

* * *

Mezi posledními světy, v plném životu se nalezajícími, kteréž ve vzdálených skupinách hvězdných na cestě své jsem navštívil, seznal jsem jeden, jenž zvláště byl mi nápadným vyspělostí a dokonalostí společenského pokroku. Ač svět ten jest nejvíce vzdálen od těch, jež na nebi hvězdném zříme, lidstvo, které jej obývá, neliší se přece po stránce fysické valně od lidstva našeho; dělí se taktéž ve dvoje pohlaví a organické tvary tamnější podobají se částečně tvarům našim.

Socialní řád tamní vyniká však daleko nad naším!

Stálý soulad a stálá shoda vládnou mezi všemi členy nesmírné této rodiny. Každý tam, jsa prostý a skromný, nemá jiné ctižádosti než aby pokročil ve vědomostech a aby i mravně se zdokonalil.

Ovzduší nestačí tam rovněž ku výživě a jako u nás i tam každý, chce-li žíti, musí jísti. Živí se tam však výhradně rostlinami a plody a nezabíjí žádného tvora živého.

Poněvadž výkony materialního života zaujímají tam jen nejmenší díl času, žijí obyvatelé tamní hlavně životem duševním. Na místo osobního soupeřství a malicherných pletek, kteréž na zemi naší vyplňují celý život mužů i žen, věnuje lidstvo tamní všechen svůj čas vědám a zábavám.

---

by vydalo do dnešní doby obnos přes čtyři sta šestnáct undecillionů franků (416,496.400,000.000,000.000,000.000,000.000,000.000). Vypočítal jsem tak v roce 1884. Každých 14 roků obnos se zdvojnásobuje. Do r. 1873 vzrostl obnos na 243 undecillionů, do r. 1880 na 342 undecillionů.

Peníze nikdo tam nevynalezl. Není tam chudých ni bohatých. Plody, potřebné k výživě, může tam každý kdekoli si natrhati.

Léto stále tam trvá a nikdo na oděv jakýsi ani nepomyslil, poněvadž tvary tělesné zachovávají tam povždy svou krásu, a koketnost nic nemusí skrývati.

Nikdo tam nestárne. Kdo dosáhne věku zralého, usne tiše a tělo rozpadne a rozplyne se jako mrak, jenž náhle neviditelným se stává, změní-li se stav a složení jeho molekulův.

Žádný zákon nezavedl tam svazek manželský. Bylo by nemožno uzavříti tam sňatek ze zištnosti, neboť jmění ni různé stupně společenské tam neexistují; jediná láska jest tu vodítkem.

Stává se velice zřídka, že během let přijde na jevo nějaká neshoda neb různost v povahách, jež vzbudila by touhu po volbě jiného chotě; avšak objeví-li se skutečně takové neshody, žádný závazek nepoutá manžele. Zůstávajíť tam osoby, jež z lásky se vyvolily, milenci a nestávají se nikdy manžely. Touha po změně a nestálost málo kdy se naskytají, poněvadž bytosti, vyvolivše se na vzájem, milují se nade vše a poněvadž dříve, než se vyvolily, důkladně na vzájem se poznaly.

Přátelé jsou spolehliví a věrní i neudál se tam dosud ni jediný případ zrady, k níž dává podnět ošklivá závist neb ziskuchtivost.

V opak toho, co na zemi se děje, byl by tam každý člověk, jemuž v životě byla by vodítkem zištnost neb ctižádost, považován za netvora a byl by jimi opovrhován.

Není tam hranic!

Lidstvo tvoří tam jediný kmen, jedinou rodinu. Správa, volená všeobecným hlasováním, řídí práce, týkající se všeobecného vzdělání, pečuje o vykonávání spravedlnosti a o rozkvět věd i umění. Voličstvo jest však osvíceno a poctívá důvěrou svojí muže nejpokročilejší a nejmravnější. Bylo by zbytečno dodávati, že nikdo tam nepomyslil na zřízení ministerstva vojenství. Lid, jenž dá se vésti jen rozumem, nemá model. Nadšení vlastenecké nemůže tam býti vykořisťováno, poněvadž žádné hranice tam lidstvo neodlučují.

Taktéž není tam žádné vědy tak zv. oficielní. Žádná Sorbonna neodsoudila tam theorii pohybu, žádná Akademie neodsoudila tam doktrinu věčného míru.

Titule a řády rovněž tam nejsou zavedeny, jen duševní a mravní pokročilost se tam oceňují.

Slovo „neomylnost“ nevyskytuje se vůbec v řeči tamějšího lidu.

Jediné náboženství nalezlo tam útulku ve všech duších a srdcích: náboženství, zjevené astronomií! Jich schopnosti, předstihující daleko schopnosti naše, jich smysly, četnější a pronikavější našich, jich nástroje hvězdářské mnohem dokonalejší nežli na zemi naší, umožnily jim již odc dávna styk se světy okolními, ano obyvatelé tamní dovedli i přítažlivosti použiti ke komunikaci mezi dvěma světy sousedními. Ano i tajemství souvislosti mezi silou a hmotou obyvatelé tamní rozluštili.

Náboženství jejich pozůstává v tom, že následkem poznání intimní, vnitřní povahy a podstaty všech věcí a bytostí věří v nesmrtelnost duše, že stálým zkoumáním vševomíra hledí státi se dokonalejšími a lepšími a že milují se na vzájem, jsouce prodchnuti citem spravedlnosti a rovnosti.

Odtamtud nikdy Země nespatřili a nikdo tam netuší, že existuje.

Obyvatelé tamní zdáli se mi býti úplně šťastnými, ač jeví velikou, nervosní citlivost. Větší část života tráví v nejrozmanitějších zábavách a v rozkoších největší měrou stupňovaných. Svět jejich neustále se obnovující, jest stálým rojem. Rozkošná vůně vystupuje z pestrých květů, svěží vánek prochvívá lesy a světlo rozlévá se nad krajinami nejčarovnějšími.

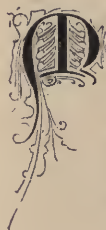
Mezi tím, an patřil jsem na tento vábný svět, zdálo se mi, že obklopují mne více a více jakési vlny šumné, kolébající duši mou v nejčarovnější melodii, jakou kdy jsem slyšel. Nebeská přítažlivost zdála se unášeti mne k jakémusi mraku, až snesl jsem se s ním na jakýsi ostrov, na němž vztyčoval se palác z květin. Tu zachvěl jsem se náhle jakýmsi otřesem elektrickým, cítil jsem, že báječně rychle jsem unášen, ještě jeden otřes — a probudiv se, shledal jsem, že sedím v pohodlném křesle u vysokého okna benátského balkonu. Gondole, plná hudebníků, vracela se od Lida velikým průplavem; muži pěli harmonické sbory, nebe zářilo tisíci hvězdami, měsíc ztrácel se za věžemi a Mars schyloval se k obzoru.

Staré hodiny odbíjely zvolna dvanáct úderů půlnočních.

„Hle,“ děl jsem si, „snil jsem. Dvě hodiny dlel jsem u okna tohoto a zatím měsíc proběhl 7300 kilometrů, otáčeje se kolem nás, a země letíc kolem slunce, urazila 212.000 kilometrů. Vlídná přítažlivosti, ty řídíš a vedeš světy prostorem! Snad řídíš a vedeš též duše časem. Krásné nebe ohvězděné, ty, jež tolik jsi nám již odhalilo, zdaž nerozluštíš záhy úplně veliké tajemství? Jen v tebe doufáme, jen ty můžeš nás poučiti, jen ty můžeš před zraky našimi odhaliti úchvatné tajemství panorama Nekonečna a Věčnosti!“

Na pastvě.

hla leží na zemi, v ní každý obrys mizí —
snad počíná tou tůní bezmeznou svět cizí.
Zrak netrpěliv hádá, co ta rouška halí,
jež zatím řidne již a zvolna dál se valí.
A jak se rozplynula od řeky až k stráním,
vzduch osvěžil a silným otřásl se ržáním.
Zrak těžce zklamaný jen vrbu zří tu sirou
a kolem na vše strany pastvu široširou.

V té volné prostoře den celý těká rádo
stohlavé, nezkrocené, pyšné koní stádo.
Jak slunko usměje se prvním bledým svitem,
již chví se pažit pružný denně pod kopytem.
Kůň stana, sehne šij, až hříva po ní spadne,
i vnoří pohyblivý pysk do trávy chladné.

A lístek mize po lístku, jen krátce chrupá,
i rosu spadlou s něho kopyto hned zdupá.
Kůň hlavy nezvedaje, uchem plaše stříhá
a zrakem k stehnu upřeným zlé mouchy stíhá.
Dřív škubne srstí kolikrát, než k drzým hostem
svou hlavou pohodí neb švihne po nich chvostem.
A když se vzpřímí posléz, tenké nohy stěží
pod boků břemenem tam k bílé klisně běží...

Ta bílá klisenka! Jen k zadu shybá šíji,
kde nozdry hříbátka ji do slabiny bijí,
až ucítivše zdroj, zkad živná míza prýští,
tak blahem zasupou jak v ranním jetelišti.
Tu valach přiklusav, jen čichne ku hříběti
— jak vlašťovka se vody tkne, když přes ni letí —
a v kruhu oběhnuv, se k reji vranců druží,
již lehkým poskokem opodál svaly pruží.

Však po chvíli cos jednu myšlenku všem vnuklo:
v tlum jeden strakatý se těsně stádo shluklo.
I větří ke vsi nozdrami — jak večer vždycky,
kdy náhle zatouží se vrátit pod krov lidský,
druh druhu na hřbet kladouce svou čelisť dlouhou
a čekajíce známý biče svist už s touhou.

Leč záhy vzal klid za své hřebce nepokojem,
jenž hruď se týčit jal, jsa celý zpěněn znojem
i vlastní bujností, jež plá mu v očích sklenných —:
slyš, temné zaržání zde, tam ryk napadených...
již hřbety vlní se... v to ječí plechy zvonců —
a stádo rozběhlo se náhle do všech konců.
I nastal bujný rej. Zem duní, zvíře supá
a v skocích divokých půl suchopáru zdupá,
jak blesk se zjeví tu, zas tam a všude bouří,
až plece lesknavé i všecka srsť mu kouří
a chřípě ohněm srší, na hruď pěny kanou —
i chví se okršlek tou silou rozpoutanou. — —

V tom reji divokém hlav bez uzd, bez otěží
u prostřed pod vrbou, hle, sám a sám kdos leží.
To jistě obr jest — kdo jiný v této vřavě
by sobě mohl hovět, klidně leže v trávě!?
Hle již se pozvedá, s ním houně velká, tmavá...
již z toho obalu se vyhrnula hlava — —

Ach, bože můj! toť dítě: v ručce loutku křivou
a v druhé proutečék — jde krotit sběř tu divou.

Jano Polom.

Z básní O. Čuminové.

Ukázka z poesie novoruské. Přel. **Ot. Červinka.**

Nech ve válce žití
stojíš osamělý,
Farisejci lití
nech se v ďábly vtělí,
nech zlost, nerozumy
vzpřímí se jak stěna,
naděje tvé dumy
hasne rozdrcena,
nech ty, letě k zoři,
vrazíš na odpory:
slibu věren v hoři
vzdorem splácej vzdory.

Nech svět zapomíná
úlohy své svaté,
kamenuje, stíná
proroky co klaté,
nech vám svůdné hlasy
svobodu v lež mění,
krasší mládí časy
zajdou k nevrácení:
neskloň hlavy svojí
před urážkou shory,
zahyň raděj v boji,
vzdorem splácej vzdory.

V skřeky bázně, zloby,
při narážce bídné —
nech tě úsměv zdobí,
mlčení tvé klidné.
Velikému dílu
zasvětiv se cele,
kráčej po mohylu
bez bázně a směle.
K světlu nebeskému
s útěchou jda v hory:
věren slibu svému
vzdorem splácej vzdory.

Cikáni.

Kresby **M. Aleše.**

Nevím, kdy jsem se poprve seznámil s cikány; ale první píseň o nich slyšel jsem z úst ctihodného stařičkého kněze, jehož věčně usmívavý obličej v rámci bílých vlasů častokrát vyzařuje z mých dětských upomínek. Snad tehdáž věkem již trochu zdětinštěl či snad bylo v duchu doby — na začátku let padesátých —, že dovedla se upřímně smáti takovým věcem: zdá se mi, jakobych dosud viděl čiré veselí jeho obličeje, když začal známou národní:

Vítr foukal, bláto bylo,
cikáně se narodilo . . .

a pak ji pouhou změnou samohlásek překládal do všech slovanských jazyků. „Počkej, teď ji zazpíváme rusky," pravíval s laškovným úsměvem a spustil „Vátar fákal, blata bala," a teď srbsky: „Votor fokol, bloto bolo" a podobným laciným spůsobem polsky, rusínsky a t. d. A dobrý stařeček smál se problematickému vtipu, až mu někdy slzy splývaly po tvářích. A mně, malému hochovi, bývalo to také nesmírně komické.

Proč si starý farář volil ku svému panslavskému žertu právě onu píseň, nevím. Jestliže ho vábil motiv cikánský, neměl v naší národní poesii velký výběr. Kromě citované nalezneme v Erbenově sbírce jen píseň:

„Jedou cikáni z Taliny, z Taliny,
já si jim pohádat dám:
pohádejte mi,
cikáni rozmilí,
koho já dostati mám?

a dvě jiné cikánům věnované, z nichž nevyniká žádná ani řízností ani poetičností obsahu.

Za to má cikán platnou roli v naší poesii umělé. Hned nám tu přichází na mysl Máchův poetický román, ač hrdinové jeho nejsou vlastně praví cikáni. Dále vzpomínáme Heydukových „Cigánských melodií“ — Avšak mnoho by nám bylo citovati, neboť o cikánu v literatuře naší a v literatuře vůbec mohla by se napsati celá kniha. Skoro každý poeta zavadil alespoň nějakou slokou o tento motiv.

A není divu. Nechť střízlivý občan jakkoli soudí o snědých tulácích, o jejich zevnější nečistotě a mravních vadách: na mysl básnickou musel

vždy působiti zvláštním kouzlem originální, fantastický zjev nezkrocených synů volnosti a přírody, pohrdajících utkvělým řádem společenským, jeho zákonem i pohodlím, volících místo pevného bydla lehký kočovnický stan, místo těsných stěn věčně se měnící scenerii širého kraje pod slunečným nebo hvězdnatým stropem nebeským. K tomu druží se romantické šero neznámého, dalekého původu a divných pověr i pověstí, samorostlý, nevázaný mrav s přídechem divoké poesie, konečně i to štíhlé, pružné čelo, ta temná pleť svérázného obličeje, ten bujný havraní vlas, to černé, divně zádumčivé i vášnivě žhavé oko, i ty pestré hadry

a laciné blýskavé cetky. Vždyť leckterá cikánská krasavice, třeba měla za oděv jen roztrhanou plachtu a za jediný šperk ohrdlí z červených korálů, nasbíraných na nejbližším keři šípkovém — dovedla oblouditi leckterého vznětlivého jinocha, že zaměnil klidné a pohodlné bydlo domácí za klopotné toulky cikánské.

Arci, náš venkovan nemá hrubě smyslu pro tyto poëtické stránky cikánstva. Národní píseň praví sice „cikáni rozmilí!“ a „cikánečko má milá!“ — ale ve skutečnosti mnoho lásky k nim nikdy nebylo. Jevilo se to nejlépe, když zavzněla vesnicí poplašná zvěst, že jsou cikáni na

blízku: hospodář zabručel jistě nějakou nepěknou přivítanou, hospodyně sháněla drůbež a zavírala pečlivě vrátka, a když pak starý cikán zařinčel po návsi řetězem, ověšeným kolem těla, nebo mladý udeřil na cimbál a cikánka lovila ruce k hádání, tu nevěřil nikdo, že zajímaví hosté obmezí svou činnost na kování, hudbu a pověrečné kejkle. Bylo

to jako nepřátelské obležení a celá vesnice si oddechla, když pestrá karavana zmizela opět na obzoru.

Mluvím v čase minulém, poněvadž naše prosaická vláda nedávno proti snědým těm nomádům vydala rozličná důtklivá nařízení, která snad navždy vyhostí do říše pouhých upomínek ony romantické karavany

cikánské, které bývaly postrachem dědin, v jejichž blízkosti rozbily své děravé stany. Nebrali snad již děti, jak se za stara povídalo, ale za to prý všechno ostatní, co jim přišlo ve příhodné chvíli pod ruku. Ba, vyprávěly se o nich ještě horší věci. Jisto jest, že venkovské obyvatelstvo toto občasné zpestření svého jednotvárného života snadno oželí.

Vzhledem k oněm vládním opatřením nevím, přichází-li v čas P. Josef Ješina, jenž začal právě vydávati v Kutné Hoře po sešitech „Slovník česko-cikánský a cikánsko-český".

Ale to vím, že jedna část venkovského obyvatelstva obmezení cikánské volnosti přece by neschválila. Jest to strana malých, drobná mládež, pro kterou kousek zvláštnosti a malebnosti také stokrát více padá na váhu nežli všeliké důvody obecného prospěchu a pořádku. Pro tu býval navzdor všemu broukání a láteření starých příchod cikánů radostnou událostí. A nechť jim staří o černém pronárodu namlouvali věcí nejhorších, trochu přístrachu spíše jen zvyšovalo působivost kouzla, jakým opřádal malé diváky nevídaný rozbitý vozík s divným hamparátím a pestrými cáry, ty zvláštní podoby nezvykle temné pleti, divoce rozcuchaných, nad uhel černějších vlasů, nápadně bílých zubů a žhavých zraků, jejich malebné hadry a trety, jejich ještěrčí pohyblivost a podivné konání.

Dětská fantasie měla plné porozumění pro divoký půvab všech těchto podrobností, pro záplatovaný špinavý stan, rozpjatý na umouněných bidlech mezi vrbami u potoka, pro šlehající plameny opodál, v nichž tajemně syčel na řetězu zavěšený učazený kotlík, pravý kotlík čarodějnic, jehož obsah vzrušená obraznost skládala z nejnemožnějších ingrediencí, pro ten opar volnosti a svérázné poesie, rozestřený kolem dýmavého cikánského ležení.

A což teprve, když přišli „ti praví" cikáni, odněkud z Uher, — zdá se, že Uhry mají pro cikánstvo týž význam jako Halič pro židovstvo — s neporušenou ještě malebností cikánskou, s oděvy šněrovanými, s dřevěnou dýmčičkou za zmuchlaným čikošem, s hojností lesklých tret mezi pestrými hadry, s cimbálem, tamburinem a jinými podivnými hudebními nástroji, a když s nimi dokonce přišel nějaký „cikánský vůdce", o jehož velikých stříbrných knoflících a stříbrné hlavici velitelské hole se vypravovaly báječné věci!

Ovšem, zjev našich cikánů domácích, s českými jmény, během času valně sevšedněl a vystřízlivěl. Ani hadry jejich namnoze již se neliší od ostatních hadrů tuláckých. Arci, podle fysiognomie, řeči a spůsobů poznáš je vždy a z pravidla též po některé zvláštnosti, kterou si zachoval „zmodernisovaný" jejich oděv.

Byl jsem jednou posluchačem přelíčení, které se odbývalo se společností zlodějskou. Viděl jsem toliko záda obžalovaných a dle oděvu jsem soudil, že jsou to obyčejní chudí venkované. Ale tu mi napadl šátek na mladé obžalované: měl barvu tak nápadně ohnivou a jevil posluchačstvu okázale uprostřed širokého zadního cípu obrázek tak vyzývavě křiklavý, že na mne ihned učinil jakýsi exotický dojem.

A v tom obrátil vůdce společnosti k vyslýchajícímu soudci pravý cikánský obličej a odpověděl k otázce jeho sebevědomým:

„Jsme světáci . . ."

Nuže, snad již brzy nešťastný ten kmen přestane býti volným obyvatelem širého světa. Nezapěje mu příště pěvec útěchu:

„Zdaž není krásný ten tvůj byt?
Modrý mu blankyt přístřeším,
zelené hory stěny jeho,
nebeská světla lampy jsou,
východ i západ růžový
purpurovými jsou čalouny —“

S. Č.

Od Božího Těla do pouti.

Klášterní příběh od **Vácsl. Řezníčka.**

(Pokračování.)

ako všichni v klášteře, tak i on tomuto zamračenému, přísnému knězi raději se vyhýbal. Ten měl vždycky pro každého více hranaté nežli přibroušené slovo nějaké výčitky a obzvláště bratří národnosti německé se ho stranili. A když již nutně na blízku mu býti musili, tu mluvívali — česky. Jinak se nevystříhali trpkých a štiplavých jeho důtek — —

Kněz tento býval dříve praesesem „Bratrstva Matky boží bolestné" v Polici. A tu všecko ve zněmčilém klášteře počeštiti hleděl, ba i latinu z kostela vytlačiti se pokoušel, tak že i zpívání pašijí o velikonocích po česku zavedl. A ani sám tehdejší opat Benno Loebl, rodilý Němec, proti němu jinak proto zakročiti se neodvážil, než-li že ho z Police do kláštera břevnovského přesadil. A sice ne z trestu, ač se v Polici stále svářil a německé spolubratry zle proháněl. Ale opat ho povýšil, učiniv z něho vyučovatele kleriků u sv. Markéty, kde byl spolu také vyznamenán názvem apoštolského notáře. Vynikaltě páter Bonaventura Pittr, rodilý a nadšený Čech, učeností nad jiné bratry v řádu, tak že byl proto také i bibliothekářem, a nade všecky předčíval neumornou pilností, náboženskou horlivostí a zalíbením v zábavách učených, takže se v konventě světských rozprav skoro úzkostlivě stranil. Ale při tom byl ctižádostivý a náruživý, obzvláště pak vždy okázale a neohroženě jevil své vlastenecké smýšlení a jsa učenější i vtipnější zle tepával své národní odpůrce. Proto také s ním nikdo z nich ničeho nesvedl.

Na přes rok, po noviciátě, měl se i Placid státi jeho žákem, s nimiž přísný páter důkladně točiti uměl.

Nyní si Placid vzpomněl, že s ním professor Sůva ráno mluvil. Proto se ulekl.

„Což jest-li on nebo paní spozorovali, že jsem od Lidunky růži dostal a jestli to Pittrovi pověděli? A což jest-li ví, že jsem jí kytici oplátkou poslal? Fráter Ondřej je dobrák, který by to bez mučení dotvrdil!"

Páter Bonaventura mířil zrovna k němu.

Buďto byl tak skvostně naladěn, anebo byl do té míry uštěpačný, že se usmíval.

„Ani jsem si tě, pane bratře, ještě blíže neprohlédl, ač jsem slyšel, že chceš ze druhé studnice universitní moudrosti píti. Nejprve ukájel jsi se jurisprudencí a nyní se oddáváš theologii," spustil na novice.

Ten pokorně vstal a rozpačitě oči k zemi sklopil. Dobře ucítil, jak se mu páter posmívá.

„Každý má ke všemu své příčiny!" řekl na to.

Tím pátera Bonaventuru, kterého dnes návštěva přítele Sůvy potěšila a přístupným učinila, tak že byl v nejlepším rozmaru, překvapil. On byl u noviců a kleriků poníženosti zvyklý a tady ten si tak sebevědomě odpoví.

„Dovol, abych se vedle tebe na chvíli posadil!" zahovořil. „Promiň, že jsem tě dříve nevyhledával, věda, že po noviciátě jistě poznám, co v tobě vězí. Ale nyní musím se s tebou seznámiti dříve," dodal naráženje na to, že již klášterem proskakovala pověsť, že bude jistě do Rajhradu přeložen.

„Já vždy s podivením a úctou obdivuju se odvaze a ráznosti, s jakou vaše velebnost mateřského jazyka se ujímá!" proslovil novic.

To ctižádostivému knězi zalichotilo.

„Budu já tu posledním snad, když to být nemusí!" odtušil.

On noviců a kleriků vždy pomíjel, nevšímal si jich valně, leda aby jim něco příkře vytkl. A totéž chtěl dnes Placidovi vyvést a aj, ten chlapík ho rázem odzbrojil a náklonnost jeho si získal.

„Já jsem také toho náhledu, že každý chování se jiných k sobě sám si musí zaříditi. Dá-li si jednou pošklebek líbit a jednou-li se poníží a nehodně podleze, pak sotva kdy více vážnosti a úcty si zjedná!" prohodil novic.

Páter Bonaventura zakýval hlavou.

„Na tobě jest studium práva i znalost života vidět," prohodil. „A Placidus máš jméno. Líbezný! Na mou tě víru. Ty se hned každému zalíbíš, když se líbíš mně, který prý více lidí nenávidím nežli návidím!" trpce pokračoval kněz. „A jak, můj Líbezný, se jmenuješ příjmením? Po otci?"

Páter Bonaventura toho skutečně nevěděl. Když se nějaký novic poprve do refektáře dostavil a byl převorem konventu jako nový bratr představen, tedy Pittr se naň jen zběžně podíval a buď poznamenal, že mohli lepšího vybrat anebo řekl, že se dá z něho něco udělat. Ale více se o něho zhruba nestaral, až když ho přišel po noviciátě prosit, aby mu byl učitelem ve theologii.

„Petřík!" odpověděl novic.

Tu sebou kněz pohnul a bystře mládenci ve tvář pohleděl, jako by v ní něco hledal.

„A odkud jsi?"

„Z Hradce nad Labem!"

Po tomto sdělení se páter Bonaventura uzarděl.

„Z Řeznické ulice!"

„Ano."

„Já v Hradci nad Labem humanoria studoval!" prohodil po minutce kněz, pohnutí své násilím potlačuje. „Ještě to město trošku znám. Chodívali jsme s professorem Sůvou do jedné školy. Já pocházím ze Třebechovic a mně se zdá, že matka tvá byla rodem Hoňkova —"

„Ano, buď jí země lehka!" svědčil novic a hlavu smutně svěsil.

„Tedy Leničky není více mezi živými?" uklouzlo Pittrovi.

Novic na něho pátravě pohleděl. Kněz se pohledem tím vzpamatoval.

„Znával jsem ji," řekl. „Bydlil jsem v domě tvého děda. Tak vida! Škoda, že jsme se dříve nedomluvili —"

Tu se oba odmlčeli. Až po chvíli zase ujal se slova Bonaventura.

„A co tebe, mládče, po odbytí práv sem do kláštera zahnalo?“ otázal se novice a zkoumavě ve tvář jeho, která mu podobu Leničky živě připomínala, pohlížel.

Placid po otázce té zbledl.

„Velebnosti, já sem šel po zralé úvaze a jako pětadvacetiletý muž,“ odtušil pak.

Páter Bonaventura pochopil, že ho tím prosí, aby se více po takových pohnutkách netázal.

„Odpusť mi, já se ptal jenom proto, že tě mám rád!“ přiznal se. A jak divně ten vroucný a srdečný hlas z těch hašteřivých a pro každého jenom výčitku nebo ostrou špičku majících úst zněl! A při tom přísný kněz sáhl po knize, již novic v ruce držel.

„Contra tentationem“, četl na stránce, na níž byl novic prve četl. „Proti pokušení,“ opakoval si a blíže na knížku tu pohleděl. Pocházela z klášterní knihovny. Ihned ji dobře poznal jako svou starou známou z prvních let svého mnišského života. Trpce se pousmál, knížku sklapl a novici ji zpět zavřenou podal.

„Nesmím tě déle ze tvého rozjímání vytrhovat!“ řekl, vstal a všecek opět zachmuřen a jaksi dojat od novice odcházel. „Však se ještě častěji uhlídáme!“ dodal a dal se přímo habrovou alejí zpátky ku klášteru.

* * *

Rodina professora Sůvy se zatím ve Hvězdě výtečně vyrážela. Obzvláště hošík jako šípka oborou se proháněl. Professor i paní nalezli zde hojné známé. Jenom Lidunka zamlkle seděla nebo přecházela a o něčem vážně dumala. Lahodný ruměnec, který jí v zahradě břevnovského kláštera líčka tak krásně zbarvil, zase se zvolna tratil a oči se jí kalily, jakoby jí do pláče bylo.

Bylo jí úzko a teskno. Vzdech za vzdechem se jí ze sevřených ňader dral. Již se chtěla matce se vším svěřiti, ale přece se zdržela. Bála a ostýchala se. Byla tomu povděčna, když se konečně večer přiblížil a když zpátky domů do Prahy odjeli.

Doma růže ihned do vasy vetkla a pak je pečlivě opatrovala, aby jí co nejdéle vydržely. Nejraději pak na jejich blízku ve svém pokojíku sedávala a nyní často prstíky její zabraly se do běloučkých klavesů nového klavíru, kterým ji matka k štědrému dnu překvapila.

Jednoho dne otec její, vnitřním smýšlením upřímný Čech, ale jinak suchopárný professor a vypočítavý pán, nad jakýmsi kodexem velezajímavých právnických moudrostí až se zamyslil, když bytem dojemně zaznělo:

„Ach, není tu, není tu,
co by mne těšilo —“

A mysl jeho okamžitě ode všech učeností z Prahy zaletěla pryč, daleko pod Orlické hory a tam k úhledné vsi a svobodnickému dvorci, v němž jeho kolébka stála. Tuto starobylou, dumnou píseň si odtamtud sem do Prahy přinesl a sám ji dceru hráti a zpívati naučil.

Byl milými zvuky domácího popěvku vzrušen a na mysl jeho dolehaly obzvláštní vzpomínky. Bloudil jimi ve mladém svém věku a tu bezděčně na paměť přišel mu přítel Pittr.

„Toho je škoda, že ve klášteře uvázl. Ten měl být mezi lidem! A ještě dobře, že se jesuitou nestal. Ale má pravdu, že člověk bez milující ženy, bez utěšeného rodinného krbu je na světě tak osamělým, jako putující poušti. Já nevím, jak bych byl bez rodiny živ! Avšak musí míti ten muž vroucí a trvalý cit! Ve dvaceti letech oblíbí si dívku a po čtvrt století cítí se ještě nespokojeným, kdykoliv na ni vzpomene! Ani toho utajiti nemůže. To bývala pak na filosofii jeho zamilovaná: Ach, není tu, není tu — Arci, láska, první láska —“

Zamyslil se. Náhle mu napadla vlastní dcera.

„Mně se zdá, že pomalu bude cítit v srdci prázdnotu a že ji prchavé a malicherné hračky začínají již mrzet. Bude on to stesk, to její „Ach není tu, není tu —“

Začal mrzutě přecházet po pokoji.

Měl tak pěkné plány, které se mu nezvedly. Ze svých nejpilnějších a nejschopnějších posluchačů vybral před dvěma lety jednoho a jako synova učitele ho do svého domu uvedl.

„A hezky se mně odsloužil!“ zažaloval vzpomínaje, jak mu loni v létě po ukončení semestru poslal přes sto tolarů s listem a vyzváním, aby se ke zkouškám připravil a ničím více se nemeškal.

„Peníze mi poslal zpět, urazil mě — a zmizel!“ prohodil sám k sobě vážný pán, všecek jsa roztrpčen. „A já myslil, že bude jednou ve světě právnickém mou chloubou a třebas i —“

Ale to raději spolkl.

„To tak má člověk za nejlepší vůli! Dnes mohl být již doktorem obojího práva a za rok třebas professorem na moravské právní fakultě. Zatrolený Petřík! A jak se mi zalíbil! A jak ho paní měla ráda a jak k němu děti lnuly. Jako ke svému!“

Professor vzpomínal si na dopis, kterým nevděčný chráněnec pomoc jeho odmítl. Petřík v dopise tom děkoval za všechno dobré, ale peněz že přijmouti nemůže, poněvadž si zvolil jinou dráhu života. Hrdopýšek! Odmítl urážlivě dobrodiní a místo řádného povolání kdož ví, jaký život nicotný si oblíbil. Sůva po něm pátral, ale marně. Petřík sám vícekráte do domu jeho nepřišel a nikdo z jeho kollegů o něm ani neslyšel.

Doma nechtěl professor o něm ani mluviti. Mrzelo ho sděliti ženě, že Petříkovi peníze nabídl a že byla jeho nabídka odmítnuta. Paní tedy jenom tušila, že měl bývalý domácí učitel s manželem jejím nějaký vážný rozstrk a poněvadž professora každý dotaz v té příčině popouzel, netroufala si dále vyzvídati.

Ale chudáček Lidunka najednou poznala, že měla bratrova učitele velmi a tuze ráda. Stýskalo se jí po něm a v mysli se začala obviňovati, že snad otec tuto její náklonnost vypozoroval a že ubožáka proto zavrhl —

Stále si to vyčítala a v myšlenkách svých s Petříkem přes tu chvíli se obírala. Že chřadne, že své rozmarnosti a bodrosti pozbyla, toho sama ovšem nepozorovala. Ale za to matince smutný vzhled její

nějakých strachů naháněl! Ustavičně na ni starosti plné oči měla a konečně asi týden po Božím Těle na manžela s vážnou záležitostí dokročila.

„Ty, tatínku, mně se zdá, že Lidunku něco souží,“ řekla k němu.

„Mně také!“ odpověděl jí professor.

„A co myslíš?“

„Ty jsi matka, ty máš v tom případě slovo!“

„Snad by se to dalo s tím Petříkem nějak srovnat!“ začala najednou paní zpříma.

To professora popudilo, že nejtajnější jeho přání uhodla a nahlas vyslovila.

„O něm mně, prosím tě, nemluv. A pak ho hledej po světě,“ nevrle odvětil jí professor.

A paní zase věděla tolik, co dříve, ač již dobře tušila, co Lidunku souží a poznala, že manžel s ní stejně hádá. Ale vidouc jeho popuzenost, dále si netroufala.

* * *

Páter Bonaventura Pittr, jak byl před rozmluvou s Placidem rozmarně naladěn, tak byl teď v nitru svém rozrušen. Muž pevné, ba železné vůle a umíněné tvrdosti najednou změkl ve vosk.

„Leničin syn se mnou v klášteře!“ zašeptal si ve své cele a bezděčně klesl koleny na tvrdé klekátko, nad nímž stál obraz utrpení Spasitele světa.

Zamyslil se.

„Aby to byl trest boží na její dítě za to, že mne nevyslyšela, že se mé lásce vysmála a že se mně jako naschvál vdala, když jsem se jí svěřil a do života té největší blaženosti vedle ní dosíci doufal —“ táhlo mu myslí.

A tu vážný kněz vzpomínal dávno zašlé doby, když jako vášnivý mládenec v Hradci nad Labem v zahrádce na městské hradbě pod keřem kvetoucího šeříku nebo jasmínu sedával se spanilou dívkou, která srdečné jeho řeči a horoucí vyznání s úsměvem poslouchala, která náklonnosti jeho neodmítala a pak najednou ho žádala, aby na ni mysliti přestal. Když již každá jeho myšlenka jenom jí náležela. Čtvrt století již od té doby minulo a on již šedivec na čas onen s bolnou rozkoší vzpomínával — —

Čas, zdálo se, že šedinami, jimiž mu hlavu stříbřiti začínal, i to největší zklamání jeho obrátil na stránku dobrou, neboť tolik prospěšných věcí vykonal a docílil, takže mu vše pod rukama zrovna kvetlo.

Avšak dnes, po setkání se s novicem Placidem dolehaly na něho dávné vzpomínky tíží přímo nezniknutelnou.

„Ten zde zůstati nesmí!“ pravil, z klekátka povstal a jal se přemýšleti, co by počíti měl, aby novice z kláštera vypudil. Nebyl muž pověrčivý, nýbrž osvícený, ale to si nemohl nijak vymluviti, že syna Leničina stíhá stejný s ním los za to, čím se na něm provinila. „Tím já svého svědomí neobtížím, neboť jsem jí dávno odpustil! Placid řekl, že má své příčiny, proč sem vstupoval, ale snad se dá v tom něco podniknout, aby se jich zhostil. Kdybych věděl, že zde bude moci míru

a uspokojení duše užívat, neřekl bych ničeho proti tomu; ale zde zuří panovačnost a nenávist více nežli kde jinde v bouřlivém světě. Tam se alespoň každý může bránit, ale zde musí zpravidla poslechnout a mlčet i vůči nejhoršímu protivenství. V klášteře marně hledati duševní mír —"

Asi týden po Božím těle vešel páter Bonaventura nenadále do cely Placidovy.

Mladý mnich, odbyv si své denní úkoly a studia s novicmistrem, stál právě u okna, na němž měl ve skleničce čerstvé vody státi vadnoucí již růži ohnivé barvy. Nahýbal se k ní a poslední dechy milé její vůně v sebe ssál, když tu ve dveřích náhle objevila se postava přísného klášterního učence.

„In omni mulier! Zajisté i v tom žena!" zašeptal si páter vida, kterak novic voní ke květu uvadlému a jak se zardívá, že byl při tom přistižen.

„Jak vidím, jsi přítelem květin," promluvil Bonaventura a přímo k růži kráčel, sklínku s ní do ruky vzal a vadnoucí květ s trpkým úsměvem si prohlížel. Novic mohl se rozpaky propadnouti. „Květiny jsou jediným nevinným poutem, které mnichy se světem spojuje!" dodal a pátravě na mladého spolubratra hleděl.

Ten, klopě oči, podával mu stolici, aby se posadil.

„Přišel jsem tě navštívit," rozmluvil se host, „a řeknu to přímo a teď tím směleji, abych tě přiměl k opuštění kláštera, kde marně nalézti chceš, co hledáš!"

Novic ze zardění po těchto slovech zbledl.

„Nemysli však, že přicházím k tobě v úmyslu nepřátelském! Přišel jsem jako tvůj nejlepší přítel —"

V tom rozhlédl se páter po cele a nad lůžkem novicovým spatřil klokočovým růžencem ovinutý nevelký obrázek, představující mladou, slíčnou paní. Oknem sem padající paprsky zapadajícího slunce zrovna ho ozařovaly. Páter Bonaventura ihned poznal, že představuje Placidovu matku. Jeho Leničku! Na okamžik se odmlčel.

„Mysli, že ona mne k tobě poslala!" řekl pak a na obrázek ukázal. „Ty jsi ze světa sem přišel veden jistými příčinami, avšak chceš-li tu pokoj srdce hledat, k tomu ti neradím —"

Překvapený novic se zatím opět vzpamatoval a pevným zrakem na kněze patřil. Ten, vida to, tázavě na něho pohleděl. Placid mlčel.

„Mluvím ze zkušenosti!" řekl Bonaventura po chvíli a zraky své poznovu upřel na obrázek novicovy matky.

Tu hlavou Placidovou kmitla vzpomínka z mládí. Vzpomněl na to, že jako chlapec matčiny modlitby prohlížel a tu se dobře pamatoval, že v nich měla uschovaný ozdobně napsaný lístek s nadpisem „Modlitba lásky" a že na zadní prázdné jeho stránce stálo „P". Zachvěl se při tom pomyšlení i při další vzpomínce, že totiž otec jeho jedenkráte v nějaké trpké chvíli matce jakéhos studenta vyčetl a ta že proto plakala —

(Dokončení.)

Do Prahy na pouť.

Napsal **Karel V. Rais.**

ne 13. května, letošního roku, kolem desáté ranní šel listonoš Lasík k chalupě občana Pilaře. Chalupa stojí na kopečku mezi zahradami a jde se k ní uličkou mezi ploty. Lasík pootevřel si bránu, sbitou ze tří prken a dvou postranních sloupků a zvolna, přikloněn stoupal do kopečku. Byla to postava nevelká, ale řádně ramenatá, již trochu přikloněná a vlasů oplesnivělých. Měl kabát bez šosů, dlouhý až ke kolenům a odřený, že se leskl; ale držel jako prkno a nikde nebyl ani trošinku protržen; byl patrně ještě z těch starých dobrých suken humpoláckých, jež ztrativše vlas i barvu, držela přece a nebylo jich možno roztrhati. Na hlavě měl takovou tu beranici, jež u předu končí štítkem, nad nímž třepetají se tři střapečky; takové čepice nosí napořád podkrkonošští Němci, ale také u nás je hodně ve zvyku, nejsmeť od Krkonoš tuze daleko.

Kalhoty Lasíkovy byly z lámasu a pokud jsem ho znal, splývala mu pravá nohavice řádně na botu, levá visívala na holínce, čili jak u nás říkají, nosil jednu nohavici na neděli, druhou na všední den.

Pilařova chalupa je omítnuta a obílena; v předu má tři okna, dvě větší od světnice hospodářovy, jedno menší ve přístavku, ze špalíčků vystavěného. Ten přístavek jest výměnek. V levo od chalupy jsou kůlny, v zadu pojí se k ní chlévy, a stodoly zavírají dvůr.

Po dvou schůdkách vystoupil Lasík na zásep a volněji šel k síni. Hospodář Pilař, muž asi třicetipětiletý, prostřední postavy, klátící se při chůzi, vyšel právě branou u stodoly do dvora. Rozlámaný měkký klobouk seděl mu na světlovlasé hlavě, posunut do týla; kabátu hospodář neměl, jenom vestu, úplně rozhalenou. Na hrubé košili širokých rukávů byly nataženy režné šle.

Odřené nohavice, z látky vlněné, ale již silně záplatované, měl zastrčeny do shrnovaček. Byl patrně rozbručen. Podívav se jen tak zpánko na Lasíka, zvolal:

„Něco mi nesete?“

„Panímámě psaníčko,“ odpověděl staroch.

Hospodář pohodil hlavou, potáhl knír a beze slova zašel do stodoly. Lasík chtěl již vstoupiti do síně, jež zavírala se dveřmi v polovici přeříznutými, takže mohla se otevříti třeba jenom hoření nebo dolení půlka jejich, již sahal po klapce, aby také dolení půli si otevřel, ale v tom zahledl panímámu vejměnici v bráně u stodoly.

Panímámě Pilařce je již dobrých sedmdesáte, ale hádal bys 60. Je na ženskou spíše velká, v kříži ohnuta; líce má opálené, kostnaté, oči černé, nos tupě zakončený, řasy jako uhel, čelo nízké a vrásčité, vlasy popelovaté. Podíváš-li se na ni z blízka, spatříš, že líce její jest samá drobná vráska, oči že jsou ovlhlé.

Když ji Lasík spatřil, zakýval na ni bílým psaním a postál. Pospíchala k němu; byla bosa a měla krátký kanduš, tak zvanou modračku, ale vzorek byl na ní úplně již vybledlý a modř byla také hodně odřena, takže rež více a více hlásila se ku přirozenému právu. Přichvátala ke dveřím, odhodila klapku a vedla Lasíka do vejměnku. Jde se tam síní, v níž na pravo jsou dvéře do světnice hospodářovy, na levo do chléva; jde se přes příklop nade sklepem vedle pece do úzké a tmavé síňky, v níž jsou dvéře do vejminku. Pilařka, ve výklenku pod komínem nahmatavši kliku, strčila ji do dveří, několikráte bystře zatočila a otevřela.

Lasík vešel do čisté, vybílené světničky. V levo u dveří stojí tam velká, lesklá kachlová kamna s plotnou, při níž na stěně visí poklice a hrnečky. Na pravo je postel, vystlaná peřinami z kanafasu modře a bíle široce pruhovaného; má velkou, dobře naditou svrchnici, a dva rozlehlé polštáře.

Dále při stěně je lavička vydrhnutá, vedle ní měkká skříň, tmavá již i odřená, takže nemohu říci, jak byla natřena, ale zdá se mi, že tmavomodře; v prostředku na dvířkách jsou znáti červené obdélníkové okraje, v nich zbytky liliových listů a kousky bílých květů. Naproti skříni při levé stěně jako kamna stojí stůl, nyní již povrchu bezbarvý, hladce vydrhnutý, na trnožích tmavě červený; okraj desky jest vroubkován. Kolem stolu do pravého úhlu jest lavička a na straně do světnice stojí dvě židle, také již bezbarvé, odrhnuté, lenochů známé podoby se srdcovitým výřezkem. Na stěnách visí obrazy v černých hladkých rámech, červotoči rozvrtaných; je tu „srdce pána Ježíše“ a „srdce panny Marie“, svatý Jan Křtitel a Spasitel jako pacholata, svatá Kateřina a Barbora, obraz Krista Pána na kříži, provedený zlatem na hladké bílé půdě. V rohu nad stolem je začmoudlý, tmavě barvený obraz sv. Anny, učící dcerušku svou čísti. Nad stolem visí podobizny císaře Josefa a Karla Havlíčka, obě provedené hnědě na černé půdě a mezi nimi visí stará premie „Oldřich a Božena“. Ty tři obrazy měl nebožtík vejminkář Pilař v obzvláštní úctě.

Panímáma Pilařka podala Lasíkovi židli a listonoš položil psaní na stůl. Stařena odskočila ještě do síně a hbitě přinesla půl bochníka černého chleba, talířek s kouskem másla a pravila vlídně:

„Ukrojte si u nás!“

Lasík nedal se pobízeti, ukrojil, namazal a pokrájev jedl. Panímáma sáhla na skříň pro brejle po nebožtíku Pilařovi, posadila je na špičku nosu a pravila klidně: „Od syna v Praze; atres psala nevěsta, syn jde do práce a nevěsta psaní obstará.“ Na okně měla malou misku, z proutí spletenou, a v ní hromádku nití černých i bílých, klubíčko, trochu knoflíků, náprstek a nůžky. Vzavši nůžky, ustřihla okraj obálky a vytáhla list; při tom vypadly z něho dvě zlatky stařence do klína. Překvapena počala čísti.

Klidné líce se jí jasnilo, vrásky jakoby se hladily a malé oči vesele dívaly se z brejlí. Přečetši, začala znova; když oči dobloudily ke konci, usmála se a podala psaní Lasíkovi.

„Tak si jen přečtěte!“ pravila.

Staroch měl právě namazané sousto; honem strčil je do úst a položiv zbytek krajíčka na stůl, počal polohlasitě čísti:

Naše milá maminko!

Tak Vás pěkně pozdravujeme a líbáme i oznamujeme Vám, že jsme chvála pánu Bohu zdraví a že ten týden je u nás v Praze pouť. Již jste u nás tolika roků nebyla a tuze rádi bychom Vás viděli. Já k Vám přijeti nemohu a žena také ne, tak Vám, milá maminko, posýláme dvě zlatky, abyste sem přijela. Teďky jezdí ty laciné vlaky, tak vás to mnoho státi nebude a potěšíme se. Jenom to nějak udělejte, abyste si u nás mohla hodně dlouho pobýti. Já Vás provedu po Praze, letos před sv. Janem má to býti na Vltavě tuze pěkné! Ještě Vás prosím, abyste byla tak dobrá a poslala nám hned korešpondersky lístek, přijedete-li tím svatojanským vlakem dozajista. Nastokrát Vás pozdravuje a líbá za oba

Váš syn až do hrobu tmavého

Jozef.

Lasík dočet, ještě zíral na řádky. Dásně jakoby se mu byly chvěly a dojem tváři byl podobný, jakoby starec jedl něco trpkého nebo hořkého.

„Hezky vám ten syn píše, panímámo, vydařil se vám!“ řekl vřele.

Pilařka se usmála a v očích jí zasvítilo. Opět vzala list do opálených rukou; ačkoliv brejle prve již na stůl položila, přidržela je nyní před očima a Lasík dojídal krajíček. Nemluvil a tak se zdálo, že mu tohle sousto již tak nechutná.

„Pojedete, panímámo, bodejť byste nejela!“ pravil polo otázkou.

„Inu, co mám dělati, také je zase ráda uvidím.“

„Tak, tak, jen se tam podívejte!“

„Ale jak jen to udělati s tím korešponderským lístkem? Nebude pozdě?“ ptala se polohlasně.

„Jeden tu mám a mohla byste to honem napsati, ráno to mají; doskočím zatím tuhle do stavení a potom bych se pozastavil.“

„Když budete tak dobrý,“ odpověděla.

Lasík zakývav ochotně, odcházel; stařena vyprovodila jej až do síně a vešla do světnice hospodářovy. Byla prázdna, děti byly někde na toulkách a dospělí v práci. Panímáma se nerozhlížela, ale bystře šla k oknu, kde stála lahvička inkoustu a péro. Tyto potřebnosti honem nesla do vejměnku. Opět nasadila brejle a psala; psala těžce, zdlouha, starým švabachem a nad každým slůvkem rozvažovala:

„Mřlé děti!

Pán Bůh Vám to zaplať. Přijedu tím slavným vlakem a když budete tak dobry, tak na mne čekejte. Ostatní Vám všecko napovídám, až přijedu. Nastokrát Vás pozdravuje a líbá vaše věrná matka.“

Potom šla panímáma ke skříni a otevřela dolení zásuvku. Z té vyndala tlusté svoje modlitby a hledala mezi listy. Hledala dopis synův, na němž napsána byla adresa jeho.

Položivši složený dopis na stůl, opisovala na lístek:

„Pán Jozef Pilař, zámečnický v Praze. Žitná ulice, naproti hospodě u Lajblů do dvora první poschodí.“

Sotva že pernou tu práci dokonala a ještě jednou přehlížela, je-li všecko dobře provedeno, byl Lasík tu.

Panímáma podala mu lístek; přehledl jej znalecky a zakýval hlavou.

„Dobře je to, vezmu ho na poštu, odpoledne pojede.“

Panímáma šla opět ke skříni; ale náhle se zastavila a zadívavši se na listonoše, pravila: „Ale prosím vás, vždyť jsem se ani neptala, co ten slavný vlak do Prahy stojí!“

„No, na vlas nevím, ale myslím tři zlatky tam a sem,“ odpověděl posylák.

„Tři zlatky —“ řekla panímáma v myšlenkách a vyhrabavši nedělní sukni, sáhla do kapsy. Vyndala čtyrák.

„Tak tuhle —“ pravila a podávala jej Lasíkovi.

„Pán Bůh naděl,“ odpověděl a vycházel. Stařena šla za ním.

„Co bych za to, panímámo, dal, kdyby mně také tak dítě psalo! Jel bych hned, tu chvíli bych jel!“ pravil vřele a lístkem, jejž dosud v ruce držel, zakýval do vzduchu, jakoby řekl: Marno — marno . . .

„Vždyť vy je máte doma, doběhnete si k nim denně!“

„Mám je doma, ale milá panímámo —“ pak se zamlčel a díval se dveřmi. Teprve po chvilce dodal: „E, škoda povídati. Mám jen dva, všecko jsem jim dal a dám — ba dávám, panímámo, každý krejcar dávám a chroustám jen ty kůrky, které dobří lidé dají, ale jim je to všecko málo. Musili bychom dlouho povídati; no, nežli pojedete, ještě se uvidíme, tak s pánem Bohem!“

A již opět sehnut, ruce maje složené v zadu, cupal s návršíčku kudy přišel.

Panímáma, vrátivši se do vejminku, usedla na židlici; ruce sepjala v klíně, hlavu sklonila k prsům a zadívala se na podlahu, jíž dotýkaly se paty do hněda opálených noh.

Přemýšlela o té cestě do Prahy.

„Tři zlatky to stojí, a syn mi posýlá dvě,“ myslila si. „A psala jsem, že přijedu.“

Ale nenadále vyskočila, ukazováčkem ťukla se do hlavy a přiskočila ku staré skříni.

Opět vyndala „Nebeklíč“, rozhrábla listy — a usmála se spatřivši mezi dvěma temněžlutými, velkým písmem potištěnými stranami zlatku. Jak se to mohlo státi, že hned na ni nevzpomněla, vždyť jsou to takové peníze!

Patříc jasnýma očima na nevelký ten papír, vzpomínala si, jak bylo jí trpko, když bukovský syn Petr dával jí tu zlatku pravě: „Tady za tu práci na podzim, dal bych více, ale je zle!“ Pomáhala synovi se „lny“, jako každá zjednaná mnoho dní pracovala a všem tředlím alespoň se vyrovnala; dostávala stravu jako jiná a pak jí dal zlatku. Kolik zlatek musil dáti zjednaným! Počítala si, že dostane aspoň na zimní jupku, tolik ji potřebovala! Ale pak si pomyslila: „Vždyť jsem matka, musím dětem pomáhati, dokud mohu!“ Ale zase jí napadlo, že by ten syn měl věděti, co se za mlada na děti nadřela, že by ji neměl do práce honiti, že je bez toho jako věchýtek a doma že také „nemá“ . . .

Ale spolkla hořkost, zlatku doma uložila a již na to nemyslila. Jak teď synovi žehnala!

Dvě zlatky, z Prahy poslané, přiložila ke zlatce vydělané, zamkla skříň a vesele chvátala opět do práce. Ale u dveří se zastavila. Pravou rukou držíc kliku, zadívala se k zemi a zamyšlena zašeptala:

„Ale jen tak přece přijeti nemohu!“ Vrátila se a rozechvěna zůstala státi před oknem.

„Jaká bych to byla matka, abych přijela jen tak na prázdno, co by si o mně nevěsta pomyslila. Něco přivézti musím! Kousek másla mám, několik vajec také, ale je potřeba přivézti buchtu — kterak bych přijela bez buchty!“ myslila si.

Ale po chvilce se jí líce rozjasnilo a veseleji vyběhla ze světničky. Otevřevši, otočila kliku, položila ji opět pod komín a chvátala ven. Zavřela obě půlky dveří, přeběhla zásep okolo chléva, stezkou před stodolou a ubíhala branou do pole. Na mezi za stodolou potkala syna hospodáře.

„Toníku, pozejtří pojedu do Prahy na pouť!“ pravila dívajíc se mu upřímně do očí. Ale zarazila se vidouc, jak temně se na ni podíval.

„Do Prahy? Vždyť jste tam už byla!“ odpověděl, zíraje jinam.

„Je tomu pět roků,“ vydechla.

„No, Praha stojí, kde stávala. Ale pro mne si jeďte, vždyť jste na vejměnku!“ zahučel a již odcházel.

Ale stařenka chytla jej za rukáv:

„Toníku, nehněvej se, na cestu mám, ale ráda bych upekla buchtu; víš, mám u tebe za ten trošek lenu —“

„Pro Boha vás prosím, snad nemyslíte, že mám bankál? Groše teď nemám v domě. Ostatně, když vás tam chtějí míti, nepotřebujete voziti buchty; kdo ví, jak by jim jely. V Praze to umějí jinak!“

A neohlednuv se na matku, odcházel do dvorka.

Stařenka nehýbala se z místa; tupě zírala za synem.

Po chvilce loudavě, všecka roztrpčena šla do pole.

Domácí sázeli tam řepu; hospodyně a pomocná holka skloněny byly nad řádky a čeledín vedle na poli vláčel. Tři děti válely se po mezi na trávníku, v němž vyrůstaly měkké, vonné lupínky mateřídoušky. Babička jdouc vedle vnoučat, rozjasnila obličej. „Pozor na brabenečky!“ hrozila na ně usmívajíc se. Nejmenší robě, oděné jen v usmolenou košilku, strčilo jazyk mezi zuby a prskalo vesele. Snad chtělo také říci „brabeneček“. Kousek od meze přejížděl právě čeledín Hloušek, muž asi čtyřicetiletý, hustých vlasů, dolíčkovatých lící, dobrých očí. Byl to nevelký drtina, ale notný ramenáč. Jeda poblíže stařenky, podíval se na ni vlídně.

Pilařka ustála v kroku, jakoby se rozmýšlela, ale potom přeskočivši tři brázdy, stanula u čeledína. Dotknuvši se lehce jeho ramene, povídala: „Jdu vás o něco prosit, ale jen abyste se nehněval. Dostala jsem psaní od syna z Prahy, abych přijela na pouť. Poslal mi dvě zlatky a zlatku mám ještě od bukovského za leny. Tak bych na cestu měla, ale toť víte, že s prázdnem přece přijeti nemohu, co pak by si nevěsta pomyslila. Mám u hospodáře za trošku lenu, prosila jsem ho,

ale zle mne odbyl. Hloušku, mám u vás těch šedesát krejcarů, kdybyste byl tak dobrý —“

Hloušek sklonil hlavu. „Nemám doma ani groše, to víte, panímámo, je pondělek a v sobotu a v neděli se všecko poplatí; ale poprosím hospodáře, aby mi těch šest šestáků dal napřed, snad to udělá.“

Stařenka kývnuvši, pospíchala k sazečkám. Beze slova přiklonila se k řádkům a dala se do práce. Druhé ženské nemluvily. Hospodyně patrně čekala, že panímáma sama o něčem začne, ale když nezačínala, povídala sama:

„Máte nějaké shánky, viďte?“

„I, píše mi Jozef, abych zítra tím slavným vlakem přijela do Prahy, stojí to jen tři zlatky a dvě mi poslal. Zlatku mám od bukovského na podzim od těch lenů, ale je to přece jenom ještě málo.“

„Vždyť jste povídala, že to stojí tři zlatky?“ vyjela hospodyně.

„Ale toť víte, že přece jen tak přijeti nemohu, alespoň tu bábovku abych jim upekla,“ měkce odpověděla vejměnice.

„Kdybyste si ji raději upekla sama, potřebujete do Prahy voziti bábovky. Chtějí-li vás míti, budou vás rádi viděti i bez bábovky!“ kázala nevěsta stařenčina.

Vejměnice neodpověděla a práce šla jí také tuze těžce, ani důlku skoro neviděla. Bylo jí tolik líto, že všude je sklamána.

„Poslouchejte, hospodyně, kdybyste se tak u Toníka přimluvila, mám u něho za ten drobet lenu,“ po chvíli nesměle vzdechla.

„I že by vás to, panímámo, nemrzelo! Kde bychom to dnes vzali a vy byste měla tu povahu zavézti to do Prahy. Ti tak o vás stojí, páni, proč nepřijedou k vám?“ Hospodyně dobře věděla, proč Jozef do rodného domu nepřijížděl. Byla to zlá krajka, dlouhá jako mihule a někdy hrozně špičatá. Lakotila na sobě i na dětech. Vejměnice již nemluvila, bylo jí trpko. Již jí skoro přicházelo na mysl, že lépe bude, zůstane-li přece jenom doma. Ale ta vzpomínka byla jí tuze bolna... Již tolik roků syna neviděla a kdo ví, spatřila-li by ho ještě na tom světě. A měla by zůstati doma? Na cestu jí poslal přes polovici, vlak je tak laciný a měla by zůstati doma! Těžce jí ta práce ubývala.

V kapličce uprostřed vesnice zazvonili poledne. Hospodyně vstala od práce; nejmenší dítě vzala na ruku, kynula druhým a šla do stavení. Služka a stará panímáma šly za ní.

V obličeji té holky bylo něco jako výsměch. Panímáma slova na ni nepromluvila, věděla, že každá služebná odjakživa je při hospodyni proti panímámě.

Hloušek vypřáhal. Když šla vejměnice polem, pravil: „Řeknu hospodáři, panímámo!“

Výměnice se usmála a spěchala do své světničky. Měla tam uchystaný oběd od rána. V předední uvařila si vždycky hrnek kávy a tu již pak měla na celý den. Pila „tu bryndu“, jak říkávala, studenou, ale vždycky jí chutnala. Slila si jí trochu do hrnečku, ukrojila kousek chleba, sedla k oknu a pila i jedla.

Ale několikráte jen ukousla a napila se, když na síni uslyšela křik. Postavivši hrnek spěchala ke dveřím; pootevřela a poslouchala.

Hospodář to láteřil —

„Ještě mi bude lidi naváděti, bodejť, pro její Prahu budu já vyhazovati čeledínovi zrovna v pondělí. Nadřu se na ni dost, všecko, co vydřeme, jenom abych na vejměnek strčil — to ono se to potom jezdí do Prahy!“

„Toť víš, my dřeme a vejměnice dělá paní!“ zaječela do toho hospodyně. A dvéře práskly.

Stařence sklesly ruce a slzy zalily jí oči.

„Bože, bože“ — šeptali si rtové . . .

Zase jí ten vejměnek vyčítali! Jako by si ho byla za ta léta nezasloužila, jakoby již pranic nebyla jim platna. Vždyť se jim dřela od rána do noci. A jaký byl ten vejměnek chudobný: pět věrtel žita, pět věrtel ječmene, půl korce pšenice, pět beček brambor, půl kopy vajec, půl sáhu dříví, od sv. Jiří do sv. Kateřiny denně půl druhého žejdlíka mléka a nasití půl věrtele semene lněného. To je všecko — a za to pracuje sama celý rok, leda že ke druhým musí odběhnouti. A nemusila by na nic sáhnouti!

Již ten trošek bryndy nedopila, ale — počala se strojiti. Ku podivu, z té lítosti cítila růsti jakousi odhodlanost, jakoby trošek vzdoru. Přehodivši si dvě sukně, uvázala šátek kolem krku a křížem přes prsa, oblékla starou kartounovou halenku, šátek uvázala na hlavu, odtočila kliku a spěchala ze stavení.

Na záspi stála nejstarší dceruška hospodářova, asi osmiletá.

„Kam jdete, babičko?“ tázala se a chytila stařenku za ruku.

„Sběhnu si k tetičce na Mlaka, holečku,“ odpověděla babička.

„Poslouchejte, babičko,“ pravila dívčinka tajemně, „já vám půjčím peníze do Prahy, já mám v kase zlatník. Ale přivezete mi obrázek!“

Stařenka chytla dítě křečovitě do náručí.

„Bůh tě chraň, dítě, abys o něčem takovém jen se zmínila, však já si to seženu a pojedu-li, obrázek ti také přivezu, proto že jsi ke mně tak hodna.“ A pohladivši vnučku, postavila ji do trávy a ubíhala do polí, pak přes louku na Hrádek a dále k Mlakám.

Pospíchala, aby v polední hodince byla doma.

Na Mlakách měla Pilařka vdanou dceru, muž byl poklasným v panském dvoře.

Uřícena přiběhla do dvora; poklasná sypala právě slepicím.

„I vítám vás, maminko, to jsem ráda, že jdete a trochu mi s tím dobytkem pomůžete, zrovna dnes jsem na všechno sama,“ volala.

„Milá zlatá, dnes ti nepomohu, vždyť jenom tak v poledne jsem vyběhla, máme řepy.“

Stařenka mluvila přerývavě, bylať velmi znavena.

Poklasná se zamračila.

„Píše mi Josef, abych zítra tím slavným vlakem přijela do Prahy na pouť a poslal mi dvě zlatky. Zlatku ještě mám, dal mi ji Petr od práce na podzim, a tři zlatky to stojí, tak se chci vydati.“

„Do Prahy pojedete? Že se jen tak vydáte!“ zvolala poklasná.

„Ale něco bych ráda přivezla, alespoň tu buchtu, to víš, holka, jsem přece jen matka!“

Poklasná neodpovídala, tušila již, proč maminka přišla.

„Přišla jsem tě prosit, zdali bys mi nemohla zlatkou pomoci. Mám ještě u Toníka za len, ale odbyl mne; u Hlouška mám šedesát krejcarů, ale také chudák nemá a Toník nedá napřed.“

„Zlatku abych vám půjčila? Vždyť v tomhle čase skoro nic neprodám a co utržím, projíme. Kdybych byla šafářkou, ale tak mám jedva několik krejcarů a těch přece vydati nemohu.“

„Tak ani méně nemůžeš?“ vydechla vejměnice.

„Jak byste to jen mohla žádati! V těchto časech! A řekněte, nač potřebujete voziti buchtu, tam si ji lehčeji upekou. Takoví měšťáci jsou beztoho buchtáři, projedí všecko!“

Stařenka mlčela . . .

„Já být na vašem místě, zůstala bych doma. Taková cesta a za tolik peněz! Kdy pak byste mi přišla pomoci s tou sazbou na zahradě?“

„Přijdu, přijdu, holka, jen co se vrátím, toť víš, že ti pomohu.“

„Tak přece pojedete?“

„Inu, srdce mi již jinak nedá, to víš, že je syn jako ty jsi dcera, mám vás všecky stejně v lásce. Tak buďte tady s pánem bohem!“ A již se obrátila a odcházela.

Poklasná zírala za ní — ale nenadále vykročila o několik kroků a zvolala: „Maminko!“ Potom kývala, aby se matka vrátila.

„Zaříznu vám kuře, chcete-li je vzíti do Prahy,“ řekla vlídněji, když vejměnice došla.

„Pán bůh ti to zaplať!“ děkovala matka.

Poklasná odešla pro nůž a za malou chvíli měla stařena kuře, v papíře zabalené, v zástěře.

„Pozdravujte je tam a šťastně se vraťte; ale na tu sazbu nezapomeňte!“ loučila se poklasná s matkou.

„Děkuji pěkně za pozdravení a buďte tu s pánem bohem!“ rozradostněna zvolala matka a ubíhala ze dvora. Poklasná dívala se za ní, až zašla.

„Je to skoro škoda,“ povídala si, „ale aby neřekli. Zase mi pomůže!“

Když Hloušek vyjížděl do pole, byla stařenka doma u stodoly.

Uloživši kuřátko, pospíšila do práce.

„Byla jste u Nanky?“ ptala se hospodyně chladně.

„Byla a notně jsem se zapotila.“

„Proč tak běháte, však bychom to zastali!“

Stařenka neodpověděla, ale věděla, co by říkali, kdyby v čas nepřišla.

„A pořídila jste na Mlakách?“

„Peněz Nanka také nemá, ale dala mi kuřátko.“

„Pane, v Praze oni umějí zobat kuřátka!“ zařehtala se služebná.

„Alespoň nemusíte péci buchtu, když máte kuřátko,“ hospodyně dodala již opět jizlivě.

Potom pracovali mlčky. Vejměnice přemýšlela, jak to přece jenom provede. „Pár vajec mám, libru másla také, k tomu to kuřátko — ale přece jenom bez buchty je to takové nijaké,“ myslila si. „Každá matka, když jede za dětmi, buchtu nebo koláče veze dozajista. Kde jenom sehnati?“

Hospodář na poli nebyl, měl stále jakousi práci ve stodole. Teprve o svačině přinesl všem krajíc chleba, tvarohem namazaný.

Podávaje krajíc matce, pravil: „Prosím vás, řekněte mi, co jste si to s tou Prahou vzpomněla tak najednou, že i děti mi navádíte?“

„Já že děti navádím? A k čemu je navádím?“

„Tonka mne tam celé odpoledne trápí, že vám půjčí ze své kasy zlatník. Dítě to po krejcarech naskládá a vy to rozhodíte po Praze.“

„Hochu, hochu, ani nevíš, jak mi ubližuješ!“ vydechla stařena a slzavýma očima dívala se na syna.

„Bodejť, holka si to jen tak vymyslí!“ zabručel Toník a odcházel. Tím smutným hlasem i pohledem se přece jen zarazil.

Čas do šesti hodin zdlouha stařence uběhl. Když nadobro s pole se vracela, povídal jí Hloušek: „Panímámo, budu-li moci, za chvíli vám těch šedesát krejcarů přinesu. Nerad bych, aby se vám to k vůli mně zkazilo.“

„Ani nevíte, jak byste mi pomohl!“ odpověděla a radostně běžela na vejměnek. Zde uchystala vejce, máslo, připravila mísu na zadělání i formu na bábovku. Čekala, přinese-li Hloušek peníze, že v noci přece jenom tu buchtu upeče. A Hloušek přinesl, půjčil mu ji jeho hospodář domácí.

Stařenka vesele se oblékla, vzala košík a chvátala do vsi na koupi.

„Tak se vám přece povedlo?“ vyjela na ni v síni hospodyně.

„Povedlo,“ vesele odvětila.

„To věřím, to se vám to pojede a my budeme sázeti samy. Vy máte uznání!“

Ale stařenka ubíhala, jakoby neslyšela. Nakoupila mouky, cukru, perník a hrozinky, skořici a kvasnice. Ze šedesáti krejcarů zbyly jí tři. Ale jen když měla, čeho potřebovala; do Prahy se dostane a tři krejcary budou na obrázky dětem.

Vesele cupala domů.

„Kdy tedy pojedete?“ ptala se jí hospodyně.

„Inu, abych se o pěti vydala, ten slavný vlak vyjíždí prý o sedmi, abych tam radši byla dříve, lépe čekati!“

Hospodyně neodpověděla.

Stařenka doma zahnítila v kamnech a dlouho dibličila. Všecko kuchařské umění své vynaložila, aby se jí ta buchta povedla. Pěkně nakynula a dobře se upekla.

„Snad nebude míti brousek?“ povídala si vejměnice, když ji na okno stavěla, aby vychladla. Všecko své zboží pak do uzlíků zavázala, polou se ustrojila a položila hlavu na postel, na níž jen svrchnici přeložila.

Přece asi tři hodinky sedřímla. Ráno již o čtvrté byla na nohách; ještě pospíšila do chléva, aby holce pomohla krmiti a dojiti. A její pomoc bývala pořádná, všecku práci vlastně sama vykonala, služebná jen se protahovala a zívala. Stařena přičiňovala se, jak mohla, aby jen odešla bez mrzutosti.

Pak vrátila se na vejměnek, dostrojila se, vypila zbytek „té bryndy“ od včerejška a skrojek chleba vzala si na cestu.

Odcházejíc, potkala syna hospodáře.

„Tak již jedete?“ pravil. „A kolik máte přece peněz na cestu?“

„Na cestu mám tři zlatky a ještě mi tři krejcary zbyly,“ odpověděla.

„No, to pojedete pěkně, do Prahy na pouť se třemi krejcary! Jen abyste jich neutratila! A pozdravujte je tam!“ řekl zívaje.

„Děkuju pěkně a mějte se tu s pánem bohem!“ pravila a již k cestě jako mladice chvátala.

Bylo pěkné předední. Topoly lehýnce ševelily, mladá žitka se vlnila a z rybníků se kouřilo. Slunéčko vylézalo nad černými lesy a skřivani zpívali rozmile. Po měkkotě hopkovali zajíci a cvrček v příkopě ladil strunky. Nad zrosenými lučinami splývaly chomáčky mlhy, ne větší než dlouhé šedé vousy. Sem tam byli již v poli lidé. V sousední vsi pasák vyháněl a tejnořil a práskal, až se to rozléhalo. Chaloupky mezi lesy byly jako namalovány. Potok pod kopcem hrčel. Přeběhši cestu vozovou, klusala stařenka uprášenou silnicí, jež mezi pahrbky vine se a kroutí jako dlouhaté, bílé hádě.

A když tak hezkou chvíli cupala, uslyšela hrkot. Ohlédnouc se spatřila na výšině starodávnou, čtyřbokou archu naší pošty, jejíž vůdcem a správcem byl Lasík.

Musím říci, že když jsem za ranního času vídával na tom příkrém vrchu čtyřbokou tu poštu, vždy jsem se zachvěl. Silnice je tu mezi zelení tak bílá a příšerně příkrá, má tak strmé hráze, až se člověku zdá, že musí ta kára sletěti do hlubin. Ale vůz drkotá po prudké stráni, hadovitě stočenou drahou až do podolu, jakoby se smál celému světu.

Malá rozčepýřená Lucka byla vždy hodně vzadu od konce voje; krčila se ke starodávné bryčce, zdržovala ji, opírajíc se jak jen mohla; zadní suché nohy její jen jen se zarývaly do štěrku.

Lasík klidně seděl na kozlíku, opratě lehce přidržoval pobručuje: „No, no — nonono, stará, jen drž, jen drž!“

Na dolině si Lucka opět pospíšila, aby byla rovně s koncem voje. Lucka byl poštovský kůň; malý krcek, ne hubený, ale dosti kulatý, při tom však, chuděra, tuze starý. Uši měla schlíplé, oči velké a tuze dobrácké. Barva její hrála do červena. Nohy měla silně kloubnaté, srsť velmi hustou a po celém těle rozčepýřenou. Byl to tuze dobrý kůň a zasluhuje, abych se tu o něm zmínil. Když jsme se potkávali, vždycky jsem mu v duchu sliboval, že jednou o něm pořádně promluvím, aby jen tak nezapadl. Měl zásluhy veliké, větší než mnoho lidí.

Vždyť mnoha, přemnoha lidem býval pramenem výživy. Býval koněm komediantským a uměl počítati. Ale když pro slavné umělce neměl již stářím svým ceny, když nemohl již klekati a skákati, zavedli ho na trh a tam zakoupen byl pro naši poštovskou archu. Při novém řemesle našel dobrou duši, se kterou brzy si porozuměl. Byl to Lasík, duše velice dobrá. Pěstil Lucku, jak jen uměl nejlépe, krmil ji, pokud mohl, dobře. Jen že vždycky nemohl; pak dělíval se s ní o své krajíčky. Ti dva si rozuměli, byli si vzájemně vděčni a měli se rádi. Že Lucka umí počítati, Lasík rád se chlubíval, ale v posledních časech se produkce již nedařily. „Inu stárneme, stará!“ říkával a koníka popleskával po bocích. Lucka neměla kromě Lasíka nikoho na světě a Lasík — pravda, měl dva syny, ale ti dva synové! Byli baráčníky v blízkých samotách za lesem a Lasík chodíval k nim na noc. Zle se mu vyvedli, ale co a jak si na ně naříkal, slýchala zase jenom Lucka.

Každodenně, v zimě v létě, jezdívali spolu ke dráze. Časně ráno vyjeli, kolem deváté přijeli a pak měl Lasík práci až do poledne. Po obědě jeli zas a přijeli tak okolo páté.

Řekl bych, že měli ještě jednu družku — ale ta byla přece jenom neživá. Musím však upřímně říci, že viděl jsem v ní živoucí bytost, jež s těma dvěma činila trojici. To byla Lasíkova archa, čtyřboká, černá, lehce pokrytá bryčka o dvou sedadlech, široká, rozlehlá. Nebyla na perách, hrkala, jakoby se každou chvilku chtěla rozsypati.

Lasík spatřiv stařenku na vršku, volal na ni a bičem jí kýval, aby počkala a svezla se. Ale stařenka klusala dále; peněz neměla a nechtěla, aby stařec měl nepříjemnosti. Když ji však dohonil, nedal, až se posadila. „Tak jste se přece vypravila, no bodejť byste nejela, já bych jel hned, jen kdyby mne chtěli. Nono, stará — no,“ volal na kobylku, „pomalu, pomalu, dneska jsi nějak rozespalá, nejde ti to jaksi,“ a bičem lehce ji hladil po hřbetě.

Stařenka počala vyprávěti, jakých starostí měla s výpravou, aby přece nejela docela beze všeho.

„Ještě se mne ptal, kolik mám opravdu peněz a vysmál se mi, že zbývají mi na útratu tři krejcary. Ale nač potřebuji, tam nebude mi zle, dají mi, čeho potřebuji a dětem na obrázek mám přece.“

Lasík při té řeči jen hlavou pokyvoval a Lucku vlídně povzbuzoval. „Inu, máte také zlé časy, ani bych byl nepomyslil, ale, panímámo, slyšíte — ještě vás neuhodili?“ řekl potom měkce.

„Zdali mne neuhodili?“ ptala se dívajíc se naň tak udiveně, že staroch poloobrácené líce od ní obrátil. „Prosím vás, Lasíku, snad by mne nebili, vždyť jsem matka, stará žena, a co mi dávají, přece jenom dávati musejí!“

„Inu, inu, to je pravda, vždyť mám také vejměnek, arci jen maličký z baráčku; ale víte, panímámo, to se ještě nemáte nejhůře!“

„Že se nemám nejhůře — snad vás, Lasíku, nebijou?“

Stařec chvilku mlčel. Potom se obrátil a řekl temně: „Ba už mne bili!“ Velké slzy tekly mu po tváři. „Víte, panímámo, mám tuze zlou nevěstu, ta pořád ještě popouzí!“ dodal.

„A proč k nim jdete? Vždyť máte býti od čeho živ?“

„Inu, kam mám jíti, jsou to přece jenom děti.“

„Děti, děti,“ povzdechla stařenka.

„Víte, panímámo, jednou jsem nešel, dělali mi tuze zle a bylo to tenkráte, jak mne starší uhodil. Ale pak si na mne počkali tamhle pod lesem, Lucku zastavili a co mi řekli, to mi řekli. Vždycky si myslím, jest-li tomu ten kůň rozuměl! Ten by si byl pomyslel pěkné věci. Snad by dokonce byl srozuměl, že jsou na světě lidé bídnější nežli on, než tuhle ta Lucka... Láteřili, že dal jsem jim beztoho tolik, že to za řeč nestojí, a ještě tohohle že jim teď nepřeji, že chci to na stará kolena promarniti. Jako bych byl nějaký prodělanec! A že prý je jenom roznáším a hanbu jim dělám. Neřekl jsem nikde slůvka, ale svědomí jim snad někdy vyčítá a tak mají potom takovéhle myšlénky. Víte, panímámo, lopotíval jsem sem se také, jak jsem mohl, o děti jsem se staral, ale zázraků neumím. Inu, něco mne tam ještě drží — to jsou děti, košiláci divocí, ale má mne to rádo!“ Stařec při těch vzpomínkách

div hlasitě nezaplakal. „Ale ten kůň se mi dnes nelíbí — no, no, stará, mně se zdá — Víte, panímámo, vím, že mne to zvíře má také tuze rádo!“

Archa již hrkala s kopečka k nádraží.

Na stanici stařenka slezla nastokráte děkujíc a vešla do vnitř, aby čekala, až otevrou pokladnu. Lasík si zatím chystal pytle a balíčky.

Konečně okénko zaklaplo a vousatá tvář pokladníkova vyhlédla.

„Prosila bych o lístek s tím slavným vlakem do Prahy a zpátky ve třetí třídě.“

„Tři zlaté třicet krejcarů.“

„Pro Ježíše — tři zlaté třicet? A Lasík mi řekl tři zlatky, já více nemám.“

„Tři zlaté třicet,“ řekl opět pokladník a vida, že stařenka opravdu nemá, zahučel cosi, lístek zastrčil a ptal se jiného.

Stařenka všecka ztrápena, uslzena šourala se od pokladny. Druzí cestující dívali se na ni nejvíce se smíchem.

Zklamána, skleslá vyšla z chodby.

„No tak, už máte lístek, teď už jenom jeti!“ volal na ni Lasík, ale zarazil se vida, jak je ztrápena.

„Ba nemám, stojí tři třicet, a mám jen tři zlatky a tři krejcary!“ zavzlykla a sedla na práh. Lasík se mlčky odvrátil a hladil Lucku. Za nějakou minutku řekl: „Panímámo, postůjte mi tu trošku u balíčků!“

Když stařenka vstala, zdlouha odcházel před nádraží. Vrátil se za krátko. „Panímámo, půjčím vám těch třicet krejcarů, vypůjčil jsem si je do odpoledne u ponocného; až přijedete, vrátíte mi je.“

Stařena vážně se naň podívala.

„Ale nebudete proto míti zle doma?“ řekla tiše.

„Ale jděte, vždyť o to nepřijdu!“ odpověděl, usmívaje se.

Stařenka vzavši tři desetníky, spěchala k pokladně. Vlak již hučel a posýlák honem odnášel „poštu“ před nádraží.

Když pak stařenka vstoupala do vozu, volal na ni: „Tak se tam mějte dobře a zdráva se vraťte!“

Vstoupivši obrátila se a odpověděla: „Pozdráv vás pán bůh, Lasíku, nikdy na to nezapomenu.“

Staroch zakýval hlavou.

Tak se vejměnice Pilařka dostala k synovi do Prahy na pouť.

V Praze již na ni čekali. Ani by svých milých nebyla poznala, jak se za tu řádku let, co jich neviděla, oba změnili: ale hlásili se k ní sami srdečně a vroucně, poznali ji, jak se milá hlava její v okénku jen ukázala. Byla v Praze již podruhé, ale sama byla by netrefila nikam; toť je všude hukotu, křiku a šumu a ty domy jeden vedle druhého jako zámky! Syn s dcerou hostili si ji a laskali jako matičku předrahou. Prováděli ji a vykládali šťastni jsouce, když tuze se divila a těšila. Ale když jim doma pověděla o té své perné výpravě, hněval se syn sám na sebe, že jí tak málo poslal. Ale za jedno také tuze nemohl a za druhé nepomyslil, že tak zle ji u bratra, hospodáře dosti majetného, chovají.

„Zůstaňte u nás, maminko, bude nám i vám veseleji, dobře budeme o vás pečovati,“ prosili ji oba.

„Ale, ale, děti, co vás to jenom napadá, abych tady v tom hluku zůstala; pobudu tu nějaký den a potom opět musím, vždyť přece víte, že tam mám doma. Kdež bych tu zvykla, třebaže tu máte tuze pěkně. A potom — co by si tam beze mne počali? Teď bude za nedlouho nová práce s řepami a pak jsem slíbila Nance pomoc při sazbě! Děti také budou čekati na obrázky," odvětila babička a škoda bylo každého slova.

Ba každý den několikráte si vzpomínala, co asi doma dělají a jak to sami zastanou, jestli si ty drobné děti přece také vzpomenou na babičku. Ty děti, ty děti — a tady v Praze jich nebylo.

Za týden odjížděla. Podarovali ji a na každého z přátelstva alespoň milým slovem pamatovali.

„Snad vás již neuvidím, jenom vám dej pán Bůh štěstí!" pravila líbajíc milé své děti na rozchodnou.

Na poslední stanici k domovu Lasíka nezastala. Celou cestu se chystala, jak mu všecko vypoví, a teď byl na nádraží jiný, mladší posýlák.

„Kde je Lasík?" ptala se stařenka.

„Kde je? Na pravdě Boží!"

„Na pravdě Boží? Lasík?"

„Lasík."

„A co se s ním stalo?"

„Co? Inu, co se s ním stalo. Zítra bude týden v noci doklepala Lucka; odpoledne ještě tu spolu byli, ale to již prý sotva lezla. Lasík plakal jako klouče a sám si ji za plotem zahrabal. Druhého dne časně za jitra přišel na poštu jako pitomý; ještě si zašel k Lucce, ale to tam prý stál jako bez života. Inu měl ji rád. Potom jel s novým koněm, s touhle herkou nevypasenou, dlouhonohou, hubenou a zapomněl dozajista, že nemá Lucku. Tahle herka káry nedržela, kde pak, aby držel ji, zkrátka — sletělo to všecko do struhy. Herce se nestalo nic, podívejte se na ni, je to jako pařízek, ale Lasíka našli již mrtvého. Práskl hlavou zrovna tam na břehu do kamení. Inu, již je to tak, Lasík je zakopán. Ideš!" zvolal ještě nový posýlák na vysokého, černého koně. A kára odhrkala.

Stařenka polními cestami klusala k domovu; byla zle rozechvěna. „Lasík je zakopán!" ta slova stále slyšela.

U můstku pod strání spatřila památku na nešťastnou chvíli — na kamenech po břehu struhy byly tmavé zbytky krve . . .

Stařenka nešla přímo domů cestou vozovou, ale po silnici klusala až ke hřbitovu. Tam spatřila čerstvý rov — čí jiného byl by než Lasíkův? Poklekla do hlíny a modlila se tiše.

„Tak jsem vám chtěla povídati, jak jsem se u syna měla, dluh jsem vám chtěla oplatiti a vy jste zatím odešel, Lasíku!" šeptala. „Já vám věřím, že bez Lucky vám bylo smutno, viďte! Je vám lépe, ale Kristus Ježíš vám dobrotu vaši odplať! Ty peníze dám vašim dětem a pomodlím se, aby vám to pán Bůh nebeským královstvím odplatil!"

Doma uvítal stařenku syn.

„No tak, jak pak jste se v Praze za ty tři krejcary poměla?"

„Dobře, synáčku, dobře; pozdravují vás!“ odpověděla a uloživši všecko v jizbici své, oblékla se honem v modračku a bystře spěchala za stodolu, aby pomáhala při práci. Co přivezla, teprve k večeru rozbalí a rozdělí . . .

Slunce pražilo do suchých, opálených zad staré vejměnice, jež na synově poli pomáhala, aby ten vejměnek nebrala jen tak zadarmo . . . .

Literarní začátky I. S. Turgeněva.

Vypravuje dr. **Pavel Durdík.**

(Pokračování.)

Roku 1845 vyšla jiná kniha „Razgovor, báseň L. T.“ Bělinský o ní napsal v „Otěčestvenných Zápiskách“: „Každý, kdo žije a tedy cítí v sobě nemoc našeho věku — apatii citu a vůle při pohlcující činnosti mysli — přečte s napjatou pozorností krásný, poetický ‚Razgovor‘ a po přečtění hluboko, hluboko se zamyslí!“

Než přízeň Bělinského k dalším výtvorům Turgeněva znamenitě ochladla. Dvě nové veršované povídky od T. L., vydané roku 1846 — byl to „Andrej“ a „Pomĕščik“ (statkář) — nevzbudily v Bělinském nadšení. Turgeněv vysvětluje to tím, že „Bělinský s dobrosrdečnou shovívavostí a s velkou horlivostí podporoval začínající spisovatele, jimž přiznával talent, nešetře vůči nim chválou, přísně však se choval k jejich dalším pokusům, bez milosrdenství odhaloval jejich vady, hanil a chválil s touže nestranností“ . . .

Můžeme říci, že začáteční desítiletá spisovatelská činnost Turgeněva — epocha novel: „Andrej Kolosov“, „Tři podobizny“, „Bretteur“ a mnohých původních i přeložených básní byla pro básníka právě tolikaletým mučennickým vyhledáváním originálnosti. Ustavičně přecházel od jedné literarní formy ke druhé, od lehkých básnických variací k pokusům dramatickým, jako „Neostorožnost“, „Bez peněz“. R. 1847 vydal v Sovremenniku sbírku desíti básní s názvem „Děrevňa“, a tyto básně jasně již ukazovaly na sílu a originálnost té stránky jeho talentu, jímž později vynikl v „Zápiskách myslivcových“.

„Bělinský nemohl mne pobádati“ — píše zcela upřímně Turgeněv — „k sepisování veršovaných náčrtkův a básní, jimiž jsem se tehda zaměstnával. Brzo jsem se dovtípil sám, že mi není třeba pokračovati v těch slohových cvičeních, a pevně jsem si umínil, že zanechám literarní dráhy, že si najdu jiné povolání. Toliko ku prosbě Panajeva, jenž neměl čím vyplniti oddíl „Směs“ v 1. čísle Sovremennika, zanechal jsem pro jeho žurnál, než jsem odjel do ciziny koncem

r. 1846, náčrtek prostomluvou „Chor a Kalinyč“. Úspěch tohoto náčrtku mne pohnul, že jsem napsal jiné, a tak jsem se vrátil k literatuře.“ —

Jednotlivé náčrtky s názvem „Zápisky myslivcovy“ vycházely v letech 1847—1851 ponenáhlu v Sovremenniku, což mělo také hmotné výhody pro Turgeněva. Bylť nucen živiti se literárními pracemi, neboť matka jeho od r. 1840 až do své smrti (v listopadu 1850) peněz mu nedávala, zůstavujíc synovi za to, že proti vůli její se obíral spisovatelstvím, aby sám o sebe se staral. Turgeněv byl po řadu let „hrdým žebrákem“, jenž mistrně uměl skrývati svou bídu — ač při tom dobře cítil a poznával své krušné postavení.

Přátelé ani netušili, že tře nouzi. Často neměl ani kouska chleba, často trpěl hlad v pravém slova smyslu, nemaje krejcaru peněz. Chodil do hostince, kde obědvali jeho přátelé, bavil je svým vypravováním a sám jedl chleb; tak prý si umínil. Vždy nenuceně se bavil, kypěl vtipem, v přátelských besedách byl vždy prvním řečníkem, nikdy se nevyhýbal šprýmovným dobrodružstvím, často žertovně se vykroutil z placení, při tom rozesmával známé svou vynalezavostí směšných stránek na lidech — kdož tu mohl něco tušiti o prázdné kapse takového veselého společníka?

Asi do r. 1851, kdy jemu a bratrovi po smrti matčině připadlo dědictví, protloukal se ledajak. Buď si vypůjčoval peníze od bohatých kamarádů na účet budoucího dědictví, aneb si bral napřed od redaktorů peníze za novely ještě nesepsané — slovem, vedl život aristokrata žebráka. Věděl, co jest bída, nouze a hlad, jako přemnozí jeho kolegové ruského Parnassu. Než to v něm nedusilo ohně mladistvého. Skládal kousavé a vtipné epigramy (což ovšem nemohlo přispěti k jeho populárnosti) na přednější tehdejší spisovatele, kteří mu však tyto žerty odpouštěli — až na jediný případ. F. Dostojevský, pozdější autor „Zápisek mrtvého domu“, nemohl prominouti Turgeněvu jeho dosti nevinný epigram o románu „Chudí lidé“. Bylť Dostojevský již tehda velmi chorobně naladěn — byl neobyčejně citelný a aspoň tehda neobyčejně domýšlivý vzhledem ku svému spisovatelskému nadání.

Po vydání „Paraše“ r. 1843 Turgeněv velmi se sblížil s Bělinským, jenž v té době byl hlavním spolupracovníkem „Otěčestvenných Zápisek“. Mimo to seznámil se také se všemi tehdejšími literáty, kteří navštěvovali Bělinského. Byli to kromě Panajeva: Jazykov, Kulčický, P. V. Annenkov. Dříve ještě býval hostem u Bělinského též Bakunin a Katkov, jednu dobu býval tam i Gercen; v pozdější době připojili se k tomuto kruhu i Někrasov, Kavelin, Gončarov, Grigoróvič a jiní. Turgeněv byl okrasou a vydatnou silou tohoto kruhu. Znalť v originále nejlepší literární výtvory evropské, u samého pramene osvojil si výsledky filosofických vědomostí tehdejší doby a mohl přispěti předním spisovatelům svými rozsáhlými vědomostmi z oboru literatur a nauk. Proto se tak důvěrně spřátelil s Bělinským, jenž právě v té době byl zaměstnán řadou filosofických otázek, o nichž se ještě nedomyslil konečného rozřešení. Turgeněv byl u Bělinských vždy vítaným hostem. „Kdykoli jsem k němu přišel,“ vypravuje Turgeněv — (Bělinský byl souchotinář), „Bělinský hned vstával z divanu a jedva slyšným hlasem, ustavičně

kašlaje, znovu začínal hovor od včerejšího dne, nic nedbaje, že měl horečku a tváře mu jen hořely. Upřímnost jeho účinkovala na mne, jeho oheň i mne vždy nadchnul, důležitost předmětu mne unášela. Než po dvou až tříhodinném rozmlouvání jsem umdléval, lehkomyslnost mladého věku vítězila nade mnou, chtěl jsem si oddechnouti, myslil jsem na oběd, na procházku. Také choť Bělinského prosila muže a mne, abychom učinili přestávku ve svých disputacích a připomínala rozkaz lékařův, aby Bělinský se šetřil a mnoho nemluvil. Ale Bělinský nedal se tak snadno odbyti — „Ještě jsme nerozhodli otázku o jsoucnosti boha," řekl mi jednou s hořkou výčitkou — „a vy pospícháte k obědu." „Tento výrok," pokračuje Turgeněv, „může nyní vzbuditi úsměv u mnohých čtenářů . . . Ale jistě by se nikdo neusmál, kdo by byl sám slyšel, jak Bělinský pronesl tato slova . . . Teprv když dospěl uspokojivého výsledku, nabýval Bělinský opět klidu, odkládal přemítání a hloubání o závažných otázkách a vracel se k obyčejné své práci." Ustavičná živá výměna myšlenek s tak energickým a nadšeným člověkem, jakým byl Bělinský, působila na Turgeněva ovšem velmi blahodárně.

Prvním výtvorem Turgeněva prostomluvou byl jednoaktový dramatický náčrtek „Neostorožnost" (Neopatrnost). Roku 1843—1844 vyšla jeho první povídka „Andrej Kolosov", r. 1846 náčrtek „Tři podobizny" a r. 1847 pověsť: „Bretteur". — Andrej Kolosov neměl úspěchu, dvě ostatní vzbudily již pozornost. Ale pozornost všeobecnou vzbudil teprve r. 1847 „Chor i Kalynič", kterýžto náčrtek, jsa prodchnut veškerou krásou živé, pravdivé a původní poesie, byl vroucně uvítán tehdejšími kritiky: chválil jej i západník Bělinský i slavjanofil Konst. Aksakov. Aksakov napsal o něm v „Moskevském Sborníku 1847": „Vidíte, co znamená dotknouti se rodné země a národu. V okamžení nabýváte síly! Pokud T. rozprávěl o svých zdlouhavých láskách a rozličných apatiích, o svém egoismu — vše mělo do sebe ráz mdlý a nešťastný: než tu dotekl se národa, dotknul se ho s účastenstvím a vřelostí — a napsal krásnou věc! Nadání tajilo a skrývalo se ve spisovateli po celou dobu, pokud hleděl přesvědčiti jiné a sebe o odtažitých náladách své duše, než toto nadání hned se objevilo v celé síle a kráse, jakmile se chopil jiného předmětu. Dej Bůh, aby T. pokračoval po této cestě."

Bělinský psal: „T. hledal svou dráhu a dlouho ji nemohl nalézti, protože nepodaří se to vždy a ne všem; nyní však v povídce „Chor a Kalinyč" uhodil na pravou cestu . . . T. miluje přírodu ne jako dilettant, nýbrž jako umělec, pročež nepachtí se, aby ji vylíčil pouze v jejích básnických výjevech, nýbrž líčí ji tak, jak sama se představuje." Týž kritik pochyboval o tom, že by T. mohl utvořiti věrně charakter, který by se mu byl nevyskytnul ve skutečnosti, a proto mu radil, aby stůj co stůj držel se „skutečné" půdy. „Kresliti skutečnost budiž tvou úlohou, v té příčině dala ti příroda bohaté prostředky: pozorovací dar, schopnost rychle a věrně pojmouti každý výjev, instinktem dovtípiti se jeho příčin a následků."

Šlechetný Bělinský, který jen 14 náčrtků četl (r. 1852 bylo jich již 22) a z censurních ohledů nemohl ve veřejnosti ani se dotknouti

jejich protinevolnickému směru, umřel r. 1848, ale pravost jeho slov úplně byla potvrzena dalším vývojem talentu Turgeněva.

„Zápisky myslivcovy“, líčíce jednu stránku ruské skutečnosti, byly pouze přípravou k všestrannému zobrazení ruského života; v nich autor nedostihl ještě plného svého vývoje a širokého rozhledu, jak tomu jest v pozdějších jeho románech, ačkoli mohutný talent již se zrcadlí i v těchto zápiskách, nakreslených s takovou uměleckou mistrností a životní pravdou. Většina těchto „Zápisek“ jest napsána v cizině, neboť „poetický boj“ proti otrokářství Turgeněv vedl zdálí, o čemž jsme již dříve uvedli vlastní jeho slova. Kárání a na pranýř stavení nevolnického práva není provedeno tendenčně, odtažitě, nýbrž tvoří část básnického, umělecky zpracovaného obrazu ze života — v tom spočívá jejich usvědčující síla a nehynoucí krása.

Nyní ovšem pravíme krátce: „Tyto náčrtky vycházely v „Sovremenniku“. Abychom však pochopili důležitost jejich v oboru socialním, třeba uvážiti, za jaké doby vycházely. Nepřehledný mrak duševní hrubosti a spustlosti, policejní libovůle a vojenštiny tížil již třetí desítiletí ubohé Rusko, jež právem tehdy nazývali „ohromnými dusnými kasárnami“ — knuta a otrokářství byly úřadně prohlášeny za podporu trůnu. Na Západě, vyjímaje Anglii, Holandsko a Švýcary, nebylo lépe — aspoň tam byli možni Napoleon III., Ferdinand Bomba, Haynau a jiní podobní . . . Každý vzdělaný Rus s nadšením vítal vypravování našeho Myslivce, který jako volný turista s ručnicí a psem proniká v rozličné kouty „duchamorné říše“ a s epickým klidem odhaluje řádění děsného demona, jenž pil nejlepší krev ruského lidu, jenž spůsobil, že ruský lid ve vzdělání svém se opozdil za ostatními národy evropskými. Myslivec odhaloval vnitřní neduhy a společenské zlořády, jež bujněly na širošíré Rusi ve stínu vynuceného mlčení a podplatného, znemravnělého úřadnictva, rodíce na každém kroku bezuzdné tyrany a utrápené oběti. —

Ve skromných rámech svých povídek Turgeněv s velikým mistrovstvím uměl nakupiti četné a pestré obrazy národního života, v nichž vypravuje melodickým jazykem hoře ruského lidu, jeho slzy, jeho naděje — v každém řádku mluví k nám přítel lidu a veliký umělec; jeho obrazy jsou prohřáty soucitem k slabým a utištěným, jeho popisy dýší dojemnou poesií a okouzlujícími vnadami vesnické přírody, z níž vnímavá duše básníkova nalovila tolik drsných a zádumčivých krás, tolik elegického, srdcelomného zármutku. Kdekoliv trvá náš básník, uprostřed kvetoucích niv anebo v lesní samotě, všude jeho duši hněte, řekněme slovy Puškinovými — strašlivá myšlenka o nevolnictví.

Myšlenku tuto hluboce tajenou nosili v nitru svém nejlepší mužové ruské země, za ni šli do vyhnanství, do sibířských podzemních dolů a na šibenici. Náš básník nešel tak daleko — místo meče chopil se péra a daroval literatuře své „Zápisky“, které lze nazvati „apotheosou ruské přírody a nevolnického hoře“. A skutečně, jaké množství perel básník nasbíral v tomto moři lidského utrpení, jak mnoho lidskosti, neúmorné síly a nadějného semene k dalšímu vývoji nalezl v těchto pariech, odsouzených k tuposti a nekonečnému lopocení? S jakými nehynoucími sympatickými typy seznamuje nás básník, předváděje nám

Chora, Kalinyče, Jermolaje, Biruka! Jaká mohutnost vane z těchto dřímajících sil, z těchto ukovaných lvů, kteří pokradmo a svým způsobem protestují proti tomu nejhnusnějšímu bezpráví, nazývanému officielně nevolnickým právem?

Náčrtky tyto zasluhují místo vedle památných výtvorů ruského ducha: „Hoře z rozumu“, „Mrtvé duše“, jež byly prvním sebevědomým výkřikem probouzejícího se Mladého Ruska, prvním hlasitým osvědčením proti hnusnému a umrtvujícímu kasárnickému vladaření. Gribojedov a Gogol, popuzeni jsouce děsnou a beznadějnou skutečností, kárali a bičovali břitkou satirou špatné a odporné stránky ruského člověka; o dobrých stránkách buď mlčeli, buď dotýkali se jich všeobecně a mlhavě v lyrickém vzletu. Naproti tomu Turgeněv, byť i nevládl rozmachem a silou zlosti řečených umělcův, užívá s větší vybíravostí zbraně satirické a ironické —, kresle nám hlavně sympatické, lidumilné stránky svých nebohých krajanů nevolníků. Čtenář mimoděk si zamiluje obyvatele začmouděné selské jizby. Nikdo z ruských spisovatelů tak si nenakloňuje čtenáře srdečností a teplotou svých popisů jako Turgeněv. Evropská kritika s nadšením přiznala jim palmu prvenství v řadě výtvorů podobného druhu.

R. 1852 vyšly veškeré tyto náčrtky ze „Sovremennika“ ve zvláštní knize. Kniha způsobila dojem ohromný. Vynikalať originalním, samostatným a věrným názorem o ruském lidu, prázdným boucharonského a sentimentalního patriotismu, všecka jsouc nadchnuta vroucí láskou k člověku. Turgeněv byl první, jenž zničil všeobecně tehda panující názor, že v nevolnickém těle nic není lidského. Umělec-básník to byl, jenž první s takovou pravdou objasnil, že nevolník má duši, duši člověčí, že umí mysliti a cítiti, jak myslí a cítí civilisovaní ruští lidé.*) Před Turgeněvem nikdo lépe neřekl: „Je to týž člověk jako my —“ a lépe nedokázal ze samé skutečnosti, jak bohaté duševní síly, jak dobré, často i nezkažené srdce zachoval sobě i v nejhnusnějších nevolnických poměrech tento lid, tající v sobě takové samorostlé kořeny k dalšímu vývoji, jak to vidíme u hrdinů „Zápisek“. Že Turgeněv dovedl to dokázati za doby nejkrutšího despotismu, jest velikou zásluhou; neb až do Turgeněva i hlavní náčelníci ruské slovesnosti zůstávali jaksi lhostejnými k této stránce lidu, jíž se za tehdejších okolností přímo ani dotýkati nemohli; Gogol pouze nepřímo a oklikami ukazoval na jizvu nevolnického práva.

Vydáním „Zápisek“ spisovatel vykonal velký občanský čin, či lépe: hrdinský čin. Pod rouškou prostých náčrtkův nakreslil zhoubnost nevolnictví v jeho účincích na lid a veškeren ruský život; ukázal se strašlivou pravdivostí, jak otroctví kazí všecky, i pány i podřízené; ukázal, že při tomto zákonitě potvrzeném bezpráví ani vrozená dobrosrdečnost nechrání od nejhorších skutků, ba že i vrozená energie ochabuje pod

---

*) V komedii Von Vizina, nadepsané „Nezletilý“ (Недоросль) praví statkářka o nevolnické své služce: „Ona miluje, ta bestie, jakoby byla šlechtického rodu!“ Komedie byla napsána r. 1782 a provozuje se ještě nyní leckdy na ruských scénách.

tlakem poměrů, činících bezplodným všeliké snažení lidské. Kdo přečte „Zápisky“, uvidí, že nevolnické řády tak hluboko se vedraly do národního života, že osvobození lidu mohlo býti provedeno pouze vládou a s bezohledným násilím; ze středu ruské společnosti nebylo lze očekávati ani opravy ani převratu v dosavadním otroctví. (Dokončení.)

Magdalena.

Novella. Napsal **Jan Lier.**

(Pokračování.)

Nevinná úvaha malířova byla by zajisté doznala ihned příkrého odmítnutí, kdyby právník byl měl času. Ale nemohl sleviti ani zákmit okamžiku z upřeného pozorování vzdálené skupiny.

Irena zjevně zúčastnila se chvalořečí, jimiž zahrnován mladý medvědobijce.

Jaký to nevkus! Jaké ponižování sebe! Jaká banálnost! Ach!! — A doktor Jiruš byl by přelétl náměstí a vypeskoval — —. Koho by vypeskoval? Vždyť vše bylo tak jasné, klidné a veselé, vše přirozené, i to upřímné dovádění a obecné účastenství v něm. A Irena nemohla se straniti. Ubohá! Podřizovala se nepochybně s nemalým sebezapřením. Ano, mezi rozpustilci musí člověk výti s vlky, nechce-li propadnouti směšnosti —

„Co se jiný naždímá klobouků,“ mlel umělec dále svou, neznamenaje z útrap přítelových ničeho, „co se navzdychá za humny a načervená v slasti nejapných rozpaků, co se nabásní fantasií na počest své zbožňované, co nasype kol své královny drahokamů, hvězd a kvítí, co se nastaví kol své princezny zlatých a cukrových chrámečků! A potom přijde takový lamželezo, smete jediným bohatýrským mávnutím mocné ruky celý vzdušný zámeček, uchvátí princeznu a vyvede ji vítězně jako svou kořist. Ano, takový sok by tě —“

Doktor Jiruš trhl sebou a pohledl nevrle i pátravě na přítele.

„Nač to popouzení, neodbytný pokušiteli?“ utrhl se na Trojana.

„Já tě popouzím?“ podivil se malíř v obratu k odchodu. „Proti komu?“ Stanuv, zahleděl se s úžasem na právníka. Bylo patrno, že nevěděl ničeho o přítomnosti Ireny, neznaje ji. Sám Jiruš poznal ji toliko podle šatu a klobouku, pod nímž do dálky toliko jeho upřený, upomínkou zbystřený pohled povědomé rysy její tváře rozeznával.

„Proti všemu a každému,“ stěžoval si právník, ulevuje svému rozhořčení nejvíce proto, že se mu zatím Irena zase z očí ztratila. Podle směru, jímž se rozptýlil zástup, soudil, že zašla do blízkého soukromého domu. Prohlednuv si jej pro zapamatování, obrátil se a vykročil rychleji, aby Rejnburské panstvo zase dostihli. „Proč neodvozuješ s příkladů sám pro sebe naučení?“ kasal se znova na přítele

„Ale vždyť genaralisuji, ty nedůtklivý,“ usmál se shovívavě malíř a vsunul druhovi rámě pod paží. „Řeknu-li „ty“, myslím i na sebe, a pomýšlím, jak zlehčeni bychom vyšli ze závodů s nějakým Bivojem před očima našich milenek. Nic by nám nebylo platno naše vědění a jiná civilisační dekorace naší bytosti. Ukázalo by se, že tato bytost má méně jádra nežli jiná, ne tak ulízaná, avšak pevnější a co do mužné převahy v dobývání a udržení slibnější. Co na tom pohoršlivého? Nic. Je tak přirozeno, nutno. Vždyť podnět a cíl a veškeré sympatie ženy k muži a rovněž obráceně leží mnohem hloub než v krásných očích nebo v uhlazené řeči a jiné pospolité příjemnosti. Proto mi nikterak není s podivem, že ušlechtilé a vzdělané ženy přecivilisovaných Římanů blouznily o gladiatořích a barbarech, že královny si vyhlédnou granátníky za milce, že nespolehliví dragouni, ubytovaní na vsi, jsou děvčatům milejší nežli domácí, usedlí tkalci. O tom nelze tratit slov. Již zdravá prostota národní písně tropí si šašky z pánů od péra a dává jim za děvčata košem. Proč tedy se bouříš?“

„Protože jsi odporný karatel a kazatel, běží-li o jiného. Ale jak tebe pošimrá moucha na nose, je po všem tvém důvtipu, pak řádíš a střílíš kolem sebe jak ztřeštěný, ať jsou moudrá naučení odvěkých zkušeností jakákoli.“

„Ba! Tak bylo vždy a bude zase. Neboť pradávné přísloví již praví —“

„Nech si je pro sebe!“

Malíř se odmlčel. Tón Jirušův ho zajímal. Z příkrého odmítání právníkova vycítil jakous novou příchuť, pro niž nenalezal úplně spolehlivého výkladu v hořkosti, která přítelovu duši po avantuře s Karlou naplňovala. Přemýšleje, rekapituloval si Trojan všechen svůj rozhovor s Jirušem, rozpomínal se na podrobnosti veškerých událostí dne.

„Tys pravil,“ oslovil pojednou přítele, „že paní Šípová bydlí v bažantnici sama s dcerou.“

„Ano.“

„Víš to jistě?“

„Vím. Proč pochybuješ?“

„Nepochybuji. Myslím jen tak, že by pod týmž krovem mohl bydleti — ovšem docela odděleně — ještě někdo, o kom nevíš, poněvadž ti o něm nepověděli. Ale snad tušíš jeho sousedství.“

„Čí?“

„Což já vím? Nebožtík Šíp byl revírník. Po něm ujal revír jeho nástupce s obvyklým nárokem na užívání bytu v příslušné myslivně. A tato myslivna jest v bažantnici. Vdova potřebuje skrovného příbytku, místa bude v bývalém loveckém zámečku dostatek. A panská milost není a po rozumu nemůže býti tak štědrá, aby stavěla každému novému lesníkovi novou myslivnu jako králové v Siamu a Birmě, kteří přenášejí svá hlavní města jako koťata.“

Trojan netušil, jaká bouře rozpoutána pravděpodobností otázky v duši právníkově. Umělec vyšetřil přemítáním, že nahodilá zmínka o soupeři byla úskalím, na němž přítelova sdílnost uvízla, i chtěl se toliko doptati, zdali Jiruš ví nebo jen tuší, kdo by mu v bažantnici překážeti mohl. A zatím vyčaroval teprve svou otázkou před Jiruše

soka v podobě statného lesníka, celý roj švarných myslivců, šedivého Nimroda s deseti, s dvaceti syny, učiněnými Bivoji, kteří všichni v bažantnici jak holubi vrkali a cukrovali, za úsměv Irenin o překot medvědy poráželi, s lítými saněmi se potýkali a sebe i s kořistí k nohám dívky vrhali.

Toto vidění nešlo Jirušovi s očí. Bralo na sebe nejrůznější podoby a barvy, hrálo hned v přesvědčivém, zřetelném světle a ztrácelo se zase v mlze jak pošetilý přízrak.

„Nu což?“ vyzvídal malíř, nemoha se dočkati odpovědi. Byli Rejnburské rodině již v patách.

Doktor Jiruš pokrčil ramenoma a zůstal zamlklý, spletí svých starých i nových myšlenek a trampot spoutaný. Zúčastnil se němě dokončení procházky, návratu do zámku a dineru, po němž se společnost v parku usadila.

„Vyprosím si dovolení,“ promluvil právník z čista jasna, vzchopiv se, „abych si směl ještě jedenkráte vyjíti na podívanou.“

Nedal se zdržeti ani nevyčerpatelnou laskavostí paní Narcissy, ani ráznějším zbraňováním Trojanovým.

„Kdy pak se mi zase udá, užíti vesnické pouti,“ omlouval se.

„Pozor!“ volal za ním Rejnburk. „Vesnické! Jak jste se podřekl! Potká-li vás táž nehoda mezi Čermenskými, rozlijete si s nimi ocet a budete dlouho za to pykat, že jste jejich spravedlivou měšťanskou pýchu urazil. Čermná je městys! Nezapomeňte mu vzdávati příslušnou čest!“

Za hodinu obcházel Trojan Čermnou, hledaje přítele. Slunce bylo již zapadlo. Ulice pustly, hosté z okolních vsí rozcházeli a rozjížděli se domů. Boudy sklízeny za hulákání a láteření kramářů, s nimiž obecní dráb na všech stranách šarvátky sváděl, ač, nebo snad protože jeho autorita již na vratkých nohou spočívala. Však nebyl sám obětí námahy a rozkoší slavného dne; jinde potáceli se opilejší poutníci, vábeni jako mouchy světlem opět hospodami, jež byly nabity. Náměstí prázdnilo se dosti rychle, a po vyklizení bizarních a hemživých tvarů zmocňovaly se zvuky a světlo samovlády po uvolněném prostranství. V hospodách drnkaly harfy, frkaly plechové nástroje, rozléhal se dupot, výskot a chraplavý zpěv. U kolotoče a panoramy pištěly a vrčely kolovrátky, a od komedie hřměl turecký buben, až uši zalehaly a okna řinčela. Z hostinců lila se na ulici mdlá, dusnem a čoudem zkalená záře v dlouhých pruzích, přetínaných hopkujícími tanečníky; čepice v týle, cigara v ústech, tiskli holčiny pevně k sobě, a zvedali bradu i sevřená ústa s hořícími doutníky nad hlavy tanečnic, aby jim vlasy neb šátky nespálili. Fotograf měl již zavřeno a tmu. Loutkové divadlo a siloměr uklidily se z náměstí, na němž třpytil se jak pohádka, ze skleněných perel utkaná, skvostný kolotoč, obsazený ještě s dostatek velkými a malými milovníky jízdy kolem kolovrátku. Panorama oslňovala třemi reverbérami, sálajícími z červených, těžkými zlatými třásněmi vroubených záslon vchodu, pod nímž majitel panoramy všech sedm divů světa vyvolával. Komedie tvořila rozsáhlý světelný kruh, obklopený černavým tlumem diváků, vroubený lucernami a ligroinovými pochodněmi.

Trojan, nemoha se Jiruše nikde dohledati, vnikl do zástupu kolem komedie, zakoupiv si ovšem dříve právo divácké desetníkem, hozeným

na talíř paní principálové, kteráž ostřížími zraky povolané od nepovolaných rozlišovala. Kroužíc kol „areny", připomínala umělci bezděky ovčáckého hafana, běhajícího bez ustání kolem stáda.

„Jakýs ty z nenadání milovník umění akrobatského," smál se malíř, naleznuv Jiruše a přestupuje svýma dlouhýma nohama prkno lavice, aby vedle přítele usedl. „Nemám pokoje, jak se mi ztratíš z očí. Utekl jsem z dychánku, abych s tebou sdílel dobré i zlé a popásl se také na smělých kejklech. Ale je ti na komedii nějak do pláče?"

„Bezmála," přisvědčil Jiruš. „Žerty kejklířů jezdí mi jak struhadlo po zádech a podívaná na ně je hrozná."

„Což tak bídně své vyšší herkulesské umění na odiv staví?"

„O nic lépe, o nic hůře než jiní. Ale tento druh lidské obživy byl pro mne vždy hrozný, do nebe volající."

„E jdižiž! Tito lidé valně o své bídě nevědí a podivili by se, kdybychom jim bídnost chtěli plačtivě nadisputovati. Mají své radosti a své svízele jako my. Každý z nás dovede správně posouditi toliko lidi svého stavu, své vrstvy společenské. Ostatním nerozumí a vkládá do nich mnohdy komické domněnky. Považ, jak Evropanka žaluje na hnusné otroctví svých sester v Orientu. A tam by se jí ženy za politování vysmály. Čerkesky hrnou se samy do haremů; a ostatní, kdybys mnohoženství zrušil, byly by mimo harém nešťastní tvorové; podtrhal bys jim půdu pod nohama, zbořil celý svět jejich názorů, tužeb a mravů, v kterém se zrodily a v kterém jsou klidně a docela spokojeně domovem. Jiný lid, jiný zvyk."

„Právě tato poloviční nevědomost bídy řeže mne do duše. Nechoďme do harémů a zůstaňme u komediantů. Jsou žebráci a zakupují si naši skoupou útrpnost nebezpečím těla, ubíjením karakteru, opičí přetvářkou. Tato spekulace na bestialní zálibu člověka v prodajném pitvoření a ponížení jiného člověka uráží mne nevýslovně. Čím ukrutněji chrastí kejklíř svými kostmi a čím bloub se zahazuje v hladovém tatrmanství, tím teskněji jest mi."

„To proto, že jsme posedlí nezřízenou pýchou. Povídačky o pánu tvorstva, obrazu božím a polobožství člověka zmámily nás tou měrou, že nedovedeme pochopiti, jak se některý z těch pánů tvorstva za krejcar může proměniti chutě v opici a v karikaturu obrazu božího, kterak dovede se svíjeti před námi jako před krvelačnou zvěří. Máš pravdu; toto podkládání dravčích libůstek uráží citlivého diváka. Ale trvám, že pouze my dva kalíme si podívanou škarohlídnými meditacemi. Ostatní užívají bezstarostně divadla, za které si komedianty zaplatili. Pohleď kolem sebe."

„Bohužel. Tato bezcitnost davu mne však nesmiřuje, nýbrž jen více popouzí."

„Filantropické bláhovosti, brachu. Pusť je mimo sebe a pohleď, s jakou neohrabanou gracií vystupuje slečna nebo paní Zalabáková mladší nebo vdova nebo ďas ví co — po žebříku na provaz. Má rámě jak pradlena, úsměv jako líbezný věchet."

„A tři děti. Není ani vdova, ani slečna, ani paní, nýbrž poboční žena páně ředitelova. Vyptal jsem se na to. A se zodpovědností matky,

s osudem tří lidských životů na svědomí odvažuje se den co den sraziti vaz. Jaká heroická nemravnost! Děsné!"

„Hnusné! Ta ženština má křivé nohy a houpe se v kyčlích jako džber ve škopku. Toť trestuhodné urážení krasocitu. Pojďme pryč!"

„Počkej! Pan principál jde pod provazem s rozpřáhnutým náručím. Jsem zvědav, zdali by ho nezabila, kdyby spadla."

„Bylo by o šeredu méně. Nač si ti lidé navlékají trikot, když nemají, co by v něm ukazovali! Hrubé tvary, vysedlé klouby, hranaté pohyby a lomené kontury. Tím se vede oko divákovo ke vnímání a oceňování krás lidského těla."

„Teď rozžali bengalské ohně, aby se ženštině na laně míhalo všecko před očima, aby spíše slétla!" zlobil se Jiruš.

Trojan zas opřev bradu o hůl, bručel cos do vousů o drzosti ošklivých ženských a neúhledných mužů; huboval na zvrácenost vkusu, který snese a toleruje spíše obnaženou ohyzdnost nežli nahou krásu.

Komediantka dokončila bez úrazu svou pouť nad hlavami diváků. Sesmeknuvši se po provaze, dopadla na podium a poskočila jak žok. Ani jí nikdo nezatleskal.

Na prkna vyřítil se paňáca, nazvaný August. Metal kozelce, točil se do kolečka, vyvaloval oči, cenil zuby a ječel. Ve svitu luceren a pochodní vyhlížel až příšerně.

„Odporné!" stěžoval si právník.

„Surové!" potvrzoval malíř.

Paní principálová odevzdala kliku kolovrátku panu řiditeli a vyšla si s chvoštětem v ruce na žertovnou besedu s Augustem.

Paňáca vřeštěl a skučel o závod s vyjícími a štěkajícími hafany, tančil kol principálky, honil se s ní a strouhal jí mrkvičku. Chvoště lítalo za ním a mělo na jeho zádech učiněné hody. Neurvalé, bez ladu a skladu pronášené žerty, přezdívky, útržky a kluzké fráse byly nesmyslným průvodem této řeži, kteráž odměňována nezbedným chechtotem diváků. Oplátkou za štědrou pochvalu mávala principálová pořáde horlivěji chvoštětem. Hloupý August nahrazoval její vydatné dlani amerického medvěda, a v pěkném rhytmu střídaly se v poučné hře stále šustivé rány chvoštěte s úsečným pleskotem políčků. Posléze hodil sebou paňáca na podlahu, kopal nohama a řičel jak posedlý. Paní řiditelová ho pardonovala, ač nebylo zřejmo proč; on se vzchopil a vyplázl na ni v dík svůj dlouhý jazyk, začež dostalo se mu zase důkladného políčku. Tím schylovala se nesrozumitelná, avšak animovaná i publikem nadšeně přijatá hra ke konci.

„Jaká sprostota!" zasteskl si doktor Jiruš s povzdechem.

„Bezedná!" doložil Trojan. „Ale my jsme hloupí. Vždyť se tomu rozkošnému divadlu všecko radostně a vděčně směje. I slečny v oknech nad námi."

Právník zaslechl rovněž dívčí smích a v jarém tercettu rozeznal hlas, jenž rozpálil rázem jeho krev a elektrisoval údy. Byl to hlas Karlin, ach ne Karlin — Irenin. Musil se po něm obrátiti a kdyby v témž okamžiku jako žena Lotova byl proměněn v solný sloup. Vždyť na tento hlas čekal. Proto vyhlídl si u komedie místo pod okny domu, v němž dcera vdovy Šípové návštěvou meškala, proto seděl tu již přes

hodinu, snášeje trpělivě odpornost neurvalých kejklů a střileje po očku stále po dveřích a oknech vábného i nenáviděného domku, jenž Irenu zavíral a snad i siláka myslivce hostil.

Pozvednuv očí k oknu, v jehož obrubě rýsovaly se na osvětleném pozadí pokoje silhouetty tří, čtyř ženských hlav, rozeznal mezi nimi mžikem Irenu. Žádostivým, velikým pohledem připjala se všecka jeho duše k luznému zjevu dívky, jejíž tvář v míhavém spodním světle živějším ruměncem se barvila. Také snad rozjaření zábavy, hojná svačina, žerty hostí rozpálily její líc a rozplamenily její zrak. Skrovňoučké rozměry čermenských domků, jako stlačených obrovskými střechami do země, přibližovaly dívčin obličej k očím právníkovým; tak říkaje na dosah ruky hřály a pálily ho pohledy Ireniny, okouzlovaly a zlobily ho bílé zoubky, v upřímném smíchu štědře ukazované. Smála se bez ostychu a bez ustání, podobně jako přihlouplý pasáček za Jirušem. Právníkovi se pojednou podobalo, jakoby všechen ten nevázaný hlahol kolem něho splýval v jeden jediný smích, jenž vycházel z krásných úst Ireny. Byla zjevně povzbuzována vtipnými poznámkami, pronášenými uvnitř pokoje, na jehož stropě provozovaly stíny mužských hlav bezděčný orientalský karagois. Tyto hlavy sbíhaly a rozbíhaly se jak bleskorychlé želvy, pokuřovaly z doutníků, jež protahovaly se v chmelové tyče a popíjely ze sklenic, kteréž vyrůstaly obratem ruky v nesmírné džbery a smrskaly se zase v náprstky; někdy zatřepala se na stěně ruka jak obrovský hřeben a zas jiná jako krtčí pazourek, nebo objevila se ústa děsně rozšklebená, dlouhanácké nosy a nevídané obludy, šikmým osvětlením postav do stínů vržené. Všecko toto mámení a divý lomoz kolkolem strhovaly rozhárané myšlenky Jirušovy v nový, trapný vír. Zamračiv se bolestně a nevrle, upřel na Irenu hněvivý i prosebný pohled, zaklínaje ji němě, aby se nehyzdila. Leč dívka nepřestávala vyrážeti se slavnostním divadlem — — —

Činila totéž co jiní. Nekazila souzvuk. Nemohla. Byla povinna společnosti a hostiteli, smáti se s nimi. Zajisté. A kdož by na sklonku radostného dne, za vlažného večera a povznešené, odvážné nálady oddával se kazimírskému broukání! Nikdo. Leda pošetilec, nepochopitelný bloud, kalící sobě a jiným zdravé obveselení kyselými úvahami; nějaký odporný mrzout, na něhož patřila by metla důkladnější a pádnější nežli chvoště, kterým paní principálová Augustův hřbet častovala! Pryč s vrtochy! Obzvláště z mladé, jaré mysli, přístupné každému komickému dojmu, vděčné za každé čtveráctví a všecku kratochvíli; vždyť nicotu prchavých rozkoší, jejich drsný rub a hořkou ssedlinu ještě bezstarostné mládí nezná. A nepoznej jich co nejdéle, směj se, směj se všemu, pokud můžeš —

„Kýho výra!“ podivil se malíř, zvednuv bradu s hole a zíraje s úžasem na smějícího se přítele. „Pan doktor z čista jasna rozvazuje! Přeskočil rázem na opačné stanovisko a dívá se na vezdejší komedii s nezkaleným humorem. Dovol, abych se připojil. Trvám, že tak nejlépe posloužíme své vnitřní i společenské harmonii, kteráž jest nejlepším zákonem existenčním.“

Smích doktora Jiruše zněl sic nuceně a Trojanův rovněž tak.

Tato dýchavičná veselost obveselovala přátele zas a pomohla jim přes všechen vnitřní odpor ku spokojenějšímu rozmaru.

„Ale bývá radno vzchopiti se od tabule, pokud člověku ještě chutná. Vzchopme se,“ vybízel umělec.

„Počkej!“ odporoval nutkavě právník. „Nebo jdi si sám.“

„Něco ještě snesu,“ mínil malíř a jal se přihlížeti, kterak pan řiditel Zalabák své děti jak hniličky přehazoval a potom na podiu svá cvičená zvířata proháněl.

Doktor Jiruš věnoval průběhu komedie toliko zdánlivou pozornost, nespouštěje se zřetele okno, v němž bylo hned prázdno, hned zas plno ženských i mužských hlav. Také sahan myslivec naklonil se ob čas ven, dýmaje z veliké, přehojnými řezbami bujně obrostlé dýmky. A na talíř obcházející paní principálové cvrnkl chvílemi mdle peníz v papírku, s okna dolů puštěný. Společnost nahoře neskrblila zvonivým uznáním.

„Pojďme!“ ponoukal znova Trojan. „Mne mrazí po zádech. A komedie bude hnedle konec.“

„Až bude. Však tě nezdržuji.“

„Zdržuješ. Svou nepochopitelnou, nenadálou zálibou v banálních kejklech. Aspoň se projděme. Ze strnisek fučí již po čermenském náměstí velice chladivý vánek.“

Právník otálel ještě, pokud nevyslechl principálovo poděkování a vzletné pozvání na zítřejší produkci. Obecenstvo se rozběhlo, kejklíři sklidili zručně lavice v hromadu koz a hranici prken, zhasili světla a po náměstí bylo tišeji. Pouze kolovrátek kolotoče vrzal opodál poslední touru několika opozděným hostům a z hospod vyzníval nezbednější povyk.

„Ano, projděme se ještě,“ souhlasil opozděně Jiruš, „narovnejme ztuhlé údy a dívejme se, pokud co vidět.“ A právník zíral upřeně na zajímavý domek, v kterémž udála se změna. Okno bylo a zůstávalo prázdné i propouštělo bez překážky volný pohled na čtverec stropu, po němž nemíhaly se již karikatury bezděčného karagojsu. Strop zůstával nezkaleně čistý, nažloutle bílý a pouze v prostředku tkvěl kroužek mdlého stínu, patrně spodní obruba obráceného světelného kuželu, vycházejícího z cylindru lampy, kolem níž nastalo ticho.

„Tys ob čas tvrdošíjný, jak malé dítě,“ zasteskl si mrzutě umělec. „Máš-li zálusk na noční procházku, půjdu s tebou. Ale ve svrchníku, rozumíš?!“

„Jen chvilku ještě. Jen co —“

„Jen co?“

Doktor Jiruš neodpověděl. Nebyloť třeba déle čekati. Ze zajímavého domku vyhrnul se zástup mladých a starých, závodících ve šveholu, křiku a líbání. Domácí lidé loučili se s hosty. Ženské loučily se ovšem dvakráte a třikráte; a potom vrátily se ještě jednou na první a zase na druhé poslední slůvko i na nejposlednější slovíčko, a když konečně, konečně poslední se odtrhla, volaly na sebe ještě pilně, že si to podruhé dopoví. Uprostřed náměstí zastavila se tlupa hostí opět k novému loučení na rozchodu v různé strany.

„Tuším, že mezi nimi poznávám patera Dufka,“ poznamenal malíř, kráčeje za přítelem, jenž jako maní ke skupině lidí se přibližoval. Tro-

jana nezklamaly zrak a sluch. Ale doktor Jiruš neviděl nikoho než Irenu a vedle ní sahana myslivce. Vyloupli se záhy ze skupiny a ubírali se směrem k „Velké hospodě", za nimi pak chvátala starší žena, vdova Šípová, vyprovázená paterem Dufkem.

„Mhm!" usmíval se potutelně umělec, zaťukav si na čelo. „Kam pak jsem dal filipa!? Teď rozumím všemu! Teď se mi rozbřesklo, kam se tvé myšlenky a nohy s obdivuhodnou setrvačností šinou. Už mne ani chladno neprojímá, ani tvé zdánlivé lelkování nemrzí. En avant, k homeopatickému léčení chorého srdce."

Jiruš nezaslechl poslední slova malířova, jenž se byl v překvapení svého objevu poněkud opozdil.

Šípovic, matka i dcera, zůstaly na zápraží hostince ve společnosti kaplanově. Myslivec vešel do vnitř a vrátil se s jinými jako s posilou. Nastalo delší přemlouvání vdovy a dívky, aby setrvaly a zábavy se zúčastnily. Byly na vahách, Irena jednou nohou již přes práh hostince, když posléze přece zvítězily únava neb nechuť paní Šípové a střízlivá řeč patera Dufka.

„Zapřáhněte mi," houkl myslivec zhurta do dvora hospody a za chvilku vyhrkotal se ze vrat lehký vozík s košatinou pro dvě osoby, tažený hbitým koníkem.

Myslivec pomohl matce i dceři ruče do vozu. Doktor Jiruš trhl sebou a spolkl zlostné vzkřiknutí na mladého Nimroda, aby se Ireny dotýkal šetrněji. Ale již byl myslivec na kozlíku a pobídl koníka prudkým hvizdnutím i šlehem biče k skoku a úprku. Jedva že létly k hospodě a zpět pozdravy na rozloučenou, pod koníkem se zajiskřilo a za vozem jen zaprášilo.

„Aj!" podivil se pater Dufek, sraziv se bezmála s oběma přátely ve svém pospěchu od hostince k faře. „Pánové ještě na procházce? A snad cestou do „Besedy"? Neradil bych. Je tam příliš hlučno a nevšední hosté používají tam dnes výminečného práva svátku, aby dokázali, jací jsou také páni. Jsem tomu povděčen, že si dal Chodima říci a odvezl Šípové domu. Přivezl je — byli jsme u tety Chodimovy na svačině a na večeři — a do rána by se nehnul, jakmile by se rozjařil. A Šípovy aby šly samy v noci domů, nebo zůstaly k vůli Chodimovi do bílého dne — to se mi nechtělo líbiti. Obávám se, že po půlnoci nastanou šarvátky —"

„Pan Chodima jel s paní Šípovou domů do bažantnice?" přerušil doktor Jiruš kaplana.

„On má o čtvrt hodiny dále domů. Ale zaveze jen ženské a vrátí se obratem. Proto tak kvapil. Ráno snad uslyšíme, že vyházel všecky své odpůrce z „Besedy". Tak to u nás vesele končívá —. Ale pro Bůh, já tu klábosím a mám na pilno do Řevnova, zaopatřit nemocného. Vzkázali pro mne k Chodimům. Náš kočí je sic louda, ale snad již bude zapřaženo! S bohem, pánové! Na shledanou! Těšilo by mne, kdybyste mne zítra poctili. Do deseti jsem doma, potom bibliotekářem a čtenářem v Besedě — —"

Přátelé ubírali se zvolna k zámku. Právník volil zacházku cestou k bažantnici, a malíř následoval ho bez odporu, s tichým přátelským porozuměním. Kráčeli ještě kolem dvou hospod, v nichž také tančeno.

A živo bylo nejen uvnitř, nýbrž i venku, ač jinak, tlumeně, tajemně. Světlem oken kmitaly se tu a tam postavy ženské a mužské, viditelné jen okamžik, neurčitě; objevily se jak mušky v dosahu lampy a zmizely rovněž tak v stínu a mlčení tmy, z níž vyzníval chvilkami tu šepot, tam dušený smích, jinde šust za ploty a po mezích, ženské polotajené vřísknutí a mužské hučení, všecko neurčité zvuky, oddělené delšími pausami. A nocí vanulo to jako horký dech a fosforovalo jako jiskření planoucích očí.

„Ani na pravo ani na levo," zakazoval Trojan, chopiv pod paží právníka, jenž po blízkém prudkém vzdechnutí se obrátiv, nohou jako maní někomu na pomoc vykročil. „Tudy musíš projíti jako princ v pohádce, děj se kolem tebe co děj. Jinak bychom zle pochodili."

„Ale je zde nějak příšerno."

„Obráceně, brachu, blaženo. Toť poesie posvícenské či poutní noci, zdravá, elementarní poesie, která se liší naprosto od poesie pseudovesnických idyl a která se ovšem pohříchu srazí namnoze jen v ssedlinu suchých cifer statistických a vyzní přečasto v ošklivých výkladech před advokáty a soudci. Takových řízení jsou kanceláře venkovských právníků plny. Všední záležitosti, podobně jako spory o přiorání mezí a sváry s výměnkáři. Zvykl bys tomu všemu, kdybys na venkově praktikoval. Trvám, že toliko moc konvenience zavinila, proč nevyšel z juristů, Musou posvěcených, nějaký český Zola, který by nehledal ves v receptech lživé tak zvané krasochuti, nýbrž před svými okny, ve skutečnosti. Přál bych tomu a odpustil bych spíše i neurvalost mnohé pravdy nežli prolhanost a jalovinu většiny našich vesnických povídek, které se udály snad na měsíci, ale na zemi nikde. Abys nezkazil si illuse z těchto povídek, neohlížej se a pospěš. Na levo, na levo, hochu, do bažantnice dnes ještě nepůjdeme. A připozdívá se, v zámku na nás čekají, mohli by nám zazlíti —"

Příštího dne z rána vyjela si rodina Rejnburkova na návštěvu sousední vrchnosti. Pražští hosté byli také pozváni. Ale jen Trojan se skizzářem pod pažím připojil se k panstvu, na jehož dobrotu si doktor Jiruš novým tvrdošíjným a neodůvodněným odřeknutím zahřešil. Vyšed hned za kočárem ze zámku, zaměřil rovnou k faře.

Tam pověděno mu, že pátera Dufka nalezne bezpečně již v „Besedě".

„Ano, ano, utekl jsem vám. Starost o skvosty našeho písemnictví nedala mi pokoje," usmíval se kaplan, vítaje právníka v maličkém kumbálku za tančírnou, v níž okna byla zotvírána, stoly a židle v nepořádku, vše polité, kysele páchnoucí, scuchané, rozházené. V koutě pod stolem chrápal opilý člověk, opodál chrněl jiný na lavici u kamen. Ještě dva neoblomní poutníci vytrvali statečně do bílého dne; kývajíce těžkými hlavami nad lepkavým stolem, kouleli pracně oduřelýma, skleněnýma očima a vyráželi ze sebe škytavé zvuky. Třaslavé jejich ruce jedva že unesly plecháče, aby přilévaly do úst, neschopných již ani bláboliti. Ženština jakás kropila podlahu, sypala drtiny a oháněla se chvoštětem kol chrápajících i pijících tak bezohledně, jako by na lavici a pod ní ležela pouhá polena. „Tento neútulný koutećek," pokračoval pater Dufek, přivřev zasklené dvéře tančírny, „vydobyl jsem za svatyni naší literatury a obhájil ji po čtyři leta. Včera pozamykal jsem arciť všecko

pečlivě a dosáhl toho, že zde zřídili jen toiletní pokoj a garderobu ženských. K nemalé své radosti shledávám, kterak šátky a klobouky ničemu neublížily. K hanbě zdejších lidí musím vyznati, že se většinou naší čítárně uctivě vyhýbají. Mnohdy mi připadá, jakoby tento pokojík a v něm výstava knih i časopisů byly pouze planou chloubou, kuriositou na ukazování přespolním lidem. Jak vidíte, vykládám na policích časopisy jak na oltáře svátosti a navádím kde koho, aby mi je bez ustání přehazovali. Ale lidé vzali si nějak do hlavy, že bych byl pohoršen, kdyby se něčeho dotkli —. Promiňte, pokračuji ve svém díle, jako by vás tu nebylo, jsem hnedle hotov; a potom se podíváme společně na nové zásylky, touha po nich mne také vypudila z domu —“

Host ujistil patera Dufka, že nemá nejmenšího úmyslu překážeti a uvelebil se na lávce pod otevřeným oknem, jímž se do dusné, plísní a výpary páchnoucí jizbičky smál vábivě skvoucí letní den. Temně modré sálavé nebe klenulo se nad horizontem, vroubeným poblízku bílými kravíny, přes něž vztyčovalo své hubené, rozsochaté koruny několik zanedbaných stromů zahrady, prostírající se za stájemi. Od oken čítárny bylo viděti ku kravínům přes kostrbatý, smetím, drůbeží a hospodářským náčiním pokrytý dvůr, ovládaný ohromnou hromadou mrvy, rozkládající se v šířku a délku s vítěznou neomaleností nevyhnutelné přirozené nutnosti. Za horou mrvy na zápraží kravína blýskaly se vidle, jimiž vládla klidně a jistě silná děvečka, oděná pouze krátkou hrubou košilí a starou suknicí, kterou si opatrně kolem pasu svinula. Doktor Jiruš díval se chvíli netečně na podkasanou, nad nahá kolena pokálenou ženštinu, než se rozpomenul, že užitečné a pilné zaměstnání děvečky líbeznou podívanou neposkytuje. Rozloučiv se bezděky nerad s vyhlídkou do krásného dne, obrátil se znova k pateru Dufkovi.

Kaplan ukončil právě obnovu výstavy časopisů i knih a vybíral z uzamčené příhrádky hromadu tiskopisů, posud obálkami a páskami opatřených. Strhoval obaly, rozkládal, rovnal i rozřezával publikace s dychtivým zanícením českého idealisty, jemuž potištěný papír šustí jako perutě geniů a jemuž tiskařská čerň voní opojným, povznášejícím kadidlem.

„Jsme chudi,“ hovořil pater Dufek čile dále, neznamenaje, kterak host zdržuje nějakou otázku, již má stále na jazyku. „Něco dostáváme darem, jiné dodává nám kolportér na účet, za který ovšem sám ručím, a málo odebíráme přímo. Je snad libo něčím z naší skrovné zásoby se pokochati? Tu jsou „Květy“ s roztomilými českými chalupami A. Jiráskovými a Josefa Kořenského cestováním po Čuchonsku; a zde v „Osvětě“ provádí nás Kořenský opět Avignonem, Justin Prášek pojednává vedle něho zase znalecky o starožitných nálezech v Řecku — ach, jaké to blaho cestovati, bádati, sobě a svému národu nové perspektivy odhalovati! Já sotva že se osměluji připustiti si naději, abych na vánoce směl s laciným vlakem poutníků do Říma! Bledá, chabá naděje! Pan farář stárne, musí se šetřiti, je vrchovatě zaměstnán hospodářstvím — ach, co dělat! „Lumír“, pane doktore, pohleďte, z brusu nové číslo, a v něm pokračování Zeyerovy skvostné „Zvěsti lásky z Provence,“ — kdyby jen ta látka nebyla cizí! Však tu je „Obzor“, úhlavní nepřítel všeho cizáctví ve volbě látek a vší nezáživnosti četiva pro náš

lid. Má pravdu docela, docela pravdu. A v „Obzoru“ vizme: Učené pojednání o klínové literatuře Asyrců. Naše nádherně illustrované týdenníky, prosím: „Zlatá Praha“ — Lanžhotské výšivky a velocipedisti. „Světozor“: Velocipedisti a Manesovy dětské kartony. „Hlídka literární“ a v ní — co to? Zde hází „Hlídka“ tolik výkřičníků a husích nožiček na přísné vážky své spravedlnosti, že jak pleva letí vzhůru kniha — jaká to mizerná kniha? I hleďme, Macharovy básně Confiteor. To bych byl věru neřekl! Inu, hloupý čtenář se někdy mýlívá. Jaké dobro, že mu potom kritika věchtem vytře zrak. — Jinak zuří boj rukopisný posud na celé čáře. Prosím vás, pane doktore, co soudíte? Zde v Čermné nemůžete s nikým slovo o tom promluviti, leda s mladším učitelem, a ten zjankovatěl! Začíná rukopisům nevěřiti. Co tomu říkáte!? Jste na straně zastanců pravosti neb nepravosti?“

Právník skláněl sice hlavu nad časopisy, jež mu ruka neunavného horlivce předkládala, rozeznával však jedva tituly a obrazce. Znenáhla splynulo mu před očima všecko tištěné v šedou mlhu, z níž vystupovaly zjevy Karly, Ireny a mladého lesníka, poutajíce k sobě všecku jeho pozornost, které smysl řeči kaplanovy ucházel.

Slova patera Dufka zněla posléze jeho sluchu jako hukot blízkého vodopádu.

„Zajisté, souhlasím úplně,“ promluvil, vytržen ze svých snů úsečným zmlknutím kaplanovým. „Záslužná činnost, křísiti chuť ke čtení! Přál bych vám lepších úspěchů. Vždyť máte zde mladých, čiperných a snad i zámožných lidí, jak jsem včera zpozoroval —“

„Ach, o pouti a posvícení nechybí nikomu kuráže a k okázalé útratě při pivě nikomu nikdy ani peněz ani času. Ale o tom vlastně nebylo řeči.“

„Tak? Já myslil, že si stýskáte, a tu mi připadl na mysl na příklad ten švarný myslivec Chodima. Tuším, že se mu vede dobře. Je lesním adjunktem?“

„Nu, zajímá-li vás Chodima více, nežli všecka naše literatura, povím vám o něm,“ usmál se polo shovívavě, polo vyčítavě pater Dufek. „Chodima je po zámožných rodičích synek, těší se z protekce nadlesního a stal se mlád revírníkem po nebožtíku Šípovi. Slyne daleko široko jako silák a nezdolný účastník všech kratochvílí. Ale nečte, nečte naprosto nic, krom snad mysliveckých seznamů a lesních výpočtů.“

„Šťastný ve svém spůsobu člověk. On žije. A po nebožtíku Šípovi užívá v bažantnici příjemného pohodlí.“

„Bude užívati. Prozatím bydlí na své zděděné usedlosti, čtvrt hodiny za bažantnicí. Je tam za větrem, dále od Čermné a má skok do Záluží, velké vesnice s děvčaty, hospodami a kartami —“

„Je tedy prostopášník?“

„Bůh uchovej. Jarý člověk, plný života, mladé víno. Až se vykvasí, ožení —“

„S pozůstalou dcerou svého předchůdce?“

„S Irenou Šípovou?“ zasmál se upřímně pater Dufek. „Jste nesprávně informován, pane doktore. Dobrá paní Šípová sice neupustí od myšlenky, že by se slušelo, aby Chodima nejen panským dekretem, nýbrž i přiženěním do myslivny v bažantnici se dostal. Ale toho se ne-

dočká. Aby ušel tomuto nebezpečí, vymohl si Chodima svolení, aby mohl sídliti na své usedlosti. Vyhlíží to jako velkomyslnost a je to pouhá opatrnost. Vždyť Irena nemá vindry! Mladý revírník se jí dvoří, poněvadž je milé a sličné děvče, a byl by s to, dopustiti se hlouposti, třeba i s nemilými následky, což o to! Ale nesmyslu, vzíti si chudé děvče za ženu, nedopustí se nikdy. A jiný jak by smeť! Zde každý, ať hospodář, ať řemeslníček, dychtí a pídí se po ženě s nějakým lánem nebo aspoň několika stovkami přínosu, jako čert po hříšné duši. A kdyby hned na krásně kterýs bloud opravdově o Irenu stál, povstalo by všecko jeho příbuzenstvo jako jeden muž, aby pošetilce naučilo rozumu krutějšími prostředky, než jakých užívá kterýkoli kníže, jehož princ by se chtěl proviniti mesalliancí. Obdivovatelů má Irena Šípová dost a dost, a nikdo jí nezávidí, ani bohatší a méně hezké družky, poněvadž dobře vědí, až dojde ku vdávání, budou ony míti ženichů na výběr a Irena žádného. Pokud bude dcera po nebožtíku Šípovi mladá i sličná, nebude jí chyběti tanečníků, bavílků a rozličných rytířů. Derou se o ni, ona tančí pěkně, jest příjemná —"

„Ale tak svádí se ubohá dívka k marnivosti, k sebeklamu, domýšlivosti!"

„Ano," potakal pater Dufek.

„Toť nepoctivé, nesvědomité, do nebe volající zahrávání s důvěřivostí opuštěného sirotka!"

„Ano."

„Což nemůžete —"

„Já mohu toliko svorně s jinými politovati chudé děvče, které k stáru bude šít nebo u vrchnosti sloužit, pakli něco umí. Nevím. Paní Šípová čeká pořáde na Chodimu, a kdyby ji zklamal, doufá, že vyskytne se nějaký princ, snad v skrovném vydání, ale pořáde onačejší než je Chodima, který vlastně by si měl pokládati za čest —"

Kaplan odmlčel se, pokrčiv rameny.

„Ireny je škoda," dodal ještě. „Paní Šípová drží ji stále v Čermné, pod svou ochranou v neplodné, ba sterilisující jednotvárnosti zdejšího živoření. Bojí se o ni. Má ještě jednu dceru, Karlu, neméně krásnou a mimo to vysoce nadanou, ohnivou dívku. Je ve světě. Zkazila se. Tuto nehodu bere matka příliš úzkostně a naivně za osudnou výstrahu. Mazlí se s Irenou, nepustí ji na krok do světa a dále mezi lidi, ačkoli rajský had číhá zde na dcery Eviny právě tak jako jinde. O tom darmo mluvit. Mnohé, co jsem vám vypravoval, potvrdí se vám zítra na ferialní slavnosti zdejších dětí, kterou jim štědrá vrchnost v zámeckém parku vystrojí. Zúčastníte se přece?"

„Arciť."

„A naleznete tam celou Čermnou. Každému bude park otevřen a každý přijde, maminky, tatínkové, zdejší mladíci a především děvčata, která se ujala pořádání, buffetu a podobných služeb. Došívají si k tomu právě národní kroje. Čermná uvidí poprve, jak se náš národ šatí. Irena ovšem nebude scházeti a Chodima bývá všude, kde se několik zástěrek sejde —. Ale trvám, že jsem již vaši zvědavost ukojil. Pokračujme v okoušení literarních požitků. Tu máme „Atheneum". Rukopisy! S barvou ven, pane doktore, jste pro pravost či nepravost rukopisů?"

Než mohl právník pronésti odůvodněné přiznání, že ve své mimořádné skromnosti neosobuje si zvláštní soud, a vyčkává trpělivě, až ho přesvědčivé rozhodnutí povolaných autorit z nejistoty vyvede, zařinčely a zapraštěly dvéře, jimiž vrávoral do čítárny jeden z obou neoblomných opilců.

Padl celou tíhou na sedadlo vedle Jiruše, smetl loktem všecky nejnovější poklady našeho písemnictví na podlahu a udeřil pěstí do stolu.

„Pivo sem!“ poroučel si, probrav se patrně z mrákot a pocítiv potřebu, manifestovati rázně svou vůli. „Hondo! Hondo!“ volal na svého soudruha do šenkovny, obrátiv se k Jirušovi svými širokými zády, jako by ho z lavice opovržením a mohutností svých plecí chtěl vytlačiti. „Hondo! Sem! Mezi pány! Hospoda je naše! Kdo platí, poroučí. Peníze na dřevo, tak!“ Opilec vylovil z náprsní kapsy mohutnou, otřenou tobolku a mrštil jí na stůl, až pukla a bankovky i drobné z ní se vyvalily. „Tak! A teď se na to podívám, kdo zde bude pánem, kdo zde bude ohrnovat po nás nos! Vy dva cvrčkové!?“ obrátil se přes rameno k Jirušovi a kaplanovi. „Já vás naučím! Sedněte! Na lavici, povídám! A já vám dám pít! Beztoho smrdíte grošem! Kde máte nalito? Vyhodit by vás měli. Ale já vás nedám. Já vám dám nalívat a zaplatím, všecko zaplatím, ať to praskne, abyste koukali, jak se dělá pán. Hondo! Hondo! I ty ožralo, ty nemůžeš ani na nohou stát. Ale ať! Lez po čtyřech, sem ke mně. Kdo platí, může chodit, jak chce. Že ne?! A na to bych se podíval!“ Opilec jal se třískati do stolu, až okna drnčela.

Ze síně přichvátala posluhovačka. Jiné domácí autority nebylo, neboť jenom nižší duchové služební byli vzhůru, ostatek všecko vyspávalo.

„Půjdeš na kolo, babo!“ zakřikl opilec ženu, jedva že pronesla prvá slova napomenutí. „Co čítárna, jaká čítárna! Hospoda je tu, ty trdlo. A tuhle že je náš mladý velebníček? Inu tož je také v hospodě! Však velebný pán se nepohorší. Vždyť tu není sakristie a dnes jsme veselí. Za to velebného pána uctím. Korbel sem, víno, rosolky. Babo, leť! Sic —!“

„Sousede Ilečku! Panímáma pro vás už po čtvrté vzkázala, že na vás čeká pan Goldfuchs, abyste šel ječmen prodávat. Handlíř chce dobře zaplatit,“ připomínala ženština prosebně, couvajíc před napřaženou pěstí výtržníka.

„K rasu jdi, babo, i s tím židákem. Dnes máme hody, boží svátek a žádný trh. A já budu židovi pomáhat k výdělku? Ne! Ať mi ječmen zplesniví, ať ho myši sežerou. Babo, jdi už pro pivo! Sice zbořím hospodu!“

Ani mírné domluvy kaplanovy nespomohly. Opilec odpovídal mu sice s instinktivní uctivostí, trval však na svém právu, poroučeti a velebného pána pohostiti. Po určitém a posledním odřeknutí patera Dufka propukl v pláč, z něhož upadl znova v zuření. Kaplan složil zase a uklidil vyložené časopisy a knihy.

„Nic nevadí,“ chlácholil pohoršení doktora Jiruše, odcházeje s ním z Besedy. „Nevzpomněl jsem prostě, že dnes není ještě čas na čítárnu. Soused Ileček chce dobouřit; a jiní, až se drobet prospí, přijdou za ním. Nechme jim vůli.“

Právník se nevzpíral a zapomněl na nemilé vyrušení snadno. Mělť jiné myšlení a jedinou touhu, aby za okamžik byl večer, za druhý ráno, za třetí zítřejší odpoledne s ferialní slavností školních dětí.

Dočkal se, ač se hodiny vlekly se zlomyslnou loudavostí a prosněný den i polo probdělá noc neměly konce.

V zámeckém parku bylo za jeviště dětské slavnosti upraveno rozsáhlé rejdiště s okolními alejemi a lučinami. Pořadatelé, jimž ponechána paní Narcissou volná ruka i poskytnut neobmezený úvěr a otevřeny zámecké špižírny a sklepy, zamluvili si kolotoč, ambulantního fotografa, opravený siloměr, loutkové divadlo, komedianty a jiné kratochvilné kočující závody z pouti, zbudovali houpačky, stožáry na šplhání, závodiště i jiná obyčejná vnadidla dětské zvědavosti a podnikavosti.

„Trvám," prohodil malíř Trojan, sedě s Jirušem opodál a sleduje průběh slavnosti, „že naše hostitelka s tajeným povzdechem se přizná ku svému překvapení tímto divadlem. Proč nezasáhla činně v pořádání! Přehorliví pomocníci zkazí mnohdy nejlepší úmysly. Aspoň z části."

„Čím?" vytrhl se doktor Jiruš ze své dumy.

„Což jsi nadobro hluchý a slepý? Abundancí švandy bez výběru, bez ladu a skladu. Což se to vše zde dá směstnati pod hledisko pečlivého vychování útlé mládeže, dá se sloučiti s pěstěním krasocitu, ušlechtilosti a karakteru, což právě při zábavě, při uvolnění choutek a pudů nerozumných dětí vznešený cíl vychování nemusí zůstati na zřeteli řádných pěstounů?"

„Ale vždyť se tu neprohánějí žádné kontesky a žádná hrabátka," podotkl bez rozmyšlení právník, jemuž krom Ireny vše zůstávalo lhostejno.

(Dokončení.)

Oprava. Nedopatřením vysázeno v minulém sešitě na str. 386 ve 14. řádce shora nesprávně „autour de la monde čermensienne" místo „autour du monde čermensien", což si laskavý čtenář opraviti račiž.

Vánoce. Kreslil Mik. Aleš.

Anna a Marie.

Psychické notturno od **J. Arbesa.**

(Dokončení.)

u a tam byla zaznamenána nějaká vzpomínka z matčina mládí, lišící se slohem nápadně od suchopárných poznámek. Tak čtla na př. Marie na jednom místě do slova:

„Mimoděk připomínám si okamžik, kdy setkala jsem se před lety poprvé se svým nynějším chotěm. Byl krásný letní večer — byla jsem s rodiči ve Stromovce — vše dýchalo divuplnou poesií — i věci nejvšednější zdály se mi býti obestřeny zarůžovělou mlhou . . .

Bylo mi jaksi slastně bolestno, jako bych po něčem toužila, co by mně mohlo spůsobiti doposud ještě nepocítěné potěšení — a přece jako bych se bála, že potěšení to může býti někým zmařeno.

Byla jsem zamlklá. Myšlenky mé bůh ví kde těkaly... Matinka mne několikráte pokárala, že na její otázky ani neodpovídám, že se mne musí skoro ustavičně dvakrát ptáti . . . Upřímně pověděno — já za to nemohla a nevím, proč a jak se asi dělo . . .

Procházeli jsme se skoro hodinu — otec ruku v ruce s matkou, já podle matinky — brzo po jejím boku, brzo před ní, dle toho, jak byl chodník široký . , .

V tom — právě když jsme vycházeli ze stínu košatých stromů, které nad námi tvořily zelený baldachýn, na volné prostranství, přicházeli nám v ústrety dva mladí, elegantně odění muži — jeden plavovlasý a modrooký s malými knírky a lahodným úsměvem kolem rtů, druhý černovlasý a černooký s výrazem mužné odhodlanosti ve tváři spíše rázovité nežli sličné.

Dospěvše k nám, pozdravili a zastavili se. Otec je představil jako syny dvou svých přátel.

Pohledla jsem na černovlasého jen jaksi letmo, kdežto rusovlasý poutal pozornost moji tou měrou, že jsem očí svých téměř od něho nedvrátila.

Po několika minutách, v kterýchž vyměněny nejobvyklejší společenské fráse, ubírali se mladíci dále — já s rodiči vrátila se domů.

Od té chvíle nemyslila jsem nežli na rusovláska. Po několik nocí se mi o něm zdálo — a vždycky něco příjemného.

Byl to vůbec první muž, který na mne učinil hlubší dojem, a nyní, po letech musím vyznati, že bych si jej snad byla zamilovala vášnivě, kdybych se s ním později byla setkala častěji.

Ale nestalo se tak. Za to setkávali jsme se na procházkách s rodiči s mladíkem druhým, černovlasým, častěji. Později přišel k nám i návštěvou a přes to vše, že jsem mu nevěnovala nižádné zvláštní po-

zornosti, opětoval své návštěvy, až pak posléze otec kdysi po obědě prostě prohlásil, že uchází se o moji ruku.

Mluvilo se o něm jako o vzorném, přičinlivém muži, který jeví nemalé nadání k obchodu a stane se v brzku samostatným — vypravovalo se, že jest mohovit a povahy mírné, ba že jest i nad jiné vzdělán . . . Posléze se mne matinka vlídně optala, nenamítám-li ničeho proti jeho návštěvám.

Co jsem mohla odpověděti? Po dnes ani nechápu, jak se stalo, že jsem odpověděla, že jsou mi návštěvy jeho milý — — A po třech měsících dostavil se následek mé odpovědi: stalať jsem se jeho ženou —"

Prostinké, zdánlivě bezvýznamné tyto řádky měly však pro Marii nemalou důležitost. Osvětlilyť jí vzájemný poměr rodičů jejích tak intensivně, že teprve nyní začala úplně chápati, co jí bylo až dosud více méně temným.

Manželství rodičů jejích bylo sice v běžném slova smyslu „šťastné“; ale postrádalo přece jen nevýslovně poetického pelu vzájemné lásky — bylot konvencionelní . . .

Marie věděla, že v životě rodičů neudálo se nikdy nic, co by bylo rodinný mír třeba jen na krátko porušilo. Mezi otcem a matkou panovala řídká harmonie. Otec byl vtělená dobrota, matka pak vtělená laskavost — a přece matka nemilovala otce, jak by si byla přála . . . Ctila jej, vážila si ho; ale mezi ní a jím přece jen byla nevystižitelná překážka blaženosti dokonalé.

Teprve nyní po přečtění prostých řádek matčiných, počala Marie chápati vlastní svůj poměr k matce — teprve nyní domnívala se nabývati přesvědčení, proč milovala matka tak vášnivě jen ji, proč právě ona byla a zůstala matce své idolem . . .

Není tudiž divu, že začala se nyní Marie v zápiskách matčiných probírati s nepoměrně větší zálibou. Leč míst podobných právě citovanému více nenalezla. Tu a tam postihla místa o sobě a z každé řádky bylo zřejmo, jak vřele, ba vášnivě byla matkou svou milována. Z mnohého místa bylo zřejmo, že byla to mateřská láska, jaké snad nebylo — láska, která by byla pro jediné dítě své obětovala vše s nejlaskavějším, nejoddanějším úsměvem . . .

Posléze utkvěl Mariin zrak na předposledních několika stránkách, jež byly psány, jak se zdálo, buď zběžně nebo v rozčilení. Bylyť místy skoro nečitelny, tu a tam pouhé hieroglyfy.

Několikráte začala Marie čísti, vlastně slabikovati — a již již chtěla zápisky odložiti, když padl zrak její na místo čitelněji psané, z něhož poznala, že jsou řádky ty věnovány jí.

Pokusila-se tedy poznovu o jejich rozluštění a dočtla se následujícího:

„Budeš-li někdy, milá Marie, tyto řádky čísti a dočteš-li se, jaký poměr panoval mezi mnou a tvým otcem, zajisté pochopíš, že hlavní mojí péčí po celý můj život bylo zabrániti, aby podobný osud jako mne nestihl i tebe, dítě mé jediné.

Zjednavši sobě dostatečný vliv na tvého otce, docílila jsem tolik, že měla ti býti v lásce ponechána úplná volnost; že nemělo ti býti v ničem překáženo, co mohlo by tě učiniti šťastnou a blaženou.

Přirozenoť, že když jsi dorůstala a začala chápati, co jest láska, sledovala jsem každé tvé hnutí, každé slovo, ba každý posuněk, z něhož bych mohla postihnouti aspoň záblesk tvé náklonnosti. Rovněž jest přirozeno, že poohlížela jsem se po muži, který by ti mohl býti chotěm ve smyslu mém vlastním: milujícím přítelem, kterého by's i ty milovala s veškerou vroucností svého srdce a který by lásky tvé zasluhoval.

Přiznám se ti však upřímně, že po dva roky, co pátrala jsem mezi mladými muži, s kterýmiž jsme přicházely ve styk, po idealu chotě v mém smyslu, nenalezla jsem žádného, jenž by byl tebe a tvé lásky hoden.

Přiznám se ti, že bývalo mi začasté k smrti teskno. Domnívalať jsem se, že neujdeš podobnému osudu, jaký byl stihl mne — že budeš posléze okolnostmi nucena vzíti za vděk mužem, kterého snad budeš ctíti, ale nikoli milovati a staneš se prodlením času bezměrně nešťastnou.

Můžeš si tudíž představiti, jak duše moje zajásala, když seznámily jsme se posléze s mladým Želetinským, v němž poznala jsem v brzku ideal muže, a zvláště když jsem postřehla, že jest tobě právě tak vřele nakloněn jako ty jemu.

Věnovala jsem klíčení lásky vaší nejpečlivější pozornost a přičinila se ze všech sil, aby přirozený rozvoj její nebyl ničím rušen. Byla jsem šťastnou — nevýslovně šťastnou ve vašem štěstí, jež zračívalo se v každém vašem pohledu — a proto můžeš sobě představiti mé zděšení, když jsem postřehla, že jediný muž, jehož jsem pokládala a posud pokládám za ideal, začal dávati přednost nejvěrnější tvé přítelkyni Anně.

Ty dobře víš, čím byla dobrá Anna i mně — ty dobře víš, že přála jsem jí vždy nejlepší a že bych jí nemohla ani slovem, ba ani myšlenkou ublížiti. A také jsem jí nikdy neublížila a nikdy neublížím... Rovněž jsem ani v nejmenším se nepřičinila, by štěstí, které ji očekává, bylo zkaleno nebo zmařeno... Zůstalať jsem pouhou pozorovatelkou — s krvácejícím srdcem: nešťastnou matkou, která pozoruje, jak odvrací se nevýslovná blaženost od jejího dítěte a kloní se k přítelkyni — —

Však slova jsou málomocná vyjádřiti, co dělo se a děje právě v mé duši. Co jsem byla napsala, zdá se býti psáno rukou skoro až chladnou neb aspoň diktováno srdcem resignujícím; ale po písmě trhaném a nečitelném poznáš, že se mi třese ruka, že jsem v hlubinách duše své vzrušena a rozjitřena a že jen s napjetím veškerých svých sil se přemahám, aby mi neuklouzlo ani jediné slůvko vášně, která mne rozechvívá.

Nejsem, přiznám se ti upřímně, skoro ani sama sebe mocna. Nesčetněkráte jsem vstala od psaní a usedavé se rozplakala. Někdy se mi zdálo, že se mi srdce rozkočí... A přece není pomoci — žádné, pražádné pomoci!...

Ty's obětí!....

A právě dnes — když si v duchu představuji, jak provázíš dobrou Annu jako nevěstu k oltáři — když si představuji, jak blaženě ona se usmívá a tobě — ubohá — snad srdce krvácí...

Ne, ne — odpusť, že píši tak nemotorně — —

Možná, že se mýlím; možná, že ty sama doposud ani netušíš, jaký osud tě očekává a jsi klidnější, než se domnívám — — Ale vše to

nikterak nekonejší děsnou duševní bouři, která mnou lomcuje, že sotva péro držím v ruce — že píši zdánlivě chladně a střízlivě a přece —

Ach, ne, ne! Není možno psáti! Zas a zase ustávám . . . Hlava má jest v plamenu; tepny a spánky buší — slyšímť skoro i tlukot svého srdce . . .

Chvílemi se mi zdá, že bolest moji nemůže nikdo vůbec ani pochopiti, ba že i ty sama ji nikdy nepochopíš . . . Ale vše to křečovitou bolest moji nikterak — — —

Ach — vždyť ani už nevím, co a jak píši . . . Zdá se mi, jako bych měla psáti žhavým písmem, které by rozvášnilo — a zatím nedostává se mi slov . . .

Teprve dnes poprvé v životě svém cítím, že bezměrná bolest jest němá a veškeré úsilí vyjádřiti ji slovy úplně marné . . .

Nechť však tomu tak neb onak — — vždyť pozoruješ, Marie má drahá, drahá! že vypovídá mi službu i pouhá fráse — nechť tedy —

Však dosti! Nemohu více pokračovati . . . Ustávám . . . Leč tolik jen ještě věz, duše má nejmilejší, že — ach! skoro se bojím vysloviti nejhorší . . . Vždyť již blabolím, jako bych se byla rozumem minula . . . Duševní stav můj skutečně již hraničí na šílenost . . .

A nenadejde-li dnes katastrofa, nezaplatím-li dnes bezměrnou lásku svou k tobě, dítě mé nejdražší — smrtí, není vůbec ani možno, bych kdy jindy — —

A stane-li se tak — nespatříme-li se více — věz, že příčinou smrti mé bylo — — Ach, odpusť — odpusť, že nemohu ani domysliti — — Končím . . .

Po přečtení, vlastně po namahavém rozluštění matčiných hieroglyfů zůstala Marie jako v ztrnutí. V prvních okamžicích nechápala vše úplně; ale když si v duchu doplnila, co byla matka skoro až zmatenými svými řádky naznačila, nabyla úplného přesvědčení, že dobrá, věrná přítelkyně Anna, ovšem bez své viny, byla dle všeho příčinou i — smrti její matky.

Srdce se jí sevřelo křečovitou bolestí. Zaúpěla a v prvních okamžicích se zdálo, jako by se i ona byla minula s rozumem . . .

* * *

Názor, jakoby byl každý člověk strůjcem svého osudu, jejž mnozí vyvozují, jak známo, i z nesmrtelných děl Shakespearových, zdá se nám býti přes všechnu zdánlivou případnost přece jen rovněž tak mylný jako názor starověký, dle kteréhož vládne prý ve světě temné, slepé a bezcitné fatum.

Každému, kdožkoli pozoruje a zkoumá život jednotlivcův, aby ze zjevných a postižitelných symptomů pokusil se vystihnouti zákony, jimiž se řídí tajemná bezpředmětnost, kterou jsme uvykli nazývati „duší“ — nesmí povšechný názor nějaký, ať již zdánlivě sebe případnější, nikdy imponovati v té míře, aby pozorovaná individua názoru tomu přispůsoboval.

Pozorované individuum musí mu zůstati, abychom tak řekli, předmětem experimentalním. Povinností jeho jest pozorovati a zkoumati in-

dividuum to se stanoviska nepředpojatého bez ohledu na povšechné názory, které — jak známo — diametralně se rozcházejí.

Kdyby se na příklad přidal k stoupencům názoru, že jest duch výslednicí chemického procesu, jejž zoveme životem, mohl by všechny výkony individua rovněž tak pravdě podobně vysvětliti, jako kdyby se přidal k názoru opáčnému: že jest duch neobmezeným pánem hmoty, nebo kdyby zaujal kterékoli z nesčetných stanovisek mezi těmato dvěma.

Spekulativní filosofie pro všechny tyto názory sestavila více méně přesné regulativy k vysvětlení všech možných záhad. Práce naše mohla by býti nepoměrně snažší; mohlať by se obmeziti pouze na vyhledání zákonů, jež se z toho neb onoho stanoviska k vysvětlení té neb oné záhady hodí.

Ale vším tím nepřiblížili bychom se ani dost málo k cíli, jejž máme na zřeteli. Stoupencům theorie, kterouž bychom přijali za svou, neposkytli bychom praničeho, co by si nemohli vysvětliti sami, kdežto stoupenci jiných theorií mohli by nás směle a po právu kárati z mylného názoru a matení pojmův.

Nám tedy nesmějí býti osoby, o nichž vypravujeme, čímsi, s čím bychom mohli zacházeti libovolně neb aspoň dle stanoviska, jež bychom po vlastním uznání zaujali.

My nesmíme více, nežli konstatovati prostě výsledek svého pozorování a snažiti se na nejvýš vyvoditi z toho co možná nejpřesnější logické důslednosti.

Z té příčiny budiž nám prominuto, když neodvážíme se jiného, nežli co diktuje nám snaha poukázati k cestě, kterouž lze po našem náhledu nejsnadněji vystihnouti pravdu na základě dokonaných událostí.

— — — — — — — — — — — — — — —

Minulo několik týdnů.

V poměrech Marie a Anny v podstatě nic jiného se nezměnilo, nežli co podlehalo vlivům, jež na ně právě působily.

Anna zůstala nevýslovně šťastnou, Marie rovněž tak nešťastnou. Nový život, jejž byla Anna zahájila, působil na ni spůsobem osvěžujícím; život, k němuž byla odsouzena Marie, nemohl míti na ni jiného vlivu nežli beznadějně skličujícího.

Vyměnily si několik listů.

Anna cítila nevyhnutelnou potřebu otevříti někomu své srdce a líčiti své štěstí; ale ze šetrnosti k duševnímu stavu přítelčinu psala zpočátku s jakousi reservou. Marie naproti tomu necítila nejmenší potřeby vyměňovati si s kýmkoli myšlénky o svém neštěstí. Z té příčiny byly i její listy zpočátku jen jaksi ledabylými zdvořilými odpověďmi na listy Anniny.

Za nedlouho přihlásil se však duševní stav té i oné ku svému právu a začal diktovati listy právě jen tak, jak pisatelka právě cítila.

Listy Anniny začaly býti, abychom tak řekli, vždy slunnější, až začala psáti dopisy, z jejichž každé řádky duše její jásala blažeností — nemajíc ovšem ani zdání o tom, že téměř každým slovem svým srdce přítelčino rozdírá.

Marie snažila se všemožně nekaliti Anninu blaženost; přes to byly odpovědi její vždy smutnější, tklivější a zádumčivější.

A jako nezůstaly slunné listy Anniny bez vlivu na Marii, nezůstaly chmurné listy Mariiny bez vlivu na Annu; toliko s tím rozdílem, že vliv na Marii jevil se hned, kdežto Anna vlivu Mariiných listů delší čas vzdorovala.

V brzku pocítila Marie ve výlevech svých citů jakousi úlevu. Psala listy vždy delší, vřelejší, promyšlenější — tudíž působivější. Začasté po celý den na jiné nemyslila, nežli jakby ten neb onen chmurný myšlenkový záblesk, ten neb onen trpký nebo bolestný pocit, jenž právě duši její rozechvíval, co možná nejpřípadněji přítelkyni své slovy označila.

Anna naproti tomu pocítila neustálým líčením svého štěstí a blaženosti své jakousi únavu. I ona snažila se najíti vhodných slov k vylíčení pravého stavu své duše; ale štěstí lidské jest přese všechnu svou blaživost přece jen příliš jednotvárné nebo-li jinými slovy: slovník lidského štěstí jest u porovnání se slovníkem lidského neštěstí nepoměrně chudší.

Anně nedostávalo se slov. Začala štěstí své odbývati začasté pouhými frásemi a zabývati se chmurnými myšlenkami a bolestnými nebo trpkými pocity přítelčinými častěji a déle nežli zpočátku, čímž listy její pozbývaly pro Marii původní roztrpčující síly.

Marie odpovídala nyní vždy důvěrněji a tklivěji.

Anna čítala listy ty vždy s větší zálibou a často o nich přemýšlela. Den ode dne stávaly se jí milejšími; čítávala je tak často, že uměla mnohý skoro od slova k slovu z paměti. Některými místy dávala se unášeti; jiné více méně chladnokrevně rozbírala, o některých hloubávala.

Mimoděk a skoro proti své vůli vpravovala se vždy více v přítelčin nevystižitelný duševní stav, vlastně v bezměrné její neštěstí. Začala je vždy více chápati, pokládajíc je nejen za zcela přirozené, nýbrž i oprávněné a zároveň neodčinitelné. Nabývalať vždy více přesvědčení, že ani lék nejmocnější: vše vyrovnávající čas není s to, aby hoře přítelčino zmírnil, neřku-li trvale vyléčil.

Upřímný soucit, jejž původně cítila s Mariiným neštěstím, zmohutněl v soustrast tak hlubokou a nevymytitelnou, že byla by pokládala za nepromíjitelný hřích, kdyby nebyla některý den o neblahém osudu beznadějně nešťastné přítelkyně přemítala.

Přirozenoť, že snažívala se Marii v listech svých utěšiti.

Za jiných poměrů bývala by snad upřímná slova útěchy působila na Marii aspoň konejšivě; ale za úplné beznadějnosti, která ji byla opanovala, neměla útěcha ta konejšivého účinku; naopak hluboké, nezacelitelné rány srdce ještě více jitřila.

Chmurné ovzduší beznadějnosti, v němž Marie trávila bezradostné dny svého života, šířilo zatím výměnou listů obou přítelkyň obzor svůj vždy více, až začalo se znenáhla snášeti i na Annu.

Prodlením jediného roku, po kterouž dobu nebyly se přítelkyně ani jednou shledly, stala se i s Annou v celku nenápadná, ale přece podstatná změna.

Pravda sice, že na změně té měly podíl také vlivy jiné, zejmena trvalé odloučení od Prahy a přede vším poměry, vlastně nepoměry venkovské. Nicméně bez nálady, jakou listy Mariiny znenáhla v duši její

připravovaly, sotva by byly vlivy ty tak záhy a mocně působily, jako se stalo.

Poměr Annin k milování hodnému manželi naprosto se nezměnil; naopak byl den ode dne vřelejší, něžnější, oduševnělejší.

V tomto vzhledě byla spokojenější nežli v první době po sňatku. Sladkobolné rozechvění bylo ustoupilo pocitu trvalého blaha, jenž se skoro již ani nestupňoval, nýbrž působil den co den více méně stejnoměrně příjemně.

Avšak skoro vše ostatní, co Annu obklopovalo, začalo se jí jeviti znenáhla ve světle zcela jiném nežli původně, když okolí svému věnovala pozornost jen povrchní.

„Ani by's nevěřila, drahá Marie," psala své přítelkyni rok po svém sňatku, „jak podivný pocit mne ovládá, když pomyslím, že blíží se zima.

Nevlídné mlhy šourají se již z rána a pod večer skoro příšerně po polích jako šedé mraky, věštící jednotvárnou zimní noc. Bojím se jí, ačkoli jsem ji byla teprve jednou v životě svém prožila.

Až začne pršet a neustane po dva, tři, snad i deset dnı, budu se těšit na první sníh. Ale až začne sněžit a neustane po dva, po tři a více dní, až celé okolí, kam oko dohledne, zahalí se v bělostný hav, budu se těšit na sanici, na návštěvy sousedů a příjemné dlouhé večery zimní v útulné ložnici po boku nejmilejší bytosti nebo na zábavy v blízkých městech nebo v Praze . . .

Ale až se jednou, dvakrát za třeskutého mrazu projedu po saních po okolí a vrátím se skřehlá a unuděná, až navštívíme tři, čtyry rodiny v blízkém nebo vzdálenějším sousedstvu a vrátíme se znaveni nasloucháním planým, bezduchým a titěrným nebo škodolibým klepům; až nám dvě tři rodiny ze sousedstva oplatí z pouhé zdvořilosti návštěvu a rozmrzí nás tímže neb podobným spůsobem, jako když jsme je navštívili my . . . až tři, čtyři nebo více dlouhých večerů strávím o samotě se svým vroucně milovaným Jaroslavem, až si vše vypovíme, až se do syta, ba do přesycení ulíbáme, až dostaví se zcela přirozeně pozivování a nejprotivnější nuda, jaká zachvacuje člověka jen tenkráte, když pokládá za svou povinnost bràniti se jí, aniž by se jí mohl ubrániti . . . až si jednou nebo dvakrát zajedeme do blízkého města na nějaký ples nebo jinou zábavu a já postřehnu, že jsem zábavám toho druhu již jaksi odvykla, že mi začínají býti lhostejny, poněvadž mne více nebaví v té míře jako jindy; krátce až nadejde zimní život, jaký jsem nucena vésti jako věrná družka mohovitého statkáře, věř mi, zatoužím zase po brzkém návratu jara s luznými jeho světelnými effekty, osvěžujícím zelenem a pestrými květy, se zpěvným ptactvem, bzučícím hmyzem a vším tím jarobujným omlazením přírody, po němž — ať v městech nebo na venkově — v zimě vždy tak dětinsky toužíme, aniž bychom uvážili, že i jaro jako zima má své nevlídné průvodce.

Pravda sice, že netřeba mi v ničem činiti sobě nejmenšího násilí, že stačí dáti na jevo jakékoli přání, by bylo vyplněno; že stačí na příklad říci: „Jeďme do Italie —" a zítra nebo již dnes jsme na cestě. Leč což na plat, když můžeme míti všechno, co nám vůbec napadne, ale když zároveň vše, co nám napadá a co podnikneme, v brzku nás omrzí?

Namítneš snad, milá duše, že právě takový jest život lidský vůbec — že povaha lidská vzpírá se jednotvárnosti a nechť jí hovíš v čemkoli a jakkoli, vždy práhne po změně; leč mně zdá se, že mi k pravému životu přece jen ještě něco schází, aniž bych věděla vlastně co.

Napadne ti snad, že nejsem posud matkou, že nemám něžného stvořeníčka, jemuž bych se mohla zcela oddati, sladce usměvavého andělíčka, jenž by k sobě přivábil všechny mé myšlenky a city, takže bych na jiného cos vůbec ani ve snu nepomyslila.

Nicméně ani to nezdá se mi býti nutným k dovršení mého štěstí. Vím, vlastně tuším, že by slasti mateřské zvýšily snad blaženost, které se těším, ale že by mne přece neuspokojily úplně.

Opakuji, že nemohu se ubrániti vždy trvaleji se dostavujícímu pocitu neuspokojenosti, prázdnoty, ba začasté pustoty.

Někdy mi bývá, jako bych pijíc z poháru štěstí, dopouštěla se hříchu, jako bych práhla po napití se z číše utrpení a přece se bála po číši té sáhnouti z vlastního popudu, neřku-li abych si měla snad trpký nápoj hoře a zármutku sama připraviti.

V takových okamžicích, věř mi, duše předrahá, zdá se mi, jako bych Tobě Tvé hoře a Tvé bezměrné neštěstí skoro až záviděla. Zdáť se mi, jakoby bylo vůbec naprosto nemožno vydržeti po leta v sladkém ovzduší štěstí a blaženosti; zdáť se mi, že jest k životu potřebí i pelyňku a že každý z nás, komu byl osud popřál tak zvaného štěstí jako mně, oblažen jest vlastně darem jen domněle blaživým, za který dříve nebo později trpce musí pykati.

Trvalé štěstí zdá se mi býti nejtěžším břemenem, jež osud na lidská bedra složiti může — — —

Ani bys nevěřila, jak práhnu po něčem, co nedovedu vůbec ani označiti. Nějaká změna, ať už jakákoli, zdá se mi, byla by mi vítanou. A jelikož zvýšení blaha svého pokládám za nemožné, zdá se mi — byť se Ti to zdálo sebe podivnějším — že práhnu po změně ve smyslu opáčném . . .

A přece zase jsou chvíle, v nichž mimoděk se zachvěji, když pomním, že mohlo by někdy jinak býti, nežli právě jest, že bych mohla — — —

Sama nedovedu nynější svůj duševní stav slovy vyjádřiti. Jsem blažena a přece se mi zdá, že v pravdě šťastnou a spokojenou nejsem a nikdy více býti nemohu. Jednou si nepřeji změny nižádné, podruhé zdá se mi, jako bych práhla po změně jakékoli — a hned zase — —

Však dosti! Zdá se mi, že mi vůbec ani neuvěříš — — —"

Potud list, v němž snažila se Anna napověděti, jakou duševní změnu byla u sebe postřehla.

Mnohé v listě tom ovšem jest pochopitelné, jiné zdá se býti v odporu nebo neurčitě pověděno; z celku však vysvitá, že Anna nebyla již šťastna úplně, aniž by si byla zcela jasně vědoma příčin.

Marie odpověděla na tento list obšírně, snažíc se přítelkyni — potěšiti.

Útěcha však, jakou může poskytnouti člověk nešťastný člověku, v jehož duši začaly klíčiti záhadné pochybnosti, nemůže býti útěchou pravou, nýbrž spíše dotvrzováním nežli vyvrácením klíčících pochybností.

„Věřím Ti, duše drahá, na slovo,“ psala Marie mimo jiné. „Ale život lidský po mém náhledu jiným není. Toužíme vůbec jen po tom, čeho nemáme. Jakmile toho dosáhneme, dostaví se uspokojení; za nedlouho nám nabyté sevšední, později nás omrzí a konečně se nám může více méně i zprotiviti.

Toť celé tajemství.

Člověku nezbývá, nežli počítati s nezměnitelnými zakony přírody. Buď práhnouti po něčem bez ustání a vzíti v odměnu neklid a nepokoj, nebo přestat toužiti a vzíti v odměnu nudu.

Nuda trvalého štěstí však jest přece jen nepoměrně méně trapnější nudy, po případě utrpení trvalého neštěstí.

Věřím Ti, že pro okamžik začasté nevíš, po čem bys ještě toužila, čeho by's sobě ještě mohla přáti. Pokládám to však za pouhou duševní stagnaci, která dříve nebo později pomine.

Napovídáš-li však, že se Ti zdá, jakoby's toužila po hoři, zármutku a utrpení, soudím, že slova ta uklouzla Ti jen mimoděk.

Nepřeji Ti, by's vůbec kdy zvěděla, co jest utrpení. I ono, trvá-li, znudí; ale nuda ta jest nepoměrně trpčí a bolestnější nudy trvalého štěstí. Podobáť se nevylíčitelnému tlaku, působícímu se všech stran s bezpříkladnou jednotvárností jako znenáhla se svírající skřipec, jímž má býti mučený stejnoměrně rozmačkán. Zdá se Ti, jako by's necítila žádných nebo nepatrných bolestí; ale dech se Ti vždy víceouží, až nemůžeš skoro ani vydechnouti.

Slova má nezdají se skoro nic nebo pramálo značiti; ale úzkost, jaká se člověka zmocňuje, jest tak trapná, děsná, bezměrná, že nelze ji slovy vylíčiti... A k tomu — úzkost ta neulevuje, nýbrž trvá, až —

Promiň však, že nerozpřádám myšlenek svých dále! Musilať bych sama býti aspoň dočasně zbavena trapné úzkosti tohoto druhu — —“

Tak a podobně psala Marie.

Z pouhého urývku lze se domysliti, že slova její nemohla míti na Annu účinku konejšivého.

Nicméně i v případu opačném, kdyby bývala Marie jinak psala, byla by slova její sotva asi měla účinek trvalý.

* * *

Nadešla zima...

Co byla Anna předvídala, dostavilo se skoro vše.

Nešťastnou a nespokojenou v pravém slov těch smyslu nebyla. Manžel její hověl každému jejímu přání, ba snažil se uhodnouti i přání nevyslovená. A přece vkrádala se v duši Anninu zádumčivost vždy trvaleji.

Dopisy, jež posýlala Marii, byly vždy něžnější a tklivější. Bylo z nich zřejmo, že snaží se Anna blížícího se neznámého a nepochopitelného démona všemožným spůsobem zažehnati, ale že jest málomocnou.

Často si posteskla; však stesky její byly z větší části mlhavy, neurčity. Zdálo se, že neví, ba ani netuší, co jest příčinou vždy více se zmahající tesknoty její.

Každý její důvod, každé vysvětlení její zdálo se býti více méně nepřípadným a jenom občas uklouzlo jí mimoděk několik slov, z kterých se dalo souditi na první zřídlo.

„Myslím," psala v jednom listě svém, „že příčinou mé tesknoty jest svět, jenž mne obklopuje a jednak vědomí, že Ty, milá duše, jsi tak nešťastna.

Přiznám se Ti upřímně! Pamatuješ se snad na jeden z prvních mých listů několik dní po mém sňatku, v němž jsem Ti líčila, jak mne nový život zajímá! . . . V prvních dnech bylo tomu skutečně tak. Avšak po několika jen týdnech pozbyl svět, v němž jsem se byla octla, z neznámých mi tehdá příčin pro mne interesu — začala jsem se mu vyhybati, aniž bych věděla proč a to v době, kdy nebylo mi popřáno svět ten seznati v pravé jeho podstatě.

Opakuji, že příčiny toho byly mi tehda neznámy a dodávám, že domnívám se je vystihovati teprve nyní.

Přirozenoť, že moje vyhybání se světu bezprostředně mne obklopujícímu nebylo mi nic platno, že byla jsem proti své vůli nucena seznamovati se s ním přece . . . A čím více svět ten poznávám a pochopuji, tím více pozoruji, že se do něho nehodím . . .

Přiznám se i k tomu, že mi svět ten není protiven — snáším se s ním, jak vůbec možno; ale zdá se mi, že svět ten nemůže se snésti jaksi se mnou . . . Nejsem mu snad dosti silnou a ráznou; nesnesu snad jeho příkrostí a drsností. Připadám si jako exotická květina vystavená nezvyklým vlivům drsného podnebí.

Ty naopak zdáš se býti pro život tohoto druhu jako stvořena. Ty bys se s ním nejen snášela, nýbrž mu v případě potřeby i vzdorovala a donutila jej, aby se Tobě podrobil, kdežto já jako slabá třtina dám se bez značného odporu vláčeti.

Pevná vůle, rozhodnost a ráznost Tvá konaly by zde snad pravé divy, kdežto já skoro všemu se vyhybám, ke všemu jen zdaleka bázlivě a nečinně přiblížím a na nejvýš v listech Tobě si pozastesknu.

Ty na mém místě byla bys zcela jinou. Nemohla bys býti nečinnou; naopak zasáhla bys v život kolem sebe s neoblomnou vůlí ohnivé své povahy a byla bys nepoměrně šťastnější nežli mohu býti já

A pomyslím-li, že vše to zavinila jsem já sama — že pojavši za chotě vzorného muže, jenž byl rovněž tak jako mně nakloněn Tobě, zbavila jsem Tebe života, jenž by tě v neštěstí Tvém jedině utěšiti mohl, kdežto já stávám se ke všemu, co mne druhdy těšívalo, vždy více apathickou; krátce — vmyslím-li se v příčiny všeho toho, co v listech svých tak často rozbíráme, bývá mi nevýslovně bolestno" — —

Pokud se tyto důvody, jemnocitnou Annou uváděné, srovnávaly úplně s pravdou, nelze rozhodnouti. Jisto však jest, že měly nemalou pravděpodobnost do sebe.

Uvážíme-li, jak nesnadno a začasté naprosto nemožné jest vystihnouti všechny příčiny nějaké duševní změny, nezbývá nežli uspokojiti se pochybnou a jenom v nejřídčích případech případnou diagnosou, kterou činí churavící člověk sám.

Není nižádné pochybnosti, že Anna začínala churavěti a že churavost svou pozorovala. Symptomy tělesné nejevily se doposud nápadně, kdežto symptomy duševní zdály se býti vždy povážlivější.

Zjevným symptomům melancholie — zamlklosti, vyhledávání samoty atd. ovšem se ani ona neubránila. Symptomy ty však byly pomíjející; mijívalyť začasté rovněž tak náhle jako se dostavovaly a zřídka kdy potrvaly po několik dní — —

Tak míjel den po dni, týden po týdnu, měsíc po měsíci . . .

I na sklonku zimy dostavilo se, co byla Anna na podzim předvídala. Začalať se v listech svých Marii na příchod jara těšiti jako dítě.

Zvala Marii na dobu tu k sobě, slibujíc si od toho pro sebe i pro ni úlevy. Ale Marie, ovšem vždy co nejšetrněji, pozvání odmítala.

„Zůstav mne mému hoři a mé samotě!“ psala jí kdysi. „Nejsemť více tím, čím jsem bývala, a nemohu ani Tobě poskytnouti útěchy — leda ze vzdálenosti pouhým slovem.

Kdybys mne měla stále na očích, kdybys viděla, jak trpím, nemohla bys jinak než litovati mne.

A proto — zůstaňme odloučeny! Snažme se, možno-li, vzájemně se těšiti jako posud! Jiného nám nezbývá“ — —

Nadešlo jaro . . .

Zázračně osvěžující moc jeho nezůstala bez vlivu na Annu. V listech Marii jevilo se nápadné osvěžení mysli. Psala řídčeji a nezabývala se thematy tesknými a chmurnými. Někdy uklouzly péru jejímu i řádky diktované sladkou rozkoší svrchované spokojenosti.

Však právě tato místa působila na Marii bolestněji, nežli když psávala Anna zádumčivě, tklivě a teskně.

Nálada Annina neharmonovala s duševní náladou Marie. Není tudíž divu, že odpovědi Mariiny byly dojemnější než kdy jindy.

Minulo jaro a nadešla doba parných dnů . . .

Listy Anniny změnily opět základní svůj ráz. Za nedlouho byly zase tak zádumčivy jako dříve a zůstaly takovými, i když léto se loučilo a podzim nastupoval svou vládu.

Dva z listů z doby té nad jiné charakterisovaly poměry, v jakých se byla něžná, jemná, citlivá Anna octla.

„V poslední době,“ psala na sklonku září, „žili jsme po nějaký čas v klidu. Žně a vůbec polní práce bezprostředně po nich následující zbavily nás návštěv sousedů. Také my nikam nejeli a žili v odloučenosti od světa, stýkajíce se toliko s čeledí a lidem vesnickým.

Teprve nyní naskytla se mi příležitost poznati život lidu toho lépe, nežli bylo až dosud možno. Provázívalať jsem Jaroslava skoro všady, kam uznal za nutné jíti a dohlednouti.

Někdy jsem si vyšla také sama do polí k žencům nebo do vsi k té neb oné rodině, abych se seznámila aspoň s tím, co by mne mohlo zajímati.

V prvních dnech mne i nyní zase vycházky ty bavily. Spatřilať nebo slyšela jsem každý den několikráte něco, o čem jsem neměla druhdy ponětí. Tu muže siláka, jenž uzvedne třikrát tak těžká břemena jako jiný, onde zase ženu, která prací rukou svých živí nejen osm dětí, nýbrž po dvacet roků již také vlastního muže, jenž byl v opilství

spadl kdesi do rokle a zlomiv si obě nohy, stal se ku práci naprosto neschopným.

Seznámila jsem se s prací na poli za nesnesitelných paren — sledovala sluncem do hněda opálenou čeleď a vypomahající lid, jak v potu tváři mozolí se za skyvu nejnutnějšího chleba — poznala různé povahy a vyslechla nesčetné stesky a nejrůznější přání a touhy starců a stařen, mužů, žen i dětí — krátce život venkovský začal se před duševním zrakem mým teprve nyní znenáhla rozvíjeti jako zajímavé panorama.

Avšak — což vše naplat, když i k pouhému pozorování života toho jest potřebí srdce, abych tak řekla nepoměrně zatvrzelejšího nežli jest moje.

Uzoučký, začasté obmezený duševní obzor lidu nedovoluje vůbec ani žíti, nýbrž na nejvýše jen více méně živořiti. Titěrná, ba směšná přání, záliba v malichernostech a podobné následky bezmyšlenkovitého živoření budí sice zpočátku pocit veselosti; ale později přece jen roztruchlí.

I veselost a jásot zdají se mi býti často spíše nucenými. Nelzeť začasté skoro ani uvěřiti, že by mohly býti něčím jiným, nežli pomíjejícím výbuchem okamžité nálady. Smějící se a jásající v bezprostředně následujícím okamžiku zachmuřují se, propukávají v hněv nebo popouštějí vášním svým uzdu — krátce lidé ti nejsou takovými, jak jsme o nich slýchali vypravovati nebo čítali v knihách.

Jsouť po mém náhledu ubožejší a politování hodnější nežli se zdá.

O tom, co zoveme my poesií života venkovského lidu, o které jsem byla tolik krásného čítávala, nepostřehla jsem téměř ničeho.

Možná, že nemám pro to dosti vnímavosti nebo že názory svými a vychováním tak nápadně se liším od lidí, jež pozoruji nebo snad z jiné nějaké příčiny; ale mně zdá se, jako by většina těch, kdož píší o prostém lidu venkovském, byli jej pozorovali skrze růžová skla a všechno příjemné, lahodné a krásné, čeho se vůbec jen domysliti mohli, z útrpnosti a milosrdenství snažili se přenésti na tyto ubožáky.

Myslím však, že prohřešujeme se tím na lidu tom podobně jako lékař na churavém člověku, jejž prohlašuje za zdravého, by nemusil přemýšleti o způsobu léčení.

Nesčíslněkráte slyšela jsem vychvalovati život lidu venkovského jako závidění hodný, nesčetněkráte čtla jsem knihy, v nichž byl líčen tak příznivými barvami, že zatoužila jsem druhdy žíti podobným spůsobem.

Avšak když nyní poznávám život ten z vlastního názoru, pochopuji, proč chvalořečníci jeho dávají přece jen přednost životu jinému, proč žijí raději ve velkých i menších městech a na venkov zavítávají jen na čas v dobách pohody — slovem život, jejž pozoruji, budí v duši mé spíše tichý žal a zármutek, nežli potěšení.

Zdáť se mi, že pochopuji, co vše mohlo by se změniti — jak nepoměrně příjemněji mohl by se život ten upraviti, kdyby bylo dosti dobré vůle v kruzích, které by opravy ty mohly na prospěch lidu provésti. Ale slyším-li ujišťovati, že všechny nesrovnalosti, jež vidím kolem sebe, nejsou ani stínem oněch, jež možno seznati jinde; že právě v naší vísce a přede vším u nás na našem statku učiněno bylo pro ubohý pracovní lid vše, co prý vůbec za nynějších poměrů učiniti lze — pře-

mítávám často v nejtruchlivější náladě o politování hodném osudu neznámých mi bytostí . . .

Přiznám se Ti, duše drahá, že nepokládám se ani za schopnou vylíčit Ti vše, jak právě cítím a jak soudím. Ale tolik snad mi uvěříš přece, že život mne obklopující působí na mne dojmem skličujícím.

Nechť uvažuji o životě tom tak neb onak, vždy vtírá se mi myšlénka, že by bývalo pro mne lépe, kdybych ho vůbec nebyla poznala, a když už se tak stalo, že by bylo dobře, kdybych se mu mohla jakýmkoli způsobem trvale vyhnouti.

Ale rci — jak to možné? A byť i bylo možno — v témž okamžiku, kdy zdá se mi, že bych mohla Jaroslava přemluviti, aby statek prodal nebo dal dočasně v nájem — v témž okamžiku mi napadá, že bych tím na ubohém lidu spáchala nepromíjitelný hřích, poněvadž lze právem předvídati, že by se poměry jeho nepoměrně zhoršily.

Z toho, co jsem Ti byla, milá Marie, právě naznačila, snadno se domyslíš, že šťastnou a spokojenou v pravém slov těch smyslu nejsem a býti nemohu — nebo-li jinými slovy, že konečně dostavilo se, po čem jsem před nedávnem neuvědoměle práhla . . . Nicméně“ — —

Další řádky dopisu toho byly dopsány později — teprve po týdnu.

Přede vším se Anna omlouvala, že byla v psaní vyrušena Jaroslavem, kterýž ji zval, aby šla se s ním podívati na pole k mlátícím strojům.

„Šla jsem,“ psala Anna do slova dále; „ale poprvé v životě svém lituji, že jsem přání Jaroslavovu vyhověla. Mohlať jsem se snadno omluviti a uspořiti si vzpomínku, která zůstane na vždy v mé paměti zapsána písmem nevyhladitelným . . .

Chýlilo se k večeru. Slunce bylo se už hluboko nachýlilo k obzoru — šikmo na zemi dopadající žlutavé paprsky jeho dodávaly krajině zvláštního rázu.

Tiše rozmlouvajíce došli jsme ve čtvrt hodině k místu, kde mláceno.

Jaroslav udělil některé rozkazy a již jsme se chtěli zase vrátiti k domovu, když na jednom stroji sesmekl se řemen. Jaroslav klidně popošel, dal stroj zastaviti a sám řemen narovnal. Stroj začal zase pracovati.

Stála jsem asi pět kroků od stroje, přihlížejíc klidně, kterak asi šestnáctiletá černooká dívčina ruče přikládá obilí.

V tom — aniž bych byla vlastně více viděla, nežli neurčité mihnutí lidského těla — zaslechla jsem děsné, srdce pronikající zaúpění.

V okamžiku na to vidím dívku ležeti před strojem bez pravé, až po rameno utržené ruky . . . Proud krve byl tak mocný, že několik kapek střiklo mi až do tváře . . .

Co dále se dělo, nevím . . . Pamatuji se jen, že Jaroslav přiskočiv ke mně, utrhl z mých šatů několik kusů a mocným hlasem vzkřikl: „Vodu! Pro lékaře!“

Více jsem neviděla a neslyšela; bylať jsem omdlela . . .

Když jsem se zase vzpamatovala, shledala jsem, že nalezám se ve svém loži. Lékař, jenž byl zatím přispěl nešťastné dívce, stál s Jaroslavem u mého lože a prohlásil, že stav můj není nebezpečný, že zotavím se v několika dnech.

Byla jsem vskutku tak sesláblá, že nemohla jsem opustiti po tři dny lůžko; i teď, po týdnu, cítím, že sotva se tak brzy zotavím úplně.

Spánek mijí moje víčka a usnu-li na chvíli přece, mučívají mne příšerné sny, v nichž často vidím ubohou dívku, která se byla zmrzačila v naší službě.

Rozumí se, že učinil Jaroslav pro nešťastnou vše, co uznal lékař za vhodné. Dal ji dopraviti bez odkladu do Prahy do nemocnice a právě dnes došla zpráva, že vyvázla z nebezpečí života.

Přimluvila jsem se u Jaroslava, by jí další život co možná upříjemnil. Přislíbil s připomenutím, že by tak byl učinil i bez mé přímluvy.

Ale což na plat, když vidím neustále před sebou zděšenou její tvář s výrazem nevylíčitelné prosby a výčitky zároveň!

Myslíš, milá Marie, že obraz ten časem svým vybledne? Mně se skoro zdá, že je to naprosto nemožné . . .

Však dosti! Ani sama nechápu, jak jsem se mohla odvážit vypsati děsný tento případ . . . Leč více, věř mi, nikdy více se o něm nezmíním."

Kde vzala něžná a jemnocitná Anna síly a chladnokrevnosti k tak objektivnímu, byť i spíše naznačenému než dolíčenému vypsání strašné události, bylo rovněž tak nápadno, jako že neprovázela prosté faktum žádnými hlubšími reflexemi.

Marie soudila, že tak učiní Anna v listě nejblíže příštím přes to vše, že končila list poznámkou opáčného smyslu.

Avšak v nejblíže příštím listě, zaslaném Marii po týdnu, osvědčila Anna poznovu podobnou chladnokrevnost — psalať do slova takto:

„Píši Ti, milá Marie, tentokráte pod bezprostředním dojmem podobně děsné, vlastně strašnější události, nežli minule.

Připomínám z předu, že to bylo taktéž pouhé, nikým nezaviněné neštěstí, jakýmž nelze se nikde ubrániti a jimž podobné dějí se zajisté i jinde; ale na mne učinil případ ten dojem zdrcující.

Procitla jsem dnes nad míru osvěžena. Už dávno nebylo mi tak volno, jako tentokráte, aniž bych věděla proč.

Den sliboval býti překrásný; jitro bylo utěšené.

Vyšla jsem do zahrady a procházela jsem se. Trhala jsem pozdní kvítí a zpomínala na Jaroslava, jenž byl včera odejel a dnes dopoledne měl se vrátiti. Zpomínala jsem i na Tebe a skoro se mi zdálo, že jsem zase takovou, jako jsem bývala a že vše, co na mne až dosud nemile působilo, bylo vlastně jen přeludem podrážděné obraznosti.

Doposud snad ještě nikdy necítila jsem se zde tak spokojenou, jako tentokráte.

Nabaživši se procházení a hraní, vracela jsem se zpět, nesouc si v ruce malou kytici květin. Jak víš, musíme ze zahrady přejíti na příč přes průjezd — a já octla se již také v prostřed průjezdu, když vešel ze dvora jeden z našich šafářů, statný, silný to čtyřicátník, nesa v ruce malou sekyrku.

„Kam pak, Krištofe?" optala jsem se, aniž bych věděla, proč se ptám.

„Chci nabrousit sekyrku, milostivá paní," odpověděl.

V tom bylo slyšeti před statkem podivný hluk a varovné volání. Bezprostředně po té vhrnulo se do průjezdu několik prchajících dětí, z nichž některé upadly, kdežto jiné utíkaly dále do dvora.

Vystoupila jsem na schůdky vedoucí k našemu bytu, kdežto šafář pospíšil před vrata, by se přesvědčil, co se děje.

Co následovalo, bylo sice dílem několika jen vteřin; ale děsně grandiosní výjev ten z paměti mé nikdy nevymizí.

Do průjezdu vrazil splašený býk.

„Děti!“ bylo vše, co šafář mocným hlasem vykřikl. Zároveň nadzvedl sekyrku, by zvíře odehnal nebo zastavil.

Děti byly sice již v bezpečí, ale šafář sám byl býkem na zem povalen.

Rozlícené zvíře proběhlo průjezdem; ale dříve nežli šafář vstal, vrátilo se, porazilo ubožáka poznovu a nabravši jej na rohy mrštilo jím vší silou do výše. Narazil o strop a padl k zemi . . .

Pamatuji se jen ještě, že zahledla jsem, jak začal býk po ubožákovi předníma nohama zběsile šlapati.

Co dále se dělo, nevím; omdlelať jsem . . .

Když mne vzkřísili, dověděla jsem se, že jest šafář Krištof, otec tří dítek, mrtev; že podařilo se sběhnuvším se lidem rozkaceného býka pouhým pohrozením býkovcem ukrotiti a do stáje zahnati a že Jaroslav, jenž se byl několik minut po osudné katastrofě vrátil, v neobvyklém návalu hněvu býka ve stáji — zastřelil . . .“

V dalších listech svých se sice Anna nikdy více o těchto dvou událostech nezmínila; ale listy její byly vždy tklivější a dojemnější — mnohý byl od začátku až po konec nejjemnější elegií.

I když vypravovala všední, ba nejvšednější příhodu, zdálo se, jako by byla měla při psaní plné oči slzí.

Líčení událostí smutných nápadně se vyhybala a uznala-li někdy za nutné zmíniti se o některé přece, učinila tak co možná nejstručněji.

Příčina byla prostá a přirozená.

Po bezpříkladném duševním rozechvění, jež následovalo po obou děsných katastrofách, byla tak zcitlivěla, že dojímal ji každý, jen poněkud tklivý výjev tak mocně, že plašíval i její spánek nebo ji mučíval sny úzkost budícími nebo příšernými.

Útlocit její nápadně zjemněl. Stalať se vnímavou i pro ony útrapy cizích lidí, pro jaké nemívá člověk v normalním stavu skoro ani smyslu. Z dobré a laskavé Anny stal se, abychom tak řekli, nejjemnocitnější anděl strážce každému, kdo jakýmkoli spůsobem trpěl.

Nejenom služebný a přisluhující lid na statku, i lid vesnický ctil ji jako světici — div před ní nepoklekal . . . Bylať každému, kdo potřeboval jakékoli útěchy, ochrany nebo pomoci, vždy ochotnou a laskavou utěšitelkou, ochrankyní a pomocnicí.

Kdykoli někdo z čeledi nebo z lidu ve vísce ochuravěl, kdykoli někoho stihla nějaká nehoda neb neštěstí nebo mu hrozilo nějaké nebezpečí, objevila se Anna jako anděl spásy neb aspoň útěchy.

Růměnec s lící jejích byl zmizel již asi před rokem. Bylať bledoučká — výraz vážné tváře byl unyle truchlivý a hluboké modré oko plálo nevylíčitelnou laskavostí.

Jediný pohled divuplného oka toho byl by stačil k odzbrojení nejbrutalnější vášně.

V nejbližším okolí jinak ji nenazývali nežli „Želetinským bledým andělem“.

V celku zdála se býti Anna spokojenější, vlastně klidnější než jindy. Chování její k manželi v ničem se nezměnilo; leda že byla Anna zamlklejší, vlastně snivější a že tichá láska její změnila se v nejněžnější oddanost.

Příznivá pohoda potrvala tentokráte déle než obyčejně. Celý říjen, ba skoro celý listopad podobaly se měsícům jarním — a jenom z rána a pod večer šourávaly se po okolí zádumčivé mlhy.

Anna příznivou pohodu vykořistila. Mnohdy strávila celý den v zahradě a přede vším na vyvýšenině nad jezírkem v besídce pod kaštany, kteréžto místo byla si hned o první návštěvě zalíbila a kde, obzvláště za krásných večerů buď sama nebo s Jaroslavem nejraději prodlévala.

A tak dělo se i nyní, toliko s tím rozdílem, že prodlívala tam v snivém zadumání začasté dlouho do noci a nejraději sama.

Na sklonku listopadu seděla tam za lunojasného večera po boku Jaroslavově po několik hodin. Byla zamlklejší než jindy, skoro smutná.

Když pak posléze Jaroslav připomenul, že snad je již čas k návratu domů, vstala sice; ale — váhala . . .

„Libo-li ti, zůstaňme!“ pravil Jaroslav laskavě.

„Ne, ne!“ odpověděla živě, načež se rozhledla plaše po okolí a dodala: „A přece — vždyť je zde tak milo, tak rozkošno! Skoro bych si přála prodlíti zde ještě asi hodinu o samotě.“

„Zůstaň tedy, milá duše!“ odtušil Jaroslav.

Políbili se jako vždy, kdykoli se loučili a třeba jen na chvíli.

Jaroslav zůstavil Annu o samotě. Sešel po jedné z klikatých stezek dolů do zahrady a procházel se tu skoro hodinu. Po té vrátil se volným krokem pro Annu.

Nalezl ji v besídce; ale — na zemi a svíjející se v nejstrašnějších bolestech . . .

S výkřikem zděšení k ní poklekl.

Poznala jej; ale nemohla již mluviti, nýbrž jen blabolila . . .

Vyrozuměl jen tolik, že prosí jej úpěnlivě za prominutí — že jinak nemohla — že učinila z vlastní vůle životu svému konec otrávením —

V několika minutách dodychala — — — — —

Líčiti, co následovalo, zdá se nám býti úkolem, s kterýž nejsme.

Želetinského zdrtila nepředvídaná, nepochopitelná a nevysvětlitelná katastrofa tou měrou, že vše, čeho bylo třeba vykonati, musili vykonati jiní . . .

I Marii podána o tom zpráva teprve po pohřbu — —

Přirozeno, že dobrovolná smrt Annina učinila na každého, kdo „Želetinského bledého anděla“ znal, nejhlubší dojem; ale příčiny děsné katastrofy nikdo nechápal, ba ani netušil.

Jedinou bytostí, která příčinu aspoň tušiti mohla, byla Marie.

Ale bolest její nad ztrátou nejmilejší, nejvěrnější přítelkyně byla tak křečovitá, že v prvních dnech, ba týdnech o příčinách vůbec ani

nepřemítala. A když pak se později o to pokusila, zdálo se jí, že jest přece jen naprosto nemožno zoufalost Anninu vysvětliti —

* * *

Na statku Želetinského v podstatě jiného se nezměnilo, leda že majitel jeho nalezal se začasté na pokraji zoufalosti.

Celou řadu dní a nocí prožil v mrákotné otupělosti a vzmužil-li se k přemýšlení, netanuly mu na mysli než otázky, na které nebylo jiné odpovědi, nežli jakou dává nejzbabělejší zoufalost.

Nejvzácnější vymoženost lidská: nepředpojatý názor v svět — jediný tento maják v labyrinthu světa, chránící myslícího člověka před dobrovolným oddáním se v napřed určený osud, jenž byl až dosud Želetinskému oporou, zdál se býti v základech svých otřesen a podryt a již již hrozil sesutím.

Z muže, jenž se byl vyzul téměř ze všech předsudků zděděných z dob pověr a fantastického blouznění, z muže, jenž byl přesvědčen, že nic neděje se ve světě způsobem nadpřirozeným nebo nahodilým, stal se za nedlouho člověk, pochybující o všem, co bylo až dosud nezvratně na jisto postaveno — počínalť věřiti, že vládne ve světě přece jen tajemné fatum . . .

Nežil, nýbrž jen živořil — a přece jako zbabělec váhal učiniti živoření svému konec násilím.

Z muže, druhdy tak přívětivého, laskavého a nad jiné humanního stal se popudlivý nevlídník, nestarající se o nic kolem sebe, kromě ledabylým pohledem . . .

Jaký div, že vše kolem sebe nesprávně pojímal a posuzoval, že nic neshledával v pořádku, že jej všechno dráždilo; krátce že stal se lidu svému tyranem, kterémuž se jiní, pokud vůbec bylo možno, vyhybali — — — — — — — —

Minul asi rok . . .

Po celou tu dobu zůstaly komnaty, jež byla Anna obývala, v témže stavu, jak je byla opustila — Jaroslav neodvážil se tam ani vstoupiti.

A přece poskytl mu vše vyrovnávající čas úlevy aspoň tak dalece, že z dumné apathie, která jej byla po děsné katastrofě obestřela, znenáhla se probíral.

Teprve po roce a několika měsících zdálo se, jako by se stával znenáhla zase takovým neb aspoň podobným, jakým býval . . .

V duši jeho začal klíčiti psychický proces, jenž sám o sobě stál by za podrobné sledování. Leč proces ten není v podstatné souvislosti s naším vypravováním a proto budiž připomenut pouze konečný jeho výsledek.

Po celou dobu, co žila Anna po jeho boku, nebyl Želetinský nešťastnou Marii spatřil; ba více — nebyl jí ani jednou psal. Od smrti Anniny — právě proto, že na Annu tak často vzpomínal, tanul mu obraz Mariin nepoměrně častěji a živěji na mysli nežli dříve; vlastně vždy, kdykoli si připomenul Annu.

Podobně dělo se Marii.

I ona nezasýlala již listů na statek Želetinského; ale jako Jaroslav na Annu a Marii, vzpomínala i ona na nešťastnou přítelkyni a jejího muže stejně soustrastně.

I v její duši začal klíčiti podobný duševní proces jako v duši Jaroslavově. Leč i ten pomíjíme mlčením a zaznamenáváme pouze konečný výsledek.

Někdejší náklonnost Jaroslavova k Marii přihlásila se ku svému právu. Půldruhého roku po smrti své Anny Jaroslav se rozhodnul nabídnouti Marii svou ruku.

Napsal jí vřelý lístek a dostav rovněž tak vřelou odpověď, pokračoval krátký čas v dopisování, až se posléze vyslovil.

Marie zdála se váhati; ale neodmítla úplně. Teprve nyní odhodlal se Želetinský navštíviti ji v Praze.

Setkali se po letech poprve zase v téže komnatě, v které byla Marie čtla zápisky své matky . . . Ale vše to a mnohé jiné bylo v rozhodném okamžiku tom zapomenuto . . .

Spatřili se — Marii zaleskly se slzy v očích — a v bezprostředně následujícím okamžiku ležela v náručí Jaroslavově . . .

Co následovalo, mohlo by býti taktéž líčeno obšírně. Však i tato změna zdá se nám býti rovněž tak přirozenou jako její vznik a proto obmezujeme se pouze na konstatování pouhého fakta:

Za několik měsíců — ve výroční den sňatku nešťastné Anny odbýván na statku Želetinského týmže spůsobem jako před lety sňatek Mariin.

K hostině pod večer sešli se do téhož salonu skoro titéž hosté svatební jako tehdá. Marie seděla po boku Jaroslavově na témže místě jako Anna a byla rovněž tak bezměrně šťastna jako před lety přítelkyně.

Rozdíl byl jen ten, že svatební veselí nepřerušovala žádná smutná událost.

I z rána opakovalo se, co se bylo dělo v den po sňatku Annině: Jaroslav provázel Marii po hospodářství a zahradou.

Rozdíl byl jen ten, že před lety přikoupené hospodářství a zahrada jeho nelíšily se od zahrady a statku Želetinského a že Marie pamatujíc se na statek a jsouc z dopisů Anniných skoro se vším obeznámena, nepotřebovala téměř žádného vysvětlování.

Již prvního dne navštívila společně s Jaroslavem též zamilované místečko Annino, kde byla ubohá přítelkyně tak tajemně život skončila — a rozplakala se tu tak usedavě, že Jaroslav se slzami ve vlastních očích snažil se ji ukonejšiti.

Rozdíl byl jen ten, že Marie neprohlásila jako před lety Anna, že jí bude místo to nejmilejším, nýbrž štkajíc zašeptala, že jí zůstane místem posvátným . . .

Nejnápadnější rozdíl byl v chování Mariině ku svému novému okolí. Zdáloť se, jakoby se byla octla v nejvlastnějším svém živlu. Provázela Jaroslava všady, kamkoli se hnul. Ničemu se nevyhýbala, všechno ji zajímalo, ačkoli se zdálo, jakoby ji pranic nepřekvapovalo a pranic jí nebylo úplně neznámo.

V prvních dnech téměř se ani nezastavila.

Živý, ale až do nedávna latentní temperament její zdál se býti teprve nyní povaze své přiměřeně rozpoután.

Tvář její, ještě před půl rokem ubledlá a vždy více méně zachmuřená, nabyla skoro úplně své původní svěžesti.

Temně karmínové líce podobají se barvě granatového jablka; černé jiskrné oči lesknou se opět tak vábně a svůdně jako druhdy a žhavé rty zdají se podobně toužiti po vášnivém, plamenném líbání jako před lety; krátce prodlením několika jen měsíců stala se Marie nejkrasší madonně Murillově podobnější nežli byla, když meškala na statku jako Annina družička.

Přes to vše, že zdála se býti klidnější, umírněnější, skoro bychom řekli zjemnělejší, byla přece jen zase týž krásný anděl s nejžhavějšími sny a nejplamennější touhou po líbání; bytost, v jejímž objetí by nejledovější srdce roztálo, na jejichž ňadrech by i nejnešťastnější člověk zapomněl na vše, co jej kdy k zoufalosti dohánělo . . .

A Jaroslav skutečně také po jejím boku, neřku-li v jejím náručí zapomínal právě tak jako ona na vše, co bylo minulo — byltě rovněž jako ona nevýslovně šťasten.

Štěstí a blaženost jeho ovšem se v podstatě přece jen lišily od blaženosti a štěstí, jež byl pociťoval po boku něžné Anny; neboť obraz Annin vyhupoval se před duševním zrakem jeho aspoň občas přece ještě příliš živě, než aby se mohl těšiti blaženosti naprosto nezkalené.

Ale láska vášnivé Marie rozplameňovala a opojovala zároveň . . .

Čilý ruch, jenž právě jen následkem živého temperamentu Mariina rozproudil se po jejím sňatku na statku Želetinského, nezůstal bez vlivu i na bezprostřední okolí, na obyvatelstvo vísky.

Iniciativa Mariina začala lidu imponovati. Nectili ji sice jako anděla, před kterýmž byli ochotni poklekati; ale milovali ji jako matku, která ví, proč co dobrého koná a jiného konati nebude; slovem Marie byla prostému lidu bytostí přístupnější, lidštější, nežli etherická, snivá, něžná a ostýchavá Anna.

Tak míjel den po dni, týden po týdnu . . .

Však na sklonku prvního měsíce po Mariině sňatku událo se, co učinilo nejen na Želetinského, nýbrž na každého, kdo měl s jeho osudem sebe menší účastenství, týž zdrcující dojem, jako když sladká jeho Anna tak náhle a tajemně se světem se rozloučila.

Želetinský byl v záležitostech obchodních nucen na den odejeti. Přál si sice, aby jej Marie doprovodila; leč tato v pravém slova smyslu si vyprosila dovolení, by směla zůstati doma.

„Jdi jen, jdi, duše drahá," pravila mimo jiné s nejsladčím úsměvem. „Zkusím, jak žije se bez tebe aspoň po jeden den. Déle bych toho snad nedovedla."

Rozloučili se vřele: dlouhé, plamenné políbení — několik sladkých slov a v žárném oku Mariině zaleskla se slza.

Ale slza ta uschla dříve, nežli kočár, v němž Jaroslav odjížděl, vyjel z průjezdu.

Marie vyšla před statek a dívala se za kočárem, až zmizel. Po té volným krokem se vrátila — — —

Od okamžiku, co stala se Marie chotí Želetinského a meškala na statku, nebyla téměř ani okamžik o samotě.

Nový život poutal ji, jak už připomenuto, tou měrou, že chtěla co možná v nejkratším čase z vlastního názoru poznati všechno, o čem se byla dočtla v listech nešťastné přítelkyně neb o čem zaslechla vypravovati. Všechno ji zajímalo; všemu, začasté i věcem nejmalichernějším věnovala pozornost.

Žila výlučně jen přítomnosti, jakoby si chtěla vynahraditi, co byla zameškala, když po smrti matčině žila jen nejtrpčí, nejbolestnější minulosti bez jakékoli naděje do budoucnosti.

Nyní však pro ni minulost téměř ani neexistovala. Neměla ť vůbec ani pokdy zabývati se jí, leda když mimoděk a nahodile zbuzená šlehla duší její nějaká vzpomínka, která však z pravidla v nejbližším okamžiku zase něčím z bezprostřední přítomnosti zaplašena.

I po odjezdu Jaroslavově, když vracela se Marie do bytu, zabývala se v duchu buď přítomností nebo na nejvýše minulostí právě minulých několika dnů, tudíž vzpomínkami nejsladčími.

Občas kmitlo sice duší její také cosi jako mlhavá myšlenka o nejbližší budoucnosti; ale i tyto myšlenkové silhouetky působily příjemně rozhřívajíce.

V bytu Marie dlouho neprodlela. Zastesklo ť se jí po zahradě, kde v průvodu Jaroslavově denně se procházívala — i obrátila kroky své do zahrady a začala se procházeti.

Den byl nevlídný, pošmurný. Chladný vítr mrskal temné chmury po obloze a jen občas vysvitlo slunce, aby se po chvíli zase skrylo za mraky.

Marie toho však nedbala. Nevěnovala ť pozornosti ani suchému listí, kterýmž si vítr v zahradě pohrával, zdouvaje je do výše a nechávaje je zase klesati, takže mnohdy se zdálo, jakoby ve vzduchu poletovalo množství co do tvaru a barev skoro příšerných motýlů . . .

Marie ploužila se bezúčelně po stezkách se skloněnou k prsoum hlavou. Někdy usedla na některou lavičku; ale po chvíli opět vstala a zase se volným krokem procházela.

Tvář její nejevila žádného zvláštního hnutí mysli; byla ť jen poněkud zamyšlená . . .

V duši její bylo jasno — bylo ť jí, jakoby měla každou chvíli zajásati. Teprve dnes, když jí popřáno déle o samotě přemítati, zdálo se jí, že počíná chápati a oceňovati dosah změny svého života: neočekávané a skoro náhlé přemetnutí se z beznadějného neštěstí v bezměrné štěstí.

Bylo jí, jako za nejblažších dnů bezstarostného mládí, kdy neměla žádných nesplnitelných přání, kdy v každé tváři, byť sebe zachmuřenější, domnívala se pozorovati líbezný úsměv — kdy vše kolkolem zdálo se oplývati štěstím a blažeností . . .

V takovém duševním rozpoložení strávila v zahradě celé dopoledne.

V poledne odebrala se do jídelny, naobědvala se a bez odkladu odebrala se zase do zahrady.

Den byl doposud pošmurný a nevlídný, na Marii nezdál se však míti žádného vlivu.

Procházela se v myšlenky pohřížena po zahradě. Brzo se zastavila nebo usedla na některou lavičku, by po chvíli vstala a volným krokem zase se procházela.

Duševní stav její byl skoro beze změny, leda že po několika hodinách — patrně následkem mírné únavy a ještě mírnější nudy — pocit dokonalé blaženosti měnil se znenáhla v nevýslovně sladkou tesknotu.

Bylo jí, jako před lety, kdy seznámivši se s Jaroslavem, poprvé po něm zatoužila a v snivém zadumání čekala, brzo-li se otevrou dvéře a on vstoupí . . .

Tenkráte se dočkala a srdce její chvělo se tajnou rozkoší; leč nyní pocit sladké tísně a tesknoty potrval . . .

Nebránila se mu; naopak — i když k večeru vítr poněkud se utišil a slunce hluboko nad obzor nachýlené prokmitlo temnými mraky a šourem do zahrady padající paprsky vrhaly dlouhé, tu a tam skoro příšerné stíny, bylo jí, jakoby si přála, by sladkobolný pocit vždy zádumčivější tesknoty, jenž ji právě ovládal, potrval na vždy . . .

Harmonovalť s minulostí její více nežli pocit jásavé blaženosti. A jedině tomuto pocitu lze snad přičísti, že právě když slunce v krvavé záplavě zapadlo, Marie mimoděk, ba proti své vůli začala se v duchu zabývati minulostí.

Ovšem zpočátku a po delší čas minulostí nejbližší — příjemnou. Avšak náhle, zdánlivě bez jakéhokoli přechodu vyhoupnul se před duševním zrakem jejím obraz nešťastné Anny tak jasně a barvitě, jakoby Anna před ní stála . . .

Mimoděk zvedla hlavu a zrak její zakroužil plaše po nejbližším okolí. Seděla právě na lavičce pod pololysým jasanem a neviděla dále než asi na deset kroků k nejbližšímu křoví, jež tvořilo plot kolem malého prostranství, v jehož středu stál jasan; ale nevšimla si nežli pololysých, na všechny strany trčících větviček a bizzarně propleteného stínu, jejž v hasnoucí záplavě zapadlého slunce vrhaly keře na zem, postlanou kolkolem opadalým, žlutým a nahnědlým listím.

Mimoděk šlehla duší její myšlenka pomíjejícnosti. Pocítila lehynké zamrazení — i vstala a rozhlednuvši se bystřeji a pozorněji nežli poprve kolem, zaměřila k východu ze zahrady.

Sotva však popošla několik kroků, zabočila, patrně v zamyšlení, na stezku, která k východu nevedla — šla dále — prošla celou zahradu až k nejzažšímu jejímu zákoutí, kde pod skupinou pololysých kaštanů se zastavila.

Chvíli dívala se upřeně na zem; po té se rozhledla . . . Kolkolem bylo šero — světlo vnikalo sem hlavně s hůry . . . Marie zvedla zrak do výše a zahledla skrze pololysé větve na šeré obloze matný doposud měsíc, jenž se právě nalezal skoro v úplňku.

„Až se sešeří, zaskvěje se krajina v nejkrasším svém nočním havu,“ pomyslila si.

Polo chtíc a polo nechtíc obrátila se a zaměřila směrem k vyvýšenině nad jezírkem, s které byl volný pohled do krajiny.

Octla se na úpatí jejím v několika minutách a stanula u jedné z klikatých stezek, jež skrze křoví vedly vzhůru, jakoby váhala vystou-

piti. Ale po chvíli vykročila a volným krokem ubírala se po stezce, až octla se na vrcholu vyvýšeniny.

Rozhledla se po krajině. V panujícím právě soumraku zdálo se býti celé okolí poněkud zamženo. Rozhled nebyl velký a jenom s těží bylo lze rozeznati vzdálené obrysy obzoru.

Mimoděk rozhledla se Marie po okolí bezprostředním.

Za dne a za lunojasných večerů vždy tak útulné a poetické zátiší bylo za matného večerního šera v pokročilé době podzimní nevlídné, skoro pusté. Žluté a zahnědlé listí a suché větvičky, jež sem byl vítr se všech stran zavál, tvoří po zemi přirozený, ale smutný koberec. Ještě před několika dny husté keře kolkolem a přede vším tři kaštany, rozkládající větve své nad krytou besídkou, jsou již z pola lysé. I stříška a vnitřek besídky, zvláště kulatý stůl a lavička kolem něho, jsou posety opadalým listím.

Leč všemu tomu věnovala Marie jen povrchní pozornost — rozhledlať se jen ledabylo a popošla pod besídku, kde smetla listí se stolu a s lavičky a usedla.

I z besídky byl sice zcela volný pohled skoro na vše strany; ale Marie se nerozhledla, nýbrž upřela zrak svůj přímo před sebe na umělé skalisko, jež několik kroků před vchodem do besídky zastiňovalo v šíři jen asi čtyř stop vyhlídku a k jehož temenu vedlo několik schůdků, opatřených po levé straně vkusným dřevěným zábradlím.

I skalisko, zvláště pak schůdky byly zažloutlým a hnědým listím posety, že se zdálo, jakoby byly pestrým kobercem pokryty.

Jelikož se byl vítr skoro úplně utišil, panovalo kolem hluboké ticho, rušené jen jednotvárným hukotem vodopádu, řítícího se s umělé skaliny s výše asi šesti stop do nevelkého, ale přímo pod vodopádem hlubokého jezírka.

Občas vzdmul se sice také na chvíli vítr. Zahučel v dáli nebo zasvištěl na blízku; ale nikdy ne na dlouho.

Zrak i sluch Mariin neměly tedy skoro žádných mocnějších impulsů k činnosti. Mimoděk opřela se Marie pohodlně o lenoch lavičky, přimhouřila oči a zadumala se.

Zpočátku dlela v myšlenkách u Jaroslava; později přesunuly se myšlenky i k jiným předmětům, ale představy byly mdlé a matné.

Za nedlouho nebyla si Marie vůbec ani vědoma, nač a proč vlastně myslí nebo si vzpomíná — cítila jen, že jest jí nevýslovně blaze . . . .

Dlouho-li v příjemné této polodřímotě setrvala, zda hodinu nebo déle — nebyla by mohla sama udati.

Zatím bylo se úplně setmělo a světlo měsíce domohlo se svého práva. I vzdálenější okolí poněkud se vyjasnilo, vlastně postříbřilo a obrysy obzoru byly zřetelnější. Rovněž změnil se ráz nočních stínů: bylyť kratší, ale temnější, tu a tam i příšernější. Obzvláště stín, jejž vrhaly pololysé koruny kaštanů kolem besídky, podobal se černé, místy šedě nebo bíle skropené, místy krajkovité obrubě, vybíhající na pokrajích v zamotané šedé třásně.

Náhle vzdmul se prudký vítr — zahučel z dáli jako temný zvuk varhan a zavířiv kolem besídky, zdul několik suchých listů se země a zavál je do besídky.

Jeden z listů těch zavadil o tvář sladce snící Marie, která probravši se z polodřímoty, otevřela oči a rozhledla se kolem.

V prvním okamžiku se jí zdálo, jakoby vůbec ani nevěděla, kde se nalezá, ale hned po té postřehla i změnu, která se byla kolem ní stala. V magickém lesku měsíce stopené vzdálenější okolí ji příjemně překvapilo; ale když hned po té obrátila pozornost k okolí bezprostřednímu, nemohla se ubrániti lehynkému zamrazení.

Větrem rozkývané koruny kaštanů vrhaly kolem besídky oživený stín, měnící se jako černá hladina rozčeřeného horského jezera, ale působící právě touto svou pohyblivostí příšerně.

Marie mimoděk vstala a vystoupila z besídky.

Poznovu upoutalo pozornost její okolí vzdálenější. Rozhledla se a pozorujíc, že se byl vítr zase utišil, učinila několik kroků přímo ku předu, načež rychle vystoupila po schůdkách na skalisko a rozhlédla se po krajině i odtud.

Bylo jí opět nevýslovně slastno.

Chvíli dívala se do dáli; po té upoutal pozornost její hukot vodopádu přímo pod jejíma nohama. Pohledla dolů do jezírka. Zčeřená hladina jeho leskla se v plné záři měsíce, jakoby byla poseta nesčetnými stříbrnými škeblemi nejrůznějšího tvaru a lesku.

Někdy šlehnul z jezírka tak intensivní bílý blesk jako z rozžhaveného stříbra, div nebyla Marie nucena přimhouřiti oči.

Přes to dívala se upřeně dolů, až ji pojala mírná závrať . . . Zachytila se dřevěného zábradlí, couvla o krok a — zase se zadívala na kmitající stříbro jezírka, až ji přešel téměř zrak.

Po chvíli se pomalu obrátila, sešla vahavě po schůdkách a již chtěla zaměřiti k nejbližší stezce vedoucí dolů do zahrady, když pozornost její upoutána zdánlivou nepatrností.

Zahledlať v plném lesku měsíce v kůře kaštanu po pravé straně vchodu do besídky vydlabané nějaké jmeno. I popošla blíže a přečtla jmeno „Jaroslav“. V témž okamžiku zavál prudký vítr přímo proti ní. Obrátila se a zrak její utkvěl na kmenu kaštanu po levé straně vchodu, kde postřehl v kůře podobné. I popošla a čtla v kůře vydlabané jméno „Anna“

Bezděky se zachvěla. Před duševním zrakem jejím vyhoupnul se náhle obraz nešťastné Anny tak jasně a plasticky, jakoby před ní stála, ale nikoli s obvyklým výrazem sladké něhy, nýbrž nejtrpčí výčitky.

Marii pojala hrůza . . .

Rychle se obrátila a spěchala po nejbližší stezce dolů do zahrady.

Seběhla v několika vteřinách — hukot větru ji provázel . . .

Ve dvou minutách byla u východu ze zahrady a teprve zde, když byla vyběhla po schůdkách až ku dveřím, vedoucím na chodbu do domu, stanula a obrátila se.

Zahrada měla tutéž fysiognomii jako kdy jindy. Vítr se byl ztišil; kolkolem panovalo hluboké ticho.

Tvář Mariina jevila mírnou ustrašenost. Teprve po chvíli přeletl ji lehynký úsměv, jakoby si byla připamatovala bezdůvodný spěch.

Marie postála ještě několik vteřin, načež se obrátila a opustila zahradu.

Volným krokem prošla osvětlenou chodbou, potom na příč přes průjezd, vystoupila po schůdkách na krytou verandu a z této vešla do bytu přímo do jídelny.

Tvář její nejevila již nejmenšího hnutí mysli. Bylať opět tak klidná, vlastně spokojeně zářící jako kdy jindy — nejpádnější to důkaz, že bezděčná představa, která ji byla postrašila, pozbyla úplně své moci a síly . . .

Po večeři udělila Marie přisluhujícímu děvčeti některé všední rozkazy pro příští den a odebrala se do ložnice, osvětlené toliko jedinou svíčkou, hořící na malém stolku vedle lože.

Volným krokem postoupila až do prostřed jizby, kde stanula a rozhledla se kolem. V matném osvětlení měla ložnice ráz útulného, ale přece jaksi zádumčivého zákoutí; Mariin zrak utkvěl však jen na obou odestlaných ložích a tvář její přeletl lehynký úsměv . . .

„Po několika týdnech tedy zase jednou poprvé sama,“ pomyslila si a popošla až ku svému loži, kde usedla na pelest a složivši obě ruce křížem do klína, zadívala se přímo před sebe na podlahu.

Nebylo jí ani slastno, ani teskno, nýbrž jaksi skoro až lhostejno, jako bývá člověku, jenž nemaje pro okamžik žádných přání, neví ani, čím by se měl v duchu obírati.

Vzpomínala sice na to a ono, hlavně na Jaroslava; leč vzpomínky její byly zpočátku matné jako vybledlé upomínky na doby dávno minulé.

I seděla pět, deset, patnáct minut skoro bez hnutí. Kolkolem panovalo hluboké ticho. Jen občas zalehl z venku vítr do oken, ale jen jako by zkoušel, může-li se o ně opříti — buď z temna zahučel nebo přitlumeně zasvištěl a zase ztichl.

Marie však tomu nevěnovala nejmenší pozornosti; skoro se zdálo, jako by byl i sluch její nedosti vnímavý.

Znenáhla děla se však v duši její jakási změna přece. Nejsouc ničím vyrušována, ponechala vzpomínkám svým úplnou volnost, následkem čehož obrazy před duševním zrakem jejím se vyhupující nepozorovaně vždy více oživovaly.

Neblahá, vlastně přenešťastná minulost její od Annina sňatku a matčiny smrti byla tak přebohatá na chmurné, ba nejchmurnější momenty beznadějnosti, že nyní, když po slastném opojení posledních týdnů byla se zase jednou octla o samotě, nebylo ani jinak možno, nežli že z trapných a bolestných momentů oněch začal se znenáhla před duševním zrakem jejím vyhupovati jeden po druhém vždy živěji a tudíž i účinněji.

Připomenula si tak mnohé, nač byla v slastném rozechvění před svým sňatkem a později po boku Jaroslavově skoro již úplně zapomněla. Život její a život lidský vůbec začal se jí mimoděk jeviti podobně jako dříve: jako tajuplná hádanka, závisící na tisícerých nahodilostech, proti kterým jest člověk úplně bezbranným — vrtkavost lidského štěstí, po případě nestálost třeba jen poměrné spokojenosti začala se jí jako snad ještě nikdy jeviti v tak přesvědčivé síle, že pocítila cosi jako mírnou bázeň, že štěstí její nynější může dříve nebo později také zase — minouti . . .

Znenáhla opanoval ji pocit jemné, do pola sice ještě slastné, ale přece již také trpké tesknoty. Bylo jí, jako by ji v příjemném podzimním ovzduší ovíval časem již chladný vítr blížící se zimy. Několikrát se sotva pozorovatelně i zachvěla; posléze zvedla k prsoum skloněnou hlavu, rozhledla se kolem a zdánlivě beze vší příčiny vstala.

V tom zalehl vítr do oken s temným hukotem. Marie popošla k jednomu oknu a zadívala se ven.

Dvůr byl stopen v střízlivé pološero; po několika vteřinách zaleskl se však v jasné záři měsíce.

Marie pohledla oknem k obloze.

Měsíc byl již skoro v zenithu. Temné, tu a tam černé mraky valily se právě skoro příšerně podle něho — a po dalších několika vteřinách jej zase zahalily.

Chvíli dívala se Marie k obloze, kde prudký vítr roztrhané mraky skoro zběsile hnal přes měsíc a naslouchala temnému hukotu větru, jenž v dáli, dle všeho v zahradě, rozhupoval stromy, až větve jejich s loskotem o sebe narážely, jako by jimi nadpřirozená síla lomcovala.

Neušlo jí, že měsíc každou chvíli více méně matně prokmitával skrze mraky a že hukot větru měnil se brzo v táhlé a hned zase trhané skuhravé pištění, brzo zase v nevylíčitelně přerývané kňučivé zvuky, jako by v dáli smečka vlků marně se pokoušela jednotvárný hukot vytím přehlušiti.

Náhle vítr divoce zaskučel a hned zase bolestně zakvílel, jakoby před oknem někdo nůž si vrazil do prsou . . .

Marii zamrazilo . . . Mimoděk o krok couvla; leč v témž okamžiku vyhoupnul se měsíc na okamžik ze mraků a stříbrný svit jeho kmitnul před očima Mariinýma jako bílý blesk, aby hned zase postoupil místa střízlivému šeru.

Marie pohledla mimoděk na dvůr, ale nepostřehnuvši tam ničeho nápadného, pomalu se obrátila a volným krokem postoupila zase až k loži, kde chvíli postála, načež usedla poznovu na pelest jako dříve.

Slastně trpká tesknota její byla se změnila v trapnou nevolnost. Nejvšednější jinak výjev přírodní vzbudil tentokráte v duši její náladu zádumčivé sklíčenosti. Bylo jí, jakoby ji mělo stihnouti něco nemilého, aniž by věděla kdy a proč . . . Bezděky zamhouřila oči a naslouchala; ale vítr byl se zatím ztišil a kolem panovalo hluboké ticho.

Otevřela oči a pohledla k oknům; leč i tam bylo jako dříve: měsíc byl za mraky a matné světlo svíčky bylo intensivnější střízlivého šera, vnikajícího z venku.

I přimhouřila zase oči, nahnula se a podepřevši se pravým loktem na polo ulehla s předsevzetím, že po chvíli zase vstane, aby se svlekla a položila ku spaní na dobro.

Setrvala tak, aniž by byla myšlenky své k něčemu upjala trvale. Vířilyť mozkem jejím vždy chaotičtěji; brzo jasně a určitě, ale hned zase matně, jako by nebyly vůbec již ani v její moci.

Marie se tomu nebránila, nýbrž ponechala vzpružené činnosti duševní úplnou volnost. A jedině tomu snad lze přičísti, že myšlenkový proud posléze přece ochabnul a dostavila se polodřímota.

V polomrákotném tomto duševním stavu domnívala se Marie slyšeti jen jednotvárný hukot větru, podobající se hukotu vzdáleného vodopádu a zdálo se jí, jako by ji vždy více ovládal pocit nevysvětlitelné pustoty.

Několikrát šlehla mozkem také myšlénka nebo vzpomínka, ale vždy jen jako matná, dokmitávající jiskřička.

Náhle sebou Marie zdánlivě beze vší příčiny prudce pohnula, pootevřela oči a nevědouc patrně ani proč tak činí, vztáhla levou ruku ku svíčce a shasila.

V ložnici zavládlo přítmí.

Marie, zamhouřivši hned zase oči, toho hrubě ani nepozorovala — položila hlavu na polštář a setrvala v polodřímotě ještě po několik minut, až se dostavil neklidný spánek.

Zdálo se jí cosi v nejvyšší víře matohlavého, nepostižitelného. Brzo jakoby chtěla vstáti a nemohla sebou pohnouti a hned zase jako by se bez cíle vznášela v povětří nebo klesala vždy hlouběji, aniž by si byla vědoma kam.

Pocit pustoty, jenž ji byl ovládal v polodřímotě, změnil se znenáhla v pocit mírné úzkostlivosti, jakou budí v duši lidské nerozhodnost v kritických momentech a zdál se přecházeti v pocit vždy trapnější.

Náhle vzdmul se venku vichr a zalehl tak prudce do oken, že zařinčela, jako by je někdo násilně vymykal.

Marie procitla.

Přítmí v ložnici bylo ustoupilo jasnému pološeru: měsíc vrhal právě plnou svou záři do jizby a dvě široké, stříbrné prouhy táhly se od oken na příč přes podlahu i přes lože až ku protější stěně, kde visely dvě podobizny v životní velikosti, z nichž však toliko jedna nalezala se v plné záři bledého světla měsíčního.

Marie zůstala několik okamžiků ležeti s otevřenýma očima, jako by nechápala, kde se nalezá. Náhle však se prudce vztýčila a seskočivši s lože, obrátila se náhodou přímo proti stěně, na které visely podobizny.

Bezděky vydral se jí z prsou lehynký výkřik překvapení a skoro i zděšení; poznalať podobiznu nešťastné Anny.

Za Marií hučel a skučel vichr lomcuje okny, před ní pak v nepozorovatelně chvějivém osvětlení měsíce dívá se na ni čarokrásná, ale nyní příšerně bledá tvář mrtvé přítelkyně s nevýslovně trpkým, skoro vyčítavým úsměvem . . .

Marie se zachvěla, zamraziloť ji. Pravou rukou přejela přes tvář, jako by si zastírala oči; ale hned zase ruku spustila a dívala se upřeně na podobiznu, jakoby nemohla zraků svých odvrátiti.

V okamžiku tom ji pojala mírná závrať; přes to učinila krok ku předu a stanula poznovu. Zrak její zakroužil plaše po jizbě a zase utkvěl na podobizně, jevící nyní v chvějivém osvětlení měsíce výraz nevýslovně bolestný.

Marii se zdálo, jako by ji oči Anniny vábily neodolatelnou mocí blíže; ale nohy byly jako bez vlády — Marii ovládnul pocit hrůzy . . . Cítila, jak jí tepny a srdce prudčeji bijí, jak se jí žene krev od srdce k hlavě a jak jí na čele i na skráních vyvstává studený pot.

Duší její šlehlo úžasně rychle několik jitřivých vzpomínek. Připomenulať si, že byla právě seskočila s lože, na němž si byla nešťastná přítelkyně tak často s vroucností na ni vzpomínala — připomenula si, že nalezá se v jizbě, kde není předmětu, jehož by se bývala Anna nedotkla nebo na němž by nebývalo aspoň oko její spočinulo a že nalezá se zde — poprvé v životě svém — samotinká za pozdní noci podzimní jako za trest, že v hříšném záchvatu lásky zaujala místo, jež byla nejvěrnější přítelkyně svou smrtí uprázdnila . . .

Zachvěla se poznovu a v očích zaleskly se jí dvě slzy. Nevýslovná lítost, zachvacující člověka před skutkem nejzoufalejším, zoužila jí srdce — dech se jí zatajil a s přitlumeným, zajikavým výkřikem, jako by ji byl někdo pěstí do prsou udeřil — zavrávorala . . .

V bezprostředně následujícím okamžiku však se vzpamatovala. Obrátila se, by — uprchla . . . Potácivě učinila několik kroků až ku dveřím vedoucím do jídelny a vzala již za kliku. Dotknuvši se rozpálenou rukou studeného kovu, zachvěla se a zároveň také vzmužila.

Vyděšenou tvář její přeletl lehynký úsměv rozhodnosti. Napadloť jí, že to přece jen pouhý přelud podrážděné obraznosti — napadlo jí, že prchá před obrazem bytosti, která ji vřele milovala a kteréž by byla sama obětovala vlastní své štěstí — —

A jako vábená neodolatelným kouzlem pohledla poznovu k obrazu. Tentokráte však se jí zdálo, že se Anna sladce a spokojeně usmívá...

Po chvíli učinila Marie plíživě několik kroků nazpět až těsně pod obraz a zadívala se naň s výrazem nevýslovné bolesti.

Ale výraz Anniny tváře byl týž jako před chvílí: zářilť štěstím a spokojeností . . .

Marie sňala obraz se stěny, chvíli se naň dívala a políbivši jej, zase jej zavěsila . . .

A zase se naň upřeně zahleděla, jako by nemohla zraků svých odvrátiti . . .

Posléze posunul se zrak její poněkud na pravo na obraz, nalezající se ve stínu. Poznala podobiznu Jaroslavovu, nemající v matném šeru téměř žádného výrazu. V bezprostředně následujícím okamžiku pohledla ještě jednou na obraz Annin, načež se obrátila a plíživě ubírala se ku svému loži, kde usedla zase na pelest.

V témž okamžiku pojala jí úzkost poznovu. Vztýčila se a rozsvítila svíčku. Leč světlo nezdálo se jí býti dosti jasným. Popošla k toiletnímu stolku, kde stála velká lampa, rozžhala i tuto a obrátila se ještě jednou k obrazu Anninu.

Nepostřehla na něm nic nápadného. Byltě to opět jen obraz, jak jej viděla za dne i pod večer jindy — chladný a přes všechnu věrnost podoby přece jen skoro až bezvýrazný.

Marii se zdálo, že vrací se jí znenáhla obvyklý klid — popošla k loži, usedla na pelest a složivši ruce v klín, zadívala se upřeně před sebe na podlahu.

V okamžicích těch pro ni jiného neexistovalo nežli nešťastná přítelkyně. Vzpomínala na ni se zbožnou téměř vroucností. Připomenula si ten a onen moment z bezstarostného mládí, tu a onu příjemnou

událost z dob pozdějších a hned zase trpké a bolestné okamžiky z vlastního života, když tonula Anna v rozkoši a slasti —

Po chvíli zaujaly však mysl její vzpomínky nejtrpčí: připomenulať si dobu, kdy Annina mysl začala se zachmuřovati, až nadešla posléze děsná, nevysvětlitelná katastrofa.

Doposud ještě nikdy netanul Marii záhadný život a ještě záhadnější úmrtí Annino tak živě na mysli jako tentokráte. Viděla ť v každém momentu, jejž si připomenula, Annu tak živě, jako by před ní stála; ba domnívala se slyšeti i její hlas . . .

Rozmlouvala s ní v duchu jako před lety; doptávala se na to a ono, až posléze kmitla duší její tajemná záhada úmrtí . . .

Marii zoužilo se srdce, vypukla v pláč . . .

Přes to vše, že nebyla si vědoma nejmenšího poklesku, bylo jí, jakoby se byla sama na přítelkyni prohřešila spůsobem nepromíjitelným; štkala a plakala usedavě.

Po chvíli náhle ustala štkáti a po několika vteřinách setřela si poslední slzy.

„Ne, ne — já nejsem, nemohu býti ničím vinna,“ zašeptala stísněným hlasem. „Přálať jsem jí štěstí a blaženost její z celého srdce. A že jsem v štěstí jejím nemohla býti sama také šťastnou, není a nemůže býti vinou mojí.“

Po několika vteřinách šlehla duší její nová jitřivá výčitka. Napadloť jí, že — kdyby byla uposlechla vyzvání Annina a v bezprostředním blízku jejím delší nebo kratší čas žila, nebylo by snad přece došlo k děsné katastrofě . . .

Však domnělé výčitce následovala omluva v zápětí.

„Ne, ne — nebylo možno!“ zašeptala. „Nemohla — nesměla jsem . . . Přítomností svou byla bych snad i proti své vůli v srdci Jaroslavově i Annině rozdmychala city, jež by byly katastrofu snad i uspíšily . . . A přece, přece — když vše rozvažuji . . .“

Umlkla, jakoby jí byl napadl přesvědčující důvod. Chvíli setrvala v truchlivém zamyšlení, načež poznovu zašeptala:

„Ne, ne! Což pak jsem ji v listech svých netěšívala, když si stýskávala, když práhla po změně, ba když i v návalu mírné nepříčetnosti domnívala se míti dosti síly i ku snášení neštěstí! Ne, ne! těšívala a radívala jsem jí upřímně a poctivě, jak mi srdce mé kázalo . . . A právě moje listy jsou toho nezvratným důkazem . . .“

Po těchto zašeptaných slovech vahavě vstala a zrak její zakroužil po jizbě, jako by po něčem pátrala.

V prvním okamžiku zdála se býti s výsledkem svého rozhlednutí se neuspokojena; leč hned po té zašeptala:

„Ach ne, ne — Anna mé listy sotva zničila. Listy ty jsou někde uschovány . . . Ale kde — kde?“

I rozhledla se pátravě ještě jednou kolem sebe, načež vzala svíčku se stolu a plíživě odebrala se do svého, druhdy i Annina boudoiru — a po krátkém hledání nalezla v nejdolejším šupleti psacího stolku několik balíčků dopisů.

Vrátila se s nimi do ložnice a položivši je na toiletní stolek, postavila svíčku vedle lampy, načež si přitáhla stolici a usednuvši, počala

se v dopisech přebírati. Brala jeden list po druhém do ruky, zběžně naň pohledla a zase odložila. Při mnohém již při povrchním pohlednutí naň zbudila se v duši její ta neb ona vzpomínka, až posléze, když byla všechny listy probrala, zamyslila se.

Shledala, že nejsou sice všechny, ale že jsou pečlivě chronologicky seřaděny, jak byly původně zasýlány, což zdálo se jí býti zřejmým důkazem, že bývaly Anně nad jiné mily a že je i později často čítávala.

Venku hučel podzimní vítr svou zádumčivou píseň brzo dutě a z hluboka a hned zase kvílivě nebo jásavě; ale Marie neslyšela. I měsíc brzo jasně brzo přitměle pohlížel oknem; ale Marie hlavy nenadzvedla. Pro okamžik neexistovalo pro ni pranic kromě vzpomínek.

Půlnoc byla již minula, Marie necítila však nejmenší únavy; napopak nalezala se v stavu mimořádném: bylať duševně tou měrou vzrušena, že každý nový popud měl v zápětí vždy více se zmáhající rozčilení.

Bylo jí nevýslovně teskno. Chtěla i nechtěla vzpomínati — důkaz to, že vůle její nebyla více úplně v její moci, že závisela na větším nebo menším vzrušení mysli.

Několikrát vstala Marie od stolku, přešla přes pokoj, ba zastavila se i před obrazem Anniným. Ale měsíc byl se zatím na obloze pošinul, takže — i když se vymknul úplně z náručí mraků, nevrhal více světlo na Anninu podobiznu.

Marie pohledla na obraz a nepozorujíc nežli mlhavé obrysy, vrátila se zase ke stolu, usedla a začala se poznovu v dopisech svých probírati.

Posléze vzala jeden, nejsvrchnější, dle datum nejstarší a jala se jej čísti. Zpočátku čtla jen jaksi povrchně, jako z donucení; později však vždy pozorněji, až zaujal list veškerou její pozornost. Zajímal ji více, nežli se nadála.

Přečetši list první, sáhla po druhém a čtla se zvýšenou pozorností, ba skoro s napjetím — a pokračovala tak dále, pročítajíc — brzo zběžně, brzo pozorně a s napjetím — jeden list po druhém.

Asi v půl hodině přečtla jich několik. Nečtla sice pranic nového, nýbrž své vlastní úvahy a myšlenky, své vlastní líčení různých citů. Leč právě proto, že čtla je po letech, když už byla na ně buď úplně nebo z větší části pozapomněla, působily na ni, jakoby se dívala do kouzelného zrcadla, z něhož vlastní minulost její vždy jasněji a určitěji vystupovala.

Poznávala svůj někdejší názor v svět, svou vlastní bytost, krátce samu sebe, jakou — bývala . . . Mimoděk činila porovnání s názorem svým nynějším, s pozměněným svým „já“ — a výsledek působil na ni v celku konejšivě.

Výraz tváře její nabýval vždy více klidu; rozčilení a vzrušení mysli znenáhla se mírnilo.

Čtla dále — vždy dychtivěji, skoro možno říci zvědavěji . . . . Myšlenky, šlehající při čtení její duší — city, rozechvívající její srdce, zračily se více méně zřejmě ve výrazné tváři její.

Po další asi půl hodině začal se výraz tváře její znenáhla nápadně měniti. Dostavující se již klid a spokojenost zmizely; tvář začala se pomalu zachmuřovati, jakoby se do duše vluzoval tichý zármutek.

Náhle ve čtení ustala, z ňader vydral se lehynký vzdech.

Po chvíli začala znovu čísti — dychtivěji nežli před tím, jakoby vlastním očím nevěřila nebo nechápala úplně smysl právě čtených vět.

Čtla po několik minut. Vždy více se zachmuřující tvář jeví dostavující se rozčilení. Náhle zaúpěla, přejela rukou tvář — a zase čtla — chvatně, skoro možno říci horečně, až posléze začala se jí ruka třásti a list jí vypadl z ruky.

Vstala prudce, jakoby ji byl had uštknul; zvedla list se země, chvíli se do něho dívala, snažíc se poznovu čísti; ale po několika vteřinách list odložila a zůstala jako v strnutí, upírajíc zrak svůj do prázdna . . .

Tvář její jevila svrchované zděšení: líce jí hořely, oči se horečně leskly a rty se chvěly — občas bylo pozorovati křečovité poškubávání svalů kolem úst . . .

Náhle divoce vzkřikla, jakoby jí byl někdo k srdci vrazil nůž — zavrávorala a byla by sklesla, kdyby se nebyla zachytila lenochu stolice, u které stála.

Bylot zřejmo, že usiluje, ba že napíná veškeré své síly, by se opanovala. Ale vzrušení mysli bylo příliš mocné, než aby je byla mohla potlačiti. Bylo to cosi, jako když člověku, zabývajícímu se po leta důležitým nějakým problemem, na jehož rozřešení závisí veškerá jeho budoucnost, náhle kmitne duší první zásvit nezvratného přesvědčení, že se mýlil a nalezal na scestí — že bylo veškeré úsilí jeho marné a on sám že jest pro budoucnost na vždy ztracen . . .

Venku skučel vítr jako smečka vyjících šakalů, slídících po kořisti.

Marie příšerných zvuků těch neslyšela: nemělať smyslu nežli pro tajemný a nepoměrně příšernější hlas duševní — pro hlas vlastního svědomí.

Po několika minutách opanovala se však aspoň tak dalece, že zase usedla a počala dále čísti.

Čtla skoro hodinu, až pročtla i listy ostatní; ale kromě občasného zachvění nejevila žádného mocnějšího hnutí mysli, až když dočítala list poslední . . . Nedočtla ho, nýbrž vypukla v štkavý, křečovitý pláč . . .

Plakala po několik minut . . . Po té se prudce vztýčila, rozhledla se plaše kolem, přešla několikrát po pokoji, jakoby byla na rozpacích, co počíti . . . Posléze se zastavila u toiletního stolku, vzala jeden list a držela jej nad dohořívající již svíčkou, až se vzňal . . . Náhlé vzplanutí ji na okamžik oslnilo; odvrátila zrak od hořícího papíru, ale v bezprostředně následujícím okamžiku upustila hořící list na zem a plamen udupala. Po té se shýbla a zvednuvši do dvou třetin uhořelý list, položila jej, kde jej byla vzala, načež všechny listy složila do balíčků a vzavši do jedné ruky dohořívající svíčku, do druhé dopisy, odnesla je do boudoiru a uložila na totéž místo, kde je byla nalezla.

Po kratinkém rozmyšlení přinesla lampu z ložnice, postavila ji na psací stůl, načež usedla a upravivši si před sebe náčiní ku psaní, začala něco psáti.

Psala chvatně a ruka se jí chvěla . . . Péro po papíře téměř letělo; ale písmenky byly z větší části nečitelny, řádky nerovny . . .

Psala v největším rozechvění skoro hodinu, aniž by byla na chvíli ustála. Popsala několik lístků . . .

Náhle však ustala psáti — shrábla popsané lístky a vhodila je do šuplete, kde byly její dopisy; po té zavřela šuple na klíč a buď zúmyslně nebo nedopatřením klíč vytáhla a vstrčila do kapsy.

Vrátila se se světlem do ložnice krokem potácivým a sklesla na lože . . . Po několika vteřinách však se prudce vztýčila, zalomila rukama a seskočivši s lože, dala se do útěku směrem ku dveřím boudoiru . . .

Proběhla boudoir a otevřevši dvéře Jaroslavovy pracovny, v které byly záclony spuštěny, veběhla do ní a octla se v čiré tmě . . . Přes to vše chvátala dále; ale narazila hlavou o nějaký předmět a sklesla na zem . . .

Co se s ní dále dělo, snad ani sama nevěděla — —

Asi po půl hodině, když už byl měsíc zapadl a krajina zahalena byla skoro v čirou tmu — právě když na východě objevila se první lehynká známka svitání, zaslechl ponocný před statkem obcházející, že se psi ve statku divoce rozštěkali . . . Avšak po chvíli štěkot skoro náhle jako na povel utichl, a jenom vítr vál svou zádumčivou píseň dále — — — — — — — — — — — — — — — — —

Nadešlo šeré, střízlivé jitro podzimní. Lehké mlhy zahalovaly okolí; slunce objevilo se nad obzorem jen na několik okamžiků jako matná žlutavá plocha, načež zase zmizelo.

Na statku Želetinských probudil se obvyklý každodenní život — toliko v ložnici Mariině hořela lampa jako za noci . . .

Přisluhující dívka vešedši do ložnice, by ohlásila, že jest snídaně připravena, nemálo se podivila, že lampa doposud ještě hoří a po paní ani památky . . .

Rychle prošla všemi pokoji bytu, ale nenaleznuvši paní ani zde, vyšla na dvůr, aby se po paní poohledla; neshlednuvši ji zde, pospíšila do zahrady . . . Nicméně ani zde nebylo po Marii nejmenší stopy. Vracejíc se nazpět, setkala se dívka v průjezdě s vrátivším se pánem a zvěstovala mu prostě, že nemůže paní najíti.

Želetinský jal se hledati sám — v brzku byl celý statek na nohou: doptáváno, hledáno — nic naplat . . . Nikdo nedovedl jiného pověděti, nežli že v ložnici panině hořelo světlo po celou noc a že ráno nebyla lampa zhasena . . .

Pátráno po vsi; někteří vyšli i do nejbližšího okolí; ale marně — po Marii nikde ani památky.

Prostorná zahrada, v které meškávala Marie nejraději, proslíděna několikráte ve všech směrech a jenom na umělé skalině nad vodopádem nalezena v besídce na stole Mariina zápisní knížka a tužka, jež tam byly patrně zapomenuty — —

A teprve k večeru Marie nalezena v jezírku nad vodopádem — mrtva — — — — — — — — — —

Jest možno, abychom se odvážili vylíčiti, co následovalo?

Péro jest málomocno . . .

Bolest Jaroslavova byla rovněž tak bezměrná jako o smrti Annině — obě děsné katastrofy byly stejně náhlé, stejně nepředvídané, nepochopitelné a nevyličitelné.

Podobně jako dobrovolná smrt Annina učinila i samovražda Marie hluboký dojem na každého, kdo byl zdravím kypící a štěstím zářící ženu tu poznal. Ale právě jako Želetinský nedovedl nikdo udati sebe povrchnější důvod děsné události.

Želetinský byl zdrcen.

Pohřeb odbyt, jako když zemřela Anna.

Na statku zavládl po té zase podobný život jako jindy; ale vlastník byl zcela jiným: život Želetinského byl nejtrapnější duševní martyrologií.

Celou řadu dní prožil v mrákotné otupělosti.

Může-liž býti pro myslícího člověka pevnější opory a mohutnější pružiny k napjetí veškerých sil nad vědomí, že děje se všechno po nezměnitelných zákonech přírody a že jedině vystihnutím zákonův těch jest možno položiti základ k novému životu budoucích pokolení, aby se mohla vyvarovati nesčetným následkům nepřirozeného pojímání pravého stavu věcí, kterýžto názor v svět, vzniknuv v dobách duševní temnoty, vrhá beznadějné stíny i do doby naší?

Želetinský této opory a pružiny více neměl . . .

K čemu vléci břímě života mrákotným šerem k neznámému, nepochopitelnému a bezúčelnému cíli? Proč přemýšleti a dopomahati lidskosti k vítězství? Proč se snažit, pracovat, plahočit a mučit, když tápáme i v bezprostředním okolí svém ve tmách, když i průběh života bytostí nám nejbližších a nejmilejších zůstává nám nerozřešitelnou záhadou?

Kdež medle nabyti nových sil k dalšímu vzdoru proti neúprosnoti odvěkých zákonů přírody a vléci břímě bezradostného života dále, i tenkráte, když v bezprostředním blízku člověka odehrály se dvě tajemné tragedie, jichž nechápe, jimž nerozumí a jež zasadily nejen jeho srdci nezhojitelné rány, nýbrž zůstavily v duši nevylíčitelné pusto a otevřely před ním nejděsnější perspektivu do budoucnosti?

Možná, že by jediný zásvit přesvědčení usmířil neb aspoň vzpružil k dalšímu životu — — a zásvit ten teprve po týdnu Želetinského zachránil před zoufalstvím . . .

Pozdě večer, právě když v dumném přemítání seděl ve své pracovně, přinesl mu jeden z čeledínů malý, tužkou nečitelně popsaný kousek papíru, jejž byl nalezl na poli za zahradou a na němž byl přečetl toliko podpis: Marie.

Želetinský poznal na první pohled písmo Mariino, ačkoli byl lístek dle všeho psán v největším rozčilení a třesoucí se rukou. Dle formátu byl lístek vytržen z notiční knížky, která byla v besídce nad vodopádem i s tužkou nalezena. Želetinský domyslil se tudíž, že byl psán před osudným krokem a později prudkým větrem, jenž oné noci panoval, zanešen do polí.

Rozřešení Mariiných hieroglyfů podařilo se mu teprve po dlouhém namahání; vyčetlť následující:

Jaroslave!

Před osudným krokem vzpomínám na Tebe s krvácejícím srdcem.

Odpusť mi provinění moje; odpusť mi i krok můj, jenž Ti připraví bezměrné hoře a snaž se zapomenouti — na hříšnici! . . .

Nepátrej po příčinách toho, co se stane... Možno-li Ti — — ale, ne, ne! — vždyť ani nevím, co a proč píši... Čas kvapí — na obzoru se objevivší bělavý pruh počíná už rudnouti...

Chtěla jsem umříti jako Anna, aniž bych se byla s Tebou rozloučila... Ale nemám síly a proto těchto několik slov:

Neklň mi — pro vše, co Ti bylo kdy drahé na světě... Nemohu jinak. Na místě, kde nezapomenutelná Anna zemřela, kladu pod velký bělavý kámen tajemství své smrti.

Marie.

Možnoť si pomysliti, s jakými city četl Želetinský tyto řádky a jaký dojem naň učinilo temné zakončení posledního Mariina listu.

Vzchopil se a pospíšil do zahrady.

Měsíc byl v úplňku, ale níže nad obzorem nežli před týdnem a v magickém svitu jeho mihaly se po stezkách temné silhouetty větví stromů a keřů, jako když se zde Želetinský naposledy s Marií procházel a ona jej na jednotlivé stíny upozorňovala.

Několikráte se zastavil — srdce se mu oužilo a posléze i oko zvlhlo... Jinak necítil však bolesti, ni žalu, ni trpkosti. Nejživější obrazy, jež mu fantasie v posledních dnech tak jasně předváděla, že se jich lekal, byly tentokráte jako zamženy. Skoro se mu zdálo, jako by se ubíral k místu na polo lhostejnému.

Přes to vyběhl na skalinu nad vodopádem co nejrychleji a zrak jeho okamžitě nalezl před besídkou velký bělavý kámen.

Poklekl k němu, by jej poodvalil; ale sotva se ho dotknul, utrhl ruku, jako by se byl dotknul ledu. Zamrazilo jej — cítil, jak se mu hrne krev od srdce k hlavě: před duševním zrakem jeho byl se vyhoupnul obraz mrtvé Marie tak živě, jakoby před ním skutečně stála...

Vztýčil se a rozhledl se kolem.

Večerní ticho rušil jen temný, šplounavý hukot vodopádu. Obzor krajiny byl lehynce zamžen; přes to bylo v měsíčním svitu daleko viděti. Nikde však se nejevilo nejmenší hnutí; vše zdálo se býti jako v ztrnutí.

Zrak Želetinského, zakrouživ po dáli, obrátil se k bezprostřednímu blízku.

Místo, druhdy tak útulné a poetické, jest nevlídné a pusté. Opadalé a větrem tam zanešené zažloutlé listí a zahnědlé větvičky pokrývají zemi...

Pohled na prostou, ale přirozenou tuto změnu osamělého místa zbudil v duši Želetinského zvláštní pocit trpkosti.

Chvíli rozhlížel se kolem; po té — jako by si byl náhle připomenul, proč vlastně přišel, poklekl k bělavému kamenu a odvalil jej.

K nemalému podivení svému neshledl pod kamenem ničeho. Teprve když přejel rukou po černé prsti, nahmátl malý tvrdý nějaký předmět a poznal — klíček...

V prvním okamžiku se mu zdálo, že záhada rozřešena novou záhadou; ale v bezprostředně následujícím okamžiku bylo mu úplně jasno, co klíček znamená.

Vrátil se do bytu, zotvíral šuplata Mariina, druhdy Annina psacího stolku a nalezl nejen Mariiny a Anniny listy, nýbrž i několik lístků, jež byla Marie v noci, vlastně již k ránu před svým zmizením napsala a v nichž snažila se vylíčiti své city a chování, jak jsme již vypravovali.

Želetinský četl zápisky a později i dopisy obou svých manželek.

Zpočátku se mu zdálo, že ani nyní ještě není vůbec možno poodhaliti roušku z tajemných, zdánlivě naprosto nevysvětlitelných událostí. Avšak čím déle četl, tím více domníval se chápati, až se mu zdálo, že — pochopil úplně . . .

Znenáhla, ale vždy jasněji a určitěji rozvíjel se před duševním zrakem jeho jeden z nejtajemnějších psychických procesů.

Obzvláště listy Mariiny, jež byla ona sama v osudné noci s tak mocným vzrušením mysli čtla, vrhaly na záhadu nad míru intensivní světlo.

Od listu k listu poznával Želetinský neodolatelnou moc a přesvědčující sílu někdejšího chmurného názoru beznadějně nešťastné Marie. Každá věta, ba skoro každé slovo bylo váženo z hlubin duše a působilo neodolatelnou silou nezvratného přesvědčení.

Pochopil i uznal Mariina slova v jednom dopise, že život má cenu jen pro člověka doufajícího; pro člověka beznadějně nešťastného však že nemůže býti nežli bezúčelným břemenem.

Uznal, že takovýmto břemenem býval život i Marii . . .

Pochopil, že milujíc Annu upřímně a z celé duše, snažívala se ji Marie v okamžicích pomíjející její zádumčivosti utěšiti; ale že ji těšívala vlastním svým bezměrným neštěstím, líčíc jí bezúčelné břímě svého života . . .

Nabyl přesvědčení, že dělo se tak v úmyslu nejšlechetnějším; ale poznal, že útěcha ta měla na něžnou a jemnocitnou Annu účinek opáčný, znenáhla otravný . . . Pochopil, že počala sensitivní Anna pojímati život podobně jako Marie, až stal se jí nejen bezúčelným, nýbrž zároveň i nesnesitelným břemenem . . .

Zdálo se mu, že chápe, proč Anna konečně podlehla a proč silnější Marie odolala a domníval se i chápati, že když Marie za vylíčených okolností nabyla nebo se domnívala ze svých listů nabývati přesvědčení, že vlastně ona sama proti své vůli a s intencemi nejušlechtilejšími zavinila Anninu změnu názoru v svět a tudíž i toho děsný následek, nebylo jinak možno, nežli že — podlehla i ona —

Vyznáme se, že nevíme, co bychom doložili.

Sledovati další reflexe a domněnky nešťastného muže zdá se nám býti spojeno s nebezpečím, že bychom se snadno mohli octnouti v zámezí psychických utopií.

Končíme tudíž prostým připomenutím, že buď v pravdě nebo jen domněle správné rozřešení tajemných událostí zachránilo Želetinského před zoufalstvím a že od smrti Marie žije v ústranní jen tichému svému hoři a úlevě utrpení jiných.

V jeseni.

Básně Adolfa Heyduka.

Pozdní návrat.

de krajem podzim holohlavý,
jde s plným čelem mlžných dum,
s ním tažných ptáků celé davy
a rudých listů vzdech a šum.

Šel za ním váhavým jsem krokem,
máť květů dost! Leč jaký klam:
co rozvilo se před čtvrt rokem,
vše zahynulo, vše to tam!

O, zpět, kde ukrytý jsem nechal
sen jara něžný: růže květ!
a když jsem slíbati ho spěchal,
slét', opadal, rtem rozechvět! ! . . .

Všecko v čas.

Komu dal Bůh jaro milé,
trhej růže; věř, o věř,
rády ti z nich ruce bílé
vínky svijou na kadeř.

Komu dal Bůh jaro krásné,
nastřádej si kvítí v hrob;
v čas, když slunce v mlze hasne,
jsou již luhy bez ozdob.

Snoubenci.

Rdí západ se a v krvi tone víska,
stín topolů se dlouží,
vran četa padá v němá třasaviska,
po nichž se mlhy ploužní.

Vše teskliво, a z bahniska se páří;
den setkává se s nocí,
snad poslední, v níž ptáci samotáři
v jih táhnou, hnáni mocí.

Jdou v teplý kraj; nuž proč tak úzkostlivý
vzdech z hrdla se jim loudí?
Chví smutně se hruď zadumané nivy,
jíž upomínka bloudí.

Vždyť loučí se; zda někdo z lidí tuší,
že snoubenci se zovou?
Pták v dálce může vyzpívat svou duši,
a niva bude vdovou.

Sovy.

V černé hlavě dumavého hvozdu
zaklepala křídly noční sova;
léto prchlo, přišla chvíle nová —
kde je píseň lindušek a drozdů?

Ztratila se, jak se písně ztrácí,
jež plnily ondy duši mladou;
na jich místa příšerně se kradou,
sklamání a žaly: noční ptáci.

Návrat.

Jeseně půlnoc měsíčná,
v nebe jak nasel by hvězd,
do dálky zírám; na cestách
jakých to lidiček sjezd?

Podivné jejich vzezření,
přerůzný, pestrý jich kroj,
jedni ve zlatých kočárech,
druzí se vznáší jak roj.

Králové líce vrásčité,
královny líbezných vnad,
starcové, babky o berlích,
hudci a tuláci z lad.

Děvčátka v řízách bělostných,
v hedbáví paniců směs
na velkých jede motýlech;
jaký to mumraj a ples?

Spěchají z háje úvalem,
měsíce hebounká zář
metá jim stříbro na cestu,
svítí jim na šat i tvář.

Na skráních září kadeře,
na čele vznešený klid;
kam se to všecko ubírá?
co je to za drobný lid?

Tiše již, tuším zázraky,
tajemně v nitru jsem jat:
to se nám vrací pohádky
do teplých vesnických chat.

Josef Manes.

Napsal dr. **Karel Chytil.**

Není jmena, které by bylo tak srostlé s dějinami umění v Čechách za první poloviny našeho století a které by bylo zároveň tak významné pro další jeho rozvoj v polovici druhé, jako jmeno Manes. Vzpomínáme-li na největšího toho jmena, Josefa Manesa, maně přijde nám v mysl celá rodina, ta první generace poctivých a vytrvalých umělců, kteří nespěli a nedospěli vysoko, kteří vykonali to, co dovedli a co poměry dovolily a kteří s nadějemi, jichž sami nedosáhli, pohlíželi na pokolení nové. V poměru ku své době nejsou tak nepatrni, ti první bratří Manesové, Antonín a Václav, a chceme-li je po zásluze ocenit, dlužno uvážit, v jakém stadiu nacházelo se umění malířské na začátku našeho století nejen v Čechách, než i v největší části Evropy. Jakoby se ve všem chtěli řídit zásadami v tehdejších akademiích platnými, přesně se rozdělili o umění — jeden maluje krajiny, druhý historie. Mladší Václav vězel úplně v klassickém a akademickém směru své doby, zobrazoval obvyklým tehdá způsobem Řeky a Římany a dospěl později stejnou cestou i ku středověkým rytířům; Antonín byl naopak velmi bystrým a samostatným pozorovatelem přírody, jak o tom svědčí jeho aquarelové pohledy na různé partie naší vlasti. Při provedení obrazů samých podléhal ovšem i on běžným tradicím a bez ohledu na své pěkné studie dle přírody, komponoval krajiny dle obvyklých návodů.

Antonín byl hledaným učitelem, jmenovitě v kruzích šlechtických, i na akademii malířské stal se professorem zvláštního oddělení krajinářského; leč nejvnímavějších žáků dostalo se mu v jeho vlastních dítkách. Nejstarší z nich byl náš Josef Manes, narozený roku 1821, mladší Quido, z něhož se vyvinul jeden z nejlepších genristů českých, a pak dcera Amalie, která v mnohém ohledu nejvíce se podobala otci, tím, že se stala dobrou krajinářkou a ještě lepší učitelkou kreslení.

Přirozeno, že Josef počátkům svého umění se naučil od otce; vstoupení do akademie, v níž právě tehdáž strýc a otec byli hlavními činiteli, nebylo pro něho žádnou událostí — vstoupiv na školu ocitl se opět v rodném kruhu a teprve dosazení Františka Tkadlíka na ředitelství r. 1837 přispělo as k rozšíření jeho obzoru. Tkadlík zdržoval se dlouhý čas v Římě, kdež před tím i Václav Manes studia svá konal; leč kdežto tento přináležel k oné starší generaci, jež poutal pouze Řím antický, vracel se Tkadlík z Říma křesťanského. Tkadlík patřil v uměleckém ohledu k onomu kruhu umělců, usadivších se v Římě, kteří jen ve výrazu vroucího citu náboženského spatřovali vrchol umění, k onomu kruhu „Nazarenů", k nimž přináleží též jiný rodák český, Jos. Führich, a s nímž se též částečně sdružil veliký mistr německý Petr Cornelius. Tkadlík byl opravdovým malířem církevním a jako všichni jeho soudruzi dbal přesné kresby, čistoty linie, a kromě toho nepostrádal, co v tehdejší době bylo vzácností — smyslu pro kolorit. Učitelem byl dobrým a rozšafným, třeba že kladl svůj směr malby církevní nade vše a třeba že v ohledu náboženském byl dosti nedůtklivý.

Doposud plynula leta mladého Manesa celkem klidně bez velikých událostí a příkoří. To, že pocházel z rodiny umělecké, bylo pro něho zpočátku stejnou výhodou, jako na dále závadou. Vyrostl v kruzích uměleckých, které mu byly od dětinství školou; působením okolí probudily se a dospěly přirozené jeho vlohy mnohem rychleji než za jiných poměrů; leč právě poměry rodiny jeho, jejíž osudy byly spjaty s rozvojem umění a jmenovitě s osudem akademie malířské, stávaly se znenáhla i pro něho osudnými. Nejen, že postaven byl zrovna ve vír třenic stranických, jež při citlivé povaze jeho tak i onak jej vzrušily, nejen to, on sám stával se často předmětem nepřízně.

Zvláště nastoupením nového ředitele Kristiana Rubena r. 1840 nezkvetly Manesovi žádné růže. Ruben nebyl hlubokou uměleckou povahou; jemu jednalo se o zevní úspěch, kterého také v Praze docílil jako žádný umělec té doby ani doby předchozí. Hlavní zásluhou jeho bylo, že dobyl uměleckým kruhům platnosti a váhy tou měrou, že ve společnosti tehdejší zaujímali přední postavení; v ohledu tom hlavně působením uměnímilovného hraběte Fr. Thuna celá šlechta mu přicházela vstříc. V ohledu čistě uměleckém byl Ruben jako rodilý Treviran blízek počátkům koloristického hnutí v Belgii a Francii a přenesl vymoženosti jeho velmi záhy do Prahy. Kolorit byl hlavní jeho předností, jinak trpěl nedostatkem fantasie i hloubky a jeho největší slavené dílo: Kolumbus, zůstavuje nás dnes dosti chladnými. Manes byl již tehdáž plu hlubokých myšlenek, pro něž stále v nových a pozměňovaných komposicích hledal správného výrazu; k malbě samé zřídka dospěl — od návrhů a skiz k provedení samému byla u něho vždy dlouhá cesta a po laciných vavřínech nikdy netoužil. Manes a Ruben byli dva poly, které se nemohly sejíti, které se mohly pouze sraziti. V poměru, v jakém tehdá Manes stál k Rubenovi, v poměru žáka k mistru, byl ovšem Manes v nevýhodě. K tomu přidružila se nemoc otcova, kteráž byla s velké části výsledkem odstrkování jeho samého i školy krajinářské a když r. 1842 starý Manes se rozžehnal se světem, rozžehnal se mladý Manes s Prahou, a opustil ji na čas plu trpkých upomínek.

Cílem jeho pouti byl Mnichov, kterýž právě tehdá byl střediskem veškerého uměleckého ruchu ve střední Evropě. Zde nalezl Manes to, po čem v Praze marně toužil, totiž aby poučen a zároveň pochopen byl od jiných.

V jakém stadiu přišel do Mnichova? Mladík dvacetiletý, skvělého talentu, dobře vyškolený. Leč tak, jak přišel do Mnichova z Prahy, byl by mohl přijíti odkudkoliv; jen společnost, z které vyšel a některé upomínky lišily jej od jiných. Již byl provedl také několik obrazů, a skizzy k jiným měl v torbě. A jaké byly předměty těch obrazů? Smrt Lukáše leydenského, Setkání se Petrarky s Laurou, Albrecht Dürer na cestě do Italie — zkrátka předměty toho druhu, jaké se tehdáž malovaly po všech akademiích zrovna tak, jako několik desítiletí před tím se malovávali Priamové, Hektorové, Alcibiadové a Sokratové.

A co nalezl v Mnichově? Zde vládl ještě duch velkého Cornelia, zde strádal klassik Genelli a zde působil občas, tehdá sotva uznáván, nejrozmilejší z romantiků německých Rakušan Moritz Schwind. Byli to zástupcové tří směrů malířství v Německu, směrů tehdáž neslučitelných a zajímavo jest pozorovat, že náš Manes ke všem třem osobnostem přilnul opravdovým přátelstvím. Ke Corneliovi a Genellimu byly mu mostem staré oživlé tradice ze školy Tkadlíkovy a částečně strýcovy, ke Schwindovi pak připoutala jej vlastní jeho romantická povaha.

Na kresliče Mnichovských obrázků zvaných Münchener Bilderbogen, na poetického tvůrce Melusiny a Sedmi havranů — Moritze Schwinda, upomínají nás některé skizzy Manesovy neméně pružné, poetické a humoristické. Vizme jen jeho rozkošné Vězení dlužníků, vystavené v galerii v Rudolfinu! I jakási nechuť k malbě olejové, kterou Schwind s jistým nádechem opovržení nazýval kartáčováním, byla společnou oběma mistrům krajanům v širším slova smyslu.

R. 1848 zavolal Manesa opět do vlasti, kdež si mladý umělec rázem dobyl uznání a váhy. Ve spolku Slovanské Lípě dostalo se mu předsednictví uměleckého odboru, a zároveň stal se jedním z hlavních činitelů v jednotě umělců, která tehdá se utvořila. Byla to právě jednota, k jejímuž ponuknutí odebral se Manes do Kroměříže ku sněmu říšskému, aby zde portretoval některé z předních poslanců. Výsledkem byly známé podobizny dra Riegra a dra Strobacha, rozšířené v litografovaných nesčíslných exemplářích. Kromě těchto podobizen měla však ona cesta výsledek mnohem hlubší, rozhodný pro celý další směr Manesův. Zde poprvé seznal se opravdověji s venkovským lidem, jenž nebyl zbaven ani malebnosti kroje národního, ani přirožené prostoty, zde poprvé poznal křepé postavy a srdečné tváře, do nichž cele se zahleděl. Zde se mu otevřely nové světy a rázem v něm vypučely a dozrály nové myšlenky; co před tím as neurčitě tušil, stalo se mu náhlým zjevením.

To byl hlavní výsledek kroměřížské cesty, který nabyl určitých tvarů v praemii vydané uměleckou jednotou na r. 1849. Jsou to známé „Hanácké líbánky“, obrázek plny svěžesti a malebnosti, tak zcela jiný než genry až do tehdejší doby oblíbené, ve všem původní a v díle Manesově epochální.

Snad že vskutku to byl i jakýs účinek ducha oné doby a zásad hlásaných na sněmu kroměřížském, že umělec vyrostlý v kruzích velko-

městských a velkopanských počal pohlížeti na lid jiným okem a spatřil v něm předmět hodný umění rovněž tak jako byli Priamové a Alcibiadové i Lukášové leydenští. Buď jak buď — dobou onou, která přerušila tak mnohé tradice, přetrženy byly i tradice, jež dosud Manesa v uměleckém jeho vývoji vedly. Jakmile Manes seznal lid venkovský, nemohl se od něho odloučit, vždy zase k němu se vracel, obdivoval se jeho vnadám tělesným, seznamoval se s mravy, vnořil se v národní poesii, pronikl celého ducha a vážil vždy víc a více z přírody živé i mrtvé! A čím dál tím více stával se originálním a — národním. Na Moravu pak častěji zavítal, putoval po Slovensku, Slezsku i Haliči, všude obíraje se studiemi. Tak prošla leta padesátá, která byla pro něho novou školou, šťastnou dobou nadějí a plánů, dobou, v níž poklad jeho studií vzrůstal a v hlavě uzrávaly četné komposice.

Bohužel, že nebylo tehdá žádného kouzelného prutu, který by tento poklad byl vybavil na světlo; úkolů, při nichž by byl mohl Manes měřiti svou sílu, tehdáž nebylo. Prací, která mu sic na čas dodala podnětu, bylo illustrované vydání rukopisu králodvorského nákladem knihtiskaře Bellmana, ale úkol, jehož se Manes s nadšením podjal, sklamal jeho naděje, ježto indolencí publika dílo toto zaniklo. Byla to as pro něho trpčí rána než veškerá skutečná a domnělá pronásledování, která kdy zažil, tím trpčí, že musil hledati uznání a zároveň i výživy v cizině, jednak v Lipsku, kamž kreslil illustrace, jednak v Berlíně, kdež aquarely jeho šly hojně na odbyt. Krom toho prováděl i návrhy pro umělecký průmysl, pro nějž měl smysl v tehdejší době velmi vzácný.

Nového popudu dostalo se mu v polovině let šedesátých dvojím úkolem: provedením desky k orloji staroměstskému a vypracováním návrhů pro bronzové dvéře chrámu karlínského. Obé dokazuje skvěle, čím Manes byl a čím by byl mohl býti, kdyby se mu bylo dostalo úkolů podobně důstojných. Leč bohužel již v druhé polovině let šedesátých počal umdlévati a již dříve citlivou a lehce vznětlivou povahou svou náchylen k trpkosti a zasmušilosti, stával se čím dál tím zádumčivějším a čím dále tím více ochaboval na mysli.

Neblahé poměry umělecké, zneuznání a záští, materielní nesnáze, osudy rodinné a ne na posledním místě útrapy, vzbuzené erotickou jeho povahou, působily na něho vždy zhoubněji. Tehdáž nacházíval klidu a útulku v domě p. rytíře V. Lanny, který přilnul k němu opravdovým přátelstvím.

Již r. 1866 upadl v tělesnou chorobu a ač r. 1867 sebral ještě tolik sil, že se účastnil slovanské pouti do Moskvy, klesal vždy víc a více na mysli. Od roku 1868 stával se duch jeho stále zakalenějším. Lékaři radili změnu vzduchu a zabavení mysli a p. rytíř Lanna, domnívaje se, že Italie, po níž Manes toužil, osvěží jeho ducha, umožnil mu cestu do zaslíbené země umělců. Než nebylo ani zde pomoci; stav Manesův se stával horším, a nebylo mu ani lze přispěti: dopisy jeho, svědčící o rozervanosti mysli, přicházely sic do Prahy, ale nebylo v nich ani zmínky, kde se nalezá a kam se obrací. Co bylo lze tušiti, potvrzeno zprávou sochaře Šimka, meškajícího tehdá v Římě, kamž posléze Manes po mnohých útrapách dorazil — sešlý, rozedraný, pološílený. Na zprávu Šimkovu vyslána byla ihned sestra Amalie do Říma,

kdež nalezla bratra v zoufalém stavu. Přivezen zpět do Prahy, ale mysl jeho již více se nevyjasnila, ač se i v době té pokoušel ještě pracovati. Chřadl neustále, opatrován vzornou svou sestrou, až dotrpěl dne 9. prosince 1870.

Povahou byl Manes ušlechtilou a duch jeho vynikal zvláštní noblesou, která zračila se též v celém jeho chování a jeho zjevu. Zvláštní útlocit, vlastnost všem Manesům společná, jevil se v celém jeho myšlení a obcování. Ovšem byl Manesův jemnocit velmi často vzrušen a uražen; každé příkoří ho trpce hnětlo a po celý svůj život hořkou nenávistí naplněn byl proti těm, kteří jemu neb jeho rodině v něčem ublížili. V klidných dobách byl Manes pln humoru a stával se hledaným společníkem, jmenovitě v kruzích šlechtických. Pravým živlem byla mu vždy přece jen společnost umělců a přátel umění; jak jemu samému byla nutna, viděti z toho, že býval vždy uhelným kamenem všech podobných spolků, nejprv Slovanské Lípy a Společnosti výtvarného umění, pak Společnosti Arkadie a posléz Umělecké Besedy, v níž byl prvním předsedou odboru výtvarného.

Časem se však vyhýbal společnosti, zvláště v dobách posledních. Náhle zmizel úplně z Prahy, aniž se vědělo kam, uchýlil se na venkov, v nějaký skrytý kout neb osamělý zámek a vracel se pak mnohdy osvěžen, mnohdy ještě více nešťasten, následkem nového beznadějného vzplanutí citu, ale vždy s četnými studiemi ve svých mapách.

Ty jeho kresby a akvarely dle přírody, jež z výletů svých přinášel, jeho studie krojů a postav jsou pravá umělecká díla. Co z pozůstalosti jeho se zachovalo, vystaveno v obrazárně přátel umění v Rudolfinu; to nejsou kostumované figuriny, to je opravdový život. Žádný charakteristický pohyb a záhyb, žádná charakteristická maličkost neušla jeho zraku; vše, co se mu zdá býti pozoruhodné, zaznamenává do své knihy; především pak pozoruje tvary těla, tvary a výraz obličeje a vytváří posléz ten národní typ, jenž jím teprve uveden byl v umění. Jak dovedl cítiti s lidem a jemu rozuměti, vypravují jeho illustrace k národním písním. Tlumočit ne pouze jeden moment, než celou píseň a ducha v ní se skrývajícího, dovedl jen Manes a k tomu tak jednoduchými prostředky. Pozorujme jen písně: Potěcha, Babička, Kráva potěšení, Kanafasky, Babí rada, jaká to rozkošná stupnice lidového humoru, tu do vůle Boží oddaného, tu šibalského, tu rozmarného a jinde zas ta jímavá vroucnost, touha a smutek. Týž duch vane i v milostných písních Rukopisu královdvorského. V hrdinských básních Rukopisu jakobychom se potkávali s jiným Manesem, a přece jest to on, jen předmět jest jiný. Zde jest Manes mistrem velikého stylu; jeho illustrace, ač malého formatu, jsou místy grandiosní. Odkud se vzaly najednou ty heroické postavy, které před tím nemají příkladu? Pohleděmež na starší historické obrazy, rozevřemež na př. jen známou kroniku Machkovu — jak to zcela jiný svět; hrdinové Manesovi patří k rodině zcela jiné, než takový Přemysl neb Bivoj, jak malováni byli před ním. I zde setkáváme se s výsledkem té šťastné okolnosti, že Manes studoval model přirozený, jak jej kde našel a nikoliv model atelierový, umělým posám již navyklý. Studium zdravých, silných postav dle přírody, studium typu, a krom toho i do jisté míry archaeologické studium,

doplněné a sloučené fantasií umělce, to jsou ty elementy, z nichž vyšel hrdina Manesův. Zajímavo jest pozorovati, že Manes jen ku pravěku českému obrátil svou pozornost, že na historickou půdu pozdějších dob středověku, nerci-li do novověku, nikdy nevstoupil, ač to bylo právě tehdáž pole nejoblíbenější. I v rukopisu samém poutají ho z hrdinských básní jen ty, jež o nejstarších dobách pějí, jako Záboj, Zbyhoň, Jelen.

Krom poesie národní a historie, jest ještě jeden pramen, z něhož Manes čerpal látku k svým obrazům — a to byla jeho vlastní fantasie, vlastní poetická mysl. Jakým byl poetou, vidíme z komposice, jež jemu samému byla nejmilejší; jest to náčrtek, nazvaný od něho „Šero“, nacházející se v obrazárně přátel umění v Rudolfinu. Šero pokrylo svým závojem krajinu, všude rozhostil se klid, jen zde ve směsici rákosí, svlačce, blatouchu a hub nastal čilý život; malí diblíci, rozžehnuvše si od starého gnoma své světlušky, míhají se jak svatojanské mušky, z kalichů svlačců a na širokém lupení probouzejí se rusalky, z nichž některé započaly veselý rej, jiné klesají již pružným jinochům v náruč a zde zase jiná houpe se na stonku rákosí se zlatohlávkem o závod. Co tu poesie a půvabu, jaká to linearní krása a jaká skvostná komposice! Týž poetický duch vane z větší skizzy, zvané obyčejně horou Venušinou. Jest to divná hora. Manes ji nalezl někde v lesích u Hrubé Skály, kde celý zástup lesních diblíků se sešel slavit krasopaní, jež ve skalách zde sídlí; přicházejí s dostaveníčkem, se slavným průvodem, snášejí věnce a guirlandy, sletují se ve vzduchu, z vrcholu stromů, vylézají a vykukují ze skulin skalních, na podiv laňkám, které všetečně přihlížejí. Jest to zase originelní, čistě Manesovský nápad. Zde také vidíme, jak roztomile tvoří podoby dětské, jež se tu objevují v nesčíslných postavách a skupinách. Tuto roztomilou stránku své povahy nejlépe osvědčil ve známých kartonech dětských, jež určeny byly k výzdobě venkovského zámku a jež představují rozličná zaměstnání a zábavy.

Bylo by nesprávné domnívati se na základě těchto komposic, že tento umělec, plný fantasie, jen fantasií se dával vésti a nésti; na mnohých jeho tak lehkých a prima vista vržených skizzách nevidíme ani stopy té duševní práce, kterou stály než uzrály. Zřídka kdo konal tolik pečlivých příprav k nějakému dílu jako on. Manes pohružoval se nejen v studium lidu a přírody, ale i v studium památek uměleckých jmenovitě českých a i z těch čerpal mnohý motiv. Jak lnul k těmto památkám, viděti z toho, že pečoval o jich zachování jako na př. o restauraci křížové kaple v Pošt. ulici, pro niž také dle jeho návrhu mříž zhotovena.

Pozorujeme-li jeho sv. Jiří na praporu spolku „Říp“ v Roudnici, maně nám připadne na mysl socha svatojirská z hradu pražského a málo kdo tuší, stoje před znamenitou jeho deskou k orloji staroměstskému, že k výjevům zde zobrazeným poskytly motivy malé kalendární vignetty křižovnického žaltáře ze XIV. století. Jak studoval, hledal a hloubal, vidíme i z návrhů pro dveře karlínského chrámu, z návrhů, které jsou nejušlechtilejším dílem, jež malba polohistorická, polo církevní v Čechách vytvořila a v nichž naposled v originální formě obrážejí se umělecké zásady Tkadlíkovy a Corneliovy. Co tu studií k celým skupinám a jednotlivým postavám! K postavě sv. Václava co pacholíka nacházíme v mapách

Manesových pět, šest skizz sobě podobných, stále pozměňovaných a vždy dle přírody kreslených. A což teprv mužská postava sv. Václava, co ta mu dala starostí než povstala! Kde byl který sv. Václav ze starších dob, hned našel útočiště v jeho album, kde jaká památka svatováclavská se chovala, přilba, meč, vše věrně naskizzováno, kde která zpráva kronikální se nacházela, každé bylo použito. Tu najednou přichází Manes k resultátu, jejž zaznamenává si s patrným překvapením ve své knížce: „Sv. Václav byl 20 let, když byl zavražděn.“

A teprve nyní, když myslí jeho prošla celá řada sv. Václavů, uzrává v ní nová postava, zase čistě Manesovská a zcela rozdílná od tradice. Jest to jen malá ukázka, jak Manes opravdově se chápal každého díla a jak jest vše hluboce jím promyšleno a procítěno.

V tom ohledu je také pozoruhodným jeho ornament, složený napolo ze živlů romanských a rostlinných, napolo z motivů užívaných domovní industrií; co i zde předcházelo studia, než v něm uzrály ty znárodnělé tvary, jimiž posléz suvereně vládl, zde v illustracích k rukopisu, tam v initiálách k bibli, onde na praporu roudnickém a jinde a jinde.

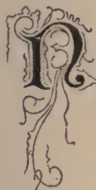
Jaký vzácný to duch, jenž vedle bohaté fantasie měl pronikavý pozorovací hled a nezlomnou píli. A přece nepřízní osudu nebylo mu přáno provésti jen část toho, co v mysli jeho vzniklo. O vědě praví latinský výrok, že mnozí sice zahynou, leč věda že se rozmnoží; nejen věda i umění má své vyznavače a mučenníky, na jichž hrobech dále zkvetá. Dráha, kterou se Manes dal, neostala dlouho po něm pustou; z pokladů, jež on snesl, mohli těžiti nástupcové a když nová generace se chystala k prvnímu velkému dílu malířskému, vyzdobení Národního divadla, byl jí Manes vůdčí hvězdou. I na sochařství účinkují vzory Manesovy a to tím více, ješto jednotlivé postavy jeho vynikají vpravdě krasami statuarními.

Od smrti Manesovy uplynula téměř dvě decenia a přece teprve nyní počínáme ho úplně chápat a shledáváme na něm stále nových, překvapujících stránek. Ještě stále řada pohrobních žáků jeho se množí, již i druhá dorůstající generace umělců obrala si jméno jeho za své heslo a jest to tuším největším triumfem zvěčnělého genia, že položil základ k celé nové škole, ne bezprostředně osobním svým působením, než vlivem svého mohutného ducha a výsledkem svých snah, svým dílem.

Nové básně Leconta de Lisle.

Přeložil **Jaroslav Vrchlický**.

Lampa nebes.

Na zlatém řetěze živoucích hvězd
nebeská lampa v azuru visí,
nad mořem, horami, záhyby cest
v čistý vzduch noční zář svoji mísí,
vln snivých tichá ji kolébá zvěst.
Nebeská lampa v azuru visí
na zlatém řetěze živoucích hvězd.

Stoupá a koupá ve světle svém
obzory valné, topíc v lesk svěží
postříbří velkých trávníků lem,
operlí hnízda, jež na palmách leží
spíce tam lehounkým a božským snem.
Obzory valné stopí v lesk svěží,
jak stoupá, je koupá ve světle svém.

V propasti sladké, kam tvůj míří spěch,
jsi, luno, snad slunce umrlých šťastných,
jsi bílým rájem snad, kam jde jich vzdech?
Ó němý světe snů zářných a krásných,
vřít moře illusí nad nimi nech!
Ó luno, jsi slunce umrlých šťastných
v propasti sladké, kam tvůj míří spěch?

Vždycky a bez konce, po věky dál!
Mlčení! Noc! A chvil hořkých ztráta!
Proč hlodá nás touha, proč pálí žal,
záštím a láskou duše proč jata?
Nač úzkostí, přeludů divoký cval?
Mlčení! Noc! A chvil hořkých ztráta
vždycky a bez konce, po věky dál!

Na zlatém řetěze živoucích hvězd
ty, jejíž lampa v azuru visí,
spadni v to moře bez břehů a cest,
v chaos vzduch vlahý ať splyne, se smísí,
vln snivých ať zazní poslední zvěst!
Ty, jejíž lampa v azuru visí
na zlatém řetěze živoucích hvězd!

Sloky.

Jak v první zoři svěží jitro zkvětlo
v myrt vrcholu a bambusů! Co tísní
se družných ptáků se zvučnou tou písní,
ve vzduchu růžném pijí zlaté světlo!

Jak ono jitro plála's ty, mé světlo!
Jak ptáci rovněž tvůj ret chvěl se písní,
ve stínu, kde se letchi s myrtou tísní,
mé srdce tebe zříc tam poprv zkvětlo!

Tak v ráji, v kterém první jitro zkvětlo,
kdys Eva mladá stála ve myrt tísni
jsouc rovna andělům, na retu s písní
kol sijíc úsměv, nevinnost a světlo.

Tys byla souzvuk, vůně, kouzlo, světlo,
mí snové pouze k tobě létli s písní,
ty zlatý svit v houšť, myrty kde se tísní,
ty lilje, kterou nadšení mé zkvětlo!

Smrt zdeptala, čím tvoje tělo zkvětlo,
ó drahá! Myrt já brzy vyrván tísni
i stezkám drahým, kdes bloudila s písní,
i půdě rodné, kde tvé plálo světlo!

A prošly věky, stíny jako světlo,
vás hvězdy stále vidím, na rtech s písní,
vás hvězdy očí jak tam, když v myrt tísni
vám v první zoři svěží jitro zkvětlo!

Poslední bůh.

V dnů konci všech a v konci mnohých roků,
po času závrati, jež mijí v noc i den,
mé vizte vidění, ten neodvratný sen
mne děsí, za mnou jde v snů vírném toku.

Já bloudil zemí sám, ta byla vrakem,
co živé sténalo, to rázem zmlklo v spěch,
i moře hlubého i divých vichrů vzdech,
vše pro vždy umlklo pod tichým mrakem.

Do prázdna světa míč kdos prázdný hodil,
ten v koncích bídy své a síly sám
svým drsným granitem jen čelil tmám
a věru zapomněl, že se kdys zrodil.

Z dna vyschlých moří čněly v prázdném šíru
jen štíty, ostrovy jenž byly kdys,
tam bláto vyschlo již a věků hnis
a děsné ticho vlálo po vesmíru.

Jak lampa pohřební v posledním vzplanutí
na šedém nebi slunce vyčerpané;
mdlé světlo poslední jen žalně kane
v poušť nesměrnou, jež spí kol bez hnutí.

Já bloudil sám a duch, stín, který kráčí
bez touhy, lítosti, bez přání na zdařbůh,
jen matná jepice snah lidských, snů a tuch,
jichž popel prostorem se větry stáčí.

A tu jsem viděl na nejvyšší hoře
zjev děsný, bezcitný, chladnější než je sníh,
jak na ten mrtvý svět zřel bez žalu a tich,
jenž pod ním leží nebes ve prostoře.

Byl velký, zářící byl král jak Olympický,
syn věku zlatého, kdy šťastně člověk žil,
kdy bohů oltáře s jásotem pozdravil,
kdy hrdě k hvězdám zazníval hlas lidský.

Však luk, jenž nítil tvůrčí touhy vzněty,
ten ležel v sněhu mezi ledem zlomen
i s křídly, jejichž rozlet pro vždy schromen
kdys bohů polibky nes na pastýřů rety.

I čelo svitu zbaveno již všeho,
nic v ňadrech nebilo, co v jitra vzplání
v svět lilo kouzlo sladkých milování
a žhavou lávu tvou, ó první něho!

Mne kouzlo schvátilo i děs, já cítil
po chvílích rozkoše zas hnus a nudy vření,
ves nebeský trest bájných opojení
mé srdce v ráz v železné kleště chytil.

A já jsem poznal — poušť kol zela širá —
že stuhlý spal zde v mrtvol charém stohu
ten starý Amor, nejdražší všech bohů,
jímž svět i člověk žije a jímž zmírá.

Spánek země.

Sníh lehl na pláně a ve hlubokém dole
spí spánkem znavených ta dobrá naše role.

Jak vydala svůj plod, hned zadřímala skrytě
jak matka, zrodivši teď právě světu dítě.

A zima — stařenka ji uložila k spaní
a bílou přikrývku teď rozprostřela na ni.

Mdlé slunce, polshaslé tu nad ním zavěsila,
jak noční lampy zář se z něho slabá lila.

A kolem záslony tu mračen visí šedé
a tichou písničku ta stařenka si vede.

— Spi, moje dceruško, jest doba odpočnění,
teď v těle stará krev se v novou mízu mění.

— Již zapomeň, že trud tvé bylo pouze věno,
leč vesel se, již vše je slavně ukončeno.

— Nic nevcházej v tvůj sen, co výčitkami pudí,
ó škoda, neslyšíš, co díků šepcí chudí.

— Já u tebe chci bdít a spánek hlídat tobě
přes noci hluboké, dny šeré, k oné době,

— kdy náhle zlehounka zas tebou pozatřesu
a řeknu: „Dcerko, vstaň, já novou zvěst ti nesu.

Již odpočalas dost, již čas je, vstáti znovu,
slyš žalmy práce znít tam — píseň skřivanovu.

Já již tě opustím v tvé práci, znoji, trudu,
a jenom v daleku na tebe myslit budu,

a ptáků vyptávat se na tebe, tvé dílo
jak roste, kvete, zrá a ku žni spěchá mílo.

A v parnu, čase žní ti pozdrav pošlu spěchem
a skráně ochladím tvým dětem svěžím dechem.“

Aug. Eug. Mužík.

Zima. Kreslil Konst. Bušek.

Andělíček.

Napsal **Saltykov-Ščedrin.** Z ruského přel. K. Štěpánek.

Věročka se totiž narodila andělíčkem. Když její maman, Sofie Michajlovna Bratcevova, po uplynutí ustanovených šesti neděl vstoupila do salonu, aby přijímala blahopřání hostí, tu Věročka seděla jí na kolenou a ona všem ji ukazovala se slovy:

„Není-li pravda, jaký je to andělíček!“

Hosté ochotně přisvědčovali a od těch dob zůstal Věročce tento název navždy.

Sofie Michajlovna šíleně milovala svého andělíčka a byla velice spokojena, že po dceři neměla dětí. Rozmnožení rodiny bylo by ji přimělo buď rozděliti svoji něžnost — nebo býti nespravedlivou k ostatním dětem, poněvadž si učinila povinností věnovati se úplně Věročce. Již na rukou kojné oblékali andělíčka jako loutku a když ji odstavili, vzali pro ni chůvu Francouzku. Od chůvy dostalo se jí prvních základů náboženství a mravnosti. Již v pátém roce, vstávajíc z rána a kladouc se ke spaní, štěbetala: „Dieu tout-puissant! rendez heureuse ma chère mère! veuillez qu'un faible enfant, comme moi, reste toujours digne de son affection, en pratiquant la vertu et la propreté!“

„Podívejme se... et la propreté!“ podivil se jednou Ardalion Semenyč Bratcev, zaslechnuv náhodou tuto podivnou modlitbu; „ale za mne, andělíčku, modliti se nemusíš?“

„Papa,“ odpovídala Věročka, „je sais que vous êtes l'auteur de mes jours, mais c'est surtout ma mère que je chérie!“

„Nu dobrá! Já tě tedy pro neuctivost vydědím!“

Manželé Bratcevovi žili velmi družně. Oba byli mladí, hezcí, veselí, zdraví a vládli pěkným jměním. Měli oba na živu rodiče, kteří štědře zásobovali mladé manžely penězi. Jak staří, tak mladí žili ve shodě. Zvláště Sofie Michajlovna snažila se zavděčiti se tchánu a tchýni a nejmenovala je jinak než papa a maman. Ardalion Semenyč choval se poněkud volněji, nazývaje testě „špačíčkem“ („špačíčkovi kaše!“ volal, kdykoliv spatřil ve dveřích starce) — a tchýni „špačníkem“, z něhož vyletěli špačci.*) Z počátku to poněkud mrzelo Sofii Michajlovnu, která nejednou činila muži pro jeho žerty výčitky.

„Což pak já jmenuji tvého papá datlem?“ domlouvala mu; avšak záhy zdálo se, jako by se sama byla přesvědčila, že nelze jejího otce nazývati jinak nežli špačíčkem, a všecky výčitky v tomto ohledu odpadly samy sebou.

K dobré shodě manželů mnoho napomáhala okolnost, že Ardalion Semenyč měl takové šťavnaté rty, že stávalo se, když Sofie Michajlovna k nim přilnula, nemohla se ani odtrhnouti. Mimo to měl pružný klín, do něhož ráda usedala. Sama pak byla celá něžná. Oba rádi zůstávali

---

*) Přezdívka tato zakládala se na slovní hříčce; jmenujeť se tchán rusky „svjokor“ a špaček „skvorec“.

o samotě a ona vůbec se nehněvala, když on ji vzal na ruce, nosil po pokojích a potom házel ji na pohovku.

„Ardašku . . . opovážlivý!“ domlouvala mu, ale takovým tónem, že Ardalion Semenyč neslyšel v jejích slovech výstrahu, ale povzbuzení.

První zákmity jakéhosi nedorozumění objevily se s narozením Věročky. Sofie Michajlovna pocítila náhle, že je čímsi „pénétré“, že se stala „une sainte“ a že se u ní objevily „les sentimens d'une mère“. Slovem, z její mluvy počal se sypati celý slovník jalových řečí, jaký každému k úsluze poskytuje francouzský jazyk. Začala řídčeji docházeti do kabinetu mužova, řídčeji sedala mu na klín a celé dni trávila s opatrovnicemi Věroččiny mladosti. Jaké pořiditi Věročce šatečky? jakými krajkami olemovati její živůtky? jaké jí koupiti střevíčky? Manželská láska bledla před „les sentimens d'une mère“. Ano i setkávajíc se s mužem při snídani a při obědě, zřídka obracela se k němu a stále mluvila s vychovatelkou (když Věročce minulo šest let, vzali do domu ještě Angličanku v hodnosti vychovatelky) a s chůvou. A stále jen o andělíčku.

„Není-li pravda, jak je milá? jak se učí výborně jazykům? a jak hezky se modlí? Věročko! není-li pravda, že miluješ boha?“

„Všichni máme milovati boha,“ odpovídala rozvážně Věročka.

„Ovšem že, poněvadž je dobrý a může nám dáti mnoho, všeho mnoho. I anděly jeho máme milovati, i svaté . . . viď, že je miluješ?“

„Oh! maman!“

V prvních dobách Ardalionu Semenyči temnělo v očích z těchto rozhovorů. Škubal křečovitě nohama pod stolem, shledával, že je omáčka nepodařená, víno odporné, zlobil se, zasypával ženské domluvami. Ale konečně se upokojil. Začal řídčeji a řídčeji objevovati se u oběda a u snídaně, pokládaje za lepší stravovati se v hostincích, kde aspoň mluví se jen o tom, o čem skutečně mluviti třeba. Věročku ne snad že by byl nenáviděl, ale stal se k ní úplně lhostejným. S Angličankou snášel se těžce, Francouzku chůvu nemohl ani viděti.

„Čert vás vzal!“ rozhodl se a přímo oznámil ženě, potrvá-li tento pořádek, že docela z domu uteče.

Sofie Michajlovna lehce se zamyslila, ale „les sentimens d'une mère“ zvítězily:

„Jak vám libo,“ odpověděla chladně, poprve užívajíc obřadného *vy*; „nemohu přece pro vaše kaprice opustiti jediný poklad, který mi byl bohem darován! Řekněte, prosím vás, proč jste zanevřel na svou dceru?“

„Nezanevřel jsem na dceru, ale na vaše hloupé rozhovory.“

„V našich rozhovorech není nic hloupého!“

„Kůň zpitomí, neřku-li člověk — takové jsou ty vaše rozhovory!“

„Nikoliv, dokaž to!“

Avšak Ardalion Semenyč místo důkazů vzal klobouk a hvízdaje odešel z domu.

Zjevné napjetí se ještě nedostavilo, ale ochladnutí tu již bylo.

Andělíček zatím rostl. Věročka plynně mluvila francouzsky a anglicky, ale poněkud vázla v ruském jazyce. Chodila k ní ostatně ruská učitelka (laciná), která seznámila ji s krátkou gramatikou, krátkou

biblickou dějepravou a s prvními pravidly počtářství. Než, Sofie Michajlovna cítila, že se dcerušce ještě něčeho nedostává, až konečně se dovtípila, že chybí Němka.

„Jak to, že jsem si dříve na to nevzpomněla!“ naříkala sama na sebe. „Vždyť až přijde doba, andělíček jistě bude cestovati. V hostincích, pravda, mluví se všude francouzsky, ale na železnicích, na ulici . . .“

V tom právě k velikému svému rozhořčení Sofie Michajlovna učinila velmi nepříjemná odhalení. Ku Francouzce chůvě chodil muž, kterého představila Bratcevové jako bratra. A poněvadž Sofie Michajlovna byla dobrou příbuznou, přála si, aby také lidé u ní žijící měli dobré přátelské city.

„Proč nejdete k bratrovi?“ říkávala chůvě; „dnes je neděle — jděte!“

Ukázalo se však, že to vůbec nebyl bratr, ale milovník a že — ó hrůzo! — nejednou za pomoci služky vnikal v noci do pokoje m-lle Thérèse, který byl v jedné řadě s pokojem andělíčka!

Touž dobou počaly se mimo to Sofii Michajlovně ztráceti věci. Z počátku menší a potom i větší. Konečně zmizela dosti cenná spona. Ukázalo se, že zlodějkou byla Angličanka . . .

„To je, čemu se říká éducation morale et religieuse!“ posmíval se ženě Ardalion Semenyč.

Vzali do domu Němku, poněvadž Němky (mimo hamburské) ode dávna těší se pověsti ctnostných. Francouzka a Angličanka (rovněž nově přijaté) musily přicházeti jen v určité dni a hodiny.

Němka byla mladá a veselá. Sám Ardalion Semenyč od jejího příchodu stal se veselejším. Německy uměl toliko dvě fráse: „Leben Sie wohl, essen Sie Kohl“ a „wie haben Sie geworden gewesen?“ a těmito frásemi ustavičně každého dne vítal Němku, když se objevila v jídelně. Jinou by to bylo záhy omrzelo, ale Fräulein Jakobsohn nejen že nenudila laskavost Bratcevova, ale ona ji stále vítala veselým smíchem.

„Vidíš, tvůj rozhovor s Němkou je již opravdu hloupý!“ říkala muži Sofie Michajlovna, když zůstávali o samotě.

„Dokaž to!“ dráždil ji on.

Sofie Michajlovna nic nemohla dokázati a po celé dni jen se mračila. Byla by zajisté Němku brzo propustila, kdyby nebyla uvážila, dá-li od sebe vychovatelku, že Ardalion Semenyč ještě ke všemu může k ní po straně docházeti.

„Nyní mám ji aspoň na očích, ale potom . . . Vždyť je to takový nesvědomitý člověk, že se ani nad andělíčkem neslituje — celé jmění na Němky prohýří!“

Vše to znepokojovalo ji tím více, že neměla ke komu obrátiti se o radu. Jak špačíček, tak špačník, datel a jeho žena — všecko pomřelo, tak že Ardalion Semenyč zůstal úplným pánem svého jmění i jednání.

Konečně Věročka dosáhla dvanácti let a bylo nutno vážně pomýšleti na její vzdělání. Kdo ví, co je to „les sentimens d’une mère“, ten pochopí, jak znepokojovala se Sofie Michajlovna, přemýšlejíc o budoucnosti svého andělíčka. Et ceci, et cela. O učení, o dárcích ku jmeninám a narozeninám — o všem bylo nutno přemýšleti. Ach! a nikdo

jí nechtěl přispěti ku pomoci, poněvadž Ardalion Semenyč jevil dále „pekelnou lhostejnost“ ku své rodině. I přítelkyně její byly jaksi necitelné: každá měla své vlastní andělíčky, tak že začne-li mluviti o Věročce, skáčou jí do řeči vypravováním o Lidočce, Sóničce, Zinočce atd. Než Prozřetelnost sama ukázala jí cestu. Tou dobou za nejmódnější učební ústav pokládal se pensionat pro urozené dívky m-lle Turbotovy. Všecky předměty přednášely se u ní co nejlépe a v takové úplnosti, že z kursu nevylučovaly se ani počátky filosofie (un tout petit peu, vous savez? — pour faire travailler l'imagination!) Všichni učitelé byli vybraní: Žasminov, Heliotropov, Hyacintov, Rezedin, Francouz Essbouquet, Němec Keingeruch (na Němce i toho je dost!) a pod. Kněz Karminov přicházel do hodin v moirové říze. Nad mravností bděla sama m-lle Turbot a její pomocnice m-lle Esperlan.

Ústav existoval již z dávných dob a vždy slynul tím, že vystupující z něho dívky vyznamenávaly se dobrým mravem, příjemným chováním a uměly mluviti un peu de tout. Věděly, že byl kdysi perský král Kyros, jehož otec jmenoval se Astyages; že pád západní říše římské byl následkem přílišné zženštilosti mravů; že Petr Poustevník chodil v žíněném obleku; že město Lyon leží při řece Rhóně a je proslaveno hedbávnými a aksamitovými látkami a že město Kazaň leží při jezeře Kabani a je proslulé kazaňským mýdlem. Jupiter byl veliký záletník a Junona byla s ním velice nešťastna i proměnila Jo v krávu. Svjatoslav zápasil s Cimischiem a pravil: „Nezneuctíme země ruské!“ To řekl on a nikoliv general Prokofjev, jak ujišťují někteří dějepisci. Slovem, všecko dopadalo tak, že ani jedna vychovanka m-lle Turbotovy nesnížila reputaci ústavu.

Zakladatelem pensionatu byl m-r Turbot, otec nynější majitelky. Odejel z Francie za vychovatele k synu jednoho ruského velmože a když vychování bylo ukončeno, dali mu slušnou pensi. M-r Turbot chystal se již odejeti zpět do rodného Carpentru, když otec jeho vychovance učinil mu neočekávaný návrh.

„Ale což, Turbote,“ pravil mu; „kdybyste přestoupil na pravoslavnou víru?“

„S radostí,“ odpověděl Turbot.

„A já vám pomohu, abyste mohl se usaditi v Petrohradě navždy.“

„S ra—do—stí!“ opakoval Turbot s citem, líbaje svého dobrodince na rameno.

A než minul měsíc, celá rodina Turbotova poznala světlo pravé víry a sám Turbot za hmotné pomoci ruského velmože stál v čele pensionátu pro urozené dívky, jehož ředitelkou podle jména byla jeho žena.

Od těch dob ústav Turbotův stal se semeništěm mravnosti, náboženství a dobrého mravu. Po smrti rodičů vzala jej do své správy dcera, m-lle Caroline Turbot, a jak se rozumí, pokračovala v tradicích rodičů. Plat za vyučování byl velmi vysoký, ale za to počet chovanců obmezený, a do ústavu dostávaly se výhradně toliko dívky ze vznešených rodů. Internatu nebylo, poněvadž m-lle Turbot vážila si večerů a zasvěcovala je přátelům, jichž měla s dostatek.

„Ve dne náležím povinnostem, jež mi ukládá vlasť,“ říkávala, vyrozumívajíc pod slovem vlasť Rusko; „ale večer patří mně a mým

přátelům. Ostatně co na tom! Vždyť i večer mluvíme stále jen o nich neustále o těch milovaných dětech!“

Když Sofie Michajlovna přivezla Věročku do pensionatu, m-lle Turbot ihned nazvala ji andělíčkem.

„Ach, jaký to andělíček! a jak jste šťastná matka!“ zvolala radujíc se z dívky, která skutečně byla spanilá.

„Sama prozřetelnost přivedla mne k vám, m-lle Caroline!“ odpovídala Sofie Michajlovna poklonou na poklonu a pevně stiskla ruku ředitelce.

Věročka chodila do pensionatu a učila se pilně. Vše, co mohli jí poskytnouti Žasminov, Hyacintov a ostatní, osvojila si velmi záhy. Mimo to naučila se tancovati „kačuču“ a mravem rozhodně předčila nade všecky své družky. Bylo při ní cosi tak jemného, hladkého, ale zároveň i dětsky nenuceného, že sama Sofie Michajlovna se divila.

„A odkud to máš, andělíčku, takový roztomilý mrav!“ přicházela v nadšení.

„Snažím se, maman, napodobovat ty, jež miluji,“ odpovídal skromně andělíček.

„Strážmistr je učí spůsobům,“ vmísil se vždy zcela nevhodně Ardalion Semenyč.

Ale i s andělíčkem stávaly se příhody, nad nimiž celá koprněla. Jednou Essbouquet dal jim úkol na thema: „que peut dire la couleur bleue?“ Věročka přišla domů s velkým nepokojem.

„Que peut dire la couleur bleue, maman?“ otázala se matky při obědě.

„Co to má být . . . la couleur bleue?“ podivila se Sofie Michajlovna.

„Nám dal Francouz na pozítřek úkol na to thema,“ vysvětlila Věročka.

„Co si to usmyslil!“ poznamenal Ardalion Semenyč.

„Ach tak . . . rozumím!“ dovtípila se konečně Sofie Michajlovna. „O čem by mohla modrá barva vyprávěti? Nu, nebe na příklad, l'azur des cieux . . . rozumíš? Modré nebe . . . Nad ním andělé . . . les chérubins, les séraphins . . . všecko, všecko modré! . . . Rozumí se, že se to musí rozvésti, doplniti — to je celý obraz! Co pak tak ještě na příklad? . . . Nu, na příklad — nevěsta . . . Modré šaty, modré botičky, modrý klobouček . . . celá v modrém! Čistá, nevinná . . . rozumí se, že i to musí se rozšířiti . . . Co pak tak ještě? . . .“

„Nu, na příklad, modrý četník,“ napověděl Ardalion Semenyč.

„A co si myslíš! Četník! Ale pravda, vždyť oni ochraňují naši spokojenost. I toho možno užíti. Andělíček odpočívá, ale dobrý četník bdí a ochraňuje jeho spokojenost . . . Ach, spokojenost! . . . To je hlavní v našem živobytí! Máme-li duši spokojenou, jsme i sami spokojeni. Jestli že jsme neučinili nic špatného, jsou i četníci s námi spokojeni. Nyní objevili se ti . . . jak se jmenují . . . nu, na tom nezáleží . . . Proto jsme též nespokojeni . . . spíme, ale ve spaní přece se znepokojujeme!“

„Ach, ďas to vzal!“ vzdychl Ardalion Semenyč.

Němka dala se neopatrně do smíchu; Sofie Michajlovna změřila ji bleskonosným pohledem, odstrčila talíř a seděla do konce oběda zamračená.

Podruhé Věročka přiběhla do pokoje, volajíc u vytržení:

„Maminko! já poklesla!“

„Jak to, poklesla?“ tázala se znepokojená Sofie Michajlovna. „Sedni, ukaž nožku!“

„To nám, maman, monsieur Žasminov dal úkol na thema: Ona poklesla“.

„Ah! c'est trop fort!“ pomyslila si Sofie Michajlovna a rozhodla se bez meškání promluviti s m-lle Turbotovou.

Věděla, že slova „poklesnouti“ užívá se ve smyslu pro dětskou nevinnost dosti nepříhodném. „Ona poklesla, ale potom se provdala,“ nebo: „Ona poklesla a rodiče jí proto nedovolili, aby jim chodila na oči“ — v takovém smyslu užívá se tohoto slova ve „světě“. Může snad andělíček někdy poklesnouti? Je potřebí nabádati jej k podobným myšlenkám, přiměti jej dohadovati se jejich významu? Toho nikdy neočekávala od m-lle Turbotovy! Snáze mohla se domnívati, že stará panna sama netuší význam podobných výrazů a náhle — pěkně děkuji!

Toho jitra u m-lle Turbotovy bylo již nemálo znepokojených matinek a proto tato uvítala Sofii Michajlovnu již připravena.

„Ach, chère madame!“ vysvětlovala, „co je v tom thematě špatného, rozhodně nechápu! Nu, skákal andělíček po schodech ,. . nu, a poklesl . . . pochroumal si nožku . . . . rozumí se, že nezlámal — ó, uchovej Bůh! — ale jenom pochroumal . . . Potom musil několik dní ležeti, zameškati vyučování . . . dejte mi za pravdu, což pak se to všecko nemůže státi?“

„Ano, jestliže v tomto smyslu . . . ale musím vám říci, že tohoto slova užívá se velmi často ve smyslu špatném . . . V každém případě, víte, co? požádejte pana Žasminova — ode mne! — aby nedával úlohy na themata, jež mohou míti dvojí smysl! Žije u mne Němka, která může . . . ó, vy nevíte, jak jsem nešťastna ve své rodině! Můj muž , . . ach, kdyby nebylo andělíčka!“

„Nedopovězte! Rozumím vám! Přání vašemu bude vyhověno!“ vroucně odpověděla m-lle Turbot, tisknouc navštěvovatelce ruce: „Pauvre ange délaissé!“

Konečně (andělíčku šlo již na šestnáctý rok) Věročka postěžovala si matince, že taneční mistr Tušatu béře ji za kolénka. Zpráva tato docela pobouřila Sofii Michajlovnu. Předně, poprve si teprv nyní představila, že andělíček má kolénka, a za druhé — jaká to drzost! Což si snad myslí nějaký Tušatu . . . mais c'est odieux! Když ona byla mladou a Ardalion poprve uchopil ji za kolénka — ó, ona velmi dobře pamatuje se na ten okamžik! Nikdy nezapomene, jak zesnulá maman („špačník“! kmitlo jí hlavou) vadila se s ní proto!

„Tvá kolénka, jako vůbec všecko tvé, náleží budoucímu!“ domlouval jí starý špačník: „a dokud nejsi zasnoubena, nesmíš si ničím zadati . . .“

Ona pověděla o této domluvě Ardaškovi a on téhož večera pospíšil si požádati o ni. Nu, potom ovšem . . . ach, to byla celá báseň!

Následkem této episody Sofie Michajlovna nadobro rozhněvala se s m-lle Turbotovou a vzala andělíčka z pensionatu. Kurs nebyl ještě ukončen, ale Věročce za nějaké dva měsíce bude šestnáct let! Ví již s dostatek o tom, co vypráví modrá barva i o tom, co se může státi, když dívka poklesne, skákajíc po schodech. A hle, již ji počínají bráti za kolénka — víc jí netřeba! K tomu zimní saisona byla u konce, záhy všecko se chystalo na venek; tam Věročka bude se procházeti, koupat se, jezdit na koni a vůbec zlepší své zdraví a potom v říjnu opět nastoupí zimní saisona. Vrátí se do Petrohradu a uspořádají pro andělíčka první ples.

Při obědě o jiném se nemluvilo nežli o budoucích návštěvách a plesích. Budou-li nositi živůtky vzadu tak hluboce vystřižené jako minulou saisonu? Budou-li vzadu pod sukni klásti podkladky? Čím budou lemovati dolní okraj šatů?

„Soignez vos épaules, mon ange,“ starostlivě poučovala dceru Sofie Michajlovna — „ramena, to je v plesovém obleku hlavní.“

Ach! Ardalion Semenyč již nejen že se nermoutil nad těmito rozhovory, ale naslouchal jim zcela poslušně. Poslední dobou oddal se úplně v moc madeiry, stal se neobyčejně tichým a jen zřídka pronášel skrze zuby:

„Čerti!“

Všecko stalo se na vlas tak, jak předem naznačila Sofie Michajlovna. Za léto Věročka sesílila, nabyla ramen, ne příliš kyprých, ale také ne odporných — právě tak přiměřených. V prosinci před vánocemi dávali Bratcevovi první ples. Rozumí se, že Věročka byla na něm královnou, a kníže Sampantre hleděl na ni z kouta a mlaskal jazykem.

„Maman! to byl čarovný sen!“ volal u vytržení andělíček, když hodně pozdě druhého dne vstal. „Budeš dávati ještě jeden takový ples?“

„O tom nutno ještě přemýšleti, andělíčku — takové plesy jsou velmi drahé. V každém případě na budoucí neděli bude ples u Ščerbinovských, potom u Glazotových, pak v „Sobrání“ a možná, že i kníže Sampantre dá ples . . . k vůli tobě . . . Abych nezapomněla, představil ti jej včera papa?“

„Ano, představil . . . Ach, jaký má směšný nos!“

„Není tu řeč o nose,“ odměřeně rozsoudila matka, „ale o tom, co má mimo nos . . . ostatně své doby to poznáš!“

Saisona nepozorovaně uběhla. Návštěvy, divadla, plesy — andělíček od rána do večera neměl nic jiného na práci, nežli svlékati a oblékati se. A Věročka vracejíc se domů unavena, ale všecka zářící pohnutím, uvrhla se pokaždé na šíji matce a volala:

„Mama! mama! to je . . . čarovný sen!“

Konečně před samými ostatky kníže Sampantre pořádal očekávaný ples. Zahájil jej polským tancem se Sofií Michajlovnou a první čtverylku tancoval s Věročkou, která nespouštěla očí s jeho nosu, jakoby chtěla naučiti se mu z paměti.

V půstě byla dostaveníčka; avšak Bratcevovi nevyjížděli často, poněvadž k nim počal jezditi kníže Sampantre. Konečně přijel na velikonoční neděli ráno, požádal Sofii Michajlovnu o slyšení a svěřil se jí.

Věročka tou dobou seděla ve svém hnízdečku (un vrai nid de colibri), když náhle maman, celá pobouřena, přiběhla k ní.

„Pojďme, on požádal o tebe!“ pravila šeptem, jakoby se bála, aby ji někdo neuslyšel a nepokazil štěstí jejího andělíčka.

Věročka vzpomněla si na nos a lehce se zachmuřila. Avšak potom si vzpomněla, že Sampantre má ještě něco mimo nos — a vstala.

„Pojďme tedy!“ pobádala ji matka.

Vše se skončilo ve dvou slovech. Bylo rozhodnuto slaviti svatbu na panství Sampantra v budoucím září, téhož dne, kdy andělíčku mine sedmnácte let.

Panenský život andělíčkův byl u konce. V sedmnácti letech pospíšila si již vyčerpati všechen jeho obsah a připraviti se, aby byla dobrou ženou a dobrou matkou.

Nyní píše na navštivenkách: „Kněžna Věra Ardalionovna Sampantre, rozená Bratcevova“. Avšak maman jako dříve nazývá ji „andělíčkem“.

Bez pochybnosti.

Jest-li to, co dosud k lidstva cti a štěstí
v drahách osvěty lze vítězstvími zvát,
nedílným-li skutkem všelidstva to jesti;
může-li kdy v pravdě člověčenstvo vstát
k sjednocené práci spolnou nadšeností:
o tom mám své pochybnosti!
Že však národové, velicí či malí,
děje lidstva tvoří svým jen rozvojem,
porůznu že divy světa vykonali
krví svou i smírným ducha výbojem;
osvěta jen z toho poklad svůj že skládá,
píle národů co darem v klín jí střádá;
z národů že vzešel triumf přítomnosti:
o tom nemám ani stínu pochybnosti.

Jest-li lidstvo, s pletí bělostnou i tmavou,
modernosti výkvět, lidojedství děs,
k ducha setbě půdou nutnou nám a zdravou,
(či snad výhradního lidstva známe mez?)
lidstvo krásných slov-li pravdou jest či frází:
k záhadě té klíč mi schází!
V národů však vroucím zápolu když baží
jarý kmen se vznésti k blahu, k světlu výš,
vlastní krb když hájí srdcem svým i paží,
s vlastních beder střásá cizí tlak a tíž,
neb když rodem blízké k sobě vine kmeny
v družný povzlet, velkým cílům zasvěcený:

pak žeť v jeho snaze pravda s upřímností, —
o tom aspoň nemám stínu pochybnosti.

Ustane-li někdy kmenů soupeření,
  hašteřivý Babel o přednost a moc;
zhasne-li ten požár, jako ztichlo vření
  pro vyznání víry, v minulosti noc;
národům-li vzejde shody věčná hvězda:
    aspoň blízka se mi nezdá!
Že však nám, že Čechům žádná ruka k smíru
  nekyne z té vřavy cizích odnikud,
nás že nevítá v tom velkém světa šíru
  spolný duch, však dravý, nepřátelský pud;
že té slibované shody výklad přímý
značí pohlcení malých velikými;
že jen vzdor jak pevná tvrz nás chranně hostí:
o tom ani mžikem nemám pochybnosti.

Vůlí přírody-li osud zlý se valí
  neúprosně na nás, děsně úchvatný;
jest-li zákonem, že národové malí
  padnou v oběť velkým v zánik nezvratný;
obrana-li marně tráví naše síly:
    černá věštba snad se mýlí!
Že však padl na vždy v mrtvých bledé řady
  i ten světovládný, velký, věčný Řím,
když se upil jedem slabosti a zrady
  a když chrabrost jeho rozprchla se v dým;
že i malý národ v jistý pád se vžene,
nad sebou-li samým tak se zapomene,
až se zřekne mluvy, cti a statečnosti:
o tom nesmí býti žádné pochybnosti.

Bude-li nám přáno, že to přetrváme,
  nepřátel až divá vybouří se zášť;
mety vznešenější, blahým snům jen známé,
  skryté v mlhový teď budoucnosti plášť,
snahám soků našich někdy-li se zjeví:
    duch můj věří, ale neví!
Že však lid, jenž tolik mučednictví prožil
  s čistou myslí českou v pekle věků dvou,
slavně vstal a statky ducha svého zmnožil,
  práv jest věřit v sebe, v zdravou sílu svou;
lid že věrný, s duší šlechetnou a velkou,
nezmatou-li jen ho svůdci s hlavou mělkou,
schopen jest, by dočkal, dobyl budoucnosti:
o tom není pro mne žádné pochybnosti.

Jest-li platno lidstvu, tak je matně hradit,
  jak by národnost v něm místa neměla,
prázdným jeho stínem v žilách krev jí chladit,
  až jak upír by ji vyssál docela;
není-li to jména lidstva nešvaření:
    to mi dosti jasno není!
Žeť však nešlechetno, nectno svrchovaně
  v boji opouštět svůj národ nadšený,
místo mužné hrudi, místo pevné zbraně
  nést mu v řady poplach planě smyšlený;
hlásat, že, zač trpěl a zač válčí nyní,
zrádcem idealů nejvyšších jej činí;
tak že hrá jen vlažnost s maskou všelidskosti:
o tom nemám ani zdání pochybnosti.

Žádá-li si lidskost pravá, nezbájená,
  aby národy se v jednu slily směs,
aby zašla každá spolná vůle kmenná,
  každý rodný cit a každá vlastní mez
ode točny k točně v lidstva ohromnosti:
    o tom pochybuji dosti!
Čeho drahému však mému lidu třeba,
  co mi velí svatý národnosti vznět,
z vína srdce svého, z ducha svého chleba
  s jistotou mu jasnou prahnu vzdáti hned!
Čeho národ žádá na mém díle chudém,
poctivě chci robit s rozkoší a trudem;
o své zjevné, prosté, české povinnosti
nemám, nebudu mít nikdy pochybnosti.

Nezalhaný úkol, přímé povolání
  jasno mi jak slunce v lesku poledním:
vlastní národ statně bytnost svou kde brání,
  v boji tom být prvním a též posledním!
Pro nás-li kde vyšší meta v skutečnosti:
    o tom mám své pochybnosti!
Žeť však třeba srdcí celých mužů zplna,
  silných ducha křídel, bystrých vůle střel,
aby zvítězila pře ta spravedlivá,
  jež nám vůči křivdám věku za úděl;
žeť to úkol velký a ne zvůle malá,
cíl, jejž chlubná výsost doby pronedbala,
a že list, jenž vypaď z věnce všelidskosti,
vracíme jí: o tom nebuď pochybnosti!

Eliška Krásnohorská.

Literarní začátky I. S. Turgeněva.

Vypravuje dr. **Pavel Durdík.**

(Dokončení.)

vádíme slova J. Samarina z jeho obšírného spisu „Zápiska o nevolnickém stavu“ (Spisy, II., 66), jak se mu jevil okolo r. 1850: „Osobní bezúčelná libovůle mizí (t. j. není tak často jako dříve slyšeti o ukrutném nakládání s nevolníky), avšak ustavičný vědomý tlak na lid nabývá vždy větší a větší síly“ (t. j. důkladné, promyšlené a systematické těžení z nevolníků stává se obyčejem). To jest vyvinuje se pravidelné otrokářství. — „Zápiska“ tato teprv od polovice roku 1856, kdy po smrti Mikulášově a neblahé Sebastopolské porážce nastal v Rusku svobodnější ruch — obešla v rukopisech veškero Rusko. Ona obsahovala „bezohledné odhalení všeho zla, které Rusko trpělo od nevolnického práva“ a velmi přispěla k tomu, aby všeobecně ujalo se mínění, že konečně přišla hodina k neodkladnému zrušení té ohavnosti.

Půda k tomu byla již připravena naším „Myslivcem“, a skutečně také hledělo obecenstvo na jeho „Zápisky“ jako na přímé vyzvání k osvobození lidu. Hraběnka Rostopčinová (rozená Sušková) řekla o knize P. J. Čaadajevu: „Voilà un livre incendiaire“ (tenkráte mluvilo se v salonech pouze francouzsky a bylo také proti dobrému tónu, když někdo z držitelů nevolníků t. j. šlechticů promluvil v saloně o těchto „nižších lidech“ — „o křtěném majetku“, jak říkal Gercen). . „Račte přeložiti frázi do ruštiny, vždyť mluvíme o ruské knize,“ odpověděl Čaadajev s obyčejným svým sarkasmem hraběnce. Přesvědčili se však, že v překladu té fráze — žhářská, paličská kniha — je nesmírné přepínání . . .

Trapná, krutá byla doba, za které vyšly „Zápisky“. Turgeněv ji líčí takto:

„K Bělinskému jsem chodíval, abych odlehčil srdci svému. Děsné byly tehda časy; nynější mladí lidé nezkusili nic podobného. Ať čtenář sám posoudí: ráno ti vrátili tvou korrekturu, všecku pruhovanou, zohavenou červeným inkoustem, takřka pokrvácenou, pak jsi se odebral k censorovi, hleděl jsi se s ním dohodnouti stran vyškrtaných slov, ovšem marně, jenom jsi tím snižoval sama sebe, načež censor vyslovil neodvolatelný, často posměšný rozsudek . . . Na ulici se ti namanula postava pana B u l g a r i n a nebo přítele jeho G r é č e*). Generál, byť

---

*) B u l g a r i n byl rodem Polák. S vojskem Napoleonovým přišel do Ruska a stal se tajným udavačem, donášeje policii vše, co konali a mezi sebou mluvili spisovatelé. G r e č, rozený Rus, byl jedním z prosincových spiklenců z r. 1825, udal však policii všecky své druhy, kteří pak byli odsouzeni: buď k šibenici nebo do sibířských podzemních dolů; sám obdržel od caře odpuštění

i nebyl tvým představeným, obořil se na tebe, aneb, což ještě horší, pochválil tě... Pohledneš kol sebe: úplatnost je v plném květu, nevolnické právo stojí jako skála, kasárna jsou všude v popředí, soudů není, povídá se o brzkém zrušení universit (v nichž krátce potom nesmělo býti více nežli tři sta posluchačů), cesta do Evropy je učiněna téměř nemožnou, knihu řádnou nelze objednati, jakési černé mračno ustavičně se vznáší nad veškerými učenými a literárními kruhy a k tomu ještě bujní a rozlézá se udavačství; mezi mládeží není společného svazku ani společných zájmů, strach a ponížení vládne všude, stav to zoufalý!"

Tím větší má zásluhu Turgeněv, že právě za takovéto doby povstal jako apoštol lidskosti a osvoboditel svých bližních. Ve smutné té době heslem vlády byla tato trojice (jakožto drzý posměch nad francouzskou trojicí: liberté, fraternité, égalité): 1. absolutismus, 2. pravoslavná víra a 3. národnost, při čemž do pojmu „národnosti" vládní orgány shrnovaly i stávající nevolnické právo, právo šlechticů míti křtěný majetek a prodávati jej jako skot, jako nábytek. — Nevolnické právo bylo za Mikuláše pokládáno za jeden z kořenných základů státního a společenského ústrojí křesťanského Ruska. Brojení proti tomuto právu bylo trestáno jakožto velezráda rovněž jako brojení proti carskému absolutismu a pravoslavné víře. Proto censura jako lítá se vrhala na vše, co jen z dálky směřovalo ke kritisování těchto státních a společenských základů. Turgeněv musil tedy vložiti protest do smyslu a směru náčrtku samého, ne do jednotlivých slov. A tak se stalo, že censura z mnohých jeho náčrtkův ani slovíčka nevymazala, a čtenář četl mezi řádky více než v samých řádcích a sám uhodl úmysl spisovatelův.

Kdo dal těm dvaceti pěti náčrtkům název „Zápisky myslivcovy"? Dal jej Panajev, redaktor „Sovremennika", v němž vycházely (1847 až 1851). „Název ten měl pohnouti čtenáře ku shovívavosti," dokládá Panajev. — Nejen čtenáře — dokládáme my, — nýbrž i censora. Nejlépe lze viděti tuto snahu z ukončení náčrtku „Chor a Kalinyč", v němž najednou autor ad captandam benevolentiam sacrosanctae censurae shledává, že prostý ruský nevolník má tytéž osvícené názory, jaké měl Petr Veliký. Censor tu šel na lep... tím spíše, že protest proti společenskému zlořádu byl velmi uměle skryt mezi řádky.

Turgeněv neprotestoval pouze pérem — sepsáním „Zápisek" — on i skutkem dokázal své lidumilné smýšlení. Spisovatel Vengerov obrátil se 24 let po vydání „Zápisek" v soukromém psaní k Turgeněvu s otázkou „velmi choulostivou". Vengerov psal:

„Ve shodě s Vašimi literárními protinevolnickými snahami náleželo Vám po smrti Vašeho otce, jakmile jste se stal majetníkem jeho

---

a titul generála. Když Semenov, přítel Puškinův z dětských let, seděl kdysi náhodou mezi Grečem a Bulgarinem, Puškin vida to, hlasitě mu řekl: „Příteli, tys dnes Kristem na Golgotě." — Znám jest epigram Puškinův o Bulgarinovi, jenž napsal též několik románů:

Dí všickni, že je Walter Scott.
Já, básník, však jen pravdou měřím:
Souhlasím, že je prostě skot;
že Walter Scott jest, neuvěřím.

jmění, osvoboditi nevolníky Vámi zděděné. Učinil jste tak? Jestliže nikoli, jaké závažné důvody jste měl, že jste neprovedl ve skutečnosti to, co jste tak vroucně a přesvědčivě hlásal ve svých krásných výtvorech?

Jsou-li mé otázky neskromny, přece mám právo tázati se Vás. Vy jste buditel, jehož jméno navždy potrvá v letopisech ruské civilisace — a proto musíte býti povznesen nad osobní výhody, Vaše slovo musí se shodovati se skutkem. Z Vašich literárních ‚Upomínek‘ je viděti, že si příliš nevážíte Někrasova se stanoviska mravního, pokládáte mu za zlé, že jest tak šlechetný ve svých verších a zcela jiný v soukromém životě . . .“ atd.

Odpověď Turgeněva uvádíme úplně. Datována jest ze Spasska 19. června 1874:

„Dnes jsem obdržel Vaše psaní. Odpovím upřímně na Vaši upřímnou otázku.

Otec můj zemřel 30. října 1834. Mně bylo tehda 16 let. Nenávist k nevolnickému právu již tehda žila ve mně — tato nenávist mezi jiným byla příčinou, že jsem neposkvrnil ruky své ani jedním udeřením, ač jsem vyrostl uprostřed bití a trýznění nevolníků. Avšak do ‚Zápisek myslivcových‘ bylo ještě daleko. Byl jsem prostě — chlapec, téměř dítě. Při tom byl otec můj chud, zůstavil pouze 130 duší na mizinu přivedených a nedávajících důchodův — a byli jsme na ně tři bratři. Jmění mého otce splynulo s jměním mé matky — a jen ona dávala nám — často i nedávala — prostředky k živobytí. Ani jí ani nám nepřišlo na mysl, že toto nicotné jmění (mluvím o otcovském) — není její. — Strávil jsem tři léta v cizině, nedostával jsem od matky ani kopejky, a přece mi nepřipadlo, abych ji požádal za své dědictví. Ostatně toto dědictví — odpočte-li se část, která dle zákona náležela matce a která připadala bratrům — rovnalo se asi nule.

Když matka roku 1850 zemřela (tedy 10 let před zrušením nevolnictví a za doby sepisování ‚Zápisek myslivcových‘), ihned jsem daroval svobodu veškeré čeládce; od rolníků, kteří s tím souhlasili, bral jsem roční plat, všemožně jsem jednal ve prospěch svých rolníků při všeobecném zrušení nevolnictví; z výkupných peněz jsem jim ustoupil pátou část — a v hlavní své vesnici nevzal jsem peněz za pozemky, na nichž stály selské dvory. Jiný na mém místě byl by snad učinil více a rychleji, já však slíbil říci pravdu a říkám tedy, jak to bylo. Chlubiti se nemám čím, než, tuším, jednal jsem poctivě.“

Turgeněv tedy skutkem splnil, co byl hlásal.

* * *

Můžeme si tedy představiti, jak radostný dojem učinila na Turgeněva a všechny ruské osvícené lidi zpráva o zamýšleném osvobození nevolníků Alexandrem II. Turgeněv byl tehda v Paříži a psal 6. března r. 1861 Annenkovu, svému příteli:

„Vaše telegrafická zpráva o osvobození nevolníků nás zde pobouřila. Jste nyní novomanželem a proto velmi zaměstnán; než považte, v jak důležité době žijeme. Popište mi všecky své dojmy — vše to bude nyní tím zajímavější. Zdejší ruští šlechticové jsou rozlíceni; jsou

to pěkní zástupcové našeho národu! Bůh zachovej cara! Kdyby se mělo souditi dle toho, co oni mluví, nebyli bychom se nikdy dodělali něčeho rozumného. Výtka těchto lidí, plynoucí z vědomí, že nemohou nic podniknouti proti carskému osvobozujícímu manifestu, jest hnusna a spíše ještě směšna. Objímám vás, přijměte mé blahopřání k Vašemu osobnímu štěstí a k naší společné radosti. O něčem jiném nemohu mluviti — třesu se samou nedočkavostí." — O něco později píše: „Buďte tak laskav, dávejte mi i dále zprávy, co se děje v Rusku. Zdejší ruští turisté soptí vztekem a tvrdí, že jsou okradeni (na základě carského úkazu nelze však říci, proč se pokládají za okradené, neboť dostanou výkupné). Tento rok nejspíše již roboty nebude. Poslední neděli měli jsme zde v ruském kostele mši s děkovací modlitbou za osvobození lidu — kněz Vasilev měl řeč velmi duchaplnou a dojemnou; všichni byli jsme pohnuti. „Konečně jsme se dočkali tohoto velikého dne," myslili jsme všichni a zrcadlilo se to též na všech obličejích. Hořím netrpělivostí, bych opět spatřil Rusko, čekejte mne atd."

Ano, nastal veliký den osvobození. My v Čechách nemáme pojmu o této privileji ruské šlechty, o nevolnickém právu, jež trvalo až do roku 1861. Ani tatarské jho nebylo pro lid tak zhoubno, jako řečené právo, tato největší jizva ruského života, která — jak Gercen řekl, r. 1857 — „nás snižuje a s růměncem studu ve tváři a se svěšenou hlavou nás nutí k přiznání, že jsme níže všech národů v Evropě, že nosíme obojek otroctví na krku."

Veliká byla radost po veškeré říši, když s trůnu r. 1861 ozvalo se slovo caře Alexandra II. o potřebě osvobození lidu. Již nebude pravdou, co řekl Puškin — a za taková slova, veřejně pronešená hrozilo tehda lidem vyhnanství do Sibíře — o ruských vesnicích, kde

pod těžkým jarmem, které šíji hněte,
hruď bez naděje vzdychá v mukách zlých,
kde krása milých děvic kvete
na pochuť lotrů zhýralých.*)

Za doby nevolnické Turgeněv koupil mladého nevolníka Štěpána od sousedního statkáře za 800 r. — Mladík úpěnlivě prosil: „Kupte mne, neboť statkář je zlý, pronásleduje mne a donutí mne k nejhoršímu." Turgeněv koupil ho a daroval nevolníkovi svobodu; Štěpán ji však zamítl a zůstal dobrovolně ve službě u Turgeněva, jehož zbožňoval. — „Donutí mne k nejhoršímu" znamenalo: „Zabiju ho sekerou."

Slovan dovede být otrokem, ale ruský nevolník, když pronásledován byl přes míru — chopil se sekery a zabil tyrana statkáře. — Takových sekerami zavražděných statkářů počítalo se ročně do dvou set po velikém Rusku. Nevolníci, kteří se účastnili v zavraždění statkáře, byli trestáni dvaceti ranami knutou, takže živi nezůstali. Každá rána knutou působí tři hluboké řezy do zad; bylyť ke knutě připevněny

*) T. j. ruských statkářů. Z Puškinovy básně: Уединеніе (Samota), napsané r. 1819. Od roku 1819 až do r. 1861 — byla to dlouhá doba!

tři na prst dlouhé řemeny z tvrdé nevydělané kůže jelení. Na zádech nezůstalo celé kůže ani na šířku prstu. Dostojevskij v „Zápiskách z Mrtvého Domu“ (1849) vypravuje podrobně o tomto trestu a často viděl, jak takové trestance přinášeli do žalářní nemocnice s rozedranými zády, polomrtvé a umírající. Stávalo se, že nevolník pod ranami knutou křičel: „Zabil jsem ukrutníka, svou duši jsem zahubil, ale jiným jsem pomohl; aspoň je teď jiným lehčeji, za ostatní jsem se obětoval.“

Otec historika Kostomarova také byl zavražděn (r. 1828) vlastními sedláky pro ukrutné s nimi nakládání. „Dle vypravování rolníků starý Kostomar, jak ho nazývali, byl statkář zarputilý a nemilosrdný. Uprostřed panského dvora stála velká dřevěná kláda a k ní byl připevněn řetěz, jejž kladli okolo krku provinivšímu se rolníkovi a tak ho tu nechávali celý den, dva dni, ano i celý týden. Čas od času „starý Kostomar“ řádil jako zběsilý a bez všelikých příčin mučiti dával sedláky. Mikuláškovi, synovi jeho (budoucímu historiku) bylo 11 let, když nevolníci ze zoufalosti do smrti ubili jeho otce a panský dům spustošili.“ (Русская старина 1886 str. 181). Slavný malíř V. V. Vereščagin.*) vypravuje o své stařičké chůvě Anně, kterou velmi miloval a již zdědil jeho otec: „Když byla děvčetem, stěží unikla pronásledování tehdejšího majetníka, bratra mé babičky. Petr Aleksjevič Bašmakov — tak se nazýval — kdykoliv viděl děvčata u práce a některá se mu zalíbila, rozkázal vždy starostovi: „Pošli ji tam neb onam!“ Tentokrát mu rozkázal, aby poslal Aninku z jedné vesnice do jiné, a čekal sám na ni na louce u cesty. Starosta měl útrpnost s Aninkou a šeptnul jí, aby šla jinou cestou a tím bratr mé babičky přišel z prázdna. Neměl ani příčiny, aby si svou zlost vylil, neb rozkaz jeho byl vyplněn — jenže Aninka náhodou zvolila jinou cestu. Později pokusil se ještě sblížiti se s ní, ale ona v největším leknutí vždy utekla co nejrychleji. Volal za ní „hloupá“ a že ji dále nepronásledoval, stalo se jen tím, že byl od nevolníků sekerami zabit za své nestydaté záletničení.“ —

Uplynulo od carského úkazu r. 1861 již 27 let. Celé nové pokolení vyrostlo na svobodě a jen dle vypravování starců víme o těžkých svízelích, jež bylo snášeti rolníkům, když vesnici spravoval „správce“ a nejvyšším zákonem bylo slovo rozmařilého statkáře, jak tyto zlořády Turgeněv zvěčnil v náčrtku „Burmistr“.

Po vydání úkazu o zrušení nevolnictva byly zároveň vymýtěny ze zákonníka tělesné tresty jako bič, knuta, běhání ulicí, vypalování znaků na čele a jiné. Toliko některé lehčí tresty tělesné zůstaly pro zvláštní případy; trvají totiž jen na selských soudech u samosprávné selské obce a pak ukládají se rolníku pro nezapravení daní. Časové se mění! Za mého devítiletého pobytu na Rusi nezdařilo se mi spatřiti knutu, ač jsem se často o to snažil. Knuta úplně tam vymizela.

Následky dvěstěletého otroctví nelze však zničiti pouhým zákonodárným nařízením. Čím širší byla prvopočáteční vzdálenost mezi osvobozeným z poroby národem a národy kulturními, tím déle musí trvati práce vnitřní obnovy. Ale že ruské rolnictvo bude kráčeti vpřed, naditi se lze z toho, že vláda Alexandra III. pilně hledí k potřebám rolníků,

*) Очерки, наброски, воспоминанія, СПТ 1883, str. 154.

Po ztracené bitvě. Kreslil H. Schüllinger. Ryl J. Patočka.

pečujíc o jejich hmotné a mravní povznešení a že ruští rolníci honosí se dobrými vlastnostmi, zděděnými po předcích. Je to skromnost, trpělivost, náboženská snášelivost a často i přirozená dobrota srdce. — — Příkladem toho jest nevolník Štěpán, jemuž Turgeněv daroval svobodu. Štěpán, jenž svého prvního ukrutného pána chtěl zabiti, stal se u nového dobrého pána nejlepším sluhou. Když Turgeněv dle svého obyčeje odjížděl na dlouho do ciziny, Štěpán, jenž se osvědčil býti výtečným kuchařem, sloužil za kuchaře v prvním moskevském klubu a vždy se poptával, kdy „baťuška Ivan Sergejevič“ přijede. Dověděv se, který den Turgeněv přijede, ihned opouštěl výnosné místo a s veselou tváří vítal Ivana Sergejeviče a byl u něho kuchařem. Jednou Turgeněv psal, že Štěpán může učiniti smlouvu na rok v tak zvaném anglickém klubu v Moskvě, ale Štěpán ani slyšeti o tom nechtěl, řka: „A což kdyby Ivan Sergejevič neočekávaně přijel, co bude pak? Ne, nechci míti jiného pána než jeho.“

* * *

Ku konci budiž uveden posudek dánského kritika G. Brandesa o literárním tvoření Turgeněva: — „Spisovatel může míti rozličné vzácné vlastnosti, ale hledí-li vzbuditi v nás nadšení pro něco, co nadšení není hodno, chce-li stůj co stůj vynutiti na nás soucit s nějakým člověkem anebo lítost s ženštinou neb oslavování nějakého skutku, zadává si tím a dojem na čtenáře seslabuje. Jestliže beletrista, s nímž jsme dlouhou dobu sympatisovali z dobré vůle, najednou se stane méně přísným anebo citelnějším než my, ihned znamenáme nedostatek pravdy ve výtvoru jeho. Chce-li vylíčiti jistou osobu stůj co stůj v příznivém a půvabném světle, a my shledáváme, že toho ta osoba nezasluhuje, jestliže hledí uděliti té osobě mnohem větší nadání a bystřejšího ducha, nežli plyne z jeho líčení, dá-li jednající osobě vykonati skutek smělejší, než jsme od ní očekávali, nebo vysvětluje-li takové skutky velikomyslností, v niž nevěříme, jestliže nás překvapuje libovolným, nezralým posuzováním, jestliže nás pobuřuje svou chladností nebo nás trýzní svým mudrováním — čtenář cítí neúplnost uměleckého vyobrazení; nám se zdá, že slyšíme falešnou notu a po čtení zůstává v nás nejasná, nepříjemná upomínka. Komu není znám tento pocit, kdo četl Balzaca, Dickensa neb Auerbacha! Když Balzac tone v hrubém nadšení, když Dickens stává se dětinsky citlivým a Auerbach pitvorně naivním: čtenáře hned odpuzuje tato nepřirozenost a faleš. Je to nedostatek uměleckosti — této vady však neshledáváme nikdy u Turgeněva. Turgeněv vynikl právě svou pravdivostí, a v tom právě jeví se velkost, vzácnost a ušlechtilost jeho uměleckého talentu. Přirovnejme ho jen k P. Heyseovi a hned pocítíme u P. Heyse raffinovanost, hledanost, snahu po effektech a prskavkách, péro jeho chce zářiti, překvapovati, oslňovati — celkový dojem je proto nepříjemný — a často přímo odporný.“

Darwinismus a poesie.

Napsal **Bedřich Katzer.**

Mezi výtkami, které darwinismu se činí, jakožto nejposlední uvádí se také, že co učení skrz na skrz materialistické nejvíce přispívá k vytlačení vší poesie ze světa. Není nařknutí méně odůvodněného a nespravedlivějšího nad toto, jehož nicotnost a úplná bezpodstatnost sama by se stala zjevna každému, kdo plnými ústy činiti je se osměluje, kdyby jen trochu nepředpojatě o věci uvažovati chtěl.

Především bylo by nutno dokázati, že darwinismus a materialismus jsou pojmy kryjící se vskutku tou měrou, jako tvrdí po většině lidé, kteří nemají valného ponětí ani o darwinismu, ani o materialismu. To dokázati prostě není možno! Neboť podstata darwinismu, vyzírající po přednosti ze základního díla velikého přírodozpytce „o původu druhů“, záleží v luštění otázky čistě vědecké, kterak povstaly všechny ty přerůzné tvary zvířat a rostlin, které v úžasné pestrosti zemi obývají a krášlí. Odpověď na tuto zajisté oprávněnou otázku může býti dvojí. Buď seznáme, že veškeré přerozmanité druhy ústrojné od jakživa bývaly takové, jaké jsou dnes, anebo přijmeme, že takové dříve nebývaly, nýbrž že ponenáhlu k nynějšímu vzhledu došly. *Prvé* není pravdě pranic podobno, hlavně z té příčiny, že dosud takřka před našima očima a naším přičiněním zvířata i rostliny se proměňují a jaksi nové druhy počátek svůj berou. Pro *druhé* však mluví důkazů hojnost. Protož přijímá je darwinismus a pátrá, jaké byly cesty a prostředky, jež k ponenáhlému vývoji tvarův organických vedly. Výzkumy ty stojí úplně na půdě *empirické přírodovědy* a nesmějí se nijak stotožňovati se všelikými metafysickými problémy, které k nim se připojují. Řešiti na př. záhadu prvního vzniku ústrojenstva, nebo uvažovati, byl-li svět stvořen anebo vzešel-li jakýmkoli výkonem věkověké hmoty; — vůbec louskati takové a podobné metafysické oříšky *není úkolem darwinismu*, nýbrž otázky ty celkem jsou mu lhostejny. Však právě proto dá se nenuceně připojiti ku *kterékoli* metafysické theorii, z čehož vyplývá nedorozumění. Zmocnilť se darwinismu totiž hlavně materialismus a těží z něho na odůvodnění a podepření svých vývodů způsobem až nedovoleným, což povrchním myslitelům podobalo se býti důkazem, že darwinismus a materialismus jsou jedno a totéž. Ale docela tímtéž právem mohlo by se tvrditi, že darwinismus a pantheismus, aneb darwinismus a kterýkoli jiný názor světa jsou identické.

Za druhé bylo by také nutno dokázati, že poesie ve světě skutečně ubývá. Ovšem křičí se přemnoho o vyhynutí všeho citu a soudu pro výplody básnické, ale povyk ten věru není důkazem. Neboť přihlédneme-li blíže k tomu, odkud hlasy ty vycházejí, brzy shledáme, že

jednak od zcela nesoudných povídalů, kteří jednoduše sypají s velikého bubnu, co jinde šeptem byli zaslechli, a dále hlavně od t. zv. „zneuznaných básníků", jichžto plody opravdu nikdo nečte, však zajisté ne proto, že by soudu poetického v lidu ubývalo. Nikoli, poesie není se světa zatlačena, nýbrž koření v přítomnosti aspoň stejně hluboko ve smýšlení nejširších vrstev, jako kdykoli jindy. Nebo třebať duch času v první řadě čelí ke vzmáhání se povšechných poměrů materielních, nijak nejsou tím odstraněny idealní požadavky život krášlící. Ba dovolil bych si tvrditi, že povolaným básníkům nikdy tak dobře se nedařilo jako dnes, při čemž arci nemyslím na poměry hmotné, nýbrž jedině na váhu, které básnické projevy jejich v srdcích širších kruhů rychle se domáhají.

Jelikož tedy darwinismus není materialismem, aniž také poesie ve světě ubývá, rozpadá se výtka úvodem zmíněná sama sebou niveč a kdyby jen šlo o uhájení darwinismu proti stále opakovanému nařknutí tomu, nebylo by třeba ničeho dále přičiniti. Ale darwinismus nejen že nepřispívá k dusení poetického smýšlení, nýbrž naopak on je přímo budí a podporuje tím, že poesie ze zásad jeho čerpati může myšlenky a obraty, které k osvěžení jejímu platně přispívají. Ba vodivé principy jeho o sobě jsou v nejlepším smyslu poetické, ve které příčině nevyrovná se darwinismu nižádná přírodovědecká theorie jiná.

Jsou tři základní věty, které v souhrnu tvoří podstatu darwinismu, totiž předně proměnlivost druhů, která teprve dodává ducha a obsahu dávno užívanému rčení o přirozené příbuznosti tvarů zvířecích a rostlinných; za druhé závodění ústrojenců téhož druhu mezi sebou čili tak řízvaný boj o život; a za třetí podědění čili přenášení individuelných zvláštností na potomky. Veškerá pestrost ústrojenstva jest dle Darwina prostě výsledkem těchto základních dějů, z nichž arci každý zahrnuje několik účinných momentů podřaděných. Abychom vystihli poetické stránky darwinismu, nemůžeme přihlédnouti ku každému zákonu zvláště, protože všechny tři principy souvisejí spolu neodlučně tou měrou, že každý jest příčinou nebo následkem druhého. Neboť proměnlivost druhů má svou příčinu v závodění ústrojenců, kteréž má význam zase jedině proto, že dokonalosti a výhody jím nabyté dědí se na potomky. Přece však zvolíme příklady takové, aby uvedené vůdčí zákony pokud možno vystoupily.

Vyjděme si z prachu města ven do volné přírody a popatřme na kousek její trochu skrze darwinovské brejle! Daleko nepůjdeme, abychom tuze se neunavili. Tamhle na stráni kyne stín několika košatých stromů, usadíme se tam a budeme míti pěkný rozhled po krajině.

Jaká vůně! V dolině pod námi na louce sekají trávu, jejíž libý zápach mísí se s dechem sladkým a opojným jetele, jenž tam trochu dále houpá své rudé hlavičky.

Není na venku v krajině luční a polní rozkošnějšího pohledu jako když kosy v odměřeném rhytmu šinou se přes louku a stébla v pravidelných čarách za sekáčem se ukládají. Jest to lahodné spájení přirozené krásy a jednoduchého lidského umění, které tak příjemně působí, protože v něm příroda uměním a umění přírodou jest zvýšeno. Na neposekané části louky sklání a vlní se tráva, jakoby tu zelená řeka směrem větru tekla. Ale v popředí jest vyznačen posekaný lán ostrou čarou

a ještě blíže leží dlouhé řady čerstvého sena hezky jedna za druhou, jak toho žádá lidský smysl pro pořádek. A na jetelišti také vyvstávají červené hlavy jako vyvýšené na zeď, kterou zdá se býti obdán čtverec posekaný pro zelenou píci. Spojené vůně čerstvého sena a kvetoucího jetele ve svodu s rozkošným pohledem na krajinu a pracující lid tvoří část těch venkovských požitků, které vnímavou mysl musí naplniti libým citem okamžitého blaha, jež přese všechny nauky různých filosofů přece jen sluší k nejčistším požitkům našeho krátkého života.

Seno definuje se co sušená tráva. Ale přihlédneme-li k hrstce toho nastávajícího sena blíže, brzy poznáme s úžasem, že tráva v něm tvoří nejmenší součásť. Arci na louce vynikají traviny nejvíce a padají nejdříve do oka, však ne proto, že by vládly počtem, nýbrž proto, že pozvedají své hlavy tak vysoko. Jsouť ony tím živlem rostlinného obyvatelstva lučinného, které na zachování sebe musilo nad ostatní rostliny se povýšiti, protože oplození semen vlastním pylem u nich není ani možno, ani prospěšno a tudy pyl z klasu na klas větrem přenášen býti musí. Následkem toho trávy, ať původně vypadaly jak chtěly, přetvořily se, protáhly své listy až do podoby čárkovité a vztýčily stéblo s klasem hodně vysoko, aby nabyly volného místa. Mezi plazivým podrostem jitrocele a sedmikrásek, jetelíčku a pakostu musily by traviny se udusiti, kdyby v boji o život nebyly časem domohly se výhodného tvaru, který od pokolení ku pokolení podědily a v jakém nyní se nám jeví.

Také na jeteli znamenati lze něco podobného způsobem sice jiným, ale možno-li ještě zajímavějším. Jetel prodělal celou řadu proměn, jichžto postup a příčiny dobře dají se sledovati. Červená hlavička jeho sestává asi z padesáti malých kvítků celkem rázu květin motýlokvětých. Každý má svůj zarudlý kalíšek osrstnatělý a všechny chloupky spojují se v pletivo, které drobným hmyzům, zvláště mlsným mravencům přístupu ku květům brání. Však kdežto u jiných motýlokvětých jen dva pláty korunní jsou srostlé v člunek, k němuž po obou stranách přikládají se volně křidélka a proti němuž stojí veliká paveza; jsou tuto všechny plátky svou spodinou srostlé v dlouhou tenkou trubku. V této jsou uloženy tyčinky. Dere-li se ku př. čmel k medu, stírá svou hlavou pylový prášek, jejž přenáší pak na jiný květ. Však aby si jetel křížení tímto podmíněné zajistil, musil učiniti více než pouze přetvořiti podobu květu: musil také proměniti barvu svou na lákavější pro včely nežli jest žluť, kterou vykazují jeho příbuzné: tolice, ledenec, úročník, kručinka, janovec a j., jakož i některé drobné druhy jetele samého (bledožlutý, zlatý) a kterou původně skvěl se také. V skutku shledáváme v rodě jetelů (Trifolium) všechny přechody v barvě květův od žluté, žlutobílé, bílé, růžové, červené až do nachové, kterouž zatím jest dostoupen vrchol přetvoření. Ale jetel nezůstane na něm státi, nýbrž postoupí dále k barvě ultramarinové až tmavě fialové, která včely nejvíce láká. Konečně též sladká vůně jetele nachového jest postupem času osvojené lákadlo pro čmeláky, kterým jetel vůbec přizpůsobil se co nejdokonaleji tak, že bez brunibálů těch ani obstáti by nemohl, protože by nenasadil semen. Jiný hmyz totiž sosákem nedosahuje až k medu na dně trubky jetelové, nemá tudy příčiny navštěvovati jej a přenášeti zúrodňující pyl. To dovede jen čmelák, jenž vlastně svým

vlivem průběhem dlouhého času přetvořil si jetel nachový tak, že by jej právem mohl prohlásiti za svou rostlinu. Na Novém Zélandě neurodil jetel semen, protože tam nebylo čmeláků. Byl tedy učiněn pokus bručivý hmyz ten tam aklimatisovati, čím zavdána kterémusi učenci anglickému příčina k vtipnému výroku, že zdar jetele v každé krajině závisí na počtu starých panen. Ty totiž se zálibou chovají kočky; čím více koček, tím méně polních myší; čím méně těch, tím více čmeláků, kteří jimi silně bývají pronásledováni; a čím více čmeláků, tím plodnější jetel. Staré panny dostaly se tu sice trochu divně k jeteli, ale vzájemný vztah příčin a účinků v ústrojném světě jest rozmarně vyznačen. —

Tak jako při všední trávě a jeteli má se věc při všech rostlinách ostatních, což o mnohých vypsal Grant Allen v poetických črtách, o něž se tu opírám. Rostliny ve světle darwinických názorů jeví se jaksi oživeny, a o průběhu přetvarů jejich a o tom, co v boji o bytí vykonaly, skoro ani jinak mluviti nelze než jako o činech bytostí živých, nadaných vůlí a vědomím. Rostliny jeví se nám pojednou jako tvorové polorozumní, vynalezaví, dbalí svého zušlechtění, a z toho právě vyplývá náramná vnada darwinického názoru přírody.

Snad ještě zjevnější jest vnada ta u živočichů, kteří vskutku nevykazují žádné vlastnosti tělesní nebo duševní, jejíž ponenáhlé nabytí nebylo by plno poetických vztahů. Omezím se tu zase na zcela všední příklad, který ať svědčí za všechny jiné. Vždyť mi vlastně jde o důkaz, že i všednost ve světle darwinismu navléká velmi poetický háv.

Vyvolme si za předmět krátké úvahy čeleď parohatých dvoukopytníků, která nyní skoro jen ještě v oborách se chová. Rodokmen této krásné zvěře a všecek vývoj její dá se sledovati až do těch pradávných dob, kdy povrch zemský ještě býval docela jinaký než jest nyní. Tenkrát, za starší doby třetihorní, vyskytli se první přežvýkavci, kteří žádných rohů neměli. Teprve potřeba a návyk, podporované přírodním výběrem, dopomohly jim k výrostům na hlavě. Vývoj těchto parohů dá se na základě zachovaných ve vrstvách zemských ostatků zcela přesně sledovati. Ve středních třetihorách vyskytují se totiž tvary, u kterých parohy naznačeny jsou pouhými hrboly na lebce, jež postupně stávají se delší, pak dostávají jednu, později několik větévek, až konečně v mladších třetihorách už vystupují zcela vyvinutí parohatci. Mezi nimi nachází se též jeden veliký druh (Cervus giganteus) s překrásnými ohromnými parohy, jimiž jaksi přešel přes meze typu a tudy záhy vyhuben byl. Kterak se stalo, že jelenům parohy zrovna v udaném postupu narostly, snadno dá se vysvětliti. Původně neměli výrostů žádných, neboť tyto mají význam jen jako zbraň, které tenkrát, když pastviny byly ještě rozsáhlé a tudy dostatek volnosti k rozmnožování a šíření, nebylo tuze třeba. Jakmile však čeleď se rozmnožila tak, že místa se nedostávalo a volnost byla omezena, tu došlo mezi jednotníky k boji, hlavně mezi samci o samice, při němž sokové, nemajíce zbraní, trkali do sebe hlavami. To mělo za následek vznik hrbolů na lebce, které ponenáhlu přetvořily se v kostnaté výrosty, jež osvědčovaly se v zápasech tím lépe, čím byli špičatější a delší. Jednotníci s takovými primitivnými parohy podrželi vrch nad ostatními a podědili svou výhodnou vlastnost

na potomky, kteří v naznačeném směru ještě více se zdokonalili. Tento historický vývoj parohů jeleních opakuje se nyní úplně ve vývoji každého jednotníka. V prvním roce nemá jelen žádných parohů, ve druhém roce dostává první výhonky, ve třetím už je má vidličnatě rozeklané a tak rostou dále každým rokem o cíp, obnovujíce se vždy od základů.

Takovým způsobem jeví se krásná ozdoba červené zvěře jako výsledek dlouho trvajícího přetvořování za příčinou získání jisté výhody v boji o bytí. Podobně nabývají vlivem darwinického pojímání tělesné zvláštnosti každé rodiny zvířecí oné vnady, jakou mluví k nám vše, co původem svým sahá do šeré dávnověkosti, do níž krok za krokem Darwin a stoupenci jeho naučili nás pronikati. Dle jejich návodu každému snadno se podaří rozřešiti tisíceré ty větší a menší záhady přírody, se kterými pozorné oko všude se stýká. Každá i ta nejvšednější přírodnina nabývá zvláštní zajímavosti a odhaluje ve své skladbě, v povaze a životě tolik krásy, že musí probuditi idealní a poetický názor přírody. Každé zvíře, každá rostlina, ba chceme-li i mrtvá hmota, vše, všecinko mluví o přetvorech a proměnách, čím do vší přírody uveden druhdy netušený život a obdivuhodná čilá pohyblivost, kterou se žasnoucímu zraku odhaluje ta zázračná účelnost a dokonalá vzájemnost všech výplodů jejích. V té právě leží hluboká, nevyčerpatelná poesie.

Však stopovatelné proměny, kterým průběhem věku všechno tvorstvo podléhalo a kterým nynější vzhled svůj děkuje, jsou zároveň velevýmluvné toho doklady, že nic nesetrvá ve přírodě ve stavu nynějším, že co dnes jest, dříve nebývalo a později nebude.

Co rozkvétá, to odkvétá,
co vzešlo, zase schřadne,
a zem i s lidstvem rozkvetlým
jak bílá růže zvadne. *(J. Néruda.)*

Darwinem vytknutá hlavní pohnutka toho věčného přechodu: snaha po vítězství v závodění s jednotníky téhož druhu, nebo-li krátce řečeno boj o život, jest pojem velepoetický, jak dokazují nejlépe všechny ty plody básnické, které s ním se zabývají a počtem pořád se množí. Poskytujeť nevyčerpatelnou látku poetického zpracování boj ten, jenž ve vší přírodě se vede, —

boj, jenž nikdy se neztiší,
takže jednou v půtce děsné
zem se stopí v krve toku,
v sporu zvěř i člověk klesne —
v boj oživnou kameny! *(J. Vrchlický.)*

Se značnou básnickou silou velmi trefně vylíčil princip závodění o bytí co do příčiny i co do výsledků v Písních kosmických J. Neruda:

Kde nové vzrůstá, staré hyne,
ach celá zem je mrtvých oudolí,
skrz mrtvých troucheň květ se k světlu vine —
kdo doveď zde by sčítat mrtvoly!

Zde válka běsná. Z krve dravec tyje,
i slavík sladký v úkor jiným žije,
tvor tvora beře v plen i jeho celé žití
a žádný neptá se, zda druhý tvor též cítí.
Co horou zde, to hromada je kostí,
co údolem, to šachta budoucnosti,
a čas v ni hází ve dnův běhu divokém
mrtvolu na mrtvolu —

Kde rozvoj je, je boj — po světě boj je všude
a bez mrtvol zde nejsou přetvary,
i hudba sfér jen války píseň bude
a věčné v útok znějí fanfáry!
Ta slunce veškerá, než vojevodí,
se slunci kol titánské boje vodí,
a každá planeta jich s druhou v turnaj ješí,
než šťastna, vítězna se domovině těší;
tak zuří boj až k drobným žhounkám dolů
po nebes klenu hlubokém —

Tímto posledním vylíčením zápasů nebeských připojuje se pěvec Písní kosmických ku K. du Prelovi, který zásady darwinismu přenesl na oblohu a tělesům světovým dává říditi se právě tak bojem o trvání a hlavně přírodním výběrem, jako nejmenším červíčkům na zemi. Žádná jiná theorie přírodovědecká nedopouští obdobného přenášení z říší ústrojných na mrtvou hmotu, které tím přímo vdechuje se život! A toť právě jeden z hlavních podkladů poetického pojímání přírody!

Protože Darwin nauku svou úplně sám nevymyslil a od základů nezbudoval, nýbrž mnohé předtuchy i některé zásady její dosti určitě už dávno před tím se vyskytly, tedy arci už v dobách dávnějších doznávají v plodech básnických projevu jednotlivé názory, které dnes jistě bychom neoznačili jinak než jako darwinické. Ba co více: básníci předstihli vědce v poznání nejvnitřnějších řididel přírody a byli věštci těsné souvislosti všech úkazů a jednotnosti přírody mnohem dříve, než učenci k poznání jejímu dospěli.

Mezi starými básníky v této příčině obzvláště vyniká Titus Carus Lucretius († samovraždou 15. října r. 55. př. Kr.), jehož veliká báseň „De rerum natura“ jest plna překvapujících, docela moderních názorů, myšlének a obratů, pro něž stal se přímo zamilovaným klassikem darwinistů. Jeho bystrost a správnost úsudků skutečně zasluhuje svrchovaného uznání, pročež není divu, že i Lachmannovo i Bernayovo vydání básně jeho v posledních desítiletích nalezlo náramný odbyt. Mimo to mají Němci výborný překlad od Knebela. V básnických dokladech k darwinickým vývodům zaujímá také Lukretius hlavně u některých čelných darwinistů německých nejpřednější místo.

Z novějších básníků uvésti chci pouze dva, kteří ovládajíce výši poesie a hloubku vědy stejnou měrou, přece jmenovitě v básnických výtvorech svých zjevili se jako praví předchůdci velikého Ch. R. Darwina. Jest to především jeho děd Erazim Darwin, který už půl

století před svým vnukem největší část učení tohoto v básnické formě světu podal. Učinil tak ve dvou obsáhlých básních, z nichž první, „The botanic Garden“ (1781) skládá se ze dvou dílů, jež pojednávají o vlastnostech a jaksi domácím vedení rostlin a pak o lásce rostlin. Druhá veliká báseň jest nadepsaná „The temple of nature or the origin of society“ a vyšla až po smrti básníka-vědce r. 1803. Obě díla ta vyznačují se uhlazenou a lepou formou básnickou, což současní kritikové plně uznávají, jen že o vědeckém obsahu soudí velmi povržlivě. Na př. jeden praví doslova: „Dovede-li sláva Er. Darwina vůbec přetrvati měnivý a nestálý vkus dne, stane se to pouze následkem jeho výkonů básnických. Jeho sny na poli vědeckém, jak se zdá, neměly by žádné vyhlídky, aby od zapomenutí byly zachráněny, kdyby nebyly neseny nesmrtelnými verši, se kterými nerozlučně jsou spojeny.“ — Nám nyní spíše podobá se opak, totiž že mnohem více k nesmrtelnosti plodů Er. Darwina přispívá významný obsah a duch, jenž v nich žije, nežli dokonalost veršů.

Druhý znamenitý básník a učenec, který odůvodněně čítá se mezi anticipatory Darwinovy, jest J. W. Goethe. Jednotlivé jeho výroky básnické jsou sice příliš všeobecny a o sobě neurčity, než aby do jisté míry nejevil se pochopitelným výrok O. Schmidta, že jsou prostě „symbolicky vyzdobené fráse“; ale také nejsou tak prázdné, aby všechen význam odpírati se jim směl. Pěje-li na př. v úvodu k zanechané sbírce „Gott und Welt:

Was wär' ein Gott, der nur von aussen stiesse,
Im Kreis das All am Finger laufen liesse!
Ihm ziemt's, die Welt im Innern zu bewegen,
Natur in Sich, Sich in Natur zu hegen,
So dass, was in Ihm lebt und webt und ist,
Nie Seine Kraft, nie Seinen Geist vermisst!

tedy nevyplývá z veršů těch povšechně mnoho určitého. Však v jasném světle objevují se ihned, jakmile přihlédneme k nim se stanoviska ostatního Goethova názoru přírody, jenž jest venkoncem jednotný, řízený ideou ponenáhlého vývoje.

Kdežto uvedení tři velicí básníci a vedle nich někteří jiní v poetických pracích svých projevili názory s Darwinovým učením srovnatelné dříve než ono samo v určité formě bylo světu předloženo, tož poetická tvorba posledních tří desítiletí naopak z něho čerpala mnohé popudy. V básnictví epickém hlavně časový román vykořistil věty darwinismu, jmenovitě princip boje o bytí. Dokonce vypisovány ceny za novellistické práce, ve kterých pojmy ty zřetelného by doznaly projevu. Mnoho vytěžilo básnictví lyrické ve všech tvarech svých z ducha darwinického; také do poesie dramatické pronikly názory jeho a ode dávna vládnou v básnictví didaktickém.

Takto asi všeobecně bude uznáno, že darwinismus poesii věru není na závadu, naopak, že všeliké sběhy přírodní staví do poetického světla a po přednosti touto vnadou působí na prohloubené a idealní pojímání přírody. Však mnozí, kteří jsou ochotni povšechně to při-

pustiti, zdráhají se tak učiniti, jakmile jde specielně o člověka. Přepokládati u něho proměnlivost až v tom stupni, že by se byl mohl postupem času vyvinouti z bytosti nižší než jest sám, tedy z nějakého zvířete, ať sebe dokonalejšího, zdá se jim býti tak hrozné a snižující, že si tím myslí celé lidstvo staženo na nízký stupeň tupých hovádek, kde není citu aniž úcty pro něco vyššího, idealnějšího a ovšem i pro poesii.

Ale obavy ty jsou zcela neodůvodněné a zbytečné! Žertovně sice často bylo k tomu poukazováno, že spíše leččím jiným než uznáváním své spojitosti s ostatní přírodou ústrojnou člověk na zvíře se snižuje. Správně stojí v „Hanumanu“:

> Což ach! řeč opičí se zdráhá mdlobou
> vznět líčit můj, když pomním na Evropu,
> vlasť nejkrásnější vzdělaných těch opů!
>
> (*Svatopluk Čech.*)

Z toho arci nedá se odvoditi žádný důvod pro bratrství opic s člověkem, jež nemůžeme uznati, ani kdyby opice sebe trpčeji si naříkaly:

> Nedávno teprv slavný člověk jeden
> to bratství doznal, velkým srdcem veden —
> a jaká bouře proti němu hřměla!
>
> (*Svatopluk Čech.*)

Slavný ten člověk jeden byl Vogt nebo Büchner, nikoli Darwin, a proti těm trochu bouře hřmělo zcela právem. Dopustiliť se přehnanosti, protože zvířete, od něhož bychom přímo mohli pocházeti, neznáme, jakož vůbec dávno ještě není obstojně vysvětleno, kterak vývoj člověka ze zvířete jemu sebe podobnějšího by se byl uskutečnil. Ale i kdyby dnes bylo přesně zjištěno, že bezprostředním předchůdcem člověka určité zvíře jest, tedy by tím jednak poesie sama pranic netrpěla, a také nikdo by se nesměl odvážiti tvrdit, že blizoučký vztah člověka ke zvířectvu jest surové faktum beze všeho obsahu poetického. Neboť opak toho už jest dokázán vysoce poetickou statí Edgara Quineta, která tvoří 7. kapitolu 2. knihy jeho „La création“ (Paris, 2. edit. 1870). Na doložení svého výroku dovolím si ji sem skoro doslovně vložiti.

Když centaur Chiron s chovancem svým Achillem rozloučiti se chtěl, dovedl jej na vzdálené místo, kde bylo viděti jen stářím skácené stromy jeden nad druhým a mezi omšenými balvany skal vlnitou čáru dalekých hor k nebi trčících. Vodopád, jenž z povzdálí hučel, zarazil se náhle, aby naslouchal řeči nejmoudřejší všech bytostí.

Tam zastavil se starý Centaur a promluvil k mladému Achillu řka: „Synu můj, naučil jsem Tebe zacházeti s lukem a šípem a živiti se míchou lva. Dbej však pilně toho, co nyní Ti povím, neboť nikdo nedovedl by Tě poučiti o tom, co Ti ještě vyjeviti chci. Jest to poslední slovo moudrosti Chironovy. Slyš tedy, a uslyše, více diviti se nebudeš, že nesmrtelnost má jest mi na obtíž.

Odkud pocházejí živí tvorové, kteří zemi obývají? Ze které hluboké jeskyně vyšli? Víš-li to? — Já, který před nimi již na světě byl,

nadarmo pátral jsem po tajemství původu jejich v době, kdy kromě mne ještě nikdo jiný neobrátil očí svých na chaos.

Po myriady století byl ocean mým jediným společníkem. Proháněl jsem se na osamělých, pustých březích jeho a pátral jsem kolkolem, zdali vlny jeho nevychrlí bytosti mně podobné, která samotě mé konec by učinila. Ale vlny nepřinesly mi leč škeblí, jež vichr na břeh vyhodil. Vzal jsem několik mušlí, dal je k uchu a vyptával se jich. Ale slyšel jsem pouze ozvěnu vichru v němých závitech jejich.

Tu přemohla mne únava i usnul jsem na skále. Když jsem se probral, byl ocean pryč. Hledal a volal jsem jej nadarmo. Na jeho místě čněl na skalinách černý les jedlový, jenž srdce mé úzkostí naplnil. Ohromné stromy jeho natahovaly své neohebné ruce proti mně a zdály se mi vyhrožovati. Chvěl jsem se jako ony, když poprvé jsem je spatřil, ale pak odvážil jsem se blíže k nim a svěřil se stínu jejich. Naplnil mne mírem a klidem dříve nepoznaným, i oslovil jsem stromy: Odkud přicházíte? Proč chvějete se při nejslabším vánku? Avšak hlas můj byl přehlušen šumem jejich větví.

Nyní prošel jsem zemi ve všech směrech, ale nepotkal jsem nikoho. Jednoho dne, když v tmavém stínu jsem bloudil, shledal jsem ve vlhké zemi šlépěje. Srdce mé zaplesalo radostí, však záhy poznal jsem, že kročeje ty pocházejí ode mne samého. Na svých bludných cestách výzkumných vrátil jsem se často zpět ku stezce, kterou dříve jsem si sám byl razil.

Když sklánělo se k večeru, spatřil jsem roj krunýřovitých plazů, kteří na pokraji močálu se plížili. Zočivše mne, roztáhli své ohromné čelisti a někteří z nich ranami kožitých křídel svých zpěnili vodu a vyletěli, aby mne pronásledovali. Již slyšel jsem za sebou těžký let těchto ještě neopeřených křídel i uháněl jsem úprkem.

Dupot mých kopyt o skálu zalekl je, i spadli jako netopýři šikmým letem zpět do šedého bahna.

Tu vyňal jsem z toulce jeden ze svých božských šípů — první, kterým luk svůj jsem napjal, — a od toho okamžiku naučili se plazi mne znáti. Učinili mne svým králem, ale já povrhl vládou nad nimi. Po té žádali mne, bych bohem jejich byl a počali se mi klaněti, ale já s ošklivostí odmítl jejich plíživé klanění.

Jen jedna věc znepokojovala mne: dověděti se, odkud přišli. Neboť znal jsem zemi dostatečně, abych mohl býti jist, že nebyli tu odjakživa. Nyní však nejmenší močál ozýval se jejich kuňkáním. Uzavřel jsem tedy stopovati vývoj tvorstva, abych zjevem nové bytosti nemohl býti více překvapen.

To byla od té doby každodenní má myšlenka.

Stoje na vrcholu hor, anebo leže pod kapradím, tehdy ještě velmi vysokým, naslouchal jsem nejmenšímu šelestění, které vstupování nové bytosti do světa oblud mohlo by mi prozraditi. Měl jsem předtuchu, že svět ještě není dokonalý a že dlouho trvati nebude, až nový obyvatel se objeví.

Léta, století uplynula a neměnila na mně ničeho, kdežto ze stád těch tvorů, jichžto jediným hlídačem já jsem byl, zmizel mi tajemně jeden po druhém. Na místo jejich nastoupili potomci, kteří s nimi ne-

měli skoro ničeho společného, a jakkoli jsem se o to pokoušel vystihnouti okamžik, v němž tato proměna se provedla, nepodařilo se mi to. Jednoho dne spozoroval jsem, že plazi už nejsou takoví, jako bývali, neboť byli ztratili křídla. Jiného dne nalezl jsem snad tam, kde včera ještě byli tvorové plíživí, jiné, kteří jako já měli nohy, oddechující plece a širokou hruď, v níž bezpochyby jako v mé božské city dlely. Mnozí z nich vyzbrojili se také ostrými drápy, hustými hřívami, obromnými choboty nebo špičatými zuby. Jim přiblížil jsem se a otázal se jich, odkud tyto nové zbraně mají a přináležejí-li k mému rodu? Odpověděli mi temným vytím a vrhli se na mne, aby mne pohltili. Sotva unikl jsem zuřivým, kteří opilstvím Korybantův uchváceni býti musili. Snad byli požili černého nápoje, který vášně vzbuzuje.

Když do své jeskyně jsem se navrátil, trýznila mne zvědavost co den více. Představoval jsem si, že noví ti tvorové asi za spánku mého na světě se objevili. Bezpochyby, řekl jsem k sobě, sotva že oči zavru, vkrádají se úplně vyvinuti mezi živoucí. I umínil jsem si ve dne v noci nespati, dokud tajemství toho bych nevyzpytoval.

V záři hvězd pohlížel jsem na širé moře a naslouchal jsem šumotu zvučících lesů. Nic neprozrazovalo zradu. Ale když přišly červánky ranní, vždy skoro vyšlo z temného prázdna nové zvíře — hrozné nebo luzné, tygr nebo antilopa — které mně posmívati se zdálo. A nejkrásnější z nich, ptáci, volali na mne svým sladkým, čtveračivým hlasem: Podívej se na mne, Chirone, a řekni mi, odkud pocházím, dovedeš-li to! Ó moudrý Chirone, má-li vědění tvoje také křídla? —

Konečně stál přede mnou člověk. Poznal jsem svou postavu, svůj obličej, žár svých očí. Pysky jeho se rozevřely a poznal jsem svůj hlas. Jeho čelo se vyjasnilo a já poznal svého ducha.

Co to bylo? Byl mi ve spánku odcizil můj život, mé bytí?

Podobnost dosahovala až k pásu, ale pod tím bylo vše jiné. — Proč neodcizil mi také mé silné plece, mé statné boky, mé okřídlené nohy, které sami orli mi záviděli? Což jimi povrhl? Přirovnal jsem se k němu a nevěděl jsem, co o této části své mysliti si mám. V hlavě byli jsme sobě rovni, ale který z nás obou měl krásnější postavu?

První můj chtíč byl tento poloviční obraz svůj uškrtiti dříve než učiní první krok. Uchopil jsem jej tedy a odnesl jako kořist, ale když jsem viděl, jak jest sláb na těle i na duchu, měl jsem s ním slitování. Vzal jsem jej spolu do své jeskyně a dal jsem mu první naučení centaurů.

Když jsem jej nalezl, byl hlady na polo zhynulý. Dal jsem mu morku lva, aby se jím živil. „Jez,“ pravil jsem, „jsme bratři, neboť máme bezpochyby téhož předka, od něhož oba rysy tváře jsme zdědili.“ Takto mluvě, zapomněl jsem podoby noh svých; však on, jenž ještě mluviti nedovedl, vypravil ze sebe temný zvuk, kterým srdce moje tuhlo. Vyrozuměl jsem, že má mne za jednu z těch oblud, které byly jeho předky. Opovržlivě pohlížel na mé dlouhé srstnaté údy, na kopyto koňské, jež nohou mou jest.

Ze skřeku jeho vyznívala pýcha a když vyrazil ze sebe své hrozné ho! ho! bylo mi, jakoby říci chtěl: „Ty mým bratrem? Podívej se pak

přece na své nohy, ohavo! Jdi! Ty původem svým patříš k zvěři, která trávu požírá, kdežto já sluším k bohům."

Sklopil jsem zraky a bylo mi, jakobych poprvé sebe viděl. O bolesti, o hanbo! Zvířeckost mé postavy náhle probudila ve mně hrůzu a jako dravý sup schvátilo zoufalství mé nitro. Sám před sebou rád byl bych prchl, ale ach! kterak bych tím byl mohl jen na okamžik zapomenouti čtyřnohého centaura, jejž spolu jsem nesl! Na polo ukryt ve křoví lesním nebo v mělčinách mořských snažil jsem se sám sebe oklamati; však jakmile do jeskyně své jsem se vrátil a zastihl tam svého hostě, pociťoval jsem také jeho opovržení. Přijímal mé dary, aniž proto více by mne byl miloval a když hovořil ke mně, byl hlas jeho děsivý, jako by mluvil se skroceným lvem; když ruky jsem mu podával, odstrčil ji prudce.

Tu vytryskly poprvé veliké slzy z očí mých a skanuly na má prsa. Splakal jsem nad svou nesmrtelností. —

Zatím pozoroval jsem toho, jenž docela jen za zvíře mne pokládal. Každého rána, ozbrojen svou kamennou sekerou, chodil na lov.

Jednou, když se vracel, spatřil jsem v rukou jeho lebku člověčí, ze které krev píti chtěl.

Tu vylil jsem mu krvavý ten koflík řka: „Ty povrhuješ mnou, Chironem, nejmoudřejší všech bytostí, protože mám rychlé nohy! Stokrát shledal jsem u tebe ukrutnost vlka, lstivost hada, zlomyslnost tygra, zbabělost zajíce a mrzkost plaza! Ty tedy ponižuješ se ke všem ohavnostem, které ve zvířectvu vládnou a přece nechceš s nimi ani se mnou míti ničeho společného? — Podal jsem ti ruky, tys ji odstrčil! — Věz, dříve neuvěřím, že není spojitosti mezi námi, pokud neuvidím tě ohavností prostého. Dotud nedomnívej se, že mne oklameš! Přese všechnu tvou domýšlivost máme společného předka, který mně své nohy a tobě svou krvelačnou duši podědil." —

Zde přerušil se centaur a pohlédnuv na Achilla, doložil: „Vzpomeň sobě, synu můj, na slova má, až hněv v sobě vzmáhati se ucítíš. Nyní víš také, proč nesmrtelnost má mne omrzela. Lekej se jí! Toť poslední rada tvého učitele Chirona."

Po těch slovech vrátil se s povzdechem do své jeskyně, kdežto mladý rek lehkou nohou kvapil vstříc neznámým osudům, které jej před hradbami Troje očekávaly.

— — — — — — — — — —

Co stručně jsem načrtl, bylo by snadno lze rozšířiti; ale myslím, že i řečeným dostatečně jest ukázáno, kterak darwinismus vskutku jest pln poetických stránek.

Ostatně pro toho, kdo sdíleti chce názor, že v otázkách vědeckých možno zcela rozhodně přidržeti se zásad darwinických, aniž proto jest nutno vypleniti a ztroskotati onu svatyni citovou, kterou v hloubi srdce snad každý chová; — pro toho stane se vedle zásad darwinismu nejvydatnějším zdrojem poesie zrovna tato dvojitost, která nám představuje člověka jako spojidlo dvou světů.

Jest v nitru našem něco tajemného,
co neukojíš pouhým hmoty vděkem!

Od Božího Těla do pouti.

Klášterní příběh od **Vácsl. Řezníčka.**

(Dokončení.)

Páter dobře pozoroval, že se v mysli mladého muže něco neobyčejného děje. Očekával, že snad světa znalý a v jednání přímý student příkře ho za vtírání se do jeho záležitostí odbude, když ten pojednou popodstoupil ke truhličce, kterou sem do kláštera s sebou přinesl. A odtud vytáhl dědictví po své matce, její modlitební knížku a v té spěšně vyhledal sežloutlý již lístek s nadpisem „Modlitba lásky“. Mlčky ukázal lístek hostu.

„Nemýlím se?“ tázal se při tom.

Páter Bonaventura na podávaný papírek pohleděl, do ruky ho vzal a po několika okamžicích netajeného pohnutí pravdu, která mu sama přese rty před novicem nechtěla, přiznal.

„Ne!“ odpověděl a potom lístek, patrně mnoho a mnohokráte čtený, chvíli zadumán obracel.

„Nedomnívej se, že mi zde překážíš!“ ujal se konečně opět slova, „ale ve tvém věku lidé do kláštera jdou skutečně jenom vedeni příčinami vážnými. Potřebuješ-li opory, netaj se přede mnou a zítra se můžeš do Prahy navrátit!“

Novic se zamyslil. Nitrem jeho rozvaha zmítala a bouřila. Konečně zvítězila důvěra, kterou v něm páter Bonaventura svým chováním a přiznáním svého bývalého poměru k jeho nebožce matce vzbudil.

Vyznal mu upřímně jako otci, že vstoupil do kláštera z nešťastné lásky, doufaje, že se tu zbaví nedosažitelného přeludu; svěřil páterovi také, že se s milovanou dívkou v klášteře o Božím Těle z nenadání opět sešel a že mu něžným darem podala důkaz své neochladlé náklonnosti.

„O Božím Těle?“ zvolal Bonaventura. „Pro Pána Boha, snad to nebyla dcera professora Sůvy?“

Novic přisvědčil.

Kněz byl všecek překvapen novinou, kterou tu náhle zvěděl.

Vyzvídal dále a Placid mu vyjevil, že býval v domě professora Sůvy učitelem, až ho tento od sebe odpudil, poznav bezpochyby jeho lásku k Lidunce.

„A jakým spůsobem tě vypudil?“ ptal se Bonaventura.

„Poslal mi peníze s vyzváním, abych se připravil ke zkouškám a ničím více se nemeškal,“ odpověděl novic. „Bylo to velkomyslné odbytné a zároveň pokynutí, abych do jeho domu více nedocházel.“

„A co's učinil ty?“

„Poslal jsem mu peníze s poděkováním zpět — a —“

„— a utekl do kláštera!“ doplnil příkře kněz. „Pěkně jsi to vyvedl.“

Odmlčel se přemýšleje a mna si ruce. Posléze vzhledl jaksi vesele a luskl prsty. Ale hned zase obestřel tvář přísného kněze obyčejný nevlídný výraz.

„Po dnešku mi nezbývá —“ chtěl novic mluviti.

„— nežli, abys mlčel!“ zakřikl ho Bonaventura. „Snad vím, co mohu a mám dělat!“ sebevědomě dodal.

„Ale já tady po tomto vyznání déle nebudu —“

„Pak tě dá převor odvést na vojnu!“ krátce odpověděl mu páter. „A tak to lépe ještě spravíš, nežli jsi to již spravil.“

„Co mám tedy počít?“ tázal se ustrašený novic.

„Mlčet jako dříve!“ zněla příkrá, drsná odpověď. „Ale ať se před novicmistrem neprozradíš. To je Němec —“

Více Bonaventura neřekl a vrátil se do své cely, kde pak večer pozdě do noci sestavoval důtklivý list příteli professoru Sůvovi, že ho totiž o pouti jistojistě ve Břevnově očekává.

Placid zatím ani usnouti nemohl. Vše ho již v klášteře pálilo, vše zde na něho padalo. Druhého dne se ani nikomu do očí podívati nechtěl. Ale když si ho podivný páter Bonaventura skoro více ani nevšímal a když klášterem dále šla „radostná“ pověst, že bude odtud jistě přeložen a že se nejspíše stane proboštem rajhradského kláštera na Moravě, tu začal doufat, že přísný kněz pro nové události na něho zapomene a že, ukojiv svou zvědavost, nechá ho zde s pokojem.

* * *

Důtklivý list pátera Bonaventury přišel professoru Sůvovi zrovna vhod. Měltě domácnost svou, druhdy tak milou a šťastnou, všecku rozrušenou. Jakoby se nad ní těžké mraky, s nichž mohl proud slz každé chvíle spadnouti, vznášely. Byl tomu tedy rád, že měl příčinu alespoň o něčem novém mluviti. Když řekl, že zase do Břevnova pojedou, tu se Lidunka zarděla a všecka opět jakoby najednou oživla. Těšila se na tu jízdu tak, že předkem ve stoletém kalendáři a ve pranostikách hledala, jest-li předpovídají na neděli po sv. Markétě pěkný čas.

A jak se radovala, když nalezla proroctví „utěšeně slunečno, naděje pěkně a dobře uzrají“ —

Ovšem že poznámky tyto nevztahovaly se k její tajené lásce, ale k nastávajícím žním, neboť sv. Markyta vodí žence do žita. —

Páter Bonaventura nemohl se také poutní neděle dočkati a ihned po ranní, když se jí konečně dočkal, vyšel na klášterní nádvoří, kde u perníkáře srdce ohromné velikosti koupil a do své cely s úsměvem je zanesl. A pak každé chvíle před klášter vycházel vyhlížet, zda-li již přítel professor s paní a dcerou, jak ho byl výslovně pozval, nejede.

Konečně se mezi jinými hosty i očekávaná rodina dostavila a tu mohl hašteřivý, přísný kněz na Lidunce oči nechat.

„Mám pro tebe srdce, že zlaté bys místo něho nechtěla!“ čtverácky jí řekl.

Sůva se nevrle zamračil.

„Ještě ty ji také škádli! Máme s ní beztoho horoucí peklo!“ broukl a snad by byl ještě více prozradil, kdyby ho nebyla manželka pohledem napomenula.

„Snad mé prostředkování by to mohlo spravit!“ chytil se toho kněz, hosty do kláštera, do připraveného pokoje uváděje.

„Ta má na vdavky dost času!“ prohodila paní, myslíc, že kněz míní své právo, ženy a muže rozdávati.

Bonaventura tajemně a radostně zamrkal.

Po občerstvení zašli hosté do kostela na velkou a tu Lidunka ve kněžišti pátravě hledala štíhlou postavu, kterou šťastně v rochetě poznala.

Dlouhá, slavná mše, již sám opat Bedřich Grundmann za assistence a přítomnosti celého břevnovského konventu sloužil, utekla jí jako milý okamžik, tak že se jí z kostela poznovu do kláštera skoro ani nechtělo.

V klášteře šla s matkou a bratříkem do zvláštního hostinského pokoje a otec odebral se s páterem Bonaventurou do refektáře. Kněz byl v té nejlepší míře. Přítele vzájemně představil a usmívat se nepřestával. Starší páni i s opatem kolem něho a vzácného jeho hosta se skupili a v hovor se dali, až sluhové na stoly polévku donesli a opat oběd modlitbou zahájil.

Sotva že stolovníci usedli, ozval se s kazatelničky v jednom koutě refektáře umístěné zvučný, jadrný hlas, čtoucí latinské sepsání životopisu sv. Markéty, panny a mučedlnice. Jakmile se prostornou místností rozlehl, tu sebou professor Sůva nepokojně pohnul a na čtoucího se zahleděl. Ten měl hlavu do rozevřené knihy skloněnou, takže mu ve tvář viděti nebylo. Ale professor čtenáře přece poznával. Ten hlas býval mu do té míry příjemným, že si ho zapamatoval tak, že by ho mezi desíti najednou mluvícími rozeznal. Jistě že se v osobě nemýlil! Byl proto jako na trní. Vedle něho sedící páter Bonaventura na něho tajně a zvědavě pokukoval. Dobře pozoroval, jak je přítel překvapen a dojat. Však již se tento k páterovi klonil s otázkou, kdo že to je.

„Náš novic!“ ledabylo odpověděl kněz, na chutné, zelinné sváteční polévce si pochutnávaje.

„A jak se jmenuje?“

„Placidus!“

To professora ovšem neuspokojilo. Více vyzvídat však nyní nechtěl, aby neprozradil, jak se o novice zajímá. Náhle ucítil k němu opět bývalou svou náklonnost a zároveň nitro jeho projala upřímná s ním lítost. Zde, v klášteře by ho byl nikdy nehledal. Nechtěl mu škoditi a proto i před přítelem zamlčel, že ho zná.

„Ten má hlásek!“ prohodil po chvíli Bonaventura. „Na katedru nebo k obhajování zrovna jako schválně naladěný!“

Professor jenom hlavou přikýval a čekal, aby mohl novici ještě ve tvář viděti. Ten, když životopis sv. Markéty dočetl, knihu sklapl, s kazatelničky sestoupil ke stolu a usedl na nejnižším jeho místě vedle frátera Ondřeje. Byl v konventu nejposlednějším.

Professor Sůva se při tom přesvědčil, že to jeho chráněnec a druhdy oblíbenec jurista Petřík skutečně.

„A je tady ten novic dlouho?“ bezděčně otázal se přítele poznovu.

„Od sv. Václava, kdy se novicové přijímají!“ tento suše odpověděl. „Je nějaký nešťastný!“ dodal.

Nyní přestalo professorovi chutnat. Byl všecek rozrušen a ob čas musil nevolky pohlédnout ku konci tabule, kde Placid seděl. Ten nyní

již hlavy skoro ani nezvedl a když poutní hostina ku konci dospěla, tiše z refektáře se vytratil. Nejprve zašel do své komůrky, ale když zde klidu nenacházel, chvátal ven do zahrady.

Vše v něm vřelo a bouřilo.

Když prve svého bývalého příznivce v refektáři uviděl, tu se až lekl a měl se co přemáhati, aby obvyklou svou četbu náležitě zastal. Professor Sůva seděl vedle kněze Bonaventury a to ho znepokojovalo, ač mu při tom podivné, neurčité a milé tušení hlavou i srdcem proudilo — —

V zahradě, pod širou oblohou, v husté a zdravé zeleni se mu uvolnilo. Šel habrovou alejí přímo ke studni sv. Vojtěcha, kde v kapli nad ní sklenuté mihl se světlý ženský šat. Mladý mnich tam vešel a překvapením na prahu se zastavil.

„Já doufala, že se tady s vámi sejdu!“ vítal ho drahý hlas. Lidunka.

Oba milenci zůstali potom mlčky, plni rozpaků proti sobě státi. Usmívali se a oči jim vlhly. Venku bylo parno, lípy právě nejbujněji kvetly a až sem, kde libý chládek panoval, mile vůní svých květů dýchaly. Voda ve studánce zurčela a veliká, umělá, nad ní umístěná řezba, představující založení kláštera, jakoby oživovala. Kníže Boleslav Pobožný, sv. Vojtěch, první opat břevnovského kláštera Radla, panoš i jelen ze studánky vodu hltající zdáli se v tomto okamžiku ve zracích novicových své ztrnulosti pozbývati a začali býti živými svědky jeho shledání se s Lidunkou, když tu náhle sem za ní vrazil její bratřík. Na okamžik, vida klášterníka, se pozastavil, pak bystře na něho pohleděl, zarděl se a potom se radostně usmál.

„Pane Petříku!“ jásavě zvolal, když svého bývalého učitele poznal, a již zase jako šipka z kaple vyběhl a vstříc matce za ním jdoucí pospíchal.

„Matinko, Lidunka s panem Petříkem jsou spolu u studně,“ křičel na ni.

Paní nerozuměla, co jí vlastně sděluje, a proto šla volně.

„Pospěš!“ zval ji chlapec.

U památné studně se setkavší milenci nemohli drahnou chvíli radostí nic si pověděti.

„Vy jste na mne nezapomněla?“ uklouzlo konečně novicovi.

Lidunka zavrtěla hlavou, když v tom matka její sem vcházela a překvapením, vidouc Petříka ve mnišské říze, zbledla. Ten políbil jí ruku a trpce se usmál.

„Vy jste nám nepěkně utekl!“ vyčítala mu paní.

„Pan professor mne zahnal!“ přímo odpověděl jí novic.

„Jak to? Proč?“

Mnich rozpačitě pohleděl na Lidunku, ta dala se do hořkého a usedavého pláče a vrhla se matce do náručí.

* * *

Professor Sůva zatím v refektáři již ani vydržet nemohl. Novic mu odtud ušel a přítel Bonaventura, několikráte ze starého ohnivého

vína sobě přihnuv, začal si do německých spolubratrů tak zajíždět, že bylo professorovi až úzko. Ve přítomnosti opatově takto mluviti příteli přece neschvaloval.

Ale opat se jen usmíval a konečně pravil: „No mlč jen, pane bratře! Již jsi trpěl mezi námi nejdéle. Ty dosud nevíš o zprávě, která mne došla, že totiž rajhradský probošt v Pánu skonal. Zítra se za pokoj jeho duše pomodlíme a pak tě kapitola jistě navrhne za jeho nástupce!“

Bratří Češi i Němci radostně souhlasili. A tu i tam zazvonily sklenky ve svorném souzvuku. Češi se těšili z toho, že důležitý ten úřad bude obsazen upřímným vlastencem a Němci byli rádi, že se hašteřivého, ale jinak učeného, rázného a bystrého bratra takto hezky zbaví. —

Páter Bonaventura se uzarděl a pak opatovi pokorným pokynem hlavy děkoval. Ten se usmál. Věděl, jak se ctižádostivému spolubratru zavděčil, když ho za probošta do Rajhradu vyhlídl. Ale učinil tak s plným přesvědčením, že volí toho nejschopnějšího a nejzasloužilejšího. Věděltě, že bude páter Bonaventura v Rajhradě na svém místě. Řádu před světským duchovenstvem ani před šlechtou nezadá, lidem bude jistě milován a od podřízených bratří ctěn. Že pak je zarytým Čechem, to mu v nové důstojnosti vaditi nebude. Bude-li, pak jenom tím upřímnějším mnichem a samotářem se stane.

Professora Sůvu také těšilo, že zrovna se k tomu nahodil, když opat přítele tak vyznamenal. Však ten si toho také vážil!

„Vidíš, jak jsi hodný, že jsi dnes za mnou přijel!“ pravil. „Kdo ví, kdy a jestli se vůbec ještě někdy shledáme —“

„Proto musíme toho užíti!“ řekl professor a tak naznačil, že by rád do zahrady.

„Bodejť! Já bych byl málem na tvou paní zapomněl. Ovšem, když člověk na obtíže a povinnosti sedmé svátosti není uvyklým,“ omlouval se, „to potom lehce také jejich příjemností postrádá!“

Po krátkém odporučení se ostatním stolovníkům vyšli ven. Kněz v daleko lepším rozmaru nežli professor, jemuž opět novic na mysl přišel.

„Poslouchej. Ten novic je synem mé bývalé studentské lásky Leničky!“ najednou vyhrklo z rozradovaného kněze.

„Co to povídáš?“

„Pravdu, které jsem se náhodou dověděl!“

„To tys ho sem uvedl?“

„Ne! Já ho chci odtud vypudit!“

Professor se odmlčel.

„Znám ho!“ řekl po chvíli.

„Ovšem. Studoval práva!“

„A pilně — Měl jsem ho rád —“

Bonaventura měl nyní jistotu toho, co prve již tušil, že totiž professor Sůva byl Petříkovi nakloněn a že poslání oněch peněz na zkoušky mělo zcela jiný význam, než jaký mu přikládal zbrklý mladík.

Kul tedy železo, dokud bylo žhavé. Vypravoval, že mu novic svěřil něco ze svého dřívějšího života; měl prý dobrodince, který jej učinil vychovatelem ve své rodině, ale pak se ho zbavil, zaslav mu od-

bytné se suchým vyzváním, aby na zkoušky se připravoval a všeho jiného nechal.

Professor se zarazil.

„Tím dobrodincem byl jsem já!“ vyznal pojednou, zastaviv se.

„Ty?“ pravil kněz s líčeným překvapením, ač přímé jeho povaze tato přetvářka dosti byla obtížná; ale musil provésti svou nevinnou lesť do konce.

„A opravdu se domníval, že mu peníze proto posílám, abychom se ho sprostili?“ otázal se professor, který se dotud nevzpamatoval ze svého překvapení.

„Vyzvěděl jsem na něm také, že choval náklonnost ku dceři svého příznivce — Domníval se, že otec poměr ten zpozoroval a proto z domu jej odstranil —“

Professor Sůva se trochu zarděl. „Slepým jsem arci nebyl — ale vypudit jsem ho nechtěl — Kdo ví, co bych byl — — Chtěl jsem mu toliko poskytnouti prostředky, aby nerušen žádnými starostmi mohl své zkoušky dodělat a jako hotový jurista do praktického života vstoupit.“

„Ale když jsi ho měl tak rád, mohl jsi být k němu upřímnějším!“ vyčítal příteli kněz.

„Snad nebudu studentovi dceru nabízet?“ zahněval se professor.

„To jsi zrovna činit nemusil,“ odpověděl mu kněz, raduje se, jak se přítel durdí. „Však on by si to byl s Lidunkou bez tebe pod maminčiným dozorem spravil —“

„Ale dělat hned vzdory! Peníze mi urážlivě vrátil —“

„Tím tě přece neurazil. Vždyť prý je vrátil s upřímným díkem a podržeti je nemohl již proto, poněvadž si zvolil jinou dráhu života. Do kláštera jich přece neměl potřebí. Myslím spíše, že jednal jako člověk, který má povahu.“

Tu byl professor překonán.

Zatím byli došli do habrové aleje, na jejímž konci pod ohromné lípy tulí se studně Vojtěška, a z kaple vyběhl professorův synek co mohl nejrychleji otci vstříc, radostně volaje: „Tatínku, je tady pan Petřík!“

Ostatek čtenář snadno si domyslí a porozumí, proč po nějakém čase celá společnost z kaple od studně sv. Vojtěcha vycházela s obličeji uspokojením a blahem zářícími do krásné, jasu a života plné přírody.

„Ale hned zítra musí tě opat vyhnat!“ prohodil se smíchem pater Bonaventura k Petříkovi. „Takového zamilovaného panáčka tu trpěti nemůžeme —“

Byl nyní samý vtip, samý žert, samá veselost.

„Tak pěkného dne, jako dnes, jsem dosud ještě nikdy ve klášteře nezažil. Ten svět musí být přece hezčí!“ zatoužil a na večer se tíže s rodinou přítele professora Mikuláše Sůvy loučil nežli novic, který k vůli ní dnes odpoledne opomenul k novicmistru zajíti, aby se ho po zaměstnání pozeptal. I slavných svátečních nešporů zanedbal, jakoby více k řádu sv. Beneše nenáležel. Však mu to novicmistr před večeří, když se s páterem Bonaventurou do kláštera vracel, se zamračenou tváří vyčetl.

* * *

Záhy ráno v pondělí po pouti strhl se v klášteře břevnovském neobyčejný poplach. Našliť na klášterních vratech křídou napsaný veršík:

„Blažte tady lidstvo všichni svatí,
píšu já sem na železná vrata,
mne pryč odtud ve svět volá
mého srdce svatá!“

a celu novice Placida, jehož ruka ty bezbožné řádky napsala, prázdnou. Novic zanechal tam jen kutnu, zapečetěné psaní pro pátera Bonaventuru a druhý, otevřený list, v němž děkoval za všecko dobré, čeho v klášteře užil, a žádal za odpuštění, že odchází.

Když opat zapečetěné psaní páteru Bonaventurovi do jeho cely donesl, stihl ho při neobyčejné práci. Přísný kněz počítal peníze —

Opat podal mu mlčky psaní. Bonaventura je chvatně otevřel.

„I ten šelma, ani se nerozloučil!“ uklouzlo mu.

„A na vrata ještě takovou hloupost napsal!“ žaloval opat. „A proč tak náhle odešel, v pravdě utekl?“

„Novicmistr mu večer vyhrožoval!“

„A proč?“

„Setkal se včera v zahradě s dcerou professora Sůvy a mluvil s ní, až nešpory zmeškal — Měl býti potrestán a té hanby se zde dožíti nechtěl!“

„A pan bratr patrně věděl, co se kuje!“

„Chtěl jsem právě k tobě, příteli, zajít se žádostí, abys ho propustil,“ přiznal se Bonaventura. „Nešel sem z přesvědčení, ale z pouhého mladistvého vrtochu. A to víš —“

„Dobře tedy učinil, že šel raději dřív než později,“ přisvědčil po chvilce opat.

A když na to novicmistrovi novinku o Placidovi sdělil, pravil tento jen: „Gloria patri, filio et spiritui sancto! Byl beztoho světák!“

Příliš tedy v klášteře odchodu novicova neželeli. — —

Páter Bonaventura, když se z Břevnova do Rajhradu stěhoval, v Praze přítele professora Sůvu a jeho rodinu navštívil a šťastné nevěstě Lidunce dal na památku české modlitby, jež byl svého času v Polici pod názvem „Cesta do nebeského Jerusalema“ sepsal, juristovi Petříkovi pak podstrčil objemný dudlík peněz, které mu chtěl dáti na cestu z kláštera a jež pro něho právě odpočítával, když mu přišel opat o jeho útěku povědět —

Skoro se mu z toho kroužku nyní šťastných lidí, do jejichž toužení a přání od Božího Těla do pouti šťastnou náhodou byl zasvěcen, nechtělo.

Ale musil!

„Jenom nikdy drahé řeči svých otců a matek nezapomínejte, ale vždy ji pěstujte a zastávejte, neboť jistě jednou přijdou dnové, kdy bude opět ctěna a vážena jako bývala, když ten furor teutonicus po Čechách tak nevládl jako panuje dnes!“ napomínal oba snoubence a pak slze, odjel z vlasti pryč, na Moravu, aby tam své kosti i ryzí srdce po vyplnění svého životního losu složil.

V břevnovském klášteře dříve nežli na něho, zapomněli na novice Placida, jemuž jen fráter Ondřej Král stále zazlíval, proč odtud utekl a ještě ke všemu pohoršení s tím nápisem na vratech učinil. Ale když pak Petřík po dvou letech do Břevnova přijel jako nadějný advocatus s roztomilou svou paní Lidunkou a když tato pěkně česky s líbezným úsměvem mu děkovala za kytici růží, kterou jí byl přede dvěma lety o Božím Těle donesl, tu mu to i starý, bručlavý fráter chválil a dokonce mu pak o samotě uklouzlo: „To se má lépe, než kdyby tady byl praelátem!“

O pěkné hodince.

Z cyklu drobných obrázků »Letem fotografováno«

od **Sofie Podlipské.**

Celou noc tančili po hodech posvícenských. Nedbali deště ani bláta, spěchali od souseda k sousedu, z hospody do hospody. Ráno malounko pospali a pak spěchaly dívky s oblékáním, aby byly brzo a co nejlépe vystrojeny na pěknou hodinku, která vlastně náleží mrtvým, neb v devět hodin jest návštěva na hřbitově po mši, jež se slouží v kostelíčku hřbitovním na lesnatém kopci.

Přes noc se vyčasilo. Bílá mlha zahaluje kraj, padá dolů a řídne ve průhlednou gázovou clonu. Slunce nad ní vystupuje a plá na ohnivě modrém nebi.

Stezky vedoucí lesem ke kostelíku hemží se pestrými postavami svátečně vystrojených dívek. Nové šaty jejich skvějí se v barvách záhonových a hedvábné šátky na hlavách závodí hebkostí a měňavým leskem s vlnami řeky, jež pod kopcem se vlní právě jako těžké hedvábí.

Bystré dívčí nohy nejsou včerejším tancem unaveny a stoupají pružně do vrchu. Hoši je sledují taktéž vyšňořeni a jsou samý smích a posvícenská nálada.

Stromy a křoviny, mech a tráva třpytí se po dešti a vše se usmívá. Bez odporu je v tom úsměv. Podzimní vůně od pryskyřice a zralých šišek, od polosuchého listí na zemi, od mateří doušky a hřibů koření vzduch a do těch ostrých vůní zavívá jako nota nebeského zpěvu v orkestrální hudbu, dech vzácných, někde v rokli kvetoucích cyklamů.

Jaké to zářijové Marianské jitro! Kostelík na skále kreslí do modrého vzduchu svůj povědomý obraz. Kolem něho kvetou slzičky panny Marie. Opodál otevřela se vrata k lesnímu hřbitovu, přes jehožto zídku staré buky a jilmy, kaštany a břízy z lesa sklánějí dlouhé větve, jakoby hrobům žehnaly.

Z kostela průvod táhne. Kněži, ministranti, zbožný zpívající lid vcházejí na tichý hřbitov mezi ty spící nebožtíky, pohlcené hádankou věčnosti, a kolem nových rovů a pomníků hromadí se pozůstalí v jiné hádance, kterou je život. Živoucí klekají v ten těhotný prach, v němžto nové žití se tvoří.

Jejich obraznost hledá ty ztracené bytosti v jiných světech. Leč dlouho za nimi se nepachtí. Záhy myšlenky se vracejí k zemi. Z lesního úvozu je slyšeti dunící kroky. To hudebníci přicházejí stejnokrokem. Plechové trouby třpytí se ve slunci a jejich veselé zvuky zdají se už býti v tom lesku. Ani jeden mezi těmi hudebníky nemá pomyšlení na smrt. Čekajíť všickni na okamžik, aby mohli začíti a na hřbitově točí se všecky mladé hlavy po nich. I starší lidé pousmívají se při pohledu na hudbu. Hoši vykradli se ze hřbitova a obklopují hudebníky.

Shromáždění na hřbitově modlí se nahlas. Po ukončení posledního otčenáše kněz poznamená se křížem a odchází dlouhými kroky doprovázen ministranty. Lidé vyhrnou se ze hřbitovních vrátek a jakmile kněz překročil omšený práh kostelíka, hudba spustila řinkavý, třeskutý tuš, až lesem otřásá.

Hudebníci napřed s právě oblíbenou notou a za nimi žene se mládež do taktu, se smíchem a jásotem, i slunce jásá s nimi, i stromy v lese, řeka pod skalou jásají. Berou se lesem za hřbitovní zdí cestou vlhkou a zatemnělou mezi houštím. Hrnou se jejím hlubokým stínem a vycházejí z ní ve brillantový lesk zářijového slunce se svátečným davem při rozlehavém zvuku plechových trub.

Vlhká, bahnitá cesta za hřbitovní zídkou je opět pusta ve stínu starých dubů, buků a chvějících se osyk. Prašivá houba vydává hnusný zápach, kostnice jest na blízku a přes zeď vyčnívají smutné černé kříže.

Dál a dále mizí posvícenský průvod. Jenom jediné lidské stvoření plíží se kolem zdi, ač je-li to opravdu lidská bytost. Zdá se to být stařena bídou a věkem sešlá, shrbená tak, že vypadá jako přepůlená. V jejím svraštělém obličeji je vyryta veškera nuda, tesknota, mrzutost starého věku. Prve setkala se s jásajícím posvícenských davem. Teď mumlá a mručí pod sebe, spodní ret jí visí na bradu a ona ohlíží se jedovatě na hřbitovní zeď. „Jen vejskejte,“ povídá pro sebe, „jásejte, smějte se! Však než rok s rokem se sejde, bude mnohý a mnohá z vás tamhle zakopána. Jen se smějte, jen vejskejte!“

Co tak mluvila, zdál se na stezce stín jedovatější, prašivky páchly nesnesitelně a ona plížila se dále, mumlajíc pro sebe.

Ale mládež ji neslyšela, táhla za hudbou k tanci, les tam dále na výsluní voněl a stromy i keře, mech i skály usmívaly se. O smrt nikdo se nestaral a každý chtěl žíti.

Verše polemické.

Já nejsem básník, jest-li onen jím,
jenž pro zábavu malým dětem zpívá
a lichotí jich dětským nadějím
a místo hněvu všecky svaté vzývá.

A nejsem básník, jím-li onen jest,
jenž zří jen úsměv v dětí líčku oblém,
však nechce znát, kde cíl těch bludných cest,
ten těžký, drsný, zoufanlivý problém;

Ten, jemuž život je jen krásným snem,
leč neví, že to vše je tkáno z páry,
jenž vidí ptáče letět nad lesem,
leč nezří nad ním jestřábovy spáry;

Jenž vidí slunce vzcházet nad obzor
a květy rdít se leskem jeho slávy, —
a neví, co dnes bída, hlad a mor
a odříkání lidských ňader zdáví;

Jenž vidí moře, spoustu valných vod
a ne ty lodě ztroskotané dole,
co zápasů tam bylo za život,
než ztichlo všecko na té pláni holé;

Jenž v zanícení zří na starý hrad
leč při tom neví, že ten kámen každý
je vřelou krví zbrocen nastokrát
a stokrát svědkem hrozné bratrovraždy;

V němž vřelé písně vzbudí poupátko
i jahoda a trilkující ptáci,
jenž odvrátí však hlavu za krátko,
když lidské srdce před ním zakrvácí;

Jenž malinou, jež rdí se na keři,
a fialkou je z celé duše nadšen,
však bázní chví se, ve skal zášeří
když zpívá bouře z protrhaných mračen;

Jenž cvrlíkáním muka konejší,
když člověka ta hrozná pravda drtí,
že bídným je a všeho bídnější,
že zrozen je ne k životu, leč smrti.

Ne ne... však myslím, básník hrd a sám
i trním že má k jinému jít cíli,
než ku onomu, jeho básničkám
by nazpamět se v školách naučili.

A jestli tobě někdo rozumí,
či na tvou hlavu prach a bláto hází —
... ten vítr stejně přes hrob zašumí
v noc hlubokou, jíž den i jitro schází.

Bohdan Kaminský.

Magdalena.

Novella. Napsal **Jan Lier**.

(Dokončení.)

dpověď malířova pozdržena okamžik pronikavým vřískotem Augustovým. Paňáca napínal patrně všecek um, aby přispěl ze svých vydatných sil záslužně k rozkoším ferialní slavnosti.

„Právě proto,“ horlil Trojan. „O komtesky je postaráno. Ale mládež našeho lidu nevybřídá v povšechné chudobě hmotné i společenské z neurvalosti na jedné a z poddajnosti na druhé straně. Pak je pochopitelno, proč vycházejí z ní všichni ti neotesaní bramarbasové naší veřejnosti, všichni bezkarakterní frazisti a besedáři. Odtud u nás i v zámožných domech a ve spřežení s titulaturami tolik dám, které hrají své úlohy nejpřirozeněji jen u rendlíků neb s punčochou v ruce a jinak bon ton nejvíce jen v domýšlivosti, malicherných klevetách, v nákladných merendách, v oblekových a svačinových dostizích osvědčují. Odtud pochází dorost naší lepší společnosti, v které většině našich lvů čisté košile jsou obtíží, pravidla slušnosti u stolu pramenem komických rozpaků, šetření uhlazeného tónu největším namaháním. Jen v krčmách je všecko doma. Pohleď tam naproti na mladé pány. Začínají rozvazovati, točí se kolem děvčat a vrkají. Pokřikují na sebe hrubě, chovají se k slečinkám neomaleně, aby jim imponovali a svou nezralost zastřeli, chechtají se jak divoši, klaní se jak drzí otroci, strkají ruce do kapes, vypínají břicha, házejí nohama i rukama a pokuřují doutníky jako trhani. A nebohá děvčata netuší, že všecko to chování jest vlastně hrubou pro ně urážkou, že jsou obskakovány karikaturami pražských Pepíků. Poslyš, počínají zpívati. Odrhovačku s blbým textem. Nu ovšem, což jiného! Táž píseň má druhý necudný text. A děvčata zpívají též! Ký div. Vždyť to nejnovější, nejšvarnější píseň, perla všech kolovrátků, a mladí páni ji přinesli z Prahy, ze zapouchlých, špinavých, lomozných zákoutí Prahy, v kterých se česká společnost nejraději zdržuje a sprostotě propadá. Naše města počínají v jalovém fraškářství konkurovati s Vídní, odkud zavlečena tato nákaza k nám s banalními melodiemi, s vuřtlpratrovskými zábavami, s jarmarečním vkusem v umění a otravnou zálibou, strhnouti všecko do bláta a jekotu pitvorné švandy. A každý nesmělý český hlupáček vrátí se z Vídně pyšný, spokojený se svou hloupostí, utvrzený a zdokonalený ve své trivialnosti, kterou pak směle šíří v neosvícené provincii dále. Přestáváme býti svoji, ve všem, i v nejapnostech. Podruhujeme bídněji než kdykoli před tím. — Teď dokonce pouštějí páni pořadatelé na nás vojsko. Ach, jaká krása, takové vojáčkování, jak nám sluší, jak se povznášíme úctou a láskou ku kaprálství! Tento útok nesnesu. Pojďme jinam.“

Doktor Jiruš souhlasil, ač nemohl se shodnouti s přítelem o směr odchodu. Trojan tíhl k stanu vrchnosti, právník k buffetům, kdež hemžilo se dívek jako makových květů v poli, posázeném ovšem hojně též hastroši. Touto přezdívkou poctil doktor Jiruš v duchu každého, kdo se opovážil přitočiti se k Ireně. A takovými odvážlivci byli všichni, včetně myslivce Chodimy, jehož dlouhé nohy příliš často k slečně Šípové se rozkývaly. Právník žasl z prvu nad nedostatkem ostychu mladých pánů; ale odsuzuje chování jejich svorně s přítelem, nabýval přece jejich příkladem odvahy.

Čekal toliko na příchod patera Dufka, aby pod jeho záštitou mezi zlatou mládež čermenskou byl uveden a s Irenou seznámen.

Konečně vynořila se boubelatá, úsměvná tvář oblíbeného a ode všech uctivě i srdečně vítaného kaplana v kalejdoskopickém davu. Omeškal se pohřbem v Řevnově, odkudž se právě vracel. Záře radostí a srše dobrým rozmarem, sypal veselé pozdravy na vše strany i pospíšil čile Jirušovi vstříc.

„Ale teď mi neuklouznete," hrozil právníkovi, stisknuv mu ruce. „Já si v Řevnově vzpomněl, že jsme o rukopisech nedomluvili. A při volném tempu a jednotvárných zvucích pozounů rozleželo se mi v pohřebním průvodu, kterak se mi, čtveráku, vytáčíte. A když tak bylo hezky pokdy, srovnal jsem si pěkně důvody, kterými vás porazím a získám, pakli že jste v nebezpečí odpadnouti od nás."

„Na mně byste mnoho nezískal," odmítal ho umělec, sledující přítele na rozchodu ještě několik kroků loudavě a toliko ze zdvořilosti k pateru Dufkovi. „Pokuste se raději o Jiruše! Zůstavuji ho vaší vlastenecké péči o blahodárnou uniformitu všech českých rozumů."

„Apage satanas!" zažehnával kaplan žertovně Trojana. „Vy škůdce s jazykem prostořekým! Vy jste nepochybně pana doktora zkazil."

„Napravte ho, nevyrušován mou jedovatou vyřídilkou," ponoukal malíř, podávaje páteru Dufkovi ruku na rozloučenou. „Protož dovolte mně, kazimírovi, abych se vzdálil."

„Výtečný umělec, ale jizlivý rýpal," zasteskl si kaplan na odcházejícího. „Malíř — barvy! Že vám pan Trojan maže do očí berlínskou modř! Prazvláštní úkaz, jak snadno se lidé i při světodějných bouřích a vznešených důležitostech dají uvrtati na pranepatrný uzlíček, na podřízenou záhadnou drobnůstku, která se v celku ztrácí jako pleva v bohatství těžkých klasů. Co pro boha znací ta špetička berlínské modři v bohatství neocenitelného pokladu našich skvostných —"

„Pardonujte mne jen pro dnešek ještě," přerušil doktor Jiruš prosebně nadšené horlení kaplanovo. „Odpusťte, přiznám se, že mi prozatím nad barvy všech památných iniciálek na světě jdou modř, červeň a běl pestrých kostymů, které na dosah ruky před námi svítí. Uveďte mne dobrotivě mezi ně, seznamte mne s dámami —"

„S radostí. Já vám učiním pomyšlení, namluvím vám třeba i některou, oddám vás s ní za čtyři neděle, všecko, všecinko, ale až se shodneme," zdržoval durdivě pater Dufek. „Vždyť budeme hnedle hotovi. Vy musíte poslechnout, protože jste bystrá hlava a v Čermné není nikoho, s kým bych se domluvil. Kdybych vládl perem, vypsal bych se ze své starosti o rukopisy. Hnéte mne již dávno a dnes právě při-

bylo mi k nashromážděným důkazům několik skvělých myšlenek. Budete okamžitě oslněn a přesvědčen —“

„Jsem už napřed. Použijme jen honem vzácné chvilky, co slečna Šípová není zaměstnána —. Seznamte nás!“

„I jděte mi k šípku,“ horšil se polo opravdově, polo v smíchu kaplan. „Toho jsem se věru do vás nenadál, že by vám tuctová efemerní zástěrka šla nad tisíciletý, nejdrahocennější český pergamen!! Avšak — vy mi neutečete! — Pan doktor veškerých práv, Ladislav Jiruš, kandidát advokacie z Prahy, — slečna Irena Šípova.“

Dívka pozdravila cizince lehkou němou úklonou. Toliko zásvit jejích očí vyzradil Jirušovi, že jí není zcela neznámý, že si ho již povšimla, jím se v duchu obírala, ba snad na setkání s ním zvědavě čekala.

Ale zatím co tyto smělé a povzbuzující myšlenky šlehly živě hlavou Jirušovou, nebyla jeho ústa mocna pronésti slova. Cítil, jak mu srdce poskočilo, vyplňujíc všecku hruď a potlačujíc v hrdle všechen zvuk, viděl na mžitkách v očích, jak mu zahořela hlava a zalila se tvář ruměncem, slyšel jako doznívající lhostejnou litanii další rychlý, v dohasínající nevrlosti kvapný výklad pátera Dufka: „Slečna Ilečkova, slečna... pan . . . slečna . . . slečna . . .“

Jména minula Jirušův sluch neslyšena a zjevy míhaly se před očima neviděny.

„Teď toho víte, pane doktore, až vám jaksi hlava bručí,“ ulevil si posměšně a útrpně pater Dufek, přitahuje právníka k sobě na lavici a přijímaje od slečny Goldfuchsovy dva hliněné džbánky s pěnivým pivem. „Na zdraví našich spanilých děvic v národních krojích!“ zvolal, zvedaje džbánek. „Pane doktore!“ vnucoval chvatně druhou nádobu právníkovi. „Žádné okolky! Džbán vzhůru. Ťukat!“

Slečna Goldfuchsova nastavila čiperně svou sklenku, aby se srazila se džbánkem Jirušovým. Slečna byla dnes také horlivou vlastenkou a pestrou Slovankou. Její bystré černé oči vyhledávaly bez bázně zrak Jirušův a její ochotné ruce nabízely mu o překot pilně zákusky na výběr. Právník odměnil se skoupým díkem, ač cítil, že vůči této úslužné děvě má jazyk rozvázaný, svižný a schopný zahrnouti ji přívalem vybraných říkadel i banalních průpovídek, jaké ženskému sluchu lahodí. Ale nechtěl plýtvati slovy, jichž se mu pro Irenu nedostávalo. Ano, chvílemi se mu podobalo, jakoby se ho zmocňovala chuť, mávnouti po slečně Goldfuchsové jako po dotěrné mouše. Nepřál si dokonce, aby se Irena domnívala, že si smělá židovka jeho přízeň získá. Proto byl až ledově odměřený k ochotné dívce, kteráž se nedala snadno odstrašiti. „Bohužel!“ vzdychl si v hloubi svého vnitra Jiruš zlostně.

„Roztajte přec!“ pobízel prosebně pater Dufek, nakloniv se k právníkovi. „Všecko na vás hledí, vidím již na desaterých očích, jak vám vytýkají nepochopitelnou a nikým nezaslouženou škrobenost. Rozvažte bezstarostně. Mluvte co chcete, co vám slina na jazyk přinese, hloupé i chytré; mezi námi udáte dobře vše. Jenom o rukopisech byste marně rozmlouval. To my dva sami až mezi čtyřma očima. Teď se vám beztoho točí jinam, pakli se nemýlím, po slečně Šípové. Tu je zas, Chodima ji přivádí —“

„Nu, pane Chodimo, bolí vás ještě ruka od pouti?“ obrátil se kaplan po lesníkovi.

„Ale kde! Taková hračka!“ usmál se povržlivě mysiivec. „Chcete, velebný pane, abych vám pěstí natloukl hrst lonských kamenáčů?“

„Vždyť včera vyhodil z besedy souseda Ilečka i se stolem,“ potvrzoval kdosi lesníkovo siláctví. „Ileček se založil o vědro, že ho Chodima nezmůže, když se chytí stolu; a jen to dořekl, kutálel se i se stolem na zápraží. Platil vědro a počítal modřiny. To jsme se nasmáli a napili!“

„Nevšední zábava,“ prohodil Jiruš, přistoupiv k Ireně, kterouž byl myslivec pustil, aby mohl vyloviti z kapsy ořechy, jež se pod jeho pěstí s třeskem rozletovaly. „Hleďme, jak čestné úspěchy povzbuzují ctižádost!“

„Každý se rád pochlubí, má-li čím,“ odvětila dívka zvučným, opojným hlasem Karly.

Zaraziv se, ptal se právník rychlým, pátravým pohledem, jak si výrok Irenin vykládati. Obsahoval odbytí, byl dán na pamětnou za všetečnost a závist, kterouž dívka snad z bezděčné ironické poznámky Jirušovy vycítila? Či vyzrazovala maní svou pýchu na obdivovanou statečnost lesníkovu? Nebo žalovala na Chodimovo zpupné sebevědomí, v němž přezíral chudého sirotka z bažantnice?

Kdož by zodpovídal všecky otázky, jež připíná mužská blouznivost ku každému sladkému hlesnutí obdivovaných a obdivem nad všednost vynášených krasavic! Jejich každinké slůvko je nevyzpytným labyrintem rozkošných záhad, studnicí důvtipu, sybilinskou knihou, hodnou stonásobného rozčilujícího pročítání a tisíceronásobného vykládání.

Jiruše vzrušovaly zjev i jednání Ireny dvojnásob. Zmořen i rozechvěn událostmi a dojmy minulých dnů, rozněcoval se v stopování Ireny k novým útrapám. Živá podoba sestry křísila všecky vzpomínky na Karlu a rozdmychovala v něm znova potuchlý jedva žár vášně. Třeštící smysly slévaly v hravé, šálivé bujnosti obě bytosti v jednu, přenášely na Irenu nenasytné tužby zklamaného srdce a bojovaly jak neodbytní šotkové s rozumem, jenž co chvíli pracně se vzchopil, aby týranou duši vyvedl z mámení a položil Karlu hluboko pod příkrov pohřbené lásky, daleko od nevinné a v neznámosti nepřístupné sestry Ireny.

Ale jak dobře známo, bývá střízlivý rozum velmi nevítaným rádcem zamilovaných. Nevlídně nakloňuje se k němu sluch, skoupě vzdává se jeho radám čest a namahavě sbírají se jeho návodem rozšafné úmysly, aby v nejbližším okamžiku rozběhly se jako rtuť. I doktor Jiruš krotil své nepokojné smysly s nevalným úspěchem. Jedva že je pevně spoutal napjetím veškeré vůle, stačil jediný pohled, jediné hnutí sličné dívky, aby se vzbouřily znova, přeskočily všecky hradby vůle i rozšafnosti a vlekly týraného muže jak spřežení neposedných amoret a svévolných dráčat v patách za dívkou. Právník přistihoval se stále při úzkosti, aby mu Irena neunikla; podlehaje vůli jakés elementarní, záhadné moci, kráčel vedle ní, jako připoután k jejím šlépějím, nevěda určitě, jakým právem a za jakým cílem, tázaje se sama sebe, nač vyhledává nové znepokojení, které toliko citelných útrap a bláhových slastí skytalo. Proč se rozběhl za ní do bažantnice? K čemu jí vyhledával o pouti?

Nač trýznil se oživováním své skácené modly, zavržené Karly, do jejíhož oslňujícího, sálavého zjevu zapadala Irena rys za rysem, každým vláskem, svitem svých očí, úsměvem luzných rtíků, hrou vnadných údů, šveholem svého plného, sladkého hlasu, který hlavu opíjel a srdce z prsou vábil?

Nebo snad poutal ho interes etnografický, zajímavé objevení spanilého děvčete v úpravném národním kroji, jenž jí slušel jak ulitý, jak líbezná i dráždivá, naivní a koketní ozdoba, sbájená z nejsálavějších barev duhy? Zlomyslný Trojan poznamenal prve ovšem s úsměškem, že na maskách čermenských dívek je každý loket z jiné vsi; representují prý všecky československé selské kroje v libovolném promíchání a složení, jak se právě které podle možnosti neb suverenního soukromého vkusu vidělo. Jedna prý je po hlavě z Hané, po fěrtochu z Táborska, druhá po živůtku z Domažlicka, po botách ze Slovače a třetí, čtvrtá dokonce ze všech koutů českých vlastí snesena. Leč krom kazimírského malíře nebylo ve shromážděném lidu nikoho, kdo by věděl, jak se náš lid šatí. Proto prohlíženy a ceněny pestré úbory dívek s nerozdílným, ač poněkud reservovaným obdivem jako mimořádný a drahocenný žert, bezmála jako nevinné šibřinky mimo masopust. Střídmí a rozšafní sousedé i sousedky kladli zřejmě na účet těchto šibřinek horlení několika jinochů, kteří děvčata překotnou chválou naváděli, aby se tak jen pořáde šatily, poněvadž jen tím statečné vlastenky národ svůj uhájí.

A doktor Jiruš byl by se bezmála přidal k těmto dovádějícím apoštolům, obdivuje se Ireně. Mohl na ní oči nechati. Kterak malebně a harmonicky vroubil její jasnou, krásnou tvář barevný šátek, svázaný v týle do cípů, od nichž splýval dívce téměř až k patám mocný, lesklý a hebký lelík, zakončený hedvábnou mašlí! Jak plasticky dokonale, pletí a výrazem čistě, okrouhle vynikaly bezúhonné rysy její tváře v této obrubě! Kterak svítila bělostná její šíje v kontrastu s nákrčníkem, z mnohonásobné šňůry korálů složeným! Jak plně vystupovala její ramena v načechraných rukávcích a náběrcích sněhobílé, černým hedvábím jemně vyšívané košile, kterou spínala višňová, skvěle zlatem vyšívaná kordulka! Tento šat, podobný více širokému skvostnému pásu, nežli živůtku, objímal pružně a přiléhavě tělo dívky, postrádaje veškeré tvrdosti a ploskoty; na plecích i přes ňadra hluboko vykrojená kordulka rozstupovala se napřed i nedosahovala k sukni, jakoby nestačila pojmouti kypící bohatství mladých vnad. Krátká svrchní suknice z modrého hedvábí, hustě nabíraná a v předu průsvitnou, hojně vyšívanou zástěrkou krášlená, kynula v bocích na množství spodních sukní a houpala se v svůdném rhytmu při každém svižném a tančivém kročeji pěkných nožek, oděných dlouhými bílými punčochami a obutých roztomilými střevíčky. Právník zahořel co chvíli hněvem, doslýchaje stranou z úst neomalených mladíků chválu půvabného lýtka Irenina, které národní kroj v nevinné štědrosti vítězně odhaloval. V slepém egoismu nepřiznal si doktor Jiruš ovšem, že dopouští se mlčky tétéž beztaktnosti. I jeho nitro ozývalo se týmž rozčilujícím obdivem, dithyrambicky, krasocitně, vděčně, docela jinak nežli zračil se obdiv ten v očích družek Ireniných, které závistivými hledy po nožkách své přítelkyně střílely a na jinochy se mračily.

Irena, provázená právníkem, vzdálila se od hloučku, jenž se srazil kol Chodimy a patera Dufka na podívanou, kterak lesníkova pěsť ořechy drtí. Dívka byla pořáde obskakována, sem tam na slovíčko, na žert, na posluhu volána. Doktor Jiruš nenáviděl každého, kdo na ni promluvil. I slečnu Ilečkovu, která se jim pořáde na paty věšela, i slečnu Goldfuchsovu, jež mu stále nadbíhala, i skotačivé, rozjařené, spocené a rozcuchané jinochy s klobouky v týle, s vlasy přes uši sčesanými a po čele slepenými, se džbánky v rukou a doutníky v ústech, kteří dotírali na Irenu merendovými úklonami, bujnými popěvky, a vtipy, jak z plotu utrženými.

Ale sám nevěděl, co slečně Šípové říci, jakkoli si připomínal Trojanovo naučení, že v uctivém ostychu nedočká se muž od ženy ničeho, leda útrpnosti neb výsměchu; jakkoli se s pocitem nemalého zahanbení rozpomínal na románové reky, kteří právě v nejapnosti milostných rozpaků nejvíce důvtipem srší a důmyslem oplývají. Však věru snadno býti duchaplným v boudoiru, kde všecko měkce lichotí, příjemně rozehřívá, kapriciosně svítí a dráždivě vtip i vědomosti probouzí a k turnaji vyzývá, když naproti do plyšu či brokátu zabořena trůní spanilá protivnice v šustu hedvábí a vonném oparu jemného parfumu, houpajíc útlou nožkou a pohrávajíc ozdobnou tretou, když vážné a škádlivé hledy se kříží, jiskry myšlenek vzájemně se rozněcují, a hladká, vybraná slova buď tančírnou konvenience buď kolbištěm duševním graciosně a dvorně se honí, podskakují, ohýbají a leskle šlehají jako svižné kordy v kratochvilném šermu.

Ale zde v zdravé prostotě a upřímnosti vesnice (doktor Jiruš pořáde zapomínal na čermenské jarmarky, kteroužto městskou výsadou Čermná vysoko nad okolní vsi povýšena byla), mezi nestrojeným lidem a vůči krasavicím v selských krojích neuměl právník uhoditi na pravý tón, v němž by se s Irenou shodl. Dováděti po způsobu přítomných jinochů se mu nechtělo a pročísati uměle tenkým hřebínkem trety, klepy a důležitosti, jakými se rafinovaní velkoměšťáci baví a souží, podobalo se mu směšným, dočista nevhodným.

Z neznalosti Ireny a ve skličující své tísni obmezoval se na stručný, všední hovor o nahodilostech a zjevech, jak se naskytaly, vyzvídaje tak maní, co by dívku zajímalo a v čem by se s ní shodnouti mohl.

Přes to nezůstaly jeho nepatrné a stálým odbíháním Ireny přerušované pokusy nepozorovány. Ženské si šuškaly, že Šípová dvorností cizího pána zhrdne, slečna Goldfuchsova roztrušovala zlomyslné poznámky, jinoši měřili právníka zvědavými pohledy a slečna Ilečkova považovala za slušné, pokoušeti Chodimovu žárlivost. Leč myslivec byl dobromyslný a flegmatický jako většina dlouhých a silných lidí.

„Bude to nějaký panáček z Drážďan, ale sotva z Berouna," mínil nedbale, zahleděv se na chvíli na doktora Jiruše. „Tihle pánové berou teprv pouze na těžké nevěsty. Však on odplave, až se dozví —" Lesník se usmál pod sebe v spokojeném vědomí, že se právníkovi chytrostí vyrovná.

Malíř Trojan nespouštěl přítele rovněž se zřetele. Zůstaviv ho s paterem Dufkem, obešel si rejdiště, vyhýbaje se daleko všemu styku s hemživým, rozveselým davem. Jda hustým stromořadím po vyvýšené

cestě zočil z nenadání pod visutými bizarními římsami čínské pagody na lávce slečnu Žofii z Rejnburka samotnou.

Stará dáma kynula mu vějířem.

„Šetříte si kuří oka?“ volala naň škádlivě.

„A sluch i oči. Takové slavnosti vypadají mnohem lépe z dálky nežli z blízka. Nejlépe čísti o nich úpravné referaty v novinách, kde všecky disharmonie jsou setřeny a individualní fantasii volnost popřána, obraz čistě si domalovati.“

„Což jste nespokojen? Já nikoli. Ale máte pravdu, my dva s analytickými choutkami nehodíme se mezi veselé lidi. Náš kritický jazyk mohl by leckomu radost podseknouti. Je-li vám libo, uchylte se ke mně, do Číny, na stanovisko tolerantní humanity a praktického rozumu. Odtud vidíme vše a jsme v chládku, nevyrušováni.“

„Pan baron —“

„Chce také okusiti vyražení, které nastrojil. Narcissa odešla s ním a děti mi utekly za nimi. Přejme jim exotické potěšení, kterého zde za mého panství nebývalo. Nedopřála jsem nikomu ani odpadků a proslavila jsem se jako zatvrzelá skrblice —“

„Aby mohl býti pan synovec tím štědřejší.“

„Jak že? Vy —. Ach pravda, býval jste v Chlumu a starý dětina Strzycki mne as notně očernil.“

„Naopak —“

„Prosím, nenamahejte se. Je mi zhola lhostejno, co kdo o mně soudí. A dobrému Strzyckému ochotně dopřeji právo, aby si na mne postěžoval. Na melioraci statků vydala jsem statisíce, na umění ani haléře. Ze skoupoty byla jsem také vaši Magdalenu zdejšímu kostelu dávno dlužna. Apropos, váš obraz je malován podle živého modelu?“

„Ano.“

„A model ten sluje — Karla Šípová?“

Překvapený Trojan pohledl s úžasem na starou dámu, lekaje se jejích pronikavých zraků.

„Což je tak těžko hádat? Jsou jen dvě sestry Šípovy, jedna jak by druhé z oka vypadla, děvčata takové zajímavé a nevšední krásy, že je poznám na první pohled mezi tisíci. A znám je, vlastně Karlu velmi dobře a mám posud paměť velice spolehlivou a oči jak ostříž. Irena vám za model neposloužila. Tedy jen Karla.“

„Ovšem. Ale —“

„Nebojte se. Nejsem pohoršena a nikomu zbla nepovím. Aristokracie moje i vaše musí z povinné úcty k svým velkým a nesnadným úkolům zachovati esoterism svého podnikání, v kterém zužitkuje světla i stíny, závratné výšky a temné hloubky, vše, čeho se nepovolaný malý duch snadno leká. Rozumím vaší obavě před bláhovostí nízkých duší. Mohly by se pohoršiti. Na štěstí však jsou k svému blahu poraženy slepotou modlářství, které věří, avšak neví, nesmí věděti, protože není v něm soudnosti, schopné, aby s pietou porozumělo svízelům a divům tvoření. V těchto očích je světice tak vysoko povznesena nad nás ubožáky v slzavém údolí, že nikdo zjevné podoby na obraze nenalezne, poněvadž ji hledati nebude. A já v soukromí jsem dokonce na váš model jaksi pyšna. Karla bývala můj miláček. Dala jsem ji na své útraty

vychovati — —. Pochopíte, že jsem v hněvu litovala ztráty bývalých panských práv nad poddanými, když jsem zvěděla, co se z Karly stalo. Byla bych ji postavila na pranýř a dala ji ze svých panství vymrskati. A její matka obdržela ode mne pensi s výhrůžkou, že půjde ihned žebrotou, jakmile pustí nezdárnou dceru přes svůj práh. Doufám, že by můj synovec moji hrozbu nesplnil. Snacha i vnoučata mne celou převrátily. Soudím teď jinak a lituji Karly. Zjevila se vám jako skutečná Madelaine repentante?"

„Podobalo se tak," svědčil váhavě malíř.

„Mohla bych jí nějak prospěti?"

„Snad. Nevím. My umělci nemáme ve zvyku starati se o své modely více, než naše práce vyžaduje."

„Věřím, ač mluvíte s podezřelou reservou. Učiňte laskavě výjimku, mně k vůli. Až se vrátíte do Prahy, dejte mi o Karle zprávu. Prosím vás za to."

„Spolehněte se, milostivá slečno."

„Karlino všecko neštěstí byla živá povaha, opuštěnost ve světě a především její krása, tento vzácný dar nebeský, do kterého ďábel nejraději své drápy zatne," pokračovala slečna z Rejnburka, „obzvláště, je-li krása věnem chudého sirotka! Dobře si hledí stará Šípová Ireny jak oka v hlavě. A vzdor všemu jejímu úsilí vyskytnou se přece lidé, kteří se snaží to děvče zlehčiti. Dívám se již delší dobu po Ireně a vidím — prominte, jsem zvyklá pojmenovati vše případným slovem — vidím, že váš rozervaný přítel — snad ve své rozháranosti, připouštím, — neví dnes, kde přestává dvornost a kde začíná neslušnost. Čermenským mládencům promíjím nedostatek taktu. Ale pan doktor neměl by se zapomínati."

„Skutečně, přítel Jiruš všímá si bedlivě slečny Šípovy," přisvědčil klidně umělec.

„Ach, vy muži jste všichni stejni," horšila se stará dáma, popuzená lehkým tónem umělcovým. „Také Karle nepochybně kladly vaše pozornosti tak dlouho léčky, až v nich uvízla. Bedlivá všímavost vašeho přítele jest v mých očích podobna impertinenci jako vejce vejci."

„Račte dovoliti, abych odporoval. Nemilá vzpomínka na osud Karlin svádí milostivou slečnu k neobvyklé nespravedlnosti. Byl jsem prve pozván, abych s vaší milostí sdílel hledisko tolerantní humanity a praktického rozumu. S tohoto hlediska zdá se mi býti velmi prostým a přirozeným úkaz, který nás oba právě zajímá. Zmocní-li se nás mužů při setkání s půvabnou ženou toužívý pocit, že bychom ji uchvátili a unesli, ozývá se v nás pouze moudrá rada přírody, která v naší tužbě i bez našeho vědomí ukrývá účelné a zdravé přání: Kéž by tato žena byla matkou mých dětí! A vzplane-li v ženě táž nenucená, jako vnuknutí, s elementarní mocí vytryskující sympatie, ve které se tají zase netušená svatá vůle přírody, zoveme tento zjev láskou, nejryzejším a před tribunálem poctivé mravnosti jediné platným pojítkem manželů. Teprve složité lidské řády spoutaly tento blahodějný instinkt přirozeného výběru okolky a překážkami, uložily mu, aby se skrýval, zakrňoval a namnoze i cynickému prospěchářství a lživému formalismu se podřizoval, vše to více snad ke škodě než na prospěch lidských pokolení.

Zjevné a již děsivé fysické chřadnutí a tím podmíněné duševní skomírání civilisovaného lidstva pochází nade vši pochybnost také odtud, že manželstva jsou sváděna vším možným, krom lásky, že jsou obchodem, žalářem a mučírnou lidí, sobě navzájem nesympatických a skrýší běd i neřestí, ze kterých nemohou vycházeti svěží, vroucností lásky prodchnuté a odkojené děti.“

„Mluvíte jako hospodářská kniha o zušlechťování ras,“ podotkla s vlídnou uštěpačností stará dáma.

„Možná. A není v tom anomalie, že člověk pečuje o ušlechtilost mláďat a dorostu zvířat, kdežto sám uzavírá bez rozmyšlení a vlastně beze všeho svědomí sňatky, které se vymstí na dětech a našich příštích?“

„Zajisté,“ přisvědčila rozhodně slečna z Rejnburku, pohlížejíc právě s hrdým zalíbením na jaré kvetoucí děti synovcovy a vzpomínajíc, kterak jedenkráte sama úsilovně namlouvala Rejnburkovi dvě urozené a bohaté nevěsty, z nichž jedna trpěla hysterií, druhá dědičnou tuberkulosou. „Vždyť sama hlásám, aby si lidská společnost popílila vázati sňatky podmínkou zdravotního konsensu. Lásku kladu teprve do druhé řady. Slovo to bere se přílišně nadarmo. Smyslná záliba není ještě láskou. — Ale pardon, zapomínám, že stojíme či správně pověděno, sedíme na stanovisku snášelivé humanity a praktického rozumu. Na prahu čínské pagody připadá mně mimoděk na mysl, jak žena v Číně lásce rozumí. Nechtějme tedy theoretickými doktrinami a nějakou snad scholastickou kasuistikou předpisovati nikomu, jak milovati. Připouštím aby i pan doktor Jiruš projevoval Ireně Šípové svou zálibu způsobem libovolným. Je-li s jeho manýrou děvče spokojeno, nemůžeme si za ně prsty páliti. Ale domníváte se, že by se váš přítel opravdově o dceru Šípové ucházel?“

„Večer ukáže, jaký den byl, říkávají u nás, milostivá slečno,“ odpovídal vyhýbavě Trojan, krče rameny. „Vyčkejme.“

„Kdyby šlo po mém, nečekala by Irena. Dala jsem Chodimovi službu s přáním, aby si vzal jednu z holek Šípových. Karla si zkazila vše; zbyla Irena. Ale dnes již neplatí má vůle na Čermné. Chodima ví, že ho můj synovec nutit nebude, a ty časy minuly, kdy se mne bál. Pakli se Irena pro vašeho přítele hodí — —“

„Soudíte, milostivá slečno?“ tázal se Trojan, když se stará dáma odmlčela.

„Neznám požadavky páně doktorovy,“ odpovídala slečna Rejnburkova s váhavým rozmyslem. „O Ireně vím, že je milé děvče, oblíbené a podle zdejšího vkusu fintivé. Ze zlé vůle nezkalí kuřeti vodu, vyhoví ráda každému a nezkazí nic, ani masopustní zábavu ani žádnou pobožnost. Že by měla Karlina ducha a čilost, pochybuji. Připadala mi vždy spíše jako tichá domácí puťka. Ale neobírala jsem se jí nikdy valně, nejsem tedy dostatečně informována. Obzvláště od poklesnutí Karly a ještě více od puštění statku mému synovci ztratila jsem Šípovu rodinu z očí.“

Hovor přerušen příchodem rodiny Rejnburkovy. Napřed letěly děti, planouce dychtivostí, aby staré tetě mohly vypravovati o podivných věcech a událostech, jež viděly a zažily. Slétnuvše se k slečně Rejnburkové jako ptáčata, vrhly se na ni, vypravovaly o závod, hašteřily

a opravovaly se na vzájem, draly se o první slovo, starší již mudrlantsky a s kritickým úsměvem, mladší osobivě, naivně a s očima na vrch hlavy. Za nimi přichvátala gouvernantka, odkazující děti stále do mezí slušné míry, ač stará tetinka, dětmi ověšená a obsazená, s vděčným potěšením všecku dravost a hartusivost jim promíjela. Posléze přišel i čermenský pán v nejlepší míře a s ním paní Narcissa, zářící blažeností, ač úslužný pořadatel šat jí polil, druhý třásně ušlápl a třetí klobouk do zmrzliny shodil.

Panstvo bylo na odchodu do zámku k dineru.

„Cestou se zastavíme pro vašeho přítele," obrátila se paní Narcissa k malíři. „Nalezneme ho bezpečně, půjdeme-li po stopě národních krojů. Neušlo mi, jak vytrvale pan doktor malebným kostymům zdejších děvčátek se obdivuje —"

„Opozdili jsme se, a děti jsou hladovy," připomínala namítavě slečna z Rejnburka. „A vejdeme-li mezi lidi, zdržíme se znova. Snad byl by pan Trojan ochoten, vyhledati svého přítele a přivésti ho za námi?"

Malíř se uklonil projevem ochoty a zároveň díků za takt staré dámy, kteráž měla péči o lačnost dětí; Trojan byl přesvědčen, že jí šlo rovněž o to, aby doktor Jiruš nebyl panstvem snad přistižen a potom pokoušen.

„K dineru? Ani pomyšlení," odporoval právník, dávaje se již asi po dvacáté častovati Irenou. „Jsem nasycen, omluv mne."

„Sladkosti se nedobírej až do hořkosti, učí staré pravidlo," vykládal tiše, leč výmluvně Trojan, bera soudruha pevnou rukou pod paží. „Nech si něco na podruhé a nezapomeň zachovávat slušnost k našim hostitelům v zámku a šetrnost k tvým hostitelkám zde."

Jiruš podrobil se nerad přesvědčivému nátlaku. „Nemohu," bránil se opět, jedva že ušli několik kroků. „Tam přichází hudba. Bude se tančit. A já si musím zamluvit první —"

„Nebo poslední. Na tom už nesejde," chlácholil umělec, drže ramenem železným druha, jenž vyprostiti se snažil. „Pro dnešek zavdal jsi Čermenským dosti látky k domněnkám. A Ireně též."

„Je-li možná!?" zarazil se právník, pohlížeje pátravě na přítele. „Klameš mne s průhledným úmyslem. Zachovával jsem vůči slečně Šípové šetrnost až úzkostlivou."

„Zajisté. Tys ji ani nebral kolem pasu, ani po zádech nepoplácal, ani neštilcoval, ani do brady neštípal, ani jí nohy nenastavoval, jako se kolem tebe pro vyražení děvčat a projevení galantní přítulnosti zhusta a bez pohoršení dálo. A přec byla exklusivnost tvé uctivé zdrželivosti výmluvnější nežli všecky pádné dvornosti ostatních. Doufám, žes již do bažantnice pozván?"

„Nejsem," vyhrklo mrzutým tónem z Jiruše, „ačkoli toužím."

„A okolkuji, nepromluvím a bázní úkol si ztěžuji," dodal umělec. „Znám tě. Nu — co na tom — vymohu si za tebe pozvání —"

„Pojď!" zaradoval se právník.

„Až po dineru!" trval malíř neoblomně na svém. „Ty si tanči s Irenou, já promluvím s matkou, a bez caviků, několika bezstarostnými slovy otevru ti mimochodem dvéře do bažantnice. Ale sobě také,

můj drahý, abych tě mohl střežiti před tebou samým a snad i před Chodimou."

„Hanebník!" vzkypěl doktor Jiruš. „On s ní zahrává na plano, on ji nemiluje!"

„Jako ty. Nepodváděj se. Tvůj interes o Irenu klíčí na hrobě lásky, včera utracené. Posud nemáš za ment práva vnucovati se děvčeti za nežádaného rytíře a hřešiti ukvapeně na mou neobmezenou ochotu, posloužiti tobě za sekundanta při jakémkoli souboji."

Doktor Jiruš mlčky svěsil hlavu. Přítelova slova objasnila mu rázem situaci a roztrhla ostřím blesku sladké šero růžových mlh, v nichž se bez rozvahy potácel.

Po stole zůstala vrchnost doma. Rejnburk souhlasil s tetou v myšlence, že hostitelé vykonali svou povinnost i spůsobili si dostatečné potěšení, jehož nutno dopřáti neobmezeně lidu, aby se zbytečně a nerad před panstvem neostýchal.

Přátelé vrátili se na rejdiště, kdež hudci a pištci jedva stačili vyhrávati k tanci. Švarní junáci a sličné děvy točili se v kole, sklízejíce v tanci nenasytně odměnu za své zásluhy o ferialní slavnost, jejíž ohnisko na upěchované rejdiště tančících bylo strženo.

„I starce a déti ponouká diabolus saltandi, aby se proskočili," smál se páter Dufek. „Ba já sám — pomyslete — i já byl už donucen, holdovati Terpsichoře rhytmickým vykračováním ve čtverylce! Pane doktore! Pane doktore!" chytal Jiruše za šosy. „Dopřejte slečně Šípové chvíli oddechu. Tančí k smrti ráda, ale rozdá právě naleháním své matky jistě několik košíčků. Vždyť jedva dechu popadá. Chodima ji prohnal několikráte kolem jako vítr —"

Ale právník nedal se zdržovati. Zpráva o nové lesníkově smělosti pobídla ho jak bodavá ostruha, aby pospíšil k dívce a zamluvil si s ní nejbližší touru. A nedostal košem. Tančil s ní několikráte, mírně, šetrně, střídavě s myslivcem a s jinými, kteří ji divě proháněli, až suknice kol ní vzlétaly a vířily, copy se rozplétaly a šněrování kordulky na dmoucích se prsou povolovalo.

Doktor Jiruš zakoušel trýzeň obav o Irenu a hleděl s rozhořčením na nešetrné vytáčení dívky, které však bujný tanec nijak proti mysli nebyl. Právník ji žádal snažně, aby se šetřila, aby již ustala. Leč Irena oslyšela jeho prosby a byla pořáde v kole, pořáde ochotnou ke každému, kdo ji vybídl. A Jiruš vida její neúmornou zálibu v tanci, vida ji s hněvem a závistí v náruči jiných, zapomínal na svůj strach, šel a tančil s ní též, bez míry a bez konce.

Zatím ustrnul se Trojan nad slečnou Goldfuchsovou, aby zaplašil její nespokojenost s Jirušem. Provedl ji několikráte v kole, zkrotil zlomyslnými dvornostmi její hněv, nabíral mimochodem lesníka Chodimu, zarmoutil slečnu Ilečkovou výkladem, jak nožkám v těžkých slováckých botách dává přednost spíše na blátivé cestě než v tanci polky, pokočkoval se s paterem Dufkem o rukopisy a vemluvil se mužnou přímostí do srdce paní Šípové, kteráž ho i s Jirušem ochotně do bažantnice pozvala.

Přátelé použili vítaného pozvání hned následujícího dne.

Ráno odjela vrchnost zase na Újezd, kdež v horách a lesích nejparnější dobu leta na svěžejším vzduchu trávila. „Nezapomeňte na Karlu," rozpomenula se ještě slečna Žofie na rozchodu; dávajíc si kostnaté dlouhé ruce od malíře líbati.

Přátelé zbyli sami na zámku, na svobodě.

Odpoledne vypravil se doktor Jiruš v průvodu umělce k Šípovým. Byli očekáváni svačinou a uvedeni hned ke stolu. Poddávajé se z rozpaků a vděčné úslužnosti stálému pobízení, lil právník do sebe šálek husté, bílé, sladké kávy za šálkem, nestačil bráti koláče oběma rukama s obou táců, jež mu vdova s dcerou neunavně s obou stran podávaly, kuckal se a hromadil před sebou sváteční pečivo, jež nemohl zmoci.

„Z tebe mívá každá štědrá hospodyňka radost," chválil soudruha malíř, po jehož rtech pod vousy pohrál chvílemi dobromyslný ironický úsměv. „Nezahanbuj mne tak pilně! Já pořáde ještě srkám první koflík a drobím první koláč —"

„Však nás zarmucujete! Jako by vám u nás nechutnalo!" ozvala se paní Šípová káravým tónem. „Jen se nedejte panem Trojanem zraditi, pane doktore. Je libo ještě koflík — a koláč —"

„Ovšem, ovšem!" potakal netázaný malíř. „Pan doktor učiní vám milerád vděk; vyniká touto dobrou vlastností nade mne, a jinými neméně. Učiněný cukr, med a smetana vně i vnitř. Ženuška bude z něho míti jedinou radost."

Právník se zapýřil a po té ještě vícekráte za odpoledne. Umělec nedal si ujíti žádnou příležitost, aby na právníka nevrhl příznivé světlo z některé stránky.

Bylo toho potřebí chvílemi, když právník upadal v zádumčivost, lekaje se své nevčasné nevědomosti ve věcech hospodářství, domácnosti a lesnictví, k nimž hovor přirozeným a staré paní lesňové milým spůsobem pořáde tíhl.

Trojan, znající hospodářství od maličkosti a libující sobě stále v zábavách s přírodou, chopil se účinně slabé stránky paní Šípové a soustředil na sebe všecku její povídavost; zabezpečoval příteli volnost na mnohé slovíčko s Irenou. Ale Jiruš nedovedl využíti poskytnuté příležitosti kýženou měrou. Rozmluva s dívkou vázla.

Irena odvrátila se co chvíli od něho, buď že ostýchavý host umlkl, či matka dceřina svědectví se dovolávala, nebo že dívčin zrak se z nenadání setkal s bezděčným, rozníceným pohledem Jirušovým.

Malíř uspíšil dokončení přehojné svačiny projevem přání, shlédnouti zajímavou barokovou stavbu bývalého loveckého zámečku a ohlédnouti se venku po bažantnici.

„Naše pokoje jsou vlastně nahoře," poučovala vdova, vedouc hosty po širokých schodech vzhůru. „Ale po smrti nebožtíka — dej mu pán Bůh nebe — odstěhovaly jsme se dolů. Nám sednice a dva pokojíky při kuchyni stačí. Býval tam mládenec a dále čeládka, ale teď jsme samy dvě a nahoře je nám úzko. Nestraší tam než upomínky a smutno zpomínat. Mimo to může přijít nový fořt každý den, kdyby se vrchnosti zlíbilo. On by mne nerad vyháněl a mně by se těžko stěhovalo. Tak jsem raději z dobré vůle na výminku."

Hosté uvedeni do prvního pokoje, hovorny, jež sloužívala za úřadovnu lesníkovu. Tklivá, hýčkavá pieta vdovy zachovala světnici neporušenou. Vše stálo a leželo netknuto, jak za živobytí Šípova. Staré, opotřebované knihy a sežloutlé spisy na otřeném psacím stolku, trofej pušek, tesáků a brašen, rohů a jiné výzbroje myslivecké v koutě, arsenál dýmek na polici vedle okna, staré oprýskané a skvrnité obrázky, upomínky, vyznamenání, tabely a mapy, kožichy a šaty v jarmaře. A po stěnách všude vzácné kořisti myslivecké, parohy, ptáci, malí dravci, pod stolem a před rozviklanou starodávnou pohovkou srsti z pobitých dravců. Paní Šípová zdržela se u všeho delším vypravováním do únavy, jíž hosté trpělivě přemahali, šetříce lásky vdoviny k zesnulému.

Vedle pracovny nalezala se jídelna, zvoucí k usednutí kol dubového stolu a z ní vcházelo se do parádního pokoje, prostranné síně, která po výstavnosti a stukkové výzdobě stropu sloužívala kdysi také za slavnostní sál zámečku a vídala as parukaté lovce při nimrodských kvasech a pudrované dámy v graciosním tanci improvisovaných gavot a menuetů. Nyní sloužila síň za výstaviště nejskvostnějšího nábytku lesníkových a za bohaté museum vycpané polní a lesní zvěře. Zastaralé kožené lenošky a pohovky zvaly společnost k usednutí, zrcadla ke shlížení, klavír k vyražení hudbou, knihy a obrazy k těkavému pospolitému rozprávění o všem a ničem. Z parádního pokoje vstoupili hosté do ložnice s dvěma širokými postelemi pod společnými starodávnými nebesy, k nimž vypínaly se vysoko nastlané kupy čistých, vábných peřin.

A všecko jakoby volalo, čekalo nového pána, Chodimu, aby ruku v ruce s Irenou vešel do svých pokojů a uvelebil se v připraveném teplém hnízdečku, v náručí sličné, mladé ženy. Mohl jen zaklepat a bylo mu otevřeno. Doktor Jiruš nedovedl si pomysliti, že by Chodima někdy do bývalého loveckého zámečku vkročil. Pokládal za nemožné, aby lesník odolal lákavosti blaha, sídleti jako pán Ireny v těchto teplých, jasných pokojích, kde slunce všemi okny na člověka se smálo, kde kolkolem blankyt nebe a zeleň šumných stromů svítila, a kde čistá úpravnost osvědčené pohodlí několika pokolení v pestré hojnosti a měkké, luzné útulnosti zachovala.

Irena vyprovázela hosty více mlčky, odstupujíc do zadu a nechávajíc matce slovo. Právník přeptával se jí chvílemi na to i ono, maje pořáde jedinou otázku na jazyce a v pátravých očích: Zdali dívka myslí na Chodimu, zdali s ním v duchu nekráčí za cizími, lhostejnými lidmi, kteří za chvíli odejdou, načež opět zůstane s ním sama, blažená či spokojená, neb aspoň v svůj osud klidně oddaná!? A nač jiného by myslila! Vždyť vkročila do těchto míst zajisté již stokráte s matkou, která ji hned na prahu s přesvědčivou jistotou: „Až se vdáš, potom — —. Toho zde si s Chodimou važte —. Jakmile budete svoji —“

Doktoru Jirušovi podobalo se každým okamžikem, že venku zaštěkal pes, po schodech duní pádné kroky a vzhůru vystupuje obrovský lesník, rozpřahuje rámě a volaje: „Tu jsem!“

Oddechl si, když vyšli ze stavení a nikdež nebylo živé duše, krom staré, šouravé služky a třepotavého hejna drůbeže. Ze všech stran se slétala a sbíhala, každý kout a kde jaké křoví ozývaly se vrkotem, kdákáním, kvakotem a kokrháním. Drůbež poskytovala paní Šípové zá-

bavu i zaměstnání a výhodnou pomůcku výživy. Hleděla si svých opeřenců s láskou i znalostí a přidržovala dceru rovněž k péči o domácí pernatou zvěř.

Na obchůzce po kůrnících, kukaních a holubnících poznal Trojan pýchu paní Šípové a Jiruš srdce Irenino. Dívka svolávala puťky a holuby k sobě, mazlila se s nimi, pokoušela a hladila je něžně, až jim právník záviděl, vida, jak Irenino srdce roztálo. Pro vděk dívky sedl si také mezi kuřata, rozmlouval zdvořile s rozčepýřenými krocany, obdivoval se kachnám, chytal slípky za nohy a dával se klofati zobáky a tlouci křídly, až se mu Irena upřímně smála, jak s drůbeží zacházeti neumí. Jiruš byl by se dal pro Ireninu kratochvíli uzobati. A v rozpustilém potěšení z její procitlé přívětivosti poštval na sebe zlého, velikého housera, jenž splašil své hejno a tímto všecku drůbež. Jen dívčino přispění zachránilo právníka před citelnou pamětnou; chopivši ho za ruku, vyvedla jej z roje vzbouřených opeřenců za matkou a umělcem, kteří již zatím na obchůzku oborou si vyšli.

Ručka Ireny vedla Jiruše dále i když jeho dlaň pustila. Bylo mu, jakoby choval v prstech stále tu měkkou, teplou dívčí ručku a nad ohbím pořáde její útlé měkké prstíky jak okouzlující blaživé pouto, jehož sevřením rozpálila se mu krev a zabušilo srdce novou, omamující touhou. Cítil v předvídavé jistotě, že dotknutí této ručky bylo osudné, že se nezbaví jeho půvabu a neodolá jeho následkům, v prvém okamžiku závratně tušeným.

Episoda mezi drůbeží spůsobila prostředkem nevinného smíchu a škádlení přechod k čilejší rozmluvě, kteráž se záhy přesunula na včerejší slavnost. Dívka stěžovala si spokojeně na svou únavu po tanečním vítězství, jež ji naplňovalo rozkoší. Rozhovořivši se o zábavách, vyzrazovala hosti nevědouc upřímným horováním, jak chudý a prázdný jest její život, ohraničený jednotvárným plotem samoty v bažantnici a plynoucí živěji ob čas toliko tryskem skrovných a primitivních vyražení, jež točily se kolem svačiny na některé návštěvě, kolem kolovrátku na vzácných pospolitých výletech do okolí, a pod nízkým začouzeným stropem besedy v tanci při kvikotu šumařské hudby a výskotu neunavných tanečníků.

Vřelý, konejšivý soucit s Irenou uhostoval se v duši právníkově, jehož pochlebné aneb upřímně žertovné slovo chvílemi stačilo, aby osvěžilo sdílnost dívčinu a udrželo ji v proudu, jenž se všeho dotýkal, co opuštěnou Irenu zajímalo. Matkou byla vedena toliko k šití, vaření, k modlení a dohledu na drůbež, přítelkyněmi a dvornými jinochy jenom na přástvy a do tančírny — — —

Sestupující slunce protkávalo míhavé koruny stromů třpytným zlatem a vystýlalo oboru útulností měkkých, čistých stínů. Spletí větví zářilo skvoucí nebe na hebkou, jak sametovou trávu, po níž se kroky neslyšené klouzaly, a vonným prostorem vznášeli se motýlové a pestří brouci, v trávě batolili se plaší králíci, a velikým svatým, jak bezedným tichem neslo se táhlé šveholení ptáčat, pronikaly skřeky drůbeže a hlaholily lahodně známé lidské hlasy.

Doktor Jiruš promíjel neb aspoň omluvou si vysvětloval již mnohé, co jej o pouti a ferialní slavnosti na Ireně zaráželo, ano urážel. Vždyť

osamělá dívka byla velkým dítětem, jemuž nedala matka poznati nic jiného, než hračky a tretky, veliké maličkosti a všední důležitosti života v obzoru ztraceného, polo vesnického, polo maloměstského zákoutí. Právníkovi bylo, jakoby provázel rozmilou Popelku, netušící svou vítěznou krásu, poklad svých půvabů a něžných cností, zakletou v tichý sad, jenž chránil její mír a prostotu.

A týž lahodný, osvěžující mír, táž skrovná, jednotná prostota zvyků, myšlenek, života i bažení okouzlovaly ho při dalších návštěvách v bažantnici.

Toliko přátelské násilnictví Trojanovo zavinilo, že doktor Jiruš nerozběhl se k Šípovým den co den a hned po snídaní. Chtě nechtě, musil právník většinou brousiti s malířem po horách a dolech, sedávati vedle malujícího přítele, poslouchati jeho sarkastické poznámky a umělecké blouznění, příti se s ním do krve, tráviti večer v „Besedě“ a hráti za mladšího učitele (jenž se zrádně ze společnosti hráčů vysmekl, karty právníkovi podstrčiv) s farářem a páterem Dufkem bulku. Byl i semo tamo zván k důchodním, k Ilečkům, nadlesňovým, Goldfuchsům, poštmistrům a jinam, ale poseděl si nejraději u kaplana, s nímž se záhy o pravosti rukopisů přátelsky shodl. S páterem Dufkem také oblíbil si kuželky, k nimž hodil se někdy Chodima, aby mrštil kouli mezi kuželky jako pumu, po níž z pažení za křížem tříšťky lítaly. Nejhorlivěji však věnoval se doktor Jiruš výcviku v střelbě. Hned po své prvé návštěvě v bažantnici zmanul si, že jest nevyhnutelně nutno, aby se každému střelci jako muž mohl postaviti. Člověk neví, kdy co může prospěti —. A bylo pokdy, byla příležitost. Trojan, sám milovník střelby, neodporoval, a den jak den houkaly pušky a pistole obou přátel v panské střelnici pod zámkem.

Ve čtrnácti dnech byl právník s malířem v bažantnici po páté. Nezdrželi se dlouho. Odcházeli zamlklí. Ale jedva že se vzdálili od stavení na padesát kroků, pod košaté stromoví, jež krylo je před zraky z oken domů, zastavil se doktor Jiruš nedočkavě. Zbledlá, zrůzněná jeho tvář byla jediné ustrnutí.

„Co se tu sběhlo?“ ptal se v bolestném úžasu přítele. „Co značí nevrlost paní Šípové a upjatá, bojácná reserva Ireny?“

„Ani jsme svačinu nedostali! Nejpovážlivější výraz nemilosti!“ potvrzoval Trojan v kousavém humoru.

„Já sic posledně byl již zaražen zchladlým nějak přivítáním, ale chlácholil jsem se, přičítal klesnutí vřelosti náhodě. Dnes, dnes však není pochyby, že — že —“

„Že nám byly zřetelně ukázány dvéře.“

„Ne, ne! Toť nemožno. Vrátím se na místě, abych —“

Kostnatá ruka malířova sevřela rámě Jirušovo.

„Přijď raději pozdě na hody, nežli záhy k svárům, dí moudré přísloví,“ domlouval umělec. „Dnes byly pouze tvé kvapné naděje v zřetelné neshodě s hlemýždím a klikatým průběhem skutečnosti. Více nic, brachu. Prve jsem ti přizvukoval a nyní ti dávám za pravdu jen z části. Byli jsme o něco nevlídněji přijati než jindy, ale tak mezi lidmi někdy bývá. Snad to něco značí, snad nic. Věnujme týden opatrnému vyčkávání. Buď nám to vyloží čas nebo —“

Malíř se odmlčel.

„Nebo Chodima,“ dodal právník, hledě upřeně na Trojana.

Umělec pokrčil rameny.

Doktor Jiruš se nezdržel, aby si nezasteskl brzo po této trapné návštěvě pateru Dufkovi. Byl přímo vybídnut kaplanem, jenž dotazoval se po příčině nové roztržitosti a nezdílnosti právníkovy.

„Tak, tak!“ přisvědčoval pater Dufek, kývaje hlavou a upadaje z nenadání v rozpaky. „Vím. Hm, nu. Toť mrzuté.“ Po domluvení právníka odstoupil k oknu, na něž nevrle prsty bubnoval. „Ano, vím o tom. Jsem zasvěcen proti své vůli. Promiňte. Ba dokonce svěřeno mi k vám poslání —“

„Od koho?“

„Od paní Šípové,“ přiznával váhavě kaplan. „Nerad podobné vzkazy přijímám, ale Šípová svěřila se mi ze známosti od tety Chodimovy a v důvěře v mou diskretnost —“

„Vaše poslání!?“

„Nevím, mám-li —. Domníval jsem se, že sám o tom doslechnete. Je toho plná obec —“

„Čeho? Nemučte mne.“

„Tedy krátce: Irena se ocitla s vámi v řečech. A Šípová se bojí, abyste jim Chodimu docela neodradil —“

„Kterak mohu odraditi děvčeti milence, kterého nemá!!!“

„Rovněž tak jsem do Šípové mluvil. Ale vyžeňte staré, bláhové ženě utkvělou myšlenku oblíbené naděje z hlavy. Trvám, že již Chodimovi vzkázala —“

„A což Irena?“

„Podrobuje se. Mlčí —“

„Jako beránek! Té oběti zabráním. Hned! Děkuji!“

Právník rozběhl se rovnýma nohama do zámku, kdež malíře přepadl.

„Půjdeš se mnou. Okamžitě. Vezmi klobouk —“

„Vezmu. Až domaluji. Zatím si odpočineš. Jsi všecek uřícený a v letním vedru není radno lítati.“

„Poletím tedy sám!“

„Kam?“

„Do bažantnice.“

Trojan vzchopil se, odloživ ručo paletu a štětce. „Toť jiná. Tam půjdu též, ano, okamžitě. Jen bych rád věděl proč!“

„Na rozhodné slovo.“

„Námluvy?“ ptal se malíř, zastupuje druhovi cestu ke dveřím.

„Námluvy?“ opakoval Jiruš, vytřeštiv na umělce oči a zaruměniv se. „Ne. Ještě ne. Ačkoliv —“

„Ještě ne!“ souhlasil důrazně Trojan. „Bez ačkoliv. Vypravíme se tedy, abychom —?“

„Abychom paní Šípové vytřeli stran Chodimy zrak a vyprostili Irenu z okovů té nesmyslné, hanebné, vražedné, do nebe volající šalby!“

„Možno-li, jsem srozuměn. Ale s podmínkou: Vyhoupneme fantom se sedla, na které se nebudeš honem zbrkle dráti ty. Proto tě vyprovodím. Rozumíš? Jinak —“

„Žádné obavy! Spíše bych se omeškal než ukvapil. Vždyť mne Irena snad ani —. Kdož ví?“ uťal právník svůj stesk hlubokým povzdechem.

Cestou zosnován opatrným návodem umělcovým plán, kterak šetrně vyváděti paní Šípovou ze zatvrzelé iluse.

Vystoupivše z rokle, v níž právník již ani nevzpomněl, jak zde před třemi nedělemi ještě náruživě vzpomínal Karly, jejíž vábný zjev zastírala znenáhla zář jiného, nově vycházejícího slunce, znamenali, že na pusté cestě vyskytl se v dáli chodec. Přicházel jim od Záluží vstříc, objevuje se a opět zanikaje matně v aleji.

Přátelé, zabráni v pilný hovor, nevšímali si ho. Teprve na zatáčce k vrátkům bažantnice padl jim opětně do očí, blízký, vyčkávající, před vchodem do bažantnice rozkročený.

Chodima! sdělily si oči Trojanovy a Jirušovy v náhlém vzplanutí. S puškou na rameně, s krátkou baňatou dýmkou mezi zuby, opíral se oběma rukama o sukovitou hůl, o niž se veliký lovecký hafan třel.

„Sapristi!“ luskl umělec prsty. „Teď bude živo. Bum! Bác! Včera jsi pálil pořáde do černého. Ale jen proto, že jsi klidně měřil. Jen ostražitě, s chladnou krví měřit a žádné ztřeštěné bouchání! Tys bledý a třeseš se rozčilením. Dovol, abych si za tebe promluvil s tvým terčem.“

Myslivec pozdravil sám první, klidně a zdvořile. Pouze pod bělavými vousisky na jeho rtech a v důlcích kol chladných, sivých očí pohrával mu jakýs potutelný a zároveň rozpačitý úsměšek.

„Vzácná náhoda,“ liboval si malíř. „Budeme míti jedenkráte potěšení provázeti pana Chodimu k společnému cíli?“

„Zpátky do Záluží?“

„Ach ne. Do bažantnice.“

„Ale já jdu do Čermné.“

„I hleďme, jaký omyl. Avšak pochopitelný, uvážíme-li, jak rád býváte u paní Šípové vídán.“

„Rád, nerád — kde pak by svobodného, veselého člověka rádi neviděli.“

„Proto si svůj svobodný stav co nejdéle prodlužujete, byť i pověst vás podezřívala, že jste již dávno zasnouben.“

„Což o to!“ zasmál se krátce samolibě Chodima. „Staré báby mne pořád žení. Ale takové kopulace neplatí. Teprve až já řeknu, bude něco! Ale posud ani řeč —“

„Aj aj aj!“ divil se v rozpustilém líčení podivu malíř. „A přec na takového švarného pána se nevěsty jen lepí. Že?“

„Inu, dost!“ potakal spokojeně lesník. „Darmo mluvit.“

„Ku příkladu o dceři Zálužského mlynáře,“ přisvědčoval čtverácky umělec. „Tam nejspíše budou vám brzy péci svatební koláče, jen co se smluvíte s panem otcem o přilepšení dvou korců na vejměnek, o které se ještě rozcházíte.“

Jiruš i Chodima pohledli překvapeni na malíře.

„Co víte o tom vy, pane?“ ozval se lesník, svraštiv čelo.

„Že máte nespolehlivého dohazovače. Spravte si to s ním. Domníval se, že jsem přišel také lovit zámožné nevěsty a byl ochoten namluviti mi mlynářovu dceru, pakli sporné dva korce starému slevím.“

„Tlučhuba!“ ulevil si myslivec po nerázném zaklení.

„Nu, nebude-li mlynářka, bude jiná,“ těšil malíř. „Jedna má peníze, druhá srdce nebo fortýlek mocných známostí. Jak si vyberete. A v bažantnici se s námi skutečně nezastavíte?“

„Ba ne,“ odřekl lesník příkře.

„Paní Šípová bude zarmoucena,“ vmísil se do hovoru doktor Jiruš, nabyv příkladem Trojanovým zevnějšího klidu. „Byl byste jí zajisté vítán.“

„Inu, byl. Však mi dala onehdy vědět, že by mne ráda viděla. Ale už jsem se tam nachodil dost. Já se rád bavím, Šípovi se hned bůh ví čeho domýšlejí a tak trousí se marně babské povídačky.“

„Velká novina, pane Chodimo,“ osvědčoval doktor Jiruš, potlačuje pracně své rozezlení nad nedbalým tónem lesníkovým. „Zdá se býti neznámo, že by vám tyto povídačky byly nemilé. Ano, liboval prý jste si v nich. Nechtěl byste je před paní Šípovou authenticky vyvrátiti?“

„To tak! Se starou Šípovou není žádné pojednání. Dal jsem si dosti dlouho líbit její nástrahy; líčila na mně i pomocí vyšší ruky. Ale ty dny jsem si umínil: Bude konec! A je, abyste věděl, pane doktore, že nejsem hloupý. Buďme upřímni: Já vám nikdy nechtěl a nechci překážet. Jděme každý po svém a buďme dobří přátelé. Poroučím se vám, pánové! Dobrou noc!“

Lesník hvizdl na svého psa, seskočil s hráze cesty na pěšinku do polí, aby si k čermenské horní hospodě nablížil.

Vzdaloval se rychle sáhovými kroky svých dlouhých nohou.

„Potměšilý lháři!“ rozběhl se Jiruš za ním, zajíkaje se vztekem. „Ty nebudeš balamutit a kompromitovat žádnou již!“

„Zvolna! Zvolna!“ kázal malíř, strhnuv přítele zpět k sobě. „Vzpamatuj se! Vždyť všecko to je směšné a trivialní! Kdyby mi nebylo ošklivo, ukuckal bych se smíchy, žes povýšil tohoto všedního handlíře poleny a nevěstami za reka, kterého jsi hrdinsky na caparty rozstřílel na padesáti terčích! Ani se tím nikdy nikomu nepochlub! Vysmáli by se ti.“

„Budiž!“ podroboval se právník, chvěje se hněvem a stíraje si pot s čela. „Jen paní Šípová zví o tom do slova. Pojď!“

„K ní také nepůjdeme. Vypravili jsme se s výstrahami, abychom starou dobrou ženu varovali. A teď musili bychom na ni z poctivosti uhodit celou tíhou brutální pravdy. Toť nemožno. Vždyť ona zví o všem, dříve než se nadějeme. Pro ni není spěchu a pro tebe zatím rovněž tak. Máš jistotu. Spokoj se.“

Do bažantnice zalehlo rozhodné slovo Chodimovo skutečně dříve, nežli čtyřiadvacet hodin prošlo. Lesník pil v horní hospodě na zlost pro vyzrazení svého diplomatického jednání se Zálužským mlynářem. A v nakvašení smířil se s Ilečkem, jenž měl doma také dceru, i odřekl se slavně, urputně Ireny Šípovy. Soused Ileček přišed domů, bral hůl na dceru, proč si dříve Chodimy nehleděla, načež si slečna Ilečkova poskočila a pospíšila do bažantnice, aby své rozmilé, drahocenné přítelkyni Ireně za tepla smutnou zprávou o zradě myslivcově posloužila a zklamané dívce útěchou přispěla.

Druhým těšitelem chtěl býti doktor Jiruš. Zase však překážel mu Trojan, jenž od setkání s Chodimou býval velice protivný. Mrače se pořáde, zadíval se chvílemi starostlivým a zas nespokojeným pohledem na přítele, obmezoval jeho volnost v myšlení a konání, dával mu pořáde lekce i výstrahy a pojal proti Čermné z čista jasna nechuť. Sliboval pořáde, že si složí zítra ráno své věci a odjede. Jediné tato pohrůžka činívala právníka povolným. Po Trojanovi nemohl meškati v Čermné bez zřejmého účelu, nemohl se slušně zdržovati v zámku, kdež byl hostem jen jako společník umělcův. A mimo to nedostávalo se mu peněz na letní pobyt.

„Mně se tam nechce. Basta!“ odsekl malíř zase jedenkráte právníkovi, jenž k návštěvě u Šípových sváděl. „Abys dal konečně pokoj, povím ti proč. Vedl bych tě tam jako hříšníka, který způsobil škodu a jest povinen poskytnouti náhradu. Pokud mezi tebou a Irenou stál domnělý nápadník, nebylo nic jisté, nic nutkavé. Irena měla volnost vybrati si, oba jste měli dlouhou a pohodlnou příležitost poznati se navzájem ze všech stran, aniž byste se na dobro sobě zadávali. Všecinko mohlo řádným, nehoněným postupem uzráti ke shodě nebo k nenáhlému rozchodu v míru. Odstoupením Chodimy ocitl jsi se ty pojednou a předčasně v popředí. On si tě vzal za pravděpodobnou, lidem srozumitelnou záminku, on tě Šípovým nastrčil. Teď jsi nucen, buď ucházeti se opravdově o přízeň Ireninu nebo následovati ihned Chodimu a utéci.“

„Ale vždyť se chci ucházeti opravdově o přízeň slečny Šípové! Ovšem nikoli jako náhradník Chodimův. A bez ukvapení. Což nebývá zde zvykem, že se děvčata s hochy dlouho vzájemně vyhledávají, ano i miliskují, aniž by se proto brali?“

„Bývá. Ale ty nejsi zdejší. Tobě by zkoušení děvčete na plano nebylo prominuto. A co horšího, ty bys to sám sobě neodpustil. Tvá zamotaná situace mne souží. Proto nejlépe zítra odjeti. Za uši bych si vykrákal, že jsme neodjeli hned po pouti. Jsem tím vším jaksi pitomě spoluvinen. A to mne hněte po čertech! Ještě slovo. Nerad je pronáším, ač mne pořáde pálí na jazyku. Potlačoval jsem je z obav o tebe. Jsme však v úzkých, caviky tedy stranou. Což — Karla? Zapomněl jsi na ni tak rychle a dokonale, žes úplně schopen zas nové lásky?“

„Zapomněl a nezapomněl,“ pravil doktor Jiruš přizarděv se. Upřev snivé oči oknem ven do hlubin oblohy, pokračoval: „Hříšnice rozplynula se přede mnou a vtělila se znovu jako obrození v podobě Ireny, prostá poskvrny, hořkosti a kalné vášně. Ano, jsem zamilován opět a vlastně posud, veškerou tou mocnou, nezkrotnou, jenom na okamžik poraženou, leč neuhasenou náruživostí, kterou ve mně poznání Karly vznítilo. Ale vášeň ta je vykvašena zušlechtivým vlivem náklonnosti k čisté ženské bytosti. Zdá se mi, že dávno již ve mně dřímal ideal ženy, kterému Karla propůjčila reálné podoby. Nebo snad vysoustruhovala si moje fantasie z vnad a vlastností Karliných kýžený typ, Karlou rouhavě pokálený a v Ireně zase nalezený. Mému zraku, mé duši, mé celé bytosti objevila se Irena jako očistěná obdoba Karly, jako vtělení vytoužené milenky a vyhýčkaného idealu; Karla byla tohoto ženského strážného anděla mého života pouze mámivým, nešťastným přízrakem.“

„Tedy pouhá fantastická transfigurace, která se udála v tvé rozpálené hlavě.“

„Neklamu se.“

„Snad. Ale těžko uvěřiti. Jsi disponován k sebeklamu. Nepodobá se ti, že Irena je — nevyčítám jí to nijak za vinu nebo za nedostatek — prosáklá úmornou prosou a titěrností zdejšího pospolitého živoření? Nepřehlížíš ve svém blouznění tento dívčin ráz? Při disposici střízlivější bral bys jej v počet a spřátelil se s ním vědomky, poněvadž naše řádné ženy a matky v české chudobě a společenské nehotovosti zpravidla jinaké býti nemohou. Nezaráží tě kusá Irenina copia verborum, ve které vládne jediné časoslovo: bavit! A jen se bavit, jak se bavit, vzpomínat na zábavy, oceňovat jen bavílky, považovati čas mezi minulou a nedočkavě kýženou příští zábavou za prázdný, nevyplněný, ztracený —. Nemohu se sprostiti trapné myšlenky, že tomuto dvojčeti příroda ukřivdila. Podělila je stejnou krásou, ale při vdechnutí duše se nějak zmýlila. Karle dala duši za dvě, Ireně méně —“

Hovor obou přátel přerušen vstupem vrátného. Přinášel noviny a dopisy, doručené poštou. Svědčily vesměs Trojanovi, jemuž na první pohled padl do očí velký, tuhý list, opatřený imposantním nadpisem a zapečetěný Rejnburským znakem.

Zvědavě roztrhl obálku a rázem upoutalo psaní všecku jeho pozornost, jíž ucházelo zanícené Jirušovo hájení Ireny.

Stojaté, veliké, v přesné akuratese bývalého písma zřetelné litery pokrývaly hustě tuhý, lesklý papír, podepsaný slečnou Žofií z Rejnburka. Psala:

„Milý pane! Jste-li zvyklý, přijímati listy jen od mladých a sličných dám, přijměte také jedenkráte list od staré báby. Nepsala Vám posud a nepsala by Vám zas, kdyby nebylo příčiny. Jsem povinna sprostiti Vás slibu, kterým jste se mi zavázal. Díky za Vaši ochotu. Zachovejte mi ji na příště.

Neobtěžujte se o Karlu Šípovou. Nalezla jsem ji sama. A jakkoli či poněvadž o své modely nedbáte, pokud jich nepotřebujete, vězte, že Vám Karla již není à disposition. Zvolila si jiné, méně vděčné a méně choulostivé řemeslo. Je ošetřovatelkou nemocných. Skutečná Madeleine repentante!

Poslyšte, kterak jsem ji nalezla. Jak Vám vědomo, nosíme všichni na Újezdě moji nemocnou švakrovou na rukou. Přes to potřebujeme k ruce a pro její stálou obsluhu novou spolehlivou a slušnou ošetřovatelku. Doslechla jsem mnoho chvály o jisté vídeňské kongregaci ošetřovatelek. A protože se mi naskytla právě malá cesta ke známým v Alpách, navštívila jsem en passant ve Vídni řečený institut. Nejsem zvyklá, kupovati zajíce v pytli. Představená rekomandovala mi vřele novou sic, ale nevšedně prý spůsobilou ošetřovatelku. Dala jsem si ji zavolati. A kdo přišel jako — pomyslete — Karla Šípová! Pěkná osoba, jak z cukru, plnokrevné rasy. Čím je, tím je celá, i ošetřovatelkou. En un mot, ve mně procitla bývalá záliba v této jankovité holčině. Pověděla jsem, že bych ji byla spíše hledala v Praze, kde se mi nechovala dobře. Podívala se na mne smutně — souží ji cos — a řekla, že prý ji v Praze každý zná. Musila jinam, aby mohla si

vést pořádně. Odjela prý hned do vídeňského ústavu, jak jste byl se svým obrazem hotov. I o to jsem zavadila.

Rozumí se samo sebou, že jsem Karlu nevzala. Cependant poručila jsem ji zvláštní pozornosti představené a odešla jsem se slibem, na ni pamatovati. Učiním tak.

Rozpomínáte se na mé slovo, že jsem na ni pyšna? Hleďte, mám pravdu! Karla se mi líbí, z té ženštiny něco bude. Pakli totiž všecko její pokání není pouhou marotou nebo nějakým vzdorem.

Vlídně Vás pozdravuje Sofie de Reinburg.

P. S. Je Váš přítel zamilován posud? Do Ireny nebo do jejího kostymu? Odpověď mi nepochybně sám přivezete, poněvadž se Jaromír chystá, pozvati Vás sem k nám."

Trojan složil psaní a schoval je v náprsní kapse. „Ba že! Irena nemá za nehet duše, co Karla," prohodil, jako v pokračování řeči, čtením přerušené.

„Právě jsem skončil obšírné vysvětlení, že Irena duši má i srdce v hojnosti. Já ji probudím, já vynesu na světlo poklady, které v ní dřímají. Nic není ztraceno. Naopak! A já si ji vychovám, pokud bude třeba."

„Ty? Pochybuji —"

„Pamatuješ se, jak jsem obrátil Karlu?"

„Ach to byla Karla, přístupná vlivům, kterých si z vlastního popudu vážiti uměla. Ale vlastností slabších duší bývá zarputilá neochota."

„Proč jsi mne neposlouchal! Nebudu opakovati. To psaní ti ucpalo uši a leží ti nějak v hlavě. Co v něm vězí?"

„Zpráva, že našeho pobytu v Čermné jest na mále. Budu povolán za krátko na Újezd."

„Trojane, pak nesmím otálet!"

„Ne, pakli ti po uklizení všech překážek nebude vaditi divný poměr, v jakém se ocitneš. Dvě sestry, jedna tvá bývalá — milenka, druhá tvoje nastávající žena! Aniž bys byl otrokem předsudků, musíš pociťovati trpce dvojaké ostří takové zhatěné situace."

„Pociťuji. Ale vůle mého srdce přemahá všecky vrtochy a povýší Irenu i mne nad překonané bludy a chyby. Utopím před ní starý trud v nejnepřístupnější hlubině svého nitra —"

„A budeš nositi v sobě stále podkop, který by jedenkráte mohl býti osudným."

„Kdyby nebyl pečlivě opatrován a kdyby jej později zapomenutí nestrávilo a láska nezažehnala. Tak se však stane."

„Dej bůh! — Vyprovodím tě do bažantnice."

Přátelé nebyli teskným uvítáním překvapeni. Paní Šípová churavěla, Ireninu líc zastiňoval mráček nespokojenosti, a celá bažantnice byla jako trapným studem sklíčena a před nepovolanými uzavřena. Malíř i právník přičinili se, aby rozptýlili chmury. Trojan svým přirozeným temperamentem, Jiruš z radosti nad poznáním, že Irena byla prostě uražena, aniž by se pro Chodimu rmoutila.

Nepřístupnost, již paní Šípová sebe i dceru před čtrnácti dny proti všemu důvěrnějšímu přiblížení ohražovala, rozpadla se jak vetchá, zbytečná hradba.

Doktor Jiruš byl v bažantnici vítaným hostem, dnes i zítra a každý den. A jakkoli neproneseno nikým slůvko láska, jako z ostychu před znesvěcením tohoto posvátného, osudného, tajeplného pojmu, hlásala je zřetelně zář blaženosti na líci Jirušově, potvrzovala je klidná spokojenost v krásných očích, jimiž Irena do zvědavého a závistivého světa hleděla, zvěstovalo je okřívání paní Šípové a její pýcha, s jakou Irenu i hosta po čermenském náměstí vyprovázela.

Jediný Trojan přihlížel ve fatalistickém vyčkávání k pokrokům přítelovým. Vzdal se všeho odporu, vida nezbytí. Obdržev ohlášené pozvání Rejnburkovo na Újezd, vyžádal si strpení, omlouvaje se přítelem, kterýž bude ihned slaviti veselku, jakmile si opatří nové zaměstnání. Rejnburk věděl, že doktor Jiruš je prost všech závazků. Nebylo tedy čeho tajiti.

Čtvrtého dne potom došlo právníka neočekávaně lichotivé pozvání doktora Opletala, aby vstoupil k němu za koncipienta.

Doktor Jiruš vypravil se bez meškání do Prahy. „Vyhráno!“ oznamoval jásavě Trojanovi, jenž přítelův návrat z Prahy na stanici očekával. „Mám velmi výhodné, a čeho si ještě více vážím — trvalé zaměstnání. Mé naděje jsou předstiženy. A považ, i to je zvláštní náhoda, doktor Opletal jest právním zástupcem Rejnburkův. Přibude mu nyní práce, budou tudy stavěti dráhu — Ale ty nejsi nijak překvapen?“

„Ach, čím by mne ještě můj přítel Jiruš mohl překvapiti!“ vyhýbal se umělec. „Gratuluju ti. Nestačí-li ti mé blahopřání, nalezneš náhradu v bažantnici.“

„Spěchám tam. Máme na pilno. Srpen chýlí se ku sklonku a prvního října musím u doktora Opletala nastoupiti. Hodil se mi v Praze také příhodný prázdný byt, je už najat —“

„A co zbývá dále? Tvoje ohlášky a svatební šaty. Výbava Ireny je dávno do posledního ubrousku a cedníku hotova. Jest-li že se tedy před rozhodným slovem jinak nerozmyslíš —“

„Dej mi již svatý pokoj se vším rozmyšlením!“

Právník požádal o Irenu formalně. Zaslíbena mu i ujednána brzká svatba.

Malíř nevyprovázel na této cestě svého přítele. Pracoval do tmy, vzchopil se potom a přecházel po pavlánu zámeckém, vyhlížeje po Jirušovi na cestu k bažantnici. Setmělo se, dusno soumraku zapadlo do lesů, slehlo se na lukách v mlhu a po šírém temném nebi zahořely hvězdy. Trojan odřekl večeři až do návratu Jirušova, vyvlekl si na pavlán židli a kouře doutník za doutníkem, přecházel, poposedal, opíral se o zábradlí a čekal v soustředěném, mocném napjetí do pozdního večera. Čekal, až objevil se v polotmě na bělavém pruhu silnice před zámkem stín lidské postavy, rostl, nabýval určitosti a povědomých obrysů a do prachu cesty bořil se měkce známý krok. Pak teprve odhodil doutník, vešel do jídelny a vyšroubovav vysoko plamen lampy, upřel své oči ke dveřím.

Doktor Jiruš vlétl do pokoje, objal radostně přítele, poskakoval, hodil klobouk sem, rukavice tam, smál se, vypravoval a počínal si zmateně u večeře, k níž ho umělec posadil.

Malíř jenom poslouchal, nespouštěje s něho svých pátravých očí.

„Rozvesel se již také konečně, starý morouse!“ uhodil náhle právník na přítele. „Hledíš pořáde, jako bys mne chtěl uhranouti. Toť přímo nespůsob. Nesnesu, abys díval se na mne jako na nějakého nepříčetného tatrmana.“

„Promiň. Studoval jsem pozorně rozkošný obrázek, který jsi mně vymaloval. Jasný a skvoucí jako zrcadlo. Jsem spokojen. Toliko drsný sled nějakého malého kazu někde vadí —“

„Kaz? Jaký kaz, věčný škarohlíde!“ rozhorlil se právník. „Vždyť chování Irenino bylo načisto správné. Jen my ješitní muži si domýšlíme a po románech předpisujeme, aby nám děvčata díkem za požádání k sňatku padala kolem krku, plakala a omdlévala, snad i po stropě bláznivě tančila a bůh ví co!“

„Irena tak neučinila?“ vyzvídal Trojan.

„Ne. Hleď, co říkám: Že její cit je hluboký a panenským studem jako vzácné slibné poupě spjatý! Já se třásl a pýřil. Ona vyslechla mne dosti pokojně, nezarděnila se ani příliš a řekla své rozhodnutí bez upejpání jako bohyně, která velí, aby nastal den, když uhodila jitřní hodina. A když jsem ji prosil — nic kloudnějšího mi dále už na jazyk nevyplynulo — aby vzala za vděk mou skromnou — a tak dále — pohledla na mne svýma velikýma, nevinnýma očima, jako by mi nerozuměla. Zlatá, nevinná dušinka!“

„Tedy její neočekávaná netečnost tě zarazila?“

„Netečnost! Netečnost! Jdi mi ke všem všudy! Jen povrchní duch plýtvá slovy, aby zakryl nedostatek svého nitra. Pravá, mocná láska nemá v posvátných momentech slov. Ale odpouštím ti skrupulosní péči o mne. Utop všecku hořkost svých přátelských vrtochů ve víně. Připijme si na mé, její a naše blaho a zdraví!“

Přípravy ku svatbě šly nerušeně a rychle před se.

V sobotu dne 24. září byly všecky ženské v Čermné na nohou. Hemžilo se jich před kostelem, v kostele, na kruchtě, v oratoři, kamž vpuštěny toliko dámy honorace, aby se kritickým sledováním každého hnutí snoubenců u oltáře povznášeti mohly. Z uličky pod „Besedou“ vyjel první panský kočár, druhý, třetí, za nimi řiditelův, pak poštmistrův a pálenkářův. Všecky čermenské kočáry byly mobilisovány. Tak slavné svatby již dávno nebylo.

Baby a ženštiny před kostelem srazily se v úzký dvojšik, jímž vedl Trojan nevěstu k oltáři. Jediné „ach!“ šlo od stupňů schodů až do pozadí oratoře. Irena oslňovala krásou, podmaňujíc si nerozdílný obdiv všech, i nejzávistivějších přítelkyň a tetek.

V patách za prvním párem seskočil s druhého vozu doktor Jiruš, provázený slečnou nadlesňovou v půvabném úboru družičky. Krátkozraké oči družičky povznesly se pod portálem kostela s úžasem na ženicha. Jeho rámě zachvělo se prudkým škubnutím na lokti slečny nadlesňové, jeho noha vázla na prahu chrámu jak přimrazena.

Doktor Jiruš, odbyv si včera povinnou zpověď v kapli u sakristie, vstupoval do neznámého čermenského kostela poprve. Před ním rozevřel se tajemný šerý prostor, ovládaný jediným, v záři ranního slunce planoucím zjevem, Magdalenou. Vztyčovala se jak v hrůze náhlého po-

znání Jiruše, její žhoucí, zděšením rozšířené oči vysýlaly naň palčivé střely žalob i zaklínání, její ruka zvedala se hrozebně i prosebně proti němu, a chrámem nesl se z luzných, bolestí zkřivených úst pronikavý, Jirušovu duši rozrývající výkřik zoufající Karly.

Jen okamžik trvalo zmámení a ztrnutí ženicha na prahu. Vzmuživ se a upřev své zraky trnoucím násilím strachu na Irenu, ubíral se automaticky v před. Neviděl ničeho kolem sebe. Jen bílá postava Irenina vedla ho mrákotným temnem vnitřní bouře, nad níž vznášel se přízrak Karly, metající do jeho útrob blesky horoucích proseb a proklínání.

Trojan ho postavil vedle Ireny, pater Dufek jej pozval blíže k oltáři, velel mu pokleknouti, předepsané sliby složiti, a právník činil vše mechanicky, zaklínaje úzkostlivě strašnou vidinu nad sebou a zarývaje omžené zraky do koberce na stupních oltáře. Marně zavíral oči, tulil se k Ireně a svolával všecky dobré duchy na pomoc. Nic nebylo před ním, než Karla, živá, děsivá, ohromná. Zdálo se mu, že cítí na svém ledovém čele sálavý dech a slyší v hukotu uší divý vzlyk opuštěné dívky, jejíž ztrhané oči a křečovitě napřažená ruka bránily zoufalým protestem Jirušovu sňatku s Irenou.

„Podívejte se, podívejte!“ šuškáno v oratoři. „Jindy omdlévá nevěsta, dnes padne do mdlob ženich. Je bledý jak smrt, sotva se na kolenou drží, krve by se v něm nedořezal —“

Neučinil milovnicím rozčilujících výjevů vděk. Nepozbyl vědomí. Vystoupil z čarokruhu Karly a opustil kostel s hlubokým oddechnutím stísněných, jak rozdrcených prsou. Venku, v jasnu a šumu skutečnosti vzpamatoval se dosti záhy, aby se soucitným tazatelům mohl omluviti citlivostí svých nervů. Nevěsta se bez obav a s obvyklým svým klidem spokojila a paní Šípová vzkázala pro sklenici vína. Toliko v bedlivé mysli Trojanově svítalo tušení.

Novomanželé zdrželi se přes neděli a odjeli v pondělí do Prahy, provázeni paní Šípovou. Malíř rozloučil se s nimi na stanici a vrátil se, aby vyčkal, zdali již Rejnburkovi se přestěhují na Čermnou, nebo zůstanou ještě na Újezdě.

Krásná pohoda pozdního leta v roce 1887 zdržovala však vrchnost na Újezdě. Zpraven o tom, vyjel si Trojan po sv. Václavě na vzdálený hrádek újezdský, aby se smluvil s velmožem o některé malby v sále čermenského zámku a v hrobce Rejnburků na Újezdě.

„Škoda, že jste nepřijel o dva dny dříve,“ litovala slečna Žofie, setkavši se sama s malířem. „Byl tu váš model a předevčírem nám ukázal paty.“

„Karla?“ žasl Trojan.

„Ano, Karla. Propadla se jak do země. První ošetřovatelka se neosvědčila. Psala jsem o jinou a sice hazardně přímo o Karlu. Myslila jsem: Eh bien, dáš pozor a přistihneš-li holku při nějakém opravdovém nemravu, vyženeš ji. Přijela dnes týden. Byla jak svatá! Minulou sobotu napadlo mi způsobiti jí radost. Nevěděla z domova ani zbla. I oznámila jsem jí, že právě v tu chvíli vdává se její sestra Irena a koho si bere. Do děvčete jakoby hrom uhodil. Zesinala, zkameněla. Snad žalem nad zmrhanými svými nadějemi nebo lítostivou závistí —

suď bůh. Obrátila jsem se, abych jí ukázala návěští — poslal jste mi je žertem na důkaz, že váš přítel se nezamiloval pouze do volné kordulky a krátkých sukýnek Ireniných. Ona se podívala na list, — na ty oči nezapomenu, co živa budu — uklonila se a odešla. Ráno měla uplakané tváře a rozkousané rty. Ale nic víc. Nešpetla, konala vzorně své povinnosti, ač v ní patrně cosi vřelo. Ptala jsem se jí, usmála se jen podivně a předevčírem ráno byla ta tam. Telegrafovali jsme do Vídně. Před vaším příjezdem přišla odpověď: Po Karle ani stopy. Co tomu říkáte? Divous! Nešťastná povaha!“

Trojan pokrčil ramenoma, taje své leknutí. Z Prahy nedocházelo mu nijakých zpráv. Ale malíři nebyla tato zamlklost přítelova s podivem. Věděl, že novomanželé jsou nenapravitelní egoisté, kteří svého štěstí užívají se žárlivou výlučností nejraději jen ve dvou, střehouce se bedlivě všeho, co by nevítané rušitele mohlo přivábiti.

Paní Šípová se vrátila krom nadání z Prahy již za týden. Stýskala si, že by ji lomoz, čoud a stísněnost velkého města rozumu a zdraví zbavily. Zastesklo se jí po tiché samotě v bažantnici, a jakkoli loučila se s dcerou, až oběma srdce usedala, vrátila se nerada i ráda ke své drůbeži. Slibovala, že později, až bude zkušené ruky mateřské u Jiruše více potřebí, zase do Prahy zajede.

Zatím i bez ní žili novomanželé jak andělé v ráji.

Totéž vypravovalo jinými slovy psaní, s nímž si Jiruš po čtyřech nedělích na přítele v Čermné vzpomněl. Na konci pak byla douška, s rychlostí, jako s nechutí a po vnitřním boji do psaní ještě přihozená:

„Karla je zde. Tropí ostudu. Mám z ní strach. Potkávám ji — jako bych měl od ní učarováno! Chodí jak hraběnka, jezdívá ve fiakru, ale chová se ještě s taktem. A přec — její oči nevěstí mi nic dobrého.“

Malíř zabral se do své práce a protahoval ji do pozdní doby, až listopadové mlhy a krátké pošmurné dni z Čermné ho vypudily.

Mistr Houžvička uvítal ho s dětinským potěšením jako vázané k svým jmeninám, jež slavil v den sv. Řehoře. Než se Trojan zbavil povídavého krejčíka a složil si jakž takž vaky, šaty a převlekl se, byl večer.

„Šest hodin. Teď as utíká Ladislav z kanceláře ke své žínce,“ uvažoval, chystaje se k odchodu z domu. „Zastanu je doma, pozvu se na večeři — Abych jel? Bydlí kraj světa, v Eliščině třídě, — e — projdu se, mám jízdy po krk —“

Došed loudavě na roh Příkopů a Havířské ulice, trhl sebou a zahnul s určitým ženským zjevem před očima na Staré město.

Pojednou chytil ho kdosi za rámě, škubl jím a: „Napolíčkoval bych ti za takové přihlášení!“ syčelo mu do uší.

„Jiruši! Pominul jsi se rozumem?“ trnul umělec, poznav v útočníkovi svého přítele.

„Ty snad! Vždyť stíháš mou ženu jako nějakou —“

„Jak že? Já zočil Karlu, mám pro ni vzkaz, spěchám za ní —“

„Irenu, mou Irenu stíháš. Ďas vzal Karlu!“ soptil právník.

„Hm! Ten nápadný šat — a to poodhalené lýtko, — ani není bláto, jen po mlze zvlhlo —“ omlouval se malíř, spěchaje s přítelem do Železné ulice, kamž byla sledovaná dáma zahnula.

„Zvyk z brouzdání v bažantnici,“ hučel Jiruš. „Hezké nožky, ráda je vidí, lidé se obdivují. — Však se odnaučí. A proč by se nešatila pěkně a po své chuti? Těší ji to. Jen kdyby ji Karla nechala s pokojem. V té ženštině vězí ďábel! Víš, co mi vyvádí? Šatí se po Ireně! A to, cos ty před chvilkou tropil, přihodí se mé ženě každý den. Jsou si podobny; teď i v obleku. — Irena má už třetí podzimní toilettu na sobě. A jen ji nosí dva dny, objeví se Karla v témž obleku na trottoiru. Pro spřež hejsků kmitají se pak po ulici Karly dvě! Toť strašné!“

„Ale proč vychází tvoje paní pod večer sama?“

„Doma je jí smutno. Pláče mi tam. Ký div —! Zvyklá na maminku, na mne —! Chodívá mi naproti, vyráží se prohlížením nevídaných krámů. — Dnes mne v kanceláři chef zdržel a prve jsme se s Irenou minuli —. Však tu je, bohudík. A — tisíc láter — zas takový obejda za ní v patách!“

Trojan zabránil možnému nemilému výstupu, vsunuv se mezi přítele a dlažbošlapa, jejž jako nejapným spěchem s chodníku do ulice smetl.

Irena přivítala muže s nevrlou výčitkou v očích a steskem na dlouhé čekání. Přijala na sebe vlídnější tvářnost teprve po zočení malíře, jenž se pozdržel ochotou, poskytnouti odhozenému hejskovi všecko možné vysvětlení.

Úplně roztála však teprve v restauraci, kamž ubírali se na večeři. Bylo tam lidí jak nadlážděno, kouře, že by jej mohl krájet a ohlušující vojenská hudba. Irena milovala hudbu nade vše, obzvláště taneční. Ujišťovala Trojana, že se již nemůže dočkati masopustu, v kterém ji Ladislav zajisté provede všemi onačejšími bály, na nichž musí se přec jinak tančit, nežli v Čermné. Kdyby nebylo pobožné maminky, neodolala prý by ani v adventě pokušení, choditi na taneční zábavy, jakých bývá v hříšné Praze i po čas adventní plno. A v rozkošnickém okoušení příštích plesových slastí přizvukovala paní Jirušová valčíku, jehož zvuky právě sálem vířily, pokyvovala hlavou a houpala nožkou, přimhuřujíc oči a zapomínajíc v blouznění na muže i jeho přítele.

Umělec šetřil diskretně tohoto vytržení mladé paní, a použiv chvilky, obrátil se ku příteli, aby mu pověděl tlumeným hlasem lhostejnou na oko věc. Irena nemohla slyšeti nic; byloť za hluku hudby a shromážděného lidstva nutno křičeti přes stůl, kde Jirušova choť seděla.

„Trvám, že lidé u okolních stolů nebyli nikdy v nějaké Čermné,“ prohodil malíř. „Dávají komicky na jevo, že nevědí, jak v Čermné ze všeobecné známosti a upřímnosti vyvinuly se nenucenější způsoby.“

„To se podá, to se podá,“ šeptal právník, ohlednuv se plaše na sousedy, kteří se po Ireně s úsměvným úžasem nebo podezíravým interesem obraceli. „Nemohu na ženušku zhurta; vždyť je pouhé dítě a kdykoli jí šetrně k tomu či onomu přispůsobení zdejším zvykům radím, lekne se jako ptáče, odsouzené k nezvyklé dresuře, vycítí z mého napomenutí domnělý osten nelibosti, slzí a touží po Čermné. Jen zvolna! Však si již mnohé osvojila —“

Valčík dozněl a Irena jak ze sna procitajíc, ohlédla se s povzdechem po skoupé hudbě. Znamenala, že si jí sousedé všímají a sáhla

si ručkou po účesu a po nákrčníku a zatoulala se zrakem do protějšího zrcadla, aby si zjistila, jak hezky vyhlíží a všem se líbí.

Několik židovských commis a cestujících u nejbližšího stolu zevlovalo po mladé paní obzvláště vytrvale. A nyní dokonce počali rozvazovati vykládáním pikantních anekdot, klepů a pokynů. Malíř zakýval na vrchního sklepníka, a tiskna mu do ruky vydatné zpropitné, ukázal k vzdálenému stolu ve výklenku, jenž se právě uprázdnil.

„Bude nám tam volněji a blíže kapele,“ pravil, vzchopiv se s posuňkem kategorické vůle, jíž nelze odporovati. Právník porozuměl i poprosil Irenu, aby si přesedla blíže k hudbě, což jí bylo vítáno. Zdržovala muže a teprve, když po sehrání posledního kousku hudebníky z orkestrionu litujícím zrakem vyprovodila, souhlasila, aby pomýšleno bylo na návrat domů. Trojan vyprovodil mladé manžele, a vracel se zamyšlen na Hradčany. Pozdě po půlnoci vešel do své ložnice a dlouho se převaloval na posteli, než mohl usnouti.

Byl na zítří pozván na oběd k Jirušovým.

„Takovými obědy navábila by si milostivá paní mnoho labužníků, kteří by ji vyjedli,“ poznamenal malíř, vida stůl hojně vybranými krměmi obsazený. „Nebo jídáte tak dobře sami?“

„Ach ne,“ odpovídal právník.

„Ne vždycky,“ vpadla Irena muži do řeči, „ale obyčejně. Nač by naše služka uměla výborně vařit? Vyhledala jsem si ji schválně, čtyři neděle již nemohu kuchyni ani cítit —“

Umělec byl by se jindy bezděčně s čtveráckým porozuměním usmál. Leč dnes učinil tak nuceně a teprve po příkladu Jirušově. V pause mezi dvěma mísami odskočil právník, aby vyhledal ve svém pokoji fotogram Ireny v selském kostymu, na nějž se byl hovor svezl.

„Pakli tam něco najde,“ smála se za chotěm mladá paní. „Má tam čistý pořádek!“

„Nemrav mužů, přeházeti všecko páté přes deváté a žalovati potom na zmatek.“

„Ach ne proto. Ladislav si udělal ze svého pokoje magacín. Všecko, co jsem tu nestrpěla, odklidil tam, a já mu přidala naše peřiny na šest postelí. Viděl jste, co nám toho maminka naložila! Neměli jsme místa a mimo to — takové starodávné hamparátí! V Čermné ušlo, ale zde!! Mužíček mne uvedl k svému chefovi, ke kolegovi, sem tam, a tu jsem otevřela oči. Ne, tak jsme nemohli zůstat zařízeni, ačkoli muž tvrdil, že nám nic nechybí. On tomu nerozumí. Vyhlíželo to u nás jako ve špitále, jak u výměnkářů. Studem bych se byla propadla, kdyby k nám byl někdo přišel. A jen maminka odjela, zavolala jsem žida. „Co za to všecko staré dříví dáte?“

„Je-li možná! Milostivá paní, vy jste —“

„Ale prosím, co pak jsem se mohla dát vidět s takovými plesnivými truhlami —?“

„Truhly? Snad ty pěkné prádelníky a jarmary s intarsiemi a půvabným rokokovým kováním?“

„Ty, ty staré rachoty! Nebo střípky po zdích —“

„Krásná benátská zrcadla!“

„Mám za ně panské trumeau, podívejte se jen,“ pochlubila se Irena, již poněkud popuzená. „A snad i staré židle jak do čeledníku —“

„Zachovalé barokové židle s povlaky z lisované kůže! To vše odvlekl vetešník?“

„Všecko ne. Vzdyť povídám, že mi Ladislav něco vydral. On je také takový blázínek! Ale většinu jsem přece udala a koupila za to nové, slušné méble. Nejsou sice pořád ještě po mé chuti, ale prozatím aspoň se nemusím za svůj byt stydět. Co mu říkáte? Ani jste jej posud nepochválil.“

„Nu moderní, moderní.“

Jiruš vrátil se ke stolu a rozhovor k selským krojům. Po obědě nechala Irena pány samotny u černé kávy a doutníků. Odskočila, ustrojiti se na vycházku, aby mohla vyprovoditi mužíčka do kanceláře.

„Tvůj byt se nějak zvětšil. Vypravoval jsi mi, že's najal dva pokoje, což úplně stačí, pokud nejsou — děti.“ Trojan zaměnil v čas děti za příjmy.

„Bylo nám v tom těsno a vysoko. Třetí poschodí! Ani stísněnosti ani výšce není moje žínka zvyklá. Vzal jsem čtyři pokoje o patro níže. A nábytek by se nám byl nevešel —“

„Vždyť jej nemáš.“

„Nepotřebné haraburdí. Něco jsem vybral a za ostatek dal žid osmdesát zlatých.“

„A cos platil ty za nové zařízení? Je dost nevkusné.“

„Za málo peněz málo muziky. Něco přes osm set.“

„Hotových?“

„Hotových! Nabírej mne, chudáka. Vždyť jsi mne zakládal na svatbu. Víš tedy, co v mé kase jest. Dal jsem hotových padesát a ostatek splácím. Bude to trvat něco přes čtyři roky, ale po patnácti zlatých měsíčně to člověk neucítí.“

„Jak velký jest tvůj plat? Zapomněl jsem již,“ tázal se malíř, mna si čelo jako v rozpomínání.

„Sto a šedesát zlatých měsíčně.“

„Ne. Sto dvacet, pamatuji se určitě. A s tím mohou dva samotní lidé ve dvou pokojích, bez kuchařky a bez dluhů docela slušně vyjíti.“

„Nemohou,“ popíral Jiruš, zapýřiv se prve, když mu Jiruš cifru opravil. „Také jsem tak počítal. Leč theorie a praxe, jak známo, jsou dvojí. A proto, že jsem dospěl k tomuto poznání, zvýšil jsem si příjmy na sto šedesát a více. Nelhu. Záleží na tom, co udělám. Vzal jsem si vedlejší právnickou práci domů —“

„A kdy pracuješ? Vždyť býváte bezmála každý večer tu v divadle, tam v besedě a zas na tak zvaném koncertě v restauraci, jak jsem včera s podivením slyšel. Tak se, můj drahý, ani muž ani žena nenaučí, domácnosti si vážiti. Nač platíš si čtyři pokoje, když jsou prázdny? Kdo v nich bývá? Nikdo. Tys v kanceláři, paní na procházce, do noci oba po zábavách —“

„Mlč, mlč, brachu. Musím Ireně Prahu ukázati. Je jí nová, zajímá ji, ráda by poznala město ze všech stran. Však ona se nabaží —“

„Nebo navnadí.“

„Trojane!!“

„Tedy nabaží. Dej Bůh. Ale kdy pracuješ doma?“

„V noci. Když mi žínka usne, vykradu se od ní. Je to zvláštní blaživý pocit, takhle ji šiditi. A ráno než vstane, dám se zbuditi a pracuji zas, pokud mne nezavolá.“

„Tak! A jak dlouho si troufáš takovou samovražednou štvanici vydržeti?“

„Věčně,“ horoval právník. „Mé síly jsou ztrojnásobeny, pracuji s chutí a vervou nebývalou, cítím, že bych pro Irenu —“

„Hory přenášel, ovšem. Ví tvoje paní o tvém namahání?“

„Nu — ví.“

„A co tomu říká?“

„Nic. Totiž — bývá mrzuta. Jsem přece někdy unaven. Lituje potom, jak živobytí ve velkém městě je drahé. Mám ji co těšiti a těším rád, vždyť pro mne jest vše hračkou.“

Umělec postavil nedopitý koflík kávy prudce na tácek, div se porculán nerozstříkl, a položiv se do kouta pohovky, upřel na Jiruše dlouhý, smutný pohled.

„Tys — pokud se pamatuji — měl úmysl Irenu si vychovati. Jak se osvědčuje tvé vychovatelství?“

„Dobře. Arciť bez románových zázraků. Irena je citlivá —“

„A ty na ni prudký?“

„Uchovej —! I nejšetrnější upozornění zdá se mi býti surovostí.“

„Snad by něco mírné, hladké energie prospělo.“

„Energie?!? Na Irenu! Dovol, abych ti oznámil, že jsme o tomto předmětu spolu domluvili.“

„Pardon. Jsem divný brouk, pravda? Nebudeme tedy rázní, ani v laskavé formě, která ženám na konec přece vždy imponuje. Očekávejme všecko v něžnosti od lásky.“

„Tak jest. Láska ji učiní přístupnou —“

„Posud neučinila?“ vpadl malíř rychle.

Jiruš mávl káravě rukou a neodpověděl.

„Hm. Karla je také nepoddajná,“ uvažoval umělec, jako pro sebe. „Dvojčata! Ale Karla si dá říci, a rozumné slovo, s kterým její bystrý vtip rád souhlasí, obzvláště však láskyplné slovo zapálí ji a obrátí jako zázrakem k —“

„Nemluv o ní — o té —“ zahučel zamračený Jiruš do skel okna, u něhož stál.

„Promiň. Domníval jsem se, že v tomto pokoji bývá častěji předmětem rozmluvy.“

„Bohužel. Irena se jí dávno již odřekla a teď ji nenávidí, povrhuje, rozšlápla by ji —“

„Ty též?“

Doktor Jiruš se obrátil zrudlý hněvem.

„Zajisté!“ odsekl.

Ve dveřích zašustilo hedvábí a zalesklo se zlato. Irena vešla, okázale na vycházku vystrojená.

„Jako hraběnka,“ chválil malíř. „Jako hraběnka, když se někdy vzdá libůstky elegantních dam, šatiti se s úhlednou prostotou.“

„Ach což, hraběnkám není třeba ukazovati, že jsou dámy," odpovídala Irena, tušíc smysl slov umělcových, jejž doktor Jiruš za ironický obdiv ženiny toiletty zlostným pohledem pokáral.

Trojanův návrat do Prahy oslavili manželé Jirušovi mimo jiné projevem naděje, že ho budou často vídati u sebe a často ho navštíví. Ale po prvním obědě zůstalo při slibu. Malíř zván skoupě a kdykoli přišel sám, aby na přátelské besedě ztrávil dlouhý večer, zvonival obyčejně marně u zavřených dveří. Ani služka nebývala doma, nebo krátívala si dlouhou chvíli v nepřítomnosti pánů s pozvanými družkami, které zaváněly někdy parfumem vojanského řemení.

Kdykoli se malíř s právníkem setkal, nalezl jej v rozčilení pro úklady Karliny. Proměňovala se úborem stále v Irenu, kteráž pokořována i urážena bez přestání nástrahami dotěrných lelkářů a četných obdivovatelů i přeletavých milovníků pověstné Natalie. Toto jméno přijala Karla opět za své, když se vrátila k zaměstnání, z něhož ji byl doktor Jiruš k nemalé žalosti hojných ctitelů Karliných na čas vytrhl.

Ba došlo i k veřejnému skandálu. Irena neodolala přece pokušení, znesvětiti advent požíváním rozkoše taneční. Jiruš dovedl ji ochotně na ples, kdež o tlustou jakous paní pokoušela se mrtvice, když Irenu zočila. Paní ta žádala hlučně, aby Irena jakožto ženština nejhorší pověsti ihned s hanbou byla vyvedena ze sálu. Teprve opozděné vysvětlení upokojilo tlustou paničku, nezmírnilo však vlny skandálu, které z taneční síně v širší kruhy se rozptýlily.

Tenkráte došla Jirušovi trpělivost. Rozběhl se rovnou cestou na úřady. Ale úřady nevěděly ničeho proti Karle Šípové, nazvané Natalii. Chovalať se v svých mezích korektně a ze žádného paragrafu nedal se odvoditi rozkaz, jak se má či nemá šatiti. Zbývalo jen uhoditi na Karlu přímo. Leč k tomu nedostávalo se právníkovi odvahy.

Trojan uvázal se z vlastního popudu v tento úkol. Dopídiv se snadno Karliny adresy, vešel do jejího skvělého, útulného, se vzácným vkusem zařízeného bytu. Služka donesla malířovu visitku své velitelce, kteráž nechala hosta chvíli čekati. Potom ho přijala jako pyšná dáma, odměřeně, reservovaně.

„Nepřekážím?" optal se umělec po němé, bezvýznamné úkloně.

„Ne. Vídám ráda své známé."

„Lichotíte mi."

„Nikterak. Nejsem nevděčna. Učinil jste mne jedenkráte podílnicí svého vznešeného díla. Jsem na to hrda. A pověděla bych vám něco o své úctě k vašemu umění, kdybyste nebyl podjat myšlenkou, že z mých úst mohou vycházeti pouze fráze, na které hejly lapám. Nechme toho. Přicházíte si pro svůj model?"

„Kdybych se směl časem nadíti —? Vy jste krásnější a zajímavější než kdy dříve."

Malíř nelhal. Spočívaloť jeho oko s uměleckým obdivem na lepé, s okouzlující úpravností oděné postavě dívky, na jejím oslňujícím, ruměncem bujné krve a jiskřivými zraky zářícím obličeji.

„Posloužím vám od srdce ráda," pověděla Karla, šlehnuvši po Trojanovi vějířem a zakazujíc mu tak všecko pochlebnictví. „Lacino. Právě tak lacino, jako kterýkoli jiný prostřední řemeslný model. Vy

dovolíte, abych tímto spůsobem učinila také něco pro umění. Ba, propůjčila bych se vám k séancím bez odměny, ano vděčně. Ale vy almužny nepřijímáte. Já rovněž tak, žádné, ani v slovech ani jinak. — Pravíte, že svým časem si na model vzpomenete. Dnes tedy o něm jednati nebudeme. Čeho jiného si přejete?"

Trojan měl několik zbraní pod pláštíkem svého vyzvídavého, zdvořilého vstoupení. A zanechal břitkých i pádných, vida, že by s touto ženou po zlém nic nesvedl.

Vyložil nejšetrnějšími slovy svou žádost, dotýkaje se pořáde srdce Karlina, její sesterské lásky k Ireně a její někdejší přízně k Jirušovi. Karla vyslechla ho mlčky, zírajíc mu pevně svým žhoucím zrakem do tváře. Ani špet z jejích sevřených rtů neozval se. Pouze měnivý třpyt jejího zraku a občasné vzedmutí jejích ňader naznačovalo, že v ní vše mocně klokotá.

„Domluvil jste?" ozvala se ostře, zvučně, když malíř skončil. „Ano. A přece nepověděl jste vše. Jste zase neupřímný, jako každý, kdo se ke mně přiblíží. Byl byste si snad vyhověl správněji, kdybyste se byl na mne vrhl jako kat, mne ztýral, za vlasy po zemi smýkal a mne zašlápl jak jedovatou ještěrku. Všecko v spravedlivém hněvu nad bídáctvím, nad ďábelskou mstou, jaké se dopouštím. A vy zatím přicházíte jako vyslanec — nezapírejte — jako prosebník cnostných lidí. Oni prosí mne o slitování! Mne, ropuchu, kterou jedenkráte, několikráte vytáhli z louže, aby jí nabalamutili, že je zbloudilým andělem, aby ji dovedli k víře v spasení, poblázniIi láskou a podvedli nadějí a potom aby ji ošálenou, zneužitou, pohaněnou odkopli, zahodili zas do bláta. Lháři! Pokrytci! Ruky jim nepodám, poněvadž jsem vždy upřímná, v lásce i v nenávisti, v úctě i v pohrdání." Karla, kteráž se byla za řeči stoupajícím rozhorlením vzchopila, usedla opět.

„Pan doktor Jiruš," pokračovala mírněji, oddechnuvši si, „nechápe, tuším, že urazil můj sesterský cit, když pohanil Irenu svou přízní, která svědčila mně, když se opovážil vzíti si cudnou sestru své bývalé maitresky za ženu. Což neví, jak potupil mne, jak nesnesitelně mne pokořil tím, že mne obětoval mé sestře, že za mne si vzal tuto hloupou husu, která nemá ani srdce ani hlavu, kterou dostane na vějíčku každý šprýmář a tintíšek? Ladislav podvedl rovněž mou sestru. On si jí ani nezval. On si vzal mne! Mne — v její podobě. Vy jste mi porozuměl, pane! Vaše oči mi přisvědčují. A kdyby nesvědčily, — jsem si jista. Ladislav jest můj. Irena mi ho nevydere. Ba, ona mi ho vrátí! Poněvadž ho nemiluje. A za to ji nenávidím, že bych ji uškrtila. Že jsem nešla za vámi do Čermné! Bála jsem se o matku. Aby nebyla pohoršena, hanbou dcery znectěna, snad i z chleba vyhnána, jak jí jedenkráte hodní lidé vyhrožovali, kdybych se opovážila hledati u matky útulek, lásku a polepšení. Vím, jak se všecko sběhlo. Ale dopídila jsem se pravdy pozdě. Hlupák Chodima mi ji pověděl. — Pan doktor Jiruš ošálil Irenu na své útraty a pro svůj trest sebeklamem, leč ona přísahala mu křivě s jasným vědomím, ve vší ledové, sobecké střízlivosti svého prázdného srdce, v kterém nesídlí nic než slepý egoism, nízká marnivost a snad, — tím vyzbrojen je každý tvor — vulgarní instinkty. Ona ho nemůže milovat, proto že není s to pochopit a ocenit muže

jemného jádra, vnitřní, neokázalé ušlechtilosti a něžného citu. Ladislavovi svědčí silná žena. Irena je silná jako já, ale jen fysicky a v neustupné urputnosti trivialních žádostí a banalních obvyklostí, jakým propadla. Pro ni je Ladislav nahodilý, lhostejný muž, kterého si nevyvolila, kterému se z ničeho nic zadala na potkání. Jaká podlost a nízkost! Ani z hladu se jí nikdy nedopustím. I já si vybírám! A napraví snad Irena svůj hřích? Ne, toho není schopna. Ona moří Ladislava svým nevděkem, svou nevážností, neláskou, ona ho beze všeho svědomí vyssaje a zahubí a snad i v marnivé hlouposti svou nevěrou otráví." Karla vyskočila třesouc se rozlícením a svírajíc pěsti. „Za toto bídáctví Ireny se mstím. Za vše, čím ublíženo mně a čím se proviňuje Irena na Ladislavovi. Chci míti svou satisfakci. Jsem ukrutná, jsem! Leč — já nemohu jinak! Ďábel mstivosti mne posedl a zkazí nepochybně i mne. Ach, co na tom! Jen kdybych Irenu, tu opici, toho nečamoura mohla zardousit!!"

Trojan ustoupil bezděky před zuřící ženou, ač umělecká duše v něm zase trnula obdivem před krásnou furií.

„Odejděte, pane!" žádala Karla prudce. „Nespravíte nic se mnou, ani kdybyste mne umučil — nebojím se —, ani kdybyste mi přinesl spasení; já o ně nestojím, o tuto pestrou, dutou bublinu pokrytců, o tento lesklý střípek, který dáváte žebrákům místo skývy chleba. Ladislav ať přijde sám a učiní ze mne, co se mu zlíbí. Jemu uvěřím."

Umělec ovšem nevyřídil vzkázání Karlino. Za to radil příteli, aby si vyhledal zaměstnání mimo Prahu, ušel tak mstivosti Karly a vyhověl tužbě své choti.

„Tužbě Ireny?" usmál se právník. „Už se Ireně z Prahy nechce!"

„Z Prahy, jakou jí ukazuješ."

„Dost, dost, karateli. Abych ti mohl zacpati ústa, zvu tě i jmenem své ženy na štědrý večer."

Pod vánočním stromkem nalezl Jiruš vyšívané střevíce; zlíbal za ně své žínce vroucím díkem pilné, umělé prstíčky. Irena obdařena množstvím darů, svědčících o tom, jak se právník snažil snésti vše, co jí na očích viděl, co z jejích přání hádal. Přijala dary se svým obyčejným klidem jako kněžna povinný tribut, s dětskou nevážností, kteráž Trojanovi znova připomínala věštbu Karlinu.

Vzdálil se záhy rozhořčen. A nešel již k Jirušovům. Ani o Nový rok. Poslal svou visitku. Snaže se pak utratiti své málomocné rozladění v práci, byl krom nadání jednoho dne překvapen návštěvou svého přítele.

„Víš-li pak, že jsi u mne poprve od našeho odjezdu do Čermné?" vítal umělec Jiruše pod portiérou své pracovny. „Slíbili jste poctíti mne, ale jednou bylo vám daleko, podruhé mokro, po třetí pozdě, po čtvrté brzy, po páté jste neměli kdy, a po desáté jsem již ani nedutl. Tvoje paní?"

„Přijde snad za mnou. Ač pochybuji. Nechal jsem ji na Malé straně u ženy kolegovy, baví se dobře, a já si mohu zatím s tebou důležité slůvko promluviti."

„Bojím se napřed," pravil umělec, hledě znepokojen na Jirušovu tvář, když právník do plného světla atelieru vkročil. „Sběhlo se něco osudného?"

„Ne, ne. Běžím si jen pro tvou přátelskou pomoc. Jsem ti dlužen již tři sta, tvou zálohu z Čermné a na mou svatbu; a nevím, kdy je splatím. Ale musíš mi půjčit zas. Jinak — suď bůh, jak se vyvleku. Visím již u lichváře a teď prší na mne účty jak příval. O některých vím, ač mne celkovou cifrou překvapují, o jiných jsem neměl potuchy. Irenu těší kupovat, kdož by jí to zazlil a já ji neobmezuji. Ona nezná cenu peněz, neví co potu a času lpí na každém zlatníku a já jí rád vyhovím, já zaplatím vše — jen — jen —“

„Nu což jen?“ utrhl se na právníka zamračený malíř.

„Potřebuji sedm set.“

„Nemám!“

„Trojane! Ustrň se!“

„Nemám. — Jen dvě. Za pět ti dám giro. Ale s podmínkou. Ty obrátíš. Já tě srovnám s každým. S Irenou nemohu. Mezi manžely není soudce, krom boha, který sídlí v jejich srdci a jejich svědomí. Vyzpovídej se své ženě z hříchů své nestatečnosti, své slabosti, svého samovražedného hovění všem jejím pošetilým choutkám. Domníváš se, nebo jsi jist, že tě miluje. Promine ti tedy, ulekne se, a pomůže ti snadným zříkáním a posilní tě svou láskou.“

Doktor Jiruš slíbil. Dohodnuv se s přítelem o spůsobu půjčky, za niž chtěl malíř ručiti, nabyl opět klidu, ano přeskočil ze záchvatu zoufalství do rozpustilého veselí sanguinické vděčnosti za dosaženou záchranu.

Zářícího a zrůžovělého touto radostí, v smíchu a rejdění po atelieru umělcově, zastala ho Irena. Vešla chladnější než kdy, mrzutá, zaražená. Chotě pozdravila zlým, malíře nedůvěřivým pohledem.

„Zlatoušku, co ti udělali? Jsi zde dříve než jsem se nadál.“

„Šla jsem hned za tebou. A nelituji toho. Dověděla jsem se něco pěkného!“

Ale nepověděla co. Zůstala upjata v nevrlosti, nejevíc nijaký zájem a žádné porozumění pro vzácnosti a malby v umělcově atelieru, jímž Trojan ženu svého přítele provázel. Nebavilo jí to. Nudila se. Zívajíc po včerejší tříkrálové zábavě, uspíšila odchod Jiruše, jenž byl zas pln starostí a obav o zdraví a rozmar své ženušky.

Malíř vyprovodil hosty až z domu. Vrátiv se, zavadil ve své pracovně nohou o papír na koberci vedle pohovky. Zdvihl jej maní a poznal jeden z četných účtů Jirušových, jimiž byl právník zoufale šermoval.

Byl to účet obuvníkův. Samé střevíčky a botičky pro milostivou paní. Až na konec 24. prosince: „Vyšývané střevíze pro mylostpana: Wišívání koupeno za 7 fl., od práce obuwňycke 2 fl. 50 kr.“

„Vyšila ti tedy střevíce k Ježíšku, ubohý bloude,“ zasteskl si malíř. „A když se ti kapsa odpáře, musíš s ní ku krejčímu, a kdybys čtrnáct dní chodil v kabátě s oškubanými knoflíky, zůstane Irena slepa a vzdechne si mrzutě, pakli ji na to upozorníš. Tvoje zlatá žínka, které jsi den ode dne ke dni protivnější se svou sladkou něhou a povolnou láskou! Karla se v ní nemýlí.“

Od toho dne býval malíř u Jirušů častěji večer hostem. Nic mu nevadily ani hojné migrény a stálá nepřívětivost paní Jirušové, ani její hněvivý stud za prostotu večeří, ani právníkovo rozechvění, v němž

Zámek v Telči. Kreslil Ed. Herold. Ryl J. Patočka.

se pořáde o dobrou vůli Ireny třásl. A dobré vůle mladé paní bylo poskrovnu. Chodívala zamlklá, morousovitá jako mračno, jež leželo dusně na domácnosti právníkově. Věstilo bouři. Rodila se v Ireně, zvolna jako všecka rozhodnost, skrytě, jako všecky její vrtochy, které si dlouho pro sebe reservovala, až se s nimi vytasila. Doktor Jiruš marně rozháněl tyto zlověstné chmury. Čelo a zrak jeho ženy rozjasnily se jenom odleskem světel v hlučných místnostech, v zábavách, na něž ji muž přece častěji vodíval, jakkoli jinak s bolestí mnohé nebývalé obmezení jí ukládal.

Trojanovi naskytala se častěji příležitost, býti nepozorovaným svědkem pouličních útoků na Irenu. Tu pronásledoval ji hejsek, dva, tři, celý zástup, nadbíhali jí, dívali se jí drze do očí, pozdravovali ji urážlivě, shrnuli se za ní do průjezdu, kam se z plískanice uchýlila. Ve vozech tramwaye přisedli k ní, nabízeli jí nežádané služby s potupnou ochotou, skočili za ní z vozu, oslovili ji. Malíř nedovedl porozuměti, proč Irena všecko to nebezpečí pohany tvrdošijně sama vyhledává, blýskajíc se pořáde vyfintěna po ulicích, neznajíc jinou procházku než po hlavních třídách, jež jsou rejdištěm řemeslných koket, vdávaček, zevlounů, darmochlebů a floutků, všech nezaměstnaných lidí, kteří mají dosti vůle, pokdy a peněz, aby si dopřáli každé vyražení.

„Vyspal jsem se na to,“ bručel malíř do sebe, ubíraje se jednoho dne koncem masopustu o polednách k Jirušům. „Jinak by se byl strhl hrozný poprask. Ký div! Gutta cavat lapidem, učili nás na gymnasii. Tak jest. Bylo by podivno, aby Irena nezvykla. A nebyla by ženská, kdyby jí toto stíhání přes všecko rozhořčení přece nelichotilo. Je to pokořující, hanebný hold její slíčnosti. Ale přece hold. Pravda, odbývá je, všecku tu chásku laxů a větroplachů. Setřese jich sto. Ale za stým a prvním se přece ohledne. Je tak hezký, vystrojený, choval se rytířsky! A konečně — vždyť se jen zmýlil v adrese svých dvorností. Počíná porovnávat, vybírat a včera, ano včera nehodila tomu švihákovi do tváře kytičku, kterou na její rukavičce v krámě zapomněl. Vzala ji. Ohledla se ovšem rozpačitě — —“

Služka otvírající umělci tvářila se jaksi vyjeveně. Přisvědčila k Trojanově otázce, jsou-li páni doma, zdrželivě, jakoby napovídala, že host nepřichází vhod.

Ubledlá tvář doktora Jiruše, zamračená Irenina a zvlhlé řasy jejích okouzlujících očí vysvětlily mu zdráhavost služky.

Paní Jirušová drtila a žmolila v ruce tuhý velký list se zlacenou ořízkou. „Nějaký protivný cár papíru“, poznamenal malíř, jehož pozdrav Irenou jedva splacen.

„Ba že protivný,“ odvětila v jízlivé trpkosti. „Připomíná mi mé sny, mé tužby a mládí. Jsou roztrhány jako ten lístek. Co na tom!? Pozvání do plesu, jaká hloupost! Byla jsem dvakrát. Není toho dost? Není!? Zeptejté se mého muže. On vám řekne. Nejsem dětina? A hleďte, ani tomu dětinství se nevyhoví. Ne a ne! A kdybych se na hlavu postavila. Co pak užiju? Jakou mám zábavu? Čím je moje vůle? Jsem to paní? Co? Paní doktorka! V Čermné se každý domýšlí, bůh ví jaké štěstí mne potkalo. Blázni. Kdyby věděli, že se paní doktorová sotva nají, že má z nouze co by oblékla, že dřepí doma jako jeptiška, jako

posluhovačka, jako obyzda, s kterou je hanba vyjít, že se jí počítá každé sousto do úst, že je pořád jako nezvedený capart napomínána, že nesmí ani do plesu! Nač jsem se vdávala, když nic neužiju? Nač!?"

Rozvaděná, všecky hráze slušného tónu trhající žena nepustila ani muže ani Trojana k slovu.

„Neobtěžujte se," odbývala malíře vášnivě. „Jste beztoho na polovic všeho mého soužení původem. Vy se bavíte, vy si zatančíte —"

„Ale milostivá paní," přerušil malíř přece hlučným smíchem divý tok slov Ireniných. „Vždyť víte, že jsem bláhovostem dávno odrostl. Netančím vůbec a jdu-li za uherský měsíc jednou z donucení na ples, bývám z pravidla velice líný a lhostejný společník. Což nebývám večer z pravidla u vás?"

„Mne nebalamuťte! Mně ovšem nepovíte, co vše potaji tropíte a k čemu nepochybně i Jiruše svádíte. Já vám nevěřím."

Prve než mohl umělec mírně odpověděti, vyložila se Irena do okna a poděšený Jiruš vtáhl malíře do sousedního pokoje.

„Vidíš, musíme dnes večer na ples," ujišťoval chvějícím se hlasem přítele. „Byl bych už povolil, ale nemám groše. Irena to považuje za lež. Nemohu jí odříci. Jsem ti již tolik dlužen! Půjč mi padesát —"

„A co ještě? Cyankali, revolver nebo provaz?"

„Není času na úsměšky. Půjč mi. Vždyť trnu strachem o Irenu —. Podívej se, podívej!" Právník vlekl soudruha k oknu za krajkovou záclonu. „To je on! Ten hejsek! Jak jsem ti vyprávěl, že jsem ho chytil za Irenou a chtěl ho spolíčkovat. Strhla mi ruku, zlobila se, abych netropil skandály. Utekl. A teď je tu, pod mými okny, pokukuje vzhůru, pozdravuje, usmívá se, pozdravuje zas —. Co to? Aby Irena —?"

Jiruš se obrátil a zasklenými dveřmi padl jeho zrak do trumeau, v němž svítivé okno vroubilo silhouettu kývající, děkující hlavinky Ireniny.

Jiruš zesínal. Uniknuv zdržujícímu příteli, vešel k Ireně.

„Pro slušnou ženu se nehodí, zůstati v okně, když drzý člověk po ní se točí," vydechl jedva srozumitelně skrze zuby, odtahuje ženu třesoucí se rukou od okna.

Irena se zapálila; leč v okamžiku šlehl zase z jejího oka zlý pohled, jenž právníka poslední dobou častěji děsíval.

„Naposledy mi nebude ani dovoleno, abych se líbila! Proč jsi's mne bral!?" vyhrklo z Ireny hrubě.

Malíř vracel se do pokoje.

„Víteli pak, jaký je Ladislav bloudek? Vyvaďte se s ním za to!" hovořil k Ireně, tváře se, jako by ničeho neznamenal. „Je v úzkých, zadlužen. A půjčuje si ode mne na ples, aby vám mohl vyhověti!"

„Na oko. Ty partyky prohlédnu. Umluvili jste se na mne. Že ne? Ó já vím o vás pěknější věci."

„Jaké?"

„Nepovím. Styděla bych se za vás, protože vy se nestydíte."

„Milostivá paní je dnes v nepěkném rozmaru," odtušil umělec, chopiv se klobouku. „Trvám, že by se už ani nehodilo, abyste ve svém stavu ještě chodila na plesy."

„A potom teprve ne, až budu chovat, pleny prát a kašičky vařit, až budu utahaná, ošklivá —“

Umělec uklonil se mlčky a odešel. V průjezdě zůstal chvíli v kvapném přecházení, jednak, aby vyčkal, až se v něm ztiší hněv, hyzdící i jeho tvář, jednak aby si povšiml hrozivě hejska, který posud na protějším chodníku přešlapoval.

Za chvíli ozvaly se na schodech těžké, nejisté kroky.

Malíř obrátiv se, poznal vrávorajícího Jiruše. Poskočiv mu vstříc, zachytil ho.

„Kam chceš?“ ptal se polekán. „Do postele tě položit —“

„Pro lékaře. Toť záchvat šílenství,“ zajíkal se právník. „Jsem poslán za tebou, abych si šel ku své kuběně, ku Karle, abych se s ní a s tebou vysmál Ireně za její slepou lásku a věrnost —“

„Ku Karle?“

„Ano. Houžvička se ti nezmínil?“

„Ne, ani dut!“

„Bál se. Víš, tehdy po Novém roce —, já se toho strachoval, proto jsme k tobě nešli, ale tenkráte v úzkosti o peníze jsem nevzpomněl. Irena přišla za mnou, Houžvička ji pozdravil jakožto Karlu, slovo dalo slovo, Houžvička poznal svůj omyl, ale bylo již pozdě —. Teď rozumím jedovatým pohledům, kterými mne žena bičuje a trýzní. Jak mohla tajiti a chystati v sobě tak dlouho hnusné podezření, aby je znenadání na mne vychrlila! Toť nemoc, šílenství. Běžím pro lékaře!“

„Ano, běž. Lékař ji upokojí. A poshov jí, slev jí nyní všecko. Snad neví, co mluví. Její stav vysvětluje mnohé. A teď z Prahy pryč!“

„Kam? Jsem určen na expadituru naší kanceláře do Čermné, kde se místní jednání o vyvazovací práce množí. Ale kdož ví kdy —“

„Hned. O to se postarám. V Čermné bude Irena ve svém živlu a nalezne maminku. Je to slabá sice a obmezená, leč hodná žena —“

Než minulo čtrnáct dní, přestěhovali se Jirušovi do Čermné.

Ale osud doktora Jiruše splňoval se s neúprosnou důsledností.

Žena nevražila naň z nelásky a nevážnosti urputněji a urputněji. A když blížil se její čas, odstěhovala se od muže k mamince do bažantnice.

Nastal opětně slavný den, zasvěcený svaté Máři Magdalské. Do čermenského kostela nesli z rána ke křtu novorozeně, první dítě manželů Jirušových. S ním vešel do kostela otec. A zas tajil se v něm dech a zas vázla mu noha na prahu, když zaskvěla se před ním v oslňující záři kajicná, láskou k spasení povolaná Magdalena. A blesky, sálající z jejích očí, osvítily nitro nešťastného muže. Porozuměl všemu.

Klesnuv na stupně oltáře vyznal, že miloval vždycky, vždycky jen Karlu — — —

Dítě nesmířilo manžele Jirušovy. Matka odpírala je otci a poskytovala ubohému robátku svou přízeň nevrle, vidouc v něm překážku zábav a stálou, křiklavou, neodbytnou připomínku nemilovaného muže.

A do bažantnice počal docházeti zase Chodima. Doma se jen rval se svárlivou, panovačnou, skoupou ženou, dcerou Zalužského mlynáře. Co doma!? Irena ho viděla zase ráda. Podobalo se jí líně a klidně, že tento muž by se k ní předce lépe hodil nežli Jiruš — —

Dne 27. října 1888 vyskytly se v pražských denních listech dvě zajímavé zprávy, na něž snad laskaví čtenáři již zapomenuli. Proto je uvádím zde do slova:

„Štědrá odměna. Přísloví, že stáří lásce nebrání, osvědčilo se na novo způsobem velmi okázalým. Starý pán, šedesátník, boháč, oblíbil si před nedávnem, jako mnozí jiní, dívku vynikající více neobyčejnou krásou a rozmanitými talenty než-li cností. Je to známá po Praze Karla Š., známější z trottoiru jmenem „ohnivá Natalie“. Pojednou namáhali se vzdálení příbuzní řečeného starého pána, lační po dědictví, aby starému pánovi byl dán opatrovník, poněvadž prý dal si vylouditi Karlou Š. plných sto tisíc zlatých. Včera prohlásil starý pán sám, jsa čilý a zdravý, náležitým a legalně bezúhonným způsobem, že Karle Š. daroval z dobré vůle a odměnou za její roztomilost plné jedno sto tisíc zlatých. Jest po sporu, jenž zasvěcené osobnosti nemálo zajímal.“

„Náboženská blouznivost? Píše se nám z Čermné: Pravým skvostem, nádhernou a všeobecně obdivovanou okrasou zdejšího kostela byl do včírka znamenitý oltářní obraz sv. Máří Magdaleny, patronky zdejší. Před nedávnem rozneslo se, že mistrovi tohoto vzácného uměleckého díla posloužila za model k postavě světice ženská kráska nechvalné pověsti. Tento podřízený detail není zajisté ani neobyčejný, ani závadný. Zdejší svíčkové báby a pobožnůstkáři však se bouřili a žádali odstranění obrazu i získali na svou stranu faráře, jenž proto s kaplanem se rozešel.

Patron farnosti, baron J. z Rejnburka, trval na zachování uměleckého pokladu, farář a ostatní žádali jeho odstranění. Spor vznesen na vyšší příslušné instance. Nežli však rozhodnut, zničen obraz hrozným způsobem, jenž včera celý náš městys poděsil. Několik měsíců již mešká zde za účelem provádění vyvazovacích prací koncipient advokátní JUDr. L. Jiruš z Prahy, muž vysoce vzdělaný a pro svou mírnou povahu obecně oblíbený. Sklíčen však zádumčivostí, utíkal se často do kostela, kdež celé hodiny v rozjímání před hlavním oltářem trávil a prý i plakal. Včera vkradl se doktor Jiruš v patrném záchvatu pomatení mysli do kostela, vystoupil na oltář a rozsápal nožem na cáry drahocenný obraz sv. Magdaleny, chloubu našeho kostela. V zuřivosti své však nebyl dosti opatrným, spadl a nabodl se na hroty svícnů kostelních. Strašně zraněný a v páteři přeražený ubožák odnesen v krutých bolestech do svého bytu. Žije posud, ač není naděje, že by vyvázl životem. Svíčkové báby křičí: Trest boží! O příčině děsného činu dr. Jiruše kolují rozmanité pověsti. Jedni tvrdí, že model naší světice zasáhl kdysi neblaze v osudy nebohého muže a vysvětlují jeho čin vzplanutím hněvu. Jiní vypravují, že byl nadšený ctitel obrazu, jejž raději vlastní rukou zničil, než by dopustil, aby umělecké dílo to rouhavýma rukama surových obrazoborců do bláta strženo bylo.“

Téhož dne, kdy zpráva tato pražské čtenáře ranních časopisů na chvíli upoutala, přijela do Čermné Karla. Bryčka od nádraží přilétla s ní jak splašená k domu, v němž dr. Jiruš sám a sám, ženou opuštěný, cizími lidmi obsluhovaný, v hrozných bolestech se svíjel.

Karla vrhla se u jeho lože s výkřikem šíleného žalu na kolena.

Její polibky a její ruce mírnily dnem i nocí v zimničné péči muka, jimž doktor Jiruš za týden podlehl. Vydechl svou duši v jejích loktech, usmívaje se na ni, zavrženou a znovu nalezenou.

Irena přichvátala pozdě s dítětem, jež otec v poslední své hodince marně volal. Přes mrtvolu podávala sestře ruku. Karla váhala. Než se rozhodla, propukla Irena ve vzlyk teprvé pomyšlením: „Co si teď počnu?“ Karla nepodala sestře ruku. Povržená vyprovázela poslední v pohřebním průvodu Jiruše. A poslední odvlekla se pozdě večer ze hřbitova. Ztratila se ve tmách. V Čermné ji lidské oko vícekráte nespatřilo.

Do kanceláře jednoho z pražských notářů vešla den po pohřbu Jirušově černě zastřená, na smrt bledá krasavice. Vykázavši se jmenem Karla Šípová, činila v mládí poslední pořízení o svém majetku. Řádnými postupními listinami darovala padesát tisíc sirotku po doktoru Jirušovi v Čermné, vymiňujíc si, aby malíř Felix Trojan byl dítěti spoluporučníkem. Padesát tisíc věnovala spolku pro záchranu kleslých děvčat na zakoupení asylu. Své šperky, nábytek, hotovost a všecky cenné věci určila na zapravení dluhů po doktoru Jiruši sumou okrouhlých tří tisíc; za zbytek budiž mu pořízen slušný náhrobek.

Karla ztratila se z Prahy. A v daleké Vídni, v ústavu polo světské, polo duchovní kongregace ošetřovatelek nemocných, objevila se jak hrob smutná a tichá, jak anděl krásná a dobrá služebná sestra Magdalena.

Obrázky z různých končin domácích.

Náměstí a zámecké nádvoří v Telči.
Kreslil Ed. Herold. Ryl J. Patočka.

IV. Telč na Moravě.

Telč, do níž obrázky Heroldovy čtenáře uvádějí, je starožitné město moravské, ležící v západním cípu země, blíže u hranic českých. Již r. 1278 jmenuje se městem a r. 1339 dostala se pánům z Hradce, kteří zde několik století sídlili a město mnohými výsadami obdařili. V polovici šestnáctého století dali starý hrad úplně přestavěti v nynější dvoupatrový zámek, uvnitř bohatě ozdobený, s velikou kaplí všech Svatých.

Mimo to má Telč jiné památné budovy, jako farní chrám sv. Jakuba se znamenitými varhanami a chrám P. Marie na předměstí, oba z 15. století; morní kapli sv. Rocha a při ní starou kamennou kazatelnu, s které dle pověsti již sv. Method a později Jan Kapistran kázali; věž u kamenné brány, vystavěnou v románském slohu, s gotickým kostelíkem sv. Ducha, a j. Na náměstí stojí socha P. Marie s letopočtem 1482 a se znakem rožmberským.

R. 1423 bylo město od husitů zpustošeno a v letech 1645—48 leželi tu Švédové.

Obyvatelstva, kteréž jest kromě asi 100 židů veskrze české, má Telč něco přes 4000.

Cizí řeč.

Tu s písní ženců v lánu sprahlých polí
a ze vsi, z každé chýže, ze stodoly,
ach, zevšad, zevšad zní jen cizí řeč!
Můj sluch, ten nadarmo těm zvukům zvyká,
vždyť zdá se mi, že každým slovem vniká
v mé nitro ostrý meč . . .

Kol kolem luka kvetou — jaká krása! —
a lesy voní, skřivan v poli jásá
a blíže k sobě láká mne hor lem . . .
Leč mně je teskno jako za dnů zimy,
když muži, ženy, děti hovoří mi
tím cizím jazykem . . .

Velebně zvony zvučí od kostela;
jest jitro nedělní a ves teď celá
jde na mši. Jak je pestrý děvčat zjev!
Však dobře poznáš ve hlaholu zvonů
jak mísí se do varhan mocných tonů
podivný cizí zpěv . . .

Za klidných večerů, vždy při klekání,
pasačky ženou stáda z horských strání,
já rád je vídám zvolna domů jít;
leč v jejich teskně táhlé, divné písni,
cos pro mne neznámého vždy se tísní,
jakýsi cizí cit . . .

Můj bože, tesknotou se hruď mi svírá,
to cizí slovo na rtu brzo zmírá,
jak v hrdlo by mi vnikal ostrý meč,
a mezi cizím lidem, cizím zvukem
vždy cítím, že mi v srdci každým tlukem
zní stále rodná řeč!

Em. rytíř z Čenkova.

0

